

श्रीपद्मपुराणम्

सृष्टिखण्डम्

प्रथमोऽध्यायः

श्रीविष्णवेनमः

स्वच्छंचंद्रावदातंकरिकरमकरक्षोभसंजातफेनं
ब्रह्मोद्भूतिप्रसक्तैर्व्रतनियमपरैः सेवितंविप्रमुख्यैः
कारालंकृतेनत्रिभुवनगुरुणाब्रह्मणादृष्टिपूतं
संभोगाभोगरम्यंजलमशुभहरंपौष्करं वःपुनातु १
सूतमेकांतमासीनंव्यासशिष्यंमहामतिः
लोमहर्षणनामावाउग्रश्रवसमाहतत् २
ऋषीणामाश्रमांस्तातगत्वाधर्मान्समासतः
पृच्छतांविस्तराद्ब्रूहियन्मत्तःश्रुतवानसि ३
वेदव्यासान्मयापुत्रपुराणान्यखिलानिच
तवाख्यातानिप्राप्तानिमुनिभ्योवदविस्तरात् ४
प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टःस्वयंप्रभुः
पृष्टेनचानुशिष्टास्तेमुनयोधर्मकांक्षिणः ५
देशंपुरायमभीप्संतोविभुनाचहितैषिणा
सुनाभंदिव्यरूपंचसत्यगंशुभविक्रमं ६
अनौपम्यमिदंचक्रंवर्तमानमतंद्रिताः
पृष्टतोयातनियमात्पदंप्राप्स्यथयद्धितम् ७
गच्छतोधर्मचक्रस्ययत्रनेमिर्विशीर्यते
पुरायःसदेशोमतव्यइत्युवाचस्वयंप्रभुः ८
उक्त्वाचैवमृषीन्सर्वानदृश्यत्वमगात्पुनः
गंगावर्तसमाहारोनेमिर्यत्रव्यशीर्यत ९
ईजिरेदीर्घसत्रेणऋषयोनेमिषेतदा
तत्रगत्वातुतान्ब्रूहिपृच्छतोधर्मसंशयान् १०
उग्रश्रवास्ततोगत्वाज्ञानविन्मुनिपुंगवान्
अभिगम्योपसंगृह्यनमस्कृत्वाकृतांजलि ११
तोषयामासमेधावीप्रणिपातेनतानृषीन्

तेचापिसत्रिणःप्रीताःससदस्यामहात्मने १२
तस्मैसमेत्यपूजांचयथावत्प्रतिपेदिरे

ऋषयऊचुः

कुतस्त्वमागतःसूतकस्माद्देशादिहागतः १३
कारणंचागमेब्रूहिवृंदारकसमद्युते

सूतउवाच

पित्राहंतुसमादिष्टोव्यासशिष्येणधीमता १४

शुश्रूषस्वमुनीन्गत्वायत्तेपृच्छंतितद्बद

वदंतुभगवंतोमांकथयामिकथांतुयां १५

पुराणंचेतिहासंवाधर्मानथपृथग्विधान्

तांगिरंमधुरांतस्यशुश्रुवुर्ऋषिसत्तमाः १६

अथतेषांपुराणस्यशुश्रूषासमपद्यत

दृष्ट्वातमतिविश्वस्तंविद्वांसंलौमहर्षणिं १७

तस्मिन्सत्रेकुलपतिस्सर्वशास्त्राविशारदः

शौनकोनाममेधावीविज्ञानारण्यकेगुरुः १८

इत्थंतद्भावमालंब्यधर्माञ्छुश्रूषुराहतम्

त्वयासूतमहाबुद्धेभगवान्ब्रह्मवित्तमः १९

इतिहासपुराणार्थंव्यासःसम्यगुपासितः

दुदोहितमतिंतस्यत्वंपुराणाश्रयांशुभां २०

अमीषांविप्रमुख्यानांपुराणंप्रतिसम्प्रति

शुश्रूषाऽस्तेमहाबुद्धेतद्वावयितुमर्हसि २१

सर्वेहीमेमहात्मानोनानागोत्राःसमागताः

स्वान्स्वानंशान्पुराणोक्ताञ्छृण्वन्तुब्रह्मवादिनः २२

संपूर्णेदीर्घसत्रेस्मिंस्तांस्त्वंश्रावयवैमुनीन्

पाद्यंपुराणंसर्वेषांकथयस्वमहामते २३

कथंपद्यंसमुद्भूतंब्रह्मतत्रकथंन्वभूत्

प्रोद्भूतेनकथंसृष्टिःकृतातांतुतथावद २४

एवंपृष्टस्ततस्तांस्तुप्रत्युवाचशुभांगिरम्

सूक्ष्मंचन्यायसंयुक्तंप्राब्रवीद्रौमहर्षणिः २५

प्रीतोस्म्यनुगृहीतोस्मिभवद्भिरिहचोदनात्

पुराणार्थपुराणज्ञैःसर्वधर्मपरायणैः २६
 यथाश्रुतंसुविख्यातंतत्सर्वकथयामिवः
 धर्मेषुसूतस्यसद्भिर्दृष्टः सनातनः २७
 देवतानामृषीणांचराज्ञांचामिततेजसाम्
 वंशानांधारणंकार्यंस्तुतीनांचमहात्मनाम् २८
 इतिहासपुराणेषुदृष्टायेब्रह्मवादिनः
 नहिदेवेष्वधीकारः कश्चित्सूतस्यदृश्यते २९
 वैन्यस्यहिपृथोर्यज्ञैवर्त्तमानेमहात्मनः
 मागधश्चैवसूतश्चतमस्तौतांनरेश्वरम् ३०
 तुष्टेनाथतयोर्दत्तोवरोराज्ञामहात्मना
 सूतायसूतविषयोमगधोमागधायच ३१
 तत्रसूत्यांसमुत्पन्नः सूतोनामेहजायते
 एन्द्रेसत्रेप्रवृत्तेतुग्रहयुक्तेबृहस्पतौ ३२
 तमेवेन्द्रंबार्हस्पत्येतत्रसूतोव्यजायत
 शिष्यहस्तेनयत्पृक्तमभिभूतंगुरोर्हविः ३३
 अधरोत्तरधारेणजज्ञेतद्वर्णसंकरम्
 येत्रक्षत्रात्समभवन्ब्राह्मण्याश्चैवयोनितः ३४
 पूर्वैर्गैवतुसाधर्म्याद्वैधर्मास्तेप्रकीर्तिताः
 मध्यमोह्येषसूतस्यधर्मः क्षेत्रोपजीविनः ३५
 पुराणेष्वधिकारोमेविहितोब्राह्मणैरिह
 दृष्ट्वाधर्ममहंपृष्टोभवद्भिर्ब्रह्मवादिभिः ३६
 तस्मात्सम्यग्भुविब्रूयांपुराणमृषिपूजितम्
 पितृणांमानसीकन्यावासवंसमपद्यत ३७
 अपध्याताचपितृभिर्मत्स्यगर्भेबभूवसा
 अरणीवहुताशस्यनिमित्तंपुण्यजन्मनः ३८
 तस्यांबभूवपूतात्मा महर्षिस्तुपराशरात्
 तस्मैभगवतेकृत्वानमः सत्यायवेधसे ३९
 पुरुषायपुराणायब्रह्मवाक्यानुवर्तिने
 मानवच्छद्मरूपायविष्णवेशंसितात्मने ४०
 जातमात्रंचयंवेदउपतस्थेससंग्रहः

मतिमंथानमाविध्ययेनासौश्रुतिसागरात् ४१
 प्रकाशोजनितोलोकेमहाभारतचंद्रमाः
 भारतंभानुमान्विष्णुर्यदिनस्युरमीत्रयः ४२
 ततोऽज्ञानतमोंधस्यकावस्थाजगतोभवेत्
 कृष्णद्वैपायनंव्यासंविद्धिनारायणंप्रभुम् ४३
 कोह्यन्यः पुंडरीकाक्षान्महाभारतकृद्भवेत्
 तस्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः ४४
 सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजिताद्दीप्ततेजसः
 पुराणंसर्वशास्त्राणांप्रथमंब्रह्मणास्मृतम् ४५
 उत्तमंसर्वलोकानांसर्वज्ञानोपपादकम्
 त्रिवर्गसाधनंपुण्यंशतकोटिप्रविस्तरम् ४६
 निःशेषेषुचलोकेषुवाजिरूपेणकेशवः
 ब्रह्मणस्तुसमादेशाद्वेदानाहतवानसौ ४७
 अंगानिचतुरोवेदान्पुराणन्यायविस्तरम्
 असुरेणाखिलंशास्त्रमपहत्यात्मसात्कृतम् ४८
 मत्स्यरूपेणाजहारकल्पादावुदकार्णवे
 अशेषमेतदवददुदकांतर्गतोविभुः ४९
 श्रुत्वाजगादचमुनीन्प्रतिवेदांश्चतर्मुखः
 प्रवृत्तिस्सर्वशास्त्राणांपुराणस्याभवत्तदा ५०
 कालेनाग्रहणंदृष्ट्वापुराणस्यतदाविभुः
 व्यासरूपस्तदाब्रह्मासंग्रहार्थयुगेयुगे ५१
 चतुर्लक्षप्रमाणेनद्वापरेद्वापरेजगौ
 तदाष्टादशधाकृत्वाभूलोकेस्मिन्प्रकाशितं ५२
 अद्यापिदेवलोकेषुशतकोटिप्रविस्तरम्
 तदेवात्रचतुर्लक्षसंक्षेपेणनिवेशितम् ५३
 प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंपुराणंपाद्यसञ्ज्ञितम्
 सहस्रंपञ्चपञ्चाशत्पंचखण्डैस्समन्वितम् ५४
 तत्रादौसृष्टिखण्डंस्याद्भूमिखण्डंततःपरम्
 स्वर्गखण्डंततः पश्चात्ततः पातालखण्डकम् ५५
 पञ्चमंचततः ख्यातमुत्तरंखण्डमुत्तमम्

एतदेवमहापद्ममुद्भूतंयन्मयंजगत् ५६
 तद्वृत्तान्ताश्रयंयस्मात्पाद्ममित्युच्यतेततः
 एतत्पुराणममलंविष्णुमाहात्म्यनिर्मलम् ५७
 देवदेवोहरिर्यद्वैब्रह्मणेप्रोक्तवान्पुरा
 ब्रह्मणाभिहितंपूर्वयावन्मात्रंमरीचये ५८
 एतदेवचवैब्रह्मापाद्मंलोकेजगादवै
 सर्वभूताश्रयंतच्चपाद्ममित्युच्यतेबुधैः ५९
 पाद्मंतत्पंचपंचाशत्सहस्राणीहपठयते
 पंचभिःपर्वभिःप्रोक्तंसंक्षेपाद्व्यासकारितात् ६०
 पौष्करंप्रथमंपर्वयत्रोत्पन्नः स्वयंविराट्
 द्वितीयंतीर्थपर्वस्यात्सर्वग्रहगणाश्रयम् ६१
 तृतीयपर्वग्रहणाराजानोभूरिदक्षिणाः
 वंशानुचरितंचैवचतुर्थेपरिकीर्तितम् ६२
 पंचमेमोक्षतत्त्वंचसर्वतत्त्वनिगद्यते
 पौष्करेनवधासृष्टिः सर्वेषांब्रह्मकारिता ६३
 देवतानांमुनीनांचपितृसर्गस्तथापरः
 द्वितीयेपर्वताश्चैवद्वीपाः सप्तससागराः ६४
 तृतीयेरुद्रसर्गस्तुदक्षशापस्तथैवच
 चतुर्थेसंभवोराज्ञांसर्ववंशानुकीर्तनम् ६५
 अन्त्येपवर्गसंस्थानंमोक्षशास्त्रानुकीर्तनम्
 सर्वमेतत्पुराणेऽस्मित्कथयिष्यामिवोद्विजाः ६६
 इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितृणामतिवल्लभंस्यात्
 इदंचदेवस्यसुखायनित्यमिदंमहापातकभिच्चपुंसाम् ६७
 इति श्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुराणावतारेप्रथमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायं

सूतउवाच
 नमस्येसर्वलोकानांविश्वस्यजगतःपतिम्
 यइमंकुरुतेभावंसृष्टिरूपंप्रधानवित् १
 लोककृल्लोकतत्त्वज्ञोयोगमास्थाययोगवित्

असृजत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणि च २
 तमजंविश्वकर्माणंचित्पतिलोकसाक्षिणम्
 पुराणारूयानजिज्ञासुर्ब्रजामिशरणंविभुम् ३
 ब्रह्मविष्णुगिरीशेभ्योनमस्कृत्वासमाहितः
 इंद्रायलोकपालेभ्यः सवित्रेचसमाधिना ४
 मुनीनांचवरिष्ठायवसिष्ठायमहात्मने
 तद्वक्त्रे भाततपसेजातूकर्यायचाक्षुषे ५
 तस्मैभगवतेनत्वावेदव्यासायवेधसे
 पुरुषायपुराणायभृगुवाक्यानुवर्तिने ६
 तस्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः
 सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजिताद्दीप्ततेजसः ७
 अव्यक्तंकारणंयत्तन्नित्यंसदसदात्मकम्
 महदादिविशेषांतंसृजतीतिविनिश्चयः ८
 अण्डेहिरण्यमयेपूर्वब्रह्मणः सूतिरुत्तमा
 अण्डस्यावरणंचाद्भिरपामपिचतेजसा ९
 वायुनातस्यवायोः खात्तद्भूतादित्त्रावृतम्
 भूतादिर्महताचापिअव्यक्तेनावृतोमहान् १०
 प्रादुर्भावश्चलोकानामण्डलवोपवर्णितः
 नदीनांपर्वतानांचप्रादुर्भावोनुवर्णयते ११
 मन्वंतराणांसंक्षेपात्कल्पानांचोपवर्णनम्
 ब्रह्मवृक्षलयब्रह्मप्रजासर्गोपवर्णनम् १२
 कल्पानांसंचरश्चैवजगतःस्थापनंतथा
 शयनंचहरेरप्सुपृथिव्युद्धरणंपुनः १३
 दशधाजन्मसंचारोभृगुशापेनकेशवे
 सन्निवेशोयुगादीनांसर्वाश्रमविभाजनम् १४
 स्वर्गस्थानविभागश्चमर्त्यानांस्वर्गचारिणां
 पशूनांपक्षिणांचैवसंभवः परिकीर्तितः १५
 तथानिर्वचनंकल्पंस्वाध्यायस्यपरिग्रहः
 प्रतिसर्गाः पुनः प्रोक्ताब्रह्मणोबुद्धिपूर्वकाः १६
 त्रयोन्येऽबुद्धिपूर्वास्तेतथालोकानकल्पयत्

ब्रह्मणोवदनेभ्यश्चभृग्वादीनांसमुद्भवः १७
 कल्पयोरंतरंप्रोक्तंप्रतिसंधिश्चसर्गयोः
 भृग्वादीनामृषीणांचप्रजासर्गोपवर्णनम् १८
 वसिष्ठस्यचब्रह्मर्षेर्ब्रह्मत्वंपरिकीर्तितम्
 स्वायंभुवस्यचमनोस्ततश्चाप्यनुकीर्तनम् १९
 उक्तोनाभेर्विसर्गश्चरजसश्चमहात्मनः
 द्वीपानांचसमुद्राणांपर्वतानांचकीर्तनम् २०
 द्वीपभेदसमुद्राणामन्तर्भावश्चसप्तसु
 कीर्त्यन्तेयोजनाग्रेणयेचतत्रनिवासिनः २१
 तदीयानिचवर्षाणिनदीभिःपर्वतैःसह
 जंबूद्वीपादयोद्वीपाःसमुद्रैःसप्तभिर्वृताः २२
 अंडस्यांतस्त्वमेलोकाःसप्तद्वीपाचमेदिनी
 सूर्याचंद्रमसोश्चारोग्रहाणांज्योतिषांतथा २३
 कीर्त्यन्तेध्रुवसामर्थ्यात्प्रजानांचशुभाशुभम्
 ब्रह्मणानिर्मितःसौरःस्यंदनोर्थवशात्स्वयम् २४
 कल्पितोभगवांस्तेनप्रसर्पतिदिवाकरः
 सूर्यादीनांस्यंदनानांध्रुवादेवप्रवर्त्तनं २५
 कल्पितःशिशुमारश्चयस्यपुच्छेध्रुवःस्थितः
 संभवांतेचसंहारःसंहारांतेचसंभवः २६
 देवतानामृषीणांचमनोःपितृगणस्यच
 नशक्यंविस्तराद्वक्तुमित्युक्तंचसमासतः २७
 अतीतानागतानांवैसमंस्वायंभुवेनतु
 मन्वंतरेषुदेवानांप्रजेशानांचकीर्तनम् २८
 नैमित्तिकःप्राकृतिकस्तथैवात्यंतिकःस्मृतः
 त्रिविधःसर्वभूतानांकल्पितःप्रतिसंचरः २९
 अनावृष्टिर्भास्कराच्चघोरःसंवर्त्तकानलः
 मेघाश्चैकार्णवायेतुतथारात्रिर्महात्मनः ३०
 संध्यालक्षणमुद्दिष्टंथाब्राह्मंविशेषतः
 भूतानांचापिलोकानांसप्तानामनुवर्णनम् ३१
 संकीर्त्यन्तेमयाचात्रपापानारौरवादयः

सर्वेषामेवसत्वानांपरिणामविनिर्णयः ३२
 ब्रह्मणःप्रतिसर्गश्चसर्वसंहारवर्णनम्
 कल्पेकल्पेचभूतानांमहतामपिसंक्षयः ३३
 सुसंख्यायचबुद्ध्वावैब्रह्मणश्चाप्यनित्यताम्
 दौरात्म्यंचैवभोगानांसंसारस्यचकष्टताम् ३४
 दुर्लभत्वंचमोक्षस्यवैराग्याद्दोषदर्शनम्
 व्यक्ताव्यक्तंपरित्यज्य सत्वंब्रह्मणिसंस्थितम् ३५
 नानात्वदर्शनात्सुस्थस्ततस्तदभिवर्त्तते
 ततस्तापत्रयातीतोविरूपाख्योनिरंजनः ३६
 आनंदंब्रह्मणःप्राप्तोनबिभेतिकुतश्चन
 इतिकृत्यसमुद्देशः प्रमाणस्योपवर्णितः ३७
 कीर्त्यतेजगतोयत्रसर्गप्रलयविक्रियाः
 प्रवृत्तिश्चापिभूतानानिवृत्तीनांफलानिच ३८
 प्रादुर्भावोवसिष्ठस्यशक्तेर्जन्मतथैवच
 सौदासान्निग्रहस्तस्यविश्वामित्रकृतेनच ३९
 पराशरस्यचोत्पत्तिरदृश्यन्त्यांयथाविभोः
 जज्ञेपितृणांकन्यायांव्यासश्चापियथामुनिः ४०
 शुकस्यचयथाजन्मपुत्रस्यसहधीमतः
 पराशरस्यविद्वेषोविश्वामित्रकृतोयथा ४१
 वसिष्ठसंभृतश्चाग्निर्विश्वामित्रजिघांसया
 संधानहेतोर्विभुनाजीर्णःकरवेनधीमता ४२
 देवेनविप्राविप्राणांविश्वामित्रहितैषिणा
 एकंवेदंचतुःपादंचतुर्धापुनरीश्वरः ४३
 यथाबिभेदभगवानव्यासः सर्वेष्वनुग्रहात्
 तस्यशिष्यप्रशिष्यैश्चशाखाभेदाः पुनः कृताः ४४
 प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टः स्वयंप्रभुः
 कृष्णेनचानुशिष्टास्ते मुनयोधर्मकांच्छिणः ४५
 एतत्सर्वयथातत्त्वमाख्यातंद्विजसत्तमाः
 मुनीनांधर्मनित्यानांलोकतंत्रमनुत्तमम् ४६
 ब्रह्मणायत्पुराप्रोक्तं पुलस्त्यायमहात्मने

पुलस्त्येनाथभीष्मायगंगाद्वारेप्रभाषितम् ४७
 धन्यंयशस्यमायुष्यंसर्वपापप्रणाशनम्
 कीर्तनंश्रवणंचास्यधारणंचविशेषतः ४८
 सूतेनानुक्रमेणेदंपुराणंसंप्रकाशितम्
 ब्राह्मणेषुपुरायच्चब्रह्मणोक्तंसविस्तरम् ४९
 पादमस्यविदन्सम्यग्योधीयीतजितेद्रियः
 तेनाधीतंपुराणंस्यात्सर्वनास्त्यत्रसंशयः ५०
 योविद्याच्चतुरोवेदान्सांगोपनिषदोद्विजः
 पुराणंचविजानातियः सतस्माद्विचक्षणः ५१
 इतिहासपुराणाभ्यांवेदंसमुपबृंहयेत्
 बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदोमामयंप्रतरिष्यति ५२
 अधीत्यचैकमध्यायंस्वयंप्रोक्तंस्वयंभुवा
 आपदःप्राप्यमुच्येतयथेष्टंप्राप्नुयाद्गतिम् ५३
 पुरापरंपरांवक्तिपुराणंतेनवैस्मृतम्
 निरुक्तिमस्ययोवेदसर्वपापैः प्रमुच्यते ५४
 ऋषयोह्यब्रुवन्सूतंकथंभीष्मेणसङ्गतः
 ब्रह्मणोमानसःपुत्रः पुलस्त्योभगवानृषिः ५५
 दुर्लभंदर्शनंयस्यनरैः पापसमन्वितैः
 अत्याश्चर्यमिदंसूतक्षत्रियेणकथंमुनिः ५६
 आराधितोबृहद्भूतस्तन्नोवदमहामते
 कीदृशंवातपस्तेनकोवान्योनियमः कृतः ५७
 येनतुष्टोमुनिर्ब्राह्मस्तथातेनप्रभाषितः
 पर्ववाप्यथपर्वार्धंसमग्रंवाप्रभाषितम् ५८
 यस्मिन्स्थानेयथादृष्टःपुलस्त्योभगवानृषिः
 तन्नोवदमहाभागकल्याः स्मश्रवणेवयम् ५९
 सूतउवाच
 यत्रगंगामहाभागासाधूनांहितकारिणी
 विभिद्यपर्वतंवेगान्निःसृतालोकपावनी ६०
 गंगाद्वारेमहातीर्थेभीष्मः पितृपरायणः
 शुश्रूषुःसुचिरंकालंमहतांनियमेस्थितः ६१

यावद्द्वर्षशतंसाग्रंपरमेणसमाधिना
 ध्यायमानः परंब्रह्मत्रिकालंस्नानमाचरत् ६२
 पितृन्देवांस्तर्पयतःस्वाध्यायेनमहात्मनः
 आत्मानंकर्षतश्चास्यतुष्टोदेवःपितामहः ६३
 उवाचतनयंब्रह्मापुलस्त्यमृषिसत्तमम्
 सत्वंदेवव्रतंभीष्मंवीरंकुरुकुलोद्भवम् ६४
 तपसःसंनिवर्त्तस्वकारणंचास्यकीर्त्तय
 पितृभक्त्यामहाभागोध्यायमानस्समास्थितः ६५
 योह्यस्यमनसःकामस्तंसंपादयमाचिरम्
 पितामहवचः श्रुत्वापुलस्त्योमुनिसत्तमः ६६
 गंगाद्वारमथागत्यभीष्मं वचनमब्रवीत्
 वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ६७
 तुष्टस्तेतपसावीरसाक्षाद्देवःपितामहः
 ब्रह्मणाप्रेषितस्तेहंवरान्दास्यामिकांच्छितान् ६८
 भीष्मोपितद्वचःश्रुत्वामनःश्रोत्रसुखावहम्
 उन्मील्यनयनेदृष्ट्वापुलस्त्यंपुरतः स्थितम् ६९
 अष्टांगप्रणिपातेननत्वातंमुनिसत्तमम्
 उवाचप्रणतोभूत्वासर्वांगालिगितावनिः ७०
 अद्यमेसफलंजन्मदिनंचेदंसुशोभनम्
 भवतश्चरणौदृष्टौजगद्वंद्यौमयात्विह ७१
 तपसश्चफलंप्राप्तंयद्दृष्टोभगवान्मया
 वरप्रदोविशेषेणसंप्राप्तश्चनदीतटे ७२
 इयंब्रसीमयाक्लप्ताआस्यतां सुखदाकृता
 अर्घ्यपात्रेतुपालाशेदूर्वाक्षतसुमैःकुशैः ७३
 सर्षपैश्चदधिक्षौद्रैर्यवैश्चपयसासह
 अष्टांगोह्येषनिर्दिष्टोह्यर्घोहिमुनिभिःपुरा ७४
 श्रुत्वैतद्वचनंतस्यभीष्मस्यामिततेजसः
 उपविष्टोब्रह्मसुतःपुलस्त्योभगवानृषिः ७५
 विष्टरंसहपाद्येनअर्घपात्रंमुदान्वितः
 जुजोषभगवान्प्रीतःसदाचारेणतेनतु ७६

पुलस्त्यउवाच

सत्यवान्दानशीलोसिसत्यसंधिनरेश्वरः
ह्रीमान्मैत्रःक्षमाशीलोविक्रान्तः शत्रुशासने ७७
धर्मज्ञस्त्वंकृतज्ञस्त्वंदयावान्प्रियभाषिता
मान्यमानयिताविज्ञोब्रह्मण्यः साधुवत्सलः ७८
तुष्टस्तेहंसदावत्सप्रणिपातपरस्यवै
प्रब्रूहित्वंमहाभागकथनंतेवदाम्यहम् ७९

भीष्मउवाच

भगवन्भगवान्ब्रह्माकस्मिन्कालेस्थितोविभुः
सृष्टिचकारवैपूर्वदेवादीनांवदस्वमे ८०
स्थितिंवाभगवान्विष्णुःकथंरुद्रस्तुनिर्मितः
कथंवाऋषयोदेवास्सृष्टास्तेनमहात्मना ८१
कथंपृथ्वीकथंव्योमकथंचेमेतुसागराः
कथंद्वीपाःपर्वताश्चग्रामारण्यपुराणिच ८२
मुनीन्प्रजापतींश्चैवसप्तर्षीन्प्रवरानपि
वर्णान्वायुंपुरास्थानंगंधर्वान्यक्षराक्षसान् ८३
तीर्थानिसरितोवाथसूर्यादीन्ग्रहतारकान्
यथाससर्जभगवांस्तथामेत्वंवदस्वह ८४

पुलस्त्यउवाच

परःपराणांपरमःपरमात्मापितामहः
रूपवर्णादिरहितोविशेषणविवर्जितः ८५
अपक्षयविनाशाभ्यांपरिणामर्द्धिजन्मभिः
गुणैर्विवर्जितःसर्वैःसभातीतिहिकेवलम् ८६
सर्वत्रासौसमश्चापिवसन्ननुपमोमतः
भावयन्ब्रह्मरूपेणविद्वद्भिःपरिपठ्यते ८७
तंगुह्यंपरमंनित्यमजमक्षयमव्ययम्
तथापुरुषरूपेणकालरूपेणसंस्थितम् ८८
तंनत्वाहंप्रवक्ष्यामियथासृष्टिचकारह
पूर्वतुपद्मशयनादुत्थायजगतःप्रभुः ८९
गुणव्यंजनसंभूतःसर्गकालेनराधिप

सात्विकोराजसश्चैवतामसश्चत्रिधामहान् ६०
 प्रधानतत्वेनसमंतथाबीजादिभिर्वृतः
 वैकारिकस्तैजसश्चभूतादिश्चैवतामसः ६१
 त्रिविधोयमहंकारोमहत्तत्त्वादजायत
 भूतेन्द्रियाणांपंचानांतथाकर्मेन्द्रियैःसह ६२
 पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच
 एकैकशःस्वरूपेणकथयामियथोत्तरम् ६३
 शब्दमात्रमथाकाशंभूतादिःखंसमावृणोत्
 अथाकाशंविकुर्वाणंस्पर्शमात्रंससर्जह ६४
 बलवानेषवैवायुस्तस्यस्पर्शोऽगुणोमतः
 आकाशंशब्दमात्रंतुस्पर्शमात्रंसमावृणोत् ६५
 ततोवायुर्विकुर्वाणोरूपमात्रंससर्जह
 ज्योतीरूपन्तुतद्वायुस्तद्रूपगुणमुच्यते ६६
 स्पर्शरूपस्तुवैवायूरूपमात्रंसमावृणोत्
 ज्योतिश्चापिविकुर्वाणंसमात्रंससर्जह ६७
 संभवंतिततोभांसिरूपमात्रंसमावृणोत्
 विकुर्वाणानिचांभांसिगंधमात्रंससर्जिरे ६८
 संघातोजायतेतस्मात्तस्यगंधोमतोगुणः
 तैजसानीन्द्रियाण्याहुर्देवावैकारिकादश ६९
 एकादशम्मनश्चात्रदेवावैकारिकाःस्मृताः
 त्वक्चक्षुर्नासिकाजिह्वाश्रोत्रमत्रचपंचमम् १००
 एतेषांतुमतंकृत्यंशब्दादिग्रहणंपुनः
 वाक्पाणिपादपायूनिचोपस्थंतत्रपञ्चमम् १०१
 विसर्गशिल्पगत्युक्तिर्गुणाएषांविपर्ययात्
 आकाशवायुतेजांसिसलिलंपृथिवीतथा १०२
 शब्दादिभिर्गुणैर्वीरयुक्तानीत्युत्तरोत्तरैः
 शांताघोराश्चमूढाश्चविशेषास्तेनतेस्मृताः १०३
 नानावीर्याःपृथग्भूतास्ततस्तेसंहतिंविना
 नाशक्नुवन्प्रजाः स्रष्टुमसमागम्यकृत्स्त्रशः १०४
 समेत्यान्योन्यसंयोगात्परस्परसमाश्रयात्

एकसंघातलक्षाश्चसंप्राप्यैक्यमशेषतः १०५
 पुरुषाधिष्ठितत्वाच्चव्यक्तानुग्रहणे तथा
 महदादयो विशेषांताह्यंडमुत्पादयन्ति वै १०६
 तत्क्रमेणविवृत्तंतुजलबुद्बुदवत्समम्
 तत्राव्यक्तस्वरूपोसौव्यक्तरूपीजनार्दनः १०७
 ब्रह्माब्रह्मस्वरूपेणस्वयमेवव्यवस्थितः
 मेरुरुल्बमभूत्तस्यजरायुश्चमहीधराः १०८
 गर्भोदकंसमुद्राश्चतस्यासंश्चमहात्मनः
 तत्रद्वीपास्समुद्राश्चसज्योतिर्लोकसंग्रहः १०९
 तस्मिन्नंडेऽभवन्वीरसदेवासरमानुषाः
 वारिवहन्यनिलाकाशैर्वृत्तैर्भूतादिनाबहिः ११०
 वृत्तं दशगुणैरंडंभूतादिर्महता तथा
 अव्यक्तेनावृत्तोरजस्तैःसर्वैःसहितो महान् १११
 एभिरावरणैःसर्वैःसर्वभूतैश्चसंयुतम्
 नारिकेलफलंयद्वद्वीजंबाह्यदलैरिव ११२
 ब्रह्मास्वयंचजगतोविसृष्टौसंप्रवर्तते
 सृष्टिंचपात्यनुयुगंयावत्कल्पविकल्पना ११३
 ससंज्ञांयातिभगवानेकएवजनार्दनः
 सत्वभुग्गुणवान्देवोह्यप्रमेयपराक्रमः ११४
 तमोद्रेकंचकल्पांतरूपंपरौद्रं करोति च
 राजेंद्राखिलभूतानिभक्षयत्यतिभीषणः ११५
 भक्षयित्वाचभूतानिजगत्येकार्णवीकृते
 नागपर्यंकशयनेशेतेसर्वस्वरूपधृक् ११६
 प्रबुद्धश्चपुनःसृष्टिंप्रकरोतिचरूपधृक्
 सृष्टिस्थित्यंतकरणाद्ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ११७
 स्रष्टासृजतिचात्मानंविष्णुःपाल्यंचपाति च
 उपसंहियतेचापिसंहर्ताचस्वयंप्रभुः ११८
 पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेव च
 सएवसर्वभूतेशोविश्वरूपोयतोव्ययः ११९
 सर्गादिकंततोस्यैवभूतस्थमुपकारकम्

सएवसृज्यःसचसर्गकर्त्तासएवपाल्यंप्रतिपाल्यतेयतः

ब्रह्माद्यवस्थाभिरशेषमूर्तिर्ब्रह्मावरिष्ठोवरदोवरेणयः १२०

इति श्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुराणावतारेद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायं

भीष्मउवाच

निर्गुणस्याप्रमेयस्यशुद्धस्याथमहात्मनः

कथंसर्गादिकर्तृत्वंब्रह्मणोह्युपपद्यते १

पुलस्त्यउवाच

शक्तयःसर्वभावानामचिंत्याज्ञानगोचराः

यत्ततोब्रह्मणस्तास्तुसर्गाद्याभावशक्तयः २

उत्पन्नःप्रोच्यतेविद्वान्नित्यएवोपचारतः

निजेनतस्यमानेनआयुर्वर्षशतंस्मृतम् ३

तत्पराख्यंपराद्धं चतदद्धं परिकीर्तितम्

काष्ठापंचदशाख्यातानिमेषानृपसत्तम ४

काष्ठास्त्रिंशत्कलात्रिंशत्कलामौहूर्तिकोविधिः

तावत्संख्यैरहोरात्रंमुहूर्तैर्मानुषंस्मृतम् ५

अहोरात्राणितावंतिमासःपक्षद्वयात्मकः

तैष्ण्ड्यभिरयनंवर्षमयनेदक्षिणोत्तरे ६

अयनंदक्षिणंरात्रिर्देवानामुत्तरंदिनम्

दिव्यैर्वर्षसहस्रैस्तुकृतत्रेतादिसंज्ञितम् ७

चतुर्युगंद्वादशभिस्तद्विभागंनिबोधमे

चत्वारित्रीणिद्वैचैकंकृतादिषुयथाक्रमम् ८

दिव्याब्दानांसहस्राणियुगेष्व्वाहुःपुराविदः

तत्प्रमारौःशतैःसंध्यापूर्वातत्राभिधीयते ९

संध्यांशकश्चततुल्योयुगस्यानंतरोहियः

संध्यासंध्यांशयोरंतःकालोयोनृपसत्तम १०

युगाख्यःसतुविज्ञेयःकृतत्रेतादिसंज्ञितः

कृतत्रेताद्वापरंचकलिश्चैवचतुर्युगम् ११

प्रोच्यतेतत्सहस्रंतुब्रह्मणोदिवसंनृप

ब्रह्मणोदिवसेराजन्मनवश्चतुर्दश १२
 भवंतिपरिमाणंचतेषांकालकृतंशृणु
 सप्तर्षयःसुराःशक्रोमनुस्तत्सूनवोनृप १३
 एककालेहिसृज्यंतेसंहियंतेचपूर्ववत्
 चतयुगानांसंख्यातासाधिकाह्येकसप्ततिः १४
 मन्वंतरंमनोःकालःसुरादीनांचपार्थिव
 अष्टौशतसहस्राणिदिव्ययासंख्ययास्मृतः १५
 द्विपंचाशत्तथान्यानिसहस्राण्यधिकानिच
 त्रिंशत्कोट्यस्तुसंपूर्णाःसंख्याताःसंख्ययानृप १६
 सप्तषष्टिस्तथान्यानिनियुतानिमहामते
 विंशतिश्चसहस्राणिकालोयमधिकंविना १७
 मन्वंतरस्यसंख्येयंमानुषैरिहवत्सैः
 चतुर्दशगुणोह्येषकालोब्राह्ममहःस्मृतम् १८
 ब्राह्मोनैमित्तिकोनामतस्यांतेप्रतिसंचरः
 तदाहिदह्यतेसर्वत्रैलोक्यंभूर्भुवादिकम् १९
 जनंप्रयांतितापार्त्तामहर्लोकनिवासिनः
 एकार्णवेतुत्रैलोक्येब्रह्माब्रह्मविदांवरः २०
 भोगिशय्यागतःशेतेत्रैलोक्यग्रासबृंहितः
 जनस्थैर्योगिभिर्देवश्चिंत्यमानोजगद्विभुः २१
 तत्प्रमाणांहितारान्त्रितदंतेसृजतेपुनः
 एवंपुब्रह्मणोवर्षमेवंवर्षशतंचतत् २२
 शतंहितस्यवर्षाणांपरमायुर्महात्मनः
 एकमस्यव्यतीतंतुपरार्धंब्रह्मणोनघ २३
 तस्यान्तेभून्महाकल्पःपाद्यइत्यभिविश्रुतः
 द्वितीयस्यपरार्धस्यवर्तमानस्यवैनृप २४
 वाराहइतिकल्पोयंप्रथमःपरिकल्पितः
 ब्रह्मानारायणाख्योसौकल्पादौभगवान्यथा २५
 ससर्जसर्वभूतानितदाचक्ष्वमहामुने
 पुलस्त्यउवाच
 प्रजाःससर्जभगवाननादिस्सर्वसंभवः २६

अतीतकल्पावसानेनिशासुप्तोत्थितः प्रभुः
 सत्वोद्रिक्तस्तथाब्रह्माशून्यलोकमवैक्षत २७
 तोयान्तस्समर्हीज्ञात्वानिमग्नांवारिसंप्लवे
 प्रविचिंत्यतदुद्धारं कर्तुकामः प्रजापतिः २८
 विष्णुरूपं तदाज्ञात्वापृथ्वद्यं वोढुं स्वतेजसा
 मत्स्यकूर्मादिकांचान्यां वाराहीतनुमाविशत् २९
 वेदयज्ञमयं रूपमाश्रित्य जगतः स्थितौ
 स्थितः स्थिरात्मा सर्वात्मा परमात्मा प्रजापतिः ३०
 प्रविवेशे तदा तोयं तोयाधारे धराधरः
 निरीक्ष्य तं तदा देवीपातालतलमागतम् ३१
 तुष्टावप्रणता भूत्वा भक्तिनम्रावसुंधरा
 पृथिव्युवाच
 नमस्ते सर्वभूताय नमस्ते परमात्मने ३२
 मामुद्धरास्मादद्य त्वं त्वत्तोहं पूर्वमुत्थिता
 परमात्मन् नमस्ते स्तुपुरुषात्मन् नमोस्तुते ३३
 प्रधानव्यक्तरूपाय कालभूताय ते नमः
 त्वं कर्त्ता सर्वभूतानां त्वं पाता त्वं विनाशकृत् ३४
 सर्गादौ यः परो ब्रह्मा विष्णुर्द्रात्मरूपधृक्
 भक्षयित्वा च सकलं जगत्ये कार्णवीकृते ३५
 शेषे त्वमेव गोविन्द चिन्त्यमानो मनीषिभिः
 भवतो यत्परं रूपं तन्न जानाति कश्चन ३६
 अवतारेषु यद्रूपं तदर्चन्ति दिवौकसः
 त्वामाराध्य परं ब्रह्म याता मुक्तिं मुमुक्षवः ३७
 वासुदेव मनाराध्यको हि मोक्षमवाप्स्यति
 यद्रूपं मनसा ग्राह्यं यद्ग्राह्यं चक्षुरादिभिः ३८
 बुद्ध्या च यत्परिच्छेद्यं तद्रूपमखिलं तव
 त्वन्मय्यहं त्वदाधारात्सृष्टात्वा मुपाश्रिता ३९
 माधवीमितिलोको यमभिधत्ते ततो हि माम्
 एवं संस्तूयमानस्तु पृथिव्या पृथिवीधरः ४०
 सामस्वरध्वनिः श्रीमान् जगर्जपरिघर्घरम्

ततःसमुत्क्षिप्यधरांस्वदंष्ट्रयामहावराहः स्फुटपद्मलोचनः
 रसातलादुत्पलपत्रसन्निभः समुत्थितोनीलइवाचलोमहान् ४१
 उत्तिष्ठतातेनमुखानिलाहतंतदाप्लवांभोजनलोकसंश्रयान्
 सनंदनादीनपकल्मषान्मुनींश्चकारभूयोपिपवित्रतास्पदम् ४२
 प्रयांतितोयानिखुराग्रविज्ञतेरसातलेऽध कृतशब्दसंततिः
 बलाहकानांचततिस्तुतस्यश्वासानिलास्तापरितःप्रयाति ४३
 उत्तिष्ठतस्तस्यजलार्द्रकुक्षेर्महावराहस्यमहींविदार्य
 विधून्वतोवेदमयंशिरीरंरोमांतरस्थामुनयोजुषंति ४४
 जनेश्वराणांपरमेशकेशवप्रभुर्गदाशंखदरासिचक्रधृक्
 प्रभूतिनाशस्थितिहेतुरीश्वरस्त्वमेवनान्यत्परमंचयत्पदम् ४५
 पादेषुवेदास्तवयूपदंष्ट्रादंतेषुयज्ञाःश्रुतयश्चवक्त्रे
 हुताशजिह्वोसितनूरुहाणिदर्भाःप्रभोयज्ञपुमांस्त्वमेव ४६
 द्यावापृथिव्योरतुलप्रभावयदंतरंतद्रूपुषातवैव
 व्याप्तंजगद्वापिसमस्तमेतद्धितायविश्वस्यविभोभवत्वम् ४७
 परमात्मात्वमेवैकोनान्योस्तिजगतःपते ४८
 तवैषमहिमायेनव्याप्तमेतच्चराचरं
 ज्ञानस्वरूपमखिलंजगदेतदबुद्धयः ४९
 अर्थस्वरूपंपश्यंतोभ्राम्यंतेतमसःप्लवे
 येतुज्ञानविदश्शुद्धचेतसस्तेऽखिलंजगत् ५०
 ज्ञानात्मकंप्रपश्यंतित्वद्रूपंपरमेश्वर
 प्रसीदसर्वभूतात्मन्भवायजगतस्त्विमाम् ५१
 उद्धरोर्वीममेयात्मन्निमग्रामब्जलोचन
 सृत्वोद्रिक्तोसिभगवन्गोविंदपृथिवीमिमाम् ५२
 समुद्धरभवायेशकुरुसर्वजगद्धितं
 एवंसंस्तूयमानश्चपरमात्मा महीधरः ५३
 उज्जहारक्षितिंक्षिप्रंन्यस्तवान्समहार्णवे
 तस्योपरिजलौघेस्यमहतीनौरिवस्थिता ५४
 ततःक्षितिंसमांकृत्वापृथिव्यामचिनोद्गिरीन्
 यथाविभागंभगवाननादिःपुरुषोत्तमः ५५
 भूविभागंततःकृत्वासप्तद्वीपान्यथातथं

भूताद्यांश्चतुरोलोकान्पूर्ववत्समकल्पयत् ५६
 ब्रह्मणेविष्णुनापूर्वमेतदेवप्रदर्शितं
 तुष्टेनदेवदेवेनत्वंदेवः पुरुषोत्तमः ५७
 त्वयामयाजगच्चेदंधार्यपाल्यंचयत्ततः
 येषांत्वसुरमुख्यानां वरोदत्तोमयाधुना ५८
 देवानांहितकामेनहंतव्यास्तेत्वयाविभो
 अहंसृष्टिंकरिष्यामिसाचपाल्यात्वयाविभो ५९
 एवमुक्तोगतोविष्णुर्देवादीनसृजद्विभुः
 अबुद्धिपूर्वकस्तस्यप्रादुर्भूतस्तमोमयः ६०
 तमोमोहोमहामोहस्तामिस्रोह्यन्धसंज्ञकः
 पंचधावस्थितःसर्गोध्यायतस्तुमहात्मनः ६१
 बहिरंतश्चाप्रकाशःसंवृतात्मानगात्मकः
 मुख्यानागायतश्चोक्तामुख्यसर्गस्ततस्त्वयं ६२
 तंदृष्ट्वासाधकंसर्गममन्यदपरंप्रभुः
 तस्याभिध्यायतस्सर्गस्तिर्यक्स्त्रोतोभ्यवर्तत ६३
 यस्मात्तिर्यक्प्रवृत्तिःस्यात्तिर्यक्स्त्रोतस्ततःस्मृतः
 पश्चादयस्तेविख्यातास्तमःप्रायाह्यवेदिनः ६४
 उत्पथग्राहिणश्चैवतेज्ञानेज्ञानमानिनः
 अहंकृतास्त्वहंमानाअष्टाविंशद्विधात्मकाः
 अंतः प्रकाशास्तेसर्वआवृतास्तेपरस्परम् ६५
 तमप्यसाधकंमत्वाध्यायतोन्यस्ततोभवत्
 ऊर्ध्वस्त्रोतस्तृतीयस्तुसात्त्विकोर्ध्वमवर्तत ६६
 तेसुखप्रीतिबहुलाबहिरंतरनावृताः
 प्रकाशाबहिरंतश्चऊर्ध्वस्त्रोतास्ततःस्मृताः ६७
 तुष्टात्मनस्तृतीयस्तुदेवसर्गस्तुसंस्मृतः
 तस्मिन्सर्गेभवत्प्रीतिर्निष्पन्नेब्रह्मणस्तदा ६८
 ततो न्यंसतदादध्यौसाधकंसर्गमुत्तमम्
 असाधकांस्तुतान्ज्ञात्वामुख्यसर्गादिसंभवान् ६९
 तथाभिध्यायतस्तस्यसत्याभिध्यायिनस्ततः
 प्रादुर्भूतस्तदाव्यक्तादर्वाक्स्त्रोतस्तुसाधकः ७०

यस्मादवाक्प्रवर्ततेततोऽवाक्स्रोतसस्तुते
 तेचप्रकाशबहुलास्तमोद्रिक्कारजोधिकाः ७१
 तस्मात्तेदुःखबहुलाभूयोभूयश्चकारिणः
 प्रकाशाबहिरंतश्चमनुष्याःसाधकाश्चते ७२
 पंचमोनुग्रहःसर्गःसचतुर्द्धाव्यवस्थितः
 विपर्ययेणसिद्ध्याचशक्त्यातुष्टयातथैवच ७३
 विवृत्तवर्तमानंचतेनजानंतिवैपुनः
 भूतादिकानांभूतानांषष्ठःसर्गःसउच्यते ७४
 तेपरिग्राहिणःसर्वेसविभागतरास्तुते
 चोदनाजाप्यशीलाश्चज्ञेयाभूतादिकास्तुते ७५
 इत्येतेकथिताःसर्गाःषडत्रनृपसत्तम
 प्रथमोमहतस्सर्गोद्वितीयोब्रह्मणस्तुयः ७६
 तन्मात्राणांद्वितीयस्तुभूतसर्गोहिसस्मृतः
 वैकारिकस्तृतीयस्तुसर्गश्चैन्द्रियकःस्मृतः ७७
 इत्येषप्राकृतःसर्गःसंभूतोबुद्धिपूर्वकः
 मुख्यसर्गश्चतुर्थस्तुमुख्यावैस्थावराःस्मृताः ७८
 तिर्यक्स्रोतश्चयःप्रोक्तस्तिर्यग्योन्यस्सउच्यते
 ततोर्ध्वस्रोतसांषष्ठोदेवसर्गस्तुसस्मृतः ७९
 ततोर्वाक्स्रोतसांसर्गःसप्तमःसतुमानुषः
 अष्टमोनुग्रहःसर्गःसात्विकस्तामसस्तुसः ८०
 पंचैतेवैकृताःसर्गाःप्राकृतास्तुत्रयःस्मृताः
 प्राकृतोवैकृतश्चैवकौमारोऽनवमःस्मृतः ८१
 एतेतवसमाख्यातानवसर्गाःप्रजापतेः
 प्राकृतावैकृताश्चैवजगतोमूलहेतवः ८२
 सृजतोऽजगदीशस्यकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि
 भीष्मउवाच
 संक्षेपात्कथिताःसर्गादेवादीनांगुरोस्तथा ८३
 विस्तराच्छ्रोतुमिच्छामित्वत्तोमुनिवरोत्तम
 पुलस्त्यउवाच
 कर्मभिर्भाविताःसर्वेकुशलाकुशलैस्तुते ८४

ख्यात्यातयाह्यनिर्मुक्ताःसंहारेह्युपसंहताः
 स्थावरान्तास्सुराद्यास्तुप्रजाराजंश्चतुर्विधाः ८५
 ब्रह्मणःकुर्वतःसृष्टिंजज्ञिरेमानसाःस्मृताः
 ततोदेवासुरपितृन्मानुषांस्तुचतुष्टयं ८६
 सिसृक्षुरंभांस्येतानिस्वमात्मानमयूयुजत्
 मुक्तात्मनस्ततोजातादुरात्मानःप्रजापतेः ८७
 सिसृक्षोर्जघनात्पूर्वजज्ञिरेत्वसुरास्ततः
 तत्याजतांततोदुष्टान्तमोमात्रात्मिकांतनुं ८८
 सातुत्यक्तातनुस्तेनराजेंद्राभूद्विभावरी
 सिसृक्षुरन्यदेहस्थःप्रीतिमापुस्ततःसुराः ८९
 सत्वोद्विक्ताःसमुद्भूतामुखतोब्रह्मणोनृप
 त्यक्तासापितनुस्तेनसत्वप्रायमभूद्दिनं ९०
 ततोहिबलिनोरात्रावसुरादेवतादिवा
 सत्वमात्रात्मिकांचैवतोन्यांजगृहेतनुम् ९१
 पितृवन्मन्यमानस्यपितरस्तस्यजज्ञिरे
 उत्ससर्जपितृन्कृत्वाततस्तामपिसप्रभुः ९२
 साचोत्सृष्टाभवत्संध्यादिननक्तांतरास्थितिः
 रजोमात्रात्मिकामन्यांजगृहेसतनुंततः ९३
 रजोमात्रोत्कटाजातामनुष्याःकुरुसत्तम
 तामप्याशुसतत्याजतनुमाद्यांप्रजापतिः ९४
 ज्योत्स्नासमभवच्चापिप्राक्संध्यायाभिधीयते
 ज्योत्स्नागमेतुबलिनोमनुष्याःपितरस्तथा ९५
 राजेंद्रसंध्यासमयेतस्मात्तेप्रभवंतिवै
 ज्योत्स्नारात्र्यहनीसन्ध्याचत्वार्येतानिवैविभोः ९६
 ब्रह्मणस्तुशरीराणित्रिगुणोपाश्रयाणिच
 रजोमात्रात्मिकामेवतोन्यांजगृहेतनुं ९७
 ततःक्षुद्ब्रह्मणोजाताजज्ञेकोपस्तयाकृतः
 क्षुत्त्वामोह्यंधकारेतुसोसृजद्भगवांस्ततः ९८
 विरूपाअत्तुकामास्तेसमधावंततंप्रभुम्
 रक्षतामेषयैरुक्तराक्षसास्तेततोभवन् ९९

ऊचुःखादामइत्यन्येयेतेयक्षास्तुतेभवन्
 अतिभीतस्यतान्दृष्ट्वाकेशाःशिर्यन्तिवेधसः १००
 हीनाश्चशिरसोभूयःसमारोहंतितेशिरः
 सर्पणात्तेभवन्सर्पाहीनत्वादहयःस्मृताः १०१
 ततःक्रुद्धेनवैस्रष्ट्राक्रोधात्मानोविनिर्मिताः
 वर्णेनकपिशेनोग्राभूतास्तेपिशिताशिनः १०२
 धयतोगांसमुद्भूतागंधर्वास्तस्यतत्क्षणात्
 पिबंतोजज्ञिरेवाचंगंधर्वास्तेनतेऽभवन् १०३
 एतानिसृष्ट्वाभगवान्ब्रह्मातच्छक्तिचोदितः
 ततःस्वच्छंदतोऽन्यानिवयांसिवयसोऽसृजत् १०४
 अवयोवक्षसश्चक्रेमुखतोजांश्चसृष्टवान्
 सृष्टवानुदराद्गाश्चमहिषांश्च प्रजापतिः १०५
 पद्भ्यांचाश्वान्समातंगान्रासभान्गवयान्मृगान्
 उष्ट्रानश्चतरांश्चैवन्यंकूनन्याश्चजातयः १०६
 ओषध्यःफलमूलिन्योरोमभ्यस्तस्यजज्ञिरे
 त्रेतायुगमुखेब्रह्माकल्पस्यादौनृपोत्तम १०७
 सृष्ट्वापश्वोषधीस्सम्यक्युयोजसतदाध्वरे
 गामजंमहिषम्मेषमश्वाश्चतरगर्दभान् १०८
 एतान्ग्राम्यपशूनाहुरारण्यांश्चनिबोधमे
 श्वापदोद्विखुरोहस्तीवानरःपञ्चमःखगः १०९
 उष्ट्रकाःपशवष्पष्टास्सप्तमास्तुसरीसृपाः
 गायत्रंचमृचश्चैवत्रिवृत्सोमंरथन्तरम् ११०
 अग्निष्टोमंचयज्ञानांनिर्ममेप्रथमान्मुखात्
 यजूंषित्रैष्टुभंछन्दःस्तोमंपञ्चदशंतथा १११
 बृहत्सामतथोक्थंचदक्षिणादसृजन्मुखात्
 सामानिजगतीच्छन्दःस्तोमंसप्तदशंतथा ११२
 वैरूपमतिरात्रंचपश्चिमादसृजन्मुखात्
 एकविंशमथर्वाणमप्पोर्यामाणमेवच ११३
 आनुष्टुभंसवैराजमुत्तरादसृजन्मुखात्
 उच्चावचानिभूतानिगात्रेभ्यस्तस्यजज्ञिरे ११४

सुरासुरपितृन्सृष्ट्वामनुष्यांश्चप्रजापतिः
ततःपुनःससर्जासौसकल्पादौपितामहः ११५
यक्षान्पिशाचान्गंधर्वास्तथैवाप्सरसांगणान्
सिद्धकिन्नररक्षांसिसिंहान्पक्षिमृगोरगान् ११६
अव्ययंचव्ययंचैवयदिदंस्थाणुजंगमम्
तत्ससर्जतदाब्रह्माभगवानादिकृद्विभुः ११७
तेषांयेयानिकर्माणिप्राक्सृष्ट्यांप्रतिपेदिरे
तान्येवप्रतिपद्यंतेसृज्यमानाःपुनःपुनः ११८
हिंस्त्राहिंस्त्रेमृदुकूरेधर्माधर्मावृतानृते
तद्भाविताःप्रपद्यंतेतस्मात्तत्तस्यरोचते ११९
इंद्रियार्थेषुभूतेषुशरीरेषुचसप्रभुः
नानात्वंविनियोगंचधातैवव्यसृजत्स्वयं १२०
नामरूपंचभूतानांकृत्यानांचप्रपंचनम्
वेदशब्देभ्यएवादीदेवादीनांचकारसः १२१
ऋषीणां नामधेयानियथावेदेश्रुतानिवै
यथानियोगंयोग्यानिअन्येषामपिसोकरोत् १२२
यथर्तावृतुलिगानिनानारूपाणिपर्यये
दृश्यंतेतानितान्येवतथाभावायुगादिषु १२३
करोत्येवंविधांसृष्टिकल्पादौसपुनःपुनः
सिसृक्षुश्शक्तियुक्तोसौसृज्यशक्तिप्रचोदितः १२४
भीष्मउवाच
अर्वाक्स्रोतास्तु कथितोभवतायस्तुमानुषः
ब्रह्मन्विस्तरतोब्रूहिब्रह्मातमसृजद्यथा १२५
यथासवर्णानसृजद्गुणांश्चसमहामुने
यच्चतेषांस्मृतंकर्मविप्रादीनांतदुच्यताम् १२६
पुलस्त्यउवाच
सत्वाभिध्यायिनःपूर्वसिसृक्षोर्ब्रह्मणःप्रजाः
अजायंतकुरुश्रेष्ठसत्वोद्रिक्तामुखात्प्रजाः १२७
वक्षसोरजसोद्रिक्तास्तथान्याब्रह्मणोभवन्
रजसस्तमसश्चैवसमुद्रिक्तास्तथोरुतः १२८

पद्भ्यामन्याःप्रजाब्रह्माससर्जकुरुसत्तम
 तमःप्रधानास्ताःसर्वाश्चातुर्वर्ग्यमिदंततः १२९
 ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चनृपसत्तम
 पादोरुवक्षस्थलतोमुखतश्चसमुद्रताः १३०
 यज्ञनिष्पत्तयेसर्वमेतद्ब्रह्माचकारह
 चातुर्वर्ग्यमहाराजयज्ञसाधनमुत्तमम् १३१
 यज्ञेनाप्यायितादेवावृष्ट्युत्सर्गेणमानवाः
 आप्यायंतेधर्मयज्ञायतःकल्याणहेतवः १३२
 निष्पद्यंतेनरैस्तेतुसुकर्मनिरतैःसदा
 विरुद्धाचरणापेतैःसद्भिःसन्मार्गगामिभिः १३३
 स्वर्गापवर्गमानुष्यात्प्राप्नुवंतिनरानृप
 यद्वाभिरुचितंस्थानंतद्यांतिमनुजाविभो १३४
 प्रजास्ताब्रह्मणासृष्टाश्चातुर्वर्ग्यव्यवस्थितौ
 सम्यक्शुद्धाःसमाचाराचरणानृपसत्तम १३५
 यथेच्छावासनिरताःसर्वबाधाविवर्जिताः
 शुद्धांतःकरणाःशुद्धाधर्मानुष्ठाननिर्मलाः १३६
 शुद्धेचतासामनसिशुद्धांतःसंस्थितेहरौ
 शुद्धज्ञानंप्रपश्यंतिब्रह्मारूढ्येनतत्पदं १३७
 ततःकालात्मकोयोसौविरिंचावासउच्यते
 संसारपातमत्यर्थघोरमल्पाल्पसारवत् १३८
 अधर्मबीजभूतंतत्तमोलोभसमुद्रतम्
 प्रजासुतासुराजेंद्ररागादिक्रमसाधनम् १३९
 ततःसासहजासिद्धिस्तेषानातीवजायते
 राजन्वश्यादयश्चान्याःसिद्धयोष्टौभवंतियाः १४०
 तासुक्षीणास्वशेषासुवर्द्धमानेचपातके
 द्वंद्वाभिभवदुःखार्तास्ताभवंतिततःप्रजाः १४१
 ततोदुर्गाणिताश्चक्रुर्वाक्षिपार्वतमौदकम्
 धान्वनंचतथादुर्गपुरंखार्वटकादियत् १४२
 गृहाणिचयथान्यायंतेषुचक्रुःपुरादिषु
 शीततापादिबाधानांप्रशमायमहामते १४३

प्रतिहारमिमंकृत्वाशीतादेस्ताःप्रजाःपुनः
 वार्तोपायंततश्चक्रुर्हस्तसिद्धिंचकर्मजाम् १४४
 ब्रीहयश्चयवाश्चैवगोधूमाअणवस्तिलाः
 प्रियंगुकोविदाराश्चकोरदूषाःसचीनकाः १४५
 माषामुद्गामसूराश्चनिष्पावाःसकुलत्थकाः
 अढकाश्चणकाश्चैवशणास्सप्तदशस्मृताः १४६
 इत्येताओषधीनांतुग्राम्याणांजातयोनुप
 ओषध्योयज्ञियाश्चैवग्राम्यावन्याश्चतुर्दश १४७
 ब्रीहयःसयवामाषागोधूमाअणवस्तिलाः
 प्रियंगुसप्तमाह्येताअष्टमास्तुकुलुत्थकाः १४८
 श्यामाकस्त्वथनीवारोवर्तुलस्सगवेधुकः
 अथवेणुयवाःप्रोक्तास्तद्वन्मर्कटकानृप १४९
 ग्राम्यावन्याःस्मृताह्येताओषध्यश्चतुर्दश
 यज्ञनिष्पत्तयेतद्वत्तथासांहेतुरुत्तमः १५०
 एताश्चसहयज्ञेनप्रजानांकारणंपरम्
 परापरविदःप्राज्ञास्ततोयज्ञान्वितन्वते १५१
 अहन्यहन्यनुष्ठानंयज्ञानांपार्थिवोत्तम
 उपकारकरंपुंसांक्रियमाणंफलार्थिनाम् १५२
 येषांचकालसृष्टोसौपपाबिंदुर्महामते
 मर्यादांस्थापयामासयथास्थानंयथागुणम् १५३
 वर्णानामाश्रमाणांचधर्मान्धर्मभृतांवर
 लोकांश्चसर्ववर्णानांसम्यग्धर्मानुपालिनाम् १५४
 प्राजापत्यंब्राह्मणानांस्मृतंस्थानंतुपार्थिव
 स्थानमैंद्रंक्षत्रियाणांसङ्ग्रामेष्वनिवर्तिनाम् १५५
 वैश्यानाम्मारुतंस्थानंस्वधर्ममनुवर्तिनाम्
 गान्धर्वशूद्रजातीनांपरिचर्यासुवर्तिनाम् १५६
 अष्टाशीतिसहस्राणायतीनामूध्वरितसाम्
 स्मृतंतेषांतुयत्स्थानं तदेवगुरुवासिनाम् १५७
 सप्तर्षीणांचयत्स्थानंस्मृतंतद्वैवनौकसाम्
 प्राजापत्यंगृहस्थानान्यासिनांब्राह्मसंज्ञितम् १५८

योगिनाममृतंस्थानं ब्रह्मणः परमंपदं
 एकांतिनः सदोद्युक्ताध्यायिनो योगिनो हिये १५६
 तेषां तत्परमंस्थानं यत्तत्पश्यंति सूरयः
 गतागतानि वर्तते चंद्रादित्यादयो ग्रहाः १६०
 अद्यापि न निवर्तते नारायणपरायणाः
 तामिस्रमंधतामिस्रं महारौरवरौरवम् १६१
 असिपत्रवनंधोरंकालसूत्रमवीचिमत्
 विनिंदकानां वेदस्य यज्ञव्याघातकारिणाम् १६२
 स्थानमेतत्समाख्यातं स्वधर्मत्यागिनश्च ये
 ततोभिध्यायतस्तस्य जज्ञिरे मानसाः प्रजाः १६३
 तच्छरीरसमुत्पन्नैः कायस्थैः करणैः सह
 क्षेत्रज्ञाः समवर्तत गात्रेभ्यस्तस्य धीमतः १६४
 ते सर्वे समवर्तत ये मया प्रागुदाहताः
 देवाद्याः स्थावरांताश्च त्रैगुण्यविषये स्थिताः १६५
 एवंभूतानि सृष्टानि स्थावराणि चराणि च
 यदास्यताः प्रजाः सर्वानव्यवर्द्धत धीमतः १६६
 अथान्यान्मानसान्पुत्रान्सदृशानात्मनोऽसृजत्
 भृगुमांपुलहंचैव क्रतुमंगिरसंतथा १६७
 मरीचिंदक्षमत्रिंशवसिष्ठंचैव मानसान्
 नवब्रह्माण्डित्येतेपुराणे निश्चयंगताः १६८
 सनंदनादयो ये च पूर्वसृष्टास्तु वेधसा
 नते लोकेष्वसज्जंत निरपेक्षाः प्रजासुते १६९
 सर्वे ह्यागतविज्ञानावीतरागाविमत्सराः
 तेष्वेवं निरपेक्षेषु लोकसृष्टौ महात्मनः १७०
 ब्रह्मणो भून्महान्करोधस्त्रैलोक्यदहनक्षमः
 तस्य क्रोधात्समुद्भूतं ज्वालामालावदीपितम् १७१
 ब्रह्मणस्तु तदा ज्योतिस्त्रैलोक्यमखिलं दहत्
 भ्रुकुटीकुटिलात्तस्य ललाटात्क्रोधदीपितात् १७२
 समुत्पन्नस्तदारुद्रो मध्याह्नार्कसमप्रभः
 अर्द्धनारीनरवपुः प्रचण्डोतिशरीरवान् १७३

विभजात्मानमित्युक्त्वातंब्रह्मांतर्दधेःततः
 तथोक्तोसौद्विधास्त्रीत्वंपुरुषत्वंतथाकरोत् १७४
 बिभेदपुरुषत्वंचदशधाचैकधाचसः
 सौम्यासौम्यैस्तथारूपैःशांतैःस्त्रीत्वंचसप्रभुः १७५
 बिभेदबहुधाचैवस्वरूपैरसितैःसितैः
 ततोब्रह्मास्वयंभूतंपूर्वस्वायंभुवंप्रभुम् १७६
 आत्मानमेवकृतवान्प्रजापत्येमनुंनृप
 शतरूपांचतानारीं तपोनिर्द्धूतकल्मषाम् १७७
 स्वायंभुवोमनुर्नामपत्नीत्वेजगृहेप्रभुः
 तस्माच्चपुरुषाद्देवीशतरूपाव्यजायत १७८
 प्रियव्रतोत्तातनपादप्रसूत्याकूतिसंज्ञितम्
 ददौप्रसूतिं दत्त्वायत्राकूतिरुचयेपुरा १७९
 प्रजापतिःसजग्राहतयोर्जज्ञेसदक्षिणः
 पुत्रोयज्ञोमहाभागदंपत्योर्मिथुनंततः १८०
 यज्ञस्यदक्षिणायांतुपुत्राद्वादशजज्ञिरे
 यामाइतिसमाख्यातादेवाः स्वायंभुवेमनौ १८१
 प्रसूत्यांचतथादक्षश्चतस्रोविंशतिंतथा
 ससर्जकन्यास्तासांतुसम्यङ्नामानिमेशृणु १८२
 श्रद्धालक्ष्मीर्धृतिःपुष्टिस्तुष्टिर्मेधाक्रियातथा
 बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिर्ऋद्धिः कीर्तिस्त्रयोदशी १८३
 पत्न्यर्थप्रतिजग्राहधर्मोदाक्षायिणीःप्रभुः
 ताभ्यःशिष्टायवीयस्पएकादशसुलोचनाः १८४
 ख्यातिःसत्यथसंभूतिः स्मृतिःप्रीतिःक्षमातथा
 सन्नतिश्चानसूयाचऊर्जास्वाहास्वधातथा १८५
 भृगुर्भवोमरीचिश्चतथाचैवांगिरामुनिः
 अहंचपुलहश्चैवक्रतुर्मुनिवरस्तथा १८६
 अत्रिर्वसिष्ठोवह्निश्चपितरश्चयथाक्रमम्
 ख्यात्याद्याजगृहःकन्यामुनयोराजसत्तम १८७
 श्रद्धाकामंबलंलक्ष्मीर्नियमंधृतिरात्मजम्
 संतोषंचतथातुष्टिर्लोभंपुष्टिरसूयत १८८

मेधाश्रुतंक्रियादण्डंनयंविनयमवेच
 बोधंबुद्धिस्तथालज्जाविनयंवपुरात्मजम् १८६
 व्यवसायंप्रजज्ञेवैक्षेमंशान्तिरसूयत
 सुखमृद्धिर्यशःकीर्तिरित्येतेधर्मसूनवः १९०
 कामान्नंदीसुतंहर्षधर्मपौत्रमसूयत
 हिंसाभार्यात्वधर्मस्यतस्यजज्ञेतदानृतं १९१
 कन्याचनिकृतिस्ताभ्यांभयंनरकएवच
 मायाचवेदनाचैवमिथुनंद्वंद्वमेवच १९२
 तयोर्जज्ञेथवैमायामृत्युंभूतापहारिणम्
 वेदनायास्ततश्चापिदुःखंजज्ञेथरौरवात् १९३
 मृत्योर्व्याधिजराशोकतृष्णाक्रोधाश्चजज्ञिरे
 दुःखोत्तराः स्मृताह्येतेसर्वेचाधर्मलक्षणाः १९४
 नैषांभार्यास्तिपुत्रोवातेसर्वेह्युद्ध्वरितसः
 रौद्राण्येतानिरूपाणिब्रह्मणोनृवरात्मज १९५
 नित्यंप्रलयहेतुत्वंजगतोस्यप्रयांतिवै
 रुद्रसर्गप्रवक्ष्यामियथाब्रह्माचकारहा १९६
 कल्पादावात्मनस्तुल्यंसुतंप्रध्यायतस्ततः
 प्रादुरासीत्प्रभोरंकेकुमारोनीललोहितः १९७
 रुदन्वैसुस्वरंसोथद्रवंश्चनृपसत्तम
 किंरोदिषीतितंदेवोरुदंतंप्रत्युवाचह १९८
 नामधेहीतितंसोथप्रत्युवाचप्रजापतिम्
 रोदनाद्भुद्रनामासिमारोदीर्घैर्यमावह १९९
 एवमुक्तःपुनस्सोथसप्तकृत्वोरुरोदह
 ततोन्यानिददौतस्मैसप्तनामानिवैप्रभुः २००
 मूर्त्तीनांचैवमष्टानांस्थानान्यष्टौचकारह
 भवंशर्वमथेशानंतथापशुपतिंनृप २०१
 भीममुग्रंमहादेवमुवाचसपितामहः
 सूर्योजलंमहीवह्निर्वायुराकाशमेवच २०२
 दीक्षितोब्राह्मणः सोमइत्येतेतनवः कमात्
 एवंप्रकारोरुद्रोसौसतींभार्यामविंदत २०३

दक्षकोपाच्चतत्याजसासतीस्वंकलेवरम्
 हिमवद्दुहितासाभून्मेनायांनृपसत्तम २०४
 उपयेमेपुनश्चैवयाचित्वाभगवान्भवः
 दाक्षीधातृविधातारौभृगोःख्यातिरसूयत २०५
 श्रियंचदेवदेवस्यपत्नीनारायणस्यया २०६

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतृतीयोध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायं

भीष्मउवाच

क्षीराब्धौतुतथालक्ष्मीः किलोत्पन्नामयाश्रुता
 ख्यात्यांभृगोःसमुत्पन्नाएतदाहकथंभवान् १
 कथंचदक्षदुहितादेहंत्यक्तवतीशुभा
 मेनायांगर्भसंभूतिमुमायाजन्मएवच २
 किमर्थंदेवदेवेनपत्नीहैमवतीकृता
 विरोधंचाथदक्षेणभगवांस्तुब्रवीतुमे ३

पुलस्त्यउवाच

इदंचशृणुभूपालयत्पृष्टोहमिहत्वया
 श्रीसंबंधोमयाप्येषश्रुतत्रासीत्पितामहात् ४
 अत्रिपुत्रस्तुदुर्वासाःपरिभ्राम्यन्महीमिमाम्
 विद्याधरीकरेमालांदृष्ट्वासौगन्धिकींशुभाम् ५
 याचयामासमेदेहिजटाजूटेकरोम्यहम्
 इतिविद्याधरीतेनपृष्टासाऋषिणातथा ६
 ददौतस्मैमुदायुक्तातांमालांसतदानृप
 गृहीत्वासुचिरंकालंशिरोमालांबबंधह ७
 उन्मत्तप्रेतवद्विप्रः शोभमानोब्रवीदिदम्
 इयंविद्याधरीकन्यापीनोन्नतपयोधरा ८
 शोभालंकारसौभाग्यैर्युक्तादृष्टाततोमनः
 क्षोभमायातिमेचाद्यनाहंकामेविचक्षणः ९
 ब्रजामितावदन्यत्रसौभाग्यंस्वंप्रदर्शयन्
 एवमुक्त्वासराजेंद्रपरिबभ्राममेदिनीम् १०

एरावतंसमारूढंराजानंत्रिदिवौकसाम्
 त्रैलोक्याधिपतिंशक्रंभ्राजमानंशचीपतिम् ११
 तामात्मशिरसोमालांभ्रमदुन्मत्तषट्पदाम्
 आदायामरराजायचिक्षेपोन्मत्तवन्मुनिः १२
 गृहीत्वादेवराजेनमालासागजमूर्द्धनि
 मुक्त्तारराजसामालाकैलासेजाह्नवीयथा १३
 मदांधकारिताक्षोसौगंधाघ्राणेनवारणः
 करेणादायचिक्षेपतांमालांपृथिवीतले १४
 ततश्चक्रोधभगवान्दुर्वासामुनिपुंगवः
 राजेंद्रदेवराजानंकुद्धश्चेदमुवाचह १५
 एश्वर्यमददुष्टात्मन्नतिस्तब्धोसिवासव
 श्रियोधामस्त्रजंयस्मान्मद्दत्तान्नाभिनंदसि १६
 त्रैलोक्यश्रीरतोमूढविनाशमुपयास्यति
 मद्दत्ताभवतामालाक्षिप्तायस्मान्महीतले १७
 तस्मात्प्रणष्टलक्ष्मीकंत्रैलोक्यंतेभविष्यति
 यस्यसंजातकोपस्यभयमेतिचराचरम् १८
 तंमांत्वमतिगर्वेणदेवराजावमन्यसे
 महेंद्रोवारणस्कंधादवतीर्यत्वरान्वितः १९
 प्रसादयामासमुनिंदुर्वाससमकल्मषम्
 प्रसाद्यमानः सतदाप्रणिपातपुरःसरम् २०
 नाहंक्षमिष्येबहुनाकिमुक्तेनशतक्रतो
 इत्युक्त्वाप्रययौविप्रोदेवराजोपितंपुनः २१
 आरुह्यैरावतंनागंप्रययावमरावतीम्
 ततःप्रभृतिनिःश्रीकंसशक्रंभुवनत्रयम् २२
 नयज्ञाः संप्रवर्ततेनतपस्यंतितापसाः
 नचदानानिदीयंतेनष्टप्रायमभूज्जगत् २३
 एवमत्यंतनिःश्रीकेत्रैलोक्येसत्त्ववर्जिते
 देवान्प्रतिबलोद्योगंचक्रुर्देतेयदानवाः २४
 विजितास्त्रिदशादैत्यैरिंद्राद्याः शरणंययुः
 पितामहंमहाभागंहुताशनपुरोगमाः २५

यथावत्कथितेदेवैर्ब्रह्माप्राहतथासुरान्
 क्षीरोदस्योत्तरंकूलंजगामसहितःसुरैः २६
 गत्वाजगादभगवान्वासुदेवंपितामहः
 उत्तिष्ठविष्णोशीघ्रंत्वंदेवतानांहितंकुरु २७
 त्वयाविनादानवैस्तुजिताःसर्वेपुनःपुनः
 इत्युक्तःपुंडरीकाक्षःपुरुषःपुरुषोत्तमः २८
 अपूर्वरूपसंस्थानान्दृष्ट्वादेवानुवाचह
 तेजसोभवतांदेवाः करिष्याम्युपबृंहणम् २९
 वदाम्यहंयत्क्रियतांभवद्भिस्तदिदंसुराः
 आनीयसहितादैतैः क्षीराब्धौसकलौषधीः ३०
 मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासुकिम्
 मथ्यताममृतंदेवाः सहायेमय्यवस्थिते ३१
 सामपूर्वचदैतेयांस्तत्रसम्भाष्यकर्मणि
 समानफलभोक्तारोयूयचात्रभविष्यथ ३२
 मथ्यमानेचतत्राब्धौयत्समुत्पद्यतेऽमृतम्
 तत्पानाद्बलिनोयूयममराः संभविष्यथ ३३
 तथैवाहंकरिष्यामियथात्रिदशविद्विषः
 नप्राप्स्यंत्यमृतंदेवाः केवलंक्लेशभागिनः ३४
 इत्युक्त्वादेवदेवेनसर्वएवततःसुराः
 संधानमसुरैः कृत्वायत्नवंतोऽमृतेभवन् ३५
 सर्वौषधीः समानीयदेवदैतेयदानवाः
 क्षिप्त्वाक्षीराब्धिपयसिशरदभ्रामलत्विषि ३६
 मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासुकिम्
 ततोमथितुमारब्धाराजेंद्रतरसामृतम् ३७
 विबुधाःसहिताःसर्वेयतःपुच्छंततःस्थिताः
 विष्णुनावासुकेर्द्वैत्याःपूर्वकायेनिवेशिताः ३८
 तेतस्यप्राणवातेनवह्निनाचहतत्त्विषः
 निस्तेजसोऽसुराःसर्वेबभूवुरमरद्युते ३९
 तेनैवमुखनिःश्वासवायुनाथबलाहकैः
 पुच्छप्रदेशेवर्षद्भिस्तदाचाप्पयिताःसुराः ४०

क्षीरोदमध्येभगवान्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः
 महादेवोमहातेजाविष्णुपृष्ठनिवासिनौ ४१
 बाहुभ्यामंदरंगृह्यपद्मवत्सपरंतपः
 शृंखलेचतदाकृत्वागृहीत्वामंदराचलम् ४२
 देवानांदानवानांचबलमध्येव्यवस्थितः
 क्षीरोदमध्येभगवान्कूर्मरूपीस्वयंहरिः ४३
 अन्येनतेजसादेवानुपवृंहितवान्हरिः
 मथ्यमानेततस्तस्मिन्क्षीराब्धौदेवदानवैः ४४
 हविर्धान्यभवत्पूर्वसुरभिःसुरपूजिता
 जग्मुर्मुदंतदादेवादानवाश्चमहामते ४५
 व्याक्षिप्तचेतसःसर्वेबभूवुस्तिमितेक्षणः
 किमेतदितिसिद्धानांदिविचिंतयतांतदा ४६
 बभूववारुणीदेवीमदाघूर्णितलोचना
 कृतावर्त्ताततस्तस्मात्प्रस्वलंतीपदेपदे ४७
 एकवस्त्रामुक्तकेशीरक्तांतस्तब्धलोचना
 अहंबलप्रदादेवीमांवागृह्णन्तुदानवाः ४८
 अशुचिंवारुणींमत्वात्यक्तवंतस्तदासुराः
 जगृहस्तांतदादैत्याग्रहणान्तेसुराभवत् ४९
 मंथनेपारिजातोभूद्देवश्रीनंदनोद्भुमः
 रूपौदार्य्यगुणोपेतास्ततश्चाप्सरसांगणाः ५०
 षष्टिकोट्यस्तदाजातास्सामान्यादेवदानवैः
 सर्वास्ताःकृतपूर्वास्तुसामान्याःपुण्यकर्मणा ५१
 ततःशीतांशुरभवद्देवानांप्रीतिदायकः
 ययाचेशंकरोदेवोजटाभूषणकृन्मम ५२
 भविष्यतिनसंदेहो गृहीतोयंमयाशशी
 अनुमेनेचतंब्रह्माभूषणायहरस्यतु ५३
 ततोविषंसमुत्पन्नंकालकूटंभयावहं
 तेनचैवार्दितास्सर्वेदानवाःसहदैवतैः ५४
 महादेवेनतत्पीतंविषंगृह्ययदृच्छया
 तस्यपानान्नीलकंठस्तदाजातोमहेश्वरः ५५

पीतावशेषनागास्तुक्षीराब्धेस्तुसमुत्थितम्
 ततोधन्वंतरिर्जातःश्वेतांबरधरःस्वयम् ५६
 विभ्रत्कमंडलुंपूर्णमृतस्यसमुत्थितः
 ततःस्वस्थमनस्कास्तेवैद्यराजस्यदर्शनात् ५७
 ततश्चाश्वःसमुत्पन्नोनागश्चैरावतस्तथा
 ततस्फुरत्कांतीमतिविकासिकमलेस्थिता ५८
 श्रीर्देवीपयसस्तस्मादुत्थिताधृतपंकजा
 तांतुष्टवुर्मुदायुक्ताःश्रीसूक्तेनमहर्षयः ५९
 विश्वावसुमुखास्तस्यागंधर्वाःपुरतोजगुः
 घृताचीप्रमुखास्तत्रननृतुश्चाप्सरोगणाः ६०
 गंगाद्याःसरितस्तोयैःस्नानार्थमुपतस्थिरे
 दिग्गजाहेमपात्रस्थमादायविमलंजलम् ६१
 स्नापयांचक्रिरेदेवींसर्वलोकमहेश्वरीम्
 क्षीरोदस्तुस्वयंतस्यैमालामम्लानपंकजाम् ६२
 ददौविभूषणान्यंगेविश्वकर्माचकारह
 दिव्यमाल्यांबरधरांस्नातांभूषणभूषिताम् ६३
 इंद्राद्याश्चामरगणाविद्याधरमहोरगाः
 दानवाश्चमहादैत्याराक्षसाःसहगुह्यकैः ६४
 कन्यामभिलषन्तिस्मततोब्रह्माउवाचह
 वासुदेवत्वमेवैनांमयादत्तांगृहाणवै ६५
 देवाश्चदानवाश्चैवप्रतिषिद्धामयात्वह
 तुष्टोहंभवतस्तावदलौल्येनेहकर्मणा ६६
 सातुश्रीर्ब्रह्मणाप्रोक्तादेविगच्छस्वकेशवं
 मयादत्तंपतिंप्राप्यमोदस्वशाश्वतीःसमाः ६७
 पश्यतांसर्वदेवानांगतावक्षस्थलंहरेः
 ततोवक्षस्थलंप्राप्यदेवंवचनमब्रवीत् ६८
 नाहंत्याज्यासदादेवसदैवादेशकारिणी
 वक्षस्थलेनिवत्स्यामिसर्वस्यजगतःप्रिय ६९
 ततोवलोकितादेवाविष्णुवक्षस्थलस्थया
 लक्ष्म्याराजेंद्रसहसापरांनिर्वृतिमागताः ७०

उद्वेगंचपरंजग्मुर्द्वैत्याविष्णुपराङ्मुखाः
 त्यक्तास्तुदानवालक्ष्म्याविप्रचित्तिपुरोगमाः ७१
 ततस्तेजगृहृदैत्याधन्वंतरिकरस्थितम्
 अमृततन्महावीर्य्यादैत्याः पापसमन्विताः ७२
 माययालोभयित्वातुविष्णुः स्त्रीरूपसंश्रयः
 आगत्यदानवान्प्राहदीयतांमेकमंडलुः ७३
 युष्माकंवशगाभूत्वास्थास्यामिभवतांगृहे
 तांदृष्ट्वारूपसंपन्नानारीत्रैलोक्यसुंदरीम् ७४
 प्रार्थयानास्सुवपुषंलोभोपहतचेतसः
 दत्त्वामृतं तदा तस्यैततोपश्यन्ततेग्रतः ७५
 दानवेभ्यस्तदादायदेवेभ्यः प्रददेमृतं
 ततःपपुः सुरगणाः शक्राद्यास्तत्तदामृतम् ७६
 उद्यतायुधनिस्त्रिंशादैत्यास्तांस्तेसमभ्ययुः
 पीतेमृतेचबलिभिर्जितादैत्यचमूस्ततः ७७
 वध्यमानादिशोभेजुः पातालं विविशुश्चते
 ततो देवामुदायुक्ताः शंखचक्रगदाधरम् ७८
 प्रणिपत्य यथापूर्वप्रययुस्ते त्रिविष्टपम्
 ततः प्रभृतितेभीष्मस्त्रीलोलादानवाभवन् ७९
 अपध्यातास्तुकृष्णेनगतास्तेतुरसातलम्
 ततःसूर्यः प्रसन्नाभः प्रययौस्वेनवर्त्मना ८०
 जज्वालभगवांश्चोच्चैश्चारुदीप्तिर्हुताशनः
 धर्मेचसर्वभूतानां तदामतिरजायत ८१
 श्रियायुक्तंचत्रैलोक्यं विष्णुना प्रतिपालितं
 देवास्तु ते तदा प्रोक्ता ब्रह्मणालोकधारिणा ८२
 भवतारंक्षणार्थाय मया विष्णुर्नियोजितः
 उमापतिश्च देवेशो योगक्षेमं करिष्यतः ८३
 उपास्यमानौ सततं युष्मत्क्षेमकरौ यतः
 ततः क्षेम्यौ सदा चैतौ भविष्येते वरप्रदौ ८४
 एवमुक्त्वा तु भगवान्जगाम गतिमात्मनः
 अदर्शनं गते देवे सर्वलोकपितामहे ८५

देवलोकंगतेशक्रेस्वलोकंहरिशंकरौ
 प्राप्तौतुतत्क्षणाद्देवौस्थानंकैलासमेवच ८६
 ततस्तुदेवराजेनपालितंभुवनत्रयम्
 एवंलक्ष्मीर्महाभागाउत्पन्नाक्षीरसागरात् ८७
 पुनःख्यात्यांसमुत्पन्नाभृगोरेषासनातनी
 श्रियासहसमुत्पन्नाभृगुणाचमहर्षिणा ८८
 स्वनाम्नानगरीचैवकृतापूर्वसरित्ते
 नर्मदायांमहाराजब्रह्मणाचानुमोदिता ८९
 लक्ष्मीःपुरंस्वपित्रेस्वंसहकुञ्चिकयाऽप्यच
 आगतादेवलोकंसाऽयाचतागत्यवैपुनः ९०
 लोभान्नदत्तं तुपुरंप्रार्थयानायदापुनः
 भृगोःसकाशान्नावापतदाचैवाहकेशवम् ९१
 परिभूतातुपित्राहंगृहीतंनगरंमम
 तस्यहस्तात्त्वमाक्षिप्यपुरंतच्चानयस्वयम् ९२
 तंगत्वापुंडरीकाक्षोदेवश्चक्रगदाधरः
 भृगुंसानुनयंप्राहकन्यायैपुरमर्षय ९३
 कुञ्चिकातालिकेचोभेदीयेतांचप्रसादतः
 भृगुस्तंकुपितः प्राहनार्पयिष्याम्यहंपुरम् ९४
 नलक्ष्म्यास्तत्पुरंदेवमयाचेदंस्वयंकृतम्
 भगवन्नैवदास्यामित्यजाक्षेपंतुकेशव ९५
 तंप्राहदेवोभूयोपिलक्ष्म्यास्तत्पुरमर्षय
 सर्वथातुत्वयात्याज्यंवचनान्मेमहामुने ९६
 ततःकोपसमाविष्टोभृगुरप्याहकेशवम्
 पक्षपातेनमांसाधोभार्यायाबाधसेधुना ९७
 नृलोकेदशजन्मानिलप्स्यसेमधुसूदन
 भार्यायास्तेवियोगेनदुःखान्यनुभविष्यसि ९८
 एवंशापंददौतस्मैभृगुःपरमकोपनः
 विष्णुनाचपुनस्तस्यदत्तःशापोमहात्मना ९९
 नचापत्यकृतांप्रीतिंप्राप्स्यसेमुनिपुंगव
 शापंदत्त्वाऋषेस्तस्यब्रह्मलोकंजगामह १००

पद्मजन्मानमाहेदं दृष्ट्वा देवस्तु केशवः
 भगवंस्तवपुत्रोसौभृगुः परमकोपनः १०१
 निष्कारणं च तेनाहं शप्तोजन्मानिमानुषे
 लप्स्यसे दशधा त्वंहिततो दुःखान्यनेकशः १०२
 भार्यावियोगजापीडाबलपौरुषनाशिनी
 त्यक्त्वा चाहमिमं लोकं शयिष्ये च महोदधौ १०३
 देवकार्येषु सर्वेषु पुनश्चावाहनं क्रियाः
 तथा ब्रुवंतं तं देवं ब्रह्मालोकगुरुस्तदा १०४
 प्रसादनार्थं विष्णोस्तुस्तुतिमेतांचकार ह
 त्वया सृष्टं जगदिदं पद्मनाभौ विनिःसृतम्
 तत्र चाहं समुत्पन्नस्तव वश्यश्च केशव १०५
 त्वं त्राता सर्वलोकानां स्रष्टा त्वं जगतः प्रभो
 त्रैलोक्यं न त्वया त्याज्यमेष एव रोमम १०६
 दशजन्ममनुष्येषु लोकानां हितकाम्यया
 स्वयं कर्तान ते शक्तः शापदानाय कोपि वा १०७
 कोयं भृगुः कथं तेन शक्यं शप्तुं जनार्दन
 मानयस्व सदा विप्रान् ब्राह्मणास्ते तनुस्वयम् १०८
 योगनिद्रामुपास्व त्वं क्षीराब्धौ स्वपिहीश्वर
 कार्यकाले पुनस्त्वां तु बोधयिष्यामि माधव १०९
 भगवन्नेषतावत्तु त्वच्छक्त्या चोपवृंहितः
 सर्वकार्यकरः शक्रस्तवैवांशेन शत्रुहा ११०
 त्रैलोक्यं पालयन्नेव त्वदाज्ञां सकरिष्यति
 एवंस्तु तस्तदा विष्णुर्ब्रह्माणमिदमुक्तवान् १११
 सर्वमेतत्करिष्यामि यन्मां ज्ञापयसे प्रभो
 अदर्शनं गतो देवो ब्रह्मातं नाभिजज्ञिवान् ११२
 गते देवे तदा विष्णौ ब्रह्मालोकपितामहः
 भूयश्चकार वै सृष्टिं लोकानां प्रभवः प्रभुः ११३
 तं दृष्ट्वा तारदः प्राह वाक्यं वाक्यविदां वरः
 सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्
 सर्वव्यापी भुवः स्पर्शादध्यतिष्ठद्दशांगुलम् ११४

यद्भूतं यच्च वैभाव्यं सर्वमेव भवान्यतः
 ततो विश्वमिदं तात त्वत्तोभूतं भविष्यति ११५
 त्वत्तोयज्ञः सर्वहुतः पृषदाज्यं पशुर्द्विधा
 ऋचस्त्वत्तोथ सामानित्वत्त एवाभिजज्ञिरे ११६
 त्वत्तोयज्ञास्त्वजायंत त्वत्तोश्वाश्चैव दंतिनः
 गावस्त्वत्तः समुद्भूताः त्वत्तोजाता वयोमृगाः ११७
 त्वन्मुखाद्ब्राह्मणा जातास्त्वत्तः क्षत्रमजायत
 वैश्यास्तवोरुजाः शूद्रास्तवपद्भ्यां समुद्भूताः ११८
 अक्षणोः सूर्यो निलः श्रोत्राच्चंद्रमामनसस्तव
 प्राणोतः सुषिराज्जातो मुखदग्निरजायत ११९
 नाभितोगगनं द्यौश्च शिरसः समवर्त्तत
 दिशः श्रोत्रात्क्षितिः पद्भ्यां त्वत्तः सर्वमभूदिदम् १२०
 न्यग्रोधः सुमहानल्पेयथा बीजे व्यवस्थितः
 ससर्ज विश्वमखिलं बीजभूते तथा त्वयि १२१
 बीजांकुरसमुद्भूतो न्यग्रोधः समुपस्थितः
 विस्तारं च यथा याति त्वत्तः सृष्टौ तथा जगत् १२२
 यथा हिकदली नान्यात्वक्पत्रेभ्योऽभिदृश्यते
 एवं विश्वमिदं नान्यत्त्वत्स्थमीश्वरदृश्यते १२३
 ह्लादिनी त्वयि शक्तिस्सा त्वय्येका सहभाविनी
 ह्लादतापकरी मिश्रा त्वयिनो गुणवर्जिते १२४
 पृथग्भूतैकभूताय सर्वभूताय ते नमः
 व्यक्तं प्रधानं पुरुषो विराट्सम्राट् तथा भवान् १२५
 सर्वस्मिन् सर्वभूतस्त्वं सर्वः सर्वस्वरूपधृक्
 सर्वत्वत्तः समुद्भूतं नमः सर्वात्मने ततः १२६
 सर्वात्मकोसि सर्वेश सर्वभूतस्थितो यतः
 कथयामि ततः किं ते सर्वं वेत्सि हृदि स्थितं १२७
 यो मे मनोरथो देव सफलः स त्वया कृतः
 तप्तं सुतप्तं सफलं यद्दृष्टोसि जगत्पते १२८
 ब्रह्मोवाच
 तपसस्तत्फलं पुत्रयद्दृष्टो हं त्वया धुना

मद्दर्शनं हिविफलं नारदेहन जायते १२६
 वरं वरयतस्मात्त्वं यथाभिमतमात्मनः
 सर्वसंपद्यते तातमयिदृष्टिपथंगते १३०
 नारद उवाच
 भगवन्सर्वभूतेशसर्वस्यास्ते भवान्हृदि
 किमज्ञातं तव स्वामिन्मनसा यन्मयेप्सितम् १३१
 कृतात्वया यथासृष्टिर्मया दृष्टा तथा विभो
 तेन मे कौतुकं जातं दृष्ट्वा देवर्षिदानवान् १३२
 पुलस्त्य उवाच
 नारदस्य पिता तुष्टो ब्रह्मा देवो दिवस्पतिः
 नारदाय वरं प्रादादृषीणामुत्तमो भवान् १३३
 भवितामत्प्रसादेन कलिकेलिकथाप्रियः
 गतिश्च तेऽप्रतिहता दिविभूमौ रसातले १३४
 यज्ञोपवीतसूत्रेण योगपट्टावलंबिका
 छत्रिका च तथा वीणा अलंकाराय ते नघ १३५
 विष्णोः समीपेरुद्रस्य तथा शक्रस्य नारद
 द्वीपेषु पार्थिवानां तु सदा प्रीतिं चलप्स्यसे १३६
 वर्णानां तु भवान्शास्ता वरोदत्तो मया तव
 तिष्ठ पुत्रयथाकामं सेव्यमानः सुरैर्दिवि १३७

इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे लक्ष्म्युत्पत्तिर्नाम चतुर्थोऽध्यायः ४

पञ्चमोऽध्यायं

भीष्म उवाच
 कथं सतीदक्षसुता देहं त्यक्तवती शुभा
 दक्षयज्ञस्तुरुद्रेण विध्वस्तः केन हेतुना १
 एतन्मे कौतुकं ब्रह्मन्कथं देवो महेश्वरः
 जगामाथ क्रोधवशं त्रिपुरारिर्महायशाः २
 पुलस्त्य उवाच
 गंगाद्वारे पुरा भीष्मदक्षो यज्ञमथारभत्
 तत्र देवासुरगणाः पितरोथ महर्षयः ३

समाजग्मुर्मुदायुक्ताः सर्वेदेवाःसवासवाः
 नागायक्षाःसुपर्णाश्चवीरुदोषधयस्तथा ४
 कश्यपोभगवानत्रिः पुलस्त्यःपुलहःक्रतुः
 प्रचेतसोंगिराश्चैववसिष्ठश्चमहातपाः ५
 तत्रवेदींसमांकृत्वाचातुर्होत्रंन्यवेशयत्
 होतावसिष्ठस्तत्रासीदंगिराध्वर्युसत्तमः ६
 बृहस्पतिरथोद्गाताब्रह्मावैनारदस्तथा
 यज्ञकर्मप्रवृत्तौतुहूयमानेषुचाग्निषु ७
 आगतावसवः सर्वआदित्याद्वादशैवतु
 अश्विनौमरुतश्चैवमनवश्चचतुर्दश ८
 एवंयज्ञेप्रवृत्तेतुहूयमानेषुचाग्निषु
 विभूतिंतांपरांतत्रभक्ष्यभोज्यकृतांशुभाम् ९
 आलोक्यसर्वतोभूमिंसमंताद्दशयोजनम्
 महावेदीकृतातत्रसर्वैस्तत्रसमन्वितैः १०
 सर्वान्देवान्शक्रमुख्यान्यज्ञेदृष्ट्वासतीशुभा
 तदासानुनयंवाक्यंप्रजापतिमभाषत ११
 सत्युवाच
 एरावतंसमारूढोदेवराजः शतक्रतुः
 पत्न्याशच्यासहायातः कृतावासःशतक्रतुः १२
 पापानांयोयमयिताधर्मेणाधर्मिणांप्रभुः
 पत्न्याधूमोर्णयासार्द्धमिहायातः सदृश्यते १३
 यादसांचपतिर्देवोवरुणोलोकभावनः
 गौर्य्यापत्न्यासहायातः प्रचेतामंडपेत्विह १४
 सर्वयक्षाधिपोदेवः पुत्रोविश्रवसोमुनेः
 पत्न्यात्विहसमायातः सहदेव्याधनाधिपः १५
 मुखं यः सर्वदेवानांजंतूनामुदरेस्थितः
 वेदायदर्थमुत्पन्नास्सोयंयज्ञमुपागतः १६
 निऋतीराक्षसेन्द्रोऽसौदिकपतित्वेनियोजितः
 सचत्विहागतस्तातपत्न्यासार्द्धक्रताविह १७
 आयुःप्रदोजगत्यस्मिन्ब्रह्मणानिर्मितः पुरा

प्राणोपानोव्यानउदानस्समानाह्वयस्तथा १८
 एकोनपंचाशत्केनगणेनपरिवारितः
 यज्ञेप्रजापतिश्चासौवायुर्देवः समागतः १९
 द्वादशात्माग्रहाध्यक्षः चक्षुषीजगतस्त्वह
 पातिवैभुवनंसर्वदेवानां यः परायणः २०
 आयुषश्चवनानांचदिवसानांपतिर्हियः
 संज्ञापतिरिहायातो भास्करोलोकपावनः २१
 अत्रिवंशसमुद्भूतोद्विजराजोमहायशाः
 नयनानंदजननोलोकनाथोधरातले २२
 ओषधीनांपतिश्चापिवीरुधामपिसर्वशः
 उडुनाथः सपत्नीकइहायातः शशीतव २३
 वसवोष्टौसमायाताअश्विनौचसमागतौ
 वृक्षोवनस्पतिश्चापिगन्धर्वाप्सरसांगणाः २४
 विद्याधराभूतसंघाबेतालायक्षराक्षसाः
 पिशाचाश्चोग्रकर्माणस्तथान्येजीवहारकाः २५
 नद्योनदाः समुद्राश्चद्वीपाश्चसहपर्वतैः
 ग्राम्यारण्याश्चपशवोयदिङ्गयच्चनेङ्गति २६
 कश्यपोभगवानत्रिर्वसिष्ठश्चापरैःसह
 पुलस्त्यःपुलहश्चैवसनकाद्यामहर्षयः २७
 पुण्याराजर्षयश्चैवपृथिव्यांयेचपार्थिवाः
 वर्णाश्चाश्रमिणश्चैवसर्वेयेकर्मकारिणः २८
 किमत्रबहुनोक्तेनब्राह्मीसृष्टिरिहागता
 भगिन्योभागिनेयाश्चभगिनीपतयस्त्वमे २९
 स्वभार्यासहिताःसर्वेसपुत्रास्सहबांधवाः
 त्वयासमर्चिताःसर्वेदानमानपरिग्रहैः ३०
 आमंत्रणामंत्रितानांसर्वेषामाननाकृता
 एकएवात्रभगवान्पतिर्मेनसमागतः ३१
 विनातेनत्वदंसर्वशून्यवत्प्रतिभातिमे
 मन्येचाहंतुभवतापतिर्मेननिमंत्रितः ३२
 विस्मृतस्तेभवेन्नूनंसर्वशंसतुमेभवान्

पुलस्यउवाच

तस्यास्तदुक्तं वचनं श्रुत्वा दक्षः प्रजापतिः ३३
 पतिस्नेहसमायुक्तां प्राणेष्वोपि गरीयसीम्
 अंकमारोप्यतां बालां साध्वीं पतिपरायणाम् ३४
 पतिव्रतां महाभागां पतिप्रियहितैषिणीम्
 प्राह गंभीरभावेन शृणु वत्से यथा तथम् ३५
 येनाद्यकारणेनेह पतिस्तेन निमंत्रितः
 कपालपात्रधृक् च र्माभस्मावृततनुस्तथा ३६
 शूलीमुण्डीचनग्रश्च श्मशानेरमते सदा
 विभूत्याङ्गानि सर्वाणि परिमार्ष्टि च नित्यशः ३७
 व्याघ्रचर्मपरीधानो हस्तिचर्मपरिच्छदः
 कपालमालंशिरसि खट्वागंचक्रे स्थितं ३८
 कट्यां वैगोनसंबध्वालिगेऽन्स्थावलयंतथा
 पन्नगानां तुराजानमुपवीतंच वासुकिम् ३९
 कृत्वा भ्रमति चानेन रूपेण सततं क्षितौ
 नग्रागणाः पिशाचाश्च भूतसंघाह्यनेकशः ४०
 त्रिनेत्रश्च त्रिशूलीचगीतनृत्यरतस्सदा
 कुत्सितानि तथान्यानि सदा ते कुरुते पतिः ४१
 त्रपाकरो भवेन्मह्यं देवानां संनिधिः कथं
 कीदृक् च वसनंतस्य केतनं प्रति नार्हति ४२
 एतैर्दोषैर्मया वत्से लोकानां चैवलज्जया
 नाह्वानंतु कृतंतस्य कारणेन मया सुते ४३
 यज्ञस्यास्य समाप्तौ तु पूजां कृत्वा त्वया सह
 आनीय तव भर्तारं त्वया सह त्रिलोचनम् ४४
 त्रैलोक्यस्याधिकं पूजां करिष्यामि च सत्कृतैः
 एतत्ते सर्वमाख्यातं त्रपायाः कारणं महत् ४५
 नात्र मन्युस्त्वया कार्यः सर्वः स्वं भागमर्हति
 अन्यजन्मनि यैर्यादृक् कृतं कर्म शुभाशुभम् ४६
 इह जन्मनि ते तादृक् पुत्रिके भुंजते फलम्
 परितापं मा कृथास्त्वं फलं भुंक्ष्वपुःपुराकृतम् ४७

श्रियंपरगतांदृष्टारूपसौभाग्यशोभनाम्
 रूपंचकांतिसौभाग्यंरम्यागयाभरणानिच ४८
 कुलेमहतिवैजन्मवपुश्चातीवसुंदरम्
 पूर्वभाग्यैस्तुलभ्यंतेनरैरेतानिसुव्रते ४९
 मात्मानंपरिनिंदेथामाचभाग्यानि सुव्रते
 फलंचैवंविधिकृतंदातुंकस्यतुकःक्षमः ५०
 नास्तिवैबलवान्कश्चिन्नमूढोनचपंडितः
 पाडिंत्यंचबलंचैवजायतेपूर्वकर्मणः ५१
 एतेदेवादिवंप्राप्ताःशोभमानाःस्थिताश्चिरम्
 पुण्येनतपसाचैवक्षेत्रेषुविविधेषुच ५२
 यदेभिरार्जितंपुण्यंतस्यैतेफलभागिनः
 एवमुक्ताततः सातुसतीभीष्मरुषान्विता ५३
 विनिंदमानापितरंक्रोधेनारुणितेक्षणा
 एवमेतद्यथातातत्वयाचोक्तंममाग्रतः ५४
 सर्वोजनःपुण्यभागीपुण्येनलभतेश्रियं
 पुण्येनलभतेजन्मपुण्येभोगाःप्रतिष्ठिताः ५५
 तदयंजगतामीशःसर्वेषामुत्तमोत्तमः
 स्थानान्येतानिसर्वेषांदत्तान्येतेनधीमता ५६
 येगुणास्तस्यदेवस्यवक्तुंजिह्वापिवेधसः
 नशक्ता ख्यापनेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ५७
 भस्मास्थिचकपालानिश्मशानेवसतिस्तथा
 गोनसाद्याश्चयेसर्पाःसर्वेतेभूषणीकृताः ५८
 भूतप्रेतगणास्तस्यपिशाचागुह्यकास्तथा
 एषधाताविधाताचएषपालयितादिशः ५९
 प्रसादेनचरुद्रस्यप्राप्तस्वर्गःपुरंदरः
 यदिरुद्रेस्तिदेवत्वंयदिसर्वगतःशिवः ६०
 सत्येनतेनतेयज्ञंविध्वंसयतुशंकरः
 यद्यस्तिमेतपःकिंचित्कश्चिद्धर्मोथवाकृतः ६१
 फलेनतस्यधर्मस्ययज्ञस्तेनाशमर्हति
 प्रियाहंयदिदेवस्ययदिमांतारयिष्यति ६२

तेनसत्येनतेगर्वःसमाप्तिमभिगच्छतु
 इत्युक्त्वायोगमास्थायस्वदेहस्थेनतेजसा ६३
 निर्ददाहतदात्मानंसदेवासुरपन्नगैः
 किंकिमेतदितिप्रोक्तेगंधर्वगणगुह्यकैः ६४
 गंगाकूलेतदामुक्तोदेहोवैक्रुद्धयातया
 सौनकंनामततीर्थंगंगायाःपश्चिमेतटे ६५
 श्रुत्वारुद्रस्तुतद्वार्त्तापल्यानाशसुदुःखितः
 हंतुंयज्ञंधीरभवत्देवानामिहपश्यताम् ६६
 गणकोटिःसमादिष्टाग्रहावैनायकास्तथा
 भूतप्रेतपिशाचाश्चदक्षयज्ञविनाशने ६७
 तैर्गत्वाविबुधास्सर्वेयज्ञेनिर्जित्यनाशिताः
 हतेयज्ञेतदादक्षोनिरुत्साहोनिरुद्यमः ६८
 उपगम्याब्रवीत्प्रस्तोदेवदेवंपिनाकिनम्
 नज्ञातोसिमयादेवदेवानांप्रभुरीश्वरः ६९
 त्वमस्यजगतोधीशःसुरास्सर्वेत्वयाजिताः
 कृपांकुरुमहेशानगणान्सर्वान्निवर्त्तय ७०
 गणैर्नानाविधैर्घोरैर्नानाभूषणभूषितैः
 नानावदनदंतौष्ठैर्नानाप्रहरणोद्यतैः ७१
 नानानागेंद्रसंदष्टजटाभारोपशोभितैः
 सुदृढोद्धतदर्पाढ्यैर्घोरैर्घोरनिघातिभिः ७२
 कामरूपैरकातैश्चर्षवकामसमन्वितैः
 अनिवार्यबलैश्चोग्रैर्योगिभिर्योगगामिभिः ७३
 व्यालोलकेसरजटैर्दंष्ट्रोत्कटहसन्मुखैः
 करींद्रकरटाटोपपाटवैःसिंहदेहिभिः ७४
 केचित्परमदाघ्राणघूर्णद्दीपसमप्रभैः
 विचित्रचित्रवसनैर्द्धीरधीरवारदिभिः ७५
 मृगव्याघ्रसिंहरुतैस्तरुवजिनधारिभिः
 भुजंगहारवलयकृतयज्ञोपवीतकैः ७६
 शूलासिपट्टिशधरैःपरशुप्रासहस्तकैः
 वज्रक्रकचकोदंडकालदंडास्त्रपाणिभिः ७७

गणेश्वरैः सुदुर्द्धर्षैर्वृतः सूर्यो ग्रहैरिव
 देवदेवमहादेवनष्टोयज्ञो दिवंगतः ७८
 मृगरूपधरो भूत्वा भयभीतस्तु शंकर
 नमः शङ्खाभदेवाय स गणाय स नंदिने ७९
 वृषासनाय सोमाय क्रतुकालांतकाय च
 नमो दिक्चर्मवस्त्राय नमस्ते तीव्रते जसे ८०
 ब्रह्मणे ब्रह्मदेहाय ब्रह्मण्यायामिताय च
 गिरीशाय सुरेशाय ईशानाय नमोनमः ८१
 रुद्राय प्रतिवज्राय शिवाय क्रथनाय च
 सुरासुराधिपतये यतीनां पतये नमः ८२
 धूम्रो ग्राय विरूपाय यज्वने घोररूपिणे
 विरूपाक्षा शुभाक्षाय सहस्राक्षाय वै नमः ८३
 मुंडाय चंडमुण्डाय वरखट्वाङ्गधारिणे
 कव्यरूपाय हव्याय सर्वसंहारिणे नमः ८४
 भक्तानुकंपिने त्यर्थरुद्रजाप्यस्तुताय च
 विरूपाय सुरूपाय रूपाणां शतकारिणे ८५
 पंचास्याय शुभास्याय चंद्रास्याय नमोनमः
 वरदाय वरार्हाय कूर्माय च मृगाय च ८६
 लीलालकशिखंडाय कमंडलुधराय च
 विश्वनाम्नेथ विश्वाय विश्वेशाय नमोनमः ८७
 त्रिनेत्रत्राणमस्माकं त्रिपुरघ्नविधीयतां
 वाङ्मनः कायभावैस्तु प्रपन्नस्य महेश्वर ८८
 एवंस्तु तस्तदा देवो दक्षेणापन्नदेहिना
 दिव्येनानेनस्तोत्रेण भृशमाराधितस्तदा ८९
 समग्रं तैयज्ञफलं मया दत्तं प्रजापते
 सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थं फलं प्राप्स्यस्यनुत्तमम् ९०
 एवमुक्तो भगवता प्रणम्याथ सुरेश्वरम्
 जगाम स्वनिकेतं तु गणानामेव पश्यताम् ९१
 पत्न्याः शोकेन वै देवो गंगाद्वारे तदा स्थितः
 तां सतीं चिंतयानस्तु क्वनुसामे प्रियागता ९२

तस्यशोकाभिभूतस्यनारदोभवसंनिधौ
 सातेसतीयादेवेशभार्याप्राणसमामृता ६३
 हिमवद्बुहितासाचमनागर्भसमुद्भवा
 जग्राहदेहमन्यंसावेदवेदार्थवेदिनी ६४
 श्रुत्वादेवस्तदाध्यानमवतीर्णामपश्यत
 कृतकृत्यमथात्मानंकृत्वादेवस्तदास्थितः ६५
 संप्राप्तयौवनादेवीपुनरेवविवाहिता
 एवंहिकथितंभीष्मयथायज्ञोहतःपुरा ६६

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदक्षयज्ञविध्वंसोनामपञ्चमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः

भीष्मउवाच

देवानांदानवानांचगंधर्वोरगरक्षसाम्
 उत्पत्तिंविस्तरेणेमांगुरोब्रूहियथाविधि १
 पुलस्त्यउवाच
 संकल्पाद्दर्शनात्स्पर्शात्पूर्वेषांसृष्टिरुच्यते
 दक्षात्प्राचेतसादूर्ध्वंसृष्टिर्मैथुनसंभवा २
 यथाससर्जचैवासौतथैवशृणुकौरव
 यदातुसृजतस्तस्यदेवर्षिगणपन्नगान् ३
 नवृद्धिमगमल्लोकस्तदामैथुनयोगतः
 दक्षःपुत्रसहस्राणितदासिकन्यामजीजनत् ४
 तांस्तुदृष्ट्वामहाभागान्सिसृक्षून्विधाःप्रजाः
 नारदःप्राहहर्यश्चान्दक्षपुत्रान्समागतान् ५
 भुवःप्रमाणंसर्वतुज्ञात्वोर्द्धमधएववा
 ततःसृष्टिंविशेषेणकुरुध्वमृषिसत्तमाः ६
 तेतुतद्वचनंश्रुत्वाप्रयाताःसर्वतोदिशम्
 अद्यापिननिवर्त्ततेसमुद्रादिवसिंधवः ७
 हर्यश्वेषुप्रणष्टेषुपुनर्दक्षःप्रजापतिः
 वीरिण्यामेवपुत्राणांसहस्रमसृजत्प्रभुः ८
 शबलाश्वानामतेचसमेताःसृष्टिकर्मणि

नारदोनुगतान्प्राहपुनस्तान्पूर्ववन्मुनिः ६
 भुवःप्रमाणंसर्वतुज्ञात्वाभ्रातृनथोपुनः
 आगत्यचपुनःसृष्टिंकरिष्यथविशेषतः १०
 तेपितेनैवमार्गेणजग्मुर्भ्रात्रनुगास्तदा
 ततःप्रभृतिनभ्रातुःकनीयान्मार्गमिच्छति ११
 अन्वेष्टादुःखमाप्नोतितेनतत्परिवर्जयेत्
 ततस्तेष्वपिनष्टेयुषष्टिकन्याःप्रजापतिः १२
 वीरिण्यांजनयामासदक्षःप्राचेतसस्तदा
 प्रादात्सदशधर्मायकश्यपायत्रयोदश १३
 विंशतिसप्तसोमायचतस्रोऽरिष्टनेमिने
 द्वेचैवभृगुपुत्रायद्वेकृशाश्वायधीमते १४
 द्वेचैवांगिरसेप्रादात्तासांनामानिविस्तरात्
 शृणुत्वंदेवमातृणांप्रजाविस्तारमादितः १५
 अरुंधतीवसुर्जामिर्लम्बाभानुर्मरुत्वती
 संकल्पाचमुहूर्ताचसाध्याविश्वाचभामिनी १६
 धर्मपत्न्यःसमाख्यातास्तासांपुत्रान्निबोधमे
 विश्वेदेवास्तुविश्वायाःसाध्यासाध्यानजीजनत् १७
 मरुत्वत्यांमरुत्वंतोवसोस्तुवसवस्तथा
 भानोस्तुभानवोजातामूहूर्तायामुहूर्तजाः १८
 लंबायांघोषनामानोनागवीथीतुजामिजा
 पृथिवीतलसंभूतमरुंधत्यामजायत १९
 संकल्पायास्तुसंकल्पावसुसृष्टिनिधारय
 ज्योतिष्मतंश्चयेदेवाव्यापकाःसर्वतोदिशम् २०
 वसवस्तेसमाख्यातास्तेषांनामनिमेशृणु
 आपोध्रुवश्चसोमश्चधरश्चैवानिलोनलः २१
 प्रत्यूषश्चप्रभासश्चवसवोष्टौप्रकीर्तिताः
 आपस्यपुत्राश्चत्वारःश्रान्तोवैतरण्डएवच २२
 अपिशांतोमुनिर्वभ्रुर्यज्ञरक्षाधिकारिणः
 ध्रुवस्यकालःपुत्रस्तुवर्चाःसोमादजायत २३
 द्रविणोहव्यवाहश्चधरपुत्राविमौस्मृतौ

कल्पांतस्थस्ततः प्राणोरमणः शिशिरोपिच २४
 मनोहरोधवश्चाथशिवोवाथहरेः सुताः
 शिवोमनोजवंपुत्रमविज्ञातगतिप्रदम् २५
 अवापचानलः पुत्रानग्निप्रायगुणांस्ततः
 तत्रशाखोविशाखश्चनिगमेषुस्वयंभुवः २६
 अपत्यंकृत्तिकानांचकार्तिकेयस्ततः स्मृतः
 प्रत्यूषस्यऋभुः पुत्रोमुनिर्नामाथदेवलः २७
 विश्वकर्माप्रभासस्यपुत्रः शिल्पीप्रजापतिः
 प्रासादभवनोद्यानप्रतिमाभूषणादिषु २८
 तटाकारामकूपेषुत्रिदशानांचवर्द्धकिः
 अजैकपादहिर्बुध्न्योविरूपाक्षोथरैवतः २९
 हरश्चबहुरूपश्चत्र्यंबकश्चसुरेश्वरः
 सावित्रश्चजयंतश्चपिनाकीचापराजितः ३०
 एतेरुद्रास्समाख्याताएकादशगणेश्वराः
 एतेषांमानसानांतुत्रिशूलवरधारिणाम् ३१
 कोट्यश्चतुरशीतिस्तुतत्पुत्राश्चाक्षयामताः
 दिक्षुसर्वासुयेरक्षांप्रकुर्वन्तिगणेश्वराः ३२
 एतेवैपुत्रपौत्राश्चसुरभीगर्भसंभवाः
 कश्यपस्यप्रवक्ष्यामिपुत्रपौत्रादिपत्निषु ३३
 अदितिर्दितिर्दनुश्चैवअरिष्टासुरसातथा
 सुरभिर्विनताचैवताम्राक्रोधवशाइरा ३४
 कद्रूखसामुनिस्तद्वत्तासुपुत्रान्निबोधमे
 तुषितानामयेदेवाश्चाक्षुषस्यांतरेमनोः ३५
 वैवस्वतंतरेचैवआदित्याद्वादशस्मृताः
 इन्द्रोधाताभगस्त्वष्टामित्रोऽथवरुणोऽयमा ३६
 विवस्वान्सवितापूषाअंशुमान्विष्णुरेवच
 एतेसहस्रकिरणाआदित्यादाद्वशस्मृताः ३७
 मारीचात्कश्यपाज्जाताः पुत्रास्तेऽदितिनंदनाः
 कृशाश्चस्यऋषेः पुत्रादेवप्रहरणाः स्मृताः ३८
 एतेदेवगणास्तातप्रतिमन्वंतरेषुच

उत्पद्यंतेविलीयंतेकल्पेकल्पेतथैवच ३९
 दितिःपुत्रद्वयंलेभेकश्यपादितिनःश्रुतम्
 हिरण्यकशिपुंचैवहिरण्याक्षंतथैवच ४०
 हिरण्यकशिपोस्तद्वज्रातंपुत्रचतुष्टयम्
 प्रह्लादश्चानुह्लादश्चसंह्लादोह्लादएवच ४१
 प्रह्लादपुत्रात्रायुष्मान्शिबिर्वाष्कलिरेवच
 विरोचनश्चतुर्थस्तुसबलिपुत्रमाप्तवान् ४२
 बलेःपुत्रशतंत्वासीद्वाणज्येष्ठंतोनृप
 धृतराष्ट्रस्तथासूर्योविवस्वानंशुतापनः ४३
 निकुम्भनामागुर्वक्षःकुक्षिर्भौमोथभीषणः
 एवमन्येतुबहवोबाणोज्येष्ठोगुणाधिकः ४४
 बाणस्सहस्रबाहुस्तु सर्वास्त्रगुणसंयुतः
 तपसातोषितोयस्यपुरेवसतिशूलधृत् ४५
 महाकालत्वमगमत्सार्थ्ययस्यपिनाकिनः
 हिरण्याक्षस्यपुत्रोभूदंधकोनामनामतः ४६
 भूतसंतापनश्चैवमहानागस्तथैवच
 एतेभ्यःपुत्रपौत्राणांकोटयः सप्तसप्ततिः ४७
 महाबलामहाकायानानारूपामहौजसः
 दनुःपुत्रशतंलेभेकश्यपाद्वरदर्पितम् ४८
 विप्रचित्तिःप्रधानोभूदेषांमध्येमहाबलः
 द्विरष्टमूर्द्धाशकुनिस्तथाशंकुशिरोधरः ४९
 अयोमुखःशंबरश्चकपिलोवामनस्तथा
 मरीचिर्मागधश्चैवहरिर्गजशिरास्तथा ५०
 निद्राधरश्चकेतुश्चकेतुवीर्यःशतक्रतुः
 इन्द्रमित्रग्रहश्चैवबज्रनाभस्तथैवच ५१
 एकवस्त्रोमहाबाहुर्बज्राक्षस्तारकस्तथा
 असिलोमापुलोमाचविकुर्वाणोमहासुरः ५२
 स्वर्भानुर्वृषपर्वाचएवमाद्यादनोस्सुताः
 स्वर्भानोः सुप्रभाकन्याशचीचैवपुलोमजा ५३
 उपदानवीमयस्यासीत्तथामंदोदरीकुहूः

शर्मिष्ठासुंदरीचैवचंडाचवृषपर्वणः ५४
 पुलोमाकालकाचैववैश्वनरसुतेउभे
 बह्वपत्योमहासत्वोमारीचस्यपरिग्रहः ५५
 तयोःषष्टिसहस्राणिदानवानांपुराभवन्
 पौलोमान्कालखंजांश्चमारीचोजनयत्पुरा ५६
 अवध्यायेनराणांवैहिरण्यपुरवासिनः
 चतुर्मुखाल्लब्धवरायेहताविजयेनतु ५७
 विप्रचित्तिः सिंहिकायांनवपुत्रानजीजनत्
 हिरण्यकशिपोर्येवैभागिनेयास्त्रयोदश ५८
 कंसः शंखश्चराजेन्द्रनलोवातापिरेवच
 इल्वलोनमुचिश्चैवखसृमश्चांजनस्तथा ५९
 नरकःकालनाभश्चपरमाणुस्तथैवच
 कल्पवीर्यश्चविख्यातोदनुवंशविवर्द्धनः ६०
 संह्लादस्यतुदैत्यस्यनिवातकवचाःकुले
 अबध्याःसर्वदेवानांगंधर्वोरगराक्षसाम् ६१
 येहताबलमाश्रित्यअर्जुनेनरणाजिरे
 षट्कन्याजनयामासताम्रामारीचवीर्यतः ६२
 शुकींश्येनींचभासींचसुगृध्रींगृध्रिकांशुचिम्
 शुकीशुकानुलूकांश्चजनयामासधर्मतः ६३
 श्येनीश्येनांश्चभासीचकुररानप्यजीजनत्
 गृध्रीगृध्रान्सुगृध्रीचपारावतविहंगमान् ६४
 हंससारसकारंडप्लवान्शुचिरजीजनत्
 एतेताम्रासुताःप्रोक्ताविनतायानिशामय ६५
 गरुडः पतगश्रेष्ठोऽरुणश्चेशःपतत्रिणाम्
 सौदामिनीतथाकन्यायेयंनभसिविश्रुता ६६
 संपातिश्चजटायुश्चअरुणस्यसुतावुभौ
 संपातिपुत्रोवभ्रुश्चशीघ्रगश्चातिविश्रुतः ६७
 जटायोः कर्णिकारश्चशतगामीचविश्रुतौ
 तेषामसंख्यमभवत्पक्षिणांपुत्रपौत्रकम् ६८
 सुरसायांसहस्रंतुसर्पाणामभवत्पुरा

सहस्रशिरसांकद्रूः सहस्रंप्रापसुव्रता ६६
 प्रधानास्तेषुविख्याताष्पडिवंशतिररिन्दम
 शेषवासुकिकर्कोटशंखैरावतकंवलाः ७०
 धनंजयमहानीलपद्माश्वतरतक्षकाः
 एलापत्रमहापद्मधृतराष्ट्रबलाहकाः ७१
 शंखपालमहाशंखपुष्पदंष्ट्रंशुभाननाः
 शंखरोमाचनहुषोरमणः पणिनस्तथा ७२
 कपिलोदुर्मुखश्चापिपतंजलिमुखास्तथा
 एषामनंतमभवत्सर्वेषांपुत्रपौत्रकम् ७३
 प्रायशोयत्पुरादग्धंजनमेजयमंदिरे
 रक्षोगणंक्रोधवशासुनामानमजीजनत् ७४
 दंष्ट्रिणांनियुतंतेषांभीमसेनादगात्क्षयम्
 दंष्ट्रिगोमायुकाकादीन्महिषीर्गोवराङ्गनाः ७५
 सुरभिर्जनयामासकश्यपात्त्रितयंपुरा
 मुनिर्मुनीनांचगणंगणमप्सरसांतथा ७६
 तथाकिन्नरगंधर्वानरिष्टाजनयद्वहून्
 तृणवृक्षलतागुल्ममिरासर्वमजीजनत् ७७
 खसातुयक्षरक्षांसिजनयामासकोटिशः
 एतेकश्यपदायादाःशतशोथसहस्रशः ७८
 एषमन्वंतरेभीष्मसर्गःस्वारोविषेस्मृतः
 ततस्त्वेकोनपंचाशन्मरुतःकश्यपाद्वितिः
 जनयामासधर्मज्ञसर्वानमरवल्लभान् ७९

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेषष्ठोऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः

भीष्मउवाच

दितेःपुत्राःकथंजातामरुतोदेववल्लभाः
 देवैर्जग्मुश्चसापत्नैःकस्मात्सख्यमनुत्तमम् १

पुलस्त्यउवाच

पुरादैवासुरेयुद्धेहतेषुहरिणासुरैः

पुत्रपौत्रेषुशोकार्तागताभूलोकमुत्तमम् २
 पुष्करेषुमहातीर्थेसरस्वत्यास्तटेशुभे
 भर्तुराराधनपरातपउग्रंचचारह ३
 दितिर्वैदैत्यमातातुऋषिकार्येणसुव्रता
 फलाहारातपस्तेपेकृच्छ्रचांद्रायणादिभिः ४
 यावद्द्वर्षशतंसाग्रंजराशोकसमाकुला
 ततःसातपसातप्तावसिष्ठादीनपृच्छत ५
 कथयंतुभवंतोमेपुत्रशोकविनाशनम्
 व्रतंसौभाग्यफलदमिहलोकेपरत्रच ६
 ऊचुर्वसिष्ठप्रमुखाज्येष्ठस्यपूर्णिमाव्रतम्
 यस्यप्रसादादभवत्सुतशोकविवर्जिता ७
 भीष्मउवाच
 श्रोतुमिच्छाम्यहंब्रह्मन्ज्येष्ठस्यपूर्णिमाव्रतम्
 सुतानेकोनपंचाशद्येनलेभेपुनर्दितिः ८
 पुलस्त्यउवाच
 यद्वसिष्ठादिभिःपूर्वदित्यैसंकथितंव्रतम्
 विस्तरेणतदेवेदंमत्सकाशान्निशामय ९
 ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेपौर्णमास्यांयतव्रता
 स्थापयेदव्रणंकुंभंसिततण्डुलपूरितम् १०
 नानाफलयुतंतद्वदिक्षुदंडसमन्वितम्
 सितवस्त्रयुगच्छन्नंसितचंदनचर्चितम् ११
 नानाभक्ष्यसमोपेतंसहिरण्यंतुशक्तिः
 ताम्रपात्रंगुडोपेतंतस्योपरिनिवेशयेत् १२
 तस्मादुपरिब्रह्माणंसौवर्णपद्मकोटरे
 कुर्यात्शर्करयोपेतांसावित्रीतस्यवामतः १३
 गंधंधूपंतयोर्दद्याद्गीतंवाद्यंचकारयेत्
 तदभावेकथंकुर्याद्यथापद्येपितामहः १४
 ब्रह्माहयांचप्रतिमांकृत्वागुडमयींशुभाम्
 शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्चयेत्पद्मसंभवम् १५
 ब्राह्मणपादौसंपूज्यजंघेसौभाग्यदायच

विरिंचायोरुयुगमंचमन्मथायेतिवैकटिम् १६
 स्वच्छोदरायेत्युदरमतंद्रायेत्युरोविधेः
 मुखंपद्ममुखायेतिबाहूवैवेदपाणये १७
 नमःसर्वात्मनेमौलिमर्च्चयेच्चापिपंकजम्
 ततःप्रभातेतत्कुंभंब्राह्मणायनिवेदयेत् १८
 ब्राह्मणंभोजयेद्भक्त्यास्वयंतुलवणंविना
 भक्त्याप्रदक्षिणंदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत् १९
 प्रीयतामत्रभगवान्सर्वलोकपितामहः
 त्वृदयेसर्वलोकानांयस्त्वानंदोभिधीयते २०
 अनेनविधिनासर्वमासिमासिसमाचरेत्
 उपवासीपौर्णमास्यामर्चयेद्ब्राह्मणव्ययम् २१
 फलमेकंचसंप्राश्यशर्वर्याभूतलेस्वपेत्
 ततस्त्रयोदशेमासिघृतधेनुसमन्विताम् २२
 शय्यांदद्याद्विरिंचायसर्वोपस्करसंयुताम्
 ब्रह्माणंकांचनंकृत्वासावित्रींरजतैस्तथा २३
 पद्मात्मकःसृष्टिकर्तासावित्रीमुपलभ्यतु
 वस्त्रैर्द्विजंसपत्नीकंपूज्यभक्त्याविभूषणैः २४
 शक्त्यागवादिकंदद्यात्प्रीयतामित्युदीरयेत्
 होमंशुक्लैस्त्रिलैः कुर्याद्ब्रह्मनामानिकीर्तयेत् २५
 गव्येनसर्पिषातद्वत्पायसेनचधर्मवित्
 विप्रेम्योथधनंदद्यात्पुष्पमालांचशक्तितः २६
 यःकुर्याद्विधिनानेनपौर्णमास्यांस्त्रियोपिवा
 सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिब्रह्मसात्म्यताम् २७
 इहलोकेवरान्पुत्रान्सौभाग्यंध्रुवमश्नुते
 योब्रह्मासस्मृतोविष्णुरानंदात्सामहेश्वरः २८
 सुखार्थीकामरूपेणस्मरेद्देवंपितामहम्
 एवंश्रुत्वाचकारासौदितिःसर्वमशेषतः २९
 कश्यपोव्रतमाहात्म्यादागत्यपरयामुदा
 चकारकर्कशांभूयोरूपलावण्यसंयुताम् ३०
 वरैराछंदयामाससातुवव्रेवरंवरम्

पुत्रंशक्रवधार्थायसमर्थचमहौजसम् ३१
 वरयामिमहात्मानंसर्वामरनिषूदनम्
 उवाचकश्यपो वाक्यमिंद्रहंतारमूर्जितम् ३२
 प्रदास्याम्यहमेतेनकिन्त्वेतत्क्रियतांशुभे
 आपस्तंबींतुकृत्वेष्टिंपुत्रीयामद्यसुस्तनि ३३
 विधास्यामिततोगर्भस्पृष्ट्वाहंतेस्तनौशुभे
 भविष्यतिशुभोगर्भोदेविशक्रनिषूदनः ३४
 आपस्तबींततश्चक्रेपुत्रेष्टिंद्रविणाधिकाम्
 इंद्रशत्रोभवस्वेतिजुहावचहविस्त्वरन् ३५
 देवाश्चमुमुर्हर्दैत्याविमुखाश्चैवदानवाः
 दित्यांगर्भमथाधत्तकश्यपःप्राहतांपुनः ३६
 मुखंतेचंद्रप्रतिमंस्तनौबिल्वफलोपमौ
 अधरौविद्रुमाकारौवर्णश्चातीवशोभनः ३७
 त्वांदृष्ट्वाहंविशालाक्षिविस्मरामिस्विकांतनुम्
 तदेवंगर्भःसुश्रोणिहस्तेनोप्तस्तनौतव ३८
 त्वयायत्नेविधातव्योह्यस्मिन्गर्भेवरानने
 संवत्सरशतंत्वेकमन्स्वतपोवने ३९
 संध्यायानैवभोक्तव्यंगर्भियावरवर्णिनि
 नस्थातव्यंगंतव्यंवृक्षमूलेषुसर्वदा ४०
 नोपस्करेषुनिविशेन्मुसलोलूखलादिषु
 जलंचनावगाहेतशून्यागारंचवर्जयेत् ४१
 वल्मीकेषुनतिष्ठेतनचोद्विग्रमनाभवेत्
 ननखेनलिखेद्भूमभौनांगारेनचभस्मनि ४२
 नशयालुःसदातिष्ठेद्व्यायामंचविवर्जयेत्
 नतुषांगारभस्मास्थिकपालेषुसमाविशेत् ४३
 वर्जयेत्कलहंलोके गात्राभ्यंगंतथैवच
 नमुक्तकेशीतिष्ठेत नाशुचिःस्यात्कथंचन ४४
 नशयीतोत्तरशिराःनचैवाधःशिराःक्वचित्
 नवस्त्रहीनानोद्विग्रानचार्द्रचरणासती ४५
 नामंगल्यांवदेद्वाचंनचहास्याधिकाभवेत्

कुर्याच्चगुरुभिर्नित्यंपूजांमांगल्यतत्परा ४६
 सर्वौषधीभिःसृष्टेनवारिणास्नानमाचरेत्
 कृतरक्षातुशुश्रूषावाचापूजनतत्परा ४७
 तिष्ठेत्प्रसन्नवदनाभर्तृप्रियहितेरता
 नगर्हयेच्चभर्तारंसर्वावस्थमपिक्वचित् ४८
 कृशाहंदुर्बलाचैववार्द्धक्यंममचागतम्
 स्तनौमेचलितौस्थानान्मुखंचवलिभंगुरम् ४९
 एवंविधात्वयाचाहंकृतेतिनवदेत्क्वचित्
 स्वस्त्यस्तुतेगमिष्यामितथेत्युक्तस्तयापुनः ५०
 पश्यतांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत
 ततःसाभर्तृवाचोक्तविधिनासमतिष्ठत ५१
 अथज्ञात्वातथेंद्रोपिदितेःपार्श्वमुपागतः
 विहायदेवसदनंतांशुश्रूषुरवस्थितः ५२
 दितेशिच्छद्रांतरप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः
 विपरीतोंतरव्यग्रःप्रसन्नवदतोबहिः ५३
 अजानन्निवतत्कार्यमात्मनश्शुभमाचरन्
 ततोवर्षशतांतैसान्यूनेतुदिवसैस्त्रिभिः ५४
 मेनेकृतार्थमात्मानंप्रीत्याविस्मितमानसा
 अकृत्वापादयोःशौचंशयानामुक्तमूर्धजा ५५
 निद्राभरसमाक्रांतादिवापरशिराःक्वचित्
 ततस्तदंतरंलब्ध्वाप्रविश्यांतःशचीपतिः ५६
 वज्रेणसप्तधाचक्रेतंगर्भत्रिदशाधिपः
 ततःसप्तचतेजाताःकुमाराःसूर्यवर्चसः ५७
 रुदंतःसप्ततेबालानिषिद्धादानवारिणा
 भूयोपिरुदमानांस्तानेकैकान्सप्तधाहरिः ५८
 चिच्छेदवज्रहस्तोवैपुनःस्तूदरसंस्थितान्
 एवमेकोनपंचाशब्दूत्वातेरुरुर्भृशम् ५९
 इंद्रोनिवारयामासमारुदध्वंपुनःपुनः
 ततःसचिंतयामासवितर्कमितिवृत्रहा ६०
 कर्मणःकस्यमाहात्म्यात्पुनःसंजीवितास्त्वमी

विदित्वापुण्ययोगेनपौर्णमासीफलंत्वदम् ६१
 नूनमेतत्परिणतमथवाब्रह्मपूजनात्
 वज्रेणाभिहताः संतो नविनाशमुपाययुः ६२
 एकोप्यनेकतामापयस्मादुदरगोपनम्
 अवध्यानूनमेतेवैतस्माद्देवाभवंत्विति ६३
 यस्मान्मारुदइत्युक्त्वारुदंतोगर्भसंभवाः
 मरुतोनामतेनाम्नाभवंतुसुखभागिनः ६४
 ततःप्रसाद्यदेवेशः क्षमस्वेतिदितिंपुनः
 अर्थशास्त्रंसमास्थायमयैतद्दुष्कृतंकृतम् ६५
 कृत्वामरुद्गणंदेवैः समानममराधिपः
 दितिंविमानमारोप्यससुतामगमद्विवम् ६६
 यज्ञभागभुजः सर्वेमरुतस्तेततोभवन्
 नजग्मुरैक्यमसुरैरतस्तेसुरवल्लभाः ६७
 भीष्मउवाच
 आदिसर्गस्त्वयाब्रह्मन्कथितोविस्तरेणमे
 प्रतिसर्गश्चयोयेषामधिपांस्तान्वदस्वमे ६८
 पुलस्त्यउवाच
 यदाभिषिक्तः सकलेपिराज्येपृथुर्द्धरित्र्यामधिपोबभूव
 तथौषधीनामधिपंचकारयज्ञव्रतानांतपसांचसोमम् ६९
 नक्षत्रताराद्विजवृक्षगुल्मलतावितानस्यचरुक्मगर्भम्
 अपामधीशंवरुणंधनानाराज्ञांप्रभुवैश्रवणंचतद्वत् ७०
 विष्णुरवीणामधिपंवसूनामग्निंचलोकाधिपतिंचकार
 प्रजापतीनामधिपंचदक्षंचकारशक्रंमरुतामधीशम् ७१
 दैत्याधिपानामथदानवानांप्रह्लादमीशंचयमंपितृणाम्
 पिशाचरक्षःपशुभूतयक्षवेतालराजंह्यथशूलपाणिम् ७२
 प्रालेयशैलंचपतिंगिरीणामीशंसमुद्रंसरितामधीशम्
 गंधर्वविद्याधरकिन्नराणामीशंपुनश्चित्ररथंचकार ७३
 नागाधिपंवासुकिमुग्रवीर्यसर्पाधिपंतक्षकमादिदेश
 दिग्वारणानामधिपंचकारगजेन्द्रमैरावणनामधेयम् ७४
 सुपर्णमीशंपततामथार्वातांराजानमुच्चैःश्रवसंचकार

सिंहमृगाणां वृषभंगवांचप्लक्ष्णपुनः सर्ववनस्पतीनाम् ७५
 पितामहः पूर्वमथाभ्यषिंचदेतान्पुनः सर्वदिशाधिनाथान्
 पूर्वेशदिक्पालमथाभ्यषिंचन्नाम्नासुवर्माणमरातिकेतुं ७६
 ततोधिपंदक्षिणतश्चकार सर्वेश्वरं शंखपदाभिधानम्
 सकेतुमंतंदिगधीशमीशं चकार पश्चाद्भुवनांडगर्भः ७७
 हिरण्यरोमाणमुदग्दिगीशंप्रजापतिं मेघसुतं चकार
 अद्यापिकुर्वतिदिशामधीशाः सदावहंतस्तुभुवोभिरक्षाम् ७८
 चतुर्भिरैतैः पृथुनामधेयो नृपोभिषिक्तः प्रथमः पृथिव्याम्
 गतंतरे चान्नुषनामधेये वैवस्वतं चक्रुरिमंपृथिव्यां ७९
 गतंतरे चान्नुषनामधेये वैवस्वताख्ये च पुनः प्रवृत्ते
 प्रजापतिः सोस्यचराचरस्य बभूव सूर्यान्वयजः सचिह्नः ८०
 पुलस्त्य उवाच
 मन्वंतराणि सर्वाणि मनूनां चरितानियत्
 प्रमाणं चैव कल्पस्य तत्सृष्टिंच समासतः ८१
 एकचित्तः प्रसन्नात्मा शृणुकौरव नंदन
 यामानामपुरा देवा आसन्स्वायंभुवांतरे ८२
 सप्तैव ऋषयः पूर्वये मरीच्यादयः स्मृताः
 आग्नीध्रश्चाग्निबाहुश्च विभुः सवन एव च ८३
 ज्योतिष्मान्द्युतिमान्भव्यो मेधामेधातिथिर्वसुः
 स्वायंभुवस्यास्य मनोर्दशैतेवंशवर्द्धनाः ८४
 प्रति सर्गममीकृत्वा जग्मुस्ते परमंपदम्
 एवं स्वायंभुवं प्रोक्तं स्वारोचिषमतः परम् ८५
 स्वारोचिषस्य तनयाश्च त्वारो देववर्चसः
 नभोनभस्य प्रभृतिर्भावनः कीर्तिवर्द्धनः ८६
 दत्तोऽग्निश्च्यवनस्तंभः प्राणः कश्यप एव च
 अर्वाबृहस्पतिश्चैव सप्तसप्तर्षयो भवन् ८७
 तदा देवाश्चतुषिताः स्मृतास्वारोचिषे तरे
 हवींद्रः सुकृतो मूर्तिरापो ज्योतिरथः स्मृतः ८८
 वसिष्ठस्य सुताः सप्तये प्रजापतयस्तदा
 द्वितीयमेतत्कथितं मन्वंतरमतः परं ८९

अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामितथामन्वंतरंशुभं
 मनुर्नामौत्तमिस्तत्रदशपुत्रानजीजनत् ६०
 इषऊर्जस्तनूजश्चशुचिःशुक्रस्तथैवच
 मधुश्चमाधवश्चैवनभस्योथनभस्तथा ६१
 सहःसहस्यएतेषामुत्तमःकीर्तिवर्द्धनः
 भानवस्तत्रदेवाःस्युरूर्जाःसप्तर्षयःस्मृताः ६२
 कौकभिशिङःकुतुण्डश्चदाल्भ्यःशंखःप्रवाहितः
 मितिश्चसंमितिश्चैवसप्तैतेयोगवर्द्धनाः ६३
 मन्वंतरंचतुर्थंतुतामसंनामविश्रुतं
 कपिःपृथुस्तथैवाग्निरकपिःकविरेवच ६४
 तथैवजन्यधामानौमुनयःसप्तनामतः
 साध्यादेवगणायेचकथितास्तामसेंतरे ६५
 अकल्मषस्तपोधन्वीतपोमूलस्तपोधनः
 तपोराशिस्तपस्यश्चसुतपस्यःपरंतपः ६६
 तामसस्यसुताःसर्वेदशवंशविवर्द्धनाः
 पंचमस्यमनोस्तद्वद्रैवतस्यांतरंशृणु ६७
 देवबाहुःसुबाहुश्चपर्जन्यःसमयोमुनिः
 हिरण्यरोमासप्ताश्वःसप्तैतेऋषयःस्मृताः ६८
 देवाश्चभूतरजसस्तथाप्रकृतयःस्मृताः
 अवशस्तत्वदर्शीचवीतिमान्हव्यपःकपिः ६९
 मुक्तोनिरुत्सुकःसत्वोनिर्मोहोथप्रकाशकः
 धर्मवीर्यबलोपेतादशैतेरेवतात्मजाः १००
 भृगुःसुधामाविरजःसहिष्णुर्नारदस्तथा
 विवस्वान्कृतिनामाचसप्तसप्तर्षयोपरे १०१
 चाक्षुषस्यांतरेदेवालेखानामपरिश्रुताः
 विभवोथपृथक्चानुकीर्तितास्त्रिदिवौकसः १०२
 चाक्षुषस्यांतरेप्राप्तेदेवानांपंचमोजनः
 रुरुप्रभृतयस्तद्वद्वाक्षुषस्यसुतादश १०३
 प्रोक्ताःस्वायंभुवेवंशेयेमयापूर्वमेवते
 अन्तरंचाक्षुषंचैवमयातेपरिकीर्तितं १०४

सप्तमंचप्रवक्ष्यामियद्वैवस्वतमुच्यते
 अत्रिश्चैववसिष्ठश्चकश्यपोगौतमस्तथा १०५
 भारद्वाजस्तथायोगीविश्वामित्रःप्रतापवान्
 जमदग्निश्चसप्तैतेसांप्रतंतेमहर्षयः १०६
 कृत्वाधर्मव्यवस्थानंप्रयान्तिपरमंपदं
 सावर्यस्यप्रवक्ष्यामिमनोर्भावितथांतरं १०७
 अश्वत्थामाशरद्वांश्चकौशिकोगालवस्तथा
 शतानंदःकाश्यपश्चरामश्चऋषयस्मृताः १०८
 धृतिर्वरीयान्यवसुःसुवर्णोर्धृतिरेवच
 वरिष्णुवीर्यःसुमतिर्वसुश्शुक्रश्चवीर्यवान् १०९
 भविष्यस्यार्कसावर्णेर्मनोःपुत्राःप्रकीर्तिताः
 रौच्यादयस्तथान्येपिमनवःसंप्रकीर्तिताः ११०
 रुचेःप्रजापतेःपुत्रोरौच्योनामभविष्यति
 मनुर्भूतिसुतस्तद्ब्रह्मैत्योनामभविष्यति १११
 ततस्तुमेरुसावर्णिर्ब्रह्मसुनुर्मनुःस्मृतः
 ऋभुश्चऋतुधामाचविष्वक्सेनोमनुस्तथा ११२
 अतीतानागताश्चैवमनवःपरिकीर्तिताः
 वर्षाणांयुगसाहस्रमेभिवर्षासंनराधिप ११३
 स्वेस्वेन्तरेसर्वमिदंसमुत्पाद्यचराचरं
 कल्पक्षयेनिवृत्तेतुमुच्यंतेब्रह्मणासह ११४
 अमीयुगसहस्रान्तेविनश्यन्तिपुनःपुनः
 ब्रह्माद्याविष्णुसायुज्यंततोयास्यंतिवैनृप ११५
 इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमन्वंतरवर्णनं नामसप्तमोऽध्यायः ७

अष्टमोऽध्यायः

भीष्मउवाच
 बहुभिर्द्धरणीभुक्ताभूपालैःश्रूयतेपुरा
 पार्थिवाःपृथिवीयोगात्पृथिवीकस्ययोगतः १
 किमर्थंचकृतासंज्ञाभूमेस्सापारिभाषिकी
 गौरितीयंचसंज्ञावाभुवःकस्माद्ब्रवीहिमे २

पुलस्त्यउवाच

पुराकृतयुगस्यासीदंगोनामप्रजापतिः
 मृत्योस्तुदुहितातेनपरिणीतातिदुर्मुखी ३
 सुनीथानामतस्यास्तुवेनोनामसुतःपुरा
 अधर्मनिरतःकामीबलवान्वसुधाधिपः ४
 लोकस्याधर्मकृच्चापिपरभार्यापहारकः
 अथतस्यप्रसिद्धर्थजगदर्थमहर्षिभिः ५
 अनुनीतोपिनददावशुद्धात्माऽभयंततः
 शापेनमारयित्वैनमराजकभयार्दिताः ६
 ममंथुर्ब्राह्मणास्तस्यबलाद्देहमकल्मषाः
 तत्कायान्मथ्यमानात्तुजनिताम्लेच्छजातयः ७
 शरीरेमातुरंशेनकृष्णांजनसमप्रभाः
 पितुरंशस्यसंगेनधार्मिकोधर्मकारकः ८
 उत्पन्नोदक्षिणाद्धस्तात्सधनुःसशरोगदी
 दिव्यतेजोमयःपुत्रस्सरत्नकवचांगदः ९
 पृथुरेवाभवन्नाम्नासचविष्णुरजायत
 सविप्रैरभिषिक्तःसंस्तपःकृत्वासुदुष्करं १०
 विष्णोर्वरेणसर्वस्यप्रभुत्वमगमत्प्रभुः
 निःस्वाध्यायवषट्कारंनिर्द्धर्मवीक्ष्यभूतलं ११
 वेद्भुमेवोद्यतःकोपाच्छरेणामितविक्रमः
 ततोगोरूपमास्थायभूःपलायितुमुद्यता १२
 पृष्ठेत्वन्वगमत्तस्याःपृथुःसेषुशरासनः
 ततःस्थित्वैकदेशेतुकिंकरोमितिचाब्रवीत् १३
 पृथुरप्यवदद्वाक्यमीप्सितंदेहिसुव्रते
 सर्वस्यजगतःशीघ्रंस्थावरस्यचरस्यच १४
 तथेतिचाब्रवीद्भूमिर्दुदोहसनराधिपः
 स्वकेपाणौपृथुर्वत्संकृत्वास्वायंभुवंमनुं १५
 तदन्नमभवद्गुग्धंप्रजाजीवंतियेनतु
 ततस्तुत्रृषिभिर्दुग्धावत्सःसोमस्तदाभवत् १६
 दोग्धावाचस्पतिरभूत्पात्रंवेदस्तपोरसः

देवैश्चवसुधादुग्धामरुद्दोग्धातदाभवत् १७
 इन्द्रोवत्सःसमभवत्क्षीरमूर्जस्वलंबलं
 देवानांकांचनंपात्रंपितृणांराजतंतथा १८
 अंतकश्चाभवद्दोग्धायमोवत्सःस्वधारसः
 बिलंचपात्रंनगानांतक्षकोवत्सकोभवत् १९
 विषंक्षीरंततोदोग्धाधृतराष्ट्रोभवत्पुनः
 असुरैरपिदुग्धेयंआयसेशत्रुपीडनम् २०
 पात्रेमायामभूद्वत्सःप्राल्हादिस्तुविरोचनः
 दोग्धात्रिमूर्द्धातत्रासीन्मायायेनप्रवर्तिता २१
 यक्षैश्चवसुधादुग्धापुरांतर्द्धानमीप्सुभिः
 कृत्वाविश्वावसुंवत्संमणिमंतंमहीपते २२
 प्रेतरक्षोगणैर्दुग्धावसारुधिरमुल्वणं
 रौप्यनाभोभवद्दोग्धासुमालीवत्सएवच २३
 गंधर्वैश्चपुनर्दुग्धावसुधासाप्सरोगणैः
 वत्संचित्रथंकृत्वागंधान्पद्मदलेतथा २४
 दोग्धावसुरुचिर्नामाथर्ववेदस्यपारगः
 गिरिभिर्वसुधादुग्धारत्नानिविधानिच २५
 औषधानिचदिव्यानिदोग्धामेरुर्महीधरः
 वत्सोभूद्धिमवांस्तत्रपात्रंशैलमयंपुनः २६
 वृक्षैश्चवसुधादुग्धाक्षीरंछिन्नप्ररोहणं
 पालाशपात्रेदोग्धातुसालःपुष्पवनाकुलः २७
 प्लक्षोभवत्ततोवत्सःसर्ववृक्षवनाधिपः
 एवमन्यैश्चवसुधातथादुग्धायथेच्छतः २८
 आयुर्द्धनानिसौरव्यंचपृथौराज्यंप्रशासति
 नदारिद्र्यंतथारोगीनाधनोनचपापकृत् २९
 नोपसर्गानचाघातःपृथौराज्यंप्रशासति
 नित्यंप्रमुदितालोकादुःखशोकविवर्जिताः ३०
 धनुःकोट्याचशैलेन्द्रानुत्सार्यसमहाबलः
 भूमंडलंसमंचक्रेलोकानांहितकाम्यया ३१
 नपुरग्रामदुर्गाग्निचायुधधरानराः

म्रियंतेयत्रदुःखंचनार्थशास्त्रस्यचादरः ३२
 धर्मैकतानाःपुरुषाःपृथौराज्यंप्रशासति
 कथितानिचपात्राणियत्क्षीरंचयथातव ३३
 येषांयेनरुचिस्तत्रतेभ्योदत्तंविजानता
 यज्ञश्रीदेषुसर्वेषुमयातुभ्यंनिवेदितं ३४
 दुहितृत्वंगतायस्मात्पृथोःपृथ्वीमहामते
 तस्यानुसारयोगाच्चपृथिवीविश्रुताबुधैः ३५
 भीष्मउवाच
 आदित्यवंशमखिलंवदब्रह्मन्यथाक्रमं
 सोमवंशंचतत्त्वज्ञयथावद्वक्तुमर्हसि ३६
 पुलस्त्यउवाच
 विवस्वान्कश्यपात्पूर्वमदित्यामभवत्पुरा
 तस्यपत्नीत्रयंतद्वत्संज्ञाराज्ञीप्रभातथा ३७
 रैवतस्यसुताराज्ञीरेवतंसुषुवेसुतं
 प्रभाप्रभातंसुषुवेत्वाष्ट्रंसंज्ञातथामनुं ३८
 यमश्चयमुनाचैवयमलौचबभूवतुः
 ततस्तेजोमयरूपमसहंतीविवस्वतः ३९
 नारीमुत्पादयामासस्वशरीरादनिंदितां
 त्वाष्ट्रीस्वरूपरूपेणनाम्नाछायेतिभामिनी ४०
 किंकरोमीतिपुरतःसंस्थितांतामभाषत
 छायेत्वंभजभर्तारंमदीयंतंवरानने ४१
 अपत्यानिमदीयानिमातृस्त्रेहेनपालय
 तथेत्युक्त्वाचसादेवमगात्कामायसुव्रता ४२
 कामयामासदेवोपिसंज्ञेयमितिचादरात्
 जनयामाससावर्णिमनुंमनुस्वरूपिणम् ४३
 सवर्णत्वाच्चसावर्णेर्मनोर्वैवस्वतस्यतु
 ततःसुतांचतपतींत्वाष्ट्रींचैवक्रमेणतु ४४
 छायायांजनयामाससंज्ञेयमितिभास्करः
 छायास्वपुत्रेत्वधिकंस्त्रेहंचक्रमनौतदा ४५
 नचक्षमेमनुःपूर्वस्तद्यमःक्रोधमूर्छितः

संतर्जयामासतदापादमुत्क्षिप्यदक्षिणं ४६
 शशापचयमंछायाभवतुक्रिमिसंयुतः
 पादोयमेकोभवितापूयशोणितविस्त्रवः ४७
 निवेदयामासपितुर्यमः शापेनधर्षितः
 निःकारणमहंशप्तोमात्रादेवसकोपया ४८
 बालभावान्मयाकिंचिदुद्यतश्चरणः सकृत्
 मनुनावार्यमाणापिममशापमदाद्विभो ४९
 प्रायोनमातासास्माकमसमास्त्रेहतोयतः
 देवोप्याहयमंभूयः किकरोमिमहामते ५०
 सौख्यात्कस्यनदुःखंस्यादथवाकर्मसंततिः
 अनिवार्याभवस्यापिकाकथान्येषुजंतुषु ५१
 कृकवाकुस्तवपदेसक्रिमिंभक्षयिष्यति
 खंजं चरुचिरंचैवपादमेतद्भविष्यति ५२
 एवमुक्तः समाश्वस्तस्तपस्तीव्रंचकारह
 वैराग्यात्पुष्करेतीर्थेफलफेनानिलाशनः ५३
 पितामहंसमाराध्ययावद्वर्षायुतंपुनः
 तपःप्रभावाद्देवेशः संतुष्टः पद्मसंभवः ५४
 वब्रेसलोकपालत्वंपितृलोकंतथाक्षयं
 धर्माधर्मात्मकस्यास्यजगतस्तुपरीक्षणम् ५५
 एवंसलोकपालत्वमगमत्पद्मसंभवात्
 पितृणामाधिपत्यंचधर्माधर्मस्यचानघ ५६
 विवस्वानथतज्ज्ञात्वासंज्ञायाः कर्मचेष्टितं
 त्वष्टुः समीपमगमदाचक्षेसरोषवान् ५७
 तमुवाचततस्त्वष्टासांत्वपूर्वमिदं वचः
 तवासहंतीभगवंस्तेजस्तीव्रंतमोनुद ५८
 बडवारूपमास्थायमत्सकाशमिहागता
 निवारितामयासाचत्वद्भयेनदिवस्पते ५९
 यस्मादविज्ञातमनामत्सकाशमिहागता
 तस्मान्मदीयंभवनंप्रवेष्टुंनतवार्हति ६०
 एवमुक्ताजगामाशुमरुदेशमनिंदिता

बडवारूपमास्थायभूतलेसंप्रतिष्ठिता ६१
 तस्मात्प्रसादंकुरुमेयद्यनुग्रहभागहम्
 अपनेष्यामितेतेजःकृत्वायंत्रेदिवाकरम् ६२
 रूपंतवकरिष्यामिलोकानंदकरंप्रभो
 तथेत्युक्तःसरविणाभ्रमेकृत्वादिवाकरं ६३
 पृथक्चकारतेजश्चक्रंविष्णोःप्रकल्पयत्
 त्रिशूलंचापिरुद्रस्यवज्रमिंद्रस्यचापरं ६४
 दैत्यदानवसंहर्तृसहस्रकिरणात्मकं
 रूपंचाप्रतिमंचक्रेत्वष्टापद्भ्यामृतेमहत् ६५
 नशशाकचतद्द्रष्टुंपादरूपंरवेःपुनः
 अद्यापिचततः पादौनकश्चित्कारयेत्क्वचित् ६६
 यःकरोतिसपापिष्ठोगतिमाप्रोतिनिंदितां
 कुष्ठरोगमवाप्रोतिलोकेस्मिन्दुःखसंज्ञितं ६७
 तस्मान्नधर्मकामार्थीचित्रेष्वायतनेषुच
 नक्वचित्कारयेत्पादौदेवदेवस्यधीमतः ६८
 ततःसभगवान्गत्वाभूर्लोकममराधिपः
 कामयामासकामार्तोमुखएवदिवाकरः ६९
 अश्वरूपेणमहतातेजसाचसमन्वितः
 संज्ञाचमनसाक्षोभमगमद्भयविह्वला ७०
 नासापुटाभ्यामुत्सृष्टंपरोयमितिशंकया
 तस्याथरेतसोजातावश्विनावितिनःश्रुतम् ७१
 दस्त्रौश्रुतित्वात्संजातौनासत्यौनासिकाग्रतः
 ज्ञात्वाचिराच्चतंदेवंसंतोषमगमत्परं ७२
 विमानेनागमत्स्वर्गेपत्न्यासहमुदान्वितः
 सावश्योपिमनुर्मेरावद्यापितपतेतपः ७३
 शनिस्तपोबलाच्चापिग्रहाणांसमतांगतः
 यमुनातपतीचैवपुनर्नद्यौबभूवतुः ७४
 विष्टिर्घोरात्मिकातद्भक्तकालत्वेनव्यवस्थिता
 मनोर्वैवस्वतस्यापिदशपुत्रामहाबलाः ७५
 इलस्तुप्रथमस्तेषांपुत्रेष्ट्यासमकल्पियः

इक्ष्वाकुःकुशनाभश्चरिष्टोदृष्टएवच ७६
 नरिष्यंतःकरूषश्चशर्यातिश्चमहाबलः
 पृषधश्चाथनाभागः सर्वेतेदिव्यमानुषाः ७७
 अभिषिच्यमनुःपूर्वमिलंपुत्रंसधार्मिकम्
 जगामतपसेभूयःपुष्करंसतपोवनं ७८
 अथाजगामसिध्यर्थतस्यब्रह्मावरप्रदः
 वरंवरयभद्रंतेमानवेययथेप्सितं ७९
 उवाचसतदादेवंपद्माक्षंपद्मजंविभुं
 वंशेमेधर्मसंयुक्ताःपृथिव्यांसर्वपार्थिवाः ८०
 भवेयुरीश्वराःस्वामिन्प्रसादात्तवकंजज
 तथेत्युक्त्वातुदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत ८१
 ततोयोध्यांसमागत्यसमतिष्ठद्यथापुरा
 अथैकदारथारूढइलोनिजसुतोमनोः ८२
 निर्जगामार्थसिध्यर्थमिनप्रायांमहीमिमां
 भ्रमन्द्वीपानिसर्वाणिक्षमाभृतःसंप्रसाधयन् ८३
 जगामोपवनंशंभोरथाकृष्टःप्रतापवान्
 कल्पद्रुमलताकीर्णनाम्नाशरवणंमहत् ८४
 रमतेयत्रदेवेशःसोमःसोमार्द्धशेखरः
 उमयासमयस्तत्रपुराशरवणेकृतः ८५
 पुंनामसंज्ञयत्किंचिदागमिष्यतिनोवनं
 स्त्रीत्वमेष्यतितत्सर्वदशयोजनमंडले ८६
 अज्ञातसमयोराजाइलःशरवणंगतः
 स्त्रीत्वंजगामसहसाबडवाश्वोऽभवत्क्षणात् ८७
 पुरुषत्वेकृतंसर्वस्त्रीकायेविस्मृतंततः
 इलेतिसाभवन्नारीपीनोन्नतघनस्तनी ८८
 उन्नतश्रोणिजघनापद्मपत्रायतेक्षणा
 पूर्णेन्दुवदनातन्वीविलासिन्यसितेक्षणा ८९
 पीनोन्नतायतभुजानीलकुंचितमूर्द्धजा
 तनुलोमासुवदनामृदुगद्गदभाषिणी ९०
 श्यामागौरैणवर्णेनतनुताम्रनखांकुरा

कार्मुकभ्रूयुगोपेताहंसावरणगामिनी ६१
 भ्रममाणावनेतस्मिन्चिंतयामासभामिनी
 कोमेपितावाभ्रातावाकोमेत्राताभवेदिह ६२
 कस्यभर्तुरहंदत्ताकियद्वर्षास्मिभूतले
 चिंतयंतीचददृशे सोमपुत्रेणसाङ्गना ६३
 इलारूपसमाक्षिप्तमनसावरवर्णिनी
 बुधस्तदाप्रयेयत्नमकरोत्कामपीडितः ६४
 विशिष्टाकारवान्मुंडीसकमंडलुपुस्तकः
 वेणुदंडकृतावेशःपवित्रकखनित्रकः ६५
 द्विजरूपःशिखीब्रह्मनिगदन्कर्णकुंडली
 वटुभिश्चार्थिभिर्युक्तःसमित्पुष्पकुशोदकैः ६६
 कालेन्विष्यांततस्तस्मिन्नाजुहावसतामिलाम्
 बहिर्वनस्यांतरितःकिलपादपमंडपे ६७
 ससंभ्रममकस्माच्चसोपालंभमिवाभवत्
 त्यक्त्वाग्निहोत्रशुश्रूषांक्वगतामंदिरान्मम ६८
 इयंविहारबेलातेअतिक्रामतिसांप्रतम्
 एह्येहिपृथुसुश्रोणिसंभ्रांताकेनहेतुना ६९
 इयंसायंतनीवेलाविहारस्येहवर्त्तते
 कृत्वोपलेपनंपुष्पैरलंकुरुगृहंमम १००
 साब्रवीद्विस्मृताहंचसर्वमेवतपोधन
 आत्मानंत्वांचभर्तारंकुलंचवदमेनघ १०१
 बुधःप्रोवाचतांतन्वीमिलात्वंवरवर्णिनी
 अहंचकामुकोनामबहुविद्योबुधःस्मृतः १०२
 तेजस्विनःकुलेजातःपितामेब्राह्मणाधिपः
 इतिसातस्यवचनात्प्रविष्टाबुधमंदिरम् १०३
 रत्नस्तंभसमाकीर्णदिव्यमायाविनिर्मितम्
 इलाकृतार्थमात्मानंमेनेतद्भवनेस्थिता १०४
 अहोवृत्तमहोरूपमहोधनमहोकुलम्
 ममचास्यचभर्तुर्वाअहोलावण्यमुत्तमम् १०५
 रेमेचसातेन सममतिकालमिलावने

सर्वभोगमयेगेहेयथेंद्रभवनेतथा १०६
 अथान्विष्यंतोराजानंभ्रातरस्तस्यमानवाः
 इक्ष्वाकुप्रमुखाजग्मुस्तदाशरवणांतिकम् १०७
 ततस्तेददृशुःसर्वेवडवामग्रतःस्थिताम्
 रत्नपर्यंतकिरणदीप्यमानामनुत्तमाम् १०८
 संप्राप्यप्रत्यभिज्ञानात्सर्वेविस्मयमागताः
 अयंचंद्रप्रभोनामवाजीतस्यमहात्मनः १०९
 अगमद्वडवारूपमुत्तमंकेनहेतुना
 ततस्तुमैत्रावरुणिंप्रच्छुःस्वपुरोहितम् ११०
 किमेतदित्यभूच्चित्रंवदयोगविदांवर
 वसिष्ठोप्यब्रवीत्सर्वदृष्ट्वातंध्यानचक्षुषा १११
 समयःशंभुदयिताकृतःशरवणेपुरा
 यःपुमान्प्रविशेच्चात्रसनारीत्वमवाप्स्यति ११२
 अयमश्वोपिनारीत्वमगाद्राज्ञासहैवतु
 इलःपुरुषतामेतियथासौधनदोपमः ११३
 तथैवयत्नःकर्तव्यआराध्यचपिनाकिनम्
 ततस्तेमानवाजग्मुर्यत्रदेवोमहेश्वरः ११४
 तुष्टवुर्विविधैःस्तोत्रैःपार्वतीपरमेश्वरौ
 तावूचतुरलंचैषसमयःकिंनुसांप्रतं ११५
 इक्ष्वाकोरश्वमेधेनयत्फलंस्यात्तदावयोः
 दत्त्वाकिंपुरुषोवीरःसभविष्यत्यसंशयम् ११६
 तथेत्युक्त्वातुतेसर्वेजग्मुर्वैवस्वतात्मजाः
 इष्ट्वाश्वमेधेनततइलाकिंपुरुषोभवत् ११७
 मासमेकंपुमान्वीरःस्त्रीत्वमासमभूत्पुनः
 बुधस्यभवनेतिष्ठन्निलोगर्भधरोभवत् ११८
 अजीजनत्पुत्रमेकमनेकगुणसंयुतम्
 बुधउत्पाद्यतंपूरुंसस्वर्गमगमत्पुनः ११९
 इलस्यनाम्नातद्वर्षमिलावृतमभूत्तदा
 सोमार्कवंशजोराजाइलोभूद्वंशवर्द्धनः १२०
 एवंपुरूरवाःपूरोरभवद्वंशवर्द्धनः

इक्ष्वाकुरर्कवंशस्यतथैवोक्तोनरेश्वरः १२१
 इलःकिंपुरुषत्वेचसुद्युम्नइतिचोच्यते
 पुनःपुत्रत्रयमभूत्सूद्युम्नस्यापराजितम् १२२
 उत्कलोथगयस्तद्वद्धरिताश्वश्चवीर्यवान्
 उत्कलस्योत्कलानामगयस्यतुगयापुरी १२३
 हरिताश्वस्यदिग्याम्यासंज्ञाताकुरुभिःसह
 प्रतिष्ठानेभिषिच्याथसपुरूरवसंसुतम् १२४
 जगामेलावृतंभोक्तुंदिव्यंवर्षफलाशनः
 इक्ष्वाकुर्ज्येष्ठदायादोमध्यदेशमवाप्तवान् १२५
 नरिष्यंतस्यपुत्रोभूच्छुकोनाममहाबलः
 नाभागादंबरीषस्तुधृष्टस्यतुसुतत्रयम् १२६
 धृष्टकेतुःस्वधर्माथोरणधृष्टश्चवीर्यवान्
 आनर्तोनामशर्यातिःसुकन्याचैवदारिका १२७
 आनर्तस्याभवत्पुत्रोरोचमानःप्रतापवान्
 आनर्तोनामदेशोभून्नगरीचकुशस्थली १२८
 रोचमानस्यरेवोभूद्रेवाद्रेवतएवच
 ककुधीचापरंनामज्येष्ठःपुत्रशतस्यच १२९
 रेवतीतस्यसाकन्याभार्यारामस्यविश्रुता
 करूषाञ्चैवकारूषाबहवःप्रथिताभुवि १३०
 पृषध्रोगोवधाच्छूद्रोगुरुशापादजायत
 इक्ष्वाकुपुत्रानाम्नाथविकुक्षिनिमिदंडकाः १३१
 श्रेष्ठाःपुत्रशतस्यासन्न्यंचाशञ्चाथतत्सुताः
 मेरोरुत्तरतस्तेतुजाताःपार्थिवसत्तमाः १३२
 चत्वारिंशत्तथाष्टान्येशतमध्येचयेभवन्
 मेरोर्दक्षिणतश्चैवराजानस्तेप्रकीर्तिताः १३३
 ज्येष्ठात्ककुत्स्थनामाभूत्सुतस्तस्यसुयोधनः
 तस्यपुत्रःपृथुर्नामविश्वस्तस्यपृथोःसुतः १३४
 आर्द्रस्तस्यचपुत्रोभूद्युवनाश्वस्ततोभवत्
 युवनाश्वस्यपुत्रोभूच्छावस्तोनामवीर्यवान् १३५
 निर्मितायेनशावस्तीह्यंगदेशेनराधिप

शावस्ताद्बृहदश्वोभूत्कुवलाश्वस्ततोभवत् १३६
 धुंधुमारत्वमगमद्धुंधुहत्वाऽसुरंपुरा
 तस्यपुत्रास्त्रयोजातादृढाश्वोघृणिरेवच १३७
 कपिलाश्वश्चविख्यातोधौधुमारिःप्रतापवान्
 दृढाश्वस्यप्रमोदस्तुहयश्वस्तस्यचात्मजः १३८
 हर्यश्वस्यनिकुंभोभूत्संहताश्वस्ततोभवत्
 अकृताश्वोरणाश्वश्चसंहताश्वसुतावुभौ १३९
 युवनाश्वोरणाश्वस्यमांधाताचततोभवत्
 मांधातुःपुरुकुत्सोभूद्धर्मसेतुश्चपार्थिवः १४०
 मुचुकुन्दश्चविख्यातश्शक्रमित्रःप्रतापवान्
 पुरुकुत्सस्यपुत्रोभूद्दुस्सहोर्नर्मदापतिः १४१
 संभूतिस्तस्यपुत्रोभूत्त्रिधन्वाचततोभवत्
 त्रिधन्वनःसुतोजातस्त्रय्यारुणइतिस्मृतः १४२
 तस्यसत्यव्रतोनामतस्मात्सत्यरथःस्मृतः
 तस्यपुत्रहरिश्चन्द्रोहरिश्चंद्राच्चरोहितः १४३
 रोहताच्चवृकोजातोवृकाद्वाहुरजायत
 सगरस्तस्यपुत्रोभूद्राजापरमधार्मिकः १४४
 द्वेभार्येसगरस्यापिप्रभाभानुमतीतथा
 ताभ्यामाराधितःपूर्वमौर्वाग्निःपुत्रकाम्यया १४५
 और्वस्तुष्टस्तयोःप्रादाद्यथेष्टंवरमुत्तमम्
 एकाषष्टिसहस्राणिसुतमेकंतथापरा १४६
 अगृह्णाद्वंशकर्तारंप्रभाऽगृह्णाद्बहून्सुतान्
 एकंभानुमतीपुत्रमगृह्णादसमंजसं १४७
 ततःषष्टिस्त्राणिसुषुवेयादवीप्रभा
 खनंतःपृथिवीदग्धाविष्णुनायेश्वमार्गणे १४८
 असमंजस्तुतनयोह्यंशुमान्नामविश्रुतः
 तस्यपुत्रोदिलीपस्तुदिलीपात्तुभगीरथः १४९
 येनभागीरथीगङ्गातपःकृत्वावतारिता
 भगीरथस्यतनयोनाभागइतिविश्रुतः १५०
 नाभागस्यांबरीषोभूत्सिंधुद्वीपस्ततोभवत्

तस्यायुतायुःपुत्रोभूदृतुपर्णस्ततोभवत् १५१
 तस्यकल्माषपादस्तुसर्वकर्माततःस्मृतः
 तस्यानरण्यःपुत्रोभून्निघ्नस्तस्यसुतोभवत् १५२
 निघ्नपुत्रावुभौजातावनमित्ररघूत्तमौ
 अनमित्रोवनमगादरिनाशकृतेनृप १५३
 रघोरभूद्विलीपस्तुदिलीपाञ्चाप्यजस्तथा
 दीर्घबाहुरजाज्ञातःप्रजापालस्ततोभवत् १५४
 ततोदशरथोजातस्तस्यपुत्रचतुष्टयं
 नारायणात्मकाः सर्वे रामस्तस्याग्रजोभवत् १५५
 रावणांतकरस्तद्वद्रघूणांवंशवर्द्धनः
 वाल्मीकिर्यस्यचरितंचक्रेभार्गवसत्तमः १५६
 तस्यपुत्रःकुशोनामइक्ष्वाकुकुलवर्द्धनः
 अतिथिस्तुकुशाज्ञातोनिषधस्तस्यचात्मजः १५७
 नलस्तुनिषधाज्ञातो नभास्तस्मादजायत
 नभसःपुंडरीकोभूत्क्षेमधन्वाततःपरम् १५८
 तस्यपुत्रोभवद्वीरोदेवानीकःप्रतापवान्
 अहीनगुस्तस्यसुतःसहस्राश्वस्ततःपरः १५९
 ततश्चंद्रावलोकस्तुतारापीडस्ततोभवत्
 तस्यात्मजश्चन्द्रगिरिश्चंद्रस्तस्यसुतोभवत् १६०
 श्रुतायुरभवत्तस्माद्भारतेयोनिपातितः
 नलौद्वावेवविख्यातौवंशेयस्यविशेषतः १६१
 वीरसेनसुतस्तद्वन्नैषधश्चनराधिपः
 एतेविवस्वतोवंशेराजानोभूरिदक्षिणाः १६२
 इक्ष्वाकुवंशप्रभवाःप्राधान्येनप्रकीर्तिताः १६३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेआदित्यवंशकथनं नामाष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः

भीष्मउवाच

भगवन्श्रोतुमिच्छामिपितृणांवंशमुत्तमम्
 रवेश्वाद्भदेवस्यसोमस्यचविशेषतः १

पुलस्त्यउवाच

हंततेकथयिष्यामिपितृणांवंशमुत्तमम्
 स्वर्गेपितृगणाः सप्तत्रयस्तेषाममूर्तयः २
 मूर्तिमंतोथचत्वारःसर्वेषाममितौजसां
 अमूर्तयःपितृगणावैराजस्यप्रजापतेः ३
 यजन्तियान्देवगणावैराजाइतिविश्रुताः
 येवैतेयोगविभ्रष्टाःप्रापुर्लोकान्सनातनान् ४
 पुनर्ब्रह्मदिनांतेतुजायंतेब्रह्मवादिनः
 संप्राप्यतांस्मृतिभूयोयोगंसांख्यमनुत्तमम् ५
 सिद्धिंप्रयांतियोगेनपुनरावृत्तिदुर्लभाम्
 योगिनामेवदेयानितस्माच्छाद्धानिदातृभिः ६
 एतेषांमानसीकन्यापत्नीहिमवतोमता
 मैनाकस्तस्यदायादः क्रौचस्तस्यसुतोभवत् ७
 क्रौचद्वीपःस्मृतोयेनचतुर्थोधृतसंयुतः
 मेनातुसुषवेतिस्त्रःकन्यायोगवतीस्ततः ८
 उमैकपर्णापर्णाचतीव्रव्रतपरायणाः
 रुद्रस्यैकाभृगोश्चैकाजैगीषव्यस्यचापरा ९
 दत्ताहिमवताबालाः सर्वलोकतपोधिकाः
 पितृणांलोकसंगीतंकथयामिशृणुष्वतत् १०
 लोकाःसोमपथानामयत्रमारीचनंदनाः
 वर्त्ततेयेनपितरोयान्देवाभावयन्त्यलम् ११
 अग्निष्वात्ताइतिख्यातायज्वानोयत्रसंस्थिताः
 अच्छोदानामतेषांतुकन्याभूद्धरवर्णिनी १२
 अच्छोदंचसरस्तत्रपितृभिर्निर्मितंपुरा
 अच्छोदाथतपश्चक्रेदिव्यंवर्षसहस्रकम् १३
 आजग्मुःपितरस्तुष्टादास्यन्तःकिलतेवरम्
 दिव्यरूपधराःसर्वेदिव्यमाल्यानुलेपनाः १४
 सर्वेप्रधानाबलिनःकुसुमायुधसन्निभाः
 तन्मध्येमावसुंनामपितरंवीक्ष्यसांगना १५
 वव्रेवरार्थिनीसंगंकुसुमायुधपीडिता

योगाद्भ्रष्टातुसातेनव्यभिचारेणभामिनी १६
 धरान्नस्पृशतेपूर्वप्रयाताथभुवस्तले
 तथैवामावसुर्योयमिच्छांचक्रेनतांप्रति १७
 धैर्येणतस्यसालोकेअमावास्येतिविश्रुता
 पितृणांवल्लभायस्माद्दत्तस्याक्षयकारिका १८
 अच्छोदाधोमुखीदीनालज्जितातपसःक्षयात्
 सापितृन्प्रार्थयामासपुनरात्मसमृद्धये १९
 विलज्जमानापितृभिरिदमुक्तातपस्विनी
 भविष्यमथचालोक्यदेवकार्यंचतेतदा २०
 इदमूचुर्महाभागाःप्रसादशुभयागिरा
 दिविदिव्यशरीरेणयत्किंचित्क्रियतेबुधैः २१
 तेनैवतत्कर्मफलंभुज्यतेवरवर्णिनी
 सद्यःफलंतिकर्माणिदेवत्वेप्रेत्यमानुषे २२
 तस्मात्त्वंसुकृतंकृत्वाप्राप्स्यसेप्रेत्ययत्फलम्
 अष्टाविंशेभवित्रीत्वंद्वापरेमत्स्ययोनिजा २३
 व्यतिक्रमात्पितृणांतुकष्टंकुलमवाप्स्यसि
 तस्माद्राज्ञोवसोःकन्यात्वमवश्यंभविष्यसि २४
 कन्यात्वेदेवलोकांस्तान्पुनःप्राप्स्यसिदुर्लभान्
 पराशरस्यवीर्येणपुत्रमेकमवाप्स्यसि २५
 द्वीपेतुबदरीप्रायेबादरायणमप्युत
 सवेदमेकंबहुधाविभजिष्यतितेसुतः २६
 पौरवस्यात्मजौद्वौतुसमुद्रांशस्यशंतनोः
 विचित्रवीर्यस्तनयस्तथाचित्रांगदोनृपः २७
 इमावुत्पाद्यतनयौक्षेत्रजौतस्यधीमतः
 प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यसि २८
 नाम्नासत्यवतीलोकेपितृलोकेतथाष्टका
 आयुरारोग्यदानित्यंसर्वकामफलप्रदा २९
 भविष्यसिपरेलोकेनदीत्वंचगमिष्यसि
 पुण्यतोयासरिच्छ्रेष्ठालोकेष्वच्छोदनामिका ३०
 इत्युक्तासागणैस्तैस्तुतत्रैवांतरधीयत

साप्यापचारित्रफलंमयायदुदितंपुरा ३१
 विभ्राजोनामयेचान्येदिविसंतिसुवर्चसः
 लोकाबर्हिषदोयत्रपितरःसंतिसुव्रताः ३२
 यत्रबर्हिषियुक्तानिविमानानिसहस्रशः
 संकल्पपादपायत्रतिष्ठंतिफलदायिनः ३३
 यदभ्युदयशालासुमोदंतेश्राद्धदायिनः
 येदानवासुरगणागंधर्वाप्सरसांगणाः ३४
 यक्षरक्षोगणास्तेचयजंतिदिविदेवताः
 पुलस्त्यपुत्राःशतशस्तपोयोगबलान्विताः ३५
 महात्मानोमहाभागाभक्तानामभयंकराः
 एतेषांपीवरीकन्यामानसीदिविविश्रुता ३६
 योगिनीयोगमाताचतपञ्चक्रेसुदारुणं
 प्रसन्नोभगवांस्तस्यावरंवब्रेतुसा ततः ३७
 योगवंतंसुरूपंचभर्तारंविजितेंद्रियम्
 देहिदेवप्रसन्नस्त्वंयदितेवदतांवर ३८
 उवाचदेवोभविताव्यासपुत्रोयदाशुकः
 भवित्रीतस्यभार्यात्वंयोगाचार्यस्यसुव्रता ३९
 भविष्यतिचतेकन्याकृत्तीनामाथयोगिनी
 पांचालपतयेदेयासात्वतायतुसातदा ४०
 जननीब्रह्मदत्तस्ययोगसिद्धांतगास्मृता
 कृष्णगौरश्चशंभुश्चभविष्यंतिचतेसुताः ४१
 सर्वकामसमृद्धेषुविमानेष्वपिपावनाः
 किंपुनः श्राद्धदाविप्राभक्तिमंतः क्रियान्विताः ४२
 गौर्नामकन्यायेषांतुमानसीदिविराजते
 सुकन्यादयितापत्नीसाध्यानांकीर्तिवर्द्धिनी ४३
 मरीचिगर्भनामानोलोकेमार्तंडमंडले
 पितरोयत्रतिष्ठंतिहविष्मंतोंगिरःसुताः ४४
 तीर्थश्राद्धप्रदायांतियत्रक्षत्रियसत्तमाः
 राज्ञांतुपितरस्तेवैस्वर्गभोगफलप्रदाः ४५
 एतेषांमानसीकन्यायशोदानामविश्रुता

पत्नीयांशुमतःश्रेष्ठास्त्रुषापंचजनस्यच ४६
 जनन्यथदिलीपस्यभगीरथपितामही
 लोकाःकामदुधानामकामभोगफलप्रदाः ४७
 सुस्वधानामपितरोयत्रतिष्ठन्तिसुताः
 आज्यपानामलोकेषुकर्दमस्यप्रजापतेः ४८
 पुलहाग्रजदायादावैश्यास्तान्भावयन्तिह
 यत्रश्राद्धकृतः सर्वेपश्यंतियुगपद्गताः ४९
 मातृभ्रातृपितृस्वसृःसखिसंबंधिबांधवान्
 अपिजन्मायुतैर्दृष्टाननुभूतान्सहस्रशः ५०
 एतेषामानसीकन्याविरजानामविश्रुता
 सापत्नीनहुषस्यासीद्ययातेर्जननीतथा ५१
 एषाष्टकाभवत्पश्चाद्ब्रह्मलोकगतासती
 त्रयएतेगणाःप्रोक्ताश्चतुर्थतुवदाम्यहम् ५२
 लोकाःसुमनसोनामब्रह्मलोकोपरिस्थिताः
 सोमपानामपितरोयत्रतिष्ठंतिशाश्वतं ५३
 धर्ममूर्तिधराःसर्वेपरतोब्रह्मणःस्मृताः
 उत्पन्नाःप्रलयांतेतुब्रह्मत्वंप्राप्ययोगिनः ५४
 कृत्वासृष्ट्यादिकंसर्वेमानसेसांप्रतंस्थिताः
 नर्मदानामतेषांतुकन्यातोयवहासरित् ५५
 भूतानिपुनतीयातुपश्चिमोदधिगामिनी
 तेभ्यःसर्वत्रमनुजाःप्रजासर्गेचनिर्मितम् ५६
 ज्ञात्वाश्राद्धानिकुर्वन्तिधर्मभावेनसर्वदा
 सर्वदातेभ्यएवास्यप्रसादाद्योगसंततिः ५७
 पितृणामदिसर्गेतुश्राद्धमेवंविनिर्मितम्
 सर्वेषाराजतंपात्रमथवाराजतान्वितम् ५८
 दत्तंस्वधांपुरोधायपितृन्प्रीणातिसर्वदा
 आग्नीध्रसोमपाभ्यांतुकार्यमाप्यायनंबुधैः ५९
 अग्न्यभावेतुविप्रस्यपाणौवाथजलेपिवा
 अजाकर्णेश्चकर्णेवागोष्ठेवाथशिवांतिके ६०
 पितृणाममलंस्थानंदक्षिणादिक्प्रशस्यते

प्राचीनावीतमुदकंतिलसंत्यागमेवच ६१
 खडिगनामामिषंचैवमन्नंश्यामाकशालयः
 यवनीवारमुद्गेक्षुशुक्लपुष्पफलानिच ६२
 वल्लभानिप्रशस्तानिपितृणामिहसर्वदा
 दर्भामाषष्ष्टिकान्नंगोक्षीरंमधुसर्पिषी ६३
 शस्त्राणिचप्रवक्ष्यामिश्राद्धेवर्ज्यानियानिच
 मसूरशणनिष्पावाराजमाषाःकुलुत्थकाः ६४
 पद्मबिल्वार्कदुत्तूरपारिभद्राटरूषकाः
 नदेयाःपितृकार्येषुपयश्चाजाविकंतथा ६५
 कोद्रवोदारवरटकपित्थंमधुकातसी
 एतान्यपिनदेयानिपितृभ्यःश्रियमिच्छता ६६
 पितृन्प्रीणातियोभक्त्यातेपुनः प्रीणयंतितं
 यच्छंतिपितरः पुष्टिंस्वांगारोग्यंप्रजाफलम् ६७
 देवकार्यादपिपुनःपितृकार्यंविशिष्यते
 देवताभ्यःपितृणांतुपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् ६८
 शीघ्रप्रसादास्त्वक्रोधानिस्संगाःस्थिरसौहृदाः
 शांतात्मानःशौचपराःसततंप्रियवादिनः ६९
 भक्तानुरक्ताःसुखदाःपितरःपर्वदेवताः
 हविष्मतामाधिपत्येश्राद्धदेवःस्मृतोरविः ७०
 एतद्धिसर्वमारुष्यातंपितृवंशानुकीर्तनम्
 पुण्यंपवित्रमारोग्यंकीर्तनीयंनृभिःसदा ७१
 भीष्मउवाच
 श्रुत्वैतदखिलंभूयःपराभक्तिरुपस्थिता
 श्राद्धकालंविधिंचैवश्राद्धमेवतथैवच ७२
 श्राद्धेषुभोजनीयायेश्राद्धवर्ज्याद्विजातयः
 कस्मिन्वासरभागेतुपितृभ्यः श्राद्धमारभेत् ७३
 अन्नंदत्तंकथंयातिश्राद्धेवैब्रह्मवित्तम
 विधिनाकेनकर्तव्यंकथंप्रीणातितान्पितृन् ७४
 पुलस्त्यउवाच
 कुर्यादहरहःश्राद्धमन्नाद्येनोदकेनच

पयोमूलफलैर्वापिपितृभ्यः प्रीतिमावहन् ७५
 नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं श्राद्धमुच्यते
 नित्यं तावत्प्रवक्ष्यामि अर्घ्यावाहनवर्जितम् ७६
 अद्वैतं विजानीयात्पार्वणं पर्वसु स्मृतम्
 पार्वणं त्रिविधं पोक्तं शृणु यत्नान्महीपते ७७
 पार्वणेयनियोज्यास्तु तान् शृणुष्वनराधिप
 पंचाग्निः स्नातकश्चैव त्रिसौपर्णः षडंगवित् ७८
 श्रोत्रियः श्रोत्रियसुतो विधिवाक्यविशारदः
 सर्वज्ञो वेदवान्मन्त्री ज्ञानवंशकुलान्वितः ७९
 त्रिणाचिकेतस्त्रिमधुः श्रुतेष्वन्येषु संस्थितः
 पुराणवेत्ता ब्रह्मज्ञः स्वाध्यायी जपतत्परः ८०
 ब्रह्मभक्तः पितृपरः सूर्यभक्तो थवैष्णवः
 ब्राह्मणो योगनिष्ठात्मा विजितात्मा सुशीलवान् ८१
 एते तोष्याः प्रयत्नेन वर्जनीयानिमान् शृणु
 पतितस्तत्सुतः क्लीबः पिशुनो व्यंगरोगितः ८२

सर्वे ते श्राद्धकाले तु त्याज्या वै धर्मदर्शिभिः
 पूर्वेद्युरपरेद्युर्वाविनीतांश्च निमंत्रयेत् ८३
 निमंत्रितांश्च पितर उपतिष्ठंति तान् द्विजान्
 वायुभूतानि गच्छंति तथा सीनानुपासते ८४
 दक्षिणं जानुचालभ्य वामं पात्य निमंत्रयेत्
 अक्रोधनैः शौचपरैः सुस्नातैर्ब्रह्मवादिभिः ८५
 भवितव्यं भवद्भिस्तु मया च श्राद्धकर्मणि
 पितृयज्ञं विनिर्वर्त्य तर्पणारव्यं तु योगिमान् ८६
 पिंडान्वाहार्यं कंकुर्याच्छ्राद्धमिदुक्षये तथा
 गोमयेनानुलिप्ते तु दक्षिणाप्लवनस्थले ८७
 श्राद्धं समारभेद्भक्त्या गोष्ठे वा जलसन्निधौ
 अग्निमान्निर्वपेत्पित्र्यं चरुं वा सक्तुमुष्टिभिः ८८
 पितृभ्यो निर्वपामीति सर्वं दक्षिणतो न्यसेत्
 अभिघार्यततः कुर्यान्निर्वापत्रयमग्रतः ८९

तेवितस्त्यायताः कार्याश्चतुरङ्गुलविस्तृताः
 दर्वीत्रयंचकुर्वीतखादिरंजतान्वितम् ६०
 रत्निमात्रंपरिश्लक्ष्णंहस्ताकाराग्रमुत्तमम्
 उदपात्राणिकांस्यस्यमेक्षणंचसमित्कुशम् ६१
 तिलपात्राणिसद्वासो गंधधूपानुलेपनम्
 आहरेदपसव्यंचसर्वदक्षिणतःशनैः ६२
 एवमासाद्यतत्सर्वंभवनस्योत्तरेतरे
 गोमयेनानुलिप्तायांगोमूत्रेणचमंडलम् ६३
 साक्षताभिःसपुष्पाभिरद्भिःसव्यापसव्यवत्
 विप्राणांक्षालयेत्पादावभिवंद्यपुनःपुनः ६४
 आसनेषूपविष्टेषुदर्भवत्सुविधानतः
 उपस्पृष्टोदकान्विप्रानुपवेश्यानुमंत्रयेत् ६५
 द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीनेकैकंचोभयत्रवा
 भोजयेदीश्वरोपीहनकुर्याद्विस्तरंबुधः ६६
 दैवपूर्वनिवेद्याथविप्रानर्घादिनाबुधैः
 अग्नौकुर्यादनुज्ञातोविप्रैर्विप्रोयथाविधि ६७
 स्वगृह्योक्तेनविधिनाकालेकृत्वासमंततः
 अग्नीषोममयाभ्यांतुकुर्यादाप्यायनंबुधः ६८
 दक्षिणाग्नौप्रणीतेनसएवाग्निर्द्विजोत्तमः
 यज्ञोपवीतान्निर्वर्त्यततःपर्युक्षणादिकम् ६९
 प्राचीनावीतिनाकार्यमेतत्सर्वंविजानता
 लब्ध्वातस्माद्विशेषेणपिंडान्कुर्वीतचोदकं १००
 दद्यादुदकपात्रैस्तुसलिलंसव्यपाणिना
 दद्यात्सर्वंप्रयत्नेनदमयुक्तोविमत्सरः १०१
 विधायरेखांयत्नेननिर्वपेदवनेजनं
 दक्षिणाभिमुखःकुर्यात्ततोदर्भान्निधायवै १०२
 निधायपिंडमेकैकंसर्वदर्भोपरिक्रमात्
 निर्वपेदथदर्भेषुनामगोत्रानुकीर्तनैः १०३
 तेषुदर्भेषुतंहस्तंविमृज्याल्लेपभागिनां
 तथैवचजपंकुर्यात्पुनःप्रत्यवनेजनम् १०४

जलयुक्तंनमस्कृत्यगंधधूपार्चनादिभिः
एवमावाह्यतत्सर्ववेदमत्रैर्यथोदितैः १०५
एकाग्ररेकएवाद्धिर्निर्वपेद्दर्विकांतथा
ततःकृत्वानरोदद्यात्पितृभ्यस्तुकुशान्बुधः १०६
ततःपिंडादिकंकुर्यादावाहनविसर्जनम्
ततो गृहीत्वापिंडेभ्योमात्राःसर्वाःक्रमेणतु १०७
तानेवविप्रान्प्रथममाशयित्वाचमानवः
वर्णयन्भोजयेदन्नमिष्टंपूतंचसर्वदा १०८
वर्जयेत्क्रोधपरतांस्मरन्नारायणांहरिम्
तृप्तान्ज्ञात्वापुनः कुर्याद्विकिरंसार्ववर्णिकं १०९
विधृत्यसोदकंत्वन्नंसतिलंप्रक्षिपेद्भुवि
आचांतेषुपुनर्दद्याज्जलंपुष्पाक्षतोदकम् ११०
स्वधावाचनकंसर्वपिंडोपरिसमाचरेत्
देवाद्यंतंप्रकुर्वीतश्राद्धनाशोन्यथाभवेत् १११
विसृज्यविप्रान्प्रणतस्तेषांकृत्वाप्रदक्षिणम्
दक्षिणांदिशमाकांक्षन्पितृनुद्दिश्यमानवः ११२
दातारोनोभिवर्द्धतांवेदाःसन्ततिरेवच
श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्त्विति ११३
अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चचलभेमहि
याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन ११४
एतदग्निमतःप्रोक्तमन्वाहार्यतुपार्वणं
यथेदुसंक्षयेतद्बदन्यत्रापिनिगद्यते ११५
पिंडांस्तुगोजविप्रेभ्योदद्यादग्नौजलेपिवा
वप्रांतेवाथविकिरेदापोभिरथवापयेत् ११६
पत्नींतुमध्यमंपिंडंप्राशयेद्विनयान्विताम्
आधत्तपितरोगर्भपुत्रसंतानवर्द्धनं ११७
तावन्निर्वापणंतिष्ठेद्यावद्विप्राविसर्जिताः
वैश्वदेवंततःकुर्यान्निवृत्तःपितृकर्मणः ११८
इष्टैःसहततःशांतोभुंजीतपितृसेवितम्
पुनर्भोजनमध्वानंयानमायासमैथुनम् ११९

श्राद्धकृच्छ्राद्धभुग्योवासर्वमेतद्विवर्जयेत्
 स्वाध्यायंकलहंचैवदिवास्वप्नचसर्वदा १२०
 अनेनविधिनाश्राद्धंत्रिवर्गस्येहनिर्वपेत्
 कन्याकुंभवृषस्थेर्केकृष्णपक्षेषुसर्वदा १२१
 यत्रयत्रप्रदातव्यंसपिंडीकरणात्मकम्
 तत्रानेनविधानेनदेयमग्निमतासदा १२२
 अतःपरंप्रवक्ष्यामिब्रह्मणायदुदीरितम्
 श्राद्धंसाधारणंनामभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् १२३
 अयनेविषुवेचैवअमावस्यार्कसंक्रमे
 अमावस्याष्टकाकृष्णपक्षपंचदशीषुच १२४
 आर्द्रामघारोहिणीषुद्रव्यब्राह्मणसंगमे
 गजच्छायाव्यतीपातेविष्टिवैधृतिवासरे १२५
 वैशाखस्यतृतीयायानवमीकार्तिकस्यच
 पंचदशीतुमाघस्यनभस्येचत्रयोदशी १२६
 युगादयःस्मृताह्येताःपितृपक्षोपकारिकाः
 तथामन्वंतरादौचदेयंश्राद्धंविजानता १२७
 अश्वयुङ्नवमीचैवद्वादशीकार्तिकेतथा
 तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्यच १२८
 फाल्गुनस्यत्वमावास्यापौषस्यैकादशीतथा
 आषाढस्यापिदशमीमाघमासस्यसप्तमी १२९
 श्रावणेचाष्टमीकृष्णातथाषाढीचपूर्णिमा
 कार्तिकीफाल्गुनीचैवाज्येष्ठेपंचदशीसिता १३०
 मन्वंतरादयस्त्वेतादत्तस्याक्षयकारिकाः
 पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंदद्यात्पितृभ्यःप्रयतोमनुष्यः १३१
 श्राद्धंकृतंतेनसमास्सहस्रंरहस्यमेतत्पितरोवदंति
 वैशाख्यामुपवासेषुतथोत्सवमहालये १३२
 तीर्थायतनगोष्ठेषुद्वीपोद्यानगृहेषुच
 विविक्तेषूपलिप्तेषुश्राद्धंदेयंविजानता १३३
 विप्रान्पूर्वेपरेचाह्निविनीतात्मानिमंत्रयेत्
 शीलवृत्तगुणोपेतान्वयोरूपसमन्वितान् १३४

द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीनेकैकमुभयत्रवा
 भोजयेत्सुसमृद्धोपिनप्रकुर्वीतविस्तरम् १३५
 विश्वेदेवान्यवैःपुष्पैरभ्यर्च्यासनपूर्वकं
 पूरयेत्पात्रयुग्मंतुस्थाप्यंदर्भपवित्रके १३६
 शन्नोदेवीत्यपःकुर्याद्यवोसीतियवानपि
 गंधपुष्पैस्तुसंपूज्यविश्वान्देवान्प्रतिन्यसेत् १३७
 विश्वेदेवासइत्याभ्यामावाह्यविकिरेद्यवान्
 यवोसिधान्यराजस्त्वंवारुणोमधुमिश्रितः १३८
 निर्णुदःसर्वपापानांपवित्रमृषिसंस्तुतः
 गंधपुष्पैरलंकृत्ययादिव्येत्यर्घ्यमुत्सृजेत् ३६
 अभ्यर्च्यगंधाद्युत्सृज्यपितृयज्ञंसमारभेत्
 दर्भासनादिकृत्वादौत्रीणिपात्राणिचार्चयेत् १४०
 सपवित्राणिकृत्वादौशन्नोदेवीत्यपः क्षिपेत्
 तिलोसीतितिलान्कुर्याद्गन्धपुष्पादिकंपुनः १४१
 पात्रंवनस्पतिमयंतथापर्णमयंपुनः
 राजतंवाप्रकुर्वीततथासागरसंभवम् १४२
 सौवर्णराजतंताम्रंपितृणांपात्रमुच्यते
 रजतस्यकथावापिदर्शनंदानमेवच १४३
 राजतैर्भाजनैरेषांपितृणांरजतान्वितैः
 वार्यपिश्रद्धयादत्तमक्षयायोपकल्पते १४४
 अद्यापिपितृपात्रेषुपितृणांराजतान्वितम्
 शिवनेत्रोद्भवंयस्मादुत्तमंपितृवल्लभम् १४५
 एवंपात्राणिसंकल्प्ययथालाभंविमत्सरः
 यादिव्येतिपितुर्नामगोत्रेदर्भान्करेन्यसेत् १४६
 पितृनावाहयिष्यामितथेत्युक्तः सतैःपुनः
 उशंतस्त्वातथायन्तुऋग्यामावाहयेत्पितृन् १४७
 यादिव्येत्यर्घ्यमुत्सृज्यदद्याद्गंधादिकंततः
 वस्त्रोत्तरंदर्भपूर्वदत्त्वासंश्रयमादितः १४८
 पितृपात्रेनिधायाथन्युब्जमुत्तरतो न्यसेत्
 पितृभ्यःस्थानमसीतिनिधायपरिवेषयेत् १४९

तत्रापिपूर्वतः कुर्यादग्निकार्यविमत्सरः
 उभाभ्यामपिहस्ताभ्यामाहृत्यपरिवेषयेत् १५०
 उशन्तस्त्वेतितंदर्भपाणिभक्तंविशेषतः
 गुणान्वितैश्चशाकाद्यैर्नानाभक्ष्यैस्तथैवच १५१
 अन्नंचसदधिक्षीरंगोघृतंशर्करान्वितं
 मासंप्रीणातिवैसर्वान्पितृनित्याहपद्मजः १५२
 द्वौमासौमत्स्यमांसेनत्रीमासान्हारिणेनतु
 औरभ्रेणाथचतुरःशाकुनेनाथपंचवै १५३
 वाराहस्यतुमांसेनषणमासंतृप्तिरुत्तमा
 सप्तलोहस्यमांसेनतथाष्टावाजकेनतु १५४
 पृषतस्यतुमांसेनतृप्तिर्मासान्नवैवतु
 दशमासांश्चतृप्यंतेवराहमहिषामिषैः १५५
 शशकूर्मयोस्तुमांसेनमासानेकादशैवतु
 संवत्सरंतुगव्येनपयसापायसेनवा १५६
 सौकरेणतुतृप्यंतेमासान्यंचदशैवतु
 वार्धीणसस्यमांसेनतृप्तिर्द्वादशवार्षिकी १५७
 कालशाकेनचानंत्यंखड्गमांसेनचैवहि
 यत्किंचिन्मधुनामिश्रंगोक्षीरंदधिपायसम् १५८
 दत्तमक्षयमित्याहुःपितरःपूर्वदेवताः
 स्वाध्यायंश्रावयेत्पित्र्यंपुराणान्यखिलानिच १५९
 ब्रह्मविष्णुवर्करुद्राणांस्तवानिविधानिच
 इंद्रेशसोमसूक्तानिपावमानीश्चशक्तितः १६०
 बृहद्रथंतरंतत्रज्येष्टसामाथरोरवं
 तथैवशांतिकाध्यायंमधुब्राह्मणमेवच १६१
 मण्डलब्राह्मणंतद्वत्प्रीतिकारिचयत्पुनः
 विप्राणामात्मनश्चापितत्सर्वसमुदीरयेत् १६२
 भारताध्ययनंकार्यपितृणांपरमप्रियं
 भुक्तवत्सुचविप्रेषुभोज्यतोयादिकंनृप १६३
 सार्ववर्णिकमन्नाद्यमानयेत्सावधारणं
 समुत्सृजेद्भुक्तवतामग्रतोविकिरान्भुवि १६४

अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम
 भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगतिं १६५
 येषांनमातानपितानबधुर्नचापिमित्रंनतथान्नमस्ति
 तत्तृप्तयेन्नभुविदत्तमेतत्पयातुयोगाययतोयतस्ते १६६
 असंस्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलभागिनां
 उच्छिष्टभागधेयानांदर्भेषुविकिरासनं १६७
 तृप्तान्ज्ञात्वोदकंदद्यात्सकृद्विकिरणेतथा
 विप्रलिप्तमहीपृष्ठेगोशकृन्मूत्रवारिणा १६८
 निधायदर्भान्विधिवद्दक्षिणाग्रान्प्रयत्नतः
 सर्ववर्णविधानेनपिंडांश्चपितृयज्ञवत् १६९
 अवनेजनपूर्वतुनामगोत्रंतुमानवः
 उक्त्वापुष्पादिकंदत्वाकृत्वाप्रत्यवनेजनं १७०
 ज्ञात्वापसव्यंसव्येनपाणिनात्रिःप्रदक्षिणं
 पितृवन्मातृकंकार्यविधिवद्दर्भपाणिना १७१
 दीपप्रज्वालनंतद्वत्कुर्यात्पुष्पार्चनंबुधः
 तथाचांतेषुचाचम्यदद्याच्चापःसकृत्सकृत् १७२
 तथापुष्पाक्षतान्पश्चादक्षय्योदकमेवच
 सतिलंनामगोत्रेणदद्याच्छक्त्याचदक्षिणाम् १७३
 गोभूहिरण्यवासांसिभव्यानिशयनानिच
 दद्याद्यदिष्टंविप्राणामात्मनःपितुरेवच १७४
 वित्तशाठ्येनरहितःपितृभ्यःप्रीतिमावहेत्
 ततःस्वधावाचनकंविशदेवेवेषुचोदकं १७५
 दत्वाशीःप्रतिगृह्णीयाद्द्विजेभ्योपियथाबुधः
 अघोराःपितरःसंतुसंत्वित्युक्तःपुनर्द्विजैः १७६
 गोत्रंतथावर्द्धतांतुतथेत्युक्तश्चतैःपुनः
 स्वस्तिवाचनकंकुर्यात्पिंडानुद्धृत्यभक्तितः १७७
 उच्छेषणंतुतत्तिष्ठेद्यावद्विप्रविसर्जनम्
 ततोगृहबलिकुर्यादितिधर्मोव्यवस्थितः १७८
 उच्छेषणंभूमिगतमजिह्वस्याशठस्यच
 दासवर्गस्यतत्पिंडंभागधेयंप्रचक्षते १७९

पितृभिर्निर्मितं पूर्वमेतदाप्यायनंसदा
 अब्रतानामपुत्राणांस्त्रीणामपिनराधिप १८०
 ततःस्थानाग्रतःस्थित्वाप्रतिगृह्यांबुपात्रिकां
 वाजेवाजेतिचजपन्कुशाग्रेणविसर्जयेत् १८१
 बहिःप्रदक्षिणंकुर्यात्पदान्यष्टावनुव्रजेत्
 बंधुवर्गेणसहितःपुत्रभार्यासमन्वितः १८२
 निवृत्यप्रणिपत्याथप्रयुज्याग्निंसमंत्रवित्
 वैश्वदेवंप्रकुर्वीतनैत्यिकंबलिमेवच १८३
 ततस्तुवैश्वदेवांतैसभृत्यसुतबांधवः
 भुंजीतातिथिसंयुक्तःसर्वंपितृनिषेवितं १८४
 एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषुपर्वसु
 श्राद्धंसाधारणंनामसर्वकामफलप्रदम्
 भार्याविरहितोप्येतत्प्रवासस्थोपिभक्तिमान् १८५
 शूद्रोप्यमंत्रकंकुर्यादनेनविधिनानृप
 तृतीयमाभ्युदयिकंवृद्धिश्राद्धंविधीयते १८६
 उत्सवानंदसंस्कारेयज्ञोद्वाहादिमंगले
 मातरःप्रथमंपूज्याःपितरस्तदनंतरं १८७
 ततोमातामहाराजन्विश्वेदवास्तथैवच
 प्रदक्षिणोपचारेणदध्यक्षतफलोदकैः १८८
 प्राङ्मुखोनिर्वपेत्पिण्डान्पूर्वांश्चैवपुरातनान्
 संपन्नमित्यभ्युदयेदद्यादर्घ्यद्वयोर्द्वयोः १८९
 युग्माद्विजातयः पूज्यावस्त्राकल्पांबरादिभिः
 तिलकार्ययवैःकार्यतच्चसर्वानुपूर्वकं १९०
 मंगल्यानिचसर्वाणिवाचयेद्द्विजपुंगवान्
 एवंशूद्रोपिसामान्यंवृद्धिश्राद्धंचसर्वदा १९१
 नमस्कारेणमंत्रेणकुर्याद्दानानिवैबुधः
 दानंप्रधानंशूद्रस्यइत्याहभगवान्प्रभुः
 दानेनसर्वकामाप्तिस्तस्यसंजायतेयतः १९२

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसाधारणाभ्युदयकीर्तनंनामनवमोऽध्यायः ६

दशमोध्यायः

पुलस्त्यउवाच

एकोद्दिष्टंततोवक्ष्येयदुक्तंब्रह्मणापुरा
 मृतेपुत्रैर्यथाकार्यमाशौचंचपितुर्यदि १
 दशाहंशावमाशौचंब्राह्मणस्यविधीयते
 क्षत्रियेषुदशद्वेचपक्षवैश्येषुचैवहि २
 शूद्रेषुमासमाशौचंसपिंडेषुविधीयते
 नैशमाचूडमाशौचंत्रिरात्रंपरतःस्मृतम् ३
 जननेप्येवमेवस्यात्सर्ववर्णेषुसर्वदा
 अस्थिसंचयनादूर्ध्वमङ्गस्पर्शोविधीयते ४
 प्रेतायपिंडदानंतुद्वादशाहंसमाचरेत्
 पाथेयंतस्यतत्प्रोक्तंयतःप्रीतिकरंमहत् ५
 यस्मात्प्रेतपुरंप्रेतोद्वादशाहेननीयते
 गृहेपुत्रकलत्रंचद्वादशाहंप्रपश्यति ६
 तस्मान्निधेयमाकाशेदशरात्रंपयस्तथा
 सर्वदाहोपशांत्यर्थमध्वश्रमविनाशनम् ७
 ततस्त्वेकादशाहेपिद्विजानेकादशैवतु
 गोत्रादिसूतकांतेचभोजयेन्मनुजोद्विजान् ८
 द्वितीयेह्निपुनस्तद्वदेकोद्दिष्टंसमाचरेत्
 नावाहनाग्नौकरणंदैवहीनंविधानतः ९
 एकंपवित्रमेकोर्धएकःपिंडोविधीयते
 उपतिष्ठतामितिवदेद्देयंपश्चात्तिलोदकं १०
 स्वास्तिब्रूयाद्विप्रकरेविसर्गेचाभिरम्यताम्
 शेषंपूर्ववदत्रापिकार्यवेदविदोविदुः ११
 अनेनविधिनासर्वमनुमासंसमाचरेत्
 सूतकांतेद्वितीयेह्निशय्यांदद्याद्विलक्षणाम् १२
 कांचनंपुरुषंतद्वत्फलवस्त्रसमन्वितम्
 प्रपूज्यद्विजदांपत्यंनानाभरणभूषितम् १३
 उपवेश्यतुशय्यायामधुपर्कंततोददेत्
 रजतस्यतुपात्रेणदधिदुग्धसमन्वितम् १४

अस्थिलालाटिकंगृह्यसूद्धमंकृत्वाविमिश्रयेत्
 पाययेदिद्वजदांपत्यंपितृभक्त्यासमन्वितः १५
 एषएवविधिर्दृष्टःपार्वतीयैर्द्विजोतमैः
 तेनदुष्टातुसाशय्यानग्राह्याद्विजसत्तमैः १६
 गृहीतायांतुतस्यांहिपुनःसंस्कारमर्हति
 वेदेचैवपुराणेचशय्यासर्वत्रगर्हिता १७
 ग्रहीतारस्तुजायन्तेसर्वेनरकगामिनः
 ग्रथितांवसुजालेनशय्यांदांपत्यसेविताम् १८
 येस्पृशंतिनजानंतःसर्वेनरकगामिनः
 नवश्राद्धेनभोक्तव्यंभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् १९
 पितृभक्त्यातुपुत्राणांकार्यमेवसदाभवेत्
 वृषोत्सर्गचकुर्वीत देयाचकपिलाशुभा २०
 उदकुंभश्चदातव्योभक्ष्यभोज्यफलान्वितः
 यावदब्दनरश्रेष्ठसतिलोदकपूर्वकम् २१
 ततःसंवत्सरेपूर्णेसपिंडीकरणंभवेत्
 सपिंडीकरणादूर्ध्वंप्रैतःपार्वणभुग्यतः २२
 वृद्धिपूर्वेषुकार्येषुगृहस्थस्यभवेत्ततः
 सपिंडीकरणंश्राद्धंदेवपूर्वनियोजयेत् २३
 पितृनावाहयेत्तत्रपृथक्प्रेतंविनिर्दिशेत्
 गंधोदकतिलैर्युक्तंकुर्यात्पात्रचतुष्टयम् २४
 अर्घ्यार्थंपितृपात्रेषुप्रेतपात्रंप्रसेचयेत्
 तद्वत्संकल्प्यचतुरःपिंडान्पितृपरस्तदा २५
 येसमानाइतिद्वाभ्यामन्नंतु विभजेत्रिधा
 अनेनविधिनाचार्य्यपूर्वमेवप्रदापयेत् २६
 ततःपितृत्वमापन्नस्सचतुर्थस्तदात्वनु
 अग्निष्वात्तादिमध्येतुप्राप्तोत्यमृतमुत्तमम् २७
 सपिण्डीकरणादूर्ध्वंपृथक्त्स्मैनदीयते
 पितृष्वेवचदातव्यंतत्पिंडंयेषुसंस्थितम् २८
 ततःप्रभृतिसंक्रान्तावुपरागादिपर्वसु
 त्रिपिंडमाचरेच्छ्राद्धमेकोद्दिष्टंमृतेहनि २९

एकोद्दिष्टंपरित्यज्यमृताहेयः समाचरेत्
 सदैवंपितृहासस्यात्तथाभ्रातृविनाशकः ३०
 मृताहेपार्वणंकुर्वन्नधोयातिसमानवः
 संपृक्तेस्वर्गतीभावेप्रेतमोक्षोयतोभवेत् ३१
 आमश्राद्धंतदाकुर्याद्विधिज्ञःश्राद्धदस्ततः
 तेनाग्नौकरणंकुर्यात्पिंडांस्तेनैवनिर्वपेत् ३२
 त्रिभिः सपिंडीकरणंमासैक्येत्रितयेतथा
 यदाप्राप्स्य तिकालेनतदामुच्येतबंधनात् ३३
 मुक्तोपिलेपभागित्वंप्राप्नोतिकुशमार्जनात्
 लेपभाजश्चतुर्थाद्यास्त्रयः स्युःपिंडभागिनः ३४
 पिण्डदःसप्तमस्तेषांसपिंडाःसप्तपूरुषाः
 भीष्मउवाच

कथंहव्यानिदेयानिकव्यानिचजनैरिह ३५
 गृह्णतिपितृलोकेवाप्रायःकेकैर्निगद्यते
 यदिमर्त्येद्विजोभुंक्तेहूयतेयदिवानले ३६
 शुभाशुभात्मकाःप्रेतास्तदन्नंभुंजतेकथम्
 पुलस्त्यउवाच

वसुस्वरूपाःपितरोरुद्राश्चैवपितामहाः ३७
 प्रपितामहास्तथादित्याइत्येषावैदिकीश्रुतिः
 नामगोत्रंपितृणांतुप्रापकंहव्यकव्ययोः ३८
 श्राद्धस्यमन्त्रतस्तत्वमुपलभ्येतभक्तितः
 अग्निष्वात्तादयस्तेषामाधिपत्येव्यवस्थिताः ३९
 नामगोत्रास्तदादेशाभवंत्युद्भवतामपि
 प्राणिनःप्रीणयत्येतदर्हणंसमुपागतं ४०
 दिव्योयदिपितामातागुरुःकर्मानुयोगतः
 तस्यान्नममृतंभूत्वादिव्यत्वेप्यनुगच्छति ४१
 दैत्यत्वेभोगरूपेणपशुत्वेपितृणंभवेत्
 श्राद्धान्नंवायुरूपेणनागत्वेप्युपतिष्ठति ४२
 पानंभवतियक्षत्वेराक्षसत्वेतथामिषं
 दानवत्वेतथापानंप्रेतत्वेरुधिरोदकम् ४३

मनुष्यत्वेन्नपानादिनानाभोगवतांभवेत्
 रतिशक्तिस्त्रियःकान्तेऽन्येषांभोजनशक्तिता ४४
 दानशक्तिःसविभवारूपमारोग्यमेवच
 श्राद्धपुष्पमिदंप्रोक्तंफलंब्रह्मसमागमः ४५
 आयुःपुत्रान्धनंविद्यांस्वर्गमोक्षंसुखानिच
 प्रयच्छन्तितथाराज्यंप्रीताःपितृगणानृप ४६
 श्रूयतेचपुरामोक्षंप्राप्ताःकौशिकसूनवः
 पंचभिर्जन्मसंबधैः प्राप्ताब्रह्मपरंपदम् ४७
 भीष्मउवाच
 कथंकौशिकदायादाःप्राप्तायोगमनुत्तमम्
 पंचभिर्जन्मसंबन्धैःकथंकर्मक्षयोभवेत् ४८
 पुलस्त्यउवाच
 कौशिकोनामधर्मात्माकुरुक्षेत्रेमहानृषिः
 नामतःकर्मतस्तस्यपुत्राणांतन्निबोधमे ४९
 स्वसृपःक्रोधनोहिंस्रः पिशुनःकविरेवच
 वाग्दुष्टःपितृवर्तीचगर्गशिष्यास्तदाभवन् ५०
 पितर्युपरतेतेषामभूद्दुर्भिक्षमुल्बणं
 अनावृष्टिश्चमहतीसर्वलोकभयंकरी ५१
 गगदिशाद्वनेदोगध्रद्यंरक्षंतिचतपोधनाः
 खादामःकपिलामेतांवयंक्षुत्पीडिताभृशं ५२
 इतिचिंतयतांपापंलघुः प्राहतदानुजः
 यद्यवश्यमियंवध्याश्राद्धरूपेणयोज्यतां ५३
 श्राद्धेनियोज्यमानायांपापंनश्यतिनोध्रुवं
 एवंकुर्वित्यनुज्ञातःपितृवर्तीतदानुजैः ५४
 चक्रेसमाहितःश्राद्धमुपयुज्याथतांपुनः
 द्वौदैवेभ्रातरोकृत्वापित्र्येत्रींश्चापरान्क्रमात् ५५
 तथैकमतिथिंकृत्वाश्राद्धदः स्वयमेवतु
 चकारमंत्रवच्छ्राद्धंस्मरन्पितृपरायणः ५६
 तदागत्वाविशंकास्तेगुरवेचन्यवेदयन्
 व्याघ्रेणनिहताधेनुर्वत्सोयंप्रतिगृह्यतां ५७

एवंसाभक्षिताधेनुःसप्तभिस्तैस्तपोधनैः
 वैदिकंबलमाश्रित्यक्रूरेकर्माणिनिर्भयाः ५८
 ततः कालेप्रणष्टास्तेव्याधादशपुरेभवन्
 जातिस्मरत्वंप्राप्तास्तेपितृभावेनभाविताः ५९
 तत्रविज्ञायवैराग्यंप्राणानुत्सृज्यधर्मतः
 लोकैरवीक्ष्यमाणास्तेतीर्थातेनशनेनतु ६०
 संजातामृगरूपास्तेसप्तकालंजरेगिरौ
 प्राप्तविज्ञानयोगास्तेतत्यजुस्तांनिजांतनुम् ६१
 मम्रुःप्रपतनेनाथजातवैराग्यमानसाः
 मानसेचक्रब्राकास्तेसंजाताःसप्तयोगिनः ६२
 नामतःकर्मतःसर्वेसुमनाःकुसुमोवसुः
 चित्तदर्शीसुदर्शीचज्ञाताज्ञानस्यपारगः ६३
 ज्येष्ठानुरक्ताःश्रेष्ठास्तेसप्तैतेयोगपावनाः
 योगभ्रष्टास्त्रयस्तेषांबभूवुश्चलचेतसः ६४
 दृष्ट्वाविभ्राजमानंतमणुहंस्त्रीभिरन्वितम्
 क्रीडंतंविधिर्भोगैर्महाबलपराक्रमम् ६५
 पञ्चालान्वयसंभूतंप्रभूतबलवाहनम्
 राज्यकामोभवत्त्वेकस्तेषांमध्येजलौकसाम् ६६
 पितृवर्तीचयोविप्रःश्राद्धकृत्पितृवत्सलः
 अपरौमंत्रिणौदृष्ट्वाप्रभूतबलवाहनौ ६७
 मंत्रित्वेचक्रतुश्चेच्छामस्मिन्मत्यौद्विजोत्तमौ
 विभ्राजपुत्रस्त्वेकोभूद्ब्रह्मदत्तइतिस्मृतः ६८
 मंत्रिपुत्रौतथाचैवपुंडरीकसुबालकौ
 ब्रह्मदत्तोभिषिक्तस्तुकांपित्येनगरोत्तमे ६९
 पंचालराजोविक्रांतःश्राद्धकृत्पितृवत्सलः
 योगवित्सर्वजंतूनांचित्तवेत्ताभवत्तदा ७०
 तस्यराज्ञोभवद्भार्यासुदेवस्यात्मजातदा
 सन्नतिर्नामविख्याताकपिलायाभवत्पुरा ७१
 पितृकार्येनियुक्तत्वादभवद्ब्रह्मवादिनी
 तयाचकारसहितःसराज्यंराजनंदनः ७२

कदाचिद्गतउद्यानंतयासहसपार्थिवः
 ददर्शकीटमिथुनमनंगकलहान्वितम् ७३
 पिपीलिकामधोवक्त्रांपुरतःकीटकामुकः
 पंचबाणाभितप्तांगःसगद्गदमुवाचह ७४
 नत्वयासदृशीलोकेकामिनीविद्यतेक्वचित्
 मध्येक्षीणातिजघनाबृहद्वक्त्रातिगामिनी ७५
 सुवर्णवर्णसदृशीसद्वक्त्राचारुहासिनी
 आलक्ष्यतेचवदनंगुडशर्करवत्सलं ७६
 भोक्ष्यसेमयिभुक्तेत्वंस्त्रासिस्त्रातेतथामयि
 प्रोषितेमयिदीनात्वंक्रुद्धेचभयचंचला ७७
 किमर्थंवदकल्याणिसदाधोवदनास्थिता
 सातमाहज्वलत्कोपाकिमालपसिरेशठ ७८
 त्वयामोदकचूर्णतुमांविहायापिभक्षितम्
 प्रादास्त्वंतदतिक्रम्यमामन्यस्यैसमन्मथः ७९
 पिपीलकउवाच
 त्वत्सादृश्यान्मयादत्तमन्यस्यैवरवर्णिनि
 तदेकमपराधंमेक्षंतुमर्हसिभामिनि ८०
 नैवंपुनःकरिष्यामित्यजकोपंचसुस्तनि
 स्पृशामिपादौसत्येनप्रणतस्यप्रसीदमे ८१
 रुष्टायांत्वयिसुश्रोणिमृत्युर्मेपुरतोभवेत्
 तुष्टायांत्वयिवामोरूपूर्णाःसर्वमनोरथाः ८२
 पूर्णचंद्रोपमं वक्त्रंस्वादेमृतरसोपमम्
 निर्भरंपिबसुश्रोणिकामासक्तस्यमेसदा ८३
 एतन्मत्वाशुभेकार्यासर्वदातुकृपामयि
 इति सावचनंश्रुत्वाप्रसन्नाचाभवत्ततः ८४
 आत्मानमपर्ययामासमोहनायपिपीलिका
 ब्रह्मदत्तोपितत्सर्वज्ञात्वासस्मयमाहसत् ८५
 सर्वसत्वरुतज्ञानीप्रभावात्पूर्वकर्मणः
 भीष्मउवाच
 कथंसर्वरुतज्ञोभूद्ब्रह्मदत्तो नराधिपः ८६

तच्चापिचाभवत्कुत्रचक्रवाकचतुष्टयं
 तन्मेकथयसर्वज्ञकुलेकस्यचसुव्रतम् ८७
 पुलस्त्यउवाच
 तस्मिन्नेवपुरेजाताश्चवाकात्रथोनृप ८८
 वृद्धद्विजस्यदायादाविप्राजातिस्मराबुधाः
 धृतिमांस्तत्त्वदर्शीचविद्यावर्णस्तपोधिकः ८९
 नामतःकर्मतश्चैवसुदरिद्रस्यतेसुताः
 तपसेबुद्धिरभवत्तेषांवैद्विजजन्मनां ९०
 यास्यामःपरमांसिद्धिमूचुस्तेद्विजसत्तमाः
 तत्तेषांवचनंश्रुत्वासुदरिद्रोमहातपाः ९१
 उवाचदीनयावाचाकिमेतदितिपुत्रकाः
 अधर्मणवःपुत्रापितातानित्युवाचह ९२
 वृद्धंपितरमुत्सृज्यदरिद्रंवनवासिनम्
 क्वनुधर्मोत्रभवितामांत्यक्त्वा गतिमेवच ९३
 ऊचुस्तेकल्पितावृत्तिस्तवतातवचशृणु
 व्रतमेतत्पुराराज्ञःसतेदास्यतिपुष्कलं ९४
 धनंग्रामसहस्राणिप्रभातेपठतस्तव
 कुरुक्षेत्रेतुयेविप्राव्याधादशपुरेतुये ९५
 कालंजरेमृगाभूताश्चक्रवाकास्तुमानसे
 इत्युक्त्वापितरंजग्मुस्तेवनंतपसेपुनः ९६
 वृद्धोपिसद्विजोराजन्जगामस्वार्थसिद्धये
 अणुहोनामवैभ्राजःपञ्चालाधिपतिःपुरा ९७
 पुत्रार्थीदेवदेवेशंपद्मयोनिंपितामहम्
 आराधयामासविभुंतीव्रतपरायणः ९८
 ततःकालेनमहतातुष्टस्तस्यपितामहः
 वरंवरयभद्रंतेहृदयेभीप्सितंनृप ९९
 अणुहउवाच
 पुत्रंमेदेहिदेवेशमहाबलपराक्रमम्
 पारंगंसर्वविद्यानांधार्मिकयोगिनावरम् १००
 सर्वसत्वरुतज्ञंमेदेहियोगिनमात्मजम्

एवमस्त्विति विश्वात्मा तमाह परमेश्वरः १०१
 पश्यतां सर्वभूतानां तत्रैवांतरधीयत
 ततः सतस्य पुत्रो भूद्ब्रह्मदत्तः प्रतापवान् १०२
 सर्वसत्वानुकंपी च सर्वसत्वबलाधिकः
 सर्वसत्वरुतज्ञश्च सर्वसत्वेश्वरेश्वरः १०३
 अथ सत्वेन योगात्मा सपिपीलिकमागतः
 यत्र तत्कीटमिथुनं रममाणमवस्थितम् १०४
 ततः सासन्नतिर्दृष्ट्वा प्रहसंतं सुविस्मितं
 किमप्याशंकमानासा तमपृच्छन्नरेश्वरम् १०५
 सन्नतिरुवाच

अकस्मादतिहासो यं किमर्थमभवन्नृप
 हास्यहेतुं न जानामि यदकाले कृतं त्वया १०६
 अवदद्राजपुत्रो सौतं पिपीलिकभाषितम्
 रागवद्विरसोत्पन्नमेतद्धास्यं वरानने १०७
 न चान्यत्कारणं किंचिद्धास्यहेतुः शुचिस्मिते
 न सामन्यततं देवी प्राहालीकमिदं तव १०८
 अहमेवेह हसितानजीविष्ये त्वया धुना
 कथं पिपीलिकालापं मर्त्यो वेत्ति सुरादृते १०९
 तस्मात्त्वया हमेवाद्यहसिता किमतः परम्
 ततो निरुत्तरो राजा जिज्ञासुस्तद्वचो हरेः ११०
 आस्थाय नियमं तस्थौ सप्तरात्रमकल्मषः
 स्वप्नान्ते प्राहतं ब्रह्मा प्रभाते पर्यटन्पुरम् १११
 वृद्धद्विजोत्तमाद्वाक्यं सर्वज्ञास्यति ते प्रिया
 इत्युक्त्वा तर्दधे ब्रह्मा प्रभाते च नृपः पुरात् ११२
 निर्गच्छन्मन्त्रिसहितः सभार्यो वृद्धमग्रतः
 गदंतं विप्रमायांतं वृद्धं च सददर्शह ११३
 ब्राह्मण उवाच

ये विप्रमुख्याः कुरुजांगलेषु दाशास्तथादाशपुरे मृगाश्च
 कालं जरे सप्तचक्रवाका ये मानसे ते त्रवसंति सिद्धाः ११४
 इत्याकर्ण्य वचस्तस्य सपपातशुचान्वितः

जातिस्मरत्वमगमत्तौचमंत्रिवरात्मजौ ११५
कामशास्त्रप्रणेतातुबाभ्रव्यःसतुबालकः
पंचालइतिलोकेषुविश्रुतःसर्वशास्त्रवित् ११६
पुंडरीकोपिधर्मात्मावेदशास्त्रप्रवर्तकः
भूत्वाजातिस्मरौशोकात्पतितावग्रतस्तथा ११७
हावयंकर्मविभ्रष्टाःकामतःकर्मबंधनात्
एवंविलप्यबहुशस्त्रयस्तेयोगपारगाः ११८
विस्मयाच्छ्राद्धमाहाम्यमभिनंद्यपुनःपुनः
सतुतस्मैधनंदत्वाप्रभूतग्रामसंयुतम् ११९
विसृज्यब्राह्मणंतंचवृद्धंधनमदान्वितम्
आत्मीयंनृपतिःपुत्रंनृपलक्षणसंयुतम् १२०
विष्वक्सेनाभिधानंचराजाराज्येभ्यषेचयत्
मानसेसलिलेसर्वेततस्तेयोगिनांवराः १२१
ब्रह्मदत्तादयस्तस्मिन्पितृभक्ताविमत्सराः
सन्नतिश्चाभवद्दृष्टामयैवतवदर्शितम् १२२
राजन्योगफलंसर्वयदेतदभिलक्ष्यते
तथेतिप्राहराजापिपुरस्तादभिनंदयन् १२३
त्वत्प्रसादादिदंसर्वमयैवंप्राप्यतेफलम् १२४
ततस्तेयोगमास्थायसर्वएववनौकसः
ब्रह्मरंध्रेणपरमंपदमापुस्तपोबलात् १२५
एवमायुर्धनंविद्यांस्वर्गमोक्षसुखानिच
प्रयच्छंतिसुतराज्यंनृणांतुष्टाःपितामहाः १२६
इदंचपितृमाहात्म्यंब्रह्मदत्तस्यवैनृप
द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्शृणोतिपठतेपिवा
कल्पकोटिशतंसाग्रंब्रह्मलोकेमहीयते १२७

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपितृमाहात्म्यकथनं नाम दशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

कस्मिन्वासरभागेतुश्राद्धीश्राद्धंसमाचरेत्

तीर्थेषुकेषुवैश्राद्धकृतंबहुफलं द्विज १
 पुलस्त्यउवाच
 तीर्थतुपुष्करं नामयत्तुश्रेष्ठतमं स्मृतम्
 सर्वेषां द्विजमुख्यानां मनोरथमिव स्थितम् २
 तत्र दत्तं हुतं जप्तमनन्तं भवति ध्रुवम्
 पितृणां वल्लभं नित्यमृषीणां परमं मतम् ३
 नंदाथललितातद्वत्तीर्थमायापुरीशुभा
 तथामित्रपदं राजस्ततः केदारमुत्तमम् ४
 गंगासागरमित्याहुः सर्वतीर्थमयं शुभम्
 तीर्थं ब्रह्मसरस्तद्वच्छतद्रुसलिलं शुभम् ५
 तीर्थतुनैमिषं नाम सर्वतीर्थफलप्रदम्
 गंगोद्भेदस्तु गोमत्यां यत्रोद्भूतः सनातनः ६
 तथा यज्ञवराहस्तु देवदेवश्च शूलधृक्
 यत्र तत्कांचनं दानमष्टादशभुजोहरः ७
 नेमिस्तु धर्मचक्रस्य शीर्षाय त्राभवत्पुरा
 तदेतन्नैमिशारण्यं सर्वतीर्थनिषेवितम् ८
 देवदेवस्य तत्रापि वराहस्य च दर्शनम्
 यः प्रयाति स पूतात्माना रायणपुरं व्रजेत् ९
 कोकामुखं परं तीर्थमिन्द्रमार्गोपिलक्ष्यते
 अथापि पितृतीर्थतु ब्रह्मणो व्यक्तजन्मनः १०
 पुष्करारण्यसंस्थो सौयत्रदेवः पितामहः
 विरिंचिदर्शनं श्रेष्ठमपवर्गफलप्रदम् ११
 कृतं नाम महापुण्यं सर्वपापनिषूदनम्
 यत्राद्यो नारसिंहस्तु स्वयमेव जनार्दनः १२
 तीर्थमिक्षुमतीनामपितृणां च शुभावहा
 तुष्यन्ति पितरो नित्यं गंगायमुनसंगमे १३
 कुरुक्षेत्रं महापुण्यं यत्र मार्गोपिलक्ष्यते
 अद्यापि पितृतीर्थतु सर्वकामफलप्रदम् १४
 नीलकण्ठमिति ख्यातं पितृतीर्थं नराधिप
 तथा भद्रसरः पुण्यं सरोमानसमेव च १५

मंदाकिनीतथाऽच्छोदाविपाशाचसरस्वती
सर्वमित्रपदंतद्वद्वैद्यनाथंमहाफलम् १६
क्षिप्रानदीतथापुण्यातथाकालञ्जरशुभम्
तीर्थोद्भेदंहरोद्भेदंगर्भभेदंमहालयम् १७
भद्रेश्वरंविष्णुपदंनर्मदाद्वारमेवच
गयापिंडप्रदानेनसमान्याहुर्महर्षयः १८
एतानिपितृतीर्थानिसर्वपापहराणिच
स्मरणादपिलोकानांकिमुश्राद्धप्रदायिनाम् १९
ॐकारंपितृतीर्थतुकावेरीकपिलोदकम्
संभेदश्चरडवेगायांतथैवामरकंटकम् २०
कुरुक्षेत्राच्चद्विगुणंतस्मिन्स्नानादिकंभवेत्
शुक्लतीर्थतुविख्यातंतीर्थसोमेश्वरंपरम् २१
सर्वव्याधिहरंपुण्यंफलंकोटिगुणाधिकम्
श्राद्धेदानेतथाहोमेस्वाध्यायेचापिसन्निधौ २२
कायावारोहणंनामदेवदेवस्यशूलिनः
अवतारंरोचमानंब्राह्मणावसथेशुभे २३
जातंतत्सुमहापुण्यंतथाचर्मणवतीनदी
शूलतापीपयोष्णीचपयोष्णीसंगमस्तथा २४
महौषधीचारणाचनागतीर्थप्रवर्त्तिनी
महावेणानदीपुण्यामहाशालस्तथैवच २५
गोमतीवरुणातद्वृत्तीर्थहौताशनंपरम्
भैरवंभृगुतुंगंचगौरीतीर्थमनुत्तमम् २६
तीर्थवैनायकंनामवस्त्रेश्वरमनुत्तमम्
तथापापहरंनामपुण्यावेत्रवतीनदी २७
महारुद्रंमहालिगंदशार्णाचमहानदी
शतरुद्राशताह्वाचतथापितृपदंपुरम् २८
अंगारवाहिकातद्वन्नदौद्वौशोणघर्घरौ
कालिकाचनदीपुण्यापितराचनदीशुभा २९
एतानिपितृतीर्थानिशस्यंतेस्नानदानयोः
श्राद्धमेतेषुयद्दत्तंतदनंतफलंस्मृतम् ३०

शतावटानदीज्वालाशरद्वीचनदीतथा
 द्वारकाकृष्णतीर्थचतथाह्युदक्सरस्वती ३१
 नदीमालवतीनामतथाचगिरिकर्णिका
 धूतपापंतथातीर्थसमुद्रेदक्षिणे तथा ३२
 गोकर्णोगजकर्णश्च तथाचक्रनदीशुभा
 श्रीशैलंशाकतीर्थचनारसिंहमतःपरम् ३३
 महेंद्रं च तथापुण्यापुण्याचापिमहानदी
 एतेष्वपिसदाश्राद्धमनंतफलदंस्मृतम् ३४
 दर्शनादपिपुण्यानिसद्यःपापहराणिवै
 तुंगभद्रानदीपुण्यातथाचक्ररथीतिच ३५
 भीमेश्वरंकृष्णवेणाकावेरीचांजनानदी
 नदीगोदावरीपुण्यात्रिसंध्यापूर्णमुत्तमम् ३६
 तीर्थत्रैयंबकं नामसर्वतीर्थनमस्कृतम्
 यत्रास्तेभगवान्भीमःस्वयमेवत्रिलोचनः ३७
 श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तंकोटिगुणंभवेत्
 स्मरणादपिपापानिब्रजंतिशतधानृप ३८
 श्रीपर्णाचनदीपुण्याव्यासतीर्थमनुत्तमम्
 तथामत्स्यनदीकाराशिवधारातथैवच ३९
 भवतीर्थचविख्यातंपुण्यतीर्थचशाश्वतम्
 पुण्यंरामेश्वरंतद्वेणापुरमलंपुरम् ४०
 अंगारकंचविख्यातमात्मदर्शमलंबुषम्
 वत्सव्रातेश्वरंतद्वत्तथागोकामुखंपरम् ४१
 गोवर्द्धनंहरिश्चंद्रंपुरश्चन्द्रंपृथूदकम्
 सहस्राक्षंहिरण्याक्षंतथाचकदलीनदी ४२
 नामधेयानिचतथातथासौमित्रिसंगतम्
 इंद्रनीलंमहानादंतथाचप्रियमेलकम् ४३
 एतान्यपिसदाश्राद्धेप्रशस्तान्यधिकानिच
 एतेषुसर्वदेवानांसांनिध्यंपठयतेयतः ४४
 दानमेतेषुसर्वेषुभवेत्कोटिशताधिकम्
 बाहुदाचनदीपुण्यातथासिद्धवटंशुभम् ४५

तीर्थपाशुपतंचैवनदीपर्यटिकातथा
 श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तंकोटिशतोत्तरम् ४६
 तथैवपंचतीर्थचयत्रगोदावरीनदी
 युतालिगसहस्रेणसव्येतरजलावहा ४७
 जामदग्न्यस्यतत्तीर्थमोदायतनमुत्तमम्
 प्रतीकस्यभयात्सिद्धायत्रगोदावरीनदी ४८
 तीर्थतद्धव्यकव्यानामप्सरोगणसंयुतम्
 श्राद्धाग्निदानकार्यचतत्रकोटिशताधिकम् ४९
 तथासहस्रलिगंचराघवेश्वरमुत्तमम्
 सेन्द्रकालानदीपुण्यातत्रशक्रोगतःपुरा ५०
 निहत्यनमुचिंमित्रंतपसास्वर्गमाप्तवान्
 तत्रदत्तंनरैःश्राद्धमनंतफलदंभवेत् ५१
 पुष्करंनामवैतीर्थशालग्रामंतथैवच
 शोणपातश्चविख्यातोयत्रवैश्वानराशयः ५२
 तीर्थसारस्वतंचैवस्वामितीर्थंतथैवच
 मलंदरानदीपुण्याकौशिकीचंद्रकातथा ५३
 विदर्भाचाथवेगाचपयोष्णीप्राङ्मुखापरा
 कावेरीचोत्तरांगाचतथाजालंधरोगिरिः ५४
 एतेषुश्राद्धतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते
 लोहदंडंतथातीर्थचित्रकूटस्तथैवच ५५
 दिव्यंसर्वत्रगंगायास्तथानद्यास्तटंशुभम्
 कुब्जाम्रकंतथातीर्थमूर्वशीपुलिनंतथा ५६
 संसारमोचनंतीर्थंतथैवऋणमोचनम्
 एतेषुपितृतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते ५७
 अट्टहासंतथातीर्थगौतमेश्वरमेवच
 तथावसिष्ठतीर्थचभारतंचततःपरम् ५८
 ब्रह्मावर्तकुशावर्तंहंसतीर्थंतथैवच
 पिंडारकंचविख्यातंशंखोद्धारंतथैवच ५९
 भांडेश्वरंबिल्वकंचनीलपर्वतमेवच
 तथाचबदरीतीर्थसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम् ६०

वसुधाराह्वयंतीर्थरामतीर्थतथैवच
 जयंतीविजयाचैवशुक्लतीर्थतथैवच ६१
 एषुश्राद्धप्रदातारः प्रयांतिपरमंपदम्
 तीर्थमातृगृहंनामकरवीरपुरंतथा ६२
 सप्तगोदावरीनामसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम्
 तत्रश्राद्धंप्रदातव्यमनंतफलमीप्सुभिः ६३
 कीकटेषुगयापुण्यापुण्यंराजगृहंवनम्
 च्यवनस्याश्रमंपुण्यंनदीपुण्यापुनःपुना ६४
 विषयाराधनंपुण्यंनदीयातुपुनःपुना
 यत्रगाथाविचरतिब्रह्मणापरिकीर्तिता ६५
 एष्टव्याबहवःपुत्रायद्येकोपिगयांब्रजेत्
 यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ६६
 एषागाथाविचरतितीर्थेष्वायतनेषुच
 सर्वेमनुष्याराजेंद्रकीर्त्तयंतःसमागताः ६७
 किमस्माकंकुलेकश्चिद्गयांयास्यतियःसुतः
 प्रीणयिष्यतितान्गत्वासप्तपूर्वास्तथापरान् ६८
 मातामहानामप्येवंश्रुतिरेषाचिरंतनी
 गंगायामस्थनिचयंगत्वाक्षेप्स्यतियःसुतः ६९
 तिलैःसप्ताष्टभिर्वापिदास्यतेचजलांजलिम्
 अरण्यत्रितयेवापिपिंडदानंकरिष्यति ७०
 प्रथमंपुष्करारण्येनैमिषेतदनंतरं
 धर्मारण्यंपुनःप्राप्यश्राद्धंभक्त्याप्रदास्यति ७१
 गयायांधर्मपृष्ठेवासरसिब्रह्मणस्तथा
 गयाशीर्षवटेचैवपितृणांदत्तमक्षयम् ७२
 ब्रजन्कृत्वानिवापयस्त्वध्वानंपरिसर्पति
 नरकस्थान्पितृन्सोपिस्वर्गनयतिसत्वरं ७३
 कुलेतस्यनराजेंद्रप्रेतोभवतिकश्चन
 प्रेतत्वंमोक्षभावंचपिंडदानाच्चगच्छति ७४
 एकोमुनिस्ताम्रकराग्रहस्तोह्याम्रेषुमूलेसलिलंददाति
 आम्राश्चसिक्ताःपितरश्चतृप्ताएकाक्रियाद्वयर्थकरीप्रसिद्धा ७५

गयायांपिण्डदानस्यनान्यदानंविशिष्यते
 एकेनपिण्डदानेनतृप्तास्तेमोक्षगामिनः ७६
 धान्यप्रदानंप्रवरंवदंतिवसुप्रदानंचतथामुनीन्द्राः
 गयासुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुंप्रवरंवदन्ति ७७
 सर्वात्मनासुरुचिनामहाचलमहानदी
 येतुपश्यन्तितांगत्वामानसेदक्षिणोत्तरे ७८
 प्रणम्यद्विजमुख्येभ्यःप्राप्तं तैर्जन्मनःफलं
 यद्यदिच्छतिवैमर्त्यस्तत्तदाप्रोत्यसंशयम् ७९
 एषतूद्देशतःप्रोक्तस्तीर्थानांसग्रहोमया
 वागीशोपिनशक्नोतिविस्तरात्किमुमानुषः ८०
 सत्यंतीर्थं दयातीर्थं तीर्थमिन्द्रियनिग्रहः
 वर्णाश्रमाणांगेहेपितीर्थं शमउदाहृतम् ८१
 येषुतीर्थेषुयच्छ्राद्धंतत्कोटिगुणमिष्यते
 गयायांयत्तुवैश्राद्धंतच्छ्राद्धमपवर्गदम् ८२
 यस्मात्तस्मात्प्रयत्नेनतीर्थेश्राद्धंविधीयते
 प्रातःकालोमुहूर्तास्त्रीन्संगवस्तावदेवतु ८३
 मध्याह्नस्त्रिमुहूर्तःस्यादपराह्णस्ततःपरम्
 सायाह्नस्त्रिमुहूर्तःस्याच्छ्राद्धंतत्रनकारयेत् ८४
 राक्षसीनामसावेलागर्हितासर्वकर्मसु
 अहोमुहूर्ताव्याख्यातादशपंचचसर्वदा ८५
 तत्राष्टमोमुहूर्तोयःसकालःकुतपःस्मृतः
 मध्याह्नात्सर्वदायस्मान्मदीभवतिभास्करः ८६
 तस्मादनंतफलदस्तत्रारंभोविशिष्यते
 खड्गपात्रंचकुतपस्तथानैपालकंबलम् ८७
 रुक्मंदर्भास्तिलागावोदौहित्रश्चाष्टमःस्मृतः
 पापंकुत्सितमित्याहुस्तस्यतत्तापकारिणः ८८
 अष्टावेतेयतस्तस्मात्कुतपाइतिविश्रुताः
 ऊर्ध्वंमुहूर्तात्कुतपान्महूर्तंचचतुष्टयम् ८९
 मुहूर्तपंचकंचैवस्वधावाचनमिष्यते
 विष्णुदेहसमुद्भूताःकुशाःकृष्णतिलास्तथा ९०

श्राद्धस्यलक्षणं कालमिति प्राहुर्मनीषिणः
तिलोदकांजलिर्देयोजलांते तीर्थवासिभिः ६१
सदर्भहस्तेनैकेन गृहे श्राद्धं गमिष्यति
पुरायं पवित्रमायुष्यं सर्वपापविनाशनम् ६२
ब्रह्मणा चैव कथितं तीर्थश्राद्धानुकीर्तनम्
शृणोति यः पठेद्वापि श्रीमान्संजायते नरः ६३
श्राद्धकाले च वक्तव्यं तथा तीर्थनिवासिभिः
सर्वपापोपशान्त्यर्थमलक्ष्मीनाशनं मतं ६४
इदं पवित्रं यशसो निधानमिदं महापातकनाशनं च
ब्रह्मार्करुद्रैरभिपूजितं च श्राद्धस्य माहात्म्यमुशंति तज्ज्ञाः ६५
इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे श्राद्धप्रकरणं नाम एकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः

भीष्म उवाच

सोमवंशः कथं जातः कथयात्र विशारद
तद्वंशे केतुराजानो बभूवुः कीर्तिवर्द्धनाः १
पुलस्त्य उवाच
आदिष्टो ब्रह्मणा पूर्वमत्रिः सर्गविधौ पुरा
अनंतरं नाम तपः सृष्ट्यर्थं तप्तवान्विभुः २
यदानंदकरं ब्रह्म भगवन्क्लेशनाशनं
ब्रह्मरुद्रेन्द्रसूर्याणामभ्यंतरमतीन्द्रियं ३
शान्तिं कृत्वात्ममनसा तदत्रिः संयमे स्थितः
माहात्म्यं तपसो वापि परमानंदकारकं ४
यस्माद्वंशपतिः सार्द्धं समये तदधिष्ठितः
तदृष्ट्वा च षट्सोमेन तस्मात्सोमो भवद्विभुः ५
अथ सुस्त्रावने त्राभ्यांजलं तत्रात्रि संभवम्
द्योतयद्विश्वमखिलं ज्योत्स्नया सचराचरम् ६
तद्दिशो जगृहस्तत्र स्त्रीरूपेणासहच्छयाः
गर्भो भूत्वोदरे तासां स्थितः सोप्यत्रि संभवः ७
आशाश्च मुमुचुर्गर्भमशक्ताधारणे ततः

समादायाथतंगर्भमेकीकृत्यचतुर्मुखः ८
युवानमकरोद्ब्रह्मासर्वायुधधरंनरम्
स्यंदनेथसहस्तेनवेदशक्तिमयेप्रभुः ९
आरोप्यलोकमनयदात्मीयंसपितामहः
ततोब्रह्मर्षिभिः प्रोक्तं ह्यस्मत्स्वामीभवत्वयम् १०
ऋषिभिर्देवगंधर्वैरप्सरोभिस्तथैवच
स्तूयमानस्यतस्याभूदधिकंमहदंतरम् ११
तेजोवितानादभवद्भुविदिव्यौषधीगणः
तद्दीप्तिरधिकातस्माद्रात्रौभवतिसर्वदा १२
तेनौषधीशःसोमोभूद्विजेष्वपिहिगणयते
वेदधामारसश्चायंयदिदमंडलंशुभम् १३
क्षीयतेवर्द्धतेचैवशुक्लेकृष्णेचसर्वदा
विंशतिंचतथासप्तदक्षःप्राचेतसोददौ १४
रूपलावण्यसंयुक्तास्तस्मैकन्याःसुवर्चसः
ततःशक्तिसहस्राणांसहस्राणिदशैवतु १५
तपश्चकारशीतांशुर्विष्णुध्यानैकतत्परः
ततस्तुष्टश्चभगवांस्तस्मैनारायणोहरिः १६
वरंवृणीष्वचोवाचपरमात्माजनार्दनः
ततोववेवरंसोमःशक्रलोकेयजाम्यहम् १७
प्रत्यक्षमेवभोक्तारोभवंतुमममंदिरे
राजसूयेसुरगणाब्रह्माद्यायेचतुर्विधाः १८
रक्षपालःसुरोस्माकमास्तांशूलधरोहरः
तथेत्युक्तःसमाजहेराजसूयंतुविष्णुना १९
होतात्रिभृगुरध्वर्युरुद्राताचचतुर्मुखः
ब्रह्मत्वमगमत्तस्यउपद्रष्टाहरिःस्वयम् २०
सदस्याःसर्वदेवास्तुराजसूयविधिःस्मृतः
वसवोध्वर्यवस्तद्विद्विश्वेदेवास्तथैवच २१
त्रैलोक्यंदक्षिणातेनऋत्विग्भ्यःप्रतिपादिता
सोमःप्राप्याथदुष्प्राप्यमैश्वर्यं सृष्टिसत्कृतं २२
सप्तलोकैकनाथत्वंप्राप्तस्वतपसातदा

कदाचिदुद्यानगतामपश्यदनेकपुष्पाभरणोपशोभाम् २३
 बृहन्नितंबस्तनभारखेदांपुष्पावभंगेप्यतिदुर्बलांगीं
 भार्याचतांदेवगुरोरनंगबाणाभिरामायतचारुनेत्रां २४
 तारांसताराधिपतिःस्मरार्तःकेशेषुजग्राहविविक्तभूमौ
 सापिस्मरार्तासहतेनरेमेतद्रूपकांत्याहतमानसैव २५
 चिरंविहत्याथजगामतारांविधुर्गृहीत्वास्वगृहंततोपि
 नतृप्तिरासीत्स्वगृहेपितस्यतारानुरक्तस्यसुखागमेषु २६
 बृहस्पतिस्तद्विरहाग्निदग्धस्तद्ध्याननिष्ठैकमनाबभूव
 शशाकशापंनचदातुमस्मैनमंत्रशस्त्राग्निविषैरनेकैः २७
 तस्यापकर्तुंविधिधैरुपायैर्नैवाभिचारैरपिवागधीशः
 सयाचयामासततस्तुदेवंसोमंस्वभार्यार्थमनंगतप्तः २८
 सयाच्यमानोपिददौनभार्याबृहस्पतेःकामवशेनमोहितः
 महेश्वरेणाथचतुर्मुखेनसाध्यैर्मरुद्भिःसहलोकपालैः २९
 ददौयदातानंकथंचिदिंदुस्तदाशिवःक्रोधपरोबभूव
 योवामदेवप्रथितःपृथिव्यामनेकरुद्रार्चितपादपद्मः ३०
 ततःसशिष्योगिरिशःपिनाकीबृहस्पतेःस्नेहवशानुबद्धः
 धनुर्गृहीत्वाजगवंपुरारिर्जगामभूतेश्वरसिद्धजुष्टः ३१
 युद्धायसोमेनविशेषदीप्तस्तृतीयनेत्रानलभीमवक्त्रः
 सहैवजग्मुश्चरणेश्वराणांविंशाधिकाषष्टिरथोग्रमूर्तिः ३२
 यक्षेश्वराणांसगणैरनेकैर्युतोन्वगात्स्यंदनसंस्थितानां
 वेतालयक्षोरगकिन्नराणांपद्मेनचैकेनतथार्बुदानाम् ३३
 लक्षैस्त्रिभिर्द्वादशभीरथानांसोमोप्यगात्तत्रविवृद्धमन्युः
 शनैश्चरांगारकवृद्धतेजानक्षत्रदैत्यासुरसैन्ययुक्तः ३४
 जग्मुर्भयंसप्ततथैवलोकाधरावनद्वीपसमुद्रगर्भाः
 ससोममेवाभ्यगमत्पिनाकीगृहीतदीप्तास्त्रविशालवह्निः ३५
 अथाभवद्भीषणभीमसोमसैन्यद्वयस्याथमहाहवोसौ
 अशेषसत्वक्षयकृत्प्रवृद्धस्तीक्ष्णप्रधानोज्वलनैकरूपः ३६
 शस्त्रैरथान्योन्यमशेषसैन्यंद्वयोर्जगामक्षयमुग्रतीक्ष्णैः
 पतंतिशस्त्राणितथोज्वलानिस्वभूमिपातालमलंदहंति ३७
 रुद्रःक्रोधाद्ब्रह्मशिरोमुचसोमोपिसोमास्त्रममोघवीर्यं

तयोर्निपातेनसमुद्रभूम्योरथांतरिक्षस्यचभीतिरासीत् ३८
 तदासुयुद्धंजगतांक्षयायप्रवृद्धमालोक्यपितामहोपि
 ततःप्रविश्याथकथंचिदेवनिवारयामाससुरैः सहैव ३९
 अकारणंकिंक्षयकृञ्जनानांसोमत्वयापीदमकार्यकार्यं
 यस्मात्परस्त्रीहरणायसोमत्वयाकृतंयुद्धमतीवभीमम् ४०
 पापग्रहस्त्वंभविताजनेषुपापोस्यलंबह्निमुखाशिनांत्वं
 भार्यामिमामर्पयवाक्पतेस्त्वंप्रमाणयन्नेवमदीयवाचम् ४१
 तथेतिचोवाचहिमांशुमालीयुद्धादपाक्रामदतः प्रशांतः
 बृहस्पतिस्तामथगृह्यतारांहृष्टोजगामस्वगृहंचरुद्रः ४२
 पुलस्त्यउवाच
 ततः संवत्सरस्यांतेद्वादशादित्यसन्निभः
 दिव्यपीताम्बरधरोदिव्याभरणभूषितः ४३
 तारोदरविनिष्क्रान्तःकुमारस्सूर्यसन्निभः
 सर्वार्थशास्त्रविद्विद्वान्हस्तिशास्त्रप्रवर्त्तकः ४४
 नामयद्राजपुत्रोयंविश्रुतोरारजवैद्यकः
 राज्ञःसोमस्यपुत्रत्वाद्राजपुत्रोबुधःस्मृतः ४५
 जनानांतुसतेजांसिसर्वाण्येवाक्षिपद्वली
 ब्रह्माद्यास्तत्रचाजग्मुर्देवादेवर्षिभिःसह ४६
 बृहस्पतिगृहेसर्वेजातकर्मात्सवेतदा
 पप्रच्छुस्तेसुरास्तारांकेनजातःकुमारकः ४७
 ततःसालञ्जितातेषांनकिंचिदवदत्तदा
 पुनःपुनस्तदापृष्टालञ्जयंतीवरांगना ४८
 सोमस्येतिचिरादाहततो गृह्णाद्विधुःसुतं
 बुधइत्यकरोन्नामप्रादाद्राज्यंचभूतले ४९
 अभिषेकंततःकृत्वाप्रदानमकरोद्विभुः
 ग्रहमध्यंप्रदायाथब्रह्माब्रह्मर्षिभिर्युतः ५०
 पश्यतांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत
 इलोदरेचधर्मिष्ठंबुधःपुत्रमजीजनत् ५१
 अश्वमेधशतंसाग्रमकरोद्यस्स्वतेजसा
 पुरुरवाइतिख्यातःसर्वलोकनमस्कृतः ५२

हिमवच्छिखरेरम्येसमाराध्यपितामहं
 लोकैश्वर्यमगाद्राजन्सप्तद्वीपपतिस्तदा ५३
 केशिप्रभृतयोदैत्यास्तद्भृत्यत्वंसमागताः
 उर्वशीयस्यपत्नीत्वमगमद्रूपमोहिता ५४
 सप्तद्वीपावसुमतीसशैलवनकानना
 धर्मेणपालितातेनसर्वलोकहितैषिणा ५५
 चामरग्रहणाकीर्तिःस्वयंचैवांगवाहिका
 ब्रह्मप्रसादाद्देवेंद्रोददावर्द्धासनंतदा ५६
 धर्मार्थकामान्धर्मेणसमवेतोभ्यपालयत्
 धर्मार्थकामास्तंद्रष्टुमाजग्मुःकौतुकान्विताः ५७
 जिज्ञासवस्तच्चरितंकथंपश्यतिनःसमम्
 भक्त्याचक्रेततस्तेषामर्घ्यपाद्यादिकंततः ५८
 आसनत्रयमानीयदिव्यंकनकभूषणम्
 निवेश्याथाकरोत्पूजामीषद्धर्मेधिकांपुनः ५९
 जग्मतुस्तौचकामार्थावतिकोपंनृपंप्रति
 अर्थःशापमदात्तस्मैलोभात्त्वं नाशमेष्यसि ६०
 कामोप्याहतवोन्मादोभवितागंधमादने
 कुमारवनमाश्रित्यवियोगाच्चोर्वशीभवात् ६१
 धर्मोप्याहचिरायुस्त्वंधार्मिकश्चभविष्यसि
 संततिस्तवराजेद्रयावदाचंद्रतारकम् ६२
 शतशोवृद्धिमायातिननाशंभुवियास्यति
 षष्टिवर्षाणिचोन्मादऊर्वशीकामसंभवः ६३
 अचिरादेवभार्यापिवशमेष्यतिचाप्सराः
 इत्युक्त्वांतर्दधुःसर्वेराजाराज्यंतदान्वभूत् ६४
 अहन्यहनिदेवेंद्रंद्रष्टुंयातिपुरूरवाः
 कदाचिदारुह्यरथंदक्षिणांबरचारिणा ६५
 सार्धंशक्रेणसोऽपश्यन्नीयमानामथांबरे
 केशिनादानवेंद्रेणचित्रलेखामथोर्वशीम् ६६
 तंविनिर्जित्यसमरेविविधायुधपातनैः
 पुराशक्रोपिसमरेयेनवज्जीविनिर्जितः ६७

मित्रत्वमगमत्तेनप्रादादिंद्रायचोर्वशीं
 ततःप्रभृतिमित्रत्वमगमत्पाकशासनः ६८
 सर्वलोकेतिशयितंपुरुरवसमेवतम्
 प्राहवज्रीतुसंतुष्टोनीयतामियमेवच ६९
 सापुरुरवसःप्रीत्यैचागायच्चरितंमहत्
 लक्ष्मीस्वयंवरंनामभरतेनप्रवर्तितम् ७०
 मेनकांचोर्वशींरंभानृत्यध्वमितिचादिशत्
 ननर्तसलयंतत्रलक्ष्मीरूपेणचोर्वशी ७१
 सापुरुरवसंदृष्ट्वानृत्यंतीकामपीडिता
 विस्मृताभिनयंसर्वयत्पुरातनचोदितम् ७२
 शशापभरतःक्रोधाद्वियोगात्तस्यभूतले
 पंचपंचाशदब्दानिलताभूताभविष्यसि ७३
 ततस्तमूर्वशीगत्वाभर्त्तारमकरोच्चिरं
 शापानुभवनांतेचऊर्वशीबुधसूनुना ७४
 अजीजनत्सुतानष्टौनामतस्तान्निबोधमे
 आयुर्दृढायुर्वश्यायुर्बलायुर्धृतिमान्वसुः ७५
 दिव्यजायुःशतायुश्चसर्वेदिव्यबलौजसः
 आयुषोनहुषःपुत्रोवृद्धशर्मातथैवच ७६
 रजिर्दंडोविशाखश्चवीराःपंचमहारथाः
 रजेःपुत्रशतंजज्ञेराजेयाइतिविश्रुतं ७७
 रजिराराधयामासनारायणमकल्मषं
 तपसातोषितोविष्णुर्वरंप्रादान्महीपतेः ७८
 देवासुरमनुष्याणामभूत्सविजयीतदा
 अथदेवासुरंयुद्धमभूद्वर्षशतत्रयम् ७९
 प्रह्लादशक्रयोर्भीमंनकश्चिद्विजयीतयोः
 ततोदेवासुरैःपृष्टःपृथग्देवश्चतुर्मुखः ८०
 अनयोर्विजयीकःस्याद्रजियत्रितिसोब्रवीत्
 जयायप्रार्थितोराजासहायस्त्वंभवस्वनः ८१
 दैत्यैःप्राहयदिस्वामीवोभवामिततस्त्वलम्
 नासुरैःप्रतिपन्नंतत्प्रतिपन्नंसुरैस्तदा ८२

स्वामीभवत्वमस्माकंबलनाशयविद्विषः
 ततोविनाशिताःसर्वेयेवध्यावज्रपाणिनः ८३
 पुत्रत्वमगमत्तुष्टस्तस्येंद्रःकर्मणाततः
 दत्त्वेन्द्रायपुराराज्यंजगामतपसेरजिः ८४
 रजिपुत्रैस्तदाछिन्नंबलादिंद्रस्यवैयदा
 यज्ञभागश्चराज्यंचतपोबलगुणान्वितैः ८५
 राज्यभ्रष्टस्ततः शक्रोरजिपुत्रनिपीडितः
 प्राहवाचस्पतिंदीनः पीडितोऽस्मिरजेःसुतैः ८६
 नयज्ञभागोराज्यंमेपीडितस्यबृहस्पते
 राज्यलाभायमेयत्नंविधत्स्वधिषणाधिप ८७
 ततोबृहस्पतिः शक्रमकरोद्वलदर्पितम्
 ग्रहशांतिविधानेनपौष्टिकेनचकर्मणा ८८
 गत्वाथमोहयामासरजिपुत्रान्बृहस्पतिः
 जिनधर्मसमास्थायवेदबाह्यंसधर्मवित् ८९
 वेदत्रयीपरिभ्रष्टांश्चकारधिषणाधिपः
 वेदबाह्यान्परिज्ञायहेतुवादसमन्वितान् ९०
 जघानशक्रोवज्रेणसर्वान्धर्मबहिष्कृतान्
 नहुषस्यप्रवक्ष्यामिपुत्रान्सप्तैवधार्मिकान् ९१
 यतिर्ययातिशशर्यातिरुत्तरःपरएवच
 अयतिर्वियतिश्चैवसप्तैतेवंशवर्द्धनाः ९२
 यतिःकुमारभावेपियोगीवैखानसोभवत्
 ययातिरकरोद्राज्यंधर्मैकशरणःसदा ९३
 शर्मिष्ठातस्यभार्याभूद्दुहितावृषपर्वणः
 भार्गवस्यात्मजाचैवदेवयानीचसुव्रता ९४
 ययातेःपंचदायादास्तान्प्रवक्ष्यामिनामतः
 देवयानीयदुंपुत्रंतुर्वसुंचाप्यजीजनत् ९५
 तथाद्बुह्यमणंपूरुंशर्मिष्ठाजनयत्सुतान्
 यदुःपूरुश्चभरतस्तेवैवंशविवर्द्धनाः ९६
 पूरोर्वंशंप्रवक्ष्यामियत्रजातोसिपार्थिव
 यदोस्तुयादवाजातायत्रतौबलकेशवौ ९७

भारवतारणार्थायपांडवानांहितायच
 यदोःपुत्राबभूवुश्चपंचदेवसुतोपमाः ६८
 सहस्रजित्ताज्येष्ठःक्रोष्टानीलोञ्जिकोरघुः
 सहस्रजितोदायादःशतजिन्नामपार्थिवः ६९
 शतजितश्चदायादास्त्रयःपरमधार्मिकाः
 हैहयश्चहयश्चैवतथातालहयश्चयः १००
 हैहयस्यतुदायादोधर्मनेत्रःप्रतिश्रुतः
 धर्मनेत्रस्यकुंतिस्तुसंहतस्तस्यचात्मजः १०१
 संहतस्यतुदायादोमहिष्मान्नामपार्थिवः
 आसीन्महिष्मतःपुत्रोभद्रसेनःप्रतापवान् १०२
 वाराणस्यामभूद्राजाकथितःपूर्वमेवहि
 भद्रसेनस्यपुत्रस्तुदुर्दमोनामधार्मिकः १०३
 दुर्दमस्यसुतोभीमोधनकोनामवीर्यवान्
 धनकस्यसुताह्यासन्चत्वारोलोकविश्रुताः १०४
 कृताग्निःकृतवीर्यश्चकृतधर्मातथैवच
 कृतौजाश्चचतुर्थोभूत्कृतवीर्याच्चसोर्जुनः १०५
 जातोबाहुसहस्रेणसप्तद्वीपेश्वरोनृपः
 वर्षायुतंतपस्तेपेदुश्चरंपृथिवीपतिः १०६
 दत्तमाराधयामासकार्तवीर्योत्रिसंभवम्
 तस्मैदत्तोवरान्प्रादाच्चतुरःपुरुषोत्तमः १०७
 पूर्वबाहुसहस्रंतुसववरेराजसत्तमः
 अधर्मध्यायमानस्यभीतिश्चापिनिवारणम् १०८
 युद्धेनपृथिवींजित्वाधर्मेणावाप्यवैबलम्
 संग्रामेवर्तमानस्यवधश्चैवाधिकाद्भवेत् १०९
 एतेनेयंवसुमतीसप्तद्वीपासपत्तना
 सप्तोदधिपरिक्षिप्ताक्षात्रेणविधिनाजिता ११०
 जज्ञेबाहुसहस्रंचइच्छतस्तस्यधीमतः
 सर्वेयज्ञामहाबाहोस्तस्यासन्भूरिदक्षिणाः १११
 सर्वेकांचनयूपास्तेसर्वेकांचनवेदिकाः
 सर्वेदेवैश्चसंप्राप्ताविमानस्थैरलंकृतैः ११२

गंधर्वैरप्सरोभिश्चनित्यमेवापिसेविताः
 यस्ययज्ञेजगौगाथागंधर्वोनारदस्तथा ११३
 कार्तवीर्यस्यराजर्षेर्महिमानंनिरीक्ष्यसः
 ननूनंकार्तवीर्यस्यगतियास्यंतिपार्थिवाः १४
 यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्चविक्रमेणश्रुतेनच
 सप्तद्वीपाननुचरन्वेगेनपवनोपमः ११५
 पंचाशीतिसहस्राणिवर्षाणांचनराधिपः
 सप्तद्वीपपृथिव्याश्चक्रवर्तीबभूवह ११६
 सएवपशुपालोभूत्क्षेत्रपालःसएवहि
 सएववृष्ट्यापर्जन्योयोगित्वादर्जुनोभवत् ११७
 योसौबाहुसहस्रेणज्याघातकठिनत्वचा
 भातिरश्मिसहस्रेणशारदेनेवभास्करः ११८
 एषनाममनुष्येषुमाहिष्मत्यांमहाद्युतिः
 एषवेगंसमुद्रस्यप्रावृट्कालेभजेतवै ११९
 क्रीडतेस्वसुखायेविप्रतिस्रोतोमहीपतिः
 ललनाःक्रीडतातेनप्रतिबद्धोर्मिमालिनी १२०
 ऊर्मिभ्रुकुटिमालासाशंकिताभ्येतिनर्मदा
 एषएवमनोर्वशेत्ववगाहेन्महार्णवम् १२१
 करेणोद्धृत्यवेगंतुकामिनीप्रीणनेनतु
 तस्यबाहुसहस्रेणक्षोभ्यमाणेमहोदधौ १२२
 भवंतिलीनानिश्रेष्ठाःपातालस्थामहासुराः
 तदूरुक्षोभचकितामृतोत्पादशंकिताः १२३
 नतानिश्चलमूर्द्धानोभवंतिचमहोरगाः
 एषधन्वीचक्षिपेपरावणंप्रतिसायकान् १२४
 एषधन्वीधनुर्गृह्यउत्सिक्तंपंचभिःशरैः
 लंकेशंमोहयित्वातुसबलंरावणंबलात् १२५
 निर्जित्यबद्धवात्वानीयमाहिष्मत्याम्बबंधतम्
 ततोगतोहंतस्याग्रेअर्जुनंसंप्रसादयन् १२६
 मुमोचराजन्पौत्रंमेसख्यंकृत्वाचपार्थिवः
 तस्यबाहुसहस्रस्यबभूवज्यातलस्वनः १२७

युगांताग्नेःप्रवृत्तस्ययथाज्यातलनिःस्वनः
 अहोबलंविधेर्वीर्यभार्गवःसयदाच्छिनत् १२८
 मृधेसहस्रंबाहूनांहेमतालवनंयथा
 यंवसिष्ठस्तुसंकुद्धोह्यर्जुनंशप्तवान्विभुः १२९
 यस्माद्वनंप्रदग्धतेविश्रुतंममहैहय
 तस्मात्तेदुष्कृतंकर्मकृतमन्योहनिष्यति १३०
 छित्वाबाहुसहस्रंतेप्रमथ्यतरसाबली
 तपस्वीब्राह्मणस्त्वांवैवधिष्यतिसभार्गवः १३१
 तस्यरामोथहंतासीन्मुनिशापेनधीमतः
 तस्यपुत्रशतंत्वासीत्पंचतत्रमहारथाः १३२
 कृतास्त्राबलिनःशूराधर्मात्मानोमहाबल
 शूरसेनश्चशूरश्चधृष्टोवैकृष्णाएवच १३३
 जयद्ध्वजःसवैकर्ताअवन्तिश्चरसापतिः
 जयध्वजस्यपुत्रस्तुतालजंघोमहाबलः १३४
 तस्यपुत्राश्शतान्येवतालजंघाइतिस्मृताः
 तेषांपंचकुलान्यासन्हैहयानांमहात्मनाम् १३५
 वीतिहोत्राश्चसंजाताभोजाश्चावंतयस्तथा
 तुंडकेराश्चविक्रांतास्तालजंघाःप्रकीर्तिताः १३६
 वीतिहोत्रसुतश्चापिअनंतोनामवीर्यवान्
 दुर्जयस्तस्यपुत्रस्तुबभूवामित्रकर्षणः १३७
 सद्भावेनमहाराजःप्रजाधर्मेणपालयन्
 कार्तवीर्यार्जुनोनामराजाबाहुसहस्रधृत् १३८
 येनसागरपर्यंताधनुषानिर्जितामही
 यस्तस्यकीर्तयेन्नामकल्यमुत्थायमानवः १३९
 नतस्यवित्तनाशःस्यान्नष्टंचलभतेपुनः
 कार्तवीर्यस्ययोजन्मकथयेदिहधीमतः
 यथायष्टायथादातास्वर्गलोकेमहीयते १४०

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेयदुवंशकीर्तनं नामद्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

क्रोष्टोःशृणुत्वंराजेंद्रवंशमुत्तमपूरुषम्
यस्यान्ववायेसंभूतोविष्णुर्वृष्णिकुलोद्भवः १
क्रोष्टोरेवाभवत्पुत्रोवृजिनीवान्महायशाः
तस्यपुत्रोभवत्स्वातिःकुशंकुस्तत्सुतोभवत् २
कुशंकोरभवत्पुत्रोनाम्नाचित्ररथोस्यतु
शशबिंदुरितिख्यातश्चक्रवर्तीबभूवह ३
अत्रानुवंशश्लोकोयंगीतस्तस्यपुराभवत्
शशबिंदोस्तुपुत्राणांशतानामभवच्छतम् ४
धीमतांचारुरूपाणांभूरिद्रविणतेजसाम्
तेषांशतप्रधानानांपृथुसाह्वामहाबलाः ५
पृथुश्रवाःपृथुयशाःपृथुतेजाःपृथूद्भवः
पृथुकीर्तिः पृथुमतोराजानःशशबिंदवः ६
शंसंतिचपुराणज्ञाःपृथुश्रवसमुत्तमम्
ततश्चास्याभवन्पुत्राःउशनाशत्रुतापनः ७
पुत्रश्चोशनसस्तस्यशिनेयुर्नामसत्तमः
आसीत्शिनेयोःपुत्रोयःसरुक्मकवचोमतः ८
निहत्यरुक्मकवचोयुद्धेयुद्धविशारदः
धन्विनोविविधैर्बाणैरवाप्यपृथिवीमिमाम् ९
अश्वमेधेददाद्राजाब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणां
जज्ञेतुरुक्मकवचात्परावृत्परवीरहा १०
तत्पुत्राजज्ञिरेपंचमहावीर्यपराक्रमाः
रुक्मेषुःपृथुरुक्मश्चज्यामघः परिघोहरिः ११
परिघंचहरिंचैवविदेहेस्थापयत्पिता
रुक्मेषुरभवद्राजापृथुरुक्मस्तथाश्रयः १२
ताभ्यांप्रव्राजितोराज्याज्ज्यामघोवसदाश्रमे
प्रशांतश्चाश्रमस्थस्तुब्राह्मणेनविबोधितः १३
जगामधनुरादायदेशमन्यंध्वजीरथी
नर्मदातटएकाकीकेवलंवृत्तिकर्षितः १४

ऋक्षवंतंगिरिगत्वामुक्तमन्यैरुपाविशत्
 ज्यामघस्याभवद्भार्याशैब्यापरिणतासती १५
 अपुत्रोप्यभवद्राजाभार्यामन्यामचिंतयन्
 तस्यासीद्विजययुद्धेतत्रकन्यामवाप्यसः १६
 भार्यामुवाचसंत्रासात्स्रुषेयंतेशुचिस्मिते
 एवमुक्त्वाब्रवीदेनंकस्यकेयंस्रुषेतिवै १७
 राजोवाच
 यस्तेजनिष्यतेपुत्रस्तस्यभार्याभविष्यति
 तस्याःसातपसोग्रेणकन्यायाः संप्रसूयत १८
 पुत्रंविदर्भसुभगंशैब्यापरिणतासती
 राजपुत्र्यांतुविद्वांसौस्रुषायांक्रथकौशिकौ १९
 लोमपादंतृतीयंतुपुत्रंपरमधार्मिकम्
 पश्चाद्विदर्भोजनयच्छूरंरणविशारदम् २०
 लोमपादात्मजोबभ्रुर्धृतिस्तस्यतुचात्मजः
 कौशिकस्यात्मजश्चेदिस्तस्माच्चैद्यनृपाःस्मृताः २१
 क्रथोविदर्भपुत्रोयःकुंतिस्तस्यात्मजोभवत्
 कुंतेर्धृष्टस्ततो जज्ञे धृष्टात्सृष्टः प्रतापवान् २२
 सृष्टस्यपुत्रोधर्मात्मानिवृत्तिः परवीरहा
 निवृत्तिपुत्रोदाशार्होनाम्नासतुविदूरथः २३
 दाशार्हपुत्रोभीमस्तुभीमाञ्जीमूतउच्यते
 जीमूतपुत्रोविकृतिस्तस्यभीमरथःसुतः २४
 अथभीमरथस्यापिपुत्रोनवरथःकिल
 तस्यचासीद्दशरथः शकुनिस्तस्यचात्मजः २५
 तस्मात्करंभस्तस्माच्चदेवरातोबभूवह
 देवक्षत्रोभवद्राजादेवरातान्महायशाः २६
 देवगर्भसमोजज्ञेदेवक्षत्रस्यनंदनः
 मधुर्नाममहातेजामधोःकुरुवशःस्मृतः २७
 आसीत्कुरुवशात्पुत्रः पुरुहोत्रःप्रतापवान्
 अंशुर्जज्ञेथवैदर्भ्याद्रवंत्यांपुरुहोत्रतः २८
 वेत्रकीत्वभवद्भार्याअंशोस्तस्यांव्यजायत

सात्वतःसत्वसंपन्नः सात्वतान् कीर्तिवर्द्धनः २९
 इमांविस्ृष्टिंविज्ञायज्यामघस्यमहात्मनः
 प्रजावानेतिसायुज्यंराज्ञःसोमस्यधीमतः ३०
 सात्वतान्सत्वसंपन्नाकौसल्यासुषुवेसुतान्
 तेषांसर्गाश्चत्वारोविस्तरेणैवतान्शृणु ३१
 भजमानस्यसृजय्यांभाजनामासुतोभवत्
 सृजयस्यसुतायांतुभाजकास्तुततोभवन् ३२
 तस्यभाजस्यभार्येद्वेसुषुवातेसुतान्बहून्
 नेमिचकृकणंचैववृष्णिंपरपुरंजयं ३३
 तेभाजकाःस्मृतायस्माद्भजमानाद्विजज्ञिरे
 देवावृधः पृथुर्नाममधूनांमित्रवर्द्धनः ३४
 अपुत्रस्त्वभवद्राजाचचारपरमंतपः
 पुत्रः सर्वगुणोपेतोममभूयादितिस्पृहन् ३५
 संयोज्यकृष्णमेवाथपर्णाशयाजलंस्पृशन्
 सातोयस्पर्शनात्तस्यसांनिध्यंनिम्नगाह्यगात् ३६
 कल्याणंचरतस्तस्यशुशोचनिम्नगाततः
 चिंतयाथपरीतात्माजगामाथविनिश्चयम् ३७
 भूत्वागच्छाम्यहंनारीयस्यामेवंविधः सुतः
 जायेततस्मादद्याहंभवाम्यस्यसुतप्रदा ३८
 अथभूत्वाकुमारीसाबिभ्रतीपरमंवपुः
 ज्ञापयामासराजानंतामियेषनृपस्ततः ३९
 अथसानवमेमासिसुषुवेसरितांवरा
 पुत्रंसर्वगुणोपेतंबभ्रुंदेवावृधात्परम् ४०
 अत्रवंशेपुराणज्ञाब्रुवंतीतिपरिश्रुतम्
 गुणान्देवावृधस्याथकीर्त्तयंतोमहात्मनः ४१
 बभ्रुःश्रेष्ठोमनुष्याणांदेवैर्देवावृधःसमः
 षष्टिःशतंचपुत्राणांसहस्राणिचसप्ततिः ४२
 एतेमृतत्वंसंप्राप्ताबभ्रुर्देवावृधादपि
 यज्ञदानतपोधीमान्ब्रह्मण्यस्सुदृढव्रतः ४३
 रूपवांश्चमहातेजाभोजोतोमृतकावतीम्

शरकान्तस्यदुहितासुषुवेचतुरःसुतान् ४४
 कुकुरंभजमानं च श्यामं कंबलबर्हिषम्
 कुकुरस्यात्मजो वृष्टिर्वृष्टेस्तुतनयो धृतिः ४५
 कपोतरोमातस्यापितित्तिरिस्तस्यचात्मजः
 तस्यासीद्वहुपुत्रस्तुविद्वान्पुत्रोनरिः किल ४६
 ख्यायते तस्य नामान्यच्चंदनोदकदुंदुभिः
 अस्यासीदभिजित्पुत्रस्ततो जातः पुनर्वसुः ४७
 अपुत्रो ह्यभिजित्पूर्वमृषिभिः प्रेरितो मुदा
 अश्वमेधं तु पुत्रार्थमाजुहावनरोत्तमः ४८
 तस्य मध्ये विचरतः सभामध्यात्समुत्थितः
 अन्धस्तुविद्वान्धर्मज्ञो यज्ञदाता पुनर्वसुः ४९
 तस्यासीत्पुत्रमिथुनं वसोश्चारिजितः किल
 आहुकश्चाहुकीचैव ख्यातामतिमतां वर ५०
 इमांश्चोदाहरंत्यत्र श्लोकांश्चातिरसात्मकान्
 सोपासंगानुकर्षाणां तनुत्राणां वरूथिनाम् ५१
 रथानां मेघघोषाणां सहस्राणि दशैव तु
 नासत्यवादिनो भोजानाय ज्ञानासहस्रदाः ५२
 नाशुचिर्नाप्यविद्वांसो न भोजादधिको भवत्
 आहुकां तमनुप्राप्तइत्येषोन्वय उच्यते ५३
 आहुकश्चाप्यवंतीषु स्वसारं चाहुकींददौ
 आहुकस्यैव दुहिता पुत्रौ द्वौ समसूयत ५४
 देवकं चोग्रसेनं च देवगर्भसमावुभौ
 देवकस्य सुताश्चैव जज्ञिरे त्रिदशोपमाः ५५
 देववानुपदेवश्च सुदेवो देवरक्षितः
 तेषां स्वसारः सप्तैव सुदेवाय ताददौ ५६
 देवकीश्रुतदेवाच यशोदा च श्रुतिश्रवा
 श्रीदेवाचोपदेवाच सुरूपाचेति सप्तमी ५७
 नवोग्रसेनस्य सुताः कंसस्तेषां च पूर्वजः
 न्यग्रोधस्तु सुनामा च कंकः शंकुः सुभूश्च यः ५८
 अन्यस्तुराष्ट्रपालश्च बद्धमुष्टिः समुष्टिकः

तेषांस्वसारःपंचासन्कसाकंसवतीतथा ५६
 सुरभीराष्ट्रपालीचकंकाचेतिवरांगनाः
 उग्रसेनःसहापत्योव्याख्यातःकुकुरोद्भवः ६०
 भजमानस्यपुत्रोभूद्रथिमुख्योविदूरथः
 राजाधिदेवःशूरश्चविदूरथसुतोभवत् ६१
 राजाधिदेवस्यसुतौजज्ञातेवीरसंमतौ
 क्षत्रव्रतेतिनिरतौशोणाश्वःश्वेतवाहनः ६२
 शोणाश्वस्यसुताःपंचशूरारणविशारदाः
 शमीचराजशर्माचनिमूर्त्तःशत्रुजिच्छुचिः ६३
 शमीपुत्रःप्रतिक्षत्रःप्रतिक्षत्रस्यचात्मजः
 प्रतिक्षत्रसुतोभोजोहृदीकस्तस्यचात्मजः
 हृदीकस्याभवन्पुत्रादशभीमपराक्रमाः ६४
 कृतवर्माग्रजस्तेषांशतधन्वाचसत्तमः
 देवार्हश्चसुभानुश्चभीषणश्चमहाबलः ६५
 अजातश्चविजातश्चकरकश्चकरंधमः
 देवार्हस्यसुतोविद्वान्जज्ञेकंबलबर्हिषः ६६
 असमौजास्ततस्तस्यसमौजाश्चसुतावुभौ
 अजातपुत्रस्यसुतौप्रजायेतेसमौजसौ ६७
 समौजःपुत्राविख्यातास्त्रयःपरमधार्मिकाः
 सुदंशश्चसुवंशश्चकृष्णइत्यनुनामतः ६८
 अंधकानामिमंवंशंयःकीर्तयति नित्यशः
 आत्मनोविपुलंवंशंप्रजामाप्रोत्ययंततः ६९
 गांधारीचैवमाद्रीचक्रोष्टोभार्येबभूवतुः
 गांधारीजनयामाससुनित्रंमित्रवत्सलम् ७०
 माद्रीयुधाजितंपुत्रंततोवैदेवमीदुषं
 अनमित्रंशिनिंचैवपंचात्रकृतलक्षणाः ७१
 अनमित्रसुतोनिघ्नोनिघ्नस्यापिचद्वौसुतौ
 प्रसेनश्चमहावीर्यःशक्तिसेनश्चतावुभौ ७२
 स्यमंतकंप्रसेनस्यमणिरत्नमनुत्तमं
 पृथिद्वयांमणिरत्नानाराजेतिसमुदात्तम् ७३

हृदिकृत्वासुबहुशोमणिंतंसव्यराजत
 मणिरत्नययाचेथराजार्थशौरिरुत्तमम् ७४
 गोविंदश्चनतंलेभेशक्तोपिनजहारसः
 कदाचिन्मृगयांयातःप्रसेनस्तेनभूषितः ७५
 बिलेशब्दंसशुश्रावकृतंसत्त्वेनकेनचित्
 ततःप्रविश्यसबिलंप्रसेनोहृत्क्षमासदत् ७६
 ऋक्षःप्रसेनंचतथाऋक्षंचापिप्रसेनजित्
 आसाद्ययुधुधातेतौपरस्परजयेच्छया ७७
 हत्वाऋक्षःप्रसेनंचततस्तंमणिमाददात्
 प्रसेनंतुहतंश्रुत्वागोविंदःपरिशंकितः ७८
 सत्राजित्रातुतद्भ्रात्रायादवैश्वतथापरैः
 गोविंदेनहतोनूनंप्रसेनोमणिकारणात् ७९
 प्रसेनस्तुगतोरण्यंमणिरत्नेनभूषितः
 तंदृष्ट्वानिजघानाथनत्यजन्तंस्यमंतकम् ८०
 जघानैवाप्रदानेनशत्रुभूतंचकेशवः
 इतिप्रवादस्सर्वत्रख्यातस्सत्राजिताकृतः ८१
 अथदीर्घेणकालेनमृगयांनिर्गतः पुनः
 यदृच्छयाचगोविंदोबिलाभ्याशमथागमत् ८२
 ततश्शब्दंयथापूर्वसचक्रेऋक्षराड्बली
 शब्दंश्रुत्वातुगोविंदःखड्गपाणिःप्रविश्यच ८३
 अपश्यज्जांबवंतंचऋक्षराजंमहाबलं
 ततस्तूर्णहृषीकेशस्तमृक्षमतिरंहसा ८४
 जांबवंतंसजग्राहक्रोधसंरक्तलोचनः
 दृष्ट्वाचैनंतथाविष्णुंकर्मभिर्वैष्णवीतनुं ८५
 तुष्टावऋक्षराजोपिविष्णुसूक्तेनसत्वरं
 ततस्तुभगवांस्तुष्टोवरेणसमरोचयत् ८६
 जाम्बवानुवाच
 इष्टंचक्रप्रहारेणत्वत्तोमेमरणंशुभम्
 कन्याचेयंममसुताभर्तारित्वामवाप्नुयात् ८७
 योयंमणिःप्रसेनात्तुहत्वाचैवाप्तवानहम्

सत्वयागृह्यतांनाथमशिरेषोऽत्रवर्त्तते ८८
 इत्युक्तोजांबवंतंवैहत्वाचक्रेणकेशवः
 कृतकार्योमहाबाहुःकन्यांचैवाददौतदा ८९
 ततःसत्राजितेचैतन्मशिरत्नंसवैददौ
 यल्लब्धमृक्षराजाच्चसर्वयादवसन्निधौ ९०
 तेनमिथ्याप्रवादेनसंतप्तोयंजनार्दनः
 ततस्तेयादवाःसर्वेवासुदेवमथाब्रुवन् ९१
 अस्माकंमनसिह्यासीत्प्रसेनस्तुत्वयाहतः
 एकैकस्यास्तुसुंदर्योदशसत्राजितःसुताः ९२
 सत्योत्पन्नास्सुतास्तस्यशतमेकंचविश्रुताः
 विख्याताश्चमहावीर्याभंगकारश्चपूर्वजः ९३
 सत्याव्रतवतीस्वप्राभंगकारस्यपूर्वजा
 सुषुवुस्ताःकुमारांश्चशिनीवालःप्रतापवान् ९४
 अभंगोयुयुधानश्चशिनिस्तस्यात्मजोभवत्
 तस्माद्युगंधरःपुत्राश्शतंतस्यप्रकीर्तिताः ९५
 अनमित्राह्वयोयोवैविख्यातोवृष्णिवंशजः
 अनमित्रात्शिनिर्जज्ञेकनिष्ठोवृष्णिनंदनः ९६
 अनमित्राच्चसंजज्ञेवृष्णिवीरोयुधाजितः
 अन्यौचतनयौवीरावृषभश्चित्रएवच ९७
 ऋषभःकाशिराजस्यसुतांभार्यामनिंदितां
 जयंतश्चजयंतींचशुभांभार्यामविंदत ९८
 जयंतस्यजयंत्यांवैपुत्रःसमभवत्ततः
 सदायज्वातिधीरश्चश्रुतवानतिथिप्रियः ९९
 अक्रूरःसुषुवेतस्मात्सुदक्षोभूरिदक्षिणः
 रत्नकन्याचशैब्याचअक्रूरस्तामवाप्तवान् १००
 पुत्रानुत्पादयामासएकादशमहाबलान्
 उपलंभंसदालंभमुत्कलंचार्य्यशैशवं १०१
 सुधीरंचसदायक्षंशत्रुघ्नंवारिमेजयं
 धर्मदृष्टिंचधर्मचसृष्टिमौलितथैवच १०२
 सर्वेचप्रतिहर्तारोरत्नानांजज्ञिरेचते

अक्रूराच्छूरसेनायांसुतौद्वौकुलनन्दनौ १०३
 देववानुपदेवश्चजज्ञातेदेवसंमतौ
 अश्विन्यांत्रिचतुःपुत्राःपृथुर्विपृथुरेवच १०४
 अश्वग्रीवोश्ववाहुश्चसुपार्श्वकगवेषणौ
 रिष्टनेमिःसुवर्चाचसुधर्मादुरेवच १०५
 अभूमिर्बहुभूमिश्चश्रविष्ठाश्रवणेस्त्रियौ
 इमांमिथ्याभिशाप्तियोवेदकृष्णस्यबुद्धिमान् १०६
 नसमिथ्याभिशापेनअभिगम्यश्चकेनचित्
 एद्वाकीसुषुवेपुत्रंशूरमद्भुतमीढुषम् १०७
 मीढुषाजज्ञिरेशूराभोजायांपुरुषादश
 वसुदेवोमहाबाहुःपूर्वमानकदुन्दुभिः १०८
 देवभागस्तथाजज्ञेतथादेवश्रवाःपुनः
 अनावृष्टिंकुनिश्चैव नंदिश्चैवसकृद्यशाः १०९
 श्यामःशमीकःसप्तारव्यःपंचचास्यवरांगनाः
 श्रुतकीर्तिःपृथाचैवश्रुतदेवीश्रुतश्रवाः ११०
 राजाधिदेवीचतथापंचैतावीरमातरः
 वृद्धस्यश्रुतदेवीतुकारूषंसुषुवेनृपम् १११
 कैकेयाच्छ्रुतकीर्तेस्तुजज्ञेसंतर्दनो नृपः
 श्रुतश्रवसिचैद्यस्यसुनीथःसमपद्यत ११२
 राजाधिदेव्याःसंभूतोधर्माद्भयविवर्जितः
 शूरःसख्येनबद्धोसौकुंतिभोजेपृथांददौ ११३
 एवंकुंतीसमारख्याचवसुदेवस्वसापृथा
 कुंतिभोजोददात्तांतुपांडोर्भार्यामनिंदिताम् ११४
 पाण्डुवर्धेसूतदेवीसादेवपुत्रान्महारथान्
 धर्माद्युधिष्ठिरोजज्ञेवाताजज्ञेवृकोदरः ११५
 इंद्राद्धनंजयश्चैवशक्रतुल्यपराक्रमः
 योऽसौत्रिपुरुषाज्जातस्त्रिभिरंशैर्महारथः ११६
 देवकार्यकरश्चैवसर्वदानवसूदनः
 अवध्याश्चापिशक्रस्यदानवायेनघातिताः ११७
 स्थापितस्सतुशक्रेणलब्धवर्चास्त्रिविष्टपे

माद्रवत्यांतुजनितावश्विनावितिनःश्रुतम् ११८
 नकुलःसहदेवश्चरूपसत्वगुणान्वितौ
 रोहिणीपौरवीनामभार्याचानकदुंदुभेः ११९
 लेभेचेष्टंसुतरामंसारणंचरणप्रियम्
 दुर्धरंदमनंचैवपिंडारकमहाहनुं १२०
 अथमायात्वमावास्यादेवकीयाभविष्यति
 तस्यांजज्ञेमहाबाहुःपूर्वतुसप्रजापतिः १२१
 अनुजाताभवत्कृष्णासुभद्राभद्रभाषिणी
 विजयोरोचमानस्तुवर्धमानश्चदेवलः १२२
 एतेसर्वेमहात्मानउपदेव्यांप्रजज्ञिरे
 अगावहंमहात्मानंबृहद्देवीव्यजायत १२३
 बृहद्देव्यांस्वयंजज्ञेमन्दकोनामनामतः
 सप्तमंदेवकीपुत्रैरमंतंसषुवेसुतम् १२४
 गवेषणंमहाभागंसंग्रामेष्वपराजितम्
 श्रुतदेव्याविहारेतुवनेविचरतापुरा १२५
 वैश्यायांसमधाच्छौरिःपुत्रंकौशिकमग्रजम्
 श्रुतंधरातुराज्ञीतुसौरगंधपरिग्रहः १२६
 पुत्रंचकपिलंचैववसुदेवात्मजोबली
 जनानांचविषादोभूत्प्रथमःसधनुर्द्धरः १२७
 सौभद्रश्चाभवश्चैवमहासत्वौबभूवतुः
 देवभागसुतश्चापिप्रस्तावःसबुधःस्मृतः १२८
 पण्डितंप्रथमंबाहुदेवश्रवसमुत्तमम्
 इक्ष्वाकुकुलतोयस्यमनस्विन्यायशस्विनी १२९
 निवृत्तशत्रुःशत्रुघ्नःश्रद्धातस्मादजायत
 गंडूषायामपत्यानिकृष्णास्तुष्टःशतंददौ १३०
 सचंद्रंतुमहाभागंवीर्यवंतंमहाबलम्
 रंतिपालश्चरंतिश्चनंदनस्यसुतावुभौ १३१
 शमीकपुत्राश्चत्वारोविक्रांताःसुमहाबलाः
 विरजश्चधनुश्चैवव्योमस्तस्यससृजयः १३२
 अनपत्योभवद्वयोमःसृजयस्यधनंजयः

योजायमानोभोजत्वंराजर्षित्वमवाप्तवान् १३३
 कृष्णस्यजन्माभ्युदयंयः कीर्तयतिनित्यशः
 शृणोतिवानरोनित्यंसर्वपापैः प्रमुच्यते १३४
 अथदेवोमहादेवःपूर्वकृष्णःप्रजापतिः
 विहारार्थंसदेवोसौमानुषेष्वप्यजायत १३५
 देवक्यांवसुदेवेनतपसापुष्करेक्षणः
 चतुर्बाहुस्तुसंजातोदिव्यरूपोजनाश्रयः १३६
 श्रीवत्सलक्षणंदेवंदृष्ट्वादेवैःसलक्षणम्
 उवाचवसुदेवस्तरूपंसंहरवैप्रभो १३७
 भीतोहंदेवकंसस्यततस्त्वेतद्ब्रवीमिते
 ममपुत्राहतास्तेनश्रेष्ठाःषड्भीमविक्रमाः १३८
 वसुदेववचःश्रुत्वारूपंसंहरदच्युतः
 अनुज्ञाप्यतुतंशौरिर्नन्दगोपगृहेनयत् १३९
 दत्वातंनन्दगोपायरक्षयतामितिचाब्रवीत्
 अतस्तुसर्वकल्याणंयादवानांभविष्यति १४०
 अयंतुगर्भोदेवक्यायावत्कंसंहनिष्यति
 तावत्पृथिव्यांभविताक्षेमोभारावहःपरम् १४१
 येवैदुष्टास्तुराजानस्तांस्तुसर्वान्हनिष्यति
 कौरवाणांरणेभूतेसर्वक्षत्रसमागमे १४२
 सारथ्यमर्जुनस्यायंस्वयंदेवःकरिष्यति
 निःक्षत्रियांधरांकृत्वाभोक्षयतेशेषतांगताम् १४३
 सर्वयदुकुलंचैवदेवलोकंनयिष्यति
 भीष्मउवाच
 कएषवसुदेवस्तुदेवकीकायशस्विनी १४४
 नन्दगोपश्चकश्चैवयशोदाकामहाव्रता
 याविष्णुंपोषितवतीयांसमातेत्यभाषत १४५
 यागर्भजनयामासयाचैनंसमवर्द्धयत्
 पुलस्त्यउवाच
 पुरुषःकश्यपश्चासावदितिस्तत्प्रियास्मृता १४६
 कश्यपोब्रह्मणोशस्तुपृथिव्याअदितिस्तथा

नंदोद्रोणस्समारुयातोयशोदाथधराभवत् १४७
 अथकामान्महाबाहुर्देवक्याःसमपूरयत्
 येतयाकाञ्चिताःपूर्वमजात्तस्मान्महात्मनः १४८
 अचिरंसमहादेवःप्रविष्टोमानुषीतनुं
 मोहयन्सर्वभूतानियोगाद्योगीसमाययौ १४९
 नष्टेधर्मेतथायज्ञेविष्णुर्वृष्णिकुलेविभुः
 कर्तुर्धर्मव्यवस्थानमसुराणांप्रणाशनम् १५०
 रुक्मिणीसत्यभामाचसत्यानाग्निजितीतथा
 सुमित्राचतथाशैब्यागांधारीलक्ष्मणातथा १५१
 सुभीमाचतथामाद्रीकौशल्याविजयातथा
 एवमादीनिदेवीनांसहस्राणिचषोडश १५२
 रुक्मिणीजनयामासपुत्रान्शृणुविशारदान्
 चारुदेष्यंरणेशूरंप्रद्युम्नञ्चमहाबलम् १५३
 सुचारुंचारुभद्रञ्चसदश्वंहस्वमेवच
 सप्तमञ्चारु गुप्तञ्चचारु भद्रञ्चचारुकं १५४
 चारुहासंकनिष्ठञ्चकन्याञ्चारुमतींतथा
 जज्ञिरेसत्यभामायाभानुर्भीमरथःक्षणः १५५
 रोहितोदीप्तिमांश्चैवताम्रबंधोजलंधमः
 चतस्रोजज्ञिरेतेषांस्वसारश्चयवीयसीः १५६
 जांबवत्याःसुतोजज्ञेसांबश्चैवातिशोभनः
 सौरशास्त्रस्यकर्ता वैप्रतिमामंदिरस्यच १५७
 मूलस्थानेनिवेशश्चकृतस्तेनमहात्मना
 तुष्टेनदेवदेवेनकुष्ठरोगोविनाशितः १५८
 सुमित्रंचारुमित्रंचमित्रविंदाव्यजायत
 मित्रबाहुःसुनीथश्चनाग्निजित्यांबभूवतुः १५९
 एवमादीनिपुत्राणांसहस्राणिनिशामय
 अशीतिश्चसहस्राणांवासुदेवसुतास्तथा १६०
 प्रद्युम्नस्यचदायादोवैदभ्यांबुद्धिसत्तमः
 अनिरुद्धोरणोयोद्धाजज्ञेस्यमृगकेतनः १६१
 काम्यासुपार्श्वतनयासांबाल्लेभेतरस्विनम्

सत्त्वप्रकृतयोदेवाःपराःपंचप्रकीर्तिताः १६२
तिस्रःकोटयःप्रवीराणांयादवानांमहात्मनां
षष्टिः शतसहस्राणिवीर्यवंतोमहाबलाः १६३
देवांशाःसर्वएवेहउत्पन्नास्तेमहौजसः
दैवासुरेहतायेवाअसुरास्तुमहाबलाः १६४
इहोत्पन्नामनुष्येषुबाधंतेसर्वमानवान्
तेषामुद्धरणार्थायउत्पन्नायादवेकुले १६५
कुलानांशतमेकंचयादवानांमहात्मनाम्
विष्णुस्तेषांप्रणेताचप्रभुत्वेचव्यवस्थितः १६६
निदेशस्थायिनस्तस्यऋद्ध्यंतेसर्वयादवाः
भीष्मउवाच
सप्तर्षयः कुबेरश्चयक्षोमणिधरस्तथा १६७
सात्यकिर्नारदश्चैवशिवोधन्वंतरिस्तथा
आदिदेवस्तथाविष्णुरेभिस्तुसहदैवतैः १६८
किमर्थसहसंभूताःसुरसम्भूतयःक्षितौ
भविष्याःकतिवाचास्यप्रादुर्भावामहात्मनः १६९
सर्वक्षेत्रेषुसर्वेषुकिमर्थमिहजायते
यदर्थमिहसंभूतोविष्णुर्वृषयंधकेकुले १७०
पुनः पुनर्मनुष्येषुतन्मेत्वंब्रूहिपृच्छतः
पुलस्त्यउवाच
शृणुभूपप्रवक्ष्यामिरहस्यातिरहस्यकम्
यथादिव्यतनुर्विष्णुर्मानुषेष्विहजायते १७१
युगांतेतुपरावृत्तेकालेप्रशिथिलेप्रभुः
देवासुरमनुष्येषुजायतेहरिरीश्वरः १७२
हिरण्यकशिपुर्देत्यस्त्रैलोक्यस्यप्रशासिता
बलिनाधिष्ठितेचैवपुनर्लोकत्रयेक्रमात् १७३
सख्यमासीत्परमकंदेवानामसुरैःसह
युगाख्यादशसंपूर्णाआसीदव्याकुलंजगत् १७४
निदेशस्थायिनश्चापितयोर्देवासुरास्वयं
बद्धोबलिर्विमर्दोयंसुसंवृत्तःसुदारुणः १७५

देवानामसुराणांचघोरः क्षयकरोमहान्
 कर्तुर्धर्मव्यवस्थांचजायतेमानुषेष्विह १७६
 भृगोःशापनिमित्तंतुदेवासुरकृतेतदा
 भीष्मउवाच
 कथंदेवासुरकृतेहरिर्देहमवाप्तवान् १७७
 दैवासुरंयथावृत्तंतन्मेकथयसुव्रत
 पुलस्त्यउवाच
 तेषांजयनिमित्तंवैसंग्रामास्युःसुदारुणाः १७८
 अवतारादशद्वौचशुद्धामन्वंतरेस्मृताः
 नामधेयंसमासेनशृणुतेषांविद्वितम् १७९
 प्रथमोनारसिंहस्तुद्वितीयश्चापिवामनः
 तृतीयस्तुवराहश्चतुर्थोऽमृतमंथनः १८०
 संग्रामःपंचमश्चैवसुघोरस्तारकामयः
 षष्ठोह्याडीवकारव्यश्चसप्तमस्त्रैपुरस्तथा १८१
 अष्टमश्चांधकवधोनवमोवृत्रघातनः
 ध्वजश्चदशमस्तेषांहालाहलस्ततःपरं १८२
 प्रथितोद्वादशस्तेषांघोरःकोलाहलस्तथा
 हिरण्यकशिपुर्दैत्योनरसिंहेनसूदितः १८३
 वामनेनबलिर्बद्धस्त्रैलोक्याक्रमणेपुरा
 हिरण्यान्नोहतोद्वंद्वेप्रतिवादेतुदैवतैः १८४
 दंष्ट्रयातुवराहेणसमुद्रस्थोद्विधाकृतः
 प्रह्लादोनिर्जितोयुद्धइंद्रेणामृतमंथने १८५
 विरोचनस्तुप्राह्लादिर्नित्यमिन्द्रवधोद्यतः
 इंद्रैश्चैवचविक्रम्यनिहतस्तारकामये १८६
 अशक्नुवत्सुदेवेषुत्रिपुरंसोढुमासुरम्
 मोहयित्वाऽमृतेपीतेगोरूपेणासुरारिणा १८७
 नासन्जीवयितुंशक्याभूयोभूयोमृतासुराः
 निहतादानवाःसर्वैर्त्रैलोक्येऽयंबकेणतु १८८
 असुराश्चपिशाचाश्चदानवाश्चांधकेवधे
 हतादेवमनुष्यैस्तेपितृभिश्चैवसर्वशः १८९

संपृक्तोदानवैर्वृत्रोघोरेकोलाहलेहतः
 तदाविष्णुसहायेनमहेंद्रेणनिपातितः १६०
 हतस्ततोमहेंद्रेणमायाछन्नस्तुयोगवित्
 वज्रेणक्षणमाविश्यविप्रचित्तिःसहानुगः १६१
 दैत्याश्चदानवाश्चैवसंयुताःकृत्स्नशस्तुते
 एतेदैवाऽसुरावृत्ताःसंग्रामाद्वादशैवतु १६२
 देवासुरक्षयकराःप्रजानांचहितायवै
 हिरण्यकशिपूराजावर्षाणामर्बुदंबभौ १६३
 द्विसप्ततितथान्यानिनियुतान्यधिकानितु
 अशीतिचसहस्राणित्रैलोक्यैश्वर्यवानभूत् १६४
 पर्यायेणतुराजाभूद्वलिर्वर्षाभुदंपुनः
 षष्टिंचैवसहस्राणिनियुतानिचविंशतिं १६५
 बलिराज्याधिकारेतुयावत्कालश्चकीर्तितः
 तावत्कालंतुप्रह्लादोनिर्वृतोह्यसुरैःसह १६६
 जयार्थमेतेविज्ञेयाऽसुराणांमहौजसः
 त्रैलोक्यमिदमव्यग्रंमहेंद्रेणानुपाल्यते १६७
 असम्पन्नमिदंसर्वयावद्वर्षायुतंपुनः
 पर्यायेणैवसम्प्राप्तेत्रैलोक्यंपाकशासने १६८
 ततोऽसुरान्परित्यज्ययज्ञोदेवानगच्छत
 यज्ञेदेवानथगतेदितिजाःकाव्यमब्रुवन् १६९
 दैत्याऊचुः-

हतंमघवताराज्यंत्यक्त्वायज्ञःसुरान्गतः
 स्थातुंनशुक्नुमोह्यत्रप्रविशामोरसातलम् २००
 एवमुक्तोब्रवीदेतान्विषणान्सांत्वयन्गिरा
 माभैष्टधारयिष्यामितेजसास्वेनवोऽसुराः २०१
 मंत्राश्चौषधयश्चैवधरायांयत्तुवर्तते
 मयितिष्ठतितत्सर्वपादमात्रंसुरेषुवै २०२
 तत्सर्वचप्रदास्यामियुष्मदर्थेधृतंमया
 ततोदेवास्तुतान्दृष्ट्वाधृतान्काव्येनधीमता २०३
 अमंत्रयंतदेवावैसंविग्नास्तज्जिघृक्षया

काव्योह्येषडदंसर्वव्यावर्तयतिनोबलात् २०४
 साधुगच्छामहेतूर्णयावन्नच्यावयेतवै
 प्रसह्यजित्वाशिष्टांस्तुपातालंप्रापयामहे २०५
 ततोदेवास्तुसंरब्धादानवानुपसृत्यह
 ततस्तेवध्यमानास्तैः काव्यमेवाभिदुद्रुवुः २०६
 ततःकाव्यस्तुतान्दृष्ट्वातूर्णदैवैरभिद्रुतान्
 रक्षाकार्येणसंहत्यदेवेभ्यस्तान्सुरार्दितान् २०७
 काव्यंदृष्ट्वास्थितंदेवानिर्विशंकास्तुतेजहः
 ततःकाव्योनुचिंत्याथब्रह्मणोवचनंहितम् २०८
 तानुवाचततःकाव्यःपूर्ववृत्तमनुस्मरन्
 त्रैलोक्यंवोहतंसर्ववामनेनत्रिभिःक्रमैः २०९
 बलिर्बद्धोहतोजंभोनिहतश्चविरोचनः
 महासुराद्वादशसुसंग्रामेषुसुरैर्हताः २१०
 तैस्तैरुपायैर्भूयिष्ठानिहतास्तुप्रधानतः
 केचिच्छिष्टाश्चयूयंवैयुद्धंनास्तीतिमेमतम् २११
 नीतयोवोविधातव्याउपासेकालपर्ययात्
 यास्याम्यंहमहादेवंमंत्रार्थंविजयावहम् २१२
 अप्रतीपांस्ततोदेवान्मंत्रान्प्राप्यमहेश्वरात्
 योत्स्यामहेपुनर्देवैस्ततःप्राप्स्यथवैजयम् २१३
 ततस्ते कृतसंवादादेवानूचुस्तदासुराः
 न्यस्तशस्त्रावयंसर्वेनिःस्सन्नाहारथैर्विना २१४
 वयंतपश्चरिष्यामःसंवृतावल्कलैस्तथा
 देवास्तेषांवचश्रुत्वासत्याभिव्याहृतंततः २१५
 ततोऽन्यवर्तयन्सर्वेविज्वरामुदिताश्चते
 न्यस्तशस्त्रेषुदैत्येषुविनिवृत्तास्तदासुराः २१६
 ततस्तानब्रवीत्काव्यउपाध्वंतपसिस्थिताः
 निरुत्सिक्तास्तपोयुक्ताःकालंकार्यार्थसाधकम् २१७
 पितुराश्रमसंस्थावैमांप्रतीक्षथदानवाः
 तानुद्दिश्यासुरान्काव्योमहादेवंप्रपद्यत २१८
 शुक्रउवाच

मंत्रानिच्छाम्यहं देवेन सन्ति बृहस्पतौ
 पराभवाय देवानामसुराणां जयाय च २१६
 एवमुक्तो ब्रवीद्देवो ब्रतं त्वं चर भार्गव
 पूर्णवर्षसहस्रंतु कणधूममधःशिराः २२०
 यदि पास्यसि भद्रं ते ततो मंत्रानवाप्स्यसि
 तथेति समनुज्ञाप्य शुक्रस्तु भृगुनंदनः २२१
 पादौ संस्पृश्य देवस्य बाढमित्यब्रवीद्ब्रह्मचः
 ब्रतं च राम्यहं देवत्वया दिष्टो ह्यै प्रभो २२२
 आदिष्टो देवदेवेन कृतवान् भार्गवो मुनिः
 तदा तस्मिन् गते शुक्रे असुराणां हिताय वै २२३
 मंत्रार्थं तनुते काव्यो ब्रह्मचर्यं महेश्वरात्
 तद्बुद्धवान् नीतिपूर्ववैराजन्यास्तु तदा सुखं २२४
 अस्मि शिष्टे तदा मर्षाद्देवास्तानभिदुद्रुवुः
 दंशिताः सायुधाः सर्वे बृहस्पतिपुरःसराः २२५
 दृष्ट्वा सुरगणा देवान् प्रगृहीतायुधान्पुनः
 उत्पेतुस्सहसा सर्वे सं त्रस्तास्तान्वचो ब्रुवत् २२६
 दैत्या ऊचुः
 न्यस्तशस्त्रावयं देवा आचार्ये ब्रतमास्थिते
 दत्त्वा भवं तस्त्वभयं संप्राप्तानो जिघांसया २२७
 अनमर्षावयं सर्वे त्यक्तशस्त्राश्च संस्थिताः
 चीरकृष्णाजिनधरानिष्क्रियानिष्परिग्रहाः २२८
 रणे विजेतुं देवांश्च न शक्यामः कथंचन
 अयुद्धेन प्रपत्स्यामः शरणं काव्यमातरम् २२९
 ज्ञापयामः कृच्छ्रमिदं यावन्नाभ्येति नो गुरुः
 निवृत्ते च तथा शुक्रे यो तस्यामो दंशितायुधाः २३०
 एवमुक्त्वा च ते न्योन्यं शरणं काव्यमातरम्
 प्रापद्यंत ततो भीतास्तेभ्योऽदादभयं तु सा २३१
 नभेतव्यं नभेतव्यं भयं त्यजतदानवाः
 मत्सन्निधौ वर्ततां वो न भीर्भवितुर्महति २३२
 तयाभिरक्षितांस्तांश्च दृष्ट्वा देवास्तदाऽसुरान्

अभिजग्मुःप्रसह्यैतानविचार्यबलाबलम् २३३
 ततस्तान्बध्यमानांस्तुदेवैर्दृष्ट्वासुरांस्तदा
 देवीक्रुद्धाब्रवीद्देवान्निद्रयामोहयाम्यहम् २३४
 संभृत्यसर्वसंभारान्निद्रांसाव्यसृजत्तदा
 तस्तंभदेवीचबलाद्योगयुक्तातपोधना २३५
 ततस्तंस्तभितंदृष्ट्वाइन्द्रंदेवाश्चमूढवत्
 प्राद्रवंतततोभीताइन्द्रंदृष्ट्वावशीकृतम् २३६
 गतेषुसुरसंघेषुविष्णुरिंद्रमभाषत
 विष्णुरुवाच
 मांत्वंप्रविशभद्रंतेरक्षिष्येत्वांसुरोत्तम २३७
 एवमुक्तस्ततोविष्णुंप्रविवेशपुरंदरः
 विष्णुसंरक्षितंदृष्ट्वादेवीक्रुद्धावचोऽब्रवीत् २३८
 एषत्वांविष्णुनासार्धदहामिमघवन्बलात्
 मिषतांसर्वभूतानां दृश्यतांमेतपोबलम् २३९
 तयाभिभूतौतौदेवाविंद्रविष्णूबभूवतुः
 कथंमुच्येयसहितोविष्णुरिंद्रमभाषत २४०
 इंद्रोब्रवीज्जहिह्येनांयावन्नौनदहेत्प्रभो
 विशेषेणाभिभूतोस्मिजहीमांजहिमाचिरम् २४१
 ततःसमीक्ष्यविष्णुस्तांस्त्रीवधेकृच्छ्रमास्थितः
 अभिध्यायततःशक्रमापन्नंसत्वरंप्रभुः २४२
 ततःसत्वरयायुक्तःशीघ्रकारीभयान्वितः
 ज्ञात्वाविष्णुस्ततस्तस्याःक्रूरंदेव्याश्चिकीर्षितम् २४३
 क्रुद्धश्चक्रमादायशिरश्चिच्छेदवैभयात्
 तंदृष्ट्वास्त्रीवधंघोरंचुक्रोधभृगुरीश्वरः २४४
 ततोहिशप्तोभृगुणाविष्णुर्भार्यावधेकृते
 भृगुरुवाच
 यत्त्वयाजानताधर्ममवध्यास्त्रीनिषूदिता २४५
 तस्मात्त्वंसप्तकृत्वोहिमानुषेषूपयास्यसि
 ततस्तेनाभिशापेननष्टेधर्मेपुनःपुनः २४६
 लोकस्यचहितार्थायजायतेमानुषेष्विह

अथव्याहृत्यविष्णुंसतदादायशिरःस्वयम् २४७
 समानीयततःकायंपाणौगृह्येदमब्रवीत्
 भृगुरुवाच
 एषात्वंविष्णुनादेविहतासंजीवयाम्यहं २४८
 यदिकृत्स्नोमयाधर्मोज्ञायतेचरितोपिवा
 तेनसत्येनजीवस्वयदिसत्यंब्रवीम्यहम् २४९
 ततस्तांप्रोक्ष्यशीताद्भिर्जीवजीवेतिसोब्रवीत्
 ततोभिव्याहृतेतस्मिन्देवीसंजीवितातदा २५०
 ततस्तांसर्वभूतानिदृष्ट्वासुप्तोत्थितामिव
 साधुसाध्वितिदृष्ट्वैववचस्तांसर्वतोब्रुवन् २५१
 एवंप्रत्याहृतातेनदेवीसाभृगुणातदा
 मिषतादैवतानांहितदद्भुतमिवाभवत् २५२
 असंभ्रांतैनभृगुणापत्नीसंजीवितापुनः
 दृष्ट्वाचेंद्रोनालभतशर्मकाव्यभयात्पुनः २५३
 प्रजागरेततश्चेंद्रोजयंतीमिदमब्रवीत्
 संधिकामोभ्यधाद्वाक्यंस्वांकन्यांपाकशासनः २५४
 इन्द्रउवाच
 एषकाव्योह्यनिंद्रायव्रतंचरति दारुणम्
 तेनाहंव्याकुलःपुत्रिकृतोमतिमतादृढम् २५५
 तैस्तैर्मनोनुकूलैश्चउपचारैरतंद्रिता
 आराधयतथापुत्रियथातुष्येतसद्विजः २५६
 गच्छत्वंतस्यदत्तासिप्रयत्नंकुरुमत्कृते
 एवमुक्ताजयंतीसावचःसंगृह्यवैपितुः २५७
 अगच्छद्यत्रघोरंसतपोह्यारभ्यतिष्ठति
 तंदृष्ट्वाचपिबंतंसाकणधूममधोमुखम् २५८
 यक्षेणपात्यमानंचकुंडधारेणपावनम्
 दृष्ट्वातंयतमानंतुदेवीकाव्यमवस्थितम् २५९
 शत्रूपघातेश्राम्यन्तंदुर्बलस्थितिमास्थितम्
 पित्रायथोक्तंवाक्यंसाकाव्येकृतवतीतदा २६०
 गीर्भिश्चैवानुकूलाभिःस्तुवंतीवल्गुभाषिणी

गात्रसंवाहनैः काले सेवमानात्वचः सुखैः २६१
 व्रतचर्यानुकूलाभिरुपास्यबहुलाः समाः
 पूर्णधूमव्रते तस्मिन् घोरे वर्षसहस्रके २६२
 वरेण छंदयामास शिवः प्रीतो भवत्तदा
 महेश्वर उवाच
 एतद् व्रतं त्वयैकेन चीर्णानान्येन केनचित् २६३
 तस्माद् द्वैतपसा बुद्ध्या श्रुतेन च बलेन च
 तेजसा च सुरान्सर्वास्त्वमेकोभिभविष्यसि २६४
 यच्च किञ्चिन्मयि ब्रह्मन् विद्यते भृगुनंदन
 प्रतिदास्यामित्सर्वं त्वया वाच्यं न कस्यचित् २६५
 किं भाषितेन बहुना अवाध्यस्त्वं भविष्यसि
 तान्दत्त्वा तु वरांस्तस्मै भार्गवाय पुनः पुनः २६६
 प्रजेशत्वं धने शत्वमवाध्यत्वं च वैददौ
 एतान् लब्ध्वा वरान्काव्यः संप्रहृष्टतनूरुहः २६७
 एवमाभाष्य देवेशमीश्वरं नीललोहितम्
 प्रज्ञान्वितस्ततस्तस्मै प्राञ्जलिप्रणतो भवत् २६८
 ततः सोतर्हिते देवे जयंतीमिदमब्रवीत्
 कस्यत्वं सुभगे कावा दुःखिते मयि दुःखिता २६९
 महता तपसा युक्ता किमर्थमांजिगीषसि
 अनया संस्थिता भक्त्या प्रश्रयेण दमेन च २७०
 स्नेहेन चैव सुश्रोणि प्रीतोस्मि वरवर्णिनि
 किमिच्छसि वरारोहे कस्ते कामः समुद्यतः २७१
 तंते संपादयाम्यद्यद्यपि स्यात्सुदुष्करम्
 एवमुक्त्वा ब्रवीदेनंतपसा ज्ञातुमर्हसि २७२
 चिकीर्षितं हि मे ब्रह्मं स्त्वं वैवदयथा तथम्
 एवमुक्त्वा ब्रवीदेनं दृष्ट्वा दिव्येन चक्षुषा २७३
 मया सहत्वं सुश्रोणि शतवर्षाणि भामिनि
 सर्वभूतैरदृश्यांतः संप्रयोगमिहेच्छसि २७४
 देवि इंदीवरश्यामे वरार्हे वामलोचने
 एवं वृणोषि कामांस्त्वं ददेवैवल्गुभाषिते २७५

एवंभवतुगच्छावगृहंमेमत्तकाशिनि
 ततःसगृहमागम्यजयंत्यासहचोशना २७६
 तयासहावसद्देव्याशतवर्षाणिभार्गवः
 अदृश्यःसर्वभूतानांमाययासंशितव्रतः २७७
 कृतार्थमागतंज्ञात्वाशुक्रंसर्वेदितेस्सुताः
 अभिजग्मुर्गृहंतस्यमुदितास्तेदिदृक्षवः २७८
 गतायदानपश्यंतिमाययासंवृतंगुरुम्
 लक्षणंतस्यचाबुद्ध्वानाद्यागच्छतिनोगुरुः २७९
 एवतैस्वानिधिष्यानिगताःसर्वेयथागताः
 ततोदेवगणास्सर्वेगत्वांगिरसमब्रुवन् २८०
 दानवालयेतुभगवान्गत्वातत्रचतांचमूम्
 मोहयित्वात्मवशगांक्षिप्रमेवतथाकुरु २८१
 धिषणस्तान्सुरानाहएवमेवव्रजाम्यहम्
 तेनगत्वादानवेद्रःप्रह्लादोवैवशीकृतः २८२
 शुक्रोभूत्वास्थितस्तत्रपौरोहित्यंचकारसः
 स्थितोवर्षशतंसाग्रमुशनातावदागतः २८३
 दनुपुत्रैस्ततोदृष्टःसभायांतुबृहस्पतिः
 उशनाएकएवात्रद्वितीयःकिमिहागतः २८४
 सुमहत्कौतुकंचात्रभविताविग्रहोदृढम्
 किंवदिष्यतिलोकोयंद्वारियोयंव्यवस्थितः २८५
 सभायामास्थितोयोयंगुरुः किंनोवदिष्यति
 एवंप्रजल्पतांतेषांदनूनांकविरागतः २८६
 स्वरूपधारिणंतत्रदृष्ट्वासीनंबृहस्पतिम्
 उवाचवचनंकुद्धःकिमर्थत्वमिहागतः २८७
 शिष्यान्मोहयसेमेत्वंयुक्तंसुरगुरोस्तव
 मूढास्तेत्वांनजानंतित्वन्मायामोहिताध्रुवम् २८८
 तन्नयुक्तंतवब्रह्मन्परशिष्यप्रधर्षणम्
 व्रजत्वंदेवलोकंस्वतिष्ठधर्ममवाप्स्यसि २८९
 शिष्योहिमेकचःपूर्वहतोदानवपुंगवैः
 विद्यार्थीतनयोब्रह्मंस्तवायोग्यागतिस्त्वह २९०

श्रुत्वातुतस्यतद्वाक्यंस्मितंकृत्वावदद्गुरुः
 संतिचोराःपृथिव्यांयेपरद्रव्यापहारिणः २६१
 एवंविधानदृष्टाश्चरूपदेहापहारिणः
 वृत्रघातेनचेंद्रस्यब्रह्महहत्यापुराभवत् २६२
 लोकायतिकशास्त्रेणभवतासातिरस्कृता
 जानामित्वामांगिरसंदेवाचार्यबृहस्पतिम् २६३
 मद्रूपधारिणंप्राप्तंसर्वेपश्यतदानवाः
 एषवोमोहनायालंप्राप्तोविष्णुविचेष्टितैः २६४
 तदेनंशृंखलैर्बद्ध्वाक्षिपेतलवणार्णवे
 पुनरेवाब्रवीच्छुक्रःपुरोधायंदिवोकसाम् २६५
 मोहितानूनमेतेनक्षयंयास्यथदानवाः
 भोअहंदानवेंद्रेहवंचितोऽस्मिदुरात्मना २६६
 किमर्थंभवतात्यक्तःकृतश्चान्यःपुरोहितः
 देवाचार्योंगिरःपुत्रएषएवबृहस्पतिः २६७
 वंचितोसिनसंदेहोहितार्थंतुदिवोकसाम्
 त्यजस्वैनंमहाभागशत्रुपक्षजयावहम् २६८
 अनुशिष्यभयाद्यातःपूर्वमेवमहंप्रभो
 जलमध्येस्थितःपीतोमहादेवेनशंभुना २६९
 उदरस्थस्यमेजातंसाग्रंवर्षशतंकिल
 उदराच्छुक्ररूपेणशिशनेनाहंविसर्जितः ३००
 वरदःप्राहमांदेवश्शुक्रेष्टंत्वंवरंवृणु
 मयावृतोवरंराजन्देवदेवःपिनाकधृत् ३०१
 मनसाचिंतिताह्यर्थामानसेयेस्थितावराः
 भवंतुमयितेसर्वेप्रसादात्तवशंकर ३०२
 एवमस्त्वितिदेवेनप्रेषितोऽस्मितवांतिकम्
 तावदत्राभवच्चायंपुरोधास्तेबृहस्पतिः ३०३
 दृष्टःसत्यंदानवेंद्रमयोक्तंत्वंनिशामय
 बृहस्पतिस्तदावाक्यंप्रह्लादंप्रत्यभाषत ३०४
 नाहमेतंप्रजानामिदेवंवादानवंनरम्
 मद्रूपधारिणंराजन्वंचनार्थंतवागतम् ३०५

ततस्तेदानवाःसर्वेसाधुसाध्वतिवादिनः
 पुरोधःपौर्विकोनोस्तुयोवाकोवाभवत्विति ३०६
 नानेनकार्यमस्माकंयातुह्येषयथागतः
 सक्रोधमशपत्काव्योदानवेद्रान्समागतान् ३०७
 त्यक्तोयथाहंयुष्माभिस्तथासर्वाश्चिरादिव
 गतश्रीकान्गतप्राणान्पश्येयंदुःखजीविकान् ३०८
 सुघोरामापदंप्राप्तानचिरादेवसर्वशः
 एवमुक्त्वागतःकाव्योयदृच्छातस्तपोवनम् ३०९
 तस्मिन्गतेततःशुक्रेस्थितस्तत्रबृहस्पतिः
 पालयन्दानवांस्तत्रकिंचित्कालमतिष्ठत ३१०
 ततोबहुतिथेकालेअतिक्रांतेनरेश्वर
 संभूयदानवाःसर्वेपर्यपृच्छंस्तदागुरुम् ३११
 संसारेस्मिन्नसारेतुकिंचिज्ज्ञानंप्रयच्छनः
 येनमोक्षं ब्रजामश्चप्रसादात्तवसुव्रत ३१२
 ततःसुरगुरुःप्राहकाव्यरूपीतदागुरुः
 ममाप्येषामतिःपूर्वयायुष्माभिरुदाहता ३१३
 क्षणं कुर्वतुसहिताश्शुचीभूयसमाहिताः
 ज्ञानं वक्ष्यामिवोदैत्याअहंवैमोक्षदायियत् ३१४
 एषाश्रुतिर्वैदिकीयात्रमृग्यजुःसामसंज्ञिता
 वैश्वानरप्रसादात्तुदुःखदाप्राणिनामिह ३१५
 यज्ञश्राद्धं कृतं क्षुद्रैरैहिकस्वार्थतत्परैः
 येत्वमीवैष्णवाधर्मायेचरुद्रकृतास्तथा ३१६
 कुधर्मादारसहितैर्हिंसाप्रायाःकृताहितैः
 अर्द्धनारीश्वरोरुद्रःकथंमोक्षंगमिष्यति ३१७
 वृतोभूतगणैर्भूरिभूषितश्चास्थिभिस्तथा
 नस्वर्गो नैवमोक्षोत्रलोकाःक्लिश्यंतिवैतथा ३१८
 हिंसायामास्थितोविष्णुःकथंमोक्षंगमिष्यति
 रजोगुणात्मकोब्रह्मास्वांसृष्टिमुपजीवति ३१९
 देवर्षयोथयेचान्येवैदिकंपक्षमाश्रिताः
 हिंसाप्रायाःसदाक्रूरामांसादाः पापकारिणः ३२०

सुरास्तुमद्यपानेनमांसादाब्राह्मणास्त्वमी
धर्मेणानेनकःस्वर्गकथंमोक्षंगमिष्यति ३२१
यच्चयज्ञादिकंकर्मस्मार्तश्राद्धादिकंतथा
तत्रनैवापवर्गोस्ति यत्रैषाश्रूयतेश्रुतिः ३२२
यज्ञंकृत्वापशुंहत्वाकृत्वारुधिरकर्मम्
यद्येवंगम्यतेस्वर्गोनरकःकेनगम्यते ३२३
यदिभुक्तमिहान्येनतृप्तिरन्यस्यजायते
दद्यात्प्रवसतः श्राद्धंनसभोजनमाहरेत् ३२४
आकाशगामिनोविप्राःपतितामांसभक्षणात्
तेषांनविद्यतेस्वर्गोमोक्षो नैवेहदानवाः ३२५
जातस्यजीवितंजंतोरिष्टंसर्वस्यजायते
आत्ममांसोपमंमांसंकथंखादेतपंडितः ३२६
योनिजास्तुकथंयोनिंसेवंतेजंतवस्त्वमी
मैथुनेनकथंस्वर्गयास्यंतेदानवेश्वर
मृद्धस्मनायत्रशुद्धिस्तत्रशुद्धिस्तुकाभवेत् ३२७
विपरीततमंलोकंपश्यदानवयादृशम्
विण्मूत्रस्यकृतोत्सर्गेशिश्नापानेतुशोधनम् ३२८
नसंभारोस्तिवदनेमृदातोयेनवापुनः
भुक्तेवाभोजनेराजन्कथंनापानशिश्नयोः ३२९
क्रियतेशोधनंतद्विपरीतास्थितिस्त्वयम्
यत्रप्रक्षालनंप्रोक्तंतत्रतेनैवकुर्वते ३३०
तारांबृहस्पतेर्भार्याहत्वासोमःपुरागतः
तस्यांजातोबुधःपुत्रोगुरुर्जग्राहतांपुनः ३३१
गौतमस्यमुनेःपत्नीमहल्यांनामनामतः
अगृह्णात्तांस्वयंशक्रःपश्यधर्मोयथाविधः ३३२
एतदन्यच्चजगतिदृश्यतेपापदायकम्
एवंविधोयत्रधर्मःपरमार्थोमतस्तुकः ३३३
वदस्वत्वंदानवेन्द्रवदभूयोवदामिते
गुरोस्तुगदितंश्रुत्वापरमार्थान्वितंवचः ३३४
जातकौतूहलास्तत्रविविक्तास्तुभवार्णवात्

दानवाऊचुः

दीक्षयस्वगुरोसर्वान्प्रपन्नान्भक्तितःस्थितान् ३३५
 येनवैनपुनर्मोहं ब्रजामस्तवशासनात्
 सुविरक्ताःस्मसंसारेशोकमोहप्रदायिनि ३३६
 उद्धरस्वगुरोसर्वान्केशाकर्षेणकूपतः
 कस्यदेवस्यशरणंगच्छामोब्राह्मणोत्तम ३३७
 दैवतंचप्रपन्नानांप्रकाशयमहामते
 स्मरणेनोपवासेनध्यानधारणयातथा ३३८
 पूजोपहारेचकृतेअपवर्गस्तुलभ्यते
 विरक्तास्मकुटुंबेतुभूयोनात्रयतामहे ३३९
 एवंचैवगुरुश्छन्नस्तैरुक्तोदनुपुंगवैः
 चिंतयामासतत्कार्यकथमेतत्करोम्यहम् ३४०
 कथमेतेमयापापाःकर्तव्यानरकौकसः
 विडंबनाच्छ्रुतेर्बाह्यास्त्रैलोक्येहास्यकारिणः ३४१
 इत्युक्त्वाधिषणोराजंश्चिन्तयामासकेशवम्
 तस्यतच्चिंतितंज्ञात्वामायामोहंजनार्दनः ३४२
 समुत्पाद्यददौतस्यप्राहचेदंबृहस्पतिम्
 मायामोहोयमखिलांस्तान्दैत्यान्मोहयिष्यति ३४३
 भवतासहितःसर्वान्वेदमार्गबहिष्कृतान्
 एवमादिश्यभगवानंतद्भानंजगामह ३४४
 तपस्यभिरतान्सोथमायामोहोगतोऽसुरान्
 तेषांसमीपमागत्यबृहस्पतिरुवाचह ३४५
 अनुग्रहार्थंयुष्माकंभक्त्याप्रीतस्त्वहागतः
 योगीदिगम्बरोमुण्डोबर्हिपत्रधरोह्ययम् ३४६
 इत्युक्तेगुरुणापश्चान्मायामोहोब्रवीद्वचः
 भोभोदैत्याधिपतयःप्रब्रूततपसिस्थिताः ३४७
 एहिकार्थंतुपारक्यंतपसःफलमिच्छथ

दानवाऊचुः

पारक्यधर्मलाभायतपश्चर्याहिनोमता ३४८
 अस्माभिरियमारब्धाकिंवातत्रविवक्षितम्

दिगंबरउवाच

कुरुध्वंममवाक्यानियदिमुक्तिमभीप्सथ ३४६
आर्हतंसर्वमेतच्चमुक्तिद्वारमसंवृतम्
धर्माद्विमुक्तेरर्होयनैतस्मादपरःपरः ३५०

अत्रैवावस्थिताःस्वर्गमुक्तिंचापिगमिष्यथ
एवंप्रकारैर्बहुभिर्मुक्तिदर्शनवर्जितैः ३५१
मायामोहेनतेदैत्याःवेदमार्गबहिष्कृताः
धर्मायैतदधर्मायसदेतदसदित्यपि ३५२
विमुक्तयेत्वदनैतद्विमुक्तिसंप्रयच्छति
परमार्थोयमत्यर्थपरमार्थो नचाप्ययम् ३५३
कार्यमेतदकार्यं हि नैतदेतत्स्फुटं त्विदम्
दिग्वाससामयंधर्मो धर्मोयंबहुवाससाम् ३५४
इत्यनेकार्थवादांस्तुमायामोहेनतेयतः
उक्तास्ततोऽखिलादैत्याःस्वधर्मास्त्याजितानृप ३५५
अर्हध्वंमामकंधर्ममायामोहेनतेयतः
उक्तास्तमाश्रिताधर्ममार्हतास्तेनतेभवन् ३५६
त्रयीमार्गसमुत्सृज्यमायामोहेनतेसुराः
कारितास्तन्मयाह्यासंस्तथान्येतत्प्रबोधिताः ३५७
तैरप्यन्येपरेतैश्चतैरन्योन्यैस्तथापरे
नमोऽहतेचेतिसर्वेसंगमेस्थिरवादिनः ३५८
अल्पैरहोभिःसंत्यक्तातैर्दैत्यैःप्रायशस्त्रयी
पुनश्चरक्तांबरधृन्मायामोहोजितेक्षणः ३५९
सोन्यानप्यसुरान्गत्वाऊचेन्यन्मधुराक्षरम्
स्वर्गार्थयदिवोवाञ्छानिर्वाणार्थायवापुनः ३६०
तदलंपशुघातादिदुष्टधर्मैर्निबोधत
विज्ञानमयमेतद्वैत्वशेषमधिगच्छत ३६१
बुध्यध्वंमेवचःसम्यग्बुधैरेवमिहोदितम्
जगदेतदनाधारंभ्रांतिज्ञानानुत्परम् ३६२
रागादिदुष्टमत्यर्थभ्राम्यतेभवसंकटे

नानाप्रकारं वचनं सतेषां मुक्तियोजितम् ३६३
 तथा तथा वदद्धर्मतत्यजुस्ते यथा यथा
 केचिद्विनिंदां वेदानां देवानामपरे नृप ३६४
 यज्ञकर्मकलापस्य तथा चान्ये द्विजन्मनाम्
 नैतद्युक्तिसहं वाक्यं हिंसाधर्माय जायते ३६५
 हवींष्यनलदग्धानि फलान्यर्हंति कोविदाः
 निहतस्य पशोर्यज्ञे स्वर्गप्राप्तिर्यदीष्यते ३६६
 स्वपिताय जमानेन किं वा तत्र नहन्यते
 तृप्तये जायते पुंसो भुक्तमन्येन चेद्यदि ३६७
 दद्याच्छ्राद्धं प्रवसतो नवहेयुः प्रवासिनः
 यज्ञैरनेकैर्देवत्वमवाप्येद्रेण भुज्यते ३६८
 शम्यादियदि चेत्काष्ठं तद्वरं पत्रभुक् पशुः
 जनाश्च द्वेयमित्येतदवगम्य तु तद्वचः ३६९
 उपेक्ष्य श्रेयसे वाक्यं रोचतां यन्मये रितम्
 न ह्याप्तवादानभसो निपतंति महासुराः ३७०
 युक्तिमद्वचनं ग्राह्यं मयान्यैश्च भवद्विधैः
 दानवा ऊचुः
 तत्त्वादेवयं सर्वे प्रपन्नास्तव भक्तितः ३७१
 कुरुष्वानुग्रहं चाद्यप्रसन्नोसियदि प्रभो
 संभारानाहरामोद्यदीक्षायोग्यांश्च सर्वशः ३७२
 प्रसादात्तव येनाशुमोक्षो हस्तगतो भवेत्
 ततस्तान् ब्रवीत्सर्वान्मायामोहोसुरांस्तदा ३७३
 प्रपन्नः शासनं ह्येषमदीयोगुरुरग्रचधीः
 दीक्षांदास्यति युष्माकं निदेशान्मम सत्तमः ३७४
 एतान् दीक्षय भो ब्रह्मन्वचनान्मम पुत्रकान्
 गते मोहे दानवास्ते भार्गवं वाक्यमब्रुवन् ३७५
 देहि दीक्षां महाभाग सर्वसंसारमोचनीम्
 तथेत्याहो शनादैत्यान्गच्छामो नर्मदामनु ३७६
 भो भोस्त्यजतवासांसि दीक्षां कारयितास्मि वः
 एवं ते दानवा भीष्मभृगुरूपेण धीमता ३७७

आंगिरसेनतेतत्रकृतादिग्वाससोसुराः
 बर्हिपिच्छध्वजंतेषांगुंजिकाचारुमालिकां ३७८
 दत्वाचकारतेषांतुशिरसोलुंचनंततः
 केशस्योत्पाटनंचैवपरमंधर्मसाधनम् ३७९
 धनानामीश्वरोदेवोधनदःकेशलुंचनात्
 सिद्धिंपरमिकांप्राप्ताःसदावेषस्यधारणात् ३८०
 नित्यत्वंलभ्यतेह्येवंपुराप्राहार्हतःस्वयम्
 वालोत्पाटेनदेवत्वंमानुषैर्लभ्यतेत्वह ३८१
 किंनकुर्वीततत्तस्मान्महापुण्यप्रदंयतः
 मनोरथोहिदेवानांलोकेवैमानुषेकदा ३८२
 अस्मिन्स्याद्भारतेवर्षेजन्मनःश्रावकेकुले
 तपसायुञ्ज्महेस्मान्वैकेशोत्पाटनपूर्वकम् ३८३
 तीर्थकराश्चतुर्विंशत्तथातैस्तुपुरस्कृताः
 छायाकृतंफणींद्रेणध्यानमार्गप्रदर्शकम् ३८४
 स्तुवन्तंमंत्रवादेनस्वर्गोहस्तगतोर्हतं
 मोक्षोवाभवितानूनंविचारःकोत्रकथ्यते ३८५
 कदास्यामर्षयोभूत्वासूर्याग्निसमतेजसः
 जप्त्वाविरागिणश्चैवमनुपंचांगकंतथा ३८६
 तथातपस्यतांमृत्युंगतानांकालपर्ययात्
 पाषाणेनशिरोभग्नंभवतेपुण्यकर्मणाम् ३८७
 अरण्येनिर्जनेवासःकदावैभविताहिनः
 कर्णजप्यंश्रावकाश्चकरिष्यंतिसमाहिताः ३८८
 भोभोऋषेणगंतव्यंमोक्षमार्गीयतोभवान्
 लब्धानियानिस्थानानिभूयोवृत्तिकराणिच ३८९
 त्याज्यानितेनचैतानिसत्यमेववचोहिनः
 अस्मदीयेनतपसानियमैर्विविधैस्तथा ३९०
 ब्रजध्वंचोत्तमंस्थानंमोक्षमार्गचयंबुधाः
 विदंतिभक्तिभावेनतपोयुक्तास्तपस्विनः ३९१
 अंक्षेषुनिग्रहोयत्रदयाभूतेषुसर्वदा
 तत्तपोधर्ममित्युक्तंसर्वाचान्याविडंबना ३९२

ज्ञात्वैतद्भवतासाध्यंगंतव्यंपरमंपदम्
 यांवैतीर्थकरायातायांगतियोगिनोगताः ३६३
 एवंवैदेवताःपूर्वविद्याधरमहोरगाः
 मनोरथाभिलाषांस्तेचिंतयंतोदिवानिशम् ३६४
 यद्येषणावैयुष्माकंसंसारविरतौकृता
 परित्यजध्वंदाराणिस्वर्गमार्गार्गलानिच ३६५
 यस्यांयोनौपितायातस्तांयोनिंसेवसेकथम्
 आत्ममांसोपममांसंकथंखादंतिजंतवः ३६६
 ततस्तेदानवाभीष्माऊचुःसर्वेगुरुंवचः
 दीक्षस्वनोमहाभागभ्रूणकानग्रतःस्थितान् ३६७
 तथाकृत्वासतानाहसमयेनपुरोहितः
 प्रणामोनान्यदेवेषुकर्तव्योवःकदाचन ३६८
 एकस्थानेयदाभक्तंभोक्तव्यंकरसंपुटे
 तत्रस्थानेस्थितंतोयंकेशकीटविवर्जितम् ३६९
 तुल्यंप्रियाप्रियंकार्यंनान्यदृष्टिहतंक्वचित्
 भोक्तव्यमेतेनविभोआचारेणतथाकुरु ४००
 भवध्वंसहितायूयंतैतथामोक्षभागिनः
 एवमुक्त्वासनियमान्कृत्वातान्दनुपुंगवान् ४०१
 जगामधिषणोराजन्देवलोकंदिवौकसाम्
 आचक्षेसतत्सर्वदानवानांचकारितम् ४०२
 ततस्तेत्वसुराजगमुर्मदामभितोवसन्
 दृष्ट्वातान्दानवांस्तत्रप्रह्लादेनविनाकृतान् ४०३
 देवराजस्ततोहृष्टोनमुचिंप्राहवैवचः
 हिरण्यक्षयज्ञहनंधर्मघ्नंवेदनिंदकम् ४०४
 राक्षसंकूरकर्माणंप्रघसंविघसंतथा
 मुचिंचैवतथाबाणंविरोचनमथापिवा ४०५
 महिषाक्षबाष्कलंचप्रचंडंचंडकंतथा
 रोचमानंतथात्युग्रंसुषेणंदानवोत्तमम् ४०६
 एतान्दृष्ट्वातथान्यान्दानवेद्रानथाब्रवीत्
 इन्द्रउवाच

दानवेन्द्राःपुराजाताःकृतराज्यंत्रिविष्टपे ४०७

इदानींकथमेवेदं व्रतं वेदविलोपकम्

भवद्भिःकर्तुमारब्धं नग्नमुंडिकमंडलु ४०८

मयूरध्वजधारित्वंकथंचैवेहतिष्ठथ

दानवाऊचुः

त्यक्तःसर्वासुरभावः ऋषिधर्मेवयंस्थिताः ४०९

धर्मवृद्धिकरंकर्मचरामःसर्वजंतुषु

त्रैलोक्यराज्यमखिलंभुङ्क्वशक्रव्रजस्वच ४१०

तथेतिचोक्त्वामघवापुनर्यातस्त्रिविष्टपम्

एवंतेमोहिताःसर्वेभीष्मदेवपुरोधसा ४११

नर्मदासरितंप्राप्यस्थितादानवसत्तमाः

ज्ञात्वाशुक्रेणतेसर्वेवृत्तांतमनुबोधिताः ४१२

तदात्रैलोक्यहरणेचक्रुःक्रूरांपुनर्मतिम् ४१३

इतिश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेऽवतारचरितं नामत्रयोदशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

कथंत्रिपुरुषाज्जातोह्यर्जुनःपरवीरहा

कथंकर्णस्तुकानीनःसूतजःपरिकीर्त्यते १

वरंतयोःकथंभूतंसर्गादेवतद्वद

बृहत्कौतूहलंमह्यंतद्भवान्वक्तुमर्हति २

पुलस्त्यउवाच

छिन्नेवक्त्रेपुराब्रह्माक्रोधेनमहतावृतः

ललाटेस्वेदमुत्पन्नंगृहीत्वाताडयद्भुवि ३

स्वेदतःकुंडलीजज्ञेसधनुष्कोमहेषुधिः

सहस्रकवचीवीरःकिंकरोमीत्युवाचह ४

तमुवाचविरिंचस्तुदर्शयन्नुद्रमोजसा

हन्यतामेषदुर्बुद्धिर्जायतेनयथापुनः ५

ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाधनुरुद्यम्यपृष्ठतः

संप्रतस्थेमहेशस्यबाणहस्तोतिरौद्रदृक् ६

दृष्ट्वापुरुषमत्युग्रंभीतस्तस्यत्रिलोचनः
 अपक्रांतस्ततोवेगाद्विष्णोराश्रममभ्यगात् ७
 त्राहित्राहीतिमांविष्णोनरादस्माच्चशत्रुहन्
 ब्रह्मणानिर्मितःपापोम्लेच्छरूपोभयंकरः ८
 यथाहन्यान्नमांकुद्धस्तथाकुरुजगत्पते
 हुंकारध्वनिनाविष्णुर्मोहयित्वातुतंनरम् ९
 अदृश्यःसर्वभूतानांयोगात्माविश्वदृक्प्रभुः
 तत्रप्राप्तंविरूपाक्षंसांत्वयामासकेशवः १०
 ततस्सप्रणतोभूमौदृष्टोदेवेनविष्णुना
 विष्णुरुवाच
 पौत्रोहिमेभवानुद्रकंतेकामंकरोम्यहम् ११
 दृष्ट्वानारायणंदेवंभिक्षांदेहीत्युवाचह
 कपालंदर्शयित्वाग्रेप्रज्वलंस्तेजसोत्कटम् १२
 कपालपाणिंसंप्रेक्ष्यरुद्रंविष्णुरचिन्तयत्
 कोन्योयोग्योभवेद्भिक्षादानस्यसांप्रतम् १३
 योग्योयमितिसंकल्प्यदक्षिणंभुजमर्पयत्
 तद्विभेदातितीक्ष्णेनशूलेनशशिशेखरः १४
 प्रावर्ततततोधाराशोणितस्यविभोर्भुजात्
 जांबूनदरसाकारावह्निज्वालेवनिर्मिता १५
 निपपातकपालांतश्शम्भुनासाप्रभिक्षिता
 ऋज्वीवेगवतीतीव्रास्पृशंतीत्वांबरंजवात् १६
 पंचाशद्योजनादैर्घ्याद्विस्ताराद्दशयोजना
 दिव्यवर्षसहस्रंसासमुवाहहरेर्भुजात् १७
 इयंतंकालमीशोसौभिक्षांजग्राहभिक्षुकः
 दत्तानारायणेनाथकापालेपात्रउत्तमे १८
 ततोनारायणःप्राहशंभुंपरमिदंवचः
 संपूर्णवानवापात्रंततोवैपरमीश्वरः १९
 सतोयांबुदनिर्घोषंश्रुत्वावाक्यंहरेर्हरः
 शशिसूर्याग्निनयनःशशिशेखरशोभितः २०
 कपालेदृष्टिमावेश्यत्रिभिर्नैर्त्रैर्जनार्दनम्

अंगुल्याघटयन्प्राहकपालंपरिपूरितम् २१
 श्रुत्वाशिवस्यतांवाणींविष्णुर्धारांसमाहरत्
 पशतोथहरेरीशःस्वांगुल्यारुधिरंतदा २२
 दिव्यवर्षसहस्रंचदृष्टिपातैर्ममथसः
 मथ्यमानेततोरक्तेकलिलंबुद्बुदंक्रमात् २३
 बभूवचततःपश्चात्किरीटीसशरासनः
 बद्धतूणीरयुगलोवृषस्कंधोङ्गुलित्रवान् २४
 पुरुषोवह्निसंकाशःकपालेसंप्रदृश्यते
 तंदृष्ट्वाभगवान्विष्णुःप्राहरुद्रमिदंवचः २५
 कपालेभवकोवाऽयप्रादुर्भूतोभवन्नरः
 वचःश्रुत्वाहरेरीशस्तमुवाचविभोशृणु २६
 नरोनामैषपुरुषःपरमास्त्रविदांवरः
 भवतोक्तोनरइतिनरस्तस्माद्भविष्यति २७
 नरनारायणौचोभौयुगेख्यातौभविष्यतः
 संग्रामेदेवकार्येषुलोकानांपरिपालने २८
 एषनारायणसरवोनरस्तस्माद्भविष्यति
 अथासुरवधेसाह्यंतवकर्तामहाद्युतिः २९
 मुनिर्ज्ञानपरीक्षायांजेतालोकेभविष्यति
 तेजोधिकमिदंदिव्यंब्रह्मणःपंचमंशिरः ३०
 तेजसोब्रह्मणोदीप्ताद्भुजस्यतवशोणितात्
 ममदृष्टिनिपाताच्चत्रीणितेजांसियानितु ३१
 तत्संयोगसमुत्पन्नःशत्रुंयुद्धेविजेष्यति
 अवध्यायेभविष्यंतिदुर्जयाअपिचापरे ३२
 शक्रस्यचामराणांचतेषामेषभयंकरः
 एवमुक्त्वास्थितःशंभुर्विस्मितश्चहरिस्तदा ३३
 कपालस्थःसतत्रैवतुष्टावहरकेशवौ
 शिरस्यंजलिमाधायतदावीरउदारधीः ३४
 किंकरोमीतितौप्राहइत्युक्त्वाप्रणतःस्थितः
 तमुवाचहरःश्रीमान्ब्रह्मणास्वेनतेजसा ३५
 सृष्टोनरोधनुष्पाणिस्त्वमेनंतुनिषूदय

इत्थमुक्त्वांजलिधरंस्तुवंतंशंकरोनरम् ३६
 तथैवांजलिसंबद्धंगृहीत्वाचकरद्वयम्
 उद्धृत्याथकपालात्तंपुनर्वचनमब्रवीत् ३७
 सएषपुरुषोरौद्रोयोमयावेदितस्तव
 विष्णुहंकाररचितमोहनिद्रांप्रवेशितः ३८
 विबोधयैनंत्वरितमित्युक्त्वान्तर्दधेहरः
 नारायणस्यप्रत्यक्षंनरेणानेनवैतदा ३९
 वामपादहतःसोपिसमुत्तस्थौमहाबलः
 ततोयुद्धंसमभवत्स्वेदरक्तजयोर्महत् ४०
 विस्फारितधनुःशब्दंनादिताशेषभूतलम्
 कवचंस्वेदजस्यैकरक्तजेनत्वपाकृतम् ४१
 एवंसमेतयोर्युद्धेदिव्यंवर्षद्वयंतयोः
 युध्यतोःसमतीतंचस्वेदरक्तजयोर्नृप ४२
 रक्तजंद्विभुजंदृष्ट्वास्वेदजंचैवसंगतौ
 विचिन्त्यवासुदेवोगाद्ब्रह्मणःसदनंपरम् ४३
 ससंभ्रममुवाचेदंब्रह्माणंमधुसूदनः
 रक्तजेनाद्यभोब्रह्मन्स्वेदजोयंनिपातितः ४४
 श्रुत्वैतदाकुलोब्रह्माबभाषेमधुसूदनम्
 हरेद्यजन्मनिनरोमदीयोजीवतादयम् ४५
 तथातुष्टोब्रवीत्तंचविष्णुरेवंभविष्यति
 गत्वातयोरणमपिनिवार्याहचतावुभौ ४६
 अन्यजन्मनिभविताकलिद्वापरयोर्मिथः
 संधौमहारणेजातेतत्राहंयोजयामिवां ४७
 विष्णुनातुसमाहूयग्रहेश्वरसुरेश्वरौ
 उक्ताविमौनरौभद्रौपालनीयौममाज्ञया ४८
 सहस्रांशोस्वेदजोयंस्वकीयोशोधरातले
 द्वापरांतेवतार्योयंदेवानांकार्यसिद्धये ४९
 यंदूनांतुकुलेभावीशूरोनाममहाबलः
 तस्यकन्यापृथानामरूपेणाप्रतिमाभुवि ५०
 उत्पत्स्यतिमहाभागादेवानांकार्यसिद्धये

दुर्वासास्तुवरंतस्यैमंत्रग्रामंप्रदास्यति ५१
 मंत्रेणानेनयंदेवंभक्त्याआवाहयिष्यति
 देवितस्यप्रसादात्तुतवपुत्रोभविष्यति ५२
 साचत्वामुदयेदृष्ट्वासाभिलाषारजस्वला
 चिंताभिपन्नातिष्ठंतीभजितव्याविभावसो ५३
 तस्यागर्भेत्वयंभावीकानीनःकुंतिनंदनः
 भविष्यतिसुतोदेवदेवकार्यार्थसिद्धये ५४
 तथेतिचोक्त्वाप्रोवाचतेजोराशिर्दिवाकरः
 पुत्रमुत्पादयिष्यामिकानीनंबलगर्वितम् ५५
 यस्यकर्णेतिवैनामलोकःसर्वोवदिष्यति
 मत्प्रसादादस्यविष्णोविप्राणांभावितात्मनः ५६
 अदेयंनास्तिवैलोकेवस्तुकिंचिच्चकेशव
 एवंप्रभावंचैवैनंजनयेवचनात्तव ५७
 एवमुक्त्वासहस्रांशुर्देवंदानवघातिनम्
 नारायणंमहात्मानंतत्रैवांतर्दधेरविः ५८
 अदर्शनंगतेदेवेभास्करे वारितस्करे
 वृद्धश्रवसमप्येवमुवाचप्रीतमानसः ५९
 सहस्रनेत्ररक्तोत्थोनरोयमदनुग्रहात्
 स्वांशभूतोद्वापरांत्योक्तव्योभूतलेत्वया ६०
 यदापांडुर्महाभागःपृथांभार्यामवाप्स्यति
 मार्त्रीचापिमहाभागतदारण्यंगमिष्यति ६१
 तस्याप्यरण्यसंस्थस्यमृगःशापंप्रदास्यति
 तेनचोत्पन्नवैराग्यःशतशृगंगमिष्यति ६२
 पुत्रानभीप्सन्क्षेत्रोत्थान्भार्यासप्रवदिष्यति
 अनीप्संतीतदाकुंतीभर्तारंसावदिष्यति ६३
 नाहंमर्त्यस्यवैराजन् पुत्रानिच्छेकथंचन
 दैवतेभ्यःप्रसादाच्चपुत्रानिच्छेनराधिप ६४
 प्रार्थयंत्यैत्वयाशक्रकुंत्यैदेयोनरस्ततः
 वचसाचमदीयेनएवंकुरुशचीपते ६५
 अथाब्रवीत्तदाविष्णुंदेवेशोदुःखितोवचः

अस्मिन्मन्वन्तरेतीतेचतुर्विंशतिकेयुगे ६६
 अवतीर्यरघुकुलेगृहेदशरथस्यच
 रावणस्यवधार्थायशांत्यर्थंचदिवौकसाम् ६७
 रामरूपेणभवतासीतार्थमटतावने
 मत्पुत्रोहिंसितोदेवसूर्यपुत्रहितार्थिना ६८
 वालिनामप्लवंगेन्द्रःसुग्रीवार्थेत्वयायतः
 दुःखेनानेनतप्तोहंगृह्णामिनसुतंनरम् ६९
 अगृह्णमानंदेवेन्द्रंकारणांतरवादिनम्
 हरिःप्रोचेशुनासीरंभुवोभारावतारणे ७०
 अवतारंकरिष्यामिमर्त्यलोकेत्वहंप्रभो
 सूर्यपुत्रस्यनाशार्थंजयार्थमात्मजस्यते ७१
 सारथ्यंचकरिष्यामिनाशंकुरुकुलस्यच
 ततोहृष्टोभवच्छक्रोविष्णुवाक्येनतेनह ७२
 प्रतिगृह्णनरंहृष्टःसत्यंचास्तुवचस्तव
 एवमुक्त्वावरंदेवःप्रेषयित्वाच्युतःस्वयम् ७३
 गत्वातुपुंडरीकाक्षोब्रह्माणंप्राहवैपुनः
 त्वयासृष्टमिदंसर्वं त्रैलोक्यंसचराचरम् ७४
 आवांकार्यस्यकरणेसहायौचतवप्रभो
 स्वयंकृत्वापुनर्नाशंकर्तुंदेवनबुध्यसे ७५
 कृतंजुगुप्सितंकर्मशंभुमेतंजिघांसता
 त्वयाचदेवदेवस्यसृष्टःकोपेनवैपुमान् ७६
 शुद्ध्यर्थमस्यपापस्यप्रायश्चित्तंपरंकुरु
 गृह्णन्वह्नित्रयंदेवअग्निहोत्रमुपाहर ७७
 पुण्यतीर्थेतथादेशेवनेवापिपितामह
 स्वपत्न्यासहितोयज्ञंकुरुष्वास्मत्परिग्रहात् ७८
 सर्वेदेवास्तथादित्यारुद्राश्चापिजगत्पते
 आदेशंतैकरिष्यंतियतोस्माकंभवान्प्रभुः ७९
 एकोहिगार्हपत्योग्निर्दक्षिणाग्निर्द्वितीयकः
 आहवनीयस्तृतीयस्तुत्रिकुंडेषुप्रकल्पय ८०
 वर्तुलेत्वर्चयात्मानम्मामथोधनुराकृतौ

चतुःकोणेहरंदेवंऋग्यजुःसामनामभिः ८१
 अग्नीनुत्पाद्यतपसापरामृद्धिमवाप्यच
 दिव्यं वर्षसहस्रं तु हुत्वाग्नीन्शमयिष्यसि ८२
 अग्निहोत्रात्परं नान्यत्पवित्रमिह पठ्यते
 सुकृतेनाग्निहोत्रेण प्रशुद्धं तिभुविद्विजाः ८३
 पंथानो देवलोकस्य ब्राह्मणैर्दशितास्त्वमी
 एकोग्निः सर्वदा धार्यो गृहस्थेन द्विजन्मना ८४
 विनाग्निना द्विजेनेह गार्हस्थ्यन्न तुलभ्यते
 भीष्म उवाच
 योसौ कपालादुत्पन्नो नरो नाम धनुर्द्धरः ८५
 किमेष माधवाज्जात उता होस्वेन कर्मणा
 उतरुद्रेण जनितो ह्यथवा बुद्धिपूर्वकम् ८६
 ब्रह्मन् हिरण्यगर्भो यमंडजातश्चतुर्मुखः
 अद्भुतं पञ्चमंतस्य वक्रं तत्कथमुत्थितम् ८७
 सत्वैरजो न दृश्येत न सत्वं रजसि क्वचित्
 सत्वस्थो भगवान् ब्रह्मा कथमुद्रेकमादधात् ८८
 मूढात्मनानरो येन हंतुं हि प्रहितो हरं
 पुलस्त्य उवाच
 महेश्वरहरी चैतोद्भावेव सत्पथि स्थितौ ८९
 तयोरविदितं नास्ति सिद्धासिद्धं महात्मनोः
 ब्रह्मणः पंचमं वक्रमूर्द्ध्वमासीन्महात्मनः ९०
 ततो ब्रह्मा भवन्मूढोरजसा चोपबृंहितः
 ततो यं तेजसा सृष्टिममन्यत मया कृता ९१
 मत्तो न्योनास्ति वै देवो येन सृष्टिः प्रवर्तिता
 सह देवाः सगंधर्वाः पशुपत्निमृगाकुलाः ९२
 एवं मूढः सपंचास्यो विरिंचिरभवत्पुनः
 प्राग्वक्रं मुखमेतस्य ऋग्वेदस्य प्रवर्तकम् ९३
 द्वितीयं वदनं तस्य यजुर्वेदप्रवर्तकम्
 तृतीयं सामवेदस्य अथर्वार्थचतुर्थकम् ९४
 सांगोपांगेतिहासांश्च सरहस्यान्संग्रहान्

वेदानधीतेवक्त्रेणपंचमेनोर्द्ध्वचक्षुषा ६५
 तस्यासुरसुराःसर्वेवक्त्रस्याद्भुतवर्चसः
 तेजसानप्रकाशंतेदीपाःसूर्योदयेयथा ६६
 स्वपुरेष्वपिसोद्वेगाह्यवर्ततविचेतसः
 नकंचिद्गणयेच्चान्यंतेजसाक्षिपतेपरान् ६७
 नाभिगंतुनचद्रष्टुंपुरस्तान्नोपसर्पितुम्
 शेकुस्त्रस्ताःसुरास्सर्वेपद्मयोनिंमहाप्रभुम् ६८
 अभिभूतमिवात्मानंमन्यमानाहतत्वेषः
 सर्वेतेमंत्रयामासुर्देवताहितमात्मनः ६९
 गच्छामःशरणंशंभुनिस्तेजसोस्यतेजसा
 देवाऊचुः
 नमस्तेसर्वसत्वेशमहेश्वरनमोनमः १००
 जगद्योनेपरंब्रह्मभूतानांत्वंसनातनः
 प्रतिष्ठासर्वजगतांत्वंहेतुर्विष्णुनासह १०१
 एवंसंस्तूयमानोसौदेवर्षिपितृदानवैः
 अंतर्हितउवाचेदंदेवाःप्रार्थयतेप्सितम् १०२
 देवाऊचुः
 प्रत्यक्षदर्शनंदत्वादेहिदेवयथेप्सितम्
 कृत्वाकारुण्यमस्माकंवरश्चापिप्रदीयताम् १०३
 यदस्माकंमहद्दीर्यंतेजस्रोजःपराक्रमः
 तत्सर्वंब्रह्मणाग्रस्तंपंचमास्यस्यतेजसा १०४
 विनेशुःसर्वतेजांसित्वत्प्रसादात्पुनःप्रभो
 जायतेतुयथापूर्वतथाकुरुमहेश्वर १०५
 ततःप्रसन्नवदनोदेवैश्चापिनमस्कृतः
 जगामयत्रब्रह्मासौरजोहंकारमूढधीः १०६
 स्तुवंतोदेवदेवेशंपरिवार्यसमाविशन्
 ब्रह्मातमागतंरुद्रंनजज्ञेरजसावृतः १०७
 सूर्यकोटिसहस्राणांतेजसारंजयन्जगत्
 तदादृश्यतविश्वात्माविश्वसृग्विश्वभावनः १०८
 सपितामहमासीनंसकलंदेवमंडलम्

अभिगम्यततोरुद्रोब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् १०६
 अहोतितेजसावक्त्रमधिकंदेवराजते
 एवमुक्त्वाट्टहासंतुमुमोचशशिशेखरः ११०
 वामांगुष्ठनखाग्रेणब्रह्मणःपंचमंशिरः
 चकर्तकदलीगर्भनरःकररुहैरिव १११
 विच्छिन्नंतुशिरःपश्चाद्भवहस्तेस्थितंतदा
 ग्रहमंडलमध्यस्थोद्वितीयइवचंद्रमाः ११२
 करोत्क्षिप्तकपालेनननर्तचमहेश्वरः
 शिखरस्थेनसूर्येणकैलासइवपर्वतः ११३
 छिन्नेवक्त्रेततोदेवाहृष्टास्तंवृषभध्वजम्
 तुष्टुवुर्विविधैस्तोत्रैर्देवदेवंकपर्दिनम् ११४
 देवाऊचुः
 नमःकपालिनेनित्यंमहाकालस्यकालिने
 एश्वर्यज्ञानयुक्तायसर्वभागप्रदायिने ११५
 नमोहर्षविलासायसर्वदेवमयायच
 कलौसंहारकर्तात्वमहाकालःस्मृतोह्यसि ११६
 भक्तानामार्तिनाशस्त्वंदुःखांतस्तेनचोच्यसे
 शंकरोष्याशुभक्तानांतेनत्वंशंकरःस्मृतः ११७
 छिन्नंब्रह्मशिरोयस्मात्त्वंकपालंबिभर्षिच
 तेनदेवकपालीत्वंस्तुतोह्यद्यप्रसीदनः ११८
 एवंस्तुतःप्रसन्नात्मादेवान्प्रस्थाप्यशंकरः
 स्वानिधिष्यानिभगवांस्तत्रैवासीन्मुदान्वितः ११९
 विज्ञायब्रह्मणोभावंततोवीरस्यजन्मच
 शिरोनीरस्यवाक्यात्तुलोकानांकोपशांतये १२०
 शिरस्यंजलिमाधायतुष्टावाथप्रणम्यतम्
 तेजोनिधिपरंब्रह्मज्ञातुमित्थंप्रजापतिम् १२१
 निरुक्तसूक्तरहस्यैर्ऋग्यजुःसामभाषितैः
 रुद्रउवाच
 अप्रमेयनमस्तेस्तुपरमस्यपरात्मने १२२
 अब्रुतानांप्रसूतिस्त्वंतेजसांनिधिरक्षयः

विजयाद्विश्वभावस्त्वंसृष्टिकर्तामहाद्युते १२३
 ऊर्ध्ववक्त्रनमस्तेस्तुसत्वात्मकधरात्मक
 जलशायिन्जलोत्पन्नजलालयनमोस्तुते १२४
 जलजोत्फुल्लपत्राक्षजयदेवपितामह
 त्वयाह्युत्पादितःपूर्वसृष्ट्यर्थमहमीश्वर १२५
 यज्ञाहुतिसदाहारयज्ञांगेशनमोस्तुते
 स्वर्णगर्भपद्मगर्भदेवगर्भप्रजापते १२६
 त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारःस्वधात्वंपद्मसंभव
 वचनेनतुदेवानांशिरशिष्टन्नमयाप्रभो १२७
 ब्रह्महत्याभिभूतोस्मिमांत्वंपाहिजगत्पते
 इत्युक्तोदेवदेवेनब्रह्मावचनमब्रवीत् १२८
 ब्रह्मोवाच
 सखानाराणोदेवःसत्वांपूतंकरिष्यति
 कीर्तनीयस्त्वयाधन्यःसमेपूज्यःस्वयंविभुः १२९
 अनुध्यातोऽसिवैनूनंतेनदेवेनविष्णुना
 येनतेभक्तिरुत्पन्नास्तोतुंमांमतिरुत्थिता १३०
 शिरश्छेदात्कपालीत्वंसोमसिद्धांतकारकः
 कोटीःशतंचविप्राणामुद्धर्तासिमहाद्युते १३१
 ब्रह्महत्याव्रतंकुर्यान्नान्यत्किंचनविद्यते
 अभाष्याःपापिनःक्रूराब्रह्मघ्नाःपापकारिणः १३२
 वैतानिकाविकर्मस्थानतेभाष्याःकथंचन
 तैस्तुदृष्टैस्तथाकार्यभास्करस्यावलोकनम् १३३
 अंगस्पर्शकृतेरुद्रसचैलोजलमाविशेत्
 एवंशुद्धिमवाप्नोतिपूर्वदृष्टांमनीषिभिः १३४
 सभवान्ब्रह्महन्तासिशुद्ध्यर्थव्रतमाचर
 चीर्णेव्रतेपुनर्भूयःप्राप्स्यसित्वंवरान्बहून् १३५
 एवमुक्त्वागतोब्रह्मारुद्रस्तन्नाभिजज्ञिवान्
 अचिंतयत्तदाविष्णुंध्यानगत्याततःस्वयं १३६
 लक्ष्मीसहायंवरदंदेवदेवंसनातनम्
 अष्टांगप्रणिपातेनदेवदेवस्त्रिलोचनः १३७

तुष्टावप्रणतोभूत्वाशंखचक्रगदाधरम्

रुद्रउवाच

परंपराणाममृतंपुराणंपरात्परंविष्णुमनंतवीर्यं १३८
स्मरामिनित्यंपुरुषंवरेणयंनारायणंनिष्प्रतिमंपुराणम्
परात्परंपूर्वजमुग्रवेगंगंभीरगंभीरधियांप्रधानम् १३९
नतोस्मिदेवंहरिमीशितारंपरात्परंधामपरंचधाम
परापरंतत्परमंचधामपरापरेशंपुरुषंविशालम् १४०
नारायणंस्तौमिविशुद्धभावंपरापरंसूक्ष्ममिदंससर्ज
सदास्थितत्वात्पुरुषप्रधानंशांतंप्रधानंशरणंममास्तु १४१
नारायणंवीतमलंपुराणंपरात्परंविष्णुमपारपारम्
पुरातनंनीतिमतांप्रधानंधृतिक्षमाशांतिपरंक्षितीशम् १४२
शुभंसदास्तौमिमहानुभावंसहस्रमूर्द्धानमनेकपादम्
अनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रंक्षराक्षरंक्षीरसमुद्रनिद्रम् १४३
नारायणंस्तौमिपरंपरेशंपरात्परंयत्त्रिदशैरगम्यम्
त्रिसर्गसंस्थंत्रिहुताशनेत्रंत्रितत्त्वलक्ष्यंत्रिलयंत्रिनेत्रम् १४४
नमामिनारायणमप्रमेयंकृतेसितंद्वापरतश्चरक्तम्
कलौचकृष्णंतमथोनमामिससर्जयोवक्त्रतएवविप्रान् १४५
भुजांतरात्क्षत्रमथोरुयुग्माद्विशःपदाग्राच्चतथैवशूद्रान्
नमामितंविश्वतनुंपुराणंपरात्परंपारगमप्रमेयम् १४६
सूक्ष्ममूर्त्तिमहामूर्त्तिविद्यामूर्त्तिममूर्त्तिकम्
कवचंसर्वदेवानांनमस्येवारिजेक्षणम् १४७
सहस्रशीर्षदेवेशंसहस्राक्षंमहाभुजम्
जगत्संव्याप्यतिष्ठंतंनमस्येपरमेश्वरम् १४८
शरणयंशरणंदेवंविष्णुंजिष्णुंसनातनम्
नीलमेघप्रतीकाशनमस्येशार्ङ्गपाणिनम् १४९
शुद्धंसर्वगतंनित्यंव्योमरूपंसनातनम्
भावाभावविनिर्मुक्तंनमस्येसर्वगंहरिम् १५०
नचात्रकिंचित्पश्यामिव्यतिरिक्तंतवाच्युत
त्वन्मयंचप्रपश्यामिसर्वमेतच्चराचरम् १५१
एवंतुवदतस्तस्यरुद्रस्यपरमेष्ठिनः

इतीरितेस्तेन सनातनस्वयंपरात्परस्तस्यबभूवदर्शने १५२
 रथांगपाणिर्गरुडासनोगिरिंविदीपयन्भास्करवत्समुत्थितः
 वरंवृणीष्वेतिसनातनोब्रवीद्वरस्तवाहंवरदःसमागतः १५३
 इतीरितेरुद्रवरोजगादममातिशुद्धिर्भवितासुरेश
 नचास्यपापस्यहरंहिचान्यत्संदृश्यतेग्रचंचत्रृतेभवंतम् १५४
 ब्रह्महत्याभिभूतस्यतनुर्मेकृष्णतांगता
 शवगंधश्चमेगात्रेलोहस्याभरणानिमे १५५
 कथंमेनभवेदेवमेतद्रूपंजनार्दनम्
 किंकरोमिमहादेवयेनमेपूर्विकातनूः १५६
 त्वत्प्रसादेनभवितातन्मेकथयचाच्युत
 विष्णुरुवाच
 ब्रह्मवध्यापराचोग्रासर्वकष्टप्रदापरा १५७
 मनसापिनकुर्वीतपापस्यास्यतुभावनाम्
 भवतादेववाक्येननिष्ठाचैषानिबोधिता १५८
 इदानींत्वमहाबाहोब्रह्मणोक्तंसमाचर
 भस्मसर्वाणिगात्राणित्रिकालंघर्षयेस्तनौ १५९
 शिखायांकर्णयोश्चैवकरेचास्थीनिधारय
 एवंचकुर्वतोरुद्रकष्टंनैवभविष्यति १६०
 संदिश्यैवंसभगवांस्ततोतद्भानमीश्वरः
 लक्ष्मीसहायोगतवान् रुद्रस्तंनभिज्जिवान् १६१
 कपालपाणिर्देवेशःपर्यटन्वसुधामिमाम्
 हिमवंतंसमैनाकंमेरुणाचसहैवतु १६२
 कैलासंसकलंविंध्यंनीलंचैवमहागिरिम्
 कांचीकाशींताम्रलिप्तामगधामाविलांतथा १६३
 वत्सगुल्मंचगोकर्णंतथाचैवोत्तरान्कुरुन्
 भद्राश्वंकेतुमालंचवर्षहैरगयकंतथा १६४
 कामरूपंप्रभासंचमहेंद्रंचैवपर्वतम्
 ब्रह्महत्याभिभूतोसौभ्रमंस्त्राणंनविंदति १६५
 त्रपान्वितःकपालंतुपश्यन्हस्तगतंसदा
 करौविधुन्वन्बहुशोविक्षिप्तश्चमुहुर्मुहुः १६६

यदास्यधुन्वतोहस्तौकपालंपततेनतु
 तदास्यबुद्धिरुत्पन्नाव्रतंचैतत्करोम्यहम् १६७
 मदीयेनैवमार्गेणद्विजायास्यंतिसर्वतः
 ध्यात्वैवंसुचिरंदेवोवसुधांविचचारह १६८
 पुष्करंतुसमासाद्यप्रविष्टोरण्यमुत्तमम्
 नानाद्रुमलताकीर्णनानामृगरवाकुलम् १६९
 द्रुमपुष्पभरामोदवासितंयत्सुवायुना
 बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम् १७०
 नानागंधरसैरन्यैःपक्वापक्वैःफलैस्तथा
 विवेशतरुबृंदेनपुष्पामोदाभिनंदितः १७१
 अत्राराधयतोभक्त्याब्रह्मादास्यतिमेवरम्
 ब्रह्मप्रसादात्संप्राप्तंपौष्करंज्ञानमीप्सितम् १७२
 पापघ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्द्धनम्
 एवंवैध्यायतस्तस्यरुद्रस्यामिततेजसः १७३
 आजगामततोब्रह्माभक्तिप्रीतोथकंजजः
 उवाचप्रणतरुद्रमुत्थाप्यचपुनर्गुरुः १७४
 दिव्यव्रतोपचारेणसोहमाराधितस्त्वया
 भवताश्रद्धयात्यर्थममदर्शनकांक्षया १७५
 व्रतस्थामांहिपश्यंतिमनुष्यादेवतास्तथा
 तदिच्छयाप्रयच्छामिवरंयत्प्रवरंवरम् १७६
 सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थंव्रतंयस्मान्निषेवितम्
 मनोवाक्कायभावैश्चसंतुष्टेनांतरात्मना १७७
 कंददामिचवैकामंवदभोस्तेयथेप्सितम्
 रुद्रउवाच
 एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहावरः १७८
 यद्दृष्टोसिजगद्वंद्वजगत्कर्तर्नमोस्तुते
 महतायज्ञसाध्येनबहुकालार्जितेनच १७९
 प्राणव्ययकरेणत्वंतपसादेवदृश्यते
 इदंकपालंदेवेशनकरात्पतितंविभो १८०
 त्रपाकराऋषीणांचचर्यैषाकुत्सिताविभो

त्वत्प्रसादाद्ब्रतंचेदंकृतंकापालिकंतुयत् १८१
 सिद्धमेतत्प्रपन्नस्यमहाव्रतमिहोच्यताम्
 पुण्यप्रदेशेयस्मिंस्तुक्षिपामीदंवदस्वमे १८२
 पूतोभवामियेनाहंमुनीनांभावितात्मनाम्
 ब्रह्मोवाच
 अविमुक्तंभगवतःस्थानमस्तिपुरातनम् १८३
 कपालमोचनंतीर्थतवतत्रभविष्यति
 अहंचत्वंस्थितस्तत्रविष्णुश्चापिभविष्यति १८४
 दर्शनेभवतस्तत्रमहापातकिनोपिये
 तेपिभोगान्समश्नंतिविशुद्धाभवेनेमम १८५
 वरणापिअसीचापिद्वेनद्यौसुरवल्लभे
 अंतरालेतयोःक्षेत्रेवध्यानविशतिक्वचित् १८६
 तीर्थानांप्रवरंतीर्थक्षेत्राणांप्रवरंतव
 आदेहपतनाद्येतुक्षेत्रंसेवंतिमानवाः १८७
 तेमृताहंसयानेनदिवंयांत्यकुतोभयाः
 पंचक्रोशप्रमाणेनक्षेत्रंदत्तंमयातव १८८
 क्षेत्रमध्याद्यदागंगागमिष्यतिसरित्पतिम्
 तदासामहतीपुण्यापुरीरुद्रभविष्यति १८९
 पुण्याचोदङ्मुखीगंगाप्राचीचापिसरस्वती
 उदङ्मुखीयोजनेद्वेगच्छतेजाह्नवीनदी १९०
 तत्रवैविबुधाःसर्वेमयासहसवासवाः
 आगतावासमेष्यंतिकपालंतत्रमोचय १९१
 तस्मिंस्तीर्थेतुयेगत्वापिण्डदानेनवैपितृन्
 श्राद्धैस्तुप्रीणयिष्यंतितेषांलोकोऽक्षयोदिवि १९२
 वाराणस्यांमहातीर्थेनरःस्नातोविमुच्यते
 सप्तजन्मकृतात्पापाद्गमनादेवमुच्यते १९३
 तत्तीर्थंसर्वतीर्थानामुत्तमंपरिकीर्तितम्
 त्यजंतितत्रयेप्राणान्प्राणिनःप्रणतास्तव १९४
 रुद्रत्वंतेसमासाद्यमोदंतेभवतासह
 तत्रापिहितुयद्दत्तंदानंरुद्रयतात्मना १९५

स्यान्महच्चफलंतस्यभविताभावितात्मनः
स्वांगस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वंतियेनराः १६६
तेरुद्रलोकमासाद्यमोदंतैसुखिनःसदा
तत्रपूजाजपोहोमःकृतोभवतिदेहिनां १६७
अनंतफलदःस्वर्गोरुद्रभक्तियुतात्मनः
तत्रदीपप्रदानेतुज्ञानचक्षुर्भवेन्नरः १६८
अव्यंगंतरुणंसौम्यंरूपवंतंतुगोसुतम्
योङ्कयित्वामोचयतिसयातिपरमंपदम् १६९
पितृभिःसहितोमोक्षं गच्छतेनात्रसंशयः
अथकिंबहुनोक्तेनयत्तत्रक्रियतेनरैः २००
कर्मधर्मसमुद्दिश्यतदनंतफलंभवेत्
स्वर्गापवर्गयोर्हेतुस्तद्धितीर्थम्मतंभुवि २०१
स्नानाञ्जपात्तथाहोमादनंतफलसाधनम्
गत्वावाराणसीतीर्थभक्त्यारुद्रपरायणाः २०२
येतत्रपंचतांप्राप्ताभक्तास्तेनात्रसंशयः
वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः २०३
प्रपितामहास्तथादित्याइत्येषावैदिकीश्रुतिः
त्रिविधःपिंडदानायविधिरुक्तोमयानघ २०४
मानुषैःपिंडादानंतुकार्यमत्रागतैस्सदा
पिंडदानंचतत्रैवस्वपुत्रैःकार्यमादरात् २०५
सुपुत्रास्तेपितृणांतुभवंतिसुखदायकाः
प्रोक्तंतीर्थमयातुभ्यंदर्शनादपिमुक्तिदम् २०६
स्नात्वातुसलिलेतत्रमुच्यतेजन्मबंधनात्
विमुक्तोब्रह्महत्यायास्तरुद्रयथासुखम् २०७
अविमुक्तेमयादत्तेतिष्ठत्वंभार्ययासह
रुद्रउवाच
पृथिव्यांयानितीर्थानितेष्वहंविष्णुनासह २०८
तिष्ठामिभवतोक्तेनवरएषवृतोमया
अहंदेवोमहादेवआराध्योभवतासदा २०९
वरंदास्यामितेचाहंसंतुष्टेनांतरात्मना

विष्णोश्चाहंप्रदास्यामिवरांश्चमनसीप्सितान् २१०

सुराणांचैवसर्वेषामुनीनांभवितात्मनाम्

अहंदाताअहंयाच्योनान्योभाव्यःकथंचन २११

ब्रह्मोवाच

एवंकरिष्येहंरुद्रयत्वयोक्तंवचःशुभम्

नारायणश्चतेवाक्यंकर्तासर्वनसंशयः २१२

विसृज्यैवंतदारुद्रंब्रह्माचांतरधीयत

वाराणस्यामहादेवोगत्वातीर्थन्यवेशयत् २१३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरुद्रस्यब्रह्मवध्यानाशश्चतुर्दशोऽध्यायः १४

पञ्चदशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

किंकृतंब्रह्मणाब्रह्मन्प्रेष्यवाराणसीपुरीम्

जनार्दनेनकिंकर्मशंकरेणचयन्मुने १

कथंयज्ञःकृतस्तेनकस्मिंस्तीर्थेवदस्वमे

केसदस्याऋत्विजश्चसर्वास्तान्प्रब्रवीहिमे २

केदेवास्तर्पितास्तेनएतन्मेकौतुकमहत्

पुलस्त्यउवाच

श्रीनिधानंपुरंमेरोःशिखरेरत्नचित्रितम् ३

अनेकाश्चर्यनिलयंबहुपादपसंकुलम्

विचित्रधातुभिश्चित्रंस्वच्छस्फटिकनिर्मलम् ४

लतावितानशोभाढ्यंशिखिशब्दविनादितम्

मृगेन्द्ररववित्रस्तगजयूथसमाकुलम् ५

निर्भरांबुप्रपातोत्थशीकरासारशीतलम्

वाताहततरुव्रातप्रसन्नापानचित्रितम् ६

मृगनाभिवरामोदवासिताशेषकाननम्

लतागृहरतिश्रान्तसुप्तविद्याधराध्वगम् ७

प्रगीतकिन्नरव्रातमधुरध्वनिनादितम्

तस्मिन्ननेकविन्यासशोभिताशेषभूमिकम् ८

वैराजंनामभवनंब्रह्मणःपरमेष्ठिनः

तत्रदिव्यांगनोद्गीतमधुरध्वनिनादिता ६
 पारिजातरूपत्पन्नमंजरीदाममालिनी
 रत्नरश्मिसमूहोत्थबहुवर्णविचित्रिता १०
 विन्यस्तस्तंभकोटिस्तुनिर्मलादर्शशोभिता
 अप्सरोनृत्यविन्यासविलासोल्लासलासिता ११
 बह्वातोद्यसमुत्पन्नसमूहस्वननादिता
 लयतालयुतानेकगीतवादित्रशोभिता १२
 सभाकांतिमतीनामदेवानांशर्मदायिका
 ऋषिसंघसमायुक्तामुनिवृंदनिषेविता १३
 द्विजातिसामशब्देननादितानंददायिनी
 तस्यांनिविष्टोदेवेशस्संध्यासक्तःपितामहः १४
 ध्यायतिस्मपरंदेवयेनेदंनिर्मितंजगत्
 ध्यायतोबुद्धिरुत्पन्नाकथंयज्ञंकरोम्यहम् १५
 कस्मिन्स्थानेमयायज्ञःकार्यःकुत्रधरातले
 काशीप्रयागस्तुंगाचनैमिषंश्रृंखलंतथा १६
 कांचीभद्रादेविकाचकुरुक्षेत्रंसरस्वती
 प्रभासादीनितीर्थानिपृथिव्यामिहमध्यतः १७
 क्षेत्राणिपुण्यतीर्थानिसंतियानीहसर्वशः
 मदादेशाच्चरुद्रेणकृतान्यन्यानिभूतले १८
 यथाहंसर्वदेवेषुआदिदेवोव्यवस्थितः
 तथाचैकंपरंतीर्थमादिभूतंकरोम्यहम् १९
 अहंयत्रसमुत्पन्नःपद्मंतद्विष्णाभिजम्
 पुष्करंप्रोच्यतेतीर्थमृषिभिर्वेदपाठकैः २०
 एवंचिंतयतस्तस्यब्रह्मणस्तुप्रजापतेः
 मतिरेषासमुत्पन्नाव्रजाम्येषधरातले २१
 प्राक्स्थानंससमासाद्यप्रविष्टस्तद्वनोत्तमम्
 नानाद्रुमलताकीर्णानानापुष्पोपशोभितम् २२
 नानापक्षिरवाकीर्णानानामृगगणाकुलम्
 द्रुमपुष्पभरामोदैर्वासयद्यत्सुरासुरान् २३
 बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम्

नानागंधरसैःपक्वापक्वैश्चषडृतूद्भवैः २४
 फलैःसुवर्णरूपाढचैर्घ्राणदृष्टिमनोहरैः
 जीर्णपत्रंतृणंयत्रशुष्ककाष्ठफलानिच २५
 बहिःक्षिपतिजातानिमारुतोनुग्रहादिव
 नानापुष्पसमूहानांगंधमादायमारुतः २६
 शीतलोवातिखंभूमिंदिशोयत्राभिवासयन्
 हरितस्निग्धनिशिष्ठद्रैरकीटकवनोत्कटैः २७
 वृक्षैरनेकसंज्ञैर्यद्भूषितंशिखरान्वितैः
 अरोगैर्दर्शनीयैश्चसुवृत्तैःकैश्चिदुज्ज्वलैः २८
 कुटुंबमिवविप्राणामृत्विग्भिर्भातिसर्वतः
 शोभंतेधातुसंकाशैरंकुरैः प्रावृताद्गुमाः २९
 कुलीनैरिवनिशिष्ठद्रैःस्वगुणैःप्रावृतानराः
 पवनाविद्धशिखरैःस्पृशंतीवपरस्परम् ३०
 आजिघ्रंतीवचान्योन्यंपुष्पशाखावतंसकाः
 नागवृक्षाःक्वचित्पुष्पैर्द्रुमवानीरकेसरैः ३१
 नयनैरिवशोभंतेचंचलैःकृष्णातारकैः
 पुष्पसंपन्नशिखराःकर्णिकारद्गुमाःक्वचित् ३२
 युग्मयुग्माद्विधाचेहशोभन्तइवदंपती
 सुपुष्पप्रभवाटोपैस्सिंदुवारद्गुपंक्तयः ३३
 मूर्तिमत्यइवाभांतिपूजितावनदेवताः
 क्वचित्क्वचित्कुंदलताःसपुष्पाभरणोज्वलाः ३४
 दिक्षुवृक्षेषुशोभंतेबालचंद्राइवोच्छ्रिताः
 सर्जार्जुनाःक्वचिद्भ्रान्तिवनोद्देशेषुपुष्पिताः ३५
 धौतकौशेयवासोभिःप्रावृताःपुरुषाइव
 अतिमुक्तकवल्लीभिःपुष्पिताभिस्तथाद्गुमाः ३६
 उपगूढाविराजंतेस्वनारीभिरिवप्रियाः
 अपरस्परसंसक्तैःसालाशोकाश्चपल्लवैः ३७
 हस्तैर्हस्तान्स्पृशंतीवसुहृदश्चिरसंगताः
 फलपुष्पभरानम्राःपनसाःसरलार्जुनाः ३८
 अन्योन्यमर्चयंतीवपुष्पैश्चैवफलैस्तथा

मारुतावेगसंश्लिष्टैः पादपास्सालबाहुभिः ३६
 अभ्याशमागतं लोकं प्रतिभावैरिवोत्थिताः
 पुष्पाणामवरोधेन सुशोभार्थं निवेशिताः ४०
 वसंतमहमासाद्यपुरुषान्स्पर्द्धयंति हि
 पुष्पशोभाभरनतैः शिखरैर्वायुकंपितैः ४१
 नृत्यंतीवनराः प्रीताः स्रगलंकृतशेखराः
 शृंगाग्रपवनक्षिप्ताः पुष्पावलियुताद्रुमाः ४२
 सवल्लीकाः प्रनृत्यंति मानवा इव सप्रियाः
 स्वपुष्पनतवल्लीभिः पादपाः क्वचिदावृताः ४३
 भांतितारागणैश्चित्रैः शरदीवनभस्तलम्
 द्रुमाणामथवाग्रेषु पुष्पितामालतीलताः ४४
 शेखरा इव शोभन्ते रचिता बुद्धिपूर्वकम्
 हरिताः कांचनच्छायाः फलिताः पुष्पिताद्रुमाः ४५
 सौहृदं दर्शयंतीवनराः साधुसमागमे
 पुष्पकिंजल्ककपिलागताः सर्वदिशासु च ४६
 कदंबपुष्पस्य जयघोषयंतीवषट्पदाः
 क्वचित्पुष्पासवक्षीबाः संपतंतिततस्ततः ४७
 पुंस्कोकिलगणावृक्षगहनेष्विव सप्रियाः
 शिरीषपुष्पसंकाशाः शुकामिथुनशः क्वचित् ४८
 कीर्तयंति गिरश्चित्राः पूजिता ब्राह्मणायथा
 सहचारिसुसंयुक्तामयूराश्चित्रबर्हिणः ४९
 वनांतेष्वपि नृत्यंति शोभन्त इव नर्तकाः
 कूजंतः पक्षिसंघातानानारुतविराविणः ५०
 कुर्वन्ति रमणीयं वै रमणीयतरं वनम्
 नानामृगगणाकीर्णं नित्यं प्रमुदितांडजम् ५१
 तद्वनं नंदनसमं मनोदृष्टिविवर्द्धनम्
 पद्मयोनिस्तु भगवांस्तथारूपं वनोत्तमम् ५२
 ददर्शादर्शवद्दृष्ट्या सौम्यया पापयन्निव
 तावृक्षपंक्तयः सर्वादृष्ट्वा देवं तथागतम् ५३
 निवेद्य ब्रह्मणे भक्त्या मुमुक्षुः पुष्पसंपदः

पुष्पप्रतिग्रहंकृत्वापादपानांपितामहः ५४
 वरंवृणीध्वंभद्रं वः पादपानित्युवाच सः
 एवमुक्त्वा भगवतातरवो निरवग्रहाः ५५
 ऊचुः प्राञ्जलयः सर्वे नमस्कृत्वा विरिञ्चनम्
 वरं ददासि चेद्देव प्रपन्नजनवत्सल ५६
 इहैव भगवन्नित्यं वने संनिहितो भव
 एष नः परमः कामः पितामहनमोस्तुते ५७
 त्वंचेद्ब्रह्मसिदेवेशवनेस्मिन् विश्वभावन
 सर्वात्मना प्रपन्नानां वांछतामुत्तमं वरम् ५८
 वरकोटिभिरन्याभिरलं नो दीयतां वरम्
 सन्निधानेन तीर्थेभ्य इदं स्यात्प्रवरं महत् ५९
 ब्रह्मोवाच
 उत्तमं सर्वं क्षेत्राणां पुण्यमेतद्भविष्यति
 नित्यं पुष्पफलोपेतानित्यसु स्थिरयौवनाः ६०
 कामगाः कामरूपाश्च कामरूपफलप्रदाः
 कामसंदर्शनाः पुंसां तपःसिद्ध्युज्वलानृणाम् ६१
 श्रिया परमया युक्ता मत्प्रसादाद्भविष्यथ
 एवं सवरदो ब्रह्मा अनुजग्राह पादपान् ६२
 स्थित्वा वर्षसहस्रं तु पुष्करं प्रक्षिपद्भुवि
 क्षितिर्निपतिता तेन व्यकंपतरसातलम् ६३
 विवशास्तत्यजुर्वेलां सागराः क्षुभितोर्मयः
 शक्राशनिहतानीव व्याघ्रव्यालावृतानि च ६४
 शिखराण्यप्यशीर्यतपर्वतानां सहस्रशः
 देवसिद्धविमानानि गंधर्वनगराणि च ६५
 प्रचेलुर्बभ्रमुः पेतुर्विविशुश्च धरातलम्
 कपोतमेघाः खात्पेतुः पुटसंघातदर्शिनः ६६
 ज्योतिर्गणां शृङ्गादयंतो बभूवुस्तीव्रभास्कराः
 महता तस्य शब्देन मूकां धबधिरीकृतम् ६७
 बभूव व्याकुलं सर्वत्रैलोक्यं सचराचरम्
 सुरासुराणां सर्वेषां शरीराणि मनांसि च ६८

अवसेदुश्चकिमितिकिमित्येतन्नजज्ञिरे
 धैर्यमालंब्यसर्वेथब्रह्माणं चाप्यलोकयन् ६६
 नचतेतमपश्यंतकुत्रब्रह्मागतोह्यभूत्
 किमर्थकंपिताभूमिर्निमित्तोत्पातदर्शनम् ७०
 तावद्विष्णुर्गतस्तत्रयत्रदेवाव्यवस्थिताः
 प्रणिपत्यइदंवाक्यमुक्तवंतोदिवौकसः ७१
 किमेतद्भगवन्ब्रूहिनिमित्तोत्पातदर्शनम्
 त्रैलोक्यंकंपितंयेनसंयुक्तंकालधर्मणा ७२
 जातकल्पावसानंतुभिन्नमर्यादसागरम्
 चत्वारोदिग्गजाःकिंतुबभूवुरचलाञ्चलाः ७३
 समावृताधराकस्मात्सप्तसागरवारिणा
 उत्पत्तिर्नास्तिशब्दस्यभगवन्निःप्रयोजना ७४
 यादृशोवास्मृतःशब्दोनभूतोनभविष्यति
 त्रैलोक्यमाकुलंयेनचक्रेरौद्रेणचोद्यता ७५
 शुभोशुभोवाशब्दोऽयत्रैलोक्यस्यदिवौकसाम्
 भगवन्यदिजानासिकिमेतत्कथयस्वनः ७६
 एवमुक्तोब्रवीद्विष्णुःपरमेशानुभावितः
 माभैष्टमरुतःसर्वेशृणुध्वंचात्रकारणम् ७७
 निश्चयेनानुविज्ञायवक्ष्याम्येषयथाविधम्
 पद्महस्तोहिभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ७८
 भूप्रदेशेपुण्यराशौयज्ञंकर्तुंव्यवस्थितः
 अवरोहेपर्वतानांवनेचातीवशोभने ७९
 कमलंतस्यहस्तात्तुपतितंधरणीतले
 तस्यशब्दोमहानेषयेनयूयंप्रकंपिताः ८०
 तत्रासौतरुबंधेनपुष्पामोदाभिनंदितः
 अनुगृह्याथभगवान्वनंतत्समृगांडजम् ८१
 जगतोनुग्रहार्थायवासंतत्रान्वरोचयत्
 पुष्करंनामततीर्थक्षेत्रंवृषभमेवच ८२
 जनितंतद्भगवतालोकानांहितकारिणा
 ब्रह्माणंतत्रवैगत्वातोषयध्वंमयासह ८३

आराध्यमानो भगवान्प्रदास्यति वरान्वरान्
 इत्युक्त्वा भगवान्निष्णुः सह तैर्देवदानवैः ८४
 जगाम तद्वनोद्देशं यत्रास्ते सतुकंजजः
 प्रहृष्टास्तुष्टमनसः कोकिलालापलापिताः ८५
 पुष्पोच्चयोज्ज्वलं शस्तं विविशुर्ब्रह्मणो वनम्
 संप्राप्तं सर्वदेवैस्तु वनं नन्दनसंमितम् ८६
 पद्मिनीमृगपुष्पाढ्यं सुदृढं शुशुभे तदा
 प्रविश्याथ वनं देवाः सर्वपुष्पोपशोभितम् ८७
 इह देवोस्तीति देवा बभ्रुमुश्च दिदृक्षुवः
 मृगयन्तस्तस्ते तु सर्वे देवाः सवासवाः ८८
 अब्रुतस्य वनस्यान्तं ते ददृशुराशुगाः
 विचिन्वद्भिस्तदा देवैर्वायुर्विलोकितः ८९
 सतानुवाच ब्रह्माणं द्रक्ष्यथ तपोविना
 तदा खिन्ना विचिन्वन्तस्मिन्पर्वतरोधसि ९०
 दक्षिणे चोत्तरे चैव अन्तराले पुनः पुनः
 वायुक्तं हृदये कृत्वा वायुस्तान्ब्रवीत्पुनः ९१
 त्रिविधो दर्शनोपायो विरिंचेरस्य सर्वदा
 श्रद्धाज्ञानेन तपसा योगेन च निगद्यते ९२
 सकलं निष्कलं चैव देवं पश्यन्ति योगिनः
 तपस्विनस्तु सकलं ज्ञानिनो निष्कलं परम् ९३
 समुत्पन्ने तु विज्ञाने मंदश्रद्धो न पश्यति
 भक्त्या परमया च्छिप्रं ब्रह्म पश्यन्ति योगिनः ९४
 द्रष्टव्यो निर्विकारो सौ प्रधानपुरुषेश्वरः
 कर्मणामनसा वाचानित्ययुक्ताः पितामहम् ९५
 तपश्चरत भद्रं वो ब्रह्माराधनतत्पराः
 ब्राह्मीं दीक्षां प्रपन्नानां भक्तानां च द्विजन्मनाम् ९६
 सर्वकालं सजानाति दातव्यं दर्शनं मया
 वायोस्तु वचनं श्रुत्वा हितमेतदवेत्यच ९७
 ब्रह्मेच्छा विष्टमतयो वाक्पतिं च ततो ब्रुवन्
 प्रज्ञानविबुधास्माकं ब्राह्मीं दीक्षां विधत्स्वनः ९८

सदिदीक्षयिषुःक्षिप्रममरान्ब्रह्मदीक्षया
वेदोक्तेनविधानेनदीक्षयामासतान्गुरुः ६६
विनीतवेषाःप्रणताश्रंतेवासित्वमाययुः
ब्रह्मप्रसादसंप्राप्ताःपौष्करंज्ञानमीरितम् १००
यज्ञंचकारविधिनाधिषणोध्वर्युसत्तमः
पद्मंकृत्वामृणालाढचंपद्मदीक्षाप्रयोगतः १०१
अनुजग्राहदेवांस्तान्सुरेच्छाप्रेरितोमुनिः
तेभ्योददौविवेकिभ्यःसवेदोक्तावधानवित् १०२
दीक्षां वैविस्मयंत्यक्त्वाबृहस्पतिरुदारधीः
एकमग्निंचसंस्कृत्यमहात्मात्रिदिवौकसाम् १०३
प्रादादांगिरसस्तुष्टोजाप्यंवेदोदितंतुयत्
त्रिसुपर्णात्रिमधुचपावमानींचपावनीम् १०४
सहिजाप्यादिकंसर्वमशिक्षयदुदारधीः
आपोहिष्टेतियत्स्नानंब्राह्मंतत्परिपठयते १०५
पापघ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्द्धनम्
सिद्धिदंकीर्तिदंचैवकलिकल्मषनाशनम् १०६
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनब्राह्मस्नानंसमाचरेत्
कुर्वतोमौनिनोदांतादीक्षिताःक्षपितेंद्रियाः १०७
सर्वेकमंडलुयुतामुक्तकक्षाक्षमालिनः
दंडिनश्चीरवस्त्राश्चजटाभिरतिशोभिताः १०८
स्नानाचारासनरताःप्रयत्नध्यानधारिणः
मनोब्रह्मणिसंयोज्यनियताहारकांक्षिणः १०९
अतिष्ठन्दर्शनालापसंगध्यानविवर्जिताः
एवंव्रतधराःसर्वेत्रिकालंस्नानकारिणः ११०
भक्त्यापरमयायुक्ताविधिनापरमेषुच
कालेनमहताध्यानाद्देवज्ञानमनोगताः १११
ब्रह्मध्यानाग्निनिर्दग्धायदाशुद्धैकमानसाः
अविर्बभूवभगवान्सर्वेषांदृष्टिगोचरः ११२
तेजसाप्यायितास्तस्यबभूवुर्भ्रातचेतसः
ततोवलंब्यतेधैर्यमिष्टंदेवंयथाविधि ११३

षडंगवेदयोगेनहृष्टचित्तास्तुतत्पराः
 शिरोगतैरंजलिभिःशिरोभिश्चमहींगताः ११४
 तुष्टुवुःसृष्टिकर्तारंस्थितिकर्तारमीश्वरम्
 देवाऊचुः
 ब्रह्मणेब्रह्मदेहायब्रह्मण्यायाजितायच ११५
 नमस्कुर्मःसुनियताःऋतुवेदप्रदायिने
 लोकानुकंपिनेदेवसृष्टिरूपायवैनमः ११६
 भक्तानुकंपिनेत्यर्थवेदजाप्यस्तुतायच
 बहुरूपस्वरूपायरूपाणांशतधारिणे ११७
 सावित्रीपतयेदेवगायत्रीपतयेनमः
 पद्मासनायपद्मायपद्मवक्त्रायतेनमः ११८
 वरदायवरार्हायकूर्मायचमृगायच
 जटामकुटयुक्तायस्तुवस्तुचनिधारिणे ११९
 मृगांकमृगधर्मायधर्मनेत्रायतेनमः
 विश्वनाम्नेथविश्वायविश्वेशायनमोनमः १२०
 धर्मनेत्रत्राणमस्मादधिकंकर्तुमर्हसि
 वाङ्मनःकायभावैस्त्वांप्रपन्नास्मःपितामह १२१
 एवंस्तुतस्तदादेवैर्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः
 प्रदास्यामिस्मृतोबाढममोघंदर्शनंहिवः १२२
 ब्रुवंतुवांछितंपुत्राःप्रदास्यामिवरान्वरान्
 एवमुक्ताभगवतादेवावचनमब्रुवन् १२३
 एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहान्वरः
 जनितोनःसुशब्दोयंकमलंक्षिपतात्वया १२४
 किमर्थंकंपिताभूमिलोकाश्चाकुलिताःकृताः
 नैतन्निरर्थकंदेवउच्यतामत्रकारणम् १२५
 ब्रह्मोवाच
 युष्मद्धितार्थमेतद्वैपद्मंविनिहितंमया
 देवतानांचरक्षार्थंश्रूयतामत्रकारणम् १२६
 असुरोवज्रनाभोयंबालजीवापहारकः
 अवस्थितस्त्ववष्टभ्यरसातलतलाश्रयम् १२७

युष्मदागमनंज्ञात्वातपस्थान्निहितायुधान्
 हंतुकामोदुराचारःसेंद्रानपिदिवौकसः १२८
 घातःकमलपातेनमयातस्यविनिर्मितः
 सराज्यैश्वर्यदर्पिष्टस्तेनासौनिहतोमया १२९
 लोकेस्मिन्समयेभक्ताब्राह्मणावेदपारगाः
 मैवतेदुर्गतिंयांतुलभंतांसुगतिंपुनः १३०
 देवानांदानवानांचमनुष्योरगरक्षसाम्
 भूतग्रामस्यसर्वस्यसमोस्मिन्निदिवौकसः १३१
 युष्मद्धितार्थपापोसौमयामंत्रेणघातितः
 प्राप्तःपुण्यकृतान्लोकान्कमलस्यास्यदर्शनात् १३२
 यन्मयापद्ममुक्तंतुतेनेदंपुष्करंभुवि
 ख्यातंभविष्यतेतीर्थपावनंपुण्यदंमहत् १३३
 पृथिव्यांसर्वजंतूनांपुण्यदंपरिपठयते
 कृतोह्यनुग्रहोदेवाभक्तानांभक्तिमिच्छताम् १३४
 वनेस्मिन्नित्यवासेनवृक्षैरभ्यर्थितेनच
 महाकालोवनेत्रागादागतस्यममानघाः १३५
 तपस्यतांचभवतांमहज्ज्ञानंप्रदर्शितम्
 कुरुध्वंहृदयेदेवाःस्वार्थंचैवपरार्थकम् १३६
 भवद्धिर्दर्शनीयंतुनानारूपधरैर्भुवि
 द्विषन्वैज्ञानिनंविप्रंपापेनैवार्दितोनरः १३७
 नविमुच्येतपापेनजन्मकोटिशतैरपि
 वेदांगपारगंविप्रंनहन्यान्नचदूषयेत् १३८
 एकस्मिन्निहतेयस्मात्कोटिर्भवतिघातिता
 एकंवेदांतगंविप्रंभोजयेच्छ्रद्धयान्वितः १३९
 तस्यभुक्ताभवेत्कोटिर्विप्राणांनात्रसंशयः
 यःपात्रपूरणींभिक्षांयतीनांतुप्रयच्छति १४०
 विमुक्तःसर्वपापेभ्योनासौदुर्गतिमाप्नुयात्
 यथाहंसर्वदेवानांज्येष्ठःश्रेष्ठःपितामहः १४१
 तथाज्ञानीसदापूज्योनिर्ममोनिःपरिग्रहः
 संसारबंधमोक्षार्थं ब्रह्मगुप्तमिदं व्रतम् १४२

मयाप्रणीतंविप्राणामपुनर्भवकारणम्
अग्निहोत्रमुपादाययस्त्यजेदजितेंद्रियः १४३
रौरवंसप्रयात्याशुप्रणीतोयमकिंकरैः
लोकयात्रावितंडश्चक्षुद्रंकर्मकरोतियः १४४
सरागचित्तःशृंगारीनारीजनधनप्रियः
एकभोजीसुमिष्टाशीकृषिवाणिज्यसेवकः १४५
अवेदोवेदनिंदीचपरभार्याचसेवते
इत्यादिदोषदुष्टोयस्तस्यसंभाषणादपि १४६
नरोनरकगामीस्याद्यश्चसद्व्रतदूषकः
असंतुष्टंभिन्नचित्तंदुर्मतिंपापकारिणम् १४७
नस्पृशेदंगसंगेनस्पृष्ट्वास्त्रानेनशुद्ध्यति
एवमुक्त्वासभागवान्ब्रह्मातैरमरैः सह १४८
क्षेत्रंनिवेशयामासयथावत्कथयामिते
उत्तरेचंद्रनद्यास्तुप्राचीयावत्सरस्वती १४९
पूर्वतुनंदनात्कृत्स्नंयावत्कल्पंसपुष्करम्
वेदीह्येषाकृतायज्ञेब्रह्मणालोककारिणा १५०
ज्येष्ठंतुप्रथमंज्ञेयंतीर्थत्रैलोक्यपावनम्
ख्यातंतद्ब्रह्मदैवत्यमध्यमंवैष्णवंतथा १५१
कनिष्ठंरुद्रदैवत्यंब्रह्मपूर्वमकारयत्
आद्यमेतत्परंक्षेत्रंगुह्यंवेदेषुपठयते १५२
अरण्यंपुष्करारुयंतुब्रह्मासन्निहितःप्रभुः
अनुग्रहोभूमिभागेकृतोवैब्रह्मणास्वयम् १५३
अनुग्रहार्थंविप्राणांसर्वेषांभूमिचारिणाम्
सुवर्णवज्रपर्यतावेदिकांकामहीकृता १५४
विचित्रकुट्टिमरुतैःकारितासर्वशोभना
रमतेतत्रभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः १५५
विष्णुरुद्रौतथादेवौवसवोप्पश्चिनावपि
मरुतश्चमहेंद्रेणरमंतेचदिवौकसः १५६
एतत्तेतथ्यमाख्यातंलोकानुग्रहकारणम्
संहितानुक्रमेणात्रमंत्रैश्चविधिपूर्वकम् १५७

वेदान्पठंतियेविप्रागुरुशुश्रूषणेरताः
 वसंतिब्रह्मसामीप्येसर्वेतेनानुभाविताः १५८
 भीष्मउवाच
 भगवन्केनविधिनाअरण्येपुष्करेनरैः
 ब्रह्मलोकमभीप्सद्भिर्वस्तव्यंक्षेत्रवासिभिः १५९
 किंमनुष्यैरुतस्त्रीभिरुतवर्णाश्रमान्वितैः
 वसद्भिःकिमनुष्टेयमेतत्सर्वंब्रवीहिमे १६०
 पुलस्त्यउवाच
 नरैःस्त्रीभिश्चवस्तव्यंवर्णाश्रमनिवासिभिः
 स्वधर्माचारनिरतैर्दभमोहविवर्जितैः १६१
 कर्मणामनसावाचाब्रह्मभक्तैर्जितेंद्रियैः
 अनसूयुभिरक्षुद्रैःसर्वभूतहितेरतैः १६२
 भीष्मउवाच
 किंकुर्वाणोनरःकर्मब्रह्मभक्तस्त्वहोच्यते
 कीदृशाब्रह्मभक्ताश्चस्मृतानृणांवदस्वमे १६३
 पुलस्त्यउवाच
 त्रिविधाभक्तिरुद्दिष्टामनोवाक्कायसंभवा
 लौकिकीवैदिकीचापिभवेदाध्यात्मिकीतथा १६४
 ध्यानधारणयाबुद्ध्यावेदार्थस्मरणेहियत्
 ब्रह्मप्रीतिकरीचैषामानसीभक्तिरुच्यते १६५
 मंत्रवेदनमस्कारैरग्निश्राद्धादिचिंतनैः
 जाप्यैश्चावश्यकैश्चैववाचिकीभक्तिरिष्यते १६६
 ब्रतोपवासनियतैश्चितेंद्रियनिरोधिभिः
 भूषणैर्हेमरत्नाढ्यैस्तथाचांद्रायणादिभिः १६७
 ब्रह्मकृच्छ्रोपवासैश्चतथाचान्यैःशुभव्रतैः
 कायिकीभक्तिराख्यातात्रिविधातुद्विजन्मनाम् १६८
 गोघृतक्षीरदधिभिःरत्नदीपकुशोदकैः
 गंधैर्माल्यैश्चविविधैर्घातुभिश्चोपपादितैः १६९
 घृतगुग्गुलुधूपैश्चकृष्णागरुसुगंधिभिः
 भूषणैर्हेमरत्नाढ्यैश्चित्राभिःस्त्रग्भिरेवच १७०

नृत्यवादित्रगीतैश्चसर्वरत्नोपहारकैः
 भक्ष्यभोज्यान्नपानैश्चयापूजाक्रियतेनरैः १७१
 पितामहंसमुद्दिश्यभक्तिस्सालौकिकीमता
 वेदमंत्रहविर्योगैर्भक्तिर्यावैदिकीमता १७२
 दर्शेवापौरुषमास्यांवाकर्तव्यमग्निहोत्रकम्
 प्रशस्तंदक्षिणादानंपुरोडाशंचरुक्रिया १७३
 इष्टिर्धृतिःसोमपानांयज्ञीयंकर्मसर्वशः
 ऋग्यजुःसामजाप्यानिसंहिताध्ययनानिच १७४
 क्रियंतेविधिमुद्दिश्यसाभक्तिर्वैदिकीष्यते
 अग्निभूम्यनिलाकाशांबुनिशाकरभास्करम् १७५
 समुद्दिश्यकृतंकर्मतत्सर्वंब्रह्मदैवतम्
 आध्यात्मिकीतुद्विविधाब्रह्मभक्तिः स्थितानृप १७६
 संख्याख्यायोगजाचान्याविभागंतत्रमेशृणु
 चतुर्विंशतितत्वानिप्रधानादीनिसंख्यया १७७
 अचेततानिभोग्यानिपुरुषःपंचविंशकः
 चेतनःपुरुषोभोक्तानकर्तातस्यकर्मणः १७८
 आत्मानित्योव्ययश्चैवअधिष्ठाताप्रयोजकः
 अव्यक्तः पुरुषोनित्यः कारणंचपितामहः १७९
 तत्वसर्गोभावसर्गोभूतसर्गश्चतत्त्वतः
 संख्ययापरिसंख्यायप्रधानंचगुणात्मकम् १८०
 साधर्म्यमानमैश्वर्यप्रधानंचविधर्मिच
 कारणत्वंचब्रह्मत्वंकाम्यत्वमिदमुच्यते १८१
 प्रयोज्यत्वंप्रधानस्यवैधर्म्यमिदमुच्यते
 सर्वत्रकर्तृस्यद्ब्रह्मपुरुषस्याप्यकर्तृता १८२
 चेतनत्वंप्रधानेचसाधर्म्यमिदमुच्यते
 तत्त्वांतरंचतत्वानांकर्मकारणमेवच १८३
 प्रयोजनंचनैयोज्यमैश्वर्यंतत्वसंख्यया
 संख्यास्तीत्युच्यतेप्राज्ञैर्विनिश्चित्यार्थचिंतकैः १८४
 इतितत्वस्य संभारंतत्वसंख्याचतत्त्वतः
 ब्रह्मतत्त्वाधिकंचापिश्रुत्वातत्त्वंविदुर्बुधाः १८५

सांख्यकृद्भक्तिरेषाचसद्भिराध्यात्मिकीकृता
 योगजामपिभक्तानांशृणुभक्तिंपितामहे १८६
 प्राणायामपरोनित्यंध्यानवान्नियतेंद्रियः
 भैक्ष्यभक्षीव्रतीवापिसर्वप्रत्याहतेन्द्रियः १८७
 धारणंहृदयेकुर्याद्ध्ययमानः प्रजेश्वरम्
 हृत्पद्मकर्णिकासीनंरक्तवक्त्रंसुलोचनम् १८८
 परितोद्योतितमुखंब्रह्मसूत्रकटीतटम्
 चतुर्वक्त्रंचतुर्बाहुंवरदाभयहस्तकम् १८९
 योगजामानसीसिद्धिर्ब्रह्मभक्तिःपरास्मृता
 यएवंभक्तिमान्देवेब्रह्मभक्तः सउच्यते १९०
 वृत्तिंचशृणुराजेंद्रयास्मृताक्षेत्रवासिनाम्
 स्वयंदेवेनविप्राणांविष्णवादीनांसमागमे १९१
 कथिताविस्तरात्पूर्वसर्वेषांतत्रसन्निधौ
 निर्मानिरहंकारानिःसंगानिष्परिग्रहाः १९२
 बंधुवर्गेचनिःस्नेहास्समलोष्टाश्मकांचनाः
 भूतानांकर्मभिर्नित्यैर्विविधैरभयप्रदाः १९३
 प्राणायामपरानित्यंपरध्यानपरायणाः
 याजिनःशुचयोनित्यंयतिधर्मपरायणाः १९४
 सांख्ययोगविधिज्ञाश्चधर्मज्ञाश्छिन्नसंशयाः
 यजंतेविधिनानेनयेविप्राः क्षेत्रवासिनः १९५
 अरण्येपौष्करेतेषामृतानांसत्फलंशृणु
 ब्रजंतितेसुदुष्प्रापंब्रह्मसायुज्यमक्षयम् १९६
 यत्प्राप्यनपुनर्जन्मलभन्तेमृत्युदायकम्
 पुनरावर्तनंहित्वाब्राह्मीविद्यांसमास्थिताः १९७
 पुनरावृत्तिरन्येषांप्रपंचाश्रमवासिनाम्
 गार्हस्थ्यविधिमाश्रित्यषट्कर्मनिरतःसदा १९८
 जुहोतिविधिनासम्यङ्मत्रैर्यज्ञेनिमंत्रितः
 अधिकंफलमाप्नोति सर्वदुःखविवर्जितः १९९
 सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते
 दिव्येनैश्वर्ययोगेनस्वारूढःसपरिग्रहः २००

बालसूर्यप्रकाशेनविमानेनसुवर्चसा
 वृतःस्त्रीणांसहस्रैस्तुस्वच्छदगमनालयः २०१
 विचरत्यनिवार्येणसर्वलोकान्यदृच्छया
 स्पृहणीयतमःपुंसांसर्वधर्मोत्तमोधनी २०२
 स्वर्गच्युतःप्रजायेतकुलेमहतिरूपवान्
 धर्मज्ञोधर्मभक्तश्चसर्वविद्यार्थपारगः २०३
 तथैवब्रह्मचर्येणगुरुशुश्रूषणेनच
 वेदाध्ययनसंयुक्तोभैक्ष्यवृतिर्जितेन्द्रियः २०४
 नित्यंसत्यव्रतेयुक्तःस्वधर्मेष्वप्रमादवान्
 सर्वकामसमृद्धेनसर्वकामावलंबिना २०५
 सूर्येणैवद्वितीयेनविमानेनानिवारितः
 गुह्यकानामब्रह्मारुख्यगणाःपरमसंमताः २०६
 अप्रमेयबलैश्वर्यदिवदानवपूजिताः
 तेषांससमतायातितुल्यैश्वर्यसमन्वितः २०७
 देवदानवमर्त्येषुभवत्यनियतायुधः
 वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच २०८
 एवमैश्वर्यसंयुक्तोविष्णुलोकेमहीयते
 उषित्वासौविभूत्यैवंयदाप्रच्यवतेपुनः २०९
 विष्णुलोकात्स्वकृत्येनस्वर्गस्थानेषुजायते २१०
 पुष्करारण्यमासाद्यब्रह्मचर्याश्रमेस्थितः
 अभ्यासेनतुवेदानां वसतिप्रियतेपिवा २११
 मृतोसौयातिदिव्येनविमानेनस्वतेजसा
 पूर्णचंद्रप्रकाशेनशशिवत्प्रियदर्शनः २१२
 रुद्रलोकंसमासाद्यगुह्यकैःसहमोदते
 ऐश्वर्यमहदाप्नोतिसर्वस्यजगतःप्रभुः २१३
 भुक्त्वायुगसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते
 प्रच्युतस्तुपुनस्तस्माद्गुह्यलोकात्क्रमेणतु २१४
 नित्यंप्रमुदितस्तत्रभुक्त्वासुखमनामयम्
 द्विजानांसदनेदिव्येकुलेमहतिजायते २१५
 मानुषेषुसधर्मात्मासुरूपोवाक्पतिर्भवेत्

स्पृहणीयवपुःस्त्रीणाम्महाभोगपतिर्बली २१६
 वानप्रस्थसमाचारीग्राम्यौषधिविवर्जितः
 सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते २१७
 शीर्णपर्णफलाहारःपुष्पमूलांबुभोजनः
 कापोतेनाश्मकुट्टेनदंतोलूखलिकेनच २१८
 वृत्युपायेनजीवेतचीरवल्कलवाससा
 जटीत्रिषवणस्त्रायीत्यक्तदोषस्तुदंडवान् २१९
 कृच्छ्रव्रतपरोयस्तुश्वपचोयदिवापरः
 जलशायीपंचतपावर्षास्वभ्रावगाहकः २२०
 कीटकंठकपाषाणभूम्यांतुशयनंतथा
 स्थानवीरासनरतःसंविभागीदृढव्रतः २२१
 अरण्यौषधिभोक्ताचसर्वभूताभयप्रदः
 नित्यंधर्मार्जनरतोजितक्रोधोजितेंद्रियः २२२
 ब्रह्मभक्तःक्षेत्रवासीपुष्करेवसतेमुनिः
 सर्वसंगपरित्यागीस्वारामोविगतस्पृहः २२३
 यश्चात्रवसतेभीष्मशृणुतस्यापियागतिः
 तरुणार्कप्रकाशेनवेदिकास्तंभशोभिना २२४
 ब्रह्मभक्तोविमानेनयातिकामप्रचारिणाम्
 विराजमानोनभसिद्वितीयइवचंद्रमाः २२५
 गीतवादित्रनृत्यज्ञैर्गंधर्वाप्सरसांगणैः
 अप्सरोभिःसमायुक्तोवर्षकोटिशतान्यसौ २२६
 यस्यकस्यापिदेवस्यलोकंयात्यनिवारितः
 ब्रह्मणोनुग्रहेणैवतत्रतत्रविराजते २२७
 ब्रह्मलोकाच्च्युतश्चापिविष्णुलोकंसगच्छति
 विष्णुलोकात्परिभ्रष्टोरुद्रलोकंसगच्छति २२८
 तस्मादपिच्युतःस्थानाद्द्वीपेषुसहिजायते
 स्वर्गेषुचतथान्येषुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् २२९
 भुक्त्वैश्वर्यततस्तेषुपुनर्मर्त्येषुजायते
 राजावाराजपुत्रोवाजायतेधनवान्सुखी २३०
 सुरूपःसुभगःकांतःकीर्तिमान्भक्तिभावितः

ब्राह्मणाः क्षत्रियावैश्याः शूद्रावाक्षेत्रवासिनः २३१
 स्वधर्मनिरताराजन्सुवृत्ताश्चिरजीविनः
 सर्वात्मना ब्रह्मभक्ताभूतानुग्रहकारिणः २३२
 पुष्करेतुमहाक्षेत्रेयेवसन्तिमुमुक्षवः
 मृतास्ते ब्रह्मभवनं विमानैर्यातिशोभनैः २३३
 अप्सरोगणसंघुष्टैः कामगैः कामरूपिभिः
 अथवासर्वदीप्ताग्नौस्वशरीरं जुहोतियः २३४
 ब्रह्मध्यायीमहासत्वस्सब्रह्मभवनं व्रजेत्
 ब्रह्मलोकोक्षयस्तस्यशाश्वतोविभवैः सह २३५
 सर्वलोकोत्तमोरम्योभवतीष्टार्थसाधकः
 पुष्करेतुमहापुण्ये प्राणान्येसलिलेत्यजन् २३६
 तेषामप्यक्षयोभीष्मब्रह्मलोकोमहात्मनाम्
 साक्षात्पश्यन्ति ते देवं सर्वदुःखविनाशनम् २३७
 सर्वामरयुतं देवं रुद्रविष्णुगणैर्युतम्
 अनाशकेमृताशूद्राः पुष्करेतुवनेनराः २३८
 हंसयुक्तैस्ततोयांति विमानैरर्कसप्रभैः
 नानारत्नसुवर्णाढ्यैर्दृढैर्गन्धाधिवासितैः २३९
 अनौपम्यगुणैरन्यैरप्सरोगीतनादितैः
 पताकाध्वजविन्यस्तैर्नानाघण्टानिनादितैः २४०
 ब्रह्माश्चर्यसमोपेतैः क्रीडाविज्ञानशालिभिः
 सुप्रभैर्गुणसंपन्नैर्मयूरवरवाहिभिः २४१
 ब्रह्मलोकेनराधीरारमन्तेनाशकेमृताः
 तत्रोषित्वाचिरं कालं भुक्त्वा भोगान्यथेप्सितान् २४२
 धनीविप्रकुले भोगी जायते मर्त्यमागतः
 कारीर्षी साधयेद्यस्तु पुष्करेतुवनेनरः २४३
 सर्वलोकान्परित्यज्य ब्रह्मलोकं सगच्छति
 ब्रह्मलोकेवसेत्तावद्वावत्कल्पक्षयो भवेत् २४४
 नैव पश्यति मर्त्यं हि क्लिश्यमानं स्वकर्मभिः
 गतिस्तस्याप्रतिहतातिर्यगूर्ध्वमधस्तथा २४५
 सपूज्यः सर्वलोकेषु यशोविस्तारयन्वशी

सदाचारविधिप्रज्ञःसर्वेन्द्रियमनोहरः २४६
 नृत्यवादित्रगीतज्ञःसुभगःप्रियदर्शनः
 नित्यमम्लानकुसुमोदिव्याभरणभूषितः २४७
 नीलोत्पलदलश्यामोनीलकुंचितमूर्द्धजः
 अजघन्याःसुमध्याश्चसर्वसौभाग्यपूरिताः २४८
 सर्वैश्वर्यगुणोपेतायौवनेनातिगर्विताः
 स्त्रियःसेवंतितत्रस्थाःशयनेरमयंतिच २४९
 वीणावेणुनिनादैश्चसुप्तःसंप्रतिबुध्यते
 महोत्सवसुखंभुंक्तेदुःप्राप्यमकृतात्मभिः २५०
 प्रसादाद्देवदेवस्यब्रह्मणःशुभकारिणः
 भीष्मउवाच

आचाराःपरमाधर्माःक्षेत्रधर्मपरायणाः २५१
 स्वधर्माचारनिरताजितक्रोधाजितेंद्रियाः
 ब्रह्मलोकं ब्रजंतीतिनैतच्चित्रंमतंमम २५२
 असंशयंचगच्छंतिलोकानन्यानपिद्विजाः
 विनापद्मोपवासेनतथैवनियमेनच २५३
 स्त्रियोम्लेछाश्चशूद्राश्चपक्षिणःपशवोमृगाः
 मूकाजडान्धबधिरास्तपोनियमवर्जिताः २५४
 तेषांवदगतिंविप्रपुष्करेयेत्ववस्थिताः

पुलस्त्यउवाच

स्त्रियोम्लेच्छाश्चशूद्राश्चपशवःपक्षिणोमृगाः २५५
 पुष्करेतुमृताभीष्मब्रह्मलोकं ब्रजंतिते
 शरीरैर्दिव्यरूपैस्तुविमानैरविसप्रभैः २५६
 दिव्यव्यूहसमायुक्तैःसुवर्णवरकेतनैः
 सुवर्णवज्रसोपानमणिस्तंभविभूषितैः २५७
 सर्वकामोपभोगाढ्यैःकामगैःकामरूपिभिः
 नानारसाढ्यंगच्छंतिस्त्रीसहस्रसमाकुलाः २५८
 ब्रह्मलोकंमहात्मानोलोकानन्यान्यथेप्सितान्
 ब्रह्मलोकाच्च्युताश्चापिक्रमाद्द्वीपेषुयांतिते २५९
 कुलेमहतिविस्तीर्णेधनीभवतिसद्विजः

तिर्यग्योनिगतायेतुसर्पकीटपिपीलिकाः २६०
 स्थलजाजलजाश्चैवस्वेदांडोद्भिज्जरायुजाः
 सकामावाप्यकामावापुष्करेतुवनेमृताः २६१
 सूर्यप्रभविमानस्थाब्रह्मलोकंप्रयांतिते
 कलौयुगेमहाघोरेप्रजाःपापसमीरिताः २६२
 नान्येनास्मिन्नुपायेनधर्मःस्वर्गश्चलभ्यते
 वसंतिपुष्करेयेतुब्रह्मार्चनरतानराः २६३
 कलौयुगेकृतार्थास्तेक्लिश्यंत्यन्येनिरर्थकाः
 रात्रौकरोतियत्पापंनरःपंचभिरिंद्रियैः २६४
 कर्मणामनसावाचाकामक्रोधवशानुगाः
 प्रातःसजलमासाद्यपुष्करेतुपितामहम् २६५
 अभिगम्यशुचिर्भूत्वातस्मात्पापात्प्रमुच्यते
 उदयेर्कस्यचारभ्ययावद्दर्शनमूर्ध्वगम् २६६
 मानसारख्येप्रसंचिंत्यब्रह्मयोगेहरेदघम्
 दृष्ट्वाविरिंचिमध्याह्नेनरःपापात्प्रमुच्यते २६७
 मध्याह्नास्तमयान्तंयदिंद्रियैःपापमाचरेत्
 पितामहस्यसंध्यायांदर्शनादेवमुच्यते २६८
 शब्दादीन्विषयान्सर्वान्भुंजानोपिसकामतः
 यःपुष्करेब्रह्मभक्तोनिवसेत्तपसिस्थितः २६९
 पुष्करारण्यमध्यस्थोमिष्टान्नास्वादभोजनः
 त्रिकालमपिभुंजानोवायुभक्षसमोमतः २७०
 वसंतिपुष्करेयेतुनराःसुकृतकर्मिणः
 तेलभंतेमहाभोगान्क्षेत्रस्यास्यप्रभावतः २७१
 यथामहोदधेस्तुल्योनचान्योस्तिजलाशयः
 तथावैपुष्करस्यापिसमंतीर्थंनविद्यते २७२
 पुष्करारण्यसदृशंतीर्थंनास्त्यधिकंगुणैः
 अथतेन्यान्प्रवक्ष्यामिक्षेत्रेयेस्मिन्व्यवस्थिताः २७३
 विष्णुनासहिताःसर्वेद्राद्याश्चदिवौकसः
 गजवक्त्रःकुमारश्चरेवंतःसदिवाकरः २७४
 शिवदूतीतथादेवीकन्याक्षेमंकरीसदा

अलंतपोभिर्नियमैःसुक्रियार्चनकारिणाम् २७५
 ब्रतोपवासकर्माणिकृत्वान्यत्रमहांत्यपि
 ज्येष्ठेतुपुष्करारण्येयस्तिष्ठतिनिरुद्यमः २७६
 लभतेसर्वकामित्वंयोत्रैवास्ते द्विजःसदा
 पितामहसमंयातिस्थानंपरममव्ययम् २७७
 कृतेद्वादशभिर्वर्षैस्त्रेतायांहायनेनतु
 मासेनद्वापरेभीष्मअहोरात्रेणतत्कलौ २७८
 फलंसंप्राप्यतेलोकेक्षेत्रेस्मिंस्तीर्थवासिभिः
 इत्येवंदेवदेवेनपुरोक्तंब्रह्मणामम २७९
 नातःपरतरंकिंचित्क्षेत्रमस्तीहभूतले
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनारण्यमेतत्समाश्रयेत् २८०
 गृहस्थोब्रह्मचारीचवानप्रस्थोथभिक्षुकः
 यथोक्तकारिणःसर्वेगच्छंतिपरमांगतिम् २८१
 एकस्मिन्नाश्रमेधर्मयोनुतिष्ठेद्यथाविधि
 अकामद्वेषसंयुक्तःसपरत्रमहीयते २८२
 चतुष्पथाहिनिःश्रेणीब्रह्मणेहप्रतिष्ठिता
 एतामाश्रित्यनिश्रेणींब्रह्मलोकेमहीयते २८३
 आयुषोऽपिचतुर्भागंब्रह्मचार्यनसूयकः
 गुरौवागुरुपुत्रेवावसेद्धर्मार्थकोविदः २८४
 कर्मातिरेकेणगुरोरध्येतव्यंबुभूषता
 दक्षिणानांप्रदापीस्यादाहूतोगुरुमाश्रयेत् २८५
 जघन्यशायीपूर्वस्यादुत्थायीगुरुवेश्मनि
 यच्चशिष्येणकर्तव्यंकार्यमासेवनादिकम् २८६
 कृतमित्येवतत्सर्वकृत्वातिष्ठेत्तुपार्श्वतः
 किंकरःसर्वकारीचसर्वकर्मसुकोविदः २८७
 शुचिर्दक्षोगुणोपेतोब्रूयादिष्टमथोत्तरम्
 चक्षुषागुरुमव्यग्रोनिरीक्षेतजितेंद्रियः २८८
 नाभुक्तवतिचाशनीयादपीतवतिनोपिबेत्
 नतिष्ठतितथासीतनसुप्तेनैवसंविशेत् २८९
 उत्तानाभ्यांचपाणिभ्यांपादावस्यमृदुस्पृशेत्

दक्षिणंदक्षिणेनैवसव्यंसव्येनपीडयेत् २६०
 अभिवाद्यगुरुंब्रूयादभिधांस्वांब्रुवन्निति
 इदंकरिष्येभगवन्निदं चापिमयाकृतम् २६१
 इतिसर्वचविज्ञाप्यनिवेद्यगुरवेधनम्
 कुर्यात्कृतंचतत्सर्वमारुयेयंगुरवेपुनः २६२
 यांस्तुगंधान्नसान्वापिब्रह्मचारीनसेवते
 सेवेततान्समावृत्यइतिधर्मेषुनिश्चयः २६३
 यकेचिद्विस्तरेणोक्तानियमाब्रह्मचारिणः
 तान्सर्वाननुगृह्णीयाद्भक्तशिष्यश्चवैगुरोः २६४
 सएवगुरवेप्रीतिमुपकृत्ययथाबलम्
 अग्राम्येष्वश्रमेष्वेवशिष्योवर्तेतकर्मणा २६५
 वेदवेदौतथावेदान्वेदार्थाश्चतथाद्विजः
 भिक्षाभुगप्यधःशायीसमधीत्यगुरोर्मुखात् २६६
 वेदव्रतोपयोगीचचतुर्थांशेनयोगतः
 गुरवेदक्षिणांदत्वासमावर्तेद्यथाविधि २६७
 धर्मान्वितैर्युतोदारैरग्नीनावाह्यपूजयेत्
 द्वितीयमायुषोभागंगृहमेधीसमाचरेत् २६८
 गृहस्थवृत्तयःपूर्वचतस्रोमुनिभिःकृताः
 कुसूलधान्याप्रथमाकुंभीधान्याद्वितीयका २६९
 अश्वस्तनीतृतीयोक्ताकापोत्यथचतुर्थिका
 तासांपरापराश्रेष्ठाधर्मतोलोकजित्तमा ३००
 षट्कर्मवर्तकस्त्वेकस्त्रिभिरन्यःप्रसर्पते
 द्वाभ्यांचैवचतुर्थस्तुद्विजःसब्रह्मणिस्थितः ३०१
 गृहमेधिव्रतादन्यन्महतीर्थनचक्षते
 नात्मार्षेपाचयेदन्नंनवृथाघातयेत्पशुम् ३०२
 प्राणीवायदिवाप्राणीसंस्काराद्यज्ञमर्हति
 नदिवाप्रस्वपेज्जातुनपूर्वापररात्रयोः ३०३
 नभुंजीतांतराकालेनानृतंतुवदेदिह
 नचाप्यशनन्वसेद्विप्रोगृहेकश्चिदपूजितः ३०४
 तथास्यातिथयःपूज्याहव्यकव्यवहाःस्मृताः

वेदविद्याव्रतस्नाताश्रोत्रियावेदपारगाः ३०५
 स्वकर्मजीविनोदांताःक्रियावंतस्तपस्विनः
 तेषांहव्यंचकव्यंचाप्यर्हणार्थंविधीयते ३०६
 नश्वरैस्संप्रयातस्यस्वधर्मापगतस्यच
 अपविद्धाग्निहोत्रस्यगुरोर्वालीककारिणः ३०७
 असत्याभिनिवेशस्यनाधिकारोस्तिकर्मणोः
 संविभागोत्रभूतानांसर्वेषामेवशिष्यते ३०८
 तथैवापचमानेभ्यःप्रदेयंगृहमेधिना
 विघसाशीभवेन्नित्यंनित्यंचामृतभोजनः ३०९
 अमृतंयज्ञशेषस्याद्भोजनंहविषासमम्
 संभुक्तशेषंयोश्नातितमाहुर्विघसाशिनम् ३१०
 स्वदारनिरतोदांतोदक्षोत्यर्थंजितेंद्रियः
 ऋत्विक्पुरोहिताचार्यमातुलातिथिसंहतैः ३११
 वृद्धबालातुरैर्वैद्यैर्जातिसंबंधिबांधवैः
 मात्रापित्राचजामात्राभ्रात्रापुत्रेणभार्यया ३१२
 दुहित्रादासवर्गेणविवादनसमाचरेत्
 एतान्विमुच्यसंवादान्सर्वपापैःप्रमुच्यते ३१३
 एतैर्जितैस्तुजयतिसर्वलोकान्नसंशयः
 आचार्योब्रह्मलोकेशः प्राजापत्यप्रभुःपिता ३१४
 अतिथिःसर्वलोकेशःऋत्विग्वेदाश्रयःप्रभुः
 जामाताप्सरसांलोकेशातयोवैश्वदेविकाः ३१५
 संबंधिबांधवादिक्षुपृथिव्यांमातृमातुलौ
 वृद्धबालातुराश्चैवआकाशेप्रभविष्णवः ३१६
 पुरोधःऋषिलोकेशःसंश्रितास्साध्यलोकपाः
 अश्विलोकपतिर्वैद्योभ्रातातुवसुलोकपः ३१७
 चंद्रलोकेश्वरीभार्यादुहिताप्सरसांगृहे
 भ्राताज्येष्ठःसमः पित्राभार्यापुत्रस्वकातनुः ३१८
 कायस्थादासवर्गाश्चदुहिताकृपणंपरम्
 तस्मादेतैरधिक्षिप्तःसहेन्नित्यमसंज्वरः ३१९
 गृहधर्मरतोविद्वान्धर्मनिष्ठोजितक्लमः

नारभेद्बहुकार्याणिधर्मवान्किंचिदारभेत् ३२०
 गृहस्थवृत्तयस्तिस्त्रस्तासांनिश्रेयसंपरं
 परस्परंतथैवाहुश्चातुराश्रम्यमेवच ३२१
 येचोक्तानियमास्तेषांसर्वकार्यबुभूषुणा
 कुंभधान्यैरुच्छशिलैःकापोतीवृत्तिमाश्रितैः ३२२
 यस्मिंश्चैतेवसंत्यर्थास्तद्राष्ट्रमभिवर्धते
 पूर्वापरान्दशपरान्पुनातिचपितामहान् २२३
 गृहस्थवृत्तिमप्येतांवर्तयेद्योगतव्यथः
 सचक्रधरलोकानांसमानाम्प्राप्नुयाद्भक्तिम् २२४
 जितेंद्रियाणामथवागतिरेषाविधीयते
 स्वर्गलोकोगृहस्थानांप्रतिष्ठानियतात्मनां २२५
 ब्रह्मणाभिहताश्रेणीह्येषायस्याःप्रमुच्यते
 द्वितीयांक्रमशःप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते २२६
 तृतीयामपिवक्ष्यामिवानप्रस्थाश्रमंशृणु
 गृहस्थस्तुयदापश्येद्वलीपलितमात्मनः २२७
 अपत्यस्यैवचापत्यंवनमेवतदाश्रयेत्
 गृहस्थव्रतखिन्नानांवानप्रस्थाश्रमौकसां २२८
 श्रूयतांभीष्मभद्रंतेसर्वलोकाश्रयात्मनां
 दीक्षापूर्वनिवृत्तानांपुण्यदेशनिवासिनां २२९
 प्रज्ञाबलयुजांपुंसांसत्यशौचक्षमावतां
 तृतीयमायुषोभागंवानप्रस्थाश्रमेवसन् २३०
 तानेवाग्नीन्परिचरेद्यजमानोदिवौकसः
 नियतो नियताहारोविष्णुभक्तिप्रसक्तिमान् २३१
 तदाग्निहोत्रमात्राणियज्ञांगानिचसर्वशः
 अकृष्टं वै व्रीहियवंनीवारंविघसानिच ३३२
 ग्रीष्मेहविष्यंप्रायच्छेत्समाघेष्वपिपंचसु
 वानप्रस्थाश्रमेप्येताश्चतस्रोवृत्तयःस्मृताः २३३
 सद्यःप्रभक्षकाःकेचित्केचिन्मासिकसंचयान्
 वार्षिकान् संचयान् केचित्केचिद्द्वादशवार्षिकान् ३३४
 कुर्वन्त्यतिथिपूजार्थयज्ञतन्त्रार्थमेवच

अभ्रावकाशावर्षासुहेमंतेजलसंश्रयाः ३३५
 ग्रीष्मेपंचाग्रितपसःशरद्यमृतभोजनाः
 भूमौविपरिवर्ततेतिष्ठतिप्रपदैरपि ३३६
 स्थानासनेचवर्तन्तेवसनेष्वपिसंस्थिते
 दंतोलूखलिनःकेचिदश्मकुट्टास्तथापरे ३३७
 शुक्लपक्षेपिबन्त्येकेयवागूक्वथितांक्वचित्
 कृष्णपक्षेपिबन्त्येकेभुंजतेचयथागमम् ३३८
 मूलैरेकेफलैरेकेजलैरेकेदृढव्रताः
 वर्त्तयंतियथान्यायं वैखानसधृतव्रताः ३३९
 एताश्चान्याश्चविविधादीक्षास्तेषामनस्विनां
 चतुर्थश्चौपनिषदोधर्मःसाधारणोमतः ३४०
 वानप्रस्थोगृहस्थश्चसततोन्यःप्रवर्त्तते
 तस्मिन्नेवयुगेतातविप्रैःसर्वार्थदर्शिभिः ३४१
 अगस्त्यश्चसप्तर्षयोमधुच्छंदोगवेषणः
 सांकृतिःसदिवोभांडिर्यवप्रोथोह्यथर्वणः ३४२
 अहोवीर्यस्तथाकाम्यःस्थाणुर्मेधातिथिर्बुधः
 मनोवाकःशिनीवाकःशून्यपालोकृतव्रणः ३४३
 एतेकर्मसुविद्वांसस्ततःस्वर्गमुपागमन्
 एतेप्रत्यक्षधर्माणस्तथायायावरागणाः ३४४
 ऋषीणामुग्रतपसांधर्मनैपुण्यदर्शिनाम्
 सुरेश्वरंसमाराध्यब्राह्मणावनमाश्रिताः ३४५
 अपास्योपरतामायांब्राह्मणावनमाश्रिताः
 अनक्षत्रास्तथाधृष्यादृश्यन्तेप्रोषितागणाः ३४६
 जरयातुपरिद्यूनाव्याधिनापरिपीडिताः
 चतुर्थत्वाश्रमंशेषंवानप्रस्थाश्रमाद्ययुः ३४७
 सद्यस्कारीसुनिर्वाप्यसर्ववेदसदक्षिणाम्
 आत्मयाजीसौम्यमतिरात्मक्रीडात्मसंश्रयः ३४८
 आत्मन्यग्निं समाधायत्यक्त्वासर्वपरिग्रहम्
 सद्यस्कश्चयजेद्यज्ञानिष्टिंचैवेहसर्वदा ३४९
 सदैवयाजिनांयज्ञानात्मनीज्याप्रवर्त्तते

त्रीनेवाग्नीस्त्यजेत्सम्यगात्मन्येवात्मनाक्षणात् ३५०
 प्राप्नुयाद्येनवायञ्चतत्प्राशनीयादकुत्सयन्
 केशलोमनखान्यस्येद्वानप्रस्थाश्रमेरतः ३५१
 आश्रमादाश्रमंसद्यः पूतो गच्छतिकर्मभिः
 अभयंसर्वभूतेभ्यो योदत्वाप्रव्रजेदिद्वजः ३५२
 लोकास्तेजोमयास्तस्यप्रेत्यचानंत्यमश्नुते
 सुशीलवृत्तोव्यपनीतकल्मषोनचेहनामुत्रचरन्तुमीहते ३५३
 अरोषमोहोगतसंधिविग्रहः सचेदुदासीनवदात्मचिंतया
 यमेषुचैवान्यगतेषुनव्यथः स्वशास्त्रशून्योहदिनात्मविभ्रमः ३५४
 भवेद्यथेष्टागतिरात्मयाजिनीनिस्संशयेधर्मपरेजितेन्द्रिये
 अतः परंश्रेष्ठमतीवसद्गुणैरधिष्ठितं त्रीनतिवर्त्यचाश्रमान् ३५५
 चतुर्थमुक्तंपरमाश्रमंशृणुप्रकीर्त्यमानंपरमंपरायणम्
 प्राप्यसंस्कारमेताभ्यामाश्रमाभ्यांततः परम् ३५६
 यत्कार्यंपरमात्मार्थतत्त्वमेकमनाःशृणु
 काषायंधारयित्वातुश्रेणीस्थानेषुचत्रिषु ३५७
 योव्रजेच्चपरंस्थानंपारिव्राज्यमनुत्तमम्
 तद्भावेनसंन्यस्यवर्तनंश्रूयतांतथा ३५८
 एकएवचरेद्धर्मसिद्ध्यर्थमसहायवान्
 एकश्चरतियः पश्यन्नजहातिनहीयते ३५९
 अनग्निरनिकेतस्तुग्रामंभिन्नार्थमाश्रयेत्
 अश्वस्तनविधानः स्यान्मुनिर्भावसमन्वितः ३६०
 लघ्वाशीनियताहारः सकृदन्ननिषेवयेत्
 कपालंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता ३६१
 उपेक्षासर्वभूतानामेतावद्भिक्षुलक्षणम्
 यस्मिन्वाचः प्रविशंतिकूपेप्राप्तामृताइव ३६२
 नवक्तारंपुनर्यातिसकैवल्यश्रमेवसेत्
 नैवपश्येन्नशृणुयादवाच्यंजातुकस्यचित् ३६३
 ब्राह्मणानांविशेषेणैतद्भूयात्कथंचन
 यद्ब्राह्मणस्यानुकूलंतदेवसततंवदेत् ३६४
 तूष्णीमासीतनिंदायांकुर्वन्भैषज्यमात्मनः

येनपूर्णमिवाकाशंभवत्येकेनसर्वदा ३६५
 शून्यंयेनसमाकीर्णतंदेवाब्राह्मणंविदुः ३६६
 येनकेनचिदाच्छिन्नोयेनकेनचिदाशितः
 यत्रक्वचनशायीचतंदेवाब्राह्मणंविदुः ३६७
 अहेरिवजनाद्भीतःसुहृदोनरकादिव
 कृपणादिवनारीभ्यस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ३६८
 नहृष्येतविषीदेतमानितोमानितस्तथा
 सर्वभूतेष्वभयदस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ३६९
 नाभिनंदैतमरणंनाभिनंदैतजीवितम्
 कालमेवनिरीक्षेतनिर्देशंकृषकोयथा ३७०
 अनभ्याहतचित्तश्चदांतश्चाहतधीस्तथा
 विमुक्तःसर्वपापेभ्योनरोगछेत्ततोदिवम् ३७१
 अभयंसर्वभूतेभ्योभूतानामभयंयतः
 तस्यदेहविमुक्तस्यभयंनास्तिकुतश्चन ३७२
 यथानागपदेन्यानिपदानिपदगामिनाम्
 सर्वाण्येवावलीयंतेतथाज्ञानानिचेतसि ३७३
 एवंसर्वमहिंसायांधर्मोर्थश्चमहीयते
 मृतःसनित्यंभवतियोहिंसांप्रतिपद्यते ३७४
 अहिंसकस्ततःसम्यग्धृतिमान्नियतेन्द्रियः
 शरण्यस्सर्वभूतानांगतिमाप्नोत्यनुत्तमाम् ३७५
 एवंप्रज्ञानतृप्तस्यनिर्भयस्यमनीषिणः
 नमृत्युरधिकोभावःसोमृतत्वंचगच्छति ३७६
 विमुक्तःसर्वसंगेभ्योमुनिराकाशवत्स्थितः
 विष्णुप्रियकरःशांतस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ३७७
 जीवितंयस्यधर्मार्थधर्मोर्त्यर्थमेवच
 अहोरात्रादिपुण्यार्थतंदेवाब्राह्मणंविदुः ३७८
 निवारितसमारंभंनिर्नमस्कारमस्तुतिम्
 अक्षीणंक्षीणकर्माणंतंदेवाब्राह्मणंविदुः ३७९
 सर्वाणिभूतानिसुखंरमंतेसर्वाणिदुःखानिभृशंभवन्ति
 तेषांभवोत्पादनजातखेदःकुर्यात्तुकर्माणिचश्रद्धानः ३८०

दानंहिभूताभयदक्षिणायाः सर्वाणिदानान्यधितिष्ठतीह
 तीक्ष्णेतनुयः प्रथमं जुहोति सो नंतमाप्रोत्यभयं प्रजाभ्यः ३८१
 उत्तानमास्येन हविर्जुहोति अनंतमाप्रोत्यभितः प्रतिष्ठाम्
 तस्यांगसंगादभिनिष्कृतं च वैश्वानरं सर्वमिदं प्रपेदे ३८२
 प्रादेशमात्रं हृदभिस्स्रुतं यत्तस्मिन्प्राणेनात्मया जी जुहोति
 तस्याग्निहोत्रे हृतमात्मसंस्थं सर्वेषु लोकेषु सदैव तेषु ३८३
 देवं विधातुं त्रिवृतं सुवर्णं ये वै विदुस्तं परमार्थभूतम्
 ते सर्वभूतेषु महीयमाना देवाः समर्था अमृतं ब्रजंति ३८४
 वेदांश्च वेद्यं च विधिं च कृत्स्नमथो निरुक्तं परमार्थतां च
 सर्वशरीरात्मनियः प्रवेदतस्याभिसर्वे प्रचरंति नित्यम् ३८५
 भूमावसक्तं दिवि चाप्रमेयं हिरण्मयं तं च समंडलांते
 प्रदक्षिणं दक्षिणं तरिक्षेयो वेदनाप्यात्मनि दीप्तरश्मिः ३८६
 आवर्तमानं च विवर्तमानं षण्णेमियद्द्वादशारं त्रिपर्व
 यस्येदमास्यं परिपाति विश्वं तत्कालचक्रं निहितं गुहायाम् ३८७
 यतः प्रसादं जगतः शरीरं सर्वाश्च लोकानधिगच्छतीह
 तस्मिन्हिसंतर्पयतीह देवान्सवै विमुक्तो भवतीह नित्यम् ३८८
 तेजोमयो नित्यमतः पुराणो लोके भवत्यर्थभयादुपैति
 भूतानियस्मान्नभयं ब्रजंति भूतेभ्यो यो नो द्विजते कदाचित् ३८९
 अगर्हणी यो न च गर्हते न्यान्सवै विप्रः प्रवरं स्वात्मनीक्षेत्
 विनीतमोहोप्यपनीतकल्मषो न चेहनामुत्र च यो र्थमृच्छति ३९०
 अरोषमोहः समलोष्टकां च नः प्रहीणशोको गतसंधिविग्रहः
 अपेतनिंदास्तुतिरप्रियाप्रियश्चरन्नुदासीनवदेवभिक्षुः ३९१

इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखंडे क्षेत्रवासमाहात्म्यं नाम पंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः

भीष्म उवाच

यदेतत्कथितं ब्रह्मं स्तीर्थमाहात्म्यमुत्तमम्
 कमलस्याभिपातेन तीर्थजातं धरातले १
 तत्रस्थेन भगवता विष्णुना शंकरेण च
 यत्कृतं मुनिशार्दूलतत्सर्वं परिकीर्तय २

कथंयज्ञोहिदेवेनविभुनातत्रकारितः
 केसदस्याऋत्विजश्चब्राह्मणाःकेसमागताः ३
 केभागास्तस्ययज्ञस्यकिंद्रव्यंकाचदक्षिणा
 कावेदीकिंप्रमाणंचकृतंतत्रविरंचिना ४
 योयाज्यःसर्वदेवानांवेदैःसर्वत्रपठ्यते
 कंचकाममभिध्यायन्वेधायज्ञंचकारह ५
 यथासौदेवदेवेशोह्यजरश्चामरश्चह
 तथाचैवाक्षयःस्वर्गस्तस्यदेवस्यदृश्यते ६
 अन्येषांचैवदेवानांदत्तःस्वर्गोमहात्मना
 अग्निहोत्रार्थमुत्पन्नावेदाऋषधयस्तथा ७
 येचान्येषशवोभूमौसर्वेतेयज्ञकारणात्
 सृष्टाभगवतानेनइत्येषावैदिकीश्रुतिः ८
 तदत्रकौतुकंमह्यंश्रुत्वेदंतवभाषितम्
 यंकाममधिकृत्यैकंयत्फलंयांचभावनां ९
 कृतश्चानेनवैयज्ञःसर्वंशंसितुमर्हसि
 शतरूपाचयानारीसावित्रीसात्विहोच्यते १०
 भार्यासाब्रह्मणःप्रोक्ताःऋषीणांजननीचसा
 पुलस्त्याद्यान्मुनीन्सप्तदक्षाद्यांस्तुप्रजापतीन् ११
 स्वायंभुवार्दींश्चमनून्सावित्रीसमजीजनत्
 धर्मपत्नीतुतांब्रह्मापुत्रिणींब्रह्मणःप्रियः १२
 पतिव्रतांमहाभागांसुव्रतांचारुहासिनीं
 कथंसतींपरित्यज्यभार्यामन्यामविंदत १३
 किंनानीकिंसमाचराकस्यसातनयाविभोः
 क्वसादृष्टाहिदेवेनकेनचास्यप्रदर्शिता १४
 किंरूपासातुदेवेशीदृष्टाचित्तविमोहिनी
 यांतुदृष्ट्वासदेवेशःकामस्यवशमेयिवान् १५
 वर्णतोरूपतश्चैवसावित्र्यास्त्वधिकामुने
 यामोहितवतीदेवंसर्वलोकेश्वरंविभुम् १६
 यथागृहीतवान्देवोनारींतांलोकसुंदरीं
 यथाप्रवृत्तोयज्ञोसौतथासर्वप्रकीर्तय १७

तां दृष्ट्वा ब्रह्मणः पार्श्वे सावित्री किंच कारह
 सावित्र्यां तु तदा ब्रह्माकां तु वृत्तिमवर्त्तत १८
 सन्निधौ कानि वाक्यानि सावित्री ब्रह्मणा तदा
 उक्ताप्युक्तवती भूयः सर्वशंसितुमर्हसि १९
 किंकृतं तत्र युष्माभिः कोपो वाथ क्षमापि वा
 यत्कृतं तत्र यद्दृष्टं यत्तवोक्तं मया त्विह २०
 विस्तरेण ह सर्वाणि कर्माणि परमेष्ठिनः
 श्रोतुमिच्छाम्य शेषेण विधेर्यज्ञविधिंपरं २१
 कर्मणामानुपूर्व्यं च प्रारंभो होत्रमेव च
 होतुर्भक्षो यथाऽचापि प्रथमा कस्य कारिता २२
 कथं च भगवान्विष्णुः साहाय्यं केन कीदृशं
 अमरैर्वाकृतं यच्च तद्भवान्वक्तुमर्हति २३
 देवलोकं परित्यज्य कथं मर्त्यमुपागतः
 गार्हपत्यं च विधिना अन्वाहार्यं च दक्षिणम् २४
 अग्निमाहवनीयं च वेदीं चैव तथा स्रुवम्
 प्रोक्षणीयं स्रुचं चैव आवभृथ्यंतथैव च २५
 अग्नीं स्त्रींश्च यथा चक्रे हव्यभागवहान्दिवै
 हव्यादांश्च सुरांश्च क्रेकव्यादांश्च पितृनपि २६
 भागार्थं यज्ञविधिना ये यज्ञायज्ञकर्मणि
 यूपान्समित्कुशंसोमंपवित्रंपरिधीनपि २७
 यज्ञियानि चद्रव्याण्यथा ब्रह्माचकार ह
 विबभ्राज पुरायश्च पारमेष्ठयेन कर्मणा २८
 क्षणानि मेषाः काष्ठाश्च कलास्त्रैकाल्यमेव च
 मुहूर्तास्तिथयो मासादिनंसंवत्सरस्तथा २९
 ऋतवः कालयोगाश्च प्रमाणं त्रिविधंपुरा
 आयुः क्षेत्राय पचयं लक्षणं रूपसौष्ठवम् ३०
 त्रयोवर्णास्त्रयो लोकास्त्रैविद्यं पावकास्त्रयः
 त्रैकाल्यं त्रीणिकर्माणि त्रयोवर्णास्त्रयोगुणाः ३१
 सृष्टालोकाः पराः स्रष्ट्राये चान्येनल्पचेतसा
 यागतिर्धर्मयुक्तानां यागतिः पापकर्मणां ३२

चातुर्वर्ण्यस्यप्रभवश्चातुर्वर्ण्यस्यरक्षिता
 चतुर्विद्यस्ययोवेत्ताचतुराश्रमसंश्रयः ३३
 यःपरंश्रूयतेज्योतिर्यःपरंश्रूयतेतपः
 यःपरंपरतःप्राहपरंयःपरमात्मवान् ३४
 सेतुर्योलोकसेतूनामेध्योयोमेध्यकर्मणाम्
 वेद्योयोवेदविदुषांयःप्रभुःप्रभवात्मनाम् ३५
 असुभूतश्चभूतानामग्निभूतोऽग्निवर्चसाम्
 मनुष्याणामनोभूतस्तपोभूतस्तपस्विनाम् ३६
 विनयोनयवृत्तीनांतेजस्तेजस्विनामपि
 इत्येतत्सर्वमखिलान्सृजन्लोकपितामहः ३७
 यज्ञाद्गतिंकामन्वैच्छत्कथंयज्ञेमतिःकृता
 एषमेसंशयोब्रह्मन्नेषमेसंशयःपरः ३८
 आश्चर्यःपरमोब्रह्मादेवैर्देतैश्चपठयते
 कर्मणाश्चर्यभूतोपितत्त्वतःसइहोच्यते ३९
 पुलस्त्यउवाच
 प्रश्नभारोमहानेषत्वयोक्तोब्रह्मणश्चयः
 यथाशक्तितुवक्ष्यामिश्रूयतांतत्परंयशः ४०
 सहस्रास्यंसहस्राक्षंसहस्रचरणंचयम्
 सहस्रश्रवणंचैवसहस्रकरमव्ययम् ४१
 सहस्रजिह्वंसाहस्रंसहस्रपरमंप्रभुं
 सहस्रदंसहस्रादिसहस्रभुजमव्ययम् ४२
 हवनंसवनंचैवहव्यंहोतारमेवच
 पात्राणिचपवित्राणिवेदीदीक्षांचरुंस्तुवम् ४३
 स्नुक्सोममवभृच्चैवप्रोक्षणीदक्षिणाधनम्
 अर्द्ध्वर्युंसामगंविप्रंसदस्यान्सदनंसदः ४४
 यूपंसमित्कुशंदर्वीचमसोलूखलानिच
 प्राग्वंशंयज्ञभूमिंचहोतारंबन्धनंचयत् ४५
 ह्रस्वान्यतिप्रमाणानिप्रमाणस्थावराणिच
 प्रायश्चित्तानिवाजाश्चस्थंडिलानिकुशास्तथा ४६
 मंत्रंयज्ञंचहवनंवह्निभागंभवंचयं

अग्नेभुजं होमभुजं शुभार्चिषमुदायुधं ४७
 आहुर्वेदविदो विप्रायो यज्ञः शाश्वतः प्रभुः
 यां पृच्छसि महाराज पुण्यां दिव्यामिमां कथां ४८
 यदर्थं भगवान् ब्रह्माभूमौ यज्ञमथाकरोत्
 हितार्थं सुरमर्त्यानां लोकानां प्रभवाय च ४९
 ब्रह्माथ कपिलश्चैव परमेष्ठी तथैव च
 देवाः सप्तर्षयश्चैव त्र्यंबकश्च महायशाः ५०
 सनत्कुमारश्च महानुभावो मनुर्महात्मा भगवान् प्रजापतिः
 पुराणदेवो थतथा प्रचक्रे प्रदीप्तवैश्वानरतुल्यतेजाः ५१
 पुराकमलजातस्य स्वपतस्तस्य कोटरे
 पुष्करे यत्र संभूता देवाः ऋषिगणास्तथा ५२
 एष पौष्करकोनाम प्रादुर्भावो महात्मनः
 पुराणं कथ्यते यत्र वेदस्मृतिसुसंहितं ५३
 वराहस्तु श्रुतिमुखः प्रादुर्भूतो विरिंचिनः
 सहायार्थं सुरश्रेष्ठो वाराहरूपमास्थितः ५४
 विस्तीर्णपुष्करे कृत्वा तीर्थकोकामुखं हितत्
 वेदपादो यूपदंष्ट्रः क्रतुहस्तश्चितीमुखः ५५
 अग्निजिह्वोदर्भरोमा ब्रह्मशीर्षो महातपाः
 अहोरात्रे क्षणो दिव्यो वेदांगः श्रुतिभूषणः ५६
 आज्यनासः स्रुवतुंडः सामघोषस्वनो महान्
 सत्यधर्ममयः श्रीमान् कर्मविक्रमसत्कृतः ५७
 प्रायश्चित्तनखो धीरः पशुजानुर्मखाकृतिः
 उद्गात्रांत्रो होमलिगोफलबीजमहौषधिः ५८
 वाय्वंतरात्मा मंत्रास्थिरापस्फिक् सोमशोणितः
 वेदस्कंधो हविर्गंधो हव्यकव्यातिवेगवान् ५९
 प्राग्वंशकायोद्युतिमान्नानादीक्षाभिरर्चितः
 दक्षिणाहृदयो योगी महासत्रमयो महान् ६०
 उपाकर्मेष्टिरुचिरः प्रवर्ग्यावर्तभूषणः
 छायापत्नीसहायो वैमणिशृंगमिवोच्छ्रितः ६१
 सर्वलोकहितात्मा यो दंष्ट्रयाभ्युज्जहार गाम्

ततःस्वस्थानमानीयपृथिवींपृथिवीधरः ६२
 ततो जगामनिर्वाणंपृथिवीधारणाद्धरिः
 एवमादिवराहेणधृत्वाब्रह्महितार्थिना ६३
 उद्धृतापुष्करेपृथ्वीसागरांबुगतापुरा
 वृतःशमदमाभ्यांयोदिव्येकोकामुखेस्थितः ६४
 आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्देवतैःसह
 रुद्रैर्विश्वसहायैश्चयक्षराक्षसकिन्नरैः ६५
 दिग्भिर्विदिग्भिःपृथिवीनदीभिःसहसागरैः
 चराचरगुरुःश्रीमान्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः ६६
 उवाचवचनंकोकामुखंतीर्थत्वयाविभो
 पालनीयंसदागोप्यंरक्षाकार्यामखेत्वह ६७
 एवंकरिष्येभगवंस्तदाब्रह्माणमुक्तवान्
 उवाचतंपुनर्ब्रह्माविष्णुं देवंपुरःस्थितम् ६८
 त्वंहिमेपरमोदेवस्त्वंहिमेपरमोगुरुः
 त्वंहिमेपरमंधामशक्रादीनांसुरोत्तम ६९
 उत्फुल्लामलपद्माक्षशत्रुपक्षक्षयावह
 यथायज्ञेनमेध्वंसोदानवैश्चविधीयते ७०
 तथात्वयाविधातव्यंप्रणतस्यनमोस्तुते
 विष्णुरुवाच
 भयंत्यजस्वदेवेशक्षयनेष्यामिदानवान् ७१
 येचान्तेविघ्नकर्तारोयातुधानास्तथासुराः
 घातयिष्याम्यहंसर्वान्स्वस्तिष्ठपितामह ७२
 एवमुक्त्वास्थितस्तत्रसाहाय्येनकृतक्षणः
 प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ७३
 सुप्रभाणिचज्योतींषिचंद्रं चक्रुःप्रदक्षिणम्
 नविग्रहंग्रहाश्चक्रुःप्रसेदुश्चापिसिंधवः ७४
 नीरजस्काभूमिरासीत्सकलाह्लाददास्त्वपः
 जग्मुःस्वमार्गसरितोनापिचुक्षुभुरर्णवाः ७५
 आसन्शुभानींद्रियाणिनराणामंतरात्मनाम्
 महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरवाचयन् ७६

यज्ञेतस्मिन्हविःपाकेशिवात्रासंश्चपावकाः
 प्रवृत्तधर्मसद्वृत्तालोकामुदितमानसाः ७७
 विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः
 ततोदेवाःसमायातादानवाराक्षसैस्सह ७८
 भूतप्रेतपिशाचाश्चसर्वेतत्रागताःक्रमात्
 गंधर्वाप्सरसश्चैवनागाविद्याधरागणाः ७९
 वानस्पत्याश्चौषधयोयज्ञेहेद्यज्ञेनेहति
 ब्रह्मादेशान्मारुतेनआनीताःसर्वतोदिशः ८०
 यज्ञपर्वतमासाद्यदक्षिणामभितोदिशम्
 सुराउत्तरतःसर्वेमर्यादापर्वतेस्थिताः ८१
 गंधर्वाप्सरसश्चैवमुनयोवेदपारगाः
 पश्चिमांदिशमास्थायस्थितास्तत्रमहाक्रतौ ८२
 सर्वेदेवनिकायाश्चदानवाश्चासुरागणाः
 अमर्षपृष्ठतःकृत्वासुप्रीतास्तेपरस्परम् ८३
 ऋषीन्पर्यचरन्सर्वेशुश्रूषन्ब्राह्मणांस्तथा
 ऋषयोब्रह्मर्षयश्चद्विजादेवर्षयस्तथा ८४
 राजर्षयोमुख्यतमास्समायाताःसमंततः
 कतमश्चसुरोप्यत्रक्रतौयाज्योभविष्यति ८५
 पशवःपक्षिणश्चैवतत्रयातादिदृक्षवः
 ब्राह्मणाभोक्तुकामाश्चसर्वेवर्णानुपूर्वशः ८६
 स्वयंचवरुणोरत्तंदक्षश्चान्नस्वयंददौ
 आगत्यवरुणोलोकात्पक्वंचान्नस्वतोपचत् ८७
 वायुर्भक्षविकारांश्चरसपाचीदिवाकरः
 अन्नपाचनकृत्सोमोमतिदाताबृहस्पतिः ८८
 धनदानंधनाध्यक्षोवस्त्राणिविविधानिच
 सरस्वतीनदाध्यक्षोगंगादेवीसनर्मदा ८९
 याश्चान्याःसरितःपुण्याःकूपाश्चैवजलाशयाः
 पल्वलानितटाकानिकुंडानिविविधानिच ९०
 प्रस्रवाणिचमुख्यानिदेवखातान्यनेकशः
 जलाशयानिसर्वाणिसमुद्राःसप्तसंख्यकाः ९१

लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलैःसमम्
सप्तलोकाःसपातालाःसप्तद्वीपाःसपत्तनाः ६२
वृक्षावल्ल्यःसतृणानिशाकानिचफलानिच
पृथिवीवायुराकाशमापोज्योतिश्चपंचमम् ६३
सविग्रहाणिभूतानिधर्मशास्त्राणियानिच
वेदभाष्याणिसूत्राणिब्रह्मणानिर्मितंचयत् ६४
अमूर्तमूर्तमत्यन्तमूर्तदृश्यंतथाखिलम्
एवंकृतेतथास्मिंस्तुयज्ञेपैतामहेतदा ६५
देवानांसंनिधौतत्रऋषिभिश्चसमागमे
ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेस्थितोविष्णुःसनातनः ६६
वामपार्श्वेस्थितोरुद्रःपिनाकीवरदःप्रभुः
ऋत्विजांचापिवरणंकृतंतत्रमहात्मना ६७
भृगुर्होतावृतस्तत्रपुलस्त्योर्ध्वर्युसत्तमः
तत्रोद्गातामरीचिस्तुब्रह्मावैनारदःकृतः ६८
सनत्कुमारादयोयेसदस्यास्तत्रतेभवन्
प्रजापतयोदक्षाद्यावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ६९
ब्रह्मणश्चसमीपेतुकृताऋत्विग्विकल्पना
वस्त्रैराभरणैर्युक्ताःकृतावैश्रवणेनते १००
अंगुलीयैःसकटकैर्मकुटैर्भूषिताद्विजाः
चत्वारोद्धौदशान्येचतषोडशत्विजः १०१
ब्रह्मणा पूजिताःसर्वेप्रणिपातपुरःसरम्
अनुग्राह्योभवद्भिस्तुसर्वैरस्मिन्करताविह १०२
पत्नीममैषासावित्रीयूयंमेशरणंद्विजाः
विश्वकर्माणमाहूयब्रह्मणःशीर्षमुंडनं १०३
यज्ञेतुविहितंतस्यकारितंद्विजसत्तमैः
आतसेयानिवस्त्राणिदंपत्यर्थेतथाद्विजैः १०४
ब्रह्मघोषेणतेविप्रानादयानास्त्रिविष्टपम्
पालयंतोजगच्चेदंक्षत्रियाःसायुधाःस्थिताः १०५
भक्ष्यप्रकारान्विविधिन्वैश्यास्तत्रप्रचक्रिरे
रसबाहुल्ययुक्तंचभक्ष्यंभोज्यंकृतंततः १०६

अश्रुतंप्रागदृष्टंचदृष्टातुष्टःप्रजापतिः
 प्राग्वाटेतिददौनामवैश्यानांसृष्टिकृद्विभुः १०७
 द्विजानांपादशुश्रूषाशूद्रैःकार्यासदात्विह
 पादप्रक्षालनंभोज्यमुच्छिष्टस्यप्रमार्जनं १०८
 तेपिचक्रुस्तदातत्रतेभ्योभूयःपितामहः
 शूश्रूषार्थमयायूयंतुरीयेतुपदेकृताः १०९
 द्विजानांक्षत्रबन्धूनांबन्धूनांचभवद्विधैः
 त्रिभ्यश्शुश्रूषणाकार्येत्युक्त्वाब्रह्मातथाऽकरोत् ११०
 द्वाराध्यक्षंतथाशक्रंवरुणंसदायकम्
 वित्तप्रदंवैश्रवणंपवनंगंधदायिनम् १११
 उद्योतकारिणंसूर्यप्रभुत्वेमाधवःस्थितः
 सोमःसोमप्रदस्तेषां वामपक्षपथाश्रितः ११२
 सुसत्कृताचपत्नीसासवित्रीचवरांगना
 अध्वर्युणासमाहूताएहिदेवित्वरान्विता ११३
 उत्थिताश्चाग्रयःसर्वेदीक्षाकालउपागतः
 व्यग्रासाकार्यकरणेस्त्रीस्वभावेननागता ११४
 इहवैनकृतंकिंचिद्द्वारेवैमंडनंमया
 भित्त्यांवैचित्रकर्माणिस्वस्तिकंप्रांगणेनतु ११५
 प्रक्षालनंचभांडानांनकृतंकिमपित्विह
 लक्ष्मीरद्यापिनायातापत्नीनारायणस्यया ११६
 अग्नेःपत्नीतथास्वाहाधूम्रोर्णातुयमस्यतु
 वारुणीवैतथागौरीवायोर्वैसुप्रभातथा ११७
 ऋद्धिर्वैश्रवणीभार्याशम्भोर्गौरीजगत्प्रिया
 मेधाश्रद्धाविभूतिश्चअनसूयाधृतिःक्षमा ११८
 गंगासरस्वतीचैवनाद्यायाताश्चकन्यकाः
 इंद्राणीचंद्रपत्नीतुरोहिणीशशिनःप्रियाः १२०
 अरुंधतीवसिष्ठस्यसप्तर्षीणांचयाःस्त्रियः
 अनसूयात्रिपत्नीचतथान्याःप्रमदाइह १२१
 वध्वोदुहितरश्चैवसरुयोभगिनिकास्तथा
 नाद्यागतास्तुताःसर्वाअहंतावत्स्थिताचिरं १२२

नाहमेकाकिनीयास्येयावन्नायांतितास्त्रियः
ब्रूहिगत्वाविरंचितुतिष्ठतावन्मुहूर्तकम् १२३
सर्वाभिःसहिताचाहमागच्छामित्वरान्विता
सर्वैःपरिवृतःशोभादेवैःसहमहामते १२४
भवान्प्राप्नोतिपरमांतथाहंतुनसंशयः
वदमानांतथाध्वर्युस्त्यक्त्वाब्रह्माणमागतः १२५
सावित्रीव्याकुलादेवप्रसक्तागृहकर्माणि
सख्योनाभ्यागतायावत्तावन्नागमनंमम १२६
एवमुक्तोस्मिदैवकालश्चाप्यतिवर्त्तते
यत्तेद्यरुचितंतावत्तत्कुरुष्वपितामह १२७
एवमुक्तस्तदाब्रह्माकिंचित्कोपसमन्वितः
पत्नीचान्यामदर्थेवैशीघ्रंशक्रइहानय १२८
यथाप्रवर्ततेयज्ञःकालहीनोनजायते
तथाशीघ्रंविधित्स्वत्वंनारीकांचिदुपानय १२९
यावद्यज्ञसमाप्तिर्मेवर्णैत्वांमाकृथामनः
भूयोपितांप्रमोक्षयामिसमाप्तौतुक्रतोरिह १३०
एवमुक्तस्तदाशक्रोगत्वासर्वधरातलं
स्त्रियोदृष्टाश्चयास्तेनसर्वाःपरपरिग्रहाः १३१
आभीरकन्यारूपाढ्यासुनासाचारुलोचना
नदेवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी १३२
नचास्तितादृशीकन्यायादृशीसावरांगना
ददर्शतांसुचार्वर्गींश्रियंदेवीमिवापराम् १३३
संक्षिपन्तीमनोवृत्तिविभवंरूपसंपदा
यद्यत्तुवस्तुसौंदर्याद्विशिष्टंलभ्यतेक्वचित् १३४
तत्तच्छरीरसंलग्नंतन्वंगयादृशेवरम्
तांदृष्ट्वाचिंतयामासयद्येषाकन्यकाभवेत् १३५
तन्मत्तःकृतपुण्योन्योनदेवोभुविविद्यते
योषिद्रत्नमिदंसेयंसद्भाग्यायांपितामहः १३६
सरागोयदिवास्यात्तुसफलस्त्वेषमेश्रमः
नीलाभ्रकनकांभोजविद्रुमाभांददर्शतां १३७

त्विषंसंबिभ्रतीमंगैःकेशगंडेक्षणाधरैः
 मन्मथाशोकवृक्षस्यप्रोद्भिन्नांकलिकामिव १३८
 प्रदग्धहच्छयेनैवनेत्रवह्निशिखोत्करैः
 धात्राकथंहिसासृष्टाप्रतिरूपमपश्यता १३९
 कल्पिताचेत्स्वयंबुध्यानैपुण्यस्यगतिःपरा
 उत्तुंगाग्राविमौसृष्टौयन्मेसंपश्यतःसुखं १४०
 पयोधरौनातिचित्रंकस्यसंजायतेहृदि
 रागोपहतदेहोयमधरोयद्यपिस्फुटम् १४१
 तथापिसेवमानस्यनिर्वाणंसंप्रयच्छति
 वहद्भिरपिकौटिल्यमलकैःसुखमर्ष्यते १४२
 दोषोपिगुणवद्भातिभूरिसौंदर्यमाश्रितः
 नेत्रयोर्भूषितावंतावाकर्णाभ्याशमागतौ १४३
 कारणाद्भावचैतन्यंप्रवदंतिहितद्विदः
 कर्णयोर्भूषणेनेत्रेनेत्रयोःश्रवणाविमौ १४४
 कुंडलांजनयोरत्रनावकाशोस्तिकश्चन
 नतद्द्युक्तंकटाक्षाणांयद्विधाकरणंहृदि १४५
 तवसंबंधिनोयेऽत्रकथंतेदुःखभागिनः
 सर्वसुंदरतामेतिविकारःप्राकृतैर्गुणैः १४६
 वृद्धेक्षणशतानांतुदृष्टमेषामयाधनम्
 धात्राकौशल्यसीमेयरूपोत्पत्तौसुदर्शिता १४७
 करोत्येषामनोनृणांसस्त्रेहंकृतिविभ्रमैः
 एवंविमृशतस्तस्यतद्रूपापहतत्विषः १४८
 निरंतरोद्गतैश्छन्नमभवत्पुलकैर्वपुः
 तांवीक्ष्यनवहेमाभांपद्मपत्रायतेक्षणाम् १४९
 देवानामथयक्षाणांगंधर्वोरगरक्षसाम्
 नानादृष्टामयानार्योनेदृशीरूपसंपदा १५०
 त्रैलोक्यांतर्गतंयद्यद्वस्तुतत्तत्प्रधानतः
 समादायविधात्रास्याःकृत्तारूपस्यसंस्थितिः १५१
 इंद्रउवाच
 कासिकस्यकुतश्चत्वमागतासुभ्रुकथ्यताम्

एकाकिनीकिमर्थचवीथीमध्येषुतिष्ठसि १५२
 यान्येतान्यंगसंस्थानिभूषणानिविभर्षिच
 नैतानितवभूषायैत्वमेतेषां हिभूषणम् १५३
 नदेवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी
 किन्नरीदृष्टपूर्वावायादृशीत्वंसुलोचने १५४
 उक्तामयापिबहुशःकस्माद्दत्सेहिनोत्तरम्
 त्रपान्वितातुसाकन्याशक्रंप्रोवाचवेपती १५५
 गोपकन्यात्वहंवीरविक्रीणामीहगोरसम्
 नवनीतमिदंशुद्धंदधिचेदंविमंडकम् १५६
 दध्नाचैवात्रतक्रेणरसेनापिपरंतप
 अर्थीयेनासितद्ब्रूहिप्रगृह्णीष्वयथेप्सितम् १५७
 एवमुक्तस्तदाशक्रोगृहीत्वातांकरेदृढम्
 अनयत्तांविशालाक्षीयत्रब्रह्माव्यवस्थितः १५८
 नीयमानातुसातेनक्रोशंतीपितृमातरौ
 हातातमातर्हाभ्रातर्नयत्येषनरोबलात् १५९
 यदिवास्तिमयाकार्यंपितरंमेप्रयाचय
 सदास्यतिहिमानूनंभवतःसत्यमुच्यते १६०
 काहिनाभिलषेत्कन्याभर्तारंभक्तिवत्सलम्
 नादेयमपितेकिंचित्पितुर्मेधर्मवत्सल १६१
 प्रसादयेतंशिरसामांसतुष्टःप्रदास्यति
 पितुश्चित्तमविज्ञाययद्यात्मानंददामिते १६२
 धर्मोहिविपुलो नश्येत्तेनत्वांनप्रसादये
 भविष्यामिवशेतुभ्यंयदितातःप्रदास्यति १६३
 इत्थमाभाष्यमाणस्तुतदाशक्रोनयञ्चताम्
 ब्रह्मणःपुरतःस्थाप्यप्राहास्यार्थेमयाबले १६४
 आनीतासिविशालाक्षिमाशुचोवरवर्णिनि
 गोपकन्यामसौदृष्ट्वागौरवर्णामहाद्युतिम् १६५
 कमलामेवतांमेनेपुंडरीकनिभेक्षणाम्
 तप्तकांचनसद्भित्तिसदृशापीनवक्षसम् १६६
 मत्तेभहस्तवृत्तोरुंरक्तोत्तुंगनखत्विषं

तंदृष्ट्वाऽमन्यतात्मानंसापिमन्मनथचरम् १६७
 तत्प्राप्तिहेतुकधियागतचित्तेवलक्ष्यते
 प्रभुत्वमात्मनोदानेगोपकन्याप्यमन्यत १६८
 यद्येषमांसुरूपत्वादिच्छत्यादातुमाग्रहात्
 नास्तिसीमंतिनीकाचिन्मत्तोधन्यतराभुवि १६९
 अनेनाहंसमानीतायच्चक्षुर्गोचरंगता
 अस्यत्यागेभवेन्मृत्युरत्यागेजीवितंसुखम् १७०
 भवेयमपमानाच्चधिगूपादुःखदायिनी
 दृश्यतेचक्षुषानेनयापियोषित्प्रसादतः १७१
 सापिधन्यानसंदेहःकिंपुनर्यापरिष्वजेत्
 जगद्रूपमशेषंहिपृथक्संचारमाश्रितम् १७२
 लावण्यंतदिहैकस्थंदर्शितंविश्वयोनिना
 अस्योपमास्मरःसाध्वीमन्मथस्यत्विषोपमा १७३
 तिरस्कृतस्तुशोकोयंपितामातानकारणम्
 यदिमानैषआदत्तेस्वल्पंमयिनभाषते १७४
 अस्यानुस्मरणान्मृत्युःप्रभविष्यतिशोकजः
 अनागसिचपल्यांतुक्षिप्रंयातेयमीदृशी १७५
 कुचयोर्मणिशोभायैशुद्धाम्बुजसमद्युतिः
 मुखमस्यप्रपश्यंत्यामनोमेध्यानमागतम् १७६
 अस्यांगस्पर्शसंयोगान्नचेत्त्वंबहुमन्यसे
 स्पृशन्नटसितर्हिनत्वंशरीरंवितर्थःपरम् १७७
 अथवास्यनदोषोस्तियदृच्छाचारकोह्यसि
 मुषितःस्मरनूतंत्वंसंरक्षस्वांप्रियारतिम् १७८
 त्वत्तोपिदृश्यतेयेनरूपेणायंस्मराधिकः
 ममानेनमनोरत्नसर्वस्वंचहतंदृढम् १७९
 शोभायादृश्यतेवक्त्रेसाकुतःशशलक्ष्मणि
 नोपमासकलंकस्यनिष्कलंकेनशस्यते १८०
 समानभावतांयातिपंकजंनास्यनेत्रयोः
 कोपमाजलशंखेनप्राप्ताश्रवणशंङ्खयोः १८१
 विद्रुमोप्यधरस्यास्यलभतेनोपमांध्रुवम्

आत्मस्थममृतं ह्येष संस्रवंश्चेष्टते ध्रुवम् १८२
 यदि किंचिच्छुभं कर्म जन्मांतरशतैः कृतम्
 तत्प्रसादात्पुनर्भर्ता भवत्वेषममेप्सितः १८३
 एवं चिन्तापराधीनायावत्सागोपकन्यका
 तावद्ब्रह्मा हरिं प्राह यज्ञार्थं सत्वरं वचः १८४
 देवी चैषामहाभागा गायत्री नामतः प्रभो
 एवमुक्ते तदा विष्णुर्ब्रह्माणं प्रोक्तवानिदम् १८५
 तदेनामुद्ब्रह्मस्वाद्यमयादत्तांजगत्प्रभो
 गांधर्वेण विवाहेन विकल्पं माकृथाश्चिरम् १८६
 अमुंगृहाण देवाद्यत्रस्याः पाणिमनाकुलम्
 गांधर्वेण विवाहेन उपयेमेपितामहः १८७
 तामवाप्य तदा ब्रह्मा जगादाद्ध्वर्युसत्तमम्
 कृतापत्नीमया ह्येषा सदने मे निवेशय १८८
 मृगशृंगधरा बालाक्षौमवस्त्रावगुंठिता
 पत्नीशालांतदानीता ऋत्विग्भिर्वेदपारगैः १८९
 औदुंबेरणदंडेन प्रावृतो मृगचर्मणा
 महाध्वरे तदा ब्रह्मा धाम्नास्वेनैव शोभते १९०
 प्रारब्धं च ततो होत्रं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः
 भृगुणा सहितैः कर्मवेदोक्तैः कृतं तदा
 तथा युगसहस्रं तु सयज्ञः पुष्करे भवत् १९१
 इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे गायत्रीसंग्रहो नाम षोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः

भीष्म उवाच

तस्मिन् यज्ञे किमाश्चर्यं तदा सीद्द्विजसत्तम
 कथं रुद्रः स्थितस्तत्र विष्णुश्चापि सुरोत्तमः १
 गायत्र्या किं कृतं तत्र पत्नी त्वेस्थितया तया
 आभीरैः किं सुवृत्तज्ञैर्ज्ञात्वा तैश्च कृतं मुने २
 एतद् वृत्तं समाचक्ष्व यथा वृत्तं यथा कृतम्
 आभीरैर्ब्रह्मणा चापि ममैतत्कौतुकं महत् ३

पुलस्त्यउवाच
 तस्मिन् यज्ञेयदाश्चर्यवृत्तमासीन्नराधिप
 कथयिष्यामित्सर्वशृणुष्वैकमनानृप ४
 रुद्रस्तुमहदाश्चर्यकृतवान्वैसदोगतः
 निंद्यरूपधरोदेवस्तत्रायाद्द्विजसन्निधौ ५
 विष्णुनानकृतं किञ्चित्प्राधान्ये सयतः स्थितः
 नाशंतुगोपकन्यायाज्ञात्वागोपकुमारकाः ६
 गोप्यश्चतास्तथासर्वात्रागताब्रह्मणोंतिकम्
 दृष्ट्वातांमेखलाबद्धायज्ञसीमव्यस्थिताम् ७
 हापुत्रीतितदामातापिताहापुत्रिकेतिच
 स्वसेतिबान्धवाः सर्वे सख्यः सख्येनहासखि ८
 केनत्वमिहचानीताअलक्तांकातुसंदरी
 शाटीनिवृत्तांकृत्वातुकेनयुक्ताचकंबली ९
 केनचेयंजटापुत्रिरक्तसूत्रावकल्पिता
 एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वोवाचस्वयंहरिः १०
 इहचास्माभिरानीतापत्न्यर्थविनियोजिता
 ब्रह्मणालंबिताबालाप्रलापंमाकृथास्त्वह ११
 पुण्याचैषासुभाग्याचसर्वेषांकुलनंदिनी
 पुण्याचेन्नभवत्येषाकथमागच्छतेसदः १२
 एवंज्ञात्वामहाभागनत्वंशोचितुमर्हसि
 कन्यैषातेमहाभागाप्राप्तादेवंविरिचनम् १३
 योगिनोयोगयुक्तायेब्राह्मणावेदपारगाः
 नलभंतैप्रार्थयन्तस्तांगतिंदुहितागता १४
 धर्मवंतंसदाचारंभवंतंधर्मवत्सलम्
 मयाज्ञात्वाततःकन्यादत्ताचैषाविरंचये १५
 अनयातारितोगच्छदिव्यान्लोकान्महोदयान्
 युष्माकंचकुलेचापिदेवकार्यार्थसिद्धये १६
 अवतारंकरिष्येहंसाक्रीडातुभविष्यति
 यदानंदप्रभृतयोह्यवतारंधरातले १७
 करिष्यंतितदाचाहंवसिष्येतेषुमध्यतः

युष्माकंकन्यकाःसर्वावसिष्यंतिमयासह १८
 तत्रदोषोभवितानद्वेषोचमत्सरः
 करिष्यंतितदागोपाभयंचनमनुष्यकाः १९
 नचास्याभवितादोषःकर्मणानेनकर्हिचित्
 श्रुत्वावाक्यंतदाविष्णोःप्रणिपत्यययुस्तदा २०
 एवमेषवरोदेवयोदत्तोभविताहिमे
 अवतारःकुलेस्माकंकर्तव्योधर्मसाधनः २१
 भवतोदर्शनादेवभवामःस्वर्गवासिनः
 शुभदाकन्यकाचैषातारिणीमेकुलैःसह २२
 एवंभवतुदेवेशवरदानंविभोतव
 अनुनीतास्तदागोपाःस्वयंदेवेनविष्णुना २३
 ब्रह्मणाप्येवमेवंतुवामहस्तेनभाषितम्
 त्रपान्वितादर्शनेतुबंधूनांवरवर्णिनी २४
 कैरहंतुसमाख्यातायेनेमदेशमागताः
 दृष्ट्वातुतांस्ततःप्राहगायत्रीगोपकन्यका २५
 वामहस्तेनतान् सर्वान्प्राणिपातपुरःसरम्
 अत्रचाहंस्थितामातर्ब्रह्माणंसमुपागता २६
 भर्तालब्धोमयादेवःसर्वस्याद्योजगत्पतिः
 नाहंशोच्याभवत्यातुनपित्रानचबांधवैः २७
 सखीगणश्चमेयातुभगिन्योदारकैःसह
 सर्वेषांकुशलंवाच्यंस्थितास्मिसहदैवतैः २८
 गतेषुतेषुसर्वेषुगायत्रीसासुमध्यमा
 ब्रह्मणासहितारेजेयज्ञवाटंगतासती २९
 याचितोब्राह्मणैर्ब्रह्मावरान्नोदेहिचेप्सितान्
 यथेप्सितंवरंतेषांतदाब्रह्माप्ययच्छत ३०
 तयादेव्याचगायत्र्यादत्तंतच्चानुमोदितम्
 सातुयज्ञेस्थितासाध्वीदेवतानांसमीपगा ३१
 दिव्यंवर्षशतंसाग्रंसयज्ञोववृधेतदा
 यज्ञवाटकपर्दीतुभिन्नार्थंसमुपागतः ३२
 बृहत्कपालंसंगृह्यपंचमुण्डैरलंकृतः

ऋत्विग्भिश्चसदस्यैश्चदूरात्तिष्ठन्जुगुप्सितः ३३
 कथंत्वमिहसंप्राप्तोनिन्दितोवेदवादिभिः
 एवंप्रोत्सार्यमाणोपिनिन्द्यमानःसतैर्द्विजैः ३४
 उवाचतान्द्विजान्सर्वान्स्मितं कृत्वामहेश्वरः
 अत्रपैतामहेयज्ञेसर्वेषांतोषदायिनि ३५
 कश्चिदुत्सार्यतेनैव ऋतेमां द्विजसत्तमाः
 उक्तःसतैःकपर्दीतुभुक्त्वाचान्नंततोव्रज ३६
 कपर्दिनाचतेउक्ताभुक्त्वायास्यामिभोद्विजाः
 एवमुक्त्वानिषण्णःसकपालंन्यस्यचाग्रतः ३७
 तेषांनिरीक्ष्यतत्कर्मचक्रेकौटिल्यमीश्वरः
 मुक्त्वाकपालंभूमौतुतान्द्विजानवलोकयन् ३८
 उवाचपुष्करंयामिस्नानार्थंद्विजसत्तमाः
 तूर्णंगच्छेतिरुक्तःसगतःपरमेश्वरः ३९
 वियत्स्थितःकौतुकेनमोहयित्वादिबौकसः
 स्नानार्थंपुष्करंयातेकपर्दिनिद्विजातयः ४०
 कथंहोमोत्रक्रियतेकपालेसदसिस्थिते
 कपालांतान्यशौचानिपुराप्राहप्रजापतिः ४१
 विप्रोभ्यधात्सदस्येकःकपालमुत्क्षिपाम्यहं
 उद्धृतंतुसदस्येनप्रक्षिप्तंपाणिनास्वयम् ४२
 तावदन्यत्स्थितंतत्रपुनरेवसमुद्धृतम्
 एवंद्वितीयंतृतीयंविंशतिस्त्रिंशदप्यहो ४३
 पंचाशच्चशतंचैवसहस्रमयुतंतथा
 एवंनांतःकपालानांप्राप्यतेद्विजसत्तमैः ४४
 नत्वाकपर्दिनंदेवंशरणंसमुपागताः
 पुष्करारण्यमासाद्यजप्यैश्चवैदिकैर्भृशम् ४५
 तुष्टुवुःसहिताःसर्वेतावत्तुष्टोहरःस्वयम्
 ततःसदर्शनंप्रादाद्द्विजानांभक्तितःशिवः ४६
 उवाचतांस्ततोदेवोभक्तिनम्रान्द्विजोत्तमान्
 पुरोडाशस्यनिष्पत्तिःकपालंनविनाभवेत् ४७
 कुरुध्वं वचनं विप्राः भागः स्विष्टकृतो मम

एवंकृतेकृतंसर्वमदीयंशासनंभवेत् ४८
 तथेत्यूचुर्द्विजाशशंभुंकुर्मोवैतवशासनम्
 कपालपाणिराहेशोभगवंतंपितामहम् ४९
 वरंवरयभोब्रह्मन्हृदियत्तेप्रियंस्थितम्
 सर्वतवप्रदास्यामिअदेयंनास्तिमेप्रभो ५०
 ब्रह्मोवाच
 नतेवरंग्रहीष्यामिदीक्षितोहंसदःस्थितः
 सर्वकामप्रदश्चाहंयोमांप्रार्थयतेत्वह ५१
 एवंवदंतंवरदंक्रतौतस्मिन्पितामहम्
 तथेतिचोक्त्वारुद्रःसवरमस्मादयाचत ५२
 ततोमन्वंतरेतीतेपुनरेवप्रभुःस्वयम्
 ब्रह्मोत्तरंकृतंस्थानंस्वयंदेवेनशंभुना ५३
 चतुर्ष्वपिहिवेदेषुपरिनिष्ठांगतोहियः
 तस्मिन्कालेतदादेवोनगरस्यावलोकने ५४
 संभाषणेद्विजानांतुकौतुकेनसदोगतः
 तेनैवोन्मत्तवेषेणहुतशेषेमहेश्वरः ५५
 प्रविष्टोब्रह्मणःसद्यदृष्टोदेवैर्द्विजोत्तमैः
 प्रहसंतिचकेप्येनंकेचिन्निर्भर्त्सयंतिच ५६
 अपरेपांसुभिःसिञ्चन्त्युन्मत्तंतं तथाद्विजाः
 लोष्टैश्चलगुडैश्चान्येशुष्मिणोबलगर्विताः ५७
 प्रहरन्तिस्मोपहासंकुर्वाणाहस्तसंविदम्
 ततोन्येवटवस्तत्रजटास्वागृह्यचांतिकम् ५८
 पृच्छंतिव्रतचर्यातांकेनैषातेनिदर्शिता
 अत्रवामास्त्रियःसंतितासामर्थेत्वमागतः ५९
 केनैषादर्शिताचर्यागुरुणापापदर्शिना
 येनचोन्मत्तवद्वाक्यंवदन्मध्येप्रधावसि ६०
 शिश्नंमेब्रह्मणोरूपंभगंचापिजनार्दनः
 उप्यमानमिदंबीजंलोकःक्लिशनाति चान्यथा ६१
 मयायंजनितःपुत्रोजनितोनेनचाप्यहम्
 महादेवकृतेसृष्टिःसृष्टाभार्याहिमालये ६२

उमादत्तातुरुद्रस्यकस्यसातनयावद
 मूढायूनजानीथवदतांभगवांस्तुवः ६३
 ब्रह्मणानकृताचर्यादर्शितानैवविष्णुना
 गिरिशेनापिदेवेनब्रह्मवध्याकृतेनतु ६४
 कथंस्विद्गर्हसेदेवंवध्योस्माकंत्वमद्यवै
 एवतैर्हन्यमानस्तुब्राह्मणैस्तत्रशंकरः ६५
 स्मितंकृत्वाब्रवीत्सर्वान्ब्राह्मणानृपसत्तम
 किंमांनवित्थभोविप्राउन्मत्तनष्टचेतनम् ६६
 यूयंकारुणिकाःसर्वेमित्रभावेव्यवस्थिताः
 वदमानमिदंछद्मब्रह्मरूपधरंहरम् ६७
 माययातस्यदेवस्यमोहितास्तेद्विजोत्तमाः
 कपर्दिनंनिजघ्नुस्तेपाणिपादैश्चमुष्टिभिः ६८
 दंडैश्चापिचकीलैश्चउन्मत्तवेषधारिणम्
 पीडयमानस्ततस्तैस्तुद्विजैःकोपमथागमत् ६९
 ततोदेवेनतेशप्तायूयंवेदविवर्जिताः
 ऊर्ध्वजटाःक्रतुभ्रष्टाःपरदारोपसेविनः ७०
 वेश्यायांतुरताद्यूतेपितृमातृविवर्जिताः
 नपुत्रःपैतृकंवित्तंविद्यांवापिगमिष्यति ७१
 सर्वेचमोहिताःसंतुसर्वेद्रियविवर्जिताः
 रौद्रींभिक्षांसमश्नंतुपरपिंडोपजीविनः ७२
 आत्मानंवर्तयंतश्चनिर्ममाधर्मवर्जिताः
 कृपार्पितातुयैर्विप्रैरुन्मत्तेमयिसांप्रतम् ७३
 तेषांधनंचपुत्राश्चदासीदासमजाविकम्
 कुलोत्पन्नाश्चवैनार्योमयितुष्टेभवन्विह ७४
 एवंशापंवरंचैदत्वांतद्धानमीश्वरः
 गतोद्विजागतेदेवेमत्वातंशंकरंप्रभुम् ७५
 अन्विष्यंतोपियत्नेननचापश्यंततेयदा
 तदानियमसंपन्नाःपुष्करारण्यमागताः ७६
 स्नात्वाज्येष्ठसरोविप्राजेपुस्तेशतरुद्रियम्
 जाप्यावसानेदेवस्तानशीररगिराब्रवीत् ७७

अनृतंनमयाप्रोक्तंस्वैरेष्वपिकुतःपुनः
 आगतेनिग्रहेक्षेमंभूयोपिकरवाण्यहम् ७८
 शांतादांताद्विजायेतुभक्तिमंतोमयिस्थिराः
 नतेषांछिद्यतेवेदोनधनंनापिसंततिः ७९
 अग्निहोत्ररतायेचभक्तिमंतोजनार्दने
 पूजयंतिचब्रह्माणंतेजोराशिंदिवाकरम् ८०
 नाशुभंविद्यतेतेषांयेषांसाम्येस्थितामतिः
 एतावदुक्त्वावचनंतूष्णींभूतस्तुसोभवत् ८१
 लब्ध्वावरंसप्रसादंदेवदेवान्महेश्वरात्
 आजग्मुःसहितास्सर्वेयत्रदेवः पितामहः ८२
 विरिञ्चिसंहिताजाप्यैस्तोषयंतोग्रतःस्थिताः
 तुष्टस्तानब्रवीद्ब्रह्मामतोपिव्रियतांवरः ८३
 ब्रह्मणस्तेनवाक्येनहृष्टाःसर्वेद्विजोत्तमाः
 कोवरोयाच्यतांविप्राः परितुष्टेपितामहे ८४
 अग्निहोत्राणिवेदाश्चशास्त्राणिविविधानिच
 सांतानिकाश्चयेलोकावरदानाद्भवंतुनः ८५
 एवंप्रजल्पतांतत्रविप्राणांकोपमाविशत्
 केयूयंकेत्रप्रवरावयंश्रेष्ठास्तथापरे ८६
 नेतिनेतितथाविप्राद्विजांस्तांस्तत्रसंस्थितान्
 ब्रह्मोवाचाभिसंप्रेक्ष्यब्राह्मणान्क्रोधपूरितान् ८७
 यस्माद्दूयंत्रिभिर्भागैःसभायांबाह्यतःस्थिताः
 तस्मादामूलिकोगुल्मोह्येकोभवतुवोद्विजाः ८८
 उदासीनाःस्थितायेतुउदासीनाभवंतुते
 सायुधाबद्धनिस्त्रिंशायोद्धुकामाव्यवस्थिताः ८९
 कौशिकीतिगणोनामतृतीयोभवतुद्विजाः
 त्रिधाबद्धमिदंस्थानंसर्वयुष्मद्भविष्यति ९०
 बाह्यतोलोकशब्देनप्रोच्यमानाःप्रजास्त्वह
 अविज्ञेयमिदंस्थानंविष्णुःपालयिताध्रुवम् ९१
 मयादत्तंचिरस्थायिअभंगंचभविष्यति
 एवमुक्त्वातदाब्रह्मासमाप्तिंतामवैक्षत ९२

ब्राह्मणाःसहितास्तेतुक्रोधामर्षसमन्विताः
 अतिथिंभोजयानाश्चवेदाभ्यासरतास्तुते ६३
 एतच्चपरमंक्षेत्रंपुष्करंब्रह्मसंज्ञितम्
 तत्रस्थायेद्विजाःशांतावसंतिक्षेत्रवासिनः ६४
 नतेषांदुर्लभंकिंचिद्ब्रह्मलोकेभविष्यति
 कोकामुखेकुरुक्षेत्रेनैमिषेऽमृषिसंगमे ६५
 वाराणस्यांप्रभासेचतथाबदरिकाश्रमे
 गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासागरसंगमे ६६
 रुद्रकोट्यांविरूपाक्षेमित्रस्यापितथावने
 तीर्थेष्वेतेषुसर्वेषुसिद्धिर्याद्वादशाब्दिका ६७
 प्राप्यतेमानवैर्लोकैषणमासाद्राजसत्तम
 पुष्करेतुनसंदेहोब्रह्मचर्यमनायदि ६८
 तीर्थानांपरमंतीर्थक्षेत्राणामपिचोत्तमम्
 सदातुपूजितंपूज्यैर्भक्तियुक्तैःपितामहे ६९
 अतःपरंप्रवक्ष्यामिसावित्र्याब्रह्मणासह
 वादोयथानुभूतस्तुपरिहासकृतोमहान् १००
 सावित्रीगमनेसर्वात्रागतादेवयोषितः
 भृगोःख्यात्यांसमुत्पन्नाविष्णुपत्नीयशस्विनी १०१
 आमन्त्रितासदालक्ष्मीस्तत्रायातात्वरान्विता
 मदिराचमहाभगायोगनिद्राविभूतिदा १०२
 श्रीःकमलालयाभूतिःकीर्तिःश्रद्धामनस्विनी
 पुष्टितुष्टिप्रदायातुदेव्याएताःसमागताः १०३
 सतीयादक्षतनयाउमेतिपार्वतीशुभा
 त्रैलोक्यसुंदरीदेवीस्त्रीणांसौभाग्यदायिनी १०४
 जयाचविजयाचैवमधुच्छंदामरावती
 सुप्रियाजनकांताचसावित्र्यामंदिरेशुभे १०५
 गौर्यासहसमायातास्सुवेषाभरणान्विताः
 पुलोमदुहिताचैवशक्राणीचसहाप्सराः १०६
 स्वाहाचापिस्वधायाताधूमोर्णाचवरानना
 यक्षीतुराक्षसीचैवगौरीचैवमहाधना १०७

मनोजवावायुपत्नीऋद्धिश्चधनदप्रिया
देवकन्यास्तथायातादानव्योदनुवल्लभाः १०८
सप्तर्षीणांमहापत्न्यऋषीणांचवरांगनाः
एवंभगिन्योदुहिताविद्याधरीगणास्तथा १०९
राक्षस्यःपितृकन्याश्चतथान्यालोकमातरः
वधूभिःसस्रुषाभिश्चसावित्रीगंतुमिच्छति ११०
अदित्याद्यास्तथासर्वादक्षकन्यास्समागताः
ताभिःपरिवृतासाध्वीब्रह्माणीकमलालया १११
काचिन्मोदकमादायकाचिच्छूर्पवरानना
फलपूरितमादायप्रयाताब्रह्मणोतिकम् ११२
आढकीःसहनिष्पावागृहीत्वान्यास्तथापरा
दाडिमानिविचित्राणिमातुलिगानिशोभना ११३
करीराणितथाचान्यागृहीत्वाकमलानिच
कौसुंभकंजीरकंचखर्जूरमपरातथा ११४
उत्तमान्यपरादायनालिकेराणिसर्वशः
द्राक्षयापूरितंकाचित्पात्रंशृंगाटकंतथा ११५
कर्पूराणिविचित्राणिजंबूकानिशुभानिच
अक्षोटांमलकान्गृह्यजंबीराणितथापरा ११६
बिल्वानिपरिपक्वानिचिपिटानिवरानना
कार्पासतूलिकाश्चान्यावस्त्रंकौसुंभकंतथा ११७
एवमाद्यानिचान्यानि कृत्वाशूर्पवराननाः
सावित्र्यासहिताःसर्वाःसंप्राप्ताःसहसाशुभाः ११८
सावित्रीमागतांदृष्ट्वाभीतस्तत्रपुरंदरः
अधोमुखःस्थितोब्रह्माकिमेषामांविदिष्यति ११९
त्रपान्वितौविष्णुरुद्रौसर्वेचान्येद्विजातयः
सभासदस्तथाभीतास्तथाचान्येदिवौकसः १२०
पुत्राःपौत्राभागिनेयामातुलाभ्रातरस्तथा
ऋभवोनामयेदेवादेवानामपिदेवताः १२१
वैलक्ष्येवस्थिताःसर्वेसावित्रीकिंविदिष्यति
ब्रह्मपार्श्वेस्थितातत्रकिंतुवैगोपकन्यका १२२

मौनीभूतातुशृणवानासर्वेषां वदतांगिरः
 अर्ध्वर्युणा समाहूतानागतावरवर्णिनी १२३
 शक्रेणान्याहताभीरादत्तासाविष्णुनास्वयम्
 अनुमोदिताचरुद्रेणपित्राऽदत्तास्वयंतथा १२४
 कथंसाभवितायज्ञेसमाप्तिंवाब्रजेत्कथम्
 एवंचिंतयतांतेषांप्रविष्टाकमलालया १२५
 वृतोब्रह्मासदस्यैस्तुऋत्विग्भिर्देवतैस्तथा
 हूयंतेचाग्नयस्तत्रब्राह्मणैर्वेदपारगैः १२६
 पत्नीशालास्थितागोपीसैणशृंगासमेखला
 क्षौमवस्त्रपरीधानाध्यायंतीपरमंपदम् १२७
 पतिव्रतापतिप्राणाप्राधान्येचनिवेशिता
 रूपान्विताविशालाक्षीतेजसाभास्करोपमा १२८
 द्योतयंतीसदस्तत्रसूर्यस्येवयथाप्रभा
 ज्वलमानंतथावह्निंश्रयंतेऋत्विजस्तथा १२९
 पशूनामिहगृह्णानाभागंस्वस्वचरोर्मुदा
 यज्ञभागार्थिनोदेवाविलंबाद्ब्रुवतेतदा १३०
 कालहीनंनकर्तव्यंकृतंनफलदंयतः
 वेदेष्वेवमधीकारोदृष्टःसर्वैर्मनीषिभिः १३१
 प्रावर्ग्येक्रियमाणेतुब्राह्मणैर्वेदपारगैः
 क्षीरद्वयेनसंयुक्तशृतेनाध्वर्युणातथा १३२
 उपहूतेनागतेनचाहूतेषुद्विजन्मसु
 क्रियमाणेतथाभक्ष्येदृष्ट्वादेवीरुषान्विता १३३
 उवाचदेवीब्रह्माणंसदोमध्येतुमौनिनम्
 किमेतद्युज्यतेदेवकर्तुमेतद्विचेष्टितम् १३४
 मांपरित्यज्ययत्कामात्कृतवानसिकिल्बिषम्
 नतुल्यापादरजसाममैषायाशिरःकृता १३५
 यद्वदंतिजनास्सर्वेसंगताःसदसिस्थिताः
 आज्ञामीश्वरभूतानांतांकुरुष्वयदीच्छसि १३६
 भवतारूपलोभेनकृतंलोकविगर्हितम्
 पुत्रेषुनकृतालज्जापौत्रेषुचनतेप्रभो १३७

कामकारकृतमन्यएतत्कर्मविगर्हितम्
 पितामहोसिदेवानामृषीणांप्रपितामहः १३८
 कथंनतेत्रपाजाताआत्मनःपश्यतस्तनुम्
 लोकमध्येकृतंहास्यमहंचापकृताप्रभो १३९
 यद्येषतेस्थिरोभावस्तिष्ठदेवनमोस्तुते
 अहंकथंसखीनांतुदर्शयिष्यामिवैमुखम् १४०
 भर्त्रामेविधृतापत्नीकथमेतदहंवदे
 ब्रह्मोवाच
 ऋत्विग्भिस्त्वरितश्चाहंदीक्षाकालादनंतरम् १४१
 पत्नींविनानहोमोत्रशीघ्रंपत्नीमिहानय
 शक्रेणैषासमानीतादत्तेयंममविष्णुना १४२
 गृहीताचमयासुभुक्षमस्वैतंमयाकृतम्
 नचापराधंभूयोन्यंकरिष्येतवसुव्रते १४३
 पादयोःपतितस्तेहंक्षमस्वेहनमोस्तुते
 पुलस्त्यउवाच
 एवमुक्तातदाक्रुद्धाब्रह्माणंशमुमुद्यता १४४
 यदिमेस्तितपस्तप्तंगुरवोयदितोषिताः
 सर्वब्रह्मसमूहेषुस्थानेषुविविधेषुच १४५
 नैवतेब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन
 ऋतेतुकार्तिकीमेकांपूजांसांवत्सरींतव १४६
 करिष्यंतिद्वजाःसर्वेमर्त्यानान्यत्रभूतले
 एतद्ब्रह्माणमुक्त्वाहशतक्रतुमुपस्थितम् १४७
 भोभोःशक्रत्वयानीताआभीरीब्रह्मणोतिकम्
 यस्मात्तेक्षुद्रकंकर्मतस्मात्वंलप्स्यसेफलम् १४८
 यदासंग्राममध्येत्वंस्थाताशक्रभविष्यसि
 तदात्वंशत्रुभिर्बद्धोनीतःपरमिकांदशाम् १४९
 अकिंचनोनष्टसत्वःशत्रूणांनगरेस्थितः
 पराभवंमहत्प्राप्यनचिरादेवमोक्षयसे १५०
 शक्रंशप्त्वातदादेवीविष्णुंवाक्यमथाब्रवीत्
 भृगुवाक्येनतेजन्मयदामर्त्येभविष्यति १५१

भार्यावियोगजन्दुःखंतदात्वंतत्रभोक्ष्यसे
 हतातेशत्रुणापत्नीपरेपारोमहोदधेः १५२
 नचत्वंज्ञास्यसेनीतांशोकोपहतचेतनः
 भ्रात्रासहपरंकष्टामापदंप्राप्यदुःखितः १५३
 यदायदुकुलेजातःकृष्णसंज्ञोभविष्यसि
 पशूनांदासतांप्राप्यचिरकालंभ्रमिष्यसि १५४
 तदाहरुद्रंकुपितायदादारुवनेस्थितः
 तदातत्रमृषयःक्रुद्धाःशापंदास्यंतिवैहर १५५
 भोभोःकापालिकक्षुद्रस्त्रीरस्माकंजिहीर्षसि
 तदेतद्दर्पितंतेद्यभूमौलिंगंपतिष्यति १५६
 विहीनःपौरुषेणत्वंमुनिशापाच्चपीडितः
 गंगाद्वारेस्थितापत्नीसात्वामाश्वासयिष्यति १५७
 अग्नेत्वंसर्वभक्षोसिपूर्वपुत्रेणमेकृतः
 भृगुणाधर्मनित्येनकथंदग्धंदहाम्यहम् १५८
 जातवेदस्सरुद्रस्त्वारेतसाप्लावयिष्यति
 अमेध्येषुचतेजिह्वाअधिकंप्रज्वलिष्यति १५९
 ब्राह्मणानृत्विजःसर्वान्सावित्रीवैशशापह
 प्रतिग्रहार्थाग्निहोत्रोवृथाटव्याश्रयास्तथा १६०
 सदातीर्थानिक्षेत्राणिलोभादेवभजिष्यथ
 परान्नेषुसदातृप्ताअतृप्तास्त्वगृहेषुच १६१
 अयाज्ययाजनंकृत्वाकुत्सितस्यप्रतिग्रहम्
 वृथाधनार्जनंकृत्वाव्ययंचैवतथावृथा १६२
 प्रेतानांतेनप्रेतत्वंभविष्यतिनसंशयः
 एवंशक्रंतथाविष्णुरुद्रंवैपावकंतथा १६३
 ब्रह्माणंब्राह्मणांश्चैवसर्वास्तानाशपद्रुषा
 शापंदत्वातथातेषांनिष्क्रांतासदसस्तथा १६४
 ज्येष्ठंपुष्करमासाद्यतदासाचव्यवस्थिता
 लक्ष्मींप्राहसतींतांचशक्रभार्यावराननाम् १६५
 युवतीस्तास्तथोवाचनात्रस्थास्यामिसंसदि
 तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्येनचध्वनिम् १६६

ततस्ताः प्रमदाः सर्वाः प्रयाताः स्वनिकेतनम्
 सावित्रीकुपितातासामपिशापायचोद्यता १६७
 यस्मान्मांतुपरित्यज्यगतास्तादेवयोषितः
 तासामपितथाशापंप्रदास्येकुपिताभृशम् १६८
 नैकत्रवासोलक्ष्म्यास्तुभविष्यतिकदाचन
 क्षुद्रासाचलचित्ताचमूर्खेषुचवसिष्यति १६९
 म्लेच्छेषुपार्वतीयेषुकुत्सितेकुत्सितेतथा
 मूर्खेषुचावलिप्तेषुअभिशप्तेदुरात्मनि १७०
 एवंविधेनरेस्यात्तेवसतिः शापकारिता
 शापंदत्वाततस्तस्याइंद्राणीमशपत्तदा १७१
 ब्रह्महत्यागृहीतेद्रेपत्यौतेदुःखभागिनि
 नहुषापहतेराज्येदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति १७२
 अहमिंद्रः कथंचैषानोपस्थास्यतिबालिशा
 सर्वान्देवान्हनिष्यामिनलप्स्येहंशचींयदि १७३
 नष्टात्वंचतदात्रस्तावाक्पतेर्दुःखितागृहे
 वसिष्यसेदुराचारेममशापेनगर्विते १७४
 देवभार्यासुसर्वासुतदाशापमयच्छत
 नचापत्यकृतांप्रीतिमेताः सर्वालभिष्यथ १७५
 दह्यमानादिवारात्रौवंध्याशब्देनदूषिताः
 गौर्य्यप्येवंतदाशप्तासावित्र्यावरवर्णिनी १७६
 रुदमानातुसादृष्टाविष्णुनाचप्रसादिता
 मारोदीस्त्वंविशालाक्षिण्ण्वागच्छसदाशुभे १७७
 प्रविश्यचसभांदेहिमेखलांक्षौमवाससी
 गृहाणदीक्षांब्रह्माणिपादौचप्रणमामिते १७८
 एवमुक्त्वाऽब्रवीदेनंनकरोमिवचस्तव
 तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्येनवैध्वनिम् १७९
 एतावदुक्त्वासारुह्यतस्मात्स्थानद्विरौस्थिता
 विष्णुस्तदग्रतःस्थित्वाबध्वाचकरसंपुटं १८०
 तुष्टावप्रणतोभूत्वाभक्त्यापरमयास्थितः
 विष्णुरुवाच

सर्वगासर्वभूतेषुद्रष्टव्यासर्वतोद्भुता १८१
 सदसच्चैवयत्किंचिद्दृश्यंतन्नविनात्वया
 तथापियेषुस्थानेषुद्रष्टव्यासिद्धिमीप्सुभिः १८२
 स्मर्तव्याभूमिकामैर्वातत्प्रवक्ष्यामितेग्रतः
 सावित्रीपुष्करेनामतीर्थानांप्रवरेशुभे १८३
 वाराणस्यांविशालाक्षीनैमिषेलिगधारिणी
 प्रयागेललितादेवीकामुकागंधमादने १८४
 मानसेकुमुदानामविश्वकायातथांबरे
 गोमंतेगोमतीनाममंदरेकामचारिणी १८५
 मदोत्कटाचैत्ररथेजयंतीहस्तिनापुरे
 कान्यकुब्जेतथागौरीरंभामलयपर्वते १८६
 एकाम्रकेकीर्तिमतीविश्वाविश्वेश्वरीतथा
 कर्णिकेपुरुहस्तेतिकेदारेमार्गदायिका १८७
 नंदाहिमवतःपृष्ठेगोकर्णेभद्रकालिका
 स्थाण्वीश्वरेभवानीतुबिल्वकेबिल्वपत्रिका १८८
 श्रीशैलेमाधवीदेवीभद्राभद्रेश्वरीतथा
 जयावराहशैलेतुकमलाकमलालये १८९
 रुद्रकोट्यांतुरुद्राणीकालीकालंजरेतथा
 महालिगेतुकपिलाकर्कोटेमंगलेश्वरी १९०
 शालिग्रामेमहादेवीशिवलिगेजलप्रिया
 मायापुर्यांकुमारीतुसंतानेललितातथा १९१
 उत्पलाक्षीसहस्राक्षेहिरण्यक्षेमहोत्पला
 गयायामंगलानामविमलापुरुषोत्तमे १९२
 विपाशायाममोघाक्षीपाटलापुरयवर्द्धने
 नारायणीसुपार्श्वेतुत्रिकूटेभद्रसुंदरी १९३
 विपुलेविपुलानामकल्याणीमलयाचले
 कोटवीकोटितीर्थेतुसुगंधामाधवीवने १९४
 कुब्जाम्रकेत्रिसंध्यातुगंगाद्वारेहरिप्रिया
 शिवकुंडेशिवानंदानंदिनीदेविकातटे १९५
 रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेतथा

देवकीमथुरायांतुपातालेपरमेश्वरी १६६
 चित्रकूटेतथासीताविंध्येविंध्यनिवासिनी
 सह्याद्रावेकवीरातुहरिश्चंद्रेतुचंद्रिका १६७
 रमणारामतीर्थेतुयमुनायांमृगावती
 करवीरेमहालक्ष्मीरुमादेवीविनायके १६८
 अरोगावैद्यनाथेतुमहाकालेमहेश्वरी
 अभयापुष्पतीर्थेतुअमृताविंध्यकंदरे १६९
 मांडव्येमांडवीदेवीस्वाहामाहेश्वरेपुरे
 वेगलेतुप्रचंडाथचंडिकामरकंटके २००
 सोमेश्वरेवरारोहाप्रभासेपुष्करावती
 देवमातासरस्वत्यांपारापारेतटेस्थिता २०१
 महालयेमहापद्मापयोष्ण्यांपिंगलेश्वरी
 सिंहिकाकृतशौचेतुकार्तिकेयेतुशंकरी २०२
 उत्पलावर्तकेलोलासुभद्रासिंधुसंगमे
 उमासिद्धवनेलक्ष्मीरनंगाभरताश्रमे २०३
 जालंधरेविश्वमुखीताराकिष्किंधपर्वते
 देवदारुवनेपुष्टिर्मेधाकाश्मीरमंडले २०४
 भीमादेवीहिमाद्रौचतुष्टिर्वस्त्रेश्वरेतथा
 कपालमोचनेश्रद्धामाताकायावरोहणे २०५
 शंखोद्धारेध्वनिर्नामधृतिःपिंडारकेतथा
 कालातुचंद्रभागायामच्छोदेसिद्धिदायिनी २०६
 वेणायाममृतादेवीबदर्यामूर्वशीतथा
 औषधीचोत्तरकुरौकुशद्वीपेकुशोदका २०७
 मन्मथाहेमकूटेतुकुमुदेसत्यवादिनी
 अश्वत्थेवंदनीयातुनिधिर्वैश्रवणालये २०८
 गायत्रीवेदवदनेपार्वतीशिवसन्निधौ
 देवलोकेतथेंद्राणीब्रह्मास्येतुसरस्वती २०९
 सूर्यबिंबेप्रभानाममातृणांवैष्णवीतथा
 अरुंधतीसतीनांतुरामासुचतिलोत्तमा २१०
 चित्रेब्रह्मकलानामशक्तिःसर्वशरीरिणां

एतद्भक्त्यामयाप्रोक्तं नामाष्टशतमुत्तमं २११
 अष्टोत्तरंचतीर्थानां शतमेतदुदाहृतं
 योजपेच्छ्रुणुयाद्वापि सर्वपापैः प्रमुच्यते २१२
 येषु तीर्थेषु यः कृत्वा स्नानं पश्येन्नरोत्तमः
 सर्वपापविनिर्मुक्तः कल्पं ब्रह्मपुरे वसेत् २१३
 नामाष्टकशतं यस्तु श्रावयेद्ब्रह्मसन्निधौ
 पौर्णमास्याममायां वा बहुपुत्रो भवेन्नरः २१४
 गोदाने श्राद्धदाने वा अहन्यहनि वा पुनः
 देवार्चनविधौ शृण्वन्परं ब्रह्माधिगच्छति २१५
 एवं स्तुवंतं सावित्रीविष्णुं प्रोवाच सुव्रता
 सम्यक्स्तुता त्वया पुत्रत्वमजय्यो भविष्यसि २१६
 अवतारे सदारस्त्वं पितृमातृषु वल्लभः
 इह चागत्य यो मां तु स्तवेनानेन संस्तुयात् २१७
 सर्वपापविनिर्मुक्तः परं स्थानं गमिष्यति
 गच्छ यज्ञं विरिञ्चस्य समाप्तिं नय पुत्रक २१८
 कुरु क्षेत्रे प्रयागे च भविष्ये चान्नदायिनी
 समीपगा स्थिता भर्तुः करिष्ये तव भाषितम् २१९
 एवमुक्तो गतो विष्णुर्ब्रह्मणः सद उत्तम
 गतायामथ सावित्र्यां गायत्री वाक्यमब्रवीत् २२०
 शृण्वंतु वाक्यमृषयो मदीयं भर्तृसन्निधौ
 यदिदं वच्यं हंतुष्टावरदानाय चोद्यता २२१
 ब्रह्माणं पूजयिष्यंति नरा भक्तिसमन्विताः
 तेषां वस्त्रं धनं धान्यं दाराः सौख्यं धनानि च २२२
 अविच्छिन्नं तथा सौख्यं गृहे वै पुत्रपौत्रकम्
 भुक्त्वा सौ सुचिरं कालमंते मोक्षं गमिष्यति २२३
 पुलस्त्य उवाच
 ब्रह्माणं प्रतिष्ठाप्य सर्वयज्ञैर्विधानतः
 यत्पुण्यफलमाप्नोति तदेकाग्रमनाः शृणु २२४
 सर्वयज्ञतपोदानतीर्थवेदेषु यत्फलम्
 तत्फलं कोटिगुणितं लभेत्तत्प्रतिष्ठया २२५

पौर्णमास्युपवासंतुकृत्वाभक्त्यानराधिप
 अनेनविधिनायस्तुविरिंचिंपूजयेन्नरः २२६
 प्रतिपदिमहाबाहोसयातिब्रह्मणःपदम्
 विरिंचिंवासुदेवंतुऋत्विग्भिश्चविशेषतः २२७
 कार्तिकेमासिदेवस्यरथयात्राप्रकीर्तिता
 यांकृत्वामानवाभक्त्यासंयांतिब्रह्मलोकताम् २२८
 कार्तिकेमासिराजेंद्रपौर्णमास्यांचतुर्मुखम्
 मार्गेणब्रह्मणासार्द्धसावित्र्याचपरंतप २२९
 भ्रामयेन्नगरंसर्वनानावाद्यसमन्वितः
 स्रपयेद्भ्रमयित्वातुसलोकंनगरंनृप २३०
 ब्राह्मणान्भोजयित्वाग्रेशांडिलेयंप्रपूज्यच
 आरोपयेद्रथेदेवंपुण्यवादित्रनिःस्वनैः २३१
 रथाग्रेशांडिलीपुत्रंपूजयित्वाविधानतः
 ब्राह्मणान्वाचयित्वातुकृत्वापुण्याहमङ्गलम् २३२
 देवमारोपयित्वाचरथेकुर्यात्प्रजागरं
 नानाविधैःप्रेक्ष्यकैर्ब्रह्मघौपैश्चपुष्कलैः २३३
 कृत्वाप्रजागरंदेवंप्रभातेब्राह्मणानृप
 भोजयित्वायथाशक्तिभक्ष्यभोज्यैरनेकशः २३४
 पूजयित्वाजनंधीरमंत्रेणविधिवन्नृप
 आज्येनतुमहाबाहोपयसापायसेनच २३५
 ब्राह्मणान्वाचयित्वातुस्वस्त्यातुविधिवन्नृप
 कृत्वापुण्याहशब्दंचतद्रथंभ्रामयेत्पुरे २३६
 विप्रैश्चतुर्वेदविद्धिभ्रामयेद्ब्रह्मणोरथम्
 बहवृचाथर्वणैर्वीरछंदोगाध्वर्युभिस्तथा २३७
 भ्रामयेद्देवदेवस्यसुरश्रेष्ठस्यंतरथं
 प्रदक्षिणंपुरंसर्वमार्गेणसुसमेनतु २३८
 नवोढव्योरथोवीरशूद्रेणहितमिच्छता
 नचारोहेद्रथंप्राज्ञोमुक्त्वैकंभोजकंनृपः २३९
 ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेगायत्रींस्थापयेन्नृप
 भोजकंवामपार्श्वेतुपुरतःपङ्कजन्येसेत् २४०

एवंतूर्यनिनादैस्तुशंखशब्दैश्चपुष्कलैः
 भ्रामयित्वारथंवीरपुरंसर्वप्रदक्षिणम् २४१
 स्वस्थानेस्थापयेद्देवंदत्वानीराजनंबुधः
 यएवंकुरुतेयात्रांयोवाभक्त्यापिपश्यति २४२
 रथंवाकर्षयेद्यस्तुसगच्छेद्ब्रह्मणःपदं
 कार्तिकेमास्यमावास्यांयश्चदीपप्रदीपनं २४३
 शालायांब्रह्मणःकुर्यात्सगच्छेत्परमंपदम्
 गंधपुष्पैर्नवैर्वस्त्रैरात्मानंपूजयेत्तुयः २४४
 तस्यांप्रतिपदायांतुसगच्छेद्ब्रह्मणःपदम्
 महापुरयातिथिरियंबलिराज्यप्रवर्तिनी २४५
 ब्रह्मणःसुप्रियानित्यंबालेयीपरिकीर्तिता
 ब्रह्माणंपूजयेद्योऽस्यामात्मानंचविशेषतः २४६
 सयातिपरमंस्थानंविष्णोरमिततेजसः
 चैत्रेमासिमहाबाहोपुरयाप्रतिपदांवरा २४७
 तस्यांयःश्वपचंस्पृष्ट्वास्नानंकुर्यान्नरोत्तमः
 नतस्यदुरितंकिंचिन्नाघयोव्याधयोनृप २४८
 भवंतिकुरुशार्दूलतस्मात्स्नानंसमाचरेत्
 दिव्यंनीराजनंतद्धिसर्वरोगविनाशनं २४९
 गोमहिष्यादियत्किंचित्तत्सर्वकर्षयेन्नृप
 तेनवस्त्रादिभिःसर्वैस्तोरणंबाह्यतोन्वसेत् २५०
 ब्राह्मणानांतथाभोज्यंकुर्यात्कुरुकुलोद्भव
 तिस्रोह्येताःपुराप्रोक्तास्तिथयःकुरुनंदन २५१
 कार्तिकाश्वयुजेमासिचैत्रेमासितथानृप
 स्नानंदानंशतगुणंकार्तिकेयातिथिनृप २५२
 बलिराज्ञस्तुशुभदापशूनांहितकारिणी
 गायत्र्युवाच
 यदुक्तंतुतयावाक्यंसावित्र्याकमलोद्भवं २५३
 नतुतेब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन
 मदीयंतुवचःश्रुत्वायेकरिष्यंतिचार्चनं २५४
 इहभुक्त्वातुभोगांस्तेपरत्रमोक्षभागिनः

एतांज्ञात्वापरांदृष्टिवरंतुष्टःप्रयच्छति २५५
 शक्राहंतेवरंदास्येसंग्रामेशत्रुनिग्रहे
 तदाब्रह्मामोचयितागत्वाशत्रुनिकेतनम् २५६
 स्वपुरंलप्स्यसेनष्टंशत्रुनाशात्परांमुदं
 अकंटकंमहद्राज्यत्रैलोक्येतेभविष्यति २५७
 मर्त्यलोकेयदाविष्णोअवतारंकरिष्यसि
 भ्रात्रासहपरंदुःखंस्वभार्याहरणादिजं २५८
 हत्वाशत्रुपुनर्भार्यालप्स्यसेसुरसन्निधौ
 गृहीत्वातांपुनाराज्यंकृत्वास्वर्गगमिष्यसि २५९
 एकादशसहस्राणिवर्षाणांचपुनर्दिवं
 ख्यातिस्तेविपुलालोकेअनुरागंजनैस्सह २६०
 सांतानिकानामतेषांलोकास्थास्यंतिभाविताः
 त्वयातेतारितादेवरामरूपेणमानवाः २६१
 गायत्रीतुतदारुद्रंवरदाप्रत्यभाषत
 पतितेपिचतेलिगेपूजांकुर्वंतियेनराः २६२
 तेपूताःपुण्यकर्माणःस्वर्गलोकस्यभागिनः
 नतांगतिंचाग्निहोत्रेनक्रतौहुतपावके २६३
 यांगतिंमनुजायांतितवलिगस्यपूजनात्
 गंगातीरेसदालिगंबिल्बपत्रेणयेतव २६४
 पूजयिष्यंतिसुप्रातारुद्रलोकस्यभागिनः
 प्राप्यापिशर्वभक्तत्वमग्नेत्वंभवपावनः २६५
 त्वयिप्रीतेसुराःसर्वेप्रीतावैनात्रसंशयः
 त्वन्मुखेनहविर्देवैःप्रीताःप्रीतेत्वयिध्रुवम् २६६
 भुंजतेनात्रसंदेहोवेदोक्तंवचनंयथा
 गायत्रीब्राह्मणांस्तांश्चसर्वाश्चैवाब्रवीदिदं २६७
 युष्माकंप्रीणनंकृत्वासर्वतीर्थेषुमानवाः
 पदंसर्वेगमिष्यंतिवैराजारुख्यंनसंशयः २६८
 अन्नप्रकारान्विविधिन्दत्वादानान्यनेकशः
 श्राद्धेषुप्रीणनंकृत्वादेवदेवाभवंतिते २६९
 येचवैब्राह्मणश्रेष्ठास्तेषामास्येदिवौकसः

भुंजतेचहविःक्षिप्रंकव्यंचैवपितामहाः २७०
 यूयंहिधारणेशक्तास्त्रैलोक्यस्यनसंशयः
 प्राणायामेनचैकेनसर्वेपूताभविष्यथ २७१
 विशेषात्पुष्करेस्नात्वामांजप्त्वावेदमातरं
 प्रतिग्रहकृतान्दोषान्नप्राप्स्यथद्विजोत्तमाः २७२
 पुष्करेचान्नदानेनप्रीताःस्युःसर्वदेवताः
 एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोट्याःफलमवाप्स्यते २७३
 ब्रह्महत्यादिपापानिदुष्कृतानिकृतानिच
 करिष्यन्तिनरास्सर्वेदत्वायुष्मत्करेधनम् २७४
 मदीयेनतुजाप्येनपूजनीयस्त्रिभिःकृतैः
 ब्रह्महत्यासमंपापंतत्क्षणादेवनश्यति २७५
 दशभिर्जन्मभिर्जातंशतेनचपुराकृतं
 त्रियुगेनसहस्रेणगायत्रीहंतिकिल्बिषं २७६
 एवंज्ञात्वासदापूताजाप्येतुममवैकृते
 भविष्यध्वंसंदेहोनात्रकार्याविचारणा २७७
 प्रणवेनत्रिमात्रेणसार्द्धंजप्त्वाविशेषतः
 पूताःसर्वेनसंदेहोजप्त्वामांशिरसासह २७८
 अष्टाक्षरास्थिताचाहंजगद्व्याप्तंमयात्त्विदं
 माताहंसर्ववेदानांपदैःसर्वैरलंकृता २७९
 जप्त्वामांभक्तितःसिद्धिंयास्यन्तिद्विजसत्तमाः
 प्राधान्यंममजाप्येनसर्वेषांभविष्यति २८०
 गायत्रीसारमात्रोपिवरंविप्रःसुसंयतः
 नायंत्रितश्चतुर्वेदीसर्वाशीसर्वविक्रयी २८१
 यस्माद्विप्रेषुसावित्र्याशापोदत्तःसदस्यथ
 अत्रदत्तंहृतंचापिसर्वमक्षयकारकम् २८२
 दत्तोवरोमयातेनयुष्माकंद्विजसत्तमाः
 अग्निहोत्रपराविप्रास्त्रिकालंहोमदायिनः २८३
 स्वर्गंतेतुगमिष्यन्तिसैकविंशतिभिःकुलैः
 एवंशक्रस्यविष्णोश्चरुद्रस्यपावकस्यच २८४
 ब्रह्मणोब्राह्मणानांचगायत्रीवरमुत्तमम्

तस्मिन्वैपुष्करेदत्त्वाब्रह्मणःपार्श्वगाभवत् २८५
 चारणैस्तुतदारुयातंलक्ष्म्यावैशापकारणम्
 युवतीनांचसर्वासांशापान्ज्ञात्वापृथक्पृथक् २८६
 लक्ष्म्याश्चैववरंप्रादाद्गायत्रीब्रह्मणःप्रिया
 अकुत्सितान्सदासर्वान्कुर्वन्तीधनशोभना २८७
 शोभिष्यसेनसंदेहःसर्वेभ्यःप्रीतिदायिनी
 येत्वयावीक्षिताःपुत्रिसर्वेतेपुण्यभोजनाः २८८
 परित्यक्तास्त्वयायेतुसर्वेतेदुःखभागिनः
 तेषांजातिःकुलंशीलंधर्मश्चैववरानने २८९
 सभायांतेचशोभंतेदृश्यंतेचैवपार्थिवैः
 अर्थित्वंचैवतेषांतुकरिष्यंतिद्विजोत्तमाः २९०
 सौजन्यंतेषुकुर्वन्तित्वंनोभ्रातापितागुरुः
 बांधवोपिनसंदेहोनजीवेयंत्वयाविना २९१
 त्वयिदृष्टेप्रसन्नामेदृष्टिर्भवतिशोभना
 मनःप्रसीदतेत्यर्थसत्यंसत्यंवदामिते २९२
 एवंविधानिवाक्यानिदृष्ट्यायेनिरीक्षिताः
 सज्जनास्तेतुश्रोष्यंतिजनानांप्रीतिदायकाः २९३
 इंद्रत्वंनहुषःप्राप्यदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति
 त्वददृष्ट्यातुहतःपापोह्यगस्त्यवचनाद्द्रुवम् २९४
 सर्पत्वंसमनुप्राप्यप्रार्थयिष्यतितंतुसः
 दर्पेणाहंविनष्टोस्मिशरणंमेमुनेभव २९५
 वाक्येनतेनतस्यासौनृपस्यभगवानृषिः
 कृत्वामनसिकारुण्यमिदंवाक्यंवदिष्यति २९६
 उत्पत्स्यतेकुलेराजात्वदीयेकुलनंदनः
 सर्परूपधरंदृष्ट्वासतेशापंहिभेत्स्यति २९७
 तदात्वंसर्पतांत्यक्त्वापुनःस्वर्गगमिष्यसि
 अश्वमेधकृतेनत्वंभर्त्रासहपुनर्दिवम् २९८
 प्राप्स्यसेवरदानेनमदीयेनसुलोचने
 पुलस्त्यउवाच
 देवपत्न्यस्तदासर्वास्तुष्टयापरिभाषिताः २९९

अपत्यैरपिहीनानानैवदुःखंभविष्यति
 गौरीचैवतुगायत्र्यातदासापिविबोधिता ३००
 बृंहितापरितोषेणवरान्दत्त्वामनस्विनी
 समाप्तिंतस्ययज्ञस्यकांक्षंतीब्रह्मणःप्रिया ३०१
 वरदांतांतथादृष्ट्वागायत्रींवेदमातरम्
 प्रणिपत्यतदारुद्रःस्तुतिमेतांचकारह ३०२
 रुद्रउवाच
 नमोस्तुतेवेदमातरष्टाक्षरविशोधिते
 गायत्रीदुर्गतरणीवाणीसप्तविधातथा ३०३
 सर्वाणिस्तुतिशास्त्राणिगाथाश्चनिखिलास्तथा
 अक्षराणिचसर्वाणिलक्षणानितथैवच ३०४
 भाष्यादिसर्वशास्त्राण्येचान्येनियमास्तथा
 अक्षराणिचसर्वाणित्वंतुदेविनमोस्तुते ३०५
 श्वेतात्वंश्वेतरूपासिशशांकेनसमानना
 बिभ्रतीविपुलौबाहूकदलीगर्भकोमलौ ३०६
 एणशृंगंकरेगृह्यपंकजंचसुनिर्मलम्
 वसानावसनेक्षौमेरक्तेनोत्तरवाससा ३०७
 शशिरश्मिप्रकाशेनहारेणोरसिराजिता
 दिव्यकुंडलपूर्णाभ्यांकर्णाभ्यांसुविभूषिता ३०८
 चंद्रसापत्न्यभूतेनमुखेनत्वंविराजसे
 मकुटेनातिशुद्धेनकेशबंधेनशोभिता ३०९
 भुजंगाभोगसदृशौभुजौतेभूषणन्दिवः
 स्तनौतेरुचिरौदेविवर्तुलौसमचूचुकौ ३१०
 जघनेनातिशुभ्रेणत्रिवलीभंगदर्पिता
 सुमध्यवर्त्तिनीनाभिर्गभीराशुभदर्शिनी ३११
 विस्तीर्णजघनादेवीसुश्रोणीचवरानने
 सुजातवृत्तोरुयुगासुजानुचरणातथा ३१२
 त्रैलोक्यधारिणीसात्वंभुविसत्योपयाचना
 भविष्यसिमहाभागेवरदावरवर्णिनी ३१३
 पुष्करेचकृतायात्रादृष्ट्वात्वांसंभविष्यति

ज्येष्ठेमासेपौर्णमास्यामग्र्यांपूजांचलप्स्यसे ३१४
येचवात्वत्प्रभावज्ञाःपूजयिष्यन्तिमानवाः
नतेषांदुर्लभंकिंचित्पुत्रतो धनतोपिवा ३१५
कांतारेषुनिमग्रानामटव्यांवामहार्णवे
दस्युभिर्वानिरुद्धानांत्वंगतिःपरमानृणाम् ३१६
त्वंसिद्धिःश्रीर्धृतिःकीर्तिर्हीर्विद्यासन्नतिर्मतिः
संध्यारात्रिःप्रभानिद्राकालरात्रिस्त्वमेवच ३१७
अंबाचकमलामातुर्ब्रह्मणीब्रह्मचारिणी
जननीसर्वदेवानांगायत्रीपरमांगना ३१८
जयाचविजयाचैवपुष्टिस्त्वंचक्षमादया
सावित्र्यवरजाचासिसदाचेष्टापितामहे ३१९
बहुरूपाविश्वरूपासुनेत्राब्रह्मचारिणी
सुरूपात्वंविशालाक्षीभक्तानांपरिरक्षिणी ३२०
नगरेषुचपुण्येषुआश्रमेषुवरानने
वासस्तवमहादेविवनेषूपवनेषुच ३२१
ब्रह्मस्थानेषुसर्वेषुब्रह्मणोवामतःस्थिता
दक्षिणेनतुसावित्रीमध्येब्रह्मापितामहः ३२२
अंतर्वेदीचयज्ञानामृत्विजांचापिदक्षिणा
सिद्धिस्त्वंहि नृपाणांचवेलासागरजामता ३२३
ब्रह्मचारिणियादीक्षाशोभाचपरमामता
ज्योतिषांचप्रभादेवीलक्ष्मीनारायणेस्थिता ३२४
क्षमासिद्धिर्मुनीनांचनक्षत्राणांचरोहिणी
राजद्वारेषुतीर्थेषुनदीनांसंगमेषुच ३२५
पूर्णिमापूर्णचंद्रेचबुद्धिर्नीत्यांक्षमाधृतिः
उमादेवीचनारीणांश्रूयसेवरवर्णिनी ३२६
इंद्रस्यचारुदृष्टिस्त्वंसहस्रनयनोपगा
ऋषीणांधर्मबुद्धिस्त्वंदेवानांचपरायणा ३२७
कर्षकाणांचसीतात्वंभूतानांधरणीतथा
स्त्रीणामवैधव्यकरीधनधान्यप्रदासदा ३२८
व्याधिंमृत्युंभयंचैवपूजिताशमयिष्यसि

तथातुकार्तिकेमासिपौर्णमास्यांसुपूजिता ३२६

सर्वकामप्रदादेवीभविष्यसिशुभप्रदे

यश्चेदंपठतेस्तोत्रंशृणुयाद्वाप्यभीक्षणशः ३३०

सर्वार्थसिद्धिंलभतेनरोनास्त्यत्रसंशयः

गायत्र्युवाच

भविष्यत्येवमेवंतुयत्वयापुत्रभाषितम् ३३१

विष्णुनासहितःसर्वस्थानेष्वेवभविष्यसि

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसावित्रीविवादगायत्रीवरप्रदानं

नामसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

अत्यद्भुतमिदं ब्रह्मन्श्रुतवानस्मितत्वतः

अभिषेकंतुगायत्र्याःसदस्यत्रतथाकृतम् १

विरोधंचैवसावित्र्याशापदानंतथाकृतम्

विष्णुनाचयथादेवीसर्वस्थानेषुकीर्तिता २

गायत्रीचापिरुद्रेणस्तुताचवरवर्णिनी

तंश्रुत्वाप्रतिमात्मानंविस्तरेणपितामहम् ३

प्रहृष्टानिचरोमाणिप्रशांतंचमनोमम

श्रुत्वामेपरमाप्रीतिःकौतूहलमथैवहि ४

नारायणस्तुभगवान्कृत्वातांपरमांचवै

ब्रह्मपत्न्याःस्तुतिंभक्त्यान्यस्यतांपर्वतोपरि ५

उवाचवचनंविष्णुस्तुष्टिपुष्टिप्रदायकम्

श्रीमतिहीमतीचैवयाचदेवीश्वरीतथा ६

एतदेवश्रुतंब्रह्मंस्तववक्त्राद्विनिःसृतम्

उत्तरंतत्रयद्भूतंयच्चतस्मिन्स्थलेकृतम् ७

आनुपूर्व्याचतत्सर्वंभगवान्वक्तुमर्हति

श्रुतेनमेदेहशुद्धिर्भविष्यतिनसंशयः ८

पुलस्त्यउवाच

यजतःपुष्करेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः

शृणुराजन्निदंचित्रंपूर्वमेवयथाकृतम् ६
 आदौकृतयुगेतस्मिन्यजमानेपितामहे
 मरीचिरंगिराश्चैवपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः १०
 दक्षःप्रजापतिश्चैवनमस्कारंप्रचक्रिरे
 विद्योतमानाःपुरुषाःसर्वाभरणभूषिताः ११
 उपनृत्यंतिदेवेशंविष्णुमप्सरसांगणाः
 ततोगंधर्वतूर्यैस्तुप्रतिनंद्यविहायसि १२
 बहुभिःसहगंधर्वैःप्रगायतिचतुंबरुः
 महाश्रुतिश्चित्रसेनऊर्णायुरनघस्तथा १३
 गोमायुस्सूर्यवर्चाश्चसोमवर्चाश्चकौरव
 युगपच्चतृणायुश्चनंदिश्चित्ररथस्तथा १४
 त्रयोदशःशालिशिराःपर्जन्यश्चचतुर्दशः
 कलिपंचदशश्चात्रतारकश्चात्रषोडशः १५
 हाहाहूहूश्चगंधर्वोहंसश्चैवमहाद्युतिः
 इत्येतेदेवगंधर्वाउपगायंतितेविभुम् १६
 तथैवाप्सरसोदिव्याउपनृत्यंतितंविभुं
 धातार्यमाचसवितावरुणोशोभगस्तथा १७
 इंद्रोविवस्वान्पूषाचत्वष्टापर्जन्यएवच
 इत्येतेद्वादशादित्याज्वलंतोदीप्ततेजसः १८
 चक्रुरस्मिन्सुरेशाश्चनमस्कारंपितामहे
 मृगव्याधश्चशर्वश्चनिर्ऋतिश्चमहायशाः १९
 अजैकपादहिर्बुध्न्यःपिनाकीचापराजितः
 भवोविश्वेश्वरश्चैवकपर्दीचविशांपते २०
 स्थाणुर्भगश्चभगवान् रुद्रास्तत्रावतस्थिरे
 अश्विनौवसवश्चाष्टौमरुतश्चमहाबलाः २१
 विश्वेदेवाश्चसाध्याश्चतस्मैप्रांजलयःस्थिताः
 शेषाद्यास्तुमहानागावासुकिप्रमुखाहयः २२
 काश्यपःकंबलश्चापितक्षकश्चमहाबलः
 एतेनागामहात्मानस्तस्मैप्रांजलयःस्थिताः २३
 तादर्यश्चारिष्टनेमिश्चगरुडश्चमहाबलः

वारुणिश्चैवारुणिश्चवैनतेयाव्यवस्थिताः २४
 नारायणश्चभगवान्स्वयमागत्यलोकवान्
 प्राहलोकगुरुंश्रीमान्सहसर्वैर्महर्षिभिः २५
 त्वयाततमिदं सर्वं त्वया सृष्टं जगत्पते
 तस्माल्लोकेश्वरश्चासि पद्मयोनेन मोस्तुते २६
 यदत्र ते मया कार्यं कर्तव्यं च तदादिश
 एवं प्रोवाच भगवान्सार्धं देवर्षिभिः प्रभुः २७
 नमस्कृत्य सुरेशाय ब्रह्मणेऽव्यक्तजन्मने
 सच तत्र स्थितो ब्रह्मा तेजसाभासयन्दिशः २८
 श्रीवत्सलोमसं च्छन्नो हेमसूत्रेण राजता
 सुरर्षिप्रतिमः श्रीमान्स्वयं भूर्भूतभावनः २९
 शुचिरो मामहावक्षाः सर्वतेजोमयः प्रभुः
 योगतिः पुण्यशीलानामगतिः पापकर्मणां ३०
 योगसिद्धामहात्मानो यं विदुर्लोकमुत्तमं
 यस्याष्टगुणमैश्वर्यं यमाहुर्देवसत्तमम् ३१
 यं प्राप्य शाश्वतं विप्रानियतामोक्षकांक्षिणः
 जन्मनोमरणाच्चैव मुच्यंते योगभाविताः ३२
 यदेतत्तप इत्याहुः सर्वाश्रमनिवासिनः
 सेवंसेवं यताहारादुश्चरं ब्रतमास्थिताः ३३
 योनंत इति नागेषु प्रोच्यते सर्वयोगिभिः
 सहस्रमूर्द्धारक्ताक्षः शेषादिभिरनुत्तमैः ३४
 यो यज्ञ इति विप्रैर्द्रैरिज्यते स्वर्गलिप्सुभिः
 नानास्थानगतिः श्रीमानेकः कविरनुत्तमः ३५
 यं देवं वेत्ति वेत्तारं यज्ञभागप्रदायिनं
 वृषाग्नि सूर्य चंद्राक्षं देवमाकाशविग्रहं ३६
 तं प्रपद्यामहे देवं भगवन् शरणार्थिनः
 शरण्यं शरणं देवं सर्वदेवभवोद्भवं ३७
 ऋषीणां चैव स्रष्टारं लोकानां च सुरेश्वरं
 प्रियार्थं चैव देवानां सर्वस्य जगतः स्थितौ ३८
 कव्यं पितृणामुचितं सुराणां हव्यमुत्तमं

येनप्रवर्तितंसर्वतंनतास्मस्सुरोत्तमं ३९
 त्रेताग्निनातुयजतादेवेनपरमेष्ठिना
 यथासृष्टिःकृतापूर्वयज्ञसृष्टिस्तथापुनः ४०
 तथाब्रह्माप्यनंतेनलोकानांस्थितिकारिणा
 अन्वास्यमानोभगवान्वृद्धोप्यथचबुद्धिमान् ४१
 यज्ञवाटमचिंत्यात्मागतस्तत्रपितामहः
 धनाढ्यैर्ऋत्विजैः पूर्णसदस्यैःपरिपालितम् ४२
 गृहीतचापेनतदाविष्णुनाप्रभविष्णुना
 दैत्यदानवराजानोराक्षसानांगणाःस्थिताः ४३
 आत्मानमात्मनाचैवचिंतयामासवैद्भुतं
 चिंतयित्वायथातत्त्वंयज्ञंयज्ञःसनातनः ४४
 वरणांतत्रभगवान्कारयामासऋत्विजाम्
 भृवाद्याऋत्विजश्चापियज्ञकर्मविचक्षणाः ४५
 चक्रुर्बहवृचमुख्यैश्चप्रोक्तंपुरायंयदक्षरं
 शुश्रुवुस्तेमुनिश्रेष्ठाविततेतत्रकर्मणि ४६
 यज्ञविद्यावेदविद्यापदक्रमविदांतथा
 घोषेणपरमर्षीणांसाबभूवनिनादिना ४७
 यज्ञसंस्तरविद्धिश्चशिक्षाविद्धिस्तथाद्विजैः
 शब्दनिर्वचनार्थज्ञैः सर्वविद्याविशारदैः ४८
 मीमांसाहेतुवाक्यज्ञैः कृतानानाविधामुखे
 तत्रतत्रचराजेंद्रनियतान्संशितव्रतान् ४९
 जपहोमपरान्मुख्यान्ददृशुस्तत्रवैद्विजान्
 यज्ञभूमौस्थितस्तस्यांब्रह्मालोकपितामहः ५०
 सुरासुरगुरुःश्रीमान्सेव्यमानःसुरासुरैः
 उपासतेचतत्रैनंप्रजानांपतयः प्रभुं ५१
 दक्षोवसिष्ठःपुलहोमरीचिश्चद्विजोत्तमः
 अंगिराभृगुरत्रिश्चगौतमोनारदस्तथा ५२
 विद्यामानमंतरिक्षंवायुस्तेजोजलंमही
 शब्दःस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधस्तथैव च ५३
 विकृतश्चविकारश्चयच्चान्यत्कारणंमहत्

ऋग्यजुःसामाथर्वाख्यावेदाश्चत्वारएवच ५४
 शब्दःशिक्षानिरुक्तंचकल्पश्च्छंदःसमन्विताः
 आयुर्वेदधनुर्वेदौमीमांसागणितंतथा ५५
 हस्त्यश्वज्ञानसहिताइतिहाससमन्विताः
 एतैरंगैरुपांगैश्चवेदाःसर्वेविभूषिताः ५६
 उपासतेमहात्मानंसहोकारंपितामहं
 तपश्चक्रतवश्चैवसंकल्पःप्राणएवच ५७
 एतेचान्येचबहवःपितामहमुपस्थिताः
 अर्थोधर्मश्चकामश्चद्वेषोहर्षश्चसर्वदा ५८
 शुक्रोबृहस्पतिश्चैवसंवर्तोबुधएवच
 शनैश्चरहृश्चग्रहाःसर्वेतथैवच ५९
 मरुतोविश्वकर्माचपितरश्चापिभारत
 दिवाकरऽश्चसोमश्चब्रह्माणंपर्युपासते ६०
 गायत्रीदुर्गतरणीवाणीसप्तविधातथा
 अक्षराणिचसर्वाणिनक्षत्राणितथैवच ६१
 भाष्याणिसर्वशास्त्राणिदेहवंतिविशांपते
 क्षणालवामुहूर्ताश्चदिनंरात्रिस्तथैवच ६२
 अर्द्धमासाश्चमासाश्चक्रतवःसर्वएवच
 उपासतेमहात्मानंब्रह्माणंदैवतैः सह ६३
 अन्याश्चदेव्यःप्रवराहीःकीर्तिर्द्युतिरेवच
 प्रभाधृतिःक्षमाभूतिर्नीतिर्विद्यामतिस्तथा ६४
 श्रुतिःस्मृतिस्तथाक्षांतिःशांतिःपुष्टिस्ताथक्रिया
 सर्वाश्चाप्सरसोदिव्यानृत्यगीतविशारदाः ६५
 उपतिष्ठंतिब्रह्माणंसर्वास्तादेवमातरः
 विप्रचित्तिःशिविःशंकुरयःशंकुस्तथैवच ६६
 वेगवान्केतुमानुग्रःसोग्रोव्यग्रोमहासुरः
 परिघःपुष्करश्चैवसांबोश्चपतिरेवच ६७
 प्रह्लादोथबलिकुंभःसंहादोगगनप्रियः
 अनुह्लादोहरिहरौवराहश्चकुशोरजः ६८
 योनिभक्षोवृषपर्वालिंगभक्षोथवैकुरुः

निःप्रभः सप्रभः श्रीमांस्तथैव च निरूदरः ६६
 एकचक्रो महाचक्रो द्विचक्रः कुलसंभवः
 शरभः शलभश्चैव क्रपथः क्रापथः क्रथः ७०
 बृहद्वांतिर्महाजिह्वः शंकुकर्णो महाध्वनिः
 दीर्घजिह्वोर्कनयनो मृडकायो मृडप्रियः ७१
 वायुर्गरिष्ठो नमुचिश्शम्बरो विज्वरो विभुः
 विष्वक्सेनश्चंद्रहर्ता क्रोधवर्द्धन एव च ७२
 कालकः कलकांतश्च कुंडदः समरप्रियः
 गरिष्ठश्च वरिष्ठश्च प्रलंबो नरकः पृथुः ७३
 इंद्रतापनवातापीकेतुमान्बलदर्पितः
 असिलोमासुलोमाचबाष्कलिप्रमदो मदः ७४
 सृगालवदनश्चैव केशी च शरदस्तथा
 एकाक्षश्चैव राहुश्च वृत्रः क्रोधविमोक्षणः ७५
 एते चान्ये च बहवो दानवा बलवर्द्धनाः
 ब्रह्माणं पर्युपासंत वाक्यं चेदमथोचिरे ७६
 त्वया सृष्टाः स्मभगवंस्त्रैलोक्यं भवता हिनः
 दत्तं सुरवरश्रेष्ठ देवेभ्यश्चाधिकाः कृताः ७७
 भगवन्निह किंकुर्मो यज्ञे तव पितामह
 यद्धितं तद्वदास्माकं समर्थाः कार्यनिर्णये ७८
 किमेभिस्ते वराकैश्च अदितेर्गर्भसंभवैः
 दैवतैर्निहतैः सर्वैः पराभूतैश्च सर्वदा ७९
 पितामहोसि सर्वेषामस्माकं दैवतैः सह
 तव यज्ञसमाप्तौ च पुनरस्मासु दैवतैः ८०
 श्रियं प्रतिविरोधश्च भविष्यति न संशयः
 इदानीं प्रेक्षणं कुर्मः सहिताः सर्वदानवैः ८१
 पुलस्त्य उवाच
 सगर्वं तु वचस्तेषां श्रुत्वा देवो जनार्दनः
 शक्रेण सहितः शंभुमिदमाह महायशाः ८२
 विघ्नं प्रकर्तुं वै रुद्रायातादनुपुंगवाः
 ब्रह्मणामंत्रिताश्चेह विघ्नार्थं प्रयतंतिते ८३

अस्माभिस्तुक्ष्माकार्यायावद्यज्ञःसमाप्यते
 समाप्तेतुक्रतावस्मिन् युद्धंकार्यं दिवोकसां ८४
 यथानिर्दानवाभूमिस्तथाकार्यं त्वया विभो
 जयार्थं चेहशक्रस्य भवता च मया सह ८५
 द्विजानां परिवेष्टारो मरुतः परिकल्पिताः
 दानवानां धनं यच्च गृहीत्वा तद्यजामहे ८६
 अत्रागतेषु विप्रेषु दुःखितेषु जनेष्विह
 व्ययंतस्य करिष्यामो दासभावे निवेशिताः ८७
 वदंतमेवं तं विष्णं ब्रह्मावचनमब्रवीत्
 एतेदनुसुताः क्रुद्धायुष्माकं कोपनेप्सिताः ८८
 भवता च क्षमाकार्यारुद्रेण सह दैवतैः
 कृते युगावसाने तु समाप्तिं च क्रतौ गते ८९
 मया च प्रेषिता यूयमेते च दनुपुंगवाः
 संधिर्वाविग्रहो वापि सर्वैः कार्यस्तदैवहि ९०
 पुलस्त्य उवाच
 पुनस्तान्दानवान् ब्रह्मावाक्यमाह स्वयंप्रभुः
 दानवैर्न विरोधो त्रयज्ञे मम कथंचन ९१
 मैत्रभावस्थिता यूयमस्मत्कार्ये च नित्यशः
 दानवा ऊचुः
 सर्वमेतत्करिष्यामः शासनं ते पितामह ९२
 अस्माकमनुजा देवाभयं तेषां न विद्यते
 पुलस्त्य उवाच
 एतच्छ्रुत्वा तदा तेषां परितुष्टः पितामहः ९३
 मुहूर्तं तिष्ठतां तेषामृषिकोटिरुपागता
 श्रुत्वा पैतामहं यज्ञं तेषां पूजां तु केशवः ९४
 आसनानि ददौ तेषां तदा देवः पिनाकधृत्
 वसिष्ठो र्घददौ तेषां ब्रह्मणा परिचोदितः ९५
 गामर्घं च ततो दत्त्वा पृष्ठाकुशलमव्ययम्
 निवेशं पुष्करे दत्त्वा स्थीयतामिति चाब्रवीत् ९६
 ततस्ते ऋषयः सर्वे जटाजिनधरास्तथा

शोभयंतःसरःश्रेष्ठंगङ्गामिवदिवोकसः ६७
 मुंडाःकाषायिणश्चैकेदीर्घश्मश्रुधराःपरे
 विरलैर्दशनैःकेचिच्चिपिटान्नास्तथापरे ६८
 बृहत्तनूदराःकेपिकेकरान्नास्तथापरे
 दीर्घकर्णाविकर्णाश्चकर्णैश्चत्रुटितास्तथा ६९
 दीर्घफालाविफालाश्चस्नायुचर्मावगुंठिताः
 निर्गतंचोदरंतेषांमुनीनांभावितात्मनां १००
 दृष्ट्वातुपुष्करंतीर्थंदीप्यमानंसमंततः
 तीर्थलोभान्नरव्याघ्रतस्यतीरेव्यवस्थिताः १०१
 वालखिल्यामहात्मानोह्यश्मकुट्टास्तथापरे
 दंतोलूखलिनश्चान्येसंप्रक्षालास्तथापरे १०२
 वायुभक्षजलाहाराःपर्णाहारास्तथापरे
 नानानियमयुक्ताश्चतथास्थंडिलशायिनः १०३
 सरस्यस्मिन्मुखंदृष्ट्वासुरूपास्याःक्षणादभुः
 किमेतदितिचिंत्याथनिरीक्ष्यचपरस्परम् १०४
 अस्मिंस्तीर्थेदशनैर्मुखस्येहसुरूपता
 मुखदर्शनमित्येवनामकृत्वातुतापसाः १०५
 स्नातानियमयुक्ताश्चसुरूपास्तेतदाभवन्
 देवपुत्रोपमाजाताअनौपम्यगुणान्विताः १०६
 शोभमानानरश्रेष्ठस्थिताःसर्वेवनौकसः
 यज्ञोपवीतमात्रेणव्यभजंस्तीर्थमंजसा १०७
 जुह्वतश्चाग्निहोत्राणिचक्रुश्चविविधाःक्रियाः
 चिंतयंतोहिराजेंद्रतपसादग्धकिल्बिषाः १०८
 नयास्यामोपरंतीर्थंज्येष्ठभावेत्विदंसरः
 ज्येष्ठपुष्करमित्येवनामचक्रुर्द्विजातयः १०९
 तत्रकुब्जान्बहून्दृष्ट्वास्थितांस्तीर्थसमीपतः
 बभूवुर्विस्मितास्तत्रजनायेचसमागताः ११०
 दत्वादानंद्विजातिभ्योभांडानिविधानिच
 श्रुत्वासरस्वतींप्राचींस्नातुकामाद्विजागताः १११
 सरस्वतीतीर्थवरानानाद्विजगणैर्युता

बदरेंगुदकाश्मर्यप्लक्षाश्वत्थविभीतकैः ११२
 पौलोमैश्चपलाशैश्चकरीरैः पीलुभिस्तथा
 सरस्वतीतीर्थरुहैर्धन्वनैः स्यंदनैस्तथा ११३
 कपित्थैः करवीरैश्चबिल्वैराम्लातकैस्तथा
 अतिमुक्तकपंडैश्चपारिजातैश्चशोभिता ११४
 कदंबवनभूयिष्ठासर्वसत्वमनोरमा
 वाय्वंबुफलपर्णादैर्दंतोलूखलिकैरपि ११५
 तथाश्मकुट्टमुख्यैश्च वरिष्ठैर्मुनिभिर्वृता
 स्वाध्यायघोषसंघुष्टामृगयूथशताकुला ११६
 अहिंसैर्धर्मपरमैस्तथाचातीवशोभिता
 सुप्रभाकांचनारुयाचप्राचीनंदाविशालका ११७
 स्रोतोभिः पंचभिस्तत्रवर्ततेपुष्करेनदी
 पितामहस्यसदसिवर्त्तमानेमहीतले ११८
 विततेयज्ञवाटे तुस्वागतेषुद्विजादिषु
 पुण्याहघोषैर्विततैर्देवानांनियमैस्तथा ११९
 देवेषुचैवव्यग्रेषुतस्मिन् यज्ञविधौतथा
 तत्रचैवमहाराजदीक्षितेचपितामहे १२०
 यजतस्तस्यसत्रेणसर्वकामसमृद्धिना
 मनसाचिंतिताह्यर्थाधर्मार्थकुशलास्तथा १२१
 उपतिष्ठंतिराजेंद्रद्विजातींस्तत्रतत्रह
 जगुश्चदेवगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः १२२
 वादित्राणिचदिव्यानिवादयामासुरंजसा
 तस्ययज्ञस्यसंपत्यातुतुषुदेर्वताअपि १२३
 विस्मयंपरमजग्मुः किमुमानुषयोनयः
 वर्तमानेतथायज्ञेषुष्करस्थेपितामहे १२४
 अब्रुवन्नृषयोभीष्मतदातुष्टास्सरस्वतीम्
 सुप्रभांनामराजेंद्रनाम्नाचैवसरस्वतीम् १२५
 तेदृष्ट्वामुनयः सर्वेवेगयुक्तांसरस्वतीम्
 पितामहंभासयंतींक्रतुंतेबहुमेनिरे १२६
 एवमेषासरिच्छ्रेष्ठापुष्करेषुसरस्वती

पितामहार्थसम्भूतातुष्ट्यर्थचमनीषिणाम् १२७
 पुण्यस्यपुण्यताकारिपंचस्रोतास्सरस्वती
 सुप्रभानामराजेन्द्रनाम्नाचैवसरस्वती १२८
 यत्रतेमुनयश्शान्तानानास्वाध्यायवादिनः
 तेसमागत्यऋषयस्सस्मरुर्वैसरस्वतीम् १२९
 साभिध्यातामहाभागाऋषिभिःसत्रयाजिभिः
 समास्थितादिशंपूर्वाभक्तिप्रीतामहानदी १३०
 प्राचीपूर्वावहानाम्नामुनिवंद्यासरस्वती
 इदमन्यन्महाराजशृणवाश्चर्यवरंभुवि १३१
 क्षतोमंकरणकोविप्रःकुशाग्रेणेतिनःश्रुतम्
 क्षतात्किलकरेतस्यराजन्शाकरसोस्त्रवत् १३२
 सवैशाकरसंदृष्ट्वाहर्षाविष्टःप्रनृत्तवान्
 ततस्तस्मिन्प्रनृत्तेतुस्थावरंजंगमंचयत् १३३
 प्रानृत्यतजगत्सर्वतैजसातस्यमोहितम्
 शक्रादिभिस्सुरैराजऋषिभिश्चतपोधनैः १३४
 विज्ञप्तस्तत्रवैब्रह्मानायंनृत्येत्तथाकुरु
 आदिष्टोब्रह्मणारुद्रऋषेरर्थेनराधिप १३५
 नायंनृत्येद्यथाभीमतथात्वंवक्तुमर्हसि
 गत्वारुद्रोमुनिंदृष्ट्वाहर्षाविष्टमतीवहि १३६
 भोभोविप्रर्षभत्वंहिनृत्यसेकेनहेतुना
 नृत्यमानेनभवताजगत्सर्वचनृत्यति १३७
 तेनायंवारितःप्राहनृत्यन्वैमुनिसत्तमः
 मुनिरुवाच
 किंनपश्यसिमेदेवकराच्छाकरसोस्त्रवत् १३८
 तंतुदृष्ट्वाप्रनृत्तोहंहर्षेणमहतावृतः
 तंप्रहस्याब्रवीदेवोमुनिरागेणमोहितम् १३९
 अहंनविस्मयंविप्रगच्छामीहप्रपश्यमां
 एवमुक्तोमुनिश्रेष्ठोमहादेवेनकौरव १४०
 ध्यायमानस्तदाकोयंप्रतिषिद्धोस्मियेनहि
 अंगुल्यग्रेणराजेन्द्रस्वांगुष्ठस्ताडितस्तथा १४१

ततोभस्मक्षताद्राजन्निर्गतं हिमपांडुरं
 तद्दृष्ट्वा ब्रीडितश्चासौ प्राहतत्पादयोः पतन् १४२
 नान्यद्देवादहं मन्येरुद्रात्परतरं महत्
 चराचरस्य जगतो गतिस्त्वमसि शूलधृत् १४३
 त्वया सृष्टमिदं सर्वं वदंतीह मनीषिणः
 त्वामेव सर्वं विशति पुनरेव युगक्षये १४४
 देवैरपि न शक्यस्त्वं परिज्ञातुं मया कुतः
 त्वयि सर्वे च दृश्यन्ते सुरा ब्रह्मादयोऽपिये १४५
 सर्वस्त्वमसि देवानां कर्ता कारयिता च यः
 त्वत्प्रसादात् सुराः सर्वे भवंतीहा कुतो भयाः १४६
 एवं स्तुत्वामहादेव मृषिश्च प्रणतो ब्रवीत्
 भगवंस्त्वत्प्रसादेन तपो न क्षीयते त्विह १४७
 ततो देवः प्रीतमना स्तमृषिं पुनरब्रवीत्
 तपस्ते वर्द्धतां विप्रमत्प्रसादात्सहस्रधा १४८
 प्राचीमेवेह वत्स्यामित्वया सार्द्धं महंसदा
 सरस्वती महापुण्या क्षेत्रे चास्मिन्विशेषतः १४९
 न तस्य दुर्लभं किंचिदिह लोके परत्र च
 सरस्वत्युत्तरे तीरे यस्त्यजेदात्मनस्तनुम् १५०
 प्राची तटे जाप्यपरो न चेह म्रियते पुनः
 आप्लुतो वा जिमेधस्य फलमाप्स्यति पुष्कलं १५१
 नियमैश्चोपवासैश्च कर्षयन् देहमात्मनः
 जलाहरो वा युभक्षः पर्णाहारश्च तापसः १५२
 तथा स्थंडिलशायी च ये चान्ये नियमाः पृथक्
 करोति यो द्विजश्रेष्ठो नियमांस्तान् व्रतानि च १५३
 स याति शुद्धदेहश्च ब्रह्मणः परमं पदं
 तस्मिंस्तीर्थे तु यैर्दत्तं तिलमात्रं तु कांचनं १५४
 मेरुदानसमं तत्स्यात्पुरा प्राह प्रजापतिः
 तस्मिंस्तीर्थे तु ये श्राद्धं करिष्यन्ति हिमानवाः १५५
 एकविंशकुलोपेताः स्वर्गयास्यन्ति ते नराः
 पितृणां च शुभं तीर्थं पिंडेनैकेन तर्पिताः १५६

ब्रह्मलोकंगमिष्यन्तिस्वपुत्रेणेहतारिताः
 भूयश्चान्नचेच्छन्तिमोक्षमार्गव्रजन्तिते १५७
 प्राचीनत्वंसरस्वत्यायथाभूतंशृणुष्वतत्
 सरस्वतीपुराप्रोक्तादेवैःसर्वैःसवासवैः १५८
 तटंत्वयाप्रयातव्यंप्रतीच्यांलवणोदधेः
 वडवाग्निमिमंनीत्वासमुद्रेनिक्षिपस्वह १५९
 एवंकृतेसुराःसर्वेभवंतिभयवर्जिताः
 अन्यथावाडवाग्निस्तुदहतेस्वेनतेजसा १६०
 तस्माद्रक्षस्वविबुधानेतस्मादचिराद्भयात्
 मातेवभवसुश्रोणिसुराणामभयप्रदा १६१
 एवमुक्तातुसादेवीविष्णुनाप्रभविष्णुना
 आहनाहंस्वतंत्रास्मिपितामेव्रियतांस्वराट् १६२
 तदाज्ञाकारिणीनित्यंकुमारीहधृतव्रता
 पित्रादेशाद्विनानाहंपदमेकमपिक्वचित् १६३
 गच्छामितस्मात्कोप्यन्यउपायश्चिंत्यतामहो
 तदाशयंविदित्वाहुस्तेसमेत्यपितामहं १६४
 नान्येनशक्यतेनेतुंवडवाग्निःपितामह
 अट्टदोषाम्मुक्त्वैकांकुमारींतनयांतव १६५
 सरस्वतींसमानीयकृत्वांकेवरवर्णिनीं
 शिरस्याघ्रायसस्त्रेहमुवाचाथसरस्वतीम् १६६
 मांचदेविसुराःप्राहुःसत्वंब्रूहियशस्विनीम्
 नीत्वाविनिक्षिपेदेनंबाडवलवणांबुनि १६७
 पितुर्वाक्यंहितच्छ्रुत्वावियुक्ताकुररीयथा
 पित्रातदैवसाकन्यारुरुदेदीनमानसा १६८
 शोभतेतन्मुखंतस्याःशोकबाष्पाविलेक्षणं
 सितंविकसितंतद्वत्पद्मंतोयकणोक्षितम् १६९
 तत्तथाविधमालोक्यपितामहपुरस्सराः
 विबुधाःशोकभावस्यसर्वेवशमुपागताः १७०
 संस्तभ्यहृदयंतस्याःशोकसंतापितंतदा
 पितामहस्तामुवाचमारोदीर्नास्तितेभयम् १७१

मानलाभश्चभवितातवदेवानुभावतः
 नीत्वाक्षारोदमध्येतुक्षिपस्वज्वलनंसुते १७२
 एवमुक्तातुसाबालाबाष्पाकुलितलोचना
 प्रणम्यपद्मजन्मानंगच्छाम्युक्तवतीतुसा १७३
 माभैरुक्तापुनस्तैस्तुपित्राचापितथैवसा
 त्यक्त्वाभयंहृष्टमनाःप्रयातुंसमवस्थिता १७४
 तस्याःप्रयाणसमयेशंखदुंदुभिनिस्वनैः
 मंगलानांचनिर्घोषैर्जगदापूरितंशुभैः १७५
 सितांबरधराधन्यासितचंदनमंडिता
 शरदंबुजसच्छायतारहारविभूषिता १७६
 संपूर्णचंद्रवदनापद्मपत्रायतेक्षणा
 शुभांकीर्तिसुरेशस्यपूरयंतीदिशोदश १७७
 स्वतेजसातद्धृदयान्निःसृताभासयज्जगत्
 अनुव्रजन्तीतांगंगातयोक्तावरवर्णिनी १७८
 द्रक्ष्यामित्वांपुनरहंप्रयासिकुत्रमेसखि
 एवमुक्तातुसागंगाप्रोवाचमधुरांगिरम् १७९
 यदैवायास्यसिप्राचींदिशंमांपश्यसेशुभे
 विबुधैस्त्वंपरिवृतादर्शनंतवसंश्रये १८०
 उदङ्मुखीतदाभूत्वात्यजशोकंशुचिस्मिते
 अहंचोदङ्मुखीपुण्यात्वंतुप्राचीसरस्वति १८१
 तत्रक्रतुशतंपुण्यंस्नानदानेनसुव्रते
 श्राद्धदानेतथानित्यंपितृणांदत्तमक्षयम् १८२
 येकरिष्यंतिमनुजाविमुक्तास्तेऋणैस्त्रिभिः
 मोक्षमार्गगमिष्यंतिविचारोनात्रविद्यते १८३
 तामुवाचततोगंगापुनर्दर्शनमस्तुते
 गच्छस्वमालयंभद्रेस्मर्तव्याहंत्वयानघे १८४
 यमुनापितथैवसागायत्रीचमनोरमा
 सावित्र्यासहिताःसर्वाःसखींसंप्रैषयंस्तथा १८५
 ततोविसृज्यतान्देवान्नदीभूत्वासरस्वती
 उत्तंकस्याश्रमपदउद्धृतासामनस्विनी १८६

अधस्तात्प्लक्षवृक्षस्यत्रवरोप्यचतांतनुम्
 अवतीर्णामहाभागादेवानांपश्यतांतदा १८७
 विष्णुरूपस्तरुःसोत्रसर्वदेवैस्तुवंदितः
 संसेव्यश्चद्विजैर्नित्यंफलहेतोर्महोदयः १८८
 अनेकशाखाविततश्चतुर्मुखइवापरः
 तत्कोटरकुटीकोटिप्रविष्टानांद्विजन्मनाम् १८९
 श्रूयंतेविविधावाचःसुराणारक्तचेतसाम्
 वनस्पतिरपुष्पोपिपुष्पितश्चोपलक्ष्यते १९०
 जातीचंपकवत्पुष्पैःशाखालग्नैःशुकैःशुभैः
 केतकीभिःसुरभिभिरशोभतसरिद्वरा १९१
 कोकिलाभिस्समालेवफेनकैःपुष्पितेवसा
 हरेणेवयथागंगाप्लक्षेणैवहिसातथा १९२
 तत्रांभस्थातदादेवंप्रोवाचाथजनार्दनम्
 समर्पयस्वतंवह्निंदेवादेशंकरोम्यहम् १९३
 एवमुक्तेनसातेनप्रत्युक्ताविष्णुनातदा
 नतेदाहभयंत्याज्यस्त्वयायंवह्निराट्स्वयम् १९४
 पश्चिमंसागरंनेतुंवाडवज्वलनंशुभे
 एवंक्रमेणगच्छंत्यातदापंप्राप्स्यतेशुभे १९५
 ततस्तंशातकुंभस्थंकृत्वासौवडवानलं
 समर्पयतगोविंदःसरस्वत्यामहोदरे १९६
 सातंगृहीत्वासुश्रोणीप्रतीच्यभिमुखीययौ
 अंतर्द्धानेनसंप्राप्तापुष्करंसामहानदी १९७
 मर्यादापर्वतेतस्मिन्संभूताविमलासरित्
 पुष्करारण्यंविपुलंसुरसिद्धनिषेवितम् १९८
 पितामहेनयत्रासीद्यज्ञसत्रंनिषेवितम्
 सिध्यर्थमुनिमुख्यानामागतासौमहानदी १९९
 येषुतत्रकृतोहोमःकुंडेष्वासीद्विरिचिना
 तानिसर्वाणिसंप्लाव्यतोयेनाप्युद्गताहिसा २००
 तत्रक्षेत्रेमहापुरयापुष्करेसातथोत्थिता
 तेनतत्पूरणंप्रोक्तंवायुनाजगदायुषा २०१

सापितत्क्षेत्रमासाद्यपुण्यंपुण्यामहानदी
 सरस्वतीस्थितादेवीमर्त्यानांपापनाशिनी २०२
 तत्रयेशुभकर्माणःपुष्करस्थांसरस्वतीम्
 पश्यंतितेनपश्यंतिसुघोरांतामधोगतिं २०३
 यःपुनस्तत्रभावेननरःस्नानंसमाचरेत्
 सब्रह्मलोकमासाद्यब्रह्मणासहमोदते २०४
 यस्तुदद्यात्तत्रदधिब्राह्मणायमनोरमम्
 सोप्यग्निलोकमासाद्यभुंक्तेभोगान्सुशोभनान् २०५
 वरंप्रावरणंयोपिभक्त्यादद्यादिद्वजातये
 सोपिसद्वस्त्रदानस्यफलंदशगुणंलभेत् २०६
 ज्येष्ठकुंडेनरःस्नात्वायःसंतर्पयतेपितृन्
 सतानुद्धरतेसर्वान्नरकादपिशुद्धधीः २०७
 क्षेत्रैपैतामहेपूतेपुण्यांप्राप्यसरस्वतीम्
 नरःकिंप्रार्थयेदन्यतीर्थंब्रह्मसुतोब्रवीत् २०८
 तस्मात्सर्वेषुतीर्थेषुस्नातःप्राप्नोतियत्फलम्
 तत्सर्वंप्राप्नुयान्मर्त्योज्येष्ठकुंडेसकृत्प्लुतः २०९
 किमत्रबहुनोक्तेनक्षेत्रंतीर्थंगतिश्शुभा
 येनैतत्त्रितयंप्राप्तंप्राप्तातेनगतिःपरा २१०
 कालेक्षेत्रे तथातीर्थेस्नात्वाहुत्वापितत्रयः
 प्रयच्छतेद्विजायार्थंसोनंतंसुखमश्नुते २११
 कार्तिकेमासिशुक्लेचवैशाखेशशिभूषणे
 चंद्रसूर्योपरागेचकालेचकुरुजांगले २१२
 क्षेत्रेष्वेतेषुतीर्थानियान्युक्तानिमुनीश्वरैः
 तेषांपुण्यतमंतीर्थमिदमाहपितामहः २१३
 कुंडेतुमध्यमेस्नात्वाकार्तिक्यांयःपुमान्द्विजे
 प्रयच्छतेचापिद्रव्यंसोश्वमेधमवाप्नुयात् २१४
 एवंकनिष्ठकेप्यत्रकुंडेस्नात्वासमाधिना
 यःप्रयच्छतिविप्रायसुरूपामपिशालिकाम् २१५
 सप्रयातिनरःक्षिप्रमग्निलोकंमनोरमम्
 त्रिःसप्तकुलसंयुक्तोभुंक्तेतत्रमहाफलम् २१६

तस्मात्सर्वप्रयत्नेनगमनायमतिःस्थिरा
 पुरुषेणतुकर्तव्यापुष्करावाप्तयेशुभा २१७
 पुष्करारण्यमासाद्यप्राचीयत्रसरस्वती
 मतिःस्मृतिःशुभाप्रज्ञामेधाबुद्धिर्दयापरा २१८
 सरस्वत्यास्तुपर्यायाष्षडेतेसंप्रकीर्तिताः
 ततःप्रभृतियत्रासौप्राचीभूतासरस्वती २१९
 तत्रस्थंतज्जलंयेपिपश्यंतितटसंस्थिताः
 तेप्यश्वमेधस्यफलंलभंतेनात्रसंशयः २२०
 योवतीर्यपुनस्तत्रकश्चित्स्नानंसमाचरेत्
 नरःसमाधियुक्तोवैब्रह्मणोनुचरोभवेत् २२१
 शाकादिनापिहिपितृन्यस्तत्रार्चयतेनरः
 सोप्येतिविपुलान्भोगांस्तेषामेवानुभावतः २२२
 येपुनर्विधिनातत्रश्राद्धंकुर्वन्तिमानवाः
 तेनयंतिपितृन्स्वर्गनरकादपिदुःखदात् २२३
 तृप्यंतिपितरस्तस्ययस्त्रकुशमिश्रितम्
 स्नात्वाप्रयच्छतेतोयंपूतंतेषांतिलान्वितम् २२४
 सर्वेषामेवतीर्थानांमिदमेवाधिकंस्मृतम्
 आदितीर्थमिदंतस्मात्तीर्थानांभुविविश्रुतम् २२५
 धर्मापवर्गयोःक्रीडानिधिभूतमवस्थितम्
 सरस्वत्यापुनश्चैवसमेतंगुणवत्तरम् २२६
 धर्मार्थकाममोक्षाणांचतुर्णामपिदायकम्
 येप्यत्रमलनाशायपुमांसोविविशुर्जलम् २२७
 गोप्रदानसमंतेषांसुखेनैवफलंभवेत्
 सुवर्णदानेनसममेवमाहुर्मनीषिणः २२८
 तर्पणात्पिण्डदानाच्चनरकेष्वपिसंस्थिताः
 स्वर्गप्रयान्तिपितरस्तत्रपुत्रेणतारिताः २२९
 पुष्करेपिसरस्वत्यांयेपिबन्तिजलंजनाः
 तेलभन्तेऽक्षयान् लोकान्ब्रह्मविश्वेशवंदितान् २३०
 स्वर्गनिश्रेणिकाभूतापुष्करेचसरस्वती
 सापुण्यवद्भिस्संप्राप्तुंपुंभिश्शक्यामहानदी २३१

मुनिभर्धर्मतत्त्वज्ञैस्तत्रतत्रनिषेविता
 तस्मात्सर्वत्रसादेवीपवित्रासर्वतस्स्थिता २३२
 पुष्करेतुविशेषेणपूतात्पूततमाहिसा
 नदीसरस्वतीपुरयासुलभाजगतिस्थिता २३३
 दुर्लभासाकुरुक्षेत्रेप्रभासेपुष्करेतथा
 तत्तीर्थसर्वतीर्थानांप्रवरंविहितंभुवि २३४
 धर्मार्थकाममोक्षाणांचतुर्णामपिसाधकम्
 प्राचींसरस्वतींप्राप्ययोन्यत्तीर्थंहिमार्गते २३५
 सकरस्थंसमुत्सृज्यह्यमृतंविषमिच्छति
 ज्येष्ठेज्येष्ठाप्रयागस्यमध्यमेमध्यमास्मृता २३६
 प्रदक्षिणंतोगच्छेत्कनीयांसंविचक्षणः
 त्रिष्वप्येतेषुस्नायीतकुर्याच्चापिप्रदक्षिणम् २३७
 प्रयच्छतिपितृभ्योयस्तोयंतेषांतिलान्वितम्
 तेपितुष्टाःपुनस्तस्यप्रयच्छंत्यमितंफलम् २३८
 यःस्नात्वाप्रयतो नित्यंततःपश्येत्पितामहम्
 अनुलोमविलोमाभ्यांतथाव्यस्तसमस्तयोः २३९
 स्नातव्यंपुष्करेनित्यंब्रह्मलोकमभीप्सिता
 त्रीणशृंगाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच २४०
 पुष्कराणिप्रसिद्धानिनविद्यस्तत्रकारणं
 कनीयांसंमध्यमंचतृतीयंज्येष्ठपुष्करं २४१
 शृंगशद्धाभिधानानिशुभप्रस्रवणानिच
 धर्मार्थकाममोक्षाणांसंकल्पैरफलंनरः २४२
 यस्तत्रसंत्यजेद्देहंमोक्षंप्राप्नोत्यसंशयम्
 प्रयतःसंयतस्तस्यांस्नात्वादद्याद्विजेशुभाम् २४३
 गामेकांमंत्रपूतांचलोकानाप्रीतिमोक्षदान्
 किमत्रबहुनोक्तेनरात्रावपिहियोर्थिने २४४
 अर्थंप्रयच्छतेस्नात्वासोनन्तंसुखमश्नुते
 तत्रदानंप्रशंसंतितिलानांमुनिसत्तमाः २४५
 कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंचविहितंसदा
 पिण्याकेनगुडेनापिपिंडंयोत्रप्रयच्छति २४६

पितृणांप्रयतोभूत्वापितृलोकंसयच्छति
 पुष्करारण्यमासाद्यपुनस्तस्मात्सरस्वती २४७
 अंतर्द्धानंगतागंतुंप्रवृत्तागपश्चिमामुखी
 नातिदूरेततस्तस्यपुष्करस्यसुशोभना २४८
 खर्जूरवनमासाद्यफलपुष्पोपशोभितं
 तत्रोषित्वापुनर्देवीवनेमुनिमनोरमे २४९
 सर्वर्तुकुसुमाकीर्णैसिद्धचारणसेविते
 नंदानामसरिच्छ्रेष्ठात्रिषुलोकेषुविश्रुता २५०
 मीननक्रभषोपेताविमलोदकपूरिता
 सूतउवाच
 अथदेवव्रतःप्राहकिमन्यासासरिद्वरा २५१
 एतन्मेकौतुकंब्रह्मन्नंदाशब्दासरस्वती
 यथाभूतायेनकृताकारणेनसरिद्वरा २५२
 एवमुक्तेपुलस्त्यःसभीष्मायैतत्पुरातनं
 आख्यातुमुपचक्रामनंदानामयतस्मृतं २५३
 क्षत्रव्रतधरोनित्यमासीद्राजाप्रभंजनः
 प्रवृत्तोसौमृगान्हंतुंवनेतस्मिन्महाबलः २५४
 सददर्शततस्तस्मिन्मृगींगुल्मांतरेस्थितां
 मार्गणेनसुतीक्ष्णेनतांविव्याधपुरोगतां २५५
 साविलोक्यदिशःसर्वास्तंदृष्ट्वाशरपाणिनं
 आहकितैकृतंमूढत्वयैतत्कर्मदुष्करं २५६
 स्तनंतावत्प्रयच्छामिसुतस्याधोमुखीस्थिता
 मांसलोभेनविद्धाहंतरसाह्यकुतोभया २५७
 पिबंतंगुप्तवत्संचगूढमैथुनमागतं
 एवंविधंमृगराजन्नहन्यात्प्राड्मयाश्रुतं २५८
 स्तनंतुतनयस्यास्यप्रयच्छंतीत्वयाहता
 बाणेनाशनिकल्पेननिर्दोषावनमागता २५९
 तस्मात्त्वमपिदुर्बुद्धेक्रव्यादत्वमवाप्स्यसि
 वनेस्मिन्कंटकाकीर्णैर्व्याघ्ररूपंत्वमाप्नुहि २६०
 शापप्रदानंश्रुत्वैवंसराजापुरतःस्थितः

प्रोवाचप्रांजलिभूत्वातामृगीं व्यथितेन्द्रियः २६१
 स्तनंतुतनयस्येहप्रयच्छंतीनमेमता
 अज्ञानेनहताभद्रेप्रसीदसुसमाधिना २६२
 व्याघ्ररूपमहंत्यक्त्वाप्राप्स्यामिमानुषंकदा
 एवंविधस्यशापस्यविमोक्षंशंसमेमृगि २६३
 एवमुक्तेमृगीतस्यप्रोवाचवचनंशुभम्
 राजन्नब्दशतातैतुशापस्यागतयागवा २६४
 नंदयासहसंवादमासाद्यांतोभविष्यति
 मृगयोक्तेवचनेराजाव्याघ्रएवाभवत्तदा २६५
 नखदंष्ट्रायुधोपेतोव्याघ्ररूपोतिभीषणः
 तत्रासौभक्षयन्नास्तेमृगान्हत्वाचतुष्पदः २६६
 द्विपदानपितत्रस्थान्कालेनक्रमयोजितान्
 एतंत्रवनेतस्यसंवत्सरशतंगतम् २६७
 आत्मानंनिंदमानस्यमृगमांसानिखादतः
 कदाहंमानुषंभावंगमिष्यामीदृशंपुनः २६८
 कुत्सितंनकरिष्यामिवियोनिकरणमहत्
 कुर्वतामांसलोभेनमृगयांपरिधावता २६९
 आपदासहितंप्राप्तमानुषाणांभयावहम्
 दर्शनंदुःखदंमह्यंमृगाणांमानुषैःसह २७०
 पापेनपापतांनीतोह्यपापेऽपिसतांकुले
 उत्पन्नोविकृतिंनीतःपश्यकालस्यपर्ययम् २७१
 तस्मान्मेसुकृतंनास्तिहिंसाप्येकाविगर्हिता
 तयातुप्राप्यतेदुःखंनचमोक्षोभविष्यति २७२
 कथंमेभवितामोक्षःकथंसत्यामृगीभवेत्
 गतेवर्षशतेतस्यवसतस्तद्वनेतदा २७३
 आयातंगोकुलंकालेयवसोदककारणात्
 गोवाटवाटीसंस्थानंतत्रसमवस्थितम् २७४
 वनोपकरणमंथानरवेणापूरितंचयत्
 क्षीबैर्गोपैःसमाकीर्णपादपैरपितद्वनम् २७५
 निशिवंशरवोपेतंगोपीनांचशुभप्रदम्

एवंतुवसतस्तस्यखर्जूरवनसंसदि २७६
 हृष्टातुष्टाचपुष्टाचनंदावैनामनामतः
 गोमंडलस्यसामुख्याहंसवर्णाघटस्रवा २७७
 दीर्घघोणाविभक्तांगीबंधुरांगीतनुत्वचा
 नीलकंठाशुभ्रगीवाघंटालीमधुरस्वना २७८
 साचयूथस्यसर्वस्यपुरश्चरतिनिर्भया
 घासस्थानंचरेच्छन्नंगत्वैकाचयथासुखम् २७९
 यथेष्टकामासुरभीछन्नंचरतिवैतृणम्
 रोहितोनामतत्रान्यःपर्वतःसरितस्तटे २८०
 अनेककंदरदरीगुहासत्वनिषेवितः
 तस्यपूर्वोत्तरेभागेघोरेतृणसमाकुले २८१
 संकटेविषमेदुर्गेभैरवेलोमहर्षणे
 मृगसिंहसमाकीर्णैर्बहुश्वापदसेविते २८२
 वल्लीवृक्षादिगहनेशिवाशतनिनादिते
 दुर्गेस्मिन्वसतेरौद्रःकामरूपीभयंकरः २८३
 द्वीपीशोणितदिग्धांसोघोरदंष्ट्रानखायुधः
 नंदोनामसधर्मात्मासचगोपीहितेरतः २८४
 अच्छिन्नाग्रैस्तृणैर्दीर्घैर्गोधनंपरिरक्षति
 तस्ययूथपरिभ्रष्टासानंदातृणलिप्सया २८५
 चरंतीव्याघ्रपुरतःसाधेनुःप्रत्युपस्थिता
 अभ्यद्रवच्चतांद्वीपीतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् २८६
 त्वमद्यविहितोभक्षःस्वयंप्राप्तासिधेनुके
 द्वीपिनश्चवचःश्रुत्वानिष्ठुरंरोमहर्षणं २८७
 शुक्लरूपान्वितंबालंभद्रमिंदुसमप्रभम्
 वत्संस्मरतिसाधेनुःस्नेहाक्तागद्गदाक्षरम् २८८
 दह्यंतीपुत्रशोकेननंदासापुत्रवत्सला
 रुदंतीकरुणंचैवनिराशापुत्रदर्शने २८९
 द्वीपीदृष्ट्वातुतांधेनुंक्रंदमानांसुदुःखिताम्
 उवाचवचनंघोरंधेनुकेकिंप्ररुद्यते २९०
 दैवात्सुखोपपन्नासिभक्षस्त्वंमेयदृच्छया

रुदंत्यावाहसंत्यावातवात्तंजीवितंभवेत् २६१
 विहितंभुज्यतेलोकेस्वयंप्राप्तासिधेनुके
 मृत्युस्तेविहितोद्यैववृथाकिमनुशोचसि २६२
 पप्रच्छतांपुनर्द्वीपीकिमर्थरुदितंत्वया
 कौतुकंचात्रमेजातंमहन्मेकथयस्ववै २६३
 व्याघ्रस्यवचनंश्रुत्वानंदावाक्यमथाब्रवीत्
 क्षंतुमर्हसिमेनाथकामरूपिन्नमोस्तुते २६४
 त्वांसमासाद्यलोकस्यपरित्राणंनविद्यते
 जीवितार्थंनशोचामिप्राप्तव्यंमरणंमया २६५
 जातस्यहिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच
 तस्मादपरिहार्येर्थंनशोचामिमृगाधिप २६६
 देवैरपियथासर्वैर्मर्त्तव्यमवशैर्ध्रुवम्
 तस्मात्तुनाहमेवैकाव्याघ्रशोचामिजीवितम् २६७
 किंतुस्नेहेनवैसाधोदुःखेनरुदितंमया
 अस्तिमेहदिसंतापस्तंचत्वंश्रोतुमर्हसि २६८
 प्रथमेवयसिप्राप्तेप्रसूताहंमृगाधिप
 इष्टःप्रथमजातश्चसुतस्तुममबालकः २६९
 क्षीरपायीचमेवत्सस्तृणंनद्यापिजिघ्रति
 सचगोपकुलेबद्धःक्षुधार्तोमामवेक्षते ३००
 तमहंचानुशोचामिकथंजीविष्यतेसुतः
 तस्येच्छामिस्तनंदातुंपुत्रस्नेहवशंगता ३०१
 पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्धनि
 सखीनामर्पयित्वातुसंदिश्यचहिताहितम् ३०२
 पुनःप्रत्यागमिष्यामियथेष्टंभक्षयिष्यसि
 सनंदायावचःश्रुत्वामृगेंद्रःपुनरब्रवीत् ३०३
 किंतेपुत्रेणकर्त्तव्यंमरणंकिंनबुध्यसे
 त्रस्यंतिसर्वभूतानिम्रियंतेमांनिरीक्ष्यच ३०४
 त्वंपुनःकृपयाविष्टापुत्रपुत्रेतिभाषसे
 नपुत्रानतपोदानंनमातानपितागुरुः ३०५
 शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालप्रपीडितम्

कथंत्वंगोकुलंगत्वागोपीजनसमाकुलम् ३०६
 वृषभैर्नादितंदिव्यंबालवत्सविभूषितम्
 भूषणंदेवलोकस्यस्वर्गतुल्यंसंशयः ३०७
 नित्यंप्रमुदितंदिव्यंसर्वदेवप्रपूजितम्
 यत्पवित्रंपवित्राणांमंगलानांचमंगलम् ३०८
 यत्तीर्थसर्वतीर्थानांधन्यानांधन्यमुत्तमम्
 समस्तगुणसंपन्नमीश्वरायतनंमहत् ३०९
 यत्ख्यातंसर्वतीर्थानांभूमिस्वर्गमनुत्तमम्
 गोपीमंथनशब्देनबालवत्सरवेणच ३१०
 गवांहंकारशब्देनअलक्ष्मीःप्रतिहन्यते
 यत्रवत्साश्चहंकारंकरुणंमातृकांक्षया ३११
 यद्गोपैःपालितंशूरैर्बाहुयुद्धकृतश्रमैः
 प्रगीतनृत्यसंलापनंदितास्फोटनादितम् ३१२
 इतस्ततःस्थितैर्वत्सैर्नर्द्यमानंसमंततः
 सरोवद्राजतेगोष्टंचलद्भिरिवपंकजैः ३१३
 तंश्रीनिकेतनंसौम्यंहृष्टपुष्टजनाकुलम्
 गोलोकप्रतिमंदृष्ट्वाकथंप्रत्यागमिष्यसि ३१४
 पंचभूतानिमेभद्रेपिबंतुरुधिरंतव
 ननिर्विशणानिभूतानिवाङ्मात्रेणकरोम्यहम् ३१५
 नंदोवाच
 एवंप्रथमवत्सायामृगेंद्रशृणुमेवचः
 दृष्ट्वासखीःसुतंबालंगोपांश्चप्रतिपालकान् ३१६
 गोपीजनमुपामंत्रयजननींचविशेषतः
 शपथैरागमिष्यामिमन्यसेयदिमुंचमां ३१७
 यत्पापंब्रह्मवध्यायांमातृपितृवधेषुच
 तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ३१८
 यत्पापंलुब्धकानांतुम्लेच्छानांगरदायिनाम्
 तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ३१९
 गोषुविघ्नांश्चयेकुर्युःस्वपंतींताडयंतिच
 तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ३२०

सकृद्वत्वातुयःकन्यांद्वितीयेदातुमिच्छति
 तस्यपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ३२१
 यस्त्वनहान्बलीवर्दान्विषमेवाहयेत्पुमान्
 कथायांकथ्यमानायांविघ्नंकारयतेतुयः ३२२
 तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः
 गृहेयस्यागतंमित्रंनिराशंप्रतिगच्छति ३२३
 तस्यपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः
 इत्येतैःपातकैर्घोरैरागमिष्याम्यहंपुनः ३२४
 बुध्वासंप्रत्ययंद्वीपीपुनर्वचनमब्रवीत्
 व्याघ्रउवाच
 संजातःप्रत्ययोस्माकंशपथैर्धेनुकेतव ३२५
 कदाचिन्मन्यसेगत्वामूर्खोयंवंचितोमया
 अत्रापिकेचिद्व्ययंतिशपथेनास्तिपातकम् ३२६
 कामिनीषुविवाहेषुगवांमुक्तौतथैवच
 प्राणत्यागेसमुत्पन्नेश्रद्धातव्यंनचत्वया ३२७
 लोकेस्मिन्नास्तिकाःकेचिन्मूर्खाःपंडितमानिनः
 भ्रामयिष्यंतितेचित्तंचक्रारूढमिवक्षणात् ३२८
 कुतर्कहेतुवृत्तांतैरज्ञानावृतचेतसः
 मोहयंतिनराःक्षुद्राआगमानविशारदाः ३२९
 अतथ्यान्यपितथ्यानिदर्शयंत्यतिपेशलाः
 समेनिम्नोन्नतानीवचित्रकर्मविदोजनाः ३३०
 प्रायःकृतार्थोलोकोयंमन्यतेनोपकारिणम्
 वत्सःक्षीरक्षयंदृष्ट्वापरित्यजतिमातरम् ३३१
 नतंपश्यामिलोकेस्मिन्कृतेप्रतिकरोतियः
 सर्वस्यहिकृतार्थस्यमतिरन्याप्रवर्तते ३३२
 ऋषिदेवासुरनरैःशपथाःकार्यसिद्धये
 कृताःपरस्परंपूर्वतान्नमन्यामहेवयम् ३३३
 सत्येनापिशपेद्यस्तुदेवाग्निगुरुसन्निधौ
 तस्यवैवस्वतोराराजाधर्मस्यार्द्धनिकृंतति ३३४
 मातेबुद्धिर्भवेदेवंशपथैरेषवंचितः

त्वयैवदर्शितंसर्वयथेष्टंकुरुसांप्रतं ३३५

नन्दोवाच

एवमेवमहासाधोकस्त्वावंचयितुंक्षमः

आत्मैववंचितस्तेनयःपरंवंचयिष्यति ३३६

द्वीप्युवाच

धेनुकेपश्यगच्छत्वंपुत्रकंपुत्रवत्सले

पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्धनि ३३७

मातरंभ्रातरंदृष्ट्वासखीस्वजनबांधवान्

सत्यमेवाग्रतःकृत्वाशीघ्रमागमनंकुरु ३३८

एवंसाशपथंकृत्वाधेनुर्वैसत्यवादिनी

अनुज्ञातामृगेंद्रेणप्रयातापुत्रवत्सला ३३९

अश्रुपूर्णमुखीदीनावेपमानासुदुःखिता

हंभारवंप्रमुंचंतीपतिताशोकसागरे ३४०

करीवचरणग्राहंगृहीतःसलिलाशये

अशक्तास्वपरित्राणविलपंतीमुहुर्मुहुः ३४१

सातत्रगोकुलंप्राप्ताहरिन्नद्यास्तटेस्थितम्

श्रुत्वावत्संतुक्रोशंतंपर्यधावतसंमुखी ३४२

उपसृप्यचतंबालंबाष्पपर्याकुलेक्षणम्

संप्राप्यमातरंवत्सःशंकितःपरिपृच्छति ३४३

नतेपश्याम्यहंस्वास्थ्यंघैर्यनैवाद्यलक्षये

उद्विग्नाचापितेदृष्टिर्भीताचातीवलक्ष्यसे ३४४

नन्दोवाच

पिबपुत्रस्तनंमेघकारणंयदिपृच्छसि

अशक्ताहंतवाख्यातुंकुरुतृप्तिंयथेप्सिताम् ३४५

अपश्चिमतुतेपुत्रदुर्लभंमातृदर्शनम्

एकाहमद्यमेपीत्वाप्रभातेकस्यपास्यसि ३४६

त्वांत्यक्त्वापुत्रगंतव्यंशपथैरागताह्यहम्

क्षुत्क्षामस्यचव्याघ्रस्यदातव्यमात्मजीवितम् ३४७

नंदायाश्चवचःश्रुत्वावत्सोवचनमब्रवीत्

वत्सउवाच

अहंतत्रगमिष्यामियत्रत्वंगंतुमिच्छसि ३४८
 श्लाघ्यंममापिमरणंत्वयासहनसंशयः
 एकाकिनापिमर्तव्यंमयार्तेनत्वयाविना ३४९
 यदिमांसंहितंमातर्वनेव्याघ्रोहनिष्यति
 यागतिर्मातृभक्तानांध्रुवंसामेभविष्यति ३५०
 तस्मादवश्यंयास्यामित्वयासहनसंशयः
 अथवातिष्ठमातस्त्वंशपथाःसंतुतेमम ३५१
 जनन्याचवियुक्तस्यजीवितेकिंप्रयोजनम्
 अनाथस्यवनेनित्यंकोमेनाथोभविष्यति ३५२
 नास्तिमातृसमोबंधुर्बालानांक्षीरजीविनाम्
 नास्तिमातृसमोनाथोनास्तिमातृसमागतिः ३५३
 नास्तिमातृसमःस्नेहोनास्तिमातृसमंमुखम्
 नास्तिमातृसमोदेवइहलोकेपरत्रच ३५४
 एवंवैपरमोधर्मःप्रजापतिविनिर्मितः
 येतिष्ठंतिसदापुत्रास्तेयांतिपरमांगतिम् ३५५
 नंदोवाच
 ममैवविहितोमृत्युर्नत्वंपुत्रागमिष्यसि
 नचायमन्यजीवानांमृत्युःस्यादन्यमृत्युना ३५६
 अपश्चिममिमंपुत्रमातृसंदेशमुत्तमम्
 अत्रातिष्ठस्वमद्वाक्यात्ततःशुशूषणंपुनः ३५७
 जलेस्थलेचविचरन्प्रमादंतातमाकुरु
 प्रमादात्सर्वभूतानिविनश्यंतिनसंशयः ३५८
 नचलोभेनचर्तव्यंविषमस्थंतृणंक्वचित्
 लोभाद्विनाशःसर्वेषामिहलोकेपरत्रच ३५९
 समुद्रमटवींपुत्रविशंतिलोभमोहिताः
 लोभादकार्यमत्युग्रंविद्वानपिसमाचरेत् ३६०
 लोभात्प्रमादाद्विस्त्रंभात्त्रिभिर्नाशोभवेन्नृणाम्
 तस्माल्लोभंनकुर्वीतनप्रमादंनविश्वसेत् ३६१
 आत्माहिसततंपुत्ररक्षितव्यःप्रयत्नः
 सर्वेभ्यःश्वापदेभ्यश्चम्लेच्छचोरादिसंकटात् ३६२

तिरश्चांपापयोनीनामेकत्रवसतामपि
 विपरीतानिचित्तानिविज्ञायतेनपुत्रक ३६३
 नखिनांचनदीनांचशृंगिणांशस्त्रधारिणाम्
 नविश्वासस्त्वयाकार्यःस्त्रीणांप्रेष्यजनस्यच ३६४
 नविश्वसेदविश्वस्तेविश्वस्तेनातिविश्वसेत्
 विश्वासाद्भयमुत्पन्नमूलान्यपिनिकृंतति ३६५
 नविश्वसेत्स्वदेहेपिबलिष्ठेभीतचेतसि
 वक्ष्यंतिगूढमत्यर्थसुप्तमत्तंप्रमादतः ३६६
 गंधःसर्वत्रसततमाघ्रातव्यःप्रयत्नतः
 गावःपश्यंतिगंधेनराजानश्चारचक्षुषा ३६७
 नैकस्तिष्ठेद्वनेघोरेधर्ममेकंचचितयेत्
 नचोद्वेगस्त्वयाकार्यःसर्वस्यमरणंध्रुवं ३६८
 यथाहिपथिकःकश्चिच्छायामाश्रित्यतिष्ठति
 विश्रम्यचपुनर्यातितद्बद्धूतसमागमः ३६९
 पुत्रनित्यंजगत्सर्वतत्रैकःशोचसेकथं
 तावत्त्वंशोकमुत्सृज्यमद्वाक्यमनुपालय ३७०
 शिरस्याघ्रायतंपुत्रमवलिह्यचमूर्द्धनि
 शोकेनमहताविष्टाबाष्पव्याकुललोचना ३७१
 विनिःश्वसंतीनागीवदीर्घमुष्णंमुहुर्मुहुः
 पुत्रहीनंजगच्छून्यंप्रपश्यंतीवसाभवत् ३७२
 महापंकनिमग्नेवतिष्ठंतीचावसीदती
 विलप्यनंदिनीपुत्रमुवाचेदंपुनर्वचः ३७३
 नास्तिपुत्रसमःस्नेहोनास्तिपुत्रसमंसुखं
 नास्तिपुत्रसमाप्रीतिर्नास्तिपुत्रसमागतिः ३७४
 अपुत्रस्यजगच्छून्यमपुत्रस्यगृहेऽसुखम्
 पुत्रेणलभतेलोकमपुत्रोनरकंव्रजेत् ३७५
 लोकोवदतिवाक्यानिचंदनंकिलशीतलं
 पुत्रगात्रपरिष्वंगश्चंदनादतिशीतलः ३७६
 इतिपुत्रगुणानुक्त्वानिरीक्ष्यचपुनःपुनः
 स्वमातरंसखीर्गोपीस्त्वरमाणाचपृच्छति ३७७

यूथस्याग्रेचरंतींमामाससादमृगाधिपः
 मुक्ताहंतेनशपथैःपुनर्यास्यामितत्रवै ३७८
 सुतंचमातरंचैवसखीर्द्रष्टुंचगोकुलं
 आगतासत्यवाक्येनपुनर्यास्यामितत्रवै ३७९
 मातःक्षमस्वतत्सर्वदौःशील्यादिकृतंमम
 बालस्तवायंदौहित्रःकिमत्रान्यद्ब्रवीम्यहं ३८०
 विपुलेचंपकेमातर्भद्रैसुरभिमानिनि
 वसुधारेप्रियानंदेमहानंदेघटस्त्रवे ३८१
 अज्ञानाज्ज्ञानतोवापियदुक्तंकिंचिदप्रियं
 तत्क्षमध्वंमहाभागायच्चान्यच्चकृतंमया ३८२
 सर्वाःसर्वगुणोपेताःसर्वालोकस्यमातरः
 सर्वाःसर्वप्रदानित्यंरक्षध्वंममबालकं ३८३
 अनाथंविकलंदीनंरक्षध्वंममपुत्रकं
 मातृशोकाभिसंतप्तंभगिन्यःपालयिष्यथ ३८४
 यस्मादनाथमबलंपुत्रवत्पालयिष्यथ
 क्षमध्वंचमहाभागायास्यामिसत्यसंश्रयात् ३८५
 नचिंतामहतीकार्यासखीभिश्चःकथंचन
 प्रथमस्यास्यजातस्यस्थितंमरणमग्रतः ३८६
 श्रुत्वातुनंदावचनंमातासख्यश्चदुःखिताः
 विषादंपरमंजग्मुरिदमूचुश्चविस्मिताः ३८७
 अहोत्रमहदाश्चर्ययद्दद्याघ्नवचनंत्वया
 प्रकर्तुमुद्यतंभीमंनंदात्वंसत्यवादिनी ३८८
 शपथैःसत्यवाक्येनवंचयित्वामहाभयं
 नाशनीयंप्रयत्नेननगंतव्यंकथंचन ३८९
 नंदेनचैवगंतव्यमधर्मःक्रियतेत्वया
 यद्बालंस्वसुतंत्यक्त्वासत्यलोभेनगम्यते ३९०
 अत्रगाथापुराप्रोक्तामृषिभिर्ब्रह्मवादिभिः
 प्राणत्यागेसमुत्पन्नेशपथैर्नास्तिपातकं ३९१
 उक्त्वानृतंभवेद्यत्रप्राणिनांप्राणरक्षणं
 अनृतंतत्रसत्यंस्यात्सत्यमप्यनृतंभवेत् ३९२

कामिनीषुविवाहेषुगवांमुक्तौतथैवच
 ब्राह्मणानांविपत्तौचशपथैर्नास्तिपातकं ३६३
 नंदोवाच
 परेषांप्राणरक्षार्थवदाम्येवानृतंवचः
 नात्मार्थमुत्सहेवक्तुंजीवितार्थेकथंचन ३६४
 एकःसंश्लिष्यतेगर्भेमरणेभरणेतथा
 भुंक्तेचैकःसुखंदुःखमतःसत्यंवदाम्यहम् ३६५
 सत्येप्रतिष्ठितालोकाधर्मःसत्येप्रतिष्ठितः
 उदधिस्सत्यवाक्येनमर्यादांनविलंघते ३६६
 विष्णवेपृथिवींदत्वाबलिपातालमाश्रितः
 छद्मनापिबलिर्बद्धःसत्यवाक्यंनचात्यजत् ३६७
 प्रवर्धमानःशैलेन्द्रःशतशृंगःसमुत्थितः
 सत्येनसंस्थितोविंध्यःप्रबन्धनातिवर्तते ३६८
 स्वर्गापवर्गनरकाःसत्यवाचिप्रतिष्ठिताः
 यस्तुलोपयतेवाचमशेषंतेनलोपितं ३६९
 योन्यथासंतमात्मानमन्यथाप्रतिपद्यते
 किंतेननकृतंपापंचोरेणात्मापहारिणा ४००
 यास्यामिनरकंघोरंविलोप्यात्मानमात्मना
 तस्यवैवस्वतोराजाधर्मस्यार्धनिर्कृतति ४०१
 अगाधेसलिलेशुद्धेसत्यतीर्थेक्षमाहृदे
 स्नात्वापापविनिर्मुक्तःप्रयातिपरमांगतिं ४०२
 अश्वमेधसहस्रंचसत्यंचतुलयाधृतं
 अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ४०३
 सत्यंसाधुफलंश्रुतंचपरमंक्लेशादिभिर्वर्जितं
 साधूनांनिकटंसतांकुलधनंसर्वाश्रमाणांफलं
 यस्मात्तंसमवाप्यगच्छतिदिवंसंत्यज्यतेसौकथं
 लोकैरत्रसमागमेप्रतिदिनंसत्यंवदध्वंध्रुवं ४०४
 सख्यऊचुः
 नंदेसात्वंनमस्कार्यासर्वैरपिसुरासुरैः
 यात्वंपरमसत्त्वेनप्राणांस्त्यजसिदुस्त्यजान् ४०५

ब्रूमः किंतत्रकल्याणियात्वंधर्मधुरंधरा
 त्यागेनानेननाप्राप्यत्रैलोक्येवस्तुकिंचन ४०६
 अविद्योगंचपश्यामस्त्यागादस्मात्सुतेनहि
 नार्याः कल्याणचित्तायानापदः संतिकुत्रचित् ४०७
 दृष्ट्वागोपीजनंसर्वपरिक्रम्यचगोकुलं
 नंदासंप्रस्थितादेवान् वृक्षांश्चापृच्छसापुनः ४०८
 क्षितिंवरुणमग्निंचवायुंचापिनिशाकरं
 दशदिग्देवतावृक्षान्नक्षत्राणिग्रहैः सह ४०९
 सर्वान्विज्ञापयामासप्रणिपत्यमुहुर्मुहुः
 येसंश्रितावनेसिद्धाः सर्वाश्चवनदेवताः ४१०
 वनेचरंतंचतृणंतेरक्षंतुसुतंमम
 चंपकाशोकपुन्नागास्सरलार्जुनकिंशुकाः ४११
 शृण्वंतुपादपाः सर्वेसंदेशंममविक्लवं
 वत्समेकाकिनंदीनंचरंतंविषमेवने ४१२
 रक्षध्वं वत्सकंबालंस्नेहात्पुत्रमिवौरसं
 मात्रापित्राविहीनंचअनाथंदीनमानसं ४१३
 विचरंतमिमांभूमिंक्रंदमानंसुदुःखितं
 तस्येहक्रंदमानस्यमत्पुत्रस्यमहावने ४१४
 महाशोकाभिभूतस्यक्षुत्पिपासातुरस्यच
 शून्यस्यैकाकिनः सर्वजगच्छून्यंप्रपश्यतः ४१५
 चरमाणस्यकर्तव्यंसानुक्रोशैस्तुरक्षणां
 संदिश्यनंदाप्रीत्यैवंपुत्रस्नेहवशंगता ४१६
 शोकाग्निनाचसन्दीप्ताविच्छिन्नापुत्रदर्शने
 वियुक्ताचक्रवाकीवलतेवपतितातरोः ४१७
 अंधेवदृष्टिरहिताप्रस्वलंतीपदेपदे
 अगच्छत्सापुनस्तत्रयत्रासौपिशिताशनः ४१८
 आस्तेविस्फूर्जितमुखस्तीक्ष्णदंष्ट्रोभयावहः
 तावत्तस्याः सुतोवत्सऊर्ध्वपुच्छोतिवेगवान् ४१९
 आगत्यमातुरग्रेसौमृगेंद्रस्याग्रतोभवत्
 आगतंतुसुतंदृष्ट्वामृत्युंतमग्रतः स्थितं ४२०

व्याघ्रं दृष्ट्वा तु साधेनुरिदं वचनमब्रवीत्
 भो भो मृगेंद्रा गताहं सत्यधर्मव्रते स्थिता ४२१
 कुरु तृप्तिं यथा काममस्मन्मांसेन सांप्रतम्
 संतर्पय स्वभूतानि पिब त्वं शोणितं मम ४२२
 मृतायां तु मयित्वं भो भक्षये मं तु बालकम्
 द्वीप्युवाच
 स्वागतं तव कल्याणि धेनुके सत्यवादिनी ४२३
 न हि सत्यवतां किंचिदशुभं भवति क्वचित्
 त्वयोक्तं धेनुके पूर्वं सत्यं प्रत्यागमे पुनः ४२४
 तेन मे कौतुकं प्राप्तं पाप्मागच्छेत्कथं पुनः
 तव सत्यपरीक्षार्थं प्रेषितासि मया पुनः ४२५
 अन्यथामां समासाद्य जीवंतीयास्यसे कथम्
 यच्च नः कौतुकं जातं सत्यमन्वेषणं मम ४२६
 तस्मादनेन सत्येन मुक्तासि च मया धुना
 भगिनी भवती मह्यं भागिनेयः सुतस्तव ४२७
 दत्तोपदेशस्य शुभे मम पापिष्ठकर्मणः
 सत्ये प्रतिष्ठिता लोकाधर्मः सत्ये प्रतिष्ठितः ४२८
 सत्येन गौः क्षीरधारां प्रमुंचति हविः प्रियाम्
 सवै धन्यतमो गोपो यस्त्वत्क्षीरेण जीवति ४२९
 भूमिप्रदेशाधन्यास्ते सतृणा वीरुधः शुभे
 ते धन्याश्च कृतार्थाश्च तैरेव सुकृतं कृतम् ४३०
 तैराप्तं जन्मनः सारं ये पिबन्ति पयस्तव
 मृगेंद्रः प्रत्ययं गत्वा विस्मयं परमंगतः ४३१
 प्रत्यादेशो यमस्माकं सत्यं देवैः प्रदर्शितः
 सत्यमिष्टंगवां दृष्ट्वा न मे वाञ्छास्ति जीवितुम् ४३२
 तत्करिष्याम्यहं कर्मयेन मुच्येय किल्बिषात्
 मया जीव सहस्राणि भक्षितानि शतानि च ४३३
 गतिं कामिह गच्छामि दृष्ट्वा गोः सत्यमीदृशम्
 अहं पापो दुराचारो नृशंसो जीवघातकः ४३४
 कांस्तु लोकान्गमिष्यामि कृत्वा कर्मसुदारुणम्

गमिष्येपुण्यतीर्थानिकरिष्येपापशोधनम् ४३५
 पतिष्येगिरिमारुह्यप्रवेक्ष्येवाहुताशनम्
 धेनोद्ययन्मयाकार्यतपःपापाद्विशुद्धये ४३६
 तदादिशस्वसंक्षेपान्नकालोविस्तरस्यतु
 धेनुरुवाच
 तपःकृतेप्रशंसन्तित्रेतायांज्ञानमेवच ४३७
 द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलयुगे
 सर्वेषामेवदानानामिदमेवैकमुत्तमम् ४३८
 अभयंसर्वभूतानानास्तिदानमतःपरम्
 चराचराणांभूतानामभयंयःप्रयच्छति ४३९
 सचसर्वभयान्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छति
 नास्त्यहिंसासमंदानंनास्त्यहिंसासमंतपः ४४०
 यथाहस्तिपदेष्वन्यत्पदंसर्वंप्रलीयते
 सर्वेधर्मास्तथाव्याघ्रप्रलीयन्तेह्यहिंसया ४४१
 योगवृक्षस्यछायायातापत्रयविनाशिनी
 धर्मज्ञानेचपुष्पाणिस्वर्गमोक्षौफलानिच ४४२
 दुःखत्रयाभितप्तस्यछायायोगतरोःस्मृता
 नबाध्यतेपुनर्दुःखैःप्राप्यनिर्वाणमुत्तमम् ४४३
 इत्येतत्परमंश्रेयःकीर्तितंतेसमासतः
 ज्ञातंचैवत्वयासर्वंकेवलंमांतुपृच्छसि ४४४
 द्वीप्युवाच
 अहंमृग्यापुराशप्तोव्याघ्ररूपेणसंस्थितः
 ततःप्राणिवधात्सर्वमशेषंममविस्मृतम् ४४५
 त्वत्संपर्कोपदेशाभ्यांसंजातंस्मरणंपुनः
 त्वंचाप्यनेनसत्येनगमिष्यसिपरांगतिं ४४६
 तदहंत्वांपुनःपृच्छेप्रश्नमेकंहृदिस्थितम्
 साग्रंवर्षशतंजातंचिंतयानस्यमेशुभे ४४७
 भवत्याभाग्ययोगेनकदाचित्स्वर्गशोभने
 कृतंधर्मस्यसंस्थानंसतांमार्गंप्रतिष्ठितम् ४४८
 किंतेभिधानंकल्याणिब्रूहिमेऽज्ञस्यसुव्रते

नंदोवाच

ममनंदेति संज्ञातुकृतानंदेन स्वामिना ४४६
सांप्रतं भक्षयामीति ह्यतिष्ठः केन हेतुना
नंदेति श्रुत्वा तन्नाममुक्तशापः प्रभंजनः ४५०
पुनर्नृपत्वमापन्नो बलरूपसमन्वितः
एतस्मिन्नंतरे धर्मस्तां ज्ञात्वा सत्यवादिनीम् ४५१
द्रष्टुं समागतस्तत्र प्राब्रवीच्च पयस्विनीम्
तव सत्यव्रताद्द्रष्टो धर्मो ह मिह चागतः ४५२
नंदे वृणीष्व भद्रं ते वरं वरतमं हियत्
एवमुक्त्वा हि सा देवी नंदा तं प्रार्थयद्वरम् ४५३
तवानुभावात्स सुता गच्छामि पदमुत्तमम्
भवेदिदं शुभं तीर्थमुनीनां धर्मदायकम् ४५४
मन्नाम्ना च सरिदियं नंदानाम सरस्वती
वरप्रदानाद्देवेश तदेतत्प्रार्थितं मया ४५५

पुलस्त्य उवाच

सा तत्क्षणाद्गता देवी स्थानं सत्यवतां शुभम्
प्रभंजनोपितद्राज्यं संप्राप्तः प्रागुपार्जितम् ४५६
नंदायेन गता स्वर्गं नंद्रांपाप्य सरस्वतीम्
तेनाख्यया बुधैस्तस्याः प्रोक्तानंदा सरस्वती ४५७
सरस्वती पुनस्तस्माद्भ्रूनात् खर्जूरसंज्ञितात्
दक्षिणेन पुनर्याता प्लावयंती धरातलम् ४५८
आगच्छन्नपियस्तस्यानाम गृह्णाति मानवः
जीवन्सुखं स आप्रोति मृतो भवति खेचरः ४५९
तत्र ये शुभकर्माणस्त्यजंति स्वांतनुं नराः
ते विद्याधरराजानो भवंति सुखिनो जनाः ४६०
नराणां स्वर्गनिःश्रेणी स्नानात्पानात्सरस्वती
तत्र स्नानं प्रकुर्वन्ति येष्टम्यांसु समाहिताः ४६१
ते मृताः स्वर्गमासाद्य मोदंते सुमनोरमाः
सरस्वती सदा स्त्रीणां तत्र सौभाग्यदायिका ४६२
उपोषिता तृतीया यामपि सौभाग्यभाजना

तत्रतद्दर्शनेनापिमुच्यतेपापसंचयात् ४६३
 स्पृशंति येनराःकेचित्तेपिज्ञेयामुनीश्वराः
 रजतस्यप्रदानेनरूपवान्जायतेनरः ४६४
 पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणःसुता
 नंदानामेतिविपुलाप्रवृत्तादक्षिणामुखी ४६५
 गत्वाततोनातिदूरंपुनर्यातापराङ्मुखी
 ततःप्रभृतिसादेवीप्रसभंप्रकटास्थिता ४६६
 तस्यास्तटेषुपुण्येषुतीर्थान्यायतनानिच
 संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिसमततः ४६७
 तेषुसर्वेषुभवतिधर्महेतुस्सरस्वती
 स्नानात्पानात्प्रदानाद्वाहिरण्यस्यमहानदी ४६८
 हाटकक्षितिगौरीणानंदातीर्थेमहोदयं
 दानंदत्तनरैःस्नातैर्जनयत्यक्षयंफलं ४६९
 धान्यप्रदानंप्रवदंतिशस्तंवसुप्रदानंचतथामुनीन्द्राः
 यैस्तेषुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुःप्रवरंप्रदिष्टम् ४७०
 प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्यस्तत्रकुर्यात्प्रमदापुमान्वा
 तीर्थेषुसायुज्यमवाप्यसोऽयभुङ्क्तेफलंब्रह्मगृहेयथेष्टं ४७१
 तस्योपकंठेतुमृतास्तुयेवैकर्मक्षयात्स्थावरजंगमाश्च
 तैश्चापिसर्वैःसहसाप्रसह्यलभ्येतयज्ञस्यफलंदुरापम् ४७२
 ततस्तुसाधर्मफलप्रदाभवेज्जन्मादिदुःखार्दितचेतसानृणाम्
 सर्वात्मनापुण्यफलासरस्वतीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी ४७३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेनंदाप्राचीमाहात्म्येष्टादशोऽध्यायः १८

एकोनविंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

पुष्करस्यचनंदायाःश्रुतंमाहात्म्यमुत्तमं
 ऋषिकोटिर्यदायातापुष्करेमुखदर्शनात् १
 सर्वैःसुरूपतालब्धासर्वमेतन्मयाश्रुतं
 यज्ञोपवीतैर्भक्तानियानितानिवदस्वमे २
 कथंतीर्थविभागस्तुकृतस्तैस्सुमहात्मभिः

आश्रमेयानितीर्थानिकृतान्यपिमहर्षिभिः ३
 पदन्यासःकृतःपूर्वविष्णुनायज्ञपर्वते
 नागैस्तत्रपंचतीर्थकृततैस्तुमहाविषैः ४
 पिंडप्रदानवापीचकेनपूर्वविनिर्मिता
 उदङ्मुखीभूमिगताकथंगंगासरस्वती ५
 ब्राह्मणैर्वेदविद्वद्भिःकथंयात्रात्रिषुष्करे
 कर्तव्यायत्फलंतस्याजायतेतद्वदस्वमे ६
 पुलस्त्यउवाच
 प्रश्नभारोमहानेषभवतापरिकल्पितः
 तदेकाग्रमनाभूत्वाशृणुतीर्थमहाफलं ७
 यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंयतं
 विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ८
 प्रतिग्रहादुपावृत्तःसंतुष्टोयेनकेनचित्
 अहंकारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते ९
 अक्रोधनश्चराजेन्द्रसत्यशीलोदृढव्रतः
 आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते १०
 ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंभरतसत्तम
 पूर्वयत्रमहाराजसत्रेपैतामहेतथा ११
 यतीनामुग्रतपसांयेषांकोटिःसमागता
 मुखदर्शनमाश्रित्यस्थितास्तेज्येष्ठपुष्करे १२
 सुरूपतांपरालब्ध्वाप्रीतास्तेमुनिसत्तमाः
 हर्षेणमहताविष्टाब्रह्मदर्शनकांक्षिणः १३
 यज्ञोपवीतैस्तेभूमिमाप्यसर्वेचतुर्दिशं
 कृत्वातीर्थविभागंचस्थिताभक्तिपरायणाः १४
 आसन्नश्चततस्तेषांतदातुष्टःपितामहः
 कोटिकृत्वातदातेषांमानंदृष्ट्वामनीषिणां १५
 अद्यप्रभृतियुष्माकंधर्मवृद्धिर्भविष्यति
 इहागत्यनरोयोवैयदंगंप्रथमंजले १६
 प्लावविष्यतिरूपार्थरूपितातीर्थकारिता
 भविष्यतिनसंदेहोयोजनायतमंडले १७

अर्धयोजनविस्तारं दीर्घसार्धहियोजनम्
 एतत्प्रमाणं तीर्थस्य ऋषिकोटिप्रवर्तितम् १८
 गमनादेवराजेंद्रपुष्करस्य त्वरिंदम
 राजसूयाश्वमेधाभ्यां फलमाप्नोति मानवः १९
 सरस्वतीमहापुरायाप्रविष्टा ज्येष्ठपुष्करे
 तत्र ब्रह्मादयो देवा ऋषयः सिद्धचारणाः २०
 अभिगच्छंति राजेंद्रचैत्रशुक्लचतुर्दशीं
 तत्राभिषेकं कुर्वीत पितृदेवार्चने रतः २१
 गोमेधं च तदाप्नोति कुलं चैव समुद्धरेत्
 एवं तीर्थविभागस्तु कृतस्तैस्तु महर्षिभिः २२
 पितृन् देवांश्च सन्तर्प्य विष्णुलोके महीयते
 तत्र स्नात्वा भवेन्मर्त्यो विमलश्चन्द्रमायथा २३
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति गतिं च परमां व्रजेत्
 नृलोके देवदेवस्य तीर्थत्रैलोक्यविश्रुतम् २४
 पुष्करं नाम विख्यातं महापातकनाशनम्
 दशकोटिसहस्राणि तीर्थानां वै महीपते २५
 सान्निध्यं पुष्करे येषां त्रिसन्ध्यं कुलनन्दन
 आदित्यावसवोरुद्रास्साध्याश्च समरुद्रणाः २६
 गन्धर्वाप्सरसश्चैव नित्यं सन्निहिता विभोः
 यत्र देवास्तपस्तप्त्वा दैत्या ब्रह्मर्षयस्तथा २७
 दिव्ययोगामहाराजपुरायेन महतान्विताः
 मनसाप्यभिकामस्य पुष्कराणि मनस्विनः २८
 पूयन्ते सर्वपापानि नाकपृष्ठे समोदते
 तस्मिंस्तीर्थे महाराज नित्यमेव पितामहः २९
 उवास परमप्रीतो देवदानवसम्मतः
 पुष्करेषु महाराज देवास्सर्षिपुरोगमाः ३०
 सिद्धिं च समनुप्राप्ताः पुरायेन महतान्विताः
 तत्राभिषेकं यः कुर्यात्पितृदेवार्चने रतः ३१
 अश्वमेधाद्दशगुणं प्रवदंति मनीषिणः
 अप्येकं भोजयेद्विप्रं पुष्करारण्यमाश्रितः ३२

अन्नेनतेनसंप्रीताकोटिर्भवतिपूजिता
 तेनासौकर्मणाभीष्मप्रेत्यचेहचमोदते ३३
 शाकैर्मूलैःफलैर्वापियेनवावर्त्तयेत्स्वयम्
 तद्वैदद्याद्ब्राह्मणायश्रद्धावाननसूयकः ३४
 तेनैवप्राप्नुयात्प्राज्ञोहयमेधफलंनरः
 ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवाराजसत्तम ३५
 पैतामहंसरःपुण्यंपुष्करंनामनामतः
 वैखानसानांसिद्धानांमुनीनांपुण्यदंहियत् ३६
 सरस्वतीपुण्यतमायस्माद्यातामहार्णवम्
 आदिदेवोमहायोगीयत्रास्तेमधुसूदनः ३७
 ख्यातआदिवराहेतिनाम्नात्रिदशपूजितः
 हीनवर्णाश्चयेवर्णास्तीर्थेपैतामहेगताः ३८
 नवियोनिंब्रजंत्येतेस्नात्वातीर्थेमहात्मनः
 कार्तिक्यांचविशेषेणयोभिगच्छेत्तुपुष्करं ३९
 फलंतत्राक्षयंतस्यभवतीत्यनुशुश्रुम
 सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृतांजलि ४०
 उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेतुकौरव
 जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ४१
 पुष्करेस्नानमात्रेणसर्वमेतत्प्रणश्यति
 यथासुराणांप्रवरःसर्वेषांतुपितामहः ४२
 तथैवपुष्करंतीर्थतीर्थानामादिरुच्यते
 तद्दृष्ट्वादशवर्षाणिपुष्करेनियतःशुचिः ४३
 क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंसगच्छति
 यस्तुवर्षशतंपूर्णमग्निहोत्रमुपासते ४४
 कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवतु
 पुष्करेदुष्करोहोमःपुष्करेदुष्करंतपः ४५
 पुष्करेदुष्करंदानंवासश्चैवसुदुष्करः
 ब्राह्मणोवेदविद्वांस्तुगत्वावैज्येष्ठपुष्करं ४६
 स्नानाद्भवेन्मोक्षभागीश्राद्धेनपितृतारकः
 नाममात्रोपियोविप्रोगत्वासंध्यामुपासते ४७

वर्षाणिद्वादशैवेहतेनसंध्याह्युपासिता
 भवेत्तुनात्रसंदेहःपुराप्रोक्तंस्वयंभुवा ४८
 सावित्रीकथितोदोषःकुलेतस्यनजायते
 यापत्नीददतेभर्तुःसंध्योपास्तंकरिष्यतः ४९
 करकेणतुताम्रेणतोयंमुक्तादिवंब्रजेत्
 ब्रह्मलोकमनुप्राप्यतिष्ठतिब्रह्मणोदिनं ५०
 एकाकिनागतेनापिसंध्यावंद्यायथाक्रमं
 पौष्करेणाथतोयेनभृंगारेनिहितेनतु ५१
 तेनापिद्वादशाब्दानिसंध्योपास्तानसंशयः
 भवेत्समीपगापत्नीकुर्वतःपितृतर्पणं ५२
 दक्षिणांदिशमास्थायगायत्र्याराजसत्तम
 पितृणांपरमातृप्तिःक्रियतेद्वादशाब्दिकी ५३
 युगसहस्रंपिण्डेनश्राद्धेनानन्त्यमश्नुते
 एतदर्थंहिविद्वांसःकुर्वतेदारसंग्रहं ५४
 तीर्थेगत्वाप्रदास्यामःपिडान्वैश्राद्धपूर्वकं
 तेषांपुत्राधनंधान्यमविच्छिन्नाचसंततिः ५५
 भवेद्वैनात्रसंदेहएतदाहपितामहः
 तर्पयित्वापितृन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत् ५६
 आश्रमानपितेवच्चिशृणुष्वैकमनानृप
 अगस्त्येनकृतश्चात्रआश्रमोदेवसंमितः ५७
 सप्तर्षीणांपुराचात्रआश्रमोदेवसंमितः
 ब्रह्मर्षीणांतथाचात्रमनूनांपरमस्तथा ५८
 नागानांचपुरीरम्यायज्ञपर्वतरोधसि
 अगस्त्यस्यमहाराजप्रभावममितात्मनः ५९
 कथयामिसमासेनशृणुत्वंसुसमाहितः
 पूर्वकृतयुगेभीष्मदानवायुद्धदुर्मदाः ६०
 कालेयाइतिविख्यातागणाःपरमदारुणाः
 तेतुवृत्रंसमाश्रित्यदेवान्हंतुंसमुद्यताः ६१
 ततोदेवाःसमुद्विग्नाब्रह्माणमुपतस्थिरे
 कृतांजलद्यंस्तुतान्सर्वान्परमेष्ठीत्युवाचह ६२

विदितंमेसुराःसर्वयद्भःकार्यंचिकीर्षितं
 तमुपायंप्रवक्ष्यामियथावृत्रंवधिष्यथ ६३
 दधीचिरिति विख्यातो महानृषिरुदारधीः
 तंगत्वासहितास्सर्वेवरंचप्रतियाचत ६४
 सवोदास्यतिधर्मात्मासुप्रीतेनांतरात्मना
 सवाच्यःसहितैःसर्वैर्भवद्भिर्जयकांक्षिभिः ६५
 स्वान्यस्थीनिप्रयच्छस्वत्रैलोक्यहितकांक्षया
 सशरीरंसमुत्सृज्यस्वान्यस्थीनिप्रदास्यति ६६
 तस्यास्थिभिर्महाघोरं वज्रंसंक्रियतां दृढं
 महच्छत्रुहनंदिव्यंतदस्त्रमशनिःस्मृतं ६७
 तेनवज्रेणवैवृत्रंवधिष्यतिशतक्रतुः
 एतद्भःसर्वमारख्यातंतस्मात्सर्वविधीयतां ६८
 एवमुक्त्वास्ततो देवा अनुज्ञाप्य पितामहं
 शतक्रतुं पुरस्कृत्य दधीचेराश्रमं ययुः ६९
 सरस्वत्याः परेपारेनानाद्रुमलतावृतं
 षट्पदोद्गीतनिनदैरुद्घुष्टंसामगैरिव ७०
 पुंस्कोकिलरवोन्मिश्रं जीवं जीवकनादितम्
 महिषैश्च वराहैश्च सृमरैश्च मरैरपि ७१
 तत्र तत्रानुचरितैः शार्दूलभयवर्जितैः
 करेणुभिर्वारणैश्च प्रभिन्नकरटामुखैः ७२
 स्वरोद्गारैश्च क्रीडद्भिः समंतादनुनादितं
 सिंहव्याघ्रैर्महानादंनदद्भिर्नुनादितं ७३
 मयूरैश्चापिसंलीनैर्गुहाकंदरवासिभिः
 तेषु तेषु च कुंजेषु नादितं सुमनोरमं ७४
 त्रिविष्टपसमप्रख्यंदधीच्याश्रममागमन्
 तत्रापश्यन् दधीचिंतं दिवाकरसमप्रभम् ७५
 जाज्वल्यमानं वपुषायथालक्ष्म्याचतुर्भुजम्
 तस्य पादौ सुराराजन्नभिवंद्य प्रणम्य च
 अयाचंतवरं सर्वे यथोक्तं परमेष्ठिना ७६
 ततो दधीचिः परमप्रतीतः सुरोत्तमांस्तानि दमित्युवाच

करोमियद्वोहितमद्यदेवाःस्वंपापिदेहंत्वहमुत्सृजामि ७७
 तानेवमुक्त्वाद्विपदांवरिष्ठःप्राणांस्ततोसौसहसोत्ससर्ज
 सुरास्तदस्थीनिसवासवास्तेयथोपयोगंजगृहःस्मतस्य ७८
 प्रहृष्टरूपाश्चजयायदेवास्त्वष्टारमासाद्यतमर्थमूचुः
 त्वष्टातुतेषां वचनंनिशम्यप्रहृष्टरूपःप्रयतःप्रयत्नात् ७९
 चकारवज्रंभृशमुग्रवीर्यकृत्वाचशस्त्रंतमुवाचहृष्टः
 अनेनशस्त्रप्रवरेणदेवभस्मीकुरुष्वद्यसुरारिमुग्रं ८०
 ततोहतारिःसगणःसुखंत्वंप्रशाधिकृत्स्त्रंत्रिदिवंदिविष्ठः
 त्वष्ट्रातथोक्तस्तुपुरंदरश्चवज्रंप्रहृष्टःप्रयतोह्यगृह्णात् ८१
 ततःसवज्रेणयुतोदैवतैरभिपूजितः
 आससादततोवृत्रंस्थितमावृत्यरोदसी ८२
 कालकेयैर्महाकायैस्समंतादभिरक्षितं
 समुद्यतप्रहरणैःसशृंगैरिवपर्वतैः ८३
 ततोयुद्धंसमभवद्देवानांसहदानवैः
 मुहूर्तभरतश्रेष्ठलोकत्रासकरंमहत् ८४
 उद्यतैःप्रतिसृष्टानांखड्गानांवीरबाहुभिः
 आसीत्सुतुमुलःशब्दःशरीरैरभिपाटितैः ८५
 शिरोभिःप्रपतद्भिश्चाप्यंतरिक्षान्महीतलं
 तालैरिवमहीपालवृत्तैरेवदृश्यते ८६
 तेहेमकवचाभूत्वाकालेयाःपरिघायुधाः
 त्रिदशानभ्यवर्तन्तदावदग्धाइवद्रुमाः ८७
 तेषांवेगवतांवेगंसहितानांप्रधावताम्
 नशेकुःसहिताःसोढुंभग्नास्तेप्राद्रवन्भयात् ८८
 तान्दृष्ट्वाद्रवतोभीतान्सहस्राक्षःपुरंदरः
 वृत्रंचवर्द्धमानंतुकश्मलंमहदाविशत् ८९
 तंशक्रंकश्मलाविष्टंदृष्ट्वाविष्णुःसनातनः
 स्वतेजोव्यदधाच्छक्रेबलमस्यविवर्धयन् ९०
 विष्णुनाप्यायितंशक्रंदृष्ट्वादेवगणास्तदा
 सर्वेतेजस्समादध्युस्तथाब्रह्मर्षयोमलाः ९१
 ससमाप्यायितःशक्रोविष्णुनादैवतैःसह

ऋषिभिश्चमहाभागैर्बलवान्समपद्यत ६२
 ज्ञात्वाबलस्थं त्रिदशाधिपंतं ननादवृत्रस्सुमहानिनादम्
 तस्यप्रणादेन धरादिशश्चखंद्यौर्नगाश्चेति च चालसर्वं ६३
 ततोमहेंद्रः परमाभितप्तः श्रुत्वारवंघोरतरंमहांतम्
 भयेनमग्नस्त्वरितंमुमोचवज्रंमहान्तंखलुतस्यशीर्षे ६४
 सशक्रवज्रामिहतः पपातमहास्वनः कांचनमाल्यधारी
 यथामहाशैलवरः पुरस्तात्समंदरोविष्णुकरात्प्रमुक्तः ६५
 तस्मिन्हतेदैत्यवरेभयार्तः शक्रः प्रदुद्रावसरः प्रवेष्टुं
 वज्रंचमेनेस्वकरात्प्रमुक्तं वृत्रंभयाच्चैवहतंनपश्यति ६६
 सर्वेचदेवामुदिताः प्रहृष्टाः सहर्षयश्चैनमथोस्तुवंति
 शेषांश्चदैत्यांस्त्वरितंसमेत्यजघ्नुः सुरावृत्रवधाभितप्तान् ६७
 तेवध्यमानास्त्रिदशैस्तदानींमहासुरावायुसमानवेगाः
 समुद्रमेवाविविशुर्भयार्ताः प्रविश्यचैवोदधिमप्रमेयम् ६८
 ऋषाकुलंरत्नसमाकुलंचतदास्ममंत्रंसहिताः प्रचक्रुः
 तत्रस्मकेचिन्मतिनिश्चयज्ञास्तांस्तानुपायान्परिचिंतयंतः ६९
 भयार्दितादेवनिकायतप्तास्त्रैलोक्यनाशायमतिंप्रचक्रुः
 तेषांतुतत्रक्षयकालयोगाद्घोरामतिश्चितयतांबभूव १००
 येसंतिविद्यातपसोपपन्नास्तेषांविनाशः प्रथमंचकार्यः
 लोकाश्चसर्वेतपसाधियंतैतस्मात्त्वरध्वंतपसः क्षयाय १०१
 येसंतिकेचिद्धिवसुंधरायांतपस्विनोधर्मविदश्चतज्ज्ञाः
 तेषां वधश्चक्रियतांहिंसाप्रतेषुप्रणष्टेषुजगद्विनष्टम् १०२
 एवंहिसर्वेगतबुद्धिभावाजगद्विनाशेपरमप्रहृष्टाः
 दुर्गसमाश्रित्यमहोर्मिमंतरत्नाकरंवारुणमालयंस्म १०३
 समुद्रंतेसमासाद्यवारुणंत्वंभसांनिधिं
 कालेयास्समपद्यंतत्रैलोक्यस्यविनाशने १०४
 तेरात्रौसमभिक्रुद्धाबभक्षुस्तांस्तदामुनीन्
 आश्रमेषुचयेसंतिपुरयेष्वायतनेषुच १०५
 वसिष्ठस्याश्रमेविप्राभक्षितास्तैर्दुरात्मभिः
 अशीतिःशतमष्टौचवनेचान्येतपस्विनः १०६
 च्यवनस्याश्रमंगत्वापुरयंद्विजनिषेवितम्

फलमूलाशनानां हि मुनीनां भक्षितं शतं १०७
 एवं रात्रौ स्म कुर्वतो विविशुश्चार्णवं दिवा
 भरद्वाजाश्रमंगत्वानियता ब्रह्मचारिणः १०८
 वाताहारांबुभक्षाश्च विंशतिश्च निषूदिताः
 एवं क्रमेण भक्षार्थं मुनीनां दानवास्तदा १०९
 निशायां पर्यधावन्त शक्ता भुजबलाश्रयात्
 कालेन महता ते वै जघ्नुर्मुनिगणान् बहून् ११०
 न चैतानवबुध्यन्त मनुजामनुजाधिप
 निस्वाध्यायवषट्कारं नष्टयज्ञोत्सवक्रियम् १११
 जगदासीन्निरुत्साहं कालेयभयपीडितं
 एवं प्रक्षीयमाणास्ते मानवामनुजेश्वर ११२
 आत्मत्राणपराभीताः प्राद्रवंस्तु दिशो दश
 केचिद्गुहां प्रविशुर्विकीर्णाश्चापरे द्विजाः ११३
 अपरे च भयो द्विग्राभयात्प्राणान्समत्यजन्
 केचित् तत्र महेष्वासाः शूराः परमदर्पिताः ११४
 मार्गमाणाः परं यत्नं दानवानां प्रचक्रिरे
 न चैताननुजग्मुस्ते समुद्रं समुपाश्रितान् ११५
 शमं न जग्मुः परममाजग्मुः क्षयमेव च
 जगत्प्रशमने जातेनष्टयज्ञोत्सवक्रिये ११६
 आजग्मुः परमो द्विग्रास्त्रिदशामनुजेश्वर
 समेत्यसमहेंद्रास्तु भयान्मंत्रं प्रचक्रिरे ११७
 नारायणं पुरस्कृत्य वैकुण्ठमपराजितम्
 ततो देवास्समेतास्ते तदोचुर्मधुसूदनम् ११८
 त्वं नः स्रष्टा च गोप्ता च भर्ता च जगतः प्रभो
 त्वया सृष्टं जगत्सर्वं यच्चैंगं यच्च नेङ्गति ११९
 त्वया भूमिः पुरानष्टासमुद्रात्पुष्करेक्षणा
 वाराहरूपमास्थाय जगदर्थे समुद्धृता १२०
 आदिदैत्यो महावीर्यो हिरण्यकशिपुः पुरा
 नारसिंहं वपुः कृत्वा सूदितः पुरुषोत्तम १२१
 अवध्यः सर्वभूतानां बलिश्चापि महासुरः

वामनं वपुरास्थाय त्रैलोक्याद्भ्रंशितस्त्वया १२२
 असुरः सुमहेष्वासोजंभइत्यभिविश्रुतः
 यज्ञक्षोभकरः क्रूरस्त्वमरैर्विनिपातितः १२३
 एवमादीनिकर्माण्येषां संख्या न विद्यते
 अस्माकं भयभीतानां त्वंगतिर्मधुसूदन १२४
 तस्मात्त्वां देवदेवेश लोकार्थं ज्ञापयामहे
 रक्ष लोकांश्च देवांश्च शक्रं च महतोभयात् १२५
 भवत्प्रसादाद्द्वर्तते प्रजास्सर्वाश्चतुर्विधाः
 स्वस्था भवन्ति मनुजा हव्यकव्यैर्दिवोकसः १२६
 लोकाह्येवं प्रवर्तते अन्योन्यं च समाश्रिताः
 त्वत्प्रभावान्निरुद्धि ग्रास्त्वयैव परिरक्षिताः १२७
 इदं च समनुप्राप्तं लोकानां भयमुत्तमं
 जानीमोनचकेनैते वध्यन्ते ब्राह्मणानि शि १२८
 ब्राह्मणेषु च क्षीणेषु पृथिवीक्षयमेष्यति
 त्वत्प्रसादान्महाबाहो लोकास्सर्वे जगत्पते १२९
 विनाशनाधिगच्छेयुस्त्वया वै परिरक्षिताः
 विष्णु उवाच
 विदितं मे सुरास्सर्वं प्रजायाः क्षयकारणम् १३०
 भवतां चापि वक्ष्यामि शृणु ध्वं विगतज्वराः
 कालकेया इति ख्याता गणाः परमदारुणाः १३१
 ते वृत्रं निहतं दृष्ट्वा सहस्राक्षेण धीमता
 जीवितं परिरक्षन्तः प्रविष्टावरुणालयम् १३२
 ते प्रविश्योदधिं घोरनानाग्राहसमाकुलम्
 उत्सादनार्थं लोकस्य रात्रौ घ्नन्ति मुनीनिह १३३
 न तु शक्याः क्षयनेतुं समुद्रां तर्हि ताहिते
 समुद्रस्य क्षये बुद्धिर्भवद्भिः परिचिंत्यताम् १३४
 एतच्छ्रुत्वावचो देवा विष्णुना समुदाहृतम्
 परमेष्ठिनमासाद्य अगस्त्यस्याश्रमं ययुः १३५
 तत्रापश्यन् महात्मानं वारुणं दीप्ततेजसम्
 उपास्यमानमृषिभिर्देवैरिव पितामहम् १३६

तेभिगम्यमहात्मानंमैत्रावरुणिमुत्तमम्
 अप्रमत्तंतपोराशिकर्मभिःस्वैरनुष्ठितैः १३७
 देवाऊचुः
 नहुषेणाभितप्तानांलोकानांत्वंगतिःपुरा
 भंशितश्चसुरैश्चर्याल्लोकार्थंलोककंटकः १३८
 क्रोधात्प्रवृद्धःसमहान्भास्करस्यनगोत्तमः
 वचस्तवानतिक्रामन्विन्ध्यःशैलोनवर्धते १३९
 तमसाच्छादितेलोकेमृत्युनाभ्यर्दिताः प्रजाः
 त्वामेवनाथमागम्यनिर्वृतिंपरमांगताः १४०
 अस्माकंभयभीतानांनित्यमेवभवान्गतिः
 ततस्त्वद्यप्रयाचामस्त्वांवरंवरदोह्यसि १४१
 भीष्मउवाच
 किमर्थंसहसाविन्ध्यःप्रवृद्धःक्रोधमूर्च्छितः
 एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंविस्तरेणमहामुने १४२
 पुलस्त्यउवाच
 अद्रिराजंमहाशैलंमेरुकनकपर्वतम्
 उदयेस्तमयेभानुःप्रदक्षिणमवर्तत १४३
 तंदृष्ट्वातुतदाविन्ध्यःशैलःसूर्यमथाब्रवीत्
 यथाहिमेरुर्भवतानित्यशःपरिगम्यते १४४
 प्रदक्षिणंचक्रियतेमामेवंकुरुभास्कर
 एवमुक्तस्ततःसूर्यःशैलेन्द्रंप्रत्यभाषत १४५
 नाहमात्मेच्छयाशैलंकरोम्येनंप्रदक्षिणम्
 एषमार्गःप्रदिष्टोमेयेनेदंनिर्मितंजगत् १४६
 एवमुक्तस्तदाक्रोधात्प्रवृद्धःसहसाचलः
 सूर्याचंद्रमसोमार्गरोद्धुमिच्छन्परंतप १४७
 ततोहिदेवाःसहितास्तुसर्वेसेंद्राःसमागम्यमहाद्रिराजम्
 निवारयामासुरथोत्पतंतंनवैसतेषांवचनंचकार १४८
 ततोहिजग्मुर्मुनिमाश्रमस्थंतपस्विनांधर्मवतांवरिष्ठम्
 अगस्त्यमत्यद्भुतदीप्तवीर्यतंचार्यमूचुःसहिताःसुरास्ते १४९
 देवाऊचुः

सूर्याचंद्रमसोमार्गिनक्षत्राणांगतिंतथा
शैलराडावृणोत्येषविंध्यःक्रोधवशानुगः १५०
तंनिवारयितुंशक्तोनान्यःकश्चिन्मुनीश्वर
तच्छ्रुत्वावचनंविप्रःसुराणांशैलमभ्यगात् १५१
सोभिगम्याब्रवीद्विंध्यंसादरंसमुपस्थितम्
मार्गमिच्छाम्यहंदत्तंभवतापर्वतोत्तम १५२
दक्षिणामभिगंतास्मिदिशंकार्येणकेनचित्
यावदागमनंमेस्यात्तावत्त्वंप्रतिपालय १५३
निवृत्तेमयिशैलेन्द्रततोवर्धस्वकामतः
पुलस्त्यउवाच
अद्यापिदक्षिणाद्देशाद्धारुणिर्ननिवर्तते १५४
एतत्तेसर्वमारख्यातंयथाविन्ध्योनवर्धते
अगस्त्यस्यप्रभावेणयन्मांत्वंपरिपृच्छसि १५५
कालेयास्तुयथाराजन्सुरैःसर्वैर्निषूदिताः
अगस्त्यद्वारमासाद्यतन्मेनिगदतःशृणु १५६
त्रिदशानांवचःश्रुत्वामैत्रावरुणिरब्रवीत्
किमर्थंसमुपायातावरंमत्तः किमिच्छथ १५७
एवमुक्तास्तदातेनदेवास्तंमुनिमब्रुवन्
इच्छामएकंवरमद्भुतंयंपिबार्णवंदेवमुनेमहात्मन् १५८
एवंत्वयेच्छेमकृतेमहर्षेमहार्णवंपीयमानंसमग्रम्
ततोविहन्यामचसानुबंधंकालेयसंज्ञंसुरविद्विषांबलम् १५९
त्रिदशानांवचःश्रुत्वातथेतिमुनिरब्रवीत्
करिष्येभवतांकामंलोकानांसुखकारकम् १६०
एवमुक्त्वाततोगच्छत्समुद्रंनिधिमंभसाम्
तपःसिद्धैश्चमुनिभिःसार्धदैवैश्चसुव्रत १६१
मनुष्योरगगंधर्वायक्षाःकिंपुरुषास्तथा
अनुजग्मुर्महात्मानंद्रष्टुकामास्तदद्भुतम् १६२
ततोभ्यपश्यत्सहितःसमुद्रंभीमनिःस्वनम्
नृत्यंतमिवचोर्मीभिर्वल्गंतमिववायुना १६३
हसंतमिवफेनौघैःस्वलंतंकंदरेषुच

नानाग्राहसमाकीर्णानानाद्विजगणैर्युतम् १६४
 अगस्त्यसहितादेवाःसगंधर्वमहोरगाः
 ऋषयश्चमहाभागाःसमासेदुर्महोदधिम् १६५
 समुद्रंससमासाद्यवारुणिर्भगवानृषिः
 उवाचसहितान्देवानृषींस्तांस्तुसमागतान् १६६
 पातुकामःसमुद्रंचअगस्त्यऋषिसत्तमः
 एषलोकहितार्थायपिबामिवरुणालयम् १६७
 भवतांयदनुष्ठेयंतच्छीघ्रंसंविधीयताम्
 एतावदुक्त्वावचनंमैत्रावरुणिरग्रतः १६८
 समुद्रमपिबत्क्रुद्धस्सर्वलोकस्यपश्यतः
 पीयमानंसमुद्रंतुदृष्ट्वादेवाःसवासवाः १६९
 विस्मयंपरमंजग्मुस्तुतिभिश्चाप्यपूजयन्
 त्वंनस्त्राताविधाताचलोकानांलोकभावनः
 त्वत्प्रसादात्समुत्सेधमुपगच्छेत्समंजगत् १७०
 संपूज्यमानस्त्रिदशैर्महात्मागंधर्वमुख्येषुनदत्सुचैव
 दिव्यैश्चपुष्पैरवकीर्यमाणोमहार्णवंनिःसलिलंचकार १७१
 दृष्ट्वाकृतंनिःसलिलंमहार्णवंसुराःसमस्ताःपरमप्रहृष्टाः
 प्रगृह्यदिव्यानिवरायुधानितान्दानवान्जघ्नुरदीनसत्त्वाः १७२
 तेवध्यमानास्त्रिदशैर्महात्मभिर्महाबलैर्वेगयुतैर्नदद्भिः
 नसेहिरेवेगवतांमहात्मनांवेगंतदाधारयितुंदिवौकसाम् १७३
 तेवध्यमानास्त्रिदशैर्दानवाभीमनिःस्वनाः
 चक्रुःसुतुमुलंयुद्धंमुहूर्त्तमिवभारत १७४
 तेपूर्वतपसादग्धामुनिभिर्भावितात्मभिः
 यतमानाःपरंशक्त्यात्रिदशैर्विनिषूदिताः १७५
 तेहेमनिष्काभरणाःकुंडलांगदधारिणः
 निहतावहशोभंतपुष्पिताइवकिंशुकाः १७६
 हतशिष्टास्ततःकेचित्कालेयदनुजोत्तमाः
 विदार्यवसुधांदेवींपातालतलमाश्रिताः १७७
 निहतान्दानवान्दृष्ट्वात्रिदशामुनिपुंगवम्
 तुष्टुवुर्विविधैर्वाक्यैरिदंचैवाब्रुवन्वचः १७८

त्वत्प्रसादान्महाभागलोकैःप्राप्तंमहत्सुखम्
 त्वत्तेजसाचनिहताःकलेयाभीमविक्रमाः १७६
 पूरयस्वमहाविप्रसमुद्रंलोकभावनम्
 यत्त्वयासलिलंपीतंतदस्मिन्पुनरुत्सृज १८०
 एवमुक्तःप्रत्युवाचभगवान्मुनिपुंगवः
 जीर्णतद्धिमयातोयमुपायोन्वःप्रचिंत्यताम् १८१
 पूरणार्थंसमुद्रस्यभवद्भिर्यत्नमास्थितैः
 एवंश्रुत्वातुवचनंमहर्षेर्भावितात्मनः १८२
 विस्मिताश्चविषण्णाश्चबभूवुःसहितास्सुराः
 परस्परमनुज्ञाप्यप्रणम्यमुनिपुंगवम् १८३
 प्रजाःसर्वामहाराजविप्राजगमुर्यथागतम्
 त्रिदशाविष्णुनासार्द्धमनुजग्मुःपितामहम् १८४
 पूरणार्थंसमुद्रस्यमंत्रयंतःपरस्परम्
 ऊचुःप्रांजलयःसर्वेसागरस्यहिपूरणम् १८५
 तानुवाचसमेतांस्तुब्रह्मालोकपितामहः
 गच्छध्वंविबुधास्सर्वेयथाकामंयथेप्सितम् १८६
 महताकालयोगेनप्रकृतियास्यतेऽणवः
 ज्ञातींस्तुकारणंकृत्वामहाराजोभगीरथः १८७
 गंगौघेनसमुद्रंचपुनःसंपूरयिष्यति
 एवन्तेब्रह्मणादेवाःप्रेषिताःमृषिसत्तमाः १८८
 उवाचभगवांस्तुष्टस्त्वगस्त्यमृषिसत्तमम्
 देवकार्यंतुभवतादानवानांविनाशनम् १८९
 यतस्संतारितादेवास्तेनतुष्टोस्मिवैमुने
 अभिप्रेतोवरोयस्तेयाचयस्वददामितम् १९०
 एवमुक्तस्तदागस्त्यःप्रणिपातपुरःसरम्
 इहस्थेनमयादेवदेवकार्यमिदंकृतम् १९१
 सर्वाश्रमाणांप्रवरोभवत्वेषममाश्रमः
 त्वयाचोक्तस्तुभगवन्भवितानात्रसंशयः १९२
 ब्रह्मोवाच
 यात्रांतुपुष्करेकृत्वाइहागत्यनरास्तुये

इहकुंडेषुयेस्नानंतर्पणंपितृदेवयोः १६३
 अर्चनंचैवदेवेषुसर्वमक्षयकारकम्
 अर्घ्यंचोच्चावचंगृह्यशष्कुलापूपकांस्ततः १६४
 दास्यंतिद्विजमुख्येभ्यस्तेषांवासस्त्रिविष्टपे
 श्राद्धेनपितरस्तृप्तायावदाभूतसंप्लवम् १६५
 कंदमूलफलैर्वापितर्पयिष्यतियोमुनिम्
 सप्तर्षिस्थानमासाद्यमोदतेशास्वतीःसमाः १६६
 यज्ञपर्वतमारूढोदृष्ट्वागंगाविनिर्गमम्
 उदङ्मुखीदेवनदीनिर्गतापुष्करंप्रति १६७
 अत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः
 अश्वमेधफलंतस्यभवत्येवनसंशयः १६८
 यस्त्वेकंभोजयेद्विप्रंकोटिर्भवतिभोजिता
 अक्षयंत्वन्नपानंचअत्रदत्तंमुनीश्वर १६९
 योयमिच्छतिकामंतुसर्वतस्यभविष्यति
 नवियोनिंब्रजत्यत्रस्नातमात्रोनरोभुवि २००
 स्थानानांपरमंस्थानंतीर्थानांतीर्थमुत्तमम्
 मयादत्तंमुनिश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः २०१
 जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियावापुरुषस्यवा
 अत्रैवस्नातमात्रस्यसर्वमेतत्प्रणश्यति २०२
 एवमुक्त्वातुभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः
 जगामामंत्र्यसमुनिमगस्त्यंमुनिसत्तमम् २०३
 अगस्त्योपिस्थितस्तत्रआश्रमेस्वेपरंतप
 अगस्त्यस्याश्रमोत्पत्तिरेषातेपरिकीर्तिता २०४
 सप्तर्षीणामाश्रमांश्चकीर्तयिष्येकुरूद्रह
 अत्रिशैववसिष्ठोथपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः २०५
 अंगिरागौतमश्चैवसुमतिःसुमुखस्तथा
 विश्वामित्रःस्थूलशिराःसंवर्तश्चप्रतर्दनः २०६
 रैभ्योबृहस्पतिश्चैवच्यवनःकश्यपोभृगुः
 दुर्वासाजमदग्निश्चमार्कण्डेयोथगालवः २०७
 उशनाथभरद्वाजोयवक्रीतस्तथामुनिः

स्थूलाक्षःसकलाक्षश्चकरवोमेधातिथिःकृतः २०८
 नारदःपर्वतश्चैवस्वगंधीच्यवनोद्विजः
 तृणाम्बुशबलोधौम्यःशतानंदोकृतव्रणः २०९
 जमदग्निस्तथारामोह्यष्टकश्चैवमादयः
 कृष्णद्वैपायनश्चैवपुत्रशिष्यैःसमन्वितः २१०
 एतेतुपुष्करंप्राप्यसप्तर्षीणामथाश्रमे
 वेष्टितानियमैश्चापिदयायुक्तास्तपस्विनः २११
 अनृशंस्यंजयोधैर्यतपःसत्यंक्षमार्जवम्
 दयादानंजपश्चैवसर्वेषांतत्प्रतिष्ठितं २१२
 इहयत्क्रियतेकर्मतत्परत्रोपभुज्यते
 ज्ञात्वातदित्थंमुनयःपरमार्थपरायणाः २१३
 नतत्रनास्तिकायांतिनस्तेनानाजितेंद्रियाः
 ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः २१४
 सत्यतेजस्विनःशूरादयावंतःक्षमापराः
 यज्वानोयज्ञशीलाश्चनिरीहानिरुपद्रवाः २१५
 निर्मानिरहंकारास्तत्रगच्छंतिपुष्करे
 नरोगोनजरामृत्युर्भवितात्रमहात्मनां २१६
 नतत्रमूढाविशंतिपुरुषाविषयात्मकाः
 कामलोभमदद्रोहक्रोधमोहैरुपद्रुताः २१७
 तुल्यमानापमानाश्चनिर्द्वंद्वास्संयतेंद्रियाः
 ध्यानयोगपराश्चैवतेतुगच्छंतिपुष्करं २१८
 आश्रमेषुयथोक्तेषुयथोक्तं वैद्विजातयः
 येवर्ततेयमंत्रातुंतेषांलोकामहोदयाः २१९
 येनहिंसंतिभूतानिकर्मणामनसागिरा
 अनृशंसतराःसंतःसर्वदाचप्रियंवदाः २२०
 अग्निहोत्ररतानित्यंनित्यंचातिथिपूजकाः
 नित्यंस्वाध्यायवंतश्चनित्यंस्नानपरायणाः २२१
 मातृवत्स्वसृवच्चैवतथादुहितृवच्चह
 परदारान्प्रपश्यंतिसततंविगतस्पृहाः २२२
 येधिक्षिप्तानकुप्यंतिनहिंसंतिचहिंसिताः

समदुःखसुखाःसंतोमहात्मानोजितेंद्रियाः २२३
 तेहिसर्वेप्रपश्यंतिपुराचेरुर्महीमिमां
 समाधिनाचिंतयंतोब्रह्मलोकंसनातनं २२४
 अथाभवदनावृष्टिःकदाचिन्महतीतदा
 कृच्छ्रप्रायोह्यभूत्तत्रसर्वलोकःक्षुधार्दितः २२५
 ततोनिरन्नेलोकेस्मिंश्चात्मानंतेपरीप्सवः
 मृतंकुमारमादायकृच्छ्रप्रायास्तदापचन् २२६
 अथपर्यचरत्तत्रक्लिश्यमानान्हितानृषीन्
 दृष्ट्वाराजाविषादार्त्तःप्रोवाचेदंवचस्तदा २२७
 राजोवाच
 प्रतिग्रहोब्राह्मणानांदृष्टावृत्तिरनिंदिता
 तस्मात्प्रतिग्रहान्मतोगृह्णीध्वंमुनिसत्तमाः २२८
 वरान्ग्रामान्त्रिवीहियवान्रसान्रत्नानिकांचनं
 गाश्चधेनूश्चतत्सर्वमामांसंपचतद्विजाः २२९
 ऋषयऊचुः
 राजन्प्रतिग्रहोघोरोमध्वास्वादोविषोपमः
 तज्ज्ञानतांनःकस्मात्त्वंकुरुषेसम्प्रलोभनं २३०
 दशसूनासमश्चक्रीदशचक्रिसमोध्वजी
 दशध्वजिसमावेश्यादशवेश्यासमोनृपः २३१
 दशसूनासहस्राणियोवाहयतिशौंडिकः
 तेनतुल्यस्ततोराजाघोरस्तस्यप्रतिग्रहः २३२
 योराज्ञःप्रतिगृह्णातिब्राह्मणोलोभमोहितः
 तामिस्रादिषुघोरेषुनरकेषुसपच्यते २३३
 तद्गच्छकुशलंतेस्तुसहदानेनपार्थिव
 अन्येषांदीयतामेतदित्युक्त्वातेवनंययुः २३४
 अथराज्ञःसमादेशात्तत्रगत्वाथमंत्रिणः
 उदुंबराणिव्यकिरन्हेमगर्भाणिभूतले २३५
 ततोह्यन्नंविचिन्वंतोगृह्णंश्चोदुंबराण्यपि
 गुरुणिहिविदित्वातुनग्राह्याण्यत्रिरब्रवीत् २३६
 अत्रिरुवाच

नास्महेमूढविज्ञानानास्महेमंदबुद्धयः
हैमानीमानिजानीमःप्रतिबुद्धाःस्मज्ञानिनः २३७
इहैवेदंवसुप्रीत्यैप्रेत्यवैकुण्ठितोदयं
तस्मान्नग्राह्यमेवैतत्सुखमानंत्यमिच्छता २३८
शतेनगुणितंनिष्कंसहस्रेणसमन्वितम्
यश्चान्यतःप्रतीच्छेत्सपापिष्टांलभतेगतिम् २३९
यत्पृथिव्यांब्रीहियवंहिरण्यंपशवःस्त्रियः
नूनंनैकस्यपर्याप्तमितिमत्वाशमंब्रजेत् २४०
वसिष्ठउवाच
तपसांसंचयोयस्यद्रव्याणांयस्यसंचयः
तपःसंचयएवेहविशिष्टोधनसंचयात् २४१
त्यजतःसंचयान्सर्वान्यांतिनाशमुपद्रवाः
नहिसंचयवान्कश्चिद्दृश्यतेनिरुपद्रवः २४२
यथायथानगृह्णातिब्राह्मणोऽसत्प्रतिग्रहम्
तथातस्यहिसंतोषाद्ब्राह्मंतैजोविवर्द्धते २४३
अकिंचनत्वंराज्यंचतुलयासमतोलयत्
अकिंचनत्वमधिकंराज्यादपिहितात्मनः २४४
कश्यपउवाच
अनर्थोब्राह्मणस्यैषयस्त्वर्थनिचयोमहान् २४५
अर्थैश्वर्यविमूढोहिश्रेयसोभ्रश्यतेद्विजः
अर्थसंपद्विमोहायविमोहोनरकायच २४६
तस्मादर्थमनर्थारव्यंश्रेयोर्थीदूरतस्त्यजेत्
यस्यधर्मार्थमर्थेहातस्यानीहागरीयसी २४७
प्रक्षालनाद्धिपंकस्यदूरादस्पर्शनंवरं
योर्थेनसाध्यतेधर्मःक्षयिष्णुःसप्रकीर्तितः २४८
यःपरार्थेपरित्यागःसोक्षयोमुक्तिलक्षणः
भरद्वाजउवाच
जीर्यतिजीर्यतःकेशादंताजीर्यतिजीर्यतः २४९
धनाशाजीविताशाचजीर्यतोऽपिनजीर्यति
चक्षुःश्रोत्रेचजीर्येतेतृष्णैकानिरुपद्रवा २५०

सूच्यासूत्रं यथावस्त्रे समानयति सूचकः
 तद्वत्संसारसूत्रं हितृष्णासूच्योपनीयते २५१
 यथाशृंगं रुरोः कायेवर्द्धमाने च वर्द्धते
 अनंतपारादुष्पूरातृष्णादुःखशतावहा २५२
 अधर्मबहुला चैव तस्मात्तां परिवर्जयेत्
 गौतम उवाच
 संतुष्टः को न शक्नोति फलैश्चाप्यतिवर्तितुम् २५३
 लुब्ध इन्द्रियलौल्येन संकटान्यवगाहते
 सर्वत्र संपदस्तस्य संतुष्टं यस्य मानसं २५४
 उपानद्गूढपादस्य तस्य चर्मा वृतेव भूः
 संतोषामृततृप्तानां यत्सुखं शांतचेतसां २५५
 कुतस्तद्धनलुब्धानामितश्चेतश्च धावताम्
 असंतोषः परंदुःखं संतोषः परमं सुखम् २५६
 सुखार्थी पुरुषस्तस्मात्संतुष्टः संततं भवेत्
 विश्वामित्र उवाच
 कामं कामयमानस्य यदि कामः समृद्ध्यति २५७
 अथैनमपरः कामो भूयो विध्यति बाणवत्
 न जातुकामः कामानामुपभोगेन शाम्यति २५८
 हविषा कृष्णवर्त्मैव भूय एवाभिवर्द्धते
 कामानभिलषन्मोहान्नरः सुखमेधते २५९
 श्येनालयतरुच्छायां व्रजन्निव कपिंजलः
 चतुस्सागरपर्यन्तां यो भुंक्ते पृथिवीमिमाम् २६०
 तुल्याश्मकाञ्चनोयश्च सकृत्तार्थो न पार्थिवः
 जमदग्निरुवाच
 प्रतिग्रहसमर्थोऽपि नादत्तेयः प्रतिग्रहम् २६१
 येलोकादानशीलानां सतानां प्रोतिशाश्वतान्
 यो र्थानिच्छेन्नृपाद्विप्रः शोचितव्योमहर्षिभिः २६२
 न स पश्यति मूढात्मानरकेयातनाभयम्
 प्रतिग्रहसमर्थोऽपि न प्रसज्येत्प्रतिग्रहे २६३
 प्रतिग्रहेण विप्राणां ब्राह्मंतेजः प्रशाम्यति

प्रतिग्रहसमर्थानांनिवृत्तानांप्रतिग्रहात् २६४
 यएवददतांलोकास्तएवाप्रतिगृह्णताम्
 अरुन्धत्युवाच
 बिसतंतुर्यथानित्यमंभस्थस्सततंविशेत् २६५
 तृष्णाचैवमनाद्यंतातथादेहगतासदा
 यादुस्त्यजादुर्मतिभिर्यानजीर्यतिजीर्यतः २६६
 योसौप्राणांतिकोरोगस्तांतृष्णांत्यजतःसुखं
 चांडालउवाच
 उग्रादितोभयाद्यस्माद्धिभ्यतीमेमहेश्वराः २६७
 बलीयसोदुर्बलवत्तस्माच्चैवबिभेम्यहम्
 पशुसखउवाच
 यदाचरंतिविद्वांसःसदाधर्मपरायणाः २६८
 तदेवविदुषाकार्यमात्मनोहितमिच्छता
 इत्युक्त्वाहेमगर्भाणित्यक्त्वातानिफलानिवै २६९
 ऋषयोजग्मुरन्यत्रसर्वएवदृढव्रताः
 ततस्तेविचरंतोवैमध्यमंपुष्करंगताः २७०
 ददृशुःसहसाप्राप्तंपरिव्राजंशुनःसखं
 तेनेहसहितास्तत्रगत्वाकिंचिद्वनांतरं २७१
 सरःपरमपश्यंतवृतंपद्मैर्जलाशयम्
 निविष्टाःसरसस्तीरेचिंतयंतोगतिंशुभाम् २७२
 शुनःसखोमुनीन्सर्वानुवाचक्षुधितांस्तदा
 सर्वेवदंतुसहिताःकीदृशीक्षुत्प्रवेदना २७३
 तमूचुःसहितास्तेतुपरिव्राजंशुनःसखं
 ऋषयऊचुः
 शक्तिखड्गगदाभिश्चचक्रतोमरसायकैः २७४
 बाधितेवेदनायातुक्षुधयासापिनिर्जिता
 श्वासकुष्ठक्षयाष्ठीलीज्वरापस्मारशूलकैः २७५
 व्याधिभिर्जनितासापिक्षुधायानाधिकाभवेत्
 हिरण्यांगदकेयूरमकुटोज्ज्वलकुंडलाः २७६
 क्षुधायानंविराजंतेतत्रयेसंस्थितानराः

यथाभूमिगतंतोयंरविरश्मिर्विकर्षति २७७
 तद्वच्छरीरजानाडयः शोष्यंतेजठराग्निना
 नशृणोतिनचाघ्रातिचक्षुषानैवपश्यति २७८
 दह्यतेक्षीयतेमूढः शुष्यतेक्षुधयार्दितः
 नपूर्वादक्षिणांचापिपश्चिमांनोत्तरामपि २७९
 नचाधोनैवचोर्ध्वंचक्षुधाविष्टोहिविंदति
 मूकत्वंबधिरत्वंचजडत्वमथपंगुता २८०
 भैरवत्वममर्यादंक्षुधायांसंप्रवर्द्धते
 जनकंजननींपुत्रान्भार्यादुहितरंतथा २८१
 भ्रातरंस्वजनंवापित्यजतिक्षुधयार्दितः
 नपितृन्पूजयेत्सम्यक्देवंचापिगुरुंतथा २८२
 ऋषीनुपगतांश्चापिक्षुधाविष्टोनविंदति
 एवमन्नविहीनस्यभवंत्येतानिदेहिनां २८३
 तदेवंसंप्रयच्छेतअन्नंश्रद्धासमन्वितः
 ब्रह्मभूतस्ततःसोथब्रह्मणासहमोदते २८४
 सुसंस्कृतंचयोप्यन्नंदद्यादहरहर्द्विजे
 यःपठेदन्नदानंतुश्राद्धेचैवविशेषतः २८५
 एकाग्रमानसोभूत्वाअमावस्येन्दुसंक्षये
 भूतोपघातसंपूर्णेश्राद्धेश्रावयतेसदा २८६
 पितरस्तस्यतुष्यंतियावज्जीवंनसंशयः
 देवद्विजसमीपस्थोन्नस्यदाताविमुच्यते २८७
 प्रबुद्धोवाप्रमत्तोवाप्रसंगादागतोपिवा
 भक्त्याविरहितोवापिशृणवन्पापाद्विमुच्यते २८८
 दानेनसंयुताविप्राःसुखिनोधर्मभागिनः
 यमोदमोवैनियमःप्रोक्तस्तत्वार्थदर्शिभिः २८९
 ब्राह्मणानांविशेषेणदमोधर्मःसनातनः
 दमस्तेजोवर्द्धयतिपवित्रोदमउत्तमः २९०
 विपाप्माचैवतेजस्वीपुरुषोदमतोभवेत्
 येकेचिन्नियमालोकेयेचधर्माश्शुभान्वयाः २९१
 सर्वयज्ञफलंचापिदमस्तेभ्योविशिष्यते

तपोयज्ञस्तथादानंदमादेवप्रवर्तते २६२
 किमरणयेत्वदांतस्यदांतस्यापिकिमाश्रमे
 यत्रयत्रवसेदांतस्तदरण्यमहाश्रमः २६३
 शीलवृत्तसमेतस्यनिगृहीतेन्द्रियस्यच
 आर्जवेवर्तमानस्यआश्रमैःकिंप्रयोजनम् २६४
 वनेपिदोषाःप्रभवंतिरागिणांगृहेपिपंचेंद्रियनिग्रहस्तपः
 अकुत्सितेकर्मणियःप्रवर्ततेनिवृत्तरागस्यगृहंतपोवनम् २६५
 सुकर्मधर्माजितजीवितानांसदाचसंतुष्यगृहेरतानाम्
 जितेंद्रियाणामतिथिप्रियाणांगृहेपिधर्मोनियमस्थितानाम् २६६
 नंशब्दशास्त्रेनिरतस्यमोक्षोन्नवर्णसंगेनिरतस्यचैव
 नभोजनाच्छादनतत्परस्यनलोकवृत्तग्रहणैरतस्य २६७
 एकांतशीलस्यदृढव्रतस्यसर्वेन्द्रियप्रीतिनिवर्तकस्य
 अध्यात्मयोगगतमानसस्यमोक्षोन्नवर्णानित्यमहिंसकस्य २६८
 सुखंचदांतःस्वपितिसुखेनप्रतिबुध्यते
 समःसर्वेषुभूतेषुमनोयस्यप्रबुध्यते २६९
 नरथेनसुखंयातिनहयेननदंतिना
 यथात्मनाविनीतेनसुखंयातिमहापथे ३००
 नतुकुर्याद्धरिःस्पृष्टःसर्पोवाप्यतिरोषितः
 अरिर्वानित्यसंकुद्धोयथात्मादमवर्जितः ३०१
 नयमंयममित्याहुरात्मावैयमउच्यते
 आत्मावैयमितोयेनसयमस्तुविशिष्यते ३०२
 यमोयमइतिप्रोक्तोवृथातूद्विजतेजनः
 आत्मावैयमितोयेनयमस्तस्यकरोतिकिम् ३०३
 क्रव्यादेभ्यश्चभूतेभ्योऽदान्तेभ्यश्चसदाभयम्
 तेषांविप्रतिषेधार्थंदंडःसृष्टःस्वयंभुवा ३०४
 दंडोरक्षतिभूतानिदंडःपालयतेप्रजाः
 निवारयतिपापिष्टान्दंडोदुर्जयएववा ३०५
 श्यामोयुवालोहिताक्षःसर्वभूतभयावहः
 दंडःशास्तामनुष्याणांयस्मिन्धर्मःप्रतिष्ठितः ३०६
 अथाश्रमेषुसर्वेषुदमएवोत्तमं वतम्

तानिलिगानिवक्ष्यामियैर्दातइतिकीर्त्यते ३०७
 अकार्पण्यमपारुष्यंसंतोषःसुविधानता
 अनसूयागुरोःपूजादयाभूतेष्वपैशुनम् ३०८
 षड्भिरेषदमःप्रोक्तऋषिभिःशांतबुद्धिभिः
 दयाधीनौधर्ममोक्षौतथास्वर्गश्चपार्थिव ३०९
 अपमानेनकुप्येतसंमानेनप्रहृष्यति
 समदुःखसुखोधीरःसशांतइतिकीर्त्यते ३१०
 शेतेसुखंहिशांतस्तुसुखंहिप्रतिबुध्यते
 श्रेयस्तरमतस्तिष्ठेदवमन्ताविनश्यति ३११
 अपमानितस्तुनध्यायेत्तस्यपापंकदाचन
 स्वधर्ममपिचावेक्ष्यपरधर्मनदूषयेत् ३१२
 आत्मानमपिजानीयात्परंदोषैस्तुनाक्षिपेत्
 मत्रैर्हीनंक्रियाभिर्वाजन्मनाप्यथवापुनः ३१३
 दमश्छादयतेसर्वहीनमंगंपटोयथा
 अधीयतेनिरर्थन्तेनाभिजानंतियेदमम् ३१४
 श्रुतस्यहिदमोमूलंदमोधर्मःसनातनः
 योह्यात्मनस्तुलयतेसुवर्णतुलयादमम् ३१५
 सतेनधृतिमान्ख्यातो नतुद्रव्येणमोहितः
 ब्रतानामपिसर्वेषांदमएवपरायणम् ३१६
 यद्यधीतेषडंगानिवेदतत्त्वार्थविद्विजः
 दमेनतुविहीनश्चपूज्यत्वंनेहगच्छति ३१७
 दमेनहीनंनपुनंतियेदायद्यप्यधीताःसहषड्भिरंगैः
 सांख्यंचयोगश्चकुलंचजन्मतीर्थाभिषेकश्चनिरर्थकानि ३१८
 अमृतस्येवतृप्येतअपमानस्ययोगवित्
 विषवच्चजुगुप्सेतसंमानस्यसदाद्विजः १९
 अपमानात्तपोवृद्धिःसंमानाच्चतपःक्षयः
 अर्चितःपूजितोविप्रोदुग्धागौरिवगच्छति ३२०
 पुनराप्यायतेधेनुःसतृणैःसलिलैर्यथा
 एवंजपैश्चहोमैश्चपुनराप्यायतेद्विजः ३२१
 आक्रोशकसमोलोकेसुहृदन्योनविद्यते

यस्तुदुष्कृतमादायसुकृतंस्वंप्रयच्छति ३२२
 आक्रोशमानान्नाक्रोशेन्मन्युंस्वविनिवर्तयेत्
 सन्नियम्यतदात्मानममृतेनाभिषिञ्चति ३२३
 कपालंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता
 अनपेक्षाब्रह्मचर्यनयन्तिपरमांगतिम् ३२४
 कामक्रोधौविनिर्जित्यकिमरणयेकरिष्यति
 अभ्यासेनतुवैशास्त्रंकुलंशीलेनधार्यते ३२५
 गुणैर्मन्त्राविधार्यन्तेक्रोधस्सत्त्वेनधार्यते
 यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नसंधारयतिचात्मनः ३२६
 अक्रोधेनजयेद्वीरःकस्तेनसदृशोभुवि
 यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नसंतंसंयम्यतिष्ठति ३२७
 तंसत्सारतमम्मन्येनास्मिन्सीदतियःपुमान्
 एषपैतामहोगुह्योब्रह्मराशिस्सनातनः ३२८
 धर्मस्यनियमोयोहिमयातेकथितोभृशम्
 अन्येचयज्वनांलोकाअन्येचापितपस्विनां ३२९
 अन्येदमवतांलोकास्तेवैपरमपूजिताः
 एकःक्षमावतांदोषोद्वितीयोनोपपद्यते ३३०
 यदिदंक्षमयायुक्तमशक्तम्मन्यतेजनः
 नचैषदोषोमंतव्यःक्षमाप्रज्ञावतांबलम् ३३१
 प्रशमंयोभिजानातिइष्टापूर्तमहीयते
 यत्क्रोधयुक्तोजपतिजुहोतिचयदर्चति ३३२
 सर्वंक्षरतितत्तस्यभिन्नकुंभादिवोदकम्
 दमाध्यायमिमंपुण्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ३३३
 सधर्मनावमारुह्यदुर्गारयतितरिष्यति
 दमाध्यायमिमंपुण्यंसततंश्रावयेदिद्वजः ३३४
 सब्रह्मलोकमाप्नोतितस्मान्नच्यवतेपुनः
 श्रूयतांधर्मसर्वस्वंश्रुत्वाचैतत्प्रधार्यताम् ३३५
 आत्मनःप्रतिकूलानिपरेषांसमाचरेत्
 मातृवत्परदारंश्चपरद्रव्याणिलोष्ठवत् ३३६
 आत्मवत्सर्वभूतानियःपश्यतिसपश्यति

पचनं वैश्वदेवार्थे परार्थे यच्च जीवितम् ३३७
 एतद्भवेच्च सर्वस्वंधातूनामिव कांचनम्
 सर्वभूतहितं राजन्नधीत्यामृतमश्नुते ३३८
 एवं वै धर्मसर्वस्वमुक्त्वा ते तु शुनः सखम्
 तेनैव सहिताः सर्वे निविष्टास्सरसस्तटे ३३९
 सरोपश्यन्सुविस्तीर्णपद्मोत्पलजलावृतम्
 तत्रावतारं कृत्वा ते बिसानि च कलापशः ३४०
 तीरे निक्षिप्य सरसश्चक्रुः पुण्यांजलक्रियाम्
 अथोत्तीर्य जलात्तस्मात्ते समेत्य परस्परम् ३४१
 बिसान्येतान्यपश्यंत इदं वचनमब्रुवन्
 ऋषय ऊचुः
 केन क्षुधाभितप्तानामस्माकं पापकर्मणाम् ३४२
 नृशंसेनापनीतानि बिसान्याहारकांक्षिणा
 तेशं कमानास्त्वन्योन्यं पर्यपृच्छन् द्विजोत्तमाः ३४३
 चक्रुश्च निश्चयं सर्वेशपथं प्रति पार्थिव
 कश्यप उवाच
 सर्वत्र सर्वं हरतु न्यासलोपं करोतु च ३४४
 कूटसाक्षित्वमभ्येतु बिसस्तैन्यं करोतियः
 दंभेन धर्मं चरतुराजानं चोपसेवताम् ३४५
 मधुमांसं समश्नातु बिसस्तैन्यं करोतियः
 अनृतं भाषतु सदा विषयांश्चोपसेवतु ३४६
 ददातु कन्यां शुल्केन बिसस्तैन्यं करोतियः
 वसिष्ठ उवाच
 अनृतौ मैथुनं यातु दिवा स्वप्ननिषेवतु ३४७
 अन्योन्यातिथितामेतु बिसस्तैन्यं करोतियः
 एककूपे वसेद्ग्रामे ब्राह्मणो वृषलीपतिः ३४८
 तस्य सालोक्यतां यातु बिसस्तैन्यं करोतियः
 भरद्वाज उवाच
 नृशंसस्सोऽस्तु सर्वेषु समृध्याचाप्यहंकृतः ३४९
 मत्सरीपिशुनश्चैव बिसस्तैन्यं करोतियः

प्रत्याक्रोशत्ववाक्रुष्टस्ताडयत्वन्यताडितः ३५०

विक्रीणातुरसांश्चैवबिसस्तैन्यंकरोतियः

गौतमउवाच

अतिथित्वागतंप्राप्यपाकभेदंकरोतुसः ३५१

शूद्रान्नंचसदाशनातुबिसस्तैन्यंकरोतियः

दत्त्वादानंकीर्तयतुपरभार्यासुतुष्यतु ३५२

एकाकीमिष्टमशनीयाद्विसस्तैन्यंकरोतियः

विश्वामित्रउवाच

नित्यकामपरःसोस्तुदिवसेचैवमैथुनी ३५३

नित्यंतुपातकीचैवबिसस्तैन्यंकरोतियः

परापवादंवदतुपरदारांश्चसेवतु ३५४

परनिंदारतश्चास्तुबिसस्तैन्यंकरोतियः

मातरंपितरंचैवसोवमन्यतुदुर्मतिः ३५५

समातर्यन्यबुद्धिस्याद्विसस्तैन्यंकरोतियः

परपाकंसदाशनातुपरनारींचसेवतु ३५६

वेदविक्रयकृद्वास्तुबिसस्तैन्यंकरोतियः

जमदग्निरुवाच

परस्ययातुप्रेष्यत्वंसतुजन्मनिजन्मनि ३५७

सर्वधर्मक्रियाहीनोबिसस्तैन्यंकरोतियः

शुनःसखउवाच

न्यायेनवेदानध्येतुगृहस्थोस्तुप्रियातिथिः ३५८

सत्यंवदतुवाजस्रंबिसस्तैन्यंकरोतियः

अग्निंजुहोतुविधिवद्यज्ञंयजतुनित्यशः ३५९

ब्रह्मणस्सदनंयातुबिसस्तैन्यंकरोतियः

ऋषयऊचुः

इष्टमेवद्विजातीनांयदिदंशपथीकृतं ३६०

त्वयाकृतंबिसस्तैन्यंसर्वेषांनःशुनःसख

शुनःसखउवाच

मयाह्यंतर्हितान्यासन्बिसानीमानिवोद्विजाः ३६१

धर्मचश्रोतुकामेनजानीध्वंमांचवासवम्

अलोभादक्षयालोकाजितावोमुनिसत्तमाः ३६२
 विमानमधितिष्ठध्वंगच्छामस्त्रिदशालयम्
 ततोमहर्षयस्तेतुविज्ञायाथपुरंदरम् ३६३
 ऊचुःपुरंदरंचेदंवाक्यंवाक्यविशारदाः
 इहागत्यनरोयस्तुमध्यमंपुष्करंविशेत् ३६४
 त्रिरात्रोपोषितोभूत्वालभेदावश्यकंफलम्
 द्वादशवार्षिकीदीक्षास्मृतायातुवनौकसां ३६५
 तस्याःफलंसमग्रंचलभेदिहनसंशयः
 नासौदुर्गतिमाप्नोतिस्वगणैःसहमोदते ३६६
 विरिञ्चिस्थानमासाद्यतिष्ठेद्वैब्रह्मणोदिनम्
 पुलस्त्यउवाच
 इंद्रेणसहसंप्रीतास्तदाजग्मुस्त्रिविष्टपम् ३६७
 एवंविलोभ्यमानास्तेलोभैर्बहुविधैरिह
 नैवलोभंतथाचक्रुस्तेनजग्मुस्त्रिविष्टपम् ३६८
 इदंयःशृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशुभम्
 विमुक्तःसर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकेमहीयते ३६९

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसप्तर्षिसंवादानामैकोनविंशोऽध्यायः १६

विंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच
 अत्याश्चर्यवतीरम्याकथेयंपापनाशिनी
 विस्तरेणचमेब्रूहियाथातथ्येनपृच्छतः १
 माहात्म्यंमध्यमस्यापित्रृषिभिःपरिकीर्तितम्
 फलंचान्नस्यकथितंमाहात्म्यंचदमस्यतु २
 विष्णुनाचपदन्यासःकृतोयत्रमहामुने
 कनीयसस्तथोत्पत्तिर्यथाभूतावदस्वमे ३
 पुलस्त्यउवाच
 पुरारथंतरेकल्पेराजासीत्पुष्पवाहनः
 नाम्नालोकेषुविख्यातस्तेजसासूर्यसन्निभः ४
 तपसातस्यतुष्टेनचतुर्वक्त्रेणभारत

कमलंकांचनंदत्तंयथाकामगमंनृप ५
 सप्तद्वीपानिलोकंचयथेष्टंविचरत्सदा
 कल्पादौतुसमंद्वीपंतस्यपुष्करवासिना ६
 लोकेनपूजितंस्मात्पुष्करद्वीपमुच्यते
 तदेवब्रह्मणादत्तंयानमस्यततोंबुजम् ७
 पुष्पवाहनइत्याहुस्तस्मात्तदेवदानवाः
 नौपम्यमस्तीहजगत्त्रयेपिब्रह्मांबुजस्थस्यचतस्यराज्ञः ८
 तपोनुभावादथतस्यराज्ञीनारीसहस्रैरभिवंद्यमाना
 नाम्नाचलावश्यवतीबभूवयापार्वतीवेष्टतमाभवस्य ९
 तस्यात्मजानामयुतंबभूवधर्मात्मनामन्यधनुर्धराणाम्
 तदात्मजांस्तानभिवीक्ष्यराजामुहुर्मुहुर्विस्मयमाससाद १०
 सोभ्यागतंपूज्यमुनिप्रवीरंप्रचेतसंवाक्यमिदंबभाषे
 कस्माद्विभूतिरचलामरमर्त्यपूजाजाताकथंकमलजासदृशीसुराज्ञी ११
 भार्यामयाल्पतपसापरितोषितेनदत्तंममांबुजगृहंचमुनींद्रधात्रा
 यस्मिन्प्रविष्टमपिकोटिशतंनृपाणांसामात्यकुंजररथौघजनावृतानां १२
 नालक्ष्यतेक्वगतमम्बरगामिभिश्चतारागणेंदुरविरश्मिभिरप्यगम्यम्
 तस्मात्किमन्यजननीजठरोद्भवेनधर्मादिकंकृतमशेषजनातिगंयत् १३
 सर्वैर्मयाथतनयैरथवानयापिसद्भार्ययातदखिलंकथयप्रचेतः
 सोप्यभ्यधादथभवांतरितंनिरीक्ष्यपृथ्वीपतेशृणुतदद्भुतहेतुवृत्तम् १४
 जन्माभवत्तवतुलुब्धकुलेपिघोरंजातस्त्वमप्यनुदिनंकिलपापकारी
 वपुरप्यभूत्तवपुनःपुरुषांगसंधिदुर्गंधिसत्त्वकुनखाभरणंसमंतात् १५
 नचतेसुहृन्नसुतबंधुजनोनतादृक्नैवस्वसानजननीचतदाभिशस्ता
 अतिसंमतापरमभीष्टतमाभिमुखीजातामहीशतवयोषिदियंसुरूपा १६
 अभूदनावृष्टिरतीवरौद्राकदाचनाहारनिमित्तमस्यां
 क्षुत्पीडितेनभवतातुयदानकिंचिदासादितंवन्यफलादिभक्ष्यं १७
 अथाभिदृष्टमहदंबुजाढ्यंसरोवरंपंकपरीतरोधः
 पद्मान्यथादायततोबहूनिगतःपुरंवैदिशनामधेयं १८
 तन्मूल्यलाभायपुरंसमस्तंभ्रांतंत्वयाशेषमहस्तदासीत्
 क्रेतानकश्चित्कमलेषुजातःक्लांतःपरंक्षुत्परिपीडितश्च १९
 उपविष्टस्त्वमेकस्मिन्सभार्योभवनांगणे

ततोरात्रौभवांस्तत्रश्रौषीन्मंगलध्वनिं २०
 सभार्यस्तत्रगतवान्यत्रासौमंगलध्वनिः
 तत्रमंडलमध्यस्थाविष्णोरर्चाविलोकिता २१
 वेश्यानंगवतीनामभिभ्रतीद्वादशीव्रतं
 समाप्यमाघमासस्यद्वादश्यांलवणाचलं २२
 न्यवेदयत्तुगुरवेश्यांचोपस्करान्विताम्
 अलंकृत्यहृषीकेशंसौवर्णसममादरात् २३
 सातुदृष्टाततस्ताभ्यामिदंचपरिचिंतितं
 किमेभिःकमलैःकार्यवरंविष्णुरलंकृतः २४
 इतिभक्तिस्तदाजातादंपत्योस्तुनरेश्वर
 तत्प्रसंगात्समभ्यर्च्यकेशवंलवणाचलं २५
 शय्याचपुष्पप्रकरैःपूजिताभूच्चसर्वशः
 अथानंगवतीतुष्टातयोर्धान्यशतत्रयम् २६
 दीयतामादिदेशाथकलधौतपलत्रयं
 नगृहीतंततस्ताभ्यांमहासत्त्वावलंबनात् २७
 अनंगवत्याचपुनस्तयोरन्नंचतुर्विधं
 आनीयव्याहृतंचान्नंभुज्यतामितिभूपते २८
 ताभ्यांचतदपित्यक्तंभोक्ष्यावःश्रोवरानने
 प्रसंगादुपवासोनौतवाद्यास्तुशुभावहः २९
 जन्मप्रभृतिपापिष्ठावावांदेविदृढव्रते
 त्वत्प्रसंगाद्भवद्देहेधर्मलेशोस्तुनाविह ३०
 इतिजागरणंताभ्यांतत्प्रसंगादनुष्ठितं
 प्रभातेचतयादत्ताशय्यासलवणाचला ३१
 ग्रामश्चगुरवेभक्त्याविप्रेभ्योद्वादशैवतु
 वस्त्रालंकारसंयुक्तागावश्चकनकान्विताः ३२
 भोजनंचसुहृन्मित्रदीनांधकृपणैःसह
 तच्चलुब्धकदांपत्यंपूजयित्वाविसर्जितम् ३३
 सभवान्लुब्धकोजातःसपत्नीकोनृपेश्वरः
 पुष्करप्रकरात्तस्मात्केशवस्यतुपूजनात् ३४
 विनष्टाशेषपापस्यतवपुष्करमंदिरं

तस्यसत्यस्यमाहात्म्यादलोभतपसानृप ३५
 प्रादात्कामगमंयानंलोकनाथश्चतुर्मुखः
 संतुष्टस्तवराजेंद्रपुष्करंत्वंसमाश्रय ३६
 कल्पंसत्वंसमासाद्यविभूतिद्वादशीव्रतं
 कुरुराजेंद्रनिर्वाणमवश्यंसमवाप्स्यसि ३७
 एतदुक्त्वातुसमुनिस्तत्रैवांतरधीयत
 राजायथोक्तंचपुनरकरोत्पुष्पवाहनः ३८
 इदमाचरतोरान्नखंडव्रतताभवेत्
 यथाकथंचित्कालेनद्वादशद्वादशीनृप ३९
 कर्तव्याशक्तितोदेवविप्रेभ्योदक्षिणानृप
 ज्येष्ठेगावःप्रदातव्यामध्यमेभूमिरुत्तमा ४०
 कनिष्ठेकांचनंदेयमित्येषादक्षिणास्मृता
 प्रथमंब्रह्मदैवत्यंद्वितीयंवैष्णवंतथा ४१
 तृतीयंरुद्रदैवत्यंत्रयोदेवास्त्रिषुस्थिताः
 इतिकलुषविदारणंजनानांपठतिचयस्तुशृणोतिचापिभक्त्या ४२
 मतिमपिचसयातिदेवलोकेवसतिचरोमसमानिवत्सराणि
 अथातःसंप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं ४३
 कथितंतेनरुद्रेणमहापातकनाशनम्
 नक्तमब्दंचरित्वातुगवासार्धकुटुंबिने ४४
 हैमंचक्रंत्रिशूलंचदद्याद्विप्रायवाससी
 एवंयःकुरुतेपुण्यंशिवलोकेसमोदते ४५
 एतदेवव्रतंनाममहापातकनाशनम्
 यस्वेकभक्तेनक्षिपेद्धेनुंवृषसमन्विताम् ४६
 धेनुंतिलमर्यादद्यात्सपदंयातिशांकरम्
 एतद्द्रुद्रव्रतंनामभयशोकविनाशनम् ४७
 यश्चनीलोत्पलंहैमंशर्करापात्रसंयुतम्
 एकांतरितनक्ताशीसमातेवृषसंयुतम् ४८
 वैष्णवंसपदंयातिनीलव्रतमिदंस्मृतम्
 आषाढादिचतुर्मासमभ्यंगंवर्जयेन्नरः ४९
 भोजनोपस्करंदद्यात्सयातिभवनंहरेः

जनप्रीतिकरं नृणां प्रीतिव्रतमिहोच्यते ५०
 वर्जयित्वा मधौ यस्तु दधि क्षीरघृतैश्च वम्
 दद्याद्द्विस्त्राणिसूक्ष्माणिरसपात्रेण संयुतम् ५१
 संपूज्य विप्रमिथुनं गौरीमे प्रीयतामिति
 एतद्गौरीव्रतं नाम भवानीलोकदायकम् ५२
 पुष्यादौ यस्त्रयोदश्यां कृत्वा नक्तमथोपुनः
 अशोकं कांचनं दद्याद्विद्युत्तं दशांगुलम् ५३
 विप्राय वस्त्रसंयुक्तं प्रद्युम्नः प्रीयतामिति
 कल्पं विष्णुपुरे स्थित्वा विशोकस्स्यात्पुनर्नृप ५४
 एतत्कामव्रतं नाम सदाशोकविनाशनम्
 आषाढादि व्रते यस्तु वर्जयेद्यः फलाशनम् ५५
 चातुर्मास्ये निवृत्ते तु घटं सर्पिर्गुडान्वितम्
 कार्तिक्यां तत्पुनर्हेमं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ५६
 सरुद्रलोकमाप्नोति शिवव्रतमिदं स्मृतम्
 वर्जयेद्यस्तु पुष्पाणि हेमं तैशिशिरावृते ५७
 पुष्पत्रयं च फाल्गुन्यां कृत्वा शक्त्या च कांचनम्
 दद्याद्द्विकालवेलायां प्रीयेतां शिवकेशवौ ५८
 दत्त्वा परंपदं याति सौम्यव्रतमिदं स्मृतम्
 फाल्गुनादि तृतीयायां लवणं यस्तु वर्जयेत् ५९
 समांते शयनं दद्याद्गृहं चोपस्करान्वितम्
 संपूज्य विप्रमिथुनं भवानीप्रीयतामिति ६०
 गौरीलोके वसेत्कल्पं सौभाग्यव्रतमुच्यते
 संध्यामौनं नरः कृत्वा समांते घृतकुंभकम् ६१
 वस्त्रयुग्मं तिलान्घटं ब्राह्मणाय निवेदयेत्
 लोकं सारस्वतं याति पुनरावृत्तिदुर्लभम् ६२
 एतत्सारस्वतं नाम रूपविद्याप्रदायकम्
 लक्ष्मीमभ्यर्च्य पंचम्यामुपवासी भवेन्नरः ६३
 समांते हेमकमलं दद्याद्धेनुसमन्वितम्
 सवै विष्णुपदं याति लक्ष्मीः स्याज्जन्मजन्मनि ६४
 एतल्लक्ष्मीव्रतं नाम दुःखशोकविनाशनम्

कृत्वोपलेपनंशंभोरग्रतःकेशवस्यच ६५
 यावदब्दंपुनर्देयाधेनुर्जलघटस्तथा
 जन्मायुतंसराजास्यात्ततःशिवपुरं व्रजेत् ६६
 एतदायुर्व्रतं नाम सर्वकामप्रदायकम्
 अश्वत्थंभास्करं गंगां प्रणम्यैकाग्रमानसः ६७
 एकभक्तं नरः कुर्यादब्दमेकं विमत्सरः
 व्रतांते विप्रमिथुनं पूज्यं धेनुत्रयान्वितम् ६८
 वृक्षं हिरण्यमयं दद्यात्सोश्वमेधफलं लभेत्
 एतत्कीर्तिव्रतं नाम भूतिकीर्तिफलप्रदम् ६९
 घृतेन स्नपनं कृत्वा शंभोर्वाकेशवस्य वा
 अक्षताभिः सपुष्पाभिः कृत्वा गोमयमंडलम् ७०
 समांते हेमकमलं तिलधेनुसमन्वितम्
 शूलमष्टांगुलं दद्याच्छिवलोके महीयते ७१
 सामगायनकंचैव सामव्रतमिहोच्यते
 नवम्यामेकभक्तं तु कृत्वा कन्याश्च शक्तितः ७२
 भोजयित्वा समं दद्याद्धेमकंचुकवासपी
 हैमंसिंहंच विप्राय दद्याच्छिवपदं व्रजेत् ७३
 जन्मार्बुदंसुरूपः स्याच्छत्रुभिश्चापराजितः
 एतद्वीरव्रतं नाम नराणां च सुखप्रदम् ७४
 चैत्रादिचतुरोमासाञ्जलं दद्याद्दयान्वितः
 व्रतांते मणिकंदद्यादन्नं वस्त्रसमन्वितम् ७५
 तिलपात्रं हिरण्यं च ब्रह्मलोके महीयते
 कल्पांते भूतिजननमानंदव्रतमुच्यते ७६
 पंचामृतेन स्नपनं कृत्वा संवत्सरं विभोः
 वत्सरांते पुनर्दद्याद्धेनुं पंचामृतान्वितां ७७
 विप्राय दद्याच्छंखंच सपदं याति शांकरम्
 राजा भवति कल्पांते धृतिव्रतमिदं स्मृतम् ७८
 वर्जयित्वा पुमान्मांसं व्रतांते गोप्रदो भवेत्
 तद्वद्धेममृगं दद्यात्सोश्वमेधफलं लभेत् ७९
 अहिंसाव्रतमित्युक्तं कल्पांते भूपतिर्भवेत्

कल्यमुत्थायवैस्नानंकृत्वादांपत्यमर्चयेत् ८०
 भोजयित्वायथाशक्तिमाल्यवस्त्रविभूषणैः
 सूर्यलोकेवसेत्कल्पंसूर्यव्रतमिदंस्मृतम् ८१
 आषाढादिचतुर्मासंप्रातःस्नायीभवेन्नरः
 विप्रायभोजनंदत्वाकार्तिक्यांगोप्रदोभवेत् ८२
 सवैष्णवपदंयातिविष्णुव्रतमिदंस्मृतम्
 अयनादयनंयावद्वर्जयेत्पुष्पसर्पिषी ८३
 तदंतेपुष्पमन्नानिघृतधेन्वासहैवतु
 दत्त्वाशिवपदंयातिविप्रायघृतपायसम् ८४
 एतच्छीलव्रतंनामशीलारोग्यफलप्रदम्
 यावत्समंभवेद्यस्तुपंचदश्यांपयोव्रतः ८५
 समांतेश्राद्धकृद्द्याद्वाश्वपंचपयस्विनीः
 वासांसिचपिशंगानिजलकुंभयुतानिच ८६
 सयातिवैष्णवंलोकंपितृणांतारयेच्छतम् ८७
 कल्पांतराजराजेंद्रपितृव्रतमिदंस्मृतम्
 संध्यादीपप्रदोयस्तुघृतैस्तैलंविवर्जयेत् ८८
 समांतेदीपकंदद्याच्चक्रंशूलंचकांचनम्
 वस्त्रयुगमंचविप्रायसतेजस्वीभवेन्नरः ८९
 रुद्रलोकमवाप्नोतिदीप्तिव्रतमिदंस्मृतम्
 कार्तिकादितृतीयायां प्राश्य गोमूत्रयावकम् ९०
 नक्तंचरेदब्दमेकमब्दान्ते गोप्रदोभवेत्
 गौरीलोकेवसेत्कल्पंततोरजाभवेदिह ९१
 एतद्द्रुद्रव्रतंनामसदा कल्याणकारकम्
 वर्जयेच्चतुरोमासान्यस्तु गन्धानुलेपनम् ९२
 शुक्तिगन्धाक्षतान्दद्याद्विप्राय सितवाससी
 वारुणं पदमाप्नोति दृढव्रतमिदं स्मृतम् ९३
 वैशाखे पुष्पलवणंवर्जयेदथगोप्रदः
 भूत्वा विष्णुपदेकल्पंस्थित्वाराजा भवेदिह ९४
 एतच्छान्तिव्रतंनामकीर्तिकामफलप्रदम्
 ब्रह्माण्डं काञ्चनं कृत्वा तिलराशिसमन्वितम् ९५

घृतेनान्यप्रदो भूत्वावह्निसंतर्प्यसद्विजम्
 संपूज्यविप्रदांपत्यंमाल्यवस्त्रविभूषणैः ६६
 शक्तितस्त्रिपलादूर्ध्वंविश्वात्माप्रीयतामिति
 पुरायेऽह्निदद्यादपरेब्रह्मयात्यपुनर्भवम् ६७
 एतद्ब्रह्मव्रतं नामनिर्वाणफलदं नृणाम्
 यश्चोभयमुखीदद्यात्प्रभूतसकलान्विताम् ६८
 दिनंपयोव्रतं तिष्ठेत्सयातिपरमंपदम्
 एतद्वैसुव्रतं नामपुनरावृत्तिदुर्लभम् ६९
 त्र्यहंपयोव्रतः स्थित्वाकाञ्चनंकल्पपादपम्
 पलादूर्ध्वं यथाशक्ति तरङ्गुलप्रस्थसंयुतम् १००
 दत्त्वा ब्रह्मपदं याति भीमव्रतमिदं स्मृतम्
 मासोपवासी यो दद्याद्धेनुं विप्राय शोभनाम् १०१
 स वैष्णवपदं याति भीमव्रतमिदं स्मृतम्
 दद्याद्विंशत्पलादूर्ध्वं महीं कृत्वा तुकाञ्चनीम् १०२
 दिनंपयोव्रतं तिष्ठेद्द्रुद्रलोके महीयते
 धनप्रदमिदं प्रोक्तं सप्तकल्पशतानुगम् १०३
 माघे मास्यथ चैत्रे वा गुडधेनुप्रदो भवेत्
 गुडव्रतं तृतीयायां गौरीलोके महीयते १०४
 महाव्रतमिदं नामपरमानन्दकारकम्
 पक्षोपवासी यो दद्याद्विप्राय कपिलाद्वयम् १०५
 सब्रह्मलोकमाप्नोति देवासुरसुपूजितः
 कल्पान्ते सर्वराजास्यात्प्रभाव्रतमिदं स्मृतम् १०६
 वत्सरं त्वेकभक्ताशीसभक्ष्यजलकुंभदः
 शिवलोके वसेत्कल्पंप्राप्तिव्रतमिदं स्मृतम् ७
 नक्ताशी त्वष्टमीषु स्याद्वत्सरांते तु धेनुदः
 पौरंदरं पुरं याति सुगतिव्रतमुच्यते ८
 इंधनं यो ददेद्विप्रे वर्षादींश्चतुरस्त्वृतून्
 घृतधेनुप्रदो ते च स परं ब्रह्म गच्छति १०९
 वैश्वानरव्रतं नाम सर्वपापप्रणाशनम्
 एकादश्यां तु नक्ताशीयश्चक्रं विनिवेदयेत् ११०

कृत्वासमांतेसौवर्णविष्णोःपदमवाप्नुयात्
 एतत्कृष्णव्रतं नाम कल्पांते राज्यालाभकृत् १११
 पायसाशीसमांते तु दद्याद्विप्राय गोयुगम्
 लक्ष्मीलोके वसेत्कल्पमेतद्देवीव्रतं स्मृतं ११२
 सप्तम्यां नक्तभुग्दद्यात्समाप्ते गांपयस्विनीं
 सूर्यलोकमवाप्नोति भानुव्रतमिदं स्मृतम् ११३
 चतुर्थ्यां नक्तभुग्दद्याद्धेमान्ते गोयुगं तथा
 एतद्वैनायकं नाम शिवलोकफलप्रदम् ११४
 महाफलानियस्त्यक्त्वा चातुर्मास्ये द्विजातये
 हैमानिकातिके दद्याद्धेमान्ते गोयुगं तथा ११५
 एतत्सौरव्रतं नाम सूर्यलोकफलप्रदम्
 द्वादशाद्वादशीर्यस्तु समाप्योपोषणे नृप ११६
 गोवस्त्रकांचनैर्विप्रान् पूजयेच्छक्तितो नरः
 परंपदमवाप्नोति विष्णुव्रतमिदं स्मृतम् ११७
 चतुर्दश्यां तु नक्ताशीसमान्ते गोयुगप्रदः
 शैवं पदमवाप्नोति त्रैयंबकमिदं स्मृतम् ११८
 सप्तरात्रोषितो दद्याद्घृतकुंभं द्विजातये
 वरव्रतमिदं प्राहुर्ब्रह्मलोकफलप्रदम् ११९
 असौकाशीं समासाद्य धेनुं दत्ते पयस्विनीम्
 शक्रलोके वसेत्कल्पमिदं मंत्रव्रतं स्मृतम् १२०
 मुखवासं परित्यज्य समांते गोप्रदो भवेत्
 वारुणं लोकमाप्नोति वारुणव्रतमुच्यते १२१
 चांद्रायणं च यः कुर्याद्धैमं चंद्रं निवेदयेत्
 चंद्रव्रतमिदं प्रोक्तं चंद्रलोकफलप्रदम् १२२
 ज्येष्ठे पंचतपायैते हेमधेनुप्रदो दिवम्
 यात्यष्टमी चतुर्दश्यां रुद्रव्रतमिदं स्मृतम् १२३
 सकृद्विधानं कुर्यात्तृतीयायां शिवालये
 समाप्ते धेनुदोयाति भवानीव्रतमुच्यते १२४
 माघे निश्यार्द्रवासाः स्यात्सप्तम्यां गोप्रदो भवेत्
 दिविकल्पं वसित्वे हराजा स्यात्पवनव्रतम् १२५

त्रिरात्रोपोषितोदद्यात्फाल्गुन्यांभवनंशुभम्
 आदित्यलोकमाप्नोतिधामव्रतमिदंस्मृतम् १२६
 त्रिसंध्यंपूज्यदांपत्यमुपवासीविभूषणैः
 ददन्मोक्षमवाप्नोतिमोक्षव्रतमिदंस्मृतम् १२७
 दत्त्वासितद्वितीयायामिंदौलवणभाजनम्
 समाप्तेगोप्रदोयातिविप्रायशिवमंदिरम् १२८
 कांस्यंसवस्त्रंराजेन्द्रदक्षिणासहितंतथा
 समाप्तेगांचयोदद्यात्सयातिशिवमंदिरम् १२९
 कल्पांतैराजराजस्स्यात्सोमव्रतमिदंस्मृतम्
 प्रतिपत्स्वेकभक्ताशीसमाप्तेचफलप्रदः १३०
 वैश्वानरपदंयातिशिखिव्रतमिदंस्मृतम्
 हैमंपलद्वयादूद्ध्वरथमश्वयुगान्वितम् १३१
 दद्यात्कृतोपवासःसदिविकल्पशतंवसेत्
 तदंतैराजराजस्स्यादश्वव्रतमिदंस्मृतम् १३२
 तद्वद्धेमरथंदद्यात्करिभ्यांसंयुतंपुनः
 सत्यलोकेवसेत्कल्पंसहस्रमपिभूमिपः १३३
 भवेदिहागतोभूम्यांकरिव्रतमिदंस्मृतम्
 दशम्यामेकभक्ताशीसमाप्तेदशधेनुदः १३४
 दीपंचकांचनंदद्याद्ब्रह्माण्डाधिपतिर्भवेत्
 एतद्विश्वव्रतंनाममहापातकनाशनम् १३५
 कन्यादानंतुकार्तिक्यांपुष्करेयःकरिष्यति
 एकविंशद्गुणोपेतोब्रह्मलोकंगमिष्यति १३६
 कन्यादानात्परंदाननैवचास्त्यधिकंक्वचित्
 पुष्करेतुविशेषेणकार्तिक्यांतुविशेषतः १३७
 विप्रायविधिवद्देयंतेषांलोकोक्षयोभवेत्
 तिलपिष्ठमयंकृत्वागजंरत्नसमन्वितम् १३८
 विप्राययेप्रयच्छंतिजलमध्येस्थितानराः
 तेषांचैवाक्षयोलोकोभविताभूतसंप्लवम् १३९
 यःपठेच्छृणुयाद्वापिव्रतषष्ठिमनुत्तमाम्
 मन्वंतरशतंसोपिगंधर्वाधिपतिर्भवेत् १४०

षष्टिव्रतंभारतपुराणयमेतत्तवोदितंविश्वजनीनमद्य
 श्रोतुंयदीच्छातवराजराजशृणुद्विजातेःकरणीयमेतत् १४१
 नैर्मल्यंभावशुद्धिश्चविनास्नानंनविद्यते
 तस्मान्मनोविशुद्ध्यर्थस्नानमादौविधीयते १४२
 अनुद्धृतैरुद्धृतैर्वाजलैःस्नानंसमाचरेत्
 तीर्थप्रकल्पयेद्विद्वान्मूलमंत्रेणमंत्रवित् १४३
 नमोनारायणायेतिमूलमंत्रउदाहृतः
 सदर्भपाणिर्विधिनात्राचांतःप्रयतःशुचिः १४४
 चतुर्हस्तसमायुक्तंचतुरश्रंसंमततः
 प्रकल्प्यावाहयेद्गंगामेभिर्मंत्रैर्विचक्षणः १४५
 विष्णोःपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुदेवता
 त्राहिनस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात् १४६
 तिस्रःकोटयोर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत्
 दिविभुव्यंतरिक्षेचतानितेसंतिजाह्नवि १४७
 नंदिनीत्येवतेनामदेवेषुनलिनीतिच
 दक्षापृथ्वीचसुभगाविश्वकायाशिवासिता १४८
 विद्याधरीसुप्रसन्नातथालोकप्रसादिनी
 क्षेमाचजाह्नवीचैवशांताशांतिप्रदायिनी १४९
 एतानिपुराणानामानिस्नानकालेप्रकीर्तयेत्
 भवेत्सन्निहितातत्रगंगान्निपथगामिनी १५०
 सप्तवाराभिजप्तेनकरसंपुरयोजितम्
 मूर्ध्निकुर्याञ्जलंभूयस्त्रिचतुःपंचसप्तधा १५१
 स्नानंकुर्यान्मृदातद्वदामंत्रयतुविधानतः
 अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे १५२
 मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतम्
 उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना १५३
 नमस्तेसर्वलोकानांप्रभवोरणिसुव्रते
 एवंस्नात्वाततःपश्चादाचम्यतुविधानतः १५४
 उत्थायवाससीशुभ्रेषुद्धेतुपरिधायवै
 ततस्तुतर्पणंकुर्यात्त्रैलोक्याप्यायनायवै १५५

ब्रह्माण्तर्पयेत्पूर्वविष्णुरुद्रंप्रजापतीन्
 देवायक्षास्तथानागागंधर्वाप्सरसांगणाः १५६
 क्रूरास्सर्पाःसुपर्णाश्चतरवोजंभकादयः
 विद्याधराजलधरास्तथैवाकाशगामिनः १५७
 निराधाराश्चयेजीवापापधर्मरताश्चये
 तेषामाप्यायनायैतद्दीयतेसलिलंमया १५८
 कृतोपवीतोदेवेभ्योनिवीतीचभवेत्ततः
 मनुष्यांस्तर्पयेद्भक्त्याऋषिपुत्रानृषींस्तथा १५९
 सनकश्चसनंदश्चतृतीयश्चसनातनः
 कपिलश्चासुरिश्चैववोढुःपंचशिखस्तथा १६०
 सर्वेतेतृप्तिमायांतुमद्दत्तेनांबुनासदा
 मरीचिमत्र्यंगिरसौपुलस्त्यंपुलहंक्रतुम् १६१
 प्रचेतसंवसिष्ठंचभृगुंनारदमेवच
 देवब्रह्मऋषीन्सर्वांस्तर्पयेत्साक्षतोदकैः १६२
 अपसव्यंततःकृत्वासव्यंजानुचभूतले
 अग्निष्वात्तांस्तथासौम्यान्हविष्मंतस्तथोष्मपान् १६३
 सुकालिनोबर्हिषदस्तथाचैवाज्यपान्पुनः
 संतर्पयेत्पितृन्भक्त्यासतिलोदकचंदनैः १६४
 सदर्भपाणिर्विधिनापितृन्स्वांस्तर्पयेत्ततः
 पित्रादीन्नामगोत्रेणतथामातामहानपि १६५
 संतर्प्यविधिवद्भक्त्याइमंमंत्रमुदीरयेत्
 योबांधवाबांधवायेयेन्यजन्मनिबांधवाः १६६
 तेतृप्तिमखिलायांतुयेप्यस्मत्तोयकांक्षिणः
 आचम्यविधिनासम्यगालिखेत्पद्मग्रतः १६७
 साक्षताद्भिस्सपुष्पाभिःसतिलारुणचंदनैः
 अर्घ्यदद्यात्प्रयत्नेनसूर्यनामानुकीर्तनैः १६८
 नमस्तेविश्वरूपायनमस्तेविष्णुरूपिणे
 सर्वदेवनमस्तेस्तुप्रसीदममभास्कर १६९
 दिवाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते
 एवंसूर्यनमस्कृत्यत्रिःकृत्वाचप्रदक्षिणम् १७०

द्विजंगांकांचनंचैवदृष्ट्वास्पृष्ट्वागृहंब्रजेत्
 स्वगेहस्थांततःपुरयांप्रतिमांचापिपूजयेत् १७१
 भोजनंचततःपश्चाद्द्विजपूर्वचकारयेत्
 अनेनविधिनासर्वऋषयःसिद्धिमागताः १७२

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेस्नानविधिर्नामविंशोऽध्यायः २०

एकविंशतितमोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

आसीत्पुराबृहत्कल्पेधर्ममूर्तिर्जनाधिपः
 सुहृच्छक्रस्यनिहतायेनदैत्यास्सहस्रशः १
 सोमसूर्यादयोयस्यतेजसाविगतप्रभाः
 भवंतिशतशोयेनदानवाश्चपराजिताः २
 यथेच्छरूपधारीचमानुषोप्यपराजितः
 तस्यभानुमतीभार्यासतीत्रैलोक्यसुंदरी ३
 लक्ष्मीसदृशरूपेणनिर्जितामरसुंदरी
 राज्ञस्तस्याग्रमहिषीप्राणेभ्योपिगरीयसी ४
 दशनारीसहस्राणांमध्येश्रीरिवराजते
 नृपकोटिसहस्रेणनकदाचित्समुच्यते ५
 कदाचिदास्थानगतःपप्रच्छस्वपुरोहितम्
 विंस्मयेनावृतोनत्वावसिष्ठमृषिसत्तमम् ६
 भगवन्केनधर्मेणममलक्ष्मीरनुत्तमा
 कस्माच्चविपुलंतेजोमच्छरीरेसदोत्तमम् ७
 वसिष्ठउवाच

पुरालीलावतीनामवेश्याशिवपरायणा
 तथादत्तश्चतुर्दश्यांपुष्करेलवणाचलः ८
 हेमवृक्षामरैःसार्द्धयथावद्विधिपूर्वकं
 शूद्रःसुवर्णकारश्चकर्मकृत्सोभवत्तदा ९
 भृत्योलीलावतीगेहेतेनहैमाविनिर्मिताः
 तरवोहेमपुष्पाश्चश्रद्धायुक्तेनपार्थिव १०
 अतिरूपेणसंपन्नाघटितास्तेसुशोभनाः

धर्मकार्यमितिज्ञात्वानगृहीतंचवेतनम् ११
 उज्ज्वालिताश्चतेपत्न्यासुवर्णमयपादपाः
 लीलावतीगृहेचापिपरिचर्याचपार्थिव १२
 कृताताभ्यामशाठ्येनद्विजशुश्रूषणादिका
 साचलीलावतीवेश्याकालेनमहतानघ १३
 सर्वपापविनिर्मुक्ताजगामशिवमंदिरम्
 योसौसुवर्णकारश्चदरिद्रोप्यतिसत्त्ववान् १४
 नमूल्यमादाद्वेश्यातःसभवानिहसांप्रतम्
 सप्तद्वीपपतिर्जातःसूर्यायुतसमप्रभः १५
 ययासुवर्णकारस्यतरवोहेमनिर्मिताः
 सम्यगुज्ज्वलिताःपत्न्यासेयंभानुमतीतव १६
 तस्मान्नृलोकेष्वपराजितस्त्वमारोग्यसौभाग्ययुताचलक्ष्मीः
 तस्मात्त्वमप्यत्रविधानपूर्वधान्याचलादीन्नृपतेकुरुष्व १७
 पुलस्त्यउवाच
 तथेतिसंपूज्यसुधर्ममूर्तिर्वचोवसिष्ठस्यददौचसर्वान्
 धान्याचलादीन्विधिनास्मरारेर्लोकंगतोसौसुरपूज्यमानः १८
 पश्येद्यदीमानुपनीयमानान्स्पृशेन्मनुष्यैरिहदीयमानान्
 शृणोतिभक्त्याथमतिंददातिविकल्मषःसोपिदिवंप्रयाति १९
 दुःस्वप्नप्रशममुपैतिपठयमानैःशैलेन्द्रैर्भवभयभेदनैर्मनुष्यः
 यःकुर्यात्किमुनृपपुंगवेहसम्यक्शांतात्मासकलगिरींद्रसंप्रदानम् २०
 भीष्मउवाच
 किमभीष्टवियोगशोकसंधानलमुद्धर्तुमुपोषणंब्रतंवा
 विभवध्रुवकारिभूतलेस्मिन्भवभीतेरपिसूदनंचपुंसः २१
 पुलस्त्यउवाच
 परिपृष्टमिदंजगत्प्रियंतेविबुधानामपिदुर्लभंमहत्त्वात्
 तवभक्तिमतस्तथापिवक्ष्येव्रतमिंद्रासुरमानवेषुगुह्यम् २२
 पुण्यमाश्रयुजेमासिविशोकद्वादशीव्रतम्
 दशम्यांलघुभुग्विद्वान्प्रारभेतयमेनतु २३
 उदङ्मुखःप्राङ्मुखोवादंतधावनपूर्वकम्
 एकादश्यांनिराहारःसम्यगभ्यर्च्यकेशवम् २४

श्रियंचाभ्यर्च्यविधिवद्भोक्षयेऽहचापरेहनि
 एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः २५
 स्नानंसर्वौषधैःकुर्यात्पंचगव्यजलेनतु
 शुभ्रमाल्यांबरधरःपूजयेच्छ्रीशमुत्पलैः २६
 विशोकायनमःपादौजंघेचवरदायवै
 श्रीशायजानुनीतद्वदूरूचजलशायिने २७
 कंदर्पायनमोगुह्यंमाधवायनमःकटिं
 दामोदरायेत्युदरंपार्श्वेचविपुलायवै २८
 नाभिंचपद्मनाभायहृदयंमन्मथायवै
 श्रीधरायविभोर्वक्षःकरौमधुभिदेनमः २९
 वैकुण्ठायनमःकंठमास्यंपद्ममुखायवै
 नासामशोकनिधयेवासुदेवायचाक्षिणी ३०
 ललाटंवामनायेतिहरयेचपुनर्भुवौ
 अलकंमाधवायेतिकिरीटंविश्वरूपिणे ३१
 नमःसर्वात्मनेतद्वच्छिरइत्यभिपूजयेत्
 एवंसंपूज्यगोविंदंधूपमाल्यानुलेपनैः ३२
 ततस्तुमंडलंकृत्वास्थंडिलंकारयेन्मृदा
 चतुरश्रंसमंताच्चरत्निमात्रमुदकप्लवम् ३३
 श्लक्ष्णंहृद्यंचपरितोवप्रत्रयसमावृतम्
 त्रिरंगुलोच्छिरतावप्रास्तद्विस्तारोद्विरंगुलः ३४
 स्थंडिलस्योपरिष्ठात्तुभित्तिरष्टांगुलाभवेत्
 नदीवालुकयासूर्येणलक्ष्म्याःप्रतिकृतिंन्यसेत् ३५
 स्थंडिलेसूर्यमध्यस्थलक्ष्मीमभ्यर्चयेद्बुधः
 नमोदेव्यैनमःशांत्यैनमोलक्ष्म्यैनमःश्रिये ३६
 नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैसृष्ट्यैदृष्ट्यैनमोनमः
 विशोकादुःखनाशायविशोकावरदास्तुते ३७
 विशोकामेस्तुसंपत्त्यैविशोकासर्वसिद्धये
 ततःशुभ्रांबरैःसूर्यवेष्ट्यसंपूजयेत्फलैः ३८
 भक्ष्यैर्नानाविधैस्तद्वत्सुवर्णकमलेनच
 राजतीषुचपात्रीषुन्यसेद्दर्भोदकंबुधः ३९

ततस्तुनृत्यगीतानिकारयेत्सकलांनिशाम्
 यामत्रयेव्यतीतेतुततउत्थायमानवः ४०
 अभिगम्यचविप्राणांमिथुनानिचपूजयेत्
 शक्तितस्त्रीणिचैकंवावस्त्रमाल्यानुलेपनैः ४१
 शयनस्थानिपूज्यानिनमोस्तुजलशायिने
 ततस्तुगीतवाद्येनरात्र्यांजागरणेकृते ४२
 प्रभातेचततःस्नानंकृत्वादांपत्यमर्चयेत्
 भोजयेच्चयथाशक्तिवित्तशाठ्येनवर्जितः ४३
 भक्त्याश्रुत्वापुराणानितद्दिनंचातिवाहयेत्
 अनेनविधिनासर्वमासिमासिसमाचरेत् ४४
 व्रतांतेशयनंदद्याद्गुडधेनुसमन्वितं
 सोपधानंसविश्रामंस्वास्तरावरणंशुभं ४५
 यथालक्ष्मीर्नरेशत्वांनपरित्यज्यगच्छति
 तथासुरूपतारोग्यमशोकंचास्तुमेसदा ४६
 यथादेवेनरहितानलक्ष्मीर्जायतेक्वचित्
 तथाविशोकतामेस्तुभक्तिरग्याचकेशवे ४७
 मंत्रेणानेनशयनंगुडधेनुसमन्वितं
 सूर्यश्चलक्ष्म्यासहितोदातव्योभूतिमिच्छता ४८
 उत्पलंकरवीरंवाप्यम्लानंचैवकुंकुमं
 केतकंसिंधुवारंचमल्लिकागंधपाटला ४९
 कदंबंकुब्जकंजातीशस्तान्येतानिसर्वदा
 भीष्मउवाच
 गुडधेनुविधानंचसमाचक्ष्वमुनीश्वर ५०
 किंरूपाकेनमंत्रेणदातव्यातदिहोच्यतां
 पुलस्त्यउवाच
 गुडधेनुविधानस्ययद्रूपमिहयत्फलम् ५१
 तदिदानींप्रवक्ष्यामिसर्वपापविनाशनम्
 कृष्णाजिनंचतुर्हस्तंप्राग्ग्रीवंविन्यसेद्भुवि ५२
 गोमयेनानुलिप्तायांदर्भानास्तीर्यसर्वतः
 लघ्वेणकाजिनंतद्वत्त्वत्संचपरिकल्पयेत् ५३

प्राङ्मुखीकल्पयेद्धेनुंमृदावागांसवत्सकां
 उत्तमागुडधेनुःस्यात्सदाभारचतुष्टयं ५४
 वत्संभारेणकुर्वीतभाराभ्यामध्यमास्मृता
 अर्द्धभारेणवत्सस्स्यात्कनिष्ठाभारकेणतु ५५
 चतुर्थांशेनवत्सःस्याद्गृहवित्तानुसारतः
 धेनुवत्सौकृतौचोभौसितसूक्ष्मांबरावृतौ ५६
 शुक्तिकर्णाविक्षुपादौशुचिमुक्ताफलेक्ष्णौ
 सितसूत्रसिराजालौसितकंबलकंबलौ ५७
 ताम्रगंडकपृष्ठौद्वौसितचामरलोमकौ
 विद्रुमभ्रूयुगावेतौनवनीतस्तनान्वितौ ५८
 काञ्चनाक्षियुगोपेताविन्द्रनीलकनीनिकौ
 क्षौमपुच्छौकांस्यदोहौशुभ्रातिकमनीयकौ ५९
 सुवर्णशृंगाभरणौराजताढ्यखुरौचतौ
 नानाफलसमायुक्तौघ्राणगंधकरंडकौ ६०
 इत्येवंरचयित्वातुधूपदीपैस्तथार्चयेत्
 यालक्ष्मीस्सर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता ६१
 धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु
 विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीःस्वाहायाचविभावसौ ६२
 चंद्रार्कशक्रशक्तिर्यासाधेनुर्वरदास्तुमे
 स्वधात्वंपितृमुख्यानांस्वाहायज्ञभुजांयतः ६३
 सर्वपापहराधेनुस्तस्माद्भूतिंप्रयच्छमे
 एवमामंत्र्यतांधेनुंब्राह्मणायनिवेदयेत् ६४
 विधानमेतद्धेनूनांसर्वासामपिपठयते
 यास्तुपापविनाशिन्यःपठयंतेदशधेनवः ६५
 तासांस्वरूपंवक्ष्यामिनामानिचनराधिप
 प्रथमागुडधेनुःस्याद्घृतधेनुरथापरा ६६
 तिलधेनुस्तृतीयाचचतुर्थीजलनामिका
 क्षीरधेनुःपंचमीचमधुधेनुस्तथापरा ६७
 सप्तमीशर्कराधेनुरष्टमीदधिकल्पिता
 रसधेनुश्चनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः ६८

कुंभास्स्यूरसधेनूनामितरासांस्वराशयः
 सुवर्णधेनुंचाप्यत्रकेचिदिच्छंतिमानवाः ६६
 नवनीतेनतैलैश्चतथान्येपिमहर्षयः
 एतदेवविधानंस्यात्तएवोपस्करास्मृताः ७०
 मंत्रावाहनसंयुक्ताःसदापर्वणिपर्वणि
 यथाश्राद्धंप्रदातव्याभुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ७१
 गुडधेनुप्रसंगेनसर्वास्तवमयोदिताः
 अशेषयज्ञफलदाःसर्वपापहराःशुभाः ७२
 ब्रतानामुत्तमंयस्माद्विशोकद्वादशीव्रतम्
 तदंगत्वेनचैवात्रगुडधेनुःप्रशस्यते ७३
 अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपातेतथापुनः
 गुडधेन्वादयोदेयाउपरागादिपर्वसु ७४
 विशोकद्वादशीचैषासर्वपापहराशुभा
 यामुपोष्यनरोयातितद्विष्णोःपरमंपदम् ७५
 इहलोकेससौभाग्यमायुरारोग्यमेवच
 वैष्णवंपुरमाप्नोतिमरणेस्मरणंहरेः ७६
 नवार्बुदसहस्राणिदशचाष्टौचधर्मवित्
 नशोकदुःखदौर्गत्यंतस्यसंजायतेनृप ७७
 नारीवाकुरुतेयातुविशोकद्वादशीमिमां
 नृत्यगीतपरानित्यंसापितत्फलमाप्नुयात् ७८
 यस्मादग्रेहरेर्नृत्यमनन्तंगीतवादनम्
 इतिपठतियइत्थंयःशृणोतीहसम्यक्
 मधुमुरनरकारेर्चनंवाथपश्येत् ७९
 मतिमपिचजनानांयोददातीन्द्रलोके
 सवसतिविबुधौघैःपूज्यतेकल्पमेकम्
 भीष्मउवाच
 भगवन्श्रोतुमिच्छामिदानमाहात्म्यमुत्तमम् ८०
 यदक्षयंपरेलोकेदेवर्षिगणपूजितम्
 पुलस्त्यउवाच
 मेरोःप्रदानंवक्ष्यामिदशधानृपसत्तम ८१

यत्प्रदातानंतलोकान्प्राप्नोतिसुरपूजितान्
 पुराणेषुचवेदेषुयज्ञेष्वायतनेषुच ८२
 नतत्फलमधीतेषुकृतेष्विहयदश्नुते
 तस्माद्दानंप्रवक्ष्यामिपर्वतानामनुक्रमात् ८३
 प्रथमोधान्यशैलःस्यादिद्वतीयोलवणाचलः
 गुडाचलस्तृतीयस्तुचतुर्थोहेमपर्वतः ८४
 पंचमस्तिलशैलस्स्यात्षष्ठःकार्पासपर्वतः
 सप्तमोघृतशैलःस्याद्रत्नशैलस्तथाष्टमः ८५
 राजतोनवमस्तद्वद्दशमःशर्कराचलः
 वक्ष्येविधानमेतेषांयथावदनुपूर्वशः ८६
 अयनोवेपुरायेव्यतीपातेदिनक्षये
 शुक्लपक्षे तृतीयायामुपरागेशशिक्षये ८७
 विवाहोत्सवयज्ञेषुद्वादश्यामथवापुनः
 शुक्लायांपंचदश्यांवापुरायर्क्षेवाविधानतः ८८
 धान्यशैलादयोदेयाःकार्तिक्यांज्येष्ठपुष्करे
 तीर्थेष्वायतनेवापिगोष्ठेवाभवनांगणे ८९
 मंडपंकारयेद्भक्त्याचतुरश्रमुदङ्मुखम्
 प्रागुदक्प्रवरांपुरायंप्राङ्मुखंवाविधानतः ९०
 गोमयेनानुलिप्तायांभूमावास्तीर्यवैकुशान्
 तन्मध्येपर्वतंकुयाद्विष्कंभंपर्वतान्वितम् ९१
 धान्यद्रोणसहस्रेणभवेद्द्विरिरिहोत्तमः
 मध्यमःपंचशतकैःकनिष्ठश्चत्रिभिःशतैः ९२
 मेरुर्महाव्रीहिमयस्तुमध्येसुवर्णवृक्षत्रयसंयुतःस्यात्
 मूर्द्धन्यवस्थानमथांबरेणकार्यत्वेनेकंचपुनर्द्विजाग्रथैः ९३
 चत्वारिशृंगाणिचराजतानिनितंबभागात्रपिराजतास्स्युः
 पूर्वेणमुक्ताफलवज्रयुक्तोयाम्येनगोमेदकपद्मरागैः ९४
 पश्चाच्चगारुत्मतनीलरत्नैःसौम्येनवैडूर्यकपुष्परागैः
 श्रीखंडखंडैरभितःप्रवालैर्लतान्वितोमौक्तिकप्रस्तराढ्यः ९५
 ब्रह्माथविष्णुर्भगवान्पुरारिर्दिवाकरोप्यत्रहिरण्यमयःस्यात्
 तथेक्षुवंशावृतकंदरस्तुघृतोदकप्रस्रवणोदिशासु ९६

शुभ्रांबराण्यंबुधरावलिस्यात् पूर्वेणपीतानिचदक्षिणेन
 वासांसिपश्चादथकर्बुराणिरक्तानिचैवोत्तरतोघनानि ६७
 रौप्यान्महेंद्रप्रमुखांस्तथाऽष्टौसंस्थाप्यलोकाधिपतीन्वरमेषा
 नानावनालीचसमंततःस्यान्मनोरमम्माल्यविलेपनंच ६८
 वितानकंचोपरिपंचवर्णमम्लानपुष्पाभरणंसितंच
 इत्थंनिवेश्यामरशैलमग्रयंमेरोस्तुविष्कंभगिरीन्वरमेषा ६९
 तुरीयभागेनचतुर्दिशंचसंस्थापयेत्पुष्पविलेपनाढ्यम्
 पूर्वेणमंदरमनेकफलैश्चयुक्तं कामेनकांचनमयेनविराजमानम् १००
 याम्येनगंधमदनोविनिवेशनीयोगोधूमसंचयमयःकलधौतवांश्च
 हैमेनयज्ञपतिनाघृतमानसेनवस्त्रेणराजतवनैश्चससंयुतःस्यात् १०१
 पश्चात्तिलाचलमनेकसुगंधपुष्पसौवर्णपिप्पलहिरण्यमयहंसयुक्तम्
 आकारयेद्रजतपुष्पवनेनतद्द्वस्त्रान्वितंदधिसितोदसरस्तथाग्रे १०२
 संस्थाप्यतंविपुलशैलमथोत्तरेणशैलंसुपार्श्वमपिमाषमयंसवस्त्रम्
 पुष्पैश्चहेमवटपादपशेखरंतमाकारयेत्कनककेतुविराजमानम् १०३
 माक्षीकभद्रसरसाचवनेनतद्द्वद्रौप्येणभासुरवितानयुतंविधाय
 होमश्चतुर्भिरथवेदपुराणविद्भिर्दत्तैरनिंघचरिताकृतिभिर्द्विजैः १०४
 पूर्वेणहस्तमितमत्रविधायकुंडंकार्यस्तिर्यवघृतेनसमित्कुशैश्च
 रात्रौचजागरमनुद्धतगीतरूपैरावाहनंचकथयामिशिलोच्चयानाम् १०५
 त्वंसर्वदेवगणधामनिधेविरुद्धमस्मद्गृहेष्वमरपर्वतनाशयाशु
 क्षेमंविधत्स्वकुरुशांतिमनुत्तमांचसंपूजितःपरमभक्तिमतामयाहि १०६
 त्वमेवभगवानीशोब्रह्माविष्णुर्दिवाकरः
 मूर्तामूर्तमयंबीजमतःपाहिसनातन १०७
 यस्मात्त्वंलोकपालानांविश्वमूर्तेश्चमंदिरम्
 रुद्रादित्यवसूनांचतस्माच्छान्तिंप्रयच्छमे १०८
 यस्मादशून्यममरैर्नारीभिश्चशिरस्तव
 तस्मान्मामुद्धरामुष्माहुःखसंसारसागरात् १०९
 एवमभ्यर्च्यतंमेरुमंदरंचाभिपूजयेत्
 यस्माच्चैत्ररथेनत्वंभद्राश्वेनचपर्वत ११०
 शोभसेमंदरक्षिप्रमतस्तुष्टिकरोभव
 यस्माच्चूडामणिर्जंबूद्वीपेत्वंगंधमादन १११

गंधर्वगणशोभावांस्ततःकीर्तिर्दृढास्तुमे
 यस्मात्त्वंकेतुमालेनवैभ्राजेनवनेनच ११२
 हिरण्मयाश्मशोभावांस्तस्मात्पुष्टिर्ध्रुवास्तुमे
 उत्तरैःकुरुभिर्यस्मात्सावित्रेणवनेनच ११३
 सुपार्श्वराजसेनित्यमतःश्रीरक्षयास्तुमे
 एवमामंत्र्यतान्सर्वान्प्रभातेविमलेपुनः ११४
 स्नात्वातुगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमं
 विष्कंभपर्वतान्दद्यादृत्विग्भ्यःक्रमशोनृप ११५
 गावोदेयाश्चतुर्विंशदथवादशपार्थिव
 शक्तितःसप्तचाष्टौवापंचदद्यादशक्तिमान् ११६
 एकापिगुरवेदेयाकपिलाथपयस्विनी
 पर्वतानामशेषाणामेषएवविधिःस्मृतः ११७
 तएवपूजनेमंत्रास्तएवोपस्कराःस्मृताः
 ग्रहाणांलोकपालानांब्रह्मादीनांचसर्वतः १८
 स्वमंत्रेणैवसर्वेषुहोमःशैलेषुपठ्यते
 उपवासीभवेन्नित्यमशक्तौनक्तमिष्यते ११९
 विधानंसर्वशैलानांक्रमशःशृणुपार्थिव
 दानेषुचैवयेमंत्राःपर्वतेषुयथाफलम् १२०
 अन्नंब्रह्मयतःप्रोक्तमन्नंप्राणाःप्रकीर्तिताः
 अन्नाद्भवंतिभूतानिजगदन्नेनवर्धते १२१
 अन्नमेवयतोलक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः
 धान्यपर्वतरूपेणपाहितस्मान्नगोत्तम १२२
 अनेनविधिनायस्तुदद्याद्धान्यमयंगिरिम्
 मन्वंतरशतंसाग्रंदेवलोकेमहीयते १२३
 अप्सरोगणगंधर्वैराकीर्णेनविराजितः
 विमानेनदिवःपृष्ठमायातिनृपसत्तम १२४
 कर्मक्षयेराजराज्यमाप्नोतीहनसंशयः
 अथातःसंप्रवक्ष्यामिलवणाचलमुत्तमम् १२५
 यत्प्रदानान्नरोलोकमाप्नोतिशिवसंयुतम्
 उत्तमःषोडशद्रोणैःकर्तव्योलवणाचलः १२६

मध्यमश्चतदर्धेनचतुर्भिरधमस्मृतः
 वित्तहीनोयथाशक्तिद्रोणादूर्ध्वचकारयेत् १२७
 चतुर्थांशेनविष्कंभपर्वतान्कारयेत्पृथक्
 विधानंपूर्ववत्कुर्याद्ब्रह्मादीनांचसर्वदा १२८
 तद्वद्धेममयंसर्वलोकपालनिवेशनम्
 सरांसिवनवृक्षादितद्वच्चान्यान्निनिवेशयेत् १२९
 कुर्याज्जागरमत्रापिदानमंत्रान्निबोधत
 सौभाग्यरससंयुक्तोयतोयंलवणेरसः १३०
 तदात्मकत्वेनचमांपाह्यापन्नंगोत्तम
 यस्मादन्येरसाःसर्वेनोत्कटालवणंविना १३१
 प्रियश्चशिवयोर्नित्यंतस्माच्छांतिप्रदोभव
 विष्णुदेहसमुद्भूतोयस्मादारोग्यवर्धनः १३२
 तस्मात्पर्वतरूपेणपाहिसंसारसागरात्
 अनेनविधिनायस्तुदद्याल्लवणपर्वतम् १३३
 उमालोकेवसेत्कल्पंततोयातिपरांगतिम्
 अतःपरंप्रवक्ष्यामिगुडपर्वतमुत्तमम् १३४
 यत्प्रदानान्नरःस्वर्गप्राप्नोतिसुरपूजितः
 उत्तमोदशभिर्भरैर्मध्यमःपंचभिर्मतः १३५
 त्रिभिर्भरैःकनिष्ठःस्यात्तदर्धेनाल्पवित्तवान्
 तद्वदामंत्रणंपूजांहैमवृक्षान्सुरार्चनं १३६
 विष्कंभपर्वतांस्तद्वत्सरांसिवनदेवताः
 होमंजागरणंतद्वल्लोकपालाधिवासनम् १३७
 धान्यपर्वतवत्कुर्यादिमंमंत्रमुदीरयेत्
 यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरोयंजनार्दनः १३८
 सामवेदस्तुवेदानांमहादेवस्तुयोगिनां
 प्रणवःसर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा १३९
 तथारसानांप्रवरःसदैवेक्षुरसोमतः
 ममतस्मात्परांलक्ष्मींददातुगुडपर्वतः १४०
 यस्मात्सौभाग्यदायिन्याधामत्वंगुडपर्वत
 निर्मितश्चासिंपार्वत्यातस्मान्मांपाहिसर्वदा १४१

अनेनविधिनायस्तुदद्याद्गुडमयंगिरिम्
 संपूज्यमानोगंधर्वैर्गौरीलोकेमहीयते १४२
 पुनःकल्पशतांतेचसप्तद्वीपाधिपोभवेत्
 आयुरारोग्यसंपन्नःशत्रुभिश्चापराजितः १४३
 अथपापहरंवक्ष्येसुवर्णाचलमुत्तमम्
 यस्यप्रदानाद्भवनंवैरिंचंयांतिमानवाः १४४
 उत्तमःपलसाहस्रोमध्यमःपंचभिःशतैः
 तदर्धेनाधमस्तद्द्वदल्पवित्तोपिमानवः १४५
 दद्यादेकपलाद्दूर्ध्वयथाशक्तिविमत्सरः
 धान्यपर्वतवत्सर्वविदध्याद्राजसत्तम १४६
 विष्कंभशैलांस्तद्वच्चमृत्विग्भ्यःप्रतिपादयेत्
 नमस्तेसर्वबीजायब्रह्मगर्भायवैनमः १४७
 यस्मादनंतफलदस्तस्मात्पाहिशिलोच्चय
 यस्मादग्रेरपत्यंत्वंयस्मात्पुत्रोजगत्पतेः १४८
 हेमपर्वतरूपेणतस्मात्पाहिनगोत्तम
 अनेनविधिनायस्तुदद्यात्कनकपर्वतम् १४९
 सयातिपरमंब्रह्मलोकमानंदकारकम्
 तत्रकल्पशतंतिष्ठेत्ततोयातिपरांगतिम् १५०
 अथातःसंप्रवक्ष्यामितिलशैलंविधानतः
 यत्प्रदानान्नरोयातिविष्णुलोकमनुत्तमम् १५१
 उत्तमोदशभिद्रोणैर्मध्यमःपंचभिःस्मृतः
 त्रिभिःकनिष्ठोराजेंद्रतिलशैलःप्रकीर्तितः १५२
 पूर्ववच्चापरंसर्वविष्कंभपर्वतादिकम्
 दानमंत्रंप्रवक्ष्यामियथाचनृपपुंगव १५३
 यस्मान्मधुवधेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः
 तिलाःकुशाश्चमाषाश्चतस्माच्छांतिप्रदोभव १५४
 हव्यकव्येषुयस्माच्चतिलाएवहिरक्षणम्
 लक्ष्मींचकुरुशैलेंद्रतिलाचलनमोस्तुते १५५
 इत्यामंत्र्यचयोदद्यात्तिलाचलमनुत्तमम्
 सवैष्णवंपदंयातिपुनरावृत्तिदुर्लभम् १५६

कार्पासपर्वतश्चैवविंशद्भारैरिहोत्तमः
 दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः कनिष्ठः पंचभिर्मतः १५७
 भारेणाल्पधनोदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः
 धान्यपर्वतवत्सर्वमासाद्यंराजसत्तम १५८
 प्रभातायांचशर्वर्यादद्यादिदमुदीरयेत्
 त्वमेवावरणंयस्माल्लोकानामिहसर्वदा १५९
 कार्पासाद्रेणमस्तस्मादघौघध्वंसनोभव
 इतिकार्पासशैलेन्द्रंयोदद्याच्छर्वसंनिधौ १६०
 रुद्रलोकेवसेत्कल्पंततोरजाभवेदिह
 अथातःसंप्रवक्ष्यामिघृताचलमनुत्तमम् १६१
 तेजोमयंघृतंपुरयंमहापातकनाशनम्
 विंशत्याघृतकुंभानामुत्तमः स्याद्घृताचलः १६२
 दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः पंचभिस्त्वधमः स्मृतः
 अल्पवित्तोपिकुर्वीतद्वाभ्यामिहविधानतः १६३
 विष्कम्भपर्वतांस्तद्वच्चतुर्भागेनकल्पयेत्
 शालितंडुलपात्राणिकुंभोपरिनिवेशयेत् १६४
 कारयेत्संहतानुच्चान्यथाशोभंविधानतः
 वेष्टयेच्छुक्लवासोभिरिन्दुदंडफलादिकैः १६५
 धान्यपर्वतवत्सर्वंविधानमिहपठयते
 अधिवासनपूर्वंहितद्वद्धोमसुरार्चनम् १६६
 प्रभातायांचशर्वर्यागुरवेविनिवेदयेत्
 विष्कम्भपर्वतांस्तद्वद्वृत्विग्भ्यः शांतमानसः १६७
 संयोगाद्घृतमुत्पन्नंयस्मादमृततेजसि
 तस्माद्घृतार्चिर्विश्वात्माप्रीयतामत्रशंकर १६८
 यस्मात्तेजोमयं ब्रह्मघृतेचैवव्यवस्थितम्
 घृतपर्वतरूपेणतस्मान्नः पाहिभूधर १६९
 अनेनविधिनादद्याद्घृताचलमनुत्तमम्
 महापातकयुक्तोपिलोकमायातिशांभवम् १७०
 हंससारसयुक्तेनकिंकिणीजालमालिना
 विमानेनाप्सरोभिश्चसिद्धविद्याधरैर्वृतः १७१

विचरेत्पितृभिः सार्धयावदाभूतसंप्लवम्
 अथातः संप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमनुत्तमम् १७२
 मुक्ताफलसहस्रेणपर्वतस्स्यादनुत्तमः
 मध्यमःपंचशतिकस्त्रिंशतेनाधमःस्मृतः १७३
 चतुर्थांशेनविष्कंभपर्वताःस्युःसमन्ततः
 पूर्वेणवज्रगोमेदैर्दक्षिणेनेन्द्रनीलकैः १७४
 पुष्यरागैर्युतःकार्योविद्विर्गंधमादनः
 वैडूर्यविद्रुमैःपश्चात्संमिश्रोविपुलाचलः १७५
 पद्मरागैःससौवर्णैरुत्तरेणापिविन्यसेत्
 धान्यपर्वतवत्सर्वमत्रापिपरिकल्पयेत् १७६
 तद्वदावाहनंकृत्वावृक्षान्देवांश्चकांचनान्
 पूजयेत्पुष्पगन्धाद्यैःप्रभातेस्याद्विसर्जनम् १७७
 पूर्ववद्गुरुऋत्विग्भ्यइमंमंत्रमुदीरयेत्
 यथादेवगणाःसर्वेसर्वरत्नेष्ववस्थिताः १७८
 त्वंचरत्नमयोनित्यमतःपाहिमहाचल
 यस्माद्रत्नप्रदानेनतुष्टिमेतिजनार्दनः १७९
 पूजामंत्रप्रसादेनतस्मान्नःपाहिपर्वत
 अनेनविधिनायस्तुदद्याद्रत्नमयंगिरिम् १८०
 सयातिवैष्णवंलोकममरेश्वरपूजितः
 यावत्कल्पशतंसाग्रंवसेत्तत्रनराधिप १८१
 रूपारोग्यगुणोपेतःसप्तद्वीपाधिपोभवेत्
 ब्रह्महत्यादिकंकिंचिदत्रामुत्राथवाकृतम् १८२
 तत्सर्वनाशमायातिगिरिर्वज्राहतोयथा
 अथातःसंप्रवक्ष्यामिरौप्याचलमनुत्तमम् १८३
 यत्प्रदानान्नरोयातिसोमलोकंनरोत्तम
 दशभिःपलसाहस्रैरुत्तमोरजताचलः १८४
 पंचभिर्मध्यमःप्रोक्तस्तदर्धेनाधमःस्मृतः
 अशक्तोविंशतेरुद्ध्वंकारयेच्छक्तितःसदा १८५
 विष्कंभपर्वतांस्तद्वत्तुरीयांशेनकल्पयेत्
 पूर्ववद्राजतान्कुर्यान्मंदरादीन्विधानतः १८६

कलधौतमयांस्तद्वल्लोकेशान्कारयेद्बुधः
 ब्रह्मविष्णवर्कवान्कार्योनितांबोत्रहिरण्यमयः १८७
 राजतंस्यात्तदन्येषांपर्वतांनाचकांचनम्
 शेषंचपूर्ववत्कुर्याद्धोमजागरणादिकम् १८८
 दद्यात्तद्वत्प्रभातेतुगुरुरौप्यपर्वतम्
 विष्कंभशैलानृत्विग्भ्यःपूज्यवस्त्रविभूषणैः १८९
 इमंमंत्रंपठन्दद्याद्दर्भपाणिर्विमत्सरः
 पितृणांवल्लभंयस्मादिन्दोर्वाशंकरस्यच १९०
 रजतंपाहितस्मान्नःशोकसंसारसागरात्
 इत्थंनिवेश्योदद्याद्रजताचलमुत्तमम् १९१
 गवामयुतसाहस्रफलमाप्नोतिमानवः
 सोमलोकेसगंधर्वैःकिन्नराप्सरसांगणैः १९२
 पूज्यमानोवसेद्विद्वान्यावदाभूतसंप्लवम्
 अथातःसंप्रवक्ष्यामिशर्कराचलमुत्तमम् १९३
 यस्यप्रदानाद्विष्णवर्करुद्रास्तुष्यंतिसर्वदा
 अष्टभिःशर्कराभारैरुत्तमःस्यान्महाचलः १९४
 चतुर्भिर्मध्यमःप्रोक्तोभाराभ्यामधमःस्मृतः
 भारेणचार्द्धभारेणकुर्याद्यःस्वल्पवित्तवान् १९५
 विष्कंभपर्वतान्कुर्यात्तुरीयांशेनमानवः
 धान्यपर्वतवत्सर्वहैमांबरसुसंयुतम् १९६
 मेरोरुपरितःस्थाप्यंहैमंतत्रतरुत्रयम्
 मंदारःपारिजातश्चतृतीयःकल्पपादपः १९७
 एतद्वृक्षत्रयंमूर्ध्नि सर्वेष्वपिनिवेशयेत्
 हरिचंदनसंतानौपूर्वपश्चिमभागयोः १९८
 निवेश्यौसर्वशैलेषुविशेषाच्छर्कराचले
 मंदरेकामदेवस्तुप्रत्यग्वक्त्रःसदाभवेत् १९९
 गंधमादनशृंगेतुधनदःस्यादुदङ्मुखः
 प्राङ्मुखोवेदमूर्तिस्तुहंसःस्याद्विपुलाचले २००
 हैमीभवेत्सुपार्श्वेतुसुरभीदक्षिणामुखी
 धान्यपर्वतवत्सर्वमावाहनमखादिकम् २०१

कृत्वाथगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमम्
 ऋत्विग्भ्यश्चतुरःशैलानिमान्मंत्रानुदीरयेत् २०२
 सौभाग्यामृतसारोयंपरमःशर्कराचलः
 तस्मादानंदकारीत्वंभवशैलेन्द्रसर्वदा २०३
 अमृतंपिबतांयेतुपतिताभुविशीकराः
 देवानांतत्समुत्थस्त्वंपाहिनःशर्कराचल २०४
 मनोभवधनुर्मध्यादुद्भूताशर्करापुनः
 तन्मयोसिमहाशैलपाहिसंसारसागरात् २०५
 योदद्याच्छर्कराशैलमनेनविधिनानरः
 सर्वपापविनिर्मुक्तःप्रयातिब्रह्ममंदिरम् २०६
 चंद्रसूर्यप्रतीकाशमधिरुह्यानुजीविभिः
 सहैवयानमुत्तिष्ठेततोविष्णुप्रभोदिवि २०७
 ततःकल्पशतांतेतुसप्तद्वीपाधिपोभवेत्
 आयुरारोग्यसंपन्नोयावज्जन्मायुतत्रयम् २०८
 भोजनंशक्तितःकुर्यात्सर्वशैलेष्वमत्सरः
 स्वयंचाक्षारलवणमशनीयात्तदनुज्ञया २०९
 पर्वतोपस्करान्सर्वान्प्रापयेद्ब्राह्मणालयम्
 एतत्तेसर्वमाख्यातंशैलदानमनुत्तमम् २१०
 यदन्यद्रोचतेतुभ्यंतन्मांपृच्छस्वपार्थिव
 भीष्मउवाच
 भगवन्भवसंसारसागरोत्तारकारकम् २११
 किंचिद्ब्रतंसमाचक्ष्वस्वर्गारोग्यफलप्रदम्
 पुलस्त्यउवाच
 सौरधर्मप्रवक्ष्यामिनाम्नाकल्याणसप्तमीम् २१२
 विशोकसप्तमींतद्वृत्तीयांफलसप्तमीम्
 शर्करासप्तमींकुर्यात्तथाकमलसप्तमीम् २१३
 मंदारसप्तमींषष्ठींसप्तमींशुभसप्तमीम्
 सर्वाःपुण्यफलाःप्रोक्ताःसर्वादेवर्षिपूजिताः २१४
 विधानमासांवक्ष्यामियथावदनुपूर्वशः
 यदातुशुक्लसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् २१५

सातुकल्याणिनीनामविजयाचनिगद्यते
 प्रातर्गव्येनपयसास्नानंनद्यांसमाचरेत् २१६
 शुक्लांबरधरःपद्ममक्षतैःपरिकल्पयेत्
 प्राङ्मुखोष्टदलंमध्येतद्वृत्तांचकर्णिकाम् २१७
 पुष्पाक्षताद्भिर्देवेशंविन्यसेत्सर्वतःक्रमात्
 पूर्वेणतपनायेतिमार्तडायेतिवैततः २१८
 याम्येदिवाकरायेतिविधात्रइतिनैऋते
 पश्चिमेवरुणायेतिभास्करायेतिचानिले २१९
 सौम्येविकर्तनायेतिदेवायेत्यष्टमेदले
 आदावंतेचमध्येचनमोस्तुपरमात्मने २२०
 मंत्रैरेतैस्समभ्यर्च्यनमस्कारांतदापितैः
 शुक्लैर्वस्त्रैःफलैर्भक्ष्यैर्धूपमाल्यानुलेपनैः २२१
 स्थंडिलेपूजयेद्भक्त्यागुडेनलवणेनवै
 ततोव्याहृतिमंत्रेणविसृज्यद्विजपुंगवान् २२२
 शक्तितस्तर्पयेद्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः
 तिलपात्रंहिरण्यंचब्राह्मणायनिवेदयेत् २२३
 एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः
 कृतस्नानजपोविप्रैःसहैवघृतपायसम् २२४
 भुक्त्वाचवेदविदुषिवैडालव्रतवर्जिते
 घृतपात्रंसकनकंसोदकुंभंनिवेदयेत् २२५
 प्रीयतामत्रभगवान्परमात्मादिवाकरः
 अनेनविधिनासर्वमासिमासिसमाचरेत् २२६
 ततस्त्रयोदशेशेमासिगाश्चदद्यात्त्रयोदश
 वस्त्रालंकारसंयुक्ताःस्वर्णशृंगाःपयस्विनीः २२७
 एकामपिप्रदद्याच्चवित्तहीनोविमत्सरः
 नवित्तशाठ्यंचकुर्वीतयतोमोहात्पतत्यधः २२८
 अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्कल्याणसप्तमीं
 सर्वपापविनिर्मुक्तःसूर्यलोकेमहीयते २२९
 आयुरारोग्यमैश्वर्यमनंतमिहजायते
 सर्वपापहराचेयंसर्वदैवतपूजिता २३०

सर्वदुष्टोपशमनीसदाकल्याणसप्तमी
 इमामनंतफलदायस्तुकल्याणसप्तमीं २३१
 शृणोतियःपठेद्वापिसचपापैःप्रमुच्यते
 विशोकसप्तमीतद्ब्रह्मचर्यामिन्पसत्तम २३२
 यामुपोष्यनरःशोकंनकदाचिदिहाशनुते
 माघेकृष्णतिलैस्नातःपंचम्यांशुक्लपक्षतः २३३
 कृताहारःकृसरयादंतधावनपूर्वकम्
 उपवासव्रतंकृत्वाब्रह्मचारीनिशिस्वपेत् २३४
 ततःप्रभातउत्थायकृतस्नानजपःशुचिः
 कृत्वातुकांचनंपद्ममर्कायेतिप्रपूजयेत् २३५
 करवीरेणरक्तेनरक्तवस्त्रयुगेनच
 यथाविशोकंभुवनंत्वयैवादित्यसर्वदा २३६
 तथाविशोकतामेस्यात्त्वद्भक्तिःप्रतिजन्मच
 एवंसंपूज्यषष्ठ्यांतुभक्त्यासंपूजयेद्द्विजान् २३७
 स्वयंसंप्राश्यगोमूत्रमुत्थायकृतनैत्यकः
 संपूज्यविप्रान्यत्नेनगुडपात्रसमन्वितम् २३८
 सद्ब्रह्मयुगमंपद्मंचब्राह्मणायनिवेदयेत्
 अतैललवणंभुक्त्वासप्तम्यांमौनसंयुतः २३९
 ततःपुराणश्रवणंकर्त्तव्यंभूतिमिच्छता
 अनेनविधिनासर्वमुभयोरपिपक्षयोः २४०
 कुर्याद्वावत्पुनर्माघशुक्लपक्षस्यसप्तमी
 व्रतांतैकलशंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् २४१
 शय्यांसोपस्करांदद्यात्कपिलांचपयस्विनीं
 अनेनविधिनायस्तुवित्तशाठ्येनवर्जितः २४२
 विशोकसप्तमींकुर्यात्सयातिपरमांगतिम्
 यावज्जन्मसहस्राणांसाग्रंकोटिशतंभवेत् २४३
 तावन्नशोकमाप्नोतिरोगदौर्गत्यवर्जितः
 ययंकामयतेकामंतंतंप्राप्नोतिपुष्कलम् २४४
 निष्कामंकुरुतेयस्तुसपरंब्रह्मगच्छति
 यःपठेच्छृणुयाद्वापिविशोकारख्यांतुसप्तमीम् २४५

सोपीन्द्रलोकमासाद्यनदुःखीजायतेक्वचित्
 अन्यामपिप्रवक्ष्यामिनाम्नातुफलसप्तमीम् २४६
 यामुपोष्यनरःपापैर्विमुक्तःस्वर्गभागभवेत्
 मार्गशीर्षेशुभेमासिपंचम्यांनियतव्रतः २४७
 षष्ठीमुपोष्यकमलंकारयित्वातुकांचनम्
 शर्करासंयुतंदद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने २४८
 रूपंचकांचनंकृत्वाफलस्यैकस्यधर्मवित्
 दद्याद्द्विकालवेलायांभानुर्मेप्रीयतामिति २४९
 शक्त्यातुविप्रान्संपूज्यसप्तम्यांक्षीरभोजनम्
 कृत्वाकुर्यात्फलत्यागंयावत्स्यात्कृष्णसप्तमी २५०
 तामुपोष्याथविधिवदनेनैवक्रमेणतु
 तद्वद्धेमफलंदत्त्वासुवर्णकमलान्वितम् २५१
 शर्करापात्रसंयुक्तंवस्त्रमालासमन्वितम्
 संवत्सरमनेनैवविधिनोभयसप्तमीम् २५२
 उपोष्यदद्यात्क्रमशःसूर्यमंत्रमुदीरयेत्
 भानुरर्कोरविर्ब्रह्मासूर्यःशुक्रोहरिःशिवः २५३
 श्रीमान्विभावसुस्त्वष्टावरुणःप्रीयतामिति
 प्रतिमासंचसप्तम्यामेकैकंनामकीर्तयेत् २५४
 प्रतिपक्षंफलत्यागमेतत्कुर्वन्समाचरेत्
 व्रतांतेविप्रमिथुनंपूजयेद्वस्त्रभूषणैः २५५
 शर्कराकलशंदद्याद्धेमपद्मफलान्वितम्
 यथानविफलःकामस्त्वद्भक्तानांसदाभवेत् २५६
 तथानंतफलावाप्तिरस्तुमेजन्मजन्मनि
 इमामनंतफलदायःकुर्यात्फलसप्तमीम् २५७
 भूतभव्यांश्चपुरुषांस्तारयेदेकविंशतिम्
 यःशृणोतिपठेद्वापिसोपिकल्याणभागभवेत् २५८
 सर्वपापविशुद्धात्मासूर्यलोकेमहीयते
 सुरापानादिकंकिञ्चिदत्रामुत्रचवाकृतम् २५९
 तत्सर्वनाशमायातियःकुर्यात्फलसप्तमीम्
 शर्करासप्तमींवक्ष्येतद्वत्कल्मषनाशिनीम् २६०

आयुरारोग्यमैश्वर्यययानंतंप्रजायते
 माधवस्यसितेपक्षेसप्तम्यांनियतव्रतः २६१
 प्रातःस्नात्वातिलैःशुभ्रैःशुद्धमाल्यानुलेपनः
 स्थंडिलेपद्ममालिख्यकुंकुमेनसकर्णिकम् २६२
 तस्मिन्नमःसवित्रेतिगंधपुष्पंनिवेदयेत्
 स्थापयेदुदकुंभचशर्करापात्रसंयुतम् २६३
 शुक्लवस्त्रैरलंकृत्यशुक्लमाल्यानुलेपनैः
 स्वर्णपुष्पसमायुक्तमंत्रेणानेनपूजयेत् २६४
 विश्ववेदमयोयस्मात्त्वंवेदेषुचपठयसे
 त्वमेवामृतसर्वस्वमतःशांतिंप्रयच्छमे २६५
 पंचगव्यंततःपीत्वास्वपेत्तत्पार्श्वतःक्षितौ
 सौरसूक्तंजपन्नास्तेपुराणश्रवणेनच २६६
 अहोरात्रेगतेपश्चादष्टम्यांकृतनैत्यकः
 तत्सर्ववेदविदुषेब्राह्मणायनिवेदयेत् २६७
 भोजयेच्छक्तितोविप्रान्शर्कराघृतपायसैः
 भुंजीतातैललवणंस्वयमप्यथवाग्यतः २६८
 अनेनविधिनासर्वमासिमासिसमाचरेत्
 संवत्सरांतेशयनंशर्कराकलशान्वितम् २६९
 सर्वोपस्करसंयुक्तंतथैकांगांपयस्विनीम्
 गृहंचशक्तिमान्दद्यात्समस्तोपस्करान्वितम् २७०
 सहस्रेणाथनिष्काणांकृत्वाद्द्याच्छतेनवा
 दशभिर्वात्रिभिर्वापिनिष्केणैकेनवापुनः २७१
 पद्मंस्वशक्तितोदद्यात्पूर्ववन्मंत्रपाठनम्
 वित्तशाठ्यंनकुर्वीतकुर्वन्दोषान्समश्नुते २७२
 अमृतंपिबतोवक्त्रात्सूर्यस्यामृतबिंदवः
 समुत्पेतुर्द्धरण्यांयेशालिमुद्गेक्षवस्तुते २७३
 शर्करायारसस्तस्मादिक्षुसारोमृतात्मवान्
 इष्टारवेरतःपुण्याशर्कराहव्यकव्ययोः २७४
 शर्करासप्तमीचेयंवाजिमेधफलप्रदा
 सर्वदुष्टोपशमनीपुत्रपौत्रविवर्धिनी २७५

यः कुर्यात्परया भक्त्या स परं ब्रह्म गच्छति
 कल्पमेकं वसेत्स्वर्गे ततो याति परंपदम् २७६
 इदमनघशृणोति यः स्मरेद्वापरिपठतीह सुरेश्वरस्य लोके
 मतिमपि च ददाति सोऽपि देवैरमरपुरे परिपूज्यते मुनीन्द्रैः २७७
 अतः परंप्रवक्ष्यामि तद्वत्कमलसप्तमीम्
 यस्यास्संकीर्तनादेव तुष्यतीह दिवाकरः २७८
 वसन्तामलसप्तम्यां सुस्नातो गौरसर्षपैः
 तिलपात्रे च सौवर्णनिधाय कमलं शुभम् २७९
 वस्त्रयुग्मावृतं कृत्वा गन्धपुष्पैरथार्चयेत्
 नमस्ते पद्महस्ताय नमस्ते विश्वधरिणे २८०
 दिवाकर नमस्ते स्तुप्रभाकर नमोऽस्तुते
 ततो द्विकालवेलायामुदकुंभसमन्वितम् २८१
 विप्राय दद्यात्संपूज्य वस्त्रमाल्यविभूषणैः
 शक्तितः कपिलां दद्यादलंकृत्य विधानतः २८२
 अहोरात्रे गते पश्चादष्टम्यां भोजयेद्द्विजान्
 यथा शक्तिचभुंजीत विमांसं तैलवर्जितं २८३
 अनेन विधिना शुक्लसप्तम्यां मासि मासि च
 सर्वसमाचरेद्भक्त्या वित्तशाठ्यविवर्जितः २८४
 व्रतांते शयनं दद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् २८५
 गाश्च प्रदद्याच्छक्त्या तु सुवर्णस्य पयस्विनीः
 भाजनासनदीपादीन् दद्यादिष्टानुपस्करान् २८६
 अनेन विधिना यस्तु कुर्यात्कमलसप्तमीम्
 लक्ष्मीमन्तामभ्येतिसूर्यलोके च मोदते २८७
 कल्पे कल्पे ततो लोकान् सप्तगत्वा पृथक् पृथक्
 अप्सरोभिः परिवृतस्ततो याति परांगतिं २८८
 पश्येदिमां यः शृणुयान्मुहूर्ते पठेच्च भक्त्याथ मतिं ददाति
 सोऽप्यत्र लक्ष्मीममलामवाप्य गन्धर्वविद्याधरलोकमेति २८९
 अतः परंप्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशिनीम्
 सर्वकामप्रदां पुण्यानाम्नामन्दारसप्तमीं २९०
 माघस्यामलपक्षे तु पंचम्यां लघुभुङ्क्ते नरः

दंतकाष्ठंततःकृत्वाषष्ठीमुपवसेद्बुधः २६१
 विप्रान्संपूजयित्वातुमंदारंप्रार्थयेन्निशि
 ततःप्रभातउत्थायकृत्वास्नानंपुनर्द्विजान् २६२
 भोजयेच्छक्तितःकुर्यान्मंदारकुसुमाष्टकं
 सौवर्णपुरुषंतद्वत्पद्महस्तंसुशोभनं २६३
 पद्मंकृष्णतिलैःकृत्वाताम्रपात्रेष्टपत्रकं
 हेममंदारकुसुमैर्भास्करायेतिपूर्वतः २६४
 नमस्कारेणतद्वच्चसूर्यायेत्यमलेदले
 दक्षिणेतद्वदकार्यायतथार्यम्णेचनैर्ऋते २६५
 पश्चिमेवेदधाम्नेचवायव्येचंडभानवे
 पूष्णेचोत्तरतःपूज्यन्नानंदायेतितत्परम् २६६
 कर्णिकायांचपुरुषःस्थाप्यःसर्वात्मनेपिच
 शुक्लवस्त्रैःसमावेष्ट्यभक्ष्यैर्माल्यफलादिभिः २६७
 एवमभ्यर्च्यतत्सर्वदद्याद्वेदविदेपुनः
 भुंजीतातैललवणंवाग्यतःप्राङ्मुखोगृही २६८
 अनेनविधिनासर्वसप्तम्यांमासिमासिच
 कुर्यात्संवत्सरंयावद्विषाठयविवर्जितः २६९
 एतदेवव्रतांतैतुनिधायकलशोपरि
 गोभिर्विभवतःसार्द्धंदातव्यंभूतिमिच्छता ३००
 नमोमंदारनाथायमंदारभवनायच
 त्वंरवेतारयस्वास्मानस्मात्संसारसागरात् ३०१
 अनेनविधिनायस्तुकुर्यान्मंदारसप्तमीम्
 विपाप्माससुखीमर्त्यःकल्पंचदिविमोदते ३०२
 इमामघौघपटलभीषणध्वांतदीपिकां
 गच्छन्संगृह्यसंसारशर्वर्यांनस्वलेन्नरः ३०३
 मंदारसप्तमीमेतामीप्सितार्थफलप्रदां
 यःपठेच्छृणुयाद्वापिसोपिपापैःप्रमुच्यते ३०४
 अथान्यामपिवक्ष्यामिशोभनांशुभसप्तमीं
 यामुपोष्यनरोरोगशोकौघात्तुप्रमुच्यते ३०५
 पुरायमाश्वयुजेमासिकृतस्नानजपःशुचिः

वाचयित्वाततोविप्रानारभेच्छुभसप्तमीं ३०६
 कपिलांपूजयेद्भक्त्यागंधमाल्यानुलेपनैः
 नमामिसूर्यसंभूतामशेषभुवनालयां ३०७
 त्वामहंशुभकल्याणिस्वशरीरविशुद्धये
 अथकृत्वातिलप्रस्थंताम्रपात्रेणसंयुतम् ३०८
 कांचनंवृषभंतद्वद्वस्त्रमाल्यगुडान्वितं
 सौपधानंचविश्रामभाजनासनसंयुतम् ३०९
 फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैःघृतपायससंयुतैः
 दद्याद्द्विकालवेलायामर्यमाप्रीयतामिति ३१०
 पंचगव्यंचसंप्राश्यस्वपेद्भूमावसंस्तरे
 ततःप्रभातेसंजातेभक्त्यासंतर्पयेद्द्विजान् ३११
 अनेनविधिनादद्यान्मासिमासिसदानरः
 वाससीवृषभंहेमंतद्वद्वांकांचनोद्भवाम् ३१२
 संवत्सरांतेशयनमिच्छुदंडगुडान्वितम्
 ताम्रपात्रेतिलप्रस्थंसौवर्णवृषभंतथा ३१३
 दद्याद्देदविदेसर्वविश्वात्माप्रीयतामिति
 अनेनविधिनाविद्वान्कुर्याद्यःशुभसप्तमीम् ३१४
 तस्यश्रीर्विमलाकीर्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि
 अप्सरोगणगंधर्वैःपूज्यमानःसुरालये ३१५
 वसेद्गणाधिपोभूत्वायावदाभूतसंप्लवम्
 कल्पादाववतीर्णश्चसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ३१६
 भ्रूणहत्यासहस्रस्यब्रह्महत्याशतस्यच
 नाशालामियंपुण्यापठयतेशुभसप्तमी ३१७
 इमांपठेद्यःशृणुयान्मुहूर्तपश्येत्प्रसंगादपिदीयमानम्
 सोप्यत्रसर्वाघविमुक्तदेहःप्राप्नोतिविद्याधरनायकत्वम् ३१८
 यावत्समास्सप्तनरःकरोतियःसप्तमींसप्तविधानयुक्ताम्
 सप्तलोकाधिपतिःक्रमेणभूत्वापदंयातिपरंमुरारेः ३१९

इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुष्करमाहात्म्येएकविंशोऽध्यायः २१

द्वाविंशतितमोऽध्यायः

भीष्मउवाच

भूर्लोकोथभुवर्लोकःस्वर्लोकोथमहर्जनः

तपःसत्यंचसप्तैतेदेवलोकाःप्रकीर्त्तिताः १

पर्यायेणतुसर्वेषामाधिपत्यंकथंभवेत्

इहलोकेशुभंरूपमायुरारोग्यमेवच २

लक्ष्मीश्चविपुलाब्रह्मन्कथंस्यात्सुरपूजित

पुलस्त्यउवाच

पुराहुताशनःसार्द्धमारुतेनमहीतले ३

आदिष्टःपुरुहूतेनविनाशायसुरद्विषाम्

निर्दग्धेषुततस्तेनदानवेषुसहस्रशः ४

तारकःकमलाक्षश्चकालदंष्ट्रःपरावसुः

विरोचनस्तुसंहादःप्रयातास्तेतदावसन् ५

अंतःसमुद्रमाविश्यसन्निवेशमकुर्वत

अशक्ताइतितेप्यग्निमारुताभ्यामुपेक्षिताः ६

ततःप्रभृतिवैदेवान्मानुषान्सभुजंगमान्

संपीडयचमुनीन्सर्वान्प्रविशंतिपुनर्जलम् ७

एवंयुगसहस्राणितेवीराःसप्तपंचच

जलदुर्गबलाद्राजन्पीडयंतिजगत्त्रयम् ८

ततःपुनरथोवह्निमारुतावमराधिपः

आदिदेशाचिरादंबुनिधिरेषविशोष्यताम् ९

यस्मादस्मद्द्विषांचैषशरणंवरुणालयः

तस्माद्भवद्भ्यामद्यैवशोषमेषप्रणीयताम् १०

तावूचतुस्ततःशक्रंमयशम्बरसूदनम्

अधर्मण्डदेवेंद्रसागरस्यविनाशनम् ११

यस्माज्जीवनिकायस्यमहतःसंक्षयोभवेत्

तस्मादुपायमन्यंतुसमाश्रयपुरंदर १२

यस्ययोजनमात्रेपिजीवकोटिशतानिच

निवसंतिसुश्रेष्ठसकथंनाशमर्हति १३

एवमुक्तःसुरेंद्रस्तुक्रोधसंरक्तलोचनः

उवाचेदं चोरोषादमरावग्निमारुतौ १४
 नधर्माधर्मसंयोगंप्राप्नुवंत्यमराः क्वचित्
 भवंतौ तु विशेषेण महात्मानौ च तिष्ठतः १५
 ममाज्ञानकृतायस्मान्मारुतेन समं त्वया
 मुनिव्रतपरो भूत्वा परिगृह्य कलेवरम् १६
 धर्मार्थशास्त्ररहितां योनिं प्रति विभावसो
 तस्मादेकेन वपुषामुनिरूपेण मानुषे १७
 मारुतेन समं लोके तव जन्म भविष्यति
 यदा तु मानुषत्वे पितृव्या गंडूषशोषितः १८
 भविष्यत्युदधिर्वहेतदा देवत्वमाप्स्यसि
 इतींद्रशापात्पतितौ तत्क्षणात्तौ महीतले १९
 अवाप्तवंतौ देहे च कुंभाज्जन्मततो भवत्
 मित्रावरुणयोर्वीर्याद्वसिष्ठश्चात्मजो भवत् २०
 ततो गस्त्य उग्रतपा बभूव मुनि सत्तमः
 अस्माद्भ्रातुः स वै भ्राता वसिष्ठस्यानुजो मुनिः २१
 भीष्म उवाच
 कथंच मित्रावरुणौ पितरावस्यतौ स्मृतौ
 जन्म कुंभादगस्त्यस्य यथा भूत्तद्वदाधुना २२
 पुलस्त्य उवाच
 पुरापुराणपुरुषः कदाचिद्रंधमादने
 भूत्वा धर्मसुतो विष्णुश्च चारविपुलंतपः २३
 तपसा चास्य भीतेन विघ्नार्थे प्रेषिता बुभौ
 शक्रेण माधवानं गावप्सरोगणसंयुतौ २४
 यदा च गीतवाद्येन भावहावादिना हरिः
 न काममाधवाभ्यां च मोहं नेतुमशक्यत २५
 तदा काममधुस्त्रीणां विषादमभजद्गणः
 संक्षोभाय ततस्तेषामूरुदेशान्नराग्रजः २६
 नारीमुत्पादयामास त्रैलोक्यस्यापि मोहिनीम्
 संमोहितास्तया देवास्तौ तु चैव सुराबुभौ २७
 अप्सराणां समक्षं हि देवानामब्रवीद्धरिः

उर्वशीतिचनाम्रेयंलोकेख्यातिंगमिष्यति २८
 ततःकामयमानेनमित्रेणाहूयतोर्वशी
 प्रोक्तामारमयस्वेतिवाढमित्यब्रवीच्चसा २९
 गच्छंतीतुततःसूर्यलोकमिंदीवरेक्षणा
 वरुणेनवृतापश्चाद्ब्रुचनंतमभाषत ३०
 मित्रेणाहंवृतापूर्वमसूर्यःपतिःप्रभो
 उवाचवरुणश्चित्तंमयिसंन्यस्यगम्यताम् ३१
 गतायांवाढमित्युकक्वामित्रःशापमदादथ
 अद्यैवमानुषेलोकेगच्छसोमसुतात्मजम् ३२
 भजस्वेतियतोमिथ्याधर्मएषत्वयाकृतः
 जलकुंभेततोवीर्यमित्रेणवरुणेनच ३३
 प्रक्षिप्तमथसंजातौद्वावेवमुनिसत्तमौ
 निमिर्नामनृपःस्त्रीभिःपुराद्यूतमदीव्यत ३४
 तदंतरेभ्याजगामवसिष्ठोब्रह्मसंभवः
 तस्यपूजामकुर्वाणंशशापसमुनिर्नृपम् ३५
 विदेहस्त्वंभवस्वेतिशप्तस्तेनाप्यसौमुनिः
 अन्योन्यशापादुभयोर्विशरीरेतुतेजसी ३६
 जग्मतुश्शापनाशायब्रह्माणंजगतःपतिम्
 अथब्रह्मसमादेशाल्लोचनेष्ववसन्निमिः ३७
 निमेषाःस्युश्चलोकानांतद्विश्रामायपार्थिव
 वसिष्ठोप्यभवत्तस्मिञ्जलकुंभेचपूर्ववत् ३८
 ततोजातश्चतुर्वाहुःसाक्षसूत्रकमंडलुः
 अगस्त्यइतिशांतात्माबभूवऋषिसत्तमः ३९
 मलयस्यैकदेशेतुवैखानसविधानतः
 सभार्यःसंवृतोविप्रैस्तपश्चकेसुदुष्करम् ४०
 ततःकालेनमहतातारकादिनिपीडितम्
 जगद्वीक्ष्यसकोपेनपीतवान्वरुणालयम् ४१
 ततोस्यवरदास्सर्वेबभूवुःशंकरादयः
 ब्रह्माविष्णुश्चभगवान्वरदानायजग्मतुः ४२
 वरंवृणीश्वभद्रंतेयश्चाभीष्टोत्रवैमुने

अगस्त्यउवाच

यावद्ब्रह्मसहस्राणांपंचविंशतिकोटयः ४३
वैमानिकोभविष्यामिदक्षिणांबरवर्त्मनि
मद्विमानोदयात्कुर्याद्यःकश्चित्पूजनंमम ४४
ससप्तलोकाधिपतिःपर्यायेणभविष्यति
यस्त्वाश्रमंपुष्करेतुमन्नाम्नापरिकीर्तयेत् ४५
सचैवपुण्यतांयातुवरणेष्वृतोमया
श्राद्धंयेऽत्रकरिष्यंतिपिंडपूर्वतुभक्तितः ४६
तेषांपितृगणास्सर्वेमयासहदिविस्थिताः
एतत्कालंवसिष्यंतिएषएववरोमम ४७
एवमस्त्वितितेप्युक्त्वाजग्मुर्देवायथागतम्
तस्मादर्घःप्रदातव्योह्यगस्त्यायसदाबुधैः ४८

भीष्मउवाच

कथमर्घप्रदानंचकर्तव्यंतस्यवैमुनेः
विधानंयदगस्त्यस्यपूजनेतद्वदस्वमे ४९

पुलस्त्यउवाच

प्रत्यूषसमयेविद्वान्कुर्यादस्योदयेनिशि
स्नानंशुक्लतिलैस्तद्वच्छुक्लमाल्यांबरोगृही ५०
स्थापयेदव्रणंकुंभंमाल्यवस्त्रविभूषितम्
पंचरत्नसमायुक्तंघृतपात्रेणसंयुतम् ५१
अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसुवर्णमध्यायतबाहुदंडम्
चतुर्भुजंकुंभमुखेनिधायधान्यानिसप्ताचलसंयुतानि ५२
सकांस्यपात्राक्षतशुक्लयुक्तंमंत्रेणदद्याद्द्विजपुंगवाय
उत्क्षिप्यकुंभोपरिदीर्घबाहुमनन्यचेतायमदिङ्मुखस्थम् ५३
श्वेतांचदद्याद्यदिशक्तिरस्तिरौप्यैःखुरैर्हेममुखींसवत्सां
धेनुंनरःक्षीरवतींप्रणम्यस्त्रग्वस्त्रघंटाभराणांद्विजाय ५४
आसप्तरात्रादुदयेनृपास्यदातव्यमेतत्सकलंनरेण
यावत्समास्सप्तदशाथवास्युरथोर्द्ध्वमप्यत्रवदंतिकेचित् ५५
काशपुष्पप्रतीकाशअग्निमारुतसंभव
मित्रावरुणयोःपुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते ५६

प्रत्यब्दं च फलत्यागमेवं कुर्वन्नसीदति
 होमंकृत्वा ततः पश्चाद्भूर्तयेन्मानवः फलम् ५७
 अनेन विधिनायस्तु पुमानर्घनिवेदयेत्
 इमं लोकमवाप्नोति रूपारोग्यफलप्रदम् ५८
 द्वितीयेन भुवर्लोकं स्वर्लोकं च ततः परम्
 सप्तैव लोकानाप्नोति सप्तार्घान्यः प्रयच्छति ५९
 इति पठति शृणोति यो हि सम्यक् चरितमगस्त्यसमर्चनं च पश्येत्
 मतिमपि च ददाति सोऽपि विष्णोर्भवनगतः परिपूज्यते मरौघैः ६०
 भीष्म उवाच
 सौभाग्यारोग्यफलदममित्रक्षयकारकम्
 भुक्तिमुक्तिप्रदं यच्च तन्मे ब्रूहि महामते ६१
 पुलस्त्य उवाच
 यदुमायापुरादेव उवाचां धकसूदनः
 कथासुसंप्रवृत्तासु धर्म्यासु ललितासु च ६२
 तदिदानीं प्रवक्ष्यामि भुक्तिमुक्तिफलप्रदम्
 गौर्युवाच
 दत्तः शापो हि सा विद्यामह्यं लक्ष्म्यै सुरेश्वर ६३
 यथा लक्ष्मीप्रधानत्वमहं यामि तथा वद
 शंकर उवाच
 शुण्णुष्वावहितादेवितथैवान्यत्स्वयंकृतम् ६४
 नराणामथ नारीणामाराधनमनुत्तमम्
 नभस्येवाथ वैशाखे पुण्ये मार्गशिरस्यथ ६५
 शुक्लपक्षे तृतीयायां स्नातः स गौरसर्षपैः
 गोरोचनं सगोमूत्रं गोदुग्धं च घृतं तथा ६६
 दधिचंदनसंमिश्रं ललाटे तिलकं न्यसेत्
 सौभाग्यारोग्यकृद्यस्मात्सदा चललिताप्रियम् ६७
 प्रतिपक्षं तृतीयायां पुमान्वापि सुवासिनी
 धारयेद्रक्तवस्त्राणि कुसुमानि सितानि च ६८
 विधवा शुक्लवस्त्रं वै त्वेकमेव हि धारयेत्
 कुमारी शुक्लसूदमे च परिदध्यात्तु वाससी ६९

देवींचपंचगव्येनततः क्षीरेणकेवलं
 स्नापयेन्मधुनातद्वत्पुष्पगंधोदकेनतु ७०
 पूजयेच्छुक्लपुष्पैस्तुफलैर्नानाविधैरपि
 धान्यलाजादिलवणगुडक्षीरघृतान्वितैः ७१
 शुक्लाक्षततिलैरर्चाकार्यादेविसदात्वया
 पादयोरर्चनंकुर्यात्प्रतिपक्षंवरानने ७२
 वरदायैनमः पादौतथागुल्फौश्रियैनमः
 अशोकायैनमोजंघेपार्वत्यैजानुनीतथा ७३
 ऊरूमांगल्यकारिण्यैवामदेव्यैतथाकटिम्
 पद्मोदरायैजठरंनमःकंठेश्रियैनमः ७४
 करौसौभाग्यदायिन्यैबाहूचसुमुखश्रियै
 मुखंदर्पविनाशिन्यैस्मरदायैस्मितंपुनः ७५
 गौर्यैर्नमस्तथानासामुत्पलायैचलोचने
 तुष्ट्यैललाटमलकंकात्यायन्यैनमःशिरः ७६
 नमोगौर्यैर्नमःपुष्ट्यैनमःकांत्यैर्नमःश्रियै
 रंभायैललितायैचवामदेव्यैर्नमोनमः ७७
 एवंसंपूज्यविधिवदग्रतः पद्ममालिखेत्
 पत्रैःषोडशभिर्युक्तंक्रमेणैवसकर्णिकम् ७८
 पूर्वेणविन्यसेद्गौरीमपर्णाचततःपरम्
 भवानींदक्षिणेतद्बुद्राणीचततःपरम् ७९
 विन्यसेत्पश्चिमेभागेसौम्यांमदनवासिनीम्
 वायव्येपाटलामुग्रामुत्तरेणतथाउमाम् ८०
 साध्यांपथ्यांतथासौम्यांमंगलांकुमदांसतीम्
 भद्रांचमध्येसंस्थाप्यललितांकर्णिकोपरि ८१
 कुसुमैरक्षताब्दिवानमस्कारेणविन्यसेत्
 गीतमंगलघोषंचकारयित्वासुवासिनीम् ८२
 पूजयेद्रक्तवासोभीरक्तमाल्यानुलेपनैः
 सिंदूरंस्नानचूर्णंचतासांशिरसिपातयेत् ८३
 सिंदूरंकुंकुमंस्नानमतीवेष्टंयतस्ततः
 तथोपदेष्टारमपिपूजयेद्यत्ततोगुरुम् ८४

नपूज्यतेगुरुर्यत्रसर्वास्तत्राफलाःक्रियाः
 जप्यैश्चपूजयेद्गौरीमुत्पलैरसितैःसदा ८५
 बंधुजीवैःप्रियेपूज्याकार्तिकेमासियत्नतः
 जातीपुष्पैर्मार्गशिरेपौषेपीतैःकुरंतकैः ८६
 कुंदैःकुमुदपुष्पैश्चदेवींमाघेपिपूजयेत्
 सिंदुवारेणजात्यावाफाल्गुनेप्यर्चयेन्नरः ८७
 चैत्रे तुमल्लिकाशोकैर्वैशाखेगंधपाटलैः
 ज्येष्ठेकमलमंदारैराषाढेचजलांबुजैः ८८
 मंदारैरथमालत्याश्रावणेपूजयेत्सदा
 गोमूत्रंगोमयंच्चीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् ८९
 बिल्वपत्रार्ककुसुमांबुजगोशृंगवारिच
 पंचगव्यंचबिल्वंचप्राशयेत्क्रमशःसदा ९०
 एतद्भद्रापदादौतुप्राशनंसमुदाहृतम्
 प्रतिपद्मिथुनंतृतीयायांवरानने ९१
 भोजयित्वाचयेद्भक्त्यावस्त्रमाल्यानुलेपनैः
 पुंसःपीतांबरेदद्यात्स्त्रियाःकौशेयवाससी ९२
 निष्पावजीरलवणमिन्दुदंडगुडान्वितम्
 स्त्रियैदद्यात्फलंपुंसःसुवर्णोत्पलसंयुतम् ९३
 यथानदेविदेवस्त्वांसंपरित्यज्यगच्छति
 तथामामुद्धराशेषदुःखसंसारसागरात् ९४
 कुमुदाविमलानंदाभवानीवसुधाशिवा
 ललिताकमलागौरीसतीरम्भाथपार्वती ९५
 नभस्यादिषुमासेषुप्रीयतामित्युदीरयेत्
 व्रतांतेशयनंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ९६
 मिथुनानिचतुर्विंशद्द्वादशाथसमर्चयेत्
 अष्टावष्टाथवाभूयश्चतुर्मासेथवार्चयेत् ९७
 पूर्वदत्त्वाथगुरवेपश्चादन्यान्समर्चयेत्
 उक्तानन्ततृतीयैषासदानंतफलप्रदा ९८
 सर्वपापहरादेवीसौभाग्यारोग्यवर्धिनी
 नचैनंविच्छशाठयेनकदाचिदपिलंघयेत् ९९

नरोवायदिवानारीसोपवासव्रतंचरेत्
 गर्भिणीसूतिकानक्तंकुमारीवाथरोगिणी १००
 यदाऽशुद्धातदान्येनकारयेत्प्रयतास्वयम्
 इमामनंतफलदांयस्तृतीयांसमाचरेत् १०१
 कल्पकोटिशतंसाग्रंशिवलोकेमहीयते
 वित्तहीनोपिकुर्वीतयावद्वर्षमुपोषणम् १०२
 पुष्पमंत्रविधानेसोपितत्फलमाप्नुयात्
 नारीवाकुरुतेयातुआत्मनःशुभमिच्छती १०३
 जन्मपौरुषमाप्नोतिगौर्यनुग्रहकारितम्
 इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंगिरितनयाव्रतमिंद्रलोकसंस्थः १०४
 मतिमपिचददातियोपिदेवैरमरवधूजनकिन्नरैःसपूज्यः
 अन्यामपिप्रवक्ष्यामितृतीयांपापनाशिनीम् १०५
 रसकल्याणिनीमेतांपुराकल्पभवाविदुः
 माघेमासितुसंप्राप्यतृतीयांशुक्लपक्षतः १०६
 प्रातर्गधेनपयसातिलैःस्नानंसमाचरेत्
 स्नापयेन्मधुनादेवींतथैवेक्षुरसेनतु १०७
 गंधोदकेनचपुनःपूजनंकुंकुमेनतु
 दक्षिणांगानिसंपूज्यततोवामानिपूजयेत् १०८
 ललितायैपदंदेव्यैवामगुल्फौततोर्चयेत्
 जंघेजानुतथाशांत्यैतथैवोरुंश्रियैनमः १०९
 मदालसायैचकटिममलायैतथोदरम्
 स्तनौमदनवासिन्यैकुमुदायैचकंधराम् ११०
 भुंजंभुजाग्रंमाधव्यैकमलायैसुखस्मिते
 भ्रूललाटंचरुद्रायैशंकरायैतथालकं १११
 मदनायैललाटंतुमोहनायैपुनर्भ्रुवौ
 नेत्रेचंद्रार्धधारिण्यैतुष्ट्यैचवदनंपुनः ११२
 उत्कंठिन्यैनमःकंठममृतायैनमस्तनुम्
 रंभायैचमहाबाहूविशोकायैनमःकरौ ११३
 हृदयंमन्मथाह्वायैपाटलायैतथोदरं
 कटिंसुरतवासिन्यैतथोरूपंकजश्रियै ११४

जानुजंघेनमोगौर्यैर्गुल्फौशांत्यैतथार्चयेत्
 धराधरायैपादौतुविश्वकायैनमःशिरः ११५
 नमोभवान्यैकामिन्यैवासुदेव्यैजगच्छ्रियै
 आनंददायैनंदायैसुभद्रायैनमोनमः ११६
 एवंसंपूज्यविधिवद्धिजदांपत्यमर्चयेत्
 भोजयित्त्वातथान्नेनमधुरेणविमत्सरः ११७
 समोदकंवारिकुंभंशुक्लांबरयुगद्वयं
 दत्त्वासुवर्णकमलंगंधमाल्यैरथार्चयेत् ११८
 प्रीयतामत्रकुमुदागृहीयाल्लवणव्रतम्
 अनेनविधिनदेवींमासिमासिसदार्चयेत् ११९
 लवणंवर्जयेन्माघेफाल्गुनेचगुडंपुनः
 नवनीतंतथाचैत्रेवर्ज्यमधुचमाधवे १२०
 पानीयंज्येष्ठमासेतुतथाषाढेचजीरकं
 श्रावणेवर्जयेत्क्षीरंदधिभाद्रपदेतथा १२१
 घृतमाश्वयुजेतद्वदूर्जेवर्ज्यचमाक्षिकं
 धान्याकंमार्गशीर्षेतुपौषेवर्ज्याचशर्करा १२२
 व्रतांतेकरकंपूर्णमेतेषांमासिमासिच
 दद्याद्विकालवेलायांभक्ष्यपात्रेणसंयुतं १२३
 लड्डुकास्सेवकाश्चैवसंयावमथपूरिका
 नारिकाघृतपूर्णाश्चपिष्टपूर्णाचनंदिकी १२४
 क्षीरशाकंचदध्यन्नंपिंडशाकंतथैवच
 माघादौक्रमशोदद्यादेतानिकरकोपरि १२५
 कुमुदामाधवीरंभासुभद्राचशिवाजया
 ललिताकमलानंगामंगलारतिलालसा १२६
 क्रमान्माघादिमासेषुप्रीयतामितिकीर्तयेत्
 सर्वत्रपंचगव्यंचप्राशनंसमुदाहृतं १२७
 उपवासीभवेन्नित्यमशक्तौनक्तमिष्यते
 कुर्यादेवमिदंनारीरसकल्याणिनीव्रतं १२८
 पुनर्माघेचसंप्राप्तेशर्कराकलशोपरि
 कृत्वातुकांचनींगौरींपंचरत्नसमन्वितां १२९

स्वकीयांगुष्ठमात्रं च साक्षसूत्रकमंडलुं
 चतुर्भुजा मिन्दुयुतांसितनेत्रपटावृतां १३०
 तद्बद्धो मिथुनं चैव सुवर्णस्यसितांबरं
 सवस्त्रं भाजनंदद्याद्भवानी प्रीयतामिति १३१
 अनेन विधिनायस्तुरसकल्याणिनीव्रतं
 कुर्याच्च सर्वपापेभ्यस्तत्क्षणादेवमुच्यते १३२
 भवानां च सहस्रं तु नदुःखी जायते क्वचित्
 अग्निष्टोमसहस्रेण यत्फलं तदवाप्नुयात् १३३
 नारी वा कुरुते या तु कुमारी वा वरानने
 विधवा च वराकी वा सापितत्फलभागिनी १३४
 सौभाग्यारोग्यसंपन्ना गौरीलोके महीयते
 इति पठति य इत्थं यः शृणोति प्रसंगात्
 सकलकलुषमुक्तः पार्वतीलोकमेति १३५
 मतिमपि च विधत्ते यो नराणां प्रियार्थं
 विबुधपतिजनानां लोकगः स्यादमोघः
 तथैवान्यां प्रवक्ष्यामि तृतीयां पापनाशिनीम् १३६
 नाम्ना च लोकविख्याता मग्रचानंदकरीमिमां
 यदा शुक्लतृतीयायामषाढर्क्षभवेत्क्वचित् १३७
 ब्रह्मर्क्षवाथ च मघाहस्तो मूलमथापि वा
 दर्भगंधोदकैः स्नानं तदा सम्यक्समाचरेत् १३८
 शुक्लमाल्यांबरधरः शुक्लगंधानुलेपनः
 भवानीमर्चयेद्भक्त्या शुक्लपुष्पैः सुगंधिभिः १३९
 महादेवं च सकलमुपविष्टं महासने
 वासुदेव्यैनमः पादौ शंकरायैनमोहरेः १४०
 जंघेशोकविनाशिन्यै मानदायैनमः प्रभोः
 रंभायै पूजयेदूरुशिवाय च पिनाकिने १४१
 आनंदिन्यै कटिंदेव्याः शूलिनश्शूलपाणये
 माधव्यै च तथानाभिमथशंभोर्भवाय वै १४२
 स्तनौ चानंदकारिण्यै शंकरस्येन्दुधारिणे
 उत्कंठिन्यैनमः कंठनीलकंठाय वै हरेः १४३

करावुत्पलधारिण्यैरुद्रायजगतःप्रभो
 बाहूचपरिरंभिरयैनृत्यप्रीतायवैहरेः १४४
 देव्यामुखं विलासिन्यैवृषभायपुनर्विभोः
 स्मितंचस्मरणीयायैविश्वक्त्रायवैविभोः १४५
 नेत्रेमंदारवासिन्यैविश्वधाम्नेत्रिशूलिनः
 भ्रुवौनृत्यप्रियायैचशंभोर्वैपाशशूलिने १४६
 देव्याललाटमिंद्राण्यैवृषवाहायवैविभोः
 स्वाहायैमकुटंदेव्यामिभोगंगाधरायवै १४७
 विश्वकायौविश्वभुजौविश्वपादमुखौशिवौ
 प्रसन्नवरदौवंदेपार्वतीपरमेश्वरौ १४८
 एवंसंपूज्यविधिवदग्रतःशिवयोःपुनः
 पद्मोत्पलानिरजसानानावर्णेनकारयेत् १४९
 शंखचक्रेसकटकेस्वस्तिकंशुभकारकम्
 यावंतःपांसवस्तत्ररजसःपतिताभुवि १५०
 तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते
 चत्वारिघृतपात्राणिसहिरणयानिशक्तितः १५१
 दत्त्वाद्विजायकरकमुदकेनसमन्वितम्
 प्रतिपक्षंचतुर्मासंयावदेतान्निवेदयेत् १५२
 ततस्तुचतुरोमासान्पूर्ववत्करकोपरि
 चत्वारिघृतपात्राणितिलपात्राण्यनंतरं १५३
 गंधोदकंपुष्पवारिचंदनंकुङ्कुमोदकं
 अपक्वंदधिदुग्धंचगोशृंगोदकमेवच १५४
 अब्दोदकं तथावारिकुष्ठचूर्णान्वितंपुनः
 उशीरसलिलंचैवयवचूर्णोदकंपुनः १५५
 तिलोदकंचसंप्राश्यस्वपेन्मार्गशिरादिषु
 मासेषुपक्षद्वितयंप्राशनंसमुदाहृतम् १५६
 सर्वत्रशुक्लपुष्पाणिप्रशस्तानिसदार्चने
 दानकालेचसर्वत्रमंत्रमेतमुदीरयेत् १५७
 गौरीमेप्रीयतानित्यमघनाशायमंगला
 सौभाग्यायास्तुललिताभवानीसर्वसिद्धये १५८

संवत्सरांतिलवणंगुडकुंकुमसंयुतम्
 चंदनेनयुतंकुंभंसहस्वर्णांबुजेनच १५६
 उमायाःप्रीतयेहैमंतद्विदिक्षुफलैर्युतम्
 सास्तरावरणांशय्यांसविश्रामांनिवेदयेत् १६०
 सपत्नीकायविप्रायगौरीमेप्रीयतामिति
 आत्मानंदकरींनामप्राप्नुयात्संपदंनरः १६१
 आयुरानंदसंपन्नो नक्वचिच्छोकमाप्नुयात्
 नारीवाकुरुतेयातुकुमारीविधवातथा १६२
 सापितत्फलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता
 प्रतिपक्षमुपोष्यैवंमंत्रार्चनविधानतः १६३
 रुद्राणांलोकमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम्
 इमांयःशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिभक्तितः १६४
 शक्रलोकंसगत्वातुपूज्यतेकल्पसंस्थितः
 शंकरउवाच
 एवंविधाभवतिचेन्नारीव्रतपरायणा १६५
 सावित्रीतुवराकीसातस्याःशापस्तुकीदृशः
 नकाचिद्गुणनाचास्तियतस्त्रैलोक्यसुंदरी १६६
 सापूर्वस्यापिवन्द्याचलक्ष्मीर्विष्णुप्रतिग्रहात्
 मयापूर्वतवार्थायदक्षयज्ञस्तुनाशितः १६७
 लक्ष्म्यर्थंविष्णुनाचापिवारिधिर्मथितःपुरा
 आज्ञाकरौभवत्योश्चमाकुरुष्वभयंक्वचित् १६८
 सावित्र्यामाननाकार्याकुपितायाःप्रसादनम्
 मयाचविष्णुनाचैवब्रह्मणामानमीप्सुना १६९
 गमिष्येब्रह्मसदनंत्वंचतिष्ठवरानने
 एवमुक्त्वागतोरुद्रोगौरीतत्रव्यवस्थिता १७०
 कृतंयुगंसमग्रंचयज्ञेतस्मिन्हुताशनः
 वहंस्तुहव्यंदैवानांप्रीणयानोजगत्त्रयम् १७१
 भोजनंद्विजमुख्येषुभोगान्विद्याधरेगणे
 कामावाप्तिमनुष्येषुसर्वमेवददौप्रभुः १७२
 रुद्रेणोक्तस्तदाविष्णुर्धर्मास्तेत्वंप्रकीर्तय

गौरीधर्मान्सरस्वत्याव्रतंयत्परिकीर्तितम् १७३
 इत्येवमुक्तेरुद्रेणविष्णुः प्रोवाचसादरम्
 नाहं धर्मख्यापयिष्येस्वकीयंशंकराधुना १७४
 भवानारख्यातुमाहात्म्यंमदीयंसुरसत्तम
 त्वयावैकथितंपूर्वकृतेवैपापसंक्षयः १७५
 भविष्यतिनसंदेहोभवान्पूतोभविष्यति
 भीष्मउवाच
 मधुरागीर्भवेत्केनव्रतेनमुनिसत्तम १७६
 तथैवजनसौभाग्यंमतिर्विद्यासुकौशलम्
 अभेदश्चापिदांपत्येसंगोबंधुजनेनच १७७
 आयुश्चविपुलंपुंसांतन्मेकथयसत्तम
 पुलस्त्यउवाच
 सम्यक्पृष्टंत्वयाराजन्शृणुसारस्वतंव्रतम् १७८
 यस्यसंकीर्तनादेवदेवीतुष्येत्सरस्वती
 यावद्भक्तःस्तवंकुर्यादितद्व्रतमनुत्तमम् १७९
 प्राग्वासरादौसंपूज्यदिव्यंस्तवंसमारभेत्
 अथवारविवारेणग्रहताराबलेनच १८०
 पायसंभोजयेद्विप्रान्कुर्याद्ब्रह्मणवाचनम्
 शुक्लवस्त्राणिदत्त्वाचसहिरणयानिशक्तितः १८१
 गायत्रीपूजयेद्भक्त्याशुक्लमाल्यानुलेपनैः
 यथानदेविभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः १८२
 त्वांपरित्यज्यतिष्ठेच्चतथाभववरप्रदा
 वेदशास्त्राणिधर्माणिनृत्यगीतादिकंचयत् १८३
 नविहीनंत्वयादेवितथामेसंतुसिद्धयः
 लक्ष्मीर्मेधाधरापुष्टिर्गौरीतुष्टिर्जयामतिः १८४
 एताभिःपाहिचाष्टाभिमूर्तिभिर्मांसरस्वति
 एवंसंपूज्यगायत्रीवीणाकमलधारिणीम् १८५
 शुक्लपुष्पाक्षतैर्भक्त्यासकमंडलुपुस्तकाम्
 मौनव्रतेनभुंजीतसायंप्रातश्चधर्मवित् १८६
 पंचम्यांप्रतिपक्षंचगांचविप्रायशोभनाम्

तथैवतंडुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतम् १८७
 क्षीरंदद्याद्धिरण्यंचगायत्रीप्रीयतामिति
 संध्यायांचतथामौनमेतत्कुर्वन्समाचरेत् १८८
 नरात्र्यांभोजनंकुर्याद्यावन्मासास्त्रयोदश
 समाप्तेतुव्रतेदद्याद्भोजनंशुक्लतंडुलैः १८९
 दिव्यांवितानंघटांचसितनेत्रपटान्विताम्
 चंदनंवस्त्रयुग्मंचदध्यन्नंसुरसंपुनः १९०
 अथोपदेष्टारमपिभक्त्यासंपूजयेद्गुरुम्
 वित्तशाठ्येनरहितोवस्त्रमाल्यानुलेपनैः १९१
 अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्सारस्वतंब्रतम्
 सौभाग्यमतियुक्तस्तुसूक्ष्मकंठश्चजायते १९२
 सरस्वत्याः प्रसादेनब्रह्मलोकेमहीयते
 नारीवाकुरुतेयातुसापितत्फलभागिनी १९३
 ब्रह्मलोकेवसेद्राजन्यावत्कल्पायुतत्रयम्
 सारस्वतंब्रतंयस्तुशृणुयादपिवापठेत् १९४
 विद्याधरपुरेसोऽपिवसेदब्दायुतत्रयम्
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेव्रताध्यायोनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच
 वैष्णवायेतुवैधर्मायान् रुद्रः प्रोक्तवानिह
 तान्मेकथयविप्रेन्द्रकीदृशास्तेफलंतुकिम् १
 पुलस्त्यउवाच
 पुरारथंतरेकल्पेपरिपृष्टोमहात्मना
 मंदरस्थोमहादेवः पिनाकीब्रह्मणास्वयम् २
 कथमारोग्यमैश्वर्यमनंतममरेश्वर
 अल्पेनतपसादेवभवेन्मोक्षःसदानृणां ३
 किंतज्ज्ञानंमहादेवत्वत्प्रसादादधोक्षज
 अल्पकेनापितपसामहाफलमिहोच्यते ४
 इतिपृष्टस्सविश्वात्माब्रह्मणालोकभावनः

उमापतिरुवाचेदंमनसःप्रीतिकारकम् ५
 ईश्वरउवाच
 अस्माद्रथंतरात्कल्पाद्भूयोविंशतिमोयदा
 वारोहोभविताकल्पस्तदामन्वंतरेशुभे ६
 वैवस्वतारुयेसंप्राप्तेसप्तमेसप्तलोकधृक्
 द्वापाराख्यंयुगंतस्मिन्सप्तविंशतिमंयदा ७
 तस्यांतेतुमहातेजावासुदेवोजनार्दनः
 भारावतरणार्थायत्रिधाविष्णुर्भविष्यति ८
 द्वैपायनऋषिस्तत्ररौहिणेयोथकेशवः
 कंसारिःकेशिमथनःकेशवःक्लेशनाशनः ९
 पुरींद्वारवतीनामसांप्रतंयाकुशस्थली
 दिव्यानुभावसंयुक्तामधिवासायशार्ङ्गिणः १०
 त्वष्टातदाज्ञयाब्रह्मन्करिष्यतिजगत्पतेः
 तस्यांकदाचिदासीनःसभायांसोऽमितद्युतिः ११
 भार्याभिर्वृष्णिविद्वद्भिर्भूरिभिर्भूरिदक्षिणैः
 कुरुभिर्देवगंधर्वैरन्वितःकैटभार्दनः १२
 प्रवृत्तासुपुराणासुधर्मसंबधधिनीषुच
 कथासुभीमसेनेनपरिपृष्टःप्रतापवान् १३
 त्वयापृष्टस्यधर्मस्यवक्ष्यत्यस्यचभेददृक्
 भवितासतदाब्रह्मन्कर्ताचैववृकोदरः १४
 प्रवर्तकोस्यधर्मस्यपांडुसूनुर्महाबलः
 यस्यतीक्ष्णोवृकोनामजठरेहव्यवाहनः १५
 संभाष्यतेसधर्मात्मातेनचासौवृकोदरः
 अतीवस्वादशीलश्चनागायुतबलोमहान् १६
 धार्मिकस्याप्यशक्तस्यतीव्राम्नित्वादुपोषणे
 इदंब्रतमशेषाणांब्रतानामधिकंयतः १७
 कथयिष्यतिविश्वात्मावासुदेवोजगद्गुरुः
 अशेषयज्ञफलदमशेषाघविनाशनम् १८
 अशेषदुष्टशमनमशेषसुरपूजितम्
 पवित्राणांपवित्रंयन्मगलानांचमंगलम्

भविष्यंचभविष्याणांपुराणानांपुरातनम् १६
 वासुदेवउवाच
 यद्यष्टमीचतुर्दशयोद्वादशीषुचभारत
 अन्येष्वपिदिनर्क्षेषुनशक्तस्त्वमुपोषितुम् २०
 ततस्त्वग्र्यामिमांभीमतिथिंपापप्रणाशिनीम्
 उपोष्यविधिनानेनगच्छविष्णोःपरंपदं २१
 माघमासस्यदशमीयदाशुक्लाभवेत्तदा
 घृतेनाभ्यंजनंकृत्वातिलैःस्नानंसमाचरेत् २२
 तथैवविष्णुमभ्यर्चेन्नमोनारायणायच
 कृष्णायपादौसंपूज्यशिरःकृष्णात्मनेतिच २३
 वैकुंठायेतिवैकंठमुरःश्रीवत्सधारिणे
 शंखिनेगदिनेचैवचक्रिणेवरदायवै २४
 सर्वनारायणन्त्वेवंसंपूज्यावाहनक्रमात्
 दामोदरायेत्युदरंकटिंपंचजनायवै २५
 ऊरुसौभाग्यनाथायजानुनीभूतधारिणे
 नमोनीलायवैजंघेपादौविश्वभुजेपुनः २६
 नमोदेव्यैनमःशांत्यैनमोलक्ष्म्यैनमःश्रियै
 नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैधृत्यैव्युष्ट्यैनमोनमः २७
 नमोविहंगनाथायवायुवेगायपक्षिणे
 विषप्रमथनायेतिगरुडंचाभिपूजयेत् २८
 एवंसंपूज्यगोविंदमुमापतिविनायकौ
 गंधैर्माल्यैतथाधूपैर्भक्ष्यैर्नानाविधैरपि २९
 गव्येनपयसासिक्तांकृसरामथपायसम्
 सर्पिषासहभुक्त्वातुगत्वास्थानांतरंपुनः ३०
 नैयग्रोधंदंतकाष्ठमथवाखादिरंबुधः
 गृहीत्वाधावयेदंतानाचांतःप्रागुदङ्मुखः ३१
 ब्रूयात्सायंतनींकृत्वासंध्यामस्तमितेरवौ
 नमोनारायणायेतित्वामहंशरणंगतः ३२
 एकादश्यांनिराहारःसमभ्यर्च्यचकेशवम्
 तारात्रिंसकलांस्थित्वाशेषपर्यंकशायिनम् ३३

सर्पिषाविश्वदहनंहुत्वाब्राह्मणपुंगवैः
 सहैवपुंडरीकाक्षंद्वादश्यांक्षीरभोजनम् ३४
 करिष्यामियथात्मानंनिर्विघ्नेनास्तुतच्चमे
 एवमुक्त्वास्वपेद्भूमावितिहासकथांपुनः ३५
 श्रुत्वाप्रभातेसंजातेनदींगत्वाविशांपते
 स्नानंकृत्वामुदातद्वत्पाषण्डानभिवर्जयेत् ३६
 उपास्यसन्ध्यांविधिवत्कृत्वाचपितृतर्पणम्
 प्रणम्यचहृषीकेशंशेषपर्यङ्कशायिनम् ३७
 गृहस्यपुरतोभक्त्यामण्डपंकारयेद्बुधः
 चतुर्हस्तांशुभांकुर्याद्वेदीमरिनिषूदन ३८
 चतुर्हस्तप्रमाणंतुविन्यसेत्तत्रतोरणम्
 मध्येचकलशंतत्रमाषमात्रेणसंयुतम् ३९
 छिद्रेणजलसंपूर्णमधःकृष्णाजिनेस्थितः
 तस्यधारांचशिरसाधारयेत्सकलांनिशाम् ४०
 धाराभिर्भूरिभिर्भूरिफलंवेदविदोविदुः
 यस्मात्तस्मात्कुरुश्रेष्ठकारयेत्प्रयतोद्विजः ४१
 दक्षिणेचार्धचंद्रंतुपश्चिमेवर्तुलंतथा
 अश्वत्थपत्राकारंचउत्तरेणतुकारयेत् ४२
 मध्येतुपद्माकारंचकारयेद्वैष्णवोद्विजः
 पूर्वतोवेदिकांस्थोनस्थोनयाम्येचकल्पयेत् ४३
 पानीयधारांशिरसिधारयेद्विष्णुतत्परः
 द्वितीयावेदीदेवस्यतत्रपद्मंसकर्णिकम् ४४
 तस्यमध्येस्थितंदेवंकुर्याद्वैपुरुषोत्तमम्
 हस्तमात्रंचतत्कुंडंकृत्वातत्रत्रिमेखलम् ४५
 योनिवक्त्रंततस्तस्मिन्ब्राह्मणैर्यवसर्पिषी
 तिलांश्चविष्णुदेवत्यैर्मन्त्रैरेवानलेहुनेत् ४६
 कृत्वातुवैष्णवंसम्यग्यागंतत्रप्रकल्पयेत्
 आज्यधारामध्यमेतुकुंडेदद्यात्तुयत्नतः ४७
 क्षीरधारांदेवदेवेवारिधारात्मनोपरि
 निष्पावार्धप्रमाणांवैधारामाज्यस्यपातयेत् ४८

स्वेच्छयाक्षीरजलयोरविच्छिन्नांचशर्वरीं
 जलकुंभान्महावीर्यस्थापयित्वात्रयोदश ४६
 भद्रयैर्नानाविधैर्युक्तान्सितवस्त्रैरलंकृतान्
 प्रतानौदुंबरैःपात्रैःपंचरत्नसमन्वितैः ५०
 चतुर्भिर्बह्वृचैर्होमःकार्यस्तत्रउदङ्मुखैः
 रुद्रजाप्यश्चतुर्भिश्चयजुर्वेदपरायणैः ५१
 वैष्णवानिचसामानिचतुर्भिःसामवेदिभिः
 एवंद्वादशवैविप्रान्वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ५२
 पूजयेदंगुलीयैश्चकटकैर्हेमसूत्रकैः
 वासोभिःशयनीयैश्चवित्तशाठ्यविवर्जितः ५३
 एवंक्षपातिवाह्यावैगीतमङ्गलनिःस्वनैः
 उपाध्यायस्यचपुनर्द्विगुणंसर्वमेवतु ५४
 ततःप्रभातेविमलेसमुत्थायत्रयोदश
 गावोदेयाःकुरुश्रेष्ठसौवर्णशृंगसंवृताः ५५
 पयस्विन्यःशीलवत्यःकांस्यदोहसमन्विताः
 रौप्यखुराःसवत्साश्चचंदनेनाभिभूषिताः ५६
 तास्तुतेषांततोदत्वाभद्रयभोज्येनतर्पितान्
 कृत्वावैब्राह्मणान्सर्वान्छत्रैर्नानाविधैस्तथा ५७
 भुक्त्वाचाक्षारलवणमात्मानाचविसर्जयेत्
 अनुगम्यपदान्यष्टौपुत्रभार्यासमन्वितः ५८
 प्रीयतामत्रदेवेशःकेशवःक्लेशनाशनः
 एवंगुर्वाज्ञयाकुंभान्गाश्चैवशयनानिच ५९
 वासांसिचैवसर्वेषांगृहाणिप्रापयेद्बुधः
 अभावेबहुशय्यानामेकामपिसुसंस्कृताम् ६०
 शय्यांदद्याद्गृहीभीमसर्वोपस्करसंयुताम्
 इतिहासपुराणानिवाचयित्वातुवाहयेत् ६१
 तद्दिनंकुरुशार्दूलयइच्छेद्विपुलांश्रियम्
 तस्मात्त्वंसत्त्वमालंब्यभीमसेनविमत्सरः ६२
 कुरुव्रतमिदंसम्यक्स्नेहाद्गुह्यंमयोदितम्
 त्वयाकृतमिदंवीरत्वन्नाम्नाचभविष्यति ६३

साभीमद्वादशीह्येषासर्वपापहराशुभा
 यातुकल्याणिनीनामपुराकल्पेषुपठ्यते ६४
 त्वंचादिकर्ताभवसौकरेस्मिन्कल्पेमहावीरवरप्रधान
 यस्याः स्मृतेः कीर्तनतोप्यशेषपापंप्रणष्टं त्रिदशाधिपस्य ६५
 दृष्ट्वाचतामप्सरसामभीष्टांवेश्याकृतामन्यभवांतरेषु
 जाताथसावैश्यकुलोद्भवापिपुलोमकन्यापुरुहूतपत्नी ६६
 तत्रापितस्याः परिचारिकेयंममप्रियासंप्रतिसत्यभामा
 कृतंपुरामंगलमेतदेवद्विजात्मजावेदवतीबभूव ६७
 अस्यांचकल्याणतिथौविवस्वान्सहस्रधारेणसहस्ररश्मिः
 स्नातःपुरामंडलमेत्यतद्वत्तेजोमयंखेटपतिर्बभूव ६८
 इदमेवकृतंमहेंद्रमुख्यैर्बहुभिर्देवसुरारिकोटिभिश्च
 फलमस्येहनशक्यतेहिवक्तुंयदिजिह्वायुतकोटयोमुखेस्युः ६९
 कलिकलुषविदारिणीमनंतामपिकथयिष्यतियादवेन्द्रसूनुः
 अथनरकगतान्पितृनथैषाह्यलमुद्धर्तुमिहैवयःकरोति ७०
 इदमनघशृणोतिवक्तिभक्त्यापरिपठतीहपरोपकारहेतोः
 इहपंकजनाभभक्तिमान्भवेदथशक्रस्यसपूज्यतामुपैति ७१
 कल्याणिनीनामपुराविसर्गेयाद्वादशीमाघसितेभिपूज्या
 सापांडुपुत्रेणकृताभविष्यत्यंनतपुरायानघभीमपूर्वा ७२
 ब्रह्मोवाच
 वर्णाश्रमाणांप्रभवःपुराणेषुमयाश्रुतः
 सदाचारश्चभगवान्धर्मशास्त्रांगविस्तरैः ७३
 परायस्त्रीणांसमाचारंश्रोतुमिच्छामितत्वतः
 ईश्वरउवाच
 तस्मिन्नेवपुरेब्रह्मन्सहस्राणितुषोडश ७४
 वासुदेवस्यनारीणांभविष्यंत्यंबुजोद्भव
 ताभिर्वसंतसमयेकोकिलालिकुलाकुले ७५
 पुष्पितोपवनेफुल्लकल्हारसरसस्तटे
 निर्भरंसहपत्नीमिःप्रशस्ताभिरलंकृतः ७६
 रमयिष्यतिविश्वात्माकृष्णोयदुकुलोद्भवः
 कुरंगनयनःश्रीमान्मालतीकृतशेखरः ७७

गच्छन्समीपमार्गेणसांबोजांबवतीसुतः
 साक्षात्कंदर्परूपेणसर्वाभरणभूषितः ७८
 अनंगशरतप्ताभिःसाभिलाषमवेक्षितः
 प्रबुद्धोमन्मथस्तासांभविष्यतियदात्मनि ७९
 तदवेक्ष्यजगन्नाथस्सर्वज्ञोऽध्यानचक्षुषा
 स्वयंप्रभुर्वक्ष्यतितावोहरिष्यंतिदस्यवः ८०
 अपरोक्षयतस्त्वेवंस्निग्धमेतद्विचिंतितम्
 ततःप्रसादितोदेवइदंवक्ष्यतिशाङ्गभृत् ८१
 ताभिःशापाभितप्ताभिर्भगवान्भूतभावनः
 उत्तराश्रितदाशानामुद्धर्ताब्राह्मणप्रियः ८२
 उपदेक्ष्यत्यनंतात्माभाविकल्याणकारकम्
 भवतीनामृषिर्दाल्भ्योयद्ब्रतंकथयिष्यति ८३
 इत्युक्त्वाताःपरित्यज्यगतोन्तर्धानमीश्वरः
 ततःकालेनमहताभारावतरणेकृते ८४
 निवृत्तेमौसलेतद्वत्केशवेदिवमागते
 शून्येयदुकुलेसर्वेचौरैरपिजितेर्जुने ८५
 हतासुकृष्णपत्नीषुदाशभोग्यासुचाबुदे
 तिष्ठंतीषुयचदौर्गत्यसंतप्तासुचतुर्मुख ८६
 आगमिष्यतियोगात्मादाल्भ्योनाममहातपाः
 तास्तमर्घ्येणसंपूज्यप्रणिपत्यपुनःपुनः ८७
 लालप्यमानाबहुशोवाष्पपर्याकुलेक्षणाः
 स्मरंत्योविविधान्भोगान्दिव्यमाल्यानुलेपनान् ८८
 भर्त्तारंजगतामीशमनंतमपराजितम्
 दिव्यानुभावांचपुरीनानारत्नगृहाणिच ८९
 द्वारकावासिनःसर्वान्देवरूपान्कुमारकान्
 प्रश्नमेतंकरिष्यंतिमुनेरभिमुखंस्थिताः ९०
 दस्युमिर्भगवन्सर्वाःपरिभुक्तावयंबलात्
 स्वधर्मश्च्यावितोस्माकमस्मिन्नःशरणंभवान् ९१
 आदिष्टोसिपुराब्रह्मन्केशवेनचधीमता
 कस्मादीशेनसंयोगंप्राप्यवेश्यात्वमागताः ९२

वेश्यानामपियोधर्मस्तंनोब्रूहितपोधन
 कथयिष्येवदत्तासांयद्दाल्भ्यश्चैकितायनः ६३
 दाल्भ्यउवाच
 जलक्रीडाविहारेषुपुरासरसिमानसे
 भवतीनांसगर्वाणांनारदोभ्याशमागतः ६४
 हुताशनसुताःसर्वाभवत्योप्सरसःपुरा
 अप्रणम्यावलेपेनपरिपृष्टःसयोगवित् ६५
 कथंनारायणोस्माकंभर्तास्यादित्युपादिश
 तस्माद्भ्रप्रदानंचशापश्चायमभूत्पुरा ६६
 शय्याद्वयप्रदानेनमधुमाधवमासयोः
 सुवर्णोपस्करोत्संगंद्वादश्यांशुक्लपक्षतः ६७
 भर्तानारायणोनूनंभविष्यत्यन्यजन्मनि
 यदकृत्वाप्रणामंमेरूपसौभाग्यमत्सरात् ६८
 परिपृष्टोस्मितेनाशुवियोगोवोभविष्यति
 चौरैरपहताःसर्वावेश्यात्वंसमवाप्स्यथ ६९
 एवंनारदशापेनकेशवस्यचशापतः
 वेश्यात्वमागताःसर्वाभवत्यःकाममोहिताः १००
 इदानीमपियद्वद्वयेतच्छृणुध्वंवरांगनाः
 पुरादैवासुरेयुद्धेहतेषुशतशःसुरैः १०१
 दानवासुरदैत्येषुराक्षसेषुततस्ततः
 तेषांदारसहस्राणिशतशोथसहस्रशः १०२
 परिणीतानियानिस्युर्वलाद्भुक्तानियानिवै
 तानिसर्वाणिदेवेशःप्रोवाचवदतांवरः १०३
 वेश्याधर्मेणवर्तध्वमधुनानृपमंदिरे
 भक्तिमत्योवरारोहास्तथादेवकुलेषुच १०४
 राजतःस्वामिनश्चापिजीविकांचप्रलप्स्यथ
 भविष्यतिचसौभाग्यंसर्वासामपिशक्तितः १०५
 यःकश्चिच्छुल्कमादायगृहमेष्यतिवःसदा
 निश्छद्मनैवोपचर्यःप्रीतिभावैरदांभिकैः १०६
 देवतानांपितृणांचपुरायेहिसमुपस्थिते

गोभूहिरण्यधान्यान्यनिप्रदेयानिचशक्तिः १०७
 यद्ब्रतंचोपदेक्ष्यामितत्कुरुध्वंचसर्वशः
 संसारोत्तारणायालमेतद्वेदविदोविदुः १०८
 यदासूर्यदिनेहस्तःपुष्योवाथपुनर्वसुः
 भवेत्सर्वौषधिस्नानंसम्यक्नारीसमाचरेत् १०९
 तदापंचशरात्मातुहरिस्सन्निधिमेष्यति
 अर्चयेत्पुंडरीकाक्षमनंगस्यानुकीर्तनैः ११०
 कामायपादौसंपूज्यजंघेवैमोहकारिणे
 मेढ्रं कंदर्पनिधयेकटिंप्रीतिमतेनमः १११
 नाभिंसौख्यसमुद्रायवामनायतथोदरम्
 हृदयंहृदयेशायस्तनावाह्लादकारिणे ११२
 उत्कंठायेतिवैकंठमास्यमानंदकारिणे
 वामांसंपुष्पचापायपुष्पबाणायदक्षिणम् ११३
 मानसायेतिवैमालिविलोलायेतिमूर्द्धजम्
 सर्वात्मनेशिरस्तद्वेदेवदेवस्यपूजयेत् ११४
 नमःशिवायशांतायपाशांकुशधरायच
 गदिनेपीतवस्त्रायशंखचक्रधरायच ११५
 नमोनारायणायेतिकामदेवात्मनेनमः
 नमःशांत्यैनमःप्रीत्यैनमारेत्यैनमःश्रियै ११६
 नमःपुष्ट्यैनमस्तुष्ट्यैनमःसर्वार्थसंपदे
 एवंसंपूज्यगोविंदमनंगात्मकमीश्वरम् ११७
 गंधमाल्यैस्तथाधूपैर्नैवेद्येनचभामिनी
 ततत्राहूयधर्मज्ञंब्राह्मणंवेदपारगम् ११८
 अव्यंगमथसंपूज्यगंधपुष्पार्चनादिभिः
 शालेयतंडुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतम् ११९
 तस्मैविप्रायवैदद्यान्माधवःप्रीयतामिति
 यथेष्टाहारसंभुक्तमेनंद्विजमनुत्तमम् १२०
 रत्यर्थकामदेवोयमितिचित्तेचधारयेत्
 यद्यदिच्छतिविप्रेन्द्रस्तत्तत्कुर्याद्विलासिनी १२१
 सर्वभावेनचात्मानमर्पयेत्स्मितभाषिणी

एवमादित्यवारेणसर्वमेतत्समाचरेत् १२२
 तंडुलप्रस्थदानंचयावन्मासास्त्रयोदश
 ततस्त्रयोदशेशोमासिसंप्राप्तेचास्यभामिनी १२३
 विप्रस्योपस्कैर्युक्तांशय्यांदद्याद्विचक्षणा
 सोपधानांसविन्यासांस्वास्तरावरणांशुभाम् १२४
 दीपिकोपानहच्छत्रपादुकासनसंयुताम्
 सपत्नीकमलंकृत्यहेमसूत्रांगुलीयकैः १२५
 सूक्ष्मवस्त्रैःसकटकैर्धूपमाल्यानुलेपनैः
 कामदेवंसपत्नीकंगुडकुंभोपरिस्थितम् १२६
 ताम्रपात्रासनगतंहेमनेत्रपटावृतम्
 सुकांस्यभाजनोपेतमिद्भुदंडसमन्वितम् १२७
 दद्यादनेनमंत्रेणतथैकांगांपयस्विनीम्
 यथांतरंनपश्यामिकामकेशवयोःसदा १२८
 तथैवसर्वकामाप्तिरस्तुविप्रसदामम
 तथाचकांचनंदेवंप्रतिगृह्यद्विजोत्तमः १२९
 कोदात्कामोदादितिवैदिकंमंत्रमुदीरयेत्
 ततःप्रदक्षिणीकृत्यविसृज्यद्विजपुंगवम् १३०
 शय्यासनादिकंसर्वब्राह्मणस्यगृहंनयेत्
 ततःप्रभृतियोन्योपिरत्यर्थगेहमागतः १३१
 सम्मान्यसूर्यवारेणसंपूज्योभवेत्सदा
 एवंत्रयोदशंयावन्मासमेकंद्विजोत्तमम् १३२
 तर्पयित्वायथाकामंप्रेषयेच्चैवमंदिरम्
 तदनुज्ञयारूपवंतंयावदस्यागमोभवेत् १३३
 आत्मनोपियदाविघ्नंगर्भसूतकराजकम्
 दैवंवामानुषंवास्यादुपरागेणवाततः १३४
 सावाराणष्टपंचाशद्यथाशक्तिसमर्पयेत्
 एतद्धिकथितंसम्यग्भवतीनांविशेषतः १३५
 स्वधर्मोयंयतोभाव्योवेश्यानामिहसर्वदा
 शय्ययात्यज्यतेदेवनकदाचिद्यथाभवान् १३६
 शय्याममाप्यशून्येयंतथास्तुमधुसूदन

गीतवादित्रनिर्घोषं देवदेवस्य कारयेत् १३७
 एतद्ब्रह्मः कथितं सर्ववेश्याधर्ममशेषतः
 पुरुहूतेन यत्प्रोक्तं दानवीषुपुरामया १३८
 तदिदं सांप्रतं सर्वं भवतीष्वपियुज्यते
 सर्वपापप्रशमनमनंतफलदायकम् १३९
 कल्याणिनीनां कथितं तदेतद्दुश्चरं व्रतम्
 करोति या शेषमुदग्रमेतत्कल्याणिनीमाधवलोकसंस्था १४०
 सा पूजिता देवगणैरशेषैरानंदकृत्स्थानमुपैति विष्णोः
 तपोधनः सोप्यभिधाय चैतदनंगदानव्रतमंगनानाम् १४१
 स्वस्थानमेष्यंति समस्तमित्थं व्रतं करिष्यंति च देवयोने १४२
 इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे वेश्याव्रतकथनं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः २३

चतुर्विंशतितमोऽध्यायः

ब्रह्मोवाच

भगवन्पुरुषस्येह स्त्रियाश्च वरदायकम्
 शोकव्याधिभयंदुःखं न भवेद्येन तद्ब्रह्म १
 शंकर उवाच
 श्रावणस्य द्वितीयायां कृष्णायां मधुसूदनः
 क्षीरार्णवे सपत्नीकः सदावसतिकेशवः २
 तस्यां संपूज्य गोविंदं सर्वान्कामानवाप्नुयात्
 गोभूहिरण्यदानादिसप्तकल्पशतानुगम् ३
 आवाहनादिकां पूजां पूर्ववत्परिकल्पयेत्
 अशून्यशयनानामद्वितीयासौ प्रकीर्तिता ४
 तस्यां संपूजयेद्विष्णुमेभिर्मत्रैर्विधानतः
 श्रीवत्सधारिन् श्रीकांतश्रीपते श्रीधराव्यय ५
 गार्हस्थ्यमाप्रणाशं मेया तु धर्मार्थकामदं
 अग्रयोमाप्रणश्यं तु देवताः पुरुषोत्तम ६
 पितरोमाप्रणश्यं तु ममदां पत्यभेदतः
 लक्ष्म्यावियुज्यते देवो न कदाचिद्यथाहरिः ७
 तथा कलत्रसंबंधो देवमामेवियुज्यतां

लक्ष्म्यानशून्यंवरदयथातेशयनंसदा ८
शय्याममाप्यशून्यास्तुतथैवमधुसूदन
गीतवादित्रनिर्घोषान्देवदेवस्यकारयेत् ९
घंटाभवेदशक्तस्यसर्ववाद्यमयोयतः
एवंसंपूज्यगोविंदमशनीयात्तैलवर्जितम् १०
नक्तमक्षारलवणंयावत्तुस्याच्चतुष्टयं
ततःप्रभातेसंजातेलक्ष्मीपतिसमन्विताम् ११
दीपान्नभाजनैर्युक्तांशय्यांदद्याद्विलक्षणां
पादुकोपानहच्छत्रचामरासनसंयुताम् १२
अभीष्टोपस्करैर्युक्तांशुक्लपुष्पांबरावृताम्
अव्यंगायचविप्रायवैष्णवायकुटुंबिने १३
दातव्यावेदविदुषेनवंध्यापतयेक्वचित्
तत्रोपवेश्यदांपत्यमलंकृत्यविधानतः १४
पत्न्यास्तुभाजनंदद्याद्भक्ष्यभोज्यसमन्वितम्
ब्राह्मणस्यापिसौवर्णीमुपस्करसमन्विताम् १५
प्रतिमांदेवदेवस्यसोदकुंभांनिवेदयेत्
एवंयस्तुपुमान्कुर्यादशून्यशयनंहरेः १६
वित्तशाठ्येनरहितोनारायणपरायणः
नतस्यपत्न्याविरहःकदाचिदपिजायते १७
नारीवाविधवाब्रह्मन्यावच्चंद्रार्कतारकं
नविरूपौनशोकार्तौदंपतीभवतःक्वचित् १८
नपुत्रपशुरत्नानिक्षयंयांतिपितामह
सप्तकल्पसहस्राणिसप्तकल्पशतानिच १९
कुर्वन्नशून्यशयनंविष्णुलोकेमहीयते
ब्रह्मोवाच
कथमारोग्यमैश्वर्यमतिर्धर्मस्थितिस्सदा २०
अव्यंगायपरेभक्तिर्विष्णौचापिभवेत्कथम्
ईश्वरउवाच
साधुब्रह्मंस्त्वयापृष्टमिदानींकथयामिते २१
विरोचनस्यसंवादंभार्गवस्यचधीमतः

प्रह्लादस्यसुतंदृष्ट्वाद्विरष्टपरिवत्सरम् २२
 तस्यरूपमिदं ब्रह्मन्सोहसद्भृगुनंदनः
 साधुसाधुमहाबाहोविरोचनशिवंतव २३
 तत्तथाहसितंतस्यपप्रच्छसुरसूदनः
 ब्रह्मन्किमर्थमेतत्तेहास्यं वैमामकंकृतम् २४
 साधुसाध्वितिमामेवमुक्तवांस्त्वंवदस्वमे
 तमेवंवादिनंयुक्तमुवाचवदतांवरः २५
 विस्मयाद्गतमाहात्म्याद्धास्यमेतत्कृतंमया
 पुरादक्षविनाशायकुपितस्यत्रिशूलिनः २६
 अपतद्भीमवक्त्रस्यस्वेदबिंदुर्ललाटजः
 भित्वाससप्तपातालानदहत्सप्तसागरान् २७
 अनेकवक्त्रनयनोज्ज्वलज्ज्वलनभीषणः
 वीरभद्रइतिख्यातः करपादायुतैर्युतः २८
 कृत्वासयज्ञमथनंपुनर्भूतस्यसंप्लवः
 त्रिजगद्दहनाद्भूयःशिवेनविनिवारितः २९
 कृतंत्वयावीरभद्रदक्षयज्ञविनाशनं
 इदानीमलमेतेनलोकदाहेनकर्मणा ३०
 शांतिप्रदानात्सर्वेषांग्रहणांप्रथमोभव
 प्रहृष्टाभिजनाः पूजांकरिष्यंतिकृतात्मनः ३१
 अंगारकइतिख्यातिंगमिष्यसिधारात्मज
 देवलोकेद्वितीयंचतवरूपंभविष्यति ३२
 येचत्वांपूजयिष्यंतिचतुर्थ्यांतुदिनेनराः
 रूपमारोग्यमैश्वर्यं तेष्वनंतंभविष्यति ३३
 एवमुक्तस्ततःशांतिमगमत्कामरूपधृत्
 सजातस्तत्क्षणाद्राजत्रुगहत्वमगमत्पुनः ३४
 सकदाचिद्भवांस्तस्यपूजार्घादिकमुत्तमं
 दृष्टवान्क्रियमाणंचशूद्रेणत्वंव्यवस्थितः ३५
 तेनत्वंरूपवान्जातोसुरःशत्रुकुलाशनिः
 विविधाचरुचिर्जातायस्मात्तवविदूरगा ३६
 विरोचनइतिप्राहुस्तस्मात्वां देवदानवाः

शूद्रेणक्रियमाणस्यव्रतस्यतवदर्शनात् ३७
 ईदृशीरूपसंपत्तिरिति विस्मितवानहम्
 साधुसाध्वितितेनोक्तमहोमहात्म्यमुत्तमं ३८
 पश्यतोपिभवेद्रूपमैश्वर्यकिमुकुर्वतः
 यस्माच्चभक्त्याधरणीसुतस्यविनिन्द्यमानेनगवादिदानम् ३९
 आलोकितंतेनसुरारिगर्भेसंभूतिरेषातवदैत्यजाता
 अथतद्वचनंश्रुत्वाभार्गवस्यमहात्मनः ४०
 प्रह्लादनन्दनोवीरःपुनःपप्रच्छभार्गवम्
 विरोचनउवाच
 भगवंस्तद्व्रतंसम्यक्श्रोतुमिच्छामितत्वतः ४१
 दीयमानंतुयद्दानंमयादृष्टंभवांतरे
 माहात्म्यंचविधितस्ययथावद्वक्तुमर्हसि ४२
 इतितद्वचनंश्रुत्वाविप्रःप्रोवाचसादरं
 चतुर्थ्यंगारकदिनेयदाभवतिदानव ४३
 मृदास्नानंतदाकुर्यात्पद्मरागविभूषितः
 अग्निर्मूर्द्धादिवोमंत्रंजपेत्स्नातउदङ्मुखः ४४
 शूद्रस्तूष्णींस्मरन्भौममास्तांभोगविवर्जितः
 अथास्तमितआदित्येगोमयेनानुलेपयेत् ४५
 प्रांगणंपुष्पमालाभिरक्षताद्भिःसमंततः
 तदभ्यर्च्यालिखेत्पद्मंकुंकुमेनाष्टपत्रकम् ४६
 कुंकुमस्याप्यभावेनरक्तचंदनमिष्यते
 चत्वारःकरकाःकार्याःभक्ष्यभोज्यसमन्विताः ४७
 तंडुलैरक्तशालेयैःपद्मरागैश्चसंयुताः
 चतुःकोणेषुतान्कृत्वाफलानिविधानिच ४८
 गंधमाल्यादिकंसर्वंतथैवविनिवेशयेत्
 सुवर्णशृंगांकपिलामथार्च्यरौप्यैःखुरैःकांस्यदोहांसवस्त्राम् ४९
 धुरंधरंरक्तखुरंचसौम्यंधान्यानि सप्तांबरसंयुतानि
 अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौवर्णमप्यायतबाहुदंडम् ५०
 चतुर्भुजंहेममयंचताम्रपात्रेगुडस्योपरिसर्पियुक्तम्
 सामस्वरज्ञायजितेंद्रियायवाग्रूपशीलान्वयसंयुताय ५१

दातव्यमेतत्सकलं द्विजाय कुटुम्बिने नैव तु दंभयुक्ते
 भूमिपुत्रमहाभागस्वेदोद्भवपिनाकिनः ५२
 रूपार्थी त्वांप्रपन्नो हंगृहाणा धर्मनमोस्तुते
 मंत्रेणानेनदत्त्वा ध्यैरक्तचंदनवारिणा ५३
 ततोर्चयेद्विप्रवरं रक्तमाल्यांबरादिभिः
 दद्यात्ते नैवमंत्रेण भौमंगोमिथुनान्वितम् ५४
 शय्यांच शक्तिमान्दद्यात्सर्वोपस्करसंयुताम्
 यद्यदिष्टतमं लोके यच्चास्य दयितं गृहे ५५
 तत्तद्गुणवते देयं दत्तस्याक्षयमिच्छता
 ततः प्रदक्षिणं कृत्वा विसृज्य द्विजसत्तमम् ५६
 नक्तं क्षीराशनं कुर्यादिवं चांगारकाष्टकम्
 चतुरोवाथवातस्य यत्पुरायंतद्ब्रुवामि ते ५७
 रूपसौभाग्यसंपन्नः पुमान्जन्मनिजन्मनि
 विष्णौ वाथ शिवे भक्तः सप्तद्वीपाधिपो भवेत् ५८
 सप्तकल्पसहस्राणिरुद्रलोके महीयते
 तस्मात्त्वमपि दैत्येन्द्रव्रतमेतत्समाचर ५९
 इत्येवमुक्तो भुगुनंदनेन चकार सर्वव्रतमेव दैत्यः
 त्वंचापिराजन्कुरु सर्वमेतद्यतोक्षयं वेदविदो वदन्ति ६०
 शृणोति यश्चैनमनन्यचेतास्तस्यापि सर्वं भगवान् विधत्ते ६१
 इति श्रीपद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे अंगारकचतुर्थीव्रतं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः २४

पञ्चविंशोऽध्यायः

भीष्म उवाच

उपवासेष्वशक्तस्य तदेव फलमिच्छतः
 अनभ्यासेन रोगाद्वा किमिष्टं व्रतमुच्यताम् १

पुलस्त्य उवाच

उपवासेष्वशक्तानां नक्तं भोजनमिष्यते
 यस्मिन् व्रते तदप्यत्र श्रूयतां वै व्रतं महत् २
 आदित्यशयनं नाम यथावच्छंकरार्चनम्
 येषु नक्षत्रयोगेषु पुराणज्ञाः प्रचक्षते ३

यदाहस्तेनसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत्
 सूर्यस्यचापिसंक्रांतिस्तिथिस्सासार्वकामिकी ४
 उमामहेश्वरस्यार्चामर्चयेत्सूर्यनामभिः
 सूर्यार्चाशिवलिगंचउभयंपूजयेद्यतः ५
 उमापतेरवेश्वापिनभेदःक्वचिदिष्यते
 यस्मात्तस्मान्नृपश्रेष्ठगृहेभानुंसमर्चयेत् ६
 हस्तेनसूर्यायनमोस्तुपादावर्कायचित्रासुचगुल्फदेशं
 स्वातीषुजंघेपुरुषोत्तमायधात्रेविशाखासुचजानुदेशम् ७
 तथानुराधासुनमोभिपूज्यमुरुद्वयंचैवसहस्रभानोः
 ज्येष्ठास्वनंगायनमोस्तुगुह्यामिन्द्रायभीमायकटिंचमूले ८
 पूर्वोत्तराषाढयुगेचनाभित्वष्ट्रेनमःसप्ततुरंगमाय
 तीक्ष्णांशवेश्रवणेचाथकुक्षिंपृष्ठंधनिष्ठासुविकर्तनाय ९
 वक्षस्थलंध्वांतविनाशनायजलाधिपर्क्षेप्रतिपूजनीयम्
 पूर्वोत्तराभाद्रपदद्वयेचबाहूत्तमश्चंडकरायपूज्यौ १०
 सप्तमधीशायकरद्वयंचसंपूजनीयंनृपरेवतीषु
 नखानिपूज्यानितथाश्विनीषुनमोस्तुसप्ताश्वधुरंधराय ११
 कठोरधाम्नेभरणीषुकंठंदिवाकरायेत्यभिपूजनीयम्
 ग्रीवाग्निपर्क्षेधरसंपुटेतुसंपूजयेद्भारतरोहिणीषु १२
 मृगेर्चनीयारसनापुरारेरौद्रेतुदंताहरयेनमस्ते
 नमःसवित्रेइतिशंकरस्यनासाभिपूज्याचपुनर्वसौच १३
 ललाटमंभोरुहवल्लभायपुष्येलकान्वेदशरीरधारिणे
 सार्पेचमौलिविबुधप्रियायमघासुकर्णावितिपूजनीयौ १४
 पूर्वासुगोब्राह्मणनंदनायनेत्राणिसंपूज्यतमानिशंभोः
 अथोत्तराफाल्गुनिभेभ्रुवौचविश्वेश्वरायेतिचपूजनीये १५
 नमोस्तुपाशांकुशपद्मशूलकपालसर्पेन्दुधनुर्धराय
 गयासुरानङ्गपुरांधकादिविनाशमूलायनमःशिवाय १६
 इत्यादिकांगानिचपूजयित्वाविश्वेश्वरायेतिशिरोभिपूज्यम्
 अत्रापिभोक्तव्यमतैलमन्नममांसमक्षारमभुक्तशेषम् १७
 इत्येवंनृपनक्तानिकृत्वादद्यात्पुनर्वसौ
 शालेयतंडुलप्रस्थमौदुंबरमथोघृतम् १८

संस्थाप्यपात्रेविप्रायसहिरण्यंनिवेदयेत्
सप्तमेवस्त्रयुग्मंतुपारणोत्वधिकंभवेत् १६
चतुर्दशेतुसंप्राप्तेपारणेभारतादिके
ब्राह्मणंभोजयेद्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः २०
कृत्वाचकांचनंपद्ममष्टपत्रंसकर्णिकम्
शुद्धमष्टांगुलंतच्चपद्मरागदलान्वितम् २१
शय्यांसुलक्षणांकृत्वाविरुद्धग्रंथिवर्जिताम्
सोपधानवितानांचस्वास्तरावरणाश्रयाम् २२
पादुकोपानहच्छत्रचामरासनदर्पणैः
भूपणैरपिसंयुक्तांफलवस्त्रानुलेपनैः २३
तस्यांविधायतत्पद्मलंकृत्यगुणान्विताम्
कपिलांस्त्रसंयुक्तामतिशीलांपयस्विनीम् २४
रौप्यखुरांहेमशृंगींसवत्सांकांस्यदोहनाम्
दद्यान्मंत्रेणतांधेनुपूर्वाह्नातिलंघयेत् २५
यथैवादित्यशयनमशून्यंतवसर्वदा
कांत्याधृत्याश्रियापुष्ट्यातथामेसंतुवृद्धयः २६
यथानदेवाःश्रेयांसंत्वदन्यमनघंविदुः
तथामामुद्धराशेषदुःखसंसारसागरात् २७
ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणम्यचविसर्जयेत्
शय्यांगवादितत्सर्वद्विजस्यभवनंनयेत् २८
नैतद्विशीलायनदांभिकायप्रकाशनीयंब्रतमिंदुमौलेः
गोविप्रदेवर्षिविकर्मयोगिनांयश्चापिनिंदामधिकांविधत्ते २९
भक्तायदांतायचगुह्यमेतदारुयेयमानंदकरंशिवञ्च
इदंमहापातकिनांनराणांअघक्षयंवेदविदोवदंति ३०
नबंधुपुत्रैर्नघनैर्वियुक्तःपत्नीभिरानंदकरःसुराणां
नाभ्येतिरोगंनचदुःखमोहंयाचापिनारीकुरुतेथभक्त्या ३१
इदंवसिष्ठेनपुरार्जुनेनकृतंकुबेरेणपुरंदरेण
यत्कीर्तनादप्यखिलानिनाशमायांतिपापानिनसंशयोत्र ३२
इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंरविशयनंपुरुहूतवल्लभःस्यात्
अपिनरकगतान्पितृनशेषानपिदिवमानयतीहयःकरोति ३३

अश्वत्थंचवटंचैवोदुंबरंवृक्षमेवच
 नंदीशंजंबुवृक्षंचबिल्वंप्राहुर्महर्षयः ३४
 मार्गशीर्षादिमासाभ्यांद्वाभ्यांद्वाभ्यामथक्रमात्
 एकैकंदंतधवनंवृक्षेष्वेतेषुकारयेत् ३५
 दद्यात्समाप्तेदध्यन्नंवितानध्वजचामरम्
 द्विजानामुदकुंभांश्चपंचरत्नसमन्वितान् ३६
 नवित्तशाठचंकुर्वीतकुर्वन्दोषानवाप्नुयात् ३७
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेआदित्यशयनव्रतंनामपंचविंशोऽध्यायः २५

षड्विंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

दीर्घायुरारोग्यकुलातिवृद्धिभिर्युक्तःपुमान् रूपकुलान्वितःस्यात्
 मुहुर्मुहुर्जन्मनियेनसम्यक्व्रतंसमाचक्ष्वचशीतरश्मेः १

पुलस्त्यउवाच

त्वयापृष्टमिदंसम्यगक्षयस्वर्गकारकम्
 रहस्यंतुप्रवक्ष्यामियत्पुराणविदोविदुः २
 रोहिणीचंद्रशयनंनामव्रतमिहोच्यते
 तस्मिन्नारायणस्यार्चामर्चयेदिंदुनामभिः ३
 यदासोमदिनेशुक्लाभवेत्पंचदशीक्वचित्
 अथवाब्रह्मनक्षत्रंपौर्णमास्यांप्रजायते ४
 तदास्नानंनरःकुर्यात्पंचगव्येनसर्षपैः
 आप्यायस्वेतिचजपेद्विद्वानष्टशतंपुनः ५
 शूद्रोपिपरयाभक्त्यापाषंडालापवर्जितः
 सोमायशांतायनमोस्तुपादावनंतधाम्नेतिचजानुजंघे
 ऊरुद्वयंचापिजलोदरायसंपूजयेन्मेढ्रमनंगधाम्ने ८
 नमोनमःकामसुखप्रदायकटिःशशांकस्यसदार्चनीयः
 तथोदरंचाप्यमृतोदरायनाभिःशशांकायनमोभिपूज्या ९
 नमोस्तुचंद्रायमुखंचनित्यंदंताद्विजानामधिपायपूज्याः
 हास्यंनमश्चंद्रमसेऽभिपूज्यमोष्ठौतुकौमोदवनप्रियाय १०
 नासाचनाथायवरौषधीनामानंदबीजायपुनर्भुवौच

नेत्रद्वयंपद्मनिभंतथेंदोरिंदीवरव्यासकरायशौरैः ११
 नमःसमस्ताध्वरपूजितायकर्णद्वयंदैत्यनिषूदनाय
 ललाटमिंदोरुदधिप्रियायकेशाःसुषुम्नाधिपतेःप्रपूज्याः १२
 शिरःशशांकायनमोमुरारेर्विश्वेश्वरायाथनमःकिरीटं
 पद्मप्रियेरोहिणीनामलक्ष्मिसौभाग्यसौख्यामृतसागराय १३
 दैवींचसंपूज्यसुगंधिपुष्पैर्नैवेद्यधूपादिभिरिंदुपत्नीम्
 सुप्त्वातुभूमौपुनरुत्थितोयःस्नात्वाचविप्रायहविष्यभुक्तः १४
 देयःप्रभातेसहिरण्यवारिकुंभोनमःपापविनाशनाय
 संप्राश्यगोमूत्रममांसमन्नमद्वारमष्टावथविंशतिंच १५
 ग्रासांश्चत्रीन्सर्पियुतानुपोष्यभुक्त्वेतिहासंशृणुयान्मुहूर्तं
 कदंबनीलोत्पलकेतकानिजातिःसरोजंशतपत्रिकाच १६
 अम्लानपुष्पाण्यथसिंदुवारंपुष्पंपुनर्भारतमल्लिकायाः
 शुक्लंचपुष्पंकरवीरपुष्पंश्रीचंपकंचंद्रमसेप्रदेयम् १७
 श्रावणादिषुमासेषुक्रमादेतानिसर्वदा
 यस्मिन्मासेव्रतादिःस्यात्तत्पुष्पैरर्चयेद्धरिम् १८
 एवंसंवत्सरंयावदुपोष्यविधिवन्नरः
 व्रतांतेशयनंदद्याच्छयनोपस्करान्वितम् १९
 रोहिणीचंद्रमिथुनंकारयित्वातुकांचनम्
 चंद्रःषडंगुलःकार्योरोहिणीचतुरंगुला २०
 मुक्ताफलाष्टकयुतांसितनेत्रसमन्विताम्
 क्षीरकुंभोपरिपुनःकांस्यपात्राक्षतान्विताम् २१
 दद्यान्मंत्रेणपूर्वाह्णेशालीक्षुफलसंयुताम्
 श्वेतामथसुवर्णास्यांरौप्यखुरसमन्विताम् २२
 सवस्त्रभाजनांधेनुंतथाशंखंचभाजनम्
 भूषणैर्द्विजदाम्पत्यमलंकृत्यगुणान्वितं २३
 चंद्रोयंविप्ररूपेणसभार्यइतिकल्पयेत्
 यथातेरोहिणीकृष्णशयनंनत्यजेदपि २४
 सोमरूपस्यवैतद्वन्नमेभेदोविभूतिभिः
 यथात्वमेवसर्वेषांपरमानंदमुक्तिदः २५
 भुक्तिर्मुक्तिस्तथाभक्तिस्त्वयिचंद्रदृढास्तुमे

इतिसंसारभीतस्यमुक्तिकामस्यचानघ २६
 रूपारोग्यायुषामेतद्विधायकमनुत्तमम्
 इदमेवपितृणांचसर्वदावल्लभंनृप २७
 त्रैलोक्याधिपतिर्भूत्वासप्तकल्पशतत्रयम्
 चंद्रलोकमवाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् २८
 नारीवारोहिणीचंद्रशयनंयासमाचरेत्
 सापितत्फलमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् २९
 इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंमधुमथनार्चनमिंदुकीर्तनैर्न
 मतिमपिचददातिसोपिशौरैर्भवनगतःपरिपूज्यतेमरौघैः ३०
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरोहिणीचंद्रशयनव्रतंनामषड्विंशोऽध्यायः

२६

सप्तविंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

तटाकारामकूपेषुवापीषुनलिनीषुच
 विधिंवदस्वमेब्रह्मन्देवतायतनेषुच १
 केतत्रऋत्विजोविप्रावेदीवाकीदृशीभवेत्
 दक्षिणाबलयःकालःस्थानमाचार्यएवच २
 द्रव्याणिकानिशस्तानिसर्वमाचक्ष्वसुव्रत
 पुलस्त्यउवाच
 शृणुराजन्महाबाहोतटाकादिषुयोविधिः ३
 पुराणेष्वितिहासोयंपठयतेराजसत्तम
 प्राप्यपक्षंशुभंशुक्लंसंप्राप्तेचोत्तरायणे ४
 पुरायेहिविप्रैःकथितेकृत्वाब्राह्मणवाचनम्
 अशुभैर्वर्जितेदेशेतटाकस्यसमीपतः ५
 चतुर्हस्तांसमांवेदींचतुरश्रांचतुर्मुखीम्
 तथापोडशहस्तःस्यान्मंडपश्चचतुर्मुखः ६
 वेद्यास्तुपरितोगर्तारत्निमात्रास्त्रिमेखलाः
 नवसप्ताथवापंचऋजुवक्त्रानृपात्मज ७
 वितस्तिमात्रायोनिःस्यात्षट्सप्तांगुलिविस्तृता

गर्ताश्चहस्तमात्रास्युःस्त्रिपर्वोच्छ्रितमेखलाः ८
 सर्वतस्तुसवर्णास्युःपताकाध्वजसंयुताः
 अश्वत्थोदुंबरप्लक्षवटशाखाकृतानितु ९
 मंडपस्यप्रतिदिशंद्वाराण्येतानिकारयेत्
 शुभास्तत्राष्टहोतारोद्वारपालास्तथाष्टवै १०
 अष्टौतुजापकाःकार्याब्राह्मणावेदपारगाः
 सर्वलक्षणसंपूर्णान्मंत्रज्ञान्विजितेंद्रियान् ११
 कुलशीलसमायुक्तान्स्थापयेद्वैद्विजोत्तमान्
 प्रतिगर्तेषुकलशायज्ञोपकरणानिच १२
 व्यजनेचासनंशुभ्रंताम्रपात्रंसुविस्तरम्
 ततस्त्वनेकवर्णास्युर्बलयःप्रतिदैवतम् १३
 आचार्यःप्रक्षिपेद्भूमावनुमंत्र्यविचक्षणः
 अरत्निमात्रोयूपःस्यात्क्षीरवृक्षविनिर्मितः १४
 यजमानप्रमाणोवासंस्थाप्योभूतिमिच्छता
 हेमालंकारिणःकार्याःपंचविंशतिःसृष्टिजः १५
 कुंडलानिचहैमानिकेयूरकटकानिच
 तथांगुलिपवित्राणिवासांसिविविधानिच १६
 दद्यात्समानिसर्वेषामाचार्येद्विगुणंस्मृतम्
 दद्याच्छपनसंयुक्तमात्मनश्चापियत्प्रियम् १७
 सौवर्णौकूर्ममकरौराजतौमत्स्यडुण्डुभौ
 ताम्रौकुंभीरमंडूकावायसःशिंशमारकः १८
 एवमासाद्यतत्सर्वमादावेवविशांपते
 शुक्लमाल्याम्बरधरःशुक्लंगंधानुलेपनः १९
 सर्वौषध्युदकैःसर्वैःस्नापितोवेदपारगैः
 यजमानःसपत्नीकःपुत्रपौत्रसमन्वितः २०
 पश्चिमद्वारमासाद्यप्रविशेद्यागमंडपम्
 ततोमंगलशब्देनभेरीणांनिःस्वनेनच २१
 रजसामंडलंकुर्यात्पंचवर्णेनतत्त्ववित्
 षोडशारंततश्चक्रंपद्मगर्भचतुर्मुखम् २२
 चतुरश्रंतुपरितोवृत्तमध्येसुशोभनम्

वेद्याश्चोपरितःकृत्वाग्रहान्लोकपतींस्ततः २३
 संन्यसेन्मंत्रतःसर्वान्प्रतिदिक्षुविचक्षणः
 कलशंस्थापयेन्मध्येवारुणंमंत्रमाश्रितम् २४
 ब्रह्माणं चशिवंविष्णुं तत्रैवस्थापयेद्बुधः
 विनायकं चविन्द्यस्यकमलामंबिकां तथा २५
 शांत्यर्थं सर्वलोकानांभूतग्रामंन्यसेत्ततः
 पुष्पभक्ष्यफलैर्युक्तमेवंकृत्वाधिवासनम् २६
 कुंभांश्चरत्नगर्भास्तान्वासोभिःपरिवेष्टयेत्
 पुष्पगंधैरलंकृत्यद्वारपालान्समंततः २७
 यजद्ध्वमितितान्ब्रूयादाचार्यमभिपूजयेत्
 वहवृचौपूर्वतःस्थाप्यौदक्षिणेनयजुर्विदौ २८
 सामगौपश्चिमेस्थाप्यावुत्तरेणअथर्वणौ
 उदङ्मुखोदक्षिणतोयजमानउपाविशेत् २९
 यजध्वमितितान्ब्रूयाद्याजकान्पुनरेवतान्
 उत्कृष्टमंत्रजाप्येनतिष्ठध्वमितिजापकान् ३०
 एवमादिश्यतान्सर्वान्संधुक्ष्याग्निंसमंत्रवित्
 जुहुयादाहुतीर्मत्रैराज्यंचसमिधस्तथा ३१
 ऋत्विग्भिश्चैवहोतव्यंवारुणैरेवसर्वतः
 ग्रहेभ्योविधिवद्धृत्वातथेंद्रायेश्चरायच ३२
 मरुद्भ्योलोकपालेभ्योविधिवद्विश्वकर्मणे
 शान्तिसूक्तंचरौद्रंचपावमानंचमंगलम् ३३
 जपेच्चपौरुषंसूक्तंपूर्वतोबहवृचःपृथक्
 शाक्रंरौद्रंचसौम्यंचकौशमांडंजातवेदसम् ३४
 सौरंसूक्तंचपेयुस्तेदक्षिणेनयजुर्विदः
 वैराजंपौरुषंसूक्तंसौपर्णंरुद्रसंहितम् ३५
 शैशवंपंचनिधनंगायत्रंज्येष्ठसामच
 वामदेव्यंबृहत्सामरौरवंचरथंतरम् ३६
 गवां व्रतं विकीर्णं चरत्तोघ्नं च यमं तथा
 गायेयुः सामगाराजन्पश्चिमद्वारमाश्रिताः ३७
 आथर्वणाश्चोत्तरतः शांतिकंपौष्टिकं तथा

जपेयुर्मनसादेवमाश्रितावरुणंप्रभुम् ३८
पूर्वेद्युरभितोरात्रावेवंकृत्वाधिवासनम्
गजाश्वरथवल्मीकसंगमाद्ब्रजगोकुलात् ३९
मृदमादायकुंभेषुप्रक्षिपेदोषधीस्तथा
रोचनांचससिद्धार्थांगंधान्गुग्गुलुमेवच ४०
स्नापनंतस्यकर्त्तव्यंपंचगव्यसमन्वितं
पूर्वकर्तुर्महामंत्रैरेवंकृत्वाविधानतः ४१
अतिवाह्यक्षपामेवंविधियुक्तेनकर्मणा
ततःप्रभातेविमलेसंजातेतुशतंगवां ४२
ब्राह्मणेभ्यःप्रदातव्यमष्टषष्ट्यथवापुनः
पंचाशद्वाथषट्त्रिंशत्पंचविंशतिवापुनः ४३
ततश्चावसरप्राप्तेशुद्धेलग्निसुशोभने
वेदशब्दैःसगंधर्वैर्वाद्यैश्चविविधैःपुनः ४४
कनकालंकृतांकृत्वाजलेगामवतारयेत्
सामगायचसादेयाब्राह्मणायविशांपते ४५
पात्रीमादायसौवर्णीपंचरत्नसमन्विताम्
ततोनिक्षिप्यमकरान्मत्स्यादींश्चैवसर्वशः ४६
धृतांचतुर्भिर्विप्रैश्चवेदवेदांगपारगैः
महानदीजलोपेतांदध्यक्षतविभूषिताम् ४७
उत्तराभिमुखान्युब्जांजलमध्येतुकारयेत्
आथर्वणेनसुस्नातांपुनर्मायांतथैवच ४८
आपोहिष्टेतिमंत्रेणक्षिप्त्वागत्यचमंडपं
पूजयित्वासदस्यान्वैबलिदद्यात्समंततः ४९
पुनर्दिनानिहोतव्यंचत्वारिराजसत्तम
चतुर्थीकर्मकर्त्तव्यंदेयंतत्रापिशक्तितः ५०
कृत्वातुयज्ञपात्राणियज्ञोपकरणानिच
ऋत्विग्भ्यस्तुसमंदद्यान्मंडपंविभजेत्पुनः ५१
हेमपात्रींचशय्यांचविप्रायचनिवेदयेत्
ततःसहस्रंविप्राणामथवाऽष्टशतंतथा ५२
भोजनीयंयथाशक्तिपंचाशद्वाथविंशतिः

एवमेषपुराणेषुतटाकविधिरुच्यते ५३
 कूपवापीषुसर्वासुतथापुष्करिणीषुच
 एषएवविधिर्दृष्टःप्रतिष्ठासुतथैवच ५४
 मंत्रतस्तुविशेषःस्यात्प्रासादोद्यानभूमिषु
 अयंत्वशक्तावर्धेनविधिर्दृष्टःस्वयंभुवा ५५
 स्वल्पेष्वेकाग्निवत्कार्योवित्तशाठ्यविवर्जितैः
 प्रावृट्कालेस्थितंतोयमग्निष्टोमसमंस्मृतम् ५६
 शरत्कालस्थितंयत्स्यात्तदुक्तफलदायकम्
 वाजपेयातिरात्राभ्यांहेमंतेशिशिरेस्थितम् ५७
 अश्वमेधसंप्राहुर्वसंतसमयेस्थितम्
 ग्रीष्मेपियत्स्थितंतोयंराजसूयाद्विशिष्यते ५८
 एतान्महाराजविशेषधर्मान्करोतिचोर्व्यामतिशुद्धबुद्धिः
 सयातिब्रह्मालयमेवशुद्धः कल्पाननेकान्दिविमोदतेच ५९
 अनेकलोकान्विचरन्स्वरादीन्भुक्त्वापरार्धद्वयमङ्गनाभिः
 सहैवविष्णोःपरमंपदंयत्प्राप्नोतितद्योगबलेनभूयः ६०
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतटाकप्रतिष्ठाविधिर्नामसप्तविंशोऽध्यायः २७

अष्टाविंशतितमोऽध्यायः

भीष्मउवाच

पादपानांविधिंब्रह्मन्यथावद्विस्तराद्बुद्ध
 विधिनायेनकर्त्तव्यंपादपारोपणंबुधैः १
 येचलोकाःस्मृतायेषांतानिदानींवदस्वमे
 पुलस्त्यउवाच
 पादपानांविधिंवक्ष्येतथैवोद्यानभूमिषु २
 तटाकविधिवत्सर्वसमाप्यजगतीश्वर
 ऋत्विङ्मंडपसंभारमाचार्यचापितद्विधं ३
 पूजयेद्ब्राह्मणांस्तद्वद्धेमवस्त्रानुलेपनैः
 सर्वौषध्युदकैः सिक्तान्दध्यक्षतविभूषितान् ४
 वृक्षान्माल्यैरलंकृत्यवासोभिरभिवेष्टयेत्
 सूच्यासौवर्णयाकार्यसर्वेषांकर्णवेधनं ५

अंजनंचापिदातव्यंतद्वद्धेमशलाकया
 फलानिसप्तचाष्टौवाकालधौतानिकारयेत् ६
 प्रत्येकंसर्ववृक्षाणांवेद्यांतान्यधिवासयेत्
 धूपोत्रगुग्गुलुःश्रेष्ठस्ताम्रपात्रेष्वधिष्ठितान् ७
 सप्तधान्यस्थितान्कृत्वावस्त्रगंधानुलेपनैः
 कुंभान्सर्वेषुवृक्षेषुस्थापयित्वावनीश्वर ८
 पूजयित्वादिनांतेचकृत्वाबलिनिवेदनम्
 यथावल्लोकपालानामिंद्रादीनांविधानतः ९
 वनस्पतेरधिवासएवंकार्योद्विजातिभिः
 ततःशुक्लांबरधरान्सौवर्णकृतमेखलान् १०
 सकांस्यदोहांसौवर्णशृंगाभ्यामतिशालिनीं
 पयस्विनींवृक्षमध्यादुत्सृजेद्दामुदङ्मुखीम् ११
 ततोभिषेकमंत्रेणवाद्यमंगलगीतकैः
 ऋग्यजुःसाममंत्रैश्चवारुणैरभितस्तदा १२
 तैरेवकुंभैःस्नपनंकुर्युर्ब्राह्मणपुंगवाः
 स्नातःशुक्लांबरधरोयजमानोभिपूजयेत् १३
 गोभिर्विभवतःसर्वानृत्विजःससमाहितान्
 हेमसूत्रैःसकटकैरंगुलीयैःपवित्रकैः १४
 वासोभिःशयनीयैश्चतथोपस्करपादुकैः
 क्षीराभिषेचनंकुर्याद्द्यावद्दिनचतुष्टयम् १५
 होमश्चसर्पिषाकार्योयवैःकृष्णतिलैरपि
 पलाशसमिधःशस्ताश्चतुर्थेऽह्नितथोत्सवः १६
 दक्षिणाचपुनस्तद्वद्देयातत्रापिशक्तितः
 यद्यदिष्टतमंकिचित्तत्तद्द्यादमत्सरी १७
 आचार्येद्विगुणंदत्त्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत्
 अनेनविधिनायस्तुकुर्याद्बुधोत्सवंबुधः १८
 सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंचानन्तमश्नुते
 यश्चैवमपिराजेन्द्रवृक्षंसंस्थापयेद्बुधः १९
 सोपिस्वर्गेवसेद्राजन्यावदिंद्रायुतत्रयम्
 भूतान्भव्यांश्चमनुजांस्तारयेद्रोमसंमितान् २०

परमांसिद्धिमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभाम्
 यद्दंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिमानवः २१
 सोपिसंपूज्यतेदेवैर्ब्रह्मलोकेमहीयते
 अपुत्रस्यचपुत्रित्वंपादपाएवकुर्वते २२
 तीर्थेषुपिंडदानादीन्रोपकाणांदंतिते
 यत्नेनापिचराजेंद्रश्चत्थारोपणंकुरु २३
 सतेपुत्रसहस्रस्यकृत्यमेकःकरिष्यति
 धनीचाश्चत्थवृक्षेणअशोकःशोकनाशनः २४
 प्लक्षोयज्ञप्रदःप्रोक्तःक्षीरीचायुःप्रदःस्मृतः
 जंबुकीकन्यकादात्रीभार्यादादाडिमीतथा २५
 अश्चत्थोरोगनाशायपलाशोब्रह्मदस्तथा
 प्रेतत्वंजायतेपुंसोरोपयेद्योविभीतकम् २६
 अंकोलेकुलवृद्धिस्तुखादिरेणाप्यरोगिता
 निंबप्ररोहकाणांतुनित्यंतुष्येद्दिवाकरः २७
 श्रीवृक्षेशंकरोदेवःपाटलायांतुपार्वती
 शिंशपायामप्सरसःकुंदेगंधर्वसत्तमाः २८
 तित्तिडीकेदासवर्गावजुलेदस्यवस्तथा
 पुण्यप्रदःश्रीप्रदश्चचंदनःपनसस्तथा २९
 सौभाग्यदश्चंपकश्चकरीरःपारदारिकः
 अपत्यनाशकस्तालोवकुलःकुलवर्द्धनः ३०
 बहुभार्यानारिकेलाद्राक्षासर्वांसुंदरी
 रतिप्रदातथाकोलीकेतकीशत्रुनाशिनी ३१
 एवमादिनगाश्चान्येयेनोक्तास्तेपिदायकाः
 प्रतिष्ठांतेगमिष्यंतियैस्तुवृक्षाःप्ररोपिताः ३२
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेवृक्षारोपणविधिर्नामअष्टाविंशोऽध्यायः २८

एकोनत्रिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

तथैवान्यत्प्रवक्ष्यामिसर्वकामफलप्रदम्
 सौभाग्यशयनं नामयत्पुराणविदोविदुः १

पुरादग्धेषुलोकेषुभूर्भुवः स्वर्महादिषु
 सौभाग्यंसर्वभूताननामेकस्थमभवत्तदा २
 वैकुण्ठंसर्वमासाद्यविष्णोर्वक्षस्थलेस्थितम्
 ततःकालेनकियतापुनःसर्गविधौनृपः ३
 अहंकारवृतेलोकेप्रधानपुरुषान्विते
 स्पर्द्धायांचप्रवृद्धायांकमलासनकृष्णयोः ४
 पिंगाकारासमुद्भूतावह्विज्वालातिभीषणा
 तथाभितप्तस्यहरेर्वक्षस्तद्विनिःसृतम् ५
 यद्वक्षःस्थलमाश्रित्यविष्णोःसौभाग्यमास्थितम्
 रसरूपंनतद्यावदाप्रोतिवसुधातले ६
 उत्क्षिप्तमंतरिक्षात्तुब्रह्मपुत्रेणधीमता
 दक्षेणपीतमात्रंतद्रूपलावण्यकारकम् ७
 बलंतेजोमहज्जातंदक्षस्यपरमेष्ठिनः
 शेषंयदपतद्भूमावष्टधातद्वयजायत ८
 ततस्त्वोषधयोजाताःसप्तसौभाग्यदायिकाः
 इक्षवस्तरुराजश्चनिष्पवावशशालिधान्यकम् ९
 विकारवच्चगोक्षीरंकुसुंभंकुसुमंतथा
 लवणंचाष्टमंतद्वत्सौभाग्याष्टकमुच्यते १०
 पीतंयद्ब्रह्मपुत्रेणयोगज्ञानविदापुरा
 दुहितासाभवत्तस्माद्यासतीत्यभिधीयते ११
 लोकानतीत्यलालित्याल्ललितातेनचोच्यते
 त्रैलोक्यसुंदरींदेवीमुपयेमेपिनाकधृत् १२
 त्रिविश्वसौभाग्यमयींभुक्तिमुक्तिफलप्रदाम्
 तामाराध्यपुमान्भक्त्यानारीवाकिंनविंदति १३
 भीष्मउवाच
 कथमाराधनंतस्याललितायामुनेवद
 यद्विधानंचजगतःशांतयेतद्वदस्वमे १४
 पुलस्त्यउवाच
 वसंतमासमासाद्यतृतीयायांजनप्रियः
 शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्नेतिलैःस्नानंसमाचरेत् १५

तस्मिन्नहनिसादेवीकिलविश्वात्मनासती
 पाणिग्रहणिकैर्मत्रैरुदूढावरवर्णिनी १६
 तथासहैवविश्वेशंतृतीयायामथार्चयेत्
 फलैर्नानाविधैर्दीपैर्धूपैर्नैवेद्यसंयुतैः १७
 प्रतिमांपंचगव्येनतथागंधपोदकेनच
 स्नापयित्वाचर्चयेद्गौरीमिंदुशेखरसंयुताम् १८
 नमोस्तुपाटलायैतुपादौदेव्याःशिवस्यच
 शिवायेतिचसंकीर्त्यजयायैगुल्फयोर्द्वयोः १९
 त्र्यंबकायेतिरुद्रस्यभवान्यैजंघयोर्युगम्
 शिरोरुद्रेश्वरायेतिविजयायैचजानुनी २०
 संकीर्त्यहरिकेशायतथोरुवरदेनमः
 ईशायेतिकटिरत्यैशंकरायेतिशंकरम् २१
 कुक्षिद्वयंचकोटव्यैशूलिनंशूलपाणये
 मंगलायैनमस्तुभ्यमुदरंचाभिभूजयेत् २२
 सर्वात्मनेनमोरुद्रमीशान्यैचकुचद्वयम्
 शिवंवेदात्मनेतद्बुद्ध्राण्यैकंठमर्चयेत् २३
 त्रिपुरघ्नायविश्वेशमनंतायैकरद्वयम्
 त्रिलोचनायेतिहरंबाहूकालानलप्रिये २४
 सौभाग्यभवनायेतिभूषणानिसदार्चयेत्
 स्वाहास्वधायैचमुखमीश्वरायेतिशूलिनम् २५
 अशोकवनवासिन्यैपूज्यावोष्ठौचभूतिदौ
 स्थाणवेचहरंतद्बुद्धास्यंचंद्रमुखप्रिये २६
 नमोर्धनारीशहरमसितांगीतिनासिकाम्
 नमउग्रायलोकेशंललितेतिपुनर्भ्रुवौ २७
 शर्वायपुरहर्तारंवासुदेव्यैतथालकम्
 नमःश्रीकंठनाथायशिवकेशांस्तथार्चयेत् २८
 भीमोग्रभीमरूपिण्यैशिरःसर्वात्मनेनमः
 हरमभ्यर्च्यविधिवत्सौभाग्याष्टकमग्रतः २९
 स्थापयेत्स्निग्धनिष्पावान्कुसुंभक्षीरजीरकम्
 तरुराजेक्षुलवणंकुस्तुंबुरुमथाष्टमम् ३०

दद्यात्सौभाग्यकृद्यस्मात्सौभाग्याष्टकमित्युत
 एवंनिवेद्यतत्सर्वमग्रतःशिवयोःपुनः ३१
 चैत्रेशृंगाटकान्प्राश्यस्वपेद्भूमावरिंदम
 पुनः प्रभातेचतथाकृतस्नानजपःशुचिः ३२
 संपूज्यद्विजदांपत्यंमाल्यवस्त्रंविभूषणैः
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तसौवर्णप्रतिमाद्वयम् ३३
 प्रीयतांमेत्रललिताब्राह्मणायनिवेदयेत्
 एवं संवत्सरंयावत्तृतीयायांसदानृप ३४
 प्राशनेदानमंत्रैचविशेषोयंनिबोधमे
 गोशृंगांबुमधौप्रोक्तं वैशाखेगोमयंपुनः ३५
 ज्येष्ठेमंदारकुसुमंबिल्वपत्रंशुचौस्मृतम्
 श्रावणेदधिसंप्राश्यंनभस्येतुकुशोदकम् ३६
 क्षीरंचाश्वयुजेमासिकार्त्तिकेपृषदाज्यकम्
 मार्गशीर्षेतुगोमूत्रंपौषेसंप्राशयेद्घृतम् ३७
 माघेकृष्णतिलांस्तद्वत्पंचगव्यंचफाल्गुने
 ललिताविजयाभद्राभवानीकुमुदाशिवा ३८
 वासुदेवीतथागौरीमंगलाकमलासती
 उमाचदानकालेतुप्रीयतामितिकीर्त्तयेत् ३९
 तस्मिंस्तुद्वादशेमासिद्वादश्यांकृष्णमर्चयेत्
 तथालक्ष्मींचतत्रैवभर्त्रासार्धमथार्चयेत् ४०
 पौर्णमास्यामतस्तद्वत्सपत्नीकःपितामहः
 उपासनीयोविदुषापरत्राभीतिमिच्छता ४१
 सौभाग्याष्टकंतद्वच्चदातव्यंभूतिमिच्छता
 मल्लिकाशोककमलंकदंबोत्पलचंपकम् ४२
 कुब्जकंकरवीरंचबाणमम्लानपंकजम्
 सिंदुवारंचसर्वेषुमासेषुकुसुमंस्मृतम् ४३
 जपाकुसुंभकुसुमंमालतीशतपत्रिका
 यथालाभंप्रशस्तानिकरवीरंचसर्वदा ४४
 एवंसंवत्सरंयावदुपोष्यविधिवन्नरः
 स्त्रीचनक्तंकुमारीचशिवमभ्यर्च्यभक्तितः ४५

व्रतांतिशयनंदद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम्
 उमामहेश्वरौहैमौवृषभंचगवासह ४६
 स्थापयित्वाचशयनंब्राह्मणायनिवेदयेत्
 द्वादश्यांवत्सरंत्वेकंमहालक्ष्म्याचकेशवम् ४७
 ब्रह्माणंसहसावित्र्यापूजयित्वानरस्त्वह
 सर्वान्कामानवाप्नोतिमनसासमभीप्सितान् ४८
 अन्यान्यपियथाशक्तिमिथुनान्यंबरादिभिः
 धान्यालङ्कारगोदानैरन्यैश्चधनसञ्चयैः ४९
 वित्तशाठयेनरहितःपूजयेद्गतविस्मयः
 एवंकरोतियःसम्यक्सौभाग्यशयनव्रतम् ५०
 सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंवानित्यमश्नुते
 फलस्यैकस्यचत्यागमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ५१
 यशःकीर्तिमवाप्नोतिप्रतिमासंनराधिप
 सौभाग्यारोग्यरूपैश्चवस्त्रालंकारभूषणैः ५२
 नवियुक्तोभवेद्राजन्सौभाग्यशयनप्रदः
 यस्तुद्वादशवर्षाणिसौभाग्यशयनव्रतम् ५३
 करोतिसप्तचाष्टौवाब्रह्मलोकेमहीयते
 पूज्यमानोवसेत्सम्यक्यावत्कल्पायुतंनरः ५४
 विष्णोर्लोकमथासाद्यशिवलोकगतस्तथा
 नारीवाकुरुतेयातुकुमारीवानरेश्वर ५५
 सापितत्फलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता
 शृणुयादपियश्चैवप्रदद्यादथवामतिम् ५६
 सोपिविद्याधरोभूत्वास्वर्गलोकेचिरंवसेत्
 इदमिहमदनेनपूर्वसृष्टंशतधनुषाचकृतंनरेणतद्वत् ५७
 कृतमथपवनेननंदिनाचकिमुजननाथमहाद्भुतंनवास्यात् ५८
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेव्रताध्यायोनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः २६

त्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

यज्ञपवर्तमासाद्यविष्णुनाप्रभविष्णुना

पदानिचेहदत्तानिकिमर्थपदपद्धतिः १
 कृतावैदेवदेवेनतन्मेवदमहामते
 कतमोदानवस्तेनविष्णुनादमितोत्रवै २
 कृत्वावैपदविन्यासंतन्मेशंसमहामुने
 स्वर्लोकेवसतिर्विष्णोर्वैकुण्ठेस्यमहात्मनः ३
 सकथंमानुषेलोकेपदन्यासंचकारह
 देवलोकेषुवैदेवदेवाःसेंद्रपुरोगमाः ४
 तपसामहताब्रह्मन्भक्तायेसततंप्रभुम्
 श्रीवराहस्यवसतिर्महर्लोकेप्रकीर्तिता ५
 नृसिंहस्यतथाप्रोक्ताजनलोकेमहात्मनः
 त्रिविक्रमस्यवसतिस्तपोलोकेप्रकीर्तिता ६
 लोकानेतान्परित्यज्यकथंभूमौपदद्वयम्
 क्षेत्रैपैतामहेचास्मिन्पुष्करेयज्ञपर्वते ७
 पदानिकृतवान्ब्रह्मन्विस्तरान्ममकीर्तय
 श्रुतेनसर्वपापस्यनाशोवैभविताध्रुवम् ८
 पुलस्त्यउवाच
 सम्यक्पृच्छसिभोस्त्वंयत्संश्रुणुत्वंसमाहितः
 यथापूर्वपदन्यासःकृतोदेवेनविष्णुना ९
 यज्ञपर्वतमासाद्यशिलापर्वतरोधसि
 पुराकृतयुगेभीष्मदेवकार्यार्थसिद्धये १०
 विष्णुनाचकृतंपूर्वपृथिव्यर्थेपरंतप
 त्रिदिवंसर्वमानीतंदानवैर्बलवत्तरैः ११
 त्रैलोक्यंवशमानीयजित्वादेवान्सवासवान्
 दानवायज्ञभोक्तास्तत्रासन्बलवत्तराः १२
 कृताबाष्कलिनासर्वेदानवेनबलीयसा
 एवंभूतेतदालोकेत्रैलोक्येसचराचरे १३
 परमार्तिययौशक्रोनिराशोजीवितेकृतः
 सबाष्कलिर्दानवेन्द्रोऽवध्योयंममसंयुगे १४
 ब्रह्मणोवरदानेनसर्वेषांतुदिवौकसाम्
 तदहंब्रह्मणोलोकेवृतःसर्वैर्दिवौकसैः १५

ब्रजामिशरणं देवंगतिरन्यानविद्यते
 एवंविचिंत्य देवेन्द्रो वृतः सर्वैर्दिवोकसैः १६
 जगाम त्वरितो भीष्मयत्र देवः पितामहः
 ब्रह्मणः सपदं प्राप्य वृतस्तैश्च दिवोकसैः १७
 अब्रवीज्जगतः कार्यं प्राप्तामापदमुत्तमाम्
 किं न जानासि वै देव यतो नो भयमागतम् १८
 दैत्यैर्यदा हतं सर्वं वरदानाञ्छते प्रभो
 कथितं वै मया सर्वं बाष्कलेश्च दुरात्मनः १९
 क्रियतां चाविलंबेन पिता त्वं नः पितामहः
 तत्त्वं चिंतय देवेश शांत्यर्थं जगतस्त्वह २०
 तेषां च पश्यतां किंचिच्छ्रौतस्मार्तादिकाः क्रियाः
 न प्रावर्तन्त हानिस्तु तैरस्माकं दिने दिने २१
 यथा हि प्राकृतः कश्चित्स्वार्थमुद्दिश्य भाषते
 विज्ञाप्य सेतथास्माभिर्निरस्तोपकृतैः सदा २२
 यद्ये नोपकृतं यस्य सहस्रगुणितं पुनः
 यो न तस्योपकाराय तत्करोति वृथामतिः २३
 तस्योपकारदग्धस्य निस्त्रपस्यासतः पुनः
 नरकेष्वपि संवासस्तस्य दुष्कृतकारिणः २४
 नैतावतैव साधुत्वं कृते यातुप्रतिक्रिया
 स्वार्थैकनिष्ठबुद्धीनामेतन्नापि प्रवर्तते २५
 यद्यस्य नाभवत्स्थानं जगतो ह्यत्र दुःखदं
 शतधा हृदयं दीर्णं तन्न तृप्तिमुपागतम् २६
 तत्र वायत्रगंतास्मिन्निमग्नानुद्धरस्वनः
 उपायकथनेनास्य येन तेजः प्रवर्तते २७
 यथाख्यातं मया दृष्टं जगत्तत्स्थमवेक्ष्यताम्
 निःस्वाध्यायवषट्कारं निवृत्तोत्सवमंगलम् २८
 त्यक्ताध्ययनसंयोगं मुक्तवार्तापरिग्रहम्
 दंडनीत्यापरित्यक्तं श्वासमात्रावशेषितम् २९
 जगदार्तिमपि प्राप्तं पुनः कष्टतरां दशां
 एतावता हि कालेन वयं ग्लानिमुपागताः ३०

ब्रह्मोवाच

जानामिबाष्कलितंतुवरदानाच्चगर्वितम्
अजेयंभवतामन्येविष्णुसाध्योभविष्यति ३१
निरुध्यसंस्थितोब्रह्माभावंतत्त्वमयंतदा
समाधिस्थस्यतस्यैवध्यानमात्राच्चतुर्भुजः ३२
स्तोकेनैवहिकालेनचिंत्यमानःस्वयंभुवा
आजगाममुहूर्तेनसर्वेषामेवपश्यताम् ३३
विष्णुरुवाच

भोभोब्रह्मन्निवर्त्तस्वध्यानादस्मान्निवारितः
यदर्थमिष्यतेध्यानंसोहंत्वासमुपागतः ३४
ब्रह्मोवाच

महाप्रसादएषोत्रस्वामिनोहिप्रदर्शनम्
कस्यान्यस्यभवेच्चैषाचिन्तायाजगतःप्रभो ३५
ममैवतावदुत्पत्तिर्जगदर्थेविनिर्मिता
जगदेतत्त्वदर्थीयंतत्त्वतोनास्तिविस्मयः ३६
भवतापालनंकार्यसंहरेद्बुद्धएवतु
एवंभूतेजगत्यस्मिन्शक्रस्यास्यमहात्मनः ३७
हतंराज्यंबाष्कलिनात्रैलोक्यंसचराचरम्
भृत्यस्यक्रियतांसाह्यमंत्रदानेनकेशव ३८
वासुदेवउवाच

भवतोवरदानेनअवध्यःसतुसांप्रतम्
बुद्धिसाध्यःसवैकार्योबंधनादिहदानवः ३९
वामनोहंभविष्यामिदानवानांविनाशकः
मयासहव्रजत्वेषबाष्कलेस्तुनिवेशनम् ४०
तत्रगत्वावरंत्वेषमदर्थेयाचतामिमम्
वामनस्यास्यविप्रस्यभूमेराजन्पदत्रयम् ४१
प्रयच्छस्वमहाभागयाच्चैषातुमयाकृता
शक्रेणोक्तोदानवेन्द्रोदद्यात्स्वमपिजीवितम् ४२
गृह्यप्रतिग्रहंतस्यदानवस्यपितामह
तंबध्वाचततोयत्नात्कृत्वापातालवासिनम् ४३

सौकरंरूपमास्थायवधार्थंचदुरात्मनः
 भविष्यामिनसंदेहोव्रजशक्रत्वरान्वितः ४४
 विररामतमुक्त्वैवमंतद्धानंगतश्चै
 अथकालांतरेविष्णावदितेर्गर्भतांगते ४५
 निमित्तान्यतिघोराणिप्रादुर्भूतान्यनेकशः
 समस्तजगदाधारेविष्णौगर्भत्वमागते ४६
 शोभनंहितदाजातंनिमित्तंचैवमूर्जितम्
 मालतीकुसुमानांतुसुगंधःसुरभिर्ववौ ४७
 अथविहितविधानंकालमासाद्यदेवस्त्रिदशगणहितार्थंसर्वभूतानुकंपी
 विमलविरलकेशश्चंद्रशंखोदयश्रीरदितितनयभावंदेवदेवश्चकार ४८
 अवतरतिचविष्णौसिद्धदेवासुराणामनिमिषनयनानांविप्रसेदुर्मुखानि
 अतिविरतरजोभिर्वायुभिःसंवहद्भिर्दिनमपिचतदासीञ्जन्मविष्णोःसुगर्भे ४९
 अदितिरजनगर्भासापिदेवीप्रयांतीनतजघनभरार्त्तामंदसंचाररम्या
 अलसवदनखेदंपांडुभावंवहंतीगुरुतरमवगाढंगर्भमेवोद्धहंती ५०
 ततःप्रविष्टेखलुगर्भवासंनारायणेभूतभविष्ययोगात्
 विनापदंप्राप्तमनोरथानिभूतानिसर्वाणितदाबभूवुः ५१
 समीरणोवातिचमंदमंदंपतत्सुबर्षेषुनगोद्धवेषु
 विविक्तमार्गेषुदिगंतरेषुजनेषुवैसत्यमुपागतेषु ५२
 विमुच्यमानेगगनेरजोभिःशनैश्शनैर्नश्यतिचांधकारे
 उदरांतर्गतेविष्णौद्रोहबुद्धिस्तदाभवत् ५३
 तानिशामयराजेंद्रदेवमातुर्यथाक्रमम्
 किमनुक्रमणेनैवलंघयामित्रिविष्टपम् ५४
 बाष्कलिदानवेद्रंतंकुर्यापातालवासिनम्
 शक्रस्यतुमयादत्तंधनंलावण्यमेवच ५५
 दानवानांविनाशायएकैवप्रभवाम्यहम्
 क्षिपामिशरजालानिचक्रयानान्यनेकशः ५६
 गदाव्रातांश्चविविधान्दानवानांविनाशने
 विबुधान्देवलोकस्थानधोभूमेस्तुदानवान् ५७
 करोमिकालयोगेनतत्तुकार्यव्रतेनमे
 निस्सृतासहसावाणीवक्त्रमेवाभिसंस्थिता ५८

येनेदंचिन्त्यतेपूर्वयन्नदृष्टंनचश्रुतम्
 बंधं वैदनुमुख्यस्यकृतंकोपेनपश्यमे ५६
 कश्यपायपुरादत्तंधनंलावण्यमेवच
 किमयंविगतोत्साहोवायवोथसमाकुलाः ६०
 भ्रमतीवहिमेदृष्टिर्मेतद्रूपंप्रचिंतितम्
 आविष्टाकिमहंवच्चिकेनाप्यसदृशंवचः ६१
 विकल्पवशमापन्नाभीक्ष्णंहृदिममर्शसा
 दधारदिव्यवर्षाणांसहस्रंदिव्यमीश्वरम् ६२
 ततःसमभवत्तस्यांवामनोभूतवामनः
 जातेनयेनचक्षुषिदानवानांहृतानिवै ६३
 जातमात्रेततस्मिन्देवदेवेजनार्दने
 नद्यःस्वच्छांब्रुवाहिन्योववौगंधवहोनिलः ६४
 कश्यपोपिसुखंलेभेतेनपुत्रेणभास्वता
 सर्वेषांमानसोत्साहस्त्रैलोक्यांतरवासिनाम् ६५
 संजातमात्रेतुततोजनाधिपजनार्दने
 स्वर्गलोकेदुंदुभयोविनेदुस्तैश्चताडिताः ६६
 अतिप्रहर्षात्तुजगत्त्रयस्यमोहश्चदुःखानिचनाशमीयुः
 जगोचगन्धर्वगणोतिमात्रंभावस्वरैर्भर्तृविमिश्रिताश्च ६७
 सुराङ्गनाश्चापिचभावयुक्तानृत्यंतितत्रापसरसांसमूहाः
 तथैवविद्याधरसिद्धसंघाविमानयानैर्मुदिताभ्रमंति ६८
 वदंतिसत्यानृतकार्यनिर्णयंतथाभिरंगंप्रतिदर्शयंति
 गायंतिगेयंविनिवृत्तरागामुहुर्मुहुर्दुःखसुखप्रभूताः ६९
 नृत्यंतिवैस्वर्गगताश्चतेतुधर्मार्जितंस्वर्गमितोव्रजंति
 इतिविगतविषादेनिर्मलेजीवलोकेतिमिरनिकरमुक्तानिर्वृतिंप्राप्तुकामाः ७०
 तत्रोचुःकेचिदुर्व्याजयजयभगवन्संप्रहृष्टाश्चकेचित्
 त्वेवंप्रोक्तप्रणादैरविरलमनसश्चानुवादैस्तथान्यैः
 ध्यायंतैन्येनिगूढंजननभयजरामृत्युविच्छेदहेतो-
 रित्येवंकृत्स्नमासीज्जगदिदमखिलंसर्वतःसंपृहृष्टम् ७१
 परमासाद्ययंविष्णुंब्रह्माहजगतःकृते
 जातोयंभवतामर्थेवामनोयदपीश्वरः ७२

एषब्रह्माचविष्णुश्चएषएवमहेश्वरः
 एषवेदाश्चयज्ञाश्चस्वर्गश्चैषनसंशयः ७३
 विष्णुव्याप्तमिदं सर्वजगत्स्थावरजंगमम्
 एकः सतुपृथक्त्वेनस्वयंभूरिति विश्रुतः ७४
 यथार्थवर्णकेस्थानेविचित्रः स्फाटिकोमणिः
 ततो गुणवशात्तस्यस्वयंभोरनुवर्त्तनम् ७५
 यथाहिगार्हपत्योऽग्निरन्यसंज्ञांपुनर्व्रजेत्
 लभेतसंज्ञां भगवान्ब्राह्मादिषु तथा ह्यसौ ७६
 सर्वथावामनो देवो देवकार्यं करिष्यति
 एवं चिंतयतां तेषां भावितानां दिवोकसाम् ७७
 जगाम शक्रसहितो बाष्कलेश्च निवेशनम्
 दूरादेव च तां दृष्ट्वा पुरीं तस्य समावृताम् ७८
 पांडुरैः खगमागम्यैः सर्वरत्नोपशोभितैः
 शोभितां भवनैर्मुख्यैस्सुविभक्तमहापथैः ७९
 नित्यप्रभिन्नैर्मातंगैरंजनाचलसन्निभैः
 देवनागकुलोत्पन्नैः शतसंख्यैर्विराजिताम् ८०
 निर्मासगात्रैस्तुरगैरल्पकर्णैर्मनोजवैः
 दीर्घग्रीवाक्षिकूटैश्च मनोजैरुपशोभिताम् ८१
 पद्मगर्भसुवर्णाभाः पूर्णचंद्रनिभाननाः
 संल्लापोल्लापकुशलास्तत्रवेश्याः सहस्रशः ८२
 नतत्पुरुयंनसाविद्यानतच्छिल्पंनसाकला
 बाष्कलेर्नपुरेस्याथनिवासंप्रतिगच्छति ८३
 उद्यानशतसंबाधंसमाजोत्सवमालिनि
 अन्वितेदनुमुख्यैश्चसर्वैरंतकवर्जितैः ८४
 वीणावेणुमृदंगानां शब्दैः सर्वत्रनादिते
 सदाप्रहृष्टादनुजाबहुरत्नोपशोभिताः ८५
 क्रीडमानाः प्रदृश्यंते मेराविवयथामराः
 ब्रह्मघोषोमहांस्तत्रदनुवृद्धैरुदीरितः ८६
 साज्यधूमेनचाग्नीनां वायुनानष्टकिल्बिषे
 सुगंधधूपविक्षेपसुरभीकृतमारुते ८७

सुगंधिदनुजाकीर्णोपुरेतस्मिंस्तुबाष्कलि
त्रैलोक्यंतुवशेकृत्वासुखेनास्तेसदानवः ८८
तत्रस्थःपालयन्नास्तेत्रैलोक्यंसचराचरं
धर्मज्ञःश्चकृतज्ञश्चसत्यवादीजितेंद्रियः ८९
सुदर्शःपूर्वदेवानांनयानयविचक्षणः
ब्रह्मण्यश्चशरण्यश्चदीनानामनुकंपकः ९०
वेदमंत्रप्रभूत्साहसर्वशक्तिसमन्वितः
षाड्गुण्यविषयोत्साहःस्मितपूर्वाभिभाषितः ९१
वेदवेदांगतत्वज्ञोयज्ञयाजीतपोरतः
नचदुःशीलनिरतःससर्वत्राविहिंसकः ९२
मान्यमानयिताशुद्धःसुमुखःपूज्यपूजकः
सर्वार्थविदनाधृष्यःसुभगःप्रियदर्शनः ९३
बहुधान्योबहुधनोबहुयानश्चदानवः
त्रिवर्गसाधकोनित्यत्रैलोक्येवरपुरुषः ९४
स्वपुरीनिलयोनित्यंदेवदानवदर्पहा
सचैवंपालयामासत्रैलोक्येसकलाःप्रजाः ९५
नाधमःकश्चिदप्यास्तेतस्मिन् राजनिदानवे
दीनोवाव्यधितोवापिअल्पायुर्वाथदुःखितः ९६
मूर्खोवामंदरूपोवादुर्भगोवानिराकृतः
एवंयुतंतंविमलैर्गुणैर्दृष्ट्वाचमत्वाचनिविष्टबुद्धिं ९७
प्रसादयन्दैत्यवरंमहात्मापुरंदरस्तंतुदनुप्रधानं
तेजोयुक्तंदानवंतंपंतमिवभास्करं ९८
त्रैलोक्यधारणेशक्तंविस्मितःसोऽभवत्तदा
इंद्रपुरागतंदृष्ट्वादानवेन्द्रायपार्थिव ९९
इदमूचुस्तदागत्वादानवायुद्धदुर्मदाः
आश्चर्यमिति वैकृत्वाइंद्रोभ्येतिपुरीतव १००
एकाकीद्विजमुख्येनवामनेनसहप्रभो
अस्माभिर्यदनुष्ठेयंसांप्रतंनोवदस्वराट् १०१
दानवानब्रवीत्सर्वान्पुरेतिष्ठतसंकुलं
प्रवेश्यतांदेवराजःपूज्यःसतुममाद्यवै १०२

एतस्मिन्नेवकालेतुवामनःसचवासवः
 आगतौदनुनाथेनप्रेम्णाचैवावलोकितौ १०३
 कृतार्थमन्यतात्मानंप्रणिपातपुरःसरम्
 उवाचवचनंराजादानवानांधुरंधरः १०४
 अद्यवैत्रिषुलोकेषुनास्तिधन्यतरोमया
 योहंश्रियावृतःशक्रंपश्यामिगृहमागतम् १०५
 अर्थित्वकाम्ययायस्तुमामयंयाचयिष्यति
 गृहागतस्यतस्याहंदास्येप्राणानपिध्रुवम् १०६
 दारान्पुत्रांस्तथागारत्रैलोक्येकाकथामम
 आगत्यसंमुखंतस्यअंकमानीयसादरम् १०७
 परिष्वज्याभिनन्द्यैनंगृहंप्रावेशयत्स्वकम्
 तस्यस्वागतमर्घ्याद्यैःकृत्वापूजांप्रयत्नतः १०८
 अद्यमेसफलंजन्मपूर्णाःसर्वेमनोरथाः
 यस्त्वांपश्यामिशक्राद्यस्वयमेवगृहागतम् १०९
 ख्याप्योहंदनुमुख्यानांदेवराजत्वयाकृतः
 आगच्छताममगृहंपुण्यतातुपराहिमे ११०
 अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैस्सम्यगिष्टैस्तुयत्फलम्
 तत्फलंसमवाप्येतत्वयिदृष्टेपुरंदर १११
 यत्फलंभूमिदानेनगवादानेनऋत्विजे
 ममाद्यतत्फलंभूतमथवाराजसूयकम् ११२
 नाल्पेनतपसालभ्यंदर्शनंतववासव
 एवंगेहेमयायत्तेप्रियंकार्यंतदुच्यताम् ११३
 विकल्पोन्योनभवताहृदिकार्यःकथंचन
 कृतंचतद्विजानीयायद्यदिस्यात्सुदुष्करं ११४
 पुण्योहंपुण्यतांप्राप्तोदर्शनात्तवशत्रुहन्
 यत्तेदेववरैर्वद्यौवंदितौचरणौमया ११५
 किमागमनकृत्यंतेवदसर्वमयिप्रभो
 अत्याश्चर्यमिदंमन्येतवागमनकारणं ११६
 इंद्रउवाच
 जानेहंदनुमुख्यानांप्रधानंत्वांतुबाष्कले

नात्याश्चर्यमिदंभातित्वयिदृष्टेऽसुरोत्तम ११७
विमुखानार्थिनोयांतिभवतो गृहमागताः
अर्थिनांकल्पवृद्धोसिदाताचान्योनविद्यते ११८
प्रभायांसूर्यतुल्योसिगांभीर्येसागरोपमः
सहिष्णुत्वेधराचैवश्रियानारायणोपमः ११९
ब्राह्मणःकश्यपकुलेजातोयं वामनःशुभे
प्रार्थितोहमनेनैवभूमेर्देहिपदत्रयं १२०
ममाग्निशरणार्थाययत्रकुर्यामखंत्वहं
तदस्यकारणंकृत्वाअर्थितैषाममप्रभो १२१
लोकत्रयंमेपहतंत्वयाविक्रम्यबाष्कले
निर्वृत्तिकोनिर्धनोस्मि यद्वित्सेनतदस्तिमे १२२
भवंतंयाचयिष्यामिपरार्थेनापिचात्मना
अर्थित्वेनममाप्यस्ययद्योग्यंतत्समाचर १२३
जातोसिकाश्यपेचत्वंवंशेवंशविवर्द्धनः
दित्यास्तद्वं गर्भसंभूतःपितात्रैलोकपूजितः १२४
एवंभूतमहंज्ञात्वातेनत्वांयाचयाम्यहम्
अस्याग्निशरणार्थायदीयतांभूपदत्रयम् १२५
अतीवह्रस्वगात्रस्यवामनस्यास्यदानव
भूमिभागेचपारक्येदातुंनत्वहमुत्सहे १२६
एतदेवमयादत्तंयद्भवानर्थितोसिमे
गुरवोयदिमन्यंतेमंत्रिणोवापदत्रयम् १२७
अर्थित्वेनमदीयेनस्वकुलेबांधवेपिच
गृहायातेमयितथायद्योग्यंतत्समाचर १२८
यदितेरुचितंवीरदानवेन्द्रमहाद्युते
तदस्मैदीयतांशीघ्रं वामनायमहात्मने १२९
बाष्कलिरुवाच
देवेन्द्रस्वागतंतेस्तुस्वस्तिप्राप्नुहिमाचिरम्
त्वंसमीक्षस्वधात्मानंसर्वेषांचपरायणम् १३०
त्वयिभारंसमावेश्यसुखमास्तेपितामहः
ध्यानधारणयायुक्तश्चित्तयानःपरंपदम् १३१

संग्रामैर्बहुभिः खिन्नोजगच्चिंतामपास्यतु
 क्षीराब्धिद्वीपमाश्रित्यसुखं स्वपितिकेशवः १३२
 अन्ये च दानवाः सर्वे बलिनः सायुधास्त्वया
 असहायेनैव शक्रसर्वेपिविनिपातिताः १३३
 आदित्याद्वादशैवे हरुद्रास्त्वेकादशापिवा
 अश्विनौ वसवश्चैव धर्मश्चैव सनातनः १३४
 त्वद्बाहुबलमाश्रित्य त्रिदिवे मखभागिनः
 त्वया क्रतुशतैरिष्टं समाप्तवरदक्षिणैः १३५
 त्वया च घातितो वृत्रो न मुचिः पाकशासन
 त्वदाज्ञाकारिणा पूर्वं विष्णुना प्रभविष्णुना १३६
 हिरण्यकशिपोर्भ्राता हिरण्यद्वोपि घातितः
 हिरण्यकशिपुर्योत्रजङ्घे चारोप्यघातितः १३७
 वज्रपाणिनमायां तमैरावणशिरो गतम्
 संग्रामभूमौ दृष्ट्वा त्वां सर्वे नश्यंति दानवाः १३८
 ये त्वया विजिताः पूर्वदानवा बलवत्तराः
 सहस्रांशेन तत्तुल्यो न भवामि कथंचन १३९
 एवं विधोऽसि देवेन्द्रमम कागणना भवेत्
 मांसमुद्धर्तुकामेन त्वयैवागमनं कृतम् १४०
 करिष्यामि न संदेहो दास्ये प्राणानपि ध्रुवम्
 किमर्थं देवराजोक्ता भूमिरेषा त्वया हि मे १४१
 इमे दाराः सुता गावो यच्चान्यद्विद्यते वसु
 त्रैलोक्यराज्यमखिलं विप्रस्यास्य प्रदीयताम् १४२
 अपकीर्तिर्भवेन्मह्यं पूर्वेषां च न संशयः
 गृहायातस्य शक्रस्य दत्तं बाष्कलिनानतु १४३
 अन्योपियो र्थी मे प्राप्तः समे प्रियतरः सदा
 भवानत्र विशेषेण विचारं मा कृथाः क्वचित् १४४
 बृहत्त्रपामे देवेन्द्रयद्भूमेस्तु पदत्रयम्
 ब्राह्मणस्य विशेषेण प्रार्थितं तु त्वया विभो १४५
 दास्ये ग्रामवरानस्य भवतस्तु त्रिविष्टपम्
 अश्वान्गजान्भूमिधनं स्त्रियश्चोद्भिन्नचूचुकाः १४६

यासांदर्शनमात्रेणवृद्धोपितरुणायते
ताःस्त्रियोवसुधांचैतांवामनस्यप्रतिग्रहम् १४७
प्रतिदास्यामिदेवेन्द्रप्रसादःक्रियतांहिमे
एतावदुक्तेवचनेतदाबाष्कलिनानृप १४८
पुरोधस्तूशनाप्राहदानवेद्रंतदावचः
भवान्राजादानवेद्रएश्वर्येष्टविधेस्थितः १४९
युक्तायुक्तंनजानासिदेयंकस्यमयाक्वचित्
मंत्रिभिःसुसमालोच्ययुक्तायुक्तंपरीक्ष्यच १५०
प्राप्तत्रैलोक्यराज्यत्वंजित्वादेवान्सवासवान्
वाक्यस्यास्यावसानेवभवान्प्राप्स्यतिबंधनं १५१
यएषवामनोराजन्विष्णुरेवसनातनः
नास्यवैभवतादेयंपितातेघातितःस्वयं १५२
अयंतेपितृहाप्राप्तोमातृहाबंधुघातकः
वंशोच्छेदकरस्तुभ्यंभूतश्चैवभविष्यति १५३
नचैषधर्मजानातिशक्रादीनांहितेरतः
मायाविनादानवायेमाययायेननिर्जिताः १५४
माययाब्राह्मणंरूपंवामनंचप्रदर्शितम्
अत्रकिंबहुनोक्तेननास्यदेयंतुकिंचन १५५
मक्षिकापादमात्रंतुभूमिरस्यप्रतिग्रहः
विनाशमेष्यसिद्धिप्रंसत्यंसत्यंमयाश्रुतम् १५६
गुरुणाप्येवमुक्तस्तुभूयोवाक्यमथाब्रवीत्
धर्मार्थिनामयासर्वंप्रतिज्ञातंगुरोत्वदम् १५७
प्रतिज्ञापालनंकार्यंसतांधर्मःसनातनः
यद्येषभगवान्विष्णुर्नास्तिधन्यतरोमया १५८
गृह्यप्रतिग्रहंमत्तोयदिदेवान्बुभूषति
भूयोपिधन्यतांनीतोदेवेनानेनवैगुरो १५९
यंयोगिनोध्यानयुक्ताध्यायमानाहिदर्शनम्
नलभंतैतथाविप्रास्सोयंदृष्टोमयाद्यवै १६०
दानानियेप्रयच्छंतिसकुशोदकपाणिना
प्रीयतांभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः १६१

एवमुक्तेतुवचनेअपवर्गस्यभागिनः
 यदत्रकार्यकरणेविकल्पोमेबभूवह १६२
 उपदिष्टोस्मिभवताबालत्वेचावधारितम्
 शत्रावपिगृहायातेमास्त्वदेयंतुकिंचन १६३
 एतदेवविचिंत्याहंप्राणानपिस्वकान्गुरो
 वामनस्यप्रदास्यामिशक्रस्यापित्रिविष्टपम् १६४
 अपीडाकारियद्दानंतद्दानमिहदीयते
 पीडाकारिचयद्दानंतद्दानंसमलंस्मृतम् १६५
 एतच्छ्रुत्वागुरुस्तत्रत्रपयाधोमुखःस्थितः
 बाष्कलिरुवाच
 अर्थिताभवतोदेवदेयासर्वाधरामया १६६
 त्रपाकरंभवेन्मह्यंदस्यभूपदत्रयम्
 इंद्रउवाच
 सत्यमेतद्दानवेन्द्रयदुक्तंभवताहिमे १६७
 भूमेःपदत्रयार्थित्वंद्विजेनानेनमेकृतम्
 एतावतात्वयंचार्थीमयाप्यस्यकृतेभवान् १६८
 दनुपुत्रोयाचितोसिवरमेतत्प्रदीयताम्
 बाष्कलिरुवाच
 पदत्रयंवामनायदेवराजप्रतीच्छमे १६९
 तत्रत्वंसुचिरंकालंसुखीसुरपतेवस
 एवमुक्त्वाबाष्कलिनावामनायपदत्रयम् १७०
 तोयपूर्वतदादत्तंप्रीयतांमेहरिःस्वयम्
 दत्तेतुदानवेद्रेणत्यक्त्वारूपंचवामनम् १७१
 हरिराचक्रमेलोकान्देवानांहितकाम्यया
 यज्ञपर्वतमासाद्यगत्वाचैवउदङ्मुखः १७२
 देवस्यवामचरणेनिविष्टोदानवालयः
 तत्रक्रमंसप्रथमंददौसूर्येजगत्पतिः १७३
 द्वितीयंचध्रुवेदेवस्तृतीयेनचपार्थिव
 ब्रह्मांडस्ताडितस्तेनदेवेनाद्भुतकर्मणा १७४
 अंगुष्ठाग्रेणभिन्नेडेजलंभूरिविनिःसृतम्

प्लावयित्वाब्रह्मलोकान्सर्वान् लोकाननुक्रमात् १७५
 ध्रुवस्थानंसूर्यलोकंप्लाव्यतं यज्ञपर्वतम्
 प्रविष्टापुष्करंधाराधौत्वाविष्णुपदानिसा १७६
 पदानियानिजातानिवैष्णवानिधरातले
 तत्राश्रमेतुयोगत्वास्नानंवाप्यांसमाचरेत् १७७
 अश्वमेधफलंतस्यदर्शनादेवजायते
 एकविंशगणोपेतोवैकुण्ठेवासमाप्नुयात् १७८
 भुक्त्वातुविपुलान्भोगान्कल्पानांतुशतत्रयम्
 तदंतेजायतेराजासार्वभौमःक्षिताविह १७९
 तोयधारातुसाभीष्मअंगुष्ठाग्राद्विनिःसृता
 नदीसावैष्णवीप्रोक्ताविष्णुपादसमुद्भवा १८०
 अनेनकारणेनाभूद्गंगाविष्णुपदीनृप
 ययासर्वमिदंव्याप्तत्रैलोक्यंसचराचरम् १८१
 अंगुष्ठाग्रक्षतादंडाद्यत्प्रविष्टंजलंशुभम्
 प्राप्तंदेवनदीत्वंतुयातुविष्णुपदीनदी १८२
 देवनद्यातयाव्याप्तंब्रह्मांडंसचराचरम्
 विभूतिभिर्महाभागसर्वानुग्रहकाम्यया १८३
 सबाष्कलिर्वामिनेनउक्तःपूरयमेक्रमान्
 अधोमुखस्तदाजातउत्तरंनास्यविंदति १८४
 मौनीभूतंतुतंदृष्ट्वापुरोधेवाक्यमब्रवीत्
 स्वाभाविकीदानशक्तिर्नतुस्रष्टुं वयंक्षमाः १८५
 यावतीयंधरादेवसादत्तानेनतेप्रभो
 उक्तोबाष्कलिनाविष्णुर्यावन्मात्रावसुंधरा १८६
 यासृष्टाभवतापूर्वसामयानचगोपिता
 अल्पाभूमिर्भवान्दीर्घोनतुसृष्टेरहंक्षमः १८७
 इच्छाशक्तिःप्रभवतिप्रभोस्तेदेवसर्वदा
 निरुत्तरस्तदाविष्णुर्मत्वातंसत्यवादिनम् १८८
 ब्रूहिदानवमुख्यत्वंकंतेकामंकरोम्यहम्
 ममहस्तगतंतोयंत्वयादत्तंतुदानव १८९
 तेनत्वंवरयोग्योसिवराणांभाजनंशुभं

दास्येहंभवतःकाममर्थीयेनवृणुष्वह १६०
 विज्ञप्तोहितदातेनदेवदेवोजनार्दनः
 भक्तिंवृणोमिदेवेशत्वद्धस्तान्मरणंहिमे १६१
 ब्रजामिश्वेतद्वीपंतेदुर्लभंतुतपस्विनाम्
 आहैवमुक्तेविष्णुस्तंतिष्ठस्वैवयुगांतरम् १६२
 वाराहरूपीयदाहंप्रवेक्ष्यामिधरातलम्
 तदाहनिष्येहंत्वांतुमदग्रेचयदैष्यसि १६३
 उक्तोथदानवस्तेनअपासर्प्यत्तदग्रतः
 वामनेनसमाक्रांताःसर्वेलोकास्तदानृप १६४
 असुरैस्तैस्तदात्यक्तंदेवानांसत्यभाषणम्
 देवोहत्वातुत्रैलोक्यंजगामादर्शनंविभुः १६५
 पातालनिलयश्चापिसुखमास्तेसबाष्कलि
 शक्रोपिपालयामासविपश्चिद्भुवनत्रयम् १६६
 अयत्रैविक्रमोनामप्रादुर्भावोजगद्गुरोः
 गंगासंभवसंयुक्तस्सर्वकल्मषनाशनः १६७
 विष्णोःपदानामेषातेउत्पत्तिःकथितानृप
 यांश्रुत्वातुनरोलोकेसर्वपापैःप्रमुच्यते १६८
 दुःस्वप्नदुर्विचिंत्यंचदुःष्करंदुःष्कृतानिच
 क्षिप्रंहिनाशमायांतिदृष्टेविष्णुपदत्रये १६९
 युगानुक्रमशोदृष्ट्वा पापिनोजंतवस्तथा
 सूक्ष्मतादर्शिताभीष्मविष्णुनापददर्शने २००
 यस्त्वारोहतितस्मिंस्तुमौनवान्मानवोभुवि
 कृत्वात्रिपुष्करीयात्रामश्वमेधफलंब्रजेत् २०१
 मुच्यतेसर्वपापैश्चमृतोविष्णुपुरंब्रजेत् २०२
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेविष्णुपदोत्पत्तिर्नामत्रिंशोऽध्यायः ३०

एकत्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

भगवन्महदाश्चर्यंबाष्कलेर्बधनंहियत्
 कृतंत्रिविक्रमंरूपंयदासंयमितोबलि १

एतन्मयाश्रुतंपूर्वकथ्यमानंद्विजोत्तमैः
 पातालेवसतेद्यापिवैरोचनसुतोबलि २
 नागतीर्थयथाभूतंपिशाचानांतुसंभवम्
 शिवदूतीकथंचात्रकेनेयमंगलीकृता ३
 अंतरिक्षेपुष्करंतुकेननीतमहामुने
 एतदाचक्ष्वमेसर्वयथाबाष्कलिबंधनम् ४
 भूमिप्रक्रमणंपूर्वकृतंदेवेनविष्णुना
 द्वितीयेकारणंकिंचयेनदेवश्चकारह ५
 तत्त्वतस्त्वंहितत्सर्वयथाभूतंतथावद
 पापक्षयकरंहेतच्छ्रोतव्यंभूतिमिच्छता ६
 पुलस्त्यउवाच
 प्रश्नभारस्त्वयाराजन्कौतुकादेवकीर्तितः
 कथयामिहितत्सर्वयथाभूतंनृपोत्तम ७
 विष्णोःपदानुषंगेणबंधनंबाष्कलेरिह
 श्रुतंतद्भवतासर्वमयातेपरिकीर्तितं ८
 भूयोपिविष्णुनाभीष्मप्राप्तेवैवस्वतेतरे
 त्रैलोक्यंबलिनाक्रांतंविष्णुनाप्रभविष्णुना ९
 गत्वात्वेकाकिनायज्ञेतथासंयमितोबलि
 भूयोपिदेवदेवेनभूमेःप्रक्रमणंकृतम् १०
 प्रादुर्भावोवामनस्यतथाभूतोनराधिप
 पुनस्त्रिविक्रमोभूत्वावामनोभूदवामनः ११
 उत्पत्तिरेषातेसर्वाकथिताकुरुनंदन
 नागानंतुयथातीर्थतच्छृणुष्वमहाव्रत १२
 अनंतोवासुकिश्चैवतक्षकश्चमहाबलः
 कर्कोटकश्चनागेंद्रःपद्मश्चान्यःसरीसृपः १३
 महापद्मस्तथाशंखःकुलिकश्चापराजितः
 एतेकश्यपदायादाएतैरापूरितंजगत् १४
 एतेषांतुप्रसूत्यातुइदमापूरितंजगत्
 कुटिलाभीमकर्माणस्तीक्ष्णास्याश्चविषोल्बणाः १५
 दध्नामंदांश्चमनुजान्कुर्युर्भस्मक्षणात्तुते

तद्दर्शनाद्भवेन्नाशोमनुष्याणांनराधिप १६
 अहन्यहनिजायेतक्षयःपरमदारुणः
 आत्मनस्तुक्षयंदृष्ट्वाप्रजास्सर्वास्समंततः १७
 जग्मुःशरण्यंशरणंब्रह्माणंपरमेश्वरं
 इममेवार्थमुद्दिश्यप्रजाःसर्वामहीपते १८
 ऊचुःकमलजंदृष्ट्वापुराणंब्रह्मसंज्ञकम्
 प्रजाऊचुः
 देवदेवेशलोकानांप्रसूतेपरमेश्वर १९
 त्राहिनस्तीक्ष्णदंष्ट्राणांभुजगानांमहात्मनाम्
 दिनेदिनेभयंदेवपश्यामःकृपणाभृशम् २०
 मनुष्यपशुपक्षयादितत्सर्वभस्मसाद्भवेत्
 त्वयासृष्टिःकृतादेवक्षीयतेतुभुजंगमैः २१
 एतज्ज्ञात्वायदुचितंतत्कुरुष्वपितामह
 ब्रह्मोवाच
 अहंरक्षांविधास्यामिभवतीनांनसंशयः २२
 ब्रजध्वंस्वनिकेतानिनीरुजोगतसाध्वसाः
 एवम्प्रजाःसर्वाब्रह्मणाव्यक्तमूर्तिना २३
 आजग्मुःपरमप्रीताःस्तुत्वाचैवस्वयंभुवम्
 प्रयातासुप्रजास्वेवंतानाहूयभुजंगमान् २४
 शशापपरमक्रुद्धोवासुकिप्रमुखांस्तदा
 ब्रह्मोवाच
 अहन्यहनिभूतानिभक्षयंतेवैदुरात्मभिः २५
 नश्यंतितूरगैर्दष्टामनुष्याःपशवस्तथा
 यस्मान्मत्प्रभवान्नित्यंक्षयंनयथमानुषान् २६
 अतोन्यस्मिन्भवेभूयान्ममकोपात्सुदारुणात्
 भवतांहिक्षयोघोरोभाविवैवस्वतंतरे २७
 तथान्यःसोमवंशीयोराजावैजनमेजयः
 धक्षयतेसर्पसत्रेणप्रदीप्तेहव्यवाहने २८
 मातृष्वसुश्चतनयांस्ताक्षर्योवोभक्षयिष्यति
 एवंवोभवितानाशःसर्वेषांदुष्टचेतसाम् २९

शप्त्वाकुलसहस्रंतुयावदेकंकुलंस्थितम्
 एवमुक्तेतुवेपंतोब्रह्मणाभुजगोतमाः ३०
 निपत्यपादयोस्तस्यइदमूचुर्वचस्तदा
 भगवन्कुटिलाजातिरस्माकंभूतभावन ३१
 विषोल्बणत्वंक्रूरत्वंदंशूकत्वमेवच
 संपादितंत्वयादेवइदानींशपसेकथं ३२
 ब्रह्मोवाच
 यदिनाममयासृष्टाभवंतःकुटिलाशयाः
 ततःकिंबहुनानित्यंभक्षयध्वंगतव्यथाः ३३
 नागाऊचुः
 मर्यादांकुरुदेवेशस्थानंचैवपृथक्पृथक्
 मनुष्याणांतथास्माकंसमयंदेवकारय ३४
 शापोयोभवतादत्तोमनुष्योजनमेजयः
 नाशनःसर्पसत्रेणउल्बणंचकरिष्यति ३५
 ब्रह्मोवाच
 जरत्कारुरितिरव्यातोभविताब्रह्मवित्तमः
 जरत्कन्यातस्यदेयातस्यामुत्पत्स्यतेसुतः ३६
 रक्षांकर्तासवोविप्रोभवतांकुलपावनः
 तथाकरोमिनागानांसमयंमनुजैः सह ३७
 तदेकमनसःसर्वेशृणुध्वंममशासनम्
 सुतलंवितलंचैवतृतीयंचतलातलम् ३८
 दत्तंचत्रिप्रकारंवोगृहंतत्रगमिष्यथ
 तत्रभोगान्बहुविधान्भुंजानाममशासनात् ३९
 तिष्ठध्वंसप्तमंयावत्कालंतंतुपुनःपुनः
 ततोवैवस्वतस्यादौकाश्यपेयोभविष्यति ४०
 दायादःसर्वदेवानांसुपर्णास्सर्पभक्षकः
 तदाप्रसूतिःसर्पाणांदग्धावैचित्रभानुना ४१
 भवतांचैवसर्वेषांभविष्यतिनसंशयः
 येयेक्रूराभोगिनोदुर्विनीतास्तेषामंतोभावितानान्यथैतत् ४२
 कालव्याप्तंभक्षयध्वंचसत्वंतथापकारेचकृतेमनुष्यम्

मंत्रौषधैर्गारुडैश्चैव तत्रैर्बधैर्जुष्टामानवाये भवन्ति ४३
 तेभ्योभीतैर्वर्तितव्यं न चान्यच्चित्ते कार्यं चान्यथा वो विनाशः
 इतीरिते ब्रह्मणा वैभुजंगाजगमुः स्थानं सुतलाख्यं हि सर्वे ४४
 तस्थुर्भोगान्भुजमानाश्च सर्वे रसातले लीलया संस्थितास्ते
 एव शापंतु तेलब्ध्वा प्रसादं च चतुर्मुखात् ४५
 तस्थुः पातालनिलये मुदितेनांतरात्मना
 ततः कालान्तरे भूते पुनरेवं व्यचिंतयन् ४६
 भविता भरतोर राजा पाण्डवे यो महायशाः
 अस्माकं तु क्षय करो दैवयोगेन केनचित् ४७
 कथं त्रिभुवने नाथः सर्वेषां च पिता महः
 सृष्टिकर्ता जगद्वृद्धः शापमस्मासुदत्तवान् ४८
 देवं विरंचिनं त्यक्त्वा गतिरन्यानविद्यते
 वैराजे भवनश्रेष्ठे तत्र देवः सतिष्ठति ४९
 स देवः पुष्करस्थो वै यज्ञं यजति सांप्रतम्
 गत्वा प्रसादयामस्तं वरं तुष्टः प्रदास्यति ५०
 एवं विचिंत्य ते सर्वे नागा गत्वा च पुष्करम्
 यज्ञपर्वतमासाद्य शैलभित्तिमुपाश्रिताः ५१
 दृष्ट्वा नागांस्तथा श्रान्तान् न्वारिधाराश्च शीतलाः
 उदङ्मुखा वै निष्क्रान्तास्सर्वेषां तु सुखप्रदाः ५२
 नागतीर्थं ततो जातं पृथिव्यां भरतर्षभ
 नागकुंडं च वै केचित्सरितं चापरेऽब्रुवन् ५३
 पुण्यं तत्सर्वतीर्थानां सर्पाणां विषनाशनम्
 मज्जन्ति तत्र ये मर्त्या अधिश्रावणपंचमि ५४
 न तेषां तु कुले सर्पाः पीडां कुर्वन्ति कर्हिचित्
 श्राद्धं पितृणां ये तत्र करिष्यन्ति न राभुवि ५५
 ब्रह्मा तेषां परं स्थानं दास्यते नात्र संशयः
 नागानां तु भयं ज्ञात्वा ब्रह्मालोकपितामहः ५६
 पूर्वोक्तं तु पुनर्वाक्यं नागान् श्रावयत्तदा
 पंचमी सा तिथिर्धन्या सर्वपापहरा शुभा ५७
 यतो स्यामेव सुतिथौ नागानां कार्यमुद्धृतम्

एतस्यांसर्वतोयस्तुकट्वम्लंपरिवर्जयेत् ५८
 क्षीरेणस्नापयेन्नागांस्तस्यतेयांतिमित्रताम्
 भीष्मउवाच
 शिवदूतीयथाजातायेनचैवनिवेशिता ५९
 तन्मेसर्वयथातत्त्वंभवान्शंसितुर्महति
 पुलस्त्यउवाच
 शिवानीलगिरिंप्राप्तातपसेधृतमानसा ६०
 रौद्रीजटोद्भवाशक्तिस्तस्याःशृणुनृपव्रतम्
 तपःकृत्वाचिरंकालंग्रसिष्याम्यखिलंजगत् ६१
 एवमुद्दिश्यपंचाग्निसाधयामासभामिनी
 तस्याःकालांतरेदेव्यास्तपंत्यास्तपउत्तमम् ६२
 रुरुर्नाममहातेजाब्रह्मदत्तवरोसुरः
 समुद्रमध्येरत्नारुयंपुरमस्तिमहाधनम् ६३
 तत्रातिष्ठत्सदैत्येन्द्रस्सर्वदेवभयंकरः
 अनेकशतसाहस्रकोटिकोटिशतोत्तमैः ६४
 असुरैरर्चितःश्रीमान्द्वितीयोनमुचिर्यथा
 कालेनमहतासोथलोकपालपुरंययौ ६५
 जिगीषुःसैन्यसंवीतोदेवैर्वैरमरोचयत्
 उत्तिष्ठतस्तस्यमहासुरस्यसमुद्रतोयंवृधेतिवेगात् ६६
 अनेकनागग्रहमीनजुष्टमाप्लावयत्पर्वतसानुदेशान्
 अंतःस्थितानेकसुरारिसंघंविचित्रवर्मायुधचित्रशोभम् ६७
 भीमंबलंचलितंचारुयोधंविनिर्ययौसिंधुजलाद्विशालम्
 तत्रद्विपादैत्यभठाभ्युपेताःसयानघंटाश्चसमृद्धियुक्ताः ६८
 विनिर्ययुःस्वाकृतिभिर्भूषाणांसमत्वमुच्चैःखलुदर्शयंतः
 अश्वास्तथाकांचनसूत्रनद्धारोहीतमत्स्याइवतेजलांते ६९
 व्यवस्थितास्तैःसममेवतूर्णविनिर्ययुर्लक्षशःकोटिशश्च
 तथारविस्यंदनतुल्यवेगाःसचक्रदंडाक्षतवेणुयुक्ताः ७०
 रथाश्चयंत्रोपरिपीडितांगाश्चलत्पताकाःस्वनितंविचक्रुः
 तथैवयोधाःस्थगितास्तरीभिस्तितीर्षवस्तेप्रवरास्त्रपाणयः ७१
 रणेरेगेलब्धजयाःप्रहारिणोविरेजुरुच्चैरसुरानुगाभृशं

देवेषुवैरणेषुविद्रुतेषुविशेषतः ७२
 असुरास्सर्वदेवानामन्वधावंस्ततस्ततः
 ततोदेवगणाःसर्वेद्रवंतोभयविह्वलाः ७३
 नीलंगिरिवरंजगमुर्यत्रदेवीस्वयंस्थिता
 रौद्रीतपोन्विताधन्याशांभवीशक्तिरुत्तमा ७४
 संहारकारिणीदेवीकालरात्रीतियांविदुः
 सातुदृष्ट्वातदादेवान्भयत्रस्तान्विचेतसः ७५
 पप्रच्छविस्मयाद्देवीप्रोत्फुल्लांबुजलोचना
 पृष्ठतोवोनपश्यामिभयंकिंचिदुपागतम् ७६
 कथंतुविद्रुतादेवाःसर्वेशक्रपुरःसराः
 देवाऊचुः
 अयमायातिदैत्येंद्रोरुरुर्भीमपराक्रमः ७७
 चतुरंगेणसैन्येनमहतापरिवारितः
 तस्माद्दीनावयंदेवींभवतींशरणंगताः ७८
 देवानामितिवैश्रुत्वावाक्यमुच्चैर्जहाससा
 तस्यांहसंत्यांनिश्चेरुर्वरांग्योवदनात्ततः ७९
 पाशांकुशधराःसर्वाःपीनोन्नतपयोधराः
 सर्वाश्शूलधराभीमाःसर्वादंष्ट्राङ्कुशाननाः ८०
 आबद्धमकुटाःसर्वाःसंदष्टदशनच्छदाः
 फूत्काररावैरशिवैस्त्रासयंत्यश्चराचरम् ८१
 काश्चिच्छुक्लाम्बरधराःकाश्चिच्चित्राम्बरास्तथा
 सुनीलवसनाःकाश्चिद्रक्तपानातिलालसाः ८२
 नानारूपैर्मुखैस्तास्तुनानावेषवपुर्धराः
 ताभिरेवंवृतादेवीदेवानामभयंकरी ८३
 माभैष्टदेवाभद्रंवोयावद्ब्रूदतिदानवः
 चतुरंगबलोपेतोरुरुस्तावत्समागतः ८४
 तंनीलपर्वतवरंदेवानांमार्गमार्गणः
 देवानामग्रतःसैन्यंदृष्ट्वादेवीसमाकुलम् ८५
 तिष्ठतिष्ठेतिजल्पंतोदैत्यास्तेसमुपागताः
 ततःप्रववृतेयुद्धंतासांतेषांमहाभयम् ८६

नाराचैर्भिन्नदेहानादैत्यानांभुविसर्पतां
 रोषाद्वंडप्रभग्रानांसर्पाणामिवसर्पताम् ८७
 शक्तिनिर्भिन्नहृदयागदासंचूर्णितोरसः
 कुठारैर्भिन्नशिरसोमुसलैर्भिन्नमस्तकाः ८८
 विद्धोदरास्त्रिशूलाग्रैश्छिन्नग्रीवावरासिभिः
 क्षताश्वरथमातंगपादाताःपेतुराहवे ८९
 रणभूमिसमासाद्यदैत्याःसर्वैरुरुंविना
 ततोबलंहतंदृष्ट्वारुरुर्मायांतदाददे ९०
 तथासंमोहितादेव्योदेवाश्चापिरणाजिरे
 तामस्यामाययादेव्यासर्वमन्धंतमोभवत् ९१
 ततोदेवीमहाशक्यातंदैत्यंसमताडयत्
 तथातुताडितस्याजौदैत्यस्यप्रगतंतमः ९२
 मायायामथनष्टायांतामस्यांदानवोरुरुः
 पातालमाविशत्तूर्णतत्रापिपरमेश्वरी ९३
 देवीभिःसहिताक्रुद्धापुरतोभिमुखीस्थिता
 रुरोस्तुदानवेन्द्रस्यभीतस्याग्रेगतस्यच ९४
 नखाग्रेणशिरश्छित्वाचर्मचादायवेगिता
 निष्पपाताथपातालात्पुष्करंचपुनर्गिरिम् ९५
 कन्यासैन्येनमहताबहुरूपेणभास्वता
 देवैस्तुविस्मितैर्दृष्ट्वाचर्ममुंडधरारुरोः ९६
 स्वकीयेतपसःस्थानेनिविष्टापारमेश्वरी
 ततोदेव्योमहाभागाःपरिवार्यव्यवस्थिताः ९७
 याचयामासुरव्यग्रास्तांतुदेवींबुभुक्षिताः
 बुभुक्षितावयंदेविदेहिनोभोजनंवरम् ९८
 एवमुक्त्वाततोदेवीदध्यौतासांतुभोजनम्
 नाध्यगच्छत्तदातासांभोजनंचिन्तितम्महत् ९९
 तदादध्यौमहादेवंरुद्रंपशुपतिंविभुम्
 सोपिध्यानात्समुत्तस्थौपरमात्मात्रिलोचनः १००
 उवाचरुद्रस्तांदेवींकिंतेकार्यंविचक्षितम्
 ब्रूहिदेविमहामायेयत्तेमनसिवर्तते १०१

शिवदूत्युवाच

छागमध्येतुवैदेवछागरूपेणवर्तसे

एतास्त्वांभक्षयिष्यन्तिभक्षयमीप्सितमादरात् १०२

भक्षार्थमासांदेवेशकिंचिद्दातुमिहार्हसि

शूलीकुर्वन्तिमामेताभक्षार्थिन्योमहाबलाः १०३

अन्यथामामपिबलाद्भक्षयेयुर्बुभुक्षिताः

एवंमांतुसमालक्ष्यभक्षयंकल्पयसत्वरम् १०४

रुद्रउवाच

शिवदूतिब्रवीम्येकंप्रवृत्तंयद्युगांतरे

गंगाद्वारेदक्षयज्ञोगणैर्विध्वंसितोमम १०५

तत्रयज्ञोमृगोभूत्वाप्रदुद्रावसुवेगवान्

मयाबाणेननिर्विद्धोरुधिरेणप्रसेचितः १०६

अजगंधस्तदाभूतोनामदेवैस्तुमेकृतम्

अजगंधस्त्वमेवेतिदास्येचान्यत्तुभोजनम् १०७

एतासांशृणुमेदेविभक्षयमेकंमयोचितम्

कथ्यमानंवरारोहेकालरात्रिमहाप्रभे १०८

यास्त्रीसगर्भादेवेशिअन्यस्त्रीपरिधानकम्

परिधत्तेस्पृशेद्वापिपुरुषस्यविशेषतः १०९

सभागोस्तुवरारोहेकासांचित्पृथिवीतले

अप्येकवर्षंबालंतुगृहीत्वातत्रवैबलात् ११०

भुक्त्वातिष्ठंतुसुप्रीताअपिवर्षशतान्बहून्

अन्याःसूतिगृहेच्छिद्रंगृह्णीयुस्तुह्यपूजिताः १११

निवसिष्यन्तिदेवेशितथावैजातहारिकाः

गृहेक्षेत्रेतटाकेचवाप्युद्यानेषुचैवहि ११२

अत्येषुचरुदंत्योयास्त्रियस्तिष्ठन्तिनित्यशः

तासांशरीरगाश्चान्याःकाश्चित्प्रमिवाप्नुयुः ११३

शिवदूत्युवाच

कुत्सितंभवतादत्तंप्रजानांपरिपीडनम्

नचत्वंबुध्यसेदातुंशंकररस्यविशेषतः ११४

त्रपाकरंयद्भवतिप्रजानांपरिपीडकम्

नतुतद्युज्यतेदातुंतासांभक्ष्यंतुशंकर ११५
 रुद्रउवाच
 अवंत्यांतुयदास्कंदोमयापूर्वतुभद्रितः
 चूडाकर्मणिवृत्तेतुकुमारस्यतदाशुभे ११६
 आगत्यमातरोभक्ष्यमपूर्वतुप्रचक्रिरे
 देवलोकाद्देवगणामातृणांभोक्तुमागताः ११७
 तासांगृहेयदापूर्वब्रह्माद्यास्सुरसत्तमाः
 गंधर्वाप्सरसश्चैवयक्षास्सर्वेचगुह्यकाः ११८
 मेर्वादयःशिखरिणोगंगाद्याःसरितस्तथा
 सर्वेनागागजास्सिद्धाःपक्षिणोऽसुरसूदनाः ११९
 डाकिन्यःसहवेतालैर्वृताःसर्वैर्ग्रहैस्तदा
 किमुक्तेनामुनादेवियत्सृष्टंब्रह्मणात्वह १२०
 तत्सर्वभोजनंदत्तंस्वेच्छान्नचनभोगतं
 शिवदूत्युवाच
 आसांकृतंदेहिभोज्यंदुर्लभंयत्त्रिविष्टपे १२१
 स्नेहाक्तंसगुडंहृद्यंसुपक्वंपरिकल्पितम्
 क्वचिन्नान्येनयद्भक्तमपूर्वपरमेश्वर १२२
 एवमुक्तस्तदासोपिदेवदेवोमहेश्वरः
 भक्ष्यार्थतास्तदाप्राहपार्वत्याश्चैवसन्निधौ १२३
 मयावैसाधितंचान्नप्रकारैर्बहुभिःकृतं
 तत्सर्वचव्ययंयातंनचान्यदिहदृश्यते १२४
 भवतीष्वागतास्वद्यकिंमयादेयमुच्यताम्
 अपूर्वभवतीनांयन्मयादेयंविशेषतः १२५
 अस्वादितंनचान्येनभक्ष्यार्थेचददाम्यहम्
 अधोभागेचमेनाभेर्वतुलौफलसन्निधौ १२६
 भक्ष्यध्वंहिसहितालंबौमेवृषणाविमौ
 अनेनचापिभोज्येनपरातृप्तिर्भविष्यति १२७
 महाप्रसादंतालब्ध्वादेव्यस्सर्वास्तदाशिवम्
 प्रणिपत्यस्थिताश्शर्वइदंवचनमब्रवीत् १२८
 करिष्यंतिशुभाचारान्विनाहास्येनयेनराः

तेषांधनंपशुःपुत्रादाराश्चैवगृहादिकम् १२६
 भविष्यतिमयादत्तंयच्चान्यन्मनसिस्थितम्
 हास्येनदीर्घदशनादरिद्राश्चभवंतिते १३०
 तस्मान्ननिंदाहास्यंचकर्तव्यंहिविजानता
 भवत्योमातरःख्याताह्यस्मिन्लोकेभविष्यथ १३१
 उपहारेनरायेतुकुरिष्यंतिचकौमुदीम्
 चणकान्पूरिकाश्चैववृषणैःसहपूपकान् १३२
 बंधुभिःस्वजनैश्चैवतेषांवंशोनछिद्यते
 अपुत्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् १३३
 रूपवान्सुभगोभोगीसर्वशास्त्रविशारदः
 हंसयुक्तेनयानेनब्रह्मलोकेमहीयते १३४
 शिवदूतिमयाप्येवंतासांदत्तंचभक्षणम्
 त्रपाकरंकिंभवत्याउक्तोहंतन्निशामय १३५
 जयस्वदेविचामुंडेजयभूतापहारिणि
 जयसर्वगतेदेविकालरात्रिनमोस्तुते १३६
 विश्वमूर्तियुतेशुद्धेविरूपाक्षित्रिलोचने
 भीमरूपेशिवेविद्येमहामायेमहोदरे १३७
 मनोजयेमनोदुर्गेभीमाक्षिन्नुभितक्षये
 महामारिविचित्रांगिगीतनृत्यप्रियेशुभे १३८
 विकरालिमहाकालिकालिकेपापहारिणि
 पाशहस्तेदंडहस्तेभीमहस्तेभयानके १३९
 चामुंडेज्वलमानास्येतीक्ष्णदंष्ट्रेमहाबले
 शिवयानप्रियेदेविप्रेतासनगतेशिवे १४०
 भीमाक्षिभीषणेदेविसर्वभूतभयंकरि
 करालिविकरालेचमहाकालिकरालिनि १४१
 कालिकरालविक्रान्तेकालरात्रिनमोस्तुते
 सर्वशास्त्रभृतेदेविनमोदेवनमस्कृते १४२
 एवंस्तुताशिवदूतीरुद्रेणपरमेष्ठिना
 तुतोषपरमादेवीवाक्यंचैवमुवाचह १४३
 वरंवृणीष्वदेवेशयत्तेमनसिवर्तते

रुद्रउवाच

स्तोत्रेणानेनयेदेविस्तोष्यंतित्त्वांवरानने १४४
 तेषांत्वंवरदादेविभवसर्वगतासती
 इमंपर्वतमारुह्ययःपूजयतिभक्तितः १४५
 सपुत्रपौत्रपशुमान्समृद्धिमुपगच्छतु
 यश्चैवंशृणुयाद्भक्त्यास्तवंदेविसमुद्भवं १४६
 सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाणमृच्छतु
 भ्रष्टराज्योयदाराजानवम्यांनियतःशुचिः १४७
 अष्टम्यांचचतुर्दश्यांसोपवासोनरोत्तम
 संवत्सरेणलभतांराज्यंनिष्कंटकंपुनः १४८
 एषाज्ञानान्विताशक्तिःशिवदूतीतिचोच्यते
 यएवंशृणुयान्नित्यंभक्त्यापरमयानृप १४९
 सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाणमाप्नुयात्
 यश्चैनंपठतेभक्त्यास्नात्वावैपुष्करेजले १५०
 सर्वमेतत्फलंप्राप्यब्रह्मलोकेमहीयते
 यत्रैतल्लिखितंगेहेसदातिष्ठतिपार्थिव १५१
 नतत्राग्निभयंघोरंसर्वचोरादिसंभवं
 यश्चेदंपूजयेद्भक्त्यापुस्तकेपिस्थितंबुधाः १५२
 तेनचेष्टंभवेत्सर्वत्रैलोक्यंसचराचरं
 जायंतेबहवःपुत्राधनंधान्यंवरस्त्रियः १५३
 रत्नान्यश्वागजाभृत्यास्तेषामाशुभवंतिच
 यत्रेदंलिख्यतेगेहेतत्राप्येवंध्रुवंभवेत् १५४
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेशिवदूतीचरितंनामएकत्रिंशोऽध्यायः ३१

द्वात्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

केनकर्मविपाकेनप्रेतत्वंजायतेपुनः
 केनवात्रप्रमुच्येततन्मेब्रूहिमहामते १
 पुलस्त्यउवाच
 अहंतेकथयिष्यामिसर्वमेतदशेषतः

यच्छ्रुत्वानपुनर्मोहंयास्यतेनृपसत्तम २
 येनजायेतप्रेतत्वंयेनचास्मात्प्रमुच्यते
 प्राप्नोतिनरकंघोरंदुस्तरंत्रिदशैरपि ३
 सतांसंभाषणेचैवपुण्यतीर्थानुकीर्त्तने
 मानवास्तुप्रमुच्यंतआपन्नाःप्रेतयोनिषु ४
 श्रूयतेहिपुराभीष्मब्राह्मणःसंशितव्रतः
 पृथुस्सर्वत्रविख्यातःसंतोषेचसदास्थितः ५
 स्वाध्याययुक्तोगेहेषुनित्ययोगश्चयोगवित्
 जपयज्ञविधानेनयुक्तंकालंक्षिपेच्चसः ६
 युक्तःक्षमादयाभ्यांचक्षांत्यायुक्तश्चतत्त्ववित्
 अहिंसाहितचित्तश्चमार्दवेचतथास्थितः ७
 ब्रह्मचर्यसमायुक्तस्तपोयोगसमन्वितः
 युक्तःसपितृकार्येषुयुक्तोवैदिककर्मसु ८
 परलोकभयेयुक्तोयुक्तस्सत्यवचःप्रति
 युक्तोमधुरवाक्येषुयुक्तश्चातिथिपूजने ९
 इष्टापूर्तसमायुक्तोयुक्तोद्वंद्वविवर्जने
 स्वकर्मविधिसंयुक्तोयुक्तःस्वाध्यायकर्मसु १०
 एवंकर्माणिकुर्वतस्संसारविजिगीषया
 बहून्यब्दान्यतीतानिब्राह्मणस्यगृहेसतः ११
 तस्यबुद्धिरियंजातातीर्थाभिगमनंप्रति
 पुण्यैस्तीर्थजलैरेतत्क्लिन्नंकुर्यांकलेवरम् १२
 प्रयतःपुष्करेस्नात्वाभास्करस्योदयंप्रति
 कृतजप्यनमस्कारोप्यद्ध्वानंप्रत्यपद्यत १३
 अग्रतःपंचपुरुषानपश्यत्सोतिभीषणान्
 वनेकंटकवृक्षाढयेनिर्जनेपक्षिवर्जिते १४
 तान्दृष्ट्वाविकृताकारान्सुघोरान्पापदर्शनान्
 ईषत्संत्रस्तहृदयोव्यतिष्ठन्निश्चलाकृतिः १५
 अवलंब्यततोधैर्य्यभयमुत्सृज्यदूरतः
 पप्रच्छमधुराभाषीकेयूयं विकृताः कुतः १६
 किंवाचैवकृतंकर्मयेनप्राप्ताश्चवैकृतम्

कथमेवंविधाःसर्वेप्रस्थिताःकुत्रचाध्वनि १७

प्रेताऊचुः

क्षुत्पिपासान्वितानित्यंमहादुःखसमावृताः

हतप्रज्ञावयंसर्वेनष्टसञ्ज्ञाविचेतसः १८

नजानीमोदिशंचापिप्रदिशंचापिकांचन

नांतरिक्षंमहींचापिनजानीमोदिवंतथा १९

यदेतद्दुःखमारुयातमेतदेवसुखंभवेत्

प्रभातमिदमाभातिभास्करोदयदर्शनात् २०

अहंपर्युषितोनामसूचीमुखस्तथापरः

शीघ्रगोरोहकश्चैवपंचमोलेखकस्तथा २१

ब्राह्मणउवाच

प्रेतानांकर्मजातानानाम्नावैसंभवःकुतः

किंतत्कारणमुद्दिश्ययतयूयंसनामकाः २२

प्रेताऊचुः

अहंस्वादुसदाभुंजेदद्यांपर्युषितंद्विजे

एतत्कारणमासाद्यनामपर्युषितोमम २३

सूचिताबहवोनेनविप्राश्चान्नाद्यकांच्छिणः

एतत्कारणमुद्दिश्यसूचीमुखाभिधोमतः २४

शीघ्रंगतोस्मिन्विप्रेणयाचितःक्षुधितेनच

एतत्कारणमुद्दिश्यशीघ्रगोद्विजसत्तम २५

गृहोपरिसदास्वादुभुंक्तेद्विजभयेनहि

उद्विग्नमानसस्तत्रतेनासौरोहकःस्मृतः २६

मौनेचापिस्थितो नित्यंयाचितोविलिखन्महीम्

अस्माकमपिपापिष्ठोलेखकोनामनामतः २७

कृच्छ्रेणलेखकोयातिरोहकस्तुअवाक्शिराः

शीघ्रगःपंगुतांप्राप्तःसूचीसूचीमुखोभवत् २८

ययुषितोलम्बग्रीबोलंबोदरउदाहतः

बृहद्वृषणलंबोष्ठःपापादस्मादजायत २९

एतत्तेसर्वमारुयातमात्मवृत्तंसहेतुकम्

पृच्छस्वयदितेश्रद्धापृष्टाश्चकथयामहे ३०

ब्राह्मणउवाच

येजीवाभुवितिष्ठंतिसर्वेप्याहारमूलकाः
युष्माकमपिचाहारंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ३१
प्रेताऊचुः

शृणुष्वाहारमस्माकंसर्वसत्वविगर्हितम्
यच्छ्रुत्वानिंदसेविप्रभूयोभूयश्चनित्यशः ३२
श्लेष्ममूत्रपुरीषेणयोषिदङ्गमलेनच
गृहाणित्यक्तशौचानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ३३
स्त्रीभिर्दग्धानिकीर्णानिप्रकीर्णोच्छिष्टकानिच
मलेनापिजुगुप्स्यानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ३४
चित्तलज्जाविहीनानिहोमहीनानियानिच
व्रतैश्चैवविहीनानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ३५
गुरवोनैवपूज्यंतेस्त्रीजितानिगृहाणिच
क्रोधलोभगृहीतानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ३६
त्रपामेजायतेतातकथ्यमानेस्वभोजने
अस्मात्परतरंचान्यन्नवक्तुमपिशक्यते ३७
निवृत्तिंप्रेतभावस्यपृच्छामस्त्वांदृढव्रत
यथानभवतिप्रेतस्तन्मेवदतपोधन ३८

ब्राह्मणउवाच

एकरात्रद्विरात्रादिकृच्छ्रचांद्रायणदिभिः
व्रतैरन्यैःकृतैर्नित्यंनप्रेतोजायतेनरः ३९
त्रीनग्रीन्पञ्चचैकंवायोहन्यहनिसेवते
सवैभूतदयापन्नोनप्रेतोजायतेनरः ४०
तुल्योमानेऽपमानेचतुल्यःकांचनलोष्टयोः
तुल्यःशत्रौचमित्रेचनप्रेतोजायतेनरः ४१
देवतातिथिपूजासुगुरुपूजासुनित्यशः
रतोवैपितृपूजासुनप्रेतोजायतेनरः ४२
शुक्लांगारकसंयुक्ताचतुर्थीजायतेयदा
श्रद्धयाश्राद्धकृत्तस्यांनप्रेतोजायतेनरः ४३
जितक्रोधविमर्शोयस्तृष्णासंगविवर्जितः

क्षमावान्दानशीलश्चनप्रेतोजायतेनरः ४४

गोब्राह्मणांश्चतीर्थानिपर्वतांश्चनदीस्तथा

देवांश्चैवतुयोवन्द्यान्नप्रेतोजायतेनरः ४५

प्रेताऊचुः

श्रुताश्चविविधाधर्माःपृच्छामोदुःखितामुने

येनवैजायतेप्रेतस्तन्नोवदमहामते ४६

ब्राह्मणउवाच

शूद्रान्नेनतुभुक्तेनब्राह्मणेनविशेषतः

म्रियतेह्युदरस्थेनसवैप्रेतोभवेन्नरः ४७

मातरंपितरंभ्रातृन्भगिनींसुतमेवच

अदृष्टदोषांस्त्यजतिसप्रेतोजायतेनरः ४८

अयाज्ययाजनाञ्चैवयाज्यस्यचविवर्जनात्

रतोवैशूद्रसेवासुसप्रेतोजायतेनरः ४९

न्यासापहर्तामित्रध्रुकशूद्रपाकरतःसदा

विस्त्रंभघातीकूटस्थःसप्रेतोजायतेनरः ५०

ब्रह्महागोघ्नकःस्तेनःसुरापोगुरुतल्पगः

भूमिकन्यापहर्ताचसप्रेतोजायतेनरः ५१

सामान्यांदक्षिणांलब्ध्वाएकएवनिगूहति

नास्तिकीभावनिरतःसवैप्रेतोभिजायते ५२

एवंब्रुवाणेविप्रेन्द्रआकाशेदुंदुभिस्वनः

पुष्पवृष्टिःपपातोर्व्या देवैर्मुक्तासहस्रशः ५३

प्रेतानांतुविमानानिआगतानिसमंततः

अस्यविप्रस्यसंभाषात्पुण्यसंकीर्तनेनच ५४

तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसतांसंभाषणंकुरु

यदितेश्रेयसाकार्यंगंगासुतअतंद्रितः ५५

तिलकंसर्वधर्मस्यपञ्चप्रेतकथामिमाम्

पठेल्लक्ष्णोऽस्यकुलेनप्रेतोजायतेनरः ५६

शृणोतिवाप्यभीक्ष्णंवाश्रद्धयापरयान्वितः

भक्त्यासमन्वितोवापिनप्रेतोजायतेनरः ५७

भीष्मउवाच

अंतरिक्षे किमर्थं तु पुष्करं परिकीर्त्यते
 मुनिभिर्धर्मशीलैश्च लभ्यते तत्कथं त्विह ५८
 येन तल्लभ्यते लब्धं लब्धं चैव फलप्रदम्
 तन्मे सर्वसमाचक्ष्व कौतुकादेव पृच्छतः ५९
 पुलस्त्य उवाच
 ऋषिकोटिस्समायाता दक्षिणापथवासिनी
 स्नानार्थं पुष्करे राजन् पुष्करं च वियद्गतम् ६०
 मत्वा ते मुनयः सर्वे प्राणायामपरायणाः
 ध्यायमानाः परं ब्रह्म स्थिता द्वादशवत्सरान् ६१
 ब्रह्मामहर्षयस्तत्र देवास्सेन्द्रास्समागताः
 ऋषयो तर्हि ताः प्रोचुर्नियमांस्ते सुदुष्करान् ६२
 आकारणं पुष्करस्य मंत्रेण क्रियतां द्विजाः
 आपो हि ष्ठे तितिसृभिर्ऋग्भिः सांनिध्यमेष्यति ६३
 अघमर्षणजप्येन भवेद्वै फलदायकम्
 विप्रैर्वाक्यावसाने तु सर्वैस्तैस्तु तथाकृतम् ६४
 कृतेन पुण्यतां प्राप्ता ये निदेशाच्च ते द्विजाः
 गर्हिता धर्मशास्त्रेषु ते विप्रा दक्षिणोत्तराः ६५
 ये चान्ये पार्वतीयाश्च श्राद्धे नार्हति केतनम्
 एतस्मात्कारणाद्राजन् वियत्येवं समास्थितम् ६६
 कार्तिक्यां पुष्करं स्नानात्पूततामभियच्छति
 ब्रह्मणा सहितं राजन्सर्वेषां पुण्यदायकम् ६७
 तत्रागतास्तु ये वर्णाः सर्वे ते पुण्यभाजनाः
 द्विजैस्तुल्यानसंदेहो विनामंत्रेण ते नृप ६८
 आग्नेयं तु यदा ऋक्षं कार्तिक्यां भवति क्वचित्
 महती सा तिथिर्ज्ञेया स्नाने दाने तथोत्तमा ६९
 यदा याम्यं तु भवति ऋक्षं तस्यां तिथौ क्वचित्
 तिथिः सापि महापुण्याय तिभिः परिकीर्तिता ७०
 प्राजापत्यं यदा ऋक्षं तिथौ तस्यां नराधिप
 सामहाकार्तिकी प्रोक्ता देवानामपि दुर्लभा ७१
 यदा चार्के गुरौ सोमे वारेष्वेतेषु वै त्रिषु

त्रीण्येतानिचत्रृक्षाणिस्वयंप्रोक्तानिब्रह्मणा ७२
 अत्राश्वमेधिकंपुण्यंस्नातस्यभवतिध्रुवम्
 दानमक्षयतांयातिपितृणांतर्पणंतथा ७३
 विशाखासुयदाभानुःकृत्तिकासुचचंद्रमाः
 सयोगःपुष्करोनामपुष्करेष्वतिदुर्लभः ७४
 अंतरिक्षावतीर्णेतुतीर्थेपैतामहेशुभे
 स्नानंयेत्रकरिष्यंतितेषांलोकामहोदयाः ७५
 नस्पृहांतेन्यपुण्यस्यकृतस्याप्यकृतस्यच
 करिष्यंतिमहाराजसत्यमेतदुदाहृतम् ७६
 तीर्थानांप्रवरंतीर्थपृथिव्यामिहपठ्यते
 नास्मात्परंपुण्यतीर्थलोकेषुनृपपठ्यते ७७
 कार्तिक्यांतुविशेषेणपुण्यापापहराशुभा
 उदुंबरवनात्तस्मादागाताचसरस्वती ७८
 तथातत्पूरितंतीर्थपुष्करंमुनिसेवितम्
 दक्षिणेशिखरंभातिपर्वतस्याविदूरतः ७९
 नीलांजनचयप्रख्यंवर्णतोनीलशाद्वलम्
 तथातच्छिखरंतस्यखस्थितंपुष्करंयथा ८०
 प्रावृट्कालेवियत्पूर्णंघनवृंदमिवोच्छ्रितम्
 कदंबपुष्पगंधाढ्यंकुटजार्जुनभूषितम् ८१
 रथमार्गमिवारोढुरवेस्तच्छिखरंस्थितम्
 वृत्तैस्सपुलकैस्सिन्धुधैःस्त्रीणामिवपयोधरैः ८२
 श्रीफलैःशिखरंभातिसमन्तात्सुमनोहरैः
 गुंजद्भिःषट्पदकुलैःसमंतादुपशोभितम् ८३
 कोकिलारावरुचिरंशिखिकेकारवाकुलम्
 शृंगेमनोहरेतस्मिन्नुद्गतासुमनोरमा ८४
 पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणस्सुता
 वंशस्तंबात्सुविपुलाप्रवृत्ताचोत्तरामुखी ८५
 गत्वाततोनातिदूरात्पुनर्यातिपराङ्मुखी
 ततःप्रभृतिसादेवीप्रसन्नाप्रकटास्थिता ८६
 अन्तर्धानंपरित्यज्यप्राणिनामनुकम्पया

कनकासुप्रभाचैवनन्दाप्राचीसरस्वती ८७
 पंचस्रोताःपुष्करेषुब्रह्मणापरिभाषिता
 तस्यास्तीरेसुरम्याणितीर्थान्यायतनानिच ८८
 संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिसमंततः
 तेषुसर्वेषुभविताधर्महेतुःसरस्वती ८९
 हाटकक्षितिगौरीणांतत्तीर्थेषुमहोदयम्
 दानंदत्तनरैःस्नातैर्जनयत्यक्षयंफलम् ९०
 धान्यप्रदानंप्रवरंवदंतितिलप्रदानंचतथामुनीन्द्राः
 यैस्तेषुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुप्रवरंप्रदिष्टम् ९१
 प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्यस्तेषुकुर्यात्प्रमदापुमान्वा
 तीर्थेषिसंयोज्यमनोपिचेत्थंभुंक्तेफलंब्रह्मगृहेयथेष्टम् ९२
 तस्योपकंठेभ्रियतेहियैस्तुकर्मक्षयात्स्थावरजंगमैश्च
 तेचापिसर्वेसकलंप्रसह्यलभंतियज्ञस्यफलंदुरापम् ९३
 ततस्तुसाधर्मफलारणीचजन्मादिदुःखार्दितचेतसांतु
 सर्वात्मनाचारुफलासरस्वतीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी ९४
 तत्रयेसलिलंपूतंपिबंतिसततंनराः
 नतेमनुष्यादेवास्तेजगत्यामिहसंस्थिताः ९५
 यज्ञैदानैस्तपोभिश्चयत्फलंप्राप्यतेद्विजैः
 तदत्रस्नानमात्रेणशूद्रैरपिस्वभावजैः ९६
 दर्शनात्पुष्करस्यापिमहापातकिनोपिये
 तेपितृपापनिर्मुक्ताःस्वर्गयांतितनुक्षये ९७
 तत्रोपवासीयज्ञस्यपुंडरीकस्ययत्फलम्
 तत्प्राप्तोतिनरःक्षिप्रमल्पायासेनपुष्करे ९८
 माघमासेतिलान्यस्तुप्रयच्छतिचसद्विजे
 यथाशक्तिचभक्त्याचसविष्णुभवेनेवसेत् ९९
 तत्रोपवासंस्नानंचपंचगव्याशनंतथा
 यःकरोतिनरःसोपिदेहांतेस्वर्गमाप्नुयात् १००
 वसंतितत्समीपस्थायेपितस्करजातयः
 तेपितस्यानुभावेनस्वर्यातिचनसंशयः १०१
 येपुनःशूद्रवृत्तिस्थास्त्रिरात्रोपोषितानराः

प्रयच्छंतिद्विजेष्वर्थब्रह्मशक्तिसमन्विताः १०२
 तेमृतायानमारूढाःपद्मासनचतुर्भुजाः
 ब्रह्मणासहसायुज्यंप्राप्नुवंत्यपुनर्भवम् १०३
 गंगोद्धेदंयत्रगंगासंप्राप्तासरितांवराम्
 सरस्वतींद्रष्टुकामासांत्वार्थेप्रोद्गतांऽबरात् १०४
 तत्रगत्वापयःपूतंसुरसिद्धनिषेवितम्
 सारस्वतंचविमलंविद्याधरगणार्चितम् १०५
 पीतमेकांजलिमितंयेनाप्तंतेनतत्परं
 अवलोक्यदिशंपूर्वामाहगंगेसखित्वया १०६
 एकाकिनीवियुक्तास्मिक्वयास्येहमबांधवा
 तांविज्ञायततोगंगारुदंतींशोककर्षिताम् १०७
 पूर्वदेशात्समायाताद्रष्टुंतांदीनमानसाम्
 दृष्ट्वाचतांमहाभागांपरिष्वज्यतुपीडिताम् १०८
 नेत्रेप्रमृज्यचैतस्याःप्राहगंगावचस्तदा
 मारोदीस्त्वमहाभागेदुःष्करंतेकृतंसखि १०९
 देवकार्ययदन्येनकर्तुंशक्येतनैवहि
 एतस्मात्तेमहाभागेद्रष्टुंदेवाःसमागताः ११०
 एषांचक्रियतांपूजावाङ्मनःकायकर्मणा
 सरस्वतीसुरेंद्राणांकृत्वापूजाविधिक्रमम् १११
 क्रमेणब्रह्मजापश्चात्संगतातुसखीजनम्
 ज्येष्ठमध्यमयोर्मध्येसंगमोलोकविश्रुतः ११२
 पश्चान्मुखीब्रह्मसुताजाह्वीतुउदङ्मुखी
 ततस्तेविबुधाःसर्वेपुष्करंयेसमागताः ११३
 विदित्वादुष्करंकर्मतस्यास्तुतिमकारयन्
 त्वंबुद्धिस्त्वमतिर्लक्ष्मीस्त्वंविद्यात्वंगतिःपरा ११४
 त्वंश्रद्धात्वंपरानिष्ठाबुद्धिर्मेधारतिःक्षमा
 त्वंसिद्धिस्त्वंस्वधास्वाहात्वंपवित्रंमतंमहत् ११५
 संध्यारात्रिःप्रभाभूतिर्मेधाश्रद्धासरस्वती
 यज्ञविद्यामहाविद्यागुह्यविद्याचशोभना ११६
 आन्वीक्षिकीतुयावार्तादंडनीतिश्चकथ्यते

नमोस्तुतेपुण्यजलेनमःसागरगामिनि ११७
 नमस्तेपापनिर्मोकेनमोदेविजगत्प्रिये
 एवंस्तुताहिसादेवीदिव्यास्वार्थपरायणैः ११८
 एवंसाप्राङ्मुखीतत्रस्थितादेवीसरस्वती
 सर्वतीर्थमयीदेवीसर्वामरसमन्विता ११९
 प्राचीसेतिबुधैर्ज्ञेयाब्रह्मणोवचनंतथा
 तत्रशुद्धावटंनामतीर्थपैतामहंस्मृतम् १२०
 दर्शनेनापिवैतस्यमहापातकिनोपिये
 भोगिभोगान्समश्नंतिविशुद्धाब्रह्मणोतिके १२१
 प्रायोपवेशंयेतत्रप्रकुर्वन्तिनरोत्तमाः
 तेमृताब्रह्मयानेनदिवंयांत्यकुतोभयाः १२२
 तत्राल्पमपियैर्दानंदत्तं ब्रह्मविदात्मनाम्
 जन्मांतरशतंतेषां तैर्दत्तं भावितात्मनाम् १२३
 खण्डस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वन्तियेनराः
 तेब्रह्मलोकमासाद्यमोदन्तेसुखिनस्सदा १२४
 योऽत्रपूजाजपोहोमःकृतोभवतिदेहिनाम्
 अनन्तं तत्फलं सर्वं ब्रह्मभक्तिरतात्मनाम् १२५
 तत्रदीपप्रदानेनज्ञानचक्षुरतीन्द्रियः
 प्राप्नोतिधूपदानेनस्थानं ब्रह्मनिषेवितम् १२६
 अथकिंबहुनोक्तेनसंगमेयत्प्रदीयते
 तदनंतफलंप्रोक्तंजीवतोवामृतस्यच १२७
 स्नानाञ्जपात्तथाहोमादनंतफलसाधकम्
 रामेणागत्यवैतत्रपिंडंशरथस्यच १२८
 दत्तंश्राद्धंतत्रतेनमार्कण्डेयेनदर्शिते
 तत्रवापीचतुःकोणात्त्रपिंडप्रदानराः १२९
 हंसयुक्तेनयानेनसर्वेयांतित्रिविष्टपम्
 तस्यांवाप्यांतुवैब्रह्मापितृमेधंचकारह १३०
 यज्ञंयज्ञविदांश्रेष्ठःसमाप्तवरदक्षिणम्
 वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः १३१
 आदित्याश्चततस्तेषांविहिताःप्रपितामहाः

त्रिविधाअपिआहूयपुनरुक्ताविरिंचिना १३२
 भवद्भिःपिंडदानाद्यंग्राह्यमत्रस्थितैस्सदा
 यत्कृतंपितृकार्यंचतदनंतफलंभवेत् १३३
 वृत्यर्थंपितरस्तेषांतुष्टाश्चैवपितामहाः
 लभंतेतर्पणात्तृप्तिंपिंडदानात्त्रिविष्टपम् १३४
 तस्मात्सर्वपरित्यज्यप्राचीनेपिंडदोभवेत्
 दत्त्वापुत्रःप्रयत्नेनपितृन्सर्वाश्चतर्पयेत् १३५
 प्राचीनेश्वरदेवस्यपुरोभूतंप्रतिष्ठितम्
 आदितीर्थंतदित्युक्तंदर्शनादपिमुक्तिदम् १३६
 स्पृष्ट्वातुसलिलंतत्रमुच्यतेजन्मबधनात्
 अवगाहनाद्ब्रह्मणोसौभवत्यनुचरःसदा १३७
 आदितीर्थेनरःस्नात्वायःप्रदद्यात्समाधिना
 अन्नमल्पमपिप्रायःप्रायशस्स्वर्गमाप्नुयात् १३८
 यस्तत्रब्रह्मभक्तानानरःस्नात्वाददेद्धनम्
 कृसेरणापिहेम्नाचसस्वर्गेमोदतेसुखी १३९
 प्राचीसरस्वतीतत्रनरैःकिंमृग्यतेपरम्
 तस्यांस्नानात्फलंतृप्त्यैतपोयज्ञादिलक्षणम् १४०
 येपिबंतिनराःपुण्यांप्राचींदेवींसरस्वतीम्
 नतेनराःसुराज्ञेयामार्कंडेयर्षिरब्रवीत् १४१
 सरस्वतीनदींप्राप्यनस्नानेनियमःक्वचित्
 भुक्तेवानचवाभुक्तेदिवावायदिवानिशि १४२
 तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांप्राचीनंप्रवरंस्मृतत्
 पापघ्नंपुण्यजननंप्राणिनांपरिकीर्तितम् १४३
 येपुनर्भावितात्मानस्तत्रस्नात्वाजनार्दनम्
 पूजयन्ति यथाशक्तितेप्रयांतित्रिविष्टपम् १४४
 देवानांप्रवरोविष्णुस्तेनयत्रसरस्वती
 सेवितातत्परंतीर्थंक्षितौब्रह्मसुतोब्रवीत् १४५
 ततस्तस्मान्महातीर्थमन्यमानामहोदयम्
 मंदाकिनीमुदीक्ष्णतीस्थितातत्रसरस्वती १४६
 तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांपरंस्वायंभुवोब्रवीत्

मंदाकिन्यासमंयत्रप्राप्यपुण्यसमागमम् १४७
 तत्रस्थानेस्थितादेवैः स्तुतादेवीसरस्वती
 मत्वाचैकाकिनींतांतुदीनास्यांदीनमानसां १४८
 सर्वीतदासृजद्ब्रह्मारूपिणींविमलेक्षणाम्
 हरिणींहरिरप्याशुजज्ञेकमललोचनाम् १४९
 वज्रिणीमपिदेवेशोवज्रपाणिर्विसृष्टवान्
 सुकुरंगरुचिंदेवोनीलकंठोवृषध्वजः १५०
 सर्वींसंजनयामाससरस्वत्यास्त्रिलोचनः
 विलोक्यमानासाराजन्सखीभिःसुरसुंदरी १५१
 प्रहृष्टायातुमारब्धादेवादेशान्महानदी
 ततःसखीभिःसार्द्धंसाप्राचीनागंतुमुद्यता १५२
 सरस्वतीसमस्तानांतासांश्रेष्ठतमास्मृता
 प्राचीसरस्वतीतोयंयेपिबंतिमृगाभुवि १५३
 तेपिस्वर्गगमिष्यंतियज्ञैर्द्विजवरायथा
 चिंतामणिरिवात्रैषाप्राचीज्ञेयासरस्वती १५४
 तथाकामफलस्येयंहेतुभूतामदानदी
 दक्षिणांदिशमालोक्यपुनःपश्चान्मुखीगता १५५
 उक्तातयातथागंगादिशंप्राचींव्रजस्वह
 विस्मर्तव्यानचाहंतैव्रजदेवियथागतम् १५६

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतीर्थावतारोनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ३२

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

मार्कण्डेयेनवैरामःकथमत्रप्रबोधितः
 कथंसमागमोभूतःकस्मिन्कालेकदामुने १
 मार्कण्डेयःकस्यसुतःकथंजातोमहातपाः
 नाम्नोस्यनिगमंब्रूहियथाभूतंमहामुने २
 पुलस्त्यउवाच
 अथतेसंप्रवक्ष्यामिमार्कण्डेयोद्भवंपुनः
 पुराकल्पेमुनिःपूर्वमृकंडुर्नामविश्रुतः ३

भृगोःपुत्रोमहाभागःसभार्यस्तप्तवांस्तपः
 तस्यपुत्रस्तदाजातोवसतस्तुवनांतरे ४
 सपंचवार्षिकोभूतोबालएवगुणाधिकः
 ज्ञानिनासतदादृष्टोभ्रमन्बालस्तदांगणे ५
 स्थित्वाससुचिरंकालंभाव्यर्थंप्रत्यबुध्यत
 तस्यपित्रासवैपृष्टःकियदायुःसुतस्यमे ६
 संख्यायाचक्ष्ववर्षाणितस्याल्पान्यधिकानिवा
 मृकंडुनैवमुक्तस्तुसज्जानीवाक्यमब्रवीत् ७
 षणमासमायुःपुत्रस्यधात्रासृष्टंमुनीश्वर
 नैवशोकस्त्वयाकार्यःसत्यमेतदुदाहृतम् ८
 सतच्छ्रुत्वावचोभीष्मज्ञानिनायदुदाहृतम्
 अथोपनयनंचक्रेबालकस्यपितातदा ९
 आहचैनंपितापुत्रमृषींस्त्वमभिवादय
 एवमुक्तःसवैपित्राप्रहृष्टश्चाभिवादने १०
 नवर्णावर्णतांवेत्तिसर्ववर्णाभिवादनः
 पंचमासास्त्वतिक्रान्तादिवसाःपंचविंशतिः ११
 मार्गेणाथसमायाताऋषयस्तत्रसप्तवै
 बालेनतेनतेदृष्टाःसर्वेचाप्यभिवादिताः १२
 आयुष्मान्भवतैरुक्तःसबालोदंडमेखली
 उक्त्वैवंतेपुनर्बालमपश्यन्क्षीणजीवितम् १३
 दिनानिपंचतस्यायुर्ज्ञात्वाभीताश्चतेनृप
 तंगृहीत्वाबालकंचगतास्तेब्रह्मणोतिकम् १४
 प्रतिमुच्यचतंराजन्प्रणिपेतुःपितामहम्
 अयमावेदितस्तैस्तुतेनब्रह्माभिवादितः १५
 चिरायुर्ब्रह्मणाबालःप्रोक्तःसऋषिसन्निधौ
 ततस्तेमुनयःप्रीताःश्रुत्वावाक्यंपितामहात् १६
 पितामहऋषीन्दृष्ट्वाप्रोवाचविस्मयान्वितः
 कार्येणयेनचायातःकोयंबालोनिवेद्यताम् १७
 ततस्तऋषयोरराजन्सर्वतस्मैन्यवेदयन्
 पुत्रोमृकंडोःक्षीणायुःसायुषंकुरुबालकम् १८

अल्पायुषस्त्वस्यमुनिर्बध्वेमांचापिमेखलाम्
 यज्ञोपवीतंदंडचदत्वाचैनमबोधयत् १६
 यंकंचित्पश्यसेबालभ्रमंतंभूतलेजनम्
 तस्याभिवादःकर्तव्यएवमाहपितावचः २०
 अभिवादनशीलोयंचित्तौदृष्टःपरिभ्रमन्
 तीर्थयात्राप्रसंगेनदैवयोगात्पितामह २१
 चिरायुर्भवपुत्रेतिप्रोक्तोसौतत्रबालकः
 कथंचोभवेत्सत्यमस्माकंभवतासह २२
 एवमुक्तस्तदातैस्तुब्रह्मालोकपितामहः
 ऋतवाक्यादियंभूमिःसंस्थितासर्वतोभया २३
 ब्रह्मोवाच
 मत्समश्चायुषाबालोमार्कंडेयोभविष्यति
 कल्पस्यादौतथाचांतेमतोमेमुनिसत्तमः २४
 एवंचेमुनयोबालंब्रह्मलोकेपितामहात्
 संसाध्यप्रेषयामासुर्भूयोप्येनंधरातलम् २५
 तीर्थयात्रांगताविप्रामार्कंडेयोनिजंगृहम्
 जगामतेषुयातेषुपितरंस्वमथाब्रवीत् २६
 ब्रह्मलोकमहंनीतोमुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः
 दीर्घायुश्चकृतश्चास्मिवरान्दत्वाविसर्जितः २७
 एतदन्यच्चमेदत्तंगतंचिंताकरंतव
 कल्पस्यादौतथाचांतेभविष्येसमनंतरे २८
 लोककर्तुर्ब्रह्मणोहंप्रसादात्तस्यवैपितः
 पुष्करंवैगमिष्यामितपस्तप्तुंसमुद्यतः २९
 तत्राहंदेवदेवेशमुपासिष्येपितामहम्
 सर्वकामावाप्तिकरंसर्वारातिनिबर्हणम् ३०
 सर्वसौख्यप्रदंदेवमिन्द्रादीनांपरायणम्
 ब्रह्माणंतोषयिष्यामिसर्वलोकपितामहम् ३१
 मार्कंडेयवचःश्रुत्वामृकंडुर्मुनिसत्तमः
 जगामपरमंहर्षक्षणमेकंसमुच्छ्वसन् ३२
 धैर्यसुमनसास्थायइदंचनमब्रवीत्

अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितम् ३३
 सर्वस्यजगतांस्त्रष्टायेनदृष्टःपितामहः
 त्वयादायादवानस्मिपुत्रेणवंशधारिणा ३४
 त्वंगच्छपश्यदेवेशंपुष्करस्थंपितामहम्
 दृष्टेतस्मिन्जगन्नाथेनजरामृत्युरेवच ३५
 नृणांभवतिसौख्यानितथैश्वर्यतपोऽक्षयम्
 त्रीणिशृङ्गाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ३६
 पुष्कराणितथात्रीणिनविद्यस्तत्रकारणम्
 कनीयांसंमध्यमंचतृतीयंज्येष्ठपुष्करम् ३७
 शृंगशब्दाभिधानानिशुभप्रस्रवणानिच
 ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रो नित्यंसन्निहितास्त्रयः ३८
 पुष्करेषुमहाराजानातःपुण्यतमंभुवि
 विरजंविमलंतोयंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ३९
 ब्रह्मलोकस्यपन्थानंधन्याःपश्यंतिपुष्करं
 यस्तुवर्षशतंसाग्रमग्निहोत्रमुपासते ४०
 कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवच
 कर्तुम्मयानशकितंकर्मणानैवसाधितम् ४१
 तदयत्रात्त्वयातातमृत्युस्सर्वहरोजितः
 तत्रदृष्टस्सदेवेशोब्रह्मालोकपितामहः ४२
 नान्योमर्त्यस्त्वयातुल्योभविताजगतीतले
 अहंवैतोषितोयेनपञ्चवार्षिकजन्मना ४३
 वरेणत्वंमदीयेनउपमांचिरजीविनाम्
 गमिष्यसिनसन्देहस्तथाशीर्वचनम्मम ४४
 एवंवदन्तितेसर्वेव्रजलोकान्यथेप्सितान्
 एवंलब्धप्रसादेनमृकण्डतनयेनच ४५
 आश्रमःस्थापितस्तेनमार्कण्डाश्रमइत्युत
 तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वावाजपेयफलंलभेत् ४६
 सर्वपापविशुद्धात्माचिरायुर्जायतेनरः
 पुलस्त्यउवाच
 तथान्यंतेप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ४७

यथारामेणवैतीर्थपुष्करंतुविनिर्मितम्
 चित्रकूटात्पुरारामोमैथिल्यालक्ष्मणेनच ४८
 अत्रेराश्रममासाद्यपप्रच्छमुनिसत्तमम्
 रामउवाच
 कानिपुण्यानितीर्थानि किंवाक्षेत्रंमहामुने ४९
 यत्रगत्वानरोयोगिन्वियोगंसहबंधुभिः
 नैवप्राप्नोतिभगवन्तन्ममाचक्ष्वसुव्रत ५०
 अनेनवनवासेनराज्ञस्तुमरणेनच
 भरतस्यवियोगेनपरितप्येह्यहंत्रिभिः ५१
 तद्वाक्यंराघवेशोक्तंश्रुत्वाविप्रर्षभस्तदा
 ध्यात्वाचसुचिरकालमिदं वचनमब्रवीत् ५२
 अत्रिरुवाच
 साधुपष्टंत्वयावीररघूणांवंशवर्धन
 ममपित्राकृतंतीर्थपुष्करं नामविश्रुतम् ५३
 पर्वतौद्वोचविख्यातौमर्यादायज्ञपर्वतौ
 कुंडत्रयंतयोर्मध्येज्येष्ठमध्यकनिष्ठकम् ५४
 तेषुगत्वादशरथंपिंडदानेनतर्पय
 तीर्थानांप्रवरंतीर्थक्षेत्राणामपिचोत्तमम् ५५
 अवियोगाचसुरसावापीरघुकुलोद्बह
 तथासौभाग्यकूपोन्यःसुजलोरघुनंदन ५६
 तेषुपिंडप्रदानेनपितरोमोक्षमाप्नुयुः
 आभूतसंप्लवंकालमेतदाहपितामहः ५७
 तत्रराघवगच्छस्वभूयोप्यागमनंक्रियाः
 तथेतिचोक्त्वारामोपिगमनायमनोदधे ५८
 ऋक्षवंतमभिक्रम्यनगरं वैदिशंतथा
 चर्मणवतींसमुत्तीर्यप्राप्तोसौयज्ञपर्वतम् ५९
 तमतिक्रम्यवेगेनमध्यमेपुष्करेस्थितः
 पितृन्संतर्पयामासअद्भिर्देवांश्चसर्वशः ६०
 स्नानावसानेरामेणमार्कंडोमुनिपुंगवः
 आगच्छन्शिष्यसंयुक्तोदृष्टस्तत्रैवधीमता ६१

गत्वावैसंमुखंतस्यप्रणिपत्यचसादरम्
 पृष्टोऽवियोगदःकूपःकतमस्यांदिशिप्रभो ६२
 सुतोदशरथस्याहरामोनामजनैःस्मृतः
 सौभाग्यवापीतांद्रष्टमहंप्राप्तोत्रिशासनात् ६३
 तत्स्थानंतौचवैकूपौभगवान्प्रब्रवीतुमे
 एवमुक्तश्चरामेणमार्कंडःप्रत्युवाचह ६४
 मार्कंडेयउवाच
 साधुराघवभद्रंतेसुकृतंभवताकृतम्
 तीर्थयात्राप्रसंगेनयत्प्राप्तोसीहसांप्रतम् ६५
 एह्यागच्छस्वपश्यस्ववापींतामवियोगदाम्
 अवियोगश्चसर्वैश्चकूपएवात्रजायते ६६
 आमृष्मिकेचैहिकेचजीवतोपिमृतस्यवा
 एतद्वाक्यंमुनींद्रस्यश्रुत्वालक्ष्मणपूर्वजः ६७
 सस्माररामोराजानंतदादशरथंनृप
 भरतंसहशत्रुघ्नंभातृनन्यांश्चनागरान् ६८
 एवंचिंतयतस्तस्यसंध्याकालोव्यजायत
 उपास्यपश्चिमांसंध्यांमुनिभिःसहराघवः ६९
 सुष्वापतांनिशांतत्रभ्रातृभार्यासमन्वितः
 विभार्यवसानेतुस्वप्रांतेरघुनंदनः ७०
 पित्रामात्रातथाचान्यैरयोध्यायांस्थितःकिल
 विवाहमंगलेवृत्तेबहुभिर्बाधवैःसह ७१
 समासीनःसभार्योसावृषिभिःपरिवारितः
 लक्ष्मणेनाप्येवमेवदृष्टोसौसीतयातथा ७२
 प्रभातेतुमुनीनांतत्सर्वमेवप्रकीर्तितम्
 ऋषिभिश्चतथेत्युक्तःसत्यमेतद्रघूत्तम ७३
 मृतस्यदर्शनेश्राद्धंकार्यमावश्यकंस्मृतम्
 वृद्धिकामास्तुपितरस्तथाचैवान्नकांक्षिणः ७४
 ददंतिदर्शनंस्वप्नेभक्तियुक्तस्यराघव
 अवियोगस्तुतेभ्रात्रापित्राचभरतेनच ७५
 चतुर्दशानांवर्षाणांभविताराघवध्रुवम्

कुरुश्राद्धं तथा वीरराज्ञोदशरथस्य च ७६
 अमीचक्रमृषयः सर्वे तव भक्ताः कृतक्षणाः
 अहं च जमदग्निश्च भारद्वाजश्च लोमशः ७७
 देवरातः शमीकश्च षडेते वै द्विजोत्तमाः
 श्राद्धे च ते महाबाहो संभारांस्त्वमुपाहर ७८
 मुख्यं चेंगुदिपिरयाकंबदरामलकैः सह
 श्रीफलानि च पक्वानि मूलं चोद्धावचंबहु ७९
 मार्गेण चाथमांसेन धान्येन विविधेन च
 तृप्तिं प्रयच्छ विप्राणां श्राद्धदानेन सुव्रत ८०
 पुष्करारण्यमासाद्य नियतो नियताशनः
 पितृस्तर्पयते यस्तु सोश्वमेधमवाप्नुयात् ८१
 स्नानार्थं तु वयं रामगच्छामो ज्येष्ठपुष्करम्
 इत्युक्त्वा ते गताः सर्वे मुनयो राघवं नृप ८२
 लक्ष्मणं चाब्रवीद्रामो मेध्यमाहरमेमृगम्
 शुद्धेक्ष्णं च शशकं कृष्णशाकं तथा मधु ८३
 जंबीराणि च मुख्यानि मूलानि विविधानि च
 पक्वानि च कपित्थानि फलान्यन्यानि यानि च ८४
 तान्याहरस्व वै श्राद्धे क्षिप्रमेवास्तु लक्ष्मण
 तथा तत्कृतवान् सर्वं रामादेशाच्च राघवः ८५
 बदरेङ्गुदिशाकानि मूलानि विविधानि च
 तत्राहत्य च रामेण कूटाकारः कृतो महान् ८६
 परिपक्वं च जानक्या सिद्धं रामे निवेदितम्
 स्नात्वारामो योगवाप्यां मुनींस्ताननुपालयन् ८७
 मध्याह्नाच्च लिते सूर्ये काले कुतपके तथा
 आयातामृषयः सर्वे ये रामेणानुमंत्रिताः ८८
 तानागतान् मुनीन् दृष्ट्वा वैदेहीजनकात्मजा
 रामांतिकं परित्यज्य व्रीडिताऽन्यत्र संस्थिता ८९
 विस्मयोत्फुल्लनयनाचिंतयाना च वेपती
 ब्राह्मणानेह जानंति श्राद्धकाले ह्युपस्थिताः ९०
 रामेण भोजिता विप्राः स्मृत्युक्तेन यथाविधि

वैदिक्यश्चकृतास्सर्वाःसत्क्रियायास्समीरिताः ६१
 पुराणोक्तोविधिश्चैववैश्वदेविकपूर्वकः
 भुक्तवत्सुचविप्रेषुदत्वापिंडान्यथाक्रमम् ६२
 प्रेषितेषुयथाशक्तिदत्वातेषुचदक्षिणाम्
 गतेषुविप्रमुख्येषुप्रियांरामोब्रवीदिदम् ६३
 किमर्थंसुभ्रुनष्टासिमुनीन्दृष्ट्वात्विहागतान्
 तत्सर्वंत्वमिदंतत्त्वंकारणंवदमाचिरम् ६४
 भवितव्यंकारणेनतच्चगोप्यंनमेकुरु
 शापितासिममप्राणैर्लक्ष्मणस्यशुचिस्मिते ६५
 एवमुक्तातदाभर्त्रात्रपयावाङ्मुखीस्थिता
 विमुंचंतीसाऽश्रुपातराघवंवाक्यमब्रवीत् ६६
 शृणुत्वंनाथयद्दृष्टमाश्चर्यमिहयादृशम्
 रामत्वयाचिंत्यमानोराजेंद्रस्त्वहचागतः ६७
 सर्वाभरणसंयुक्तौद्वौचान्यौचतथाविधौ
 द्विजानांदेहसंयुक्तास्त्रयस्तेरघुनंदन ६८
 पितरस्तुमयादृष्टाब्राह्मणांगेषुराघव
 दृष्ट्वात्रपान्विताचाहमपक्रांतातवांतिकात् ६९
 त्वयावैभोजिताविप्राःकृतंश्राद्धंयथाविधि
 वल्कलाजिनसंवीताकथंराज्ञःपुरःसरा १००
 भवामिरिपुवीरघ्नसत्यमेतदुदाहृतम्
 कौशेयानिचवस्त्राणिकैकेय्यापहतानिच १०१
 ततःप्रभृतिचैवाहंचीरिणीतुवनाश्रयम्
 ज्ञात्वाहंनवदेकिंचिन्मातेदुःखंभवत्विति १०२
 नाहंस्मरामिवैमातुर्नपितुश्चपरंतप
 कदाभविष्यतीहांतोवनवासस्यराघव १०३
 एतदेवानिशंरामचिंतयंत्याःपुनःपुनः
 ब्रजंतिदिवसानाथतवपद्भ्यांशपाम्यहम् १०४
 स्वहस्तेनकथंराज्ञोदास्येवैभोजनंत्वदम्
 दासानामपियोदासोनोपभुंजीतयत्ववचित् १०५
 एतादृशीकथंत्वस्मैसंप्रदातुंसमुत्सहे

याहंराज्ञापुटादृष्टासर्वालङ्कारभूषिता १०६
 बालव्यजनहस्ताचवीजयंतीनराधिपम्
 सास्वेदमलदिग्धाङ्गीकथंपश्यामिभूमिपम् १०७
 व्यक्तंत्रिविष्टपंप्राप्तस्त्वयापुत्रेणतारितः
 दृष्ट्वामांदुःखितांबालांवनेक्लिष्टामनागसम् १०८
 शोकःस्यात्पार्थिवस्यास्यतेननष्टास्मिराघव
 भवान्पाणसमोरामनतेगोप्यंममत्वह १०९
 सत्येनतेनचैवाथस्पृशामिचरणौतव
 तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःप्रियांतांप्रियवादिनीम् ११०
 अंकमानीयसुदृढंपरिष्वज्यचसादरम्
 भुक्तौभोज्यंतदावीरौपश्चाद्भुक्ताचजानकी १११
 एवंस्थितौतदासाचतारान्त्रितत्रराघवौ
 उदितेचसहस्रांशौगमनायमनोदधुः ११२
 प्रत्यङ्मुखंगतःक्रोशंज्येष्ठंयावच्चपुष्करम्
 पूर्वभागेपुष्करस्ययावत्तिष्ठतिराघवः ११३
 शुश्रावचततोवाचंदेवदूतेनभाषितम्
 भोभोराघवभद्रंतेतीर्थमेतत्सुदुर्लभम् ११४
 अस्मिन्स्थानेस्थितोवीरआत्मनःपुण्यतांकुरु
 देवकार्यंत्वयाकार्यंहंतव्यादेवशत्रवः ११५
 ततोहृष्टमनावीरोह्यब्रवील्लक्ष्मणंवचः
 सौमित्रेऽनुगृहीतोहंदेवदेवेनब्रह्मणा ११६
 अत्राश्रमपदंकृत्वामासमेकंचलक्ष्मण
 व्रतंचरितुमिच्छामिकायशोधनमुत्तमम् ११७
 तथेतिलक्ष्मणेनोक्तेव्रतंपरिसमाप्यतु
 पिंडदानादिभिदनैःश्राद्धैश्चैवपितामहान् ११८
 पुष्करेतुतदारामोऽतर्पयद्विधिवत्तदा
 कनकासुप्रभाचैवनंदाप्राचीसरस्वती ११९
 पंचस्रोताःपुष्करेषुपितृणांतुष्टिदायिनी
 दैनंदिनींपितृणांतुपूजांतांपितृपूर्विकाम् १२०
 रचयित्वातदारामोलक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत्

एहिलक्ष्मणशीघ्रंत्वंपुष्कराञ्जलमानय १२१
 पादप्रक्षालनंकृत्वाशयनंकुरुसंस्तरे
 विभार्यानिवृत्तायांयास्यामोदक्षिणांदिशम् १२२
 लक्ष्मणस्त्वब्रवीद्वाक्यंसीतयानीयतांपयः
 नाहरामसर्वकालेदासभावंकरोमिते १२३
 इयंपुष्टाचसुभृशंपीवरीचममाप्युत
 किंत्वंकरिष्यस्यनयाभार्ययावदसांप्रतम् १२४
 किंवामृतस्यवैपृष्ठइयंयास्यतितेप्रिया
 रक्षसेत्वंसदाकालंसुपुष्टांचैवसर्वदा १२५
 हृष्टाचैषाक्लेशयतिसततंमारघूत्तम
 त्वंचक्लेशयसेरामपरत्रजायतेक्षतिः १२६
 त्वत्कृतेचसदाचाहंपिपासांक्षुधयासह
 संसहामिनसंदेहःपरत्रचनिशामय १२७
 मृतानांपृष्ठतःकश्चिद्गतोनैवचदृश्यते
 भार्यापुत्रोधनंचापिएवमाहुर्मनीषिणः १२८
 मृतश्चतेपितारामत्यक्त्वारज्यमकंटकम्
 विनिक्षिप्यवनेत्वांचकैकेय्याःप्रियकाम्यया १२९
 इहस्थितासाकैकेयीधनंसर्वेचबांधवाः
 महाराजोदशरथएकएवगतोगतिम् १३०
 मन्येहंनत्वयासार्धंसीतायास्यतिवैध्रुवम्
 करिष्यसेकिमनयावदराघवसांप्रतम् १३१
 श्रुत्वाचाश्रुतपूर्वंहिवाक्यंलक्ष्मणभाषितम्
 विमनाराघवस्तस्थौसीताचापिवरानना १३२
 यदुक्तंलक्ष्मणेनाथसीतासर्वचकारह
 स्नात्वाभुक्त्वाततोवीरौपुष्करेपुष्करेक्षणौ १३३
 नीत्वाविभावरिंतत्रगमनायमनोदधुः
 एह्युत्तिष्ठचसौमित्रेव्रजामोदक्षिणांदिशम् १३४
 सौमित्रिरब्रवीद्रामनाहंयास्येकथंचन
 व्रजत्वमनयासार्धंभार्ययाकमलेक्षण १३५
 नान्यद्वनंगमिष्यामिनैवायोध्यांचराघव

अस्मिन्वनेवसिष्यामिवर्षाणीहचतुर्दश १३६
 मयाविनात्वयोध्यायांयदित्वंनगमिष्यसि
 अनेनवर्त्मनाभूपत्रागतव्यंत्वयाविभो १३७
 यदिजीवामितत्कालंपुनर्यास्येपितुःपुरम्
 तपस्संभावयिष्यामिमयात्वंकिंकरिष्यसि १३८
 ब्रजसौम्यशिवःपंथामाचतेपरिपंथिनः
 पश्यामित्वांपुनःप्राप्तंसभार्यकमलेक्षणम् १३९
 पितृपैतामहंराज्यमयोध्यायांनराधिप
 शत्रुघ्नभरतौचोभौत्वदाज्ञाकरणेस्थितौ १४०
 अहंतेप्रतिकूलस्तुवनवासेविशेषतः
 अनारतंदिवाचाहंरात्रौचैवपरंतप १४१
 कर्मकर्तुंनशक्रोमिब्रजसौम्ययथासुखम्
 एवंब्रुवाणंसौमित्रिमुवाचरघुनंदनः १४२
 कथंपूर्वमयोध्यायानिर्गतोसिमयासह
 वनेवत्स्याम्यहंरामनववर्षाणिपंचच १४३
 नतुत्वयाविरहितःस्वर्गेपिनिवसेक्वचित्
 यागतिस्तेनख्याघ्नममसापिभविष्यति १४४
 प्रसादःक्रियतांमह्यंनयमामपिराघव
 इदानीमर्धमार्गेत्वंकथंस्थास्यसिशत्रुहन् १४५
 लक्ष्मणस्त्वब्रवीद्रामंनाहंगंतावनेपुनः
 लक्ष्मणंसंस्थितंज्ञात्वारामोवचनमब्रवीत् १४६
 मामनुब्रजसौमित्रएकोयास्यामिकाननम्
 द्वितीयामेत्वयंसीतारामेणोक्तस्तुलक्ष्मणः १४७
 गृहीत्वाऽथसमुत्तस्थौरामवाक्यंसलक्ष्मणः
 मर्यादापर्वतंप्राप्तौक्षेत्रसीमांपरंतपौ १४८
 अजगंधंचदेवेशंदेवदेवंपिनाकिनम्
 अष्टांगप्रणिपातेननत्वारामस्त्रिलोचनम् १४९
 तुष्टावप्रयतःस्थित्वाशंकरंपार्वतीप्रियम्
 कृतांजलिपुटोभूत्वारोमांचितशरीरकः १५०
 सात्त्विकंभावमापन्नोविनिर्धूतरजस्तमाः

लोकानांकारणं देवं बुबुधे विबुधाधिपम् १५१

राम उवाच

कृत्स्नस्य योस्य जगतः सचराचरस्य कर्ता कृतस्य च पुनः सुखदुःखदश्च
संहारहेतुरपियः पुनरंतकाले तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५२
यो यंसकृद्धिमलचारुविलोलतोयांगंगां महोर्मि विषमांगगनात्पतंतीम्
मूर्धादधे स्रजमिव प्रविलोलपुष्पांतं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५३
कैलासशैलशिखरं परिकम्प्यमानं कैलासशृंगसदृशेन दशाननेन
यत्पादपद्मविधृतं स्थिरतां दधारतं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५४
येनासकृद्दनुसुताः समरे निरस्ता विद्याधरो रगगणाश्च वरैः समग्रैः
संयोजिता मुनिवराः फलमूलभक्षास्तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५५
दक्षाध्वरे च नयने च तथा भगस्य पूष्णास्तथा दशनपंक्तिमपातयच्च
तस्तं भयः कुलिशयुक्तमथेंद्रहस्तं तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५६
एनः कृतोपि विषयेष्वपि सक्तचित्ताज्ञानान्वयश्रुतगुणैरपि नैव युक्ताः
यंसंश्रिताः सुखभुजः पुरुषा भवंति तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५७
अत्रिप्रसूतिरविकोटिसमानतेजाः संत्रासनं विबुधदानवसत्तमानाम्
यः कालकूटमपि बत्प्रसभं सुदीप्तं तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५८
ब्रह्मैन्द्ररुद्रमरुतां च सषण्मुखानां दद्याद्भ्रं सुबहुशो भगवान्महेशः
नन्दिं च मृत्युवदनात्पुनरुज्जहार तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १५९
आराधितः सुतपसा हि मवन्निकुंजे धूमव्रतेन मनसापि परैरगम्ये
संजीवनीमकथयद्भृगवे महात्मा तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६०
नानाविधैर्गजबिडालसमानवक्त्रैर्दक्षाध्वरप्रमथनैर्बलिभिर्गणैर्द्रैः
योभ्यर्चितो मरुगणैश्च सलोकपालैस्तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६१
शंखेंदुकुंदधवलं वृषभं प्रवीरमारुह्य यः क्षितिधरेंद्रसुतानुयातः
यात्यंबरं प्रलयमेघविभूषितं च तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६२
शांतं मुनिं यमनियोगपरायणैस्तैर्भीमैर्महोग्रपुरुषैः प्रतिनीयमानम्
भक्त्या न तं स्तुतिपरं प्रसभं रक्षतं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६३
यः सव्यपाणिकमलाग्रनखेन देवस्तत्पंचमं प्रसभमेव पुरस्सुराणाम्
ब्राह्मं शिरस्तरुणपद्मनिभं च कर्त्तं तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६४
यस्य प्रणम्य चरणौ वरदस्य भक्त्या स्तुत्वा च वाग्भिरमलाभिरतंद्रितात्मा
दीप्तस्तमांसि नुदते स्वकरैर्विवस्वांस्तं शंकरं शरणं दं शरणं ब्रजामि १६५

येत्वांसुरोत्तमगुरुंपुरुषाविमूढाजानंतिनास्यजगतःसचराचरस्य
 ऐश्वर्यमाननिगमानुशयेनपश्चात्तेयातनामनुभवंत्यविशुद्धचित्ताः १६६
 तस्यैवंस्तुवतोवोचच्छूलपाणिर्वृषध्वजः
 उवाचवचनंहृष्टोराघवंतुष्टमानसः १६७
 रुद्रउवाच
 रामहृष्टोस्मिभद्रंतेजातस्त्वंनिर्मलेकुले
 त्वंचापिजगतांवंद्योदेवोमानुषरूपधृत् १६८
 त्वयानाथेनवैदेवाःसुखिनःशाश्वतीःसमा
 सेविष्यंतेचिरंकालंगतेवर्षेचतुर्दशे १६९
 अयोध्यामागतंत्वांयेद्रक्ष्यंतिभुविमानवाः
 सुखंतेऽत्रभजिष्यंतिस्वर्गेवासन्तथाक्षयम् १७०
 देवकार्यमहत्कृत्वाआगच्छेथाःपुनःपुरीम्
 राघवस्तुतथादेवंत्वाशीघ्रंविनिर्गतः १७१
 इंद्रमार्गानदींप्राप्यजटाजूटंनियम्यच
 अब्रवील्लक्ष्मणंरामइदमर्पयमेधनुः १७२
 रामवाक्यंतुतच्छ्रुत्वासीतांवैलक्ष्मणोब्रवीत्
 किमर्थंदेविरामेणत्यक्तोहंकारणंविना १७३
 अपराधंनजानामिकुपितोयन्महाभुजः
 रामेणाहंपरित्यक्तःप्राणांस्त्यक्ष्याम्यसंशयम् १७४
 नैवमेजीवितेनार्थोधिग्धिङ्मांकुलपांसनम्
 आर्यस्ययेनवैमन्युर्जनितःपापकारिणा १७५
 कांस्तुलोकान्गमिष्यामिअपध्यातोमहात्मना
 उभौहस्तौमुखेकृत्वासाश्रुकंठोब्रवीदिदम् १७६
 नापराध्यामिरामस्यकर्मणामनसागिरा
 स्पृष्टौतेचरणौदेविममनान्यागतिर्भवेत् १७७
 ततःसीताब्रवीद्रामंत्यक्तःकिमनुजस्त्वया
 वैषम्यंत्यज्यतांबालेलक्ष्मणेलक्ष्मिवर्धने १७८
 राघवस्त्वब्रवीत्सीतांनाहंत्यक्ष्यामिलक्ष्मणम्
 नकदाचिदपिस्वप्नेलक्ष्मणस्यमतंप्रिये १७९
 श्रुतपूर्वचसुश्रोणिक्षेत्रस्यास्यविचेष्टितम्

अत्रक्षेत्रेजनास्सत्यंसर्वेहिस्वार्थतत्पराः १८०
 परस्परंनपश्यंतिस्वात्मनश्चहितंवचः
 नशृण्वंतिपितुःपुत्राःपुत्राणांपितरस्तथा १८१
 नशिष्याहिगुरोर्वाक्यंशिष्यस्यापितथागुरुः
 अर्थानुबंधिनीप्रीतिर्नकश्चित्कस्यचित्प्रियः १८२
 इत्येवंकथयन्नेवप्राप्तोरेवांमहानदीम्
 चक्रेभिषेकंकाकुत्स्थःसानुजःसहसीतया १८३
 तर्पयित्वाचसलिलैःस्वान्पितृन्दैवतान्यपि
 उदीक्ष्यचमुहुःसूर्यदेवताश्चसमाहितः १८४
 कृताभिषेकस्तुरराजरामःसीताद्वितीयःसहलक्ष्मणेन
 कृताभिषेकःसहशैलपुत्र्यागुहेनसार्धंभगवानिवेशः १८५
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेमार्कण्डेयाश्रमदर्शनं नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

३३

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

कस्मिन्कालेभगवताब्रह्मणालोककारिणा
 यज्ञियैर्यष्टुमारब्धंतद्भवान्वक्तुमर्हति १
 किंनामानमृत्विजस्तेब्रह्मणायेप्रकल्पिताः
 काचवैदक्षिणातेषांदत्तातेनमहात्मना २
 यथाभूतंयथावृत्तंतथात्वंमेप्रकीर्तय
 सुमहत्कौतुकंजातंयज्ञपैतामहंप्रति ३

पुलस्त्यउवाच

पूर्वमेवमयाख्यातंयदास्वायंभुवोमनुः
 सृष्ट्वाप्रजापतीन्सर्वानुक्तःसृष्टिंकुरुष्ववै ४
 स्वयंतुपुष्करंगत्वायज्ञस्याहत्यविस्तरम्
 ससंभारान्समानाय्यवहन्यगारेस्थितोभवत् ५
 गायंतिनित्यंगंधर्वानृत्यंत्यप्सरसांगणाः
 ब्रह्मोद्गाताहोताध्वर्युश्चत्वारोयज्ञवाहकाः ६
 एकैकस्यत्रयश्चान्येपरिवाराःस्वयंकृताः

ब्रह्माचब्रह्मणाच्छंसीपोताचाग्नीध्रएवच ७
 आन्वीक्षिकीसर्वविद्याब्राह्मीह्येषाचतुष्टयी
 उद्गाताचप्रत्युद्गाताप्रतिहर्तासुब्रह्मण्यः ८
 चतुष्टयीद्वितीयैषातूद्गातुश्चप्रकीर्तिता
 होताचमैत्रावरुणस्तथाऽच्छावाकएवच ९
 ग्रावस्तुञ्चचतुर्थोत्रतृतीयाचचतुष्टयी
 अध्वर्युश्चप्रतिष्ठातानेष्टोन्नेतातथैवच १०
 चतुष्टयीचतुर्थ्येषाप्रोक्ताशंतनुनंदन
 एतेवैषोडशप्रोक्ताऋत्विजोवेदचिंतकैः ११
 शतानित्रीणिषष्टिश्चयज्ञाःसृष्टाःस्वयंभुवा
 एतांश्चैतेषुसर्वेषुप्रवदंतिसदाद्विजान् १२
 सदस्यंकेचिदिच्छंतित्रिसामाध्वर्युमेवच
 ब्रह्माणंनारदंचक्रेब्राह्मणाच्छंसिगौतमम् १३
 देवगर्भचपोतारमाग्नीध्रंचैवदेवलम्
 उद्गातांगिरसःप्रत्युद्गाताचपुलहस्तथा १४
 नारायणःप्रतिहर्तासुब्रह्मणयोत्रिरुच्यते
 तस्मिन्यज्ञेभृगुर्होतावसिष्ठोमैत्रएवच १५
 अच्छावाकःऋतुःप्रोक्तोग्रावस्तुच्च्यवनस्तथा
 पुलस्त्योद्ध्वर्युरेवासीत्प्रतिष्ठाताचवैशिबिः १६
 बृहस्पतिस्तत्रनेष्टाउन्नेताशांशपायनः
 धर्मःसदस्यस्तत्रासीत्पुत्रपौत्रसहायवान् १७
 भरद्वाजःशमीकश्चपुरुकुत्सोयुगंधरः
 एनकस्तीर्णकश्चैवकेशःकुतपएवच १८
 गर्गोवेदशिराश्चैवत्रिसामाद्ध्वर्यवःकृताः
 कण्वाद्यस्तथाचान्येमार्कंडोगंडिरेवच १९
 पुत्रपौत्रसमेताश्चसशिष्याःसहबांधवाः
 कर्माणितत्रकुर्वाणादिवानिशमंतद्रिताः २०
 मन्वंतरेव्यतीतेतुयज्ञस्यावभृथोभवत्
 दक्षिणाब्रह्मणेदत्ताप्राचीहोतुस्तुदक्षिणा २१
 अद्ध्वर्यवेप्रतीचीतुउद्गातुश्चोत्तरातथा

त्रैलोक्यंसकलंब्रह्माददौतेषांतुदक्षिणाम् २२
 धेनूनांचशतंप्राज्ञैर्दातव्यंयज्ञसिद्धये
 अष्टौतुयज्ञवाहानांचत्वारिंशाधिकास्तथा २३
 द्वितीयस्थानिनांचैवचतुर्विंशत्प्रकीर्तिताः
 षोडशैवतृतीयानांदेयावैधेनवःशुभाः २४
 द्वादशैवतथाचान्याआग्नीध्रादिषुदापयेत्
 अनयासंख्ययाचैवग्रामान्दासीरजाविकं २५
 सहस्रभोज्यं दातव्यंस्नात्वाचावभृथेक्रतौ
 यजमानेनसर्वस्वदेयंस्वायंभुवोब्रवीत् २६
 अद्ध्वर्यूणांसदस्यानांस्वेच्छयादानमिष्यते
 विष्णुंचाहूयवैब्रह्मावाक्यमाहमुदान्वितः २७
 अभिप्रसाद्यसावित्रींत्वमिहानयसुव्रत
 त्वयिदृष्टेनसाकोपंकरिष्यतिशुभानना २८
 स्निग्धैःसानुनयैर्वाक्यैर्हेतुयुक्तैर्विशेषतः
 त्वंसदामधुराभाषीजिह्वातेस्त्रवतेमृतम् २९
 यःकरोतिनतेवाक्यत्रैलोक्येनसदृश्यते
 गंधर्वैःसहितोगत्वाप्रियांममसमानय ३०
 त्वयाप्रसादितासाद्ध्वीतुष्टासात्वेष्यतिध्रुवम्
 विलंबोनत्वयाकार्योव्रजमाधवमाचिरम् ३१
 लक्ष्मीस्तेपुरतोयातुसावित्र्याःसदनंशुभा
 तस्यास्त्वंपदवींगच्छसांत्वयस्वप्रियांमम ३२
 नचतेविप्रियंदेविविक्तंकर्तुमीहते
 मुखंप्रेक्ष्यसदाकालंवर्ततेतवसुंदरि ३३
 एवंविधानिवाक्यानिमधुराणिबहूनिच
 देवीश्रावयितव्यासायथातुष्टाऽचिराद्भवेत् ३४
 एवमुक्तस्तदाविष्णुर्ब्रह्मणालोककारिणा
 जगामत्वरितोभूत्वासावित्रीयत्रतिष्ठति ३५
 दूरादेवागच्छमानंपत्न्यासहचकेशवम्
 उत्तस्थौसत्वरभूत्वाविष्णुनाचाभिवंदिता ३६
 नमस्तेदेवदेवेशिब्रह्मपत्निनमोस्तुते

त्वानमस्कृत्यसर्वोहिजनःपापात्प्रमुच्यते ३७
 पतिव्रतामहाभागाब्रह्मणस्त्वंहृदिस्थिता
 अहर्निशंचिंतयंस्त्वांप्रसादंतेभिकांक्षति ३८
 सर्वांचैनांप्रियांपृच्छलक्ष्मींभृगुसुतांसतीम्
 यदिचश्रद्धधानासिवाक्यादस्मात्सुलोचने ३९
 एवमुक्त्वाततःशौरिःसावित्र्याश्चरणद्वयम्
 उभाभ्यांचैवहस्ताभ्यांक्षमदेविनमोस्तुते ४०
 जगद्वंघ्रेजगन्मातरितिस्पृष्ट्वाऽभ्यवन्दत
 संकोच्यपादौसादेवीस्वकरेणकरौहरेः ४१
 गृहीत्वोवाचतंविष्णुंसर्वंक्षान्तंमयाच्युत
 इयंलक्ष्मीःसदावत्सहृदयेतेनिवत्स्यति ४२
 विनात्वयानचान्यत्ररतिंयास्यतिकर्हिचित्
 भृगोःपत्न्यांसमुत्पन्नापत्येषातवसुव्रता ४३
 देवदानवयत्नेनसंभूताचोदधौपुनः
 भगवान्यत्रतत्रैषाअवतारंचकुर्वती ४४
 देवत्वेदेवदेहावैमानुषत्वेचमानुषी
 त्वत्सहायानसंदेहोदांपत्यव्रतिनीचिरम् ४५
 यन्मयाचात्रकर्तव्यंप्रभोतन्मांवदस्ववै
 विष्णुरुवाच
 यज्ञावसानंसंजातंप्रेषितोहंतवांतिकं ४६
 सावित्रीमानयक्षिप्रंमयास्नानंसमाचरेत्
 आगच्छत्वरितादेवियाहितत्रमुदान्विता ४७
 पश्यस्वस्वपतिंगत्वादेवैःसर्वैस्समन्वितम्
 लक्ष्मीरुवाच
 आर्येउत्तिष्ठशीघ्रंत्वंयाहियत्रपितामहः ४८
 विनात्वयानयास्यामिस्पृष्टौपादौमयातव
 उत्थाप्यसाग्रहीद्धस्तंदक्षिणादक्षिणेकरे ४९
 चिरायमाणांसावित्रींज्ञात्वादेवःपितामहः
 समीपस्थंमहादेवमिदमाहतदावचः ५०
 गच्छत्वमनयासार्द्धपार्वत्याऽसुरदूषण

गौरीत्वदग्रतोयातुपश्चात्त्वंगच्छशंकर ५१
 प्रतिबोध्यानययथाशीघ्रमायातितत्कुरु
 एवमुक्तौतदातौतुपार्वतीपरमेश्वरौ ५२
 गत्वादिष्टौदंपतीतांप्रोचतुर्ब्रह्मणःप्रियाम्
 बृहत्कृत्यंत्वयातत्रकरणीयंपतिव्रते ५३
 पृच्छस्वेमांवरारोहांगौरींपर्वतनंदिनीम्
 लक्ष्मींचैतांविशालाक्षीमिंद्राणींवाशुभानने ५४
 यासांवाश्रद्धधासित्वंपृच्छदेविनमोस्तुते
 आशीर्वादस्तयादत्तोदेवदेवस्यशूलिनः ५५
 शरीरार्धेचतेगौरीसदास्थास्यतिशंकर
 अनयाशोभसेदेवत्वयात्रैलोक्यसुंदर ५६
 सुखभागिजगत्सर्वत्वयानाथेनशत्रुहन्
 एवंब्रुवंतीसावित्रीगृहीताब्रह्मणःप्रिया ५७
 गौर्य्याचवामहस्तेतुलक्ष्म्यावैदक्षिणेकरे
 अभिवंद्यतुतांदेवींशंकरोवाक्यमब्रवीत् ५८
 एह्यागच्छमहाभागेयत्रतिष्ठतितेपतिः
 तत्रगच्छवरारोहेस्त्रीणांभर्तापरागतिः ५९
 बृहदाग्रहणेदेविप्रणयाद्गंतुमर्हसि
 लक्ष्मींश्चैषापार्वतीचस्थितादेवितवाग्रतः ६०
 एतयोर्वचसादेविआवयोश्चशुभानने
 मानभंगोनतेकर्तुंयज्यतेब्रह्मणःप्रिये ६१
 अस्मदभ्यर्थितादेवितत्रयाहिमुदान्विता
 गौर्युवाच
 अहंचतेप्रियादेविसर्वदावदसिस्वयम् ६२
 लक्ष्मींश्चतेकरेलग्न्यादक्षिणेचमयाधृता
 एह्यागच्छमहाभागेयत्रतिष्ठतितेपतिः ६३
 नीतासातुतदाताभ्यांदेवीसामध्यतःकृता
 पुरस्सरौविष्णुरुद्रौशक्राद्याश्चतथासुराः ६४
 गंधर्वाप्सरसश्चैवत्रैलोक्यंसचराचम्
 तत्रायाताचसादेवीसावित्रीब्रह्मणःप्रिया ६५

सावित्रीं सुमुखीं दृष्ट्वा सर्वलोकपितामहः
 गायत्र्या सहितो ब्रह्मा इदं वचनमब्रवीत् ६६
 एषा देवी कर्मकरी अहंतेव शगस्थितः
 समादिश वरारोहेयत्ते कार्यमया त्विह ६७
 एवमुक्त्वा च सा देवी स्वयं देवेन ब्रह्मणा
 त्रपयाधो मुखी देवी न च किंचिदवोचत ६८
 पादयोः पतिता देवी गायत्री ब्रह्मचोदिता
 कृतवत्यपराधं ते क्षम देवि न मोस्तुते ६९
 आलिङ्ग्य सा दरं कंठे सा परिष्वज्य पीडितां
 गायत्रीं सांत्वयामा समान्यश्चैष पतिर्मम ७०
 कर्तव्यं वचनं तस्य स्त्रीणां प्राणेश्वरः पतिः
 उक्तं भगवता पूर्वसृष्टिकाले विरिञ्चिना ७१
 न च स्त्रीणां पृथग्यज्ञो न ब्रतं नाप्युपोषणम्
 भर्ता यद्ब्रूते वाक्यं तत्तु कुर्यादकुत्सया ७२
 भर्तृनिंदां या कुरुते स्वसृनिंदां तथैव च
 परिवादं प्रलापं वानरकं सा तु गच्छति ७३
 पत्यौ जीवति यानारी उपवासव्रतं चरेत्
 आयुष्यं हरते भर्तुर्मृतानरकमिच्छति ७४
 एवं ज्ञात्वा त्वया भर्तुर्न कार्यं विप्रियं सति
 न चास्य दक्षिणं त्वंगं त्वया सेव्यं कथंचन ७५
 सर्वकार्ये त्वहं चास्य दक्षिणं पक्षमाश्रिता
 सव्यं त्वमायेस्साध्वि पार्श्वे नारदपुष्करौ ७६
 ब्रह्मस्थानानि चान्यानि स्थितान्यायतनानि च
 लभे वै शोभमाने हयावत्सृष्टिः प्रजायते ७७
 भवत्या च मया चैव स्थातव्यं च न संशयः
 पुष्करे ब्रह्मणः पार्श्वे वामं च त्वं समाश्रय ७८
 अनेन चोपदेशेन सुखं तिष्ठ मयान्विता
 गायत्र्युवाच
 एवमेतत्करिष्यामि तव निर्देशकारिका ७९
 तवैवाज्ञामया कार्या त्वं मे प्राणसमासखी

अहंते त्वनुजादे विसदामां पातुमर्हसि ८०
 देवदेवस्तदा ब्रह्मापुष्करे विष्णुना सह
 स्नानावसाने देवानां सर्वेषां प्रददौ वरान् ८१
 देवानां च पतिं शक्रं ज्योतिषां च दिवाकरं
 नक्षत्राणां तथा सोमं रसानां वरुणं तथा ८२
 प्रजापतीनां दक्षं च नदीनां चैव सागरं
 कुबेरं च धनाध्यक्षं तथा चक्रे चरक्षसां ८३
 भूतानां चैव सर्वेषां गणानां च पिनाकिनम्
 मानवानां मनुं चैव पक्षिणां गरुडं तथा ८४
 ऋषीणां च वसिष्ठं च ग्रहाणां च प्रभाकरं
 एवमादीनि वैदत्वादेवदेवः पितामहः ८५
 विष्णुं च शंकरं चैव ब्रह्माप्रोवाच सादरम्
 पृथिव्याः सर्वतीर्थेषु भवं तौ पूज्यसत्तमौ ८६
 भवद्भ्यां न विना तीर्थपुण्यतामेति कर्हिचित्
 लिंगं वा प्रतिमा वापि दृश्यते यत्र कुत्रचित् ८७
 तत्तीर्थपुण्यतां याति सर्वमेव फलप्रदं
 मानवा ह्युपहारैश्च ये करिष्यन्ति पूजनं ८८
 युष्माकं मां पुरस्कृत्य तेषां रोगभयं कुतः
 येषुराष्ट्रेषु युष्माकमुत्सवाः पूजनादिकाः ८९
 प्रवत्स्यन्ति क्रियाः सर्वा यत्फलं तेषु तच्छृणु
 नाधयो व्याधयश्चैव नोपसर्गान् क्षुब्धयं ९०
 विप्रयोगो न चापीष्टैरनिष्टैर्नापि संगतिः
 नाक्षिरोगः शिरार्तिर्वापि त्तूलभगंदराः ९१
 नाभिचारं भयं तत्रापस्मारो न विषूचिका
 वृद्धिर्निकामतस्तस्मिन्सम्यग्बुद्धिरनुत्तमा ९२
 आरोग्यं सर्वतश्चैव दीर्घायुश्च प्रजाधनं
 नाकाले भविता मृत्युर्गावोनाल्पपयो मुचः ९३
 नाकालफलिता वृद्धानोत्पातभयमणवपि
 एतच्छ्रुत्वा ततो विष्णुर्ब्रह्माणंस्तोतुमुद्यतः ९४
 विष्णुरुवाच

नमोस्त्वनंतायविशुद्धचेतसेस्वरूपरूपायसहस्रबाहवे
 सहस्ररश्मिप्रभवायवेधसेविशालदेहायविशुद्धकर्मणे ६५
 समस्तविश्वार्तिहरायशंभवेसमस्तसूर्यानलतिग्मतेजसे
 नमोस्तुविद्याविततायचक्रिणेसमस्तधीस्थानकृतेसदानमः ६६
 अनादिदेवाच्युतशेखरप्रभोभाव्युद्भवद्भूतपतेमहेश्वर
 महत्पतेसर्वपतेजगत्पतेभुवस्पतेभुवनपतेसदानमः ६७
 यज्ञेशनारायणजिष्णुशंकरद्वितीशविश्वेश्वरविश्वलोचन
 शशांकसूर्याच्युतवीरविश्वप्रवृत्तमूर्तेमृतमूर्तत्रय ६८
 ज्वलद्भुताशार्चिनिरुद्धमंडलप्रदेशनारायणविश्वतोमुख
 समस्तदेवार्तिहरामृताव्ययप्रपाहिमांशरणगतंतथाविभो ६९
 वक्त्रायनेकानिविभोतवाहंपश्यामियज्ञस्यगतिंपुराणम्
 ब्रह्माण्मीशंजगतांप्रसूतिंनमोस्तुतुभ्यंप्रपितामहाय १००
 संसारचक्रक्रमणैरनेकैःक्वचिद्भवान्देववराधिदेवः
 तत्सर्वविज्ञानविशुद्धसत्त्वैरुपास्यसेकिंप्रणमाम्यहंतवाम् १०१
 एवंभवंतंप्रकृतेःपुरस्ताद्योवेत्यसौसर्वविदांवरिष्ठः
 गुणान्वितेषुप्रसभंविवेद्योविशालमूर्तिस्त्वहसूक्ष्मरूपः १०२
 वाक्पाणिपादैर्विगतेन्द्रियोपिकथंभवान्वैसुगतिस्सुकर्मा
 संसारबंधेनिहितेंद्रियोपिपुनःकथंदेववरोसिवेद्यः १०३
 मूर्त्तादमूर्त्तंनतुलभ्यतेपरंपरंवपुर्देवविशुद्धभावैः
 संसारविच्छित्तिकरैर्यजद्भिरतोवसीयेतचतुर्मुखत्वम् १०४
 परंनजानंतियतोवपुस्तेदेवादयोप्यद्भुतरूपधारिन्
 विभोवतारेग्रतरंपुराणमाराधयेद्यत्कमलासनस्थम् १०५
 नतेतत्त्वंविश्वसृजोपियोनिमेकांततोवेत्तिविशुद्धभावः
 परंत्वहंवेदिकथंपुराणंभवंतमाद्यंतपसाविशुद्धम् १०६
 पद्मासनोवैजनकःप्रसिद्धएवंप्रसिद्धिर्ह्यसकृत्पुराणात्
 संचिंत्यतेनाथविभुंभवंतंजानातिनैवंतपसाविहीनः १०७
 अस्मादृशैश्चप्रवरैर्विबोध्यंत्वां देवमूर्खाःस्वमतिंविभज्य
 प्रबोद्धुमिच्छन्तिनतेषुबुद्धिरुदारकीर्तिष्वपिवेदहीनाः १०८
 जन्मांतैर्वेदविवेकबुद्धिभिर्भवेद्यथावायदिवाप्रकाशः
 तल्लाभलुब्धस्यनमानुषत्वंनदेवगंधर्वपतिःशिवःस्यात् १०९

नविष्णुरूपोभगवान्सुसूक्ष्मःस्थूलोसिदेवःकृतकृत्यतायाः
स्थूलोपिसूक्ष्मःसुलभोसिदेवत्वद्वाह्यकृत्यानरकेपतंति ११०
विमुच्यतेवाभवतिस्थितेस्मिन्दस्त्रेन्दुवहन्यर्कमरुन्महीभिः
तत्त्वैःस्वरूपैःसमरूपधारिभिरात्मस्वरूपेविततस्वभावः १११
इतिस्तुतिंमेभगवन्ह्यनंतजुषस्वभक्तस्यविशेषतश्च
समाधियुक्तस्यविशुद्धचेतसस्त्वद्भावभावैकमनोनुगस्य ११२
सदाहृदिस्थोभगवन्नमस्तेनमामिनित्यंभगवन्पुराण
इतिप्रकाशंतवमेतदीशस्तवंमयासर्वगतिप्रबुद्ध ११३
संसारचक्रेभ्रमणादियुक्ताभीतिंपुनर्नःप्रतिपालयस्व ११४
ब्रह्मोवाच

सर्वज्ञस्त्वंनसंदेहोप्रज्ञाराशिश्चकेशव
देवानांप्रथमःपूज्यःसर्वदात्वंभविष्यसि ११५
नारायणादनंतरंरुद्रोभक्त्याविरिंचनम्
तुष्टावप्रणतोभूत्वाब्रह्माणं कमलोद्भवम् ११६
नमःकमलपत्राक्षनमस्तेपद्मजन्मने
नमःसुरासुरगुरोकारिणेपरमात्मने ११७
नमस्तेसर्वदेवेशनमोवैमोहनाशन
विष्णोर्नाभिस्थितवतेकमलासनजन्मने ११८
नमोविद्रुमरक्तांगपाणिपल्लवशोभिने
शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिन्नाहिमांभवसंसृतेः ११९
पूर्वनीलांबुदाकारंकुड्मलंतेपितामह
दृष्ट्वारक्तमुखंभूयःपत्रकेसरसंयुतम् १२०
पद्मचानेकपत्रान्तमसंख्यातंनिरंजनम्
तत्रस्थितेनत्वयैषासृष्टिश्चैवप्रवर्तिता १२१
त्वांमुक्त्वानान्यतस्त्राणंजगद्वृद्धनमोस्तुते
सावित्रीशापदग्धोहंलिंगंमेपतितंक्षितौ १२२
इदानींकुरुमेशांतित्राहिमांसहभार्यया
ब्रह्मावैपातुमेपादौजंघेवैकमलासनः १२३
विरिंचोमेकटिंपातुसृष्टिकृद्गुह्यमेवच
नाभिंपद्मनिभःपातुजठरंचतुराननः १२४

उरस्तुविश्वसृक्पातुहृदयंपातुपद्मजः
 सावित्रीपतिर्मेकंठंहृषीकेशोमुखंमम १२५
 पद्मवर्णश्चनयनेपरमात्माशिरोमम
 एवंन्यस्यगुरोर्नामशंकरोनामशंकरः १२६
 नमस्तेभगवन्ब्रह्मन्नित्युक्त्वाविररामह
 ततस्तुष्टोहरंब्रह्मावाक्यमेतदुवाचह १२७
 कंतेकामं करोम्यद्यपृच्छमांयद्यदिच्छसि
 रुद्रउवाच
 यदिप्रसन्नोमेनाथवरदोयदिवामम १२८
 तदेकमेवदविभोयस्मिन्स्थानेभवान्स्थितः
 केषुकेषुचस्थानेषुत्वांपश्यंतिसदाद्विजाः १२९
 नाम्नाचकेनतेस्थानंशोभतेधरणीतले
 तन्मेवदस्वसर्वेशतवभक्तिरतस्यच १३०
 ब्रह्मोवाच
 पुष्करेहंसुरश्रेष्ठोगयायांचचतुर्मुखः
 कान्यकुब्जेदेवगर्भोभृगुकक्षेपितामहः १३१
 कावेर्य्यासृष्टिकर्ताचनंदिपुय्याबृहस्पतिः
 प्रभासेपद्मजन्माचवानर्याचसुरप्रियः १३२
 द्वारवत्यांतुऋग्वेदीवैदिशेभुवनाधिपः
 पौंड्रकेपुंडरीकाक्षःपिंगाक्षोहस्तिनापुरे १३३
 जयंत्यांविजयश्चास्मिजयंतःपुष्करावते
 उग्रेषुपद्महस्तोहंतमोनद्यांतमोनुदः १३४
 अहिच्छन्नेजयानंदीकांचीपुर्याजनप्रियः
 ब्रह्माहंपाटलीपुत्रेऋषिकुंडेमुनिस्तथा १३५
 महितारेमुकुंदश्चश्रीकंठःश्रीनिवासिते
 कामरूपेशुभाकारोवाराणस्यांशिवप्रियः १३६
 मल्लिकाक्षेतथाविष्णुर्महेंद्रेभार्गवस्तथा
 गोनर्देस्थविराकारउज्जयिन्यांपितामहः १३७
 कौशांब्यांतुमहाबोधिरयोध्यायांचराघवः
 मुनींद्रश्चित्रकूटेतुवाराहोविंध्यपर्वते १३८

गंगाद्वारेपरमेष्ठीहिमवत्यपिशंकरः
 देविकायांस्रुचाहस्तःस्रुवहस्तश्चतुर्वटे १३६
 वृन्दावनेपद्मपाणिःकुशहस्तश्चनैमिषे
 गोप्लक्ष्मणैवगोपीन्द्रःसचंद्रोयमुनातटे १४०
 भागीरथ्यांपद्मतनुर्जलानंदोजलंधरे
 कौंकणेशैवमद्राक्षःकांपिल्येकनकप्रियः १४१
 वेंकटेशान्नदाताचशंभुश्चैवक्रतुस्थले
 लंकायांचपुलस्त्योहंकाशमीरेहंसवाहनः १४२
 वसिष्ठश्चार्बुदेचैवनारदश्चोत्पलावते
 मेलकेश्रुतिदाताहंप्रपातेयादसांपतिः १४३
 सामवेदस्तथायज्ञेमधुरेमधुरप्रियः
 अंकोटेयज्ञभोक्ताचब्रह्मवादेसुरप्रियः १४४
 नारायणश्चगोमंतेमायापुर्याद्विजप्रियः
 ऋषिवेदेदुराधर्षोदेवायांसुरमर्दनः १४५
 विजयायामहारूपःस्वरूपोराष्ट्रवर्द्धने
 पृथूदरस्तुमालव्यांशाकंभर्यारिसप्रियः १४६
 पिंडारकेतुगोपालःशंखोद्धारेगवर्द्धनः
 कादंबकेप्रजाध्यक्षोदेवाध्यक्षःसमस्थले १४७
 गंगाधरोभद्रपीठेजलशाप्यहमर्बुदे
 त्र्यंबकेत्रिपुराधीशःश्रीपर्वतेत्रिलोचनः १४८
 महादेवःपद्मपुरेकापालेवैधसस्तथा
 शृंगिबेरपुरेशौरिर्नैमिषेचक्रपाणिकः १४९
 दंडपुर्याविरूपाक्षो गौतमो धूतपापके
 हंसनाथोमाल्यवतिद्विजेन्द्रोवलिकेतथा १५०
 इंद्रपुर्यादिवनाथोद्यूतपायांपुरंदरः
 हंसवाहस्तुलंबायांचंडायांगरुडप्रियः १५१
 महोदयेमहायज्ञःसुयज्ञोयज्ञकेतने
 सिद्धिस्मरेपद्मवर्णःविभायांपद्मबोधनः १५२
 देवदारुवनेलिंगमहापत्तौविनायकः
 त्र्यंबकोमातृकास्थानेअलकायांकुलाधिपः १५३

त्रिकूटेचैवगोनर्दःपातालेवासुकिस्तथा
 पद्माध्यक्षकेदारेकूष्मांडेसुरतप्रियः १५४
 कुंडवाप्यांशुभांगस्तुसारण्यांतक्षकस्तथा
 अक्षोटेपापहाचैवअंबिकायांसुदर्शनः १५५
 वरदायांमहावीरःकांतारेदुर्गनाशनः
 अनंतश्चैवपर्णाटेप्रकाशायांदिवाकरः १५६
 विराजायांपद्मनाभःस्वरुद्रश्चवृकस्थले
 मार्कंडोवटकेचैववाहिन्यामृगकेतनः १५७
 पद्मावत्यांपद्मगृहोगगनेपद्मकेतनः
 अष्टोत्तरंस्थानशतंमयातेपरिकीर्तितम् १५८
 यत्रवैममसानिध्यंत्रिसंध्यंत्रिपुरांतक
 एतेषामपियस्त्वेकंपश्यतेभक्तिमान्नरः १५९
 स्थानंसुविरजंलब्ध्वामोदतेशाश्वतीःसमाः
 मानसंवाचिकंचैवकायिकंचदुष्कृतम् १६०
 तत्सर्वनाशमायातिनात्रकार्याविचारणा
 यस्त्वेतानिचसर्वाणिगत्वामांपश्यतेनरः १६१
 भवतेमोक्षभागीचयत्राहंतत्रवैस्थितः
 पुष्पोपहारैर्धूपैश्चब्राह्मणानांचतर्पणैः १६२
 ध्यानेनचस्थिरेणाशुप्राप्यतेपरमेश्वरः
 तस्यपुण्यफलंचाग्रयमंतेमोक्षफलंतथा १६३
 सब्रह्मलोकमासाद्यतत्कालंतत्रतिष्ठति
 पुनःसृष्टौभवेद्देवोवैराजानांमहातपाः १६४
 ब्रह्महत्यादिपापानिइहलोकेकृतान्यपि
 अकामतःकामतोवातानिनश्यंतितत्क्षणात् १६५
 इहलोकेदरिद्रोयोभ्रष्टराज्योथवापुनः
 स्थानेष्वेतेषुवैगत्वामांपश्यतिसमाधिना १६६
 कृत्वापूजोपहारंचस्नानंचपितृतर्पणम्
 कृत्वापिंडप्रदानंचसोचिराहुःखवर्जितः १६७
 एकच्छत्रोभवेद्राजासत्यमेतन्नसंशयः
 इहराज्यानि सौभाग्यंधनंधान्यंवरस्त्रियः १६८

भवंतिविविधास्तस्यैर्यात्रापुष्करेकृता
 इदंयात्राविधानंयःकुरुतेकारयेतवा १६६
 शृणोतिवासपापैस्तुसर्वैरेवप्रमुच्यते
 अगम्यागमनयेनकृतंजानातिमानवः १७०
 ब्रह्मक्रियायालोपेनबहुवर्षकृतेनच
 यात्रांचेमांसकृत्कृत्वावेदसंस्कारमाप्नुयात् १७१
 किमत्रबहुनोक्तेनइदमस्तीहशंकर
 अप्राप्यंप्राप्यतेतेनपापंचापिविनश्यति १७२
 सर्वयज्ञफलैस्तुल्यंसर्वतीर्थफलप्रदम्
 सर्वेषांचैववेदानांसमाप्तिस्तेनवैकृता १७३
 यैःकृत्वापुष्करेसंध्यांसावित्रीसमुपासिता
 स्वपत्नीहस्तदत्तेनपौष्करेणजलेनतु १७४
 भृंगारेणवरेणैवमृगमयेनापिशंकर
 आनीयतज्जलंपुण्यंसंध्योपास्तिर्दिनक्षये १७५
 समाधिनासमाधेयासप्राणायामपूर्विका
 तस्यांकृतायांयत्पुण्यंतच्छृणुष्ट्वहराद्यमे १७६
 तेनद्वादशवर्षाणिभवेत्संध्यासुवंदिता
 अश्वमेधफलंस्नानेदानेदशगुणंतथा १७७
 उपवासेप्यनंतंचस्वयंप्रोक्तंमयानघ
 सावित्र्याःपुरतोयस्तुदंपत्योर्भोजनंददेत् १७८
 तेनाहंभोजितस्तत्रभवामीहनसंशयः
 द्वितीयंभोजयेद्यस्तुभोजितस्तेनकेशवः १७९
 लक्ष्मीसहायोवरदोवरांस्तस्यप्रयच्छति
 उमासहायस्तार्त्तियेभोजितोसिनसंशयः १८०
 अथवायाकुमारीणांभक्त्यादद्याच्चभोजनम्
 तस्याःकुलेभवेद्वंध्यानकदाचिच्चदुर्भगा १८१
 नकन्याजननीक्वापिनभर्तुर्यानवल्लभा
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसावित्र्यग्रेतुभोजनम् १८२
 पारत्रमैहिकंवापिकामयद्भिनरैःसदा
 दातव्यंसर्वदाभीष्मकटुतैलविवर्जितम् १८३

नचाम्लंनचवैक्षारंस्त्रीणांभोज्यंकदाचन
 भक्ष्यंपंचप्रकारंचरसैःसर्वैस्सुसंस्कृतम् १८४
 घृतपूर्यःसुपक्वाश्चबहुक्षीरसमन्विताः
 शिखरिणीतथापेयादधिक्षीरसमन्विता १८५
 आह्लादकारिणीपुंसांस्त्रीणांचातीवल्लभा
 धनधान्यांजनोपेतंनारीणांचशताकुलम् १८६
 पूषकंशष्कुलंतस्यांजायतेनात्रंसशयः
 नज्वरोनचसंतापोनदुःखंनवियोगिता १८७
 असौतारयतेस्वानांकुलानामेकविंशतिं
 बंधुभिश्चसुतैश्चैवदासीदासैरनंतकैः १८८
 पूरितंचकुलंतस्याःपूरिकांयाप्रदास्यति
 एधतेचचिरंकालंपुत्रपौत्रसमन्वितम् १८९
 कुलंचसकलंतस्यशष्कुलयःप्रयच्छति
 पुत्रिणयोवैदुहितरोबंधुभिःसहितंकुलम् १९०
 शिखरिणीप्रदात्रीणांयुवतीनांसंशयः
 मोदतेतुकुलंतस्याःसर्वसिद्धिप्रपूरितम् १९१
 मोदकानांप्रदानेनएवमाहप्रजापतिः
 एतदेवतुगौरीणांभोजनंहरशस्यते १९२
 सुभगापुत्रिणीसाध्वीधनत्रृद्धिसमन्विता
 सहस्रभोजिनीशंभोजन्मजन्मभविष्यति १९३
 पूषानिचैवपुण्यानिकृतानिमधुराणिच
 द्राक्षारसप्रधानंचगुडखंडसमन्वितम् १९४
 शारदेनतुधान्येनकृत्वाखंडंविमिश्रितत्
 स्त्रीणांचैवतुपेयानिभक्ष्याणिचद्विजन्मनाम् १९५
 इहचाविकवासांसिवर्षायोग्यानि सर्वशः
 यानियानिचपेयानितानियोग्यानिदापयेत् १९६
 प्रतिपूज्यविधानेनवसुदानैःसकंचुकैः
 कुंकुमेनानुलिप्तांग्यःस्रग्दामभिरलंकृताः १९७
 दत्वातूपानहावङ्घ्योर्नारिकेलंकरेतथा
 अक्षोश्चैवांजनंदत्वासिंदूरंचैवमस्तके १९८

गुडंफलानिहृद्यानिवांछितानिमृदूनिच
 हस्तेदत्वासपात्राणिप्रणिपत्यविसर्जयेत् १९९
 स्वयंभुंजीतवैपश्चात्सबंधुर्बालकैःसह
 अथवानैवसंपत्तिस्तीर्थेदानंचभाजनम् २००
 गृहेगतःप्रदास्यामिहृष्टोदेवप्रसीदमे
 एवमेवपितृणांचआगत्यस्वीयमंदिरे २०१
 पिंडप्रदानपूर्वतुश्राद्धंकुर्याद्विधानतः
 पितरस्तस्यवैतृप्ताभवंतिब्रह्मणोदिनम् २०२
 तीर्थादष्टगुणंपुण्यंस्वगृहेददतांशिव
 नचपश्यंतिवैनीचाःश्राद्धंद्विजातिभिःकृतं २०३
 एकांतितुगृहेगुप्तेपितृणांश्राद्धमिष्यते
 नीचदृष्ट्याहतंतच्चपितृन्नैवोपतिष्ठति २०४
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनश्राद्धंगुप्तंचकारयेत्
 पितृणांतृप्तिदंप्रोक्तंस्वयमेवस्वयंभुवा २०५
 गौरीभक्त्याधिकायातुशस्ताज्ञातक्रियातुसा
 राजसीमनसाज्ञाताजनानांकीर्तिदायिनी २०६
 गुप्तदानंसदादेयमात्मनोहितमिच्छता
 पक्वान्नदृश्यतामेतिदीयमानंजनैर्भुवि २०७
 दृश्यमानंतुतत्तुष्ट्यैदृश्यतेनेहकर्हिचित्
 एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोटिर्भवतिभोजिता २०८
 भवनेनात्रसंदेहःसत्यंपौराणिकंवचः
 तीर्थेतुब्राह्मणंनैवपरीक्षेतकथंचन २०९
 अत्रार्थिनमनुप्राप्तंभोज्यंतमनुरबवीत्
 सक्तुभिःपिंडदानंचसंयावैःपायसेनवा २१०
 कर्तव्यमृषिभिर्दृष्टंपिण्याकेनैंगुदेनवा
 तिलपिण्याककैर्देयंभक्तिमद्भिर्नरैःसदा २११
 श्राद्धंतत्रतुकर्तव्यमर्घ्यावाहनवर्जितम्
 स्वधांतुगृध्राःकाकावानैवदृष्ट्याहरन्तिते २१२
 श्राद्धंतत्तैर्थिकंप्रोक्तंपितृणांतृप्तिदंपरम्
 कर्तव्यंतत्प्रयत्नेनभक्तिरेवात्रकारणम् २१३

भक्त्यातुष्यन्तिपितरस्तुष्टाःकामान्दिशन्तिते
 पुत्रपौत्रंधनंधान्यंकामान्यान्मनसेच्छति २१४
 भक्त्याचाराधितोदद्यान्नृणांप्रीतःपितामहः
 अकालेप्यथकालेवातीर्थेश्राद्धंसदानरैः २१५
 प्राप्तैरेवसदास्नानंकर्तव्यंपितृतर्पणम्
 पिंडदानंचकर्तव्यंपितृणांचातिवल्लभम् २१६
 पितरोहिनिरीक्षन्तेगोत्रजंसमुपागतम्
 आशयापरयायुक्ताःकांक्षंतस्सलिलंचते २१७
 विलम्बोनैवकर्तव्योनैवविघ्नंसमाचरेत्
 अच्छिन्नासन्ततिस्तेषांसदाकालंभविष्यति २१८
 पितरःपुत्रदातारंवृद्धिश्राद्धाभिकांक्षिणः
 तेनतेसन्ततिच्छेदनकुर्वन्तिहिकर्हिचित् २१९
 अतःश्राद्धंपुराप्रोक्तंस्वयमेवस्वयंभुवा
 गुणोत्तरंतुयत्कार्यंद्विजैःपितृपरायणैः २२०
 तीर्थेक्षेत्रेगृहेवापिसंक्रांतौग्रहणेपिवा
 विषुवेअयनेचापिजन्मर्क्षेचप्रपीडिते २२१
 एतान्वैश्राद्धकालांस्तुपुरास्वायंभुवोब्रवीत्
 कृतेश्राद्धेनवैपुंसांपीडाभवतिदेहजा २२२
 तदापुत्रकृतंवापिसर्वत्यजतिदुष्कृतम्
 यथानभवितापीडाग्रहचोरनृपादिकात् २२३
 दुष्कृतंनश्यतेसर्वपरत्रचगतिंशुभाम्
 लभतेनात्रसन्देहःप्रजापतिवचोयथा २२४
 कृतेयुगेपुष्कराणित्रेतायानैमिषंस्मृतम्
 द्वापरेचकुरुक्षेत्रंकलौगंगांसमाश्रयेत् २२५
 दुष्करःपुष्करेवासोदुष्करंपुष्करेतपः
 यदन्यत्रकृतंपापंतीर्थेतद्यातिलाघवम् २२६
 नतीर्थकृतमन्यत्रक्वचित्पापंव्यपोहति
 सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृताञ्जलि २२७
 उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेषुभारत
 सायंप्रातरुपस्पृश्यपुष्करेनियतेन्द्रियः २२८

क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति
 द्वादशाब्दंद्वादशाहंमासंमासार्धमेवच २२६
 योवसेत्पुष्करेनित्यंसगच्छेत्परमांगतिम्
 सर्वेषामेवलोकानांब्रह्मलोकोपरिस्थितः २३०
 यइच्छेत्पुष्करंगन्तुंसोनुसेवेत्पुष्करम्
 यथालोमविलोमाभ्यांथाव्यस्तसमस्तयोः २३१
 स्नातस्तुपुष्करेसम्यक्कोट्याश्चफलमुश्नुते
 विधिवत्क्रियमाणेषुसर्वतीर्थेषुयत्फलम् २३२
 पुष्करालोकनादेवनरःप्राप्नोतिफलम्
 दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीतले २३३
 सान्निध्यंपुष्करेतेषांत्रिसंध्यंकुरुनन्दन
 यावत्तिष्ठंतिगिरयोयावत्तिष्ठन्तिसागराः २३४
 तावत्पुष्करमृत्यूनांब्रह्मलोकोनसंशयः
 जन्मान्तरसहस्रैश्चाजन्ममरणान्तिकम् २३५
 निर्दहेद्दुष्कृतंसर्वंसकृत्स्नात्वात्पुष्करे
 पुष्करंदुष्करंचेत्रंसर्वपापप्रणाशनम् २३६
 इदानींशृणुमेराजन्पञ्चपातकनाशनम्
 यजनंदेवदेवस्यब्रह्मपुत्रवसुप्रदम् २३७
 इहजन्मनिदारिद्र्यव्याधिकुष्ठादिपीडितः
 अलक्ष्मीवानपुत्रस्तुयोभवेत्पुरुषोभुवि २३८
 तस्यसद्योभवेल्लक्ष्मीरायुःपूर्णसुतास्सुखम्
 कृत्वातुमण्डलगतंलोकपालसमन्वितम् २३९
 ब्रह्माण्तुपरंदेवयःपश्यतिविधानतः
 पूजितंनवनाभेनमन्त्रमूर्तिमयोनिजम् २४०
 कार्तिकेमासिशुक्लायांपौर्णमास्यांविशेषतः
 सर्वासुवायजेदेवंपूर्णिमासुविधानतः २४१
 संक्रान्तौचमहाबाहोचन्द्रसूर्यग्रहेपिवा
 यःपश्यतिविभुंदेवंपूजितंगुरुणानृप २४२
 तस्यसद्योभवेत्तुष्टिःपापध्वंसश्चजायते
 समान्योदेवतानांचभवतीहनराधिप २४३

ब्राह्मणक्षत्रियविशांभक्तानांतुपरीक्षणम्
 संवत्सरंगुरुःकुर्याज्जातिशौचक्रियादिभिः २४४
 उपपन्नमितिज्ञात्वाहृदयेनावधारयेत्
 तेपिभक्तियुताध्यात्वात्वाचार्यपरमेश्वरम् २४५
 संवत्सरंगुरौभक्तिंकुर्युर्विष्णुयथातथा
 प्रसादयेयुश्चततःपूर्णेसंवत्सरेगुरुम् २४६
 भगवंस्त्वत्प्रसादेनसंसारार्णवतारणम्
 परब्रह्मोपासनेनविरिंच्याराधनेनच २४७
 सहस्रशीर्षजप्येनमण्डलब्राह्मणेनच
 ध्यानेनस्यात्तथास्माकमुपदेशःप्रदीयताम् २४८
 इच्छामोवैदिकीलक्ष्मींविशेषेणप्रसीदताम्
 अभ्यर्थितोगुरुस्त्वेवंमेधावीतैस्तदाततः २४९
 यथाविधिसमभ्यर्चेद्ब्रह्माणंविष्णुमग्रतः
 तेबद्धनेत्राःस्वाप्यास्तुकार्तिकस्यचतुर्दशीम् २५०
 ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायबद्धपद्मासनास्तुते
 ध्यात्वागुरुंसहस्रारेश्वेतवस्त्रोपवीतकम् २५१
 श्वेतमाल्यांबरधरंश्वेतगंधानुलेपनम्
 निर्गम्यचबहिर्नद्यांकुर्युर्नित्यमतन्द्रिताः २५२
 क्षीरवृक्षोत्थमाचार्योदापयेद्दन्तधावनम्
 तेचतंभक्षयेयुर्हिनदींगत्वासमुद्रगाम् २५३
 इतरद्वातटाकंवागृहेवापिविधानतः
 तद्भक्षयेयुर्मंत्रेणमंत्रितंपरमेष्ठिनः २५४
 आपोहिष्ठेतिमंत्रेणसप्तकृत्वोभिमंत्रितं
 देवस्यत्वेतिवैजप्ट्वायुंजानेतिकरेन्यसेत् २५५
 इरावत्येतिप्रक्षाल्यब्रह्मोदनेतिवैमुखे
 भक्षयित्वाक्षिपेद्दूरंपतितंचनिरीक्षयेत् २५६
 सम्मुखंप्राङ्मुखंवापिविदिशंचापिवागतम्
 संमुखेदेवतालब्धिर्मंत्रसिद्धिश्चजायते २५७
 पराङ्मुखेदंतकाष्ठेसर्वेदेवाःपराङ्मुखाः
 उत्तरेणगतेतस्मिन्सिद्धिर्भवतिवानवा २५८

दक्षिणेनभवेन्मृत्युगुरोस्तस्यनसंशयः
 प्रेक्ष्याशुभंस्वपेद्भूमौदेवदेवस्यसन्निधौ २५६
 स्वप्नान्दृष्ट्वागुरोरग्रेश्रावयेयुर्विचक्षणाः
 ततःशुभाशुभंतत्रलक्षयेत्परमोगुरुः २६०
 पौर्णमास्यामथस्नात्वाततोदेवालयं व्रजेत्
 गुरुश्चमंडलंभूमौकल्पितायांतुवर्तयेत् २६१
 लक्ष्णैर्विविधैर्भूमिलक्षयित्वाविधानतः
 षोडशारंलिखेत्पद्मंनवधारमथापिवा २६२
 अष्टपत्रमथोवापिलिखित्वादर्शयेद्बुधः
 नेत्रबंधंतुकुर्वीतसितवस्त्रेणयत्नतः २६३
 वर्णानुक्रमतःशिष्यान्पुष्पहस्तान्प्रवेशयेत्
 नवनाभंयदाकुर्यान्मंडलंवर्णकैर्बुधः २६४
 इंद्राणीपूर्वकंदेवमिंद्रमैंद्र्यांतुपूजयेत्
 लोकपालैःसमंतद्बुद्धिं संपूजयेन्नृप २६५
 दिशिवह्नेर्यमंयाम्यांनैर्ऋत्यांचैवनिर्ऋतिम्
 वरुणंवारुणाशायांवायुंवायव्यगोचरे २६६
 धनदंचोत्तरेन्यस्यरुद्रमीशानगोचरे
 कमंडलुंपूर्वतोहिंस्रुचं वैदक्षिणे तथा २६७
 हंसं वैपश्चिमायांतु उत्तरायांस्रुवं तथा
 आग्नेय्यांचब्रसींदद्यान्नैर्ऋत्यांपादुके तथा २६८
 वायव्यांयोगपट्टंचएशान्यांचगलंतिकाम्
 विष्णुस्तुपूर्वतःपूज्योदक्षिणेचापिशंकरः २६९
 पश्चिमेतुरविर्देवऋषयश्चोत्तरे तथा
 मध्येस्वयंपद्मजन्मासावित्रीदक्षिणे तथा २७०
 उत्तरेचैवगायत्रीदेवीपद्मदलेक्षणा
 ऋग्वेदंपूर्वतो न्यस्ययजुर्वेदंचदक्षिणे २७१
 पश्चिमेसामवेदंचअथर्वंचोत्तरे तथा
 इतिहासपुराणानिच्छंदोज्यौतिषमेव च २७२
 धर्मशास्त्राणिचान्यानि इंद्रादिदिक्षु विन्यसेत्
 पूर्वपत्रेबलंपूज्यप्रद्युम्नंदक्षिणेदले २७३

पश्चिमेचानिरुद्धंचवासुदेवमथोत्तरे
 पूर्वतोवामदेवंचसद्योजातंतुदक्षिणे २७४
 ईशानंपश्चिमेस्थाप्यतत्पुरुषंचोत्तरेतथा
 अघोरस्सर्वतःपूज्यएषापूजातुमंडले २७५
 पूर्वतोभास्करंपूज्यदक्षिणेनदिवाकरं
 प्रभाकरंपश्चिमेतुग्रहराजमथोत्तरे २७६
 एवंपूज्यविधानेनब्रह्माणंपरमेश्वरम्
 दिङ्मंडलेतुविन्यस्यअष्टौकुंभान्विधानतः २७७
 ब्राह्मंतुकलशंमध्येनवमंतत्रकल्पयेत्
 स्नापयेन्मुक्तिकामंतुब्रह्मणोवैघटेनतु २७८
 श्रीकामंवैष्णवेनेहकलशेनतुपार्थिव
 राज्यार्थिनंस्नापयेच्चंद्रेणकलशेनतु २७९
 द्रव्यप्रतापकामंतुआग्नेयघटवारिणा
 मृत्युंजयविधानाययाम्येनस्नापयेन्नरम् २८०
 दुष्टप्रध्वंसनायालनैर्ऋतेनविधीयते
 स्नापयेद्धारुणेनाशुपापनाशायमानवं २८१
 शरीरारोग्यकामंतुवायव्येनाभिषेचयेत्
 द्रव्यसंपत्तिकामस्यकौबेरेणविधीयते २८२
 रौद्रेणज्ञानकामस्यलोकपालघटास्त्वमे
 एकैकेननरःस्नात्वासर्वदोषविवर्जितः २८३
 जायतेब्रह्मसदृशोराजासद्योऽथवानरः
 अथवादिक्षुसर्वासुयथासंख्येनलोकपान् २८४
 पूजयेत्तुस्वनाम्नातुकुंभैरेवविधानतः
 एवंसंपूज्यदेवांस्तुलोकपालान्प्रसन्नधीः २८५
 पश्चात्परीक्षितान्शिष्यान्बद्धनेत्रान्प्रवेशयेत्
 दग्ध्वाग्नेय्याधारणयावायुनाविधुनेत्ततः २८६
 सोमेनाप्यायितान्कृत्वाश्रावयेत्समयांस्ततः
 ननिंद्याद्ब्राह्मणान्देवान्विष्णुंब्रह्माणमेवच २८७
 इंद्रमादित्यमग्निंचलोकपालान्ग्रहांस्तथा
 गुरुंचब्राह्मणंवापिमुनींद्रंपूर्वदीक्षितम् २८८

एवंतुसमयान्श्राव्यपश्चाद्धोमंतुकारयेत्
 ॐ नमोभगवतेब्रह्मणेसर्वरूपिणेहंफट्स्वाहा २८६
 षोडशाक्षरमंत्रेणहोमयेज्ज्वलितेनले
 गर्भाधानादिकाःसर्वात्राहुतीस्संप्रदापयेत् २९०
 तिसृभिस्तुव्याहृतिभिर्देवदेवस्यसन्निधौ
 होमांतेदीक्षितःपश्चाद्दापयेद्गुरुदक्षिणाम् २९१
 हस्त्यश्वयानशकटहेमधान्यादिकंनृप
 दापयेद्गुरवेप्राज्ञोमध्यमेमध्यमंतथा २९२
 दापयेदपरेयुगमंसहिरण्यंतुतद्गुरोः
 एवंकृतेतुयत्पुण्यमहत्संजायतेतथा २९३
 तन्नशक्यंनिगदितुमपिवर्षशतैरपि
 दीक्षितोथपुराभूत्वापाद्यं वैशृणुयाद्यदि २९४
 तेनवेदाःपुराणानिसर्वमंत्रास्ससंग्रहाः
 जप्तास्स्युःपुष्करेतीर्थेप्रयागेसिंधुसागरे २९५
 देवहृदेकुरुक्षेत्रेवाराणस्यांविशेषतः
 ग्रहणेविषुवेचैवयत्फलंजपतांभवेत् २९६
 फलंशतगुणंतच्चपुष्करस्थंपितामहम्
 दृष्ट्वाप्राप्नोतिविविधान्कामान्कामयतेयदि २९७
 पूजां वैधानिकींकृत्वादीक्षितोयःशृणोतिच
 देवात्रापितपःकृत्वाध्यायंतिचवदन्तिच २९८
 कदामेभारतेवर्षेजन्मस्यादितिपार्थिव
 दीक्षिताश्चभविष्यामःपाद्यंश्रोष्यामहेकदा २९९
 पाद्यंतुषोडशात्मानंन्यस्यदेहेकदावयम्
 यास्यामस्तुपरंस्थानंयद्गत्वानपुनर्भवेत् ३००
 एवंजल्पंतिविबुधामनसाचिंतयंतिच
 ब्रह्मयज्ञंचकार्तिक्यांकदाद्रक्ष्यामहेनृप ३०१
 एवंचैविधिरुद्दिष्टोमयायंकुरुसत्तम
 देवगंधर्वयक्षाणांसर्वदादुर्लभोह्यसौ ३०२
 एवंयोवेत्तितत्त्वेनयश्चपश्यतिमंडलम्
 यश्चेमंशृणुयाच्चैवसर्वमुक्ताइतिश्रुतिः ३०३

अतः परंप्रवक्ष्यामिरहस्यमिदमुत्तमम्
 येनलक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिःपुष्टिश्चापिभवेन्नृणाम् ३०४
 सर्वेग्रहास्सदासौम्याजायंतेयेनपार्थिव
 आदित्यवारंहस्तेनपूर्वमादायभक्तितः ३०५
 भक्तैकेनक्षिपेत्तावद्यावत्सप्तचसंख्यया
 ततस्तुसप्तमेपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ३०६
 आदित्यंचैवसौवर्णकृत्वायत्नेनमानवः
 रक्तवस्त्रयुगच्छन्नंछत्रिकांपादुकेतथा ३०७
 उपानहौचदातव्येस्थापयेत्ताम्रभाजने
 घृतेनस्नपनंकृत्वासंपूर्णांगद्विजातये ३०८
 दापयेत्कृत्यविदुषेब्राह्मणायविशेषतः
 एवंकृतौफलंतस्यभवेदारोग्यमुत्तमम् ३०९
 द्रव्यसंपत्समग्राप्तिरितिपौराणिकीक्रिया
 अविशंवादिनीचेयंशांतिपुष्टिप्रदानृणाम् ३१०
 तद्वच्चित्रासुसंगृह्यसोमवारंविचक्षणः
 रात्रिभक्षःक्षिपेदष्टौसोमवारान्प्रयत्नतः ३११
 प्रत्येकंब्राह्मणाभोज्यायथाशक्तिविचक्षणाः
 नवमेतुततःपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ३१२
 वस्त्रयुगमंचदातव्यंततःसोमंप्रदापयेत्
 कांस्यभाजनसंस्थंतुक्षीरसंपूरितंततः ३१३
 तद्वच्छत्रंपादुकेचतथोपानत्समन्वितम्
 संपूर्णांगायदातव्यंब्राह्मणायविशेषतः ३१४
 स्वात्यामंगारकंपूज्यक्षपयेन्नक्तभोजनैः
 अष्टावेवंचयावच्चकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ३१५
 अंगारकंचसौवर्णस्थापितंताम्रभाजने
 दापयेद्ब्राह्मणायथसंपूर्णांगायचैवहि ३१६
 नक्षत्रानुक्रमेणैवक्षिपेन्नक्तानिसप्तवै
 अष्टमेतुक्रमात्खेटान्सौवर्णान्दापयेद्बुधः ३१७
 अग्निकार्यंचकुर्वीतयथादृष्टंविधानतः
 एवंकृतेभवेद्यद्वैतन्निबोधनराधिप ३१८

असौम्याश्चग्रहास्सर्वेसौम्यरूपाभवंतिच
 सर्वे रोगाविनश्यन्तितुष्टिमायान्तिदेवताः ३१६
 नविरुन्धन्तितंनागाःपितरस्तर्पितास्तथा
 दुस्स्वप्ननाशोभवतिशृणवतांपठतांतथा ३२०
 यदिभौमोरविसुतोभास्करोराहुणासह
 केतुश्चमूर्ध्नि तिष्ठंतिरौद्राःपीडाकराग्रहाः ३२१
 अनेनकृतमात्रेणससौभाग्याभवंतिहि
 यएवंकुरुतेराजन्सदाभक्तिसमन्वितः ३२२
 तस्यसानुग्रहाःसर्वेशांतियच्छंतिनान्यथा
 शनैश्चरंराहुकेतूलोहपात्रेषुविन्यसेत् ३२३
 लोहेनकारयेच्चैनान्ब्राह्मणेभ्यश्चदापयेत्
 कृष्णं वस्त्रयुगं देयमेतेषांप्रीणनायवै ३२४
 सौवर्णांगाश्चदातव्याःशांतिश्रीविजयेप्सुभिः
 व्रतांतेसर्वएतेहिग्रहास्सौवर्णकानृप ३२५
 दातव्याःशांतिमिच्छद्भिर्व्रतांतेद्विजभोजनम्
 यथाशक्तिदक्षिणाचग्रहाणांप्रीतयेतथा ३२६
 अल्पायासेनराजेंद्रसर्वान्कामानवाप्नुयात्
 शंकराज्ज्ञानमन्विच्छेदारोग्यंभास्करात्तथा ३२७
 हुताशनाद्धनमिच्छेद्भूतिमिच्छेज्जनार्दनात्
 ब्राह्म्यं पितामहाच्चैवसर्वजन्तुप्रशांतिदम् ३२८
 भीष्मउवाच
 यस्त्वयाकथितोयज्ञोयज्वनांतुफलंमहत्
 तथायुषस्स्वल्पतयाअन्यैःप्राप्तुंनशक्यते ३२९
 स्वल्यायासेनयत्पुण्यंसंवत्सरमुपोषजम्
 भवेत्तन्मेमुनिश्रेष्ठकथयस्वमहाफलम् ३३०
 पुलस्त्यउवाच
 इदमर्थमहाराजश्वेतोराजामहायशाः
 वसिष्ठंपृष्टवान्प्रश्नंक्षुधयापीडितोभृशम् ३३१
 आसीदिलावृतेवर्षेश्वेतोराजामहाबलः
 समहींसकलांजिग्येसप्तद्विपांसप्ततनाम् ३३२

ब्रह्मपुत्रोवसिष्ठश्चासीत्तस्यपुरोहितः
 सकदाचिन्नृपश्रेष्ठोजित्वापरमधार्मिकः ३३३
 पुरोहितमुवाचेदंवसिष्ठंजपतांवरम्
 श्वेतउवाच
 भगवन्नश्वमेधानांसहस्रंकर्तुमुत्सहे ३३४
 सुवर्णरूप्यरत्नानांदानंकर्तुंद्विजातिषु
 पृथिव्यामन्नदानंतुदातुन्नेच्छामिवैगुरो ३३५
 नान्नेनकिंचिद्दत्तेन दत्तेहोमिद्विजेप्रभो
 नकिंचिद्वस्तिज्ञात्वानदत्तंत्कदाचन ३३६
 रक्तवस्त्रमलंकारंग्रामांश्चनगराणिच
 अददाद्ब्राह्मणेभ्योऽसौश्वेतोराजामहायशाः ३३७
 नान्नंजलंतेनराज्ञादत्तमासीत्कदाचन
 ततोश्वमेधैर्बहुभिर्यज्वासौनृपसत्तम ३३८
 स्वर्गगतःपुण्यजितंतपस्तप्त्वार्षुदत्रयम्
 ब्राह्मींसलोकतांप्राप्तःसर्वालंकारभूषितः ३३९
 नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रगायंतेसिद्धयोषितः
 तुंबुरुर्नारदस्तत्रद्वावप्यनुगतौसदा ३४०
 अगायेतांमहाप्राज्ञौमुनयश्चतपोन्विताः
 वेदोक्तमंत्रैःस्तुन्वंतिअनेकक्रतुयाजिनम् ३४१
 एवंविभवयुक्तस्यराज्ञस्तस्यमहात्मनः
 क्षुधायापीडयतेदेहंतृष्णयाचविशेषतः ३४२
 सतयापीडयमानस्तुक्षुधयाराजसत्तमः
 विमानेनाप्यसौस्वर्गत्यक्त्वागादृक्षपर्वतम् ३४३
 यत्रात्ममूर्तिस्तत्रागात्पुरादग्धामहावने
 तत्रास्थीनिस्वयंगृह्यलिहन्नास्तेसपार्थिवः ३४४
 पुनर्विमानमारुह्यययौनाकंनराधिपः
 अथकालेनमहतासराजासंशितव्रतः ३४५
 स्वान्यस्थीनिलिहन्दृष्टोवसिष्ठेनपुरोधसा
 उक्तश्चकिन्नुराजेन्द्रस्वास्थिभक्षोनराधिप ३४६
 एवमुक्तस्ततोराजावसिष्ठेनमहर्षिणा

उवाचवचनंचेदंश्वेतोराजाथतंमुनिम् ३४७
 भगवंस्तृट्क्षुधार्तोहमन्नदानंपुरामया
 नदत्तंमुनिशार्दूलतेनमांक्षुत्प्रबाधते ३४८
 एवमुक्तस्तदाराजावसिष्ठोमुनिपुंगवः
 उवाचतंनृपंभूयोवाक्यमेतन्महामुनिः ३४९
 किंतेकरोमिराजेंद्रक्षुधितस्यविशेषतः
 वस्तुकस्यापिकिंचिद्धिनादत्तमुपतिष्ठति ३५०
 रत्नहेमप्रदानेनभोगवान्जायतेनरः
 अन्नदानप्रदानेनसर्वकामैःप्रदीपितः ३५१
 तन्नदत्तंत्वयाराजन्स्तोकंमत्वानराधिपः
 श्वेतउवाच
 अदत्तस्यचसंभूतिर्यथाभवतिमेगुरो ३५२
 वसिष्ठत्वत्प्रसादेनतन्ममाचक्ष्वपृच्छतः
 वसिष्ठउवाच
 अस्त्येकंकारणंयेनजायतेनात्रसंशयः ३५३
 तच्छृणुष्वनरव्याघ्रकथ्यमानंमयातव
 आसीद्राजापुराकल्पेविनीताश्वेतिकीर्तितः ३५४
 सचाश्वमेधमारेभेयज्ञंकर्तुंवरंनृपः
 यजनांतेद्विजेंद्रेभ्योदत्तंगोश्वादिचाचितम् ३५५
 नान्नदत्तंतेनकिंचित्स्वल्पंमत्वायथात्वया
 ततःकालेनमहतामृतोसौजाह्ववीतटे ३५६
 मायापुर्यांविनीताश्वःसार्वभौमोऽभवन्नृपः
 स्वर्गचगतवान्सोपियथाराजाभवान्प्रभो ३५७
 असावपिक्षुधाविष्टएवमेवागतोभवत्
 मर्त्यलोकेनदीतीरेगंगायांनीलपर्वते ३५८
 विमानेनार्कवर्णेनभास्वतादेववन्नृप
 ददर्शतत्स्वकंदेहंतथास्वंचपुरोहितम् ३५९
 होतारंब्राह्मणंनामयजंतंजाह्ववीतटे
 तंदृष्ट्वासावपिपुनःपर्यपृच्छदिद्वजोत्तमम् ३६०
 क्षुधायाःकारणंराजन्सहोतातमुवाचह

तिलधेनुंचवैराजन्घृतधेनुंचसत्तम ३६१
 जलधेनुंचधेनुंचरसधेनुंचपार्थिव
 देहिशीघ्रयेनभवांस्तृट्क्षुधावर्जितोदिवि ३६२
 रमेतयावदादित्यस्तपतेदिविचंद्रमाः
 एवमुक्तस्ततोराजातंपुनःपृष्टवानिदम् ३६३
 तिलधेनुस्थितिंब्रूहितथाकृत्वाददाम्यहम्
 पुरोहितउवाच
 विधानंतिलधेनोस्तुतच्छृणुष्वनराधिप ३६४
 धेनुस्स्यात्षोडशाढक्यचतुर्भिर्वत्सकोभवेत्
 इक्षुदंडमयाःपादादन्ताःपुष्पमयाःशुभाः ३६५
 नासागंधमयीतस्याजिह्वागुडमयीतथा
 पुच्छेस्त्रकल्पनीयास्याद्घंटाभरणभूषिता ३६६
 ईदृशींकल्पयित्वातुस्वर्णशृंगींतुकल्पयेत्
 रौप्यखुरांकांस्यदोहांपूर्वधेनुविधानतः ३६७
 कृत्वातांब्राह्मणायाशुदापयेन्मंत्रतो नृप
 स्थितांकृष्णाजिनेधेनुंवासोभिर्गोपितांशुभाम् ३६८
 सूत्रेणासूत्रितांकृत्वापंचरत्नसमन्विताम्
 सर्वौषधिसमायुक्तांमंत्रपूतांतुदापयेत् ३६९
 अन्नमेजायतांसद्यःपानंसर्वरसास्तथा
 कामान्संपादयास्माकंतिलधेनोद्विजेर्पिता ३७०
 गृह्णामिदेवित्वांभक्त्याकुटुम्बार्थेविशेषतः
 देहिकामान्वितान्सर्वांस्तिलधेनोनमोस्तुते ३७१
 एवंविधानतोदत्तातिलधेनुर्नृपोत्तम
 सर्वकामसमावाप्सिकुरुतेनात्रसंशयः ३७२
 जलधेनुस्तथैवेहकुंभैरेवप्रकल्पिता
 दत्तातुविधिनाकामान्सद्यःसर्वान्प्रयच्छति ३७३
 धेनुशतंतथादत्तंपूर्णिमानियमेनहि
 सावित्रीइववैस्वर्गेसर्वकामप्रदाभवेत् ३७४
 घृतधेनुस्तथादत्ताविधानेनविचक्षणैः
 सर्वकामसमावाप्सिकुरुतेकांतिदाभवेत् ३७५

रसधेनुस्तथादत्ताकार्तिकेमासिपार्थिव
 सर्वान्कामान्प्रयच्छेत्तुनित्यंसागतिदाभवेत् ३७६
 एतत्तेसर्वमाख्यातंसमासाद्बहुविस्तरम्
 अपारंफलमुद्दिष्टं ब्रह्मणा सर्वकर्मणा ३७७
 तृष्णयाक्षुधयायद्वापीडितो राजसत्तम
 तद्दानं कार्तिकेदेयं पूर्वदेहिनराधिप ३७८
 ब्रह्मांडं सर्वसंपन्नं भूत रत्नौषधीयुतम्
 देवदानवयक्षैश्च युक्तमेतत्सदाविभो ३७९
 एतत्तु सकलं कृत्वा सर्वतोरजतान्वितम्
 सुरत्नसूर्यचंद्राढ्यं कार्तिकेद्वादशीदिने ३८०
 अथवापंचदश्यां तु कार्तिकस्यैव नान्यतः
 पुरोहिताय गुरवे दापयेद्भक्तिमान्नरः ३८१
 ब्रह्मांडोदरवर्तीनियानिभूतानि पार्थिव
 तानि दत्तानि वै तेन समासात्कथितं तव ३८२
 यद्यज्ञैर्यजतोरजन्समाप्तवरदक्षिणैः
 सर्वफलं तत्खंडस्य ब्रह्मांडस्य विशेषतः ३८३
 यः पुनः सकलं चेदं ब्रह्मांडं प्रदिशेन्नरः
 तेन जप्तं हुदत्तं पठितं कीर्तितं भवेत् ३८४
 राजोवाच
 विधिं ब्रह्मांडदानस्य कृत्वा तत्सोक्तं भागभवेत्
 कालं देशं विप्रतीर्थं सर्वत्वं वदमेनघ ३८५
 कृतेन येन सर्वस्य फलभागी भवाम्यहम्
 कुत्सितस्यास्य भावस्य मोक्षस्यादचिराच्चमे ३८६
 वसिष्ठ उवाच
 एवं श्रुत्वा ततो राजन् पुरोधस्तस्य स द्विजः
 ब्रह्मांडं कारयामास सौवर्णं सर्वधातुभिः ३८७
 युतं निष्कसहस्रेण पद्मं तत्र ह्यकल्पयत्
 तत्र ब्रह्मा तस्य मध्ये पद्मरागैरलंकृतः ३८८
 सावित्र्या चैव गायत्र्या ऋषिभिर्मुनिभिः सह
 नारदाद्याः सुताः सर्वे इन्द्राद्याश्च दिवोकसः ३८९

सौवर्णविग्रहाःसर्वेब्रह्मणस्तुपुरःसराः
 वराहरूपीभगवान् लक्ष्म्यासहसनातनः ३६०
 नीलंमरकतंचैवभूषायांतस्यकारयेत्
 गोमेदैस्तस्यवैशोभांकारयेतचबुद्धिमान् ३६१
 मोक्तिकैश्चापिसोमस्यशोभांवज्रैर्दिवाकरे
 ग्रहाणांचैवसर्वेषांसुवर्णानिचदापयेत् ३६२
 स्वर्णात्सप्तगुणंरौप्यंरौप्यात्ताम्रं तथाविधम्
 ततःसप्तगुणंकार्यकांस्यंसप्तगुणंतथा ३६३
 कांस्यात्सप्तगुणंकार्यत्रपुचैवनराधिप
 त्रपुसप्तगुणंसीसंसीसाल्लोहंचकारयेत् ३६४
 सप्तद्वीपास्समुद्राश्चसप्तवैकुलपर्वताः
 अनयासंख्ययाकृत्वानिपुणैःशिल्पिभिस्ततः ३६५
 पादपादीनिभूतानिराजतान्येवकारयेत्
 आरण्यानिचसत्त्वानिसौवर्णानिचकारयेत् ३६६
 वृक्षान्वनस्पतीन्गुल्मतृणपर्णानिवीरुधः
 सर्वंप्रकल्प्यविधिवत्तीर्थेदेयंविचक्षणैः ३६७
 कुरुक्षेत्रेगयायांचप्रयागेऽमरकंटके
 द्वारवत्यांप्रभासेचगंगाद्वारेचपुष्करे ३६८
 तीर्थेष्वेतेषुवैदेयंग्रहणेशशिसूर्ययोः
 दिनच्छिद्रेषुसर्वेषुअयनेदक्षिणोत्तरे ३६९
 व्यतीपातेबहुगुणंविषुवेचविशेषतः
 दातव्यमेतद्राजेंद्रविचारंनैवकारयेत् ४००
 शालाम्निहोत्रिणंकृत्वासुरूपंचगुणान्वितम्
 सपत्नीकंचसंपूज्यभूषयित्वाचभूषणैः ४०१
 पुरोहितंमुख्यतमंकृत्वान्येचतथाद्विजाः
 चतुर्विंशद्गुणोपेताःसपत्नीकानिमंत्रिताः ४०२
 अंगुलीयानिचतथाकर्णवेष्टंचदापयेत्
 एवंविधांस्तुतान्पूज्यतेषामग्रेसुसंस्थितः ४०३
 अष्टांगप्रणिपातेनप्रणम्यचपुनःपुनः
 पुरोहितायपुरतःकृत्वावैकरसंपुटम् ४०४

यूयंवैब्राह्मणाःप्रीतामैत्रत्वेनानुगृह्यत
 सौमुख्येनद्विजश्रेष्ठाभूयःपूततरस्त्वहः ४०५
 भवतांप्रीतियोगेनस्वयंप्रीतःपितामहः
 ब्रह्मांडेनतुदत्तेनतोषंयातुजनार्दनः ४०६
 पिनाकपाणिर्भगवान्शक्रश्चत्रिदशेश्वरः
 एतेतोषंसमायांतुअनुध्यानाद्विजोत्तमाः ४०७
 एवंस्तुत्वाततोराजाब्राह्मणान्वेदपारगान्
 ब्रह्माण्डंतुगुरोःप्रादात्सविधानंपुनःक्षणात् ४०८
 सर्वकामैस्ततस्तृप्तोययौस्वर्गनराधिपः
 तेनैवगुरुणातच्चविभक्तंब्राह्मणैःसह ४०९
 दत्ततेनापिचान्येभ्योब्रह्मांडंचनराधिप
 ब्रह्मांडेभूमिदानेचग्राहीचैकोनवैभवेत् ४१०
 गृह्णन्दोषमवाप्नोतिब्रह्महत्यांसंशयः
 सर्वेषांचैवप्रत्यक्षंदातव्यंपरिकीर्त्यवै ४११
 दीयमानंचपश्यंतितेपिपूताभवंतिहि
 दर्शनादेवतेमुक्ताभवंत्येवनसंशयः ४१२
 याभीमद्वादशीप्रोक्तास्वर्णतोयमृगाजिनं
 एतानिकृत्वापश्यन्तुदृष्टैरेतैःक्रियाफलं ४१३
 अथत्वादेवलभ्येतकर्तुश्चैवसलोकता
 सदागावःप्रणम्याश्चमंत्रेणानेनपार्थिव ४१४
 नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच
 नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ४१५
 मंत्रस्यचास्यस्मरणाद्गोदानफलमाप्नुयात्
 तस्मात्त्वमपिराजेंद्रपुष्करेतीर्थउत्तमे ४१६
 कार्तिक्यांतुविशेषेणगोदानफलमाप्स्यसि
 यत्किंचिद्विद्यतेपापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ४१७
 पुष्करेस्नानमात्रेणतदशेषंप्रणश्यति
 पृथिव्यांयानितीर्थानिआसमुद्रात्तुभारत ४१८
 पुष्करेतान्युपायांतिकार्तिक्यांतुविशेषतः ४१९

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेब्रह्मांडदानं नामचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ३४

पञ्चत्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

उक्तं भगवता सर्वपुराणाश्रयसंयुतं
 तथा श्वेतेन ब्रह्मांडगुरवे प्रतिपादितं १
 श्रुत्वैतत्कौतुकं जातं यथा तेनास्थिलेहनं
 कृतं क्षुधापनोदार्थे अन्नदानाद्विनाद्विज २
 तदहं श्रोतुमिच्छामि पृथिव्यां ये च पार्थिवाः
 अन्नदानाद्विप्राप्ताः क्रतवश्चान्नमूलकाः ३
 कथं तस्य मतिर्नष्टा श्वेतस्य च महात्मनः
 नदत्तं तेनान्नदानमृषिभिर्वानदर्शितम् ४
 अहो माहात्म्यमन्नस्य इह दत्तस्य यत्फलम्
 परत्र भुज्यते पुंभिः स्वर्गश्चाक्षयतां व्रजेत् ५
 अन्नदानं परं विप्राः कीर्तयन्ति सदोत्थिताः
 अन्नदानात्सुरेद्रेण त्रैलोक्यमिह भुज्यते ६
 शतक्रतुरिति प्रोक्तः सर्वैरेव द्विजोत्तमैः
 तेनावस्थां तत्सदृशीं प्राप्तवांस्त्रिदशेश्वरः ७
 दानदेवगतः स्वर्गत्वत्तः सर्वश्रुतं मया
 अपरंचपुरावृत्तं निवृत्तं यदि कर्हिचित् ८
 भूयोपिश्रोतुमिच्छामि तन्मेव दमहामते
 पुलस्त्य उवाच

एतदाख्यानकं पूर्वमगस्त्येन महात्मना ९
 रामायकथितं राजंस्तत्तेव दद्यामि सांप्रतम्
 भीष्म उवाच

कस्मिन्वंशे समुत्पन्नो रामो सौ नृपसत्तमः १०
 यस्यागस्त्येन कथितश्चेति हासः पुरातनः

पुलस्त्य उवाच

रघुवंशे समुत्पन्नो रामो नाम महाबलः ११
 देवकार्यं कृतं तेन लंकायां रावणोहतः
 पृथिवीं राज्यसंस्थस्य ऋषयो भ्यागता गृहे १२
 प्राप्तास्ते तु महात्मानो राघवस्य निवेशनम्

प्रतीहारस्तोराममगस्त्यवचनाद्द्रुतम् १३
 आवेदयामासऋषीन्प्राप्तास्तांश्चत्वरान्वितः
 दृष्ट्वारामंद्वारपालः पूर्णचंद्रमिवोदितम् १४
 कौसल्यासुतभद्रंतेसुप्रभाताद्यशर्वरी
 द्रष्टुमभ्युदयंतेद्यसम्प्राप्तोरघुनंदन १५
 अगस्त्योमुनिभिः सार्धं द्वारितिष्ठतितेनृप
 श्रुत्वाप्राप्तान्मुनीन्रामस्तान्भास्करसमद्युतीन् १६
 प्राहवाक्यंतदाद्वास्थंप्रवेशयत्वरान्वितः
 किमर्थं तु त्वया द्वारि निरुद्धामुनिसत्तमाः १७
 रामवाक्यान्मुनींस्तांस्तु प्रावेशयद्यथासुखम्
 दृष्ट्वा तु तान्मुनीन्प्राप्तान्प्रत्युवाच कृतांजलि १८
 रामो भिवाद्यप्रणत आसनेषु न्यवेशयत्
 तेतुकांचनचित्रेषु स्वास्तीर्णेषु सुखेषु च १९
 कुशोत्तरेषु चासीनाः समं तान्मुनिपुंगवाः
 पाद्यमाचमनीयंचददौ चार्घ्यं पुरोहितः २०
 रामेण कुशलं पृष्ट्वा ऋषयः सर्व एव ते
 महर्षयो वेदविद इदं वचनमब्रुवन् २१
 कुशलं ते महाबाहो सर्वत्र रघुनंदन
 त्वांतु दिष्ट्या कुशलिनं पश्यामो हतविद्विषम् २२
 हतासीतातिपापेन रावणेन दुरात्मना
 पत्नीतेरघुशार्दूलतस्या एवौजसाहतः २३
 असहायेन चैकेन त्वयारामरणे हतः
 यादृशं ते कृतं कर्म तस्य कर्तान्विद्यते २४
 इह संभाषितुं प्राप्ता दृष्ट्वा पूताः स्मसांप्रतम्
 दर्शनात्तव राजेंद्र सर्वे जातास्तपस्विनः २५
 रावणस्य वधात्तेद्यकृतमश्रुप्रमार्जनम्
 दत्त्वा पुण्यामिमां वीरजगत्यभयदक्षिणाम् २६
 दिष्ट्या वर्धसिकाकुत्स्थजयेनामितविक्रम
 दृष्टस्संभाषितश्चासियास्यामश्चाश्रमान्स्वकान् २७
 अरण्यं ते प्रविष्टस्य मया चेंद्रशरासनम्

अर्पितंचाक्षयौतूणौकवचंचपरंतप २८
 भूयोप्यागमनंकार्यमाश्रमेमेरघूद्वह
 एवमुक्त्वातुतेसर्वेमुनयोर्तर्हिताभवन् २९
 गतेषुमुनिमुख्येषुरामोधर्मभृतांवरः
 चिंतयामासतत्कार्यंकिंस्यान्मेमुनिनोदितम् ३०
 भूयोप्यागमनंकार्यमाश्रमेरघुनंदन
 अवश्यमेवगंतव्यंमयागस्त्यस्यसन्निधौ ३१
 श्रोतव्यंदेवगुह्यंतुकार्यमन्यच्चयद्वदेत्
 एवंचिंतयतस्तस्यरामस्यामिततेजसः ३२
 करिष्येनियतंधर्मधर्मोहिपरमागतिः
 सुतवर्षसहस्राणिदशराज्यमकारयत् ३३
 ददतो जुह्वतश्चैवजग्मुस्तान्येकवर्षवत्
 प्रजाःपालयतस्तस्यराघवस्यमहात्मनः ३४
 एतस्मिन्नेवदिवसेवृद्धोजानपदोद्विजः
 मृतंपुत्रमुपादायरामद्वारमुपागतः ३५
 उवाचविविधंवाक्यंस्नेहाक्षरसमन्वितम्
 दुष्कृतंकिंतुमेपुत्रपूर्वदेहांतरेकृतम् ३६
 त्वामेकपुत्रंयदहंपश्यामिनिधनंगतम्
 अप्राप्तयौवनंबालंपंचवर्षंगतायुषम् ३७
 अकालेकालमापन्नंदुःखायममपुत्रक
 अकृत्वापितृकार्याणिगतोवैवस्वतक्षयम् ३८
 रामस्यदुष्कृतंव्यक्तंयेनतेमृत्युरागतः
 बालवध्याब्रह्मवध्यास्त्रीवध्याचैवराघवम् ३९
 प्रवेक्ष्यतिनसन्देहःसभार्येतुमृतेमयि
 शुश्रावराघवःसर्वदुःखशोकसमन्वितम् ४०
 निवार्यतंद्विजंरामोवसिष्ठंवाक्यमब्रवीत्
 किंमयाद्यचकर्तव्यंकार्यमेवंविधेस्थिते ४१
 प्राणानहंजुहोम्यग्नौपर्वताद्वापतेह्यहम्
 कथंशुद्धिमहंयामिश्रुत्वाब्राह्मणभाषितम् ४२
 वसिष्ठस्याग्रतःस्थित्वाराज्ञोदीनस्यनारदः

प्रत्युवाचश्रुतंवाक्यमृषीणांसन्निधौतदा ४३
 शृणुरामयथाकालंप्राप्तोवैबालसंक्षयः
 पुराकृतयुगेरामसर्वत्रब्राह्मणोत्तरम् ४४
 अब्राह्मणोनवैकश्चित्तपस्तपतिराघव
 अमृत्यवस्तदासर्वेजायंतेचिरजीविनः ४५
 त्रेतायुगेपुनःप्राप्तेब्रह्मक्षत्रमनुत्तमम्
 अधर्मोद्वापरेतेषां वैश्यान्शूद्रांस्तथाविशत् ४६
 एवंनिरंतरंजुष्टमुद्भूतमनृतंपुनः
 अधर्मस्यत्रयःपादाएकोधर्मस्यचागतः ४७
 ततःपूर्वेभृशंत्रस्तावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः
 भूयःपादस्तुधर्मस्यद्वितीयःसमपद्यत ४८
 तस्मिन्द्वापरसंज्ञेतुतपोवैश्यंसमाविशत्
 युगत्रयस्यवैधर्म्यधर्मस्यप्रतितिष्ठति ४९
 कलि संज्ञेततःप्राप्तेवर्तमानेयुगेतिमे
 अधर्मश्चानृतंचैवववृधातेनरर्षभ ५०
 भविताशूद्रयोऽन्यांतुतपश्चर्याकलौयुगे
 सतेविषयपर्यतेराजन्नुग्रतरंतपः ५१
 शूद्रस्तपतिदुर्बुद्धिस्तेनबालवधःकृतः
 यस्याधर्ममकार्यंवाविषयेपार्थिवस्यहि ५२
 पुरेवाराजशार्दूलकुरुतेदुर्मतिर्नरः
 क्षिप्रंसनरकंयातियावदाभूतसंप्लवम् ५३
 चतुर्थतस्यपापस्यभागमश्नातिपार्थिवः
 सत्त्वंपुरुषशार्दूलगच्छस्वविषयंस्वकम् ५४
 दुष्कृतंयत्रपश्येथास्तत्रयत्नंसमाचर
 एवंतेधर्मवृद्धिश्चबलस्यवर्धनंतथा ५५
 भविष्यतिनरश्रेष्ठबालस्यास्यचजीवनम्
 नारदेनैवमुक्तस्तुसाश्चर्योरघुनंदनः ५६
 प्रहर्षमतुलंलेभेलक्ष्मणंचेदमब्रवीत्
 गच्छसौम्यद्विजश्रेष्ठंसमाश्वासयलक्ष्मण ५७
 बालस्यचशरीरंत्वंतैलद्रोण्यानिधापय

गंधैश्चपरमोदारैस्तैलैश्चैवसुगंधिभिः ५८
 यथानशीर्यतेबालस्तथासौम्यविधीयताम्
 यथाशरीरंगुप्तस्याद्बालस्याक्लिष्टकर्मणः ५९
 विपत्तिःपरिभेदोवानभवेत्तत्तथाकुरु
 तथासंदिश्यसौमित्रंलक्ष्मणंशुभलक्षणम् ६०
 मनसापुष्पकंदध्यावागच्छेतिमहायशाः
 इंगितंतत्तुविज्ञायकामगंहेमभूषितम् ६१
 आजगाममुहूर्तात्तुसमीपंराघवस्यहि
 सोब्रवीत्प्राञ्जलिर्वाक्यमहमस्मिनराधिप ६२
 अग्रेतवमहाबाहोकिंकरःसमुपस्थितः
 भाषितंसुचिरंश्रुत्वापुष्पकस्यनराधिप ६३
 अभिवाद्यमहर्षीस्तान्विमानंसोध्यरोहत
 धनुर्गृहीत्वातूणौचखड्गंचापिमहाप्रभम् ६४
 निक्षिप्यनगरेवीरौसौमित्रिभरतावुभौ
 प्रायात्प्रतीचींत्वरितोविचिन्वन्सुसमाहितः ६५
 उत्तरामगमत्पश्चाद्विशंहिमवदाश्रिताम्
 पूर्वामपिदिशांगत्वातथापश्यन्नराधिपः ६६
 सर्वांशुद्धसमाचारामादर्शमिवनिर्मलाम्
 ततोदिशंसमाक्रामदक्षिणारघुनंदनः ६७
 शैलस्यउत्तरेपार्श्वेददर्शसुमहत्सरः
 तस्मिन्सरसितप्यंतंतापसंसुमहत्तपः ६८
 ददर्शराघवोभीमंलंबमानमधोमुखं
 तमुपागम्यकाकुत्स्थस्तप्यमानंतुतापसम् ६९
 उवाचराघवोवाक्यंधन्यस्त्वममरप्रभ
 कस्यांयोनौतपोवृद्धिर्वर्ततेदृढनिश्चय ७०
 अहंदाशरथीरामःपृच्छामित्वांकुतूहलात्
 कोर्थोव्यवसितस्तुभ्यंस्वर्गलोकोथवेतरः ७१
 किमर्थंतप्यसेवात्वंश्रोतुमिच्छामितापस
 ब्राह्मणोवासिभद्रंतेक्षत्रियोवाथदुर्जयः ७२
 वैश्यस्तृतीयवर्णोवाशूद्रोवासत्यमुच्यताम्

तपःसत्यात्मकंनित्यंस्वर्गलोकपरिग्रहे ७३
 सात्त्विकंराजसंचैवतच्चसत्यात्मकंतपः
 जगदुपकारहेतुर्हिसृष्टंतद्वैविरिचिना ७४
 रौद्रंक्षत्रियतेजोजंततुराजसमुच्यते
 परस्योत्सादनार्थायत्तच्चासुरमुदाहृतम् ७५
 अंगानिनिहनुतेयोवाअसृग्दिग्धानिभागशः
 पंचाग्निंसाधयेद्वापिसिद्धिंवामृत्युमेववा ७६
 आसुरोह्येषतेभावोनचमेत्वंद्विजोमतः
 सत्यंतेवदतःसिद्धिरनृतेनास्तिजीवितम् ७७
 तस्यतद्भाषितंश्रुत्वारामस्याक्लिष्टकर्मणः
 अवाक्शिरास्तथाभूतोवाक्यमेतदुवाचह ७८
 स्वागतंतेनृपश्रेष्ठचिराद्दृष्टोसिराघव
 पुत्रभूतोस्मितेचाहंपितृभूतोसिमेनघ ७९
 अथवानैतदेवंहिसर्वेषानृपतिःपिता
 सत्वमर्च्योऽसिभोराजन्वयंतेविषयेतपः ८०
 चरामस्तत्रभागोस्तिपूर्वसृष्टःस्वयंभुवा
 नधन्याःस्मोवयंरामधन्यस्त्वमसिपार्थिव ८१
 यस्यतेविषयेह्येवंसिद्धिमिच्छंतितापसाः
 तपसात्वंमदीयेनसिद्धिमाप्नुहिराघव ८२
 यदेतद्भवताप्रोक्तंयोनौकस्यांतुतेतपः
 शूद्रयोनिप्रसूतोहंतपउग्रंसमास्थितः ८३
 देवत्वंप्रार्थयेरामस्वशरीरेणसुव्रत
 नमिथ्याहंवदेभूपदेवलोकजिगीषया ८४
 शूद्रंमांविद्धिकाकुत्स्थशंबूकंनामनामतः
 भाषतस्तस्यकाकुत्स्थःखड्गंतुरुचिरप्रभं ८५
 निष्कृष्यकोशाद्विमलंशिरश्चिच्छेदराघवः
 तस्मिन्शूद्रेहतेदेवाःसेन्द्राश्चाग्निपुरोगमाः ८६
 साधुसाध्वितिकाकुत्स्थंप्रशशंसुर्मुहुर्मुहुः
 पुष्पवृष्टिश्चमहतीदेवानांसुसुगंधिनी ८७
 आकाशाद्विप्रमुक्तातुराघवंसर्वतोकिरत्

सुप्रीताश्चाब्रुवन्देवारांमंवाक्यविदांवरम् ८८
 सुरकार्यमिदंसौम्यकृतंतेरघुनंदन
 गृहाणचवरंरामयमिच्छसिमहाव्रत ८९
 त्वत्कृतेनहिशूद्रोयंसशरीरोभ्यगाद्विवं
 देवानांभाषितंश्रुत्वाराघवःसुसमाहितः ९०
 उवाचप्राञ्जलिर्वाक्यंसहस्राक्षंपुरंदरम्
 यदिदेवाःप्रसन्नामेवराहोयदिवाप्यहम् ९१
 कर्मणायदिमेप्रीताद्विजपुत्रःसजीवतु
 वरमेतद्धिभवतांकाञ्चितंपरमंहिमे ९२
 ममापराधाद्बालोसौब्राह्मणस्यैकपुत्रकः
 अप्राप्तकालःकालेननीतोवैवस्वतक्षयम् ९३
 तंजीवयतभद्रंवनानृतीस्यामहंगुरोः
 द्विजस्यसंश्रुतोह्यर्थोजीवयिष्यामितेसुतम् ९४
 मदीयेनायुषाबालंपादेनाद्धेनवासुराः
 जीवेदयंवरमह्यंवरकोट्यधिकोवृतः ९५
 राघवस्यतुतद्वाक्यंश्रुत्वाविबुधसत्तमाः
 प्रत्यूचुस्तेमहात्मानंप्रीताःप्रीतिसमन्विताः ९६
 निर्वृतोभवकाकुत्स्थब्राह्मणस्यैकपुत्रकः
 जीवितंप्राप्तवान्भूयःसमेतश्चापिबंधुभिः ९७
 यस्मिन्मुहूर्तेकाकुत्स्थशूद्रोयंविनिपातितः
 तस्मिन्मुहूर्तेसहसाजीवेनसमयुज्यत ९८
 स्वस्तिप्राप्नुहिभद्रंतेसाधयामःपरंतपः
 अगस्त्यस्याश्रमपदेद्रष्टारःस्ममहामुनिम् ९९
 सतथेतिप्रतिज्ञायदेवानांरघुनंदनः
 आरुरोहविमानंतंपुष्पकंहेमभूषितम् १००

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेशूद्रतापसवधोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ३५

षट्त्रिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

ततोदेवाःप्रयातास्तेविमानैर्बृहभिस्तदा

रामोप्यनुजगामाशुकुंभयोनेस्तपोवनम् १
 उक्तंभगवतातेनभूयोप्यागमनंक्रियाः
 पूर्वमेवसभायांचयोमांद्रष्टंसमागतः २
 तदहंदेवतादेशात्तत्कार्यार्थेमहामुनिं
 पश्यामितंमुनिंगत्वादेवदानवपूजितम् ३
 उपदेशंचमेतुष्टःस्वयंदास्यतिसत्तमः
 दुःखीयेनपुनर्मर्त्येनभवामिकदाचन ४
 पितादशरथोमह्यंकौसल्याजननीतथा
 सूर्यवंशेसमुत्पन्नस्तथाप्येवंसुदुःखितः ५
 राज्यकालेवनेवासोभार्ययाचानुजेनच
 हरणंचापिभार्यायारावणेनकृतंमम ६
 असहायेनतुमयातीर्त्वासागरमुत्तमम्
 रुद्ध्वातुतांपुरींसर्वाकृत्वातस्यकुलक्षयम् ७
 दृष्टासीतामयात्यक्तादेवानांतुपुरस्तदा
 शुद्धांतांमांतथोचुस्तेमयासीतातथागृहम् ८
 समानीताप्रीतिमतालोकवाक्याद्विसर्जिता
 वनेवसतिसादेवीपुरेचाहंवसामिवै ९
 जातोहमुत्तमेवंशेउत्तमोहंधनुष्मताम्
 उत्तमंदुःखमापन्नोहृदयंनैवभिद्यते १०
 वज्रसारस्यसारेणधात्राहंनिर्मितोध्रुवम्
 इदानींब्राह्मणादेशाद्भ्रमामिधरणीतले ११
 तपःस्थितस्तुशूद्रोसौमयापापोनिपातितः
 देववाक्यात्तुमेभूयःप्राणोमेहदिसंस्थितः १२
 पश्यामितंमुनिंवद्यंजगतोस्यहितेरतम्
 दृष्टेनमेतथादुःखंनाशमेष्यतिसत्वरम् १३
 उदयेनसहस्रांशोर्हिमंयद्वद्विलीयते
 तद्वन्मेदुःखसंप्राप्तिःसर्वथानाशमेष्यति १४
 दृष्ट्वाचदेवान्संप्राप्तानगस्त्योभगवानृषिः
 अर्घ्यमादायसुप्रीतःसर्वास्तानभ्यपूजयत् १५
 तेतुगृह्यततःपूजांसंभाष्यचमहामुनिं

जग्मुस्तेनतदाहृष्टानाकपृष्ठंसहानुगाः १६
गतेषुतेषुकाकुत्स्थःपुष्पकादवरुह्यच
अभिवादयितुंप्राप्तःसोगस्त्यमृषिमुत्तमम् १७
राजोवाच
सुतोदशरथस्याहंभवंतमभिवादितुम्
आगतोवैमुनिश्रेष्ठसौम्येनेक्षस्वचक्षुषा १८
निर्धूतपापस्त्वांदृष्ट्वाभवामीहनसंशयः
एतावदुक्त्वासमुनिमभिवाद्यपुनःपुनः १९
कुशलंभृत्यवर्गस्यमृगाणांतनयस्यच
भगवद्दर्शनाकांक्षीशूद्रंहत्वात्विहागतः २०
अगस्त्यउवाच
स्वागतंतेरघुश्रेष्ठजगद्वृद्धसनातन
दर्शनात्तवकाकुत्स्थपूतोहंमुनिभिःसह २१
त्वत्कृतेरघुशार्दूलगृहाणार्धमहाद्युते
स्वागतंनरशार्दूलदिष्ट्याप्राप्तोसिशत्रुहन् २२
त्वंहित्यंबहुमतोगुणैर्बहुभिरुत्तमैः
अतस्त्वंपूजनीयोवैममनित्यंहदिस्थितः २३
सुराहिकथयंतित्वांशूद्रघातिनमागतं
ब्राह्मणस्यचधर्मेणत्वयावैजीवितःसुतः २४
उष्यतांचेहभगवःसकाशेममराघव
प्रभातेपुष्पकेणासिगंतायोध्यांमहामते २५
इदंचाभरणंसौम्यसुकृतंविश्वकर्मणा
दिव्यंदिव्येनवपुषादीप्यमानंस्वतेजसा २६
प्रतिगृहीष्वराजेन्द्रमत्प्रियंकुररुराघव
लब्धस्यहिपुनर्दानिसुमहत्फलमुच्यते २७
त्वंहिशक्तःपरित्रातुंसेंद्रानपिसुरोत्तमान्
तस्मात्प्रदास्येविधिवत्प्रतीच्छस्वनरर्षभ २८
अथोवाचमहाबाहुरिदवाकूणांमहारथः
कृतांजलिर्मुनिश्रेष्ठस्वंचधर्ममनुस्मरन् २९
प्रतिग्रहोवैभगवंस्तवमेत्रविगर्हितः

क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्यंविजानता ३०
 ब्राह्मणेनतुयद्दत्तन्मेत्वंवक्तुमर्हसि
 सपुत्रोगृहवानस्मिसमर्थोस्मिमहामुने ३१
 आपदाचनचाक्रांतःकथंग्राह्यःप्रतिग्रहः
 भार्यामिसुचिरंनष्टानचान्याममविद्यते ३२
 केवलंदोषभागीचभवामीहनसंशयः
 कष्टांचैवदशांप्राप्यक्षत्रियोपिप्रतिग्रही ३३
 कुर्वन्नदोषमाप्नोतिमनुरेवात्रकारणम्
 वृद्धौचमातापितरौसाध्वीभार्याशिशुःसुतः ३४
 अप्यकार्यशतंकृत्वाभर्तव्यामनुरब्रवीत्
 नाहंप्रतीच्छेविप्रर्षेत्वयादत्तंप्रतिग्रहं ३५
 नचमेभवताकोपःकार्योवैसुरपूजित ३६
 अगस्त्यउवाच
 नचप्रतिग्रहेदोषोगृहीतेपार्थिवैर्नृप
 भवान्चैतारणेशक्तस्त्रेलोक्यस्यापिराघव ३७
 तारयब्राह्मणंरामविशेषेणतपस्विनं
 तस्मात्प्रदास्येविधिवत्प्रतीच्छस्वनराधिप ३८
 रामउवाच
 क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्यंविजानता
 ब्राह्मणेनतुयद्दत्तन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ३९
 अगस्त्यउवाच
 आसीत्कृतयुगेरामब्रह्मपूतेपुरातने
 अपार्थिवाःप्रजाःसर्वाःसुराणांचशतक्रतुः ४०
 ताःप्रजादेवदेवेशंराजार्थंसमुपागमन्
 सुराणांविद्यतेराजादेवदेवःशतक्रतुः ४१
 श्रेयसेस्मासुलोकेशपार्थिवंकुरुसांप्रतं
 यस्मिन्पूजांप्रयुंजानाःपुरुषाभुंजतेमहीम् ४२
 ततोब्रह्मासुरश्रेष्ठोलोकपालान्सवासवान्
 समाहूयाब्रवीत्सर्वांस्तेजोभागोऽत्रयुज्यताम् ४३
 ततोददुर्लोकपालाश्चतुर्भागंस्वतेजसा

अक्षयश्चततोब्रह्मायतोजातोक्षयोनृपः ४४
 तंब्रह्मालोकपालानामंशंपुंसामयोजयत्
 ततो नृपस्तदातासांप्रजानांक्षेमपंडितः ४५
 तत्रैन्द्रेणतुभागेनसर्वानाज्ञापयेन्नृपः
 वारुणेनचभागेनसर्वान्पुष्पातिदेहिनः ४६
 कौबेरेणतथांशेनत्वर्थान्दिशतिपार्थिवः
 यश्चयाम्योनृपेभागस्तेनशास्तिचवैप्रजाः ४७
 तत्रचैन्द्रेणभागेननरेन्द्रोसिरघूत्तम
 प्रतिगृहीष्वाभरणंतारणार्थेममप्रभो ४८
 ततोरामःप्रजग्राहमुनेर्हस्तान्महात्मनः
 दिव्यमाभरणंचित्रंप्रदीप्तमिवभास्करं ४९
 प्रतिगृह्यततोगस्त्याद्राघवःपरवीरहा
 निरीक्ष्यसुचिरंकालंविचार्यचपुनःपुनः ५०
 मौक्तिकानिविचित्राणिधात्रीफलसमानिच
 जांबूनदनिबद्धानिवज्रविद्रुमनीलकैः ५१
 पद्मरागैःसगोमेधैर्वैडूर्यैःपुष्परागकैः
 सुनिबद्धंसुविभक्तंसुकृतंविश्वकर्मणा ५२
 दृष्ट्वाप्रीतिसमायुक्तोभूयश्चेदंव्यचिंतयत्
 नेदृशानिचरत्नानिमयादृष्टानिकानिचित् ५३
 उपशोभानिबद्धानिपृथ्वीमूल्यसमानिच
 विभीषणस्यलंकायांनदृष्टानिमयापुरा ५४
 इतिसंचित्यमनसाराघवस्तमृषिंपुनः
 आगमंतस्यदिव्यस्यप्रष्टुंसमुपचक्रमे ५५
 अत्यद्भुतमिदंब्रह्मन्नप्राप्यंचमहीक्षिताम्
 कथंभगवताप्राप्तंकुतोवाकेननिर्मितम् ५६
 कुतूहलवशाच्चैवपृच्छामित्वांमहामते
 करतलेस्थितेरत्नेकरमध्यंप्रकाशते ५७
 अधमंतद्विजानीयात्सर्वशास्त्रेषुगर्हितम्
 दिशःप्रकाशयेद्यत्तन्मध्यमंमुनिसत्तम ५८
 ऊर्ध्वगंत्रिशिखंयत्स्यादुत्तमंतदुदाहतम्

एतान्युत्तमजातीनिऋषिभिःकीर्तितानितु ५९
 आश्चर्याणांबहूनांहिदिव्यानांभगवान्निधिः
 एवंवदतिकाकुत्स्थेमुनिर्वाक्यमथाब्रवीत् ६०
 अगस्त्यउवाच
 शृणुरामपुरावृत्तंपुरात्रेतायुगेमहत्
 द्वापरेसमनुप्राप्तेवनेयद्दृष्टवानहम् ६१
 आश्चर्यंसुमहाबाहोनिबोधरघुनंदन
 पुरात्रेतायुगेह्यासीदरण्यंबहुविस्तरम् ६२
 समंताद्योजनशतंमृगव्याघ्रविवर्जितम्
 तस्मिन्निष्पुरुषेऽरण्येचिकीर्षुस्तपउत्तमम् ६३
 अहमाक्रमितुंसौम्यतदरण्यमुपागतः
 तस्यारण्यस्यमध्येतुयुक्तंमूलफलैःसदा ६४
 शाकैर्बहुविधाकारैर्नानारूपैःसुकाननैः
 तस्यारण्यस्यमध्येतुपंचयोजनमायतम् ६५
 हंसकारंडवाकीर्णचक्रवाकोपशोभितम्
 तत्राश्चर्यमयादृष्टंसरःपरमशोभितम् ६६
 विसारिकच्छपाकीर्णबकपंक्तिगणैर्युतम्
 समीपेतस्यसरसस्तपस्तमुंगतःपुरा ६७
 देशंपुण्यमुपेत्यैवंसर्वहिंसाविवर्जितम्
 तत्राहमवसंरात्रिर्नैदाधींपुरुषर्षभ ६८
 प्रभातेपुरुत्थायसरस्तदुपचक्रमे
 अथापश्यंशवमहमस्पृष्टजरसंक्वचित् ६९
 तिष्ठंतंपरयालक्ष्म्यासरसोनातिदूरतः
 तदर्थंचिंतयानोहंमुहूर्तमिवराघव ७०
 अस्यतीरेनवैप्राणीकोवाप्येषसुरर्षभः
 मुनिर्वापार्थिवोवापिक्वमुनिःपार्थिवोपिवा ७१
 अथवापार्थिवसुतस्तस्यैवंसंभवःकृतः
 अतीतेहनिरात्रौवाप्रातर्वापिमृतोयदि ७२
 अवश्यंतुमयाज्ञेयासरसोस्यविनिष्क्रिया
 यावदेवंस्थितश्चाहंचिंतयानोरघूत्तम ७३

अथापश्यंमूहूर्तात्तुदिव्यमद्भुतदर्शनम्
 विमानं परमोदारं हंसयुक्तं मनोजवम् ७४
 पुरस्तत्र सहस्रं तु विमानेप्सरसानृप
 गंधर्वाश्चैव तत्संख्यारमयंति वरं नरम् ७५
 गायंति दिव्यगेयानि वादयंति तथापरे
 अथापश्यं नरं तस्माद्विमानादवरोहितम् ७६
 शवमांसं भक्षयन्तं च स्रात्वारघुकुलोद्भव
 ततो भुक्त्वा यथाकामं समासं बहुपीवरम् ७७
 अवतीर्य सरः शीघ्रमारुरोह दिवं पुनः
 तमहं देवसंकाशं श्रिया परमयान्वितम् ७८
 भो भो स्वर्गिन् महाभाग पृच्छामि त्वां कथं त्विदम्
 जुगुप्सितस्तवाहारो गतिश्चेयं तवोत्तमा ७९
 यदि गुह्यं न चैतत्ते कथय त्वद्यमे भवान्
 कामतः श्रोतुमिच्छामि किमेतत्परमं वचः ८०
 को भवान् वदसं देहमाहारश्च विगर्हितः
 त्वयेदं भुज्यते सौम्य किमर्थं क्वचवर्तसे ८१
 कस्यायमैश्वरो भावः शवत्वेन विनिर्मितः
 आहारं च कथं निदं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ८२
 श्रुत्वा च भाषितं तत्र मम रामसतांवर
 प्रांजलिप्रत्युवाचेदं स स्वर्गीरघुनंदन ८३
 शृणुष्व अद्य यथा वृत्तं ममेदं सुखदुःखजम्
 कामो हि दुरितक्रम्यः शृणुयत्पृच्छसे द्विज ८४
 पुरा वैदर्भको राजापिता मे हि महायशाः
 वासुदेव इति ख्यातस्त्रिषु लोकेषु धार्मिकः ८५
 तस्य पुत्रद्वयं ब्रह्मन्द्वाभ्यां स्त्रीभ्यामजायत
 अहं श्वेत इति ख्यातो यवीयान् सुरथो भवत् ८६
 पितर्युपरते तस्मिन् पौरामामभ्यषेचयन्
 तत्राहं कारयन् राज्यं धर्मे चासं समाहितः ८७
 एवं वर्षसहस्राणि बहूनि समुपाव्रजन्
 मम राज्यं कारयतः परिपालयतः प्रजाः ८८

सोहंनिमित्तेकस्मिंश्चिद्वैराग्येणद्विजोत्तम
 मरणंहृदयेकृत्वातपोवनमुपागमम् ८६
 सोहंवनमिदंरम्यंभृशंपक्षिविवर्जितम्
 प्रविष्टस्तपत्रास्थातुमस्यैवसरसोंतिके ९०
 राज्येभिषिच्यसुरथंभ्रातरंतंनराधिपम्
 इदंसरःसमासाद्यतपस्तप्तंसुदारुणम् ९१
 दशवर्षसहस्राणितपस्तप्त्वामहावने
 शुभंतुभवनंप्राप्तोब्रह्मलोकमनामयम् ९२
 स्वर्गस्थमपिमांब्रह्मन्क्षुत्पिपासेद्विजोत्तम
 अबाधेतांभृशंचाहमभवंव्यथितेंद्रियः ९३
 ततस्त्रिभुवनश्रेष्ठमवोचंवैपितामहम्
 भगवन्स्वर्गलोकोयंक्षुत्पिपासाविवर्जितः ९४
 कस्येयंकर्मणःपक्तिःक्षुत्पिपासेयतोहिमे
 आहारःकश्चमेदेवब्रूहित्वंश्रीपितामह ९५
 ततःपितामहःसम्यक्चिरंध्यात्वामहामुने
 मामुवाचततोवाक्यंनास्तिभोज्यंस्वदेहजम् ९६
 ऋतेतेस्वानिमांसानिभक्षयत्वंतुहिनित्यशः
 स्वशरीरंत्वयापुष्टंकुर्वतातपउत्तमम् ९७
 नादत्तंजायतेतातश्चेतपश्यमहीतले
 आग्रहाद्भिक्षमाणायभिक्षापिप्राणिनेपुरा ९८
 नहिदत्तागृहेभ्रांत्यामोहादतिथयेतदा
 तेनस्वर्गगतस्यापिक्षुत्पिपासेतवाधुना ९९
 सत्वंप्रपुष्टमाहारैःस्वशरीरमनुत्तमम्
 भक्षयस्वचराजेंद्रसातेतृप्तिर्भविष्यति १००
 एवमुक्तस्ततोदेवंब्रह्माणमहमुक्तवान्
 भक्षितेचस्वकेदेहेपुनरन्यन्नमेविभो १०१
 क्षुधानिवारणंनैवदेहस्यास्यविनौदनं
 खादामिह्यक्षयंदेवप्रियंमेनहिजायते १०२
 ततोब्रवीत्युनर्ब्रह्मातवदेहोऽक्षयःकृतः
 दिनेदिनेतेपुष्टात्माशवःश्वेतभविष्यति १०३

यावद्वर्षशतंपूर्णस्वमांसंखादभोनृप
 यदागच्छतिचागस्त्यःश्वेतारण्यमहातपाः १०४
 भगवानतिदुर्धर्षस्तदाकृच्छ्राद्विमोक्षयसे
 सहितारयितुंशक्तःसेंद्रानपिसुरासुरान् १०५
 आहारंकुत्सितंचेमंराजर्षेकिंपुनस्तव
 सुरकार्यमहत्तेनसुकृतंतुमहात्मना १०६
 उदधिंनिर्जलंकृत्वादानवाश्चनिपातिताः
 विंध्यश्चादित्यविद्वेषाद्वर्धमानोनिवारितः १०७
 लंबमानामहीचैषागुरुत्वेनाधिवासिता
 दक्षिणादिग्दिवंयातात्रैलाक्यंविषमस्थितम् १०८
 मयागत्वासुरैःसार्द्धंप्रिषितोदक्षिणांदिशम्
 समांकुरुमहाभागगुरुत्वेनजगत्समम् १०९
 एवंचतेनमुनिनास्थित्वासर्वाधरासमा
 कृताराजेंद्रमुनिनाएवमद्यापिटृश्यते ११०
 सोहंभगवतश्रुत्वादेवदेवस्यभाषितम्
 भुंजेचकुत्सिताहारंस्वशरीरमनुत्तमम् १११
 पूर्णवर्षशतंचाद्यभोजनंकुत्सितंचमे
 क्षयंनाभ्येतितद्विप्रतृप्तिश्चापिममोत्तमा ११२
 तंमुनिंकृच्छ्रसन्तप्तश्चितयामिदिवानिशम्
 कदावैदर्शनमह्यंसमुनिर्दास्यतेवने ११३
 एवंमेचितयानस्यगतंवर्षशतन्त्वह
 सोगस्त्योहिगतिर्ब्रह्मन्मुनिर्मेभविताध्रुवं ११४
 नगतिर्भवितामह्यंकुंभयोनिमृतेद्विजम्
 श्रुत्वेत्थंभाषितंरामदृष्ट्वाहारंचकुत्सितम् ११५
 कृपयापरयायुक्तस्तंनृपंस्वर्गगामिनम्
 करोम्यहंसुधाभोज्यंनाशयामिचकुत्सितम् ११६
 चिन्तयन्नित्यवोचंतमगस्त्यःकिंकरिष्यति
 अहमेतत्कुत्सितंतेनाशयामिमहामते ११७
 ईप्सितंप्रार्थयस्वास्मान्मनःप्रीतिकरंपरम्
 सस्वर्गीमांततःप्राहकथंब्रह्मवचोन्यथा ११८

कर्तुमुनेमयाशक्यंनचान्यस्तारयिष्यति
 ऋतेवैकुंभयोनिंतंमैत्रावरुणसंभवम् ११६
 अपृष्टोपिमयाब्रह्मन्नेवमूचेपितामहः
 एवंब्रुवाणंतंश्वेतमुक्तवानहमस्मिः १२०
 आगतस्तवभाग्येनदृष्टोहंनात्रसंशयः
 ततःस्वर्गीसमांज्ञात्वादंडवत्पतितोभुवि १२१
 तमुत्थाप्यततोरामाब्रवंकितेकरोम्यहम्
 राजोवाच
 आहारात्कुत्सिताद्ब्रह्मंस्तारयस्वाद्यदुष्कृतात् १२२
 येनलोकोऽक्षयःस्वर्गोभवितात्वत्कृतेनमे
 ततःप्रतिग्रहोदत्तो जगद्वंघनृपेणहि १२३
 भवान्मामनुगृह्णातुप्रतीच्छस्वप्रतिग्रहम् १२७
 कृतामतिस्तारणायनलोभाद्रघुनंदन
 गृहीतेभूषणेरामममहस्तगतेतदा १२८
 मानुषःपौरुषोदेहस्तदानष्टोस्यभूपते
 प्रणष्टेतुशरीरेचराजर्षिःपरयामुदा १२९
 मयोक्तोसौविमानेनजगामत्रिदिवंपुनः
 तेनमेशक्रतुल्येनदत्तमाभरणंशुभं १३०
 तस्मिन्निमित्तेकाकुत्स्थदत्तमद्भुतकर्मणा
 श्वेतोवैदर्भकोराजातदाभूद्भूतकल्मषः १३१
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरामागस्त्यसंवादोनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ३६

सप्तत्रिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

तदद्भुततमंवाक्यंश्रुत्वाचरघुनंदनः
 गौरवाद्धिस्मयाच्चापिभूयःप्रष्टुंप्रचक्रमे १

रामउवाच

भगवंस्तद्वनंघोरंयत्रासौतप्तवांस्तपः
 श्वेतोवैदर्भकोराजातदद्भुतमभूत्कथं २
 विषमंतद्वनंराजाशून्यंमृगविवर्जितं

प्रविष्टस्तपत्रास्थातुंकथं वदमहामुने ३
 समंताद्योजनशतं निर्मनुष्यमभूत्कथं
 भवान्कथं प्रविष्टस्तद्येन कार्येण तद्दद ४
 अगस्त्य उवाच
 पुराकृतयुगे राजामनुर्दंडधरः प्रभुः
 तस्य पुत्रोथनाम्नासीदिद्ववाकुरमितद्युतिः ५
 तंपुत्रं पूर्वजं राज्ये निक्षिप्य भुविसंमतम्
 पृथिव्यां राजवंशानां भवराजेत्युवाच ह ६
 तथेति च प्रतिज्ञातं पितुः पुत्रेण राघव
 ततः परमसंहृष्टः पुनस्तं प्रत्यभाषत ७
 प्रीतोस्मि परमोदारकर्मणा तेन संशयः
 दंडेन च प्रजारक्षनचदंडमकारणम् ८
 अपराधिषु यो दंडः पात्यते मानवैरिह
 सदंडो विधिवन्मुक्तः स्वर्गं नयति पार्थिवम् ९
 तस्माद्दण्डे महाबाहो यत्नवान् भवपुत्रक
 धर्मस्ते परमो लोके कृतएवं भविष्यति १०
 इति तं बहुसंदिश्य मनुः पुत्रं समाधिना
 जगाम त्रिदिवं हृष्टो ब्रह्मलोकमनुत्तमम् ११
 जनयिष्ये कथं पुत्रानिति चिंतापरो भवत्
 कर्मभिर्बहुभिस्तैस्तैस्ससुतैस्संयुतो भवत् १२
 तोषयामास पुत्रैस्सपितृन् देवसुतोपमैः
 सर्वेषामुत्तमस्तेषां कनीयान् रघुनंदन १३
 शूरश्च कृतविद्यश्च गुरुश्च जनपूजया
 नाम तस्याथ दंडेति पिता चक्रे स बुद्धिमान् १४
 भविष्यद्दण्डपतनं शरीरे तस्य वीक्ष्य च
 संपश्यमानस्तं दोषं घोरं पुत्रस्य राघव १५
 सविंध्यनीलयोर्मध्ये राज्यमस्य ददौ प्रभुः
 सदंडस्तत्र राजा भूद्रम्ये पर्वतमूर्द्धनि १६
 पुं चाप्रतिमं तेन निवेशाय तथाकृतम्
 नाम तस्य पुरस्याथ मधुमत्तमिति स्वयम् १७

तथादेशेनसंपन्नःशूरोवासमथाकरोत्
 एवराजासतद्राज्यंचकारसपुरोहितः १८
 प्रहृष्टसुप्रजाकीर्णंदैवराजोयथादिवि
 ततःसदंडःकाकुत्स्थबहुवर्षगणायुतम् १९
 अकारयत्तुधर्मात्माराज्यंनिहतकंटकं
 अथकालेतुकस्मिंश्चिद्राजाभार्गवमाश्रमम् २०
 रमणीयमुपाक्रामच्चैत्रमासेमनोरमे
 तत्रभार्गवकन्यांतुरूपेणाप्रतिमांभुवि २१
 विचरंतीवनोद्देशेदंडोपश्यदनुत्तमाम्
 उत्तुंगपीवरींश्यामांचंद्राभवदनांशुभाम् २२
 सुनासांचारुसर्वांगीपीनोन्नतपयोधराम्
 मध्येक्षामांचविस्तीर्णादृष्ट्वातांकुरुतेमुदम् २३
 एकवस्त्रांवनेचैकांप्रथमेयौवनेस्थिताम्
 सतांदृष्ट्वात्वधर्मेणअनंगशरपीडितः २४
 अभिगम्यसुविश्रांतांकन्यांवचनमब्रवीत्
 कुतस्त्वमसिसुश्रोणिकस्यचासिसुशोभने २५
 पीडितोहमनंगेनपृच्छामित्वांसुशोभने
 त्वयामेपहतंचित्तंदर्शनादेवसुंदरि २६
 इदंतेवदनंरम्यंमुनीनांचित्तहारकम्
 यद्यहंनलभेभोक्तुंमृतंमामवधारकय २७
 त्वयहताममप्राणामांजीवयसुलोचने
 दासोस्मितेवरारोहेभक्तंमांभजशोभने २८
 तस्यैवंतुब्रुवाणस्यमदोन्मत्तस्यकामिनः
 भार्गवीप्रत्युवाचेदंवचःसविनयंनृपम् २९
 भार्गवस्यसुतांविद्धिशुक्रस्याक्लिष्टकर्मणः
 अरजांनामराजेंद्रज्येष्ठामाश्रमवासिनः ३०
 शुक्रःपितामेराजेंद्रत्वंचशिष्योमहात्मनः
 धर्मतोभगिनीचाहंभवामिनृपनंदन ३१
 एवंविधंवचोवक्तुंनत्वमर्हसिपार्थिव
 अन्येभ्योपिसुदुष्टेभ्योरक्षयाचाहंसदात्वया ३२

क्रोधनोमेपितारौद्रोभस्मत्वंत्वांसमानयेत्
 अथवाराजधर्मेणासंबंधंकुरुषेबलात् ३३
 पितरंयाचयस्वत्वंधर्मदृष्टेनकर्मणा
 वरयस्वनृपश्रेष्ठपितरंमेमहाद्युतिम् ३४
 अन्यथाविपुलंदुःखंतवघोरंभवेद्ध्रुवम्
 क्रुद्धोहिमेपितासर्वत्रैलोक्यमभिनिर्दहेत् ३५
 ततोऽशुभंमहाघोरंश्रुत्वादंडःसुदारुणम्
 प्रत्युवाचमदोन्मत्तःशिरसाभिनतःपुनः ३६
 प्रसादंकुरुसुश्रोणिकामोन्मत्तस्यकामिनि
 त्वयारुद्धाममप्राणाविशीर्यतिशुभानने ३७
 त्वांप्राप्यवैरंमेऽत्रास्तुवधोवापिमहत्तरः
 भक्तंभजस्वमांभीरुत्वयिभक्तिर्हिमेपरा ३८
 एवमुक्त्वातुतांकन्यांबलात्संगृह्यबाहुना
 अन्येनराज्ञाहस्तेनविवस्त्रासातथाकृता ३९
 अंगमंगेसमाश्लेष्यमुखेचैवमुखंकृतम्
 विस्फुरंतीयथाकाममैथुनायोपचक्रमे ४०
 तमनर्थमहाघोरंदंडःकृत्वासुदारुणम्
 नगरंस्वजगामाशुमदोन्मत्तइवद्विपः ४१
 भार्गवीरुदतीदीनाआश्रमस्याविदूरतः
 प्रत्यपालयदुद्विग्रापितरंदेवसम्मितम् ४२
 समुहूर्तादुपस्पृश्यदेवर्षिरमितद्युतिः
 स्वमाश्रमंशिष्यवृतंक्षुधार्तःसन्यवर्तत ४३
 सोपश्यदरजांदीनारजसासमभिप्लुताम्
 चंद्रस्यघनसंयुक्तांज्योत्स्नामिवपराजिताम् ४४
 तस्यरोषःसमभवत्क्षुधार्तस्यमहात्मनः
 निर्दहन्निवलोकांस्त्रींस्तान्शिष्यान्समुवाचह ४५
 पश्यध्वंविपरीतस्यदंडस्यादीर्घदर्शिनः
 विपत्तिंघोरसंकाशांदीप्तामग्निशिखामिव ४६
 यन्नाशंदुर्गतिंप्राप्तस्सानुगश्चनसंशयः
 यस्तुदीप्तहुताशस्यअर्चिःसंस्पृष्टवानिह ४७

यस्मात्सकृतवान्यापमीदृशंघोरसंमितम्
 तस्मात्प्राप्स्यतिदुर्मेधाःपांसुवर्षमनुत्तमम् ४८
 कुराजादेशसंयुक्तःसभृत्यबलवाहनः
 पापकर्मसमाचारोवधंप्राप्स्यतिदुर्मतिः ४९
 समंताद्योजनशतंविषयंचास्यदुर्मतेः
 धुनोतुपांसुवर्षेणमहतापाकशासनः ५०
 सर्वसत्वानियानीहजंगमस्थावराणिवै
 सर्वेषांपांसुवर्षेणक्षयःक्षिप्रंभविष्यति ५१
 दंडस्यविषयोयावत्तावत्सवनमाश्रमम्
 पांसुवर्षमिवाकस्मात्सप्तरात्रंभविष्यति ५२
 इत्युक्त्वाक्रोधसंतप्तस्तमाश्रमनिवासिनम्
 जनंजनपदस्यांतेस्थीयतामित्युवाचह ५३
 उक्तमात्रेउशनसात्राश्रमावसथोजनः
 क्षिप्रंतुविषयात्तस्मात्स्थानंचक्रेचबाह्यतः ५४
 तंतथोक्त्वामुनिजनमरजामिदमब्रवीत्
 आश्रमेत्वंसुदुर्मेधेवसचेहसमाहिता ५५
 इदंयोजनपर्यंतमाश्रमंरुचिरप्रभम्
 अरजेविरजास्तिष्ठकालमत्रसमाश्रितम् ५६
 श्रुत्वानियोगंविप्रर्षेरजाभार्गवीतदा
 तथेतिपितरंप्राहभार्गवंभृशदुःखिता ५७
 इत्युक्त्वाभार्गवोवासंतस्मादन्यमुपाक्रमत्
 सप्ताहेभस्मसाद्भूतंयथोक्तंब्रह्मवादिना ५८
 तस्माद्दंडस्यविषयोविंध्यशैलस्यमानुष
 शप्तोह्युशनसारामतदाभूद्धर्षणेकृते ५९
 ततःप्रभृतिकाकुत्स्थदंडकारणमुच्यते
 एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांपृच्छसिराघव ६०
 संध्यामुपासितुंवीरसमयोह्यतिवर्तते
 एतेमहर्षयोरामपूर्णकुंभाःसमंततः ६१
 कृतोदकानरव्याघ्रपूजंयंतिदिवाकरम्
 सर्वैर्ऋषिभिरभ्यस्तैःस्तोत्रैर्ब्रह्मादिभिःकृतैः ६२

रविरस्तंगतोरामगत्वोदकमुपस्पृश
 ऋषेर्वचनमादायरामःसंध्यामुपासितुम् ६३
 उपचक्रामतत्पुण्यंससरोरघुनंदनः
 अथतस्मिन्वनोद्देशेरम्येपादपशोभिते ६४
 नदपुण्येगिरिवरेकोकिलाशतमंडिते
 नानापक्षिरवोद्यानेनानामृगसमाकुले ६५
 सिंहव्याघ्रसमाकीर्णानानाद्विजसमावृते
 गृध्रोलूकौप्रवसितौबहून्वर्षगणानपि ६६
 अथोलूकस्यभवनंगृध्रःपापविनिश्चयः
 ममेदमतिकृत्वासौकलहंतेनचाकरोत् ६७
 राजासर्वस्यलोकस्यरामोराजीवलोचनः
 तंप्रपद्यावहैशीघ्रंकस्यैतद्भवनंभवेत् ६८
 गृध्रोलूकौप्रपद्येतांजातकोपावमर्षिणौ
 रामंप्रपद्यतौशीघ्रंकलिव्याकुलचेतसौ ६९
 तौपरस्परविद्वेषौस्पृशतश्चरणौतथा
 अथदृष्ट्वाराघवेन्द्रंगृध्रोवचनमब्रवीत् ७०
 सुराणामसुराणांचत्वंप्रधानोमतोमम
 बृहस्पतेश्चशुक्राच्चत्वंविशिष्टोमहामतिः ७१
 परावरज्ञोभूतानांमर्त्येशक्रइवापरः
 दुर्निरीक्षोयथासूर्योहिमवानिवगौरवे ७२
 सागरश्चासिगांभीर्येलोकपालोयमोह्यसि
 क्षांत्याधरण्यातुल्योसिशीघ्रत्वेह्यनिलोपमः ७३
 गुरुस्त्वंसर्वसंपन्नोविष्णुरूपोसिराघव
 अमर्षीदुर्जयोजेतासर्वास्त्रविधिपारगः ७४
 शृणुत्वंममदेवेशविज्ञाप्यंनरपुंगव
 ममालयंपूर्वकृतंबाहुवीर्येणवैप्रभो ७५
 उलूकोहरतेराजंस्त्वत्समीपेविशेषतः
 ईदृशोयंदुराचारस्त्वदाज्ञालंघकोनृप ७६
 प्राणांतिकेनदंडेनरामशासितुमर्हसि
 एवमुक्तेतुगृध्रेणउलूकोवाक्यमब्रवीत् ७७

शृणुदेवममज्ञाप्यमेकचित्तोनराधिप
 सोमाच्छक्राञ्चसूर्याञ्चधनदाञ्चयमात्तथा ७८
 जायतेवैनृपोरामकिञ्चिद्भवतिमानुषः
 त्वंतुसर्वमयोदेवोनारायणपरायणः ७९
 प्रोच्यतेसोमताराजन्सम्यक्कार्येविचारिते
 सम्यग्रक्षसितापेभ्यस्तमोघ्नोहियतोभवान् ८०
 दोषेदंडात्प्रजानां त्वंयतःपापभयापहः
 दाताप्रहर्तागोप्ताचतेनेन्द्रइवनोभवान् ८१
 अधृष्यःसर्वभूतेषुतेजसाचानलोमतः
 अभीक्ष्णंतपसेपापांस्तेन त्वंरामभास्करः ८२
 साक्षाद्वित्तेशतुल्यस्त्वमथवाधनदाधिकः
 चित्तायत्तातुपत्नीश्रीर्नित्यंतेराजसत्तम ८३
 धनदस्यतुकोशेनधनदस्तेनवैभवान्
 समःसर्वेषुभूतेषुस्थावरेषुचरेषुच ८४
 शत्रौमित्रेचतेदृष्टिःसमंताद्यातिराघव
 धर्मेणशासनंनित्यंव्यवहारविधिक्रमैः ८५
 यस्यरुष्यसिवैराममृत्युस्तस्याभिधीयते
 गीयसेतेनवैराजन्यमइत्यभिविश्रुतः ८६
 यश्चासौमानुषोभावोभवतो नृपसत्तम
 आनृशंस्यपरोराजासर्वेषुकृपयान्वितः ८७
 दुर्बलस्यत्वनाथस्यराजाभवतिवैबलम्
 अचक्षुषोभवेच्चक्षुरमतेषुमतिर्भवेत् ८८
 अस्माकमपिनाथस्त्वंश्रूयतांममधार्मिक
 भवतातत्रमंतव्यंयथैतेकिलपक्षिणः ८९
 योस्मन्नाथःसपक्षीन्द्रोभवतोविनियोज्यकः
 अस्वाम्यंदेवनास्माकंसन्निधौभवतःप्रभो ९०
 भवतैवकृतंपूर्वभूतग्रामंचतुर्विधम्
 ममालयप्रविष्टस्तुगृध्रोमांबाधतेनृप ९१
 भवान्देवमनुष्येषुशास्तावैनरपुंगव
 एतच्छ्रुत्वातुवैरामःसचिवानाह्वयत्स्वयम् ९२

विष्टिर्जयंतोविजयःसिद्धार्थोराष्ट्रवर्धनः
 अशोकोधर्मपालश्चसुमंत्रश्चमहाबलः ६३
 एतेरामस्यसचिवाराज्ञोदशरथस्यच
 नीतियुक्तामहात्मानःसर्वशास्त्रविशारदाः ६४
 सुशांताश्चकुलीनाश्चनयेमंत्रेचकोविदाः
 तानाहूयसधर्मात्मापुष्पकादवरुह्यच ६५
 गृध्रोलूकौविवदंतौपृच्छतिस्मरघूत्तमः
 कतिवर्षाणिभोगृध्रतवेदनिलयंकृतं ६६
 एतन्मेकौतुकंब्रूहियदिजानासितत्त्वतः
 एतच्छ्रुत्वावचोगृध्रोबभाषेराघवंस्थितं ६७
 इयंवसुमतीराममानुषैर्बहुबाहुभिः
 उच्छ्रितैराचितासर्वातदाप्रभृतिमद्गृहं ६८
 उलूकस्त्वब्रवीद्रामंपादपैरुपशोभिता
 यदैवपृथिवीराजंस्तदाप्रभृतिमेगृहं ६९
 एतच्छ्रुत्वातुरामोवैसभासदउवाचह
 नसासभायत्रनसंतिवृद्धावृद्धानतेयेनवदंतिधर्म १००
 नासौधर्मोयत्रनचास्ति सत्यंनतत्सत्यंयच्छलमभ्युपैति
 येतुसभ्याःसभांगत्वातूष्णींध्यायंतआसते १०१
 यथाप्राप्तंनब्रुवतेसर्वेतेऽनृतवादिनः
 नवक्तिचश्रुतंयश्चकामात्क्रोधात्तथाभयात् १०२
 सहस्रंवारुणाःपाशाःप्रतिमुंचंतितंनरं
 तेषांसंवत्सरेपूर्णेपाशएकःप्रमुच्यते १०३
 तस्मात्सत्यंतुवक्तव्यंजानतासत्यमंजसा
 एतच्छ्रुत्वातुसचिवाराममेवाब्रुवंस्तदा १०४
 उलूकःशोभतेराजन्नतुगृध्रोमहामते
 त्वंप्रमाणंमहाराजराजाहिपरमागतिः १०५
 राजमूलाःप्रजाःसर्वाराजाधर्मःसनातनः
 शास्ताराजानृणांयेषांनतेगच्छंतिदुर्गतिम् १०६
 वैवस्वतेनमुक्ताश्चभवन्तिपुरुषोत्तमाः
 सचिवानांवचःश्रुत्वारामोवचनमब्रवीत् १०७

श्रूयतामभिधास्यामिपुराणंयदुदाहृतं
 द्यौःसचंद्रार्कनक्षत्रासपर्वतमहीद्रुमम् १०८
 सलिलार्णवसंमग्नं त्रैलोक्यंसचराचरं
 एकमेवतदाह्यासीत्सर्वमेकमिवांबरं १०९
 पुनर्भूःसहलक्ष्म्याचविष्णोर्जठरमाविशत्
 तांनिगृह्यमहातेजाःप्रविश्यसलिलार्णवं ११०
 सुष्वापहिकृतात्मासबहुवर्षशतान्यपि
 विष्णौसुप्तेततोब्रह्माविवेशजठरंततः १११
 बहुस्रोतंचतंज्ञात्वामहायोगीसमाविशत्
 नाभ्यांविष्णोःसमुद्भूतंपद्मंहेमविभूषितं ११२
 सतुनिर्गम्यवैब्रह्मायोगीभूत्वामहाप्रभुः
 सिसृक्षुःपृथिवींवायुंपर्वतांश्चमहीरुहान् ११३
 तदंतराःप्रजाःसर्वामानुषांश्चसरीसृपान्
 जरायुजाण्डजान्सर्वान्ससर्जसमहातपाः ११४
 तस्यगात्रसमुत्पन्नःकैटभोमधुनासह
 दानवौतौमहावीर्यौघोरौलब्धवरौतदा ११५
 दृष्ट्वाप्रजापतितंत्रक्रोधाविष्टावुभौनृप
 वेगेनमहताभोक्तुंस्वयंभुवमधावतां ११६
 दृष्ट्वासत्वानिसर्वाणिनिस्सरन्तिपृथक्पृथक्
 ब्रह्मणासंस्तुतोविष्णुर्हत्वातौमधुकैटभौ ११७
 पृथिवींवर्धयामासस्थित्यर्थमेदसातयोः
 मेदोगंधातुधरणीमेदिनीत्यभिधांगता ११८
 तस्माद्गृध्रस्त्वसत्योवैपापकर्मापरालयम्
 स्वीयंकरोतिपापात्मादण्डनीयोनसंशयः ११९
 ततोऽशरीरिणीवाणीअंतरिक्षात्प्रभाषते
 मावधीरामगृध्रंत्वंपूर्वदग्धंतपोबलात् १२०
 पुरागौतमदग्धोयंप्रजानाथोजनेश्वर
 ब्रह्मदत्तस्तुनामैषशूरःसत्यव्रतःशुचिः १२१
 गृहमागत्यविप्रर्षेर्भोजनंप्रत्ययाचत
 साग्रंवर्षशतंचैवभुक्तवान्नृपसत्तम १२२

ब्रह्मदत्तस्यवैतस्यपाद्यमर्घ्यस्वयंततः
 आत्मनैवाकरोत्सम्यग्भोजनार्थमहाद्युते १२३
 समाविश्यगृहंतस्यआहारेतुमहात्मनः
 नारीपूर्णस्तीर्णदृष्ट्वाहस्तेनाथपरामृशत् १२४
 अथक्रुद्धेनमुनिनाशापोदत्तः सुदारुणः
 गृध्रत्वंगच्छवैमूढराजामुनिमथाब्रवीत् १२५
 कृपांकुरुमहाभागशापोद्धारोभविष्यति
 दयालुस्तद्वचःश्रुत्वापुनराहनराधिप १२६
 उत्पत्स्यतेरघुकुलेरामोनाममहायशाः
 इद्वक्त्राङ्गामहाभागोराजाराजीवलोचनः १२७
 तेनदृष्टोविपापस्त्वंभवितानरपुंगव
 दृष्टोरामेणतच्छ्रुत्वाबभूवपृथिवीपतिः १२८
 गृध्रत्वंत्यज्यवैशीघ्रंदिव्यगंधानुलेपनः
 पुरुषोदिव्यरूपोसौबभाषेतनराधिपं १२९
 साधुराघवधर्मज्ञत्वत्प्रसादादहंविभो
 विमुक्तो नरकाद्घोरादपापस्तुत्वयाकृतः १३०
 विसर्जितंमयागार्घ्यंनररूपीमहीपतिः
 उलूकंप्राहधर्मज्ञस्वगृहंविशकौशिक १३१
 अहंसंध्यामुपासित्वागमिष्येयत्रवैमुनिः
 अथोदकमुपस्पृश्यसंध्यामन्वास्यपश्चिमां १३२
 आश्रमंप्राविशद्रामःकुंभयोनेर्महात्मनः
 तस्यागस्त्योबहुगुणंफलमूलंचसादरं १३३
 रसवंतिचशाकानिभोजनार्थमुपाहरत्
 सभुक्तवान्नरव्याघ्रस्तदन्नमृतोपमम् १३४
 प्रीतश्चपरितुष्टश्चतांरात्रिसमुपावसत्
 प्रभातेकाल्यमुत्थायकृत्वाह्निकमरिंदम १३५
 ऋषिसमभिचक्रामगमनायरघूत्तमः
 अभिवाद्याब्रवीद्रामोमहर्षिकुंभसंभवम् १३६
 आपृच्छेसाधयेब्रह्मन्ननुज्ञातुंत्वमर्हसि
 धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिदर्शनेनमहामुने १३७

दिष्ट्याचाहंभविष्यामिपावनात्माहात्मनः
 एवंब्रुवतिकाकुत्स्थेवाक्यमद्भुतदर्शनं १३८
 उवाचपरमप्रीतोबाष्पनेत्रस्तपोधनः
 अत्यद्भुतमिदंवाक्यंतवरामशुभाक्षरं १३९
 पावनंसर्वभूतानांत्वयोक्तंरघुनंदन
 मुहूर्तमपिरामत्वांमैत्रेणेक्षंतियेनराः १४०
 पावितास्सर्वसूक्तैस्तेकथ्यंतेत्रिदिवौकसः
 येचत्वांघोरचक्षुर्भिरीक्षंतेप्राणिनोभुवि १४१
 तेहताब्रह्मदंडेनसद्योनरकगामिनः
 ईदृशस्त्वंरघुश्रेष्ठपावनःसर्वदेहिनां १४२
 कथयंतश्चलोकास्त्वांसिद्धिमेष्यंतिराघव
 गच्छस्वानातुरोऽविघ्नंपंथानमकुतोभयः १४३
 प्रशाधिराज्यंधर्मेणगतिस्तुजगतांभवान्
 एवमुक्तस्तुमुनिनाप्राञ्जलिप्रग्रहो नृपः १४४
 अभिवादयितुंचक्रेसोगस्त्यमृषिसत्तमम्
 अभिवाद्यमुनिश्रेष्ठंस्तांश्चसर्वास्तपोधिकान् १४५
 अथारोहत्तदाव्यग्रःपुष्पकंहेमभूषितम्
 तंप्रयातंमुनिगणाआशीर्वादैस्समंततः १४६
 अपूपुजन्नरेद्रंतंसहस्राक्षमिवामराः
 ततोर्धदिवसेप्राप्तेरामःसर्वार्थकोविदः १४७
 अयोध्यांप्राप्यकाकुत्स्थःपद्भ्यांकक्षामवातरत्
 ततोविसृज्यरुचिरंपुष्पकंकामवाहितं १४८
 कक्षांतराद्विनिष्कम्यद्वास्थान्राजाब्रवीदिदं
 लक्ष्मणंभरतंचैवगच्छध्वंलघुविक्रमाः १४९
 ममागमनमाख्यायसमानयतमाचिरम्
 श्रुत्वाथभाषितंद्वास्थारामस्याक्लिष्टकर्मणः १५०
 गत्वाकुमारावाहूयराघवाय न्यवदेयन्
 द्वास्थैःकुमारावानीतौराघवस्यनिदेशतः १५१
 दृष्ट्वातुराघवःप्राप्तौप्रियौभरतलक्ष्मणौ
 समालिङ्ग्यतुरामस्तौवाक्यंचेदमुवाचह १५२

कृतंमयायथातथ्यंद्विजकार्यमनुत्तमं
 धर्महेतुमतोभूयःकर्तुमिच्छामिराघवौ १५३
 भवद्भ्यामात्मभूताभ्यांराजसूयंक्रतूत्तमं
 सहितोयष्टुमिच्छामियत्रधर्मश्चशाश्वतः १५४
 पुष्करस्थेनवैपूर्वब्रह्मणालोककारिणा
 शतत्रयेणयज्ञानामिष्टंषष्ट्याधिकेनच १५५
 इष्ट्वाहिराजसूयेनसोमोधर्मेणधर्मवित्
 प्राप्तःसर्वेषुलोकेषुकीर्तिस्थानमनुत्तमम् १५६
 इष्ट्वाहिराजसूयेनमित्रःशत्रुनिबर्हणः
 मुहूर्तेनसुशुद्धेनवरुणत्वमुपागतः १५७
 तस्माद्भवंतौसंचिंत्यकार्येस्मिन्वदतंहितत्
 भरतउवाच
 त्वंधर्मःपरमःसाधोत्वयिसर्वावसुंधरा १५८
 प्रतिष्ठितामहाबाहोयशश्चामितविक्रम
 महीपालाश्चसर्वेत्वांप्रजापतिमिवामराः १५९
 निरीक्षंतेमहात्मानोलोकनाथतथावयं
 प्रजाश्चपितृवद्राजन्यश्यंतित्वांमहामते १६०
 पृथिव्यांगतिभूतोसिप्राणिनामिहराघव
 सत्वमेवंविधंयज्ञंनाहर्त्तासिपरंतप १६१
 पृथिव्यांसर्वभूतानांविनाशोदृश्यतेयतः
 श्रूयतेराजशार्दूलसोमस्यमनुजेश्वर १६२
 ज्योतिषांसुमहद्युद्धंसंग्रामेतारकामये
 ताराबृहस्पतेर्भार्याहतासोमेनकामतः १६३
 तत्रयुद्धंमहद्वृत्तंदेवदानवनाशनम्
 वरुणस्यक्रतौघोरेसंग्रामेमत्स्यकच्छपाः १६४
 निवृत्तेराजशार्दूलसर्वेनष्टाजलेचराः
 हरिश्चंद्रस्ययज्ञांतेराजसूयस्यराघव १६५
 आडीबकंमहद्युद्धंसर्वलोकविनाशनम्
 पृथिव्यांयानिसत्वानितिर्यग्योनिगतानिवै १६६
 दिव्यानांपार्थिवानांचराजसूयेक्षयः श्रुतः

सत्त्वंपुरुषशार्दूलबुद्ध्यासंचिंत्यपार्थिव १६७
 प्राणिनांचहितंसौम्यपूर्णधर्मसमाचर
 भरतस्यवचःश्रुत्वाराघवः प्राहसादरम् १६८
 प्रीतोस्मितवधर्मज्ञवाक्येनानेनशत्रुहन्
 निवर्तिताराजसूयान्मतिर्मेधर्मवत्सल १६९
 पूर्णधर्मकरिष्यामिकान्यकुब्जेचवामनम्
 स्थापयिष्याम्यहंवीरसामेरुयातिर्दिवंगता १७०
 भविष्यतिनसंदेहोयथागंगाभगीरथात् १७१

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेयज्ञनिवारणं नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७

अष्टात्रिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

कथंरामेणविप्रर्षेकान्यकुब्जेतुवामनः
 स्थापितः क्वचलब्धोसौविस्तरान्ममकीर्तय १
 तथाहिमधुराचैषायावाणीरामकीर्तने
 कीर्तिताभगवन्मह्यंहताकर्णसुखावह २
 अनुरागेणतंलोकाः स्नेहात्पश्यंतिराघवम्
 धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चबुद्ध्याचपरिनिष्ठितः ३
 प्रशास्तिपृथिवींसर्वाधर्मेणसुसमाहितः
 तस्मिन्शासतिवैराज्यंसर्वकामफलाद्गुमाः ४
 रसवंतः प्रभूताश्चवासांसिविविधानिच
 अकृष्टपच्यापृथिवीनिःसपत्न्यामहात्मनः ५
 देवकार्यकृतंतेनरावणोलोककंटकः
 सपुत्रोमात्यसहितोलीलयैवनिपातितः ६
 तस्यबुद्धिस्समुत्पन्नापूर्णधर्मेद्विजोत्तम
 तस्याहंचरितंसर्वश्रोतुमिच्छामिवैमुने ७
 पुलस्त्यउवाच

कस्यचित्त्वथकालस्यरामोधर्मपथेस्थितः
 यच्चकारमहाबाहोशृणुष्वैकमनानृप ८
 सस्मारराक्षसेंद्रंतंकथंराजाविभीषणः

लंकायांसंस्थितोराज्यंकरिष्यतिचराक्षसः ६
गीर्वाणेषुप्रातिकूल्यंविनाशस्यतुलक्षणम्
मयातस्यतुतद्दत्तराज्यंचंद्रार्ककालिकम् १०
तस्याविनाशतः कीर्तिः स्थिरामेशाश्वतीभवेत्
रावणेनतपस्तप्तंविनाशायात्मनस्त्वह ११
विध्वस्तःसचपापिष्ठोदेवकार्येमयाधुना
तदिदानींमयान्वेष्यः स्वयंगत्वाविभीषणः १२
संदेष्टव्यंहितंतस्ययेनतिष्ठेत्सशाश्वतम्
एवंचिंतयतस्तस्यरामस्यामिततेजसः १३
आजगामाथभरतोरामंदृष्ट्वाब्रवीदिदम्
किंत्वंचिंतयसेदेवनरहस्यंवदस्वमे १४
देवकार्येधरायांवास्वकार्येवानरोत्तम
एवंब्रुवंतंभरतंध्यायमानमवस्थितम् १५
अब्रवीद्राघवोवाक्यंरहस्यंतुनवैतव
भवान्बहिश्चरः प्राणोलक्ष्मणश्चमहायशाः १६
अवेद्यंभवतोनास्तिममसत्यंविधारय
एषामेमहतीचिंताकथंदेवैर्विभीषणः १७
वर्ततेयद्धितार्थंवैदशग्रीवोनिपातितः
गमिष्येतदहंलंकांयत्रचासौविभीषणः १८
तंचदृष्ट्वापुरींतांतुकार्यमुक्त्वाचराक्षसम्
आलोक्यसर्ववसुधांसुग्रीवंवानरेश्वरम् १९
महाराजंचशत्रुघ्नंभातृपुत्रांश्चसर्वशः
एवंवदतिकाकुत्स्थेभरतःपुरतःस्थितः २०
उवाचराघवंवाक्यंगमिष्येभवतासह
एवंकुरुमहाबाहोसौमित्रिरितिष्ठतु २१
इत्यक्त्वाभरतरामःसौमित्रंचाहवैपुरे
रक्षाकार्यात्वयावीरयावदागमनंहिनौ २२
एवंलक्ष्मणमादिश्यध्यात्वावैपुष्पकंनृप
आरुरोहसवैयानंकौसल्यानंदवर्धनः २३
पुष्पकंतुततःप्राप्तंगांधारविषयोयतः

भरतस्यसुतौदृष्ट्वाजगन्नीतिंनिरीक्ष्यच २४
 पूर्वादिशंतोगत्वालक्ष्मणस्यसुतौयतः
 पुरेषुतेषुषड्रात्रमुषित्वारघुनंदनौ २५
 गतौतेनविमानेनदक्षिणामभितोदिशम्
 गंगायामुनसंभेदंप्रयागमृषिसेवितम् २६
 अभिवाद्यभरद्वाजमत्रेराश्रममीयतुः
 संभाष्यचमुनींस्तत्रजनस्थानमुपागतौ २७
 रामउवाच
 अत्रपूर्वहतासीतारावणेनदुरात्मना
 हत्वाजटायुषंगृध्रंयोसौपितृसखोहिनौ २८
 अत्रास्माकंमहद्युद्धंकबंधेनकुबुद्धिना
 हतेनतेनदग्धेनसीतास्तेरावणालये २९
 ऋष्यमूकेगिरिवरेसुग्रीवोनामवानरः
 सतेकरिष्यतेसाह्यंपंपां व्रजसहानुजः ३०
 पंपासरःसमासाद्यशबरींगच्छतापसीम्
 इत्युक्तोदुःखितोवीरनिराशोजीवितेस्थितः ३१
 इयंसानलिनीवीरयस्यांवैलक्ष्मणोवदत्
 माकृथाःपुरुषव्याघ्रशोकंशत्रुविनाशन ३२
 आज्ञाकारिणिभृत्येचमयिप्राप्स्यसिमैथिलीम्
 अत्रमेवार्षिकामासागतावर्षशतोपमाः ३३
 अत्रैवनिहतोवालीसुग्रीवार्थेपरंतप
 एषासादृश्यतेनूनंकिष्किंधावालिपालिता ३४
 यस्यांवैसहिधर्मात्मासुग्रीवोवानरेश्वरः
 वानरैःसहितोवीरतावदास्तेसमाःशतम् ३५
 वानरैस्सहसुग्रीवोयावदास्तेसभांगतः
 तावत्तत्रागतौवीरौपुर्याभरतराघवौ ३६
 दृष्ट्वासभ्रातरौप्राप्तौप्रणिपत्याब्रवीदिदम्
 क्वयुवांप्रस्थितौवीरौकार्यंकिंनुकरिष्यथः ३७
 विनिवेश्यासनेतौचददावर्ध्वेस्वयंतदा
 एवंसभास्थितेतत्रधर्मिष्ठेरघुनंदने ३८

अंगदोथहनूमांश्चनलोनीलश्चपाटलः
 गजोगवाक्षोगवयः पनसश्चमहायशाः ३६
 पुरोधसोमंत्रिणश्चद्वैवज्ञोदधिवक्रकः
 नीलशशतबलिमैन्दोद्विविदोगंधमादनः ४०
 वीरबाहुस्सुबाहुश्चवीरसेनोविनायकः
 सूर्याभःकुमुदश्चैवसुषेणोहरियूथपः ४१
 ऋषभोविनतश्चैवगवारूयोभीमविक्रमः
 ऋक्षराजश्चधूम्रश्चसहसैन्यैरुपागताः ४२
 अंतःपुराणिसर्वाणिरुमातारातथैवच
 अवरोधोगदस्यापितथान्याःपरिचारिकाः ४३
 प्रहर्षमतुलंप्राप्यसाधुसाध्वितिचाब्रुवन्
 वानराश्चमहात्मानःसुग्रीवसहितास्तदा ४४
 वानर्यश्चमहाभागास्ताराद्यास्तत्रराघवम्
 अभिप्रेक्ष्याश्रुकंठयश्चप्रणिपत्येदमब्रुवन् ४५
 क्वसादेवीत्वयादेवयाविनिर्जित्यरावणम्
 शुद्धिंकृत्वाहितेवह्नौपितुरग्रउमापतेः ४६
 त्वयानीतापुरीरामनतांपश्यामितेग्रतः
 नविनात्वंतयादेवशोभसेरघुनंदन ४७
 त्वयाविनापिसाध्वीसाक्वनुतिष्ठतिजानकी
 अन्यांभार्यानितेवेद्भिभार्याहीनोनशोभसे ४८
 क्रौंचयुग्मंमिथोयद्वच्चक्रवाकयुगंयथा
 एवंवदंतींतांतारांताराधिपसमाननाम् ४९
 प्राहप्रवचसांश्रेष्ठोरामोराजीवलोचनः
 चारुदंष्ट्रेविशालाक्षिकालोहिदुरतिक्रमः ५०
 सर्वकालकृतंविद्धिजगदेतच्चराचरम्
 विसृज्यताःस्त्रियःसर्वाःसुग्रीवोभिमुखःस्थितः ५१
 सुग्रीवउवाच
 भवंतौयेनकार्येणइहायातौनरेश्वरौ
 तच्चापिकथ्यतांशीघ्रंकृत्यकालोहिवर्तते ५२
 ब्रुवाणमेवंसुग्रीवंभरतोरामचोदितः

आचचक्षेचगमनंलंकायांराघवस्यतु
 तौचाब्रवीच्चसुग्रीवोभवद्भ्यांसहितःपुरीम् ५३
 गमिष्येराक्षसंदेवद्रष्टुंत्रविभीषणम्
 सुग्रीवेणैवमुक्तेतुगच्छस्वेत्याहराघवः ५४
 सुग्रीवोराघवौतौचपुष्पकेतुस्थितास्त्रयः
 तावत्प्राप्तंविमानंतुसमुद्रस्योत्तरंतटम् ५५
 अब्रवीद्धरंतरामोह्यत्रमेराक्षसेश्वरः
 चतुर्भिःसचिवैःसार्धंजीवितार्थेविभीषणः ५६
 प्राप्तस्तोलक्ष्मणेनलंकाराज्येभिषेचितः
 अत्रचाहंसमुद्रस्यपरेपारेस्थितरूयहम् ५७
 दर्शनंदास्यतेमेसौज्ञातिकार्यंभविष्यति
 तावन्नदर्शनंमह्यंदत्तमेतेनशत्रुहन् ५८
 ततःकोपःसुमद्भूतश्चतुर्थेहनिराघव
 धनुरायम्यवेगेनदिव्यमस्त्रंकरेधृतम् ५९
 दृष्ट्वामांशरणान्वेषीभीतोलक्ष्मणमाश्रितः
 सुग्रीवेणानुनीतोऽस्मिन्क्षम्यतांराघवत्वया ६०
 ततोमयोत्क्षिप्तशरोमरुदेशेह्यपाकृतः
 ततस्समुद्रराजेनभृशंविनयशालिना ६१
 उक्तोहंसेतुबंधेनलंकांत्वंवजराघव
 लंघयित्वानरव्याघ्रवारिपूर्णमहोदधिम् ६२
 एषसेतुर्मयाबद्धःसमुद्रेवरुणालये
 त्रिभिर्दिनैःसमाप्तिंवैनीतोवानरसत्तमैः ६३
 प्रथमेदिवसेबद्धोयोजनानिचतुर्दश
 द्वितीयेहनिषट्त्रिंशत्तृतीयेर्धशतंतथा ६४
 इयंसादृश्यतेलंकास्वर्णप्राकारतोरणा
 अवरोधोमहानत्रकृतोवानरसत्तमैः ६५
 अत्रयुद्धंमहद्वृत्तंचैत्राशुक्लचतुर्दश
 अष्टचत्वारिंशद्दिनंयत्रासौरावणोहतः ६६
 अत्रप्रहस्तोनीलेनहतोराक्षसपुंगवः
 हनूमताचधूम्राक्षोह्यत्रैवविनिपातितः ६७

महोदरातिकायौचसुग्रीवेणमहात्मना
अत्रैवमेकुंभकर्णोलक्ष्मणेनेन्द्रजित्तथा ६८
मयाचात्रदशग्रीवोहतोराक्षसपुंगवः
अत्रसंभाषितुंप्राप्तोब्रह्मालोकपितामहः ६९
पार्वत्यासहितोदेवःशूलपाणिर्वृषध्वजः
महेंद्राद्याःसुरगणाःसगंधर्वास्सकिंनराः ७०
पितामेचसमायातोमहाराजस्त्रिविष्टपात्
वृतश्चाप्सरसांसंघैर्विद्याधरगणैस्तथा ७१
तेषांसमक्षंसर्वेषांजानकीशुद्धिमिच्छता
उक्तासीताहव्यवाहंप्रविष्टाशुद्धिमागता ७२
लंकाधिपैःसुरैर्दृष्टागृहीतापितृशासनात्
अथाप्युक्तोथराज्ञाहमयोध्यांगच्छपुत्रकम् ७३
नमेस्वर्गोबहुमतस्त्वयाहीनस्यराघव
तारितोहंत्वयापुत्रप्राप्तोऽस्मीन्द्रसलोकताम् ७४
लक्ष्मणंचाब्रवीद्राजापुत्रपुण्यंत्वयार्जितम्
भ्रात्रासममथोदिव्यांल्लोकान्प्राप्स्यसिचोत्तमान् ७५
आहूयजानकींराजावाक्यंचेदमुवाचह
नचमन्युस्त्वयाकार्योभर्तारंप्रतिसुव्रते ७६
ख्यातिर्भविष्यत्येवाग्र्याभर्तुंशुभलोचने
एवंवदतिरामेतुपुष्पकेचव्यवस्थिते ७७
तत्रयेराक्षसवरास्तेगत्वाशुविभीषणं
प्राप्तोरामःससुग्रीवश्चाराइत्थंतदाऽवदन् ७८
विभीषणस्तुतच्छ्रुत्वारामागमनमंतिके
चारांस्तान्पूजयामाससर्वकामधनादिभिः ७९
अलंकृत्यपुरींतांतुनिष्क्रान्तःसचिवैःसह
दृष्ट्वारामंविमानस्थंमेराविवदिवाकरं ८०
अष्टांगप्रणिपातेननत्वाराघवमब्रवीत्
अद्यमेसफलंजन्मप्राप्ताःसर्वेमनोरथाः ८१
यद्दृष्टौदेवचरणौजगद्व्यावनिंदितौ
कृतःश्लाघ्योस्म्यहंदेवशक्रादीनांदिवौकसां ८२

आत्मानमधिकंमन्येत्रिदशेशात्पुरंदरात्
 रावणस्यगृहेदीप्तेसर्वरत्नोपशोभिते ८३
 उपविष्टेतुकाकुत्स्थेअर्घदत्त्वाविभीषणः
 उवाचप्रांजलिर्भूत्वासुग्रीवंभरतंतथा ८४
 इहागतस्यरामस्ययद्दास्येनतदस्तिमे
 इयंचलंकारामेणरिपुत्रैलोक्यकंटकम् ८५
 हत्वातुपापकर्माणंदत्तापूर्वपुरीमम
 इयंपुरीइमेदाराअमीपुत्रास्तथाह्यहं ८६
 सर्वमेतन्मयादत्तंसर्वमक्षयमस्तुते
 ततःप्रकृतयःसर्वालंकावासिजनाश्चये ८७
 आजगमूराघवंद्रष्टुकौतूहलसमन्विताः
 उक्तोविभीषणस्तैस्तुरामंदर्शयनःप्रभो ८८
 विभीषणेनकथिताराघवायमहात्मने
 तेषामुपायनंसर्वभरतोरामचोदितः ८९
 जग्राहवानरेन्द्रश्चधनरत्नौघसंचयं
 एवंतत्रत्र्यहंरामोह्यवसद्राक्षसालये ९०
 चतुर्थेहनिसंप्राप्तेरामेचापिसभास्थिते
 केकसीपुत्रमाहेदंरामंद्रक्ष्यामिपुत्रक ९१
 दृष्टेतस्मिन्महत्पुण्यंप्राप्यतेमुनिसत्तमैः
 विष्णुरेषमहाभागश्चतुर्मूर्तिस्सनातनः ९२
 सीतालक्ष्मीर्महाभागनबुद्धासाग्रजेनते
 पित्रातेपूर्वमाख्यातंदेवानांदिविसंगमे ९३
 कुलेरघूणांवैविष्णुःपुत्रोदशरथस्यतु
 भविष्यतिविनाशायदशग्रीवस्यरक्षसः ९४
 विभीषणउवाच
 एवंकुरुष्ववैमातर्गृहाणनवमंबरम्
 पात्रंचंदनसंयुक्तंदधिक्षौद्राक्षतैःसह ९५
 दूर्वयार्घसहकुरुराजपुत्रस्यदर्शनम्
 सरमामग्रतःकृत्वायाश्चान्यादेवकन्यकाः ९६
 ब्रजस्वराघवाभ्याशंतस्मादग्रेव्रजाम्यहम्

एवमुक्त्वागतं रक्षोयत्र रामो व्यवस्थितः ६७
 उत्सार्य दानवान् सर्वान् रामं द्रष्टुं समागतान्
 सभांतां विमलां कृत्वामं स्वाभिमुखे स्थितम् ६८
 विभीषण उवाच
 विज्ञाप्यं शृणु मे देव वदतश्च विशांपते
 दशग्रीवं कुंभकर्णया च मां चाप्यजीजनत् ६९
 इयं सा देवमातानः पादौ ते द्रष्टुमिच्छति
 तस्यास्तु त्वं कृपां कृत्वा दर्शनं दातुमर्हसि १००
 राम उवाच
 अहं तस्याः समीपं तु मातृदर्शनकांक्षया
 गमिष्ये राक्षसे द्रष्टुं शीघ्रं याहि ममाग्रतः १०१
 प्रतिज्ञायतु तं वाक्यमुत्तस्थौ च वरासनात्
 मूर्ध्नि चांजलिमाधाय प्रणाममकरोद्विभुः १०२
 अभिवादये हं भवतीं माता भवसि धर्मतः
 महता तपसा चापि पुण्येन विविधेन च १०३
 इमौ ते चरणौ देवि मानवो यदि पश्यति
 पूर्णं स्यात्तदहं प्रीतो दृष्ट्वे मम पुत्रवत्सले १०४
 कौसल्या मे यथा माता भवती च तथा मम
 केकसी चाब्रवीद्रामं चिरं जीवसुखी भव १०५
 भर्त्रामेकथितं वीरविष्णुर्मानुषरूपधृत्
 अवतीर्णो रघुकुले हितार्थे त्रिविक्रमात् १०६
 दशग्रीवविनाशाय भूतिं दातुं विभीषणे
 वालिनो निधनं चैव सेतुबंधं च सागरे १०७
 पुत्रोदशरथस्यैव सर्वसचकरिष्यति
 इदानीं त्वं मया ज्ञातः स्मृत्वा तद्भर्तृभाषितम् १०८
 सीतालक्ष्मीर्भवान्विष्णुर्देवा वैवानरास्तथा
 गृहं पुत्रगमिष्यामि स्थिरकीर्तिमवाप्नुहि १०९
 सरमो वाच
 इहैव वत्सरं पूर्णमशोकवनिकास्थिता
 सेविता जानकी देवसुखं तिष्ठति ते प्रिया ११०

नित्यंस्मरामिवैपादौसीतायास्तुपरंतप
 कदाद्रक्ष्यामितांदेवींचिंतयानात्वहर्निशम् १११
 किमर्थंदेवदेवेननानीताजानकीत्वह
 एकाकीनैवशोभेथायोषिताचतयाविना ११२
 समीपेशोभतेसीतात्वंचतस्याःपरंतप
 एवंब्रुवन्त्यांभरतःकेयमित्यब्रवीद्वचः ११३
 ततश्चेंगितविद्रामोभरतंप्राहसत्वरम्
 विभीषणस्यभार्यावैसरमानामनामतः ११४
 प्रियासखीमहाभागासीतायास्सुदृढमता
 सर्वकालकृतंपश्यनजानेकिंकरिष्यति ११५
 गच्छत्वंसुभगेभर्तृगेहंपालयशोभने
 मांत्यक्त्वाहिगतादेवीभाग्यहीनंगतिर्यथा ११६
 तयाविरहितःसुभुरतिंविंदेनकर्हिचित्
 शून्याएवदिशःसर्वाःपश्यामीहपुनर्भ्रमन् ११७
 विसृज्यतांचसरमांसीतायास्तुप्रियांसखीम्
 गतायामथकेकस्यांरामःप्राहविभीषणम् ११८
 दैवतेभ्यःप्रियंकार्यंनपराध्यास्त्वयासुराः
 आज्ञयाराजराजस्यवर्तितव्यंत्वयानघ ११९
 लंकायांमानुषोयोवैसमागच्छेत्कथंचन
 राक्षसैर्नचहंतव्योद्रष्टव्योसौयथात्वहम् १२०
 विभीषणउवाच
 आज्ञयाहंनरव्याघ्रकरिष्येसर्वमेवतु
 विभीषणेहिवदतिवायूराममुवाचह १२१
 इहास्तिवैष्णवीमूर्तिःपूर्वबद्धोबलिर्यया
 तानयस्वमहाभागकान्यकुब्जेप्रतिष्ठय १२२
 विदित्वातदभिप्रायंवायुनासमुदाहृतम्
 विभीषणस्त्वलंकृत्यरत्नैःसर्वैश्चवामनम् १२३
 आनीयचार्पयद्रामेवाक्यंचेदमुवाचह
 यदावैनिर्जितःशक्रोमेघनादेनराघव १२४
 तदावैवामनस्त्वेषआनीतोजलजेक्षण

नयस्वतमिमं देवदेवदेवं प्रतिष्ठय १२५
 तथेतिराघवः कृत्वा पुष्पकं च समारुहत्
 धनं रत्नमसंख्येयं वामनं च सुरोत्तमम् १२६
 गृह्य सुग्रीवभरता वारूढौ वामनादनु
 ब्रजन्नेवांबरे रामस्तिष्ठेत्याह विभीषणम् १२७
 राघवस्य वचः श्रुत्वा भूयोऽप्याह सराघवम्
 करिष्ये सर्वमेतद्धियदाज्ञं विभो त्वया १२८
 सेतुनानेन राजेंद्रपृथिव्यां सर्वमानवाः
 आगत्य प्रतिबाधेरन्नाज्ञाभंगो भवेत्तव १२९
 कोत्र मे नियमो देवकिन्नु कार्यमया विभो
 श्रुत्वैतद्राघवो वाक्यं राज्ञोत्तमभाषितम् १३०
 कार्मुकं गृह्य हस्तेन रामः सेतुं द्विधाच्छिनत्
 त्रिर्विभज्य च वेगेन मध्ये वैदशयोजनम् १३१
 छित्वा तु योजनं चैकमेकं खंडत्रयं कृतम्
 वेलावनं समासाद्य रामः पूजार्मापतेः १३२
 कृत्वारा मेश्वरं नाम्ना देवदेवं जनार्दनं
 अभिषिच्याथ संगृह्य वामनं रघुनंदनः १३३
 दक्षिणादुदधेश्चैव निर्जगाम त्वरान्वितः
 अंतरिक्षाद्भूद्वारणीमेघगंभीरनिःस्वना १३४
 रुद्र उवाच
 भो भोरामास्तु भद्रं ते स्थितो हि महि सांप्रतम्
 यावज्जगदिदं रामयावदेषाधरास्थिता १३५
 तावदेव च ते सेतुतीर्थस्थास्यति राघव
 श्रुत्वैवं देवदेवस्य गिरंताममृतोपमाम् १३६
 राम उवाच
 नमस्ते देवदेवेश भक्तानामभयंकर
 गौरीकांत नमस्तुभ्यं दक्षयज्ञविनाशन १३७
 नमो भवाय शर्वाय रुद्राय वरदाय च
 पशूनां पतये नित्यं चोग्राय च कपर्दिने १३८
 महादेवाय भीमाय त्र्यंबकाय दिशांपते

ईशानायभगघ्रायनमोस्त्वंधकघातिने १३६
 नीलग्रीवायघोरायवेधसेवेधसास्तुत
 कुमारशत्रुनिघ्रायकुमारजननायच १४०
 विलोहितायधूम्रायशिवायक्रथनायच
 नमोनीलशिखंडायशूलिनेदैत्यनाशिने १४१
 उग्रायचत्रिनेत्रायहिरण्यवसुरेतसे
 अनिंद्यायांबिकाभर्त्रेसर्वदेवस्तुतायच १४२
 अभिगम्यायकाम्यायसद्योजातायवैनमः
 वृषध्वजायमुंडायजटिनेब्रह्मचारिणे १४३
 तप्यमानायतप्यायब्रह्मण्यायजयायच
 विश्वात्मनेविश्वसृजेविश्वमावृत्यतिष्ठते १४४
 नमोनमोस्तुदिव्यायप्रपन्नार्तिहरायच
 भक्तानुकंपिनेदेवविश्वतेजोमनोगते १४५
 पुलस्त्यउवाच
 एवंसंस्तूयमानस्तुदेवदेवोहरोनृप
 उवाचराघवंवाक्यंभक्तिनम्रंपुरास्थितम् १४६
 रुद्रउवाच
 भोभोराघवभद्रंतेब्रूहियत्तेमनोगतम्
 भवान्नारायणोनूंगूढोमानुषयोनिषु १४७
 अवतीर्णोदेवकार्यकृतंतद्भानघत्वया
 इदानींस्वंब्रजस्थानंकृतकार्योसिशत्रुहन् १४८
 त्वयाकृतंपरंतीर्थंसेत्वारख्यंरघुनंदन
 आगत्यमानवाराजन्पश्येयुरिहसागरे १४९
 महापातकयुक्तायेतेषांपापंविलीयते
 ब्रह्मवध्यादिपापानियानिकष्टानिकानिचित् १५०
 दर्शनादेवनश्यंतिनात्रकार्याविचारणा
 गच्छत्वंवामनंस्थाप्यगंगातीरेरघूत्तम १५१
 पृथिव्यांसर्वशःकृत्वाभागानष्टौपरंतप
 श्वेतद्वीपंस्वकंस्थानंब्रजदेवनमोस्तुते १५२
 प्रणिपत्यतोरामस्तीर्थंप्राप्तश्चपुष्करम्

विमानंतुनयात्तूध्वंवेष्टितंतत्तुराघवः १५३
 किमिदंवेष्टितंयानंनिरालंबेम्बरेस्थितम्
 भवितव्यंकारणेनपश्येत्याहस्मवानरम् १५४
 सुग्रीवोरामवचनादवतीर्यधरातले
 सचपश्यतिब्रह्माणंसुरसिद्धसमन्वितम् १५५
 ब्रह्मर्षिसङ्घसहितंचतुर्वेदसमन्वितम्
 दृष्ट्वागत्याब्रवीद्रामंसर्वलोकपितामहः १५६
 सहितोलोकपालैश्चवस्वादित्यमरुद्गणैः
 तंदेवंपुष्पकंनैवलंघयेद्धिपितामहम् १५७
 अवतीर्यतोरामःपुष्पकाद्धेमभूषितात्
 नत्वाविरिचनंदेवंगायत्र्यासहसंस्थितम् १५८
 अष्टांगप्रणिपातेनपंचांगालिगितावनिः
 तुष्टावप्रणतोभूत्वादेवदेवंविरिचनम् १५९
 रामउवाच
 नमामिलोककर्तारंप्रजापतिसुरार्चितम्
 देवनाथंलोकनाथंप्रजानाथंजगत्पतिम् १६०
 नमस्तेदेवदेशसुरासुरनमस्कृत
 भूतभव्यभवन्नाथहरिपिंगललोचन १६१
 बालस्त्वंवृद्धरूपीचमृगचर्मासनांबरः
 तारणश्चासिदेवस्त्वत्रैलोक्यप्रभुरीश्वरः १६२
 हिरण्यगर्भःपद्मगर्भःवेदगर्भःस्मृतिप्रदः
 महासिद्धोमहापद्मीमहादंडीचमेखली १६३
 कालश्चकालरूपीचनीलग्रीवोविदांवरः
 वेदकर्तार्भकोनित्यःपशूनांपतिरव्ययः १६४
 दर्भपाणिर्हंसकेतुःकर्ताहर्ताहरोहरिः
 जटीमुंडीशिखीदंडीलगुडीचमहायशाः १६५
 भूतेश्वरःसुराध्यक्षःसर्वात्मासर्वभावनः
 सर्वगःसर्वहारीचस्त्रष्टाचगुरुरव्ययः १६६
 कमंडलुधरोदेवःस्रुकस्रुवादिधरस्तथा
 हवनीयोर्चनीयश्चओंकारोज्येष्ठसामगः १६७

मृत्युश्चैवामृतश्चैवपारियात्रश्चसुव्रतः
ब्रह्मचारीव्रतधरोगुहावासीसुपङ्कजः १६८
अमरोदर्शनीयश्चबालसूर्यनिभस्तथा
दक्षिणेवामतश्चापिपत्नीभ्यामुपसेवितः १६९
भिक्षुश्चभिक्षुरूपश्चत्रिजटीलब्धनिश्चयः
चित्तवृत्तिकरःकामोमधुर्मधुकरस्तथा १७०
वानप्रस्थोवनगतआश्रमीपूजितस्तथा
जगद्धाताचकर्त्ताचपुरुषःशाश्वतोध्रुवः १७१
धर्माध्यक्षोविरूपाक्षस्त्रिधर्मोभूतभावनः
त्रिवेदोबहुरूपश्चसूर्यायुतसमप्रभः १७२
मोहकोबंधकश्चैवदानवानांविशेषतः
देवदेवश्चपद्माङ्गस्त्रिनेत्रोब्जजटस्तथा १७३
हरिश्मश्रुर्धनुर्धारीभीमोधर्मपराक्रमः
एवंस्तुतस्तुरामेणब्रह्माब्रह्मविदांवरः १७४
उवाचप्रणतरामंकरेगृह्यपितामहः
विष्णुस्त्वंमानुषेदेहेऽवतीर्णोवसुधातले १७५
कृतंतद्भवतासर्वदेवकार्यमहाविभो
संस्थाप्यवामनंदेवंजाह्नव्यादक्षिणेतटे १७६
अयोध्यांस्वपुरींगत्वासुरलोकंब्रजस्वच
विसृष्टोब्रह्मणारामःप्रणिपत्यपितामहं १७७
आरूढःपुष्पकंयानंसंप्राप्तोमधुरांपुरीम्
समीक्ष्यपुत्रसहितंशत्रुघ्नंशत्रुघातिनं १७८
तुतोषराघवःश्रीमान्भरतःसहरीश्वरः
शत्रुघ्नोभ्रातरौप्राप्तौशक्रोपेन्द्राविवागतौ १७९
प्रणिपत्यततोमूर्ध्नापंचांगालिगितावनिः
उत्थाप्यचांकमारोप्यरामोभ्रातरमंजसा १८०
भरतश्चततःपश्चात्सुग्रीवस्तदनंतरं
उपविष्टोऽथरामायसोऽघमादायसत्वरं १८१
राज्यंनिवेदयामासचाष्टांगराघवेतदा
श्रुत्वाप्राप्तंतोरामंसर्वोवैमाथुरोजनः १८२

वर्णाब्राह्मणभूयिष्ठाद्रष्टुमेनंसमागताः
 संभाष्यप्रकृतीःसवनैगमान्ब्राह्मणैःसह १८३
 दिनानिपंचोषित्वाऽत्ररामोगंतुमनोदधे
 शत्रुघ्नश्चततोरामेवाजिनोथगजांस्तथा १८४
 कृताकृतंचकनकंतत्रोपायनमाहरत्
 रामस्त्वाहततःप्रीतःसर्वमेतन्मयातव १८५
 दत्तंपुत्रौतेभिषिञ्चराजानौमाथुरेजने
 एवमुक्त्वाततोरामःप्राप्तोमध्यंदिनेरवौ १८६
 महोदयंसमासाद्यगंगातीरेसवामनं
 प्रतिष्ठाप्यद्विजानाहभाविनःपार्थिवांस्तथा १८७
 मयाकृतोयंधर्मस्यसेतुर्भूतिविवर्धनः
 प्राप्तेकालेपालनीयोनचलोप्यःकथंचन १८८
 प्रसारितकरेशैवंप्रार्थनैषामयाकृता
 नृपाःकृतेमयार्थित्वेयत्क्षेमंक्रियतामिह १८९
 नित्यंदैनंदिनीपूजाकार्यासर्वैरतंद्रितैः
 ग्रामान्दत्त्वाधनंतच्चलंकायाआहतंचयत् १९०
 प्रेषयित्वाचकिष्किंधांसुग्रीवंवानरेश्वरं
 अयोध्यामागतोरामःपुष्पकंतमथाब्रवीत् १९१
 नागंतव्यंत्वयाभूयस्तिष्ठयत्रधनेश्वरः
 कृतकृत्यस्ततोरामःकर्तव्यंनाप्यमन्यत १९२
 पुलस्त्यउवाच
 एवन्तेभीष्मरामस्यकथायोगेनपार्थिव
 उत्पत्तिर्वामनस्योक्ताकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि १९३
 कथयामितुतत्सर्वयत्रकौतूहलंनृप
 सर्वतेकीर्त्तयिष्यामियेनार्थीनृपनंदन १९४

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेवामनप्रतिष्ठानामाष्टत्रिंशोऽध्यायः ३८

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः

भीष्मउवाच

कथितंवामनस्यैवमाहात्म्यंविस्तरेणवै

पुनस्तस्यैवमाहात्म्यमन्यद्विष्णोरतोवद १
 पद्मं कथमभूद्देवनाभौ येनाभवज्जगत्
 कथंचवैष्णवीसृष्टिः पद्ममध्येभवत्पुरा २
 कथंपाद्मे महाकल्पेभवत्पद्ममयंजगत्
 जलार्णवगतस्येहनाभौजातंजलानुगं ३
 प्रभावंपद्मनाभस्यस्वपतः सागरांभसि
 पुष्करेतुकथंजातादेवाऋषिगणाःपुरा ४
 एतदारुव्याहिनिखिलंयोगंयोगविदांपते
 कथंनिर्मितवांस्तत्रचैतंलोकंसनातनम् ५
 कथमेकार्णवेशून्येनष्टेस्थावरजंगमे
 भूगोलकेप्रदग्धेतुप्रणष्टोरगराक्षसे ६
 नष्टानलानिलाकाशेनष्टधर्मेमहीतले
 केवलेगह्वरीभूतेमहाभूतविपर्यये ७
 किंनुविश्वपतिः साक्षान्महातेजामहाद्युतिः
 आस्तेयथाध्याननिष्ठोविधिमास्थाययोगवित् ८
 शृण्वतः परयाभक्त्याब्रह्मन्नेतदशेषतः
 वक्तुमर्हसिधर्मज्ञयशोनारायणात्मकम् ९
 श्रद्धिनःसूपविष्टस्यभगवन्वक्तुमर्हसि
 पुलस्त्यउवाच
 नारायणस्ययशसःश्रवणेयातवस्पृहा १०
 सद्दंशान्वयपूतस्यन्याय्यंकुरुकुलोद्बह
 शृणुष्वदिपुराणेषुदेवेभ्यश्चयथाश्रुति ११
 ब्राह्मणानांचवदतांश्रुत्वावैसुमहात्मनाम्
 यथाचतपसादृष्ट्वाबृहस्पतिसमद्युतिः १२
 पराशरसुतःश्रीमान्गुरुर्द्वैपायनोऽब्रवीत्
 तत्तेऽहकथयिष्यामियथाभक्तियथाश्रुति १३
 यद्विज्ञातंमयासम्यगृषिमार्गेणसत्तम
 कःसमुत्सहतेज्ञातुंपरंनारायणात्मकम् १४
 विश्वावितारंब्रह्मायंनवेदयतितत्वतः
 तत्कर्मविश्वदेवानंतद्रहस्यंमहर्षिषु १५

सइज्यस्सर्वयज्ञानांसतत्त्वंतत्त्वदर्शिनाम्
 अध्यात्ममध्यात्मविदांनरकंचविकर्मिणाम् १६
 अधिदैवंचतद्दैवमधिदैवतसंज्ञितम्
 अधिभूतंचतद्भूतंपरंचपरमार्थिनाम् १७
 सयज्ञोवेदनिर्दिष्टस्तत्तपःकवयोविदुः
 यःकर्त्ताकारकोबुद्धिर्यतःक्षेत्रज्ञएवच १८
 प्रणवःपुरुषःशास्ताएकश्चेतिविभाव्यते
 प्राणःपंचविधश्चैवध्रुवमक्षरमेवच १९
 कालःपाकश्चयज्ञश्चयष्टाचाधीतमेवच
 उच्यतेविविधैर्भावैःसएवायंतुतत्परम् २०
 सएवभगवान्सर्वकरोतिनकरोतिच
 सोस्मिन्कारयतेसर्वस्थानिनांचकृतिःकृता २१
 यजामहेतमेवाद्यंसएवोत्थाननिर्वृतः
 योवक्तायच्चवक्तव्यंयश्चाहंतद्ब्रवीमि २२
 श्रूयतेयच्चवैश्राव्यंयच्चान्यत्परिजल्पितम्
 याकथायाश्चश्रुतयोयोधर्मीधर्मतत्परः २३
 विश्वंविश्वपतिर्यश्चसतुनारायणःस्मृतः
 यत्सत्यंयदनृतमादिमध्यभूतंयच्चांत्यंनिरवधिकंचयद्भविष्यम् २४
 यत्किंचिच्चरमचरंयदस्तिचान्यत्सर्वतत्पुरुषवरःप्रधानभूतः
 चत्वार्य्याहुःसहस्राणिवर्षाणांतत्कृतंयुगम् २५
 तस्यतावच्छतीसंध्याद्विगुणाकुरुनंदन
 यत्रधर्मश्चतुष्पादस्त्वधर्मःपादविग्रहः २६
 स्वधर्मनिरताःशांताजायंतेयत्रमानवाः
 विप्रास्थिताधर्मपराराजवृत्तिस्थितानृपाः २७
 कृष्यामभिरतावैश्याःशूद्राःशुश्रूषवस्तथा
 तदासत्यंचसत्त्वंचधर्मश्चैवविवर्धते २८
 सद्भिराचरितोधर्मोयेनलोकःप्रवर्त्तते
 एतत्कृतयुगेवृत्तंसर्वेषामेवपार्थिव २९
 प्राणिनांधर्मसंज्ञानांनराणांनीचजन्मनाम्
 त्रीणिवर्षसहस्राणित्रेतायुगमिहोच्यते ३०

तस्यतावच्छतीसंध्याद्विगुणापरिकीर्तिता
 द्वाभ्यामधर्मःपादाभ्यांत्रिभिर्धर्मोव्यवस्थितः ३१
 यत्रसत्यंचसत्त्वंचक्रियाधर्मोविधीयते
 त्रेतायांविकृतियांतिवर्णालोभेनसंयुताः ३२
 चातुर्वर्ण्यस्यवैकृत्यंक्षांतिदौर्बल्यमेवच
 एषात्रेतायुगगतिर्विचित्रादेवनिर्मिता ३३
 द्वापरंद्विसहस्रंतुवर्षाणांकुरुनन्दन
 तस्यतावच्छतीसंध्याद्विगुणंयुगमुच्यते ३४
 तत्राप्यतीवार्थपराःप्राणिनोरजसाहताः
 शठानैष्कृतिकाःक्षुद्राजायन्तेकुरुनन्दन ३५
 द्वाभ्यांधर्मःस्थितःपद्भ्यामधर्मस्त्रिभिरुत्थितः
 विपर्ययशतैर्धर्मःक्षयमेतिकलौयुगे ३६
 ब्रह्मण्यभावश्च्यवतेतथास्तिक्यंविज्यते
 व्रतोपवासास्त्यज्यंतेकलौवैयुगपर्यये ३७
 तदावर्षसहस्रंतुवर्षाणांद्वेशतेतथा
 यत्राधर्मश्चतुष्पादोधर्मःपादपरिग्रहः ३८
 कामिनस्तापसाःक्षुद्राजायंतेयत्रमानवाः
 नचावसायिकःकश्चिन्नसाधुर्नचसत्यवाक् ३९
 नास्तिकाब्राह्मणाभक्ताज्ञायंतेतत्रमानवाः
 अहंकारगृहीताश्चप्रक्षीणस्नेहबंधनाः ४०
 विप्राःशूद्रसमाचारास्संतिसर्वेकलौयुगे
 आश्रमाणांविपर्यासःकलौसंप्रतिवर्तते ४१
 वर्णानांचैवसंदेहोयुगांतेकुरुनन्दन
 एषाद्वादशसाहस्रीयुगारख्यापूर्वनिर्मिता ४२
 सहस्रयुगपर्यंतंतदहर्ब्राह्ममुच्यते
 ततोहनिगतेतस्मिन्सर्वेषामेवजीविनाम् ४३
 शरीरनिर्वृतिदृष्ट्वाकालःसंहारबुद्धिमान्
 देवतानांचसर्वेषांब्राह्मणानांमहीपते ४४
 दैत्यानांदानवानांचयक्षराक्षसपक्षिणाम्
 गंधर्वाणामप्सरसांभुजंगानांचपार्थिव ४५

पर्वतानां नदीनां च पशूनां चैव सत्तम
 तिर्यग्योनिगतानां च क्रिमीणां दंशानां तथा ४६
 सर्वभूतपतिः पञ्चभूत्वा भूतानि भूतकृत्
 जगत्संहरणार्थाय कुरुते वैशसंमहत् ४७
 भूत्वा सूर्यश्च क्षुषीन्द्राददानो भूत्वा वायुः प्राणिनां प्राणिजातम्
 भूत्वा वह्निर्निर्दहन् सर्वलोकान् भूत्वा मेघो भूय उग्रोऽभ्यवर्षत् ४८
 भूत्वानारायणो योगी सर्वमूर्तिविभावसुः
 गभस्तिभिः प्रदीप्ताभिः संशोषयति सागरान् ४९
 ततः पीत्वार्णवान् सर्वान्नदीकूपांश्च सर्वतः
 पर्वतानां च सलिलं सर्वमादाय योगवित् ५०
 भूत्वा चैव सहस्तार्चिर्महीं भित्त्वारसातले
 रमते जलमादाय पिबन् रसमनुत्तमं ५१
 मूर्त्तामूर्त्ते तदन्यच्च यदस्ति प्राणिषु ध्रुवं
 तत्सर्वमरविंदाक्षत्रादते पुरुषोत्तमः ५२
 वायुश्च बलवान् भूत्वा विधुन्वानो खिलं जगत्
 प्राणापानं समासाद्य वायुना क्रमते हरिः ५३
 ततो देवगणानां च सर्वेषां चैव देहिनाम्
 पञ्चेन्द्रियगुणास्सर्वे भूतान्येव च यानि च ५४
 घ्रेयं घ्राणं शरीरं च पृथिवी संश्रिता गुणाः
 लोकयात्रा भगवता मुहूर्तेन विनाशिता ५५
 जिह्वारसश्च स्नेहश्च संश्रिताः सलिले गुणाः
 रूपं चक्षुर्विभागश्च नेत्रज्योतिः श्रिता गुणाः ५६
 स्पर्शः प्राणश्च चेष्टा च पवनं संश्रिता गुणाः
 शब्दः श्रोत्रे च श्रवणं गगनं संश्रिता गुणाः ५७
 मनो बुद्धिश्च चित्तं च क्षेत्रज्ञं चेतिसंश्रिताः
 परेण परमेष्ठी च हृषीकेशमुपाश्रिताः ५८
 ततो भगवतस्तस्य रश्मिभिः परिवारिताः
 वायुना परिनुन्नाश्च भूमिशाखामुपाश्रिताः ५९
 तेषां संहरणोद्भूतः पावकः शतधा ज्वलन्
 प्रदहन्नखिलं विश्वं वृत्तः संवर्त्तको नलः ६०

सपर्वतद्रुमान्गुल्मान् लतावल्लीस्तृणानि च
विमानानि च दिव्यानि पुराणि विविधानि च ६१
यानि चाश्रयणीयानि सर्वाण्यप्यदहद्भृशम्
भस्मीकृत्य तु तान् सर्वांल्लोकान् ल्लोकगुरोर्गुरुः ६२
सभूतिंधारयामास युगांतैलोकसंभवाम्
सहस्रवृष्टिः शतधा भूत्वा कृष्णो महाघनः ६३
दिव्यतोयेन हविषा तर्पयामास मेदिनीं
ततः क्षीरनिकाशेन स्वादुना परमांभसा ६४
शिशिरेण च पुण्येन महीनिर्वाणमागमत्
तेन तोयेन संपृक्ता पयस्साधर्म्यतो धरा ६५
एकार्णावजलीभूता सर्वसत्वविवर्जिता
महासत्वान्यपि विभुं प्रविष्टान्यमितौजसं ६६
नष्टार्कपवनाकाशे सूक्ष्मे जगति संवृते
संशोषमात्मना कृत्वा समुद्राणां च देहिनः ६७
दग्ध्वासंकोच्य च तथा स्वपित्येकः सनातनः
पौराणं रूपमास्थाय स्वपित्यमितविक्रमः ६८
एकार्णवजले यायी योगी योगमुपासितः
अनेकानि सहस्राणि युगान्येकार्णवांभसि ६९
न चैव कश्चिदव्यक्तं व्यक्तो वेदितुमर्हति
कश्चैष पुरुषो नाम किं योगः कश्च योगवान् ७०
न पृष्ठे नैव मभितो नैव पार्श्वे न चाग्रतः
कश्चिद्विज्ञायते तस्य दृश्यते देवसत्तमः ७१
नभः क्षितिं पवनमपः प्रकाशनं प्रजापतिं भुवनधरं सुरेश्वरम्
पितामहं श्रुतिनिलयं मुनिं प्रभुं समापयञ्छयनमरोचयत् प्रभुः ७२
एवमेकार्णवीभूतेशेते लोके महाद्युतिः
प्रच्छाद्य सलिलेनोर्वीहंसो नारायणायते ७३
महतोरजसो मध्ये महार्णवसमस्य वै
वारिजाक्षो महाबाहुरक्षयं ब्रह्मयद्विदुः ७४
आत्मरूपसरूपेण तमसा संवृतः प्रभुः
मनः सात्विकमादाय यत्र तत्सत्वमाहितं ७५

यथातथ्यं परं ज्ञानं भूताय ब्रह्मणे ततः
 रहस्यं च तथोद्दिष्टं यथोपनिषदां स्मृतम् ७६
 पुरुषो यज्ञ इत्येतत्परमं परिकीर्तितम्
 यश्चान्यः पुरुषाख्यः स्यात्स एव पुरुषोत्तमः ७७
 ये च यज्ञकरा विप्राये ऋत्विज इति स्मृताः
 अस्मादेव पुराभूता वक्त्रेभ्यः श्रूयते तथा ७८
 ब्रह्माणं प्रथमं वक्त्रादुद्गातारं च सामगं
 होतारं च तथा ध्वर्युर्बाहुभ्यामसृजत्प्रभुः ७९
 ब्रह्माणं ब्राह्मणाच्छंसिस्तोतारौ चैव सर्वशः
 मेढ्राच्च मैत्रावरुणं प्रतिष्ठातारमेव च ८०
 उदरात्प्रतिहर्तारं पोतारं चैव पार्थिव
 पाणिभ्यामथ चाग्नीध्रमुन्नेतारं च याजुषम् ८१
 अच्छावाकमथोरुभ्यां सुब्रह्मण्यं च सामगम्
 एवमेवं स भगवान् षोडशैतान् जगत्पतिः ८२
 स्वयंभूः सर्वयज्ञानामृत्विजो सृजदुत्तमान्
 तदा चैष महायोगी पुरुषो यज्ञसंज्ञितः ८३
 वेदाश्चैव तथा सर्वे सहांगोपनिषत्क्रियाः
 स्वपित्येकार्णवे चैव यदाश्चर्यमभूत्पुरा ८४
 श्रूयतां तु तदा विप्रो मार्कण्डेयः कुतूहलात्
 गीर्णो भगवता तेन कुक्षावासीन्महामुनिः ८५
 बहुवर्षसहस्रायुस्तस्यैव वरतेजसः
 अटं स्तीर्थप्रसंगेन पृथिवीतीर्थगोचरः ८६
 आश्रमाणि च पुण्यानि देवतायतनानि च
 देशाद्राष्ट्राणि चित्राणि पुराणि विविधानि च ८७
 जपहोमपराः शांतास्तपोभिरमलाः स्मृताः
 मार्कण्डेयस्ततस्तस्य शनैर्वक्त्राद्विनिर्गतः ८८
 निष्क्रामन्तं न चात्मानं जानीते देवमायया
 निष्क्रम्य तस्य उदरादेकार्णवमथोजगत् ८९
 सर्वतस्तमसा छन्नं मार्कण्डेयो न्ववैक्षत
 तस्योत्पन्नं भयंती व्रं व्यत्ययं चात्मजीवितम् ९०

देवदर्शनसंहृष्टोविस्मयंपरमंगतः
 सोचिंतयदमोघात्मामार्कडेयोथशंकितः ६१
 किंनुस्याच्चित्तसंमोहःकिंनुस्वप्नोभूयते
 व्यक्तमन्यतरोभावएतयोर्भवितामम ६२
 नहिस्वप्नोह्ययंसत्ययुक्तंयत्सत्यमर्हति
 नष्टचंद्रार्कपवनोनष्टपर्वतभूतलः ६३
 कतमःस्यादयंलोकइतिशोकमुपागतः
 ददर्शचापिपुरुषंस्वपंतंपर्वतोपमम् ६४
 सलिलेऽधमथोमग्रंजीमूतमिवसागरे
 तपंतमिवतेजोभिरामुक्तशशिभास्करम् ६५
 गांभीर्यात्सागरमिवभासमानम्मवौजसा
 देवंद्रष्टुमिहायातःकोभवानितिविस्मयात् ६६
 तथैवचमुनिःकुक्षिंपुनरेवप्रवेशितः
 संप्रविष्टःपुनःकुक्षिमार्कडेयःसविस्मयम् ६७
 तथैवचपुनर्भूयोविजानन्स्वप्रदर्शनम्
 सतथैवयथापूर्वपृथिवीमटतेवनम् ६८
 पुण्यतीर्थजलोपेतंविधान्याश्रमाणिच
 क्रतुभिर्यजमानांश्चसमाप्तगुरुदक्षिणैः ६९
 अपश्यद्देवकुक्षिस्थान्यज्ञस्थान्शतशोद्विजान्
 सद्वृत्तमाश्रिताःसर्वेवर्णाब्राह्मणपूर्वकाः १००
 चत्वारश्चाश्रमाःसम्यग्यथापूर्विलोकिता
 एवंवर्षशतंसाग्रंमार्कडेयेनधीमता १०१
 चरतापृथिवीसर्वातत्कुक्षौहिसमीक्ष्यते
 ततःकदाचिदथवैपुनःकुक्षेर्विनिर्गतः १०२
 सुप्तंन्यग्रोधशाखायांबालमेकंनिरीक्ष्यच
 तथैवैकार्णवजलेनीहारेणावृतांतरे १०३
 अव्यक्तक्रीडितेलोकेसर्वभूतविवर्जिते
 समुनिर्विस्मयाविष्टःकौतूहलसमन्वितः १०४
 बालमादित्यसंकाशंनशक्नोत्यभिवीक्षितुम्
 सोप्यचिंतयदेकांतेस्थित्वासलिलसन्निधौ १०५

पूर्वदृष्टमिदंमेनेशंकितोदेवमायया
 अगाधेसलिलेशेतेमार्कडेयःसविस्मयः १०६
 पूर्ववत्तमथोद्रष्टुमव्रजत्रस्तलोचनः
 सतस्मैभगवानाहस्वागतोबालभोइति १०७
 बभाषेमेघतुल्येनस्वरेणपुरुषोत्तमः
 मार्कडेयनभेतव्यमागच्छस्वममांतिकम् १०८
 मार्कडेयउवाच
 कोनाम्नाकीर्तयतिमांकुर्वन्परिभवंमम
 दिव्यवर्षसहस्रारुयंधर्षयंश्चैवमेवयः १०९
 नह्येषचसदाचारोदेवेष्वपिममोचितः
 मांब्रह्मापिहिसस्त्रेहोदीर्घायुरितिभाषते ११०
 कस्तपोघोरमासाद्यममाद्यत्यक्तजीवितः
 मार्कडेयेतिमामुक्त्वामृत्युमीक्षितुमर्हसि १११
 एवंप्रक्षुभितःक्रोधान्मार्कडेयोमहामुनिः
 तदैर्नभगवान्भूयोबभाषेमधुसूदनः ११२
 श्रीभगवानुवाच
 अहंतेजनकोवत्सहृषीकेशःपितागुरुः
 आयुःप्रदातापौराणःकिंमांत्वंनोपसर्पसि ११३
 मांपुत्रकामःप्रथमंत्वत्पितांगिरसो मुनिः
 पूर्वमाराधयामासतपस्तीव्रंसमाश्रितः ११४
 तंदृष्ट्वाघोरतपसंत्रिदशोत्तमतेजसम्
 दत्तवांस्त्वामहंपुत्रमहर्षिममितौजसम् ११५
 कस्समुत्सहतेचान्योयोगिभूतात्मगात्मकम्
 द्रष्टुमेकार्णवगतंक्रीडंतंयोगमायया ११६
 ततःप्रहृष्टहृदयोविस्मयोत्फुल्ललोचनः
 मूर्ध्निबद्धांजलिपुटोमार्कडेयोमाहातपाः ११७
 नामगोत्रेतुसंप्रोच्यदीर्घायुर्लोकपूजितः
 तस्मैभगवतेभक्त्यानमस्कारमथाकरोत् ११८
 मार्कडेयउवाच
 इच्छामितत्त्वतोज्ञातुमिमांमायांतवानघ

यदेकार्णवमध्यस्थःशेषेत्वंबालरूपवान् ११६
 किंसंज्ञश्चैवभगवान्लोकेविज्ञायसेप्रभो
 तर्कयेहंमहात्मानंकोह्यन्यःस्थातुमर्हसि १२०
 श्रीभगवानुवाच
 अहंनारायणोब्रह्मन्सर्वभूतविनाशनः
 अहंसहस्रशीर्षास्यःसहस्रपदसंयुतः १२१
 आदित्यवर्णःपुरुषोमुखेब्रह्ममयोह्यहम्
 अहमग्निर्हव्यवहःसप्तसप्तिभिरन्वितः १२२
 अहमिंद्रपदःशक्रऋतूनांपरिवत्सरः
 अहंयोगिषुसांख्याख्योयुगांतावर्तएवच १२३
 अहंसर्वाणिसत्वानिदैवतान्यखिलानिच
 भुजगानामहंशेषस्तादर्योऽहसर्वपक्षिणाम् १२४
 कृतांतःसर्वभूतानांविज्ञेयःकालसंज्ञितः
 अहंधर्मस्तपश्चाहंसर्वाश्रमनिवासिनाम् १२५
 अहंदयापरोधर्मःक्षीरोदोहंमहार्णवः
 यत्सत्यंतत्परंत्वेकअहमेवप्रजापतिः १२६
 अहंसांख्यमहंयोगोह्यहंतत्परमंपदम्
 अहमिज्याक्रियाचाहमहंविद्याधिपःस्मृतः १२७
 अहंज्योतिरहंवायुरहंभूमिरहंजलम्
 आकाशोहंसमुद्राश्चनक्षत्राणिदिशोदश १२८
 अहंवर्षमहंसोमःपर्जन्योहमहंरविः
 अहंपुराणंपरमंतथैवाहंपरायणम् १२९
 भविष्येचापिसर्वत्रभविष्यत्सर्वसंग्रहः
 यत्किंचित्पश्यसेविप्रयच्छृणोषिचकिंचन १३०
 यच्चानुभवसेलोकेतत्सर्वमामनुस्मर
 विश्वंसृष्टंमयापूर्वसृजेद्यापिचपश्यमाम् १३१
 युगेयुगेचरक्षामिमार्कंडेयाखिलंजगत्
 तदेतत्कथितंसर्वमार्कंडेयावधारय १३२
 शुश्रूषुरपिधर्मेषुकुक्षौचरसुखंमम
 ममब्रह्माशरीरस्थोदेवाश्चऋषिभिःसह १३३

व्यक्तमव्यक्तयोगंमामवगच्छमुरद्विषम्
 अहमेकाक्षरोमंत्रस्त्रयक्षरश्चपितामहः १३४
 परस्त्रिवर्गत्र्योकारःपरमात्मप्रदर्शनः
 एवमादिपुराणंचवदतेमांमहामते १३५
 वक्त्रंयातोभगवतोमार्कण्डेयोमहामुनिः
 ततोभगवतःकुक्षिंप्रविष्टोमुनिसत्तमः १३६
 तस्यासम्मुखमेकान्तेशुश्रूषुर्हंसमव्ययम्
 यदक्षयंविधिमुपाश्रितंतुतन्महार्णवेव्यपगतचंद्रभास्करे १३७
 शनैश्चरन्प्रभुरथहंससंज्ञितःसृजन्जगद्विहरतिकालपर्यये
 अथचैवंशुचिर्भूत्वावरयामासवैतपः १३८
 छादयित्वात्मनोदेहंपयसांबुजसंभवः
 ततोमहात्मातिबलोमर्त्यलोकविसर्जने १३९
 महतांचैवभूतानांविश्वोविश्वमचिंतयत्
 तस्यचिंतयमानस्यनियतेसंस्थितेर्णवे १४०
 निराकाशेतोयमयेसूक्ष्मेजगतिसंज्ञये
 ईशःसंक्षोभयामाससोर्णवंसलिलंगतः १४१
 अथांतरादपांसूक्ष्ममथच्छिद्रमभूत्पुरा
 शब्दंप्रतिततोभूतोमारुतश्छिद्रसंभवः १४२
 संलब्ध्वांतरसंक्षोभंव्यवर्धतसमीरणः
 नभस्वताबलवतावेगाद्विक्षोभितोर्णवः १४३
 तस्यार्णवस्यक्षुब्धस्यतस्मिन्नंभसिमथ्यतः
 कृष्णवर्त्मासमभवत्प्रभुर्वैश्वानरोमहान् १४४
 ततःसंशोषयामासपावकःसलिलंबहु
 समस्तजलधिशिछिद्रमभवद्विसृतंनभः १४५
 आत्मतेजोभवाःपुरयात्रापामृतरसोपमाः
 आकाशंछिद्रसंभूतंवायुराकाशंसंभवः १४६
 अथसंघर्षसम्भूतंपावकंचास्यसंभवम्
 दृष्ट्वापितामहोदेवोमहाभूतविभावनः १४७
 दृष्ट्वाभूतानिभगवान्लोकसृष्ट्यर्थमुत्तमम्
 ब्रह्मणोजन्मसहितंबहुरूपोह्यचिंतयत् १४८

चतुर्युगानांसंख्यातंसहस्रंयुगपर्यये
 यत्पृथिव्यांद्विजेन्द्राणांतपसाभावितात्मनाम् १४६
 बहुजन्मविशुद्धात्माब्रह्मणोहरिरुच्यते
 ज्ञानंदृष्ट्वातुविश्वात्मायोगिनांयातियोग्यताम् १५०
 तंयोगवंतंविज्ञायसंपूर्णैश्वर्यमुत्तमम्
 पदेब्रह्मणिविश्वस्यन्ययोजयतयोगवित् १५१
 ततस्तस्मिन्महातोयेमहेशोहरिरच्युतः
 जलक्रीडांचविधिवत्सचक्रेसर्वलोककृत् १५२
 पद्मनाभ्युद्धवंचैकंसमुत्पादितवांस्ततः
 सहस्रवर्णविरजंभास्कराभंहिरण्यमयम् १५३
 हुताशनज्वलितशिखोज्ज्वलप्रभंसमुत्थितंशरदमलार्कतेजसम्
 विराजतेकमलमुदारवर्चसंमहात्मनस्तनुरुहचारुशैवलम् १५४
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपद्मप्रादुर्भावोनामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३६

चत्वारिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच
 अथयोगवतांश्रेष्ठमसृजद्भूरिवर्चसम्
 स्रष्टारंसर्वलोकानांब्रह्माणंसर्वतोमुखम् १
 तस्मिन्हिरण्यमयेपद्मेबहुयोजनविस्तृते
 सर्वतेजोगुणमयेपार्थिवैर्लक्षणैर्वृते २
 तच्चपद्मपुराभूतंपृथिवीरूपमुत्तमम्
 नारायणसमुद्धूतंप्रवदंतिमहर्षयः ३
 यत्पद्मसारसादेवीपृथिवीपरिकथ्यते
 येपद्मकेसरामुख्यास्तान्दिव्यान्पर्वतान्विदुः ४
 हिमवंतंचनीलंचमेरुंनिषधमेवच
 कैलासंशृंगवंतंचतथाद्रिगंधमादनम् ५
 पुण्यंत्रिशिखरंचैवकांतंमंदरमेवच
 उदारंपिंजरंचैवविंध्यमस्तंचपर्वतम् ६
 एतएवगणानांचसिद्धानांचमहात्मनाम्
 आश्रयाः पुण्यशीलानांसर्वकामफलप्रदाः ७

एतेषामंतरेद्वीपोजंबूद्वीपइतिस्मृतः
 जंबुद्वीपस्यसंस्थानंयाज्ञीयायत्रचक्रियाः ८
 तेभ्योयद्द्रवतेतोयंदिव्यामृतरसोपमम्
 दिव्यतीर्थशताधाराः सरस्यःसर्वतःस्मृताः ९
 यान्येतानीहपद्मस्यकेसराणिसमंततः
 असंख्येयाःपृथिव्यांतेविविधाश्चैवपर्वताः १०
 यानिपर्णानिपद्मस्यभूरिपूर्वाणिपार्थिव
 तेदुर्गमाःशैलचिताम्लेच्छदेशाःप्रकीर्तिताः ११
 यान्यधोभागपत्राणितानिवासास्तुभागशः
 दैत्यानामसुराणांचपन्नगानांचपार्थिव १२
 तेषांमध्येतरंयत्तुतद्रसातलसंज्ञितम्
 महापातककर्माणोमज्जंतेयत्रमानवाः १३
 चतुर्दिशासुसंख्याताश्चत्वारःसलिलाकराः
 एवंनारायणस्यार्थेमहीपुष्करसंभवा १४
 प्रादुर्भावोप्ययंतस्मान्नाम्नापुष्करसंज्ञितः
 एतस्मात्कारणाद्यज्ञेपुराणैःपरमर्षिभिः १५
 यज्ञियैर्वेददृष्टातैर्यज्ञैर्यूपचितिःकृता
 एवंभगवतातेनविश्वव्याप्यधराचिता १६
 पर्वतानांनदीनांचरचनाचैवनिर्मिता
 विश्वस्ययश्चाप्रतिमप्रभावःप्रभाकराभोवरुणोमितद्युतिः १७
 शनैःस्वयंभूर्वसृजत्सुषुप्तंजगन्मयःपद्मनिधिंमहार्णवे
 विघ्नस्तपसिसंभूतोमधुर्नाममहासुरः १८
 तेनैवचसहोद्भूतोह्यसुरोनामकैटभः
 तौरजस्तमसोर्भूतौसंभूतौतामसौगणौ १९
 एकार्णवंजगत्सर्वंक्षोभयेतांमहाबलौ
 दिव्यरक्तांबरधरौश्वेतदीप्तोग्रदंष्ट्रिणौ २०
 किरीटमकुटोदग्रौकेयूरवलयोज्ज्वलौ
 महाविवृतताम्राक्षौपीनोरस्कौमहाभुजौ २१
 महागिरेःसंहननौजंगमाविवपर्वतौ
 नवमेघप्रतीकाशावादित्यप्रतिमाननौ २२

विपुलाभोगकेयूरकराभ्यामतिभीषणौ
 पादसंचारविन्यासैर्विद्विपंताविवार्णवम् २३
 कंपयंतौहरिमिवशयानंमधुसूदनम्
 तौतत्रविचरंतौतुपुष्करेविश्वतोमुखौ २४
 योगिनांश्रेष्ठमत्यंतंदीप्तंदृशतुस्तदा
 नारायणसमाज्ञातंसृजंतमखिलाः प्रजाः २५
 दैवतानिचविश्वानिमानसांश्चसुतानृषीन्
 ततस्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणमसुरोत्तमौ २६
 दुष्टौयुयुत्सुसंकुद्धौक्रोधव्याकुलितेक्षणौ
 कस्त्वंपुष्करमध्यस्थःसितोष्णीषश्चतुर्भुजः २७
 आवामगणयन्मोहादास्सेत्वंविगतस्पृहः
 एह्यागच्छावयोर्युद्धंदेहित्वंकमलोद्भव २८
 आवाभ्यांपरमेशाभ्यामशक्तःस्थातुमर्णवे
 तत्रकश्चभवेत्तुभ्यंयेनचात्रनियोजितः २९
 कःस्रष्टाकश्चतेगोप्ताकेननाम्नाभिधीयते
 ब्रह्मोवाच
 ईश्वरःप्रोच्यतेलोकेविष्णुश्चानंतशक्तिधृत् ३०
 तत्सकाशात्तुजातंमांस्रष्टारमवगच्छतम्
 मधुकैटभाऊचतुः
 नावयोःपरमंलोकेकिंचिदस्तिमहामुने ३१
 आवाभ्यांच्छाद्यतेविश्वंतमसारजसाचवै
 रजस्तमोमयावावामृषीणामतिलंघिनौ ३२
 धर्मशीलंच्छादयन्तौनाशकौसर्वदेहिनाम्
 आवाभ्यांयुज्यतेलोकोदुस्तराभ्यांयुगेयुगे ३३
 आवामर्थश्चकामश्चयज्ञस्सर्वपरिग्रहः
 सुखंयत्रमदोयत्रयत्रश्रीःकीर्तिरेवच ३४
 येषांयत्कांचित्तंकिंचित्तत्तदावांविचिंतय
 ब्रह्मोवाच
 आवाभ्यांसंहतौदृष्ट्वायुवांपूर्वपराजितौ ३५
 तंसमाधायगुणिनंसत्वंचास्मिसमाश्रितः

यःपरोयोगयुक्तात्मायोक्षरःसत्वमेवच ३६
 रजसस्तमसश्चैवयःस्रष्टाविश्वसंभवः
 ततोभूतानिजायंतेसात्त्विकानीतराणिच ३७
 सएवयुवयोर्नाशंवासुदेवःकरिष्यति
 स्वपन्नेवततोदेवोबहुयोजनविस्तृतौ ३८
 बाहूनारायणोब्रह्मकृतवानात्ममायया
 कृष्यमाणौततस्तस्यबाहुभ्यांबाहुशालिनौ ३९
 चेरतुस्तौविगलितौशकुनाविवपीवरौ
 ततस्तावाहतुर्गत्वावासुदेवंसनातनम् ४०
 पद्मनाभंहृषीकेशंप्रणिपत्यनतावुभौ
 जानीवस्त्वांविश्वयोनिंत्वामेकंपुरुषोत्तमम् ४१
 आवयोश्चैवहेतुंत्वांजानन्तौबुद्धिकारणम्
 अमोघदर्शनंसत्यंयतस्त्वांविद्वशाश्वतम् ४२
 ततस्त्वामभितोदेवकांक्षावःप्रसमीक्षितुम्
 अमोघदर्शनोसित्वंनमस्तेसमितिंजय ४३
 श्रीभगवानुवाच
 किमर्थमामनुब्रूथयुवामसुरसत्तमौ
 गतायुष्कौयुवांभूयस्त्वहोजीवितुमिच्छथः ४४
 मधुकैटभाऊचतुः
 यस्मिन्नकश्चिन्मृतवान्देवतस्मिन्वधंप्रभो
 इच्छावःपुत्रतांचैवभवतःसुमहातपः ४५
 श्रीभगवानुवाच
 युवयोर्बाढमेतत्स्याद्भविष्येकलिसंभवे
 भविष्यथोनसंदेहःसत्यमेतद्ब्रवीमिवाम् ४६
 वरंप्रदायाथमहासुराभ्यांसनातनोविश्वधरःसुरोत्तमः
 रजस्तमोजौतुतदांजनोपमौममर्दतावूरुतलेऽमरप्रभुः ४७
 स्थित्वातस्मिंस्तुकमलेब्रह्माब्रह्मविदांवरः
 ऊर्ध्वबाहुर्महातेजास्तपोघोरंसमाश्रितः ४८
 प्रज्वलन्निवतेजोभिर्भाभिःस्वाभिस्तमोनुदः
 बभाषेसतुधर्मात्मासहस्रांशुरिवांशुभिः ४९

अथान्यद्रूपमास्थायप्रभुर्नारायणोव्ययः
 आजगाममहातेजायोगाचार्योमहायशाः ५०
 सांख्याचार्यश्चमतिमान्कपिलोब्रह्मणांवरः
 उभावपिमहात्मानौपूजितौतत्रतत्परौ ५१
 तौप्राप्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणममितौजसम्
 परावरविशेषज्ञौपूजितौचमहर्षिभिः ५२
 ब्रह्मसंपरिवेद्यंतेविशालजगदास्थितौ
 ग्रामणीस्सर्वभूतानांब्रह्मात्रैलोक्यपूजितः ५३
 तयोस्तद्वचनंश्रुत्वाविबोध्यगतयोःपरम्
 त्रीनिमान्कृतवान्लोकान्यथेयंब्रह्मणःश्रुतिः ५४
 पुत्रंस्वसंभवंचैकंसमुत्पादितवान्भुवम्
 तदाग्रेचागतस्तस्यब्रह्ममानससंभवः ५५
 उत्पन्नमात्रोब्रह्माणमुक्तवान्मानसःसुतः
 किंकुर्मस्तवसाहाय्यंब्रवीतुभगवानिति ५६
 ब्रह्मोवाच
 यदेषकपिलोनामब्रह्मनारायणस्तथा
 वदतोभवतस्त्वंतुतत्कुरुष्वमहामते ५७
 ब्रह्मणासतथोक्तस्तौप्राहभूपसमुत्थितः
 शुश्रूषुरस्मियुवयोःकिंकरोमिकृतांजलि ५८
 श्रीभवगवानुवाच
 यत्सत्यमक्षरंब्रह्मअष्टादशविधंचतत्
 यत्सत्यममृतंतत्तुपरंपदमनुस्मर ५९
 एतद्वचोनिशम्यैवंसययौदिशमुत्तरां
 गत्वाचतत्रसब्रह्मअगमज्ज्ञानचक्षुषा ६०
 ततोब्रह्माभुवर्नामद्वितीयमसृजत्प्रभुः
 संकल्पयित्वा मनसातमेवचमहामनाः ६१
 ततःसोप्यब्रवीद्वाक्यंकिंकरोमिपितामह
 पितामहसमाज्ञातोब्रह्माणंसमुपस्थितः ६२
 ब्राह्मणस्यामृतरसोनुभूतस्तेनवैततः
 प्राप्तःसपरमंस्थानंसतयोःपार्श्वमागतः ६३

तस्मिन्नपिगतेसोथतृतीयमसृजत्प्रभुः
 मोक्षप्रवृत्तिकुशलंसुवर्नामयुतःप्रभुः ६४
 सोपितंधर्ममास्थायतयोरेवागमद्गतिं
 एवंपुत्रास्त्रयोप्येतेगताःशंभोर्महात्मनः ६५
 तान्गृहीत्वासुतांस्तस्यतौगतावूर्जितांगतिं
 नारायणश्चभगवान्कपिलश्चयतीश्वरः ६६
 यंकालंतेगताब्रह्मब्रह्मातंकालमेवच
 तपोघोरतरंभूयःसंश्रितःपरमंपदं ६७
 नचशक्तस्ततोब्रह्माप्रभुरेकस्तपश्चरन्
 शरीरार्धात्ततोभार्यामुत्पादयतितच्छुभाम् ६८
 आत्मनःसदृशान्पुत्रानसृजद्वैपितामहः
 विश्वेप्रजानांपतयोयेभ्योलोकाविनिःसृताः ६९
 विश्वेशंप्रथमंतावन्महात्मातपसात्मजम्
 सर्वत्रसंहतंपुण्यंनाम्नाधर्मससृष्टवान् ७०
 दक्षमरीचिमत्रिंचपुलस्त्यंपुलहंकतुम्
 वसिष्ठंगौतमंचैवभृगुमंगिरसंमुनिं ७१
 अत्यद्भुतास्स्वकृत्येनज्ञेयास्तेतुमहर्षयः
 त्रयोदशगुणारंभायेवंशास्तुमहर्षिणां ७२
 अदितिर्दितिर्दनुःकालाअनायुःसिंहिकाखसा
 प्राचीक्रोधाचसुरसाविनताकद्दुरेवच ७३
 दक्षस्यापत्यमेतद्वैकन्याद्वादशपार्थिव
 नक्षत्राणिचचंद्रस्यविंशतिस्सप्तचोर्जिताः ७४
 मरीचेःकश्यपःपुत्रस्तपसानिर्मितःकिल
 तस्मैद्वादशकन्याश्चदक्षस्ताश्चान्वमन्यत ७५
 नक्षत्राणिचसोमायतथैवंदत्तवानृषिः
 रोहिण्यादीनिसर्वाणिपुण्यानिकुरुनंदन ७६
 लक्ष्मीस्सरस्वतीसंध्याविश्वेशाचमहायशाः
 देवीसरस्वतीचैवब्रह्मणानिर्मिताःपुरा ७७
 एताःपञ्चवरिष्ठावैसुरश्रेष्ठायपार्थिव
 दत्ताधर्मायभद्रंतेब्रह्मणादृष्टकर्मणा ७८

यारूपाध्वतीपत्नीब्रह्मणःकामरूपिणी
 सुरभिःसहसाभूत्वाब्रह्माणंसमुपस्थिता ७६
 ततस्तामगमद्ब्रह्मामैथुनेलोकपूजितः
 लोकसर्जनहेतुज्ञोगवामर्थायसत्तम ८०
 जज्ञेचैकादशसुतान्विपुलान्धर्मसंज्ञितान्
 रक्तसंध्याभ्रसंकाशान्महतस्तिग्मतेजसः ८१
 तेरुदंतोद्रवंतश्चगतवंतःपितामहम्
 रोदनाद्द्रवणाच्चैवरुद्राएवेतितेस्मृताः ८२
 निर्हतिश्चैवसंध्यश्चतृतीयश्चाप्ययोनिजः
 मृगव्याधःकपर्दीचमहाविश्वेश्वरश्चयः ८३
 अहिर्बुध्न्यश्चभगवान्कपालीचैवपिंगलः
 सेनानीश्चमहातेजारुद्राश्चैकादशस्मृताः ८४
 तस्यामेवसुरभ्यांचगावोजाताःसुराश्चये
 अजश्चैवतुहंसश्चतथैवनृपसत्तम ८५
 ओषध्यःप्रवरायाश्चसुरभ्यास्तास्समुत्थिताः
 धर्माल्लक्ष्मीस्तथाकामंसाध्यान्साध्याव्यजायत ८६
 भवंचप्रभवंचैवकृशाश्वंसुवहंतथा
 अरुणंवरुणंचैवविश्वामित्रचलध्रुवौ ८७
 हविष्मंतंतनूजंचविधानाभिमतावपि
 वत्सरंचैवभूतिंचसर्वासुरनिषूदनम् ८८
 सुपर्वाणंबृहत्कांतिसाध्यालोकनमस्कृतम्
 वासवानुगतादेवीजनयामासवैसुरान् ८९
 धरंवैप्रथमंदेवंद्वितीयंध्रुवमव्ययम्
 विश्वावसुंतृतीयंचचतुर्थंसोममीश्वरं ९०
 ततोनुरूपमायंचयमंतस्मादनंतरम्
 सप्तमंचतथावायुमष्टमंनिर्हतिंतथा ९१
 धर्मस्यापत्यमेतद्वैसुरभ्यांतदजायत
 विश्वेदेवाश्चविश्वायांधर्माज्जाताइतिस्मृताः ९२
 दक्षश्चैवमहाबाहुःपुष्करस्तमएवच
 चाक्षुषश्चततोत्रिश्चतथाभद्रमहोरगौ ९३

विश्वांतकवसुर्बालोनि कुंभश्चमहायशाः
 रुरुदश्चातिसिद्धौजाभास्करप्रमितद्युतिः ६४
 विश्वान्देवान्देवमाताविश्वेषांजनयत्सुतान्
 मरुत्वतीमरुत्वतोदेवानजनयत्सुतान् ६५
 अग्निश्चदूरविज्योतिःसावित्रीमित्रमेवच
 अमरंशरवृष्टिंचसुकर्षचमहत्तरम् ६६
 विराजंचैवराजंचविश्वायुंसुमतिंतथा
 अश्वगंचित्ररश्मिंचतथाचनिषधंनृपं ६७
 भूयएवंचात्मविधिंचारित्रंपादमात्रगं
 बृहंतंवैबृहद्रूपंतथाचैवसनाभिगं ६८
 मरुत्वतीप्रजाजज्ञेज्येष्ठांतंमरुतांगणं
 अदितिःकश्यपाञ्जज्ञेआदित्यान्द्वादशैवहि ६९
 इंद्रोविष्णुर्भगस्त्वष्टावरुणोशौर्यमारविः
 पूषामित्रश्चवरदोधातापर्जन्यएवहि १००
 इत्येतेद्वादशादित्यावरिष्ठास्त्रिदिवौकसां
 आदित्यस्यसरस्वत्यांजज्ञातेद्वौसुतौवरौ १०१
 तपःश्रेष्ठौगुणश्रेष्ठौत्रिदिवस्यातिसंमतौ
 दनुस्तुदानवान्जज्ञेदितिर्देत्यान्व्यजायत १०२
 कालातुकालकेयांस्तानसुरान्राक्षसांस्तथा
 अनायुषायास्तनयाव्याधयश्चमहाबलाः १०३
 सिंहिकाग्रहमाताचगंधर्वजननीमुनिः
 प्राचीत्वप्सरसांमातापुण्यानांभारतेतरा १०४
 क्रोधासाःसर्वभूतानिपिशाचासाचपार्थिव
 जज्ञेयक्षगणांश्चैवराक्षसांश्चविशांपते १०५
 चतुष्पदानिसत्वानिएतागाश्चैवसौरभी
 पुराणपुरुषश्चैवमायांविष्णुर्हरिःप्रभुः १०६
 कथितस्तेनुपूर्वेणसंस्तुतश्चमहर्षिभिः
 यश्चेदमग्रचंशृणुयात्पुराणंसदानरःपर्वसुचेत्पठेत १०७
 अवाप्यलोकंसहिवीतरागःपरत्रचस्वर्गफलानिभुंक्ते
 चक्षुषामनसावाचाकर्मणाचचतुर्विधम् १०८

प्रसादयतियः कृष्णंतस्यकृष्णः प्रसीदति
 राज्यंचलभतेराजानिर्धनश्चोत्तमंधनम् १०६
 क्षीणायुर्लभतेचायुः पुत्रकामोथसंततिम्
 यज्ञार्थिनस्तथाकामांस्तपांसिविविधानिच ११०
 यंयंकामयतेकामंतंतंलोकेश्वराल्लभेत्
 सर्वविहाययइमंपठेद्वैपौष्करंहरेः १११
 प्रादुर्भावंनरश्रेष्ठनतस्यह्यशुभंभवेत्
 एषपौष्करकोनामप्रादुर्भावोमहात्मनः ११२
 कीर्तितस्तुमहाराजव्यासश्रुतिनिदर्शनात्
 विष्णुत्वंशृणुमेविष्णोर्हरित्वंचकृतेयुगे ११३
 वैकुण्ठत्वंचदेवेषुकृष्णत्वंमानुषेषुच
 ईश्वरस्यहितस्यैषाकर्मणांगहनागतिः ११४
 सांप्रतंभूतभव्यंचशृणुराजन्यथातथं
 अव्यक्तोव्यक्तलिगस्थोयएषभगवान्प्रभुः ११५
 नारायणोह्यनंतात्माप्रभवाप्ययएवच
 एषनारायणोभूत्वाहरिरासीत्सनातनः ११६
 ब्रह्मावायुश्चसोमश्चधर्मः शक्रोबृहस्पतिः
 अदितेरपिपुत्रत्वमेत्यजः कुरुनंदन ११७
 एषविष्णुरितिख्यातइन्द्रस्यावरजोविभुः
 प्रसादनंतस्यविभोरदित्याः पुत्रकारणम् ११८
 वधार्थंसुरशत्रूणांदैत्यदानवरक्षसाम्
 ससर्जाथसुरान्कल्पेब्रह्माणं चप्रजापतीन् ११९
 असृजन्मानसांस्तत्रब्रह्मवंशाननुत्तमान्
 तेभ्योभवन्महात्मभ्यः परंब्रह्मसनातनम् १२०
 एतदाश्चर्यभूतस्यविष्णोः कर्मानुकीर्तितं
 कीर्तनीयस्यलोकेषुकीर्त्यमानंनिबोधमे १२१
 वृत्तेवृत्रवधेभीष्मवर्तमानेकृतेयुगे
 आसीत्त्रैलोक्यविरख्यातः संग्रामस्तारकामयः १२२
 यत्रतेदानवाघोराः सर्वेसंग्रामदुर्जयाः
 घ्नन्तिदेवासुरान्सर्वान्सयक्षोरगराक्षसान् १२३

तेवध्यमानाविमुखाश्छन्नप्रहरणारणे
 त्रातारंमनसाजग्मुर्देवंनारायणंप्रभुम् १२४
 एतस्मिन्नंतरेमेघानिर्वाणांगारवर्चसः
 सार्कचंद्रग्रहगणंच्छादयंतोनभस्तलम् १२५
 चंडविद्युद्गणोपेताघोरनिर्हादकारिणः
 अन्योन्यवेगाभिहताःप्रववुःसप्तमारुताः १२६
 दीप्ततोयाःसनिघतैःसहवज्रानलानिलैः
 रवैस्सुघोरैरुत्पातैर्दह्यमानमिवाम्बरम् १२७
 पेतुरुल्कासहस्राणिनिपेतुःखचराण्यपि
 दैवानिचविमानानिप्रपतंत्युत्पतंतित्च १२८
 चतुर्युगांतसमयेलोकानांयद्भयंभवेत्
 अरूपवतिरूपाणितस्मिन्नुत्पातलक्षणे १२९
 तस्माद्दुष्प्रथितंसर्वंनप्राज्ञायतकिंचन
 तिमिरौघपरिक्षिप्तानरेजुश्चदिशोदश १३०
 विवेशरूपिणीकालीकालमेघावगुंठिता
 द्यौर्नभात्यभिभूतार्काघोरेणतमसावृता १३१
 तांघनौघांसतिमिरांदोर्भ्यामाच्छिद्यसप्रभुः
 वपुःस्वंदर्शयामासदिव्यंकृष्णवपुर्हरिः १३२
 बलाहकांजननिभंबलाहकतनूरुहम्
 तेजसावपुषाचैवकृष्णंकृष्णमिवाचलम् १३३
 दीप्तपीतांबरधरंतप्तकांचनभूषणम्
 धूम्रांधकारवपुषंयुगांताग्निमिवोत्थितम् १३४
 वृत्तद्विगुणपीनांसंकिरीटाच्छन्नमूर्धजम्
 बभौचामीकरप्रख्यैरायुधैरुपशोभितम् १३५
 चंद्रार्ककिरणोद्योतंगिरिकूटमिवोच्छ्रितम्
 नंदकानंदितकरंकौस्तुभोद्भासितोरसम् १३६
 शक्तिचित्रफलोदग्रंशंखचक्रगदाधरम्
 विष्णुशैलंक्षमाशीलंश्रीवत्संशाङ्गपाणिनम् १३७
 त्रिदशोदारफलदंस्वर्गस्त्रीचारुवल्लभम्
 सर्वलोकमनःकांतंसर्वसत्वमनोहरम् १३८

मायाविशालविटपंतोयदौघसमप्रभम्
 विद्याहंकारमानाढ्यमहाभूतप्ररोहणम् १३६
 विशेषपत्रैर्निचितंग्रहनक्षत्रपुष्पितम्
 दैत्यलोकमहास्कंधंमर्त्यलोकप्रकाशितम् १४०
 सागराकारनिर्हादंरसातलगलाश्रयम्
 नागेंद्रपाशैर्विततंपक्षिजंतुसमन्वितम् १४१
 शीलानाहार्यगंधाढ्यंसर्वलोकमहाद्रुमम्
 अव्यक्तानंदसलिलंव्यक्ताहंकारफेनिलम् १४२
 महाभूतकरौघौघंग्रहनक्षत्रबुद्बुदम्
 विमानवाहनैर्व्याप्तंतोयदाडम्बराकुलम् १४३
 जंतुमत्स्यगणाकीर्णशैलशंखकुलैर्युतम्
 त्रैगुण्यविषयावर्तंसर्वलोकतिमिंगिलम् १४४
 वीरवृक्षलतागुल्मंभुजगोत्सृष्टशैवलम्
 द्वादशार्कमहाद्वीपंरुद्रैकादशपत्तनम् १४५
 वस्वष्टपर्वतोपेतत्रैलोक्यांभोमहोदधिम्
 संध्यासंध्योर्मिसलिलमापूर्णानिलशोभितम् १४६
 दैत्ययक्षगणग्रामंरक्षोगणभूषाकुलम्
 पितामहमहावीर्यस्वर्गस्त्रीरत्नसंकुलम् १४७
 श्रीकीर्तिकांतिलक्ष्मीभिर्नदीभिश्चसमाकुलम्
 कालयोगमहावर्षप्रलयोत्पत्तिवेगितम् १४८
 सत्संयोगमहापारंनारायणमहार्णवम्
 देवातिदेवंवरदंभक्तानांभक्तवत्सलम् १४९
 अनुग्रहकरंदेवंप्रशांतिकरणंशुभम्
 हर्यश्वरथसंयुक्तसुपर्णध्वजशोभिते १५०
 चंद्रार्कचक्ररचितउदाराक्षवृतांतरे
 अनंतरश्मिसंयुक्तेदुर्दशैमेरुकूबरे १५१
 तारकाचित्रकुसुमेग्रहनक्षत्रबंधुरे
 भयेष्वभयदेव्योमिदेवदैत्यापराजिते १५२
 हर्यश्वरथसंयुक्तमुक्ताशोभासमन्वितम्
 ददृशुस्तेस्थितंदेवंदिव्यलोकमयेरथे १५३

तेकृतांजलयःसर्वेदेवाइंद्रपुरोगमाः
 जयशब्दंपुरस्कृत्यशरण्यंशरणंगताः १५४
 एतेषांचगिरःश्रुत्वासविष्णुर्देवदैवतः
 मनश्चक्रेविनाशायदानवानांमहामृधे १५५
 आकाशेतुस्थितोविष्णुरुत्तमंवपुराश्रितः
 उवाचदेवताःसर्वाःसप्रतिज्ञमिदंवचः १५६
 शांतिंव्रजतभद्रंवोमाभैष्टमरुतांगणाः
 जितामेदानवाःसर्वेत्रैलोक्यंपरिगृह्यताम् १५७
 ततोस्यसत्यसंधस्यविष्णोर्वाक्येनतोषिताः
 देवाःप्रीतिंपराजग्मुःप्राश्यामृतमिवोत्तमम् १५८
 ततस्तमश्चसंहत्यविनेशुश्चबलाहकाः
 प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश १५९
 शुद्धप्रायाणिज्योतींषिसोमंचक्रुःप्रदक्षिणम्
 नविग्रहंग्रहाश्चक्रुःप्रसन्नाश्चापिसिंधवः १६०
 विरजाअभवन्मार्गालोकाःस्वर्गादयस्त्रयः
 यथार्थमूहुस्सरितश्चुक्षुभेनतथार्णवः १६१
 आसनछुभानीन्द्रियाणिनराणामंतरात्मसु
 महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरधीयत १६२
 यज्ञेषुचहविःपाकंशिवमापचपावकः
 प्रवृत्तधर्मसंवृत्तालोकामुदितमानसाः १६३
 विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः
 ततोभयंविष्णुमुखाच्छ्रुत्वादैतेयदानवाः १६४
 उद्योगंविपुलंचक्रुर्युद्धायविजयायच
 मयस्तुकांचनमयंत्रिनल्वांतरमव्ययम् १६५
 चतुश्चक्रंसुविपुलंसुकल्पितमहायुधम्
 किंकिणीजालनिर्घोषंद्वीपिचर्मपरिष्कृतम् १६६
 रुचिरंरश्मिजालैश्चहैमजालैश्चशोभितम्
 ईहामृगगणाकीर्णपक्षिसंघविराजितम् १६७
 दिव्यास्त्रशस्त्ररुचिरंपयोधरनिनादितम्
 स्वक्षरंथवरोदारंसूपस्थंगगनोपमम् १६८

गदापरिघसंपूर्णमूर्तिमंतमिवार्णवम्
 हेमकेयूरवलयचंद्रमंडलकूबरम् १६६
 सपताकध्वजोपेतंसादित्यमिवमंदरम्
 गजेंद्राभोगवपुषंक्वचित्केसरवर्चसम् १७०
 युक्तमृक्षसहस्रेणसुधारांबुदनादितम्
 दीप्तमाकाशगंदिव्यंरथंपररथारुजम् १७१
 अर्धतिष्ठद्रणाकांक्षीमेरुंदीप्तमिवांशुमान्
 तारस्तुक्रोशविस्तारमायामेचतथाविथम् १७२
 शैलकूबरसंकाशनीलांजनचयोपमम्
 काललोहस्यरत्नानांसमूहाबद्धकूबरम् १७३
 तिमिरोद्गारकिरणंगर्जतमिवतोयदम्
 लोहजालेनमहतासगवाक्षेणदंशितम् १७४
 आयसैःपरिघैःपूर्णक्षेपणीयैश्चमुद्गरैः
 प्रासैःपाशैश्चविततैरसंयुक्तैश्चकण्टकैः १७५
 शोभितंत्रासनीयैश्चतोमरैःसपरश्वधैः
 उद्यतंद्विषतांहेतोर्द्वितीयमिवमंदरम् १७६
 युक्तंखरसहस्रेणसोऽध्यारोहद्रथोत्तमम्
 विरोचनस्तुसंकुद्धोगदापाणिरवस्थितः १७७
 प्रमुखेतस्यसैन्यस्यदीप्तशृंगइवाचलः
 युक्तंहयसहस्रेणहयग्रीवस्तुदानवः १७८
 व्यूहितंदानवव्यूहंपरिचक्रामवीर्यवान्
 विप्रचित्तिसुतःश्वेतःश्वेतकुंडलभूषणः १७९
 स्यंदनंवाहयामासपरानीकस्यमर्दनः
 व्यायतंकिष्कुसाहस्रंधनुर्विस्फारयन्महत् १८०
 सचाहवमुखेतस्थौसप्ररोहइवाचलः
 खरस्तुविष्किरिन्क्रोधान्नेत्राभ्यांरोपजंजलम् १८१
 स्फुरदंतौष्ठनयनःसंग्रामंसोभ्यकांक्षत
 त्वष्टात्वष्टादशहयंयानमास्थायदानवः १८२
 दिव्यव्यूहप्रतीकाशायुद्धायाभिमुखःस्थितः
 अरिष्टोबलिपुत्रश्चवरिष्टोदुर्धरायुधः १८३

युद्धायाभिमुखस्तस्थौधराधरविकंपनः
 किशोरस्त्वतिसंहर्षात्किशोरइवचोदितः १८४
 अभवद्दैत्यमध्येसग्रहमध्येयथारविः
 लंबस्तुनवमेघाभःप्रलंबांबरभूषणः १८५
 दैत्यव्यूहगतोभातिसनीहारइवांशुमान्
 वसुंधराभस्तदनुदशनौष्ठेक्षणायुधः १८६
 हसंस्तिष्ठतिदैत्यानाममध्येकूरमहाग्रहः
 अन्येहयगतास्तत्रमत्तेभेंद्रगताःपरे १८७
 सिंहव्याघ्रगताश्चान्येवराहर्क्षेषुचापरे
 केचित्खरोष्ट्रयातारःकेचित्तोयदवाहनाः १८८
 पत्तयश्चापरेदैत्याभीषणाविकृताननाः
 एकपादास्त्वपादाश्चननृतुर्युद्धकांक्षिणः १८९
 आस्फोटयंतोबहवःस्वनंतश्चतथापरे
 दृप्तशार्दूलनिर्घोषानेदुर्दानवपुङ्गवाः १९०
 तेगदापरिघैर्घोरैःशिलामुद्गरपाणयः
 बाहुभिःपरिघाकारैस्तर्जयंतिस्मदेवताः १९१
 प्रासैःखड्गैश्चपाशैश्चतोमरांकुशपट्टिशैः
 चिक्रीडस्तेशतघ्नीभिःशतधारैश्चमुद्गरैः १९२
 खड्गशैलैश्चशैलैश्चपरिघैश्चोद्यतायुधैः
 युक्तंबलाहकगणैःसर्वतःसंवृतंनभः १९३
 एवंतद्दानवंसैन्यंसर्वसत्वमदोत्कटम्
 देवताभिमुखंतस्थौमेघानीकमिवोदितम् १९४
 रेजेचतद्दैत्यसहस्रगाढंवाय्वग्निशैलांबुदतोयकल्पम्
 बलंबलौघाकुलमभ्युदीर्णयुयुत्सयोन्मत्तमिवाबभासे १९५
 श्रुतस्तेदैत्यसैन्यस्यविस्तारःकुरुनंदन
 सुराणामपिसैन्यस्यविस्तरंवैष्णवंशृणु १९६
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदैत्यसेनावर्णनं नाम चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४०

एकचत्वारिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच

आदित्यावसवोरुद्रअश्विनौचमहाबलौ
 सबलाःसानुगाश्चैवसंनह्यन्तयथाक्रमम् १
 पुरुहूतश्चपुरतोलोकपालःसहस्रदृक्
 ग्रामणीःसर्वदेवानामारुरोहवरद्विपम् २
 सव्येचास्यरथःपार्श्वेपक्षिप्रवरकेतनः
 सुरारुचक्रचरणोहैमच्छत्रपरिष्कृतः ३
 देवगंधर्वयक्षौघैरनुयातःसहस्रशः
 दीप्तिमद्भिश्चस्वर्गस्थैर्ब्रह्मर्षिभिरभिष्टतः ४
 वज्रविस्फारितोद्भूतैर्विद्युदिन्द्रायुधप्रभैः
 युक्तंबलाहकगणैःपर्वतैरिवकामगैः ५
 यमारूढःसभगवान्पर्येतिसकलंजगत्
 हविर्दानेषुगायंतिविप्रामखमुखेस्थिताः ६
 स्वर्गसंग्रामयातेषुदेवतूर्यनिनादिषु
 सेंद्रंतमुपनृत्यंतिशतशोह्यप्सरोगणाः ७
 केतुनानागराजेनराजमानोयथारविः
 युक्तोहयसहस्रेणमनोमारुतरंहसा ८
 सम्यग्रथवरोभातियुक्तोमातलिनातदा
 कृत्स्नःपरिवृतोमेरुर्भास्करस्येवतेजसा ९
 यमस्तुदंडमुद्यम्यकालयुक्तंचमुद्गरं
 तस्थौसुरगणानीकेदैत्यानांचैवदर्शयन् १०
 चतुर्भिःसागरैर्युक्तोलेलिहानैश्चपन्नगैः
 शंखमुक्तांगदधरोबिभ्रत्तोयमयंवपुः ११
 कालपाशान्समाविध्यहयैःशशिकरोपमैः
 वाय्वीरितजलाकारैःकुर्वन्लीलाःसहस्रशः १२
 पांडुरोद्धूतवसनःप्रवालरुचिरांगदः
 मणिश्यामोत्तमवपुर्हारकेणार्चितोदरः १३
 वरुणःपाशधृङ्मध्येदेवानीकस्यतस्थिवान्
 युद्धवेलामभिलषन्भिन्नवेलइवार्णवः १४
 यक्षराक्षससैन्येनगुह्यकानांगणैरपि
 युक्तश्चशंखपद्माभ्यांनिधीनामधिपःप्रभुः १५

राजराजेश्वरःश्रीमान्गदापाणिरदृश्यत
 विमानयोधीधनदोविमानेषुष्पकेस्थितः १६
 सराजराजःशुशुभेयक्षेशोनरवाहनः
 पूर्वपक्षेसहस्राक्षःपितृराजश्चदक्षिणे १७
 वरुणःपश्चिमेपक्षउत्तरेनरवाहनः
 चतुःपक्षाश्चत्वारोलोकपालामहाबलाः १८
 आत्मदिक्षुचरंतश्चतस्यदेवबलस्यते
 सूर्यःसप्ताश्वयुक्तेनरथेनानिलगामिना १९
 श्रियाजाज्वल्यमानेनदीप्यमानैश्चरश्मिभिः
 उदयास्तमयौचक्रेमेरुपर्यन्तगामिना २०
 त्रिदिवद्वारचक्रेणतपसालोकमव्ययम्
 सहस्ररश्मियुक्तेनभ्राजमानेनतेजसा २१
 चचारमध्येदेवानांद्वादशात्मादिवाकरः
 सोमःश्वेतहयोभातिस्यंदनेशीतरश्मिमान् २२
 हिमतोयप्रपूर्णाभिर्भाभिराह्लादयञ्जगत्
 तमृक्षयोगानुगतंशिशिरांशुंद्विजेश्वरम् २३
 शशच्छायांकिततनुंनैशस्यतमसःक्षयम्
 ज्योतिषामीश्वरंव्योम्निरसदंप्रभुमव्ययम् २४
 ओषधीनांपवित्राणांनिधानममृतस्यच
 जगतःपरमंभागंसौम्यंसर्वमयंसम् २५
 ददृशुर्दानवाःसोमंहिमप्रहरणंस्थितम्
 यःप्राणःसर्वभूतानांपंचधाभिद्यतेनृषु २६
 सप्तस्कंधगतोलोकांस्त्रीन्दधारचकारच
 यमाहुरग्निकर्तारंसर्वप्रभवमीश्वरम् २७
 सप्तस्वरगतायस्ययोनिर्गीर्भिरुदीर्यते
 यंवदंतिचलंभूतंयंवदंत्यशरीरिणम् २८
 यमाहुराकाशगमंशीघ्रगंशब्दयोनिजम्
 सवायुःसर्वभूतायुरुद्धतःस्वेनतेजसा २९
 ववौप्रव्यथयन्दैत्यान्प्रतिलोमंसतोयदः
 मारुतोदेवगंधर्वैर्विद्याधरगणैःसह ३०

चिक्रीडरश्मिभिश्शुभ्रैर्निर्मुक्तैरिवपन्नगैः
 सृजंतःसर्पपतयस्तीव्रंरोषमयंविषम् ३१
 शरभूताविलग्नाश्चचेरुर्व्यात्ताननादिवि
 पर्वताश्चशिलाशृंगैःशतशाखैश्चपादपैः ३२
 उपतस्थुसुरगणान्प्रहर्तुंदानवंबलम्
 यःसदेवोहृषीकेशःपद्मनाभस्त्रिविक्रमः ३३
 युगांतेकृष्णवर्त्माचविश्वस्यजगतःप्रभुः
 सर्वयोनिःसमधुहाहव्यभुक्कृतुसंस्थितः ३४
 भूम्यम्बुव्योमभूतात्माश्यामःशांतिकरोरिहा
 अविघ्नममरादीनांचक्रेचक्रगदाधरः ३५
 सव्येनालम्यमहतींसर्वायुधविनाशिनीं
 करेणकालद्यंवपुषाशत्रुकालप्रदांगदां ३६
 शेषैर्भुजैःप्रदिप्ताभैर्भुजगारिध्वजःप्रभुः
 दधारायुधजालानिशाङ्गादीनिमहाबलः ३७
 सकश्यपस्यात्मभवंद्विजंभुजगभोजनम्
 भुजगेंद्रेणवदनेनिविष्टेनविराजितम् ३८
 अमृतारंभसंयुक्तंमंदराद्रिमिवोच्छितम्
 देवासुरविमर्देषुबहुशोदृष्टविक्रमम् ३९
 महेंद्रेणामृतस्यार्थेवज्रेणकृतलक्षणम्
 विचित्रपत्रवसनंधातुमंतमिवाचलम् ४०
 स्फीतक्रोधावलंबेनशीतांशुसमतेजसा
 भोगिभोगावसक्तेनमणिरत्नेनभास्वता ४१
 पक्षाभ्यांचारुपत्राभ्यामावृतंदिविलीलया
 युगांतेसेंद्रचापाभ्यांतोयदाभ्यामिवांबरम् ४२
 नीललोहितपीताभिःपताकाभिरलंकृतम्
 अरुणावरजंश्रीमानारुह्यसमरेप्रभुः ४३
 सुवर्णवर्णवपुषंसुपर्णखेचरोत्तमम्
 तमन्वयुःसुरगणामुनयश्चसमाहिताः ४४
 गीर्भिःपरममंत्राभिस्तुष्टुवुश्चगदाधरम्
 तद्वैश्रवणसंश्लिष्टं वैवस्वतपुरःसरम् ४५

वारिराजपरिक्लिप्तदेवराजविराजितम्
 पवनाबद्धनिर्घोषसंप्रदीप्तहताशनम् ४६
 विष्णोर्जिष्णोःसहिष्णोश्चभ्राजिष्णोस्तेजसावृतम्
 बलंबलवदुद्रिक्तयुद्धायसमवर्तत ४७
 स्वस्त्यस्तुदेवेभ्यइतिबृहस्पतिरभाषत
 स्वस्त्यस्तुदैत्येभ्यइतिउशनावाक्यमाददे ४८
 ताभ्यांबलाभ्यांसंजज्ञेतुमुलोविग्रहस्तथा
 सुराणामसुराणांचपरस्परजयैषिणाम् ४९
 दानवादैवतैःसार्द्धंनानाप्रहरणोद्यमाः
 समीयुर्युध्यमानावैपर्वताइवपर्वतैः ५०
 तत्सुरासुरसंयुक्तंयुद्धमत्यद्भुतंबभौ
 धर्माधर्मसमायुक्तंदर्पेणविनयेनच ५१
 ततोहयैःप्रजवितैर्वारिणैश्चप्रचोदितैः
 उत्पतद्भिश्चगगनेसासिहस्तैःसमंततः ५२
 क्षिप्यमाणैश्चमुसलैःसंपतद्भिश्चसायकैः
 चापैर्विस्फार्यमाणैश्चपात्यमानैःसुदारुणैः ५३
 तद्युद्धमभवद्घोरंदेवदानवसंकुलम्
 जगतस्त्रासजननंयुगसंवर्तकोपमम् ५४
 स्वहस्तमुक्तैःपरिघैर्मुद्गरैश्चैवपर्वतैः
 दानवास्समरेजघ्नुर्देवानिंद्रपुरोगमान् ५५
 तेवध्यमानाबलिभिर्दानवैर्जितकाशिभिः
 विषण्णवदनादेवाजग्मुरार्तिपरांमृधे ५६
 तेचास्त्रशूलमथिताःपरिघैर्भिन्नमस्तकाः
 भिन्नोरस्कादितिसुतैःस्रवद्रक्तारणेबहु ५७
 सूदिताःशरजालैश्चनिर्यत्नाश्चशरैःकृताः
 प्रविष्टादानवींमायांनशेकुस्तेविचेष्टितम् ५८
 उत्तंभितमिवाभातिनिष्प्राणसदृशाकृति
 बलंसुराणामसुरैर्निष्प्रयत्नायुधंकृतम् ५९
 दैत्यचापच्युतान्घोरांश्छित्वावज्रेणतान्शरान्
 शक्रोदैत्यबलंघोरंविवेशबहुलोचनः ६०

सदैत्यप्रमुखान्सर्वान्हत्वादैत्यबलंमहत्
तामसेनास्त्रजालेनतमोभूतमथाकरोत् ६१
तेन्योन्यंनान्वबुध्यंतदैत्यानांवाहनानिच
घोरेणतमसाविष्टाःपुरुहूतस्यतेजसा ६२
मायापाशैर्विमुक्तास्तुयत्नवतःसुरोत्तमाः
शिरांसिदैत्यसंघानांतमोभूतान्यपातयन् ६३
अपध्वस्ताविसंज्ञाश्चतमसानीलवर्चसा
पेतुस्तेदानवास्सद्यश्छिन्नपक्षाइवाद्रयः ६४
तत्राभिभूतदैत्यैर्द्रमंधकारमिवांतरं
दानवंदेहसदनंतमोभूतमिवाभवत् ६५
तथासृजन्महामायांमयस्तांतामसींदहन्
युगांतोद्योतजननींसृष्टामौर्वेणवह्निना ६६
सददाहचतांशाक्रींमायामयविकल्पिता
दैत्याश्चादित्यवपुषासद्यउत्तस्थुराहवे ६७
मायामौर्वीसमासाद्यदह्यमानादिवौकसः
भेजिरेचंद्रविषयंशीतांशुसलिलहृदम् ६८
तेदह्यमानात्रौर्वेणवह्निनानष्टचेतसः
शशंसुर्वज्रिणंदेवाःसंतप्ताःशरणैषिणः ६९
संतप्तेमाययासेन्येहन्यमानेचदानवैः
चोदितोदेवराजेनवरुणोवाक्यमब्रवीत् ७०
पुराब्रह्मर्षिजःशक्रतपस्तेपेसुदारुणम्
उर्वःसपूर्वतेजस्वीसदृशोब्रह्मणोगुणैः ७१
तंतपंतमिवादित्यंतपसाजगदव्ययं
उपतस्थुर्मुनिगणादेवादेवर्षिभिःसह ७२
हिरण्यकशिपुश्चैवदानवोदानवेश्वरः
ऋषिंविज्ञापयामासपुरापरमतेजसम् ७३
ऊचुर्ब्रह्मर्षयस्तेतुवचनंधर्मसंहितम्
ऋषिवंशेषुभगवंश्छिन्नमूलमिदंकुलं ७४
एकस्त्वमनपत्यश्चगोत्रायान्योनविद्यते
कौमारं व्रतमास्थायक्लेशमेवानुवर्तसे ७५

बहूनिविप्रगोत्राणिमुनीनांभावितात्मनाम्
 एकदेहानितिष्ठंतिविविक्तानिविनाप्रजाः ७६
 एवंभूतेषुसर्वेषुपुत्रैर्मेनास्तिकारणम्
 भवांश्चतापसश्रेष्ठःप्रजापतिसमद्युतिः ७७
 तत्प्रवर्तस्ववंशायवर्धयात्मानमात्मना
 समाधत्स्वोर्जितंतेजोद्वितीयांकुरुवैतनुं ७८
 सएवमुक्तोमुनिभिर्मुनिर्मनसिताडितः
 जगर्हतानृषिगणान्वचनंचेदमब्रवीत् ७९
 यथाहिविहितोधर्मोमुनीनांशाश्वतः पुरा
 आर्षहिक्केवलंकर्मवन्यमूलफलाशिनः ८०
 ब्रह्मयोनौप्रसूतस्यब्राह्मणस्यात्मवर्तिनः
 ब्रह्मचर्यसुचरितंब्रह्माणमपिचालयेत् ८१
 जनानांवृत्तयस्तिस्त्रोयेगृहाश्रमवासिनः
 अस्माकंचवनेवृत्तिर्वनाश्रमनिवासिनां ८२
 अभ्रह्मवायुभक्षाश्चदंतोलूखलिनस्तथा
 अश्मकुट्टादयोयत्रपंचाग्निपसश्चये ८३
 एतेतपसितिष्ठंतोव्रतैरपिसुदुश्चरैः
 ब्रह्मचर्यपुरस्कृत्यप्रार्थयंतिपरांगतिम् ८४
 ब्रह्मचर्याद्ब्रह्मणस्यब्राह्मणत्वंविधीयते
 एवमाहुःपरेलोकेब्रह्मचर्यविदोजनाः ८५
 ब्रह्मचर्येस्थितोधर्मोब्रह्मचर्येस्थितंतपः
 येस्थिताब्रह्मचर्येतुब्राह्मणादिवितेस्थिताः ८६
 नास्तियोगंविनासिद्धिर्नास्तियोगंविनायशः
 नास्तिलोकेयशोमूलंब्रह्मचर्यात्परंतपः ८७
 योनिगृह्येंद्रियग्रामंभूतग्रामंचपंचकम्
 ब्रह्मचर्यसमाधत्तेकिमतःपरमंतपः ८८
 अयोगकेशधरणमसंकल्पव्रतक्रिया
 अब्रह्मचर्याचर्याचत्रयंस्याद्भंसंज्ञितं ८९
 क्वदाराःक्वचसंयोगःक्वचभावविपर्ययः
 नन्वियंब्रह्मणासृष्टामनसामानसीप्रजा ९०

यद्यस्तितपसोवीर्ययुष्माकंविजितात्मनाम्
सृजध्वंमानसान्पुत्रान्प्राजापत्येनकर्मणा ६१
मनसानिर्मितायोनिराधातव्यातपस्विभिः
नोदारयोगंबीजंचव्रतमुक्तंतपस्विनां ६२
यदिदंलुप्तधर्माख्यंयुष्माभिरिहनिर्भयैः
व्याहतंसद्भिरत्यर्थमसद्भिरिवसंमतं ६३
वपुर्दीप्तांतरात्मानमेषकृत्वामनोमयं
दारयोगंविनास्त्रक्षयेपुत्रमात्मतनूरुहं ६४
एवमात्मानमात्मानमेद्वितीयंजनयिष्यति
प्राजापत्येनविधिनादिधक्षंतमिवप्रजाः ६५
वरुणउवाच

उर्वस्तुतपसाविष्टोनिवेश्योरुंहताशने
ममंथैकेनदर्भेणपुत्रस्यप्रसवारणिं ६६
तस्योरुंसहसाभित्वावरोसौह्यग्निरुत्थितः
जगतोदहनाकांक्षीपुत्रोग्निस्समपद्यत ६७
उर्वस्योरुंविनिर्भिद्यत्रौर्वोनामांतकोनलः
दिधक्षुरिवलोकांस्त्रीन्जज्ञेपरमकोपनः ६८
उत्पद्यमानश्चोवाचपितरंदीनयागिरा
क्षुधामेबाधतेतातजगद्भक्षेत्यजस्वमां ६९
त्रिदिवारोहिभिर्ज्वालैर्जृम्भमाणोदिशोदश
निर्दहन्सर्वभूतानिववृधेसोंतकोपमः १००
एतस्मिन्नंतरेब्रह्मामुनिमुर्वसमागतः
उवाचवार्यतांपुत्रोजगतस्त्वंदयांकुरु १०१
अस्यापत्यस्यतेविप्रकरिष्येसाह्यमुत्तमं
तथ्यमेतद्वचःपुत्रशृणुत्वंवदतांवर १०२
और्वउवाच

धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मियन्मेत्वंभगवन्शिशोः
मतिमेतांददासीहपरमात्मन्हितायवै १०३
प्रभातकालेसंप्राप्तेकांक्षितव्येसमागमे
भगवंस्तर्पितःपुत्रःकैर्हव्यैःप्राप्स्यतेसुखम् १०४

कुत्रचास्यनिवासःस्याद्भोजनंतुकिमात्मकम्
 विधास्यतीहभगवान्वीर्यतुल्यंमहौजसः १०५
 ब्रह्मोवाच
 बडवामुखेचवसतिःसमुद्रेवैभविष्यति
 ममयोनिर्जलंविप्रतच्चाभयं ब्रजत्वयं १०६
 तत्रायमास्तेनियतंपिबन्वारिमयंहविः
 तद्वारिविस्तरंविप्रविसृजाम्यालयंचतम् १०७
 ततोयुगांतेभूतानामेषचाहंचपुत्रक
 सहितोविचरिष्यावोनिष्पुराणकराविह १०८
 एषोग्निरंतकालेतुसलिलाशीमयाकृतः
 दहनः सर्वभूतानांसदेवासुररक्षसाम् १०९
 एवमस्त्वितितंसोग्निःसंवृतज्वालमंडलः
 प्रविवेशार्णवमुखंनत्वोर्वीपितरंप्रभुम् ११०
 प्रतियातस्ततोब्रह्मातेचसर्वेमहर्षयः
 और्वस्याग्नेःप्रभावज्ञाःस्वांस्वांगतिमुपागताः १११
 हिरण्यकशिपुर्दृष्ट्वातदातन्महदद्भुतम्
 उर्वप्रणतसर्वागोवाक्यमेतदुवाचह ११२
 भगवन्नद्भुतमिदंसंवृतंलोकसाक्षिकम्
 तपसातेमुनिश्रेष्ठपरितुष्टःपितामहः ११३
 अहंतुतवपुत्रस्यतवचैवमहाव्रत
 भृत्यइत्यवगंतव्यःश्लाघ्यस्त्वमिहकर्मणा ११४
 तन्मांपश्यसमापन्नंतवैवाराधनेरतम्
 यदिसीदेन्मुनिश्रेष्ठतवैवस्यात्पराजयः ११५
 उर्वउवाच
 धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मियस्यतेहंगुरुर्मतः
 नास्तितेतपसानेनभयंचैवेहसुव्रत ११६
 तामेवमायांगृह्णीष्वममपुत्रेणनिर्मिताम्
 निरिंधिनामग्निमयींदुःस्पर्शापावकैरपि ११७
 एषातेस्वस्यवंशस्यवशगारिविनिग्रहे
 रक्षिष्यत्यात्मपक्षंचविपक्षंचप्रधक्ष्यति ११८

वरुणउवाच

एषादुर्विषहामायादेवैरपिदुरासदा
 और्वेणनिर्मितापूर्वपावकेनोर्वसूनुना ११६
 तस्मिंस्तुव्यथितेदैत्येनिर्वीर्यैषानसंशयः
 शापोह्यस्याःपुरादत्तःसृष्टायेनैवतेजसा १२०
 यद्येषाप्रतिहंतव्याकर्तव्योभगवान्सुखी
 दीयतांमेसखोशक्रतोययोनिर्निशाकरः १२१
 तेनाहंसहसंगम्ययादोभिश्चसमावृतः
 मायामेतांहनिष्यामित्वत्प्रसादान्नसंशयः १२२
 एवमस्त्वितिसंहृष्टः शक्रस्त्रिदशवर्धनः
 संदिदेशाग्रतः सोमंयुद्धायशिशिरायुधम् १२३
 गच्छसोमसहायन्त्वंकुरुपाशधरस्यवै
 असुराणांविनाशायजयार्थंत्रिदिवौकसाम् १२४
 त्वंमतः प्रतिवीर्यश्चज्योतिषामपिचेश्वरः
 त्वन्मयान्सर्वलोकेषुरसान्वेदविदोविदुः १२५
 त्वयासमोनलोकेस्मिन्विद्यतेशिशिरायुधः
 क्षयवृद्धीतवाव्यक्तेसागरेचैवचांबरे १२६
 प्रवर्तयस्यहोरात्रात्कालंसंमोहयन्जगत्
 लोकच्छायामयंलक्ष्मणतवांकःशशविग्रहः १२७
 नविदुःसोमतेमायांयेचनक्षत्रयोनयः
 त्वमादित्यपथादूर्ध्वज्योतिषांचोपरिस्थितः १२८
 तमः प्रोत्सार्यसहसाभासयस्यखिलंजगत्
 शीतभानुर्हिमतनुज्योतिषामधिपःशशी १२९
 अपितत्कालयोगात्माइज्योयज्ञरथोव्ययः
 ओषधीशःक्रियायोनिरपांयोनिरनुष्णगुः १३०
 शीतांशुरमृताधारश्चपलःश्वेतवाहनः
 त्वंकांतिःकांतवपुषांत्वंसोमः सोमपायिनाम् १३१
 सौम्यस्त्वंसर्वभूतानांतिमिरघ्नस्त्वमृक्षराट्
 तद्गच्छत्वंमहासेनवरुणेनवरूथिना १३२
 शमयस्वासुरीमायांययादह्यामहेरणे

सोमउवाच

यन्मांवदसियुद्धार्थं देवराजवरप्रद १३३
 एषवर्षामिशिशिरंदैत्यमायापकर्षणं
 एतान्मेशीतनिर्दग्धान्यश्यस्वहिमवेष्टितान् १३४
 तथाहिमकरोत्सृष्टाः सपाशाहिमवृष्टयः
 वेष्टयंतितचतान्दैत्यान्वायुर्मेघगणानिव १३५
 तौपाशशीतांशुधरौवरुणंदूमहाबलौ
 जघ्नतुर्हिमपातैश्चपाशपातैश्चदानवान् १३६
 द्वावंबुनाथौसमरेतौपाशहिमयोधिनौ
 मृधेचैरतुरंभोभिः क्षुब्धाविवमहार्णवौ १३७
 ताभ्यामापूरितंसर्वतदानवबलंमहत्
 जगत्संवर्त्तकांभोदैः प्रवर्षैरिवसंवृतं १३८
 तावुद्यतावंबुनाथौशशांकवरुणावुभौ
 शमयामासतुस्तांतुमायांदैत्येन्द्रनिर्मितां १३९
 शीतांशुजालनिर्दग्धाः पाशैश्चास्कंदितारणे
 नशेकुञ्चलितुंदैत्याविशिरस्काइवाग्रयः १४०
 शीतांशुनिहतास्तेतुदैत्यास्सर्वेनिपातिताः
 हिमप्लावितसर्वांगानिरूष्माणइवाग्रयः १४१
 तेषांतुदिविदैत्यानांनिपतंतिशुभानिवै
 विमानानिविचित्राणिनिपतंत्युत्पतंतित्च १४२
 तान्पाशहस्तग्रथितान्छादितान्शीतरश्मिभिः
 मयोददर्शमायावीदानवान्दिविदानवः १४३
 सशैलजालांविततांखड्गपट्टसहासिनीम्
 पादपोत्करकूटस्थांकंदराकीर्णकाननां १४४
 सिंहव्याघ्रगणाकीर्णानदद्भिर्देवयूथपैः
 ईहामृगगणाकीर्णापवनाघूर्णितद्द्रुमाम् १४५
 निर्मितांस्वेनपुत्रेणकूजंतींदिविकामगां
 प्रथितांपार्वतींमायांससृजेससमततः १४६
 सासिशब्दैशिशलावर्षैः संपतद्भिश्चपादपैः
 जघानदेवसंघांस्तेदानवानभ्यजीवयत् १४७

नैशाकरीवारुणीचमायेअंतर्हितेतदा
 अभवद्घोरसंचारापृथिवीपर्वतैरिव १४८
 नचारुद्धोद्गमगणैर्देवोदृश्यतकश्चन
 तदपध्वस्तधनुषंभग्नप्रहरणाविलम् १४९
 निष्प्रयत्नंसुरानीकंवर्जयित्वागदाधरं
 सहियुद्धगतःश्रीमानीशोनस्मव्यकंपत १५०
 सहिष्णुत्वाज्जगत्स्वामीनचुक्रोधगदाधरः
 कालज्ञःकालमेघाभःसमीक्षन्कालमाहवे १५१
 देवासुरविमर्दचद्रष्टुकामस्तदाहरिः
 ततोभगवतादिष्टौरणैपावकमारुतौ १५२
 चोदितौविष्णुवाक्येनततोमायांव्यकर्षतां
 ताभ्यामुद्भ्रान्तवेगाभ्यांप्रबुद्धाभ्यामहाहवे १५३
 दग्धासापार्वतीमायाभस्मीभूताननाशह
 सोनिलोनलसंयुक्तस्सोनलश्चानिलाकुलः १५४
 दैत्यसेनांददहतुर्युगांतेष्विवमूर्च्छितौ
 वायुःप्रजवितस्तत्रपश्चादग्निश्चमारुतात् १५५
 चेरतुर्दानवानीकेक्रीडंतावनलानिलौ
 भस्मीभूतेषुभूतेषुप्रपतत्सूत्पतत्सुच १५६
 दानवानांविमानेषुनिपतत्सुसमततः
 वातस्कंधापविद्धेषुकृतकर्मणिपावके १५७
 मायावधेप्रवृत्तेतुस्तूयमानेगदाधरे
 निष्प्रयत्नेषुदैत्येषुत्रैलोक्येमुक्तबंधने १५८
 प्रहृष्टेषुचदेवेषुसाधुसाध्वितिजल्पिषु
 जयेदशशताक्षस्यदैत्यानांचपराजये १५९
 दिक्षुसर्वासुशुद्धासुप्रवृत्तेधर्मविस्तरे
 अपावृतेचंद्रपथेस्वस्थानस्थेदिवाकरे १६०
 प्रवृत्तिस्थेषुभूतेषुनृषुचारित्रवत्सुच
 अभिन्नबंधनेमृत्यौहूयमानेहुताशने १६१
 यज्ञशोभिषुदेवेषुस्वर्गमार्गदिशत्सुच
 लोकपालेषुसर्वेषुदिक्षुसंधानवर्तिषु १६२

भावेतपसिसिद्धानामभावेपापकर्मणाम्
 देवपक्षेप्रमुदितेदैत्यपक्षेविषीदति १६३
 त्रिपादविग्रहेधर्मेऽधर्मेपादपरिग्रहे
 अपावृत्तेमहाद्वारेवर्तमानेचसत्पथे १६४
 लोकेषुधर्मवृत्तेषुप्रवृत्तेष्वश्रमेषुच
 प्रजारक्षणयुक्तेषुराजमानेषुराजसु १६५
 प्रशांतेषुचलोकेषुशांतेतमसिदानवे
 अग्निमारुतयोस्तस्मिन्वृत्तेसंग्रामकर्मणि १६६
 तन्मयाविमलालोकास्ताभ्यांजयकृतक्रियाः
 तीव्रदैत्यभयंश्रुत्वामारुताग्निकृतंमहत् १६७
 कालनेमीतिविख्यातोदानवःप्रत्यदृश्यत
 भास्कराकारमुकुटःशिंजिताभरणांगदः १६८
 मंदराद्रिप्रतीकाशोमहारजतसंवृतः
 शतप्रहरणोदग्रःशतबाहुःशताननः १६९
 शतशीर्षःस्थितःश्रीमान्शतशृंगइवाचलः
 कक्षेमहतिसंवृद्धोनिदाघइवपावकः १७०
 धूम्रकेशोहरिश्मश्रुर्दतुरोविकटाननः
 त्रैलोक्यांतरविस्तारंधारयन्विपुलंवपुः १७१
 बाहुभिस्तुलयन्व्योमक्षिपन्पद्भ्यांमहीधरान्
 ईरयन्मुखनिःश्वासैर्वृष्टिकारान्बलाहकान् १७२
 तिर्यगायतरक्ताक्षमंदरोदग्रवर्चसाम्
 दिधक्षंतमिवायांतं सर्वान्देवगणान्मृधे १७३
 तर्जयंतंसुरगणांश्छादयंतंदिशोदश
 संवर्तकालेहृषितं दृष्टंमृत्युमिवोत्थितम् १७४
 सुतलेनोच्छ्रयवताविपुलांगुलिपर्वणा
 लंबाभरणपूर्णेनकिंचिच्चिलितकर्मणा १७५
 उच्छ्रितेनाग्रहस्तेनदक्षिणेनवपुष्पता
 दानवान्देवनिहतान्बुवन्तंतिष्ठतेतिच १७६
 तंकालनेमिसमरेद्विषतांकालनेमिनम्
 वीक्षंतस्मसुराःसर्वेभयविह्वललोचनाः १७७

तंवीक्षतेस्मभूतानिग्रसंतंकालनेमिनम्
 त्रिविक्रमं विक्रमं तं नारायणमिवापरम् १७८
 सोभ्युच्छ्रयंपुनः प्राप्तो मारुताघूर्णितांबरः
 प्रक्रामदसुरो योद्धुं त्रासयन्सर्वदेवताः १७९
 समेयिवान्सुरेन्द्रेण परिष्वक्तो भ्रमन्नणे
 कालनेमिर्बभौ दैत्यः सविष्णुरिव मंदरः १८०
 अथ विव्यथिरे देवाः सर्वे शक्रपुरोगमाः
 कालनेमिनमायां तं दृष्ट्वा कालमिवापरम् १८१
 दानवाननुपि प्रीषुः कालनेमिर्महासुरः
 व्यवर्धत महातेजास्तपांते जलदोयथा १८२
 तत्रैलोक्यांतरगतं दृष्ट्वा ते दानवेश्वराः
 उत्तस्थुरपरिश्रान्ताः पीत्वेवामृतमुत्तमम् १८३
 ते वीतभयसंत्रासामयतारपुरोगमाः
 तारकामयसंग्रामे सततं जितकाशिनः १८४
 रेजुरायोधनगता दानवा युद्धकाञ्चिणः
 मंत्रमभ्यसतां तेषां व्यूहं च परिधावताम् १८५
 प्रेक्षतां चाभवत्प्रीतिर्दानवं कालनेमिनम्
 ये तु तत्र मयस्यासन्मुख्या युद्धपुरस्सराः १८६
 ते तु सर्वे भयं त्यक्त्वा हृष्टा योद्धुमुपस्थिताः
 मयस्तारो वराहश्च हयग्रीवश्च दानवः १८७
 विप्रचित्सुतः श्वेतः खरलंबावुभावपि
 अरिष्टो बलिपुत्रश्च किशोराख्यस्तथैव च १८८
 सुभानुश्चामरप्रख्यश्च क्रयोधी महासुरः
 एते स्त्रवे दिनः सर्वे सर्वे तपसिसुस्थिताः १८९
 दानवाः कृतिनोजग्मुः कालनेमिनमुद्धतम्
 ते गदाभिस्सुगुर्वीभिश्चक्रैरथ परश्वधैः १९०
 कालकल्पैश्च मुसलैः क्षेपणीयैश्च मुद्गरैः
 अश्मभिश्चास्त्रसदृशैस्तथा शैलैश्च दारुणैः १९१
 पट्टिशैर्भिडिपालैश्च परिघैश्चोत्तमायसैः
 घातिनीभिश्च गुर्वीभिः शतघ्नीभिस्तथैव च १९२

युगैर्यत्रैश्चनिर्मुक्तैर्लांगलैरुग्रताडितैः
 दोर्भिरायतमानैश्चपाशैश्चपरिघादिभिः १६३
 भुजंगवक्त्रैर्लेलिहानैर्विसर्पद्भिश्चसायकैः
 वज्रैःप्रहरणीयैश्चदीप्यमानैश्चतोमरैः १६४
 विकोशैरसिभिस्तीक्ष्णैःशूलैश्चशितनिर्मलैः
 दैत्यैःसंदीप्यमानैश्चप्रगृहीतशरासनैः १६५
 ततःपुरस्कृत्यतदाकालनेमिनमाहवे
 सादीप्तशस्त्रप्रवरादैत्यानारुरुचेचमूः १६६
 यैर्निमीलितसर्वांगावनालीवांबुदागमे
 देवतानामपिचमूर्मुमुदेशक्रपालिता १६७
 उपेताशिशिरोष्णाभ्यांतेजोभ्यांचंद्रसूर्ययोः
 वायुवेगवतीसौम्यातारागणपताकिनी १६८
 तोयदाबद्धवसनाग्रहनक्षत्रहासिनी
 यमंद्रघनदैर्गुप्तावरुणेनचधीमता १६९
 साप्रदीप्ताग्निपवनानारायणपरायणा
 सासमुद्रौघसदृशीदीप्यमानामहाचमूः २००
 रराजास्त्रवतीभीमायक्षगंधर्वशालिनी
 तयोश्चम्वोस्तदानींतुबभूवससमागमः २०१
 द्यावापृथिव्योस्संयोगोयथास्याद्युगपर्यये
 तद्युद्धमभवद्घोरंदेवदानवसंकुलं २०२
 क्षमापराक्रमपरंसदर्पविनयस्यदं
 निश्चक्रमुर्बलाभ्यांतुभीमाभ्यांचसुरासुराः २०३
 पूर्वापराभ्यांसंरब्धाःसागराभ्यामिवांबुदाः
 ताभ्यांबलाभ्यांसंहृष्टाश्चेरुस्तेदेवदानवाः २०४
 वनाभ्यांपार्वतीयाभ्यांपुष्पिताभ्यांयथानगाः
 समाजघ्नुस्तथाभेरीःशंखान्दध्मुरनेकशः २०५
 ब्रह्मांडंचभुवंचैवदिशश्चसमपूरयन्
 ज्याघाततलनिर्घोषधनुषांकूजितानिच २०६
 दुंदुभीनांचनिर्हादोदैत्यमंतर्दधुःस्वनम्
 तेन्योन्यमभिसंपेतुर्यातयंतःपरस्परम् २०७

बभञ्जुर्बाहुभिर्बाहुयुद्धमन्येयुयुत्सवः
 देवानामशनीर्घोराःपरिघांश्चोत्तमायुधान् २०८
 निस्त्रिंशान्ससृजुःसंख्येगदागुर्वीश्वदानवाः
 गदानिपातैर्भग्रांगाबाणैश्चशकलीकृताः २०९
 परिपेतुर्भृशंकेचित्पुनःकेचित्तुजघ्निरे
 ततोरथैश्चतुरगैर्विमानैश्चपदातिभिः २१०
 समीयुस्तेतिसंरब्धारोषादन्योन्यमाहवे
 संवर्त्तमानास्समरेसंदष्टौष्टपुटाननाः २११
 रथारथैर्नियुध्यंतेपादाताश्चपदातिभिः
 तेषांरथानांतुमुलःसशब्दःशब्दवाहिनाम् २१२
 नभोनिदद्ध्वानयथानभस्येजलदस्वनैः
 बभञ्जिरेरथान्केचित्केचित्संमृदितारथैः २१३
 संबाधमन्येसंप्राप्तानशेकुश्चलितुंरथाः
 अन्योन्यमध्येसमरेदोभ्यामुत्क्षिप्यदंशिताः २१४
 संह्रादमाणास्सबलाजघ्नुस्तत्रासिचर्मिणः
 अस्त्रैरन्येविनिर्भिन्नारक्तंवेमुर्हतायुधि २१५
 क्षरञ्जलानांसदृशाजलदानांसमागताः
 अन्योन्यबाणवर्षेणयुद्धदुर्दिनमाबभौ २१६
 एतस्मिन्नंतरेक्रुद्धःकालनेमिस्सदानवः
 अवर्धतसमुद्रौघैःपूर्यमाणइवांबुदः २१७
 तस्यविद्युल्लतापीडाःप्रदीप्ताशनिवर्षिणः
 गात्रैर्नगगिरिप्रख्यैर्विनिपेतुर्बलाहकाः २१८
 क्रोधान्निश्चसतस्तस्यभ्रूभेदस्वेदवर्षिणः
 साग्निस्फुलिगाःप्रततामुखान्निश्चैरुर्चिषः २१९
 तिर्यगूर्ध्वचगगनेववृधुस्तस्यबाहवः
 पर्वतादिवनिष्क्रांताःपंचास्याइवपन्नगाः २२०
 सोस्त्रजालैर्बहुविधैर्धनुर्भिःपरिघैरपि
 दिव्यमाकाशमावब्रेपर्वतैरुच्छ्रितैरिव २२१
 सोनिलोद्भूतवसनस्तस्थौसंग्रामलालसः
 संध्यातपग्रस्तशिलःसाक्षान्मेरुरिवाचलः २२२

ऊरुवेगप्रमथितैःशृंगशैलाग्रपादपैः
 अपातयद्देवगणान्वज्रेणेवमहागिरीन् २२३
 बाहुभिश्चसनिस्त्रिंशैश्छिन्नभिन्नशिरोरुहाः
 नशेकुश्चलितुं देवाःकालनेमिहतायुधि २२४
 मुष्टिभिर्निहताःकेचित्केचिच्चद्विदलीकृताः
 यक्षगंधर्वपतगाःसमहोरगकिन्नराः २२५
 तेनवित्रासिताःपेतुःसमरेकालनेमिना
 नशेकुर्यत्नवंतोपियत्नंकर्तुंविचेतसः २२६
 तेनशक्रःसहस्राक्षोऽस्पदितःशरबंधनैः
 निष्प्रयत्नःकृतःसंख्येचलितुंनशशाकह २२७
 निर्जलांभोदसदृशोनिर्जलार्णवसप्रभः
 निर्व्यापारःकृतस्तेनविपाशोवरुणोमृधे २२८
 रणेवैश्रवणस्तेनपरीतःकालरूपिणा
 विलपन्लोकपालेशस्त्याजितोधनदःक्रियां २२९
 यमःसर्वहरस्तेनमृत्युप्रहरणोरणे
 याम्यामवस्थांसंत्यज्यभीतःस्वांदिशमाविशत् २३०
 सलोकपालानुत्सार्यहत्वातेषांचकर्मतत्
 दिक्षुसर्वासुदेहंस्वंचतुर्धाविदधेतदा २३१
 सनक्षत्रपथंगत्वादिव्यंस्वर्भानुदर्शितं
 जहारलक्ष्मींसोमस्ययच्चास्यविषयंमहत् २३२
 चालयामासदीप्तांशुंधर्मद्वारासभास्करं
 शासनंचास्यविषयंजहारदिनकर्मच २३३
 सोग्निं देवमुखंजित्वाचकारात्ममुखाश्रयं
 वायुंचतरसाजित्वाचकारात्मवशानुगं २३४
 ससमुद्रात्समानीयसमस्ताःसरितोबलात्
 चकाराभिसुखावीर्यादेहभूताश्चसिंधवः २३५
 अपःस्ववशगाःकृत्वादिविजायाश्चभूमिजाः
 छादयामासजगतींसुगुप्तांधरणीधरैः २३६
 सस्वयंभूरिवाभातिमहाभूतपतिर्महान्
 सर्वलोकमयोदैत्यःसर्वलोकभयावहः २३७

सलोकपालैकवपुश्चंद्रसूर्यग्रहात्मवान्
 पावकानिलसंभूतोरराजयुधिदानवः २३८
 पारमेष्ठ्येस्थितःस्थानेलोकानांप्रभवोपमे
 तंतुष्टुवुदैत्यगणादेवाइवपितामहं २३९
 पंचतंनाभ्यवर्ततविपरीतेनकर्मणा
 वेदोधर्मःक्षमासत्यंश्रीश्चनारायणाश्रया २४०
 सतेषामनुपस्थानात्सक्रोधोदानवेश्वरः
 वैष्णवंपदमन्विच्छन्सगतोदेवतायतः २४१
 सददर्शसुपर्णस्थंशंखचक्रगदाधरं
 दानवानांविनाशायभ्रामयंतंगदांशुभां २४२
 सजलांभोदसदृशंविद्युत्सदृशवाससं
 आरूढंस्वर्णपत्राढ्यंखेचरंकाश्यपंखगं २४३
 दुष्टदैत्यविनाशायदृष्ट्वाखस्थमिवस्थितं
 दानवोविष्णुमक्षोभ्यंभभाषेक्षुब्धमानसः २४४
 अयंसरिपुरस्माकंपूर्वेषांप्राणनाशनः
 अर्णवावासिनश्चैवमधोश्चकैटभस्यच २४५
 अयंसरिपुरस्माकमसमःकिलकथ्यते
 अनेकसंयुगेनेनदानवाबहवोहताः २४६
 अयंसनिर्घृणोलोकेस्त्रीबालनिरपत्त्रपः
 येनदानवनारीणांसीमंतोद्वरणंकृतम् २४७
 अयंसविष्णुर्देवानांवैकुण्ठश्चदिवौकसाम्
 अनंतोभोगिनामंध्येस्वयंभूश्चस्वयंभुवः २४८
 अयंसनाथोदेवानामस्माभिर्विप्रकृष्यते
 अस्यक्रोधंसमासाद्यहिरण्यकशिपुर्हतः २४९
 अस्यच्छायामुपाश्रित्यदेवामखमुखेस्थिताः
 आज्यमंहर्षिभिर्दत्तमश्नुवंतित्रिधाहुतम् २५०
 अयंसनिधनेहेतुःसर्वेषाममरद्विषाम्
 अस्यचक्रप्रविष्टानिकुलान्यस्माकमाहवे २५१
 अयंसकिलयुद्धेषुसुरार्थेत्यक्तजीवितः
 सविभुस्तेजसायुक्तंचक्रंक्षिपतिशत्रुषु २५२

अयंसकालोदैत्यानांकालभूतेमयिस्थिते
 अतिक्रांतस्यकालस्यफलंप्राप्स्यतिकेशवः २५३
 दिष्ट्येदानींसमक्षमेविष्णुरेषसमागतः
 निष्पिष्टोबहुनासंख्येमय्येवप्रणशिष्यति २५४
 यास्याम्यपचितिंदिष्ट्यापूर्वेषामद्यसंयुगे
 इमन्नारायणंहत्वादानवानांभयावहम् २५५
 क्षिप्रमेवहनिष्यामिरणेमरगणानहम्
 जात्यंतरगतोप्येषबाधतेदानवान्मृधे २५६
 एषोनंतःपुराभूत्वापद्मनाभइतिश्रुतः
 जघानैकार्णवेघोरेतावुभौमधुकैटभौ २५७
 द्विधाभूतंवपुःकृत्वासिंहस्यार्द्धनरस्यच
 पितरंमेजघानैकोहिरण्यकशिपुंपुरा २५८
 शुभंगर्भमधत्तैनमदितिर्देवतारणिः
 त्रीन्लोकानाजहारैकःक्रममाणस्त्रिभिःक्रमैः २५९
 भूयस्त्वदानींसंप्राप्तेसंग्रामेतारकामये
 मयासहसमागम्यसदेवोविनशिष्यति २६०
 एवमुक्त्वाबहुविधंक्षिप्रंनारायणंरणे
 वाग्भिरप्रतिरूपाभिर्युद्धमेवाभ्यरोचयत् २६१
 क्षिप्यमाणोऽसुरेद्रेणचुकोपगदाधरः
 क्षमाबलेनमहतासस्मितंचेदमब्रवीत् २६२
 अल्पंदर्पबलंदैत्यस्थिरमक्रोधजंबलम्
 हतस्त्वंदर्पजैर्दोषैर्हित्वायोभाषसेक्षमाम् २६३
 अधमस्त्वंमममतोधिगेतत्तववाग्बलम्
 केतत्रपुरुषाःसंतियत्रगर्जतियोषितः २६४
 अहंत्वादैत्यपश्यामिपूर्वेषामार्गगामिनम्
 प्रजापतिकृतंसेतुंत्यक्त्वाकःस्वस्तिमान्भवेत् २६५
 अद्यत्वांनाशयिष्यामिदेवव्यापारघातकम्
 स्वेषुस्वेषुचस्थानेषुस्थापयिष्यामिदेवताः २६६
 एवंब्रुवतिवाक्यंतुमृधेश्रीवत्सधारिणि
 जहासदानवःक्रोधाद्धस्तांश्चक्रेणसायुधान् २६७

सबाहुशतमुद्यम्यसर्वायुधगणान्नणे
 क्रोधाद्विगुणरक्ताक्षोविष्णोर्वक्षस्यपातयत् २६८
 दानवाश्चापिसमरेमयतारपुरोगमाः
 उद्यतायुधनिस्त्रिंशाविष्णुमभ्यद्रवन्नणे २६९
 सताड्यमानोऽतिबलैर्दैत्यैःसर्वायुधोद्यतैः
 नचचालततयुद्धेकंप्यमानइवाचलः २७०
 संयुक्तश्चसुपर्णेनकालनेमिर्महासुरः
 सर्वप्राणेनमहतींगदामुद्यम्यबाहुभिः २७१
 घोरांज्वलंतीमुमुचेसंरब्धोगरुडोपरि
 कर्मणातेनदैत्यस्यविष्णुर्विस्मयमागमत् २७२
 तदातेनसुपर्णस्यपातितामूर्ध्नि सागदा
 सुपर्णव्यथितं दृष्ट्वाक्षतंचवपुरात्मनः २७३
 क्रोधसंरक्तनयनोवैकुण्ठश्चक्रमाददे
 व्यवर्द्धतचवेगेनसुपर्णेनसमंविभुः २७४
 भुजाश्चास्यव्यवर्धतव्याप्तवंतोदिशोदश
 विदिशश्चैवखंचापिगांचैवप्रतिपूरयन् २७५
 ववृधेसपुनर्लोकान्क्रांतुकामइवौजसा
 तंजयायसुरेन्द्राणांवर्द्धमानंनभस्तले २७६
 ऋषयःसहगंधर्वास्तुष्टुवुर्मधुसूदनम्
 सद्यांकिरीटेनलिखन्शिरसाभास्वरेणच २७७
 पद्भ्यामाक्रम्यवसुधांदिशःप्रच्छाद्यबाहुभिः
 सहस्रकरतुल्याभंसहस्रारमरिचयम् २७८
 दीप्ताग्निसदृशंघोरंदर्शनेनसुदर्शनम्
 सुवर्णरेणुपर्यतंवज्रनाभंभयावहं २७९
 मेदोस्थिमज्जरुधिरैःसिक्तंदानवसंभवैः
 अद्वितीयंप्रहरणंक्षुरपर्यतमंडलम् २८०
 स्रग्दाममालानिचितंकामगंकामरूपिणं
 स्वयंस्वयंभुवासृष्टंभयदंसर्वविद्विषाम् २८१
 दधाररोषेणाविष्टंनित्यमाहवदर्पितं
 क्षेपणाद्यस्यमुह्यंतिलोकाःसस्थाणुजंगमाः २८२

क्रव्यादानिचभूतानितृप्तिंयांतिमहामृधे
 तमप्रतिमकर्माणंसमानंसूर्यवर्चसा २८३
 चक्रमुद्यम्यसमरेकोपदीप्तोगदाधरः
 प्रणष्टंदानवंतेजःकुर्वाणंस्वेनतेजसा २८४
 चिच्छेदबाहूंस्तेनैवसमरेकालनेमिनः
 तच्चवक्त्रशतंघोरंसाग्निचूर्णाट्टहासिवै २८५
 तस्यदैत्यस्यचक्रेणप्रममाथबलाद्धरिः
 सच्छिन्नबाहुर्विशिरानप्राकंपतदानवः २८६
 कबंधावस्थितःसंख्येविशाखइवपादपः
 तंवितत्यमहापक्षौवायोःकृत्वासमंजवम् २८७
 उरसाताडयामासगरुडःकालनेमिनं
 सतस्यदेहोभिमुखोविबाहुःखात्परिभ्रमन् २८८
 निपपातदिवंत्यक्त्वाक्षोभयन्धरणीतलम्
 तस्मिन्निपतितेदैत्येदेवाःसर्षिगणास्तथा २८९
 साधुसाध्वितिवैकुण्ठंसमेताःप्रत्यपूजयन्
 अपरेयेतुदैत्यावैयुद्धेदृष्टपराक्रमाः २९०
 तेसर्वेबाहुभिव्याप्तानशेकुश्चलितुरणे
 कांश्चित्केशेषुजग्राहकांश्चित्कंठेष्वपीडयत् २९१
 चकर्तकस्यचिद्वक्त्रमध्येगृह्णात्तथापरम्
 तेगदाचक्रनिर्दग्धागतसत्वागतासवः २९२
 गगनाद्भ्रष्टसर्वांगानिपेतुर्धरणीतले
 तेषुसर्वेषुदैत्येषुहतेषुपुरुषोत्तमः २९३
 शक्रप्रियंततःकृत्वाकृतकर्मगदाधरः
 तस्मिन्विमर्देसंवृत्तेसंग्रामेतारकामये २९४
 तंचदेशंजगामाशुब्रह्मालोकपितामहः
 सर्वैर्ब्रह्मर्षिभिःसार्द्धंगंधर्वाप्सरसांगणैः २९५
 देवदेवंहरिदेवःपूजयन्वाक्यमब्रवीत्
 कृतंदेवमहत्कर्मसुराणांशल्यमुद्धृतम् २९६
 निधनेनचदैत्यानांवयंचपरितोषिताः
 योयंत्वयाहतोविष्णोकालनेमिर्महासुरः २९७

त्वामेतस्य ऋते ह्यस्मिन्शास्ताकश्चिन्नविद्यते
 एष देवान्परिभवन्ल्लोकांश्च सचराचरान् २६८
 ऋषीणां कदनं कृत्वामामपि प्रतिगर्जति
 तदनेन त्वदीयेन परितुष्टोऽस्मि कर्मणा २६९
 यदयं कालकल्पस्ते कालनेमिर्निपातितः
 तदा गच्छ स्वभद्रं ते गच्छामदिवमुत्तमाम् ३००
 ब्रह्मर्षयस्त्वां तत्रस्थाः प्रतीक्षन्ते सदोगताः
 कंचाहं तव दास्यामि वरं वरभृतां वर ३०१
 स्वस्थानस्थेषु देवेषु तेषां च वरदो भवान्
 निर्यातमेतत्त्रैलोक्यं स्फीतं निहतकंटकम् ३०२
 अस्मिन्नेव मृधे विष्णोः शक्राय सुमहात्मने
 एवमुक्तो भगवता ब्रह्मणा हरिरव्ययः ३०३
 देवान् शक्रमुखान्सर्वानुवाच शुभया गिरा
 विष्णुरुवाच
 श्रूयतां त्रिदशास्सर्वे यावन्तोत्र समागताः ३०४
 सुपर्णसहितैस्तत्र पुरस्कृत्य पुरंदरं
 अस्माभिः समरे सर्वैः कालनेमिमुखाहताः ३०५
 दानवा विक्रमोपेताः शक्रादपि महत्तराः
 अस्मिन्महति संग्रामे द्वावेव तु विनिस्सृतौ ३०६
 विरोचनस्तु दैतेयः स्वर्भानुश्च महाबलः
 स्वांदिशं भजतां शक्रो दिशं वरुण एव च ३०७
 याम्यां यमः पालयतामुत्तरां च धनाधिपः
 ऋक्षैः सह सदा योगं गच्छतां चंद्रमास्तथा ३०८
 अयमृतुमुखं सूर्यो भजतामयनैः सह
 आज्यभागाः प्रवर्ततां सदस्यैरभिपूजिताः ३०९
 हूयन्तामग्रयो विप्रैर्वेददृष्टेन कर्मणा
 देवाश्च बलिहोमेन स्वाध्यायेन महर्षयः ३१०
 श्राद्धेन पितरश्चैव तुष्टिं यांतु यथा सुखम्
 वायुश्च रतुमार्गस्थस्त्रिधा दीप्यतु पावकः ३११
 त्रयोवर्णाश्च लोकांस्त्रीस्तर्पयन्त्वात्मजैर्गुणैः

क्रतवःसंप्रवर्ततां दीक्षणीयैर्द्विजातिभिः ३१२
 दक्षिणाश्चोपपद्यतां याज्ञिकैश्च पृथक्पृथक्
 गाश्च सूर्यो रसान्सोमो वायुः प्राणांश्च प्राणिषु ३१३
 तर्पयन्तः प्रवर्ततामेते सोम्यैः स्वकर्मभिः
 यथा वदनुपूर्वेण महेंद्रमलयोद्भवाः ३१४
 त्रैलोक्यमातरः सर्वाः समुद्रं यातुसिंधवः
 दैत्येभ्यस्त्यज्यतां भीक्षुशांतिं व्रजत देवताः ३१५
 स्वस्तिवोस्तु गमिष्यामि ब्रह्मलोकं सनातनं
 स्वगृहे स्वर्गलोके वा संग्रामे वा विशेषतः ३१६
 विश्वस्तैश्च न गंतव्यं नित्यं क्षुद्राहिदानवाः
 छिद्रेषु प्रहरंत्येते न तेषां संस्थितिर्ध्रुवा ३१७
 सौम्यानां निजभावानां भवतामार्जवे मनः
 एवमुक्त्वा सुरगणान् विष्णुस्सत्यपराक्रमः ३१८
 जगाम ब्रह्मणा सार्द्धं ब्रह्मलोकं महायशाः
 देवानां महतीं प्रीतिमुत्पाद्य भगवान्प्रभुः ३१९
 एतदाश्चर्यमभवत्संग्रामे तारकामये
 दानवानां च विष्णोश्च यन्मां त्वं परिपृच्छसि ३२०
 इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखंडे पद्मोद्भवदेवासुरयुद्धे नामैकचत्वारिंशत्तमो-
 ऽध्यायः ४१

द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

भीष्म उवाच

श्रुतः पद्मोद्भवो ब्रह्मन्विस्तरेण त्वये रितः
 समासाद्भव माहात्म्यमुत्पत्तिं च गुहस्य च १
 श्रोतुमिच्छामि ते ब्रह्मन्यथाभूतः कृतं च यत्
 तारकश्च कथं भूतो दानवो बलवत्तरः २
 कार्तिकेयेन स ब्रह्मन्कथं ध्वस्तो महासुरः
 कथं रुद्रेण मुनयः प्रेषिता मंदरंगिरिम् ३
 कथं लब्धा उमा तत्र रुद्रेण परमेष्ठिना
 एतदाख्याहि मे सर्वं यथाभूतं महामुने ४

पुलस्त्यउवाच

कश्यपेनपुराप्रोक्तादितिर्देत्यारणिःशुभा
वज्रसारमयैश्चांगैःपुत्रोदेविभविष्यति ५
वज्रांगोनामपुत्रस्तुभविताधर्मवत्सलः
साचलब्धवरादेवीसुषुवेवज्रदुश्छिदम् ६
सजातमात्रएवाभूत्सर्वशास्त्रार्थपारगः
उवाचमातरंभक्त्यामातः किंकरवाण्यहम् ७
तस्योवाचततोहृष्टादितिर्देत्याधिपस्यतु
बहवोमेहताःपुत्राःसहस्राक्षेणपुत्रक ८
तेषामपचितिकर्तुंगच्छशक्रवधायतु
बाढमित्येवतांचोक्त्वाजगामत्रिदिवंबलात् ९
बध्वाततःसहस्राक्षंपाशेनामोघवर्चसा
मातुरंतिकमागच्छद्वयाधःक्षुद्रमृगंयथा १०
एतस्मिन्नंतरेब्रह्माकश्यपश्चमहातपाः
आगतौतत्रयत्रास्तांमातापुत्रावभीतकौ ११
दृष्ट्वातुतावुवाचेदंब्रह्माकश्यपएवच
मुंचैनंपुत्रदेवेद्रंकिमनेनप्रयोजनम् १२
अवमानोवधःप्रोक्तःपुत्रसंभावितस्यतु
अस्मद्वाक्येनयोमुक्तस्त्वद्धस्तान्मृतएवसः १३
परस्यगौरवान्मुक्तःशत्रूणाशत्रुराहवे
सजीवन्नेवहिमृतोदिवसेदिवसेपुनः १४
एतच्छ्रुत्वातुवज्रांगःप्रणतोवाक्यमब्रवीत्
नमेकृत्यमनेनास्तिमातुराज्ञाकृताहिमे १५
त्वंसुरासुरनाथोवैमान्यश्चप्रपितामहः
करिष्येत्वद्वचोदेवएषमुक्तःशतक्रतुः १६
तपसेमेरतिर्देवनिर्विघ्नतच्चमेभवेत्
त्वत्प्रसादेनभगवन्नित्युक्त्वाविररामह १७
तस्मिंस्तूष्णींस्थितेदैत्येप्रोवाचेदंपितामहः
ब्रह्मोवाच
तपस्त्वंकुरुमापन्नः सोस्मच्छासनसंस्थितः १८

अनयाचित्तशुद्ध्याहिपर्याप्तंजन्मनःफलम्
 इत्युक्त्वापद्मजःकन्यांससर्जायतलोचनाम् १९
 तामस्मैप्रददौदेवःपत्न्यर्थेपद्मसंभवः
 वरांगीतिचनामास्याःकृत्वायातःपितापहः २०
 वज्रांगोपितयासार्द्धजगामतपसेवनम्
 ऊर्ध्वबाहुस्सदैत्येंद्रोचरद्वर्षसहस्रकम् २१
 कालंकमलपत्राक्षःशुद्धबुद्धिर्महातपाः
 तावच्चाधोमुखःकालंतावत्पंचाग्निमध्यगः २२
 निराहारोघोरतपास्तपोराशिरजायत
 ततःसोतर्जलेचक्रेवासंवर्षसहस्रकम् २३
 जलांतरंप्रविष्टस्यतस्यपत्नीमहाव्रता
 तस्यैवतीरेसरसःस्थितासौमौनमाश्रिता २४
 निराहारंतपोघोरंप्रविवेशमहाद्युतिः
 तस्यांतपसिवर्तत्यामिंद्रश्चक्रेविभीषिकाम् २५
 गत्वातुमर्कटाकारस्तदाश्रमपदंमहत्
 ब्रसींचकर्षबलवान्गंधाद्यर्चाकरंडकम् २६
 ततस्तुसिंहरूपेणभीषयामासभामिनीम्
 ततोभुजंगरूपेणाप्यदशच्चरणद्वयम् २७
 तपोबलवशात्सातुनवध्यत्वंजगामह
 भीषिकाभिरनेकाभिःक्लेशयन्पाकशासनः २८
 विररामयदानैववज्रांगमहिषीतदा
 शैलस्यदुष्टतांमत्वाशापंदातुंसमुद्यता २९
 तांशापाभिमुखींदृष्ट्वाशैलःपुरुषविग्रहः
 उवाचतांवरारोहांवरांगींभीतलोचनः ३०
 शैलउवाच
 नाहंमहाव्रतेदुष्टःसेव्योहंसर्वदेहिनाम्
 विप्रियंतेकरोत्येषरुषितःपाकशासनः ३१
 एतस्मिन्नंतरेजातःकालोवर्षसहस्रकः
 तस्मिन्ज्ञात्वातुभगवान्कालेकमलसंभवः ३२
 तुष्टःप्रोवाचवज्रांगंतदागत्यजलाशयम्

ब्रह्मोवाच

ददामिसर्वकामंतउत्तिष्ठदितिनंदन ३३
एवमुक्तस्तदोत्थायसदैत्येन्द्रस्तपोनिधिः
उवाचप्रांजलिर्वाक्यंसर्वलोकपितामहम् ३४

वज्रांगउवाच

आसुरोमास्तुमेभावःसंतुलोकाममाक्षयाः
तपस्यभिरतिर्मेस्तुशरीरस्यास्यवर्तनम् ३५
एवमस्त्वितितंदेवोजगामस्वकमालयम्
वज्रांगोपिसमाप्तेतुतपसिस्थिरसंयमः ३६
संगंतुमिच्छन्स्वांभार्यानिददर्शाश्रमेस्वके
क्षुधाविष्टःसशैलस्यगहनंप्रविवेशह ३७
आदातुंफलमूलानिसचतस्मिन्व्यलोकयत्
रुदन्तींस्वांप्रियांदीनांतरुप्रच्छादिताननाम् ३८
तांविलोक्यततोदैत्यःप्रोवाचपरिसांत्वयन्

वज्रांगउवाच

केनतेपकृतंभद्रेयमलोकंयियासुना ३९
कंवाकामंप्रयच्छामिशीघ्रंप्रब्रूहिमानिनि
वरांग्युवाच

त्रासितास्म्यपविद्धास्मिताडितापीडितास्मिच ४०
रौद्रेणदेवराजेननष्टनाथेवभूरिशः

दुःखस्यांतमपश्यंतीप्राणांस्त्यक्तुंव्यवस्थिता ४१

पुत्रंमेतारकंदेहितस्माहुःखमहार्णवात्

एवमुक्तस्तुदैत्येन्द्रःकोपव्याकुललोचनः ४२

शक्तोपिदेवराजस्यप्रतिकर्तुमहासुरः

तपएवपुनश्चर्तुंव्यवस्यतमहाबलः ४३

ज्ञात्वातस्यतुसंकल्पंब्रह्माक्रूरतरंपुनः

आजगामत्वरायुक्तोयत्रासौदितिनंदनः ४४

ब्रह्मोवाच

किमर्थंपुत्रभूयस्त्वंकर्तुंनियममुद्यतः

तदहंतेपुनर्दधिकान्क्षितंपुत्रमोजसा ४५

वज्रांगउवाच

उत्थितेनमयादृष्टासमाधानात्त्वदाज्ञया
त्रासितेंद्रेणमामाहसावरांगीसुतार्थिनी ४६
पुत्रमेतारकंदेहितुष्टोमेत्वंपितामह

ब्रह्मोवाच

अलंतेतपसावीरमाक्लेशेदुस्तरेविश ४७
पुत्रस्तुतारकोनामभविष्यतिमहाबलः
देवसीमंतिनीनांतुधम्मिल्लकविमोक्षकः ४८
इत्युक्तोदैत्यनाथस्तुप्रणम्यप्रपितामहम्
गत्वातांनंदयामासमहिषींकर्षितांतराम् ४९
तौदंपतीकृतार्थौतुजग्मतुःस्वाश्रमंतदा
आहितंतुतदागर्भवरांगीवरवर्णिनी ५०
पूर्णवर्षसहस्रंतुदधारोदरएवहि
ततोवर्षसहस्रांतेवरांगीसाप्रसूयत ५१
जायमानेतुदैत्येतुतस्मिन्लोकभयंकरे
चचालसर्वापृथिवीप्रोद्धूताश्चमहार्णवाः ५२
चेलुर्धराधराश्चापिववुर्वाताश्चभीषणाः
जेपुर्जप्यंमुनिवरानेदुर्व्यालमृगाअपि ५३
जहौकांतिश्चंद्रसूर्यौनीहारच्छादितादिशः
जातेमहासुरेतस्मिन्सर्वेचापिमहासुराः ५४
आजग्मुर्हर्षितास्तत्रतथाचासुरयोषितः
जगुर्हर्षसमाविष्टाननृतुश्चाप्सरोगणाः ५५
ततोमहोत्सवेजातेदानवानांमहाद्युते
विषरणमनसोदेवाःसहेंद्राअभवंस्तदा ५६
वरांगीतुसुतंदृष्ट्वाहर्षेणापूरितातदा
बहुमेनेचदैत्येंद्रोविजातंतंतदातया ५७
जातमात्रस्तुदैत्येंद्रस्तारकश्चोग्रविक्रमः
अभिषिक्तोसुरैर्मुख्यैःकुजंभमहिषादिभिः ५८
सर्वासुरमहाराज्येपृथिवीतुलनक्षमे
सतुप्राप्तमहाराज्यस्तारकोनृपसत्तम ५९

उवाचदानवश्रेष्ठोयुक्तियुक्तमिदं वचः

तारकउवाच

शृणुध्वमसुराः सर्वे वाक्यं मम महाबलाः ६०
 वंशक्षयकरा देवाः सर्वेषामेव दानवाः
 अस्माकं जातिधर्मेण विरूढं वैरमक्षयम् ६१
 वयं तपश्चरिष्यामः सुराणां निग्रहाय तु
 स्वबाहुबलमाश्रित्य सर्व एव न संशयः ६२
 तच्छ्रुत्वा संमतं कृत्वा पारियात्रं ययौ गिरिं
 निराहारः पंचतपाः पत्रभुग्वारिभोजनः ६३
 शतं शतं समानां तु तपां स्येतान्यथा करोत्
 एवं तु कश्चित् देहेतपोराशित्वमागते ६४
 ब्रह्मागत्या हदैत्येन्द्रं वरं वरय सुव्रत
 सवब्रे सर्वभूतेभ्यो न मे मृत्युर्भवेदिति ६५
 तमुवाच ततो ब्रह्मा देहिनां मरणं ध्रुवम्
 यतस्ततोऽपि वरय मृत्युं यस्मान्न शं कसे ६६
 ततः संचिंत्य दैत्येन्द्रः शिशोर्वै सप्तवासरात्
 वब्रे महासुरो मृत्युं मोहितो ह्यवलेपतः ६७
 जगामोमित्युदाहृत्य ब्रह्मा दैत्यो निजं गृहम्
 अथाहमंत्रिणस्तूर्णं बलं मे संप्रयुज्यताम् ६८
 यदि वो मत्प्रियं कार्यं निग्राह्याः सुरसत्तमाः
 निगृहीतेषु मे प्रीतिर्जायते चातुलाऽसुराः ६९
 तारकस्य वचः श्रुत्वा ग्रसनो नाम दानवः
 सेनानी दैत्यराजस्य सज्जं चक्रे बलं च तत् ७०
 आहत्य भेरीं गंभीरा दैत्यानां हूय सत्वरः
 दशकोटीश्वरा दैत्या दैत्यानां चंडविक्रमाः ७१
 तेषामग्रे सरोजं भः कुजं भोनंतरो सुरः
 महिषः कुंजरो मेघः कालनेमिर्निमिस्तथा ७२
 मंथनोजंभकः शुम्भो दैत्येन्द्रादशनायकाः
 अन्ये च शतशस्तत्र पृथिवीतुलनक्षमाः ७३
 गरुडानां सहस्रेण चक्राष्टकविभूषितः

सकूबरपरीवारश्चतुर्योजनविस्तृतः ७४
 स्यंदनस्तारकस्यासीत्व्याघ्रसिंहखरार्वाभिः
 युक्त्वारथास्तुग्रसनजंभकौजंभकुंभिनां ७५
 मेघस्यद्वीपिभिर्युक्तःकूष्माण्डैःकालनेमिनः
 पर्वताभश्चतुर्दंष्ट्रोनिमेशैवमहागजः ७६
 शतहस्ततुरंगस्थोमंथनोनामदैत्यराट्
 जंभकस्तूष्णमारूढोगिरींद्राभंमहाबलः ७७
 शुंभोमेषंसमारूढोन्येप्येवंचित्रवाहनाः
 प्रचंडाश्चित्रवर्माणःकुंडलोष्णीषभूषिताः ७८
 तद्वलंदैत्यसिंहस्यभीमरूपं व्यजायत
 प्रमत्तमत्तमातंगतुरंगरथसंकुलम् ७९
 प्रतस्थेमरयुद्धायबहुपत्तिपताकिकम्
 एतस्मिन्नंतरेवायुर्देवदूतोऽसुरालये ८०
 दृष्ट्वातदानवबलंजगामेंद्रस्यशंसितुं
 सगत्वातुसभांदिव्यामहेंद्रस्यमहात्मनः ८१
 शशंसमध्येदेवानांतत्कार्यसमुपस्थितम्
 तच्छ्रुत्वादेवराजस्तुनिमीलितविलोचनः ८२
 बृहस्पतिमुवाचेदंवाक्यंकालेमहाभुजः
 इंद्रउवाच
 संप्राप्नोतिविमर्दोयंदेवानांदानवैःसह ८३
 कार्यंकिमत्रतद्ब्रूहिनीत्युपायोपबृंहितम्
 एतच्छ्रुत्वातुवचनंमहेंद्रस्यगिरांपतिः ८४
 इत्युवाचमहाभागोबृहस्पतिरुदारधीः
 बृहस्पतिरुवाच
 सामपूर्वाश्रुतानीतिश्चतुरंगापताकिनी ८५
 जिगीषतांसुरश्रेष्ठस्थितिरेषासनातनी
 सामभेदस्तथादानंदंङ्घ्रांगचतुष्टयम् ८६
 नसांत्वगोचरेलुब्धानभेद्यास्त्वेकधर्मिणः
 नदानमत्रसंसिद्ध्यैप्रसह्यैवापहारिणाम् ८७
 एकोभ्युपायोदंडोत्रभवतांयदिरोचते

एवमुक्तःसहस्राक्षएवमेतदुवाचह ८८
 कर्तव्यतांचसंचिंत्यप्रोवाचामरसंसदि
 इंद्रउवाच
 अवधानेनमेवाचंशृणुध्वंनाकवासिनः ८९
 भवंतोयज्ञभोक्तारोदिव्यात्मानोहिसान्वयाः
 स्वेमहिम्निस्थितानित्यंजगतःपालनेरताः ९०
 क्रियतांसमरोद्योगःसैन्यंसंयोज्यतांमम
 आहियंतांचशस्त्राणिपूज्यंतांशस्त्रदेवताः ९१
 वाहनानिविमानानियोजयद्ध्वंममेश्वराः
 यमंसेनापतिंकृत्वाशीघ्रमेवदिवौकसः ९२
 इत्युक्तास्समनह्यंतदेवानांयेप्रधानतः
 वाजिनामयुतेनाजौहेमघंटापरिष्कृतम् ९३
 नानाश्चर्यगुणोपेतंसंप्राप्तंदेवदानवैः
 रथंमातलिनायुक्तंदेवराजस्यदुर्जयम् ९४
 यमोमहिषमास्थायसेनाग्रेसमवर्तत
 चंडकिंकरवृंदेनसर्वतःपरिवारितः ९५
 कल्पकालोद्गतज्वालापूरितोम्बरगोचरः
 हुताशनस्त्वजारूढःशक्तिहस्तोव्यवस्थितः ९६
 पवनोऽडकुशहस्तश्चविस्तारितमहाजवः
 भुजगेंद्रसमारूढोजलेशोभगवान्स्वयम् ९७
 नरयुक्तेरथेदेवोराक्षसेशोवियच्चरः
 तीक्ष्णखड्गयुतोभीमःसमरेसमवस्थितः ९८
 महासिंहरथेदेवोधनाध्यक्षोगदायुधः
 चंद्रादित्यावश्विनौचचतुरंगबलान्विताः ९९
 सेनान्योदेवराजस्यदुर्जयाभुवनत्रये
 कोटयस्तास्त्रयस्त्रिंशद्देवदेवनिकायिनाम् १००
 हिमाचलाभेसितचारुचामरेसुवर्णपद्मामलसुंदरस्त्रजि
 कृताभिरामोज्वलकुंकुमांकुरेकपोललीलालिकदंबसंकुले १०१
 स्थितस्तदैरावणनामकुंजरे महामनाश्चित्रविभूषणांबरः
 विशालवज्रःसुवितानभूषितःप्रकीर्णकेयूरभुजंगमंडलः १०२

सहस्रदृग्वंदितपादपल्लवस्त्रिविष्टपेशोभतपाकशासनः
 तुरंगमातंगकुलौघसंकुलासितातपत्रद्ध्वजशालिनीच १०३
 बभूवसादुर्जयपत्तिसंतताविभातिनानायुधयोधदुस्तरा
 ततोश्चिनौचमरुतःससाध्याःसपुरंदराः १०४
 यक्षराक्षसगंधर्वादिव्यनानास्त्रपाणयः
 जघ्रुर्देत्येश्वरंसर्वेसंभूयतुमहाबलाः १०५
 नचैवास्त्राण्यसज्जंतगात्रेवज्जाचलोपमे
 अथोरथादवप्लुत्यतारकोदानवाधिपः १०६
 जघानकोटिशोदेवान्करपाष्णिभिरेवच
 हतशेषाणिसैन्यानिदेवानांविप्रदुद्रुवुः १०७
 दिशोभीतानिसंत्यज्यरणोपकरणानिच
 दृष्ट्वातान्विद्रुतान्देवांस्तारकोवाक्यमब्रवीत् १०८
 मावधिष्ठसुरान्दैत्यावज्जांगायचमंदिरे
 शीघ्रमानीयदर्शयतांबद्धान्पश्यत्वयंसुरान् १०९
 लोकपालांस्ततोदैत्योबद्ध्वाचंद्रमुखान्त्रणे
 सरुद्रान्सुदृढैःपाशैःपशुपालःपशूनिव ११०
 सभूयोरथमास्थायजगामस्वकमालयं
 सिद्धगंधर्वसंघुष्टंविपुलाचलमस्तकम् १११
 स्तूयमानोदितिसुतैरप्सरोभिःसुसेवितः
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवासुरसंग्रामेतारकजयोनामद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४२

त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच-
 प्रादुरासीत्प्रतीहारःशुभ्रचीनांशुकांबरः
 सजानुभ्यामर्हीगत्वापिहितास्यश्चपाणिना १
 उवाचानाविलंवाक्यमल्पाक्षरपरिष्कृतम्
 दैत्येन्द्रमर्कवृंदाभंविभ्रतंभास्वरंवपुः २
 कालनेमिःसुरान्बद्ध्वाप्रादायद्वारितिष्ठति
 सविज्ञापयतिस्थेयंक्ववंदिनिचयैःप्रभो ३

तन्निशम्याब्रवीद्वैत्यःप्रतीहारस्यभाषितम्
 यथेष्टंस्थीयतामेभिर्गृहंमेभुवनत्रयं ४
 केवलंवासवंत्वेकंमुंडयित्वाविमुच्यताम्
 सितवस्त्रपरिच्छन्नंशुनःपादेनचिह्नितम् ५
 एवंकृतेततोदेवादूयमानेनचेतसा
 जग्मुर्जगद्गुरुंद्रष्टुंशरणंकमलोद्भवम् ६
 विनिर्विरणास्तमासाद्यशिरोभिर्द्धरणींगताः
 तुष्टुवुःसुष्टुवर्णाढ्यैर्वचोभिःकमलासनम् ७
 देवाऊचुः-
 नमस्त्वोकारांकुरादिप्रसूतैविश्वस्थानानंतभेदस्यपूर्वम्
 संभूतस्यानंतरंसत्वमूलेसंहारेच्छोस्तेनमःसत्वमूर्ते ८
 व्यक्तीनांत्वामादिभूतमहिम्नाचास्मादस्मानभिधानाद्विचिंत्य
 द्यावापृथ्व्योरूद्ध्वल्लोकांस्तथाधश्चांडादस्मात्वंविभागंचकर्थ ९
 व्यक्तंमेरुर्यज्जरायुस्तवाभूदेवंविद्यस्त्वत्प्रणीतोवकाशः
 व्यक्तंदेवाजज्ञिरेयस्यदेहाद्देहस्यांतश्चारिणोदेहभाजः १०
 द्यौस्तेमूर्द्धालोचनेचंद्रसूर्यौव्यालाःकेशाःश्रोत्ररंध्रेदिशस्ते
 गात्रंयज्ञःसिंधवःसंधयोवैपादौभूमिस्तूदरंतेसमुद्राः ११
 मायाकारःकारणंत्वंप्रसिद्धोवेदैःशांतोज्योतिरर्कस्त्वमुक्तः
 वेदार्थेनत्वांविवृण्वंतिबुद्ध्याहत्पद्मांतःसंनिविष्टंपुराणम् १२
 त्वांचात्मानंलब्धयोगागृणंतिसारंख्यैर्याःस्ताःसप्तसूक्ष्माःप्रणीताः
 तासांहेतुर्याष्टमीचापिगीतातास्वंतस्थोजीवभूतस्त्वमेव १३
 दृष्ट्वामूर्तिस्थूलसूक्ष्मांचकारयेवैभावाःकारणेकेचिदुक्ताः
 संभूतास्तेत्वत्तएवादिसर्गेभूयस्तास्त्वांवासनांतेभ्युपेयाः १४
 त्वत्संकेतस्त्वंतरायोनिगूढःकालोमेयोध्वस्तसंख्याविकल्पः
 भावाभावाव्यक्तिसंहारहेतुःसोनंतस्त्वंतस्यकर्तानिधानम् १५
 स्थूलस्सर्वोर्नर्थभूतस्ततोन्वस्सोर्थस्सूक्ष्मोयोहितेभ्योपिगीतः
 स्थूलाभावाश्चावृतायैश्चतेषांतेभ्यःस्थूलस्त्वंपुराणेप्रणीतः १६
 भूतंभूतंभूतिमद्भूतभावंभावेभावेभावितंत्वंयुनक्ति
 युक्तंयुक्तंव्यक्तिभावान्निरस्यस्थानेस्थानेव्यक्तिवृत्तिकरोषि १७
 इत्थंदेवोव्यक्तिभाजांशरणयस्त्रातागोप्ताभावितोनंतमूर्तिः

विरेमुरमरास्तुत्वाब्रह्माणमितिकारणम् १८
 तस्थुर्मनोभिरिष्टार्थसंप्राप्तिप्रार्थनास्ततः
 एवंस्तुतोविरिंचिस्तुप्रसादंपरमंगतः १९
 अमरान्वरदोप्याहवामहस्तेननिर्दिशन्
 ब्रह्मोवाच-
 नारीवाभर्तृकाकस्माद्धस्तसंत्यक्तभूषणा २०
 नराजसेकुतश्शक्राम्लानवक्त्रसरोरुहः
 हुताशनवियुक्तोपिधूमेननविराजसे २१
 तृणौघेनप्रतिच्छन्नोदग्धदावश्चिरोषितः
 यमामयशरीरेणक्लिष्टोनाद्यविराजसे २२
 दंडेनालंबनेनेवकृष्टोयेनपदेपदे
 रजनीचरनाथत्वंकिंभीतइवभाषसे २३
 राक्षसेन्द्रकृतादानेत्वमरातिक्षतोयथा
 तनुस्तेवरुणोच्छुष्कापरीतस्येववह्निना २४
 विमुक्तरुधिरंचाथपदंत्वंप्रविलोकय
 वायोभवान्विचेतस्कःखड्गाग्रैरिवनिष्कृतः २५
 किंत्वंनतोसिधनदसंत्यज्येवकुबेरतां
 रुद्रास्त्रिशूलिनःसंतोऽविदध्वंबहुशूरतां २६
 भवतांकेनचाक्षिप्तातीव्रतानस्तदुच्यतां
 एवमुक्ताःसुरास्तेनब्रह्मणाब्रह्मवर्तिना २७
 वाचांप्रधानभूतत्वात्तेमारुतमचोदयन्
 अथशक्रमुखैर्देवैःपवनःप्रतिचोदितः २८
 प्राहदेवंचतुर्वक्त्रंभवान्वेत्तिचराचरं
 पुरहूतमुखाःसबलानिमिषाविजिताःप्रसभंकिलदैत्यशतैः २९
 क्रतवोविहिताभवतास्थितयेजगतांचमहाद्भुतचित्रगुणाः
 अपियज्ञकृतःश्रुतकामफलाविहिताऋषयस्ततएवपुरः ३०
 अपिनाकमभूत्किलयज्ञभुजांभवतोविनियोगवशात्सततम्
 अपथृत्यविमानगणंसकृतोदनुजेनमहाकरभूमिसमः ३१
 कृतवानसिसर्वगुणातिशयंयमशेषमहीधरराजतया
 मखभूषितमंशुमतामवधिंसुरधामगिरिगगनेपिसदा ३२

अधिवासविहारविधानुचितोदनुजेनपरिष्कृतशृंगतटः
 प्रविलम्बितरत्नगुहानिवहोबहुदैत्यसमाश्रयतांगमितः ३३
 असुरस्यचतस्यभयेनगतंसविषादशरीरनिमित्ततया
 उपभोग्यतयाधिकृतंसुचिरंविमलद्युतिपूरितदिग्वदनं ३४
 भवतैवविनिर्मितमादियुगेसुरहेतिसमूहवरंकुलिशं
 दितिजस्यशरीरमवाप्यगतंशतधामतिभेदमिवाल्पविदः ३५
 बाणैश्चयुधिविद्धांगाद्वारिद्वैर्निदर्शिताः
 लब्धप्रवेशाःकृच्छ्रेणवयंतस्यामरद्विषः ३६
 सभायाममरादेवप्रकृष्योपनिवेशिताः
 वेत्रहस्तैरजल्पंतस्तथोपहसिताःपरैः ३७
 महार्थाःसिद्धसर्वार्थाभवंतःस्वल्पभाषिणः
 शास्त्रयुक्तमथब्रूतमामराबहुभाषिणः ३८
 सभेयदैत्यसिंहस्यनशक्रस्यविशृंखला
 वदद्भिरितिदैत्यस्यप्रेष्यैर्विहसिताबहु ३९
 ऋतवोमूर्तिमंतश्चाप्यहर्निशमुपासते
 कृतापराधंसत्रासनत्यजंतिकथंचन ४०
 तंत्रीलयनयोपेतंसिद्धगंधर्वकिन्नरैः
 सरागमुपधाविष्टंगीयतेतस्यवेश्मसु ४१
 कृताकृतोपकरणैर्मित्रादिगुरुलाघवः
 शरणागतसंत्यागीत्यक्तसत्यप्रतिश्रयः ४२
 इतिनिशेषमथवानिशेषकेनशक्यते
 तस्याविनयमारुव्यातुंस्त्रष्टातत्रपरायणम् ४३
 इत्युक्त्वाव्यरमद्वायुःशनैर्देवविचेष्टितं
 सुरानुवाचभगवांस्ततःस्मितमुखांबुजः ४४
 ब्रह्मोवाच
 अवध्यस्तारकोदैत्यःसर्वैरपिसुरासुरैः
 यस्यवध्यस्सनाद्यापिजातस्त्रिभुवनेपुमान् ४५
 मयासवरदानेनछंदयित्वानिवारितः
 तपसःसांप्रतराजात्रैलोक्यदहनात्मकः ४६
 सतुवव्रेवधंदैत्यश्शिशुतःसप्तवासरात्

सतुसप्तदिनोबालःशंकराद्योभविष्यति ४७
 तारकस्यनिहंतासभास्कराभोभविष्यति
 सांप्रतंचाप्यपत्नीकःशंकरोभगवान्प्रभुः ४८
 हिमाचलस्यदुहितायाचदेवीभविष्यति
 तस्याःसकाशाद्यःसूनुररण्याःपावकोयथा ४९
 जनयिष्यतितंप्राप्यतारकोनभविष्यति
 मयाऽभ्युपायःकथितोयथैषहिभविष्यति ५०
 शेषंचाप्यस्यविभवंविभजध्वमनंतरं
 स्तोककालंप्रतीक्षध्वंनिर्विशंकेनचेतसा ५१
 इत्युक्तास्त्रिदशास्तेनसाक्षात्कमलयोनिना
 जग्मुस्तेप्रणिपत्येशंयथायोगंदिवौकसः ५२
 ततोयातेषुदेवेषुब्रह्मालोकपितामहः
 निशांसस्मारभगवांस्तांदैवींपूर्वसंभवां ५३
 ततोभगवतीरात्रिरुपतस्थेपितामहं
 तांविक्तेसमालोक्यब्रह्मोवाचविभावरीम् ५४
 ब्रह्मोवाच-
 विभावरिमहत्कार्यंदेवानांसमुपस्थितं
 तत्कर्तव्यंत्वयादेविशृणुकार्यस्यनिश्चयं ५५
 तारकोनामदैत्येन्द्रः सुरशत्रुरनिर्जितः
 तस्याभवायभगवान्जनयिष्यतिचेश्वरः ५६
 सुतंसभवितातस्यतारकस्यांतकःकिल
 शंकरस्याभवत्पत्नीसतीदक्षसुतातुया ५७
 सापितुःकुपितादेवीकस्मिंश्चित्कारणांतरे
 भवित्रीहिमशैलस्यदुहितालोकभाविनी ५८
 विरहेणहरस्तस्यामत्वाशून्यंजगत्त्रयं
 सतस्यहिमशैलस्यकंदरेसिद्धसेविते ५९
 प्रतीक्षमाणस्तज्जन्मकिंचित्कालंनिवत्स्यति
 तयोःसुतप्तपसोर्भवितायोमहान्सुतः ६०
 भविष्यतिसदैत्यस्यतारकस्यविनाशकः
 जातमात्राचसादेवीस्वल्पसंज्ञेवभामिनी ६१

विरहोत्कंठितागाढंहरसंगमलालसा
 तयोःसुतप्ततपसोःसंयोगःस्याच्छुभावहः ६२
 ततस्ताभ्यांतुजनितःस्वल्पोवाक्कलहोभवेत्
 ततस्तुसंशयोभूयस्तारकस्यचदृश्यते ६३
 तयोःसंयुक्तयोस्तस्मात्सुरतासक्तिकारणे
 विघ्नत्वयाविधातव्यंयथाताभ्यांतथाशृणु ६४
 गर्भस्थमेवतन्मातुःस्वेनरूपेणसंज्ञया
 ततोविहस्यशर्वस्तांविषरणोनर्मपूर्वकं ६५
 भर्त्सयिष्यतितांदेवींततःसाकुपितासती
 प्रयास्यतितपश्चर्तुंततःसातपसायुता ६६
 जनयिष्यतितंशर्वादमितद्युतिमंडलं
 संभविष्यतिहंतासौसुरारीणामसंशयम् ६७
 त्वयापिदानवादेविहंतव्यालोकदुर्जयाः
 यावत्सुरेश्वरीदेहसंक्रांतगुणसंचया ६८
 तत्संगमेनतावत्त्वदैत्यान्हंतुंनशक्यसे
 एवंकृतेतपस्तप्त्वात्वयासर्वकरिष्यति ६९
 समाप्तनियमादेवियदाचोमाभविष्यति
 तदास्वमेवसारूपंशैलजाप्रतिपत्स्यते ७०
 तदात्वयापिसहिताभवानीसाभविष्यति
 रूपांशेनतुसंयुक्ताउमायास्त्वंभविष्यसि ७१
 एकानंशेतिलोकस्त्वांवरदेपूजयिष्यति
 भेदैर्बहुविधाकारैःसर्वगांकामसाधिनीम् ७२
 ओंकारवक्त्रागायत्रीत्वमितिब्रह्मवादिभिः
 आक्रांतैरूर्जिताकाराराजभिश्चमहाभुजैः ७३
 त्वंभूरितिविशांमाताशूद्रैश्शैवेतिपूजिता
 क्षांतिर्मुनीनामक्षोभ्यादयानियमिनामपि ७४
 त्वंमहोपायसंदेहोनीतिर्नयविसर्पिणाम्
 परिचित्तिस्त्वमर्थानांत्वमीहाप्राणिहृच्छया ७५
 त्वंमुक्तिस्सर्वभूतानांत्वंगतिःसर्वदेहिनाम्
 रतिस्त्वंरतचित्तानांप्रीतिस्त्वंतृदिदेहिनाम् ७६

त्वंकीर्तिःसत्यभूतानांत्वंशांतिर्दुष्टकर्मणाम्
 त्वंभ्रांतिःसर्वभूतानांत्वंगतिःक्रतुयाजिनाम् ७७
 जलधीनांमहावेलात्वंचलीलाविलासिनी
 प्रियकंठग्रहानंददायिनीत्वंविभावरी ७८
 इत्यनेकविधैर्देवीरूपैर्लोकेत्वमर्चिता
 येत्वांस्तोष्यंतिवरदेपूजयिष्यंतिचापिये ७९
 तेसर्वकामानाप्स्यंतिनियतानात्रसंशयः
 इत्युक्तातुनिशादेवीतथेत्युक्त्वाकृताञ्जलि ८०
 जगामत्वरितातूर्णगृहंहिमगिरेर्महत्
 तत्रासीनांमहाहर्म्यैरत्नभित्तिसमाश्रयाम् ८१
 ददर्शमेनामापाण्डुच्छविवक्त्रसरोरुहाम्
 किञ्चित्क्षामांमुखोदग्रस्तनभारावनामिताम् ८२
 महौषधिगणाबद्धमंत्रराजनिषेविताम्
 उदूढकनकोन्नद्धजीवरक्षामनोरमाम् ८३
 मणिदीपगणज्योतिर्महालोकप्रकाशिते
 प्रकीर्णबहुसिद्धार्थमनोज्ञपरिचारके ८४
 शुद्धचीनांशुकच्छत्रभूशय्यास्तरणोज्ज्वले
 धूपामोदमनोरम्येसञ्जसर्वोपयोगिके ८५
 ततःक्रमेणदिवसेगतेदूरंविभावरी
 विजृम्भितसुखोदकेततोमेनामहागृहे ८६
 प्रसुप्तप्रायपुरुषेनिद्राभूतोपचारके
 स्फुटालोकेशशभृतिभ्रान्तरात्रिविहंगमे ८७
 रजनीचरसंचारभूतैरावृतचत्वरे
 गाढकंठग्रहालग्नेशुभगोष्ठजनेततः ८८
 किञ्चिदाकुलतांप्राप्तेमेनानेत्रांबुजद्वये
 आविवेशमुखेरात्रिःसुखमद्भुतसंगमा ८९
 उन्मादायजगन्मातुःक्रमेणजठरांतरे
 आविवेशातुलंजन्ममन्यमानाकदातुवै ९०
 अरंजयद्गृहंदेव्यागुहारण्येविभावरी
 ततो जगत्यानिर्वाणहेतुर्हिमगिरिप्रिया ९१

ब्राह्मेमुहूर्तेसुभगेप्रासूयतगुहारणिं
 तस्यांतुजायमानायांजंतवःस्थाणुजंगमाः ६२
 अभवन्सुखिनःसर्वेसर्वलोकनिवासिनः
 नारकाणामपितदासुखंस्वर्गसममहत् ६३
 अभवत्कूरसत्वानांचेतःशांतंचदेहिनाम्
 ज्योतिषामपितेजस्तुसुतरांचाभवत्तदा ६४
 वनाश्रिताश्चोषधयःस्वादवंतिफलानिच
 गंधवंतिचमाल्यानिविमलंचनभोभवत् ६५
 मारुतश्चसुखस्पर्शोदिशश्चसुमनोहराः
 ऋतूद्भूतफलायोगपरिपाकगुणोज्ज्वला ६६
 अभवत्पृथिवीदेवीशालिमालाकुलापिच
 तपांसिदीर्घचीर्णानिमुनीनांभावितात्मनाम् ६७
 तस्मिन्गतानिसाफल्यंकालेनिर्मलचेतसाम्
 विस्मृतानिचशास्त्राणिप्रादुर्भावंप्रपेदिरे ६८
 प्रभावस्तीर्थमुख्यानांतदापुण्यतमस्त्वभूत्
 अंतरिक्षेमराश्चासन्विमानेषुसहस्रशः ६९
 समहेंद्रजलाधीशवायुवह्निपुरोगमाः
 पुष्पवृष्टिंप्रमुमुचुस्तस्मिंस्तुहिनभूधरे १००
 जगुर्गंधर्वमुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः
 मेरुप्रभृतयश्चापिमूर्तिमंतोमहाचलाः १०१
 तस्मिन्महोत्सवेप्राप्तेदिव्याः प्रसृतपाणयः
 सागरास्सरितश्चैवसमाजग्मुश्चसर्वशः १०२
 हिमशैलोभवल्लोकेतदासर्वैश्चराचरैः
 संसेव्यश्चाधिगम्यश्चाश्रयश्चाचलोत्तमः १०३
 अनुभूयोत्सवंदेवाजग्मुःस्वान्निलयास्तदा
 देवनागेंद्रगंधर्वशैललीलावतीगरैः १०४
 हिमशैलसुतादेवीत्वहंपूर्विकयाततः
 क्रमेणबुद्धिमानिताविद्याञ्चानलसैर्बुधैः १०५
 क्रमेणरूपसौभाग्यप्रबोधैर्भुवनत्रये
 संपूर्णलक्षणाजाताहिमालयसुतातथा १०६

एतस्मिन्नंतरे शक्रो नारदं देवसंमतम्
 देवर्षिमथ सस्मारकार्यसाधनतत्परः १०७
 सतु शक्रस्य विज्ञायकांक्षितं भगवांस्तदा
 आजगाम मुदा युक्तो महेंद्रस्य निवेशनम् १०८
 तंतुदृष्ट्वा सहस्राक्षः समुत्थाय महासनात्
 यथार्हेण तु पाद्येन पूजयामास वासवः १०९
 शक्रप्रणिहितां पूजां प्रतिगृह्य यथाविधि
 नारदः कुशलं देवमपृच्छत्पाकशासनम् ११०
 पृष्ट्वा च कुशलेशक्रः प्रोवाच वचनं प्रभुः
 इंद्र उवाच-
 कुशलस्यांकुरस्तावत्संवृत्तो भुवनत्रये १११
 तत्फलोद्भवसंपत्तौ त्वं मया विदितो मुने
 वेत्स्येव तत्समस्तं त्वं तथापि परिचोदितः ११२
 निर्वृतिं परमां याति निवेद्यार्थसुहृजने
 तद्यथा शैलजा देवी योग्यायात्पिनाकिना ११३
 शीघ्रं तथोद्यमः सर्वैरस्मत्पक्षैर्विधीयताम्
 अवगम्यार्थमखिलं तत्र आमंत्र्य नारदः ११४
 शीघ्रं जगाम भगवान् हिमशैलनिकेतनम्
 तत्र द्वारे सविप्रेन्द्रश्चित्रवेत्रलताकुले ११५
 वंदितो हिमशैलेन निर्गतेन पुरोमुनिः
 सह प्रविश्य भवनं भुवो भूषणतांगतम् ११६
 निवेदिते स्वयं हैमे हिमशैलेन विस्तृते
 महासने मुनिवरो निषसादा तुलद्युतिः ११७
 यथार्हमर्घ्यपाद्यं च शैलस्तस्मै न्यवेदयेत्
 मुनिः स प्रतिजग्राह तमर्घ्यं विधिवत्तदा ११८
 गृहीतार्घ्यं मुनिश्रेष्ठमपृच्छत् श्लक्ष्णया गिरा
 कुशलं तपसः शैलः शनैः फुल्लाननांबुजः ११९
 मुनिरप्यद्रिराजानमपृच्छत् कुशलं तदा
 नारद उवाच-
 अहो धर्मोचितस्तेऽस्ति संनिवेशो महागिरे १२०

पुथुत्वंमनसातुल्यंकंदराणांतवानघ
 गुरुत्वंतेगुणौघानांस्थावरादतिरिच्यते १२१
 प्रसन्नताचतोयस्यमुनिभ्यश्चाधिकातव
 नलक्षयामःशैलेन्द्रकुत्राविनयितास्थिता १२२
 नानातपोभिर्मुनिभिर्ज्वलनार्कसमप्रभैः
 पावनैःपावितो नित्यंत्वंकंदरसमाश्रयैः १२३
 अवमत्यविमानानिस्वर्गवासविरागिणः
 पितुर्गृहइवासीनादेवगंधर्वकिन्नराः १२४
 अहोधन्योसिशैलेन्द्रयस्यतेकंदरंहरः
 अध्यास्तेलोकनाथोहिरामध्यानपरायणः १२५
 इत्युक्तवतिदेवर्षीनारदेसादरंगिरा
 हिमशैलस्यमहिषीमेनामुनिदिदृक्षया १२६
 अनुयातादुहित्रातुस्वल्पालिपरिचारिका
 लज्जाप्रणयनम्राङ्गीप्रविवेशनिकेतनम् १२७
 यत्रस्थितोमुनिवरःशैलेनसहितोवशी
 तंदृष्ट्वातेजसोराशिंमुनिंशैलप्रियातदा १२८
 ववंदेगूढवदनापाणिपद्मकृताञ्जलि
 तां विलोक्यमहाभागां देवर्षिरमितद्युतिः १२९
 आशीर्भिरमृतोद्गाररूपाभिस्तां व्यवर्द्धयत्
 ततो विस्मितचित्तातुहिमवद्गिरिपुत्रिका १३०
 एक्षिष्टनारदं देवीमुनिमद्भुतरूपिणम्
 एहिवत्सेतिसाप्युक्ताऋषिणास्त्रिगंधयागिरा १३१
 कंठे गृहीत्वा पितरमङ्गे सातु समाविशत्
 उवाचमातातां देवीमभिवंदयपुत्रिके १३२
 भगवंतंतपोधन्यंपतिमाप्स्यसिसंमतम्
 इत्युक्तातुततो मात्रावस्त्रेणपिहितानना १३३
 किंचित्कंपितमूर्द्धातुवाक्यंनोवाचकिंचन
 ततःपुनरुवाचेदंवाक्यंमातासुतांतदा १३४
 वत्सेवंदयदेवर्षिततोदास्यामितेशुभम्
 रत्नक्रीडनकरम्यंस्थापितंयच्चिरंमया १३५

इत्युक्त्वासाततोवेगादुद्गत्यचरणौतदा
 ववंदेमूर्धिसंधायपाणिपंकजकुड्मलम् १३६
 कृतेतुवंदनेतस्यामातासखिमुखेनतु
 चोदयामासशनकैस्तस्याःसौभाग्यदर्शिताम् १३७
 शरीरलक्षणानांचपरिज्ञानायकौतुकात्
 स्त्रीस्वभावात्स्वदुहितुश्चिंतांहृदिसमुद्बहन् १३८
 ज्ञात्वातदिंगितंशैलोमहिष्यात्दृदयेनतु
 अनुदीर्णाकृतिर्मेनेरम्यमेतदुपस्थितम् १३९
 चोदितःशैलमहिषीसख्यामुनिवरस्ततः
 स्मिताननोमहाभागोवाक्यंप्रोवाचनारदः १४०
 नजातोस्याःपतिर्भद्रैलक्षणैश्चविवर्जितः
 उत्तानहस्तासततंचरणैर्व्यभिचारिभिः १४१
 सुच्छायास्याभविष्येयंकिमन्यद्बहुभाष्यते
 श्रुत्वैतत्संभ्रमाविष्टोध्वस्तधैर्योहिमाचलः १४२
 नारदंप्रत्युवाचाथसाश्रुकंठोमहागिरिः
 हिमवानुवाच-
 संसारस्यातिदोषस्यदुर्विज्ञेयागतिर्यतः १४३
 सृष्ट्याचावश्यभाविन्याकेनाप्यतिशयात्मना
 कर्त्राप्रणीतामर्यादास्थितासंसारिणामियम् १४४
 योजायतेहियद्वीजाज्जनितुःसोर्थसाधकः
 जनिताचापिजातस्यनकश्चिदितिचस्फुटम् १४५
 स्वकर्मणैवजायंतेविवधाभूतजातयः
 अंडजोह्यंडजाज्जातःपुनर्जायेतमानवः १४६
 मानुषोपिसरीसृप्यांमानुषत्वेनजायते
 तत्रापिजातौश्रेष्ठायंधर्मस्योत्कर्षणेनतु १४७
 अपुत्रजन्मनःशेषाःप्राणिनःसमवस्थिताः
 मनुजास्तत्रसुतरानयेनसहधर्मिणः १४८
 क्रमेणाश्रमसंप्राप्तिर्ब्रह्मचारिव्रतादनु
 तस्यकर्तुर्नियोगेनसंसारोयेनवर्धितः १४९
 संसारस्यहिनोत्पत्तिःसर्वेस्युर्यदिनिर्गृहाः

कर्त्रातुशास्त्रेषुसदासुतलाभःप्रशंसितः १५०
 प्राणिनांमोहनार्थायनरकत्राणकारणात्
 स्त्रियाविरहितासृष्टिर्जतूनांनोपपद्यते १५१
 स्त्रीजातिस्तुप्रकृत्यैवकृपणादैन्यभागिनी
 शास्त्रालोचनसामर्थ्याद्वृषितंतासुकर्तृणा १५२
 तस्यांनोपरिभावज्ञाभवेदेतिचवेधसा
 शास्त्रेषूक्तमसंदिग्धंबहुवारंमहाफलं १५३
 दशपुत्रसमाकन्यायापिस्याच्छीलवर्जिता
 वाक्यमेतत्फलभ्रष्टंपुंसांग्लानिकरंफलं १५४
 कन्याहिकृपणाशोच्यापितुर्दुःखविवर्द्धिनी
 यापिस्यात्पूर्णसर्वार्थापतिपुत्रसमन्विता १५५
 किंपुनर्दुर्भगाहीनापतिपुत्रधनादिभिः
 त्वंचोक्तवान्सुतायामेशरीरेदोषसंग्रहम् १५६
 अहोमुह्यामिशुष्यामिग्लामिसीदामिनारद
 अयुक्तमपिवक्तव्यमप्राप्यमपिसांप्रतम् १५७
 अनुग्रहायमेच्छिन्धिदुःखंकन्याश्रयंमुने
 परिच्छिन्नेप्यसंदिग्धेमनःपरिभवाश्रयात् १५८
 तृष्णामुष्णातिनिष्णातंफललोभाश्रयात्पुनः
 स्त्रीणांहिपरमंजन्मकुलानामुभयात्मनाम् १५९
 इहामुत्रसुखायोक्तंसत्पतिप्राप्तिसंज्ञितम्
 दुर्लभत्वात्सतःस्त्रीणांविगुणोपिपतिःकिल १६०
 नप्राप्यतेविनापुण्यैःपतिर्नार्याःकदाचन
 यतोनिस्साधनोधर्मःपरिणामोत्थितारतिः १६१
 धनंजीवितपर्यंतंपत्यौनार्याःप्रतिष्ठितम्
 निर्द्धनोदुर्मुखोमूर्खःसर्वलक्षणवर्जितः १६२
 दैवतंपरमंनार्याःपतिरुक्तःसदैवहि
 त्वयादेवर्षिणाप्रोक्तंनजातोस्याःपतिःकिल १६३
 एतद्द्वौर्भाग्यमतुलमसंख्यंचदुरुद्धहम्
 चराचरेभूतसर्गेचिंतासाव्यापिनीमुने १६४
 सनजातइतिश्रुत्वाममेदंव्याकुलंमनः

मनुष्यदेवजातीनांशुभाशुभनिवेदकम् १६५
 लक्षणंहस्तपादाभ्यांलक्षणंविहितंकिल
 सेयमुत्तानहस्तेतित्वयोक्तामुनिपुंगव १६६
 उत्तानहस्तताप्रोक्तायाचतामेवनित्यका
 शुभोदयानांधन्यानांकदाचित्प्रयच्छताम् १६७
 सुच्छाययास्याश्चरणौत्वयोक्तौव्यभिचारिणौ
 तत्रापिश्रेयसीह्याशामुनेनप्रतिभातिनः १६८
 शरीरलक्षणाश्चान्येपृथक्फलनिवेदिनः
 इत्युक्त्वाविरतेशैलेमहादुःखविचारिणि १६९
 स्मितपूर्वमुवाचेदंनारदोदेवपूजितः
 नारदउवाच-
 हर्षस्थानेचमहतित्वयादुःखंनिरुच्यते १७०
 अपरिच्छिन्नवाक्यार्थोमोहंयासिमहागिरे
 इमांशृणुगिरंमत्तोरहस्यपरिनिष्ठिताम् १७१
 समाहितोमहाशैलमयोक्तस्यविचारणाम्
 नजातोस्याःपतिर्देव्यायन्मयोक्तंहिमाचल १७२
 सनजातोमहादेवोभूतभव्यभवोद्भवः
 शरण्यःशाश्वतःशास्ताशंकरःपरमेश्वरः १७३
 ब्रह्मरुद्रेन्द्रमुनयोगर्भजन्मजरार्दिताः
 तस्यतेपरमेशस्यसर्वेक्रीडनकागिरे १७४
 ब्रह्मांडतस्तदिच्छातःसंभूतोभुवनप्रभुः
 आत्मनोनविनाशोस्तिस्थावरांतेपिभूधर १७५
 संसारेजायमानस्यम्रियमाणस्यदेहिनः
 नश्यतेदेहएवात्रनात्मनोनाशउच्यते १७६
 ब्रह्मादिस्थावरांतोयंसंसारोयःप्रकीर्तितः
 सजन्ममृत्युदुःखार्तोह्यनिशंपरिवर्तते १७७
 महादेवोचलःस्थाणुर्नजातोजनकोजरः
 भविष्यतिपतिःसोस्याजगन्नाथोनिरामयः १७८
 यदुक्तंचमयादेवीलक्षणैर्वर्जितातव
 शृणुतस्यापिवाक्यस्यसम्यक्त्वेनविचारणम् १७९

लक्षणं दैविको ह्यंकः शरीरावयवाश्रयः
सचायुर्धनसौभाग्यपरिणामप्रकाशकः १८०
अनंतस्याप्रमेयस्यसौभाग्यस्यतुभूधर
नैवांकोलक्षणकारः शरीरे संविधीयते १८१
अतोस्यालक्षणं गात्रेशैलनास्ति महामते
यद्वाहमुक्तवानस्याउत्तानकरतासदा १८२
उत्तानोवरदः पाण्डिरेषदेव्याः सदैवतु
सुरासुरमुनिव्रातवरदात्रीभविष्यति १८३
यच्च प्रोक्तं मया पादौ सुच्छायौ व्यभिचारिणौ
मत्तः शृणुत्वमस्यापि व्याख्योक्तिं शैलसत्तम १८४
चरणौ पद्मसंकाशौ स्वच्छावस्थानखोज्वलौ
सुरासुराणां नमतां किरीटमणिकांतिभिः १८५
विचित्रवर्णैः पश्यद्भिः सुच्छायौ प्रतिबिंबितौ
एषाभार्याजगद्भर्तुर्वृषांकस्य महीधर १८६
जननी सर्वलोकस्य संभूता भूतभाविनी
शिवेयं पावनायैव त्वत्क्षेत्रे पावनद्युतिः १८७
तद्यथा शीघ्रमेवैषा योगं यायात्पिनाकिनः
तथाविधेयं विधिवत्त्वया शैलेन्द्रसत्तम १८८
अस्त्यत्र हिमहत्कार्यं देवानां हिमभूधर
एवं श्रुत्वा तु शैलेन्द्रो नारदात्सर्वमेव हि १८९
स्वमात्मानं पुनर्जातं मेने मेनापतिस्तदा
उवाच चापि संहृष्टो नारदं तु हिमाचलः १९०
दुस्तरान्नरकाद्घोरादुद्धृतोस्मित्वया विभो
पातालादहमुद्धृत्य सप्तलोकाधिपः कृतः १९१
हिमाचलोस्मि विख्यातस्त्वयामुनिवराधुना
हिमाचलाच्छतगुणां प्रापितोस्मि समुन्नतिं १९२
आनंदादेवचाहारिहृदयं मे महामुने
नाध्यवस्यति कृत्यानां विभागप्रविचारणम् १९३
भवद्विधानां नियतममोघं दर्शनं मुने
भवद्भिरेव हि प्रोक्तं निवासायात्मरूपिणाम् १९४

मुनीनां देवतानां च स्वयं कर्तास्मि कल्मषम्
तथापि वस्तुन्येकस्मिन्नाज्ञामेसंप्रदीयताम् १६५
इत्युक्तवति शैलेन्द्रे सतदाहर्षनिर्भरः
उवाच नारदो वाक्यं कृतं सर्वमिति प्रभो १६६
सुरकार्ये स एवार्थस्तवापि सुमहत्तरः
इत्युक्त्वा नारदः शीघ्रं जगाम त्रिदिवं ततः १६७
स गत्वा देवभवनं महेन्द्रं संददर्श ह
ततो नुरूपे समुनिरुपविष्टो महासने १६८
पृष्टः शक्रेण प्रोवाच गिरिजासंश्रयां कथाम्
नारद उवाच-
यन्मह्यमुक्तं कर्तव्यं तन्मया कृतमेव हि १६९
किंतु पंचशरस्येषु गोचरत्वमपेक्षितम्
इत्युक्तो देवराजस्तु मुनिना कार्यदर्शिना २००
चूतां कुरास्त्रं सस्मार भगवान्पाकशासनः
सस्मृतस्तु तदाक्षिप्रं सहस्राक्षेण धीमता २०१
उपतस्थे रतियुतः सविलासो भूषध्वजः
प्रादुर्भूतं च तं दृष्ट्वा शक्रः प्रोवाच मन्मथम् २०२
शक्र उवाच-
उपदेशेन बहुना किं त्वां प्रति रतिप्रिय
मनोभवोसितेन त्वं वेत्सि भूतमनोगतम् २०३
तद्यथानुक्रमं तु त्वं कुरुनाक सदां प्रियम्
शंकरं योजयक्षिप्रं गिरिपुत्र्या मनोभव २०४
संयुक्तो मधुनानेन गच्छ रत्यासहायवान्
इत्युक्तो मदनस्तेन शक्रेण स्वार्थसिद्धये २०५
प्रोवाच पंचबाणोऽथ वाक्यं भीतः शतक्रतुम्
काम उवाच-
अनया देवसामग्र्या मुनिदानवभीमया २०६
दुःसाध्यश्शंकरो देवः किं न वेत्सि जगत्प्रभो
तस्य देवस्य वेत्थ त्वं कारणं पदमव्ययम् २०७
प्रायः प्रसादे कोपेपि सर्वहिमहतां महत्

सर्वोपभोगसारंहिसौदर्यस्वर्गसंभवम् २०८
विशेषकांक्षतांशक्रसामान्याद्भ्रंशनंफलात्
श्रुत्वैतद्वचनंशक्रस्तमुवाचामरैर्युतः २०९
शक्रउवाच-
वयंप्रमाणंतेतत्ररतिकांतनसंशयः
संदंशेनविनाशक्तिरयस्कारस्यनेष्यते २१०
कस्यचिच्चक्वचिद्दृष्टंसामर्थ्यनतुसर्वतः
इत्युक्तःप्रययौकामःसखायंमधुमाश्रितः २११
रतियुक्तोजगामाशुप्रस्थंतुहिनभूभृतः
सतुप्राप्याकरोच्चिंतांकार्यस्योपायपूर्विकाम् २१२
महात्मानोहिनिष्कंपामनस्तेषांसुदुर्जयम्
तदादावेवसंक्षोभ्यनेत्थंतस्यजयोभवेत् २१३
संसिद्धिःप्रायश्चैवपूर्वसंशोध्यमानसम्
कथमेवंविधैर्भावैर्द्वेषानुगमनंविना २१४
क्रोधःक्रूरतरात्संगाद्भीषणेष्यामहासखी
चापल्यान्मूर्ध्निविध्वस्तधैर्याधारमहाबला २१५
तामस्यविनियोक्ष्यामिमनसोविकृतिंपुरः
पिधायधैर्यद्वाराणिसंतोषमपकृष्यच २१६
अवगंतुंहिमांतत्रनकश्चिदिहपंडितः
विकल्पमात्रसंस्थानंविरूपाक्षमनोभवम् २१७
प्रविश्याथक्रियारंभीगंभीरावर्तदुस्तरः
भविष्यामिहरस्याहंतपःस्थस्यस्थिरात्मनः २१८
इंद्रियग्राममावृत्त्यरम्यसाधनसंविधिः
चिंतयित्वेतिमदनोभूतभर्तुस्तदाश्रमम् २१९
जगामजगतीसारंसरलद्रुमवेदिकम्
शांतसत्वसमाकीर्णमचलंप्राणिसंकुलम् २२०
नानापुष्पलताजालंसानुसंस्थगणेश्वरम्
निर्व्यग्रवृषभोद्घुष्टनीलशाद्वलसानुकम् २२१
तत्रापश्यत्त्रिनेत्रस्यरम्यंकंचिद्वितीयकम्
वीरकंवीरलोकेशमीशानसदृशद्युतिम् २२२

पक्वंकुंकुमकिंजल्कपुंजपिंगजटासटम्
 वेत्रपाणितमव्यग्रमुग्रंचाभद्रभूषणम् २२३
 ततोनिमीलितोन्निद्रपद्मपत्रांतलोचनम्
 प्रेक्षमाणमृजुस्थानंनासावंशाग्रगोचरम् २२४
 अतीवरम्यसिंहेंद्रचर्मलंबोत्तरीयकम्
 श्रवणाहिफणोन्मुक्तनिश्वासानलपिंगलं २२५
 प्रेंखत्कपोलपर्यंतचुंबिलंबिजटाचयम्
 कृतवासुकिपर्यंतनाभिमूलनिवेशितम् २२६
 ब्रह्मांजलिस्थनासाग्रनिबद्धोरगभूषणम्
 ददर्शशंकरंकामःक्रमप्राप्तान्तिकःशनैः २२७
 ततोभ्रमरभंकारमालंब्यद्रुमसानुगम्
 प्रविष्टःकर्णरंध्रेणभवस्यमदनोमनः २२८
 शंकरस्तमथाकर्ण्यमधुरंमदनाश्रयम्
 सस्मारदक्षतनयांदयितारंतुमानसः २२९
 ततःशिवस्यशनकैस्तिरोधायातिनिर्मला
 समाधिभावनातस्थौलक्ष्यप्रत्यक्षरूपिणी २३०
 ततस्तन्मयतांयातः प्रत्यूहपिहिताशयः
 विवेशविबुधाधीशोविकृतिमदनात्मिकाम् २३१
 ईषत्क्रोधसमाविष्टोर्धैर्यमालंब्यधूर्जटिः
 निरस्यमदनंस्थित्वायोगमायासमावृतः २३२
 सतयामाययाविष्टोज्ज्वालमदनस्ततः
 इच्छाशरीरोदुर्ज्ञेयोदोषावासोमहाशयः २३३
 हृदयान्निर्गतःसोथवासनाव्यसनात्मकः
 बहिस्थलंसमासाद्यउपतस्थेभूषध्वजः २३४
 अनुयातोहिसाह्येनमित्रेणमधुनासह
 सहकारतरोर्दृष्ट्वामंदमारुतनिर्धुतं २३५
 स्तबकंमदनोरम्यंहरवक्षसिसत्वरं
 मुमोचमोहनंनाममार्गणंमकरध्वजः २३६
 सतस्यहृदयेशुद्धेनामशालीमहाशरः
 पपातपरुषःप्रांशुःपुष्पबाणोविमोहनः २३७

ततःकरणसंदोहेविद्धेतुहृदयेभवः
 बभूवभूतपोकंप्यधैर्योपिमदनोन्मुखः २३८
 ततःप्रभुत्वाद्भावानामावेशंस्वमपश्यत
 वाक्यंबहुबभाषेथप्रत्यूहप्रसवात्मकं २३९
 ततःकोपानलोद्भूतघोरहंकारभीषणे
 बभूववदनेनेत्रंतृतीयमनलाकुलं २४०
 रुद्रस्यरौद्रवपुषोजगत्संहारभैरवम्
 तदंतिकस्थेमदनेव्यस्फारयतधूर्जटिः २४१
 तत्रेत्रविस्फुलिगेनक्रोशतांनाकवासिनाम्
 गमितोभस्मतांतूर्णकंदर्पःकामदर्पकः २४२
 सतुतंभस्मसात्कृत्वाहरनेत्रोद्भवोनलः
 व्यजृंभतजगद्गधुंज्ञात्वाहंकारघस्मरं २४३
 ततोभवोजगद्धेतोर्व्यभजजातवेदसम्
 सहकारेमधौचन्द्रेसुमनःस्वपरेष्वपि २४४
 भृंगेषुकोकिलास्येचविभागेनस्मरानलं
 सबाह्याभ्यंतरेविद्धोहरोथस्मरमार्गणैः २४५
 भागेष्वेतेषुसंविष्टंवीक्षतीवहुनाशनं
 विभक्तंलोकसंक्षोभकरंदुर्वारजृंभितं २४६
 तत्प्राप्तिस्त्रेहसंपूर्णकामेनहृदयेकिल
 ज्वलन्नहर्निशंभीमोदुःखस्यवशगोभवत् २४७
 विलोक्यहरहंकारज्वालाभस्मीकृतंस्मरं
 विललापरतिःक्रूरंबंधुनामधुनासह २४८
 ततोविलप्यबहुशोमधुनापरिसांत्विता
 जगामशरणंदेवमिंदुमौलित्रिलोचनं २४९
 भृंगानुयातांसंगृह्यपुष्पितांसहकारजां
 लतांपत्रद्रुमच्छन्नांजातांपरभृतांसखीं २५०
 निबध्यतुजटाजूटंकुटिलैरलकैरतिः
 उद्धर्त्यगात्रंशुभ्रेणहृद्येनस्मरभस्मना २५१
 जानुभ्यामवनिंगत्वाप्रोवाचेन्दुविभूषणम्
 रतिरुवाच

नमःशिवायास्तुमनोमयायजगन्मयायाद्भुतवर्त्मनेनमः २५२
 नमःशिवायास्तुसुरार्चितायतुभ्यंसदाभक्तकृपापराय
 नमोभवायास्तुभवोद्भवायनमोस्तुतेध्वस्तमनोभवाय २५३
 नमोस्तुमायामदनाश्रयायनमोनिर्गामलभूषिताय
 नमोस्त्वमेयायगुणायनायनमोस्तुसिद्धायपुरातनाय २५४
 नमः शरण्यायनमोगुणायनमोस्तुतेभीमगणानुगाय
 नमोस्तुनानाभुवनर्द्धिकर्त्रेणमोस्तुभक्ताभिमतप्रदाय २५५
 नमोथकर्मप्रसवेनमःसदाअनंतरूपायसदैवतुभ्यम्
 असह्यकोपायसदैवतुभ्यंशशांकचिह्नायनमोस्तुतुभ्यम् २५६
 असीमलीलापरमस्तुतायवृषेन्द्रयानायपुरांतकाय
 नमःप्रसिद्धायमहौषधायनमोस्तुनानाविधरूपकाय २५७
 नमोस्तुकालायनमःकलायनमोस्तुतेकालकलातिगाय
 चराचराचार्यविचार्यवर्यमाचार्यमुत्प्रेक्षितभूतसर्ग २५८
 त्वामिंदुमौलिशरणंप्रपन्नाप्रियाप्तयेहंसहसामहेशं
 प्रयच्छमेकामयशःसमृद्धिंपतिंविनातंभगवन्नजीवे २५९
 प्रियःप्रियायाःपुरुषेशनित्यस्ततोपरःकोभुवनेष्विहास्ति
 प्रभुःप्रभावीप्रभवःप्रियाणांप्रवीणपर्यायपरापरंतपः २६०
 त्वमेवनाथोभुवनस्यगोप्तांदयालुरुन्मूलितभक्तभीतिः
 इत्थंस्तुतःशंकरइंद्रमौलिर्वृषाकपिर्मन्मथकांतयातु २६१
 तुतोषदोषाकरखंडधारीउवाचचैनांमधुरंनिरीक्ष्य
 शंकरउवाच
 भविष्यतिचकामोयंकालेकांतेचिरादथ २६२
 अनंगइतिलोकेषुसविख्यातिंगमिष्यति
 इत्युक्ताशिरसावद्यगिरीशंकामवल्लभा २६३
 जगामोपवनंचान्यद्रतिस्तुहिनपर्वते
 रुरोदचापिबहुशोदीनारम्येस्थलेस्थले २६४
 मरणव्यवसायापिनिवृत्ताचशिवाज्ञया
 अथनारदवाक्येनचोदितोहिमभूधरः २६५
 कृताभरणसंस्कारांकृतकौतुकमंगलां
 स्वर्गपुष्पकृतापीडांशुभ्रचीनांशुकांबराम् २६६

सखीभ्यांसंयुतांशैलोगृहीत्वास्वसुतांततः
 जगामसुभगेयोगेतदासंपूर्णमानसः २६७
 सकाननान्युपाक्रम्यवनान्युपवनानिच
 ददर्शरुदतींनारीमप्रतर्क्यामहौजसम् २६८
 नरूपेणेदृशीलोकेरम्येषुवनसानुषु
 कौतुकेनपरामृष्टस्तांदृष्ट्वारुदतींगिरिः २६९
 उपसृप्यततस्तस्यानिकटंसोप्यपृच्छत
 हिमवानुवाच-
 कासिकस्यासिकल्याणिकिमर्थचापिरोदिषि २७०
 नैतदल्पमहंमन्येकारणंलोकसुंदरि
 सातस्यवचनंश्रुत्वाउवाचमधुनासह २७१
 रुदंतीशोकवचनंश्वसंतीदैन्यवर्धनं
 रतिरुवाच-
 कामस्यदयितांभार्यारतिमांविद्धिसुव्रत २७२
 गिरावस्मिंश्चभगवान्गिरिशस्तपसिस्थितः
 तेनप्रत्यूहरुष्टेनक्रोधाद्विस्फार्यलोचनं २७३
 विमुच्याग्निशिखाज्वालांकामोभस्मावशेषितः
 अहंतुशरणंयातातंदेवंभयविह्वला २७४
 स्तुतवत्यथसंतुष्टस्ततोमांगिरिशोब्रवीत्
 तुष्टोहंकामदयितेकामोत्पत्तिर्भविष्यति २७५
 त्वत्स्तुतिंचाप्यधीयानोनरोभक्त्यामदाश्रयः
 लप्स्यतेकांचितंकामंनिवर्तमरणादपि २७६
 प्रतीक्षमाणातद्वाक्यमाशावेशवशादहं
 शरीरंपरिरक्षिष्येकिंचित्कालंमहाद्युते २७७
 इत्युक्तस्तुतयारत्याशैलःसंभ्रमभीषणः
 पाणावादायतनयांगंतुमैच्छत्स्वकंपुरं २७८
 भाविनोवश्यभावित्वाद्भवित्रीभूतभाविनी
 लज्जमानासखिमुखैरुवाचपितरंगिरिं २७९
 शैलपुत्र्युवाच-
 दुर्भगेनशरीरेणकिंममानेनकारणं

कथंचतांदशांप्राप्तशङ्करोमेपतिर्भवेत् २८०
 तपोभिः प्राप्यतेभीष्टं नासाध्यं तु तपस्यतः
 दुर्भगत्वं वृथालोके विहिते सति साधने २८१
 तपसि भ्रष्टसंदेहा ततः स्वार्थजिगीषया
 एवंपतः करिष्ये हं यामीत्युक्तवतीं सुताम् २८२
 उवाच वाचा शैलेन्द्रो गद्गदस्वरवर्णया
 हिमवानुवाच-
 उमेति चापलं पुत्रिनक्षमं तावकं वपुः २८३
 सोढुं क्लेशानुरूपस्य तपसः सौम्यदर्शने
 भावीन्यपि चकार्याणि पदार्थानि सदैव तु २८४
 भाविनो र्थाभवंत्येव बहवोऽनिच्छतोपि हि
 तस्मान्न तपसा ते स्तिबाले किंचित्प्रयोजनम् २८५
 भवनंचैव गच्छामि चिंतयिष्यामि तत्र वै
 इत्युक्त्वा तु यदानैव गृहमन्वेति शैलजा २८६
 ततो द्रिश्चिंतया विष्टः स्वसुतांप्रशंस च
 ततोंतरिक्षे दिव्या च वागभूद्भुवनत्रये २८७
 उमेति चापलं पुत्रित्वयोक्ता तनयायतः
 उमेति नाम तेनास्या भुवनेषु भविष्यति २८८
 सिद्धिर्मूर्तिमती त्वेषा सा धयिष्यति चिंतितम्
 इति श्रुत्वा तु वचनं स तदा काशमंडले २८९
 अनुज्ञाय सुतां शैलोजगामाशुस्वमंदिरम्
 पुलस्त्य उवाच-
 शैलजापिययौ शैलमगम्यमपि देवतैः २९०
 सखीभ्यामनुयाता तु नियतानगराजजा
 शृंगं हिमवतः पुण्यं नानाधातुविभूषितम् २९१
 दिव्यपुष्पलताकीर्णभ्रमरोद्घुष्टपादपम्
 दिव्यप्रस्रवणोपेतं मनोरथशतोज्ज्वलम् २९२
 नानापक्षिसमायुक्तंचक्रवाकोपशोभितम्
 जलजस्थलजैः पुण्यैः प्रफुल्लैरुपशोभितम् २९३
 चित्रकंदरसंगुह्यं दिव्यगेहसमन्वितम्

विहंगसंघसंघुष्टंकल्पपादपसंकटम् २६४
 तत्रापश्यन्महाशाखंशाखिनंहरितच्छदम्
 सर्वतुंकुसुमोपेतंचक्रवाकोपशोभितम् २६५
 नानापुष्पशताकीर्णनानाविधफलान्वितम्
 त्यक्तंसूर्यस्यरुचिभिर्भिन्नसंहतपल्लवम् २६६
 तत्रांबराणिसंत्यज्यभूषणानिचशैलजा
 संवीतावल्कलैर्दिव्यैर्दर्भनिर्मितमेखला २६७
 त्रिःस्नातापाटलाहाराबभूवशरदांशतम्
 शतमेकेनजीर्णेनपर्णेनावर्त्तयत्तदा २६८
 निराहाराशतंसाभूत्समानांतपसोनिधिः
 ततउद्वेजिताःसर्वेप्राणिनस्तपसोग्निना २६९
 ततःसस्मारभगवान्मुनीन्सप्तशतक्रतुः
 तेसमागम्यमुदिताःसर्वेसमुदितास्तथा ३००
 पूजितास्तेमहेन्द्रेणपप्रच्छुस्तत्प्रयोजनम्
 किमर्थंहिसुरश्रेष्ठसंस्मृतास्तुवयंत्वया ३०१
 शक्रःप्रोवाचशृण्वंतुभगवंतःप्रयोजनम्
 हिमाचलेतपोघोरंतप्यतेभूधरात्मजा ३०२
 तस्याभिमतयोगेनभवंतःकर्तुमर्हथ
 तपःसमापनंदेव्याजगदर्थेत्वरान्विताः ३०३
 तथेत्युक्त्वाततःशैलंसिद्धसंघातसेवितम्
 ऊचुरागम्यमुनयस्तामथोमधुराक्षरम् ३०४
 पुत्रिकस्तेव्यवसितःकामःकमललोचने
 तानुवाचततोदेवीसादरंगौरवान्मुनीन् ३०५
 देव्युवाच-
 तपस्यंतोमहाभागाःप्रोह्यमौनंभवादृशां
 वंदनायनियुक्ताधीर्याचयत्यविकल्पितम् ३०६
 सुप्रसन्नमुखायूयंगृहीत्वासनमादितः
 उपविष्टाःश्रमंमुक्त्वाततःप्रदयथमामनु ३०७
 इत्युक्तास्तेततश्चक्रुस्तत्रासनपरिग्रहम्
 साचतान्विधिवत्पूर्वपूजयित्वाविधानतः ३०८

उवाचादित्यसंकाशान्मुनीन्सप्तऋषीन्शनैः
 त्यक्त्वाव्रतात्मकंमौनंनत्वाचविधिवन्मुनीन् ३०६
 भगवंतोपिमौनांतेतस्याःसप्तर्षयोप्यथ
 गौरवाधारतांप्राप्तांपप्रच्छुस्तांपुनस्तथा ३१०
 सापिगौरवगर्भेणमनसाचारुहासिनी
 मुनीन्सर्वास्तथालोक्यप्रोवाचप्रोह्यवाग्यमम् ३११
 भगवंतोविजानीथप्राणिनांमनसेप्सितम्
 शरीरादिभिरत्यर्थकदर्थ्यतेहिदेहिनः ३१२
 केचित्तुनिपुणास्तत्रघटंतेविविधोद्यमैः
 उपायैर्दुर्लभान्भावान्प्राप्नुवंतिह्यतंद्रिताः ३१३
 अपरेतुपरिच्छिद्यनानाकारानुपक्रमान्
 देहांतरार्थसारंभमाश्रयंतिहितद्व्रतम् ३१४
 ममत्वाकाशसंभूतकुसुमस्त्रग्विभूषितम्
 विंध्यशृंगंस्प्रष्टुकामोहस्तःप्रसरतेमुहुः ३१५
 अहंकिलभवंदेवंपतिंप्राप्तुंसमुद्यता
 प्रकृत्यैवदुराराध्यंतपस्यंतंचसंप्रति ३१६
 सुरासुरैरनिर्णीतंपरमार्थक्रियाश्रयं
 सांप्रतंचापिनिर्दग्धोमदनोवीतरागिणा ३१७
 कथमाराधयेदीशंमादृशीतादृशंशिवम्
 इत्युक्तामुनयस्तेतुस्थिरतांमनसस्ततः ३१८
 ज्ञातुमस्यावचःप्रोचुःप्रक्रमात्प्रकृतार्थकम्
 मुनयऊचुः-
 द्विविधन्तुसुखंतावत्पुत्रिलोकेविभाव्यते ३१९
 शरीरस्यास्यसंयोगश्चेतसश्चापिनिर्वृतिः
 प्रकृत्यातुसदिग्वासाभीमोभस्मास्थिभूषणः ३२०
 कपालीभिर्क्षुकोनग्रोविरूपाक्षोऽस्थिरक्रियः
 प्रमत्तोन्मत्तकाकारोबीभत्सोकृतसंग्रहः ३२१
 पत्यानतेनचास्त्यर्थोमूर्तानर्थेनकांचितः
 यदिस्वस्यशरीरस्यसुखमिच्छसिशाश्वतम् ३२२
 तत्कथंतेमहादेवाद्भूतभाजोजुगुप्सितात्

स्रवन्नरवसासास्थिकपालकृतभूषणात् ३२३
 श्वसदुग्रभुजंगेन्द्रकृतभूषणभूषितात्
 श्मशानवासिनोरौद्रप्रमथानुगतादपि ३२४
 सुरेन्द्रमकुटव्रातनिघृष्टचरणोऽरिहा
 हरिरस्तिजगद्धाताश्रीकान्तोऽनन्तमूर्तिमान् ३२५
 जप्योयज्ञभुजामस्ति तथेन्द्रः पाकशासनः
 देवतानानिधिश्चास्तिज्वलनस्सर्वकामधुक् ३२६
 वायुरस्तिजगद्धातायः प्राणस्सर्वदेहिनाम्
 तथावैश्रवणो राजा सर्वार्थमहिमाप्रभुः ३२७
 एभ्य एकतमंकस्मान्नत्वंसंप्राप्तुमिच्छसि
 उतान्यस्मादिहप्राप्यंसुखंते मनसेहितम् ३२८
 एवमेतत्तथापुत्रिप्रभावोलोकसम्पदाम्
 अस्मिन् देहेपरेवापिकल्याणप्राप्तयेतव ३२९
 पितुरेवास्ति ते सर्वसुरेभ्यो यन्निवेदितम्
 वरस्यप्राप्तयेक्लेशस्सचाप्यत्राफलस्तरुः ३३०
 प्रायेणप्रार्थितो ह्यर्थस्समर्थो ह्यतिदुर्लभः
 स्वस्थानविनियोगित्वात्पुत्रितत्रापिलभ्यते ३३१
 इत्युक्तवत्सुकुपितामुनिवर्येषुशैलजा
 उवाचक्रोधरक्ताक्षीविस्फुरद्दशनच्छदा ३३२
 देव्युवाच-
 असद्ग्रहस्यकानीतिर्व्यसनस्यक्वयंत्रणा
 विपरीतार्थबोद्धारः सत्पथेकेनयोजिताः ३३३
 एवंमांविथदुष्प्रज्ञामस्थानासद्ग्रहप्रियाम्
 नमांप्रतिविचारोस्ति यदहंकारमानिनी ३३४
 प्रजापतिसमाः सर्वेभवंतः सर्वदर्शिनः
 ननूनंविथतं देवंशाश्वतंजगतः प्रभुम् ३३५
 अजमीशानमव्यक्तममेयमहिमोदयम्
 आस्तांतत्कर्मसद्भावंसंबोधंतावदावृतम् ३३६
 विदुस्तंनहरिब्रह्ममुखा अपिसुरेश्वराः
 यत्तस्यविभवंस्वोत्थंभुवनेषुविजृम्भितम् ३३७

प्रकटंसर्वभूतानांतदप्यथनवित्थकिं
 कस्यैतद्गगनंमूर्तिःकस्याग्निःकस्यमारुतः ३३८
 कस्यभूःकस्यवरुणःकश्चंद्रार्कविलोचनः
 कस्यार्चयंतिलोकेषुलिगंभक्त्यासुरासुराः ३३९
 यच्चब्रह्मेश्वरादेवाविष्ण्वन्द्राद्यामहर्षयः
 प्रभावंप्रभवंवापितेषामपिनवित्थकिं ३४०
 अदितेःकश्यपाज्जातादेवानारायणादयः
 मरीचेःकश्यपःपुत्रोह्यदितिर्दक्षपुत्रिका ३४१
 मरीचिश्चापिदक्षश्चपुत्रौतौब्रह्मणःकिल
 ब्रह्माहिरण्यमयादंडादेवसिद्धविभूतिकः ३४२
 कस्यप्रादुरभूद्ध्यानात्प्राकृतःप्राकृतांशकः
 अथनारायणेनैवस्वकीयेच्छासमाश्रयात् ३४३
 तत्प्रेरितःप्रयात्त्वेषजन्मनारायणात्मकम्
 सापिकर्मणएवोक्ताप्रेरणाविवशात्मनाम् ३४४
 यथोन्मादादिदुष्टस्यमतिरेवहिसाभवेत्
 इष्टानेवपदार्थान्वैविपरीतान्हिमन्यते ३४५
 लोकस्यव्यवहारेषुदृष्टेषुहसतेसदा
 धर्माधर्मफलप्राप्तौविष्णुमेवनिबोधत ३४६
 विदध्वमित्थंमुनयोऽसकृच्चमेगिरंगिरीशश्रुतिभूमिसन्निधौ
 उत्कृष्टकेदारइवावनीतलेसुबीजमुष्टिसुफलायकर्षकाः ३४७
 तेतांश्रुत्वाहितारम्यांप्रक्रमात्प्रक्रमक्रियाम्
 वाचंवाचांपतिप्रख्याःप्रोचुश्चस्मितसुंदराः ३४८
 मुनयऊचुः-
 जातेलोकविधानेतुसत्यंतत्कार्यमुत्तमम्
 प्रायःप्रालेयशैलस्यशंकातत्कालरूपिणः ३४९
 सत्यमुत्कंठिताःसर्वेयेयेकार्यार्थमुद्यताः
 तेषांत्वरंतेचेतांसिकिंतुनाममहात्मनाम् ३५०
 लोकयात्रानुगंतव्याविशेषेणविवक्षितैः
 यतस्तद्धर्ममेधंतेतत्प्रामाण्यंपरेधृताः ३५१
 इत्युक्त्वामुनयोजग्मुस्त्वरितास्तुहिनाचलम्

तत्रतेपूजितास्तेनहिमशैलेनसादरम् ३५२
ऊचुर्मुनिवराःप्रीताःस्वल्पकंतुत्वरान्विताः

मुनयऊचुः-

देवोदुहितरंसाक्षात्पिनाकीतवमार्गते ३५३
तच्छीघ्रंपावयात्मानमाहुत्येवानलेहुतम्
कार्यहितच्चदेवानांसुचिरंपरिवर्तते ३५४
जगदुद्धारणायैषविधातव्यःसमुद्यमः
इत्युक्तस्तुतदाशैलोहर्षावेशवशान्मुनीन् ३५५
असमर्थोभवद्वक्तुमुत्तरंप्रार्थयन्निव
ततोमेनामुनीन्वद्यप्रोवाचस्नेहविक्लवा ३५६
दुहितुस्तान्मुनींश्चैववचनंस्वयमर्थवत्
मेनोवाच-

यदर्थंदुहितुर्जन्मचेच्छंत्यपिमहाफलं ३५७
तदेवोपस्थितंसर्वप्रक्रमेणैवसांप्रतम्
कुलजन्मवयोरूपविभुत्वैस्सहितोपियः ३५८
वरस्तस्यापिनाहूयसुतादेयाह्वयाचतः
दिग्वासाजटिलःशूलीदग्धकामोपिकामदः ३५९
सतुमत्सुतयाघोरःकथंनामउपास्यते
मुनयउचुः-

एश्वर्यमवगच्छस्वशंकरस्यसुरासुराः ३६०
आराध्यमानपादाब्जयुगलाश्चसुनिर्वृताः
यस्योपयोगियद्रूपंतेनतत्प्रार्थ्यतेचिरम् ३६१
घोरंतपस्यतेबालातेनरूपेणनिर्वृता
यत्साव्रतानिदिव्यानिनयिष्यतिसमापनम् ३६२
तदत्रावहितातावदस्मास्वेवभविष्यति
इत्युक्त्वागिरिणासार्द्धययुर्यत्रास्तिशैलजा ३६३
जितार्कज्वलनज्वालातपस्तेजोमयीह्युमा
प्रोक्तासामुनिभिःस्निग्धमानिन्याहवचोर्थवत् ३६४
नाहंक्षुद्रात्किलेच्छामिऋतेशर्वात्पिनाकिनः
स्थितंचतारतम्येनप्राणिनांपरमर्द्धिदं ३६५

धीरतैश्वर्यकार्याणिप्रमाणमतुलंमहत्
 यस्मान्नकिंचिदपरंयच्चयस्मात्प्रवर्तते ३६६
 यस्यैश्वर्यमनाद्यंतंतमहंशरणंगता
 समःसव्यवसायश्चदीर्घेणविपरीतकः ३६७
 एवंनिशम्यतेवाचंदेव्यामुनिवरास्तदा
 आनंदाश्रुपरीताक्षाःसस्वजुस्तांतपस्विनीं ३६८
 ऊचुश्चपरमप्रीताःशैलजांमधुरंवचः
 ऋषयऊचुः
 अत्यद्भुतमहोपुत्रिज्ञानमूर्तिरिवामला ३६९
 प्रसादयसिनोभावंभवभावप्रतिश्रयात्
 ननुविद्योवयंतस्यदेवस्यैश्वर्यमद्भुतम् ३७०
 त्वन्निश्चयस्यदृढतांवेत्तुंवयमिहागताः
 अचिरादेवतन्वांगिकामस्त्वेषभविष्यति ३७१
 आदित्यस्सप्रभोयातिरत्नेभ्यःकाद्युतिःपृथक्
 कोर्थोवर्णांस्वकांस्त्यक्त्वातथात्वांगिरिशंविना ३७२
 यामोनेकाभ्युपायेनतमभ्यर्थयितुंवयम्
 अस्माकमपिचैषोर्थःसुतरांहदिवर्तते ३७३
 अतस्त्वमेवसाबुद्धिर्यतोनीतिस्त्वमेवहि
 अतोनिःसंशयंकार्यंशंकरोपिविधास्यति ३७४
 इत्युक्त्वापूजितास्सर्वेमुनयोगिरिकन्यया
 प्रययुर्गिरिशंद्रष्टुंप्रस्थंहिमवतोमहत् ३७५
 गंगांभःप्लावितात्मानःपिंगाबद्धजटासटाः
 भृंगानुयातपाणिस्थमंदारकुसुमस्रजः ३७६
 संप्राप्यतुगिरेःप्रस्थंददृशुःशंकराश्रमम्
 प्रशांताशेषसत्वौघंपर्यस्तिमितकाननम् ३७७
 निःशब्दक्षोभसलिलप्रयातंसर्वतोदिशम्
 तत्रापश्यंस्ततोद्वारिवीरकंवेत्रपाणिनम् ३७८
 तमेतेमुनयःपूज्याविनीताःकार्यगौरवात्
 ऊचुर्मधुरभाषाभिस्तेवाचंवाग्मिनांवराः ३७९
 द्रष्टुंवयमिहायाताःशंकरंगुणनायकं

त्रिलोचनंविजानीहिसुरकार्यप्रचोदिताः ३८०
 त्वमेवनोगतिस्तत्रयथाकालानतिक्रमः
 स्यात्प्रार्थनैषाप्रायेणप्रतीहारमयीप्रभो ३८१
 इत्युक्तोमुनिभिःसोथगौरवात्तानुवाचह
 सवनस्यापरांसंध्यांकर्तुमंदाकिनींगतः ३८२
 क्षणेनभाविताविप्रास्ततोद्रक्ष्यथशूलिनम्
 इत्युक्तामुनयस्तस्थुर्यत्नात्कार्यविचक्षणाः ३८३
 गंभीरांबुधरंप्रावृट्प्रतिषिताश्चातकायथा
 तथाक्षणेननिष्पन्नसमाचारक्रियाविधिम् ३८४
 वीरासनकृतोद्देशंमृगचर्मनियामितम्
 ततोविनीतोजानुभ्यामवलंब्यमहीमुदा ३८५
 उवाचवीरकोदेवंप्रणयैकसमाश्रयम्
 संप्राप्तामुनयःसप्तद्रष्टुंत्वांदीप्ततेजसं ३८६
 विभोसमादिशद्रष्टुंततोध्यानमिहार्हसि
 इत्युक्तोधूर्जटिस्तेनवीरकेणमहात्मना ३८७
 भ्रूभंगसंज्ञयातेषांप्रवेशाज्ञांददौतदा
 मूर्द्धकंपेनतान्सप्तवीरकोपिमहामुनीन् ३८८
 आजुहावविदूरस्थान्दर्शनायपिनाकिनः
 त्वराबद्धजटास्तेचलंबकृष्णानिजांबराः ३८९
 विविशुर्वेदिकांदिव्यांगिरीशस्यविभोस्ततः
 वद्धपाणिपुटाक्षिप्तनाकपुष्पोत्करास्ततः ३९०
 पिनाकिपादयुगलंवंचनाकनिवासिनः
 ततःस्निग्धेक्षिताःसंतोमुनयःशूलपाणिना ३९१
 गिरीशंतेततोदृष्ट्वातेसमंतुष्टवुर्मुदा ३९२
 मुनयऊचुः-
 अहोकृतार्थावयमेवसांप्रतंसुरेश्वरैर्वदितपादपल्लवम्
 विलोकयामोगुणगौरवर्द्धिभिःसमादिशेःकार्यमशेषरक्षणम् ३९३
 ततःप्रहस्यसर्वज्ञउवाचमुनिसत्तमान्
 भवतांयद्धृदिगतंकार्यंतत्कुरुताधुना ३९४
 इत्युक्तामुनयस्तूर्णययुर्नचशैलजा

बभाषिरेविभागज्ञागिरिजांगिरिगह्वरे
 रम्यंप्रियमनोहारिमारूपंतपसादह ३६५
 प्रीतस्तेशंकरःपाणिमेषप्रतिग्रहीष्यति
 वयमर्थितवंतस्तेपितरंपूर्वमागताः ३६६
 पित्रासहगृहंगच्छवयंयामःस्वमंदिरं
 इत्युक्तातपसःसत्यंफलमस्तीतिचिंत्यसा ३६७
 त्वरमाणाययौवेश्मपितुर्दिव्यंसुशोभितं
 सातत्ररजनीमेनेवर्षायुतसमांसती ३६८
 हरदर्शनसंजातसमुत्कंठाहिमाद्रिजा
 ततोमुहूर्त्तेब्राह्मेतुतस्याश्चक्रुःसुहृत्क्रियां ३६९
 नानामंगलसंदोहान्यथावत्क्रमपूर्वकम्
 दिव्यमंगलसंयोगान्मंदिरेबहुमंगले ४००
 उपासतगिरिमूर्त्तामृतवःसर्वकामिकाः
 वायवःसुखदाश्चासन्संमार्जनविधौगिरेः ४०१
 हर्म्येषुश्रीःस्वयंदेवीकृतनानाप्रसाधना
 कांतिःसर्वेषुभावेषुमृद्धिश्चभरणाकुला ४०२
 चिंतामणिप्रभृतयोरत्नाशैलंसमंततः
 उपतस्थुर्लताश्चापिकल्पकाद्यामहाद्रुमाः ४०३
 ओषध्योमूर्तिमत्यश्चदिव्यौषधिसमन्विताः
 रसाश्चधातवश्चैवसर्वेशैलस्यकिंकराः ४०४
 किंकरास्तस्यशैलस्यव्यग्राश्चाश्रमवर्तिनः
 नद्यःसमुद्रानिखिलाःस्थावरंजंगमंचयत् ४०५
 तेसर्वेहिमशैलस्यमहिमानमवर्द्धयन्
 अभवन्मुनयोनागायक्षागंधर्वकिन्नराः ४०६
 शंकरस्यापिविबुधागंधमादनपर्वते
 सज्जमंडनसंभारास्तस्थुर्निर्मलमूर्त्तयः ४०७
 शर्वस्याथजटाजूटेचंद्रखंडंपितामहः
 बबंधप्रणयोदारविस्फारितविलोचनः ४०८
 कपालमालांविपुलांचामुंडामूर्ध्निबध्नी
 उवाचगिरिशंकालीपुत्रंजनयशंकर ४०९

योदैत्येन्द्रकुलंहत्वामारक्तैस्तर्पयिष्यति
 शौरिर्वतंसिकारत्नकंठाभरणमुज्वलम् ४१०
 भुजंगाभरणंगृह्यसञ्जशंभोः पुरोभवत्
 शक्रोगजाजिनंतस्यवसाभ्यक्ताग्रपल्लवम् ४११
 दध्नेसरभसंस्विद्यद्विस्तीर्णमुखपंकजम्
 वायवश्चववुस्तीक्ष्णास्तीक्ष्णंहिमगिरिप्रभम् ४१२
 वृषंविभूषयामासुर्हरयानंमनोजवम्
 विरेजुर्नयनान्तस्थाः शंभोःसूर्यानलेन्दवः ४१३
 स्वांद्युतिलोकनाथस्यजगतः कर्मसाक्षिणः
 चिताभस्मसमाधत्तकपालेरजतप्रभम् ४१४
 मनुजास्थिमयीमालानिबन्धचपाणिना
 प्रेताधिपःपुरेदूरेसभयःसमवर्तत ४१५
 नानाकारमहारत्नभूषणंधनदाहतम्
 विहायोदीप्तसर्पेन्द्रकटकेनस्वपाणिना ४१६
 कर्णोत्तंसंचकारेशोह्यमलंतक्षकंस्वयम्
 निष्पन्नाभरणंचैवप्रसाध्येशंप्रसाधनैः ४१७
 तत्राप्येषानियमतोह्यभवन्व्यग्रमूर्तयः
 मुमोचाभिनवान्सर्वरम्यशालिरसौषधीन् ४१८
 व्यग्रातुपृथिवीदेवीसर्वभावात्मनोरमा
 गृहीत्वावरुणःसाक्षाद्रत्नाढ्याभरणानिच ४१९
 पुष्पाणिचविचित्राणिनानारत्नमयानितु
 तस्थौसाभरणोदेवःसर्वज्ञःसर्वदेहिनाम् ४२०
 ज्वलनश्चापिदिव्यानिहैमान्याभरणानिच
 जातरूपपवित्राणिप्रयतःसमुपस्थितः ४२१
 वायुर्ववौचसुरभिःसुखसंस्पर्शनोविभुम्
 छत्रंचंद्रकरोद्दामंहासितंचशतक्रतुः ४२२
 जग्राहमुदितःश्रीमान्बाहुभिर्वज्रभूषणः
 जगुर्गर्धर्वमुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः ४२३
 वादयंतोतिमधुरंजगुर्गर्धर्वकिन्नराः
 मुहूर्तादृतवस्तत्रजगुश्चननृतुश्चैव ४२४

चपलाश्चगणास्तस्थुर्लोडयंतोहिमाचलम्
 उपविष्टः क्रमाद्धाताविश्वकृद्भगनेत्रहा ४२५
 चकारौद्वाहिकंकृत्यंपत्न्यासहयथोदितम्
 दत्ताध्योगिरिराजेनसुरवृंदैर्विनोदितः ४२६
 अवसत्तांक्षपांतत्रपत्न्यासहपुरांतकः
 ततो गंधर्वगीतेन नृत्येनाप्सरसामपि ४२७
 स्तुतिभिर्देवदैत्यानां विबुद्धो विबुधाधिपः
 आमंत्र्य हिमशैलेन्द्रं प्रभाते जायया सह ४२८
 जगाम मंदरगिरिं वायुवेगेन शृंगिणा
 ततो गते भगवति नीललोहिते सहो मयारतिमनुभूतभूधरः ४२९
 सबांधवो भवति हि कस्य नो मनो विशृंखलं जगति हि कन्यकापितुः
 पुरोद्यानेषु रम्येषु विविक्तेषु वनेषु च ४३०
 सुरक्तहृदयो देव्या विजहार भगाक्षिहा
 ततो बहुतिथे काले पुत्रनाम्ना गिरेः सुता ४३१
 सखीभिः सहिता क्रीडां चक्रे कृत्रिमपुत्रकैः
 कदाचिद्गंधतैलेन गात्रमभ्यज्य शैलजा ४३२
 चूर्णैरुद्धर्तयामास मलेना पूरितांतनुम्
 तदुद्धर्तनकंगृह्य नरं चक्रे गजाननम् ४३३
 पुरुषं क्रीडती देवी तच्चाप्यक्षिपदंभसि
 जाह्नव्या शिवया सख्या ततः सोभूद्बृहत्तनुः ४३४
 कायेनाति विशालेन जगदा पूरयत्तदा
 पुत्रेत्युवाच तं देवी पुत्रेत्युचे च जाह्नवी ४३५
 गांगेय इति देवैस्तु पूजितो भूद्गजाननः
 विनायकाधिपत्यं च ददावस्य पितामहः ४३६
 पुनः सा क्रीडती चक्रे तरुं च वरवर्णिनी
 मनोज्ञमं कुरंरूढमशोकस्य शुभानना ४३७
 वर्द्धयामास तं चापि कृतसंस्कारमंगलम्
 बृहस्पतिमुखैर्विप्रैर्दिवस्पतिपुरोहितैः ४३८
 ततो देवैः समुनिभिः प्रोक्ता देवी त्विदं वचः
 अधुना दर्शिते मार्गे मर्यादां कर्तुमर्हसि ४३९

फलंकिंभवितादेविकल्पितैस्तरुपुत्रकैः
 इत्युक्ताहर्षपूर्णाङ्गीप्रोवाचातिशुभाङ्गिरं ४४०
 एकंनिरुदकेग्रामेयःकूपंकारयेद्बुधः
 बिन्दौबिन्दौचतोयस्यसवसेद्वत्सरंदिवि ४४१
 दशकूपसमावापीदशवापीसमोहदः
 दशहृदसमाकन्यादशकन्यासमोद्गुमः ४४२
 एषावैशुभमर्यादानियतालोकभाविनी
 इत्युक्तास्तुततोविप्राबृहस्पतिपुरोगमाः ४४३
 जग्मुःस्वमंदिराण्येवभवानीं वंघ्रमातरं
 गतेषुतेषुदेवोपिशंकरः पर्वतात्मजां ४४४
 पाणिनालम्ब्यमानेननस्वमावासमगच्छत
 चित्तप्रसादजननंप्रासादादृालगोपुरं ४४५
 लंबमौक्तिकदामानंमालिकाकुलवेदिकं
 सुनद्धकलधौतंचक्रीडागृहमनोगतं ४४६
 प्रकीर्णकुसुमामोदमत्तालिकुलकूजितम्
 किन्नरोद्गीतसंगीतगृहांतरितभित्तिकम् ४४७
 सुगंधिधूपसंघातंमनःप्राप्यमलक्षितं
 क्रीडामयूरनारीभिरभितोरभसार्पितं ४४८
 हंससंघातसंदिष्टस्फटिकस्तभंतोरणं
 अनाविलमसंभ्रान्त्याबहुशःकिन्नराकुलं ४४९
 शुकैर्यत्राभिदृश्यतेपद्मरागविनिर्मिताः
 भित्तयोजातिसंभ्रान्त्याप्रतिबिंबितमौक्तिकाः ४५०
 तत्राक्षैःप्रिययादेवोविहर्तुमुपचक्रमे
 स्वच्छंद्रनीलभूभागेक्रीडंतौयत्रसंस्थितौ ४५१
 वपुःसहायतांप्राप्तौविनोदरसनिर्वृतौ
 एवंप्रक्रीडतोस्तत्रदेवीशंकरयोस्तदा ४५२
 प्रादुर्भूतोमहाशब्दःपतितांबरगोचरः
 तच्छ्रुत्वाकौतुकाद्देवीकिमेतदितिशंकरम् ४५३
 पर्यपृच्छत्सुरवरंहरंविस्मितपूर्वकं
 उवाचदेवोनैतत्तेदृष्टपूर्वशुचिस्मिते ४५४

एतेगणेशाःक्रीडंतेशैलेस्मिन्मत्प्रियाःसदा
 तपसाब्रह्मचर्येणनामभिःक्षेत्रसेवनैः ४५५
 यैरहंतोषितःपूर्वतएतेमनुजोत्तमाः
 मत्समीपमनुप्राप्तममहद्याःशुभानने ४५६
 कामरूपामहोत्साहामहारूपगुणान्विताः
 कर्मभिर्विस्मयंतेषांप्रयामिबलशालिनाम् ४५७
 सामरस्यास्यजगतःसृष्टिसंहरणक्षमाः
 ब्रह्मचन्द्रेन्द्रगंधर्वैस्सकिन्नरमहोरगैः ४५८
 विवर्जितोप्यहंनित्येनैभिर्विरहितोरमे
 हृद्यामेचारुसर्वाङ्गितएतेक्रीडितागिरौ ४५९
 इत्युक्तातुतदादेवीत्यक्त्वातंविस्मयाकुला
 गवाक्षांतरमासाद्यप्रेक्षतेचकितानना ४६०
 यावंतस्तेकृशादीर्घाह्रस्वाःस्थूलामहोदराः
 व्याघ्रेभवदनाःकेचित्केचिन्मेषजरूपिणः ४६१
 अनेकप्राणिरूपाश्चज्वालास्याःकृष्णपिंगलाः
 सौम्याभीमाःस्मितमुखाःकृष्णपिंगजटास्सदा ४६२
 नानाविहंगवदनानानाविधसुराननाः
 कौशेयचर्मवसनानग्राश्चान्योविरूपिणः ४६३
 गोकर्णागजकर्णाश्चबहुवक्त्रेक्षणोदराः
 बहुपादाबहुभुजादिव्यनानास्त्रपाणयः ४६४
 अनेककुसुमापीडानानाव्याकुलभीषणाः
 कृतनानायुधधरानानाकवचभूषणाः ४६५
 विचित्रवाहनारूढादिव्यरूपावियञ्चराः
 वीणावाद्यरवोद्घुष्टानानास्थानकनर्तकाः ४६६
 गणेशांस्तांस्तथादृष्ट्वादेवीप्रोवाचशंकरम्
 देव्युवाच-
 गणेशाःकतिसंख्याताःकिंनामानःकिमात्मकाः ४६७
 एकैकशोममब्रूहिनिष्ठितायेपृथक्पृथक्
 शंकरउवाच-
 कोटिकोटिश्चसंख्यातानानाविख्यातपौरुषाः ४६८

जगदापूरितंसर्वमेभिर्भीमैर्महाबलैः
सिद्धक्षेत्रेषुरथ्यासुजीर्णोद्यानेषुवेश्मसु ४६६
दानवानांशरीरैषुबालेषून्मत्तकेषुच
एतेविशंतिमुदितानानाहारविहारिणः ४७०
ऊष्मपाःफेनपाश्चैवधूमपामधुपायिनः
मेदाहारारुधिरपास्सर्वभक्षाह्यभोजनाः ४७१
देवादास्तापसाहारानानावाद्यरतिप्रियाः
नहिवक्तुमनंतत्वाच्छक्यन्तेहिगणाःपृथक् ४७२
देव्युवाच-

नागत्वगुत्तरासंगःशुद्धांगोमुंजमेखली
मनःशिलेनकल्केनचपलोरंजिताननः ४७३
भृंगदष्टोत्पलानांचस्रग्दामामधुराकृतिः
पाषाणशकलोत्तानकांस्यतालप्रवर्तकः ४७४
असौगणेश्वरोदेवकिंनामाकिन्नरानुगः
यएषगणगीतेषुदत्तकर्णोमुहुर्मुहुः ४७५
शर्वउवाच-

सएषवीरकोदेविसदामेहृदयप्रियः
नानाश्चर्यगुणाधारोगणेश्वरगणार्चितः ४७६
देव्युवाच

ईदृशस्यसुतस्यास्तिममोत्कंठापुरांतक
कदाहमीदृशंपुत्रंद्रक्ष्याम्यानंददायकं ४७७
शर्वउवाच-

एषएवसुतस्तेस्तुनयनानंदकारकः
त्वयामात्राकृतार्थोहिवीरकोपिसुमध्यमे ४७८
इत्युक्त्वाप्रेषयामासविजयांहर्षणोत्सुकां
वीरकानयनायाशुदुहिताभूभृतःसखीं ४७९
सावरुह्यत्वरायुक्ताप्रासादादंबरस्पृशः
गणपंगणमध्यस्थंसूर्यकोटिप्रवर्तनम् ४८०
विजयोवाच-

एहिवीरकचापल्यात्त्वयादेवीप्रतोषिता

त्वामाह्वयतिचेत्युक्तस्त्यक्त्वापाषाणखंडकम् ४८१
 देव्याःसपीपमागच्छद्विजयानुगतःशनैः
 प्रासादशिखरोत्फुल्लरक्तांबुजनिभद्युतिः ४८२
 तंदृष्ट्वाप्रस्थितानल्पस्वादुक्षीरपयोधरा
 गिरिजोवाच-
 पिबक्षीरमिदंवत्सस्रुतंपिबयथेच्छकम् ४८३
 उवाचदेवीसस्त्रेहंगिरामधुरवर्णया
 एहिसद्योहिजातोसिमेपुत्रकोदेवदेवेनदत्तोधुनावीरक ४८४
 उक्तवत्यंकआधायपर्यष्वजत्तंकपोलेचुचुंबागराणंदिनी
 मूर्ध्र्युपाघ्रायसंमार्ज्यगात्राणिचाभूषयामासदिव्यैःस्वयंभूषणैः ४८५
 किंकिणीमेखलानूपुरैःसन्मणिप्रोतकेयूरहारैरमूल्यैर्गुणैः
 कोमलैःपल्लवैश्चित्रितश्चारुभिर्मंगलैःकंकणैर्दिव्यमंत्रोद्भवैः ४८६
 तस्यशुद्धैस्ततोभूरिभिश्चाकरोन्मिश्रसिद्धार्थकैरङ्गरत्नाविधिं
 एवमादायचोवाचकृत्वास्त्रजंमूर्ध्निगोरोचनापत्रभंगोज्ज्वलैः ४८७
 वत्सवत्साधुनाक्रीडसार्द्धंगणैरप्रमत्तोव्रजश्वभ्रवर्जशनैः
 व्यालमालाकुलाःशैलसानुद्गुमादंतिभिर्भग्नशाखाःपरंभंगिनः ४८८
 जाह्नवीमंडलक्षुब्धतोयाकुलंमाविशेथाबहुव्याघ्रजुष्टेवने
 वत्ससंख्येषुदुर्गेषुयद्वीरकपुत्रभावायतांस्वच्छचित्तोजनः ४८९
 प्रार्थितंभव्यमायातिभाविन्यसौभाव्यतांसोपिनिर्वर्त्यसर्वैर्गुणैः
 एवमुक्तोनयावीरकोमातरंसस्मयन्नाहलीलावशाविष्टधीः ४९०
 एषमात्रास्वयंमेकृतःकंकणःपत्रकश्चित्रितःपाटलैर्बिंदुभिः
 चारुपुष्पैरियंमालतीभिःकृतामालिकामेशिरस्याहिताकोमला ४९१
 तोषयामीश्वरीमित्ययंसत्वरंचिंतयित्वाव्रजद्वाह्यतःक्रीडनम्
 स्वैर्गणैःसंयुतोवीरकोहर्षितोदक्षिणात्पश्चिमंपश्चिमादुत्तरम् ४९२
 उत्तरात्पूर्वमध्येत्यसख्यायुताप्रेक्षतेतंगवाक्षांतराद्वीरकं
 शैलपुत्रीबहिःक्रीडितारंजगत्स्त्रेहतःपुत्रलुब्धायतस्सोत्रकः ४९३
 मोहमायातियःस्वल्पवेत्ताजडोमांसविशमूत्रसंघातदेहोद्बहः
 द्रष्टुमभ्यंतरंनाकवासेश्वरेष्विन्दुमौलिप्रविष्टेषुकक्षांतरम् ४९४
 वाहनान्येवमारोहमाणास्ततोलोकपालास्त्रपूगंमुहूर्त्ताविधि
 खड्गएषोविखड्गाकरोनिर्मलःकृतकःकस्यकेनाहतोब्रूतनः ४९५

नोभवेद्धस्तदंडेनकिंब्रूमहेभीममूर्त्यगणेनास्तिकृत्यंगिरौ
 पाशाणोस्तितेनात्रकोबध्यतेमावृथालोकपालानुगास्तिष्ठत ४६६
 एवमेवैतदित्यब्रुवंस्तेतदावीक्ष्यदेवानुगंवीरकरक्षकं
 प्राहदेवीवनेपर्वतेनिर्जराध्यग्निशालामुखेभूतलेभूतपाः ४६७
 निर्भरांभोनिपातेषुनोमज्जतात्पुष्पजालावनद्धेषुधामस्वपि
 प्रोच्चनानाद्रिकुंजावगाहेष्वथोमारुतास्फोटसंरक्षणेकामतः ४६८
 कांचनोत्तुंगशृंगावरोहक्षितौहैमरेणूत्करासंगपिंगद्युतिः
 खेचराणां वनेचापिरम्येबभौरूपसंपत्प्रकारोगणोवासितुम् ४६९
 मंदरेकंदरेचारुवापीतटेकुन्दमंदारपुष्पप्रवालांबुजे
 सिद्धनारीभिरापीतरूपामृतंविस्तृतैर्नेत्रमात्रैरनुन्मेषिभिः ५००
 वीरकंशैलपुत्रीनिमेषांतरादस्मरत्पुत्रगृध्रुर्विनोदार्थिनी
 सोपितादृक्क्षणावाप्तपुरयोदयोयोहिजन्मांतरेस्यात्मजत्वंततः ५०१
 क्रीडतस्तस्यतृप्तिःकथंजायतेयोपिभावाज्यगद्वेधसातेजसा
 कलिपतःप्रेक्षणंदिव्यगीतक्षणंनृत्यलोलैर्गणैःशैःप्रवृत्यक्षणं ५०२
 सिंहनादाकुलेगंडशैलेज्वलद्रत्नजालेबृहत्सालतालेक्षणम्
 फुल्लनानातमालालिकालेक्षणंवृक्षमूलेविलोलोमरालेक्षणम् ५०३
 स्वल्पपंकजलेपंकजांकेक्षणंमातुरंकेशुभेनिष्कलंकेक्षणम्
 परिक्रीडतेबाललीलाविसारीगणेशाधिपादेवतानंदकारी ५०४
 निकुंजेषुविद्याधरोद्गीतशीलःपिनाकीवलीलाविलासैःसलीलः
 प्रकाश्यभुवनंगोभिस्ततोदिनकरेगते ५०५
 देशांतरंतदापश्चाद्दूरस्थोधरणीधरः
 मित्रत्वमस्यसुदृढहृदयेद्योतयन्निव ५०६
 नित्यमाराधितोविप्रैःश्रीमान्निघनसःसुतः
 नाकरोत्सवितुर्मेरुरूपकारंपतिष्यतः ५०७
 जनेष्वेषाव्यवस्थेतिश्रूयतेस्रवलितोह्यधः
 दिनेनानुगतोभानुःस्वजनंपरिपूरयन् ५०८
 संध्याबद्धांजलिपुटामुनयोभिमुखारविम्
 यावदद्यासतेशीघ्रंनिवार्योष्णाभिभाविताम् ५०९
 व्यजृंभताथलोकेस्मिन्क्रमाद्वैभावरंतमः
 कुटिलस्येवहृदयेकालुष्यंदूषयन्मनः ५१०

ज्वलत्फणिफणारत्नदीपोद्योतितभित्तिके
 शयनेशशसंघातरत्नवस्त्रोत्तरच्छदे ५११
 नानारत्नद्युतिलसच्छक्रचापविडंबके
 रत्नैःकिंकिणिजालेनलसन्मुक्ताकलापके ५१२
 कमनीयचलल्लीलावितानाच्छादितांबरे
 मंदरेमन्दसंचारंगतेगिरिसुतायुतः ५१३
 तस्थौगिरिसुताबाहुलतामिलितकंधरः
 शशिर्मलिसितज्योत्स्नास्फारपूरितगोचरः ५१४
 गिरिजाप्यसितापांगीनीलोत्पलदलच्छविः
 विभावर्याचसंपृक्ताबभूवातीवगोमयी ५१५
 तामुवाचततोदेवःक्रीडाकेलिकलायुताम् ५१६
 इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगौरीविवाहवर्णनंनामत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः

४३

चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः

शर्वउवाच
 शरीरेममतन्वंगिसितेभास्यसितद्युतिः
 भुजंगीवासिताशुभ्रेसंश्लिष्टाचंदनेतरौ १
 चंद्रातपेनसंपृक्त्कारुधिराम्बरसंवृता
 रजनीवासितेपद्मेदृष्टिदोषंददासिमे २
 इत्युक्तागिरिजातेनमुक्तकंठापिनाकिनम्
 उवाचकोपरक्ताक्षीभ्रुकुटीविकृतानना ३
 देव्युवाच-
 स्वकृतेनजनःसर्वोजाडयेनपरिभूयते
 अवश्यमर्थीप्राप्नोतिखंडनंशशिमंडन ४
 तपोभिर्दीर्घचरितैर्यात्वांप्रार्थितवत्यहं
 तस्यामेनियतस्त्वेषह्यवमानःपदेपदे ५
 नैवास्मिक्वटिलाशर्वविषमानचधूर्जटे
 सविषस्त्वंजगत्ख्यातोव्यक्तदोषाकराश्रयः ६
 त्वंहिमुष्णासिदशनान्नेत्रहंताभगस्यच

आदित्यस्त्वांविजानातिभगवान्द्वादशात्मकः ७
 मूर्ध्निशूलंजनयसिस्वैर्दोषैर्मामधिक्षिपन्
 यस्त्वंमामात्थकृष्णेतिमहाकालोसिविश्रुतः ८
 यास्याम्यहंपरित्यक्तुमात्मानंतपसागिरिम्
 जीवंत्यानमयाकृत्यंधूर्तेनपरिभूतया ९
 कापालिकेनक्षुद्रेणश्मशानेनित्यवासिना
 भूत्याविलिप्तस्वांगेनमातृमध्यस्थचारिणा १०
 निशम्यतस्यावचनंकोपतीक्ष्णाक्षरंहरः
 उवाचानिष्टसंभ्रांतःप्रचलेनेंदुमौलिना ११
 शर्वउवाच
 अगात्मजासिगिरिजेनाहंनिंदापरस्तव
 चाटूक्तिबुध्यातुमयाकृतउन्मादसंश्रयः १२
 विकल्पःस्वस्थचित्तेतुगिरिजेनममक्रमात्
 यद्येवंकुपिताभीरुतत्तवाहंनवैपुनः १३
 नर्मवादीभविष्यामिजहिकोपंशुचिस्मिते
 शिरसाप्रणतेनैषरचितस्तेमयांजलि १४
 निहीनोह्यपमानेननिंदितेनैतिविक्रियाम्
 असतांतुसतांनस्यान्मर्मस्पृष्टोनरःकिल १५
 अनेकैश्चाटुभिर्देवीदेवेनप्रतिबोधिता
 कोपंतीव्रंनतत्याजसतीमर्मणिघट्टिता १६
 अवष्टब्धमथाच्छिद्यवासःशंकरपाणिना
 विपर्यस्तालकावेगाद्गन्तुमैच्छच्चशैलजा १७
 तस्याव्रजंत्याःकोपेनपुनराहपुरांतकः
 सत्यंसर्वैरवयवैस्तनोषिसदृशांपितुः १८
 हिमाचलस्यशृंगस्थमेवजालाकुलंमनः
 तथादुरवगाह्येभ्योगहनोहितवाशयः १९
 काठिन्यमश्मसारेभ्योवनेभ्योबहुलांगता
 कुटिलत्वंनिम्नगाभ्योदुःसेव्यत्वंहिमादपि २०
 संक्रांतंसर्वमेवैतत्तन्वंगिहिमभूधरात्
 इत्युक्तासापुनःप्राहगिरिशंशैलकन्यका २१

कोपकंपितमूर्द्धासाप्रस्फुरद्दशनच्छदा
 उमोवाच-
 स्यात्सर्वदोषदानेननिंदायांगुणिनोबलात् २२
 तवापिदुष्टसंपर्कात्संक्रांतं सर्वमेवहि
 व्यालेभ्योनेकजिह्वत्वंभस्मनोऽस्त्रेहवृत्तिता २३
 हृत्कालुष्यंशशांकोत्थं दुर्बाधत्वंविषादपि
 किंचात्रबहनोक्तेनअलंवाचांश्रमेणते २४
 श्मशानवासान्निर्भीस्त्वंनग्नत्वात्तवनत्रपा
 निर्घृणत्वंकपालित्वाद्दयातेविगताचिरम् २५
 इत्युक्त्वामंदिरात्तस्मान्निर्जगामहिमाद्रिजा
 तस्यांब्रजंत्यादेवेश्यांगणैःकिलकिलाकृता २६
 क्वमातर्गच्छसीत्युक्त्वारुदब्धिर्धावितंपुनः
 विष्टभ्यचरणौदेव्यावीरकोबाष्पगद्गदः २७
 प्रोवाचमातःकिन्वेतत्क्वयासिकुपितातुरा
 अहंत्वामनुयास्यामिब्रजंतींस्त्रेहवर्जिताम् २८
 नोचेत्पतिष्येशिखराद्गिरेरस्यत्वयोज्झितः
 उन्नम्यवदनंदेवीदक्षिणेनतुपाणिना २९
 उवाचवीरकंमातात्वंशोकंपुत्रमाकृथाः
 शैलाग्रात्पतितुंनैवनचगंतुंमयासह ३०
 युक्तंतेपुत्रगच्छामियेनकार्येणतच्छृणु
 कृष्णेत्युक्त्वाहरेणाहंस्तंभितास्म्यवमानिता ३१
 साहंतपःकरिष्यामियेनगौरीत्वमाप्नुयाम्
 एषस्त्रीलंपटोदेवोयातायांमय्यनंतरम् ३२
 द्वाररक्षात्वयाकार्यानित्यंरन्ध्रान्ववेक्षणम्
 यथानकाचित्प्रविशेद्योषित्त्रहरांतिकम् ३३
 दृष्ट्वापरस्त्रियंचापिवदेथाममपुत्रक
 शीघ्रमेवकरिष्यामियथायुक्तमनंतरम् ३४
 एवमस्त्वितिदेवेशींवीरकोवाचसांप्रतम्
 मातुराज्ञामृताहारप्लावितांगोगतज्वरः ३५
 जगामरक्षांसद्रष्टुंप्रणिपत्यतुमातरम्

देवीचापश्यदायांतींसखींमातुर्विभूषिताम् ३६
कुसुमामोहिनींनामतस्यशैलस्यदेवताम्
सापिदृष्ट्वागिरिसुतांस्त्रेहविक्लवमानसा ३७
क्वपुत्रिगच्छसीत्युच्चैरालिग्योवाचदेवता
सातस्याःसर्वमाचख्यौशंकरात्कोपकारणम् ३८
पुनश्चोवाचगिरिजादेवतांमातृसंमिताम्
उमोवाच-

नित्यंशैलाधिराजस्यदेवतात्वमनिन्दिते ३९
सर्वतःसन्निधानंतेमनसातीववत्सला
अतस्तुतेप्रवक्ष्यामियद्विधेयंत्वयांबिके ४०
अन्यस्त्रीसंप्रवेशस्तुत्वयारक्ष्यःप्रयत्नतः
सरहस्येप्रयत्नेननिषेव्यःसततंगिरौ ४१
पिनाकिनःप्रविष्टायांवक्तव्यंमेत्वयानघे
ततोहंसंविधास्यामियत्क्षमंतदनंतरम् ४२
इत्युक्तातांतथेत्युक्त्वाजगामसागिरिंशुभा
उमापिपितुरुद्यानंजगामाद्रिसुताद्भुतम् ४३
अंतरिक्षंसमाविश्यमेघमालाविलप्रभम्
भूषणानिततोन्वस्यवृक्षवल्कलधारिणी ४४
ग्रीष्मेपंचाग्निसंतप्तावर्षासुचजलोषिता
वन्याहारानिराहाराशुष्कस्थंडिलशायिनी ४५
एवंसाधयतीतत्रतपःसाचव्यवस्थिता
ज्ञात्वागतांगिरिसुतांदैत्यस्तत्रांतरेबली ४६
अंधकस्यसुतोहृष्टःपितुर्वधमनुस्मरन्
देवान्सर्वान्विजित्याजौबकभ्रातारणोत्कटः ४७
आडिर्नामांतरप्रेक्षीसततंचंद्रमौलिनः
आजगामामररिपुःपुरंत्रिपुरघातिनः ४८
सतत्रागत्यददृशेवीरकंद्वार्यवस्थितम्
विचिंत्यसोपिचवरंदत्तंकमलयोनिना ४९
हतेकिलांधकेदैत्येगिरिशेनासुरद्विषा
आडिश्चकारविपुलंतपःपरमदारुणम् ५०

समागत्याब्रवीद्ब्रह्मातपसापरितोषितः
किमाडेदानवश्रेष्ठतपसाप्राप्तुमिच्छसि ५१
ब्रह्माणमाहदैत्यस्तुनिर्मृत्युत्वमहंवृणे
ब्रह्मोवाच-
जातानामिहसंसारेविनामृत्युंनयुज्यते ५२
यतस्ततोपिदैत्येन्द्रमृत्युःप्राप्यशरीरिभिः
इत्युक्तोदैत्यसिंहस्तुप्रोवाचांबुजसंभवम् ५३
रूपस्यपरिवर्तोमेयदास्यात्पद्मसंभव
तदामृत्युर्ममभवेदन्यथात्वमरोस्म्यहम् ५४
इत्युक्तस्तुतदोवाचतुष्टःकमलसंभवः
यदाद्वितीयोरूपस्यविवर्तस्तेभविष्यति ५५
तदातेभवितामृत्युरन्यथानभविष्यति
इत्युक्तोमरतांमेनेदैत्यसूनुर्महाबलः ५६
तस्मिन्कालेत्वसंस्मृत्यतद्बुधोपायमात्मनः
प्रतिहर्तुर्दृष्टिपथेवीरकस्याभवंस्तदा ५७
भुजंगरूपीरंध्रेणप्रविवेशदृशःपथम्
परिहत्यगणेशस्यदानवोरौद्रदुर्जयः ५८
अलक्षितोगणेशेनप्रविश्याथपरांतनुम्
भुजंगरूपंसंत्यज्यजग्राहाथमहासुरः ५९
उमारूपंरमयितुंगिरिशंमूढचेतनः
कृत्वामायामयंरूपमप्रतर्क्यमनोहरम् ६०
सर्वैरवयवैःपूर्णसर्वाभिज्ञानबृंहितम्
कृत्वाभगांतरेदंतदैत्योवज्रमयंदृढम् ६१
तीक्ष्णाग्रंबुद्धिमोहेनगिरिशंहंतुमुद्यतः
कृत्वोमारूपसंस्थानंगतोदैत्योहरांतिकम् ६२
पापोरम्याकृतिश्चित्रभूषणांबरसंयुतः
तंदष्ट्वागिरिशस्तुष्टस्तमालिग्यमहासुरम् ६३
मन्यमानोगिरिसुतांसर्वैरवयवांतरैः
अपृच्छत्साधुभावंतेगिरिपुत्रिनकृत्रिमम् ६४
यात्वंमदाशयंज्ञात्वाप्राप्तेहवरवर्णिनी

त्वयाविरहितंशून्यंममस्थानंजगत्त्रयम् ६५
 प्राप्ताप्रसन्नवदनेयुक्तमेवंविधंत्वयि
 इत्युक्तोदानवेन्द्रस्तुतंबभाषेस्मितंशनैः ६६
 सचाबुध्यदभिज्ञानैः प्राहत्रिपुरघातिनम्
 दैत्यउवाच
 यातास्मितपसःकामाद्वरंलब्धुंहिमाचलम् ६७
 रतिश्चतत्रमेनाभूत्ततः प्राप्तात्वदंतिकम्
 इत्युक्तःशंकरःशंकांचित्तेप्राप्तोविचारयन् ६८
 हृदयेनसमाधायदेवःप्रहसिताननः
 कुपिताकुपितंबुद्ध्वाप्रकृत्याचदृढव्रता ६९
 अप्राप्तकामासंप्राप्ताकिमेतत्संविजानती
 इतिचिंत्यहरस्तस्याअभिज्ञानंविचारयन् ७०
 नापश्यद्वामपार्श्वेतुतदंकंपद्मलक्षणम्
 लोम्नामावर्तरचितंततोदेवःपिनाकधृक् ७१
 बुद्ध्वातांदानवींमायामाकारंगूहयंस्ततः
 मेढ्रदंष्ट्रास्त्रमादायदानवंतमसादयत् ७२
 नचाबुध्यततद्वृत्तंवीरकोद्वाररक्षकः
 कुसुमामोदिनंदंष्ट्रास्त्रीरूपंदानवेश्वरम् ७३
 दूतेनमारुतेनाशुबोधिताहिमशैलजा
 श्रुत्वावायुमुखाद्देवीक्रोधरक्ताविलेक्षणा ७४
 अपश्यद्वीरकंपुत्रंहृदयेनैवदूयता
 देव्युवाच
 मातरंमांपरित्यज्ययस्मात्वंस्नेहविक्लवाम् ७५
 विहितावसरः स्त्रीणांशंकरस्यरहोविधौ
 तस्मात्तेमानुषेरूक्षाजडाहृदयवर्जिता ७६
 गणेशाकारसदृशीशिलामाताभविष्यति
 निमित्तएषविख्यातोवीरकस्यसुतादरात् ७७
 संभवेप्रक्रमेचैवविचित्राख्यानसंशयः
 एवमुत्सृष्टशापायांगिरिपुत्र्यामनंतरं ७८
 निर्जगाममुखात्क्रोधःसिंहरूपीमहाबलः

सतुसिंहःकरालस्यःसटाजटिलकंधरः ७६
 ऊर्ध्वप्रोद्भूतलांगूलोदंष्ट्रोत्कटमुखावटः
 व्यादितास्योलंबजिह्वःक्षामःकुक्षिबलादिषु ८०
 अस्यास्येवर्तितुंदेवीव्यवस्थितवतीतदा
 ज्ञात्वामनोगतंतस्याभगवांश्चतुराननः ८१
 आजगामाश्रमपदंसंपदामाश्रयंततः
 आगम्योवाचदेवेशोगिरिजांस्पष्टयागिरा ८२
 ब्रह्मोवाच-
 किंपुनःप्राप्तुकामासिकिमलभ्यंददामिते
 विरम्यतामतिक्लेशात्तपसोस्मान्मदाज्ञया ८३
 तच्छ्रुत्वोवाचगिरिजागुरोर्गौरवयंत्रितं
 वाक्यंवाचाहरोद्गीर्णवर्णनिर्गमवांछितं ८४
 देव्युवाच-
 तपसादुष्करेणाप्तःपतिर्वैशंकरोमया
 समांश्यामलवर्णैतिबहुशःप्रोक्तवान्रहः ८५
 तस्मादहंकांचनाभवर्णातन्नामसंयुता
 भर्तुर्भूतपतेरंगमेकतोनिर्विषंभवेत् ८६
 तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वाप्रोवाचजगदीश्वरः
 एवंभवत्वंभूयश्चभर्तुर्देहार्द्धचारिणी ८७
 ततस्तत्याजतांकृष्णांफुल्लनीलोत्पलत्वचं
 त्वक्चसाप्यभवद्भीमाघंटाहस्तात्रिलोचना ८८
 नानाभरणसंपूर्णापीतकौशेयधारिणी
 तामब्रवीत्ततोब्रह्मादेवीनीलांबुजत्विषं ८९
 निशेभूधरजादेहसंपर्कात्वंमदाज्ञया
 संप्राप्ताकृतकृत्यत्वमेकानंशापुरोह्यसि ९०
 यएषसिंहःप्रोद्भूतोदेव्याःक्रोधाद्वरानने
 सतेस्तुवाहनंदेविकेतौचास्तुमहाबलः ९१
 गच्छविंध्याचलंतत्रसुरकार्यकरिष्यसि
 पंचालोनामयज्ञोयंयज्ञलक्षपदानुगः ९२
 दत्तस्तेकिंकरोदेविमयामायाशतैर्युतः

इत्युक्त्वाकौशिकीदेवीविंध्यशैलंजगामह ६३
 उमापिप्राप्तसंकल्पाजगामगिरिशांतिकं
 प्रविशंतींतुतांद्वारादपहत्यसमाहितः ६४
 रुरोधवीरकोदेवींहेमवेत्रलताधरः
 तामुवाचचकोपेनरूपेतुव्यभिचारिणीं ६५
 प्रयोजनंनतेत्रास्तिगच्छयावन्नभद्वयसे
 देव्यारूपधरोदैत्योदेवंचिंतुमागतः ६६
 प्रविष्टोनचदृष्टोसौसचदेवेनघातितः
 घातितेचाहमाज्ञप्तोनीलकंठेनकोपिना ६७
 द्वारेत्वनवधानंतेयस्मात्पश्यामिवैततः
 भविष्यसिनमेद्वास्थोवर्षपूगाननेकशः ६८
 अतस्तेनात्रदास्यामिप्रवेशंगम्यतांद्रुतम्
 एकांमुक्त्वागिरिसुतांमातरंस्नेहवत्सलाम् ६९
 प्रवेशंलभतेनान्यानारीकमललोचने
 इत्युक्त्वातुतदादेवीचिंतयामासचेतसा १००
 नारीनैवसदैतेयोवायुर्मेयामभाषत
 वृथैववीरकशशप्तोमयाक्रोधपरीतया १०१
 अकार्यंक्रियतेमूढैःप्रायःक्रोधसमन्वितैः
 क्रोधेननश्यतेकीर्तिःक्रोधोहंतिस्थितांश्रियम् १०२
 अपरिच्छिन्नतत्वार्थापुत्रंशापितवत्यहं
 विपरीतार्थबुद्धीनांसुलभोविपदागमः १०३
 संचिंत्यैवमुवाचेदंवीरकंप्रतिशैलजा
 सञ्जलञ्जाविकारेणवदनेनाम्बुजत्विषा १०४
 देव्युवाच-
 अहंवीरकतेमातानतेस्तुमनसोभ्रमः
 शंकरस्यास्मिदयितासुतातुहिनभूभृतः १०५
 ममगात्रच्छविभ्रांत्यामाशंकांपुत्रधारय
 तुष्टेनगौरतादत्ताममेयंपद्मजन्मना १०६
 मयाशप्तोस्यविदितेवृत्तांतेदैत्यनिर्मिते
 ज्ञात्वानारीप्रवेशंतुशंकरेरहसिस्थिते १०७

ननिवर्तयितुंशक्यःशापःकिंतुब्रवीमिते
 शीघ्रमेष्यसिमानुष्यात्सर्वकामसमन्वितः १०८
 शिरसातुततोवंद्यमातरंपूर्णमानसः
 उवाचसाध्वींपूर्णेन्दुद्युतितुहिनशैलजां १०९
 वीरकउवाच-
 नतसुरासुरमौलिलसन्मणिप्रवरकांतिकरालिनखाङ्घ्रिके
 नगसुतेशरणागतवत्सलेनवनमोवनतार्त्तिविनाशिनि ११०
 तपनमंडलमंडितकंधरेपृथुसुवर्णनगद्युतिहारिके
 विषमभंगविषंगमभीषितोगिरिसुतेभवतीमहमाश्रये १११
 जगतिकाप्रणताभिमताददौभटितिसिद्धिमृतेभवतीयथा
 जगतिकांप्रणमेच्छशिशेखरोभुवनभृन्मुनयोभवतीयथा ११२
 विमलयोगविनिर्मितदुर्जयेसुतनुतुल्यमहेश्वरमंडली
 विदलितांधकबांधवसंहतिःसुरवरैःप्रथमंत्वमभिष्टुता ११३
 सितसटापटलोद्धतकंधराभवमहामृगराजरयस्थिता
 विमलशक्तिमुखानलपिंगलायतभुजौघनिपिष्टमहासुरा ११४
 निगदिताभुवनैरतिचंडिकाजननिशुंभनिशुंभनिषूदिनी
 प्रणतचिंतितदाभवदानवप्रशमनैकरतिस्तरसाभुवि ११५
 वियतिवायुपथेज्वलनाकुलेवनितलेतवदेविचयद्वपुः
 तदजितेप्रतिमेप्रणमाम्यहंभुवनभाविनितेभववल्लभे ११६
 जलधयोललितोद्धतवीचयोहुतवहोद्युतिदग्धचराचरः
 फणसहस्रभृतश्चभुजंगमास्त्वमभिधास्यसिमामभयंकरा ११७
 भगवतिस्थिरभक्तजनाश्रयेप्रतिगतोभवतीचरणाश्रयं
 करणजातमिहास्तुममाश्रवैतवविलासमुखानुभवास्यदम् ११८
 सुप्रसन्नाततोदेवीवीरकस्येतिसंस्तुता
 प्रविवेशशुभंभर्तुर्भुवनंभूधरात्मजा ११९
 द्वास्थोपिवीरकोदेवान्हरदर्शनकांच्छिणः
 व्यसर्जयत्स्वकानेवगृहानादरपूर्वकं १२०
 नास्त्यत्रावसरोदेवादेव्याःसहवृषाकपिः
 निभृतःक्रीडतीत्युक्ताययुस्तेचयथागतं १२१
 गतेवर्षसहस्रेतुदेवास्त्वरितमानसाः

ज्वलनंचोदयामासुर्जातुंशंकरचेष्टितं १२२
 प्रविश्यपक्षिरंध्रेणशुकरूपीहुताशनः
 ददर्शशयनेसर्वरतौगिरिजयासह १२३
 ददर्शतंचदेवेशोहुताशंशुकरूपिणं
 तमुवाचमहादेवःकिंचित्कोपसमन्वितः १२४
 शर्वउवाच
 निषिक्तमर्धदेव्यांमेवीर्यचशुकविग्रह
 लज्जयाविरतिश्चास्यत्वमर्धपिबपावक १२५
 यस्मात्तुत्वत्कृतेविघ्नंतस्मात्त्वय्युपपद्यते
 इत्युक्तःप्राञ्जलिर्वह्निरपिबद्वीर्यमाहितं १२६
 तेनाप्लुतास्ततोदेवास्तन्मुखाऋभवोयतः
 विपाट्यजठरंतेषांवीर्यमाहेश्वरंततः १२७
 निष्क्रांतंतप्तहेमाभंविततेशंकराश्रमे
 तस्मिन्सरोमहज्जातंविमलंबहुयोजनं १२८
 प्रोत्फुल्लहेमकमलंनानाविहगनादितम्
 तच्छ्रुत्वातुसरोदेवीजातंहेममहांबुजम् १२९
 जगामकौतुकाविष्टातत्सरःकनकांबुजम्
 तत्रकृत्वाजलक्रीडांतदब्जकृतशेखरा १३०
 उपविष्टाततस्तस्यतीरेदेवीसखीवृता
 पातुकामाचतत्तोयंस्वादुनिर्मलपंकजम् १३१
 अपश्यत्कृत्तिकास्तास्सषडर्कद्युतिसन्निभाः
 पद्मपत्रेतुतद्वारिगृहीत्वाप्रस्थितागृहम् १३२
 हर्षात्सोवाचपास्यामिपद्मपत्रेस्थितंपयः
 ततःस्ताऊचुरखिलाःकृत्तिकाहिमशैलजाम् १३३
 कृत्तिकाऊचुः-
 दास्यामोदयितेगर्भसंभूतोयोभविष्यति
 सोस्माकमपिपुत्रःस्यादस्मत्प्राताचवृत्तिमान् १३४
 त्रिषुलोकेषुविख्यातःसर्वेष्वपिशुभानने
 इत्युक्तोवाचगिरिजाकथंमद्गात्रसंभवैः १३५
 सर्वैरवयवैर्युक्तोभवतीभ्यःसुतोभवेत्

ततस्तांकृत्तिकाऊचुर्विधास्यामोस्यवैवयम् १३६
 उत्तमान्युत्तमांगानियद्येवंतुभविष्यति
 उक्तावैशैलजाप्राहभवत्वेवमनिदिताः १३७
 ततस्तुहर्षसंपूर्णापद्मपत्रस्थितंपयः
 तस्यैददुस्तयाचापितत्पीतंक्रमशोजलम् १३८
 पीतेतुसलिलेचैवतस्मिन्नेवक्षणेवरः
 विपाट्यदेव्याश्चततोदक्षिणंकुक्षिमुद्गतः १३९
 निश्चक्रामाद्भुतोबालोरोगशोकविनाशनः
 प्रभाकरकरवातप्रकारप्रकरप्रभुः १४०
 गृहीतनिर्मलोदग्रशक्तिशूलांकुशोनलः
 दीप्तोमारयितुंदैत्यानुत्थितःकनकच्छविः १४१
 एतस्मात्कारणादेवकुमारश्चापिसोभवत्
 वामंविदार्यनिष्क्रान्तस्ततोदेव्याःपुनःशिशुः १४२
 स्कंदोथवदनाद्ब्रह्मेःशुभ्रात्षड्वदनोरिहा
 कृत्तिकासलिलादेवशाखाभिःसविशेषतः १४३
 शाखाःशिवाःसमाख्याताःषट्सुवक्त्रेषुविस्तृताः
 यतस्ततोविशाखोसौख्यातोलोकेषुषण्मुखः १४४
 स्कंदोविशाखःषड्वक्त्रःकार्तिकेयश्चविश्रुतः
 पक्षेचैत्रस्यबहुलेपंचदश्यांमहाबलौ १४५
 संभूतावर्कसदृशौविशालेशरकानने
 सितेपक्षेतुपंचम्यांतथैतौपावकानलौ १४६
 बालकाभ्यांचकारैकंसंध्यायामेवभूतये
 तस्यामेवततःषष्ठ्यामभिषिक्तोगुहःप्रभुः १४७
 सर्वैरमरसंघातैर्ब्रह्मोपेन्द्रेन्द्रभास्करैः
 गंधमाल्यैःशुभैर्धूपैस्तथाक्रीडनकैरपि १४८
 छत्रैश्चामरजालैश्चभूषणैश्चविलेपनैः
 अभिषिक्तोविधानेनयथावत्षण्मुखःप्रभुः १४९
 सुतामस्मैददौशक्रोदेवसेनेतिविश्रुताम्
 पत्न्यर्थंदेवदेवेशोददौविष्णुरथायुधम् १५०
 यक्षाणांशलक्षाणिददावस्यधनाधिपः

ददौहुताशनस्तेजोददौवायुश्चवाहनम् १५१
ददौक्रीडनकंत्वष्टाकुक्कुटंकामरूपिणम्
एवंसुरास्तुतेसर्वेपरिवारमनन्तकम् १५२

ददुर्मुदितचेतस्काःस्कंदायादित्यवर्चसे
जानुभ्यामवनौस्थित्वासुरसंघास्तमस्तुवन् १५३
स्तोत्रेणानेनवरदंषणमुखंमुख्यशःसुराः

देवाऊचुः-

नमःकुमारायमहाप्रभायस्कंदायचास्कंदितदानवाय १५४
नवार्कबिंबप्रतिमप्रभावनमोस्तुगुह्यायगुहायतुभ्यम्
नमोस्तुतेलोकभयापहायनमोस्तुतेलोककृपापराय १५५
नमोविशालामललोचनायनमोविशाखायमहाव्रताय
नमोनमस्तेस्तुरणोत्कटायनमोमयूरोज्ज्वलवाहनाय १५६
नमोस्तुकेयूरधरायतुभ्यंनमोधृतोदग्रपताकिनेते
नमःप्रभावप्रणतायतेस्तुनमोऽस्तुघंटाधरधैर्यशालिने १५७
कुमारउवाच-

कंवःकामंप्रयच्छामिभवंतोब्रूतनिर्वृताः
यद्यप्यसाध्यंकृत्यंनोहृदयेचिंतितंचिरम् १५८
इत्युक्तास्तुसुरास्तेनप्रोचुःप्रणतमौलयः
सर्वेवमहात्मानंगुहंमुदितमानसाः १५९
दैत्येन्द्रस्तारकोनामसर्वामरकुलांतकृत्
बलवान्दुर्जयस्तीक्ष्णोदुराचारोतिकोपनः १६०
तमेवजहिदुर्धर्षदैत्यंसर्वविनाशनम्
उपस्थितःकृत्यशेषोह्यस्माकंचभयावहः १६१
हिरण्यकशिपुश्चोग्रोह्यवध्योदेवतागणैः
यज्ञघ्नःपापकर्मावैयेनब्रह्मापितापितः १६२
एतौहरस्वभद्रंतेतावकंचमहाबलम्
एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वासर्वामरपदानुगः १६३
जगामजगतांनाथस्तूयमानोमरेश्वरैः
तारकस्यवधार्थायजगतांकंटकस्यच १६४

ततश्चप्रेषयामासशक्रोगूढसमाश्रयः
 दूतंदानवसिंहस्यपरुषाक्षरवादिनम् १६५
 सतुगत्वाब्रवीद्दैत्यमभयोभीमदर्शनम्
 दूतउवाच
 शक्रस्त्वामाहदेवेशोदैत्यकेतुंदिवस्पतिः १६६
 तारकासुरतच्छक्त्याघटयस्वयथेच्छया
 यज्जगज्ज्वलनोद्दीप्तं किल्बिषंचत्वयाकृतम् १६७
 तस्याहंसादकस्तेघराजास्मिभुवनत्रये
 श्रुत्वैतदद्भुतंवाक्यंकोपसंरक्तलोचनः १६८
 उवाचदूतंदुष्टात्मानष्टप्रायविभूतिकः
 तारकउवाच-
 दृष्टंतेपौरुषंशक्रशतशोथमहारणे १६९
 निस्त्रपत्वान्नतेशांतिर्विद्यतेशक्रदुर्मते
 एवमुक्तेगतेदूतेचिंतयामासदानवः १७०
 नालब्धसंश्रयःशक्रोवक्तुमेवमिहार्हति
 जातःस्कंदोधुनाशक्राज्जायतेसमुपाश्रयात् १७१
 निमित्तौघांस्तदादुष्टान्सोपश्यन्नाशवेदिनः
 पांसुवर्षमसृक्पातंगगनादवनीतले १७२
 वामनेत्रप्रकंपंचवक्त्रशोषंमनोमयम्
 स्वकानांवक्त्रपद्मानांम्लानतांचव्यलोकयत् १७३
 दुष्टांश्चप्राणिनोरौद्रान्सोपश्यद्दुष्टवादिनः
 तदचिंत्यैवदितिजोन्यस्तचित्तोभवत्क्षणात् १७४
 यावद्भ्रजघटाघंटाघनत्काररवोत्कटाम्
 तद्भ्रतुरंगसंघातहेषोत्साहविभूषिताम् १७५
 सैन्यैस्सेनान्तरोदग्रध्वजराजैर्विराजिताम्
 विमानैश्चाद्भुताकारैश्चलितामलचामरैः १७६
 विभूषणपिनद्धांचकिन्नरोद्गीतनादिताम्
 नानानाकतरूत्फुल्लकुसुमापीडधारिणीम् १७७
 विशोकास्त्रपरिस्फारचर्मनिर्मलदर्शिनीं
 विद्युत्पुष्टद्युतिधरांनानावाद्यविनादिताम् १७८

सेनांनाकसदादैत्यःप्रासादस्थोव्यलोकयत्
 सचिंतयामासतदाकिंचिद्विभ्रांतमानसः १७६
 अपूर्वःकोभवेद्योद्धायोमयानविनिर्जितः
 ततश्चिंताकुलोदैत्यःशुश्रावकटुकाक्षरम्
 सिद्धवंदिभिरुद्घुष्टमिदंहृदयदारुणम् १८०
 जयातुलशक्तिदीधितिपंजरभुजदंडप्रचंडतर
 रभससुरवदनकुमुदविकासनविलासनेत्रकुमारवर १८१
 जयदितिजकुलमहोदधिबडवानलमधुरमयूररथ सुरमकुटकोटिकुंचित-
 चरणनखांकुरमहासेन १८२
 जयचलितललितचूडाकलापनवविमलकमल
 दंडकांतदैत्येशवंशदुःसहदावानल १८३
 जयविशाखविभोजयबालसप्तवासरभुवनालि शोकशमनजयसकल-
 लोकदितिमुतधुरंधरनाशकस्कंद १८४
 श्रुत्वैतत्तारकःसर्वमुद्घुष्टंदेववंदिभिः
 सस्मारब्रह्मणोवाक्यंबंधंबालादुपस्थितं १८५
 स्मृत्वाधर्मौघविध्वंसीसदावीरपदानुगः
 मंदिरान्निर्जगामाशुशोकग्रस्तेनचेतसा १८६
 कालनेमिमुखादैत्याःसंत्रस्ताभ्रांतचेतसः
 स्वेष्वनीकेषुचतदात्तराविस्मितचेतसः १८७
 हिरण्यकशिपुःप्राहदानवानांधुरंधरः
 त्रपाकरंभवेन्मह्यंबालस्यास्यपलायनम् १८८
 यद्यहंहंतवेयामिसोपिवैकमलाश्रितः
 हत्वाहंबालकंचैनंदुःस्पर्शःस्यामकारणं १८९
 यातधावतगृहीतयोजयध्वंवरूथिनीम्
 कुमारंतारकोदृष्ट्वाबभाषेभीषणाकृतिः १९०
 किंबालयोद्धुकामोसिक्रीडकंदुकलीलया
 येनातपोनिसृष्टस्तेसत्संगरविभाषक १९१
 बालत्वादथतेबुद्धिरेवंस्वल्पार्थदर्शिनी
 कुमारोपितमग्रस्थंबभाषेहर्षवत्तमं १९२
 शृणुतारकशास्त्रार्थइहनैवनिरूप्यते

शस्त्रैरथानदृश्यंतेसमरेनिर्भरंभये १६३
 शिशुत्वंमावमंस्थामेशिशुःकष्टोभुजंगमः
 दुष्प्रेक्षोभास्करोबालस्तथाहंदुर्जयःशिशुः १६४
 अल्पाक्षरोनमंत्रःकिंसस्फुरोदैत्यदृश्यते
 कुमारेप्रोक्तवत्येवदैत्यश्चिक्षेपमुद्गरं १६५
 कुमारस्तंनिरासोग्रंचक्रेणामोघवर्चसा
 ततश्चिक्षेपदैत्येन्द्रोभिंदिपालमयोमयं १६६
 करेणतंचजग्राहकार्तिकेयोमरारिहा
 गदांमुमोचदैत्यायसमुत्थायखरस्वनाम् १६७
 तथाहतस्ततोदैत्यश्चकम्पेचलराडिव
 मेनेचदुर्जयदैत्यस्तदाबालंसुदुःसहं १६८
 चिंतयामासबुद्ध्यावैप्राप्तःकालोनसंशयः
 कंपितंचसमालोक्यकालनेमिपुरोगमाः १६९
 सर्वेदैत्यैश्चराजघ्नःकुमारंरणदारुणं
 सतैःप्रहारैरस्पृष्टस्तथाक्लेशैर्महाद्युतिः २००
 सबालोबलिभिर्वेगैरयुध्यद्दानवैरणे
 रणशौण्डाश्चदैत्येन्द्राःपुनर्जघ्नःशिलीमुखैः २०१
 कुमारंसमरेदैत्याबलिनोदेवकंटकाः
 कुमारस्यव्यथानाभूद्दैत्यास्त्रनिहतस्यतु २०२
 प्राणांतकरणंजातंदेवानांदानवाहवं
 देवान्निपीडितान्दृष्ट्वाकुमारःकोपमाविशत् २०३
 ततोस्त्रैर्दारयामासदानावानामनीकिनीम्
 तैरस्त्रैर्निष्प्रतीकारैस्ताडितास्सुरकंटकाः २०४
 कालनेमिमुखाःसर्वेरणेह्यासन्पराङ्मुखाः
 विद्रुतेषुचदैत्येषुप्रहतेषुसमंततः २०५
 किन्नरोद्गारगीतैश्चहास्यसन्त्यस्तचेतनः
 जघ्नेकुमारंगदयानिष्टप्रकनकत्विषा २०६
 शरैर्मयूरंचित्रैश्चकारविमुखंरणे
 दृष्ट्वापराङ्मुखोदेवोमुत्तरक्तंस्ववाहनम् २०७
 जग्राहशक्तिंविमलांरणेकनकभूषणाम्

बाहुनाहेमकेयूररुचिरेणषडाननः २०८
 ततोब्रवीन्महासेनस्तारकंदानवाधिपम्
 तिष्ठतिष्ठसुदुर्बुद्धेयमलोकं विलोकय २०९
 हतोह्यसिमयाशक्त्यास्मरस्वदैत्यचेष्टितम्
 इत्युक्त्वातुततः शक्तिंमुमोचदितिजंप्रति २१०
 साकुमारभुजोत्सृष्टातत्केयूररवानुगा
 विभेददैत्यहृदयं वज्रशैलेन्द्रकर्कशम् २११
 गतासुः सपपातोर्व्याप्रलयेभूधरोयथा
 विकीर्णमकुटोष्णीषोविस्त्रस्ताखिलभूषणः २१२
 तस्मिन्विनिहतेदैत्येदानवानांधुरंधरे
 नाभूत्कश्चित्तदादुःखीनरकेष्वपिपापकृत् २१३
 स्तुवंतः षण्मुखं देवाः प्राक्रीडन्नागतस्मिताः
 जग्मुः स्वानेवभुवनान्निरस्यासंस्तथोत्सुकाः २१४
 ददुश्चापिवरंसर्वे देवाश्च षण्मुखंप्रति
 तुष्टाः संप्राप्तसर्वार्थास्सहसिद्धैस्तपोधनैः २१५
 देवाऊचुः
 यः पठेत्स्कंदसंबंधांकथामेतां महामतिः
 शृणुयाच्छ्रावयेद्वापि स भवेत्कीर्तिमान्नरः २१६
 ब्रह्मायुः सुभगः श्रीमान्कीर्तिमान् शुभदर्शनः
 भूतेभ्यो निर्भयश्चापि सर्वदुःखविवर्जितः २१७
 संध्यामुपास्ययः पूर्वास्कंदस्य चरितं पठेत्
 स युक्तः किन्नरैः सर्वैर्महाधनपतिर्भवेत् २१८

इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे कुमारसंभवतारकवधौ नाम-
 चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४४

पंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

भीष्मउवाच-

इदानीं श्रोतुमिच्छामि हिरण्यकशिपोर्वधम्
 नरसिंहस्य माहात्म्यं तथा पापविनाशनम् १
 पुलस्त्यउवाच-

पुराकृतयुगेराजन्हिरण्यकशिपुः प्रभुः
 दैत्यानामादिपुरुषश्चकारसुमहत्तपः २
 दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच
 जलवासीसमभवत्स्नानमौनधृतव्रतः ३
 वृतःशमदमाभ्यांचब्रह्मचर्येणचैवहि
 ब्रह्माप्रीतोभवत्तस्यतपसानियमेनच ४
 ततः स्वयंभूर्भगवान्स्वयमागत्यतत्रहि
 विमानेनार्कवर्णेनहंसयुक्तेनभास्वता ५
 आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्देवतैस्सह
 रुद्रैर्विश्वसहायैश्चयक्षराक्षसपन्नगैः ६
 दिग्भिश्चैवविदिग्भिश्चनदीभिःसागरैस्तथा
 नक्षत्रैश्चमुहूर्तैश्चखचरैश्चमहाग्रहैः ७
 देवैर्ब्रह्मर्षिभिःसार्द्धैस्सिद्धैः सप्तर्षिभिस्तथा
 राजर्षिभिः पुण्यकृद्भिर्गंधर्वाप्सरसांगणैः ८
 चराचरगुरुःश्रीमान्वृतःसर्वैर्दिवौकसैः
 ब्रह्माब्रह्मविदांश्रेष्ठोदैत्यंवचनमब्रवीत् ९
 प्रीतोस्मितवभक्तस्यतपसानेनसुव्रत
 वरंवरयभद्रंतेयथेष्टंकाममाप्नुहि १०
 हिरण्यकशिपुरुवाच-
 नदेवासुरगंधर्वानयक्षोरगराक्षसाः
 नमानुषाः पिशाचाश्चहन्युर्मादिवसत्तम ११
 ऋषयोमानवाःशापैर्नशपेयुःपितामह
 यदिमेभगवान्प्रीतोवरणवृत्तोमया १२
 नशस्त्रेणनचास्त्रेणगिरिणापादपेनवा
 नशुष्केणनचार्द्रेणनस्याच्चान्येनमेवधः १३
 भवेयमहमेवार्कःसोमोवायुर्हुताशनः
 सलिलंचांतरिक्षंचनक्षत्राणिदिशोदश १४
 अहंक्रोधश्चकामश्चवरुणोवासवोयमः
 धनदश्चधनाध्यक्षोयक्षःकिंपुरुषाधिपः १५
 ब्रह्मोवाच -

एषदिव्योवरस्तातमयादत्तस्तवाद्भुतः
 सर्वकामप्रदोवत्सप्राप्स्यसित्वंनसंशयः १६
 एवमुक्त्वासभगवान्जगामाकाशमेवहि
 वैराजंब्रह्मसदनंब्रह्मर्षिगणसेवितम् १७
 ततोदेवाश्चगंधर्वाऋषिभिःसहचारणाः
 वरप्रदानंश्रुत्वैवंपितामहमुपस्थिताः १८
 देवाऊचुः-
 वरप्रदानाद्भगवन्वधिष्यतिसनोसुरः
 तत्प्रसादश्चभगवन्वधोप्यस्यविचिंत्यताम् १९
 भगवान्सर्वभूतानामादिकर्तास्वयंप्रभुः
 स्रष्टाचहव्यकव्यानामव्यक्तप्रकृतिःपरः २०
 सर्वलोकहितंवाक्यंश्रुत्वादेवःप्रजापतिः
 आश्वासयामासतदासुशीतैर्वचनांबुभिः २१
 अवश्यंत्रिदशानेनप्राप्तव्यंतपसःफलं
 तपसोऽन्तेस्यभगवान्वधंविष्णुःकरिष्यति २२
 तच्छ्रुत्वाविबुधावाक्यंसर्वेपंकजजाननात्
 स्वानिस्थानानिदिव्यानिविप्रजग्मुर्मुदान्विताः २३
 लब्धमात्रेवरेसोथप्रजास्सर्वाअबाधत
 हिरण्यकशिपुर्देत्योवरदानेनगर्वितः २४
 आश्रमेषुमहाभागान्मुनीन्वैशंसितव्रतान्
 सत्यधर्मपरान्दान्तान्धर्षयामासदानवः २५
 देवांस्त्रिभुवनस्थांश्चपराजित्यमहासुरः
 त्रैलोक्यंवशमानीयस्वर्गेवसतिदानवः २६
 यदावरमदोत्सिक्तश्चोदितःकालधर्मिणा
 यज्ञियानकरोद्दैत्यानयज्ञीयांश्चदेवतान् २७
 तथादैत्याश्चसाध्याश्चविश्वेचवसवस्तथा
 रुद्रादेवगणायक्षादेवद्विजमहर्षयः २८
 शरण्यंशरणंविष्णुमुपतस्थुर्महाबलम्
 देवदेवंयज्ञमयंवासुदेवंसनातनम् २९
 देवाऊचुः-

नारायणमहाभागदेवास्त्वांशरणंगताः
 त्रायस्वजहिदैत्येन्द्रं हिरण्यकशिपुंप्रभो ३०
 त्वंहिनः परमोदाता त्वंहिनः परमोगुरुः
 त्वंहिनः परमो देवो ब्रह्मादीनां सुरोत्तमः ३१
 विष्णुरुवाच-
 भयं त्यजद् ध्वममरा अभयं वो ददाम्यहम्
 तथैव त्रिदिवं देवाः प्रतिपद्यतमाचिरम् ३२
 एनं हि सगणं दैत्यं वरदानेन गर्वितम्
 अवध्यममरेन्द्राणां दानवेन्द्रं निहन्यहम् ३३
 एवमुक्त्वा तु भगवान् विश्वपो विष्णुरव्ययः
 हिरण्यकशिपुस्थानं जगाम हरिरीश्वरः ३४
 तेजसा भास्काराकारः शशीकांत्येव चापरः
 नरस्य कृत्वार्धतनुं सिंहस्यार्द्धतनुं तथा ३५
 नारसिंहेन वपुषा पाणिं संगृह्य पाणिना
 ततो ददर्श विस्तीर्णां दिव्यां रम्यां मनोरमाम् ३६
 सर्वकामयुतां शुभ्रां हिरण्यकशिपोः सभाम्
 विस्तीर्णायोजनशतं शतमध्यर्द्धमायताम् ३७
 वैहायसीं कामगमां पंचयोजनमुच्छ्रिताम्
 जराशोकक्षमापेतां निष्प्रकम्प्यां शिवां सुखाम् ३८
 वेश्मासनवतीं रम्यां ज्वलंतीमिव तेजसा
 अंतःसलिलसंयुक्तां विहितां विश्वकर्मणा ३९
 दिव्यवर्णमयैर्वृक्षैः फलपुष्पप्रदैर्युताम्
 नीलपीतासितश्यामैः श्वेतैर्लोहितकैरपि ४०
 अवदातैस्तथा गुल्मैरक्तमंजरिधारिभिः
 सिताभ्रघनसंकाशां प्लवंतीं च ददर्श सः ४१
 रश्मिमती स्वभावेन दिव्यगंधमनोरमा
 सुसुखानचदुःखासानशीतानचघर्मदा ४२
 नक्षुत्पिपासे ग्लानिं वा प्राप्य तां प्राप्नुवंति ते
 नानरूपैरुपकृता सुचित्रैश्च सुभास्वरैः ४३
 अतिचंद्राति सूर्यातिशिखिकान्तिस्वयंप्रभा

दीप्यतेनाकपृष्ठस्थाभासयंतीविभासुरा ४४
 सर्वेचकाशिरेतस्यामुदिताश्चैवमानुषाः
 रसवच्चप्रभूतंचभक्ष्यभोज्यान्नमुत्तमं ४५
 पुण्यगंधास्रजश्चापिनित्यकालफलाद्रुमाः
 उष्णेशीतानितोयानिशीतेचोष्णानिसंतिवै ४६
 पुष्पिताग्रान्महाशाखान्प्रवालांकुरधारिणः
 लतावितानसंछन्नान्कल्पानैक्षिष्ठसप्रभुः ४७
 गंधवंतिचपुष्पाणिरसवंतिफलानिच
 तानिशीतानिचोष्णानितत्रतत्रसरांसिच ४८
 अपश्यद्भूपतीर्थानिसभायांतस्यसप्रभुः
 नलिनैःपुंडरीकैश्चशतपत्रैःसुगंधिभिः ४९
 रक्तैःकुवल्यैश्चैवकल्हारैरुत्पलैस्तथा
 नानाश्चर्यसमोपेतैःपुष्पैरन्यैश्चसुप्रियैः ५०
 कारंडवैश्चक्रवाकैःसारसैःकुरैरपि
 विमलस्फटिकाभानिपांडुरच्छदनैर्द्विजैः ५१
 बहुहंसोपगीतानिसारसानांरुतानिच
 गंधयुक्तालतास्तत्रपुष्पमंजरिधारिणीः ५२
 दृष्टवान्भगवान्हृष्टःखदिरान्वेतसार्जुनान्
 चूतानिम्बानागवृक्षाःकदंबावकुलाधवाः ५३
 प्रियंगवःपाटलाख्याःशाल्मल्यस्सहरिद्रवाः
 शालास्तालास्तमालाश्चचंपकाश्चमनोरमाः ५४
 तथैवान्येव्यराजंतसभायांपुष्पिताद्रुमाः
 एलाककुभकंकोललवलीकर्णपूरकाः ५५
 मधुकाःकोविदाराश्चबहुतालसमुच्छ्रयाः
 अंजनाशोकपर्णासाबहवश्चित्रकाद्रुमाः ५६
 वरुणाश्चपलाशाश्चापनसास्सहचंदनैः
 नीलास्सुमनसश्चैवनीपाश्चाश्चत्थतिंदुकाः ५७
 पारिजाताश्चतरवोमल्लिकाभद्रदारवः
 अटरूषाःपीलूकाश्चतथाचैवैलवालुकाः ५८
 मंदारकाःकुरवकापुन्नागाःकुटजास्तथा

रक्ताःकुरवकाश्चैवनीलाश्चागरुभिःसह ५६
 किंशुकाश्चैवभव्याश्चदाडिमाबीजपूरकाः
 कालेयकादुकूलाश्चहिंगवस्तैलवर्तिकाः ६०
 खर्जूरानालिकेराश्चहरीतकमधूककाः
 सप्तपर्णाश्चबिल्वाश्चसयावाश्चशरावताः ६१
 असनाश्चतमालाश्चनानागुल्मसमावृताः
 लताश्चविविधाकाराःपुष्पपत्रफलोपगाः ६२
 एतेचान्येचबहवस्तत्रकाननजाद्रुमाः
 नानापुष्पफलोपेताव्यराजंतसमंततः ६३
 चकोराःशतपत्राश्चमत्तकोकिलशारिकाः
 पुष्पितान्पुष्पिताग्रांश्चसंपतंतिमहाद्रुमान् ६४
 रक्तपीतारुणास्तत्रपादपाग्रगताःखगाः
 परस्परमवैक्षंतप्रहृष्टाजीवजीविकाः ६५
 तस्यांसभायादैत्येंद्रोहिरण्यकशिपुस्तदा
 आसीनआसनेचित्रेदशनल्बेप्रमाणतः ६६
 दिवाकरनिभेदिव्येदिव्यास्तरणसंस्तृते
 हिरण्यकशिपुर्देत्यआस्तेज्वलितकुंडलः ६७
 उपचेरुर्महादैत्याहिरण्यकशिपुंतदा
 दिव्यतालानिगीतानिजगुर्गधर्वसत्तमाः ६८
 विश्वाचीसहजन्याचप्रम्लोचेतिचपूजिता
 दिव्याथसौरभेयीचसमीचीपुंजिकस्थला ६९
 मिश्रकेशीचरंभाचचित्रभाश्रुतिविभ्रमा
 चारुनेत्राघृताचीचमेनकाचोर्वशीतथा ७०
 एतास्सहस्रशश्चान्यानृत्यगीतविशारदाः
 उपातिष्ठंतराजानंहिरण्यकशिपुंप्रभुम् ७१
 उपासतेदितेःपुत्राःसर्वेलब्धवरास्तथा
 बलिर्विरोचनस्तत्रनरकःपृथिवीसुतः ७२
 प्रह्लादोविप्रचित्तिश्चगविष्ठश्चमहासुरः
 सुरहन्तादुःखकर्तासमनास्सुमतिस्तथा ७३
 घटोदरोमहापार्श्वःक्रथनःपिठरस्तथा

विश्वरूपस्वरूपश्चविश्वकायोमहाबलः ७४
 दशग्रीवश्चवालीचमेघवासामहासुरः
 घटाभोविटरूपश्चज्वलनश्चंद्रतापनः ७५
 दैत्यदानवसंघास्तेसर्वेज्वलितकुंडलाः
 स्रग्विणोवर्मिणःसर्वेसर्वेचचरितव्रताः ७६
 सर्वेलब्धवराःशूरास्सर्वेविहितमृत्यवः
 एतेचान्येचबहवोहिरण्यकशिपुंप्रभुम् ७७
 उपासतेमहात्मानंसर्वेदिव्यपरिच्छदाः
 विमानैर्विविधाकारैर्भ्राजमानैरिवाग्निभिः ७८
 महेन्द्रवपुषःसर्वेविचित्रांगदबाहवः
 भूषितांगादितेःपुत्रास्तमुपासतसर्वतः ७९
 एश्वर्यदैत्यसिंहस्ययथातस्यमहात्मनः
 नश्रुतंनैवदृष्टंचकस्यापिभुवनत्रये ८०
 रजतकनकचित्रवेदिकायांपरिकृतरत्नविचित्रवीथिकायाम्
 सददर्शमृगाधिपःसभायांसुरुचिरजालगवान्शोभितायाम् ८१
 कनकवलयहारभूषितांगंदितितनयंसमृगाधिपोददर्श
 दिवसकरकरप्रभांज्वलंतंदितिजसहस्रशतैर्निषेव्यमाणम् ८२
 ततोदृष्ट्वामहाभागंकालचक्रमिवागतम्
 नारसिंहवपुश्छन्नंभस्मच्छन्नमिवानलम् ८३
 हिरण्यकशिपोःपुत्रःप्रह्लादोनामवीर्यवान्
 दिव्येनवपुषासिंहमपश्यद्देवमागतम् ८४
 तंदृष्ट्वारुक्मशैलाभामपूर्वातनुमाश्रितम्
 विस्मितादानवाःसर्वेहिरण्यकशिपुश्चसः ८५
 प्रह्लादउवाच-
 महाराजमहाबाहोदैत्यानामादिसंभव
 नश्रुतंनैवमेदृष्टंनारसिंहमिदंवपुः ८६
 अव्यक्तंपरमंदिव्यंकिमिदंरूपमागतम्
 दैत्यांतकरणंघोरंशंसतीवमनोमम ८७
 अस्यदेवाःशरीरस्थाःसागराःसरितस्तथा
 हिमवान्पारियात्रश्चयेचान्येकुलपर्वताः ८८

चंद्रमास्सहनक्षत्रैरादित्यारश्मिभिः सह
 धनदोवरुणश्चैवयमःशक्रःशचीपतिः ८६
 मरुतोदेवगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः
 नागायक्षाःपिशाचाश्चराक्षसाभीमविक्रमाः ९०
 ब्रह्मादेवाःपशुपतिर्ललाटस्थाभ्रमंतिहि
 स्थावराणिचसर्वाणिजंगमानितथैवच ९१
 भवांश्चसहितोस्माभिःसर्वैर्देत्यगणैर्वृतः
 विमानशतसंकीर्णासर्वायाभवतःसभा ९२
 सर्वत्रिभुवनंराजन्लोकधर्मश्चशाश्वतः
 दृश्यतेनरसिंहेस्मिंस्तथेदंनिखिलंजगत् ९३
 प्रजापतिश्चात्रमनुर्महात्माग्रहाश्चयोगाश्चमहीनभश्च
 उत्पातकालश्चधृतिर्मतिश्चरतिश्चसत्यंचतपोदमश्च ९४
 सनत्कुमारश्चमहानुभावोविश्वेचदेवाऋषयश्चसर्वे
 क्रोधश्चकामश्चतथैवहर्षोदर्पश्चमोहःपितरश्चसर्वे ९५
 प्रह्लादस्यवचःश्रुत्वाहिरण्यकशिपुःप्रभुः
 उवाचदानवान्सर्वान्गणांश्चसगणाधिपः ९६
 मृगेंद्रोगृह्यतामेषअपूर्वातनुमास्थितः
 यदिवासंशयःकश्चिद्वध्यतांवनगोचरः ९७
 तेदानवगणास्सर्वेमृगेंद्रंभीमविक्रम्
 परिक्षिपंतोमुदितास्त्रासयामासुरोजसा ९८
 सिंहनादंविमुच्याथनरसिंहोमहाबलः
 बभंजतांसभांसर्वाव्यादितास्यइवांतकः ९९
 सभायांभज्यमानायांहिरण्यकशिपुःस्वयम्
 चिक्षेपास्त्राणिसिंहस्यरोषव्याकुललोचनः १००
 सर्वास्त्राणामथश्रेष्ठदंडमस्त्रंसुदारुणम्
 कालचक्रंतथाघोरंविष्णुचक्रंतथापरं १०१
 पैतामहंमहात्युग्रत्रैलोक्यनिर्मितंमहत्
 विचित्रामशनिंचैवशुष्कार्द्राशनिद्वयम् १०२
 रौद्रंतथोग्रशूलंचकंकालंमुसलंतथा
 अस्त्रंब्रह्मशिरश्चैवब्राह्ममस्त्रंतथैवच १०३

नारायणास्त्रमैंद्रं च आग्नेयं शैशिरं तथा
 वायव्यं मथनं चैव कपालमथ किंकरम् १०४
 तथा प्रतिहतां शक्तिं क्रौचमस्त्रं तथैव च
 मोहनं शोषणं चैव संतापनविलापने १०५
 कंपनं शातनं चैव महास्त्रं चैव रोधनम्
 कालमुद्गरमक्षोभ्यं तापनं च महाबलम् १०६
 संवर्तनं मोहनं च तथा मायाधरं वरम्
 गान्धर्वमस्त्रं दयितमसिरत्नं च नंदकम् १०७
 प्रस्वापनं प्रमथनं वारुणं चास्त्रमुत्तमम्
 अस्त्रं पाशुपतं चैव यस्या प्रतिहता गतिः १०८
 एतान्यस्त्राणि दिव्यानि हिरण्यकशिपुस्तदा
 असृजन्नरसिंहस्य दीप्तस्याग्नेरिवाहुतिम् १०९
 अस्त्रैः प्रज्वलितैः सिंहमावृणोदसुरोत्तमः
 विवस्वान् घर्मसमये हिमवंतमिवांशुभिः ११०
 सह्यमर्षानिलोद्भूतो दैत्यानां सैन्यसागरः
 क्षणेनाप्लावयत्सर्वमैनाकमिव सागरः १११
 प्रासैः पाशैश्च खड्गैश्च गदाभिर्मुसलैस्तथा
 वज्रैरशनिभिश्चैव बहुशाखैर्महाद्रुमैः ११२
 मुद्गरैः कूटपाशैश्च शिलोलूखलपर्वतैः
 शतघ्नीभिश्च दीप्ताभिर्दंडैरपिसुदारुणैः ११३
 तेदानवाः पाशगृहीतहस्तामहेन्द्रतुल्याशनितुल्यवेगाः
 समंततोभ्युद्यतबाहुकायाः स्थिताः सशीर्षा इव नागपोताः ११४
 सुवर्णमालाकुलभूषितांगाः सुतीक्ष्णदंष्ट्राकुलवक्त्रगर्ताः
 स्फुरत्प्रभास्ते च सशृंगदेहाश्चीनांशुकाभांति यथैव हंसाः ११५
 सोसृजद्दानवो मायामग्निं वायुं समीरितम्
 तमिंद्रस्तोयदैः सार्धं सहस्राक्षो महाद्युतिः ११६
 महतातोयवर्षेण शमयमास पावकम्
 तस्यां प्रतिहतायां तु मायायां युधिदानवः ११७
 असृजद्घोरसंकाशं तमस्तीव्रं समंततः
 तमसा संवृते लोके दैत्येष्वान्तायुधेषु च ११८

स्वतेजसापरिवृतोदिवाकरइवोद्गतः
 त्रिशिखांभ्रुकुटीमस्यददृशुर्दानवारणे ११६
 ललाटस्थांत्रिकूटस्थांगंगांत्रिपथगामिव
 ततःसर्वासुमायासुहतासुदितिनंदनाः १२०
 हिरण्यकशिपुंदैत्याविषण्णाश्शरणंययुः
 ततःप्रज्वलितःक्रोधात्प्रदहन्नवतेजसा १२१
 तस्मिन्क्रुद्धेतुदैत्येन्द्रेतमोभूतमभूज्जगत्
 आवहःप्रवहश्चैवविवहोथसमीरणः १२२
 परावहस्संवहश्चउद्रहश्चमहाबलः
 तथापरिवहःश्रीमानुत्पातभयशंसिनः १२३
 इत्येवंक्षुभिताःसप्तमरुतोगगनेचराः
 येग्रहास्सर्वलोकस्यक्षयेप्रादुर्भवन्तिहि १२४
 तेसर्वेगगनेहृष्टाव्यचरंश्चयथासुखम्
 अयोगतश्चाप्यचरद्योगंनिशिनिशाचरः १२५
 सग्रहःसहनक्षत्रैस्तारापतिररिंदम
 विवर्णतांचभगवान्गतोदिविदिवाकरः १२६
 कृष्णःकबंधश्चतदालक्ष्यतेसुमहान्दिवि
 असृजद्वासितांसूर्योधूमवत्तांविभावसुः १२७
 गगनस्थश्चभगवानभीक्ष्णंपरिविष्यते
 सप्तधूमनिभाघोराःसूर्यादिविसमुत्थिताः १२८
 सोमस्यगगनस्थस्यग्रहास्तिष्ठन्तिशृङ्गाः
 वामेचदक्षिणेचैवस्थितौशुक्रबृहस्पती १२९
 शनैश्चरोलोहितांगोलोहितांगसमद्युतिः
 समंसमधिरोहंतसर्वेवैगगनेचराः १३०
 शृंगाणिशनकैर्घोरायुगांतावर्त्तनग्रहाः
 चंद्रमाश्चसनक्षत्रोग्रहैःसहतमोनुदः १३१
 चराचरविनाशायरोहिणीनाभ्यनंदत
 गृहीतोराहुणाचन्द्रउल्काभिरभिहन्यते १३२
 उल्काःप्रज्वलिताश्चंद्रैव्यचरंतयथासुखम्
 देवानामधिपोदेवःसोप्यवर्षतशोणितम् १३३

अपतद्गनादुल्काविद्युद्रूपामहास्वना
 अकालेचद्रुमास्सर्वेषुष्यंतिचफलंतिच १३४
 लताश्चसफलाःसर्वायाआहुर्देत्यनाशिकाः
 फलेफलान्यजायंतपुष्पेषुष्यंतथैवच १३५
 उन्मीलंतिनिमीलंतिहसंतिप्ररुदंतिच
 विक्रोशंतिचगंभीरंधूमायंतेज्वलंतिच १३६
 प्रतिमास्सर्वदेवानांकथयंत्योमहद्भयम्
 आरण्यैःसहसंसृष्टाग्राम्याश्चमृगपक्षिणः १३७
 चुक्रुशुर्भैरवंतत्रमृगयुद्धउपस्थिते
 नद्यश्चप्रतिकूलानिवहंतिकलुषोदकाः १३८
 नप्राकाशंतचदिशोरक्तरेणुसमाकुलाः
 वानस्पत्यानपूज्यंतेपूजनार्हाःकथंचन १३९
 वायुवेगेनहन्यंतेभज्यंतेप्रणमंतिच
 तथाचसर्वभूतानांछायानपरिवर्तते १४०
 अपरेणगतेसूर्येसलोकानांयुगक्षये
 तदाहिरण्यकशिपोर्देत्यस्योपरिवेश्मनः १४१
 भांडागारायुधागारेनिविष्टमभवन्मधु
 असुराणांविनाशायसुराणांविजयायच १४२
 दृश्यंतेविविधोत्पाताघोराघोरनिदर्शनाः
 एतेचान्येचबहवोघोररूपाःसमुत्थिताः १४३
 दैत्येन्द्रस्यविनाशायदृश्यंतेरणशंसिनः
 मेदिन्यांकंपमानायादैत्येन्द्रेणमहात्मनः १४४
 महीधरानागगणानिपेतुरमितौजसः
 विषज्वालाकुलैर्वक्त्रैर्विमुंचंतोहुताशनम् १४५
 चतुःशीर्षाःपंचशीर्षाःसप्तशीर्षाश्चपन्नगाः
 वासुकिस्तक्षकश्चैवकर्कोटकधनंजयौ १४६
 एलामुखःकालियश्चमहापद्मश्चवीर्यवान्
 सहस्रशीर्षश्शुद्धांगोहेमतालध्वजःप्रभुः १४७
 शेषोनंतोमहानागोह्यप्रकंप्यश्चकंपिताः
 दीप्यंतंतर्जलस्थानिपृथिवीविवराणिवै १४८

सप्तदैत्येन्द्रकोपेनकंपितानिसमंततः
 नानातेजोधराश्चापिपातालतलचारिणः १४६
 पातालेसहस्राद्बुधेदुष्प्रकंप्याःप्रकंपिताः
 हिरण्यकशिपुर्दैत्यस्तदासंसृष्टवान्महीम् १५०
 संदष्टौष्ठपुटःक्रुद्धोवराहइवपूर्वजः
 गंगाभागीरथीचैवकौशिकीसरयूरपि १५१
 यमुनाचाथकावेरीकृष्णवेणीचनिम्नगा
 तुंगभद्रामहावेगानदीगोदावरीतथा १५२
 चर्मणवतीचसिंधुश्चतथानदनदीपतिः
 मेलकप्रभवश्चैवशोणोमणिनिभोदकः १५३
 नर्मदाचशुभस्रोतास्तथावेत्रवतीनदी
 गोमतीगोकुलाकीर्णातथापूर्वासरस्वती १५४
 महाकालमहीचैवतमसापुष्पवाहिनी
 जंबूद्वीपंरत्नवच्चसर्वरत्नोपशोभितम् १५५
 सुवर्णपुटकंचैवसुवर्णाकरमंडितम्
 महानदश्चलौहित्यशैलःकांचनशोभितः १५६
 पत्तनंकोशकाराणांकशंचरजताकरम्
 मगधाश्चमहाग्रामाःपुण्ड्राउग्रास्तथैवच १५७
 स्रुघ्नामल्लाविदेहाश्चमालवाःकाशिकोसलाः
 भवनंवैनतेयस्यदैत्येन्द्रेणाभिकंपितम् १५८
 कैलासशिखराकारंयत्कृतंविश्वकर्मणा
 रत्नतोयोमहाभीमोलौहित्योनामसागरः १५९
 उदयश्चमहाशैलउच्छ्रितःशतयोजनम्
 सवर्णवेदिकःश्रीमान्मेघपंक्तिनिषेवितः १६०
 भ्राजमानोर्कसदृशैर्जातरूपमयैर्द्रुमैः
 सालैस्तालैस्तमालैश्चकर्णिकारैश्चपुष्पितैः १६१
 अयोमुखश्चविख्यातःसर्वतोधातुमंडितः
 तमालवनगंधश्चपर्वतोमलयःशुभः १६२
 सुराष्ट्राश्चसबाह्लीकाश्शूद्राभीरास्तथैवच
 भोजाःपांड्याश्चवंगाश्चकलिगास्ताम्रलिप्तकाः १६३

तथैवपौंड्राःशुभ्राश्चवामचूडास्सकेरलाः
 क्षोभितास्तेनदैत्येनदेवाश्चाप्सरसांगणाः १६४
 अगस्त्यभवनंचैवयदगस्त्यकृतंपुरा
 सिद्धचारणसंघैश्चविप्रकीर्णमनोहरम् १६५
 विचित्रनानाविहगंसपुष्पितमहाद्रुमम्
 जातरूपमयैःशृंगैरप्सरोगणसेवितम् १६६
 गिरिःपुष्पितकश्चैवलक्ष्मीवान्प्रियदर्शनः
 उत्थितःसागरंभित्वाविश्रामश्चंद्रसूर्ययोः १६७
 रराजसमहाशृंगैर्गगनंवल्लिखन्निव
 चंद्रसूर्याशुसंकाशैःसागरांबुसमावृतैः १६८
 विद्युत्त्वान्पर्वतःश्रीमानायतःशतयोजनम्
 विद्युतांयत्रसंपातानिपात्यंतेनगोत्तमे १६९
 ऋषभःपर्वतश्चैवश्रीमानृषभसंस्थितः
 कुंजरःपर्वतःश्रीमानगस्त्यस्यगृहंशुभम् १७०
 विमलाख्याचदुर्द्धर्षासर्पाणांमालतीपुरी
 तथाभोगवतीचापिदैत्येन्द्रेणाभिकंपिता १७१
 महासेनगिरिश्चैवपारियात्रश्चपर्वतः
 चक्रवांश्चगिरिश्रेष्ठोवाराहश्चैवपर्वतः १७२
 प्राग्ज्योतिषपुरंचापिजातरूपमयंशुभम्
 यस्मिन्नुवासदुष्टात्मानरकोनामदानवः १७३
 मेघश्चपर्वतश्रेष्ठोमेघगंभीरनिस्वनः
 षष्टिस्तत्रसहस्राणिपर्वतानांविशांपते १७४
 तरुणादित्यसंकाशोमेरुश्चैवमहान्गिरिः
 यक्षराक्षसगंधर्वैर्नित्यंसेवितकंदरः १७५
 हेमगर्भोमहासेनस्तथामेघसखोगिरिः
 कैलासश्चैवशैलेन्द्रोदानवेन्द्रेणकंपितः १७६
 हेमपुष्करसञ्छन्नंतेनवैखानसंसरः
 कंपितमानसंचैवहंसकारंडवाकुलम् १७७
 त्रिशृंगःपर्वतश्रेष्ठःकुमारीचसरिद्वरा
 तुषारचयसंच्छन्नोमंदरश्चापिपर्वतः १७८

उशीरबीजश्चगिरिर्भद्रप्रस्थस्तथाद्रिराट्
 प्रजापतिगिरिश्चैवतथापुष्करपर्वतः १७९
 देवाभःपर्वतश्चैवतथावैवालुकागिरिः
 क्रौंचःसप्तर्षिशैलश्चधूम्रवर्णश्चपर्वतः १८०
 एतेचान्येचगिरयोदेशाजनपदास्तथा
 नद्यःससागराःसर्वाःदानवेनाभिकंपिताः १८१
 कपिलश्चमहीपुत्रोव्याघ्रवांश्चप्रकंपितः
 खेचराश्चनिशापुत्राःपातालतलवासिनः १८२
 गणस्तथापरोरौद्रोमेघनामांकुशायुधः
 ऊर्ध्वगोभीमवेगश्चसर्वएतेभिकंपिताः १८३
 गदीशूलीकरालश्चहिरण्यकशिपुस्तथा
 जीमूतघननिर्घोषोजीमूतइववेगवान् १८४
 देवारिर्दितिजोदृप्तो नृसिंहंसमुपाद्रवत्
 सतुतेनततस्तीक्ष्णैर्मृगेंद्रेणमहानखैः १८५
 तदोकारसहायेनविदार्यनिहतोयुधि
 महीचकालश्चशशीनभश्चग्रहास्सूर्याश्चदिशश्चसर्वाः १८६
 नद्यश्चशैलाश्चमहार्णवाश्चगताःप्रसादंदितिपुत्रनाशात्
 ततःप्रमुदितादेवाऋषयश्चतपोधनाः १८७
 तुष्टुवुर्नामभिर्दिव्यैरादिदेवंसनातनम्
 यत्त्वयाविधृतं देवनारसिंहमिदं वपुः १८८
 एतदेवार्चयिष्यंतिपरापरविदोजनाः
 ब्रह्मोवाच-
 भवान्ब्रह्माचरुद्रश्चमहेंद्रोदेवसत्तमः १८९
 भवान्कर्ताविकर्ताचलोकानांप्रभवोव्ययः
 परांचसिद्धिंचपरंचसत्वंपरंहस्यंपरमंहविश्च १९०
 परंचधर्मंपरमंयशश्चत्वामाहुरग्रंचंपरमंपुराणम्
 परंचसत्यंपरमंतपश्चपरंपवित्रंपरमंचमार्गं १९१
 परंचयज्ञंपरमंचहोत्रंत्वामाहुरग्यंपरमंपुराणम्
 परंशरीरंपरमंचब्रह्मपरंचयोगंपरमांचवाणीम् १९२
 परंहस्यंपरमांगतिंचत्वामाहुरग्यंपरमंपुराणम्

एवमुक्त्वातुभगवान्सर्वलोकपितामहः १६३
 स्तुत्वानारायणं देवं ब्रह्मलोकंगतः प्रभुः
 ततो नदत्सुतूर्येषु नृत्यं तीष्वप्सरः सुच १६४
 क्षीरोदस्योत्तरं कूलं जगाम हरिरीश्वरः
 नारसिंहं वपुर्देवः स्थापयित्वा सुदीप्तिमान् १६५
 पौराणं रूपमास्थाय प्रययौ गरुडध्वजः
 अष्टचक्रेण यानेन भूतियुक्तेन भास्वता १६६
 अव्यक्तप्रकृतिर्देवः स्वस्थानं गतवान् प्रभुः १६७

इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे नरसिंहप्रादुर्भावो नाम-
 पञ्चचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४५

षट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

श्रीभीष्म उवाच-
 नरसिंहस्य माहात्म्यं विस्तरेण त्वये रितं
 तथा भवस्य माहात्म्यं भैरवस्याभिधीयताम् १
 पुलस्त्य उवाच
 तस्यापि देवदेवस्य शृणु त्वं कर्मचोत्तमं
 आसीद्दैत्यो धको नाम भिन्नां जनचयोपमः २
 तपसामहता युक्तो ह्यवध्यस्त्रिदिवौकसाम्
 सकदाचिन्महादेवं पार्वत्या सहितं विभुं ३
 क्रीडमानं तदा दृष्ट्वा हर्तुं देवीं प्रचक्रमे
 एतां देवीं हराम्यद्यवियोगे मृत्युमेष्यति ४
 ततः स्थिरा भवित्री मे भार्यैषा लोकसुन्दरी
 विबौष्टं चारुवदनं चारुकांततरं मुखं ५
 यद्येषानभवेद्भार्या जीविते किंप्रयोजनम्
 एतां मतिमथास्थाय मंत्रिभिः सह मंत्रय च ६
 चक्रे योगं ससैन्यस्य सेनापतिमभाषत
 आनयस्वरथं मंह्यं जैत्रं देवनिपातनम् ७
 जयिष्ये त्रिदशान् सर्वान् विष्णुरुद्रपुरोगमान्
 हरिष्ये पर्वतसुतां तयामेपहतं मनः ८

मंत्रिणातस्यचारुयातःकनकस्यवधस्सुरैः
 परभार्यानुरक्तस्यकृतोदेवैःसवासवैः ९
 ततःकोपपरीतात्माहन्मिदेवान्सशंकरान्
 तंहत्वादानवंशक्रोभयादंधासुरस्यच १०
 जगामशरणान्वेषीकैलासंशंकरालयं
 दृष्ट्वाप्रणम्यदेवेशंचंद्रार्द्धकृतशेखरं ११
 भीतोविज्ञापयामासधृतसाहस्रलोचनः
 अभयंदेहिमेदेवदानवादंधकादहं १२
 बिभेमिदस्यपुत्रोद्यमयायुधिनिपातितः
 तद्यावन्नसजानातिहतंपुत्रंमहासुरः १३
 तावत्तत्रस्थएवाशुहन्यतांमद्भयावहः
 स्त्रीलौल्यादानवःक्रूरःपरभार्यापहारकः १४
 सर्वथाघातनीयस्तेभवतासुरसत्तम
 शक्रस्यैवंवचः श्रुत्वाशरणयःशंकरस्तदा १५
 ददावभयमेवासौमाभैरितिशतक्रतोः
 दत्ताभयोथकेलासादाजगामकुशस्थलीम् १६
 वृतोभूतगणैरीशोवधार्थमंधकस्यतु
 कृत्वारूपंमहाकायंविश्वरूपंसुभैरवं १७
 सर्पैर्ज्वलद्भिर्धावद्भिर्भीमंभीमभुजंगवत्
 जटासटाभिराकाशंफणिरत्नशिखार्चिषा १८
 दहन्नतीवतेजोभिःकालाग्निरिवसंक्षये
 मुखैर्दंष्ट्रांकुरांकैश्चद्वितीयेन्दुकलोज्ज्वलैः १९
 पातालोदररूपाभैर्भैरवारावनादिभिः
 भुजैरनेकसाहस्रैर्बहुशस्त्रकृतग्रहः २०
 बह्वाभरणभूषाढ्यैरणेघोरनिनादिभिः
 सिंहचर्मपरीधानंव्याघ्रत्वगुत्तरीयकं २१
 गजाजिनकृताटोपंपतद्भृंगरवाकुलं
 ईदृग्रूपंविधायेशोदनुदैत्यभयावहं २२
 अवातरन्महींभीमोदनूनांक्षयकारकः
 अंधासुरोपिदनुजःपुत्रंश्रुत्वाहतंयुधि २३

क्रोधेनतमसाविष्टोरणतूर्याण्यचोदयत्
 संहत्यावहितःप्राप्तोयत्रतेत्रिदशाःस्थिताः २४
 महत्यासेनयासाद्धैरथवारणयुक्तया
 तेदेवादानवान्वीक्ष्यमहाहवकृतादरान् २५
 व्यपयाततनुत्राणाःशंभुंशरणमन्वयुः
 माभैरितिचतान्देवोदेवानुक्त्वात्रिलोचनः २६
 गृहीत्वाशूलमातिष्ठदंष्ट्रावधरोरुषा
 अंधकेनाथरुष्टेनशतकोटिशरैर्गणाः २७
 निहताश्चापिदेवानांबहूनामेकताकृतां
 सस्फुलिगार्चिषोवह्नेर्मुचमानः पिनाकधृक् २८
 शरैःसमावृतंचक्रेअंधकंरथगंततः
 दनुनाथोरथस्थोथशिथिलःशिथिलायुधः २९
 निमंत्र्यदानवान्सर्वान्सयोद्धुमुपचक्रमे
 बहुधातद्वलंभग्रंविधायुधयोधिभिः ३०
 युधिर्वीरैर्हतंदेवैःस्थाणुनासख्यमाश्रितैः
 दानवश्चांधकःसैन्यंभिन्नदृष्ट्वाकृतंसुरैः ३१
 आत्मानंचमहेशेननिरुद्धंबाणकोटिभिः
 विह्वलीभूतदेहोसौधैर्यमालंब्यकेवलम् ३२
 पिनाकंचैवरुद्रस्यगृह्यरुद्रमताडयत्
 पिनाकस्याभिघातेनरुद्रोभूमिमथागमत् ३३
 भूमौनिपातितेदेवेचलितंभुवनत्रयं
 तत्यजुःसागरावेलांपर्वताःशिखराणिच ३४
 नक्षत्राणिवियोगीनिजग्मुर्मुक्तान्यनेकशः
 पतितेभुविदेवेशेअंधकोगदयापुनः ३५
 जघानरुषितोनागंहत्वातंपातयद्भुवि
 शिवंत्यक्त्वानागराजःप्रपलाय्यान्यतोगतः ३६
 मुहूर्त्तञ्चेतनालब्ध्वाउत्थितःपरमेश्वरः
 गृहीत्वापरशुंदिव्यंदानवंनैवपश्यति ३७
 कृत्वातुतामसींमायांमायाशतविशारदः
 तयाविमोहितेदेवेक्वनुवैदानवोगतः ३८

शंभोर्भयमथोप्राप्यकिंनुपापःकरिष्यति
 तमसाछादितायावद्देवाव्याकुलतांगताः ३६
 संभ्रांतमानसानीकास्तदोचुःकार्यगौरवात्
 एतस्मिन्नंतरेसूर्यस्तेजोरूपोव्यवस्थितः ४०
 उत्तस्थौनररूपेणकुर्वन्वितिमिरादिशः
 नष्टेतमसिहृष्टाङ्गेखद्योतेप्रकटेस्थिते ४१
 देवामुदमवापुस्तेस्पष्टाननविलोचनाः
 उद्दीप्तास्तुसुराःसर्वेगणाःस्कंदपुरोगमाः ४२
 स्तुवंतिविविधैस्तोत्रैःनररूपंदिवाकरम्
 अनौपम्यंजगद्व्यापिब्रह्मविष्णुशिवात्परम् ४३
 स्निग्धविद्रुमसच्छायंसिंदूरारुणसप्रभम्
 प्रभासंतंतदादृष्ट्वापंचांगालिगितावनिः ४४
 पुनःप्रणामप्रवणंप्रणिधानपुरःसरम्
 आलोक्यस्निग्धयादृष्ट्यादेवदेवंत्रिलोचनः ४५
 उवाचस्निग्धगंभीरवाचादेवंशनैर्हरः
 पूरयन्निवतेजोभिर्भगवान्भुवनत्रयम् ४६
 दैत्यमायाभिपन्नानांदर्शनाकुलचेतसाम्
 प्राणिनामिदमेवैकमविसंवादिदैवतम् ४७
 अयमेवचसंसारसागरात्सकलादपि
 सत्त्वानुत्तारयन्देवःकर्णधारायतेप्रभुः ४८
 यजंतोजंतवोभक्त्यायंदेवंविविधाःसदा
 निःश्रेयसायकल्पंतेतंतोभास्करंविभुम् ४९
 यस्तूदयाद्रिशिखरेमकुटायमानलीलागभस्तिभिरलंकुसुमप्रकाशैः
 व्याप्यस्वदीधितिगणैःप्रदिशोदिशश्चदेदीप्यतेससविताविभवायलोके ५०
 ब्रह्मैन्द्ररुद्रमरुदच्युतवह्निपाथोनाथप्रयोगनिपुणैश्चऋषीन्द्रसंघैः
 श्रेयोर्थिभिःप्रतिदिनंदिवसांगरागैर्दिव्यांगरागपरिलिप्तसमस्तदैहैः ५१
 पूज्यंवपुस्तवसदाप्रलयेहिवेदैर्गीर्भिर्विचित्रपदमंडलमंडिताभिः
 येत्वांस्तुवंतिपरसद्यनिसद्यहीनानित्यंप्रसारितकराभुवितेभवंति ५२
 येदद्भुकुष्ठपिटिकादिभिरर्दितांगाःशीर्णत्वचःकुनखिनश्च्युतकेशनाशाः
 देवेशतेपितवपादनताभवंतिसद्योद्विरष्टशरदाकृतयोमनुष्याः ५३

सामेतिसामगगणाहिमखार्थकंत्वामध्वर्यवस्त्वृगितिबह्वृचमुख्यपूगाः
त्वामेवमार्यमितिकार्यविदोधिगंतुनागाश्चवेतिपितरोप्यथसर्वगंधम् ५४
मायेतिचोपनिषदर्कषडेवदेवामर्त्यास्तथावयमिवेहउपासतेमी
गंधर्वकिन्नरगणाःसहचारणैस्तरूपंतथाचभगवन्प्रतिपद्यसेत्वम् ५५
येनार्चयंतिसततंभवतोर्च्यमर्चिस्तेर्चिष्प्रतापितदिगंबरवित्तहीनाः
क्षुत्क्षामकंठजठराघटखपरेणभिक्षामटंतिपरवेश्मसुतेर्थहीनाः ५६
उत्फुल्लकोकनदकोशविशालनेत्रमीषद्विलासलुलिताञ्चितपिंगतारम्
कामंप्रशस्ततरसुंदरहाररम्यमुत्तुंगपीवरपयोधरभारखिन्नं ५७
रंभोपमोरुपृथुपीननितंबबिंबानद्धक्वणन्मणिरणद्रशनाकलापं
बृंदललाटतटकोटिपटांतलंबिहेमांचलांचितमुखंकुलपालिकानाम् ५८
कांतंगृहेषुकलगद्गदभाषितानांभंकारनूपुररवेणविरावितानाम्
तेषांकृशानुकरमिन्दुसमानकांत्यैरर्चितोसिभगवन्भवमोचनस्त्वं ५९
ब्रह्मात्वमेवहरिरस्यनिलोनलोसिरुद्रोतकोसिवरुणोस्यमराधिपोसि
सोमोसिवायुरसिभूरसिचेश्वरोसियज्ञोसिवित्तपतिरस्यपराजितोसि ६०
तेसप्तसप्तिसुरवाहरणेनमुक्ताभूमावथेतितरसोरुतरंतरीताः
व्योमैतदंतरहितंपरितोहिगत्वागच्छंतिनश्रमदंहिमनागपीमे ६१
ध्यानैकयोगनिरताश्चसमाधिभावात्ध्यात्वापदंतवतुरीयमनंतमूर्ते
मुक्तामयास्तनुभृतोनभियाभियुक्तास्तद्ब्रह्मशाश्वतमचिंत्यमनाद्यनंतं ६२
जन्मादिरोगरहितंपरमंपुराणमीशंजरामरणशोकभयातिरिक्तम्
स्थूलानुभावनगणागणितंविशुद्धंवेदांतवादिभिरलंपरिमन्यतेयत् ६३
त्वामग्निपुंजवपुषंतपसांनिवासंयातादिवंसुचिरकालमुपास्यभक्ताः
भानोसुरासुरसमूहशिरोनिघृष्टपादारविंदयुगलामलचारुमूर्ते ६४
भूतेशभूतवरदासकृदव्ययात्मन्व्योमाट्टहाससवितर्भुवनैकदीप
ऋक्साममंत्रयजुषामधिवासनामसृष्टिस्थितिप्रलयकारणलोकपाल ६५
दीनस्यदेवकृपणस्यभवेभवेमेमग्रस्यचारुदविचारमनोरथानि
शश्वद्यतीश्वरशशीकरकंकघोरोत्पातोजरामरणशोकुरुगांतरस्य ६६
यःप्रातःसायमिदंमध्याह्नेवापठेच्चदीप्तांशोः
सालोक्यंयातिरवेःप्राप्नोतिधर्मार्थकामांश्च ६७
नित्यंतस्माच्चसूर्याच्चमनसोभिहितंचयत्
नमस्तेदेवदेवेशभक्तानामभयंकर ६८

सुब्रह्मण्यनमस्तेतुसर्वदेवनमस्कृत
 तिग्मांशोवैनमस्तुभ्यंजगतश्चक्षुषेणमः ६६
 प्रभाकरनमस्तेस्तुभानोजयजगत्पते
 अनेनदनुमुख्येनपीडितोहंजगत्पते ७०
 किंकरोमिकथंचैनंघातयामिदिवाकर
 सूर्यउवाच-
 जयशूलेनपापिष्ठंमायाशतविशारदम् ७१
 जयंप्राप्नुहिदेवेशहत्वाशूलेनचांधकम्
 गृह्यशूलंततोदूरमाक्षिप्यहरतेजसा ७२
 ततोन्धकस्त्रिशूलेनाताडयत्पापकर्मकृत्
 तस्मिन्युद्धेतथारुद्रोह्यन्धकेनाभिपीडितः ७३
 मुमोचबाणमुत्पुग्रंनान्नापाशुपतंहियत्
 पिनाकमानम्यदोभ्यांपिनाकीशंकरःस्वयम् ७४
 रुद्रबाणविनिर्भेदाद्रुधिरादन्धकस्यतु
 अंधकाश्चसमुत्पन्नाशशतशोथसहस्रशः ७५
 तेषांविदार्यमाणानारुधिरादपरेपुनः
 बभूवुरंधकाघोरायैर्व्याप्तमखिलंजगत् ७६
 तंतुमायाविनंदृष्ट्वादेवदेवस्तदांधकम्
 पानार्थमंधकस्यास्त्रंससृजेमातृकास्तदा ७७
 माहेश्वरींतथाब्राह्मींशौरींवाबाडवींतथा
 सौपर्णीमथवायव्यांशंखिनींतेत्तिरींतथा ७८
 सौरींसौम्यांशिवदूतींचामुंडामथवारुणीं
 वाराहींनारसिंहींचवैष्णवींचविभावरीं ७९
 शतानंदांभगानंदांपिच्छिलांभगमालिनीं
 बालामतिबलारक्तांसुरभींमुखमंडिताम् ८०
 मातृनंदांसुनंदांचबिडानींशकुनींतथा
 रेवतींचमहापुण्यांतथैवशिखिपट्टिकां ८१
 शूलेनचततोदैत्यंबिभेदत्रिपुरांतकः
 निर्गतंरुधिरंतस्मात्पुस्तामातरस्तदा ८२
 नीरक्तोहितदादैत्यश्शुष्कतांप्रापभूपते

शूलेप्रोतस्तदादैत्योदिव्यवर्षसहस्रकम् ८३
 महाबलेनरुद्रेणविधृतोपिमृतोनहि
 स्तुतस्तेनतदाशंभुर्भक्त्यादैत्येनसुव्रत ८४
 नमोस्तुशंभोभवनाशहेतोनमोस्तुतेदेववरप्रसीद
 त्वंभूजलाग्रीरनभोर्कसोमयज्वाष्टमूर्तिर्भवभावनोलम् ८५
 त्वांवैबाणोबहुवाद्येनतोष्यप्राप्तश्चैशयंस्वेपुरेतत्स्वरक्षयम्
 रक्षोधीशोबाहुभिस्तोत्यशैलंयुष्मत्क्रांतक्लिष्टरूपोह्यनौषीत् ८६
 प्राप्तोप्यैशयंसर्वरक्षोगणानांपुत्रंचापिप्रोर्जितंशक्रबंधम्
 भवभयहरहरपरमउदारमसुखकरणनिखिलसुरसार ८७
 जितमरुदभिमतवितरणपारतवपदकमलमिहारणसार
 तवेशपादपंकजंकरोतियोनरोहदिसदेशतस्यवांछितंददासिभक्तिभावितः ८८
 मुनीश्वराःपुराहरंभवंतमेवमादरात्प्रपूज्यलिगरूपिणंसमापितामनोरथान्
 भवोद्भवैकरूपिणंप्रपंचपंचकाकृतिंविचिंत्यवृक्षकोटरस्थएषजीवजीवनं ८९
 भवेद्भवाङ्घ्रिचिंतनाप्तसर्वकामईश्वरत्वदीयकिंकरान्वितेपदेपदेसमागतः
 मूढोहंनाभिजानामित्वांस्तोतुंभक्तवत्सल ९०
 सदीश्वरेणमनसाप्यनुकंप्योरणंगतः
 इतिस्तुतोमहेशस्तुभक्त्यादैत्येनसादरं ९१
 गणेशतांददौतस्मैनामभृंगीरिटीतिच
 एषतेमहिमाभूपहरस्यभवहारिणः ९२
 कथितोविघ्नविघ्नारुख्यस्तत्पराणांसुखावहः
 भीष्मउवाच
 मनुष्यस्यापिदेवत्वंसुखंराज्यंधनंयशः ९३
 जयंभोग्यंतथारोग्यमायुर्विद्यांश्रियंसुतं
 बंधुवर्गशिवंसर्वब्रूहिमेविप्रसत्तम ९४
 पुलस्त्यउवाच
 एभिर्गुणैर्युतःश्रीमान्सदैवब्राह्मणोभुवि
 त्रैलोक्येतुसदामेध्योविप्रदेवोयुगेयुगे ९५
 पूजयित्वाद्विजान्देवाःस्वर्गभुंजंतिचाक्षयं
 धरामवंतिराजानोलोकावित्तंसुखंशिवं ९६
 लोकेविप्रसमोनास्तिदेवानामपिदैवतं

सचधर्ममयः साक्षाद्भुविमुक्तिप्रदोभृशं ६७
 लोकानांसगुरुः पूज्यस्तीर्थभूतो नघोजनः
 सर्वदेवालयः सत्वो निर्मितो ब्रह्मणा पुरा ६८
 इममर्थपुरापृष्ठो नारदेन पितामहः
 कस्मिंस्तु पूजिते ब्रह्मन्प्रसादी माधवो भवेत् ६९
 ब्रह्मोवाच -
 यस्य विप्राः प्रसीदन्ति तस्य विष्णुः प्रसीदति
 तस्माद्ब्राह्मणशुश्रूषुः परं ब्रह्माधिगच्छति १००
 विष्णुर्ब्राह्मणदेहेषु सदावसति नान्यथा
 तस्माद्ब्राह्मणपूजायां विष्णुस्तुष्यति तत्क्षणात् १०१
 विप्रान्यः पूजयेन्नित्यं दानमानार्चनादिभिः
 कृतं क्रतुशतं तेन विध्युक्तं प्रियदक्षिणम् १०२
 ब्राह्मणस्य मुखं क्षेत्रमनूषरमकण्टकम्
 वापयेत्सर्वबीजानि साकृषिस्सार्वाकालिकी १०३
 अभिगम्य तु यद्दत्तं यच्च दानं मनोरमं
 विद्यते सागरस्यांतो दानस्यांतो न विद्यते १०४
 मनसापि न हि संति भूदेवमाततायिनं
 मनोनुकूलतां यांति देवैरपि च दुर्लभां १०५
 गृहेयस्यागतो विद्वान्नैराशयं नोपगच्छति
 सर्वपापक्षयस्तस्य चाक्षयं स्वर्गमश्नुते १०६
 काले देशे च पात्रे च विप्रेयश्चार्पयेद्ब्रह्मसु
 तद्धनं चाक्षयं विद्धि जन्मजन्मनितिष्ठति १०७
 न च दारिद्र्यतामेति नातुरो न च कातरः
 मनोनुकूलां प्रमदामर्चयित्वा द्विजान् लभेत् १०८
 कृत्वा साहसकर्माणि दद्याद्द्विप्राय पर्वसु
 तद्दानं सुगुणं प्रोक्तमभयं लाभ एव च १०९
 विप्रपादतलोद्घृष्टि क्षती भवति यः करः
 सकरः श्रीकरो नाम अन्यः कर्मकरः करः ११०
 विप्रपादरजः पूताः पूतास्तज्जलबिन्दुभिः
 विपद्भिश्च सदा पापैर्मुक्तायांति त्रिविष्टपम् १११

विप्रपादरजःपूताःशुचयोगृहचत्वराः
 पुण्यक्षेत्रसमास्तेस्युःप्रशस्तायज्ञकर्मसु ११२
 आदौब्रह्ममुखाद्विप्रःसमुद्भूतःपुरानघः
 वेदास्तत्रैवसंजाताःसृष्टिसंस्थितिहेतवः ११३
 तस्माद्विप्रमुखेवेदाश्चार्पिताःपुरुषेणहि
 पूजार्थंसर्वलोकानांसर्वयज्ञार्थतोद्भवम् ११४
 पितृयज्ञेविवाहेचवह्निकार्येषुशांतिषु
 प्रशस्ताब्राह्मणानित्यंसर्वस्वस्त्ययनेषुच ११५
 देवाभुंजंतिहव्यानिबलिप्रेतादयोसुराः
 पितरश्चैवकव्यानिविप्रस्यैवमुखाद्द्रुवम् ११६
 देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चयोदद्याद्यज्ञकर्मसु
 दानंहोमंबलिचैवविनाविप्रेणनिष्फलम् ११७
 भुंजंतिचासुरास्तत्रप्रेतादैत्याश्चराक्षसाः
 तस्माद्ब्राह्मणमाहूयतेषुकर्माणिकारयेत् ११८
 कालेदेशेचपात्रेचलक्षकोटिगुणंभवेत्
 श्रद्धयाचद्विजंष्टृष्टवाप्रकुर्यादभिवादनम् ११९
 दीर्घायुस्तस्यवाक्येनचिरंजीवीभवेन्नरः
 अनभिवादनाद्विप्रद्वेषादश्रद्धयापिच १२०
 आयुःक्षीणंभवेत्पुंसांभूतिनाशश्चदुर्गतिः
 आयुर्वृद्धिर्यशोवृद्धिर्वृद्धिर्विद्याधनस्यच १२१
 पूजयित्वाद्विजान्श्रेष्ठोभवेन्नास्त्यत्रसंशयः
 नविप्रपादोदककर्दमानिनवेदशास्त्रप्रतिघोषितानि १२२
 स्वाहास्वधास्वस्तिविवर्जितानिश्मशानतुल्यानिगृहाणितानि
 नारदउवाच
 कश्चपूज्यतमोविप्रोह्यपूज्योवाथकोभवेत् १२३
 विप्रस्यलक्षणंब्रूहियाथातथ्यंगुरोरपि
 ब्रह्मोवाच-
 पूज्यःश्रोत्रियकोनित्यंसदाचारसमन्वितः १२४
 सद्भूतःकलुषैर्मुक्तस्तीर्थभूतोजनोनघः
 नारदउवाच-

जातःकः श्रोत्रियस्तातसत्कुलेवाप्यसत्कुले १२५

सदसत्कर्मकर्तावाकः पूज्योभुविबाडवः

ब्रह्मोवाच-

सत्श्रोत्रियकुलेजातोह्यक्रियोनैवपूजितः १२६

असत्क्षेत्रकुलेपूज्योव्यासवैभाण्डकौयथा

क्षत्रियाणांकुलेजातोविश्वामित्रोस्तिमत्समः १२७

वेश्यापुत्रोवसिष्ठश्चअन्येसिद्धाद्विजादयः

तस्मात्सच्छ्रोत्रियादीनांशृणुपुत्रकलक्षणम् १२८

धरायांतीर्थभूतानांसर्वपापहरायच

जन्मनाब्राह्मणोज्ञेयः संस्कारैर्द्विजउच्यते १२९

विद्ययायातिविप्रत्वंत्रिभिः श्रोत्रियलक्षणम्

विद्यापूतोमंत्रपूतोवेदपूतस्तथैवच १३०

तीर्थस्नानादिभिर्मेध्योविप्रः पूज्यतमः स्मृतः

नारायणोसदाभक्तः शुद्धांतः करणस्तथा १३१

जितेंद्रियोजितक्रोधस्समः सर्वजनेषुच

गुरुदेवातिथेर्भक्तः पित्रोः शुश्रूषणेरतः १३२

परदारेमनोयस्यकदाचिन्नैवमोदते

पुराणकथकोनित्यंधर्माख्यानस्यसंततिः १३३

अस्यैवदर्शनान्नित्यमश्वमेधादिजंफलम्

संलापेगतिमेत्यस्यभागीरथ्याप्लवस्यच १३४

ब्रतैश्चविविधैः पूतो नित्यस्नानद्विजार्चनैः

मित्रामित्रेदयालुः स्यात्समः सर्वजनेषुच १३५

परस्वंनहरेद्यस्तुतृणमप्यटवीगतम्

कामक्रोधादिनिर्मुक्तइंद्रियैरजितः पुमान् १३६

परदारान्नगृह्णातिमनसापिगृहागतान्

नारदउवाच-

गायत्र्यालक्षणांकिंवाप्रत्येकाक्षरजंगुणम् १३७

कुक्षिचरणगोत्राणांतस्याब्रूहिसुनिश्चयम्

ब्रह्मोवाच-

छंदोगायत्रीगायत्र्याः सवितादेवताध्रुवम् १३८

शुक्लवर्णात्वग्निमुखाविश्वामित्रऋषिस्तथा
 ब्रह्मणश्शिरआरूढाशिखाविष्णुहृदिस्थिता १३६
 उपनयनेनियोगः स्यात्सांख्यायनसगोत्रजा
 त्रैलोक्यचरणाज्ञेयापृथिवीकुक्षिसंस्थिता १४०
 चतुर्विंशतिस्थानेचपादादौमस्तकांतके
 चतुर्विंशत्यक्षरंन्यस्यब्रह्मलोकंसविंदति १४१
 प्रत्यर्णदेवतांज्ञात्वाविष्णुसायुज्यमाप्नुयात्
 अपरंचप्रवक्ष्यामिगायत्र्यालक्ष्णंध्रुवं १४२
 सप्तपंचतथाब्रह्मयजुरष्टादशाक्षरम्
 ज्वलनादिहकारांतंजलेस्थित्वाशतंजपेत् १४३
 उपपातककोट्यातुतथातिपातकैरपि
 ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्मुक्तायांतिममालयं १४४
 ॐअग्नेर्वाक्पुंसियजुर्वेदेनजुष्टात्सोमंपिबस्वाहा
 विष्णुमंत्रंमहामंत्रंतथामाहेश्वरस्यच १४५
 देवीसूर्यगणेशानांतथाक्रतुभुजांसुत
 यस्यकस्यकुलेजातोगुणवानेवतैर्गुणैः १४६
 साक्षाद्ब्रह्ममयोविप्रः पूजनीयः प्रयत्नतः
 दानंदद्याच्चविधिवत्सदापर्वणिपर्वणि १४७
 अक्षयंलभतेदाताजन्मकोटिशतान्प्रति
 स्वाध्यायनिरतोविप्रोयः पठेत्पाठयेत्परान् १४८
 धर्मचश्रावयेल्लोकेसदाचारंश्रुतिंस्मृतिं
 पुराणसंहितानूनंतथैवधर्मसंहितां १४९
 श्रावयित्वातुलोकेषुश्रावयित्वाद्विजातिषु
 उर्व्याविष्णुसमः सोपिपूजनीयोनरैः सुरैः १५०
 यद्वलंचाक्षयंतस्यतीर्थभूतानघस्यच
 समानमर्चनंकृत्वानरोयात्यच्युतालयं १५१
 कदाचित्क्रियतेपापंविप्रः पापैर्नलिप्यते
 चांडालस्यगृहेनिष्ठौभास्करज्वलनौयथा १५२
 याजनाध्यापनाद्यौनात्तथैवासत्प्रतिग्रहात्
 विप्राणांनभवेद्दोषोज्वलनार्कसमाद्विजाः १५३

तान्प्रतिग्रहजान्दोषान्प्राणायामव्यवस्थिताः
 नाशयन्तीहपापानिवायुर्मेघमिवांबरे १५४
 गायत्रींयोजपेन्नित्यंप्राणायामसमन्वितां
 प्रत्यक्षरामरैर्युक्तांस्वाङ्गेविन्यस्यतामपि १५५
 सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोजन्मकोटिकृतादपि
 ब्रह्मणःपदवींप्राप्यसगच्छेत्प्रकृतेःपरम् १५६
 प्राणायामयुतांतस्माद्गायत्रींजपनारद
 नारदउवाच-

प्राणायामाःकथंब्रह्मन्प्रत्येकाक्षरदेवताः १५७
 तेषांन्यासंतथांगेषुवदतातयथाक्रमम्
 ब्रह्मोवाच-

गुददेशेत्वपानस्याद्धृदिप्राणोस्तिदेहिनः १५८
 तस्माद्गुदंसमाकुंच्यप्राणेनसहयोजयेत्
 पूरकेणतदापुत्रकृत्वाकुंभकमुत्तमं १५९
 प्राणायामत्रयंकृत्वागायत्रींसंजपेदिद्वजः
 अनेनैवजपेद्यस्तुमहापातकसंचयः १६०
 सकृदुच्चारितेनैवक्षयंयात्युपपातकं
 प्रतिवर्णस्वरंज्ञात्वाविन्यस्येद्यःकलेवरे १६१
 सजनोब्रह्मतामेतिफलंवक्तुंनशक्नुमः
 प्रत्यक्षरस्ययद्देवंशृणुपुत्रवदाम्यहं १६२
 यज्जप्त्वाचपुनर्मातुस्तनंनपिबतिद्विजः
 आग्नेयंप्रथमंज्ञेयंवायव्यंतुद्वितीयकम् १६३
 तृतीयंसूर्यदैवत्यंचतुर्थंवैयंतंतथा
 पंचमंयमदैवत्यंवारुणंषष्ठमुच्यते १६४
 सप्तमंबार्हस्पत्यंतुपार्जन्यंचाष्टमंविदुः
 एन्द्रंचनवमंज्ञेयंगांधर्वदशमंतथा १६५
 पौष्णमेकादशंविद्धिमैत्रंद्वादशकंस्मृतं
 त्वाष्ट्रत्रयोदशंज्ञेयंवासवंतुचतुर्दशं १६६
 मारुतंपंचदशकंसौम्यंषोडशकंस्मृतं
 आंगिरसंसप्तदशंवैश्वदेवमतःपरं १६७

आश्विनंचैकोनविंशंप्राजापत्यंतुविंशकं
 सर्वदेवमयंज्ञेयमेकविंशकमक्षरं १६८
 रौद्रंद्वाविंशकंज्ञेयंब्राह्मंज्ञेयमतःपरं
 वैष्णवंतुचतुर्विंशमेताअक्षरदेवताः १६९
 जपकालेतुसंचिंत्यतासुसायुज्यतांब्रजेत्
 ज्ञात्वातुदेवतास्तस्यवाङ्मयंविदितंभवेत् १७०
 सर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्मणःपदवींब्रजेत्
 गायत्रींविन्यसेत्पूर्वशरीरेचात्मनोबुधः १७१
 चतुर्विंशतिस्थानेषुआपादमस्तकेषुच
 तत्कारंविन्यसेद्योगीपदांगुष्ठेविचक्षणः १७२
 सकारंगुल्फदेशेतुविकारंजंघयोर्न्यसेत्
 तुकारंजानुमध्येचवकारंचोरुदेशतः १७३
 रेकारंगुह्यदेशेतुणिकारंवृषणेन्यसेत्
 यंकारंकटिदेशेतुभकारंनाभिमण्डले १७४
 गोकारंजठरेन्यस्यदेकारंस्तनयोर्न्यसेत्
 वकारंहृदयेन्यस्यस्यकारंकरदेशतः १७५
 धीकारंवदनेन्यस्यमकारंतालुकेन्यसेत्
 हिकारंनासिकाग्रेचधिकारंचक्षुषोर्न्यसेत् १७६
 योकारंतुभ्रुवोर्मध्येयोकारंचललाटके
 नःकारंतुमुखेपूर्वेप्रकारंदक्षिणेमुखे १७७
 चोकारंपश्चिमेन्यस्यदकारंचोत्तरेन्यसेत्
 यात्कारंमूर्ध्निविन्यस्यसर्वव्यापीव्यवस्थितः १७८
 एतान्विन्यस्यधर्मात्माब्रह्मविष्णुशिवात्मकः
 महायोगीमहाज्ञानीपरंनिर्वाणकंब्रजेत् १७९
 संध्याकालेपुनर्न्यासंशृणुत्वंतद्यथार्थतः
 ॐभूरितिहृदयेन्यस्यॐभुवश्शिरसिन्यसेत् १८०
 ॐस्वःशिखायैतत्सवितुर्वरेण्यमितिकलेवरे
 ॐभर्गोदेवस्यधीमहीतिनेत्रयोः १८१
 ॐधियोयोनःप्रचोदयादितिकरयोर्न्यसेत्
 ॐआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम्

इत्युदकस्पर्शमात्रेणपापात्पूतोव्रजेद्धरिं १८२
 ॐभूःॐभुवःॐस्वःॐमहःॐजनःॐतपःॐसत्यम्
 ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात्
 ॐआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम्
 इतिसव्याहृतिसप्रणवांद्वादशोकारांसंध्याकालेकुंभकेनवारत्रयंजप्त्वा
 सूर्योपस्थानेसावित्रींचतुर्विंशत्यक्षरांजप्त्वा
 महाविद्याधिकोभवति ब्रह्मत्वंलभते १८३
 षट्कुक्षिलक्षणांपुत्रगायत्रींशृणुयत्ततः
 यांज्ञात्वातुपरंब्रह्मस्थानंगच्छतिवैद्विजः १८४
 ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् १८५
 अथगायत्रीपंचशीर्षलक्षणम्
 ॐभूः ॐभुवः ॐस्वः ॐमहःॐजनः ॐतपः ॐसत्यम्
 ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् १८६
 सव्याहृतितुगायत्रींपुनर्न्यासंतुकारयेत्
 सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसायुज्यतांब्रजेत् १८७
 ॐभूःपादाभ्याम् ॐभुवःजानुभ्याम् ॐस्वःकट्याम् ॐमहःनाभौ
 ॐजनःहृदयेन्यसेत् ॐतपःकरयोः ॐसत्यंललाटे
 ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात्
 इतिशिखायाम् १८८
 एवंविप्रोनजानातिसएवब्राह्मणाधमः
 नतस्यक्षीयतेपाप्माभवेद्भूरिप्रतिग्रहः १८९
 इमांयोवेत्तिगायत्रींसर्वबीजसमन्विताम्
 सवेत्तिचतुरोवेदान्योगज्ञानंजपत्रयम् १९०
 यएनानैवजानातिसशूद्रात्परतःस्मृतः
 तस्यापूतस्यविप्रस्यनदेयंपितृपार्वणम् १९१
 नस्नानफलदःकश्चित्सर्वचनिष्फलंभवेत्
 विद्यावित्तंतथाजन्मद्विजत्वंकारणंयतः १९२
 निष्फलंसकलंतस्यमेध्यंपुष्पंयथाऽशुचौ
 चतुर्वेदाश्चगायत्रीपुरावैतुलितामया १९३
 चतुर्वेदात्परागुर्वीगायत्रीमोक्षदास्मृता

दशभिर्जन्मजनितंशतेनचपुराकृतम् १६४
 त्रियुगंतुसहस्रेणगायत्रीहंतिकिल्बिषम्
 गायत्रीमक्षमालायांसायंप्रातश्चयोजपेत् १६५
 चतुर्णामपिवेदानांफलंप्राप्नोत्यसंशयम्
 त्रिसंध्यंयोजपेन्नित्यंगायत्रींहायनंद्विजः १६६
 तस्यपापंक्षयंयातिजन्मकोटिसमुद्भवम्
 गायत्र्युच्चारमात्रेणपापकूटात्पुनातिच १६७
 स्वर्गापवर्गमाप्नोतिजप्त्वानित्यंद्विजोत्तमः
 वासुदेवस्यमंत्राणिजपेद्यस्तुदिनेदिने १६८
 प्रणमेच्चहरेःपादौसगच्छेदपवर्गिताम्
 वासुदेवस्यस्तोत्राणिमुखेचापिकथोत्तमा १६९
 पंकस्यलवमात्रंतुतस्यदेहेनतिष्ठति
 वेदशास्त्रावगाहेनत्रिस्रोतःस्नानजंफलम् २००
 धर्मपाठकृतांलोकेयज्ञकोटिफलंलभेत्
 एवंविप्रगुणान्वक्तुंनशक्नोमिद्विजोत्तम २०१
 विश्वरूपश्चकोदेहीसमूर्तोहरिरेवच
 यस्यशापाद्विनाशःस्यादायुर्विद्यायशोधनम् २०२
 वरदानात्समायांतिसर्वाःसंपत्तयस्तथा
 विष्णुर्ब्रह्मण्यतामेतिसदाविप्रप्रसादतः २०३
 नमोब्रह्मण्यदेवायगोब्राह्मणहितायच
 जगद्धितायकृष्णायगोविंदायनमोनमः २०४
 मंत्रैर्गैवंहरियस्तुपूजयेत्सततंनरः
 प्रसादीचहरिस्तस्यविष्णुसायुज्यतांब्रजेत् २०५
 यइदंशृणुयात्पुण्यमारुख्यानंधर्मविग्रहम्
 तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतंचयत् २०६
 यःपठेत्पाठयेद्वापिउपदेष्टाजनस्यच
 नतस्यपुनरावृत्तिःस्वर्गमक्षयमश्नुते २०७
 धनंधान्यंलभेदत्रराज्यभोगानरोगिताम्
 सत्सुतंचशुभांकीर्तिंदेववद्रमतेदिवि २०८
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेब्राह्मणसंस्कारोनामषट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

४६

सप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

नारदउवाच-

तवप्रसादतोज्ञातोविप्रःपुण्यतमश्चयः

यथाजानामिदेवेशक्रिययाब्राह्मणाधमम् १

ब्रूहिशीघ्रंसुरश्रेष्ठयदिप्रीतिंमयीच्छसि

ब्रह्मोवाच-

स्नानैर्दशविधैर्मुक्तस्तथैवतर्पणादिभिः २

संध्यासंयमहीनश्चसएवब्राह्मणाधमः

देवपूजाव्रतैर्मुक्तोवेदविद्यादिभिस्तथा ३

सत्यशौचादिभिश्चैवयोगज्ञानाग्निर्तर्पणैः

पंचस्नानानानिविप्राणांकीर्तितानिमहर्षिभिः ४

आग्नेयंवारुणं ब्राह्मंवायव्यंदिव्यमेवच

आग्नेयंभस्मनास्नानमद्भिरवारुणमुच्यते ५

आपोहिष्टेतिवैब्राह्मंवायव्यंगोरजःस्मृतम्

अद्भिरातपवर्षाभिर्दिव्यंस्नानमुदाहृतम् ६

एतैस्तुमंत्रतःस्नानात्तीर्थानांफलमाप्नुयात्

तुलसीपत्रसंलग्नंसालग्रामशिलांबुच ७

गवांशृंगोदकंचैवविप्रपादोदकंचयत्

गुरुणामेवमुख्यानांपूतात्पूतमितिस्मृतिः ८

त्यागतीर्थादिभिर्यज्ञैर्व्रतहोमादिभिस्तथा

यत्फलंलभतेधीरःस्नानैरेतैस्तुतत्फलम् ९

तर्पणैश्चविनिर्मुक्तःपितृणामेवनित्यशः

पितृहानरकंयातिसंध्याहीनस्तुविप्रहा १०

मंत्रव्रतविहीनश्चवेदविद्यागुणैरपि

यज्ञदानादिभिर्मुक्तोब्राह्मणश्चाधमाधमः ११

यज्ञार्थकादेवलकानाक्षत्राग्रामयाजकाः

परदाररतानित्यंपंचैतेब्राह्मणाधमाः १२

मंत्रसंस्कारहीनाश्चशुचिसंयमवर्जिताः

मोघाशिनोदुरात्मानोब्राह्मणाश्चाधमाधमाः १३
अपिस्तेयरतामूढाःसर्वधर्मविवर्जिताः
उन्मार्गगामिनो नित्यं ब्राह्मणाश्चाधमाधमाः १४
श्राद्धादिकर्मरहितागुरुसेवाविवर्जिताः
अमंत्राभिन्नमर्यादाएतेसर्वाधमाधमाः १५
असंभाष्याइमेदुष्टास्सर्वेनिरयगामिनः
अमेध्यास्तेदुराचाराअपूज्याश्चसमततः १६
खड्गोपजीविकाःप्रेष्यागोवाहनरताद्विजाः
कारुवृत्युपजीवाश्चगणवार्द्धषिकाश्चये १७
बालापण्याभिचाराश्चअंत्यजाश्रयमाश्रिताः
कृतघ्नाश्चगुरुघ्नाश्चएतेसर्वाधमाःस्मृताः १८
येचैवान्येहताचाराःपाषंडाधर्मनिंदकाः
दूषकादेवभेदानामेतेब्रह्मद्विषोद्विजाः १९
तथापिब्राह्मणश्चैवनहंतव्यःकदाचन
एनंहत्वाद्विजश्रेष्ठब्रह्महापुरुषोभवेत् २०
अंत्यजातिषुम्लेच्छेषुतथाचलंडालजातिषु
पतितोवान्नयोनिभ्यांनहंतव्यःकथंचन २१
सर्वजातिस्त्रियंगत्वासर्वाभक्ष्यस्यभक्षणात्
द्विजत्वंनविनश्येतपण्याद्विप्रोभवेत्पुनः २२
नारदउवाच-
ईदृशंदुष्कृतंकृत्वापश्चात्पुण्यंसमाचरेत्
कांगतिंयात्यसौविप्रःसर्वलोकपितामह २३
ब्रह्मोवाच-
कृत्वासर्वाणिपापानिपश्चाद्यस्तुजितेंद्रियः
मुच्यतेसर्वपापेभ्यःपुनर्ब्रह्मत्वमर्हति २४
शृणुपुत्रकथारम्यांविचित्रांचपुरातनीम्
कस्यचिद्ब्राह्मणस्यापियौवनाढ्यः सुतोभवत् २५
ततोयौवनसंपत्तेर्मोहाच्चपूर्वकर्मणः
चांडालीमगमत्सद्यस्तस्याःप्रियतरोभवत् २६
तस्यामुत्पादितास्तेनपुत्रादुहितरस्तथा

स्वकुटुंबंपरित्यज्यगृहेतस्याश्चिरंस्थितः २७
 अन्याभक्ष्यंनचाशनातिघृणयाचसुरांत्यजेत्
 तमुवाचसदासाचभक्षयान्यतरांसुराम् २८
 तामुवाचतदाशौचंगदितुंनार्हसिप्रिये
 उत्कारोजायतेतस्याःश्रवणात्सततंमम २९
 एकदासमृगान्वेषात्श्रांतःसुप्तोगृहेदिवा
 गृहीत्वासासुरांतस्यहसित्वाचमुखेददौ ३०
 ततोविप्रमुखादग्निःप्रजज्वालसमततः
 ज्वालातुसकुटुबांतामदहच्चगृहंवसु ३१
 हाहाकृत्वासमुत्थायविललापतदाद्विजः
 विलापांतेचजिज्ञासासमारब्धाचतेनहि ३२
 कुतश्चाग्निःसमुद्भूतो गृहेदाहःकथंमम
 ततःखेतमुवाचेदंतेजस्तेब्राह्मणस्यच ३३
 कथितेतद्यथावृत्तेब्राह्मणोविस्मयंगतः
 विमृशयार्थमुवाचेदंपुनःखेऽस्यहितंवचः ३४
 विप्रणष्टंसुतेजस्तेतस्माद्धर्मचरोभव
 ततोमुनिवरान्गत्वापप्रच्छात्महितंद्विजः ३५
 तमूचुर्मुनयःसर्वेदानधर्मसमाचर
 ऋषयऊचुः-
 पूयंतेसर्वपापेभ्योब्राह्मणानियमैर्व्रतैः ३६
 नियमान्शास्त्रदृष्टांश्चपूतत्वार्थमुपाचर
 चांद्रायणांश्चकृच्छ्रांश्चतप्तकृच्छ्रान्पुनःपुनः ३७
 प्राजापत्यांश्चदिव्यांश्चदोषशोषायसत्वरम्
 गच्छतीर्थानिपूतानिगोविंदाराधनंकुरु ३८
 क्षयमेष्यंतिपापानिनचिरेणसमततः
 पुण्यतीर्थप्रभावाच्चगोविंदस्यप्रभावतः ३९
 क्षयमेष्यंतिपापानिब्रह्मत्वंप्राप्स्यतेभवान्
 शृणुतातयथावृत्तंकथयामःपुरातनम् ४०
 आहारार्थीपुरावत्सगरुडोविनतासुतः
 पतंगोपिबहिःसाक्षादंडान्निस्सृत्यशावकः ४१

क्षुधार्थीमातरंप्राहभक्ष्यंमेदीयतामिति
 ततःपर्वतसंकाशंगरुडंचमहाबलम् ४२
 दृष्ट्वामातामहाभागातनयंहृष्टमानसा
 क्षुधांतेबाधितुंपुत्रनशक्नोमिसमंततः ४३
 तवतातस्तपस्तेपेलौहित्यस्योत्तरेतटे
 कश्यपोनामधर्मात्मासाक्षाल्लोकपितामहः ४४
 तत्रगच्छस्वपितरंपृच्छकामंयथातव
 अस्योपदेशतस्तातक्षुधातेशममेष्यति ४५
 ततोमातुर्वचःश्रुत्वावैनतेयोमहाबलः
 अगमत्पितुरभ्याशंसमुहूर्तान्मनोजवः ४६
 दृष्ट्वातातंमुनिश्रेष्ठंज्वलंतमिवपावकम्
 प्रणम्यशिरसावाक्यमुवाचपितरंखगः ४७
 भक्षार्थीसमनुप्राप्तःसुतोहंतेमहात्मनः
 क्षुधयापीडितोनाथभक्ष्यंमेदीयतांप्रभो ४८
 ततोध्यानंसमालभ्यज्ञात्वातंविनतासुतं
 पुत्रस्नेहाद्वचश्चेदंप्रोवाचमुनिसत्तमः ४९
 अनेकशतसाहस्रानिषादाःसरितांपतेः
 तीरेतिष्ठंतिपापिष्ठास्तान्संभक्ष्यसुखीभव ५०
 तीर्थमुत्सादयंतिस्मतीर्थकाकादुरासदाः
 विनाविप्रंनिषादेषुभक्षयत्वमलक्षितं ५१
 इंत्युक्तःप्रययौपक्षीभक्षयामासतांस्ततः
 अलक्ष्यभावोविप्रोपिगिलितस्तेनपक्षिणा ५२
 सतस्यगलकेगाढंलालगीतिद्विजस्तदा
 वमितुंगिलितुंचापिनशशाकद्विजोत्तमः ५३
 गत्वाथपितरंप्राहकिमेतदितिमेपितः
 लग्नमेगलकेसत्त्वंप्रतिकर्तुंनशक्नुयां ५४
 तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकश्यपस्तमुवाचह
 मयोक्तंतेपुरावत्सब्राह्मणोयंनबुध्यसे ५५
 इत्युक्त्वाचमुनिर्धीमान्द्विजंप्राहसधार्मिकः
 आगच्छत्वंममासन्नंहितंतेप्रादाम्यहं ५६

तमुवाचतदाविप्रःकश्यपंमुनिपुंगवम्
 ममैतेसुत्तृदोनित्यंसर्वेसंबंधिनःप्रियाः ५७
 श्वशुराःस्यालकाश्चाप्तास्सबालाश्चतथापरे
 एतैःसहप्रयास्यामिनिरयंचापिवाशिवम् ५८
 तस्यतद्वचनंश्रुत्वाविस्मितःकश्यपोब्रवीत्
 द्विजानांचकुलेजातश्चांडालैःपतितोभवान् ५९
 पुरुषास्तेप्रतिष्ठंतेघोरेचनिरयेध्रुवम्
 चिरायनिष्कृतिस्तेषानैवास्तीहकथंचन ६०
 सर्वाश्चैवदुराचारांश्चांडालान्यापकारिणः
 दोषांस्त्यक्तवानरःपश्चात्सुखीभवतिनान्यथा ६१
 अज्ञानाद्यदिवामोहात्कृत्वापापंसुदारुणं
 ततोधर्मचरेद्यस्तुसगच्छेत्परमांगतिं ६२
 पापकृन्नचरेद्धर्मपापेकुर्यान्मतिंपुनः
 शिलानावांयथारूढःसागरेसंनिमज्जति ६३
 कृत्वासर्वाणिपापानितथादुर्गतिसंचयं
 उपशांतोभवेत्पश्चात्तदोषंशमयिष्यति ६४
 तमुवाचमहाप्राज्ञंद्विजंमुनिवरोत्तमम्
 यदिमानंजहातीहखगःसर्वाश्चबांधवान् ६५
 ततःप्राणंचत्यक्ष्यामिखगेमर्मावघातिनि
 नोचेत्यजतुमेबंधून्प्रतिज्ञामेदृढात्मनः ६६
 ततस्ताक्षर्यमुवाचेदंमुनिर्ब्रह्मवधेभयात्
 उद्धमैतान्सविप्रांश्चम्लेछानेतान्समंततः ६७
 वनेषुपर्वतान्तेषुदिक्षुतान्यतगेश्वर
 उद्धवामततःशीघ्रंदोषज्ञःपितुराज्ञया ६८
 ततःसर्वेऽभवन्व्यक्ताअकेशाःशमश्रुवर्जिताः
 यवनाभोजनप्रीताःकिंचिच्छ्मश्रुयुताश्चये ६९
 अग्नौचनग्रकाःपापादक्षिणस्यामवाचकाः
 घोराःप्राणिवधेप्रीतादुरात्मानोगवाशिनः ७०
 नैर्ऋतेकुवदाःपापागोब्राह्मणवधोद्यताः
 खर्पराःपश्चिमेपूर्वेनिवसंतिचदारुणाः ७१

वायव्यांचतुरुष्काश्चश्मश्रुपूर्णागवाशिनः
अश्वपृष्ठसमारूढाःप्रयुद्धेष्वनिवर्तिनः ७२
उत्तरस्यांचगिरयोम्लेच्छाःपर्वतवासिनः
सर्वभक्षादुराचाराःवधबंधरताःकिल ७३
एशान्यांनिरयास्संतिकर्तृणांवृक्षवासिनः
एतेम्लेच्छास्थितादिक्षुघोरास्तेशस्त्रपाणयः ७४
येषांचस्पर्शमात्रेणसचेलोजलमाविशेत्
एतेषांचकलौदेशेष्यकालेधर्मवर्जिते ७५
संस्पर्शंचप्रकुर्वतिवित्तलोभात्समंततः
म्लेच्छांस्तान्मोचयित्वातुक्षुधयापरिपीडितः ७६
पुनराहद्विजस्तातक्षुधामेबाधतेतराम्
अवदद्गुरुडंतत्रकश्यपःकृपयाद्रुतम् ७७
तिष्ठंतौविपुलौतत्रजिघांसूगजकच्छपौ
अप्रमेयौमहासत्वौसागरस्यैकदेशतः ७८
तावप्सुचद्रुतंवत्सक्षुधांतेवारयिष्यतः
सपितुर्वचनंश्रुत्वातत्रगत्वाभिपद्यतौ ७९
नखैर्भित्वाकूर्मगजौमहासत्वौमहाजवः
खमुत्पपाततौधृत्वाविद्युद्देगोमहाबलः ८०
आधारतांनगच्छंतिनगाश्चमंदरादयः
ततोयोजनलक्षेद्देगत्वामारुतरंहसा ८१
महत्यांजंबुशाखायांनिपपातमहाबलः
भग्रासासहसाशाखातांपतंतींखगेश्वरः ८२
गोब्राह्मणवधाद्भीतोदधारतरसाबली
धृत्वातारुचिरंवेगाद्द्रवंतंखेमहाबलम् ८३
गत्वाविष्णुरुवाचेदंनररूपधरोहरिः
कस्त्वंभ्रमसिचाकाशेकिमर्थंपतगेश्वर ८४
विधृत्यमहतींशाखांमहांतौगजकच्छपौ
तमुवाचद्विजस्तस्मिन्नररूपधरंहरिम् ८५
गरुडोहंमहाबाहोखगरूपःस्वकर्मणा
कश्यपस्यमुनेस्सूनुर्विनतागर्भसंभवः ८६

पश्यैतौचमहासत्वौभक्षणार्थमयाधृतौ
 नधराचममाधारो न वृक्षानचपर्वताः ८७
 अनेकयोजनान्यूर्ध्वदृष्ट्वाजंबूमहीरूहम्
 अपतंतस्यशाखायांसहेमौपरिभक्षितुं ८८
 भग्नासासहसाशाखातांचधृत्वाभ्रमाम्यहम्
 कोटिकोटिसहस्राणांब्राह्मणानांगवांवधात् ८९
 भयंतत्रविषादोमेसहसाप्राविशद्बुध
 किंकरोमिकथंयामिकोमेवेगंसहिष्यति ९०
 इत्युक्तेपतगश्रेष्ठंप्रोवाचेदंहरिस्तदा
 अस्मद्बाहुंसमारुह्यभक्षेमौगजकच्छपौ ९१
 गरुडउवाच-

ममाधारंनगच्छंतिसागराश्चनगोत्तमाः
 अथचैवंमहासत्वंकथंत्वंधारयिष्यसि ९२
 ऋतेनारायणादन्यःकोमांधारयितुंक्षमः
 त्रैलोक्येकःपुमांस्तिष्ठेद्योवेगंमेसहिष्यति ९३
 हरिरुवाच-

स्वकार्यमुद्धरेत्प्राज्ञःस्वकार्यंकुरुसांप्रतम्
 कृत्वाकार्यंखगश्रेष्ठविजानीषेचमांध्रुवम् ९४
 महासत्वंचतंदृष्ट्वाविमृश्यमनसाखगः
 एवमस्त्वितिचोक्त्वासपपातहमहाभुजे ९५
 नचचालभुजस्तस्यसन्निपातेखगेशितुः
 तत्रस्थित्वासतांशाखांमुमोचपर्वतालये ९६
 शाखापतनमात्रेणसचराचरकानना
 चचालवसुधाचैवसागराःप्रचकंपिरे ९७
 ततश्चखादितौसत्त्वौसहसागजकच्छपौ
 तृप्तिंनप्राप्तवान्सोपिक्षुधातस्यनशाम्यति ९८
 एतज्ज्ञात्वातुगोविंदस्तमुवाचखगेश्वरम्
 भुजस्यमममांसंतुभक्षयित्वासुखीभव ९९
 इत्युक्तेप्रचुरंमांसंभुजस्यतस्यतेनहि
 खादितंक्षुधयापुत्रव्रणंतस्यनविद्यते १००

तमुवाचमहाप्राज्ञश्चराचरगुरुंहरिम्
 कस्त्वंकिंवाप्रियंतेद्यकरिष्यामिचसांप्रतम् १०१
 नारायणउवाच-
 विद्धिनारायणंमांहित्वत्प्रियार्थसमागतम्
 रूपंस्वंदर्शयामासप्रत्ययार्थचतस्यवै १०२
 पीतवस्त्रंघनश्यामंचतुर्भुजमनोहरम्
 शंखचक्रगदापद्मधरंसर्वसुरेश्वरम् १०३
 तंचदृष्ट्वागरुत्मांश्चप्रणम्यशिरसाहरिम्
 प्रियंकिंतेकरिष्यामिवदनःपुरुषोत्तम १०४
 तमब्रवीन्महातेजादेवदेवेश्वरोहरिः
 भवमेवाहनंशूरसखेत्वंसार्वकालिकम् १०५
 तमुवाचखगश्रेष्ठोधन्योहंविबुधेश्वर
 सफलंजन्ममेनाथत्वांचदृष्ट्वाद्यमेप्रभो १०६
 प्रार्थयित्वाचपितरावागमिष्यामितेन्तिकम्
 प्रीतोविष्णुरुवाचेदंभवत्वमजरामरः १०७
 अवध्यःसर्वभूतेभ्यःकर्मतेजश्चमत्समम्
 सर्वत्रतेगतिश्चास्तुनिखिलंतुसुखंध्रुवम् १०८
 संमिलतुद्रुतंसर्वयत्तेमनसिवर्तते
 यथेष्टंप्रीतिमाहारमकष्टेनप्रलप्स्यसे १०९
 व्यसनान्मातरंसद्योमोचयिष्यसिनान्यथा
 एवमुक्त्वाहरिः सद्यस्तत्रैवांतरधीयत ११०
 तादर्योपिपितरंगत्वाकथयञ्चाखिलंततः
 सतच्छ्रुत्वाप्रहृष्टात्मातनयंपुनरब्रवीत् १११
 धन्योहंचखगश्रेष्ठधन्यातेजननीशिवा
 धन्यंक्षेत्रंकुलंचैवयस्यपुत्रस्त्वमीदृशः ११२
 यस्यपुत्रःकुलेजातोवैष्णवःपुरुषोत्तमः
 कुलकोटिसमुद्धृत्यविष्णुसायुज्यतांब्रजेत् ११३
 विष्णुंयःपूजयेन्नित्यंविष्णुंध्यायेतगायति
 जपेन्मंत्रंसदाविष्णोःस्तोत्रंतस्यपठिष्यति ११४
 प्रसादंचभजेन्नित्यमुपवासंहरेर्दिने

क्षयाच्चसर्वपापानामुच्यतेनात्रसंशयः ११५
 यस्यतिष्ठतिगोविंदोमानसेचसदैवहि
 सएवचलभेदास्यंसपुण्यैःपुरुषोत्तमः ११६
 जन्मकोटिसहस्रेभ्यःकृत्वासत्कर्मसंचयम्
 क्षयाच्चसर्वपापानांविष्णोःकिंकरतांब्रजेत् ११७
 धन्योसौमानवोलोकेविष्णोस्सादृश्यमाब्रजेत्
 नित्यःसुरवरैःपूज्योलोकनाथोच्युतोव्ययः ११८
 सुप्रसन्नोभवेद्यस्यसएवपुरुषोत्तमः
 तपोभिर्बहुभिर्धर्मैर्मखैर्नानाविधैरपि ११९
 विष्णुर्नलभ्यतेदेवैस्त्वयासौविप्रलभ्यते
 सपत्नीव्यसनाद्धोरान्मातरंतेप्रमोचय १२०
 ततोयास्यसिदेवेशंकृत्वामातुःप्रतिक्रियाम्
 गृहीत्वाजनकस्याज्ञालब्ध्वाविष्णोर्वरंमहत् १२१
 अंबापार्श्वगतोहृष्टस्तांप्रणम्याग्रतःस्थितः
 विनतोवाच-
 अभवद्भोजनंतेद्यपुत्रदृष्टःपितापिच १२२
 किर्थंवाविलंबस्तेचिंतयाव्यथिताह्यहम्
 समातुर्वचनंश्रुत्वागरुडःप्रहसन्निव १२३
 कथयामासवृत्तांतंसाश्रुत्वाविस्मिताभवत्
 कथंचदुःष्करंकर्मशिशुभावात्त्वयाकृतम् १२४
 धन्याहंमेकुलंधन्यंयस्त्वंविष्णुसखोऽभवः
 लब्ध्वावरंमहात्मानंदृष्ट्वामेहृष्यतेमनः १२५
 पौरुषेणत्वयावत्सउद्धृतंमेकुलद्वयम्
 सुपर्णउवाच-
 मातःकिंतेकरिष्यामिप्रियमेवतदुच्यताम् १२६
 कार्यकृत्वाथयास्यामिपार्श्वंनारायणस्यच
 एतच्छ्रुत्वातुसाप्राहगरुडंविनतासती १२७
 महद्दुःखंचमेचास्तिकुरुतातप्रतिक्रियाम्
 भगिनीमेसपत्नीसापणिताहंतयापुरा १२८
 तस्यादास्यमहंप्राप्ताकस्तारयतिमामितः

कृष्णांकृत्वाविषैरश्वंतस्याःपुत्रैर्महोरगैः १२६
 उषःकालेऽवदत्साचम्रश्वोयंकृष्णातांब्रजेत्
 ततोहमवंदतत्रसदाचार्यरुचासितः १३०
 मिथ्यातेवचनमातः प्रतिज्ञांसाकरोत्तदा
 ततोहमब्रुवंकद्रूशपथंनागमातरम् १३१
 यदीमंकृष्णताभ्येतिहरेरश्वमहंतदा
 कृताभवामितेदासीत्यहमेतत्तदाऽवदम् १३२
 ततस्तस्मिन्हरेरश्वेकृतेकृष्णेचकृत्रिमैः
 तस्याःपुत्रैश्चधूर्तैश्चदासीत्वमगमंतदा १३३
 यस्मिन्कालेह्यभीष्टञ्चतस्याद्रव्यंददाम्यहम्
 तस्मिन्कालेह्यदासीत्वंयास्यामिकुलनंदन १३४
 गरुडउवाच
 पृच्छशीघ्रंचमातस्तांकरिष्यामिप्रतिक्रियाम्
 भक्षयिष्यामिदान्नागान्प्रतिज्ञामेयथार्थतः १३५
 ततःकद्रूमुवाचेदंविनतादुःखितासती
 अभीष्टंवदकल्याणियेनमुच्येयकृच्छ्रतः १३६
 अब्रवीत्सादुराचारापीयूषंदीयतामिति
 एतच्छ्रुत्वातुवचनमभवत्साचनिष्प्रभा १३७
 ततःशनैरुपागम्यतनयंप्राहदुःखिता
 अमृतंप्रार्थयत्पापातातकिंवाकरिष्यसि १३८
 श्रुत्वावाक्यंगरुत्मांश्चमहाक्रोधसमन्वितः
 अमृतंचानयिष्यामिमातर्माविमुखीभव १३९
 एवमुक्त्वातुतरसासगतःपितुरंतिकम्
 अमृतंचानयिष्यामिमातुरर्थेधुनाऽनघ १४०
 सतस्यवचनुंत्वामुनिःप्राहखगेश्वरम्
 सत्यलोकस्यवैचोर्ध्वेविश्वकर्मविनिर्मिता १४१
 पुरीचास्तिसभारम्यादेवानांहितहेतवे
 वह्निप्राकारदुर्लभ्यादुर्धर्षाचासुरैःसुरैः १४२
 रक्षार्थंनिर्मितोदेवः सुरैस्तत्रमहाबलः
 यंयंपश्यतिवीरःससएवभस्मतांब्रजेत् १४३

सुपर्णउवाच

नारायणाद्ब्रोलब्धोमयाचमुनिसत्तम
 भयंनान्स्तीहमेतातसुरासुरगणादपि ४४
 एममुक्त्वागरुत्मान्सउद्धृत्यसागराञ्जलम्
 जगामाकाशमाविश्यखगश्चोर्ध्वमनोजवः १४५
 पद्मवातेनतस्यैवरजःसमुद्गतंबहु
 तस्यांतिकंनचत्यक्तमगमत्तस्यतच्चयः १४६
 गत्वाचंचूजलेनापिवह्निंनिर्वापयद्बली
 रजोभिःपरिपूर्णाक्षोनसुरस्तंचपश्यति १४७
 जघानरक्षिवर्गास्तानमृतंचाहरद्बली
 आनयंतंचपीयूषखगंगत्वाशतक्रतुः १४८
 एरावतंसमारूढोवाक्यमेतदुवाचह
 खगरूपधरःकस्त्वंपीयूषंहरसेबलात् १४९
 अप्रियंसर्वदेवानांकृत्वाजीवेरतिःकथम्
 विशिखैरग्निसंकाशैर्नयामियममंदिरम् १५०
 श्रुत्वावाक्यंहरेःकोपादुवाचसमहाबलः
 नयामितवपीयूषंदर्शयस्वपराक्रमम् १५१
 एतच्छ्रुत्वामहाबाहुर्जघानविशिखैःशितैः
 यथामेरुगिरेःशृंगंतोयवर्षेणतोयदः १५२
 नखैरशानिसंकाशैर्बिभेदगरुडोगजम्
 मातलिचरथंचक्रंतथादेवान्पुरस्सरान् १५३
 व्यथितोसौमहाबाहुर्मातलिर्गजपुंगवः
 विमुखाःपद्मवातेनसर्वेदेवगणास्तदा १५४
 ततस्तुकोपितोजिष्णुर्जघानकुलिशेनतम्
 कुलिशस्यावपातेननचक्षुब्धोमहाखगः १५५
 स्वंमोघंभिदुरंदृष्ट्वाहरिर्भीतोभवत्तदा
 संनिवृत्यततोयुद्धात्तत्रैवांतरधीयत १५६
 सुतरामपिगच्छंतंवेगाद्भूतलमागतः
 अब्रवीत्ससुरश्रेष्ठःसर्वदेवगणाग्रतः १५७
 शक्रउवाच-

यदिदास्यसिपीयूषमिदानीं नागमातरि
 भुजगाश्चामराः सर्वे क्रियंते हि ध्रुवं तथा १५८
 प्रतिज्ञाते भवेन्नष्टानफलं जीवितस्य ते
 तस्मादिदं हरिष्यामि संमतेन तवानघ १५९
 गरुत्मानुवाच-
 यस्मिन्काले ह्यदासी सामाता मे दुःखितासती
 विदिता सर्वलोकेषु हरेऽमृतं हरिष्यसि १६०
 एवमुक्त्वा महावीर्यो गत्वोवाच प्रसूतदा
 आनीतममृतं मातस्तस्या एव प्रदीयताम् १६१
 प्रोत्फुल्लहृदयासा च दृष्ट्वा पुत्रं सहामृतम्
 तामाहूयामृतं दत्त्वा चादासी तां तदा गता १६२
 तृणाकाष्ठानि भूतानि पशवश्च सरीसृपाः
 दृष्ट्वा सविस्मया सर्वे देवामर्षयस्तदा १६३
 मोचयित्वा तु तामं बांगरुडः सुष्ठु तांगतः
 एतस्मिन्नंतरे शक्रोजहार सहसा सुधाम् १६४
 निधाय गरलं तत्र तया चानुपलक्षितः
 प्रहृष्टहृदया कद्रूः पुत्रानाहूय संभ्रमात् १६५
 तेषां मुखे ददौ हृष्टाद्दण्डं चामृतलक्षणम्
 तानुवाच प्रसूः पुत्रान्युष्माकं च कुले सदा १६६
 मुखे तष्टिन्त्वमीदृवा बिंदवश्चस्तनिर्वृताः
 महर्षयस्ततो देवाः सिद्धगंधर्वमानुषाः १६७
 ऊचुः स्सन्तुकुले मातरस्माकं च प्रसादतः
 नागैर्विसर्जिता देवाः ससिद्धामुनयस्तथा १६८
 जग्मुः स्वमालयं हृष्टानागाः प्रमुदिताः स्थिताः
 एतन्स्नितरे नागांश्च खाद गरुडो बलात् १६९
 दिक्षुपलायिताः शेषाः पर्वतेषु वनेषु च
 सागरेषु च पाताले बिलेषु तरुकोटरे १७०
 निभृतेषु निकुञ्जेषु स्थिताः सर्पाश्च निर्वृताः
 भुजगास्तस्य भक्षयाश्च सदैव विधिनिर्मिताः १७१
 सखादयित्वा नागांश्च संभाष्य पितरावथ

विबुधान्पूजयित्वातुजगामहरिमव्ययम् १७२

यःपठेच्छृणुयाद्वापिसुपर्णचरितंशुभम्

सर्वपापविनिर्मुक्तःसुरलोकेमहीयते १७३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगरुडोत्पत्तिर्नामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

४७

अष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

ब्रह्मोवाच-

अतःपरंतुविप्रर्षेचांडालपतितोद्विजः

प्रलप्यचबहून्शोकान्जगामकश्यपंमुनिम् १

गत्वोवाचमुनिश्रेष्ठवदास्माकंहितंवचः

यथापापाद्विमुच्येहंमुनिश्रेष्ठतथाकुरु २

तमुवाचमहातेजाईषद्धास्यःसमंततः

कश्यपउवाच-

संदर्शनाच्चम्लेष्ठानामुपशांतोसिवैस्वयम् ३

गायत्र्याश्चजपैर्होमैर्व्रतैश्चांद्रायणदिभिः

स्मरनित्यंहरेःपादमुपोष्यहरिवासरम् ४

अहर्निशंहरेर्ध्यानंप्रणामंकुरुतंप्रभुम्

तीर्थस्नानेनमंत्रेणपंकस्यांतंगमिष्यसि ५

ततःपापक्षयादेवब्राह्मणत्वंचलप्स्यसे

व्रतैर्वृषाधिकैर्मोक्षनाशयन्कल्मषंद्विज ६

मुनेस्तस्यवचःश्रुत्वाकृतकृत्योभवत्तदा

पुण्यंसविविधंकृत्वापुनर्ब्रह्मत्वमाप्तवान् ७

ततस्तप्त्वातपस्तीव्रंस्वर्लोकंचिरमभ्यगात्

सद्वृत्तस्याखिलंपापंक्षयंयातिदिनेदिने ८

असद्वृत्तस्यपुण्यंहिक्षयंयात्यंजनोपमम्

अनाचाराद्धतोविप्रआचारात्सुरतांव्रजेत् ९

ततःकंठगतैःप्राणैराचारंकुरुतेद्विजः

कर्मणामनसांगेनसदाचारंसदाकुरु १०

कश्यपस्योपदेशेनसविनीतोऽभवद्द्विजः

आचारंतुपुनःकृत्वातपस्तप्तत्वादिवंगतः ११

अनाचारीहतोविप्रःस्वर्गलोकेषुगर्हितः

आचारंतुपुनःकृत्वासुरलोकेमहीयते १२

नारदउवाच-

प्राप्नुवंतिगतिंलोकाःपूजयित्वाद्विजोत्तमान्

द्विजानांपीडनंकृत्वागतिंगच्छतिकांप्रभो १३

ब्रह्मोवाच-

क्षुधासंतप्तदेहानांब्राह्मणानांमहात्मनाम्

नार्चयेच्छक्तितोभक्त्यासयातिनरकंनरः १४

परुषेणक्रोशयित्वाक्रोधाद्यस्तुविसर्जयेत्

सयातिनरकंघोरंमहारौरवकृच्छ्रकम् १५

सन्निवृत्तस्ततःकीटाद्यन्त्यजातिषुजायते

ततोरोगीदरिद्रस्तुक्षुधयापरिपीडितः १६

नावमन्येत्ततोविप्रंक्षुधयागृहमागतम्

नददामीतियोब्रूयाद्देवाग्निब्राह्मणेषुसः १७

तिर्यग्योनिशतंगत्वाचांडाल्यमुपगच्छति

पादमुद्यम्ययोविप्रंहंतिगांपितरौगुरुम् १८

रौरवेनियतोवासस्तस्यनास्तीहनिष्कृतिः

यदिपुण्याद्भवेज्जन्मसएवपंगुतांब्रजेत् १९

अतिदीनोविषादीचदुःखशोकाभिपीडितः

एवंजन्मत्रयंप्राप्यभवेत्तस्यचनिष्कृतिः २०

मुष्टिचपेटकीलैश्चहन्याद्विप्रंतुयःपुमान्

तापनेरौरवेघोरेकल्पांतंसोपितिष्ठति २१

अथजन्मसमासाद्यकुक्कुरःक्रूरचंडकः

अंत्यजातिषुजातोपिदरिद्रःकुक्षिशूलवान् २२

पादमुद्यच्छतेवायस्तस्यपादेशिलीपदः

खंजोवामंदजंघोवाखण्डपादोभवेन्नरः २३

पक्षवातेनचांगानिप्रकंपंतेसदैवहि

मातरंपितरंविप्रंस्नातकंचतपस्विनम् २४

हत्वागुरुगणंक्रोधात्कुंभीपाकेचिरंभवेत्

उषित्वाचैवजायेतकीटजातिषुतत्परम् २५
 विरुद्धंपरुषंवाक्यंयोवदेद्धिद्विजातिषु
 अष्टौकुष्ठाःप्रजायंतेतस्यदेहेदृढंसुत २६
 विचर्चिकाथदद्रूश्चमंडलःशुक्तिसिध्मकौ
 कालकुष्ठस्तथाशुक्लस्तरुणश्चातिदारुणः २७
 ततोभिषक्प्रयोगेचपापात्पुरयंपलायते
 अपुण्याञ्जलरेखेवतेनैवनिधनंवबजेत् २८
 एषांमध्येमहाकुष्ठास्त्रयएवप्रकीर्तिताः
 कालकुष्ठस्तथाशुक्लस्तरुणश्चातिदारुणः २९
 महापातकभावानांज्ञानात्संसर्गतोपिवा
 अतिपातकिनामेवत्रयोदेहेभवंतिवै ३०
 संसर्गात्सहसंबंधाद्रोगःसंचरतेनृणाम्
 दूरात्परित्यजेद्धीरःस्पृष्ट्वास्नानंसमाचरेत् ३१
 पतितंकुष्ठसंयुक्तंचांडालंचगवाशिनम्
 श्वानंरजस्वलांभिल्लंस्पृष्ट्वास्नानंसमाचरेत् ३२
 दुरितस्यानुरूपेणदेहेकुष्ठाव्यवस्थिताः
 इहलोकेपरत्रैवाप्यत्रनास्तितुसंशयः ३३
 न्यायेनोपार्जितांवृत्तिंब्रह्मस्वंहरतेतुयः
 अक्षयंनरकंप्राप्यपुनर्जन्मनविद्यते ३४
 पिशुनोयस्तुविप्राणारंध्रान्वेषणतत्परः
 तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वासचेलोजलमाविशेत् ३५
 ब्रह्मस्वंप्रणयाद्भुक्तंदहत्यासप्तमंकुलम्
 विक्रमेणतुभुंजानोदशपूर्वान्दशापरान् ३६
 नविषंविषमित्याहुर्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते
 विषमेकाकिनंहंतिब्रह्मस्वंपुत्रपौत्रकम् ३७
 मोहाच्चमातरंगत्वाब्राह्मणींचगुरोस्त्रियम्
 पतित्वारौरवेघोरेपुनरुत्पत्तिदुर्लभः ३८
 पतंतिपितरस्तस्यकुंभीपाकेथतापने
 अवीचिकालसूत्रेचमहारौरवरौरवे ३९
 कदाचिदपिवातेषांनिष्कृतिंनानुमेनिरे

प्राणंहत्वाद्विजातीनांस्वयंयात्यपुनर्भवम् ४०
पतंतिपुरुषास्तस्यरौरवेचसहस्रशः

नारदउवाच-

सर्वेषामेवविप्राणांवधेचपातकंसमम् ४१

विषमंवाकुतस्तिष्ठेत्तत्त्वतोवक्तुमर्हसि

ब्रह्मोवाच-

हत्वाविप्रंध्रुवंपुत्रपातकंयदुदाहतम् ४२

लभतेब्रह्महाघोरंवक्तव्यंचापरंशृणु

लक्षकोटिसहस्राणांब्राह्मणानांवधंभजेत् ४३

वेदशास्त्रयुतंहत्वाश्रोत्रियंविजितेंद्रियम्

विप्रंचवैष्णवंहत्वातस्माद्दशगुणोत्तरम् ४४

स्ववंशान्पातयित्वातुपुनर्जन्मनविन्दते

त्रिवेदंस्नातकंहत्वावधस्यांतंनविन्दते ४५

श्रोत्रियंचसदाचारंतीर्थमंत्रप्रपूतकम्

ईदृशंब्राह्मणंहन्तुःपापस्यांतोनविद्यते ४६

अपकारसंमुद्दिश्यद्विजःप्राणान्परित्यजेत्

दृश्यतेयेनचान्येनब्रह्महासभवेन्नरः ४७

वचोभिःपरुषैर्वृत्तैःपीडितस्ताडितोद्विजः

यमुद्दिश्यत्यजेत्प्राणांस्तमाहुर्ब्रह्मघातिनम् ४८

ऋषयोमुनयोदेवाःसर्वेब्रह्मविदस्तथा

देशानांपार्थिवानांचसचवध्योभवेदिह ४९

अतोब्रह्मवधंप्राप्पपितृभिःसहपच्यते

प्रायोपवेशकंविप्रंबुधःसंमानयेद्द्रुवम् ५०

दोषैश्चापिविनिर्मुक्तमुद्दिश्यप्राणमुत्सृजेत्

सप्रलिप्तोवधैर्घोरैर्नतुयंपरिकीर्तयेत् ५१

आत्मघातंद्रुमारोहंकोटरैरूपजीविनं

यःकुर्यादात्मनोघातंस्ववंशेब्रह्महाभवेत् ५२

भ्रूणांचघातयेद्यस्तुशिशुवात्रातुरंगुरुम्

ब्रह्महास्वयमेवस्यान्नतुयंपरिकीर्तयेत् ५३

मारयेच्चसगोत्रंवाब्राह्मणंब्राह्मणाधमः

तस्यैवतद्भवेत्पापंनतुयंपरिकीर्त्तयेत् ५४
 पीडयित्वाद्विजंशूद्रः स्वकार्यंचापिसाधयेत्
 तत्रापापेचशूद्रस्यपातकंनान्यथाभवेत् ५५
 तात्कालिकवधंहत्वाहंतारमाततायिनं
 नचहंताचतत्पापैर्लिप्यतेद्विजसत्तम ५६
 आततायिनमायांतमपिवेदांतंगरणे
 जिघांसंतंजिघांसेच्चनतेनब्रह्महाभवेत् ५७
 अग्निदोगरदश्चैवधनहारीचसुप्तघः
 क्षेत्रदारापहारीचषडेतेह्याततायिनः ५८
 खलोराजवधोद्योगीपितृणांचवधेरतः
 अनुयायीनृपोराज्ञश्चत्वारश्चाततायिनः ५९
 तत्क्षणात्प्रमृतंविप्रंपुनर्हंतुंनयुज्यते
 पुर्नहत्वावधंधोरंज्ञानात्प्राप्नोतिनिश्चितं ६०
 लोकेविप्रसमोनास्तिपूजनीयोजगद्गुरुः
 हत्वातंयद्भवेत्पापंतत्परंचनविद्यते ६१
 देववत्पूजनीयोसौदेवासुरगणैर्नरैः
 ब्राह्मणस्यसमोनास्तित्रिषुलोकेषुनिश्चितं ६२
 नारदउवाच-
 कांवृत्तिसमुपाश्रित्यजीवितव्यंद्विजेनहि
 अपानेनसुरश्रेष्ठतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ६३
 ब्रह्मोवाच-
 अयाचिताचयाभिक्षाप्रशस्तासाप्रकीर्तिता
 उञ्छवृत्तिस्ततोभद्रासुभद्रासर्ववृत्तिषु ६४
 यामाश्रित्यमुनिश्रेष्ठागच्छंतिब्रह्मणःपदम्
 दक्षिणायज्ञशेषाणांग्राह्यायज्ञगतेनहि ६५
 पाठनंयाजनंकृत्वाग्रहीतव्यंधनंद्विजैः
 पाठयित्वापठित्वाचकृत्वास्वस्त्ययनंशुभं ६६
 ब्राह्मणानामिदंजीव्यंशिष्टावृत्तिःप्रतिग्रहः
 शास्त्रोपजीविनोधन्याधन्यावृत्तोपजीविनः ६७
 धन्यावृत्तलताजीव्यावाटीसस्योपजीविनः

अन्नजंतुवधेपापंतस्यदोषोपशांतये ६८
 नवधान्यानिशस्तानिविप्रेभ्यःसंप्रदापयेत्
 नचेत्प्राणिवधेह्यत्रक्षीयंतेचायुषोध्रुवं ६९
 तस्माद्दद्यात्सुबहूनिपितृदेवद्विजातिषु
 अभावात्क्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरूपजीव्यते ७०
 न्याययुद्धेषुयोद्धव्यंचरेद्वीरव्रतंशुभम्
 सतयाचद्विजोवृत्यायद्धनंलभतेनृपात् ७१
 पितृयज्ञादिदानेषुमेध्यंतद्धनमुच्यते
 समभ्यसेद्धनुर्विद्यांवेदयुक्तांसदानघः ७२
 शक्तिकुंतगदाखड्गपरिघाणांसमंततः
 अश्वारोहंगजारोहमैद्रजालममानकं ७३
 रथभूमिगतंयुद्धंयुक्तंसर्वत्रकारयेत्
 द्विजदेवध्रुवाणांचस्त्रीणांवृत्तंतपस्विनाम् ७४
 साधुसाध्वीगुरूणांचनृपाणांरक्षणाद्ध्रुवम्
 यत्पुण्यंलभ्यतेशूरैःकथंतद्ब्रह्मवादिभिः ७५
 सर्वपापक्षयंकृत्वासोक्षयंस्वर्गमश्नुते
 सम्मुखेन्याययुद्धेचपतंतिब्राह्मणारणे ७६
 तेव्रजंतिपरंस्थानंनगम्यंब्रह्मवादिनां
 धर्मयुद्धस्ययद्वृत्तंशृणुपुण्यंयथार्थतः ७७
 संमुखेनप्रयुध्यंतेनचगच्छंतिकातरं
 नभन्नंपृष्ठतोघ्नंतिनिःशस्त्रंप्रपलायितम् ७८
 अयुध्यमानंभीरुंचपतितंगतकल्मषं
 असच्छूद्रंस्तुतिप्रीतमाहवेशरणागतम् ७९
 हत्वाचनरकंयांतिदुर्वृत्ताजयकांक्षिणः
 एषाचक्षत्रियावृत्तिःसदाचारैस्तुगीयते ८०
 यामाश्रित्यदिवंयांतिसर्वक्षत्रियकुंजराः
 धर्मयुद्धेशुभोमृत्युःसंमुखेक्षत्रियस्यच ८१
 अत्रपूतोभवेत्सोपिसर्वपापैःप्रमुच्यते
 सतिष्ठेत्स्वर्गलोकेचप्रासादेरत्नभूषिते ८२
 जांबूनदमयस्तंभेरत्नभूषितभूतले

इष्टद्रव्यैःसुसंपूर्णैर्दिव्यवस्त्रोपशोभिते ८३
 पुरतःकल्पवृक्षाश्चतिष्ठंतिसर्वदायिनः
 वापीकूपतटाकाद्यैरुद्यानैरुपशोभिते ८४
 यौवनाढ्याश्चसेवतेतंदेवपुरकन्यकाः
 तस्याग्रतोमुदानित्यंनृत्यंत्यप्सरसांगणाः ८५
 गीतंगायंतिगंधर्वादेवाश्चस्तुतिपाठकाः
 एवंप्रक्रमेणकल्पांतेसार्वभौमोभवेन्नृपः ८६
 सर्वभोगैककर्ताचनीरुड्मन्मथविग्रहः
 तस्यपत्न्यःप्ररूपाढ्याःसदैवयौवनान्विताः ८७
 धर्मशीलाःसुताःशुभ्राःसमृद्धाःपितृसंमताः
 एवंप्रक्रमेणभुञ्जंतिसप्तजन्मसुक्षत्रियाः ८८
 अन्यायेनतुयोद्धारस्तिष्ठंतिनरकेचिरम्
 एवंक्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरुपजीव्यते ८९
 वैश्यैःशूद्रैस्तथान्यैश्चअंत्यजैर्मर्लेच्छजातिभिः
 येचयोधाःप्रयुध्यंतैन्याययुद्धेनसर्वदा ९०
 तेपियांतिपरंस्थानंसर्वेवर्णाद्विजातयः
 नशूरोयोद्विजोभीरुरस्त्रशस्त्रविवर्जितः ९१
 विपत्तौवैश्यवृत्तिंचकारयेदिद्वजसत्तमः
 वैश्यवृत्तिंवशिग्भावंकृषिंचैवतथापरैः ९२
 कारयेत्कृषिवाणिज्यंविप्रकर्मनचत्यजेत्
 वशिग्भावान्मृषात्युक्तौदुर्गतिंप्राप्नुयादिद्वजः
 आर्द्रद्रव्यंपरित्यज्यब्राह्मणोलभतेशिवम्
 समुत्पाद्यततोवृत्तिंदद्याद्विप्रायसर्वशः ९४
 पितृयज्ञे तथाचाग्नौजुहुयाद्विधिवद्द्विजः
 तुलेऽसत्यंनकर्त्तव्यंतुलाधर्मप्रतिष्ठिता ९५
 छलभावंतुलेकृत्वानरकंप्रतिपद्यते
 अतुलंचापियद्द्रव्यंतत्रमिथ्यापरित्यजेत् ९६
 एवंमिथ्यानकर्त्तव्यामृषापापप्रसूतिका
 नास्ति सत्यात्परोधर्मो नानृतात्पातकंपरम् ९७
 अतःसर्वेषुकार्येषुसत्यमेवविशिष्यते

अश्वमेधसहस्रंतुसत्यंचतुलयाधृतम् ६८
 अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते
 योवदेत्सर्वकार्येषुसत्यमिथ्यापरित्यजेत् ६९
 सनिस्तरतिदुर्गाणिस्वर्गमक्षयमश्नुते
 वाणिज्यंकारयेद्विप्रमिथ्याऽवश्यंपरित्यजेत् १००
 वृद्धिंचनिक्षिपेत्तीर्थेस्वयंशेषंतुभोजयेत्
 देहक्लेशात्तत्सहस्रगुणंभवतिसर्वदा १०१
 अर्थार्जनविधौमर्त्याविशंतिविषमेजले
 कांतारमटवींचैवश्वापदैःसेवितांतथा १०२
 गिरिंगिरिगुहांदुर्गाम्लेच्छानांशस्त्रपातिनाम्
 गृहंप्रतिभयंस्थानंधनलोभात्समंततः १०३
 सुतदारान्परित्यज्यदूरंगच्छंतिलोभिनः
 स्कंधेभारंवहंत्यन्येतर्थाचक्रेनिपातनैः १०४
 क्षेपणीभिर्महादुःखैस्सदाप्राणव्ययेनच
 अर्थस्यसंचयःपुत्रप्राणात्प्रियतरोमहान् १०५
 एभिर्न्यायार्जितंवित्तंवणिग्भावेनयत्नतः
 पितृदेवद्विजातिभ्योदत्तंचाक्षयमश्नुते १०६
 एतौदोषौमहांतौचवाणिज्येलाभकर्मणि
 लोभानामपरित्यागोमृषाग्राह्यश्चविक्रयः १०७
 एतौदोषोपरित्यज्यकुर्यादर्थार्जनंबुधः
 अक्षयंलभतेदानाद्द्विगुणोदोषैर्नलिप्यते १०८
 पुण्यकर्मरतोविप्रःकृषिंहिपरिकारयेत्
 वाहयेद्विवसस्यार्धबलीवर्दचतुष्टयम् १०९
 अभावात्त्रितयंचैवअविश्रामंनकारयेत्
 चारयेच्चतृणेऽच्छिन्नैचोरव्याघ्रविवर्जिते ११०
 दद्याद्घासंयथेष्टंचनित्यमातर्पयेत्स्वयम्
 गोष्ठंचकारयेत्तस्यकिंचिद्विघ्नविवर्जितम् १११
 सदागोमयमूत्राभ्यांविघसैश्चविवर्जितम्
 नमलंनिक्षिपेद्गोष्ठेसर्वदेवनिकेतने ११२
 आत्मनःशयनीयस्यसदृशंकारयेद्बुधः

समंनिर्वापयेद्यत्राच्छीतवातरजस्तथा ११३
 प्राणस्यसदृशंपश्येद्ग्रांसामान्यविग्रहम्
 अस्यदेहेसुखंदुःखंतथातस्यैवकल्पते ११४
 अनेनविधिनायस्तुकृषिकर्माणिकारयेत्
 सचगोवाहनैर्दोषैर्नलिप्येतधनीभवेत् ११५
 दुर्बलंपीडयेद्यस्तुतथैवगदसंयुतम्
 अतिबालातिवृद्धंचसगोहत्यांसमालभेत् ११६
 विषमंवाहयेद्यस्तुदुर्बलंसबलंतथा
 सगोहत्यासमंपापंप्राप्नोतीहनसंशयः ११७
 योवाहयेद्विनासस्यंखादंतंगांनिवारयेत्
 मोहात्तृणंजलंवापिसगोहत्यासमंलभेत् ११८
 संक्रांत्यांपौर्णमास्यांचामावास्यायांतथैवच
 हलस्यवाहनात्पापंगवामयुतहत्यया ११९
 अमूषुपूजयेद्यस्तुसितैश्चित्रादिभिर्नरः
 कज्जलैःकुसुमैस्तैलैःसोक्षयंस्वर्गमश्नुते १२०
 घासमुष्टिंपरगवेयोददातिसदाह्निकम्
 सर्वपापक्षयस्यस्यस्वर्गंचाक्षयमश्नुते १२१
 यथाविप्रस्तथागौश्चद्वयोःपूजाफलंसमम्
 विचारेब्राह्मणोमुख्योनृणांगावःपशौ तथा १२२
 नारदउवाच-
 विप्रोब्रह्ममुखेजातःकथितोमेत्वयानघ
 कथंगोभिःसमोनाथविस्मयोमेविधेध्रुवम् १२३
 ब्रह्मोवाच-
 शृणुचात्रयथातथ्यंब्राह्मणानांगवांयथा
 एकपिंडक्रियैक्यंतुपुरुषैर्निर्मितंपुरा १२४
 पुराब्रह्ममुखोद्भूतंकूटंतेजोमयंमहत्
 चतुर्भागप्रजातंतद्वेदोग्निर्गौर्द्विजस्तथा १२५
 प्राक्तेजःसंभवोवेदोवह्निरेवतथैवच
 परतोगौस्तथाविप्रोजातश्चैवपृथक्पृथक् १२६
 तत्रसृष्टामयाचादौवेदाश्चत्वारएकशः

स्थित्यर्थसर्वलोकानांभुवनानांसमंततः १२७
 अग्निर्हव्यानिभुंजीतदेवहेतोस्तथाद्विजः
 आज्यंगोप्रभवंविद्धितस्मादेतेप्रसूतकाः १२८
 नसंतियदिलोकेषुचत्वारोमीमहत्तराः
 तदाखिलंचभुवनंनष्टंस्थावरजंगमम् १२९
 एभिर्धृताःसदालोकाःप्रतिष्ठंतिस्वभावतः
 स्वभावोब्रह्मरूपोसावेतेब्रह्ममयाःस्मृताः १३०
 तस्माद्गौःपूजनीयोसौविप्रदेवासुरैरपि
 उदारःसर्वकार्येषुजातस्तथ्योगुणाकरः १३१
 सर्वदेवमयःसाक्षात्सर्वसत्वानुकंपकः
 अस्यकार्यमयासृष्टंपुरैवपोषणंप्रति १३२
 अतएवमयादत्तंवरंचातिसुशोभनम्
 एकजन्मनितेमोक्षस्तवास्त्वितिनिश्चितम् १३३
 अत्रैवयेमृतागावस्त्वागच्छंतिममालयम्
 पापस्यकणमात्रंतुतेषांदेहेनतिष्ठति १३४
 देवीगौर्धेनुकादेवाश्चादिदेवीत्रिशक्तिका
 प्रसादाद्यस्ययज्ञानांप्रभवोहिविनिश्चितः १३५
 गवांसर्वपवित्राणिपुनंतिसकलंजगत्
 मूत्रंगोर्गोमयंक्षीरंदधिसर्पिस्तथैवच १३६
 अमीषांभक्षणेपापंनतिष्ठतिकलेवरे
 तस्माद्घृतंदधिक्षीरंनित्यंखादंतिधार्मिकाः १३७
 विशिष्टंसर्वद्रव्येषुगव्यमिष्टंपरंशुभम्
 यस्यास्येभोजनंनस्तिस्तस्यमूर्तिस्तुपूतिका १३८
 अन्नाद्यंपंचरात्रेणसप्तरात्रेणवैपयः
 दधिविंशतिरात्रेणघृतंस्यान्मासमेककम् १३९
 अगव्यैर्यस्तुभुंक्तेवैमासमेकंनिरंतरम्
 भोजनेतस्यमर्त्यस्यप्रेताःखादंतिचैवहि १४०
 परमान्नंपरंशुद्धंस्विन्नंचातपतरण्डुलैः
 भुक्त्वातुयत्कृतंपुण्यंकोटिकोटिगुणंभवेत् १४१
 अन्यच्चापिचयद्द्रव्यंहविष्यंशास्त्रनिर्मितम्

तद्भुक्तवायत्कृतंकर्मसर्वलक्षणंभवेत् १४२
 निरामिषंचयत्किंचित्स्माद्यद्यत्फलंलभेत्
 तस्माद्गौःसर्वकार्येषुशस्तएकोयुगेयुगे १४३
 सर्वदासर्वकामेषुधर्मकामार्थमोक्षदः
 नारदउवाच-
 केषुकिंवाप्रयोगेणपरंपुरायंप्रकीर्तितं १४४
 वदतत्सर्वलोकेशयथाजानामितत्वतः
 ब्रह्मोवाच
 सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वागोधनंचाभिवंदयेत् १४५
 सर्वपापैर्निर्मुक्तःस्वर्गंचाक्षयमश्नुते
 सुराचार्योयथावद्व्यःपूज्योसौमाधवोयथा १४६
 सप्तप्रदक्षिणंकृत्वाचैश्वर्यात्पाकशासनः
 कल्यउत्थायगोमध्येपात्रंगृह्यसहोदकम् १४७
 निषिंचेद्योगवांशृंगंमस्तकेनैवतज्जलम्
 प्रतीच्छेतनिराहारस्तस्यपुरायंनिबोधत १४८
 श्रूयंतैयानितीर्थानिषुलोकेषुनारद
 सिद्धचारणयुक्तानिसेवितानिमहर्षिभिः १४९
 अभिषेकस्समस्तेषांगवांशृंगोदकस्यच
 प्रातरुत्थाययोमर्त्यःस्पृशेद्गांचघृतंमधु १५०
 सर्षपांश्चप्रियंगूंश्चकल्मषात्प्रतिमुच्यते
 घृतक्षीरप्रदागावोघृतयोन्योघृतोद्भवाः १५१
 घृतनद्योघृतावर्तास्तामेसंतुसदागृहे
 घृतंमेसर्वगात्रेषुघृतंमेमनसिस्थितम् १५२
 गावोममाग्रतो नित्यं गावःपृष्ठतएवच
 गावश्चसर्वगात्रेषुगवांमध्येवसाम्यहम् १५३
 इत्याचम्यजपेन्मंत्रंसायंप्रातरिदंशुचिः
 सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्लोकेपूजितोभवेत् १५४
 यथागौश्चतथाविप्रोयथाविप्रस्तथाहरिः
 हरिर्यथातथागंगाएतेनह्यवृषाःस्मृताः १५५
 गावोबंधुर्मनुष्याणांमनुष्याबांधवागवाम्

गौश्चयस्मिन्गृहेनास्तितद्वंधुरहितंगृहम् १५६
 गोमुखेचाश्रितावेदाःसषडंगपदक्रमाः
 शृंगयोश्चस्थितौनित्यंसहैवहरिकेशवौ १५७
 उदरेऽवस्थितःस्कंदःशीर्षेब्रह्मास्थितःसदा
 वृषदध्वजोललाटेचशृंगाग्रइंद्रएवच १५८
 कर्णयोरश्विनौदेवौचक्षुषोश्शशिभास्करौ
 देतेषुगरुडोदेवोजिह्वायांचसरस्वती १५९
 अपानेसर्वतीर्थानिप्रस्त्रावेचैवजाह्नवी
 ऋषयोरोमकूपेषुमुखतःपृष्ठतोयमः १६०
 धनदोवरुणश्चैवदक्षिणंपार्श्वमाश्रितौ
 वामपार्श्वेस्थितायक्षास्तेजस्वंतोमहाबलाः १६१
 मुखमध्येचगंधर्वानासाग्रेपन्नगास्तथा
 खुराणांपश्चिमेपार्श्वेऽप्सरसश्चसमाश्रिताः १६२
 गोमयेवसतेलक्ष्मीर्गोमूत्रेसर्वमंगला
 पादाग्रेखेचरावेद्याहंभाशब्देप्रजापतिः १६३
 चत्वारःसागराःपूर्णाधेनूनांचस्तनेषुवै
 गांचस्पृशतियोनित्यंस्नातोभवतिनित्यशः १६४
 अतोमर्त्यःप्रपुष्टैस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते
 गवांरजःखुरोद्धूतंशिरसायस्तुधारयेत् १६५
 सचतीर्थजलेस्नातःसर्वपापैःप्रमुच्यते
 नारदउवाच-
 गवांचदशवर्णानांकस्यदानेचकिंफलम् १६६
 ब्रूहितत्त्वंगुरुश्रेष्ठपरमेष्ठिन्प्रियंयदि
 ब्रह्मोवाच-
 श्वेतांगांब्राह्मणेदत्वामानवश्चेश्वरोभवेत् १६७
 प्रासादेवसतेनित्यंभोगीचसुखमेधते
 धुम्रातुस्वर्गकांतारसंसारेपापमोक्षिणी १६८
 अक्षयंकपिलादानंकृष्णांदत्वानसीदति
 पांडुरादुर्लभालोकेगौरीचकुलनंदिनी १६९
 रक्ताक्षीरूपकामस्यधनकामस्यनीलिका

एकांचकपिलांदत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते १७०
 यत्तुबाल्यकृतंपापंपयौवनेवार्धकेकृतम्
 वाचाकृतंकर्मकृतंमनसायत्प्रचिंतितं १७१
 अगम्यागमनंचैवमित्रद्रोहेचपातकम्
 मानकूटंतुलाकूटकन्यानृतंगवानृतम् १७२
 सर्वचनाशयेत्क्षिप्रंकपिलांयःप्रयच्छति
 दशयोजनविस्तीर्णामहापारामहानदी १७३
 नाराचजलकांतारेप्रसृतेचोदकार्णवे
 यावद्वत्सस्यद्वौपादौमुखंयावन्नजायते १७४
 तावद्गौःपृथिवीज्ञेयायावद्गर्भनमुंचति
 सुवर्णशृंगीवस्त्राढ्यांसर्वालंकारभूषिताम् १७५
 ताम्रपृष्ठीरौप्यखुरांतथाकांस्योपदोहनाम्
 शोभितांगंधपुष्पैश्चसर्वालंकारभूषितां १७६
 ईदृशींकपिलांदद्यादिद्वजातौवेदपारगे
 सर्वपापक्षयस्तस्यविष्णुलोकेऽच्युतोभवेत् १७७
 तस्यांतुदुह्यमानायांभूमौपतंतिविंदवः
 आरामादिविजायंतेबहुपुष्पफलोत्तमाः १७८
 यत्रकामफलावृक्षानद्यःपायसकर्दमाः
 प्रासादाश्चापिसौवर्णास्तत्रगच्छंतिगोप्रदाः १७९
 दशधेनूश्चयोदद्यादेकंचैवधुरंधरं
 समानंतुफलंप्रोक्तंब्रह्मणासमुदाहृतम् १८०
 एकंचदशभिर्दद्यात्सहस्राणांशतंफलम्
 तस्यानुसारतोवेद्यंफलंनारदयत्नतः १८१
 पितृनुद्दिश्ययःपुत्रोवृषंचमोक्षयेद्भुवि
 पितरोविष्णुलोकेषुमहीयंतेयथेप्सितम् १८२
 चतस्रोवत्सतर्यश्चएकस्यैववृषस्यच
 मोक्षयंतेसर्वतःपुत्रविधिरेषसनातनः १८३
 यावंतिचैवरोमाणितस्यतासांचसर्वशः
 तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गभुजंतिमानवाः १८४
 लांगूलेनवृषोयच्चजलंचोत्क्षिपतिध्रुवं

तत्तोयंतुसहस्राब्दंपितृणाममृतंभवेत् १८५
 खुरेणकर्षयेद्भूमिततोलोष्ठंचकर्मः
 पितृभ्यश्चस्वधातत्रलक्षकोटिगुणंभवेत् १८६
 विद्यमानेचजनकेयदिमाताविनश्यति
 चंदनेनांकिताधेनुस्तस्याःस्वर्गायदीयते १८७
 दाताचैवपितृणांचऋणंचैवप्रमुंचति
 अक्षयंलभतेस्वर्गं पूजितोमघवायथा १८८
 सर्वलक्षणसंयुक्तातरुणागौःपयस्विनी
 समाप्रसूतिकाभद्रासाचगौःपृथिवीस्मृता १८९
 तस्यदानेनमंत्रस्यपृथ्वीदानसमंफलं
 शतक्रतुसमोमर्त्यःकुलमुद्धरतेशतं १९०
 गवांचहरणंकृत्वामृतेगोरथवत्सके
 क्रिमिपूर्णेसकूपेचतिष्ठेदाभूतसंप्लवं १९१
 गवांचैववधंकृत्वापितृभिःसहपच्यते
 रौरवेनरकेघोरेतावत्कालंप्रतिक्रिया १९२
 गोप्रचारप्रभग्नश्चषंडवाहनबंधनः
 अक्षयंनरकंप्रायान्पुनर्जन्मनिजन्मनि १९३
 सकृच्चश्रावयेद्यस्तुकथांपुण्यतमामिमां
 सर्वपापक्षयस्तस्यदेवैश्चसहमोदते १९४
 यइदंशृणुयाद्वापिपरंपुण्यतममहत्
 सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेतत्क्षणेनहि १९५
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगोमाहात्म्यंनामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४८

एकोनपञ्चाशोऽध्यायः

नारदउवाच-

केनाचारेणविप्रस्यब्रह्मतेजोविवर्धते
 केनाचारेणतस्यैवब्राह्मंतेजोविनश्यति १

ब्रह्मोवाच-

शयनीयात्समुत्थायरात्र्यंशेद्विजसत्तमः
 देवांश्चैवस्मरेन्नित्यंतथापुण्यवतोध्रुवम् २

गोविंदंमाधवंकृष्णंहरिंदामोदरंतथा
 नारायणंजगन्नाथंवासुदेवमजंविभुम् ३
 सरस्वतींमहालक्ष्मींसावित्रींवेदमातरम्
 ब्रह्माणंभास्करंचन्द्रंदिक्पालांश्चग्रहांस्तथा ४
 शङ्करंचशिवंशंभुमीश्वरंचमहेश्वरम्
 गणेशंचतथास्कन्दंगौरींभागीरथींशिवाम् ५
 पुण्यश्लोकोनलोराजापुण्यश्लोकोजनार्दनः
 पुण्यश्लोकाचवेदेहीपुण्यश्लोकोयुधिष्ठिरः ६
 अश्वत्थामाबलिव्यासोहनूमांश्चविभीषणः
 कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचीरजीविनः ७
 एतान्यस्तुस्मरेन्नित्यंप्रातरुत्थायमानवः
 ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ८
 सकृदुच्चरितेतातसर्वयज्ञफलंलभेत्
 गवांशतसहस्राणांदानस्यफलमश्नुते ९
 ततश्चापिशुचौदेशेमलमूत्रंपरित्यजेत्
 दक्षिणाभिमुखोरात्रौदिवाकुर्यादुदङ्मुखः १०
 परतोदंतकाष्ठंचतृणैरुदुंबरादिभिः
 अतःपरंचसंध्यायांसंयतश्चद्विजोभवेत् ११
 पूर्वाह्णैरुक्तवर्णांतुमध्याह्णेशुक्लवर्णिकाम्
 सायंसरस्वतींकृष्णांद्विजोध्यायेद्यथाविधि १२
 ततःसमाचरेत्स्नानंयथाज्ञानेनयत्नतः
 अंगंप्रक्षालयित्वातुमृद्धिःसंलेपयेत्ततः १३
 शिरोदेशेललाटेचनासिकायांहृदिभ्रुवोः
 बाह्वोःपार्श्वेतथानाभौजान्वोरङ्घ्रिद्वयेतथा १४
 एकालिगेगुदेतिस्रस्तथावामकरेदश
 उभयोःसप्तदातव्यामृदःशुद्धिमभीप्सता १५
 अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे
 मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् १६
 अनेनैवतुमंत्रेणमृत्तिकांयस्तनौक्षिपेत्
 सर्वपापक्षयस्तस्यशुचिर्भवतिमानवः १७

ततस्तुवेदपूर्वेणस्नानंकुर्याद्विचक्षणः
 नदेनद्यां तथाकूपेषुष्करियां तटाकके १८
 जलराशौ च वप्रे च घटस्नानं तथोत्तरम्
 कारयेद्विधिवन्मर्त्यः सर्वपापक्षया यच १९
 प्रातःस्नानं महापुण्यं सर्वपापप्रणाशनम्
 यः कुर्यात्स ततं विप्रो विष्णुलोके महीयते २०
 प्रातःसंध्यासमीपे च यावद्दंडचतुष्टयम्
 तावत्पानीयममृतं पितृणामुपतिष्ठते २१
 परतो घटिकायुगं यावद्दामैकमाह्निकम्
 मधुतुल्यं जलं तस्मिन्पितृणां प्रीतिवर्धनम् २२
 ततस्तु सार्द्धं यामैकं जलं क्षीरमयं स्मृतम्
 क्षीरमिश्रं जलं तावद्द्यावद्दण्डचतुष्टयम् २३
 अतः परं च पानीयं यावद्धिप्रहरत्रयम्
 तत्परं लोहितं प्रोक्तं यावदस्तंगतोरविः २४
 चतुर्थप्रहरे स्नाने रात्रौ वा तर्पयेत्पितृन्
 ततो यं रक्षसामेव ग्रहणेन विना स्मृतम् २५
 पानीयं सर्वसिद्ध्यर्थं पुनैव निर्मितं मया
 रक्षार्थं तस्य तोयस्य यक्षाश्चैव धुरंधराः २६
 न प्राप्नुवंति पितरो ये च लोकांतरंगताः
 दुष्प्राप्यं सलिलं तेषामृते स्वान्मर्त्यवासिनः २७
 तस्माच्छिष्यैश्च पुत्रैश्च पौत्रदौहित्रकादिभिः
 बंधुवर्गैस्तथा चान्यैस्तर्पणीयं पितृव्रतैः २८
 नारद उवाच-
 जलस्य देवतं ब्रूहि तर्पणस्य विधिं मयि
 यथा जानामि देवेश तत्त्वतो वक्तुमर्हसि २९
 ब्रह्मोवाच-
 जलस्य देवता विष्णुः सर्वलोकेषु गीयते
 जलपूतो भवेद्यस्तु विष्णुस्तच्छं करो भवेत् ३०
 जलं गंडूषमात्रं तु पीत्वा पूतो भवेन्नरः
 विशेषात्कुशसंसर्गात्पीयूषादधिकं जलम् ३१

सर्वदेवालयोदर्भोमयायंनिर्मितःपुरा
 कुशमूलेभवेद्ब्रह्माकुशमध्येतुकेशवः ३२
 कुशाग्रेसंकरंविद्धिकुशाएतेप्रतिष्ठिताः
 कुशहस्तःसदामेध्यःस्तोत्रमंत्रपठेद्यदि ३३
 सर्वशतगुणंप्रोक्तंतीर्थेसाहस्रमुच्यते
 कुशाःकाशास्तथादूर्वायवपत्राणिब्रीहयः ३४
 बल्वजाःपुंडरीकाश्चकुशास्सप्तप्रकीर्तिताः
 आनुपूर्व्येणमेध्याःस्युःकुशालोकेप्रतिष्ठिताः ३५
 विनामंत्रेणयत्स्नानंसर्वतन्निष्फलंभवेत्
 अमृतात्स्वादुतामेतिसंस्पर्शाच्चतिलस्यच ३६
 तस्माच्चतर्पयेन्नित्यंपितृंस्तिलजलैर्बुधः
 दशभिश्चतिलैस्तावत्पितृणांप्रीतिरुत्तमा ३७
 अग्निस्तंभभयाद्देवानचेच्छन्त्यतिविस्तरम्
 स्नात्वायस्तर्पयेन्नित्यंतिलमिश्रोदकैःपितृन् ३८
 नीलपंडविमोक्षेणत्वमावास्यातिलोदकैः
 वर्षासुदीपदानेनपितृणामनृणोभवेत् ३९
 वत्सरैकममायांतुतर्पयेद्यस्तिलैःपितृन्
 विनायकत्वमाप्नोतिसर्वदेवैःप्रपूज्यते ४०
 युगाद्यासुचसर्वासुयस्तिलैस्तर्पयेत्पितृन्
 उक्तंयद्वाप्यमायांतुतस्माच्छतगुणाधिकम् ४१
 अयनेविषुवेचैवराकामायांतथैवच
 तर्पयित्वापितृव्यूहंस्वर्गलोकेमहीयते ४२
 तथामन्वंतरारुष्यायामन्यस्यांपुण्यसंस्थितौ
 ग्रहणेचंद्रसूर्यस्यपुण्यतीर्थेगयादिषु ४३
 तर्पयित्वापितृन्यातिमाधवस्यनिकेतनम्
 तस्मात्पुण्याहकंप्राप्यतर्पयेत्पितृसंचयम् ४४
 तर्पणंदेवतानांचपूर्वकृत्वासमाहितः
 अधिकारीभवेत्पश्चात्पितृणांतर्पणेबुधः ४५
 श्राद्धेभोजनकालेचपाणिनैकेनदापयेत्
 उभाभ्यांतर्पणेदद्याद्विधिरेषसनातनः ४६

दक्षिणाभिमुखोभूत्वाशुचिस्तुतर्पयेत्पितृन्
 तृप्यतामितिवाक्येननामगोत्रेणवैपुनः ४७
 अकृष्णैर्यत्तिलैर्मोहात्तर्पयेत्पितृसंचयम्
 भूम्यांददातियदपोदाताचैवजलेस्थितः ४८
 वृथातद्दीयतेदानंनोपतिष्ठतिकस्यचित्
 स्थलेस्थित्वाजलेयस्तुप्रयच्छेदुदकंनरः ४९
 नोपतिष्ठेत्पितृणांतुसलिलंतन्निरर्थकम्
 आर्द्रवासाजलेयस्तुकुर्यादुदकतर्पणम् ५०
 पितरस्तस्यतृप्यंतिसहदेवैस्सदानघ
 रजकैःक्षालितंवस्त्रमशुद्धंकवयोविदुः ५१
 हस्तप्रक्षालनेचैवपुनर्वस्त्रंतुशुध्यति
 शुष्कवासाःशुचौदेशेस्थानेयत्तर्पयेत्पितृन् ५२
 ततोदशगुणेनैवतुष्यंतिपितरोध्रुवम्
 स्नानंसंध्यांचपाषाणेखड्गेवाताम्रभाजने ५३
 तर्पणंकुरुतेयस्तुप्रत्येकंचशताधिकम्
 रौप्यांगुलीयंतर्जन्यांधृत्वायत्तर्पयेत्पितृन् ५४
 सर्वंचशतसाहस्रगुणंभवतिनान्यथा
 तथैवानामिकायांतुधृत्वास्वर्णांगुलद्यंबुधः ५५
 तर्पयेत्पितृसंदोहंलक्षकोटिगुणंभवेत्
 अंगुष्ठदेशिनीमध्येसव्यहस्तस्यखड्गकम् ५६
 धृत्वानामिकयारत्नमंजलेरक्षयंफलं
 स्नानार्थमभिगच्छंतंदेवाःपितृगणैःसह ५७
 वायुभूतानुगच्छंतितृषार्ताःसलिलार्थिनः
 निराशास्तेनिवर्ततेवस्त्रनिष्पीडनेनच ५८
 तस्मान्नपीडयेद्बस्त्रमकृत्वापितृतर्पणम्
 तिस्रःकोटयोऽधकोटीचयानिलोमानिमानुषे ५९
 स्रवंतिसर्वतीर्थानितस्मान्नपरिपीडयेत्
 देवाःपिबंतिशिरसिश्मश्रुतःपितरस्तथा ६०
 चक्षुषोरपिगंधर्वाअधस्तात्सर्वजंतवः
 देवाःपितृगणाःसर्वेगंधर्वाजंतवस्तथा ६१

स्नानमात्रेणतुष्यंतिस्नानात्पापंनविद्यते
 नित्यस्नानंचयःकुर्यात्सनरःपुरुषोत्तमः ६२
 सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोनानाकलोकेमहीयते
 स्नानंतर्पणपर्यंतंदेवामहर्षयोविदुः ६३
 अतःपरंचदेवानांपूजनंकारयेद्बुधः
 गणेशंपूजयेद्यस्तुविघ्नस्तस्यनजायते ६४
 आरोग्यार्थंचसूर्यंचधर्ममोक्षायमाधवम्
 शिवंचकृत्यकामार्थंसर्वकामायचंडिकाम् ६५
 देवांस्तुपूजयित्वातुवैश्वदेवबलिचरेत्
 वह्निकार्यंततःकृत्वायज्ञंब्राह्मणतर्पणम् ६६
 देवानांसर्वसत्वानांपुनस्त्रिविष्टपंब्रजेत्
 गतागतंस्थिरंकृत्वाकामान्मोक्षंसुखंदिवम् ६७
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेननित्यंकर्माणिकारयेत्
 नारदउवाच-

किमर्थंचजलंतातदेवाःपितृगणैःसह ६८
 नप्राप्नुवंतिसर्वज्ञलभंतेमानवायथा
 ब्रह्मोवाच

पुरासृष्टंमयातोयंसर्वदेवमयामृतम् ६९
 तस्यैवरक्षणार्थंचरक्षाधनुर्धराः
 घ्नंतितेपितरंदेवमस्मद्वाक्यान्नमानुषम् ७०
 पशवःपक्षिणःकीटामर्त्यलोकेव्यवस्थिताः
 मर्त्यजाताश्चदेवायेतथैवमानुषाध्रुवम् ७१
 तर्पयित्वागुरुंनित्यंसुरलोकेप्रतिष्ठिताः
 अस्नायीचमलंभुंक्तेअजपीपूयशोणितम् ७२
 अकृत्वातर्पणंनित्यंपितृहाचोपजायते
 ब्रह्महत्यासमंपापंदेवानामप्यपूजने ७३
 सन्ध्याकृत्यमकृत्वाचसूर्यंहंतिचपापकृत्
 नारदउवाच-

ब्राह्मणस्यसदाचारक्रमंब्रूहिचकर्मणाम् ७४
 इतरेषांचवर्णानांप्रवृत्तमखिलंवद

ब्रह्मोवाच-

आचाराल्लभतेचायुराचाराल्लभतेसुखम् ७५
 आचारात्स्वर्गमोक्षं च आचारो हंत्यलक्षणम्
 अनाचारो हि पुरुषो लोके भवति निन्दितः ७६
 दुःखभागी च स ततं व्याधितो ल्पायुरेव च
 नरके नियतं वा सो ह्यनाचारान्नरस्य च ७७
 आचाराच्च परं लोकमाचारं शृणु तत्त्वतः
 गोमयेन गृहे नित्यं प्रकुर्यादुपलेपनम् ७८
 प्रक्षालयेत्ततः पीठं काष्ठं पात्रं शिलातलम्
 भस्मना कांस्यपात्रं तु ताम्रमलेन शुद्ध्यति ७९
 शिलापात्रं तु तैलेन फालं गोवालकेन तु
 स्वर्णरौप्यादिपात्रं तु जलमात्रेण शुद्ध्यति ८०
 अग्निना लोहपात्रं तु पाकप्रक्षालनेन तु
 खननाद्वाहनाच्चैव उपलेपनधावनात् ८१
 पर्जन्यवर्षणाच्चैव भूरमेध्याविशुद्ध्यति
 तैजस्सानां मणीनां च सर्वस्याश्ममयस्य च ८२
 भस्मभिर्मृत्तिकाभिश्च शुद्धिरुक्ता मया पुरा
 शय्याभार्याशिशुर्वस्त्रमुपवीतं कमंडलुः ८३
 आत्मनः कथिताश्शुद्धानपरेषां कदाचन
 नभुंजीतैकवस्त्रेण न स्नायादेकवाससा ८४
 नधारयेत्परस्यैवं स्नानवस्त्रं कदाचन
 संस्कारं केशदंतानां प्रातरेव समाचरेत् ८५
 गुरूणां च नमस्कारं नित्यमेव समाचरेत्
 हस्तपादेमुखे चैव पंचार्द्रो भोजनं चरेत् ८६
 पंचार्द्रकस्तुभुंजानः शतं वर्षाणि जीवति
 देवतानां गुरोराज्ञां स्नातकाचार्ययोरपि ८७
 नाक्रामेत्कामतश्छायां विप्रस्य दीक्षितस्य च
 गोगणं देवतं विप्रं घृतं मधुचतुष्पथम् ८८
 प्रदक्षिणं प्रकुर्वीत प्रख्यातांश्च वनस्पतीन्
 गोविप्रावग्निविप्रौ च विप्रौ द्वौ दंपती तथा ८९

तयोर्मध्येनगच्छेतस्वर्गस्थोपिपतेद्ध्रुवम्
 उच्छिष्टोनस्पृशेदग्निंब्राह्मणंदैवतंगुरुम् ६०
 स्वशीर्षपुष्पवृक्षंचयज्ञवृक्षमधार्मिकम्
 त्रीणितेजांसिनोच्छिष्टउदीक्षेतकदाचन ६१
 सूर्याचंद्रमसावेवंनक्षत्राणिचसर्वशः
 नेक्षेद्विप्रंगुरुंदेवराजानंयतिनांवरम् ६२
 योगिनंदेवकर्माणांधर्माणांकथकंद्विजम्
 नदीनांचप्रतीरेचपत्युश्चसरितांतथा ६३
 यज्ञवृक्षस्यमूलेचउद्यानेपुष्पवाटके
 शरीरस्यमलत्यागंनकुर्याज्जीवनेतथा ६४
 विप्रस्यायतनेगोष्ठेरम्येराजपथेषुच
 नक्षौरंकारयेद्धीरः कुजस्याह्निकदाचन ६५
 मलंनधारयेद्दंतेनखंनवदनेक्षिपेत्
 तैलाभ्यंगंनकुर्वीतवासरेरविभौमयोः ६६
 स्वगात्रासनयोर्वाद्यंगुरोरेकासनादनम्
 नहरेच्छ्रोत्रियस्वंचदेवस्यापिगुरोरपि ६७
 राज्ञस्तपस्विनांचैवपंगोरंधस्ययोषितः
 पंथादेयोब्राह्मणायगोभ्योराजभ्यएवच ६८
 रोगिणेभारतप्तायगुर्विशयैदुर्बलायच
 विवादनंचकुर्वीतनृपविप्रचिकित्सकैः ६९
 ब्राह्मणंगुरुपत्नींचदूरतःपरिवर्जयेत्
 पतितंकुष्ठसंयुक्तंचांडालंचगवाशिनम् १००
 निर्धूतंज्ञानहीनंचदूरतःपरिवर्जयेत्
 स्त्रियंदुष्टांचदुर्वृत्तामपवादप्रदायिनीम् १०१
 कुकर्मकारिणींदुष्टांसदैवकलहप्रियाम्
 प्रमत्तामधिकांगीञ्चनिर्लज्जांब्राह्मचारिणीम् १०२
 व्ययशीलामनाचारांदूरतःपरिवर्जयेत्
 मलिनांनाभिवंदेतगुरुपत्नींकदाचन १०३
 नस्पृशेत्तांचमेधावीस्पृष्ट्वास्त्रानेनशुद्ध्यति
 सतयासहकेलिवर्जयेच्चसदैवहि १०४

शृणुयाच्चवचोनूननपश्येच्चगुरोःस्त्रियम्
 वधूंपुत्रस्यभ्रातुश्चस्वपुत्रीयुवतींध्रुवम् १०५
 अन्यांचगुरुपत्नीचनेक्षेत्स्पर्शनकारयेत्
 ताभिःसहकथालापंतथाभ्रूभंगदर्शनम् १०६
 कलहंनिस्त्रपांवाणींसदैवपरिवर्जयेत्
 नदद्याच्चसदापादंतुषांगारास्थिभस्मसु १०७
 कार्पासास्थिषुनिर्माल्येचितिकाष्ठेचितौगुरौ
 शुष्कंमीनंनभक्षेत्पूतिगंधिममेध्यकम् १०८
 विघसंचान्यदुच्छिष्टंपाकार्थंचपरस्यच
 नस्थातव्यंनगंतव्यंक्षणमप्यसतासह १०९
 नतिष्ठेच्चक्षणांधीरोदीपच्छायेकलिद्रुमे
 अस्पृश्यैस्सहचालापंपतितैःकुपितैःसह ११०
 नकुर्यात्क्षणमात्रंतुकृत्वागच्छेच्चरौरवम्
 कनिष्ठनाभिवंदेतपितृव्यंमातुलंतथा १११
 उत्थायचासनंदद्यात्कृतांजल्यग्रतःस्थितः
 तैलाभ्यक्तंतथोच्छिष्टमार्द्रवस्त्रंचरोगिणम् ११२
 पारावारगतोद्विग्रंवहंतंनाभिवादयेत्
 यज्ञस्यांतर्गतंनष्टंक्रीडंतंस्त्रीजनैःसह ११३
 बालक्रीडागतंचापिपुष्पयुक्तंकुशैर्युतम्
 शिरःप्रावृत्यकर्णौवाअप्सुमुक्तशिखोपिवा ११४
 अकृत्वापादयोःपूजांनाचामेद्दक्षिणामुखः
 उपवीतविहीनश्चनग्नकोमुक्तकच्छकः ११५
 एकवस्त्रपिधानश्चाचांतोनैवशुध्यति
 मध्यमाभिर्मुखंपूर्वतिसृभिःसमुपस्पृशेत् ११६
 अंगुष्ठदेशिनीभ्यांचनासांचतदनंतरम्
 अंगुष्ठानामिकाभ्यांचचक्षुषीसमुपस्पृशेत् ११७
 कनिष्ठांगुष्ठतश्श्रोत्रेनाभिमंगुष्ठकेनतु
 तलेनहृदयंन्यस्यसर्वाभिर्मस्तकोपरि ११८
 बाहूचाग्रेणसंस्पृश्यततःशुद्धोभवेन्नरः
 अनेनाचमनंकृत्वामानवःप्रयतोभवेत् ११९

सर्वपापैर्विनिर्मुक्तः स्वर्गचाक्षयमश्नुते
 प्राणस्त्रिपुटशृंग्याचव्यानोपानश्चमुद्रया १२०
 समानस्तुसमस्ताभिरुदानस्तर्जनींविना
 नागःकूर्मश्चकृकरोदेवदत्तोधनंजयः १२१
 उपप्रीणंतुतेप्रीतायेभ्योभूमौप्रदीयते
 शयनंचार्द्रपादेनशुष्कपादेनभोजनम् १२२
 नांधकारेचशयनंभोजनंनैवकारयेत्
 पश्चिमेदक्षिणेचैवनकुर्याद्वंतधावनम् १२३
 उत्तरेपश्चिमेचैवनस्वपेद्धिकदाचन
 स्वप्नादायुःक्षयंयातिब्रह्महापुरुषोभवेत् १२४
 नकुर्वीतततःस्वप्नंशस्तंचपूर्वदक्षिणम्
 आयुष्यंप्राङ्मुखोभुङ्क्तेऽयशस्यंदक्षिणामुखः १२५
 श्रियंप्रत्यङ्मुखोभुङ्क्तेयशोभुङ्क्तउदङ्मुखः
 प्राच्यांनरोलभेदायुर्याम्यांप्रेतत्वमश्नुते १२६
 वारुणेचभवेद्रोगीआयुर्वित्तंतथोत्तरे
 देवानामेकभुक्तंतुद्विभुक्तंस्यान्नरस्यच १२७
 त्रिभुक्तंप्रेतदैत्यस्यचतुर्थकौणपस्यतु
 निरामिषंहविर्देवामत्स्यमांसादिमानुषाः १२८
 पूतिपर्युषितंदुष्टमन्येभुंजंत्यनावृताः
 स्वर्गस्थितानामिहजीवलोकेचत्वारितेषांहृदयेचसन्ति १२९
 दानंप्रशस्तंमधुराचवाणीदेवार्चनंब्राह्मणतर्पणंच
 कार्पण्यवृत्तिस्वजनेषुनिंदाकुचेलतानीचजनेषुभक्तिः १३०
 अतीवरोषःकटुकाचवाणीनरस्यचिह्नंनरकागतस्य
 नवनीतोपमावाणीकरुणाकोमलमनः १३१
 धर्मबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम्
 दयादरिद्रहृदयंवचःक्रकचकर्कशम् १३२
 पापबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम्
 श्रावयेच्छृणुयाद्वापिसदाचारादिकंनरः १३३
 आचारादेःफलंलब्ध्वापापात्पूतोऽच्युतोदिवि १३४

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसदाचारवर्णनं नामैकोनपञ्चाशोऽध्यायः ४६

पञ्चाशत्तमोऽध्यायः

भीष्मउवाच-

यत्पुण्यमधिकंलोकेसर्वदासर्वसंमतम्
तद्ददस्वेच्छयाविप्रयत्कृतंपूर्वपूर्वकैः १

पुलस्त्यउवाच-

एकदातुद्विजाःसर्वेव्यासशिष्यास्सहादरात्
व्यासंप्रणम्यपप्रच्छुधर्ममांचयथाभवान् २
द्विजाऊचुः-

पुण्यात्पुण्यतमंलोकेसर्वधर्मेषुचोत्तमम्
किंकृतवामानवा स्वर्गभुंजतेचाक्षयंवद ३
लभ्यंचाकष्टकंशुद्धंवर्णानांमर्त्यवासिनाम्
गुरूणांचलघूनांचसाध्यमेकंक्रतुंवद ४
यद्यत्कृत्वाचदेवानांपूज्योनाकेभवेन्नरः
तत्तद्ददचनोब्रह्मन्प्रसादीभवधर्मतः ५

व्यासउवाच-

पंचारव्यानंवदिष्यामिशृणुध्वंतत्रपूर्वतः
पंचानामेककंकृत्वाविंदेन्मोक्षंदिवंयशः ६
पित्रोरर्चाऽथपत्युश्चसाम्यंसर्वजनेषुच
मित्राद्रोहोविष्णुभक्तिरेतेपंचमहामखाः ७
प्राक्पित्रोरर्चयाविप्रायद्धर्मसाधयेन्नरः
नतत्क्रतुशतैरेवतीर्थयात्रादिभिर्भुवि ८
पिताधर्मःपितास्वर्गःपिताहिपरमंतपः
पितरिप्रीतिमापन्नेप्रीयंतेसर्वदेवताः ९
पितरोयस्यतृप्यंतिसेवयाचगुणेनच
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिवर्तते १०
सर्वतीर्थमयीमातासर्वदेवमयःपिता
मातरंपितरंचैवयस्तुकुर्यात्प्रदक्षिणम् ११
प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा
जानुनीचकरौयस्यपित्रोःप्रणमतःशिरः १२
निपतंतिपृथिव्यांचसोक्षयंलभतेदिवं

तयोश्चरणयोर्यावद्रजश्चिह्नानिमस्तके १३
 प्रतीकेचविलग्रानितावत्पूतःसुतस्तयोः
 पादारविंदसलिलंयःपित्रोःपिबतेसुतः १४
 तस्यपापक्षयंयातिजन्मकोटिशतार्जितं
 धन्योसौमानवोलोकेपूतोसौसर्वकल्मषात् १५
 विनायकत्वमाप्नोतिजन्मनैकेनमानवः
 पितरौलंघयेद्यस्तुवचोभिःपुरुषाधमः १६
 निरयेचवसेत्तावद्यावदाभूतसंप्लवं
 पित्रोरनर्चनंकृत्वाभुंक्तेयस्तुसुताधमः १७
 क्रिमिकूपेथनरकेकल्पांतमुपतिष्ठति
 रोगिणंचापिवृद्धंचपितरंवृत्तिकर्षितम् १८
 विकलंनेत्रकर्णाभ्यांत्यक्त्वागच्छेच्चरौरवम्
 अंत्यजातिषुम्लेच्छेषुचांडालेष्वपिजायते १९
 पित्रोरपोषणंकृत्वासर्वपुण्यक्षयोभवेत्
 नाराध्यपितरौपुत्रस्तीर्थदेवान्भजन्नपि २०
 तयोर्नफलमाप्नोतिकीटवद्रमतेमहीम्
 कथयामिपुरावृत्तंविप्राःशृणुतयत्नतः २१
 यंश्रुत्वानपुनर्मोहंप्रयास्यथपुनर्भुवि
 पुरासीच्चद्विजःकश्चिन्नरोत्तमइतिस्मृतः २२
 स्वपितरावनादृत्यगतोसौतीर्थसेवया
 ततःसर्वाणितीर्थानिगच्छतोब्राह्मणस्यच २३
 आकाशेस्नानचेलानिप्रशुष्यंतिदिनेदिने
 अहंकारोऽविशत्तस्यमानसेब्राह्मणस्यच २४
 मत्समोनास्तिवैकश्चित्पुण्यकर्माहायशाः
 इत्युक्तेचाननेतस्यअहदच्चबकस्तदा २५
 क्रोधाच्चैवेरितस्तस्यसशशापद्विजोबकम्
 पपातचबकःपृथ्व्यांसभस्मीभूतविग्रहः २६
 भीर्द्विजेंद्रंमहामोहःप्राविशच्चान्तकर्मणि
 ततःपापाच्चविप्रस्यचेलंखंचनगच्छति २७
 विषादमगमत्सद्यस्ततःखंतमुवाचह

गच्छबाडबचांडालंमूकंपरमधार्मिकम् २८
 तत्रधर्मचजानीषेक्षेमंतेतद्वचोभवेत्
 खाच्चतद्वचनंश्रुत्वागतोसौमूकमंदिरम् २९
 शुश्रूषंतंचपितरौसर्वारंभान्ददर्शसः
 ददतंशीतकालेचसम्यगुष्णंजलंतयोः ३०
 तैलतापनतांबूलंतथातूलवतींपटीम्
 नित्याशनंचमिष्टान्नंदुग्धखंडंतथैवच ३१
 दापयंतंवसंतेचमधुमालांसुगंधिकां
 अन्यानियानिभोग्यानिकृत्यानिविविधानिच ३२
 उष्णेचावीजयत्सोपिनित्यंचपितरावपि
 ततस्तयोःप्रचर्याचकृत्वाभुंक्तेथसर्वदा ३३
 श्रमस्यवारणंकुर्यात्संतापस्यतथैवच
 एभिःपुण्यैःस्थितोविष्णुस्तस्यगेहोदरेचिरम् ३४
 अंतरिक्षेचक्रीडंतमाधारस्तंभवर्जिते
 तस्यापिभवनेनित्यंस्थितंत्रिभुवनेश्वरं ३५
 विप्ररूपधरंकांतनान्यैर्भूतंचसत्परम्
 तेजोमयंमहासत्वंशोभयंतंचमंदिरं ३६
 दृष्ट्वाविस्मयमापन्नोविप्रःप्रोवाचमूककम्
 विप्रउवाच-
 आसन्नंचममागच्छत्वयैवेच्छामिशाश्वतं ३७
 हितंमेसर्वलोकानांतत्वतोवक्तुमर्हसि
 मूकउवाच-
 पित्रोरर्चाकरोम्यद्यकथमायामितेंतिकं ३८
 अर्चयित्वातुपितरौकृत्यंतेकरवाणिवै
 तिष्ठमेद्वारदेशेचआतिथ्यंतेकरोम्यहम् ३९
 इत्युक्तेचैवचांडालेचुकोपब्राह्मणस्तदा
 ब्राह्मणंमांपरित्यज्यकिंकार्यमधिकंतव ४०
 मूकउवाच-
 किंकुप्यसिवृथाविप्रनबकोहंतवाधुना
 कोपस्सिद्ध्यतितेतावद्वकेनान्यत्रकिंचन ४१

गगनेस्त्रानशाटीतेनशुष्यतिनतिष्ठति
 वचनंखात्ततःश्रुत्वामद्गृहंचागतोभवान् ४२
 तिष्ठतिष्ठवदिष्यामिनोचेद्गच्छपतिव्रतां
 तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठदयितंतेफलिष्यति ४३
 ततस्तस्यगृहाद्विष्णुर्द्विजरूपधरोविभुः
 विनिस्सृत्यद्विजंप्राहगेहंतस्याःप्रयाम्यहं ४४
 सविमृश्यद्विजश्रेष्ठस्तेनसार्धंचचालह
 गच्छंतंतमुवाचेदंहरिंविप्रेतिविस्मितः ४५
 किर्थंचत्वयाविप्रचांडालस्यगृहोदरे
 सदासंस्थीयतेतातयोषाजनवृतेमुदा ४६
 हरिरुवाच-

इदानींमानसंशुद्धंनभूतंभवतोध्रुवम्
 पतिव्रतादिकंदृष्ट्वापश्चाज्ज्ञास्यसिमांकिल ४७
 विप्रउवाच-

पतिव्रताचकातातकिंवातस्याश्श्रुतंमहत्
 येनाहंतत्रगच्छामिकारणंवदमेद्विज ४८
 हरिरुवाच-

नदीनांजाह्नवीश्रेष्ठाप्रमदानांपतिव्रता
 मनुष्याणांप्रजापालोदेवानांचजनार्दनः ४९
 पतिव्रताचयानारिपत्युर्नित्यंहितेरता
 कुलद्वयस्यपुरुषानुद्धरेत्साशतंशतं ५०
 स्वर्गभुनक्तितावच्चयावदाभूतसंप्लवं
 स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्वास्याःसार्वभौमोनृपःपतिः ५१
 अस्यैवमहिषीभूत्वासुखंविंदेदनंतरं
 पुनःपुनःस्वर्गराज्यंतस्यतस्यानसंशयः ५२
 एवंजन्मशतंप्राप्यअंतेमोक्षोभवेद्ध्रुवम्
 विप्रउवाच-

पतिव्रताभवेत्कावातस्याःकिंवाचलक्षणं ५३
 ब्रूहिमेद्विजशार्दूलयथाजानामितत्त्वतः
 हरिरुवाच-

पुत्राच्छतगुणंस्नेहाद्राजानंचभयादथ ५४
 आराधयेत्पतिंशौरियापश्येत्सापतिव्रता
 कार्येदासीरतौवेश्याभोजनेजननीसमा ५५
 विपत्सुमंत्रिणीभर्तुःसाचभार्यापतिव्रता
 भर्तुराज्ञानलंघेद्यामनोवाक्कायकर्मभिः ५६
 भुक्तेपत्यौसदाचात्तिसाचभार्यापतिव्रता
 यस्यांयस्यांतुशय्यायांपतिःस्वपितियत्नतः ५७
 तत्रतत्रचसाभर्तुरर्चाकरोतिनित्यशः
 नैवमत्सरमायातिनकार्पण्यंनमानिनी ५८
 मानेऽमानेसमानंचयापश्येत्सापतिव्रता
 सुवेषंयानरंदृष्ट्वाभ्रातरंपितरंसुतं ५९
 मन्यतेचपरंसाध्वीसाचभार्यापतिव्रता
 तांगच्छद्विजशार्दूलवदकामंयथातव ६०
 तस्यपत्न्योऽष्टतिष्ठंतितन्मध्येवरवर्णिनी
 रूपयौवनसंपन्नादयायुक्तायशस् ६१
 शुभानामेतिविख्यातागत्वातांपृच्छतेहितं
 एवमुक्त्वातुभगवांस्तत्रैवांतरधीयत ६२
 तस्यैवादृश्यतांदृष्ट्वाविस्मितोभूद्द्विजस्तदा
 सचसाध्वीगृहंगत्वांप्रच्छाथपतिव्रतां ६३
 अतिथेर्वचनंश्रुत्वागृहान्निःसृत्यसंभ्रमात्
 दृष्ट्वाद्विजंसतीतत्रद्वारदेशेस्थिताभवत् ६४
 तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठउवाचवचनंमुदा
 प्रियंममहितंब्रूहियथादृष्टंत्वमेवहि ६५
 पतिव्रतोवाच-
 सांप्रतंपत्युरर्चास्तिनचास्माकंस्वतंत्रता
 पश्चात्कार्यंकरिष्यामिगृहाणातिथ्यमद्यवै ६६
 विप्रउवाच-
 ममदेहेक्षुधानास्तिपिपासाद्यनचश्रमः
 अभीष्टंवदकल्याणिनोचेच्छापंददामिते ६७
 तमुवाचतदासापिनबकोहंद्विजोत्तम

गच्छधर्मतुलाधारंपृच्छतंतेहितंद्विज ६८
 इत्युक्त्वासामहाभागाप्रययौचगृहोदरम्
 तत्रापश्यद्द्विजोविप्रंयथाचांडालवेश्मनि ६९
 विमृश्यविस्मयापन्नस्तेनसार्धययौद्विजः
 तिष्ठंतंचद्विजंतंचसोपश्यद्दृष्टमानसम् ७०
 सचोवाचमुदाविप्रंदृष्ट्वातंतांसतींचसः
 देशांतरेचयद्वृत्तंतयाचकथितंकिल ७१
 कथंजानातिमद्वृत्तंचांडालोपिपतिव्रता
 अतोमेविस्मयस्तातकिमाश्चर्यपरमहत् ७२
 हरिउवाच-
 ज्ञायतेकारणंतातसर्वेषांभूतभावनैः
 अतिपुण्यात्सदाचाराद्यतस्त्वंविस्मयंगतः ७३
 किमुक्तश्चतयात्वंचवदतत्सांप्रतंमुने
 विप्रउवाच-
 प्रष्टुधर्मतुलाधारंसाचमांसमुपादिशत् ७४
 हरिरुवाच-
 आगच्छमुनिशार्दूलअहंगच्छामितंप्रति
 गच्छंतंचहरिंप्राहतुलाधारःक्वतिष्ठति ७५
 हरिरुवाच-
 जनानानिकरोयत्रबहुद्रव्यसुविक्रये
 विक्रीणातिचक्रीणातितुलाधारस्ततस्ततः ७६
 जनोयवान् संस्नेहंकूटमन्नस्यसंचयं
 सर्वतस्यमुखादेवगृह्णातिचददात्यपि ७७
 सत्यंत्यक्त्वानृतंकिंचित्प्राणांतेसमुपस्थिते
 नोक्तंनरवरश्रेष्ठस्तेनधर्मतुलाधरः ७८
 इत्युक्तेतुतमद्राक्षीद्विक्रीणंतरसान्बहून्
 मलपंकधरंमर्त्यदंतकुड्मलपंकिलम् ७९
 तत्रवस्तुधनोत्थांचभाषंतंविधांगिरम्
 वृत्तंबहुविधैर्मर्त्यैःस्त्रीभिःपुंभिश्चसर्वतः ८०
 कथंकथमितिप्राहसतंमधुरयागिरा

धर्मस्यमेसमुद्देशं वदप्राप्तोऽतिकंहिते ८१

तुलाधारउवाच-

यावज्जनाः प्रतिष्ठंति ममैव सन्निधौ द्विज

तावन्मे स्वस्थतानास्तियावच्चरात्रियामकः ८२

तद्योपदेशमादाय गच्छ धर्माकरं प्रति

बकस्य मरणे दोषं खेचवस्त्राविशोषणम् ८३

सर्वतत्र च जानीषे सज्जनाद्रोहकं व्रज

तत्र तस्योपदेशेन तव कामः फलिष्यति ८४

इत्युक्त्वा तं तुलाधारः करोति क्रयविक्रयौ

तथा तात गमिष्यामि सज्जनाद्रोहकं प्रति ८५

तुलाधारसमुद्देशान्न जानामि तदालयम्

हरिरुवाच-

एह्या गच्छ गमिष्यामि त्वया सार्द्धं च तद्गृहम् ८६

अथ वर्त्मनि गच्छं तमुवाच ब्राह्मणो हरिं

विप्रउवाच-

तुलाधारे च न स्नानं न देवपितृतर्पणम् ८७

मलदिग्धं च गात्रं तु सर्वं चेलमलक्षणम्

कथं जानाति मद् वृत्तं देशांतरसमुद्भवम् ८८

अतो मे विस्मयस्तात सर्वं त्वं वद कारणम्

हरिरुवाच-

सत्येन समभावेन जितं तेन जगत्त्रयम् ८९

तेनातृष्यं तपितरो देवामुनिगणैः सह

भूतभव्यप्रवृत्तं च तेन जानाति धार्मिकः ९०

नास्ति सत्यात्परो धर्मो नानृतात्पातकं परम्

विशेषे समभावस्य पुरुषस्यानघस्य च ९१

अरौ मित्रेषु दासीने मनोयस्य समं व्रजेत्

सर्वपापक्षयस्तस्य विष्णुसायुज्यतां व्रजेत् ९२

एवं यो वर्तते नित्यं कुलकोटिं समुद्धरेत्

सत्यंदमः शमश्चैव धैर्यस्थैर्यमलोभता ९३

अनाश्चर्यमना लस्यं तस्मिन् सर्वं प्रतिष्ठितम्

तेनवैदेवलोकस्यनरलोकस्यसर्वशः ६४
 वृत्तंजानातिधर्मज्ञस्तस्यदेहेस्थितोहरिः
 लोकेतस्यसमोनास्तिसमःसत्यार्जवेषुच ६५
 सचधर्ममयःसाक्षात्तेनैवधारितंजगत्
 द्विजउवाच-
 ज्ञातंमेत्वत्प्रसादाच्चतुलाधारस्यकारणम् ६६
 अद्रोहकस्ययद्वृत्तंतद्ब्रूहित्वंयदीच्छसि
 हरिरुवाच-
 पुरैवराजपुत्रस्यकुलस्त्रीनवयौवना ६७
 पत्नीवकामदेवस्यशचीववासवस्यच
 तस्यप्राणसमाभार्यासुन्दरीनामसुन्दरी ६८
 अकस्मात्पार्थिवस्यैवकार्येगन्तुंसमुद्यतः
 मनसालोचितंतेनप्राणेभ्योपिगरीयसीम् ६९
 कस्मिन्स्थानेस्थापयामियतोरक्षाभवेद्ध्रुवम्
 इत्यालोच्यैवसहसात्वागतोस्यगृहंप्रति १००
 उक्तंचतादृशंवाक्यंश्रुत्वासविस्मयंगतः
 नतातस्तेनचभ्रातानचाहंतवबान्धवः १०१
 पितृमातृकुलस्यैवतस्यानहिसुहृज्जनः
 कथंचमद्गृहेतातस्थित्यास्वस्थोभविष्यसि १०२
 एतस्मिन्नन्तरेतेनचोक्तंवाक्यंयथोचितम्
 लोकेत्वत्सदृशोनास्तिधर्मज्ञोविजितेन्द्रियः १०३
 सचाहंतंचसर्वज्ञंवक्तुंनार्हसिदूषणम्
 त्रैलोक्यमोहिनींभार्याकःपुमान्रक्षितुंक्षमः १०४
 राजपुत्रउवाच-
 धरण्यांपरिविज्ञायत्वागतोहंतवान्तिकम्
 एषातिष्ठतुतेऽगारेव्रजामिनिजमन्दिरम् १०५
 इत्युक्तेसपुनःप्राहनगरेऽस्मिन्प्रशोभने
 बहुकामुकसंपूर्णेकथंरक्षाभवेत्स्त्रियाः १०६
 सचोवाचपुनस्तंचकुरुरक्षां व्रजाम्यहम्
 गृहस्थस्सङ्कटादाहधर्मस्यराजपुत्रकम् १०७

करोम्यनुचितंकार्यंस्वदास्यमुचितंहितम्
सदाचैवेदृशीभार्यास्थातव्यामद्गृहेपितः १०८
अरक्षारक्षणेदेववदाभीष्टंकुरुप्रियम्
ममतल्पेमयासार्धशयानंभार्ययासह १०९
मन्यसेदैवतंस्वंचेत्तिष्ठेन्नोचेत्तुगच्छतु
क्षणंविमृश्यतंप्राहराजपुत्रःपुनस्तदा ११०

बाढमेतद्वचस्तातयथाभीष्टं तथाकुरु
ततोभार्याजगादाथअस्यवाक्याच्छिवाशिवम् १११
कर्तव्यंचनतेदोषआज्ञयाममसुंदरि
एतदुक्त्वागतःसोपिभूपतेःशासनात्पितुः ११२
अनंतरंक्षपायांचयदुक्तंचतथाकृतम्
योषितोर्मध्यगःसोपिनित्यंस्वपितिधार्निकः ११३
धर्मान्नचलतेसोपिस्वभार्यापरभार्ययोः
संस्पर्शात्स्वस्त्रियश्चास्यकामाभिलषितंमनः ११४
तस्याःसंसर्गतश्चैवदुहितैवप्रमन्यते
स्तनौतस्यास्तुपृष्ठेचलगन्तौचपुनःपुनः ११५
बालकस्येवपुत्रस्यस्तनौमातुःसमन्यते
तस्याअंगानिचांगेषुलगंतिचपुनःपुनः ११६
ततोमातुस्सुतस्येवसोमन्यतदिनेदिने
तस्ययोषासुसंसर्गोनिवृत्तस्त्वभवत्ततः ११७
एवंसंवत्सरस्यार्द्धेत्पतिश्चागतःपुरं
अपृच्छत्तंचलोकेषुतस्यावृत्तमथोदितम् ११८
केचिद्भद्रंबोधयन्तोयुवानोपिसुविस्मिताः
केचिदाहुस्त्वयादत्तातयासार्द्धस्वपित्यसौ ११९
स्त्रीपुंसोरेकसंसर्गात्शांततातुकथंभवेत्
तस्यांयस्याभिलाषोस्तिनपृष्ठस्सवदेद्युवा १२०
लोकानांकुश्रुतिवर्तितेनपुण्यबलाच्छ्रुता
जनापवादमोक्षार्थंबुद्धिस्तस्याभवच्छ्रुभा १२१

दारूणिस्वयमाहृत्याजिज्वलत्समहानलम्
 एतस्मिन्नंतरेतातराजपुत्रःप्रतापवान् १२२
 आगमत्तद्गृहंसद्यःसोपश्यत्तंचयोषितम्
 प्रोत्फुल्लवदनानारींप्रविषादगतंनरं १२३
 अनयोर्मानसंज्ञात्वाराजपुत्रोवदद्वचः
 किंनसंभाषसेमांचमित्रकंचिरमागतम् १२४
 अब्रवीत्सोपिधर्मात्माराजपुत्रमनष्टधीः
 यत्कृतंदुष्करंकर्ममयात्वद्धितकारणात् १२५
 सर्वव्यर्थमहंमन्येजनानांचप्रवादतः
 अद्यवह्निमहंयास्येप्रपश्यंतुनरास्सुराः १२६
 इत्युक्त्वासमहाभागःप्रविवेशहुताशनम्
 विशतस्तस्यवह्नौनकुसुमंचिकुरालये १२७
 नांगमस्यानलोधाक्षीन्नचवस्त्रंनकुंतलम्
 खेचदेवामुदासर्वेसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् १२८
 अपतन्पुष्पवर्षाणितस्यमूर्ध्निमंततः
 यैर्यैश्चदुष्कृतंवाक्यंगदितंतावुभौप्रति १२९
 तेषांमुखेप्रजायंतेकुष्ठानिविविधानिच
 तत्रागत्यचदेवाश्चवह्नेराकृष्यतंमुदा १३०
 अपूजयन्सुपुष्पैश्चमुनयोविस्मयंगताः
 सर्वैर्मुनिवरैरेवंमनुष्यैर्विविधैस्तदा १३१
 अर्च्यतेतुमहातेजाःसचसर्वानपूजयत्
 सञ्जनाद्रोहकंनामकृतंदेवासुरैर्नृभिः १३२
 तस्यपादरजःपूतासस्यपूर्णाघराभवत्
 सुराश्चाहुश्चतंत्रभायतिसंप्रगृह्यताम् १३३
 एतस्यसदृशोलोकेनभूतो न भविष्यति
 नास्तीतिसांप्रतंपृथ्व्यांकामलोभाजितःपुमान् १३४
 देवासुरमनुष्याणांरक्षसांमृगपक्षिणाम्
 कीटादीनांचसर्वेषांकामएषसुदुर्जयः १३५
 कामाल्लोभात्तथाक्रोधान्नित्यंसत्त्वेषुजायते
 संसारबंधकःकामोह्यकामोनक्वचिद्भवेत् १३६

अनेनैवजितंसर्वभुवनानिचतुर्दश
 अमुष्यहृदयेनित्यंवासुदेवोमुदास्थितः १३७
 एवंस्पृष्ट्वाथदृष्ट्वातंमनुष्याःसर्वकल्मषात्
 पूयंतेह्यनघाश्चैवलभंतेचाक्षयादिवम् १३८
 एवमुक्त्वागतादेवाविमानैश्चदिवंमुदा
 मनुष्याःप्रययुस्तुष्टादंपतीस्वगृहंतथा १३९
 दिव्यंचक्षुस्तदातस्यचासीद्देवान्सपश्यति
 त्रैलोक्यस्यचवार्त्ताचजानातिलीलयाभृशम् १४०
 ततस्तस्यचवीथ्यांचदृष्टस्तेनसहैवसः
 सपप्रच्छमुदातंचधर्मोद्देशंहितंवद १४१
 सञ्जनाद्रोहउवाच-
 गच्छबाडबधर्मज्ञवैष्णवंपुरुषोत्तमम्
 तंचदृष्ट्वात्वभीष्टंतेसांप्रतंचफलिष्यति १४२
 बकस्यनिधनंयद्वावस्त्रस्याशोषणंतथा
 जानीषेचापरोयश्चकामस्तेऽस्तिहृदिस्थितः १४३
 एतच्छ्रुत्वातुवचनमागतोवैष्णवंप्रति
 विष्णुरूपद्विजेनैवसाद्धितेनमुदाययौ १४४
 अपश्यत्पुरुषंशुद्धंज्वलं तंचपुरःस्थितम्
 सर्वलक्षणसंपूर्णंदीप्यमानंस्वतेजसा १४५
 अब्रवीत्सचधर्मात्माध्यानस्थंचहरेःप्रियम्
 वदनोयद्यद्वृत्तंवैदूरात्त्वांचागतोह्यहम् १४६
 वैष्णवउवाच-
 प्रसन्नस्तेसुरश्रेष्ठोदानवारीश्वरःसदा
 दृष्ट्वात्वांचमनोऽस्माकंहृष्यतीवाधुनाद्विज १४७
 कल्याणंचातुलंतेद्यफलिष्यतिमनोरथः
 सुरवर्त्मनितेनित्यंचेलंशुष्यतिनान्यथा १४८
 दृष्ट्वादेवंसुरश्रेष्ठंममगेहेहरिंस्थितम्
 इत्युक्तेवैष्णवेनाथसतुतंपुनब्रवीत् १४९
 क्वासौविष्णुःस्थितो नित्यंदर्शयाद्यप्रसादतः
 वैष्णवउवाच-

अस्मिन्देवगृहेरम्येप्रविश्यपरमेश्वरम् १५०
 तंदृष्ट्वाकिल्बिषाद्धोरांमुच्यसेजन्मबंधानत्
 तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्रविश्यसदनंप्रति १५१
 अपश्यत्तद्विजंविष्णुंतिष्ठंतपद्मतल्पके
 शिरसैवप्रवंध्याथजग्राहचरणौमुदा १५२
 प्रसादीभवदेवेशनज्ञातस्त्वंपुरामया
 इहामुत्रचदेवेशतवाहंकिंकरःप्रभो १५३
 अनुग्रहश्चमेदृष्टोभवतोमधुसूदन
 रूपंतेद्रष्टुमिच्छामियदिचास्तिकृपामयि १५४
 विष्णुरुवाच-
 अस्तिमेत्वयिभूदेवप्रियत्वंचसदैवहि
 स्नेहात्पुण्यवतामेवदर्शनंकारितंमया १५५
 दर्शनात्स्पर्शनाद्ध्यानात्कीर्तनाद्भाषणात्तथा
 सकृत्पुण्यवतामेवस्वर्गंचाक्षयमश्नुते १५६
 नित्यमेवतुसंसर्गात्सर्वपापक्षयोभवेत्
 भुक्त्वासुखमनंतचमद्देहेप्रविलीयते १५७
 स्नात्वाचपुण्यतीर्थेषुदृष्ट्वामां चैवसर्वतः
 दृष्ट्वापुण्यवतांदेशान्ममदेहेविलीयते १५८
 कथयित्वाकथांपुण्यांलोकानामग्रतःसदा
 सचैवनरशार्दूलमद्देहेप्रविलीयते १५९
 उपोष्यवासरेस्माकंश्रुत्वामच्चरितंध्रुवम्
 रात्रौजागरणंकृत्वामद्देहेप्रविल्यते १६०
 अत्यंतघोषणो नृत्यगीतवाद्यादिकैस्सदा
 नामस्मरन्द्विजश्रेष्ठमद्देहेप्रविलीयते १६१
 मद्भक्तस्तीर्थभूतश्चत्वमेवबकमारणात्
 यत्पापंतस्यमोक्षायसखेस्थित्वाउवाचह १६२
 गच्छमूकंमहात्मानंतीर्थपुण्यवतांवरम्
 मूकस्यदर्शनात्तातसर्वेदृष्टामहाजनाः १६३
 तेषांचदर्शनादेवतथासंभाषणान्मम
 ममसंपर्कभावाच्चमद्गृहंचागतोभवान् १६४

जन्मकोटिसहस्रेभ्योयस्यपापक्षयोभवेत्
समांपश्यतिधर्मज्ञोयथातेनप्रसन्नता १६५
ममैवानुग्रहाद्वत्सअहंदृष्टस्त्वयानघ
तस्माद्वरंगृहाणत्वयत्तेमनसिवर्तते १६६
विप्रउवाच-
अस्माकंसर्वथानाथमानसंत्वयितिष्ठतु
त्वदृतेसर्वलोकेशकदाचिन्नतुरोचताम् १६७
माधवउवाच-
यस्मादेतादृशीबुद्धिःस्फुरतेतेसदानघ
तस्मान्मत्सदृशान्भोगान्मद्देहेसंप्रलप्स्यसे १६८
किंतुतेपितरौपूजामाप्नुतो नत्वयानघ
पूजयित्वातुपितरौपश्चाद्यास्यसिमत्तनुम् १६९
तयोर्निश्श्वासवातेनमन्युनाचभृशंपुनः
तपःक्षरतितेनित्यंतस्मात्पूजयतौद्विज १७०
मन्युर्निपततेयस्मिन्पुत्रेपित्रोश्चनित्यशः
तन्निरयंनाबाधेहंनघातानचशंकरः १७१
तस्मात्त्वंपितरौगच्छकुरुपूजांप्रयत्नतः
ततस्त्वंहितयोरेवप्रसादान्मत्पदंब्रज १७२
इत्युक्तेतुद्विजश्रेष्ठःपुनराहजगद्गुरुम्
प्रसन्नोयदिमेनाथरूपंस्वंदर्शयाच्युत १७३
ततोद्विजप्रणयतःप्रसन्नहृदयोवशी
रूपंस्वंदर्शयामासब्रह्मणयोब्रह्मकर्मणे १७४
शंखचक्रगदापद्मधारणंपुरुषोत्तमम्
कारणंसर्वलोकस्यतेजसापूरयज्जगत् १७५
प्रणम्यदंडवद्विप्रउवाचपुनरच्युतम्
अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेचक्षुषीशिवे १७६
अद्यमेचकरौश्लाघ्यौधन्योहंजगदीश्वर
अद्यमेपुरुषायांतिब्रह्मलोकंसनातनम् १७७
नंदंतिबांधवामेद्यत्वत्प्रसादाज्जनार्दन
इदानींचप्रसिद्धामेसर्वेचैवमनोरथाः १७८

किंतुमेविस्मयोनाथमूकादिज्ञानिनोभृशम्
 कथंजानंतिमद्वृत्तदेशान्तरमुपस्थितम् १७६
 तस्यगेहोदराकाशेस्थितोविप्रोतिशोभनः
 तथापतिव्रतागेहेतुलाधारशिरस्यपि १८०
 तथामित्राद्रोहकस्यत्वंचवैष्णवमंदिरे
 अनुग्रहाच्चमेविप्रतत्त्वतोवक्तुमर्हसि १८१
 श्रीभगवानुवाच-

पित्रोर्भक्तःसदामूकःपतिव्रताशुभाचसा
 सत्यवादीतुलाधारःसमःसर्वजनेषुच १८२
 लोभकामजिदद्रोहोमद्भक्तोवैष्णवःस्मृतः
 संप्रीतोहंगुणैरेषांतिष्ठाम्यावसथेमुदा १८३
 भारतीकमलाभ्यांचसहितोद्विजसत्तम
 विप्रउवाच-

महापातकिसंसर्गान्नराश्चैवातिपातकाः १८४
 इतिजल्पंतिधर्मज्ञाःस्मृतिशास्त्रेषुसर्वदा
 पुराणागमवेदेषुकथंत्वंतिष्ठसेगृहे १८५
 श्रीभगवानुवाच-

कल्याणानांचसर्वेषांकर्तामूकोजगत्रये
 वृत्तस्थोयोपिचारडालस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः १८६
 मूकस्यसदृशोनास्तिलोकेषुपुरयकर्मतः
 पित्रोर्भक्तिपरेनित्यंजितंतेनजगत्रयम् १८७
 तयोर्भक्त्यात्वहंतुष्टःसर्वदेवगणैःसह
 तिष्ठामिद्विजरूपेणतस्यगेहोदरेचखे १८८
 तथापतिव्रतागेहेतुलाधारस्यमंदिरे
 अद्रोहकस्यभवनेवैष्णवस्यचवेशमनि १८९
 सदातिष्ठामिधर्मज्ञमुहूर्तनत्यजाम्यहम्
 तेनपश्यंतिमानित्यंयेत्वन्येपापकृञ्जनाः १९०
 पुरयत्वाच्चत्वयादृष्टोममानुग्रहकारणात्
 पित्रोर्भक्तिपरःशुद्धश्चांडालोदेवतांगतः १९१
 तस्मात्तेनसहप्रीत्यातिष्ठामितस्यमंदिरे

पुनःपुनःकथालापंकरोमिद्विजनंदन ६१२
 तस्यवैमानसेनित्यंवर्तेऽहतभावनः
 सतज्जानातित्वद्वृत्तं तथापतिव्रतादयः १६३
 तेषांवृत्तं वदिष्यामिशृणुत्वं चानुपूर्वशः
 यच्छ्रुत्वासर्वथामर्त्योमुच्यतेजन्मबंधनात् १६४
 पितुर्मातुः परंतीर्थं देवदेवेषु नैव हि
 पित्रोर्चाकृतायेन स एव पुरुषोत्तमः १६५
 पित्रोराज्ञा च देवस्य गुरोराज्ञा समफलं
 आराधना द्विवोराज्यं बाधयारौरवं व्रजेत् १६६
 स चास्माकं हृदि स्थोऽपितस्याहं हृदये स्थितः
 आवयोरंतरं नास्ति परत्रेह च मत्समः १६७
 मदग्रे मत्पुरे रम्ये सर्वैश्च बांधवैः सह
 सभुंजीताक्षयं भोगमंते मयि च लीयते १६८
 अत एव हि मूकोसौ वात्तत्रैलोक्यसंभवाम्
 जानाति नरशार्दूल एष ते विस्मयः कुतः १६९
 द्विज उवाच-
 मोहादज्ञानतो वापि न कृत्वा पितुर्चनं
 ज्ञात्वा वा किंच कर्तव्यं सदसज्जगदीश्वर २००
 श्रीभगवानुवाच-
 दिनैकं मासपक्षौ वापक्षार्धं वाथ वत्सरं
 पित्रोर्भक्तिः कृतायेन स च गच्छेन्ममालयं २०१
 कारयित्वा मनः कष्टमवश्यं नरकं व्रजेत्
 न कृता वा कृता वा स्यात्पित्रोर्चा परंपुरा २०२
 वृषोत्सर्गं नरः कृत्वा पितृभक्तिफलं लभेत्
 अन्नं वस्त्रं तथा गव्यं सामिषं च निरामिषम् २०३
 सर्वलक्ष्णं प्रोक्तं ज्ञातिभ्यो यत्प्रदीयते
 सर्वस्वेन कृतं श्राद्धं येन पुत्रेण धीमता २०४
 जातिस्मरत्वं प्राप्नोति पितृभक्तिफलं लभेत्
 श्राद्धात्परो महायज्ञस्त्रैलोक्ये तु न विद्यते २०५
 अत्र यद्दीयते किंचित्सर्वं चाक्षयमश्नुते

अन्यस्मिंश्चायुतंविद्धिज्ञातिभ्योलक्ष्ममुच्यते २०६
 पिण्डकोटिगुणंप्रोक्तंद्विजायानन्तमुच्यते
 गंगाजलेगयायांचप्रयागेपुष्करेतथा २०७
 वाराणस्यांसिद्धकुंडेगंगासागरसंगमे
 अन्नपिंडंप्रदद्याद्यस्तस्यमुक्तिर्भवेद्ध्रुवम् २०८
 पितरश्चाक्षयंस्वर्गलभंतेजन्मनःफलम्
 भागीरथ्यांविशेषेणयस्तुदद्यात्तिलोदकम् २०९
 मुक्तिमार्गसचाप्रोतिपिंडदानेतुकिंपुनः
 नदीतीरेषुसाहस्रंनदेत्वयुतमिष्यते २१०
 सामान्यफलसंसर्गाच्छ्राद्धंशतगुणंभवेत्
 अमायांचयुगाद्यायांग्रहणेसूर्यचंद्रयोः २११
 पार्वणंकुरुतेयस्तुसोऽक्षयंलोकमश्नुते
 पितरस्तस्यतुष्यंतिसर्वेसमायुतंप्रति २१२
 आशिषंदयितंदत्त्वाभोग्यंचानंतमात्मजे
 ततःपर्वणिपुत्रैश्चकर्तव्यंपार्वणंमुदा २१३
 पित्रोर्यज्ञमिमंकृत्वामुच्यतेजन्मबंधनात्
 अहन्यहनियच्छ्राद्धंनित्यश्राद्धमितिस्मृतम् २१४
 श्रद्धयाकारयेद्यस्तुसोऽक्षयंलोकमश्नुते
 तथैवापरपक्षेचकाम्यश्राद्धंविधानतः २१५
 कृत्वाकामंसचाप्रोतियद्दामनसिवर्तते
 आषाढीमवधिंकृत्वायस्तुपक्षस्तुपंचमः २१६
 तत्रश्राद्धंप्रकुर्वीतकन्यांगच्छतुवानवा
 कन्यांगतेसवितरियान्यहानितुषोडश २१७
 क्रतुभिस्तानितुल्यानिसमाप्तवरदक्षिणैः
 काम्यश्राद्धंमहापुण्यमिदंतस्यागतंशिवम् २१८
 अभावात्कृष्णपक्षादौतुलायांकर्तुमर्हति
 अमावृश्चिकमायातिनैराशयंपितरोगताः २१९
 पुनःस्वभवनंयांतिशापंदत्त्वासुदारुणम्
 पितृशापेनपुत्रस्यनष्टंसर्वमितिस्मृतम् २२०
 धनंपुत्रायशःकाम्यमभीष्टमायुरेवच

सर्वाण्येतानिलभ्यंतेजन्मजन्मसुमानवैः २२१
 पितृणांचवरेणैवतस्मान्मैनंपरिज्यजेत्
 विवाहव्रतयज्ञादौकत्वानांदीमुखंद्विजः २२२
 अक्षयंलभतेपुण्यं गोत्रंतस्यप्रवर्द्धते
 एतद्विपर्ययोयस्यसयातिनरकंनरः २२३
 कुलक्षयोभवेत्तस्यसजीवोदुःखितोभवेत्
 ततस्तुपूजयेदग्रेगणेशंशंभुनंदनम् २२४
 परंषोडशमातृश्चतत्पश्चात्पितृसंचयम्
 नांदीमुखेषुसर्वेषुप्रपितामहपूर्वकम् २२५
 नांदीमुखेद्विजान्सर्वान्स्थापयेत्प्राङ्मुखान्सुधीः
 उच्चारयेन्ममोवाक्यंस्वधाचान्यत्रयोजयेत् २२६
 ग्रहणेचंद्रसूर्यस्यदत्त्वापिंडोदकंनरः
 अक्षयंलभतेस्वर्गंपितृणांपुष्टिवर्द्धनम् २२७
 तत्रस्नानंकुर्याद्यःशक्त्यापिंडोदकंनरः
 नददातिपितृणांतुचांडालत्वंसगच्छति २२८
 सर्वभूमिसमंदानंसर्वेव्याससमाद्विजाः
 सर्वगंगासमतोयंराहुग्रस्तेनिशाकरे २२९
 इंदोर्लक्षगुणंप्रोक्तंदशलक्षंतुभास्करे
 गंगातोयेतुसंप्राप्तइंदोःकोटीरवेर्दश २३०
 गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम्
 तत्फलंजाह्नवीस्नानेराहुग्रस्तेनिशाकरे २३१
 चंद्रसूर्यग्रहेचैवअवगाहतिजाह्नवीं
 सस्नातस्सर्वतीर्थेषुकिमर्थमटतेमहीम् २३२
 सूर्यग्रहःसूर्यवारेसोमेसोमग्रहस्तथा
 चूडामणिरितिख्यातस्तत्रानंतफलंस्मृतम् २३३
 समुपोष्यतयोःपूर्वेपुण्यतीर्थेतुयःपुमान्
 दत्त्वापिंडोदकंदानंसत्यलोकेप्रतिष्ठितः २३४
 द्विजउवाच-
 पितुरेवमहायज्ञःश्राद्धंचभवतेरितं
 तातापश्चिमकालादौकिंकर्तव्यंसुतेनहि २३५

किंकृत्वाचपरंश्रेयोजन्मजन्मसुलभ्यते
 पुत्रेणधीमतादेवयत्नतोवक्तुमर्हसि २३६
 श्रीभगवानुवाच-
 पूर्वेवयसिसंप्राप्तेपितापुत्रइतिस्मृतः
 उत्तरेचसुतस्तातःपालनान्नतुपूजनात् २३७
 देववत्पूजयेत्तातंस्नेहंकुर्याच्चपुत्रवत्
 नलंघयेद्द्वचस्तस्यमनसापिकदाचन २३८
 आतुरस्यपितुःपुत्रोयस्तुकुर्यात्प्रतिक्रियां
 सोक्षयंलभतेस्वर्गसदादेवैःप्रपूज्यते २३९
 मुमूर्षोरपितातस्यपश्यतोमृत्युलक्षणम्
 कृत्वाचयजनंपुत्रोदेवानांतुल्यतांब्रजेत् २४०
 विधिनानशनेनैवपितुःस्वर्गददातियः
 पुत्रस्यतस्यधीरस्यशृणुवद्दयामियद्गुणम् २४१
 अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच
 भवेदनशनेपुण्यंतीर्थकोटिगुणंतयोः २४२
 भागीरथ्याजलेचैवयोमृतःपुरुषोत्तमः
 पयोधररसंमातुर्नपिबेन्मुक्ततांब्रजेत् २४३
 वाराणस्यांत्यजेद्यस्तुप्राणांश्चैवयदृच्छया
 अभीष्टंचफलंभुक्त्वामद्देहेप्रविलीयते २४४
 यागतिर्योगयुक्तानांमुनीनामूद्ध्वरेतसां
 सागतिस्त्यजतःप्राणान्ब्रह्मपुत्रेषुसप्तसु २४५
 लोहितस्यविशेषेणतीरोत्तरसमाश्रितः
 विधिनायस्त्यजेत्प्राणान्सचमत्समतांब्रजेत् २४६
 तस्यैवचोर्वशीकेशेषुपुण्यतीर्थेद्विजोत्तम
 मृतोत्पन्नःसमाप्नोतिसर्वदोषैर्नलिप्यते २४७
 गृहस्याभ्यंतरेयस्यप्राणत्यागोभवेद्ध्रुवम्
 यावद्ग्रंथिगृहेतिष्ठेत्तावद्धंधोभवेतनौ २४८
 हायनेहायनेचापिएकैकंपरिहीयते
 पश्यतांपुत्रबंधूनांवंधनेनास्तिनिष्कृतिः २४९
 पर्वतेकाननेदुर्गेस्थानेवाजलवर्जिते

मृतोदुर्गतिमाप्रोतिकीटादौजायतेपुनः २५०
संस्कारश्चभवेद्यस्यमृतस्यपरवासरे
षष्टिर्वर्षसहस्राणिकुंभीपाकेप्रतिष्ठति २५१
अस्पृश्यस्पर्शनादेवउच्छिष्टःपतितोमृतः
सुचिरंनरकेस्थित्वाम्लेच्छजातिषुजायते २५२
तथैवबहुकीटेषुजायतेसत्त्वजातिषु
तस्मान्नचिरकालेषुजानीयात्पुण्यपातकम् २५३
पुण्यात्पुण्यप्रयोगैश्चसर्वेषामर्त्यवासिनाम्
मरणेयागतिःपुंसांगतिर्भवतितादृशी २५४
पुण्यतीर्थेमृतोयस्तुविष्णोर्नामानिचिंतयन्
पापात्पूतोव्रजेत्स्वर्गसर्वदोषैर्नलिप्यते २५५
पितुर्मृतस्यदेहंतुवहेद्यस्तुसुतोबली
पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयम् २५६
प्राक्चितौचपितुर्देहेमुखाग्निंकारयेत्सुतः
विधिनामंत्रपूतेनपश्चाद्देहंदहेत्पुनः २५७
लोभमोहसमायुक्तंपापपुण्यसमावृतम्
दहेयंसर्वगात्राणिदिव्यान्लोकान्सगच्छतु २५८
दग्ध्वाचलंघयेत्पुत्रोप्यस्थिसंचयनंप्रति
दशाहेसमनुप्राप्तेचार्वस्त्रंपरित्यजेत् २५९
छित्वाचलोहितंचेलंवह्नौचाथजलेक्षिपेत्
ततश्चैकादशाहेचश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः २६०
प्रेतस्यदेहपुष्ट्यर्थंब्राह्मणैकंतुभोजयेत्
दानंदद्याच्चविधिवद्वस्त्रंपीठंचपादुकाम् २६१
सर्वोपकरणैस्तुल्यंधरादिगजवाजिकम्
कृष्णांगांचप्रदद्यात्तुसर्वपापविमुक्तये २६२
चतुर्थाहेत्रिपक्षेचषण्मासेचाब्दिकेतथा
द्वादशप्रतिमास्यानिश्राद्धान्येतानिषोडश २६३
यस्यैतानिनसंतीहयथाशक्तिचश्रद्धया
पिशाचत्वंस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि २६४
अब्दमंबुघटंदद्यादन्नंचामिषसंयुतं

नित्यानित्यमभावाच्चक्षपन्मासंक्षमापयेत् २६५
 सपिंडीकरणश्राद्धंगतेसंवत्सरेबुधः
 पार्वणस्यविधानेनकारयेद्विजसत्तमः २६६
 पितुरब्दमशौचंस्यान्मातुःषण्मासमेवच
 त्रिमासंतुस्त्रियश्चैवतदर्द्धभ्रातृपुत्रयोः २६७
 सपिंडानामशौचंस्याद्यावद्देहेसतिष्ठति
 पुत्रस्ययन्निषिद्धंतुशृणुतातवदाम्यहम् २६८
 ब्रह्मचारीसदाचारीनगच्छेच्चस्त्रियंक्वचित्
 सप्तघट्याःपरंचैवनवघट्याश्चपूर्वतः २६९
 सकालःकुतपोज्ञेयःपितृणांदत्तमक्षयम्
 श्राद्धेत्रीणिपवित्राणिदौहित्रंकुतपस्तिलाः २७०
 त्रीणिचात्रप्रशंसंतिसत्यमक्रोधमत्वराम्
 सायंसंध्यांपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुनम् २७१
 दानंप्रतिग्रहंचैवश्राद्धंकृत्वाविवर्जयेत्
 अकर्तव्यशतंकृत्वाश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः २७२
 तच्चकर्तव्यतामेतिस्वयमुक्तंविरिंचिना
 शृणुपुत्रपुरावृत्तंबहूनांचवदाम्यहम् २७३
 गुरोर्गोहननंकृत्वाददुःश्राद्धंययुर्दिवम्
 तेषांचकीर्तनादेवश्राद्धंभवतिचाक्षयम् २७४
 वसिष्ठस्यमुनेःशिष्याब्राह्मणास्सप्तसुव्रताः
 पितृश्राद्धेसमायातेहोमधेनुंगुरोःप्रियाम् २७५
 प्रार्थयित्वागृहंनीत्वासप्तभिर्भ्रातृभिर्मुदा
 गव्यार्थंपितृयज्ञेतांधेनुंहत्वाविमृश्यच २७६
 ददुर्मासंचविप्रेचशेषंविप्रांस्त्वभोजयन्
 समाप्यपितृकर्माणिवत्संसंगृह्यतेद्विजाः २७७
 गुरौसमर्पयामासुर्धेनुर्व्याघ्रेणभक्षिता
 ततस्तपोर्बलादेवज्ञात्वातेषांचकारणम् २७८
 सशशापततःशिष्यांश्चाडालाश्चभविष्यथ
 वेपमानास्ततोविप्राःकृतांजलिपुटाःस्थिताः २७९
 धेनोर्मासंप्रदातारःपितृकृत्येसदानघ

अकर्तव्यसहस्राणिमहांतिपातकानिच २८०
 कुर्वतःपितृकार्येषुपापात्पूतादिवंगताः
 श्रुतंबहुविधंनाथमुखात्तेचपुरातनम् २८१
 क्षंतुमर्हसिधर्मज्ञशापस्यांतोविधीयताम्
 वसिष्ठउवाच-
 शापोवोथयथापाप्मानतुधर्मविचारणात् २८२
 चांडालादौसमुत्पन्नाःपुरावृत्तंस्मरिष्यथ
 नचवोज्ञानलोपश्चस्मृतिशास्त्रमनष्टकम् २८३
 पापयोनिंसमुत्तीर्यपश्चान्मोक्षंगमिष्यथ
 ततःप्राणान्परित्यज्यगुरुशापात्तुतेद्विजाः २८४
 जाताश्चांडालयोनीतुसर्वेज्ञानसमन्विताः
 स्तन्यतैस्तुनपीतंवैस्मरद्भिःपूर्वजन्मतत् २८५
 मृताजातामृगाःसर्वेचक्रवाकाःपुनर्वने
 हंसास्तुमानसेतीर्थेशुक्लाजाताःपुनर्द्विजाः २८६
 मुमूर्षवोमहाभागामृतास्तेखेदकारणात्
 तस्मिन्कालेमहाराजोधर्मकेतुरितिस्मृतः २८७
 ययौस्नातुंततस्तीर्थसदारःसपरिच्छदः
 ततोहंसास्त्रयोमोहाद्राज्यंभोग्यंतुयोषितः २८८
 भक्ष्याणिचिंतयंतश्चलोकांतरमयुस्तदा
 ज्ञात्वावेदंचवेदांगंमोक्षंयास्यामहेवयम् २८९
 चिंतयंतोगताअन्येततोलोकांतरंप्रति
 अथत्रयोनृपाजाताश्चत्वारोविप्रसत्तमाः २९०
 कुरुक्षेत्रेततोवेदान्वेदांगानिसमततः
 तपोबलाद्विदंतिस्मवार्ताचामुत्रचेहच २९१
 त्रयोराजकुलेजाताराजानोमदमोहिताः
 ज्ञानलोपात्परंलोकंनजानंतिहितातिम् २९२
 तेचविप्राश्चसंदेहादाहूयचेटकंस्वकम्
 राज्ञोगच्छस्वकार्पण्यात्पत्रंदेहिचसंभ्रमात् २९३
 सप्तव्याधादशार्णेषुमृगाःकालंजरेगिरौ
 चक्रवाकाःशरद्वीपेहंसाःसरसिमानसे २९४

तेपिजाताः क्रुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेदपारगाः
 प्रस्थितादूतमध्वानं यूयं किमवसीदथ २६५
 गृहीत्वा चेटकोले खंराज्ञस्तु समदर्शयत्
 दृष्ट्वा लेखं तुराजानो राज्यं त्यक्त्वा ययुर्द्विजान् २६६
 श्रुत्वा वाक्यं ततस्तेषां गतास्ते च तपोधनाः
 अचिरेणैव कालेन मोक्षं याताश्च तैस्सह २६७
 यद्दंशृणुयाच्छ्राद्धे सप्तव्याधादिकं द्विज
 अक्षयं चान्नपानं च पितृणामुपतिष्ठति २६८
 द्विज उवाच-
 वित्तहीनस्य विप्रस्य पितृकार्यं कथं भवेत्
 तपस्विनो वनस्थस्य गृहस्थस्य च केशव २६९
 भगवानुवाच-
 तृणकाष्ठार्जनं कृत्वा प्रार्थयित्वा वराटकम्
 करोति पितृकार्याणि ततो लक्षगुणं भवेत् ३००
 अकर्तव्यं शतं कृत्वा पितृश्राद्धं करोति यः
 सर्वपापक्षयस्तस्य स्वर्गं याति च मानवः ३०१
 सर्वाभावे पितृतिथौ गोभ्यो घासं ददाति यः
 फलं च पिंडदानस्य संप्राप्नोत्यधिकं नरः ३०२
 पुरा वैराटविषये रुरोदाती वदीनकः
 पितृतिथौ स्वयं प्राप्ते सर्वाभावाच्च रोदिति ३०३
 रुदित्वा सुचिरं सोपि प्रच्छको विदं द्विजं
 ब्रह्मन् पितृतिथावद्य किं स्वत्कृत्वा हितं भवेत् ३०४
 वंराटकश्च मेनास्ति धनं ब्रह्मविदां वर
 उपदेशं च मे देहि येन धर्मे स्थितो ह्यहम् ३०५
 द्विज उवाच-
 गच्छ शीघ्रं वने तात मुहूर्ते कुतपेऽधुना
 घासं पितरमुद्दिश्य गवेदे हीति सत्वरम् ३०६
 ततस्तस्योपदेशेन गृहीत्वा घासपूलकम्
 गवेदत्वा यथाहृष्टः पुष्ट्यर्थं पितुरेव च ३०७
 एतत्पुण्यप्रसादेन गतोसौ सुरमंदिरम्

स्वर्गचसुचिरंभुक्त्वाउत्पन्नोधनिनांकुले ३०८
 धनवान्सपुरापुण्यात्पितृयज्ञस्यकारणात्
 सददातिपितुःपिंडं सर्वस्वेनधनेनच ३०९
 तत्रैकजन्मनोभ्यासाद्गतोसौविष्णुमंदिरम्
 भुक्त्वानन्तसुखंतत्रसार्वभौमोभवन्नृपः ३१०
 पितृयज्ञात्परोयस्माद्धर्मोनास्तिकथंचन
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनशक्त्याकुर्यादमत्सरः ३११
 यःपठेद्धर्मसंतानंजनानामग्रतो नरः
 विष्णुपद्याजलेस्नानंप्रतिलोकेचलभ्यते ३१२
 जन्मजन्मकृतोयेनमहापातकसंचयः
 तत्सर्वंप्रलयंयातिसकृदुच्चरितेश्रुते ३१३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपंचारव्यानोनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ५०

एकपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

नरोत्तमउवाच-

त्रिदशानांचदेवानामन्येषांजगदीश्वरः
 प्रभुःकर्ताचहर्ताचगोप्ताभर्तापिताप्रसूः १
 अस्माकंवाक्श्रमोविष्णोःकथनेनैवयुज्यते
 किंतुकौतूहलंमेस्तिपिपासावाक्षुधापिवा २
 कृतंपृच्छतियेनैववक्तव्यंतत्प्रियेणहि
 अतीतंचैवजानातिकथंनथपतिव्रता ३
 किंवातस्यांप्रभावंचवक्तुमर्हस्यशेषतः

भगवानुवाच-

कथितंमेपुरावत्सपुनःकौतूहलंद्विज ४
 कथयिष्यामित्सर्वयत्तेमनसिवर्तते
 पतिव्रतापतिप्राणासदापत्युर्हितैरता ५
 देवानामपिसाराध्यामुनीनांब्रह्मवादिनां
 धवस्यैकस्ययानारीलोकेपूज्यतमास्मृता ६
 तस्यासंमाननेगुर्वीनिभृतानभविष्यति
 मध्यदेशेपुरातातनगरीचातिशोभना ७

तस्यांचब्रह्मजातीयासेव्यानाम्नीपतिव्रता
 तस्याधवोभवत्कुष्ठीपूर्वकर्मविरोधतः ८
 गलद्ब्रह्मणास्यपत्युश्चनित्यंचर्यापरायणा
 यद्यन्मनोरथंतस्यशक्त्यासाकुरुतेभृशम् ९
 अर्चयेद्देववन्नित्यंस्नेहंकुर्यादमत्सरा
 कदाचित्पथिगच्छंतीवेश्यांपरमसुंदरीम् १०
 दृष्ट्वातीवाभवन्मोहान्मन्मथाविष्टचेतनः
 निश्श्वस्यसुतरांदीर्घततस्तुविमनाभवत् ११
 श्रुत्वागृहाद्विनिःसृत्यसाध्वीपप्रच्छतंपतिं
 उन्मनास्त्वंकथंनानथनिःश्वासस्तेकथंविभो १२
 ब्रूहिमेयच्चकर्तव्यमकर्तव्यंचत्प्रियम्
 दयितंतेकरिष्यामित्वमेकोमेगुरुःप्रियः १३
 अभीष्टंवदमेनाथयथाशक्तिकरोम्यहम्
 इत्युक्तेतामुवाचेदंवृथाकिंभाषसेप्रिये १४
 नशक्तात्वंनचैवाहंमोघंवक्तुंनयुज्यते
 प्रष्टंनाधिकरोषीतियथादीर्घतरोःफलम् १५
 भूमौस्थित्वातुखर्वात्मासमुद्धर्तुंप्रवांछति
 तथामेरमणीलोभान्मोहाद्यदभिवांछितम् १६
 दंपत्योरपिदुःसाध्यमपयानंवदाम्यहम्
 पतिव्रतोवाच-
 ज्ञात्वातुत्वन्मनोवृत्तंशक्ताहंकार्यसाधने १७
 आदेशंकुरुमेनाथकर्तव्यंयेनकेनचित्
 यदितेदुर्लभंकार्यकर्तुंशक्नोमियत्नतः १८
 तदामेत्वतिकल्याणंफलिष्यतिपरेत्वह
 इत्युक्तेपरमःप्रीतःस्थितोवचनमब्रवीत् १९
 पापाभ्यासाच्चपाप्मानंपृच्छतीतिविनिश्चयः
 पथ्यस्मिन्संप्रगच्छंतीवेश्यांपरमसुंदरीम् २०
 सर्वतश्चानवद्यांगीदृष्ट्वामेदह्यतेमनः
 यदितांत्वत्प्रसादाच्चप्राप्नोमिनवयौवनां २१
 तदामेसफलंजन्मकुरुसाध्विहितंमम

यदिमांकुष्ठिनंदीनंपूतिगंधनवव्रणम् २२
 नगच्छतिवरारोहातदामेनिधनंहितम्
 श्रुत्वातेनेरितंवाक्यंसाध्वीवचनमब्रवीत् २३
 यथाशक्तिकरिष्यामिस्थिरीभवप्रभोधुना
 मनसाथसमालोच्यक्षपातैह्युषसिद्रुतम् २४
 गोमयंसहशोधन्यागृहीत्वासाययौमुदा
 संप्राप्यगणिकागेहंशोधयित्वाचचत्वरम् २५
 प्रतोलद्यंवीथिकांचैवगोमयंप्रददौमुदा
 सातूर्णमागतागेहेजनस्यालोकनेभयात् २६
 एवंक्रमेणसासाध्वीचरतिस्मदिनत्रयम्
 अथसावारमुख्याचचेटिकाश्चेटकानपि २७
 अपृच्छत्कस्यकर्माणिशोभनानिचचत्वरे
 मयानोक्तेप्युषःकालेकस्यमत्प्रियकारणात् २८
 रुच्यकर्मणिदीप्यंतेरथ्याचत्वरवीथिकाः
 परस्परेणसंचिंत्यवारमुख्यांचतेब्रुवन् २९
 अस्माभिर्नकृतंभद्रेकर्मचैतत्प्रमार्जनम्
 अथसाविस्मयंगत्वासंचिंत्यरजनीक्षये ३०
 तथाचदृश्यतेसाचतथैवपुनरागता
 दृष्ट्वातामहतींसाध्वींब्राह्मणींचपतिव्रताम् ३१
 दधारचरणेतस्याहाक्षमस्वेतिभाषिणी
 आयुर्देहंचसंपत्तिर्यशोर्थःकीर्तिरेव ३२
 एतासांमेविनाशायस्फुरसीवपतिव्रते
 यद्यत्प्रार्थयसेसाध्विनित्यंदास्यामितद्दृढम् ३३
 सुवर्णमणिरत्नंवाचेलंवायन्मनोरथं
 तामुवाचततःसाध्वीनमेचार्थेप्रयोजनम् ३४
 अस्तिकार्यंचतेकिञ्चिद्ददामिकुरुषेयदि
 तदामेहदिसंतोषःकृतंसर्वत्वयाधुना ३५
 गणिकोवाच-
 सत्यंसत्यंकरिष्यामिद्रुतंवदपतिव्रते
 कुरुमेरक्षणंमातर्द्रुतंकृत्यंचमेवद ३६

त्रपयानिकृतंवाच्यंतस्यामुक्तंवरंप्रियम्
 क्षणंविमृश्यसावेश्याकृत्वाक्षांतिमुवाचच ३७
 कुष्ठिनःपूतिगंधस्यसंपर्केदुःखिताभृशम्
 दिनैकंचकरिष्यामियद्यागच्छतिमद्गृहम् ३८
 पतिव्रतोवाच-

आगमिष्यामितेगेहमद्यरात्रौचसुंदरि
 भुक्तभोग्यंपतिहृष्टंपूर्नेष्यामिमद्गृहम् ३९
 गणिकोवाच-

गच्छशीघ्रंमहाभागेस्वगृहंचपतिव्रते
 पतिस्तेचार्द्धरात्रेसआगच्छतुचमद्गृहम् ४०
 बहवोमेप्रियास्संतराजानस्तत्समाश्रये
 एकैकोमद्गृहेनित्यंतिष्ठतीहनिरंतरम् ४१
 अद्याहंमेगृहंशून्यंकरिष्यामिचत्वद्भयात्
 सचागच्छतुतेभर्तासचास्मान्प्राप्यगच्छतु ४२
 एतच्छ्रुत्वातुसासाध्वीगतासौस्वगृहेतथा
 पत्यौनिवेदयामासकृत्यंतेफलितंप्रभो ४३
 अद्यरात्रौचतद्देहंगंतुंख्यातिकरोतिसा
 प्रभूताःपतयस्तस्यास्तवकालोनविद्यते ४४
 विप्रउवाच-

कथंयास्यामितद्देहंमयागंतुंनशक्यते
 एतज्ज्ञात्वाकुतःक्षांतिःकृतंकार्यंकथंभवेत् ४५
 पतिव्रतोवाच-

स्वपृष्ठस्थमहंकृत्वानेष्यामितद्गृहंप्रति
 सिद्धेह्यर्थेनयिष्यामिपुनस्तेनैववर्त्मना ४६
 द्विजउवाच-

कल्याणित्वत्कृतेनैवसर्वमेकृत्यमेष्यति
 इदानींयत्कृतंकर्मस्त्रीजनैरपिदुःसहम् ४७
 तस्मिंश्चनगरेरम्येनित्यंचधनिनोगृहे
 पौरैश्चप्रचुरंविहंतंराज्ञाश्रुतंतदा ४८
 श्रुत्वासर्वान्निशाचारानाहूयनृपतीरुषा

जीवितुंयदिवोवांछाचोरंमामद्यदास्यथ ४६
 गृहीत्वातुनृपस्याज्ञायत्तैर्जिघृक्षयाकुलैः
 चारैश्चोरोगृहीतस्तैर्बलाच्चैवनृपाज्ञया ५०
 नगरोपांतदेशेचवृक्षमूलेघनेवने
 समाधिस्थोमहातेजामांडव्योमुनिपुंगवः ५१
 व्यातिष्ठद्वह्निसंकाशोयोगिनांप्रवरोमुनिः
 अंतर्नाडीगतोवायुःकिंचिन्नप्रतिभातिच ५२
 तंब्रह्मतुल्यंतिष्ठन्तंदृष्ट्वादुष्टामहामुनिम्
 चोरोयमद्भुताकारोधूर्तस्तिष्ठतिकानने ५३
 एवमुक्त्वातुतंपापाबन्धुर्मुनिसत्तम्
 नोक्ताश्चनेक्षितास्तेनपुरुषाअतिदारुणाः ५४
 ततोराजाउवाचेदंसंप्राप्तस्तस्करोमया
 उपांतेचपथिद्वारेकुरुध्वंघोरदण्डनम् ५५
 मांडव्यश्चमुनिस्तत्रपथिशूलेचकीलितः
 पायुदेशेचतैर्दत्तंशूलंयावच्चमस्तकम् ५६
 व्यथांसचनजानातिशूलेविद्धतनुर्यमात्
 अन्यैरपिकृतोदण्डःकृतस्तैस्तुमनोहितः ५७
 एतस्मिन्नंतरेरात्रावंधकारेघनोन्नते
 स्वपतिंपृष्ठतःकृत्वाप्रययौसापतिव्रता ५८
 मांडव्यस्यतनौसङ्गात्कुष्ठिनोगंधआगतः
 भग्नःसमाधिस्तस्यैवंकुष्ठिसंसर्गतोध्रुवम् ५९
 मांडव्यउवाच-
 एवंयेनाधुनाकृच्छ्रंकारितंगात्रवेदनम्
 सएवभस्मतांयातुप्रोदितेचविरोचने ६०
 मांडव्येनैवमुक्तस्सपपातधरणीतले
 ततःपतिव्रताचाहब्रध्नोदयतुध्रुवं ६१
 दिनत्रयंगृहंनीत्वाशापाद्वेश्मगताततः
 शयनीयेस्थितंरम्येधृत्वाऽतिष्ठत्पतिव्रता ६२
 शप्त्वातंचमुनिश्रेष्ठोगतोदेशमभीष्टकम्
 सूरोनोदयतेलोकेयावच्चैवदिनत्रयम् ६३

निखिलं व्यथितं दृष्ट्वा त्रैलोक्यं सचराचरम्
 शतक्रतुं पुरस्कृत्य गता देवाः पितामहम् ६४
 वृत्तं न्यवेदयन् सर्वपद्मयोनौ दिवौकसः
 कारणं च न जानीमस्त्वं तु योग्यं विधेहि नः ६५
 ब्रह्मोवाच-

पतिव्रताया यद् वृत्तं मांडव्यस्य मुनेश्च यत्
 यथानोदयते ब्रह्मो धाता देवेष्ववेदयत् ६६
 ततो देवा विमानैश्च पुरस्कृत्य प्रजापतिम्
 गतास्तदंतिकं विप्रतूर्णं सर्वे च भूतलम् ६७
 तेषां श्रिया विमानानां मुनीनां किरणैस्तथा
 शतसूर्यमिवाभाति नान्यत्र च गृहोदरे ६८
 हाहतास्मि कथं सूरो मद्गृहे समुपस्थितः
 अदृश्यं ततया देवा विमानैर्हंससन्निभैः ६९
 एतस्मिन्नंतरे ब्रह्माता मुवाच पतिव्रताम्
 अखिलानां च देवानां द्विजानां च गवां तथा ७०
 यथैव निधनं तेषां कथं ते परिरोचते
 मातः क्रोधं त्यज स्वाद्य सूर्यस्योदयनं प्रति ७१
 पतिव्रतोवाच-

सर्वलोकानतिक्रम्य पतिरेको गुरुर्मम
 अस्य मृत्युर्मुनेः शशापादुदिते च विरोचने ७२
 तेनैव कारणेनैष मया शप्तो दिवाकरः
 नकोपान्न च मोहाच्च लोभात्कामान्नमत्सरात् ७३
 ब्रह्मोवाच-

एकस्य निधनेनैव त्रैलोक्यस्य हितं भवेत्
 ततस्ते चाधिकं पुण्यं मातरेवं भविष्यति ७४
 साचोवाच विधिं तत्र देवानामग्रतः सती
 पतिं त्यक्त्वा च मे सत्यं शिवं मे नानुरोचते ७५
 ब्रह्मोवाच-

उदिते च खगे सौम्ये पत्यौ ते भस्मतांगते
 स्वस्थे भूते च त्रैलोक्ये करिष्यामि हितं तव ७६

भस्मनःपुरुषोभाव्यःकामदेवसमप्रभः
गुणैःसर्वैर्युतोभर्तारतिवत्त्वंचसर्वदा ७७
यथापूज्योहरिदैवैर्यथालक्ष्मीश्चपूजिता
तथैवदंपतीस्वर्गेतस्मान्मद्वचनंकुरु ७८
पतिव्रतोवाच-

पत्युर्मेनिधनेब्रह्मन्विधवालोकनिंदिता
कांस्तुलोकान्गमिष्यामिभग्न्याचारामलीमसा ७९
ब्रह्मोवाच-

अतस्तेनास्तिदोषोवैनमृतस्तेधवोधुना
अस्माकंवचनेनैवकुष्ठीमन्मथतांब्रजेत् ८०
वदत्येवंविधौसाचविमृश्यक्षणेमेवच
वाढमुक्तवतीसाचततस्सूर्योदयोभवत् ८१
अभवद्भस्मरूपोसौमुनिशापप्रपीडितः
भस्मनोमध्यतोजातोद्विजोमन्मथपीडितः ८२
दृष्ट्वाविस्मयपमापन्नाःसर्वेतेपुरवासिनः
मुदितादेवसंघाश्चजनःस्वस्थतरोभवत् ८३
विमानेनार्कवर्णेनस्वर्लोकादागतेनच
पतिनासहसासाध्वीसुरैःसार्द्धंगतादिवम् ८४
एवंपतिव्रतायस्माच्छुभाचैवतुमत्समा
तेनवृत्तंचजानातिभूतंभव्यंप्रवर्तनम् ८५
यइदंश्रावयेल्लोकेपुरग्याख्यानमनुत्तमम्
तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतंचयत् ८६
अक्षयंलभतेस्वर्गंविबुधैःसंप्रयुज्यते
ब्राह्मणोलभतेवेदंजन्मजन्मसुबाडब ८७
सकृच्छृणोतियःपूतोदुष्कृतौघाद्विमुच्यते
सुरालयमवाप्नोतिस्वर्गाद्भ्रष्टोधनीभवेत् ८८
इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपतिव्रतोपाख्यानं नामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः

द्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

द्विजउवाच-

मांडव्यस्यमुनेर्विष्णोश्शूलाघातः कथंतनौ
पत्यौपतिव्रतायाश्चकथंकुष्ठंकलेवरे १

हरिरुवाच-

शिशुभावाच्चमांडव्योभिल्लिकायामभानतः
वस्तिदेशेतृणंदत्वामोहात्सचमुमोचताम् २
तेनापवाददोषेणधर्मस्याज्ञातुरेवच
अंहोरात्रं व्यथाकृच्छ्राभुक्तातेनद्विजन्मना ३
किंतुसमाधिनातेनज्ञातंशूलसंभवम्
कृच्छ्रंचमुनिनाकृत्स्नंयोगाभ्यासाद्भृशादपि ४
कुष्ठिनोब्रह्मणोघातादजितेंद्रियकारणात्
पूतिगंधंतनौकुष्ठंसंजातंद्विजसत्तम ५
पुराविप्रायतेनैवदत्तंगौरीचतुष्टयम्
कन्यकात्रितयंविप्रतेनतस्यपतिव्रता ६
अस्यास्तुकारणादेवसचमत्समतांब्रजेत्
अत्रतेविस्मयःकुत्रवेदकर्मपुरातनम् ७

द्विजउवाच-

कृत्यानारीनयस्यैवतस्यस्वर्गोभवेद्ध्रुवम्
यथैतच्चरितंनाथसर्वेषांशिवमिष्यते ८

हरिरुवाच-

संतिकृत्याःस्त्रियःकाश्चित्पुंसःसर्वस्वदस्यच
तत्राप्यरक्षणीयांचमनसापिनधारयेत् ९
नस्त्रीणामप्रियःकश्चित्प्रियोवापिनविद्यते
गावस्तृणमिवारणयेप्रार्थयंतिनवंनवम् १०
पुमांसंवित्तहीनंचविरूपंगुणवर्जितम्
अकुलीनंचभृत्यंचकामिनीभजतेध्रुवम् ११
भर्तारंचगुणोपेतंकुलीनंचमहाधनम्
सुंदरंरतिदक्षंचत्यक्त्वानीचंभजेद्बधूः १२
उमानारदसंवादमारुख्यानंविद्धिभूसुर

येनविद्यास्त्रियाश्चेष्टाविविधाःकृत्स्नशोद्विज १३
 स्वभावान्नारदोविप्रविश्वजिज्ञासकोमुनिः
 स्वांतेविमृश्याथगतःकैलासंगिरिमुत्तमम् १४
 वृषकेतुसदारुव्यानसप्रतिष्ठेहिमेगिरौ
 प्रणिपत्यमहात्मावैपप्रच्छपार्वतींमुनिः १५
 देविसीमंतिनीनांतुदुश्चेष्टांज्ञातुमुत्सहे
 कौतुकेनत्वयाचर्यावधूनांसंप्रयुज्यते १६
 सर्वासामपिनारीणांस्वान्तंजानासितत्त्वतः
 तन्मांकथयसर्वेषुविनीतमज्ञमत्रच १७
 देव्युवाच-
 युवतीनांसदाचित्तंपुंसुतिष्ठत्यसंशयम्
 अस्मिन्योनौसुसंयोग्येसंगतेवाप्यसंगते १८
 सुवेषंपुरुषंदृष्ट्वाभ्रातरंयदिवासुतम्
 योनिःक्लिद्यतिनारीणांसत्यंसत्यंहिनारद १९
 स्थानंनास्तिक्षणंनास्तिनास्तिप्रार्थयितानरः
 तेननारदनारीणांसतीत्वमुपजायते २०
 घृतकुंभसमानारीतप्तांगारसमःपुमान्
 तस्माद्घृतंचवह्निंचनैकस्थानेचधारयेत् २१
 यथैवमत्तमातंगंसृणिमुद्गरयोगतः
 स्ववशंकुरुतेयंतातथास्त्रीणांप्ररक्षकः २२
 पितारक्षतिकौमारेभर्तारक्षतियौवने
 पुत्राश्चस्थाविरेभावेनस्त्रीस्वातंत्र्यमर्हति २३
 ततःस्वातंत्र्यभावाच्चस्वेच्छयाचवरांगना
 पुरुषेणार्थिताधीराप्रेरणादिचरीभवेत् २४
 अरक्षणाद्यथापाकःश्वकाकवशगोभवेत्
 तथैवयुवतीनारीस्वच्छंदाद्दुष्टतांब्रजेत् २५
 पुनरेवकुलंदुष्टंतस्यास्संसर्गतोभवेत्
 परबीजेनयोजातःसचस्याद्वर्णसंकरः २६
 जारजःसंकरःपापोनरकेनियतंवसेत्
 कीटजातौगताजाताःपुनःसर्वेमहीतले २७

ततोम्लेच्छमुपानीतंकुलंस्याद्विजनंदन
 कुलक्षयोभवेद्यस्मात्तस्माद्दुष्टानंधारयेत् २८
 ज्ञात्वैवयोषितांदोषंक्षमतेयोनराधमः
 सतिष्ठेन्निरयेघोरेरौरवेपितृभिःसह २९
 काचित्पातयतेनारीकाचिदुद्धरतेकुलम्
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुलजामुद्बुद्धेद्बुधः ३०
 कुलद्वयंसमानारीसमयित्वातुतिष्ठति
 साध्वीतारयतेवंशान्दुष्टापातयतिध्रुवम् ३१
 दारेष्वधीनंस्वर्गचकुलंपंकयशोऽयशः
 पुत्रंदुहितरंमित्रंसंसारेकथयंतिच ३२
 तस्मादेकांद्वितीयांवावामामुद्बुद्धयेद्बुधः
 संतानार्थात्तुकामाञ्चबहुदोषाश्रिताचसा ३३
 रजस्वलांचवनितांनावगच्छतियःपतिः
 ब्रह्महाभ्रूणहासोपिदुर्गतिंचाधिगच्छति ३४
 योमोहाद्दुर्भगांकृत्वासाध्वीत्यजतिपापकृत्
 तस्यावधेनयत्पापंतद्भुक्त्वानरकंब्रजेत् ३५
 वनिताहरणंकृत्वाचांडलकुलतांब्रजेत्
 तथैववनिताहानात्पतितोजायतेनरः ३६
 रामांविन्यस्यस्कंधेचचिरंयमपुरेवसेत्
 मलमूत्रंशिरोदेशेनित्यंतस्यचसंपतेत् ३७
 एवंवर्षसहस्राणिभारंवहतिदुर्मतिः
 पुनर्यावन्तिलोमानितावत्सरौरवंब्रजेत् ३८
 पुनःकीटेषुसंतीर्णस्तदामानुषतांब्रजेत्
 ततश्चकलहंशोकंप्राप्नोतिपूर्वकल्मषात् ३९
 एवंजन्मत्रयंप्राप्यमुच्यतेपातकान्नरः
 तत्कालंनरकंभुक्त्वासातुकाकीतुवञ्चकी ४०
 उच्छिष्टनरकंभुक्त्वामानुषेविधवाभवेत्
 यःपुनश्चांत्यजांगच्छेन्म्लेछांवापुल्कसानरः ४१
 द्वित्रिचतुर्गुणंभुक्त्वातत्रसंचीर्णंचकः
 मातरंगुरुभार्यांचब्राह्मणींमहिषींतथा ४२

अन्यांवाप्रभुपत्नींचगत्वायात्यपुनर्भवं
 भगिनींतत्पुत्रभार्यातथादुहितरंस्नुषाम् ४३
 पितृव्यांमातुलानींतुतथैवचपितृष्वसाम्
 मातृष्वस्रादिकामन्यांगत्वानास्तिचनिष्कृतिः ४४
 ब्रह्महासभवेदंधोवचसाजडतांब्रजेत्
 कर्णयोर्बधिरोजातश्च्यवतेनास्तिनिष्कृतिः ४५
 उक्त्वाअश्लीलमत्यर्थमखिलंस्त्रीकृतेनहि
 द्विजउवाच-
 एवंदुष्कृतमासाद्यकथंमोक्षोभवेत्पुनः ४६
 तत्समाचक्ष्वभगवन्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः
 श्रीभगवानुवाच
 तासांचगनमंकृत्वातप्तांलोहस्यपुत्तलद्यं ४७
 समालिग्यत्यजेत्प्राणंशुचिर्लोकांतरंब्रजेत्
 योवैगृहाश्रमंत्यक्त्वामच्चित्तोजायतेनरः ४८
 नित्यंस्मरतिगोविंदंसर्वपापक्षयोभवेत्
 ब्रह्महत्यायुतंतेनकृतंगुर्वगनागमात् ४९
 शतंशतसहस्रंचपैष्टीमद्यस्यभक्षणात्
 स्वर्णादिर्हरणंकृत्वातेषांसंसर्गकंचिरं ५०
 एतान्यन्यानिपापानिमहान्तिपातकानिच
 अग्निंप्राप्ययथातूलंतृणंशुष्कंप्रणश्यति ५१
 तस्मान्मन्नामगोविंदंस्मृत्वापूतोभवेन्नरः
 योवागृहाश्रमेतिष्ठेन्नित्यंगोविंदघोषणम् ५२
 कृत्वाचपूजयित्वाचसपापात्सन्तरोभवेत्
 भागीरथीतटेरम्येखगस्यग्रहणेशिवे ५३
 गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंलभतेनरः
 तत्फलंसमवाप्नोतिसहस्रंचाधिकंचयत् ५४
 गोविंदकीर्तनेतातमत्पुरेचाक्षयंवसेत्
 कामात्सभवनेस्थित्वासार्वभौमोभवेन्नृपः ५५
 पुराणेमत्कथांश्रुत्वामत्सादृश्यंलभेन्नरः
 कथयित्वापुराणंचविष्णुसायुज्यतांब्रजेत् ५६

तस्मान्नित्यंचश्रोतव्यंपुराणंधर्मसंचयं
 श्रावितव्यंप्रयत्नेनलोकेविष्णुतनुंब्रजेत् ५७
 अन्यद्वास्त्रीकृतेदोषेयथायोगंभवेद्ध्रुवं
 निशामयप्रवक्ष्यामितत्वतोद्विजनंदन ५८
 सर्वबीजस्यदानेनसांबुकुंभमहाफलम्
 दद्याद्विप्रायपुण्याहेसद्यःपूतोभवेत्क्षणात् ५९
 सर्वधान्यादिकंबीजंकालेदद्याद्विजातये
 सर्वपापक्षयंकृत्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते ६०
 गुणंवक्ष्यामि विप्रर्षेसतीनांयादृशंदृढम्
 शुद्धवंशोभवेत्तस्यानित्यंलक्ष्मीःप्रवर्तते ६१
 उभयोर्वंशयोःस्वर्गोभर्तुरात्मनएवच
 पतिव्रतागुणोविप्रविस्मृतःपृच्छतस्तव ६२
 पुनर्वक्ष्यामियोषाणांसर्वलोकहितंशुभम्
 उषित्वापूर्वकालंचपुण्यापुण्येनयोषितः ६३
 पश्चात्पतिव्रतायाश्चताश्चगच्छंतिमद्गतिम्
 षण्मासंवाथवर्षवाअधिकंचप्रशस्यते ६४
 पतिव्रताभवेद्याचयावत्पूताव्रजेद्विवम्
 सुरापंविप्रहंतारंसर्वपापयुतंपतिम् ६५
 पंकात्पूतंनयेत्स्वर्गभर्त्तारंयानुगच्छति
 कंदर्पसदृशोभर्तासारतीवमनोरमा ६६
 जिष्णोरेवचिरंलोकेभुंक्तेऽनतमयंसुखम्
 पतिव्रताबलाद्याचविदूरेस्वामिपातने ६७
 चिह्नंलब्ध्वामृतावह्नौपापादुद्धरतेपतिं
 पतिव्रताचयानारीदेशांतरमृतेपतौ ६८
 साभर्तुश्चिह्नमादायवह्नौसुप्त्वादिवंब्रजेत्
 यास्त्रीब्राह्मणजातीयामृतंपतिमनुब्रजेत् ६९
 सास्वर्गमात्मघातेननात्मानंनपतिंनयेत्
 नम्रियेतसमंगत्वाब्राह्मणीब्रह्मशासनात् ७०
 प्रव्रज्यागतिमाप्नोतिमरणादात्मघातिनी
 नरोत्तमउवाच-

सर्वासामपिजातीनांब्राह्मणःशस्यइष्यते ७१
पुरयंचद्विजमुख्येनअत्रकिंवाविपर्ययः
श्रीभगवानुवाच-

ब्राह्मणयास्साहसंकर्मनैवयुक्तंकदाचन ७२
निःशेषेस्यावधंकृत्वासनरोब्रह्महाभवेत्
तस्माद्ब्राह्मणजातीयाविप्रयाचव्रतंचरेत् ७३
प्रवक्ष्यामियथातथ्यंशृणुविप्रयथार्थतः
आपणांतरमामिष्यंभक्षयेन्नकदाचन ७४
अश्वमेधसहस्राणांहायनेफलमाप्नुयात्
अर्हणंचेष्टदेवस्यहरेर्व्रतमनुत्तमम् ७५
स्वामिनोपिजलंपिंडंसंप्रदद्यादमत्सरात्
युगकोटिसहस्राणियुगकोटिशतानिच ७६
पतिनासहसासाध्वीविष्णुलोकेयुताभवेत्
ततोमहाव्रतंप्राप्यनिरयेब्राह्मणीवधूः ७७
उद्धरेदुभयोर्वशाञ्छतशोथसहस्रशः
अतोबंधुजनैरेवपुत्रैर्भ्रात्रादिभिर्बुधैः ७८
विनियम्यसदातस्याव्रतलोपनकारयेत्
हरेश्चेद्वासरंप्राप्यविधवानव्रतंचरेत् ७९
पुनर्वैधव्यतामेतिजन्मजन्मनिदुर्भगा
भोजनात्मत्स्यमांसस्यव्रतानांविप्रयोगतः ८०
चिरंनिरयमासाद्यशुनीभवतिनिश्चितम्
दुष्टायामैथुनंगच्छेद्विधवाकुलनाशिनी ८१
नरकाननुभूयाथगृध्रिणीदशजन्मसु
द्विजन्मफेरवाभूत्वाततोमानुषतांब्रजेत् ८२
तथैवबालवैधव्यादासीत्वमुपगच्छति
द्विजउवाच-

कन्यादानफलंब्रूहिवददास्याःफलंचयत् ८३
विधानंचयथोक्तंचयदिमेनुग्रहःप्रभो
श्रीभगवानुवाच-

रूपाढयेगुणसंपन्नेकुलीनेयौवनान्विते ८४

समृद्धेवित्तसंपूर्णेकन्यादानफलंशृणु
 सर्वाभरणसंयुक्तांकन्यकांयोददातिच ८५
 तेनदत्ताधरासर्वासशैलवनकानना
 अर्द्धाभरणदानेनफलंदातुर्भवेदध्रुवम् ८६
 अनाभरणकन्यायाःपादैकस्यफलंभवेत्
 यःपुनःशुल्कमश्नातिसयातिनरकेनरः ८७
 विक्रीयचात्मजामूढोनरकान्ननिवर्तते
 लोभादसदृशेषुंसिकन्यांयस्तुप्रयच्छति ८८
 रौरवंनरकंप्राप्यचांडालत्वंचगच्छति
 अतएवहिशुल्कंचजामातुर्नकदाचन ८९
 गृह्णातिमनसाप्राज्ञोयद्दत्तंस्यचाक्षयम्
 भूमिगांचहिरण्यंचधनंवस्त्रंचधान्यकम् ९०
 जामातुर्यौतकंदत्वासर्वंभवतिचाक्षयम्
 विवाहसमयेवत्ससगोत्रपरगोत्रजैः ९१
 यौतकंदीयतेकिंचित्तत्सर्वंचाक्षयंभवेत्
 दातानस्मरतेदानंप्रतिग्राहीनयाचते ९२
 उभौतौनरकंयातश्छन्नरज्जुर्घटोयथा
 अवश्यंयौतकंदानंदातव्यंसात्विकेनहि ९३
 अदत्वानरकंप्राप्यदासीत्वमुपगच्छति
 अत्यासन्नेतिदूरस्थेचात्याढ्येचातिदुर्गते ९४
 कुलहीनेचमूर्खेचषट्सुकन्यानदीयते
 अतिवृद्धेचातिदीनेरोगिष्ठेदेशवासिनि ९५
 अतिक्रुद्धेप्यसन्तुष्टेषट्सुकन्यानदीयते
 एतेभ्यःकन्यकांदत्वानरकंचाधिगच्छति ९६
 लोभात्संमानलाभाच्चकन्यकापरिवर्तनात्
 मुनीनांप्रेयसींनारींयुवतींरूपशालिनीम् ९७
 सालंकारांसशय्यांचदत्वाऽनतफलंलभेत्
 अनयोश्चफलंतुभ्यंयुवतीकन्ययोरपि ९८
 एकावरायदातव्याअपराब्राह्मणायतु
 क्रीतादेवायदातव्याधीरेणाकष्टकर्मणा ९९

कल्पकालंभवेत्स्वर्गनृपोवाकौमहाधनी
प्रतिजन्मलभेतैषसुपत्नीवरवर्णिनीम् १००
यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम्
सर्वपापक्षयस्तस्यसर्वशास्त्रार्थपारगः १०१
लभेतसोऽक्षयंस्वर्गनारीणांवल्लभोभवेत्
क्षत्रियोविजयीचाथलोकनाथोभवेद्ध्रुवम् १०२
श्रुतंहरतिपापानिजन्मजन्मकृतानिच
सौभाग्यंलभतेलोकेतथैवचवरांगना १०३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपंचाख्यानेस्त्रीणामाख्यानंनाम
द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२

त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

द्विजउवाच-

तुलाधारस्यचरितंप्रभावमतुलंप्रभो
वक्तुमर्हस्यशेषेणयदिमय्यस्त्यनुग्रहः १
श्री भगवानुवाच -
सत्यभावादलोभाच्चदद्याद्योवैत्वमत्सरात्
नित्यंयज्ञशतंतस्यसुनिष्पन्नंसुदक्षिणम् २
सत्येनोदयतेसूरोवातिवातस्तथैवच
नलंघयेत्समुद्रस्तुवेलांकूर्मोर्धरांतथा ३
सत्येनलोकास्तिष्ठंतिसर्वेचवसुधाधराः
सत्याद्भ्रष्टोथयःसत्वोप्यधोवासीभवेद्ध्रुवम् ४
सत्यवाचिरतोथस्तुसत्यकार्यरतःसदा
सशरीरेणस्वर्लोकमागत्याच्युततांब्रजेत् ५
सत्येनमुनयःसर्वेमांचगत्वास्थिरंगताः
सत्याद्युधिष्ठिरोराजासशरीरोदिवंगतः ६
सर्वशत्रुगणंजित्वालोकोधर्मेणपालितः
अकरोच्चमखंशुद्धंराजसूयंसुदुर्लभम् ७
चतुरशीतिसहस्राणिब्राह्मणानांचनित्यशः
भोजयेद्भुक्मपात्रेषुराजोपकरणेषुच ८

भोजयित्वोपकरणांस्तेभ्योदत्वाविसर्जयेत्
 यदभीष्टं द्विजातीनामतोन्यद्वापयेद्धनम् ६
 अद्रिरिद्रंततोज्ञात्वा द्विजव्यूहं परित्यजेत्
 तथैवस्नातकानांतुसहस्राणितुषोडश
 नित्यंसंभोजयेद्राजासत्येनैवविमत्सरः १०
 अतिष्ठंतगृहेपूर्वचिरंतस्यजिगीषया
 जितंतैनजगत्सर्वप्राणानुग्रहकारणात् ११
 सत्येनचासुरोराजाबलिरिंद्रोभविष्यति
 पातालस्थस्यतस्यैवभूयस्तिष्ठामिवेशमनि १२
 निरंतरंचतिष्ठामिस्वांतेपुण्यैककर्मणः
 यद्वापुरामयाबद्धोदैत्ययोनेर्विमोक्षणात् १३
 तलंचैवामरत्वं हिशक्रत्वंप्रदाम्यहम्
 हरिश्चंद्रो नृपस्सत्यात्सवाहनपरिच्छदः १४
 स्वशरीरेणशुद्धेनसत्यलोकेप्रतिष्ठितः
 राजानोबहवश्चान्येयेचसिद्धामहर्षयः १५
 ज्ञानिनोयतयश्चैवसर्वेसत्येऽच्युताभवन्
 तस्मात्सत्यरतोलोकेसंसारोद्धरणक्षमः १६
 तुलाधारोमहात्मावैसत्यवाक्येप्रतिष्ठितः
 लोकेतत्सदृशोनास्ति सत्यवाक्यस्यकारणात् १७
 अश्वमेधसहस्रेणसत्यंतुतुलयाधृतम्
 अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते १८
 सर्वसत्याद्भवेत्साध्यंसत्योहिदुरतिक्रमः
 सत्यवाक्येनसाधेनुर्बहुलास्वर्गगामिनी १९
 सर्वराष्ट्रंसमाधायपुनरावृत्तिदुर्लभा
 तथायंसर्वदासाक्षीमृषानास्तिकदाचन २०
 बह्वर्धमल्पमर्धचक्रयविक्रयणेषुधीः
 सत्यवाक्यंप्रशस्तंचविशेषात्साक्षिणोभवेत् २१
 साक्षिणः सत्यमुक्त्वाचअक्षयंस्वर्गमाययुः
 वावदूकः सभांप्राप्यसत्यंवदतिवाक्पतिः २२
 सयातिब्रह्मणोगेहंयज्ञैरन्यैश्चदुर्लभम्

सभायांयोवदेत्सत्यमश्वमेधफलंलभेत् २३
लोभाद्द्वेषान्मृषोक्त्वाचरौरवंनरकंब्रजेत्
सर्वसाक्षीतुलाधारोजनानांशूरएवच २४
विशेषाल्लोभसंत्यागान्नाकेनिर्जरतांब्रजेत्
कश्चिच्छूद्रोमहाभागोनलोभेवर्ततेक्वचित् २५
वृत्तिश्शाकेनदुःखेनतथाशिलोच्छतोभृशम्
जर्जरंवस्त्रयुग्मंचकरौपात्रेचसर्वदा २६
सदापिलाभविरहोनपरस्वंगृहीतवान्
तस्यजिज्ञासयैवाहंगृहीत्वावस्त्रयुग्मकम् २७
अवकोटेनदीतीरेस्थितस्संस्थाप्यसादरम्
सदृष्ट्वावस्त्रयुग्मंतन्नलोभेकुरतेमनः २८
इतरस्यपरिज्ञायतत्त्वांत्यास्वगृहंययौ
ततोविचिंतयित्वातुहदास्वल्पमितिद्विज २९
उदुंबरंहेमगर्भमयातत्रैवपातितम्
किंकरेचनदीतीरेविकोणेजनवर्जिते ३०
तस्ययातस्यदेशेतुदृष्टंतेनतदद्भुतम्
अलंविधानमेतत्तुकृत्रिमंचोपलक्ष्यते ३१
ग्रहणेवाधुनाचास्यअलोभंनष्टमेवमे
अस्यैवरक्षणेकष्टमहंकारपदंत्वदम् ३२
यतोलोभस्ततोलाभोलाभाल्लोभःप्रवर्तते
लोभग्रस्तस्यपुंसश्चशाश्वतोनिरयोभवेत् ३३
यदिनोविगुणंविचिंतयदावेश्मनितिष्ठति
तदामेदारपुत्राणामुन्मादोह्युपपद्यते ३४
उन्मादात्कामसंजातविकारान्मतिविभ्रमः
भ्रमान्मोहोप्यहंकारःक्रोधलोभावतःपरं ३५
एषांप्रचुरभावाच्चतपःक्षयंगमिष्यति
क्षीणेतपसिवर्ततेपंकाश्चित्तप्रमोहकाः ३६
तैश्चशृंखलयोगैश्चबद्धोनैवोद्धृतिंब्रजेत्
एतद्विमृश्यशूद्रोसौपरित्यज्यगृहंगतः ३७
स्वस्थादेवामुदातत्रसाधुसाध्वितिचाब्रुवन्

निर्गृथिरूपमादायतस्यांतिकगृहंतथा ३८
 गत्वाहंदैवसंवादमवदंभूतवर्तनम्
 ततोभ्यासप्रसंगाच्चजनानांचपरिप्लवात् ३९
 तस्ययोषातदागत्यपप्रच्छदैवकारणम्
 ततोहमवदंतस्ययद्वाचेतोगतंद्रुतम् ४०
 निभृतोथनिनादस्यकारणंकथितंमया
 हद्गतंपतिनातेद्यविधिनादत्तमज्ञवत् ४१
 परित्यक्तंमहाभागेपुनर्नास्तीहतेवसु
 यावज्जीवतिदौर्विध्यंतस्यभोक्तानसंशयः ४२
 गच्छमातर्गृहंशून्यमलब्धंतत्प्रपृच्छतम्
 श्रुत्वातद्वैशिवंसाचवचनंपत्युरंतिके ४३
 गत्वाप्रोवाचदुर्वृत्तंतच्छ्रुत्वाविस्मयंगतः
 सविचिंत्यतयासार्धमागतोसौममांतिकम् ४४
 निभृतंमामुवाचेदंक्षपणत्वंचकीर्तय
 क्षपणकउवाच-
 चाक्षुषंचिरसंशुद्धहेलयातृणवत्कथम् ४५
 त्वयात्यक्तंयतस्तातनास्तिभाग्यमकंटकम्
 ऐश्वर्यमतुलंशौर्यशीर्यतेभावुकंपुनः ४६
 स्वबंधूनामहद्दुःखमाजन्ममरणांतिकम्
 द्रक्ष्यसेचात्मनानित्यंमृतानांयागतिर्ध्रुवम् ४७
 तस्मात्तद्गृह्यतांतूर्णभुंक्ष्वभोग्यमकंटकम्
 ऐश्वर्यमतुलंशौर्यलोकानांविस्मयंवरम् ४८
 शूद्रउवाच-
 नमेवित्तेस्पृहाचास्तिधनंसंसारवागुरा
 तद्विधौपतितोमर्त्योऽनपुनर्मोक्षकंव्रजेत् ४९
 शृणुवित्तस्ययद्दोषमिहलोकेपरत्रच
 भयंचोराच्चज्ञातिभ्योराजभ्यस्तत्करादपि ५०
 सर्वेजिघांसवोमर्त्याःपशुमत्स्यविविष्किराः
 तथाधनवतांनित्यंकथमर्थास्सुखावहाः ५१
 प्राणस्यांतकरोह्यर्थस्साधकोदुरितस्यच

कालादीनांप्रियंगेहंनिदानंदुर्गतिःपरम् ५२

क्षपणकउवाच-

यस्यार्थास्तस्यमित्राणियस्यार्थास्तस्यबांधवाः

कुलंशीलंचपांडित्यंरूपंभोग्यंयशःसुखम् ५३

धनेनतुविहीनस्यपुत्रदारोज्जितस्यच

कथंमित्रंकथंधर्मदीनानांजन्मनःकथं ५४

सत्वादिऋतुकार्यंचपुष्करिण्युपकारकं

दानंनकस्यसोपानंनिःस्वस्यचनसिद्ध्यति ५५

व्रतकार्यस्यरक्षाचधर्मादिश्रवणंभृशम्

पितृयज्ञादितीर्थचनिर्वित्तस्यनसिद्ध्यति ५६

तथारोगप्रतीकारःपथ्यमौषधसंचयं

रक्षणंविग्रहश्चैवशत्रूणांविजयोध्रुवम् ५७

स्त्रीणांचजन्मनावार्तावसुयोगेनलभ्यते

भूतभव्यप्रवृत्तानांसुकृतंदुष्कृतंचयत् ५८

तस्माद्बहुधनंस्यतस्यभोग्यंयदृच्छया

स्वर्गवितरणादेवलप्स्यसेह्यचिरादितः ५९

शूद्रउवाच-

अकामाच्चव्रतंसर्वमक्रोधात्तीर्थसेवनम्

दयाजप्यसमाशुद्धंसंतोषोधनमेवच ६०

अहिंसापरमासिद्धिःशिलोच्छृत्तिरुत्तमा

शाकाहारःसुधातुल्यउपवासःपरंतप ६१

संतोषोमेमहाभोग्यंमहादानंवराटकम्

मातृवत्परदाराश्चपरद्रव्याणिलोष्ठवत् ६२

परदाराभुजंगाभाःसर्वयज्ञइदंमम

तस्मादेनंनगृह्णामिसत्यंसत्यंगुणाकर ६३

प्रक्षालनाद्धिपंकस्यदूरादस्पर्शनंवरं

इत्युक्तेतुनरश्रेष्ठपुष्पवर्षपपातह ६४

मूर्ध्निदेशेतनौतस्यसर्वदेवेरितंद्विज

देवदुंदुभयोनेदुर्नृत्यंत्यप्सरसांगणाः ६५

जगुर्गधर्वपतयोविमानंचापतद्विवः

ऊचुर्देवगणास्तत्रविमानमिदमारुह ६६
 सत्यलोकंसमासाद्यभुङ्क्वभोग्यमहेन्द्रवत्
 संख्यातेनापिवर्तेतभोग्यकालस्यधार्मिक ६७
 इत्युक्तेषुचदेवेषुशूद्रोवचनमब्रवीत्
 कथंनिर्ग्रथकस्यास्यज्ञानंचेष्टास्यभाषणम् ६८
 किंवाहरिहरौब्रह्माकिंवाशक्रोबृहस्पतिः
 किंवामच्छलनादेवसाक्षाद्धर्मइहागतः ६९
 इत्युक्तेक्षपणश्चासौस्मितोवचनमब्रवीत्
 विज्ञातुंचैववोधर्ममहंविष्णुरिहागतः ७०
 विमानेनदिवंगच्छसकुटुंबोमहामुने
 नत्प्रसादाच्चयुष्माकंसदैवनवयौवनम् ७१
 भविष्यतिमहाप्राज्ञभाग्यानंत्यंप्रलप्स्यथ
 दिव्याभरणसंयुक्तादिव्यवस्त्रोपशोभिताः ७२
 गतास्तेसहसानाकंसर्वैर्बधुजनैर्वृताः
 एवंद्विजवरश्रेष्ठलोभत्यागाद्ययुर्दिवम् ७३
 तुलाधारस्तथाधीमान्सत्यधर्मप्रतिष्ठितः
 येनजानातितद्वृत्तदेशांतरसमुद्भवम् ७४
 तुलाधारसमोनास्तिपुरलोकेप्रतिष्ठितः
 तस्मात्त्वमपिभूदेवसमंगत्वादिवंब्रज ७५
 यइदंशृणुयान्मर्त्यःसर्वधर्मप्रतिष्ठितः
 जन्मजन्मार्जितंपापंतत्क्षणात्तस्यनश्यति ७६
 सकृत्पठनमात्रेणसर्वयज्ञफलंलभेत्
 लोकानांपुरतोविप्रदेवानामर्च्यतांब्रजेत् ७७

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेशूद्रस्यालोभाख्यानं नामत्रिपंचाशत्तमो-

ऽध्यायः ५३

चतुःपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

श्रीभगवानुवाच

अद्रोहकस्यचारख्यातोमहिमालोकदुःसहः

एकतल्पगतांवामांक्षांत्वासर्वजितोभवत् १

ज्ञानिनामपिदुःसाध्यंमुनीनांब्रह्मचारिणां
 सुरासुरमनुष्याणांविषमंतत्समंगतः २
 स्वभावाद्धिषमंकामंजेतुकःपुरुषःक्षमः
 अद्रोहकमृतेविप्रसएवभवजित्पुमान् ३
 अहल्याहरणादेवसुरेशस्यभगांकता
 पुनर्देव्याःप्रसादाच्चसहस्राक्षेतिविश्रुतः ४
 विदितंसर्वलोकेचत्रैलोक्येसचराचरे
 द्विजउवाच-
 कथंचदेवदेवस्यअहल्याहरणंप्रभो ५
 भगांकत्वंचसंप्रापसहस्राक्षःसुराधिपः
 नगांकोपिभगांकत्वंसंप्राप्तस्सुराराट्कथम् ६
 दुःश्रुतंसुरवैकल्यंश्रोतुमिच्छामितत्वतः
 श्रीभगवानुवाच-
 पुरास्वांतोद्भवांकन्यांलोकेशश्चमहामनाः ७
 गौतमायददौधातालोकपालाग्रतोमुदा
 ततस्तुलोकपालानांमन्मथाविष्टचेतसाम् ८
 शचीपतेस्तुसंमोहोहृदिशल्यइवस्थितः
 लोकपालानतिक्रम्यसुवेषावरवर्णिनी ९
 द्विजायरत्नभूतैषादत्ताकिंवाकरोम्यहम्
 इतिसंचिंत्यतस्यास्तुवर्तमानेचयौवने १०
 पुनश्चमाययादृष्टंरूपंतस्यास्सुशोभनम्
 पुनश्चिन्तयमानोसौगौतमाध्यासनंगतः ११
 पश्चात्तुतस्यगमनाद्यद्वृत्तंतच्छृणुष्वमे
 एकदागौतमःस्नातुंगतोसौपुष्करंप्रति १२
 साध्वीचगृहशौचेचगृहवस्तुनितत्परा
 प्रवृत्तादेववास्तूनांबलिकर्तुंचतत्परा १३
 इंधनंवह्निकार्यंचनित्यकर्मानुसंचयम्
 एतस्मिन्नंतरेशक्रोमुनेस्तस्यमहात्मनः १४
 रूपमास्थायगात्रेणप्रविवेशोदजंमुदा
 पतिव्रतापतिंदृष्ट्वाश्रद्धयापरयासती १५

देवस्थानेचवस्तूनांसंचयंकर्तुमुद्यता
 ततस्तामब्रवीदार्तोमुनिवेषधरोहरिः १६
 प्रद्युम्नवशगोवामेदेहिमेचुंबनादिकम्
 एतस्मिन्नंतरेसाचत्रपायुक्ताब्रवीद्वचः १७
 देवकार्यादिकंत्यक्त्वावक्तुंनार्हसिमेप्रभो
 सर्वजानासिधर्मज्ञपुण्यानांनिश्चयंमुने १८
 अयमर्थोहिवेलायामधुनैवनयुज्यते
 ततस्तांचारुसर्वांगीदृष्ट्वामन्मथपीडितः १९
 अलंप्रियेनवक्तव्यंहृच्छयोमेप्रजायते
 कर्तव्यंचाप्यकर्तव्यंपत्युर्वचनसंमतम् २०
 करोतिसततंयाचसाचनारीपतिव्रता
 लंघयेद्याचतस्याज्ञांसुरतेचविशेषतः २१
 पुण्यंतस्याभवेन्नष्टुर्गतिंचाधिगच्छति
 साब्रवीद्देववस्तूनि सति देवार्थतोमुने २२
 नित्यकर्माणिचान्यानि किंवातेषुविपर्ययः
 सचोवाचसतीं तत्र देह्यालिगादिकंमम २३
 मनसाभयमुत्सृज्यमयादत्तानितानिच
 इत्युक्त्वातांपरिष्वज्यकृतस्तेनमनोरथः २४
 एतस्मिन्नंतरेविप्रमुनेर्हृद्यासकल्मषम्
 ततोध्यानंसमारभ्याजानाद्वृत्तंशचीपतेः २५
 तूर्णमेवद्वारदेशेगत्वाचसमुपस्थितः
 शक्रोमुनिंतुसंलक्ष्यचौतुदेहंविवेशह २६
 गच्छतःपृषदंशस्यपद्धतौप्रचचालह
 मुनिस्तत्रावदत्तंवैकस्त्वंमार्जाररूपधृत् २७
 भयात्तस्यमुनेरग्रेशक्रःप्रांजलिराश्रितः
 मघवंतपुरोदृष्ट्वाचुकोपमुनिपुंगवः २८
 यत्त्वयाचेदृशंकर्मभगार्थंछलसाहसम्
 कृतंतस्मात्तवांगेषुसहस्रभगमुत्तमम् २९
 भवत्वहतुपापिष्ठलिगंतेनिपतिष्यति
 गच्छमेपुरतोमूढसुरस्थानंदिवौकसः ३०

पश्यन्तिमुनिशार्दूलानराःसिद्धास्सहोरगाः
 एवमुक्त्वामुनिश्रेष्ठोरुदन्तीतांपतिव्रताम् ३१
 पप्रच्छकिमिदानींतेकर्मदारुणमागतम्
 इत्युक्तावेपमानासाभीतापतिमुवाचह ३२
 अज्ञानाद्यत्कृतंकर्मक्षंतुमर्हसिवैप्रभो
 मुनिरुवाच-
 परेणाभिगतासित्वममेध्यापापचारिणी ३३
 अस्थिचर्मसमाविष्टानिर्मासानखवर्जिता
 चिरंस्थास्यसिचैकापित्वांपश्यंतुजनाःस्त्रियः ३४
 दुःखितातमुवाचेदंशापस्यांतोविधीयताम्
 इत्युक्तेकरुणाविष्टोमन्युनापिपरिप्लुतः ३५
 जगादगौतमोवाक्यंरामोदाशरथिर्यदा
 वनमभ्यागतोविष्णुःसीतालक्ष्मणसंयुतः ३६
 दृष्ट्वात्वांदुःखितांशुष्कांनिर्देहांपथिसंस्थितां
 गदिष्यतिचवैरामोवसिष्ठस्याग्रतोहसन् ३७
 किमियंशुष्करूपाचप्रतिमास्थिमयीशवा
 नदृष्टंमेपुराब्रह्मन्रूपंलोकविपर्ययम् ३८
 ततोरामंमहाभागंविष्णुंमानुषविग्रहम्
 यद्वृत्तमासीत्पूर्वंतद्वसिष्ठःकथयिष्यति ३९
 वसिष्ठवचनंश्रुत्वारामोवक्ष्यतिधर्मवित्
 अस्यादोषोनचैवास्तिदोषोयंपाकशासने ४०
 एवमुक्तेतुरामेणत्यक्त्वारूपंजुगुप्सितं
 दिव्यंरूपंसमास्थायमद्गृहंचागमिष्यसि ४१
 शप्त्वातुगौतमस्तांहितपस्तमुंगतोवनम्
 ततोत्यंतंशुष्करूपातथैवपथिसंस्थिता ४२
 रामस्यवचनादेवगौतमंपुनरागता
 गौतमोपितयासार्द्धमद्यैवंदिवितिष्ठति ४३
 इंद्रोपित्रपयायुक्तःस्थितश्चांतर्जलेचिरम्
 स्थित्वाचांतर्जलेदेवीमस्तौदिंद्राक्षिसंज्ञिताम् ४४
 सुप्रसन्नाततोदेवीस्तोत्रेतेणपरितोषिता

गत्वोवाचततःसाचवरोस्मत्तोविगृह्यताम् ४५
 ततोदेवीमुवाचेदंशक्रःपरपुरंजयः
 त्वत्प्रसादाच्चमेदेविवैरूप्यंमुनिशापजम् ४६
 संत्यज्यदेवराज्यंचलब्ध्वाहंतुपुरायथा
 तमुवाचततोदेवीपापंतंमुनिशापजम् ४७
 हंतुब्रह्मादयोदेवाश्शक्तानाहंसुरेश्वर
 किंतुबुद्धिंसृजाम्यद्येनलोकैर्नलक्ष्यते ४८
 योनिमध्यगतंदृष्टिसहस्रंतेभविष्यति
 सहस्राक्षइतिख्यातस्सुरराज्यंकरिष्यसि ४९
 मेषांडंतवशिशनंचभविष्यतिचमद्वरात्
 इत्युक्त्वासाजगन्मातातत्रैवांतरधीयत ५०
 शक्रोदेववरैःपूज्योह्यद्यापिदिविवर्तते
 इंद्रस्यैतादृशीकामादवस्थाद्विजसत्तम ५१
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेअहल्याहरणं नामचतुष्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५४

पञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

श्रीभगवानुवाच-

अपरंचप्रवक्ष्यामिकामेनाधिष्ठितस्यच
 पुराभागीरथीतीरेद्विजःपरमहंसकः १
 उपदेष्टासहस्राणांद्विजानांशांतिदःपरः
 एकदंडधरःसाक्षात्कूर्मवद्धरणीस्थितः २
 एकाकिनःसतस्तस्यदेवागारेविनिष्कृते
 पत्युर्गृहात्परंगेहंगंतुंसायंसमुद्यता ३
 अकस्माद्युवतीनारीमिलितारूपधारिणी
 दृष्ट्वातांभगवान्विप्रोमन्मथस्यभयार्दितः ४
 अगारजठरेकृत्वासचैनांप्राक्षिपत्क्षपाम्
 अर्गलंसादृढंकृत्वादेवागारेसुशोभने ५
 कदाचिदपितंद्वारादागंतुंनददातिह
 एवंभूतःसमाधिस्थःक्षपांक्षिप्त्वाविलप्यसः ६
 चिंतयंस्तांवरारोहांद्वारिकिंवाकृतंमम

एवंसंचिंत्यतामाहद्वारदेहीहनःप्रिये ७
 पतिश्चवशगःकांतेदयितस्तेभविष्यति
 ततस्तंप्राहसाविप्रंवृद्धंकामप्रलालसम् ८
 अनन्वितागिरःस्तातवक्तुंत्वंनार्हसिप्रभो
 अथासौभगवान्प्राहप्रचुरंचास्तिमेवसु ९
 तवदास्यामिकल्याणिप्रस्फोटयकपाटिकाम्
 विप्रमाहपुनःसाचत्वंवैमेधर्मतःपिता १०
 मागच्छपुत्रिकांमांचपरयोषांचधार्मिक
 मनसाससमालोच्यसुषिरेणपथागृहान् ११
 बाहुनोद्धाटयतेनैवगंतुंचैवसमुद्यतः
 गच्छतश्चाद्धमररउत्तमांगंसुसंकटे १२
 प्रविष्टंनपुनश्चैतिपंचत्वमगमत्तदा
 उषःकालेसमायातारक्षिणोयेचकिंकराः १३
 अद्भुतंतंशवंदृष्ट्वातामुचुस्तेचविस्मिताः
 कथंचनिधनंत्वस्यसंभूतंब्रह्मसुंदरि १४
 कथयित्वातुतद्वृत्तमभीष्टंदेशमागता
 एवंकामस्यमहिमादुर्निवारोजनेषुच १५
 सर्वेषामपिजंतूनांसुरासुरनृणांभवेत्
 दृष्ट्वाऽमोघांवरारोहांसर्वलोकपितामहः १६
 च्युतबीजोभवत्तत्रलौहित्यसंभवस्मृतः
 पुनातिसकलान्लोकान्सर्वतीर्थमयोहिसः १७
 यमाश्रित्यनरोयातिब्रह्मलोककमनामयम्
 द्विजउवाच-
 कथंचब्रह्मणोमोहोह्यमोघाकावरांगना १८
 उद्धवंतीर्थराजस्यश्नोतुमिच्छामितत्त्वतः
 श्रीभगवानुवाच-
 मुनिर्देवैःसमाराध्यःपद्मयोनिसमप्रभः १९
 शंतुनश्चेतिविख्यातःपत्नीतस्यपतिव्रता
 अमोघेतिस्माख्यातारूपयौवनशालिनी २०
 अस्याश्चपतिमन्वेष्टुंयातोब्रह्माचतद्गृहम्

तस्मिन्कालेमुनिश्रेष्ठःपुष्पाद्यर्थवनंगतः २१
 सातंदृष्ट्वासुरश्रेष्ठमर्घ्यपाद्यादिकंददौ
 दूरेभिवादनंकृत्वासागृहंप्रविवेशह २२
 तांचदृष्ट्वानवद्यांगींघाताकामवशंगतः
 स्रष्टात्मानंसमाधायचिंतयत्तांपुरोगताम् २३
 बीजंपपातखट्वायांब्रह्मणःपरमात्मनः
 ततोब्रह्मागतस्त्रस्तस्त्वरयापरिपीडितः २४
 अथायातोमुनिर्गेहंशुक्रंपीठेददर्शह
 तमपृच्छद्वारोहांकश्चाप्यत्रागतःपुमान् २५
 तमुवाचततोऽमोघाब्रह्माह्यत्रागतःपते
 त्वामेवान्वेषितुंनाथमयादत्तोत्रपीठकः २६
 शुक्रस्यकारणंचात्रतपसाज्ञातुमर्हसि
 ततोध्यानात्परिज्ञातंतेनैवचद्विजन्मना २७
 ब्रह्मरेतःपरंसाध्वीपालयस्वममाज्ञया
 उत्पद्यतेसुतस्तेतुसर्वलोकैकपावनः २८
 आवयोःसर्वकल्याणंफलिष्यतिमनोगतम्
 ततःपतिव्रतातस्यआज्ञामागृह्यसंभवात् २९
 पपौरैतोमहाभागाब्रह्मणःपरमात्मनः
 आवर्तइवसंजज्ञेरौद्रगर्भइतिस्फुरन् ३०
 प्रसोढुंनैवशक्तासाशतनुंचाब्रवीत्ततः
 गर्भधारयितुंनाथनशक्नोम्यधुनाप्रभो ३१
 किंकिरिष्यामिधर्मज्ञप्राणोमेसंचलत्यपि
 आज्ञापयमहाभागगर्भत्यक्ष्यामियत्रच ३२
 पत्युराज्ञांसमादायमुक्तोगर्भोयुगंधरे
 पयस्तेजोमयंशुद्धंसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् ३३
 तन्मध्येपुरुषःशुद्धःकिरीटीनीलवाससा
 रत्नदाम्नाचविद्धांगोदुःप्रेक्ष्योज्योतिषांगणः ३४
 ततोदेवगणाःस्वर्गात्पुष्पवर्षमवाकिरन्
 प्रसूतःसर्वतीर्थेषुतीर्थराजइतिस्मृतः ३५
 ततोरामइतिख्यातःप्रजातोहंभृगोःकुले

क्षत्रियान्पितृहंतृस्तुससैन्यबलवाहनान् ३६
 हत्वायुद्धगतान्भीतान्पंकैःसर्वैर्युतोह्यहम्
 ब्रह्महत्यासमंघोरंमद्देहेसमुपस्थितम् ३७
 पंकयुक्तकुठारंमेक्षालितनैवशुद्ध्यति
 ततःखेचाभवद्वाणीराममद्वचनंकुरु ३८
 यत्रतीर्थेकुठारंतेनिर्मलंचभवेदिह
 तत्रतेसर्वपापानांजातानांचक्षयोभवेत् ३९
 जनानांतत्रसर्वेषांहितार्थतिष्ठमानद
 चपलंगच्छतीर्थानिसर्वाणिसुमहांतिच ४०
 तेषांमध्येमहातीर्थेषुःशुद्धोभवेद्यदि
 तंचजानीहितीर्थेषुमुक्तिदंपरिकीर्तितम् ४१
 तच्छ्रुत्वाजामदग्न्यस्तुतीर्थानिप्रययौतदा
 गंगांसरस्वतींशुभ्रांकावेरींसरयूंतथा ४२
 गोदावरींचयमुनांकद्रूंचवसुदांतथा
 अन्यांचपुण्यदांरम्यांगौरींपूर्वांस्थितांशुभाम् ४३
 गच्छतस्तस्यधीरस्यसदागतिसमस्यच
 क्षालितःसर्वतीर्थेषुनपुनर्निर्मलोभवत् ४४
 ततोगिरिगुहांदुर्गमिहारण्यंचपर्वतम्
 गिरिकूटंचदुर्लभ्यंययौतीर्थमसौहरिः ४५
 नचनिर्मलतामेतिकुठारस्तस्यतेनच
 विषादमगमत्तत्ररामःपरपुरंजयः ४६
 हाहेतिविविधंकृत्वाचोपविश्यधरातले
 प्रचिंतामगमद्वीरस्तमुवाचपुनस्तथा ४७
 पूर्वस्यांदिशिदेवेशतीर्थंचास्तिगुहोदरे
 तच्छ्रुत्वा नरशार्दूलोगत्वाकुंडंददर्शसः ४८
 प्रदक्षिणंजलावर्तंशुभ्रंपापहरंशुभम्
 तज्जलस्पर्शमात्रेणकुठारःशुद्धतांगतः ४९
 ततोरामोभिषेकंतुकृतवान्प्रमुदान्वितः
 शुद्धात्मनस्त्वपापस्यबुद्धिर्जाताप्रपाविनी ५०
 सरामःसुचिरंस्थित्वातीर्थराजंप्रसाद्यतम्

ततस्ततोऽचलात्प्राप्यपुरंवेगसमन्वितः ५१
 ख्यातंकृत्वाततश्चोर्व्यागतोसौलवणार्णवम्
 अयंतीर्थवरःसाक्षात्पितामहकृतोभुवि ५२
 सुखदःसर्वतःशुद्धोमुक्तिमार्गप्रदःकिल
 एवंकामप्रभावंचविद्धिदुर्वारदुःसहम् ५३
 कामाज्जातंवृषंपापंपुण्यंपुण्यप्रयोगतः
 सजातश्चैवलौहित्योविरंचेश्चैवचौरसः ५४
 शंतनोक्षेत्रसंजातस्त्वमोघागर्भसंभवः
 विरिञ्चिनाजितःकामःशांतनोरप्यमत्सरात् ५५
 तस्याःपतिव्रतात्वाञ्चतीर्थात्तीर्थवरोहिसः
 एवंयस्तुपठेन्नित्यंपुण्याख्यानमिदंशिवम् ५६
 शृणुयाद्दामुदापृथ्व्यांमुक्तिमार्गसगच्छति ५७

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचाख्यानेलौहित्योत्पत्तिर्नाम

पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ५५

षट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः

श्रीभगवानुवाच-

पुराशर्वःस्त्रियोदृष्ट्वायुवतीरूपशालिनीः
 गंधर्वकिन्नराणांचमनुष्याणांचसर्वतः १
 मंत्रेणताःसमाकृष्यत्वतिदूरेविहायसि
 तपोव्याजपरोदेवस्तासुसंगतमानसः २
 अतिरम्यांकुटींकृत्वाताभिःसहमहेश्वरः
 क्रीडांचकारसहसामनोभवपराभवः ३
 एतस्मिन्नंतरेगौर्याश्चित्तमुद्भ्रांततांगतम्
 अपश्यद्ध्यानयोगेनक्रीडंतंजगदीश्वरम् ४
 स्त्रीभिरंतर्गतंज्ञात्वारोषस्यवशगाभवत्
 ततःक्षेमंकरीरूपाभूत्वाचप्रविवेशसा ५
 व्योमैकांतेतिदूरेचकामदेवसमप्रभम्
 वामातिमध्यगंशुभ्रंपुरुषंपुरुषोत्तमम् ६
 स्त्रीभिःसहसमालिग्यप्रक्रीडंतंमुहुर्मुहुः

चुंबंतनिर्भरंदैवंहंररागप्रपीडितम् ७
 वृत्तंक्षेमंकरीदृष्ट्वानिपपाताग्रतस्तदा
 तासांकेशेषुचाकृष्यचकारचरणाहतिम् ८
 त्रपयापीडितश्शर्वःपराङ्मुखमवस्थितः
 केशेष्वाकृष्यरोषात्ताःपातयामासभूतले ९
 स्त्रियःसर्वाधरांप्राप्यसहसाविकृताननाः
 उमाशापप्रदग्धांगाम्लेच्छानांवशमागताः १०
 ताश्चांडालस्त्रियःख्याताअधवाधवसंयुताः
 अद्याप्युमाकृतंशापंसर्वास्ताश्चसमश्नुयुः ११
 अथोमाशतधारूपंकृत्वेशंसंगतातदा
 एवंप्रभावंजानीहिकामस्यसततंद्विज १२
 ततश्चिरात्तयासार्द्धगतःकैलासमंदिरं
 अतःक्षेमंकरींदृष्ट्वायेभिनंदंतिमानवाः १३
 तेषांवित्तर्द्धिविभवाभवंतीहपरत्रच
 कुंकुमारक्तसर्वांगिकुंदेन्दुधबलानने १४
 सर्वमंगलदेदेवि क्षेमंकरिनमोस्तुते
 योगिनीसाम्यंतेनैवसंमुखाविमुखापिवा १५
 दृष्ट्वातांनाभिवंदेद्यस्तस्ययुद्धेपराजयः
 राजगृहेषुविद्यायांनमस्काराञ्जयोभवेत् १६
 एवंकामस्यमाहात्म्यंभवोमोहवशंगतः
 अयंदेवासुराणांचक्षमयाप्रभुतांगतः १७
 अस्यैवसदृशोलोकेनभूतो न भविष्यति
 रामामङ्गस्थितारम्यांक्षमातल्पगतेनच १८
 त्यक्तवैवसाधितालोकास्सुरासुरसुदुर्लभाः
 एवंवैष्णवमुख्यश्चसुरासुरगणार्चितः १९
 योनोददातिभुक्त्यग्न्यंशेषंचस्वयमश्नुते
 एवमभ्यासधैर्येणदीर्घकालेसुखंगते २०
 प्राक्संगमात्स्वभार्यांचदृष्ट्वामांप्रददौमुदा
 द्वादशाब्दंप्रसंकल्प्यप्राग्भोगोमयिवेशितः २१
 तेनतस्यगृहेनित्यंतिष्ठामिगृहरक्षणात्

तथाधात्रीफलस्यापिसदास्वरसमीहते २२
 तस्मादुक्तोमयान्येषांवैष्णवानांचवैष्णवः
 पुरायेविप्रमेभक्तास्सुरामत्पथगामिनः २३
 तैरेवनकृतंयच्चतदनेनकृतंपरम्
 तस्माद्वैष्णवसर्वस्वनामरम्यंमयाकृतम् २४
 अस्यवेश्मनितिष्ठामिमुहूर्तनचलाम्यहम्
 अतोयेचैवमद्भक्तास्तेष्वहंसुलभोद्विज २५
 अस्माकंपदवीतेभ्योह्यद्यदधिस्वकारणम्
 आवयोर्विप्रसौजन्यंस्वप्रभोज्यादिकंसमम् २६
 सायुज्यंचसखित्वंचपश्यभूदेवनांतरम्
 ततोमूकादयःसर्वेस्वागताहरिमीश्वरम् २७
 गंतुकामादिवंपुण्यास्सदाराःसपरिच्छदाः
 येचतेषांगृहाभ्याशेष्यात्मनोगृहगोधिकाः २८
 नानाकीटादयोयेचतेषामनुययुःसुराः

व्यासउवाच-

एतस्मिन्नंतरेदेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः २९
 प्रचक्रुःपुष्पवर्षाणिसाधुसाध्वित्यनादयन्
 देवदुंदुभयोनेदुर्विमानेषुवनेषुच ३०
 समारुह्यरथंस्वंस्वंहरिवीथीपुरंययुः
 तदद्भुतंसमालोक्यविप्रोऽवोचञ्जनार्दनम् ३१
 उपदेशंचदेवेशब्रूहिमेमधुसूदन

श्रीभगवानुवाच-

गच्छस्वपितरौतातशोकविक्लवमानसौ ३२
 समाराध्यप्रयत्नेनमद्गृहंप्राप्स्यसेचिरात्
 पितृमातृसमादेवानतिष्ठंतिसुरालये ३३
 याभ्यांसुगर्हितंदेहंशिशुत्वेपालितंसदा
 अज्ञानदोषसहितंप्रपुष्टंचापिवर्धितम् ३४
 याभ्यांतयोस्समंनास्त्रैलोक्येसचराचरे
 ततोदेवगणास्सर्वेपंचभिस्तैर्मुदान्विताः ३५
 माधवंसंस्तुवंतश्चगतास्तेहरिमंदिरम्

खचितांचपुरींरम्यांविश्वकर्मविनिर्मिताम् ३६
 रत्नाढ्यामिष्टसंपूर्णांकल्पवृक्षादिभिर्युताम्
 शातकुम्भमयैर्गेहैस्सर्वरत्नैस्सकर्बुराम् ३७
 वज्रवैडूर्यसोपानांस्वर्णदीतोयसंयुताम्
 गीतवाद्यादिसंपूर्णांसर्वदुर्गसमाकुलाम् ३८
 कोकिलालापबहुलांसिद्धगंधर्वसेविताम्
 रूपाढ्यैःसुजनैःपूर्णांप्रियांतीमिवखेपुरीम् ३९
 ततःस्थित्वाच्युताःसर्वेसर्वलोकोर्ध्वतोभृशम्
 द्विजोपिपितरौगत्वासमाराध्यप्रयत्नतः ४०
 अचिरेणैवकालेनसकुटुंबोहरिययौ
 पंचारव्यानमिदंपुण्यंमयातेसमुदाहृतम् ४१
 यःपठेच्छृणुयाद्वापितस्यनास्तीहदुर्गतिः
 ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्नलिप्येतकदाचन ४२
 गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंलभतेनरः
 तत्फलंसमवाप्नोतिपंचारव्यानावगाहनात् ४३
 स्नानेनपुष्करेनित्यंभागीरथ्यांचसर्वदा
 यत्फलंतदवाप्नोतिसकृच्छ्रवणगोचरात् ४४
 दुःस्वप्ननाशयेत्क्षिप्रंतथारोग्यंप्रयच्छति
 लक्ष्म्यारोग्यकरंचैवतस्माच्छ्रोतव्यमेवहि ४५

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचारव्यानं नाम षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६

सप्तपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

द्विजाऊचुः-

कीर्तिर्धर्मोथलोकेषुसर्वाणिप्रवराणिच
 वदनोमुनिशार्दूलयदिनोस्तित्वनुग्रहः १

व्यासउवाच-

यस्यखातेवनेगावस्तृप्यंतिमासमेवच
 यद्वासप्तदिनात्पूतःसर्वदेवैःसपूजितः २
 पुष्करिण्याविशेषेणपूतायायज्ञकर्मणा
 यत्फलंजलदानेनसर्वमत्रास्यितच्छृणु ३

हायनेहायनेचैवकल्पंकल्पंविधीयते
 दानात्स्वर्गमवाप्नोति तोयदः सर्वदोभुवि ४
 मेघेवर्षतिखातेचजायंतेयेतुशीकराः
 तावद्वर्षसहस्राणिदिवमश्नातिमानवः ५
 तोयैरन्नादिपाकैश्चप्रसन्नोमानवोभवेत्
 प्राणानांचविनात्रैश्चधारणत्रैवजायते ६
 पितृणांतर्पणंशौचंरूपं वैगंध्यनाशनम्
 बीजंत्विहार्जितं सर्वसर्वतोयेप्रतिष्ठितम् ७
 वस्त्रस्यधावनंरुच्यंभाजनानांतथैवच
 तेनैवसर्वकार्यंचपानीयंमेध्यमेवच ८
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवापीकूपतटाककम्
 कारयेच्चबलैः सर्वैस्तथासर्वधनेनच ९
 ततोविनिर्जलेदेशोयोददातिजलाशयम्
 वासरेवासरेतस्यकल्पंस्वर्गंविनिर्दिशेत् १०
 त्रिविष्टपाच्च्युतोविप्रोवेदशास्त्रार्थपारगः
 लोकबंधुःसधर्मात्मातपस्तप्त्वादिवंब्रजेत् ११
 एवंजन्माष्टकंप्राप्यएकस्याक्षयमिष्यते
 क्षत्रियाणांकुलेजातःसार्वभौमोभवेन्नृपः १२
 विशोऽक्षयंधनंविद्याज्जन्मजन्मसुयत्प्रियम्
 शूद्रादयोन्त्यजाश्चान्ये लभंतेस्वर्गतिमुहुः १३
 चतुर्हस्तप्रमाणंतुकूपंखनतियःपुमान्
 परोपकारकंनित्यंकल्पंस्वर्गंतुहायने १४
 द्विगुणेद्विगुणंविद्याच्छतंचैवचतुर्गुणे
 विंशत्किष्कुप्रमाणांतुदद्यात्पुष्करिणींतुयः १५
 विष्णोर्धामलभेत्सोपिदिव्यभोगंतथैवच
 अनंतरंनृपोजातोधनीवागीश्वरोभवेत् १६
 एवंद्विस्त्रिंशत्तुर्वापिगुणतोभोग्यमिष्यते
 विस्तीर्णेप्रचुरंविद्धिसहस्रेणाच्युतोदिवः १७
 सहस्राद्द्विगुणेनैवसुरपूज्योभवेन्नरः
 जंतवस्तत्रयेसंतियावंतोजीवनंययुः १८

तत्संख्याकाजनास्तस्यकिंकराःपृष्टलग्नकाः
 भवंतिसततंगेहेपुरेजनपदेषुच १६
 विहायपितरंभोग्याधनेक्षीणेतथावनम्
 पक्षिणस्सूकरश्चैवमहिषीकरिणीतथा २०
 उपदेष्टाचकर्ताचषडेतेस्वर्गगामिनः
 दिव्यंचपक्षिणांचैवशतंस्वर्गविनिर्दिशेत् २१
 क्रोडोवर्षसहस्रंतुमहिष्ययुतहायनम्
 देवरूपंसमास्थायकरिणयालक्षमुच्यते २२
 कोट्येकमुपदेष्टुश्चकर्तुरक्षयमेवच
 पुराधनिसुतेनैवकृतःख्यातो जलाशयः २३
 अयुतधनव्ययेनैवप्राणेनैवबलेनच
 सर्वसत्वोपकारायशिवश्रद्धायुतेनच २४
 कालेनकियताचापिक्षीणवित्तोभवत्किल
 कश्चिदर्थीधनीतस्यमूल्यदानायचोद्यतः २५
 विमृश्यधनिनाचोक्तं व्याहारंशृणुताधुना
 दीनारस्यायुतंवातेदास्याम्यस्याश्चकारणात् २६
 लब्धंतेपुष्करिण्याश्चपुण्यंलाभात्प्रमन्यसे
 शक्त्यादत्त्वाथमूल्यंतांस्वीयांकर्तुंव्यवस्थितः २७
 एवमुक्तेसतंप्राहवासरेप्ययुतंपुनः
 फलंभवतिवैनित्यंपुण्यंपुण्यविदोविदुः २८
 एतस्मिन्निर्जलेदेशेशिवंखातंकृतंचमे
 स्नानपानादिकंकर्मसर्वेकुर्वन्त्यभीष्टतः २९
 तस्मान्मेप्ययुतार्थस्यनैत्यकंफलमिष्यते
 ततस्तस्याभवद्भास्यंतथैवचसभासदाम् ३०
 हियाचपीडितःसोपिवाक्यमेतदुवाचह
 सत्यमेतद्वचोस्माकंपरीक्षांकुरुधर्मतः ३१
 मत्सरात्सतुतंप्राहशृणुमेवचनंपितः
 दीनारायुतमेतत्तेदत्त्वाचानीयप्रस्तरम् ३२
 पातयिष्यामितेखातेयथायोगंप्रमञ्जतु
 उन्मञ्जतिचयत्कालेप्रस्तरःसंतरत्यपि ३३

क्षयंयास्यतिनोवित्तंनोचेन्मेधर्मतोहिसा
 बाढमुक्त्वायुतंतस्यगृहीत्वास्वगृहंगतः ३४
 साक्षिणामग्रतस्तेनप्रस्तरः पातितस्तथा
 पुष्करिण्यामहत्यांचदृष्टंनरसुरासुरैः ३५
 ततोधर्मतुलायांतुतुलितंधर्मसाक्षिणा
 दीनारायुतदानस्यपुष्करिण्याजलस्यतु ३६
 नसमंतुदिनैकंतुजलस्यधर्मतोभृशम्
 धनिनोमानसंदुःखंमोघार्थंचपरेहनि ३७
 शिलोच्चयोऽभवत्तीर्णोद्वीपवच्चजलोपरि
 ततः कोलाहलःशब्दोजनानांसमुपस्थितः ३८
 तच्छ्रुत्वाद्भुतवाक्यंचमुदातौचागतौततः
 दृष्ट्वाशैलंतथाभूतकृतंतेनायुतंतथा ३९
 ततःखाताधिपेनैवशैलंदूरेनिपातितम्
 पुण्यंखातस्यचोत्वातेप्रलुप्तस्यसुतेनहि ४०
 सोपिनाकंसमारुह्यजन्मजन्मसुनिर्वृतः
 गोत्रमातृगणानांचनृपाणांसुहदांतथा ४१
 सखीनांचोपकर्तृणांखातंखात्वाऽक्षयंफलम्
 तपस्विनामनाथानांब्राह्मणानांविशेषतः ४२
 खातंतुजनयित्वातुस्वर्गंचाक्षयमश्नुते
 तस्मात्खातादिकंविप्राःशक्तितोयःकरिष्यति ४३
 सर्वपापक्षयात्पुण्यंमोक्षंयायान्नसंशयः
 यद्दंश्रावयेल्लोकेधर्माख्यानंमहोत्कटम् ४४
 सर्वखातप्रदानस्यफलमश्नातिधार्मिकः
 ग्रहणेभास्करस्यैवभागीरथ्यांतटेवरे ४५
 गवांकोटिप्रदानस्यफलंश्रुत्वालभेन्नरः
 नचदारिद्रतामेतिनशोकंव्याधिसंचयम् ४६
 असंमानंमहद्दुःखमुभयोर्नाधिगच्छति

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेखातादिकीर्तनं नाम सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः

अष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

शाखिनामेव सर्वेषांफलं वक्ष्यामि यादृशम्
तच्छृणुध्वं महाभागारोपणे च पृथक् पृथक् १
यस्तुरोपयते तीरे पुण्यवृक्षान्समंततः
तस्य पुण्यफलं ज्ञातुं कथितुं नैव शक्यते २
अन्यत्रोपणं कृत्वा शाखिनां यत्फलं लभेत्
ततो जलसमीपे तु लक्षकोटिगुणं भवेत् ३
स्वयंपुष्करिणीतीरे त्वनंतं फलमश्नुते
तस्माच्छतगुणं ब्रूमः शाखिनां पुण्यकारिणाम् ४
अश्वत्थरोपणं कृत्वा जलाशयसमीपतः
यत्फलं लभते मर्त्यो न तत्क्रतुशतैरपि ५
पतंतियानि पत्राणि जले पर्वणि पर्वणि
तानि पिंडसमानीह पितृणामक्षयं ययुः ६
खादंति पतगास्तत्र फलानि कामतो ध्रुवम्
ब्रह्मभक्ष्यसमंतस्य पुण्यं भवति चाक्षयम् ७
अश्वत्थे नैव भक्ष्येणरोपणे नैव यत्फलम्
तद्वै क्रतुशतैर्नैव पुत्रैरेव शतैरपि ८
उष्णेच्छायां प्रगृह्णंति गावो देवद्विजातयः
कर्तुः पितृगणानां च स्वर्गो भवति चाक्षयः ९
कर्तुं स्वस्थस्य वै विघ्नमक्षयत्वात् न शक्यते
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन रोपयेद्वृक्षमाधवम् १०
एकं वृक्षं समारोप्य नरः स्वर्गान्नहीयते
तस्मादेव महावृक्षरोपयध्वं द्विजोत्तमाः ११
जलानां निकटे रम्ये रसानां क्रयविक्रये
मार्गे जलाशये वृक्षान् रोपयेद्यो महाशयः १२
अश्वत्थादीन् समारोप्य स्वर्गं याति मनोरमम्
अर्चयित्वा तु यत्पुण्यं प्रवक्ष्यामि द्विजातयः १३
स्नात्वा श्वत्थं स्पृशेद्यस्तु सर्वपापैः प्रमुच्यते
अस्नातो यः स्पृशेन्मर्त्यो लभते स्नानजं फलम् १४

दृष्ट्वाचनाशयेत्पापंस्पृष्ट्वालक्ष्मींप्रपद्यते
 प्रदक्षिणेभवेदायुःसदाश्वत्थनमोस्तुते १५
 चलदलायवृक्षायसदाविष्णुस्थितायच
 बोधिसत्त्वाययोग्यायसदाश्वत्थनमोस्तुते १६
 अश्वत्थायतुहव्यंतुपयोनैवेद्यमेवच
 पुष्पंधूपंदीपकंचदत्त्वास्वर्गान्नहीयते १७
 सपुत्रंचाक्षयंविद्धिधनवृद्धियशस्करम्
 विजयंमानदंभद्रमश्वत्थस्यप्रपूजनम् १८
 यज्ञपंचहुतंस्तोत्रंयन्त्रमंत्रादिकंचयत्
 सर्वकोटिगुणंप्रोक्तंमूलेचलदलस्यच १९
 यस्यमूलेस्थितोविष्णुर्मध्येतिष्ठतिशंकरः
 अग्रभागेस्थितोब्रह्माकस्तंजगतिनार्चयेत् २०
 सोमवारेत्वमायांचस्नानंयन्मौनिनाकृतम्
 दानस्यगोसहस्रस्यफलंचाश्वत्थवंदने २१
 सप्तप्रदक्षिणेनैवगवामयुतजंफलम्
 प्रचुराल्लक्षकोटिश्चतस्मात्कार्याहिसासदा २२
 यत्किंचिद्दीयतेतत्रफलमूलजलादिकम्
 सर्वतद्द्याक्षयफलंजन्मजन्मसुजायते २३
 अहोश्वत्थसमोनास्तिवृक्षरूपीहरिर्भुवि
 यथापूज्योद्विजोलोकेयथागावोयथामराः २४
 तथाश्वत्थवृक्षरूपीदेवःपूज्यतमःस्मृतः
 रोपणेरक्षणेस्पर्शेपूजाकर्मणिवैसदा २५
 ददातिवित्तंपुत्रांश्चस्वर्गमोक्षंपुनःक्रमात्
 किंचिच्छेदंतुयःकुर्यादश्वत्थस्यतनौनरः २६
 कल्पैकंनिरयंभुक्त्वाचांडालादौप्रजायते
 मूलच्छेदेनतस्यैवसचयात्यपुनर्भवम् २७
 पुरुषास्तस्यतिष्ठंतिरौरवेघोरदर्शनि
 अश्वत्थस्यैकवृक्षस्यरोपणेत्यफलंभवेत् २८
 तथैवचंपकेर्केचत्रयाणांरोपणेपिच
 अष्टौबिल्वस्यवृक्षाश्चन्यग्रोधाश्चैवसप्तच २९

निंबस्यदशवृक्षाश्चफलंचैषांसमंभवेत्
एकैकस्यफलंचोक्तंवृक्षाणारोपणेद्विजाः ३०
एवंबुध्वातुधर्मात्मायःकुर्यात्कृत्रिमंवनम्
कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ३१
नाकमेतिसचूतस्यसमारोप्यसहस्रकम्
ततोद्वित्रिगुणेनैवन्यूनेवाप्रचुरेपिवा ३२
भुंक्तेभुक्त्वापुनःकुर्यान्नृपोवाथसदीश्वरः
स्वर्गभोग्यंततोराज्यंकल्याणमंगलंशुभम् ३३
आरोग्यंशौर्यसंपन्नमारामादेवजायते
फलानियस्यखादंतिजंतवोथसहस्रशः ३४
आश्रिताविहगाःकीटाःपतगाःशलभादयः
छायाश्रिताश्चयेसत्वास्तत्संख्याताःपृथग्जनाः ३५
तस्यकिंकरतांयांतिशतशोदेवतार्चिताः
येचवृक्षामहासत्वास्सर्वेतेदेवरूपिणः ३६
तदर्चापितृवत्कार्याशुश्रूषांजलपिंडकम्
मर्त्यलोकेचतेपुत्रास्तस्यजन्मनिजन्मनि ३७
सुरूपाःसुविनीताश्चसदापुण्यक्रियाशुभाः
एवंगणेशतांयांतिजंतवश्चूतलग्नकाः ३८
धात्रीहरीतकीचान्येकटुतिक्ताम्लसंभवाः
सर्वेचारामतःशुद्धाःफलदाःशिवदाःसदा ३९
प्रासादायत्रसौवर्णाःसर्वरत्नविभूषिताः
सर्वाभरणसंयुक्ताविमानाश्चानिलोपमाः ४०
शातकुंभमयावृक्षाःसदैवसर्वदायिनः
सर्वर्तुसुखदाःसौम्यकन्यकाअप्सरस्समाः ४१
गीतनृत्यपराधीरास्तत्रतिष्ठंतिवृक्षदाः
पुष्करिणयोविशेषेणखातान्यन्यानियानिच ४२
शुद्धोपलांतरचितानद्यःपायसकर्मदाः
पुनर्दुग्धसफेनाश्चअन्नादिषड्रसान्विताः ४३
मर्त्यलोकेयथाभोग्यंपुनःस्वर्गेपुनर्भुवि
पुनरेवतदभ्यासात्खातमारामकंपुनः ४४

यथापुरयादिकंकृत्वास्वर्गमर्त्याधिपःपुमान्
 अशक्तस्तुप्रपांकृत्वापुष्करिण्याःफलंलभेत् ४५
 प्रपायालक्षणंचात्रसर्वपापहरंपरं
 सर्वभोगप्रदंशुद्धंस्वर्गापवर्गदंस्थिरं ४६
 लक्षणंचप्रवक्ष्यामिप्रपायाःकीर्तिवर्धनम्
 निर्जलेऽध्वनिपृक्तेचस्थानेकृत्वाचमंडपम् ४७
 बहुपान्थेसमायातेग्रीष्मवर्षाशरत्स्वपि
 अग्ररुकादिसौगंध्यंजलंपूगंसचंद्रकम् ४८
 आसनंचैवतांबूलंदत्वास्वर्गान्नहीयते
 एवंवर्षत्रयेणैवपुष्करिण्याःफलंलभेत् ४९
 स्वर्गाच्चैवाच्युतोमर्त्योदेवैरपिप्रपूज्यते
 मासमेकंतुयोदद्यात्प्रपांग्रीष्मेथनिर्जले ५०
 कल्पैकंतुवसेत्स्वर्गेस्वर्गाद्भ्रष्टोमहीयते
 प्रपादास्तत्रतिष्ठंतियत्रपुष्करिणीप्रदाः ५१
 नोचेद्धर्मघटोदेयःपुरयःपापक्षयायच
 एषधर्मघटोज्ञेयोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ५२
 तवप्रसादात्सफलाःममसंतुमनोरथाः
 स्वर्णमाषंचतुर्भागंदक्षिणार्थघटस्यच ५३
 एवंवर्षत्रयेणैवप्रपादानफलंलभेत्
 यःपठेच्छ्रावयेद्वापिपुष्करिण्यादिजंफलम् ५४
 साक्षात्पापाद्भवेन्मुक्तस्तत्प्रसादात्तुसद्गतिः
 जनेषुश्रावयेद्यस्तुपुरयाख्यानमिदंशुभम् ५५
 कल्पकोटिसहस्राणिसुरलोकेसतिष्ठति ५६
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुष्करिण्यादिधर्मकीर्तनंनामाष्टपंचाशत्तमो
 ऽध्यायः ५८

एकोनषष्टित्तमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

अतःपरंप्रवक्ष्यामिकीर्त्तिधर्मपरंशुभम्
 सेतुबंधफलंपुरयंब्रह्मणाभाषितंयथा १

कांतारेदुस्तरेपंकेपुरुशंकुसमाकुलं
आलिकृत्वाभवेत्पूतोदेवत्वंयातिमानवः २
वितस्तौतुलभेत्स्वर्गदिव्यंवर्षशतंसमम्
एवंसंख्याविधानेननरःस्वर्गान्नहीयते ३
कदाचित्पंकयोगाच्चस्वर्गाद्भुविजायते
तदाभट्टारकःश्रीमान्रोगशोकविवर्जितः ४
पंकादौसंक्रमांश्चैवकृत्वास्वर्गान्नहीयते
सर्वपापंक्षयंतस्यसंप्रयातिदिनेदिने ५
तथालिसंक्रमाणांचफलंतुल्यंप्रकीर्तितम्
धनप्राणाव्ययेनैवधीमताक्रियतेसदा ६
श्रूयतांयत्पुरावृत्तमाख्यानंवृद्धसंमतं
कश्चिद्धोरोमहाभीष्मेस्तेयकर्मणिचोद्यतः ७
कांतारेगोशिरःस्थाप्यक्रांत्वास्तेयंगतोह्यसौ
धनापहरणंकृत्वागृहस्थस्यचतेनहि ८
गतःस्वमंदिरंतत्रजनागच्छंतिवर्त्मनि
सर्वेषामेकपादस्यसुखंभवतिनिश्चितं ९
एकपादेहृदेदुर्गेतारकंगोशिरःपरम्
चांद्रायणंचतत्तस्यकांतारेसंस्थितंशिरः १०
ततश्चोरस्यनिधनेचित्रगुप्तप्रणीतके
धर्मस्यफलमात्रंतुएतस्यचनविद्यते ११
नदैवपैतृकंकार्यंतीर्थस्नानंद्विजार्चनं
दानंगुरुजनेमानंज्ञानंपरहितंशुभम् १२
मनसानकृतंतेनक्रिययाचकथंपुनः
कृतंसाहसिकंस्तेयंपरदाराभिमर्शनम् १३
भूतमिथ्यापवादंचसाधुनिंदापरंतथा
एवंशतसहस्रंतुतथागोहरणंकृतम् १४
तत्राहधर्मराजस्तुकालानलसमप्रभः
नयतैनंफलंशूरादुर्गतिंचापुनर्भवम् १५
एतस्मिन्नंतरेवोचच्चित्रगुप्तोनुकंपकः
अस्त्यस्यगोशिरःपुण्यंकिचिन्नाथक्षमाधुना १६

नृपोद्वादशवार्षिक्यं लभेत्पुण्योदयं चित्तौ
 तथा धर्मराजस्तंगच्छमर्त्यदुरात्मक १७
 अकंटकं च राज्यं च भुङ्क्वद्वादशवत्सरम्
 यद्धृतं गोशिरोमार्गे मुक्तस्तस्यैव कारणात् १८
 पुनरत्र समागम्य संगता चापुनर्भवम्
 ततः कृतांजलिर्देवमुवाच दुःखपीडितः १९
 धर्मराजानुकं पाचमय्येवं पापकारिणि
 कुरुनाथ त्वनाथे च जानामि प्रीतिपूर्वकम् २०
 धर्मराजस्तु तं चाह बाढमेवमितो ब्रज
 स्मरिष्यसि स्ववृत्तांतं मत्प्रसादात्सुदुःखितः २१
 एतस्मिन्नंतरे चैव मोचितः किं करेण हि
 तस्य जन्मा भवत्कौचदुर्विधे चातिवाणिके २२
 आजन्म विविधं दुःखं भुक्तं पूर्वविकर्मतः
 भुक्त्वा क्लेशं महांतं च एकविंशतिहायनम् २३
 तस्मिन् राष्ट्रे मृतो भूपः स्वकर्मपरिपीडितः
 एतस्मिन्नंतरेऽमात्यैः समालोक्य सुमंत्रिभिः २४
 अनेकपरिमर्शैस्तु पृथिव्यां भ्रमणं कृतम्
 तमावृण्वंश्च ते सद्यः सर्वेषां पुरतो दृढम् २५
 ततोराज्याभिषेकश्च कृतस्तैस्तु विमत्सरैः
 सच राज्यं च संश्रित्य धर्मराजवरेण च २६
 अकरोदालिकं कर्म शिलाबद्धं च मृगमयम्
 संक्रमंजलदुर्गे च तरणिं च तथापरे २७
 वापीकूपतटाकानि प्रपाराम महीरुहं
 कृतवान्वि विधं यज्ञदानपुण्यमतः परम् २८
 स्मरंश्च पूर्वकर्माणि सर्वपापक्षयाय वै
 कृतं बहुविधं धर्मव्रतानि विविधानि च २९
 सुराणां ब्राह्मणानां च गुरुणां चैव तर्पणात्
 पापात्पूतो ययौ गेहं धर्मराजस्य धीमतः ३०
 सयानस्थं ततो दृष्ट्वा क्रोधरक्तेक्षणो भवत्
 सच तं प्रांजलिं प्राह भोधर्मकुरुतारणम् ३१

चित्रगुप्तो ब्रवीद्वाक्यंधर्मराजसमीपतः
 कर्मणामनसापूतो विष्णुलोकं सगच्छतु ३२
 सतच्छ्रुत्वा पुनश्चाह तस्य विज्ञायकारणम्
 स्मितः प्रीत्या प्रसन्नात्मा गच्छ गच्छाच्युतालयम् ३३
 विमानं सुरलोकाच्च स्वागतं वर्णकर्बुरम्
 समारुह्य गतः स्वर्गं पुनरावृत्तिदुर्लभम् ३४
 तस्मात्किष्कुप्रमाणं हि दत्तं येनालिकं पुरा
 सतुराज्यान्वयं स्वर्गमहातं चानुगच्छति ३५
 तथैव गोप्रचारं तु दत्त्वा स्वर्गान्नहीयते
 यागतिर्गोप्रदस्यैव ध्रुवं तस्य भविष्यति ३६
 व्यामैकं गोप्रचारं तु मुक्तं येन सुधीमता
 तस्य स्वर्गभवेदिष्टं किमन्यैः पुरुभाषितैः ३७
 गोप्रचारं यथा शक्तियो वै त्यजति हेतुना
 दिनेदिने ब्रह्मभोज्यं पुण्यं तस्य शताधिकम् ३८
 तस्माद्गवां प्रचारं तु मुक्त्वा स्वर्गान्नहीयते
 यश्छिनत्ति द्रुमं पुण्यं गोप्रचारं छिनत्यपि ३९
 तस्यैकविंशपुरुषाः पच्यन्ते रौरवेषु च
 गोचारघ्नं ग्रामगोपः शक्तो ज्ञात्वा तु दण्डयेत् ४०
 छेत्तारंधर्मवृक्षाणां विशेषाद्गोप्रचारघ्नम्
 तस्य दंडे सुखं तस्य तस्मात्तदंडयेत्तु सः ४१
 प्रासादं कुरुते यस्तु विष्णुलिगस्य मानवः
 त्रिकांडं पंचकांडं च सुशोभं सुघटान्वितम् ४२
 इतोऽधिकं तु यो दद्यान्मृन्मयं वा दृषन्मयम्
 वसुवृत्तिं सुपूर्णं च सुरम्यं दिव्यभूतलम् ४३
 प्रतिष्ठाकर्मसंपन्नं किङ्करादिभिरावृतम्
 सुलिगमिष्टदेवस्य विष्णोरेव विशेषतः ४४
 कृत्वा च विष्णुसायुज्यं समाप्नोति नरोत्तमः
 तथैव प्रतिमां कृत्वा हरेरन्यतरस्य च ४५
 कृत्वा देवकुलं रम्यं यत्फलं लभते नरः
 नतन्मखसहस्रैस्तु दानैर्भुवि व्रतादिभिः ४६

कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच
 प्रासादेरत्नसंयुक्तेसंपूर्णद्रव्यसंकुले ४७
 सवसेत्कामगेयानेसर्वलोकमनोहरे
 स्वर्गाच्च्युतोभवेद्राजासार्वभौमोगुणैर्वशी ४८
 शिवलिगेतुप्रासादंकारयित्वास्वशक्तितः
 यदुक्तंविष्णुलिगेतुतज्ज्ञेयंशिववेश्मनि ४९
 भुंक्तेभोगंमहाभागोमनःशर्मकरंपरम्
 रामाभिरामसंपूर्णसर्वतःसुखदंदिवि ५०
 उर्व्यामक्षयभोग्यानिनृपोवाथमहाधनी
 हरस्यप्रतिमांयश्चकृत्वादेवगृहेनरः ५१
 सुलिगांवासुरूपांवाकल्पकोटिवसेद्विवि
 स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्राजाधनीपूज्यतमोपिवा ५२
 देवीलिगेषुसर्वेषुकृत्वादेवगृहंनरः
 सुरत्वंप्राप्नुयाल्लोकेदेव्यास्सर्वसुखोद्भवे ५३
 भृशमच्युततामेतिसुखमेतिनिरामयम्
 रत्नसंसृष्टप्रासादेमणिकर्बुरभूतले ५४
 रामायुतप्रसंभोग्येदेवीसंसृष्टनिर्भये
 नृत्यगीतपरेरम्येसर्वेन्द्रियमनोरमे ५५
 रत्नमर्दलतालाढ्येसर्वदास्त्रीजनेरिते
 निर्मलेसुखदेरम्येरत्नानांसुशुभेगृहे ५६
 तथैवप्रतिमायाश्चदेव्याःप्रासादमुत्तमम्
 नियुतंकल्पकोटीनांस्वर्लोकमेतिमानवः ५७
 स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्भूपोदेवीभक्तिपरायणः
 एवंचजन्मसाहस्रंस्मरएवभवेद्भुवि ५८
 प्रासादंगाणपत्यंचदेव्यावाप्रीतिमान्नरः
 कृत्वासुरगणानांचपूजितोदिविजायते ५९
 तथैवराजतामेतिभोग्यान्देवीपुरेतथा
 अविघ्नंसर्वकार्येषुसदैवगणपोयथा ६०
 आज्ञानस्वल्लितातस्यसुरासुरनरेषुच
 तथैवसौरप्रासादेफलमेतिनरोत्तमः ६१

अरोगीसुप्रसन्नात्माकामदेवसमप्रभः
 वरदःसर्वलोकेषुयथाब्रध्नस्तथाहिसः ६२
 सुरस्यप्रतिमायांचगृहंकृत्वाशिलामयम्
 कल्पकोटिशतंभुक्त्वास्वर्गमुर्वीश्वरोभवेत् ६३
 विष्ण्वादिसर्वदेवानामर्चनंयत्पृथक्पृथक्
 प्रत्येकंसंप्रवक्ष्यामिनराणांहितहेतवे ६४
 घृतप्रदीपंयोदद्यात्मासमेकमहर्निशम्
 दिव्यंवर्षायुतंस्वर्गेपूजितोदेवसत्तमैः ६५
 घृतस्नानंतथालिगेयःकुर्याद्भुविमानवः
 कल्पकोटिसहस्राणिमासैकेलभतेनरः ६६
 तिलतैलप्रदीपस्यतथान्यस्यार्द्धकंफलम्
 मासैकंजलदानस्यफलेनेश्वरतांब्रजेत् ६७
 धूपदानेनगंधर्वचंदनेद्विगुणंभवेत्
 मृगमदागरुसत्वस्यदानेबहुफलंभवेत् ६८
 मालापुष्पप्रदानेनरःस्यात्त्रिदेशेश्वरः
 शीतेतूलपटींदत्त्वासर्वदुःखात्प्रमुच्यते ६९
 जन्मजन्मसुलभ्येतउष्णेचशीतलांपटीम्
 दत्त्वाचनैवसीदेतशक्त्यावस्त्रंददातियः ७०
 चतुर्हस्तप्रमाणंचवर्ष्मवेष्टंसुशोभनम्
 पिधानंचरणानांचदत्त्वास्वर्गान्नहीयते ७१
 शक्त्यास्वर्णप्रदानेनस्वर्गेपूज्योभवेन्नरः
 दशयोजनविस्तीर्णमंडपेरूपभाग्भवेत् ७२
 सुवर्णरत्नसंयुक्तंदत्त्वादशगुणंलभेत्
 वज्रवैडूर्यगारुत्ममाणिक्यादीननर्घतः ७३
 दत्त्वालिगेविधानाञ्चब्राह्मणेवायशस्विनि
 शतयोजनविस्तीर्णमंडलेधिपतिर्भवेत् ७४
 तथैवभुविजातोपिसर्वलोकप्रंजनः
 सुरभिद्रव्यदानेनवावदूकश्चसुंदरः ७५
 रक्तामृतसुकंठश्चपूगदानान्नरोभवेत्
 वरदासीप्रदानेनरःकल्पंवसेद्विवि ७६

वरदासीप्रदानेनउर्व्याजातोधनेश्वरः
 तथैवभृत्यदानेनबहुभृत्योभवेद्विवि ७७
 धरायामक्षयात्रृद्धिर्जन्मजन्मसुजायते
 सर्वतूर्यप्रदानेनगुणवान्लोकसंमतः ७८
 नृत्यगीतादिशास्त्रेणगंधर्वाणांपतिर्भवेत्
 दासीदासयुतःस्वर्गेधनैःस्त्रीभिवरैर्युतः ७९
 तथैवगोप्रदानेनतावत्कालंवसेद्विवि
 लिगेदुग्धप्रदानाच्चनरःकल्पंवसेद्विवि ८०
 दध्नास्त्रानेनद्विगुणंघृतेनतुशताधिकम्
 अन्नंषड्रससंयुक्तंदत्त्वाक्षितिपतिर्भवेत् ८१
 तथैवपायसंदत्त्वामुनीनांप्रवरोभुवि
 हविष्यान्नमुदादत्त्वावेदशास्त्रार्थपारगः ८२
 निरामिषप्रदानाच्चब्रह्मचारीव्रतीभवेत्
 मधुदानाच्चसौभाग्यंगुडेनलवणेनच ८३
 शर्करादिभिर्लावण्यंसर्वलोकेषुगीयते
 देवानांशंभुलिगानामर्चाकृत्वाविधानतः ८४
 अनुक्रमेणस्वर्गादौलोकानांसपतिर्भवेत्
 लोकानांचहितार्थायदेवास्तिष्ठतिसंमुखाः ८५
 सकृत्प्रदक्षिणांकृत्वाशंभुलिगेषुपंडितः
 दिव्यंवर्षशतंपूर्णस्वर्गमेतिनरोत्तमः ८६
 एवमेवक्रमेणैव नमस्कारैःस्वयंभुवः
 लोकवंद्योव्रजेत्स्वर्गतस्मान्नित्यंसमाचरेत् ८७
 लिगरूपस्यदेवस्ययोधनंहरतेनरः
 सचरौरवमासाद्यहरणात्कीटतां व्रजेत् ८८
 दातुःपूजांचलिवार्थेहरेश्चाप्याददातियः
 कुलकोटिसहस्रेणनरकान्ननिवर्तते ८९
 जलपुष्पादिदीपार्थेवसुचान्यद्गृहीतवान्
 पश्चान्नदीयतेलोभादक्षयंनरकंव्रजेत् ९०
 दासींहत्वातुलिगस्यनरकान्ननिवर्तते
 कामार्तोमातरंगच्छेन्नगच्छेच्छिवचेटिकाम् ९१

शिवदासींततोगत्वाशिवस्वहरणे तथा
 भक्षणादन्नपानानान्नरोदुर्गतिमाप्नुयात् ६२
 अतोदेवलविप्रोयोनरकान्ननिवर्तते
 तस्माद्देश्याजनानांचदौष्ट्यमेवहितंभवेत् ६३
 अतस्तुगणिकांस्पृष्ट्वानरःस्नानाद्विशुध्यति
 मलिनांदुर्गतिंयातिबहुपुरुषसंश्रयात् ६४
 वेश्यातपस्विनीयाचदेवार्चनरतासदा
 पतिव्रतपराशुद्धास्वर्गचाक्षयमश्नुते ६५
 गणिकांमातृवद्यस्तुसदासन्नांप्रपश्यति
 देववत्सुरलोकेषुनिखिलंभोगमश्नुते ६६
 सुरासुरनराणांचवंदनीयोयथाहरिः
 तथार्होयंसर्वलोकेसर्वभूतैकपावनः ६७
 देवदासःसदायस्तुदेवकृत्येषुलोलुपः
 सचगच्छतिलोकेशोदेवलोकेमहीयते ६८
 एतेषामेवलिगानिकारयित्वाचमंडपम्
 शक्त्यायंलभतेनाकंकालस्यनिश्चयंशृणु ६९
 हायनैकंतृणेनैवशरकांडेनतच्छतम्
 अयुतंत्वन्यकाष्ठेनलक्ष्वादिरदारुणा १००
 कोटिकोटिचपाषाणैःसुदृढैर्यत्नसंयुतैः
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमंडपंकारयेद्बुधः १०१
 यावत्कालं वसेत्स्वर्गेनरोमंडपकारकः
 तावत्कालंचहरणेनरोदुर्गतिमाप्नुयात् १०२
 जनानानिचयेरम्येवस्तूनांक्रयविक्रये
 आश्रयेचाध्वगानांचनदीनदसमागमे १०३
 देवानामंडपंकृत्वायत्फलंलभतेनरः
 तत्फलंसमवाप्नोतिद्विगुणंविप्रमंदिरे १०४
 अनाथस्यचदीनस्यश्रोत्रियस्यविशेषतः
 कारयित्वागृहंरम्यंनरःस्वर्गान्नहीयते १०५
 यद्दंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम्
 अक्षयंलभतेस्वर्गप्रासादादेःफलंलभेत् १०६

धनिनांचेश्वराणांचतथापुण्यवतांपुनः
 पाठयित्वापठित्वातुनरःस्वर्गान्नहीयते १०७
 देवानांदासदासीनांसदादेवालयेषुच
 पठेद्यस्तुसदाविप्रोमोक्षमार्गसगच्छति १०८
 नृपाणामीश्वराणांचधनिनांगुणिनांपुरः
 पठित्वामोक्षमाप्नोतिश्रवणात्तत्फलंलभेत् १०९
 द्विजाऊचुः-

सामान्येकःपरःपुण्योमर्त्यलोकेद्विजोत्तम
 सुलभोमर्त्यपूज्यस्तुमुनीनांचतपस्विनाम् ११०
 चातुर्वर्ग्याश्रमाणांचपापपुण्यवतानृणाम्
 गुणागुणवतांचैववर्णावर्णवतांतथा १११
 व्यासउवाच-

सर्वेषामेवभूतानारुद्राक्षेणयुतोवरः
 दर्शनाद्यस्यलोकानांपापराशिःप्रलीयते ११२
 स्पर्शनाद्विवमश्नातिधाराणाद्रौद्रतांब्रजेत्
 शिरस्युरसिबाहौचरुद्राक्षंधारयेत्तुयः ११३
 सचेशानसमोलोकेमखेसर्वत्रगोचरः
 यत्रतिष्ठत्यसौविप्रस्सदेशःपुण्यवान्भवेत् ११४
 तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वानरःपूयेतकल्मषात्
 यज्जप्यंतर्पणंदानंस्नानमर्चाप्रदक्षिणम् ११५
 यत्किंचित्कुरुतेपुण्यंनिखिलंतदन्तकम्
 तीर्थानांचमहतीर्थरुद्राक्षस्यफलंद्विजाः ११६
 अस्यैवधारणाद्देहीपापात्पूतोऽतिपुण्यभाक्
 गृहीत्वाचाक्षमालांचब्रह्मग्रंथियुतांशिवाम् ११७
 यज्जपंचकृतंदानंस्तोत्रंमंत्रंसुरार्चनम्
 सर्वचाक्षयतामेतिपापंचक्षयमाव्रजेत् ११८
 मालायालक्षणांब्रूमःश्रूयतांद्विजसत्तमाः
 तस्यास्तुलक्षणांज्ञात्वाशैवमार्गंप्रलप्स्यथ ११९
 निर्योनिकीटविद्धंचभग्नलिगंयथाक्रमम्
 अन्योन्यंबीजलग्नंचमालायांपरिवर्जयेत् १२०

स्वयंचग्रथितायाचश्लथान्योन्यप्रसज्जिता
 शूद्रादिग्रथिताऽशुद्धादूरात्तांपरिवर्जयेत् १२१
 मध्यमालग्रकंबीजंजपव्यंचयथाक्रमम्
 हस्तसंभ्रमणेनैवमेवामर्शपुनःपुनः १२२
 संख्यातंयज्ञपेन्मंत्रमसंख्यातंचनिष्फलम्
 सर्वेषामेवदेवानांजपेन्मंत्रंस्वमालया १२३
 प्रयतःसकलेतीर्थेकोटिकोटिगुणंभवेत्
 शुद्धायामेवभूम्यांतुमेध्यकेवृक्षमूलके १२४
 गोष्ठेचतुष्पथागारेविष्णोर्मंत्रंशिवस्यच
 गणपतेश्चसूरस्यलिगेनंतफलंलभेत् १२५
 शून्यागारेशवस्याग्रेश्मशानेचचतुष्पथे
 देवीमंत्रंजपेद्यस्तुसद्यस्सिध्यतिसाधकः १२६
 यावच्चावैदिकंमंत्रंपौराणंचागमोद्भवम्
 सर्वरुद्राक्षमालायामीप्सितेष्टार्थदायकम् १२७
 रुद्राक्षस्रवजंशुद्धंजलंशिरसिधारयेत्
 सर्वस्मात्कल्मषात्पूतःपुण्यंभवतिचाक्षयम् १२८
 रुद्राक्षस्यचप्रत्येकंबीजंप्रत्येकनिर्जरं
 धारयेद्यस्तनौमर्त्यःसुराणांसत्तमोभवेत् १२९
 द्विजाऊचुः-
 रुद्राक्षस्तुकुतोजातःकुतोवामेध्यतांगतः
 किमर्थंस्थावरोभूमौकेनैवचप्रचारितः १३०
 व्यासउवाच-
 पुराकृतयुगेविप्रास्त्रिपुरोनामदानवः
 सुराणांचवधंकृत्वाअंतरिक्षपुरेहिसः १३१
 प्रणाशेसर्वलोकानांस्थिरोब्रह्मवरेणच
 शुश्रावशंकरोभीमंदेवैरीशोनिवेदितम् १३२
 ततोऽजगवमासज्यबाणमंतकसन्निभम्
 धृत्वातंचजघानाथदृष्टंदिव्येनचक्षुषा १३३
 सपपातमहीपृष्ठेमहोल्केवच्युतोदिवः
 घटनव्याकुलाद्भुद्रात्पतिताःस्वेदबिंदवः १३४

तत्राश्रुबिंदुतोजातोमहारुद्राक्षकःक्षितौ
 अस्यैवचफलंजीवानजानंत्यतिगुह्यतः १३५
 ततःकैलासशिखरेदेवदेवंमहेश्वरम्
 प्रणम्यशिरसाभूमौस्कंदोवचनमब्रवीत् १३६
 रुद्राक्षस्यफलंनाथज्ञातुमिच्छामितत्त्वतः
 जप्येथधारणेचैवदर्शनेस्पर्शनेपिवा १३७
 ईश्वरउवाच-

लक्षतुदर्शनात्पुण्यंकोटिवैस्पर्शनेनच
 दशकोटिफलंपुण्यंधारणाल्लभतेनरः १३८
 लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच
 जप्त्वास्यलभतेपुण्यंनात्रकार्याविचारणा १३९
 उच्छिष्टोवाविकर्मस्थोयुक्तोवासर्वपातकैः
 मुच्यतेसर्वपापेभ्योरुद्राक्षधारणेनवै १४०
 कंठेरुद्राक्षमादायश्चापदोम्रियतेयदि
 सोपिरुद्रत्वमाप्नोतिकिंपुनर्मानुषादयः १४१
 ध्यानधारणहीनोपिरुद्राक्षंयदिधारयेत्
 सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् १४२
 कार्तिकेयउवाच-

एकवक्त्रंद्वित्रिचतुःपंचषड्वक्त्रमेवच
 सप्ताष्टनववक्त्रंचदशैकादशवक्त्रकम् १४३
 रुद्राक्षंद्वादशास्यंचत्रयोदशमुखंतथा
 चतुर्दशास्यसंयुक्तंस्वयमुक्तंचशंकरम् १४४
 तेषांचतन्मुखानांचदेवताःकाश्चतद्वद
 गुणोवाकीदृशस्तेषांदोषोवाजगदीश्वर १४५
 यदिमेनुग्रहोवास्तिकथयस्वयथार्थतः
 ईश्वरउवाच-

एकवक्त्रःशिवःसान्नाद्ब्रह्महत्यांव्यपोहति १४६
 तस्मात्तुधारयेद्देहेसर्वपापक्षयायच
 शिवलोकंसगच्छेच्चशिवेनसहमोदते १४७
 महतापुण्ययोगेनहरानुग्रहकारणात्

एकवक्त्रं लभेन्मर्त्यो कैलासं च षडानन १४८
 देवदेवो द्विवक्त्रं च यस्तु धारयते नरः
 सर्वपापक्षयं याति यद्गुह्यं गोवधादिकम् १४९
 स्वर्गं चाक्षयमाप्नोति द्विवक्त्रधारणात्ततः
 त्रिवक्त्रमनलस्साक्षाद्यस्य देहे प्रतिष्ठति १५०
 तस्य जन्मार्जितं पापं दहत्यग्निरिवेधनम्
 स्त्रीहत्या ब्रह्महत्याभ्यां बहूनां चैव हत्यया १५१
 यत्पापं लभते मर्त्यः सर्वं नश्यति तत्क्षणात्
 यत्फलं वह्निपूजायामग्निकार्ये घृताहुतौ १५२
 तत्फलं लभते धीरः स्वर्गं चानंतमश्नुते
 त्रिवक्त्रं धारयेद्यस्तु स च ब्रह्मसमो भुवि १५३
 निचितं दुष्कृतं सर्वदहे जन्मनि जन्मनि
 नचोदरे भवेद्रोगो न चैवापटुतां व्रजेत् १५४
 पराजयं न लभते नाग्निना दह्यते गृहम्
 एतान्यन्यानि सर्वाणि वज्रादेश्च निवारणम् १५५
 नाशुभं विद्यते किञ्चित्त्रिवक्त्रस्य तु धारणात्
 चतुर्वक्त्रः स्वयं ब्रह्मायस्य देहे प्रतिष्ठति १५६
 स भवेत्सर्वशास्त्रज्ञो द्विजो वेदविदां वरः
 सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञः स्मार्तः पौराणिको भवेत् १५७
 यत्पापं न रहत्यायां बहुसत्त्वेषु वेश्मसु
 तत्सर्वदहते शीघ्रं चतुर्वक्त्रस्य धारणात् १५८
 महेशस्तुष्यते नित्यं भूतानामधिपो भवेत्
 सद्योजातस्तथेशानस्तत्पुरुषोऽघोर एव च १५९
 वामदेव इमे देवा वक्त्रैः पंचभिराश्रिताः
 अतः सर्वत्र भूयिष्ठाः पंचवक्त्रो धरातले १६०
 रुद्रस्यात्मजरूपो यंतस्मात्तं धारयेद्बुधः
 कल्पकोटि सहस्राणिकल्पकोटि शतानि च १६१
 तावत्कालं शिवस्याग्रे पूजनीयः सुरासुरैः
 सार्वभौमो भवेद्भूमौ शर्वतेजाः शिवा लये १६२
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पंचवक्त्रं तु धारयेत्

षड्वक्त्रंकार्तिकेयंतुधारयन्दक्षिणेभुजे १६३
 ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः
 स्कंदस्यसदृशः शूरः कल्पांतेसमुपस्थिते १६४
 नात्रपराजयंचैतिगुणानामाकरोभुवि
 कुमारत्वमवाप्नोति यथागौरीशनंदनः १६५
 ब्राह्मणोभूपूज्यश्चक्षत्रियोलभतेजयम्
 वैश्याः शूद्रादयोवर्णाः सदैश्वर्यप्रपूरिताः
 तस्यैववरदागौरीमातेवसुलभाभवेत् १६६
 ततोभुजबलादेवविश्वतेजाभवेन्नरः
 वाग्मीधीरस्सभायांचनृपवेशमनिसंसदि १६७
 नचकातरतामेतिनैवभंगोभवेद्ध्रुवम् १६८
 एतान्यन्यानि सर्वाणि षड्वक्त्रस्यैवधारणात्
 सप्तवक्त्रोमहासेनस्त्वनंतोनामनागराट् १६९
 अस्यप्रत्येकवक्त्रे तु प्रतिनागाव्यवस्थिताः
 अनंतः कर्कटश्चैवपुंडरीकोथतक्षकः १७०
 विषोल्बणश्चकारीषः शंखचूडश्चसप्तमः
 एतेनागामहावीर्याः सप्तवक्त्रेव्यवस्थिताः १७१
 अस्यधारणमात्रे तु विषंनक्रमतेतनौ
 हरश्चपरमप्रीतोभवेन्नागेश्वरेयथा १७२
 प्रीत्यास्यासर्वपापानि क्षयंयांतिदिनेदिने
 ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयादिगुरुतल्पजम् १७३
 यत्पापंलभतेमर्त्यः सर्वं नश्यति तत्क्षणात्
 देवस्यसदृशंभोज्यत्रैलोक्येनिश्चितंलभेत् १७४
 अष्टवक्त्रोमहासेनः साक्षाद्देवोविनायकः
 अस्यैवधारणादेवयत्पुरयंतच्छृणुष्वमे १७५
 जन्मजन्मनमूर्खः स्यान्नातुरोनचनष्टधीः
 अविघ्नंसर्वकार्येषु तस्यैवसततंभवेत् १७६
 नैपुण्यंलिपिकार्येषु महाकार्येषुकौशलम्
 सर्वारंभादिकार्येषु क्षमंतस्यदिनेदिने १७७
 अर्धकूटंतुलाकूटंसर्वकूटंतथैवच

शिशनोदरकरेणैवसंस्पृशेद्वागुरुस्त्रियम् १७८
 एवमादीनिसर्वाणिहन्तिपापानिसर्वथा
 अक्षयंत्रिदिवंभुक्त्वामुक्तोयातिपरांगतिम् १७९
 गुणान्येतानिसर्वाणिअष्टवक्त्रस्यधारणात्
 नवास्यंभैरवंप्रोक्तंधारयेद्यस्तुबाहुतः १८०
 कपिलंमुक्तिदंधृत्वाममतुल्यबलोभवेत्
 लक्षकोटिसहस्राणिब्रह्महत्याःकरोतियः १८१
 ताःसर्वादहतेशीघ्रंनववक्त्रस्यधारणात्
 सुरलोकेसदादेवैःपूजितोमघवान्यथा १८२
 हरवद्वरवेशमस्थोगणेशोनात्रसंशयः
 पन्नगाश्चविनश्यन्तिदशवक्त्रस्यधारणात् १८३
 वक्त्रेचैकादशेवत्सरुद्राश्चैकादशस्मृताः
 शिखायांधारयेन्नित्यंतस्यपुण्यफलंशृणु १८४
 अश्वमेधसहस्राणियज्ञकोटिशतानिच
 गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् १८५
 तत्फलंशीघ्रमाप्नोतिवक्त्रैकादशधारणात्
 हरस्यसदृशोलोकेपुनर्जन्मनविद्यते १८६
 रुद्राक्षंद्वादशास्यंयःकंठदेशेतुधारयेत्
 आदित्यस्तुष्यतेनित्यंद्वादशास्येव्यवस्थितः १८७
 गोमेधंनरमेधंचकृत्वायत्फलमश्नुते
 तत्फलंशीघ्रमाप्नोतिवज्रादेश्चनिवारणम् १८८
 नैववह्नेर्भयंचैवनचव्याधिःप्रवर्तते
 अर्थलाभंसुखंभुक्तैश्वरोनदरिद्रता १८९
 हस्त्यश्चनरमार्जारमूषकाञ्छशकांस्तथा
 व्यालदंष्ट्रिसृगालादीन्हत्वाव्याघातयत्यपि १९०
 मुच्यतेनात्रसंदेहोवक्त्रद्वादशधारणात्
 वक्त्रत्रयोदशोरुद्रोरुद्राक्षःप्राप्यतेयदि १९१
 शंतमःसतुविज्ञेयःसर्वकामफलप्रदः
 सुधारसायनंचैवधातुवादश्चपादुका १९२
 सिध्यंतितस्यवैसर्वेभाग्ययुक्तस्यषण्मुख

मातृपितृस्वसृभ्रातृगुरून्वाथनिहत्यच १६३
 मुच्यतेसर्वपापेभ्योत्रयोदशास्यधारणात्
 अक्षयंलभतेस्वर्गयथादेवोमहेश्वरः १६४
 चतुर्दशमुखं वत्सरुद्राक्षयंदिधारयेत्
 सततंमूर्ध्निबाहौवाशक्तिपिंडंशिवस्यच १६५
 किंपुनर्बहुनोक्तेनवर्णितेनपुनःपुनः
 पूज्यतेसततंदेवैःप्राप्यतेपुण्यगौरवात् १६६
 कार्तिकेयउवाच-

भगवन्श्रोतुमिच्छामिवक्त्रेवक्त्रेयथाविधि
 न्यसनंकेनमंत्रेणधारणंवाकथं वद १६७
 ईश्वरउवाच-

शृणुषणमुखतत्त्वेनवक्त्रेवक्त्रेयथाविधि
 अमंत्रोच्चारणादेवगुणाह्येतेप्रकीर्तिताः १६८
 यःपुनर्मंत्रसंयुक्तंधारयेद्भुविमानवः
 गुणास्तस्यमहत्त्वंचकथितुंनैवशक्यते १६९
 इदानींमंत्रादिश्यंते ॐ रुद्रएकवक्त्रस्य
 ॐ खंद्विवक्त्रस्य ॐ वुंत्रिवक्त्रस्य
 ॐ हींचतुर्वक्त्रस्य ॐ हांपंचवक्त्रस्य
 ॐ ह्रूंषड्वक्त्रस्य ॐ हःसप्तवक्त्रस्य
 ॐ कंअष्टवक्त्रस्य ॐ जूंनववक्त्रस्य
 ॐ क्षंदशवक्त्रस्य ॐ श्रींएकादशवक्त्रस्य
 ॐ हींद्वादशवक्त्रस्य ॐ क्षौंत्रयोदशवक्त्रस्य
 ॐ त्रांचतुर्दशवक्त्रस्य

एवंमंत्रायथाक्रमंन्यस्तव्याः

शिरस्युरसिमालांचगृहीत्वायोव्रजेन्नरः
 पदेपदेश्वमेधस्यफलमाप्नोतिनान्यथा २००
 सर्वेषामपिवक्त्राणांधारणेमत्समोभवेत्
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरुद्राक्षंपुत्रधारय २०१
 धारयित्वातुरुद्राक्षंम्रियतेयःक्षितौनरः
 सयातिमत्पुरंरम्यंसर्वदेवैःप्रपूजितः २०२

मरुदेशेपुरावत्सवाणिज्यायकिलस्थले
 गच्छन्वणिकसुतस्तातरोप्रेताप्रपीडितः २०३
 नरीनर्तिततःप्रेताद्विजेनपरमैक्षिच
 कात्वंनृत्यसिदीनासिसंवृताजीर्णवाससा २०४
 अथसाचद्विजंप्राहदेवदूतान्मयाश्रुतम्
 अस्यचारुनरस्यैववज्रपातेनसांप्रतम् २०५
 निश्चितंनिधनंविप्रमद्भर्तातुभविष्यति
 एतस्मिन्नंतरेनाकाद्वज्रंतस्यशिरोपरि २०६
 अपतत्सपपातोर्व्यारुद्राक्षस्यार्धखंडके
 ततोममपुरात्पुत्रविमानंचापतद्द्रुतम् २०७
 समारुह्यततःश्रीमांस्तत्रतिष्ठतिसंचिरम्
 ममांशकंसमासाद्यईश्वरःकौधनीभवेत् २०८
 एवरुद्राक्षखंडेचमृतस्यसुगतिःसुत
 ज्ञानेनधारिणःपुंसःफलंवक्तुंनशक्नुमः २०९
 सशैवोवाभवेच्छाक्तोगाणपत्योथसौरकः
 योदधातिमृतोमालामेकरुद्राक्षकंतुवा २१०
 यःपठेत्पाठयेद्वापिश्रावयेच्छृणुतेपिवा
 सर्वपापात्प्रमुक्तात्मासुखंस्वर्गलभेत्क्रमात् २११
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरुद्राक्षमाहात्म्यं नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ५६

षष्टितमोऽध्यायः

स्कंदउवाच-

अपरस्यापिपृच्छामिफलस्यपूततांतरोः
 सर्वलोकहितार्थायवदनोजगदीश्वर १

ईश्वरउवाच-

धात्रीफलंपरंपूतंसर्वलोकेषुविश्रुतम्
 यस्यरोपान्नरोनारीमुच्यतेजन्मबंधनात् २
 पावनंवासुदेवस्यफलंप्रीतिकरंशुभम्
 अस्यभक्षणमात्रेणमुच्यतेसर्वकल्मषात् ३
 भक्षणोचभवेदायुःपानेवैधर्मसंचयः

अलक्ष्मीनाशनंस्नानेसर्वैश्वर्यमवाप्नुयात् ४
 यस्मिन्गृहेमहासेनधात्रीतिष्ठतिसर्वदा
 तस्मिन्गृहेनगच्छंतिप्रेतादैतेयराक्षसाः ५
 नगंगानगयाचैवनकाशीनचपुष्करम्
 एकैवहिनृणांधात्रीसंप्राप्तेहरिवासरे ६
 एकादश्यांपक्षयुगेधात्रीस्नानं करोति यः
 सर्वपापक्षयंयांतिविष्णुलोकेमहीयते ७
 धात्रीफलंसदासेव्यंभक्षणेस्नानएवच
 नियतंपारणेविष्णोःस्नानमात्रेहरेर्दिने ८
 संयतेपारणेचैवधात्र्येकस्पर्शनेनरः
 भुक्त्वातुलंघयेद्यस्तुएकादश्यांसितासिते ९
 एकेनैवोपवासेनकृतेनतुषडानन
 सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः १०
 अक्षयंलभतेस्वर्गंविष्णुसायुज्यमाव्रजेत्
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनधात्रीव्रतंसमाचर ११
 धात्रीद्रवेणसततंयस्यकेशाःसुरंजिताः
 नपिबेत्सपुनर्मातुःस्तनंकश्चित्पुषडानन १२
 धात्रीदर्शनसंस्पर्शान्नाम्रउच्चारणेपिवा
 वरदःसंमुखोविष्णुःसंतुष्टोभवतिप्रियः १३
 धात्रीफलंचयत्रास्तेतत्रतिष्ठतिकेशवः
 तत्रब्रह्मास्थिरापघातस्मात्तांतुगृहेन्यसेत् १४
 अलक्ष्मीर्नश्यतेतत्रयत्रधात्रीप्रतिष्ठति
 संतुष्टास्सर्वदेवाश्चनत्यजंतिक्षणमुदा १५
 धात्रीफलेननैवेद्यंयोददातिमहाधनम्
 तस्यतुष्टोभवेद्विष्णुर्नान्यैःक्रतुशतैरपि १६
 स्नात्वाधात्रीद्रवेणैवपूजयेद्यस्तुमाधवम्
 सोभीष्टफलमाप्नोति यद्द्वामनसिवर्तते १७
 तथैवलक्षणंस्मृत्वापूजयित्वाफलेनतु
 सुवर्णशतसाहस्रंफलमेतिनरोत्तमः १८
 यागतिर्ज्ञानिनांस्कंदमुनीनांयोगसेविनाम्

गतिंतांसमवाप्रोतिधात्रीसेवारतोनरः १६
 तीर्थसेवाभिगमनेब्रतैश्चविविधैस्तथा
 सागतिर्लभ्यतेपुंसांधात्रीफलसुसेवया २०
 प्रीतिश्चसर्वदेवानांदेवीनांनोगणस्यच
 संमुखावरदास्नानेधात्रीफलनिषेवणे २१
 ग्रहादुष्टाश्चयेकेचिदुग्राश्चदैत्यराक्षसाः
 सर्वेनदुष्टतांयांतिधात्रीफलसुसेवनात् २२
 सर्वयज्ञेषुकार्येषुशस्तंचामलकीफलम्
 सर्वदेवस्यपूजायांवर्जयित्त्वारविंसुत २३
 तस्माद्रविदिनेतातसप्तम्यांचविशेषतः
 धात्रीफलानिसततंदूरतःपरिवर्जयेत् २४
 यस्तुस्नातितथाशनातिधात्रींचरविवासरे
 आयुर्वित्तंकलत्रंचसर्वतस्यविनश्यति २५
 संक्रान्तौचभृगोवरिषष्ठ्यांप्रतिपिदिध्रुवम्
 नवम्यांचाप्यमायांचधात्रींदूरात्परित्यजेत् २६
 नासिकाकर्णतुंडेषुमृतस्यचिकुरेषुवा
 तिष्ठेद्धात्रीफलंयस्यसयातिविष्णुमंदिरम् २७
 धात्रीसंपर्कमात्रेणमृतोयात्यच्युताललयम्
 सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गयातिरथेनतु २८
 धात्रीद्रवंनरोलिप्त्वायस्तुस्नानंसमाचरेत्
 पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिधार्मिकः २९
 अस्यदर्शनमात्रेणयेवैपापिष्ठजंतवः
 सर्वेतेप्रपलायंतेग्रहादुष्टाश्चदारुणाः ३०
 पुरैकःपुल्कसःस्कंदमृगयार्थवनंगतः
 मृगपक्षिगणान्हत्वातृषयापरिपीडितः ३१
 क्षुधयामलकीवृक्षंपुरःपीनफलान्वितम्
 दृष्ट्वासंरुह्यसहसाचखादफलमुत्तमम् ३२
 ततोदैवात्सवृक्षाग्रान्निपपातमहीतले
 वेदनागाढसंविद्धःपंचत्वमगमत्तदा ३३
 ततःप्रेतगणाःसर्वैरक्षोभूतगणास्तथा

तनुवोढुमुदासर्वेयेवैशमनसेवकाः ३४
 नशक्नुवंतिचांडालंमृतद्रष्टुमहाबलाः
 अन्योन्यंविग्रहस्तेषाममायमितिभाषताम् ३५
 ग्रहीतुंचापिनेतुंचनशक्तास्तेपरस्परम्
 ततस्तेतुसमालोक्यगतामुनिगणान्प्रति ३६
 प्रेताऊचुः-
 किमर्थमुनयोधीराश्चांडालंपापकारिणम्
 प्रेक्षितुंनवयंशक्तानचापियमसेवकाः ३७
 म्रियंतेपातितायेचस्थिरैर्युद्धपराङ्मुखाः
 साहसैःपातिताभीतावज्राग्निकाष्ठपीडिताः ३८
 सिंहव्याघ्रहतामर्त्याव्याघ्रैर्वाजलजंतुभिः
 जलस्थलस्थिताःप्रेताःवृक्षपर्वतपातिताः ३९
 पशुपक्षिहतायेचकारागारेगरेमृताः
 आत्मघातमृतायेचश्राद्धादिकर्मवर्जिताः ४०
 गूढकर्ममृताधूर्तागुरुविप्रनृपद्विषः
 पाषंडाःकौलिकाःक्रूरागरदाःकूटसाक्षिणः ४१
 आशौचान्नस्यभोक्तारःप्रेतभोग्यानसंशयः
 ममायमितिभाषंतोनेतुंतंचनशक्नुमः ४२
 आदित्यइवदुष्प्रेक्ष्यःकिंवाकस्यप्रभावतः
 मुनयऊचुः-
 अनेनभक्षितंप्रेताःपक्वंचामलकीफलम् ४३
 तत्संगंयांतितस्यैवफलानिप्रचुराणिच
 तेनैवकारणेनायंदुष्प्रेक्ष्योभवतांध्रुवम् ४४
 वृक्षाग्रपतितस्याथप्राणःस्नेहान्नचत्यजेत्
 नायंचारेणसूर्यस्यनचान्येपापकारिणः ४५
 धात्रीभक्षणमात्रेणपापात्पूतोव्रजेदिवम्
 प्रेताऊचुः-
 पृच्छामोवोह्यविज्ञानान्नवयंनिंदकाःक्वचित् ४६
 विष्णुलोकाद्विमानंतुयावन्नैवात्रगच्छति
 उच्यतांमुनिशार्दूलावोद्भुतंमनसिस्थितम् ४७

यावद्विजानघोषंतिवेदमंत्रादिकल्पितम्
 घोष्यंतेयत्रवेदाश्चमंत्राणिविविधानिच ४८
 पुराणस्मृतयोयत्रक्षणंस्थातुंनशक्नुमः
 यज्ञहोमजपस्थानदेवतार्चनकर्मणाम् ४९
 पुरतोवैनतिष्ठामस्तस्माद्द्वृत्तंसमुच्यताम्
 किंवैकृत्वाप्रेतयोनिंलभंतेहिनराद्विजाः ५०
 श्रोतुमिच्छामहेसम्यक्कथं वै विकृतं वपुः
 द्विजाऊचुः-
 शीतवातातपक्लेशैः क्षुत्पिपासाविशेषकैः ५१
 अन्यैरपिचदुःखैर्येपीडिताः कूटसाक्षिणः
 वधबंधप्रमीताश्चप्रेतास्तेनिरयंगताः ५२
 छिद्रान्वेषपरायेचद्विजानांकर्मघातिनः
 तथैवचगुरुणांचतेप्रेताश्चापुनर्भवाः ५३
 दीयमानेद्विजाग्रचेतुदातारंप्रतिविध्यति
 चिरंप्रेतत्वमाश्रित्यनरकान्ननिवर्तते ५४
 परस्यवाऽत्मनोवागांकृत्वापीडनवाहने
 नपालयंतियेमूढास्तेप्रेताः कर्मजाभुवि ५५
 हीनप्रतिज्ञाश्चासत्यास्तथाभग्नव्रतानराः
 नलिनीदलभुक्ताश्चतेप्रेताः कर्मजाभुवि ५६
 विक्रीणन्तिसुतांशुद्धांस्त्रियंसाध्वीमकंटकाम्
 पितृव्यमातुलादेश्चतेप्रेताः कर्मजाभुवि ५७
 एतेचान्येचबहवःप्रेताजाताः स्वकर्मभिः
 प्रेताऊचुः-
 नभवंतिकथंप्रेताः कर्मणाकेनवाद्विजाः ५८
 हितायवदनस्तूर्णसर्वलोकहितंपरम्
 द्विजाऊचुः-
 येनचैवकृतंस्नानंजलेतीर्थस्यधीमता ५९
 नमस्कृतंपरंलिगंनप्रेतोजायतेनरः
 एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यांचविशेषतः ६०
 पूजयित्वाहरिमर्त्याःप्रेतत्वंनव्रजंतिवै

वेदान्तरप्रसूतैश्चस्तोत्रमंत्रादिभिस्तथा ६१
 देवानांपूजनेरक्तानवैप्रेताभवन्ति ते
 श्रुत्वापौराणिकंवाक्यं दिव्यं च धर्मसंहितम् ६२
 पाठयित्वापठित्वाचपिशाचत्वं न गच्छति
 ब्रतैश्च विविधैः पूताः पद्माक्षधारणैस्तथा ६३
 जप्त्वापद्माक्षमालायां प्रेतत्वं नैव गच्छति
 धात्रीफलद्रवैः स्नात्वा नित्यं तद्भक्षणैरताः ६४
 तेन विष्णुं सुसंपूज्य न गच्छन्ति पिशाचताम्
 प्रेता ऊचुः -
 सतां संदर्शनात्पुण्यमिति पौराणिकाविदुः ६५
 तस्माद्बोद्धे दर्शनं जातं हितं नः कर्तुमर्हथ
 प्रेतभावाद्यथामुक्तिः सर्वेषां नो भविष्यति ६६
 ब्रतोपदेशकं धीरायुष्माकं शरणागताः
 ततो दयालवः सर्वे तानूचुर्द्विजसत्तमाः ६७
 धात्रीणां भक्षणं शीघ्रं कुर्वतां मुक्तिहेतवे
 प्रेता ऊचुः
 धात्रीणां दर्शने विप्रावयं स्थातुं न शक्नुमः ६८
 कथं तेषां फलानां च शक्ता वै भक्षणैर्धुना
 द्विजा ऊचुः -
 अस्माकं वचनेनात्र धात्रीणां भक्षणं शिवम् ६९
 फलिष्यति परं लोकं तस्माद्भूतं समर्हथ
 अथ तेभ्यो वरं लब्ध्वा धात्रीवृक्षं पिशाचकैः ७०
 समारुह्य फलं प्राप्य भक्षितं लीलया तदा
 ततो देवा लयात्तूर्णरथं पीनसुशोभनम् ७१
 आगतं तं समारुह्य सचांडालपिशाचकाः
 गतास्ते त्रिदिवं पुत्रव्रतैर्यज्ञैः सुदुर्लभम् ७२
 स्कंद उवाच -
 धात्रीभक्षणमात्रेण पुण्यं लब्ध्वा दिवंगताः
 तद्भक्षणैः कथं स्वर्गं न गच्छन्ति नरादयः ७३
 ईश्वर उवाच -

पूर्वतैज्ञानलोपाच्चनजानंतिहिताहितम्
 उच्छिष्टंश्चभिरुत्स्पृष्टंश्लेष्ममूत्रंशकृत्तुवा ७४
 मत्वाचमोहिताःश्रेष्ठंप्रेतादंतिसदैवहि
 शकृच्छौचजलंवातंबलिसूकरकुक्कुटैः ७५
 मृतकेसूतकेजप्यंनत्यक्तंयेनकेनचित्
 तस्यान्नंचजलंप्रेताःखादंतितुसदैवहि ७६
 दुर्दातागृहिणीयस्यशुचिसंयमवर्जिता
 गुरुनिःसारितादुष्टासंतिप्रेताश्चतत्रवै ७७
 अपुङ्गवाःकुलैर्जात्याबलोत्साहविवर्जिताः
 बधिराश्चकृशादीनाःपिशाचाःकर्मजातयः ७८
 क्षणंचमंगलंनस्तिदुःखैर्देहयुताभृशम्
 तेनैवविकृताकाराःसर्वभोगविवर्जिताः ७९
 नग्नकारोगसंतप्तामृतारूक्षामलीमसाः
 एतेचान्येचदुःखार्ताःसदैवप्रेतजातयः ८०
 तेनकर्मविपाकेनजायंतेकाममीदृशाः
 पितृमातृगुरूणांचदेवनिंदापराश्चये ८१
 पाषंडाःकौलिकाःपापास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि
 गलपाशैर्जलैःशस्त्रैर्गरलैरात्मघातकाः ८२
 इहलोकेचतेप्रेताश्चांडालादिषुसंभवाः
 अंत्यजाःपतिताश्चैवपापोगमृताश्चये ८३
 अंत्यजैर्घातितायुद्धेतेप्रेतानिश्चिताभुवि
 महापातकसंयुक्ताविवाहेचबहिष्कृताः ८४
 शौर्यात्साहसिकायेचतेप्रेताःकर्मजाभुवि
 राजद्रोहकरायेचपितृणांद्रोहचिंतकाः ८५
 ध्यानाध्ययनहीनाश्चव्रतैर्देवार्चनादिभिः
 अमंत्राःस्नानहीनाश्चगुरुस्त्रीगमनेरताः ८६
 तथैवचांत्यजस्त्रीषुदुर्गतासुचसंगताः
 मृताःक्रूरोपवासेनम्लेच्छदेशस्थितामृताः ८७
 म्लेच्छभाषायुताशुद्धास्तथाम्लेच्छोपजीविनः
 अनुवर्तितियेम्लेच्छान्स्त्रीधनैरुपजीवकाः ८८

स्त्रियोयैश्चनरद्दयंतेतेप्रेतानात्रसंशयः
 क्षुधासंतप्तदेहंतुश्रांतंविप्रंगृहागतम् ८६
 गुणपुण्यातिथित्यक्त्वापिशाचत्वंब्रजंतिते
 विक्रीणंतिचवैगाश्चम्लेच्छेषुचगवाशिषु ९०
 प्रेतलोकेसुखंस्थित्वातेचयांत्यपुनर्भवम्
 अशौचाभ्यंतरेयेचजाताश्चपशवोमृताः ९१
 चिरंप्रेताःपिशाचाश्चमृताजाताःपुनःपुनः
 जातकर्ममुखैश्चैवसंस्कारैर्येविविर्जिताः ९२
 एकैकस्मिश्चसंस्कारेप्रेतत्वंपरिहीयते
 स्नानसंध्यासुरार्चाभिर्वेदयज्ञव्रताक्षरैः ९३
 आजन्मवर्जिताःपापास्तेप्रेताश्चापुनर्भवाः
 भोजनोच्छिष्टपात्राणियानिदेहमलानिच ९४
 निपातयंतियेतीर्थेतेप्रेतानात्रसंशयः
 दानमानार्चनैर्नैवयैर्विप्राभुवितर्पिताः ९५
 पितरोगुरवश्चैवप्रेतास्तेकर्मजाभृशम्
 पतित्यक्त्वाचयानार्योवसंतिचेतरैर्जनैः ९६
 प्रेतलोकेचिरंस्थित्वाजायंतेचांत्ययोनिषु
 पतिंचवंचयित्वायाविषयेन्द्रियमोहिताः ९७
 मिष्टंचादंतियाःपापास्तास्तुप्रेताश्चिरंभुवि
 विरमूत्रभक्षकायेचब्रह्मस्वभक्षणेः ९८
 अभक्ष्यभक्षकाश्चान्येतेप्रेताश्चापुनर्भवाः
 बलाद्येपरवस्तूनिगृह्णंतिनददत्यपि ९९
 अतिथीनवमन्यंतेप्रेतानिरयमास्थिताः
 तस्मादामलकींभुक्त्वास्नात्वातस्यद्रवेणच १००
 सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेवयामलकींशिवाम् १०१
 यद्दंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमिदंशुभम्
 सर्वपापप्रपूतात्माविष्णुलोकेमहीयते १०२
 श्रावयेत्सततंलोकेवैष्णवेषुविशेषतः
 सयातिविष्णुसायुज्यमितिपौराणिकाविदुः १०३

स्कंदउवाच-

महीरुहफलंज्ञातंप्रपूतंद्विविधंप्रभो
इदानींश्रोतुमिच्छामिपत्रंपुष्पंसुमोक्षदम् १०४

ईश्वरउवाच-

सर्वेभ्यःपत्रपुष्पेभ्यःसत्तमातुलसीशिवा
सर्वकामप्रदाशुद्धावैष्णवीविष्णुसुप्रिया १०५
भुक्तिमुक्तिप्रदामुख्यासर्वलोकपराशुभा
यामाश्रित्यगताःस्वर्गमक्षयंमुनिसत्तमाः १०६
हितार्थंसर्वलोकानांविष्णुनारोपितापुरा
तुलसीपत्रपुष्पंचसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् १०७
यथाविष्णोःप्रियालक्ष्मीर्यथाहंप्रियएवच
तथेयंतुलसीदेवीचतुर्थोनोपपद्यते १०८
तुलसीपत्रमेकंतुशतहेमफलप्रदम्
नान्यैःपुष्पैस्तथापत्रैर्नान्यैर्गधानुलेपनैः १०९
तुष्यतेदैत्यहाविष्णुस्तुलस्याश्चदलैर्विना
अनेनपूजितोयेनहरिर्नित्यंपराशया ११०
तेनदत्तंहुतंज्ञातंकृतंयज्ञव्रतादिकम्
जन्मजन्मनिभासित्वंसुखंभाग्यंयशःश्रियं १११
कुलंशीलंकलत्रंचपुत्रंदुहितरंतथा
धनंराज्यमरोगत्वंज्ञानंविज्ञानमेवच ११२
वेदवेदांगशास्त्रंचपुराणागमसंहिताः
सर्वंकरगतंमन्येतुलस्याभ्यर्चनेहरेः ११३
यथागंगापवित्रांगीसुरलोकेविमोक्षदा
यथाभागीरथीपुण्यातथैवंतुलसीशिवा ११४
किंचगंगाजलेनैवकिंचपुष्करसेवया
तुलसीदलमिश्रेणजलेनैवप्रमोद्यते ११५
माधवःसंमुखोयस्यजन्मजन्मसुधीमतः
तस्यश्रद्धाभवेच्छ्रुत्वातुलस्याहरिमर्चितुम् ११६
योमंजरीदलैरेवतुलस्याविष्णुमर्चयेत्
तस्यपुण्यफलंस्कन्दकथितुंनैवशक्यते ११७

तत्रकेशवसान्निध्यंयत्रास्तितुलसीवनम्
 तत्रब्रह्माचकमलासर्वदेवगणैःसह ११८
 तस्मात्तांसंनिक्वष्टेतुसदादेवींप्रपूजयेत्
 स्तोत्रमंत्रादिकंयद्वासर्वमानंत्यमश्नुते ११९
 येचप्रेताश्चकूश्मांडाःपिशाचाब्रह्मराक्षसाः
 भूतदैत्यादयस्तत्रपलायंतेसदैवहि १२०
 अलक्ष्मीर्नाशिनीघूर्णायाडाकिन्यादिमातरः
 सर्वाःसंकोचितांयांतिदृष्ट्वातुतुलसीदलं १२१
 ब्रह्महत्यादयःपापव्याधयःपापसंभवाः
 कुमंत्रिणाकृतायेचसर्वेनश्यंतितत्रवै १२२
 भूतलेवापितंयेनहर्यर्थंतुलसीवनम्
 कृतंक्रतुशतंतेनविधिवत्प्रियदक्षिणम् १२३
 हरिलिगेषुचान्येषुसालग्रामशिलासुच
 तुलसीग्रहणंकृत्वाविष्णोःसायुज्यमाव्रजेत् १२४
 नंदंतिपुरुषास्तस्यमाधवार्थेक्षितौतुयः
 तुलसीरोपयेद्धीरःसयातिमाधवालयम् १२५
 पूजयित्वाहरिंदेवंनिर्माल्यंतुलसीदलम्
 धारयेद्यःस्वशीर्षेतुपापात्पूतोदिवंब्रजेत् १२६
 पूजनेकीर्त्तनेध्यानेरोपणधारेणकलौ
 तुलसीदहतेपापंस्वर्गमोक्षंदातिच १२७
 उपदेशंदिशेदस्याःस्वयमाचरतेपुनः १२८
 सयातिपरमंस्थानंमाधवस्यनिकेतनम्
 हरेःप्रियकरंयच्चतन्मेप्रियतरंभवेत् १२९
 सर्वेषामपिदेवानांदेवीनांमचसमततः
 श्राद्धेषुयज्ञकार्येषुपर्णमेकंषडानन १३०
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतुलसीसेवनंकुरु
 तुलसीसेवितायेनतेनसर्वंतुसेवितम् १३१
 गुरुंविप्रंदेवतीर्थंतस्मात्सेवयषण्मुख
 शिखायांतुलसींकृत्वायस्तुप्राणान्परित्यजेत् १३२
 दुष्कृतौघाद्विनिर्मुक्तःस्वर्गमेतिनिरामयम्

राजसूयादिभिर्यज्ञैर्व्रतैश्चविविधैर्यमैः १३३
 यागतिः प्राप्यतेधीरैः तुलसीसेविनां भवेत्
 तुलसीदलेन चैकेन पूजयित्वा हरिं नरः १३४
 वैष्णवत्वमवाप्नोति किमन्यैः शास्त्रविस्तरैः
 नपि बेत्सपयोमातुस्तुलस्याः कोटि संख्यकैः १३५
 अर्चितः केशवो येन शाखामृदुलपल्लवैः
 भावयेत्पुरुषान्मर्त्यैः शतशोथसहस्रशः १३६
 पूजयित्वा हरिं नित्यं कोमलैस्तुलसीदलैः
 प्रधानतोगुणास्तातुलस्यागदितामया १३७
 निखिलं पुरुकालेन गुणं वक्तुं न शक्नुमः
 यस्त्विदं शृणुयान्नित्यमारुख्यानं पुण्यसंचयम् १३८
 पूर्वजन्मकृतात्पापान्मुच्यते जन्मबंधनात्
 सकृत्पठनमात्रेण वह्निष्टोमफलं लभेत् १३९
 नतस्य व्याधयः पुत्रमूर्खत्वं न कदाचन
 सर्वदा जयमाप्नोति न गच्छेत्सपराजयं १४०
 लेखस्तिष्ठेद्गृहे यस्य तस्य लक्ष्मीः प्रवर्तते
 न चाधयो न च प्रेतान शोको नावमानना १४१
 न तिष्ठन्ति क्षणं तत्र यत्रेयं वर्तते लिपिः १४२
 इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे तुलसीमाहात्म्यं नाम षष्टितमोऽध्यायः ६०

एकषष्टितमोऽध्यायः

द्विजा ऊचुः-
 तुलसीपुष्पमाहात्म्यं श्रुतं त्वत्तोहरेः शुभम्
 तस्यास्तोत्रं कृतं पुण्यं श्रोतुमिच्छामहे वयम् १
 व्यास उवाच-
 पुरास्कंदपुराणे च यन्मया कीर्तितं द्विजाः
 कथयामि पुराणं च पुरतोमोक्षहेतवे २
 शतानंदमुनेः शिष्याः सर्वे ते संशितव्रताः
 प्रणिपत्य गुरुं विप्राः पप्रच्छुः पुण्यतोहितम् ३
 पूर्वब्रह्ममुखान्नाथयच्छ्रुतं तुलसीस्तवम्

तद्वयंश्रोतुमिच्छामस्त्वत्तोब्रह्मविदांवर ४
 शतानंदउवाच-
 नामोच्चारेकृतेतस्याःप्रीणात्यसुरदर्पहा
 पापानिविलयंयांतिपुण्यंभवतिचाक्षयम् ५
 साकथंतुलसीलोकैःपूज्यतेवंद्यतेनहि
 दर्शनादेवयस्यास्तुदानंकोटिगवांभवेत् ६
 धन्यास्तेमानवालोकेयद्गृहेविद्यतेकलौ
 सालग्रामशिलार्थंतुलसीप्रत्यहंक्षितौ ७
 तुलसींयेविचिन्वंतिधन्यास्तेकरपल्लवाः
 केशवार्थंकलौयेचरोपयंतीहभूतले ८
 किंकरिष्यतिसंरुष्टोयमोपिसहकिंकरैः
 तुलसीदलेनदेवेशःपूजितोयेनदुःखहा ९
 तीर्थयात्रादिगमनैःफलैःसिध्यतिकिन्नरः
 स्नानेदानेतथाध्यानेप्राशनेकेशवार्चने १०
 तुलसीदहतेपापंकीर्तनेरोपणेकलौ
 तुलस्यमृतजन्मासिसदात्वंकेशवप्रिये ११
 केशवार्थंचिनोमित्वांवरदाभवशोभने
 त्वदंगसंभवैर्नित्यंपूजयामियथाहरिम् १२
 तथाकुरुपवित्रांगिकलौमलविनाशिनि
 मंत्रेणानेनयःकुर्याद्विचित्यतुलसीदलम् १३
 पूजनंवासुदेवस्यलक्षकोटिगुणंभवेत्
 प्रभावंतवदेवेशिगायंतिसुरसत्तमाः १४
 मुनयःसिद्धगंधर्वाःपातालेनागराट्स्वयम्
 नतेप्रभावंजानंतिदेवताःकेशवादृते १५
 गुणानांपरिमाणंतुकल्पकोटिशतैरपि
 कृष्णानंदात्समुद्भूताक्षीरोदमथनोद्यमे १६
 उत्तमांगेपुरायेनतुलसीविष्णुनाधृता
 प्राप्यैतानित्वयादेविविष्णोरंगानिसर्वशः १७
 पवित्रतात्वयाप्राप्तातुलसींत्वांनमाम्यहम्
 त्वदंगसंभवैःपत्रैःपूजयामियथाहरिम् १८

तथाकुरुष्वमेऽविघ्नं यतो यामि परांगतिम्
 रोपिता गोमती तीरे स्वयं कृष्णेन पालिता १६
 जगद्धिताय तुलसी गोपीनां हितहेतवे
 वृन्दावने विचरता सेविता विष्णुना स्वयम् २०
 गोकुलस्य विवृद्ध्यर्थं कंसस्य निधनाय च
 वसिष्ठवचनात्पूर्वरा मेण सरयूतटे २१
 राक्षसानां वधार्थाय रोपिता त्वं जगत्प्रिये
 रोपिता तपसो वृद्ध्यै तुलसी त्वानं माम्यहम् २२
 वियोगे वासुदेवस्य ध्यात्वा त्वां जनकात्मजा
 अशोकवनमध्ये तु प्रियेण सहसंगता २३
 शङ्करार्थं पुरा देवि पार्वत्या त्वं हिमालये
 रोपिता तपसो वृद्ध्यै तुलसी त्वानं माम्यहम् २४
 सर्वाभिर्देवपत्नीभिः किन्नरैश्चापि नन्दने
 दुःस्वप्ननाशनार्थाय सेविता त्वं नमोस्तुते २५
 धर्मारण्ये गयायां च सेविता पितृभिः स्वयम्
 सेविता तुलसीपुण्यात्मात्मनो हितमिच्छता २६
 रोपितारामचंद्रेण सेविता लक्ष्मणेन च
 पालिता सीतया भक्त्या तुलसी दंडकेवने २७
 त्रैलोक्यव्यापिनी गंगायथाशास्त्रेषु गीयते
 तथैव तुलसी देवी दृश्यते सचराचरे २८
 ऋश्यमूके च वसता कपिराजेन सेविता
 तुलसीवालिना शायतारासंगमहेतवे २९
 प्रणम्य तुलसी देवीं सागरोत्क्रमणं कृतम्
 कृतकार्यः प्रहृष्टश्च हनूमान्पुनरागतः ३०
 तुलसीग्रहणं कृत्वा विमुक्तो याति पातकैः
 अथ वामुनि शार्दूलब्रह्महत्यां व्यपोहति ३१
 तुलसीपत्रगलितं यस्तोयं शिरसावहेत्
 गंगास्नानमवाप्नोति दशधेनुफलप्रदम् ३२
 प्रसीद देवि देवेशि प्रसीद हरि वल्लभे
 क्षीरोदमथ नोद्भूते तुलसित्वां न माम्यहम् ३३

द्वादश्यांजागरेरात्रौयःपठेतुलसीस्तवम्
 द्वात्रिंशदपराधांश्चक्ष्मतेतस्यकेशवः ३४
 यत्पापंयौवनेबाल्येकौमारेवार्द्धकेकृतम्
 तत्सर्वं विलयंयातितुलसीस्तवपाठतः ३५
 प्रीतिमायातिदेवेशस्तुष्टोलक्ष्मीं प्रयच्छति
 कुरुतेशत्रुनाशंचसुखंविद्यांप्रयच्छति ३६
 तुलसीनाममात्रेणदेवायच्छंतिवाञ्छितम्
 गह्वारमपिदेवेशोमुक्तियच्छतिदेहिनाम् ३७
 तुलसीस्तवसंतुष्टासुखंवृद्धिंददातिच
 उद्गतंहेलयाविद्धिपापंयमपथेस्थितम् ३८
 यस्मिन्गृहेचलिखितोविद्यतेतुलसीस्तवः
 नाशुभंविद्यतेतस्यशुभमाप्नोतिनिश्चितम् ३९
 सर्वचमंगलंतस्यनास्तिकिंचिदमंगलम्
 सुभिक्षंसर्वदातस्यधनंधान्यंचपुष्कलम् ४०
 निश्चलाकेशवेभक्तिर्नवियोगश्चवैष्णवैः
 जीवतिव्याधिनिर्मुक्तोनाधर्मेजायतेमतिः ४१
 द्वादश्यांजागरेरात्रौयःपठेतुलसीस्तवम्
 तीर्थकोटिसहस्रैस्तुयत्फलंलक्षकोटिभिः ४२
 तत्फलंसमवाप्नोतिपठित्वातुलसीस्तवम् ४३
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतुलसीस्तवमाहात्म्यं नामैकषष्टितमोऽध्यायः

६१

द्विषष्टितमोऽध्यायः

द्विजाऊचुः-

मज्जनादखिलंपापंक्षयंयातिसुनिश्चितम्
 महापातकमन्यच्चतदादेशंवदस्वनः १
 पापात्पूतोऽक्षयंनाकमश्नुतेदिविशक्रवत्
 सुरयोनेर्नहानिःस्यादुपदेशंवदस्वनः २
 अत्रभोग्यंपरंसर्वमृतेस्वर्गसुरोत्तमः
 कलिपापहतानांचस्वर्गसोपानमुच्यते ३

व्यासउवाच-

गतिंचिंतयतांविप्रास्तूर्णसामान्यजन्मनाम्
स्त्रीपुंसामीक्षणाद्यस्माद्गंगापापंव्यपोहति ४
गंगेतिस्मरणादेवक्षयंयातिचपातकम्
कीर्तनादतिपापानिदर्शनाद्गुरुकल्मषम् ५
स्नानात्पानाच्चजाह्नव्यांपितृणांतर्पणात्तथा
महापातकवृंदानि क्षयंयांतिदिनेदिने ६
अग्निनादह्यतेतूलंतृणंशुष्कंक्षणाद्यथा
तथागंगाजलस्पर्शात्पुंसांपापंदहेत्क्षणात् ७
संप्राप्तोत्यक्षयंस्वर्गंगंगास्नानेनकेशवम्
यशोराज्यंलभेत्पुण्यंस्वर्गमंतेपरांगतिम् ८
पितृनुद्दिश्यगंगायांयस्तुपिंडंप्रयच्छति
विधिनावाक्यपूर्वेणतस्यपुण्यफलंशृणु ९
अन्नैकेनतुसाहस्रंवर्षपूज्यःसुरालये
तिलेनद्विगुणंविद्धितथामेध्यफलेनच १०
गव्येनविधिनाविप्राःस्वर्गस्यांतोनविद्यते
एवंपिंडप्रदानेननित्यंक्रतुशतंभवेत् ११
पितरोनिरयस्थायेधन्यास्तेमर्त्यवासिनः
धनपुत्रयुतारोग्यंसुखसंमानपूजिताः १२
रसातलगतायेचयेचकीटामहीतले
स्थावरेपक्षिसंघादौतेमर्त्याधिनोनृपाः १३
तत्तत्पुत्रैश्चपौत्रैश्चगोत्रैर्दोहित्रकैस्तथा
जामातृभागिनेयैश्चसुहृन्मित्रैःप्रियाप्रियैः १४
प्रदीयतेजलंपिंडंयथोपकरणान्वितम्
गंगातोयेषुतीरेषुतेषांस्वर्गोऽक्षयोभवेत् १५
पिंडादूर्ध्वस्थितायेचपितरोमातृगोत्रजाः
भवंतिसुखिनःसर्वेमर्त्याश्शतसहस्रशः १६
स्वर्गेतस्यस्थिताःसत्वाअधःस्थामध्यवासिनः
नित्यंवाञ्छंतिसद्गंगांछंतुसुरनिम्नगाम् १७
एकोगच्छतिगंगांयःपूयंतेतस्यपूरुषाः

एतदेवमहापुराण्यंतरतेतारयत्यपि १८
 गंगाकृत्स्नगुणं वक्तुं न शक्तश्चतुराननः
 अतः किंचिद्द्वदाम्यत्र भागीरथ्याद्विजागुणम् १९
 मुनयः सिद्धगंधर्वाये चान्ये सुरसत्तमाः
 गंगातीरे तपस्तप्त्वा स्वर्गलोके ऽच्युता भवन् २०
 दिव्येन वपुषा सर्वे कामगेन रथेन च
 अद्यापि न निवर्तते रत्नपूर्णक्षयेषु वै २१
 प्रासादाय त्रसौवर्णास्सर्वलोकोर्ध्वगाश्शिवाः
 इष्टद्रव्यैः सुसंपूर्णाः स्त्रियो यत्र मनोरमाः २२
 पारिजातः समाः पुष्पवृक्षाः कल्पद्रुमोपमाः
 गंगातीरे तपस्तप्त्वा तत्रैश्वर्यलभन्ति हि २३
 तपोभिर्बहुभिर्यज्ञैर्व्रतैर्नानाविधैस्तथा
 पुरुदानैर्गतिर्याचं गंगां संसेवतां च सा २४
 जारजं पतितं दुष्टमंत्यजं गुरुघातिनम्
 सर्वद्रोहेण संयुक्तं सर्वपातकसंयुतम् २५
 त्यजन्ति पितरं पुत्राः प्रियं पत्न्यः सुहृद्गणाः
 अन्ये च बांधवाः सर्वे गंगातुन परित्यजेत् २६
 यथामाता स्वयं जन्ममलशौचं च कारयेत्
 क्रोडीकृत्य तथा तेषां गंगाप्रक्षालयेन्मलम् २७
 भवन्ति ते सुविख्याता भोग्यालंकारपूजिताः
 दर्शने क्रियते गंगासकृद्भक्त्या नरैस्तु यैः २८
 तेषां कुलानां लक्ष्मणं भवात्तारयते शिवा
 स्मृतार्तिहर्त्री यैर्ध्याता संस्तुता साधुमोदिता २९
 गंगा तारयते नृणामुभौवंशौ भवार्णवात्
 संक्रांतिषु व्यतीपाते ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः ३०
 पुण्ये स्नात्वा तु गंगायां कुलकोटिं समुद्धरेत्
 शुक्लपक्षे दिवामर्त्या गंगायां मुत्तरायणे ३१
 धन्यादेहं विमुचंति हृदि स्थे च जनार्दने
 अनेन विधिना यस्तु भागीरथ्या जलेशुभे ३२
 प्राणांस्त्यक्त्वा ब्रजेत्स्वर्गं पुनरावृत्तिवर्जितम्

योगंगानुगतोनित्यंसर्वदेवानुगोहिसः ३३
 सर्वदेवमयोविष्णुर्गंगाविष्णुमयीयतः
 गंगायांपिंडदानेनपितृणां वैतिलोदकैः ३४
 नरकस्थादिवंयांतिस्वर्गस्थामोक्षमाप्नुयुः
 परदारपरद्रव्यबाधाद्रोहपरस्यच ३५
 गतिर्मनुष्यमात्रस्यगंगैवपरमागतिः
 वेदशास्त्रविहीनस्यगुरुनिंदापरस्यच ३६
 समयाचारहीनस्यनास्तिगंगासमागतिः
 किंयज्ञैर्बहुवित्ताढ्यैः किंतपोभिःसुदुष्करैः ३७
 स्वर्गमोक्षप्रदागंगासुखसौभाग्यपूजिता
 नियमैःपरमैर्नित्यंकिंयोगैश्चित्तरोधकैः ३८
 भुक्तिमुक्तिप्रदागंगासुखमोक्षाग्रतःस्थिता
 अनेकजन्मसंघातपापंपुंसांविनश्यति ३९
 स्नानमात्रेणगंगायांसद्यःस्यात्पुरायभाङ्गनरः
 प्रभासेगोसहस्रस्यराहुग्रस्तेदिवाकरे ४०
 लभतेयत्फलंदानेगंगास्नानाद्दिनेदिने
 दृष्ट्वातुहरतेपापंस्पृष्ट्वातुलभतेदिवम् ४१
 प्रसंगादपिसागंगामोक्षदात्ववगाहिता
 सर्वेन्द्रियाणांचापल्यंवासनाशक्तिसंभवम् ४२
 निर्घृणत्वंततोगंगादर्शनात्प्रविनश्यति
 परद्रव्याभिकांचित्त्वंपरदाराभिलाषिता ४३
 परधर्मेरुचिश्चैवदर्शनादेवनश्यति
 यदृच्छालाभसंतोषस्वधर्मेषुप्रवर्तते ४४
 सर्वभूतसमत्वंचगङ्गायामञ्जनाद्भवेत्
 यस्तुगंगांसमाश्रित्यसुखंतिष्ठतिमानवः ४५
 जीवन्मुक्तस्सएवेहसर्वेषामुत्तमोत्तमः
 गंगांसंश्रित्ययस्तिष्ठेत्तस्यकार्यंनविद्यते ४६
 कृतकृत्यस्सवैमुक्तोजीवन्मुक्तश्चमानवः
 यज्ञोदानंतपोजप्यंश्राद्धंचसुरपूजनम् ४७
 गंगायांतुकृतंनित्यंकोटिकोटिगुणंभवेत्

अन्यस्थानेकृतंपापंगंगातीरेविनश्यति ४८
 गंगातीरेकृतंपापंगंगास्नानेननश्यति
 आत्मनोजन्मनक्षत्रेजाह्वीसंगतेदिने ४९
 नरःस्नात्वातुगंगायांस्वकुलंचसमुद्धरेत्
 आदरेण्यथास्तौतिधनवंतंसदानरः ५०
 सकृद्गंगां तथास्तुत्वाभवेत्स्वर्गस्यभाजनम्
 अश्रद्धयापिगंगायांयोसौनामानुकीर्तनं ५१
 करोतिपुण्यवाहिन्यास्सवैस्वर्गस्यभाजनम्
 क्षितौभावयतोमर्त्यान्नागांस्तारयतेप्यधः ५२
 दिवितारयतेदेवान्गंगात्रिपथगास्मृता
 ज्ञानतोज्ञानतोवापिकामतोऽकामतोपिवा ५३
 गंगायांचमृतोमर्त्यःस्वर्गमोक्षंचविंदति
 यागतिर्योगयुक्तस्यसत्वस्थस्यमनीषिणः ५४
 सागतिस्त्यजतःप्राणान्गंगायांतुशरीरिणः
 चांद्रायणसहस्राण्यश्चरेत्कायशोधनम् ५५
 पानंकुर्याद्यथेच्छंचगंगांभःसविशिष्यते
 तावत्प्रभावस्तीर्थानांदेवानांतुविशेषतः ५६
 तावत्प्रभावोवेदानांयावन्नाप्रोतिजाह्वीम्
 तिस्रःकोटयोर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ५७
 दिविभुव्यन्तरिक्षेचतानितेसन्तिजाह्वी
 विष्णुपादाब्जसंभूतेगंगेत्रिपथगामिनि ५८
 धर्मद्रवेतिविख्यातेपापंमेहरजाह्वी
 विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुपूजिता ५९
 त्राहिमामेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात्
 श्रद्धयाधर्मसंपूर्णेश्रीमतारजसाचते ६०
 अमृतेनमहादेविभागीरथिपुनीहिमां
 त्रिभिःश्लोकवरैरेभिर्यःस्नायाज्जाह्वीजले ६१
 जन्मकोटिकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः
 मूलमंत्रंप्रवक्ष्यामिजाह्वीहरभाषितम् ६२
 सकृज्जपान्नरःपूतोविष्णुदेहेप्रतिष्ठति

मंत्रश्चायं-

ॐ नमोगंगायैविश्वरूपिण्यै नारायण्यै नमो नमः ६३
जाह्नवीतीरसंभूतामृदंमूर्ध्नाभिभर्तियः
सर्वपापविनिर्मुक्तोगंगास्नानंविनानरः ६४
गंगाजलोर्मिनिर्धूतपवनंस्पृशतेयदि
सपूतःकल्मषाद्घोरात्स्वर्गचाक्षयमश्नुते ६५
यावदस्थिमनुष्यस्यगंगातोयेप्रतिष्ठति
तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ६६
पित्रोर्बन्धुजनानांचअनाथानांगुरोरपि
गंगायामस्थिपातेननरःस्वर्गान्नहीयते ६७
गंगांप्रतिवहेद्यस्तुपितृणामस्थिखंडकम्
पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ६८
धन्याजानपदायेचपशवःपक्षिकीटकाः
स्थावराजंगमाश्चान्येगंगातीरसमाश्रिताः ६९
क्रोशांतरमृतायेचजाह्नव्याद्विजसत्तमाः
मानवादेवतास्संतिइतरेमानवाभुवि ७०
गंगास्नानायसंगच्छन्पथिसंम्रियतेयदि
सचस्वर्गमवाप्नोतिगंगास्नानफलंलभेत् ७१
गंगाजलेप्रयास्यंतितेजीवाःपथियेमृताः
कीटाःपंतंगाश्शलभाःपादाघातेनगच्छतां ७२
येवदंतिसमुद्देशंगंगांप्रतिजनंद्विजाः
तेचयांतिपरंपुण्यंगंगास्नानफलंनराः ७३
जाह्नवीयेचनिंदंतिपाषण्डैर्हतचेतसः
तेयांतिनरकंधोरंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ७४
दुस्थोवापिस्मरन्नित्यंगंगेतिपरिकीर्तयन्
पठन्स्वर्गमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ७५
गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ७६
अंधाश्चपंगवस्तेचवृथाभवसमुद्भवाः
गर्भपाताद्विपद्यंतेयेगंगांनगतानराः ७७

नकीर्तयंतियेगंगांजडतुल्यानराधमाः
 परान्नोपदिशंतिस्मवातूलाश्चित्तविभ्रमाः ७८
 नपठंतिजनायेचतेषांशास्त्रंविनिष्फलम्
 गंगापुरण्यफलंविप्राःकुधियःपतिताधमाः ७९
 पाठयंतिजनायेचश्रद्धयानिपठंतिच
 गच्छंतितेदिवंधीरास्तारयंतिपितृन्गुरून् ८०
 पाथेयकंगच्छतांयोवसुशक्त्याप्रयच्छति
 भागीरथ्यालभेत्स्नानंयःपरान्नेनगच्छति ८१
 कर्तुःस्नानफलंविद्यादिद्वगुणंप्रैरकस्यच
 इच्छयानिच्छयाचापिप्रेरणेनान्यसेवया ८२
 जाह्नवीयोगतःपुरयांसगच्छेन्निर्जालयम्
 द्विजाऊचुः-
 गंगायाःकीर्तनंव्यासश्रुतंत्वत्तोविनिर्मलम् ८३
 गंगाकस्मात्किमाकाराकुतःसाह्यतिपावनी
 व्यासउवाच-
 शृणुध्वंकथयाम्यद्यकथांपुरयांपुरातनीं ८४
 यांश्रुत्वामोक्षमार्गंचप्राप्नोतिनरसत्तमः
 ब्रह्मलोकंपुरागत्वानारदोमुनिपुंगवः ८५
 नत्वाविधिंचपप्रच्छपूतत्रैलोक्यपावनम्
 किंसृष्टंचत्वयातातसंमतंशंभुकृष्णयोः ८६
 सर्वलोकहितार्थायभुवःस्थानेसमीहितम्
 देवीवादेवताकावासर्वासामुत्तमोत्तमा ८७
 यांसमासाद्यदेवाश्चदैत्यमानुषपन्नगाः
 अंडजाःस्वेदजावृक्षायेचान्यउद्भिज्जादयः ८८
 सर्वेयांतिशिवंब्रह्मन्समग्रंविभवंध्रुवम्
 ब्रह्मोवाच-
 सृजताचपुराप्रोक्तामायाप्रकृतिरूपिणी ८९
 आद्याभवस्वलोकानांत्वत्तोभवंसृजाम्यहम्
 एतच्छ्रुत्वापरासाचसप्तधाचाभवत्तदा ९०
 गायत्रीवाक्चस्वर्लक्ष्मीस्सर्वसस्यवसुप्रदा

ज्ञानविद्याउमादेवीशक्तिबीजातपस्विनी ६१
 वर्णिकाधर्मद्रवाचएतास्सप्तप्रकीर्तिताः
 गायत्रीप्रभवावेदावेदात्सर्वेस्थितंजगत् ६२
 स्वस्तिस्वाहास्वधादीक्षाएतागायत्रिजास्मृताः
 उच्चारयेत्सदायज्ञेगायत्रीमातृकादिभिः ६३
 क्रतौदेवाःस्वधांप्राप्यभवेयुरजरामराः
 ततस्सुधारसंदेवामुमुचुर्धरणीतले ६४
 अथसस्यवतीपृथ्वीओषधीनांपराशुभा
 फलमूलैरसैर्भक्ष्यैर्जनाःसुस्थतराभवन् ६५
 भारतीसर्वलोकानांचाननेमानसेस्थिता
 तथैवसर्वशास्त्रेषुधर्मोद्देशंकरोतिसा ६६
 विज्ञानंकलहंशोकंमोहामोहंशिवाशिवम्
 तथाविनाजगत्सर्वयात्यतत्त्वमितिस्मृतम् ६७
 कमलासंभवश्चैववस्त्रभूषणसंचयः
 सुखंराज्यंत्रिलोकेतुततःसाहरिवल्लभा ६८
 उमयाहेतुनाशंभोर्ज्ञानंलोकेषुसंततम्
 ज्ञानमाताचसाज्ञेयाशंभोर्धाङ्गवासिनी ६९
 वर्णिकाशक्तिरत्युग्रासर्वलोकप्रमोहिनी
 सर्वलोकेषुलोकानांस्थितिसंहारकारिणी १००
 देव्याचनिहतौपूर्वमसुरौमधुकैटभौ
 रुरुश्चापिहतोघोरःसर्वलोकपरिश्रुतः १०१
 सर्वदेवैकजेतारंसाजघ्नेमहिषासुरम्
 निहतालीलयादेव्यायेऽसुरादैत्यपुंगवाः १०२
 एवंबलानिदैत्यानांनिहत्यसर्वदातया
 पालितंमोदितंचैवकृत्स्नमेतज्जगत्त्रयम् १०३
 धर्मद्रवस्वरूपाचसर्वधर्मप्रतिष्ठिता
 महतींतांसमालोक्यमयाकमंडलौधृता १०४
 विष्णुपादाब्जसम्भूताशंभुनाशिरसाधृता
 अस्माभिश्चत्रिभिर्युक्ताब्रह्मविष्णुमहेश्वरैः १०५
 धर्मद्रवापरिख्याताजलरूपाकमंडलौ

बलियज्ञेषुसंभूताविष्णुनाप्रभविष्णुना १०६
 छद्मनाछलितःपूर्वबलिर्बलवतांवरः
 ततःपादद्वयेनैवक्रांतंसर्वमहीतलम् १०७
 नभःपादश्चब्रह्माण्डंभित्त्वाममपुरःस्थितः
 मयासंपूजितःपादःकमण्डलुजलेनवै १०८
 प्रक्षाल्यैवार्चितात्पादाद्धेमकूटेऽपतञ्जलम्
 तत्कूटाच्छंकरंप्राप्यभ्रमतेसाजटास्थिता १०९
 ततोभगीरथेनैवसमाराध्यशिवंभुवि
 आनीयाराधितो नित्यंतपसागजपुंगवः ११०
 तेनभित्त्वानगंवीर्यात्त्रिभिर्दतैःकृतंबिलम्
 ततस्त्रिबिलगायस्मात्त्रिस्रोतालोकविश्रुता १११
 हरिब्रह्महरयोगात्पूतालोकस्यपावनी
 समासाद्यचतांदैवींसर्वधर्मफलंलभेत् ११२
 पाठयज्ञपरैःसर्वैर्मंत्रहोमसुरार्चनैः
 सागतिर्नभवेज्जंतोर्गंगासंसेवयाचया ११३
 धर्मस्यसाधनोपायोह्यतःपरोनविद्यते
 त्रैलोक्यपुण्यसंयोगात्तस्मात्तांब्रजनारद ११४
 गंगातोयास्थिसंयोगात्सुतास्तेसगरस्यच
 स्वर्गताःपितृभिश्चैवस्वपूर्वापरजैःसह ११५
 ततोब्रह्ममुखाच्छ्रुत्वानारदोमुनिपुंगवः
 गंगाद्वारेतपःकृत्वाब्रह्मणासदृशोभवत् ११६
 सर्वत्रसुलभागंगान्निष्ठास्थानेषुदुर्लभा
 गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासागरसंगमे ११७
 त्रिरात्रेणैकरात्रेणनरोयातिपरांगतिम्
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसद्योमुक्तिंविचिंतयेत् ११८
 ततो गच्छतधर्मज्ञाःशिवांभागीरथीमिह
 अचिरेणैवकालेनस्वर्गमोक्षंप्रगच्छथ ११९
 विशेषात्कलिकालेचगंगामोक्षप्रदानृणां
 कृच्छ्राच्चक्षीणसत्वानामनंतःपुण्यसंभवः १२०
 ततस्तेब्राह्मणाहृष्टाःश्रुत्वाव्यासाद्गिरंशुभाम्

गंगायांतुतपस्तप्त्वामोक्षमार्गययुस्तदा १२१
 यद्दंशृणुयान्मर्त्यः पुरयारख्यानमनुत्तमम्
 सर्वतरतिदुःखौघगंगास्नानफलंलभेत् १२२
 सकृदुच्चारितेचैवसर्वयज्ञफलंलभेत्
 दानंजप्यंतथाध्यानंस्तोत्रंमंत्रंसुरार्चनम् १२३
 तत्रैवकारयेद्यस्तुसचानंतफलंलभेत्
 तस्मात्तत्रैवकर्तव्यंजपहोमादिकंनरैः १२४
 अनंतंचफलंप्रोक्तंजन्मजन्मसुलभ्यते १२५

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगंगामाहात्म्यंनाम
 द्विषष्टितमोऽध्यायः ६२

त्रिषष्टितमोऽध्यायः

पुलस्त्यउवाच-

एतस्मिन्नंतरेपूर्वव्यासशिष्योमहामुनिः
 नमस्कृत्यगुरुंभीष्मसंजयःपरिपृच्छति १
 देवानांपूजनोपायंक्रमंब्रूहिसुनिश्चितम्
 अग्रेपूज्यतमःकोसौकोमध्योनित्यपूजने २
 अंतेचपूजाकस्यैवकस्यकोवाप्रभावकः
 किंवाकंचफलंब्रह्मन्पूजयित्वालभेन्नरः ३

व्यासउवाच-

गणेशंपूजयेदग्रेत्वविघ्नार्थंपरेत्वह
 विनायकत्वमाप्नोतियथागौरीसुतोहिसः ४
 पार्वत्यजनयत्पूर्वसुतौमहेश्वरादिमौ
 सर्वलोकधरौशूरोदेवौस्कंदगणाधिपौ ५
 तौचदृष्ट्वानगसुतासिध्यर्थंपर्यभाषत
 इदंतुमोदकंपुत्रौदेवैर्दत्तमुदान्वितैः ६
 महाबुद्धीतिविख्यातंसुधयापरिनिर्मितम्
 गुणंचास्यप्रवक्ष्यामिशृणुतंतुसमाहितौ ७
 अस्यैवाघ्राणमात्रेणअमरत्वंलभेद्ध्रुवम्
 सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञःसर्वशास्त्रास्त्रकोविदः ८

निपुणः सर्वतंत्रेषु लेखकश्चित्रकृत्सुधीः
 ज्ञानविज्ञानतत्त्वज्ञः सर्वज्ञो नात्र संशयः ६
 पुत्रौ धर्मादधिकतां प्राप्य सिद्धिं शतं व्रजेत्
 यस्तस्य वै प्रदास्यामि पितुस्ते समतं त्विदम् १०
 श्रुत्वामातृमुखादेवं वचः परमकोविदः
 स्कंदस्तीर्थययौ सद्यः सर्वत्रिभुवनस्थितं ११
 बर्हिणं स्वंसमारुह्य त्वभिषेकः कृतः क्षणात्
 पितरौ प्रदक्षिणं कृत्वा लंबोदरधरस्सुधीः १२
 तत एव मुदा युक्तः पित्रोरेवाग्रतस्थितः
 पुरतश्च तथा स्कंदो मे देहीति ब्रुवन्स्थितः १३
 ततस्तु तौ समीक्ष्याथ पार्वती विस्मिता ब्रवीत्
 सर्वतीर्थाभिषेकैस्तु सर्वदेवैर्न तैस्तथा १४
 सर्वयज्ञव्रतैर्मत्रैर्योगैरन्यैर्यमैस्तथा
 पित्रोर्चाकृतः कोपिकलां नार्हति षोडशीम् १५
 तस्मात्सुतशतादेषोधिकः शतगुणैरपि
 अतो ददामि हेरम्बे मोदकं देवनिर्मितम् १६
 अस्यैव कारणादस्य अग्रे पूजामखेषु च
 वेदशास्त्रस्तवादौ च नित्यं पूजाविधासु च १७
 पार्वत्या सह भूतेशो ददौ तस्मै वरं महत्
 अस्यैव पूजनादग्रे देवास्तुष्टा भवंतु च १८
 सर्वासामपि देवीनां पितृणां च समंततः
 तपो भवतु नित्यं च पूजिते ग्रे गणेश्वरे १९
 ततः सर्वेषु यज्ञेषु पूजयेद्गणपं द्विजः
 कोटिकोटिगुणं तेषु देवदेवीवचो यथा २०
 दत्त्वा सर्वगुणं पुण्यं देवदेव्या तथा मुदा
 कृतं गणाधिपत्यं च सर्वदेवाग्रतस्तदा २१
 तस्मात्प्राज्येषु यज्ञेषु स्तोत्रेषु नित्यं पूजने
 गणेशं पूजयित्वा तु सर्वसिद्धिं लभेन्नरः २२
 एवं ज्ञात्वा तु देवैस्तु दयितप्राप्तिकाम्यया
 पूजितश्चाथ सर्वैस्तु स्वर्गमोक्षार्थतो ध्रुवम् २३

नक्ताहारश्चतुर्थ्यातुपूजयित्वागणाधिपं
 लिगेवाप्रतिमाचित्रेदेवःपूज्योभवेद्यदि २४
 गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वविघ्नप्रशांतिद
 उमानंदप्रदप्राज्ञत्राहिमांभवसागरात् २५
 हरानंदकरध्यानज्ञानविज्ञानदप्रभो
 विघ्नराजनमस्तुभ्यंप्रसन्नोभवसर्वदा २६
 कृतोपवासोगणपंपूजयेद्योनरोमुदा
 सर्वपापविनिर्मुक्तःसुरलोकेमहीयते २७
 स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिनामद्वादशकंशुभं
 ओंनमोगणपतयेमंत्रणेषउदाहृतः २८
 गणपतिर्विघ्नराजोलंबतुंडोगजाननः
 द्वैमातुरश्चहेरम्बएकदंतोगणाधिपः २९
 विनायकश्चारुकर्णःपशुपालोभवात्मजः
 द्वादशैतानिनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् ३०
 विश्वंतस्यभवेद्वश्यंनचविघ्नंभवेत्क्वचित्
 महाप्रेताश्शमंयांतिपीडयतेव्याधिभिर्नच
 सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोह्यक्षयंस्वर्गमश्नुते ३१

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगणपतिस्तोत्रं नाम-

त्रिषष्टितमोऽध्यायः ६३

चतुष्षष्टितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामिस्तोत्रंगणाधिपस्यच
 सर्वसिद्धिकरंपूतंसर्वाभीष्टफलप्रदं १
 एकदंतंमहाकायंतप्तकांचनसन्निभम्
 लंबोदरंविशालाक्षवंदेहंगणनायकं २
 मुंजकृष्णाजिनधरंनागयज्ञोपवीतकम्
 बालेंदुकलिकामौलिवंदेहंगणनायकं ३
 सर्वविघ्नहरंदेवंसर्वविघ्नविवर्जितम्
 मूषकोत्तममारुह्यदेवासुरमहाहवे ४

योद्धुकामंमहाबाहुंवंदेहंगणनायकम्
 अंबिकाहृदयानंदंमातृकापरिवेष्टितम् ५
 भक्तिप्रियंमदोन्मत्तंवंदेहंगणनायकम्
 चित्ररत्नविचित्रांगंचित्रमालाविभूषणम् ६
 कामरूपधरंदेवंवंदेहंगणनायकम्
 गजवक्त्रंसुरश्रेष्ठंचारुकर्णविभूषितम् ७
 पाशांकुशधरंदेवंवंदेहंगणनायकम्
 यक्षकिन्नरगंधर्वैःसिद्धविद्याधरैस्सदा ८
 स्तूयमानंमहादेहंवंदेहंगणनायकम्
 गणाष्टकमिदंपुरयंभक्तितोयःपठेन्नरः ९
 सर्वसिद्धिमवाप्नोतिरुद्रलोकेमहीयते
 ननिःस्वतांतथाभ्येतिसप्तजन्मसुमानवः १०
 यद्दं पठतेनित्यंमहाराजोभवेन्नरः
 वश्यंकरोतित्रैलोक्यंपठनाच्छ्रवणादपि
 स्तोत्रंपरंमहापुरयंगणपस्यमहात्मनः ११

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगणपतिस्तोत्रं नाम-
 चतुष्षष्टितमोऽध्यायः ६४

पञ्चषष्टितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

नांदीमुखेषुसर्वेषुपूजयेद्योगणाधिपम्
 तस्यसर्वोभवेद्दृश्यःपुरयंभवतिचाक्षयम् १
 गणानांत्वेतिमंत्रेणसर्वयज्ञघटेषुच
 सर्वसिद्धिमवाप्नोतिस्वर्गमोक्षलभेन्नरः २
 मृगमयेप्रतिमायांचचित्रेचाथदृषणमये
 द्वारदारुणिपात्रेचहेरबंलेखयेद्बुधः ३
 अन्यस्मिन्नपिदेशेतुसततंदृष्टिगोचरे
 स्थापयित्वातुहेरबंशक्त्यायःपूजयेद्बुधः ४
 तस्यकार्याणिसिद्ध्यंतिदयितानिसमंततः
 नविघ्नंजायतेकिंचित्त्रैलोक्यंवशमानयेत् ५

विद्यार्थीलभतेविद्यांवेदशास्त्रसमुद्भवाम्
 अन्यांचशिल्पविद्यांचविजयांस्वर्गदायिनीम् ६
 धनार्थीविपुलंवित्तंकन्यांसाध्वीमनोरमाम्
 एश्वर्यधर्मसाध्यंचतनयंकुलमोक्षदम् ७
 नरोगैःपीडयतेकश्चिन्नग्रहैःप्रेतयोनिभिः
 शृंगिभिर्नापिरक्षोभिर्विद्युद्भिर्वनतस्करैः ८
 नराजाकुप्यतिगृहेनचमारीप्रवर्तते
 नदौर्भिक्षयंनदौर्बल्यंपूजयित्वाविनायकम् ९
 अभिप्रेतार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरैरपि
 सर्वविघ्नछिदेतस्मैगणाधिपतयेनमः १०
 मंत्रश्चायं ॐ नमोगणपतये
 नारायणप्रियैःपुष्पैरन्यैश्चापिसुगंधिभिः
 मोदकैःफलमूलैश्चद्रव्यैःकालोद्भवैस्तथा ११
 दधिदुग्धैःप्रियैर्वाद्यैरपिधूपसुगंधिभिः
 पूजयेद्गणपंत्यस्तुसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् १२
 विशेषात्तस्यलिगेतुयोददातिवसुप्रियम्
 पूजोपकरणं वस्त्रं सर्वं लक्ष्मणं भवेत् १३
 देशेचभारतेवर्षेवनितापूर्वसन्निधौ
 लौहित्यदक्षिणेतीरेलिंगरूपोविनायकः १४
 हरगौरीसमादेशाद्देवानांसंमतेनच
 स्थितोलोकप्रशांत्यर्थंसर्वविघ्नविनाशनात् १५
 पूजयित्वातुतंदेवंशक्तितोद्रव्यसंचयैः
 विनायकत्वमाप्नोतिवेदशास्त्रार्थपारगः १६
 सकृत्प्रदक्षिणं कृत्वा दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा तु मानवः
 अक्षयं लभते स्वर्गं सदा देवैः प्रपूज्यते १७
 संसर्गिणांचम्लेखानांगत्यर्थंसुतपस्विनाम्
 पुत्रार्थंसर्वलोकानांतत्रशंभुर्विनायकः १८
 कृत्वाभिषेकं लौहित्ये स्पृशेद्यस्तु गणाधिपम्
 सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्र संशयः १९
 नवैधव्यं नकार्पण्यं न शोकं न तु मत्सरम्

विनायकंसमासाद्यजन्मन्मनिसंलभेत् २०
 पुनःसिद्धिःपुनर्भोग्यंपुनःकीर्तिःपुनर्बलम्
 पूजयित्वातुगणपंनरस्यनात्रसंशयः २१
 अस्यपूजामकृत्वाचसर्वाभीष्टंविनश्यति
 तत्रदेवाश्चसुप्रीताब्रह्मविष्णुहरादयः २२
 मघोनोगणपस्याथपूजाविरहितस्यच
 अथासुरैर्महावीर्यैर्हिरण्यान्मसुरैरुणैः २३
 मघवातुजितोवीर्याद्धिरण्यान्क्षेत्रेणवैतदा
 ततस्सुराश्चनिर्वीर्यायावद्वर्षशतंपुरा २४
 दैवासुरेमहायुद्धेसुराणांचपराजयः
 ततोदेवाधिदेवतुशिवेदेवैर्निवेदितम् २५
 भगवन्नसुरैर्नोहिजितंराज्यंगतामखाः
 एतस्मिन्नंतरेशंभुर्देवान्वचनमब्रवीत् २६
 हेरंबायवरोदतउमयाप्रीतयामया
 पूजयातेपरासिद्धिर्देवादीनांभवत्विति २७
 अवजानातियोमोहात्पुरुषस्तुमहोत्सवे
 नभवेत्तस्यसिद्धिश्चरणेचापिपराजयः २८
 महामखेनयुष्माभिःपूजागणपतेःकृता
 हेलयानकृतामोहात्तस्मात्प्राप्तःपराजयः २९
 शीघ्रंगच्छतवैपुण्यांगणपस्यमहात्मनः
 पूजांकुरुतधर्मज्ञाजयस्तूर्णंभविष्यति ३०
 ततोहरमुखाच्छ्रुत्वावचःक्षेमपरंहितम्
 प्रहृष्टाविबुधास्सर्वेगणपस्यपुरःस्थिताः ३१
 देवाऊचुः-
 गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वदेवैकपालक
 स्वर्गभोगप्रदप्रीत्याहेरंबत्वानताःस्मह ३२
 जयदंसर्वयुद्धेषुसिद्धिदंसर्वकर्मसु
 महामायंमहाकायंहेरंबत्वानताःस्मह ३३
 एकदंतंमहाप्राज्ञंलंबतुंडंविनायकम्
 देवंमहर्षिदेवानांमिंद्रस्यचनताःस्मह ३४

यत्तेपुरार्चनंयज्ञेनकृतंतत्क्षमस्वनः
 सुराणांचगिरःश्रुत्वागणपोवाक्यमब्रवीत् ३५
 युष्माभिर्व्रियतांदेवावरोमत्तोहिवांच्छितः
 ततःशक्रादयःसर्वेबृहस्पतिपुरोगमाः ३६
 ऊचुर्गणपतिंदेवाजयोस्माकंभवत्विति
 देवानांवचनंश्रुत्वागणेशोवाक्यमब्रवीत् ३७
 बाढमेवसुरश्रेष्ठाजयोवोभवतुद्रुतम्
 ततोदेवगणास्सर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ३८
 गणेशंपूजयामासुर्गंधसारैस्तुमण्डनैः
 दिव्यधूपैःसुवस्त्रैश्चकुसुमैर्नन्दनोद्भवैः ३९
 पारिजातादिभिःपुष्पैरन्यैर्देवमनोहरैः
 पूजितोगणपोदेवैरुवाचसुरसत्तमान् ४०
 गच्छध्वंविबुधादेवंविष्णुमद्भुतसाहसम्
 सविधास्यतिवःकामंवांच्छितंचततःसुराः ४१
 स्वंस्वंरथंसमारुह्यगतास्तेहरिमव्ययम्
 पीतांबरंनमस्कृत्यऊचुर्देवगणामुदा ४२
 हरात्मजंतुसंप्राप्यपूजयित्वागणाधिपम्
 आगतास्त्वत्सकाशंवैमहात्मन्नद्यकेशव ४३
 एतच्छ्रुत्वातुदेवानांवचनंहरिरव्ययः
 यथातथ्यमुवाचेदंहनिष्येदैत्यपुंगवान् ४४
 श्रुत्वावागमृतंदेवानारायणमुखाच्च्युतम्
 हृष्टाश्चसुमुदाविष्टाद्रव्यैरिष्टैःसमर्चयन् ४५
 पुनर्विष्णुरुवाचेदंदेवानिंद्रपुरोगमान्
 स्वंस्वंबलंसमाहृत्यसञ्जीभवतविज्वराः ४६
 हरिष्येतान्दुराचारान्बलंचैवसमंततः
 अस्त्रवृंदंतुसंगृह्ययूयंतिष्ठतनिर्भयाः ४७
 माधवस्यवचःश्रुत्वाप्रगताःसुरपुंगवाः
 विमानानिसमारुह्यसर्वेदिव्यास्त्रधारिणः ४८
 देवानांहर्षवाक्यानिदैत्यचारैःश्रुतानिवै
 राजानंकथयामासुर्हिरण्यक्षमहाबलम् ४९

श्रुत्वादैत्यपतिस्तत्रचुकोपातिमहाबलः
 सचिवांस्तुसमाहूयक्रुद्धोवचनमब्रवीत् ५०
 अधुनेन्द्रादिदेवाश्चनिखिलाःक्रूरबुद्धयः
 माधवंचपरीप्सन्तःशंभौसर्वन्यवेदयन् ५१
 कथंजयंचलप्स्यामोदैत्यवृंदेतिदारुणे
 त्रिपुरारिरुवाचेदंगणेशंयजतामराः ५२
 पूजयित्वातुतंदैवंजेष्यथासुरदानवान्
 ततोदेवगणैर्हृष्टैःपूजितोगणनायकः ५३
 गणाधिपेनतुष्टेनक्रूरोदत्तोवरोमहान्
 जेष्यथाद्यासुरान्सर्वास्ततोदेवामुदान्विताः ५४
 हरिनिवेदयामासुरस्मद्धपरीप्सवः
 हरेर्बाढमुपश्रुत्यरथिनःशस्त्रपाणयः ५५
 युद्धार्थमधितिष्ठंतिनिर्जरास्त्वभयामयि
 यस्ययाशक्तिरस्तीहदेवाञ्जेतुंवदत्वलम् ५६
 ततोराज्ञोवचःश्रुत्वामधुर्वचनमब्रवीत्
 जेष्यामिचहरिराजन्सहायंमेनियोजय ५७
 जितेनारायणेदेवाःसभयास्त्रिदशाध्रुवम्
 तस्मान्नारायणोऽस्माकंभागःसर्वपुरंजयः ५८
 ततोधुंधुश्चसुंदश्चकालकेयोमहाबलः
 सहायश्चमधोस्तस्यजेष्यामोमाधवंनृप ५९
 सर्वदैत्यबलेमुख्याश्चत्वारोदृढविक्रमाः
 कालमृत्युसमावीराःसर्वास्त्रविधिपारगाः ६०
 बलस्तत्राब्रवीद्वाक्यंयस्मिन्जयउपस्थितः
 तंचजेष्यामिजिष्णुंचप्रतिज्ञामेदृढानृप ६१
 नमुचिश्चमुचिश्चैवभ्रातरौबलदर्पितौ
 ऊचतुस्तौनृपंह्यावांजेष्यावोवैबलाद्बलौ ६२
 जम्भश्चैवाब्रवीद्वाक्यमिंद्रमिंद्रपुरोगमान्
 जेष्यामिनात्रसंदेहोदैत्याभवतविज्वराः ६३
 त्रिपुरश्चाब्रवीद्वाक्यंजेष्यामिचविनायकम्
 तावदूचेऽथसेनानीर्मयोदेवांतकोबली ६४

कुबेरंप्रतिरक्षोभिःसर्वाश्चैवहिरण्यकान्
 एतस्मिन्नंतरेतत्रनारदोमुनिसत्तमः ६५
 गत्वोवाचहिरण्याक्षंजिष्णुदूतोहमागतः
 राज्यंत्यजस्ववाचानःप्राणेषुयदितेहितम् ६६
 नचेद्युध्यस्वमामद्यनवागच्छरसातलम्
 ततःकोपादुवाचेदंनारदंमुनिसत्तमम् ६७
 अहिंस्यस्त्वंब्राह्मणाद्यगच्छतूर्णममाग्रतः
 देवानांचविपत्तिंचकदनंनिधनंपुरः ६८
 पश्यविप्रक्षणेनांतंप्राप्तंहरिहरादिकम्
 एवमुक्त्वासदैत्येंद्रोबलाध्यक्षमुवाचह ६९
 सञ्जीकृत्यबलंसर्वान् रथांश्चानयतद्रुतम्
 दैत्यराजवचःश्रुत्वाबलाध्यक्षःसमततः ७०
 बलान्याहूयसहसासंत्रस्तास्तूर्णमागताः
 कोटिकोटिसहस्राणिअक्षौहिरयोबलानिच ७१
 एकैकस्यचवीरस्यवाहनानिमहांतिच
 स्यंदनानिविचित्राणिगजोष्ट्राश्वखरानपि ७२
 सिंहव्याघ्रलुलायांश्चसमारुह्ययुस्तदा
 वाद्यैःसर्वैश्चभूयिष्ठैःसिंहनादैर्भयानकैः ७३
 दिशस्तुपूरयामासुस्सिन्धुवेलाचलाधराः
 सर्वलोकाश्चवित्रेसुःसमुद्राश्चचकंपिरे ७४
 देवदुंदुभयोनेदुःसर्वदेवैःसमीरिताः
 वाद्यैश्चविविधैरन्यैर्वायुपूणैर्घनस्वनैः ७५
 सर्वलोकाभयत्रस्तायेचत्रैलोक्यवासिनः
 भ्रष्टकामागताकाशंघोरंतीव्रमहाहवम् ७६
 परिधैःपाशशूलैश्चखड्गयष्टिपरश्वधैः
 शरैश्चनिशितैर्घोरैर्जघ्मुरन्योन्यमाहवे ७७
 शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्दिशःसर्वानिरंतरम्
 विगृहेषुधरण्यांचपर्वतेषुजलेषुच ७८
 देवस्थानेतथाकाशेपर्वताग्रेषुसानुषु
 गह्वरेषुमहारण्येतयोर्युद्धमवर्तत ७९

पुष्कलादिघनानांचवर्षधाराजलंयथा
 पतंत्यस्त्राणिसैन्येषुशतशोथसहस्रशः ८०
 केचित्पेतुःपृथिव्यांतुशरैःसंभिन्नविग्रहाः
 शक्तिभिर्मुसलैश्चान्येछत्रशूलपरश्वधैः ८१
 पतिताःसंमुखेशूरायुद्धेषुन्यायवर्तिनः
 गच्छंतिसुरसद्धानिस्वाम्यर्थेयेत्वभीरवः ८२
 येचान्येकातराःपापाहंतारोविमुखान्त्रणे
 अन्यायैर्येचयोद्धारस्तेयान्तियममंदिरं ८३
 त्रिदिवस्थागजारोहाःसैन्धवस्थास्तथापरान्
 रथस्थांश्चरथारोहाःपदगांश्चपदातयः ८४
 परस्परंविनिघ्नंतिशूरायुद्धाभिकांच्छिणः
 मुदिताःसत्वसंपन्नाधर्मिष्ठाबलसंवृताः ८५
 केषांचिद्वाहवशिछन्नामुसलैर्भिन्नमस्तकाः
 केशाशिशरांसिवस्त्राणिनिपेतुर्धरणीतले ८६
 मध्यच्छिन्नास्तथाभिन्नाःपेतुरुर्व्यामहाबलाः
 खड्गपातैस्तथाचोग्रैश्छिन्नभिन्नाःपरश्वधैः ८७
 गामेवपतिताधीरादिव्यालंकारभूषिताः
 प्रदीप्तोभूद्धरादेशोवीरैर्नागैर्हयैरथैः ८८
 विविधाभरणैर्नष्टैःपताकाभिश्चकेतुभिः
 ततोवसुंधरासर्वासशैलवनकानना ८९
 रुधिरौघप्लुतातत्रविबुधासुरयोर्युधि
 क्रव्यादैर्बहुभिस्तत्रखादितोद्रव्यसंचयः ९०
 लोहितंप्रचुरंपीतंरक्षोभिश्चवृकादिभिः
 अन्यैर्महागणैरेवक्षतजंपवनान्वितम् ९१
 खादितंप्रीतिमद्भिश्चफेरुगृध्रगणैर्मुदा
 एतस्मिन्नंतरेसूरिःसुरपूज्योबृहस्पतिः ९२
 मृतसंजीवनीविद्यांसुराणांसंजजापह
 विशल्यकरणींदिव्यांब्रह्मविद्यांमहाबलां ९३
 ततोधन्वंतरिर्विद्वान्सुरवैद्योमनोजवः
 औषधैस्तत्प्रयोगैश्चरणेपर्यटतेमुदा ९४

तत्रदेवाश्चजीवंतियेमृताश्चमहाहवे
 अब्रणाबलसंपन्नाःप्रयुध्यंतिभृशंपुनः ६५
 एवंशतसहस्रंतुगणंदैत्यस्यचोद्धतम्
 पतितंपुण्ययोगाच्चशरैर्निर्भिन्नकंधरम् ६६
 ततस्तुजयशब्देननंदंतिसिद्धचारणाः
 ऋषयःखेचराश्चान्येयेचैवाप्सरसांगणाः ६७
 गीतिंगांतिगंधर्वाःशशंसुःपरमर्षयः
 अथक्रुद्धोमहातेजादैत्यमुख्योमहाबलः ६८
 कालकेयइतिख्यातःसेनानीदैत्यपस्यच
 स्यन्दनस्थोमहावीर्योधनुरादायतत्रच ६९
 जघानसुरसंधांस्तान्नर्तयामासभूतले
 निरंतरशरौघेणच्छादितंगगनंतदा १००
 निपतंतिशराःसैन्येकोटिकोटिसहस्रशः
 निपतंतिततोदेवाःसंयुगेष्वनिवर्तिनः १०१
 रुधिरोद्गारिणस्सर्वेसिद्धगंधर्वकिन्नराः
 विशिखैःपीडितादेवानिपेतुर्धरणीतले १०२
 केचिच्छरशतैर्भिन्नास्सहस्रैरयुतैस्तथा
 पेतुरुर्व्यामिहावीर्यायेरणेसुरपुंगवाः १०३
 व्यथिताश्चाभवन्सर्वेस्यंदनस्थादिवौकसः
 शरैःप्रव्यथितास्तेतुस्थातुंशक्तानसंमुखे १०४
 तेनावगाहितंसैन्यंगजेनेवसरोवनम्
 शरैस्तस्यार्दितादेवावज्जानलसमप्रभैः १०५
 नशेकुःसमरेस्थातुंमघवंतंययुस्तदा
 चित्ररथइतिख्यातोदेवश्शस्त्रभृतांवरः १०६
 ययौस्यंदनमारुह्ययुद्धंप्रतिधनुर्धरः
 अब्रवीद्वचनंसोपिसेनान्यंतुमहासुरम् १०७
 यथाहंसिमहाशूरसुरसेनांमुदान्वितः
 सत्त्वंप्रशंसनीयश्चशूरोसिसुरसंमतः १०८
 हिरण्याक्षप्रियंकर्मकृतंयुद्धेत्वयाधुना
 इदानींममबाणैश्चगच्छस्वयममंदिरम् १०९

ततश्चकालकेयस्तुस्मितोवचनमब्रवीत्
 पुरैवविजितोदेवगणःसर्वःप्रलीलया ११०
 इदानींतुस्थितंयुद्धेबलंसर्वंतुहेलया
 यदितेनिधनेप्रीतिरस्तीहसुरपुंगव १११
 एभिस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियममंदिरम्
 इत्युक्त्वापरमक्रुद्धोबाणमंतकसन्निभम् ११२
 जघानसमरेवीरस्त्रिभिश्चिच्छेदसोंबरे
 पुनर्बाणांश्चसमरेयोजयित्वाद्रुतरुषा ११३
 जघानप्रचुरान्दैत्यांस्तांश्चकर्त्तसलाघवात्
 ततोन्योन्यंशरैस्तीक्ष्णैःकालानलसमप्रभैः ११४
 युद्धेधनुष्मतांश्रेष्ठश्चिच्छेदभुविवेगतः
 तद्युद्धमभवद्देवदैत्ययोर्धर्मतोभृशम् ११५
 द्रष्टुकामागताःपार्श्वमृषिदेवाःसुरोरगाः
 एवंशतसहस्राणिबाणानांविधृतानिच ११६
 अन्योन्यंसमरेवीरौविजयायविरेजतुः
 अथक्रुद्धोमहातेजागंधर्वाणांपतिस्तदा ११७
 त्रिभिर्बिभेदबाणैश्चललाटेहृदिपंचभिः
 सप्तभिर्जठरेनाभौबस्तौतस्यसपंचभिः ११८
 शरैःसंपातितोदैत्योमुग्धःकश्मलतांगतः
 शिथिलीकृतचापश्चलेभेसंज्ञांचिराद्धली ११९
 मधुसंज्ञंत्रिभिर्बाणैस्सबिभेदसुरोत्तमम्
 चकर्त्तधनुरस्त्रैश्चदैत्यराजस्यपश्यतः १२०
 ततोबाणसहस्रैस्तुकालांतकसमप्रभैः
 बिभेददैत्यसिंहंतुसुराणामुत्तमोबली १२१
 हतचेताःसदैत्येद्रोबहुशोणितसंस्त्रवः
 विह्वलोबहुबाणार्तःशूलंजग्राहदानवः १२२
 शूलहस्तस्यतस्यैवचतुर्भिस्तुरगान्शरैः
 हत्वाचपातयामासत्रिभिर्यतारमेवच १२३
 जघानशूलमुर्वीष्ठस्ततोगंधर्वसत्तमम्
 विचकर्त्तत्रिभिर्बाणैःशूलंचित्ररथोबली १२४

शूलंचनष्टकंदृष्ट्वाहतभोगमिवोरगम्
गृहीत्वामुद्गरंधोरंप्रदुद्रावसुरंबली १२५
समुद्गरंसमायातंदैत्यसेनाधिपंतदा
विचकर्त्तशिरोदेहादर्धचंद्रेणसंभ्रमात् १२६
सपपातमहीपृष्ठेसंचचालवसुंधरा
ततोदैत्यगणाःसर्वेविमुखाविप्रदुद्रुवुः १२७

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेकालकेयवधोनाम-
पंचषष्टितमोऽध्यायः ६५

षट्षष्टितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

भ्रातरंनिहतंदृष्ट्वाकालेयोनामदानवः
चित्ररथंप्रदुद्रावधृत्वाबाणंसकार्मुकम् १
दृष्ट्वासुरंविधावंतंकालमृत्युसमप्रभम्
अरौत्सीत्तंमहावीर्योजयंतःपाकशासनिः २
अब्रवीच्चमहातेजादैतेयंसुरसत्तमः
तथ्यंधर्माभिसंयुक्तंलोकद्वयहितंध्रुवम् ३
शस्त्राभिघातदुःखार्तकश्मलंचान्यसंयुतम्
प्रभ्रं चनिरस्तंचयोहंतिसचबालिशः ४
सुचिरंरौरवंभुक्त्वातस्यदासोभवेच्चिरम्
तस्मान्मामुंप्रयुध्यस्वयुद्धधर्मस्थितोभव ५
जयंतमब्रवीद्वाक्यंकालेयःक्रोधमूर्च्छितः
निहत्यभ्रातृहंतारमथत्वांहन्मिसांप्रतम् ६
ततस्तंचासुरश्रेष्ठंकालानलसमप्रभम्
जयंतोनिशितैर्बाणैर्जघानसुरसत्तमः ७
निचकर्त्तशरान्सोपित्रिभिर्विव्याधचासुरः
यथावृष्टिगणंप्राप्यनदीगैरिकवाहिनी ८
तथातौचमहावीर्यौनक्षीणौनचकातरौ
नशर्मपरिलेभातेपरस्परजयैषिणौ ९
अथतस्यचदैत्यस्यधनुश्चिच्छेदचेषुणा

यन्तारंपंचभिर्बाणैःपातयामासभूतले १०
 अष्टाभिर्निशितैर्बाणैश्चतुरोश्चानपातयात्
 शक्तिसंगृह्यभूमिष्ठःकुमारंचजघानह ११
 गदयापीडितंसाश्वंसवरूथंसकूबरम्
 पातयित्वाधरण्यांचसिंहनादंननादह १२
 लाघवात्सधरांगत्वागदापाणिरुपस्थितः
 वज्रपाताद्यथाशब्दोलोकानांदुःसहोभवेत् १३
 तथातयोर्गदापातेशब्दःस्यात्तुमुहुर्मुहुः
 एवन्तयोर्गदायुद्धंयावदब्दचतुष्टयम् १४
 प्रभग्नेतेगदेखस्थौखड्गचर्मधरावुभौ
 तदापदातिनोर्युद्धमद्भुतंलोमहर्षणं १५
 दृष्ट्वाचविस्मयंजग्मुर्देवासुरमहोरगाः
 खड्गपातैर्मुहूर्ततितयोर्युद्धातिशीलिनोः
 अभवत्खड्गयुद्धंचतयोर्युद्धातिशीलिनोः
 दधारचिकुरेतस्यजयंतोभीमविक्रमः १७
 शिरश्छित्त्वास्यखड्गेनपातयामासभूतले
 ततस्तुजयशब्देनदेवाःसर्वेननंदिरे १८
 प्रभग्नादैत्यसंघाश्चदिशःसर्वाःप्रदुद्भुवुः १९

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेकालेयवधोनाम-
 षट्षष्टितमोऽध्यायः ६६

सप्तषष्टितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

एतच्छ्रुत्वातुदैत्येन्द्रोहिरण्याक्षोमहाबलः
 सरोषश्चातिताम्राक्षोह्यसुरानादिदेशह १
 स्वयंगच्छामियुद्धायदेवानांविजिघांसया
 नागच्छंतिनयुद्धंतेतेनमार्गाद्विशन्त्वितः २
 एतच्छ्रुत्वातुवचनंशेषादैत्यगणाधिपाः
 युद्धायप्रययुःसर्वेशूलपाशातिपंडिताः ३
 अधिकंपूर्वसैन्याश्चतथाशतगुणैरपि

निरंतरं तथा काशं प्रययुर्दुद्धकांक्षिणः ४
 ततोरुद्रास्ससाध्याश्च विश्वे च वसवस्तथा
 स्कंदश्च गणपश्चैव विष्णुजिष्णुपुरोगमाः ५
 सर्वे योद्धुंगतास्ते च हृष्टारणसमुत्सुकाः
 एतस्मिन्नंतरे युद्धं देवदानवयोरपि ६
 नभूतं न श्रुतं पूर्वं सर्वलोकभयंकरम्
 शस्त्रास्त्रैर्बहुधा युक्तं शिशिरेणेव काननम् ७
 धरां स्वर्गौकम् आकाशं संरुध्य युद्धमाबभौ
 अन्योन्यं जघुराकाशे तथान्योन्यं महीतले ८
 शक्तिभिर्मुसलैर्भल्लैर्बहुभिः शरवृष्टिभिः
 दारुणैः खड्गपातैश्च तथा चक्रपरः श्वधैः ९
 अन्यायुधैश्च विविधैर्निर्जघ्नुस्ते परस्परम्
 अभवन् घोररूपाणि धराकाशे व्ययानि च १०
 शस्त्रैः शरैरसृक्पातैः कंकवायसजंबुकैः
 यथामुसलधाराभिर्घनावर्षतिलोहितम् ११
 तथैव क्षतजैः स्रस्तैः स्वाङ्गाच्च देवदानवाः
 केचित्पतन्ति मुह्यन्ति स्वलन्ति च हसन्ति च १२
 मुचन्ति चार्तनादांश्च सिंहनादं मुहुर्मुहुः
 केषां चिद्वाहवशिच्छन्नाशिच्छन्नपादास्तथापरे १३
 छिन्नपाश्वोदराः केचिन्निपेतुः शतशो भुवि
 कोटिकोटिसहस्राणि गजवाज्यसुराणि च १४
 अपतन्धरणीपृष्ठेरक्तौघे बहुधा भुवि
 ततस्तु धरणीपृष्ठे त्वभवल्लोहितार्णवः १५
 विपरीतास्ततो नद्यः सद्यस्तत्र विसुस्तुवुः
 तृणकाष्ठपरास्तत्र शक्तयोदारुसंचयाः १६
 मुद्गरामुसलाः शूलामकराद्या भवंति च
 जयन्ति काध्वजामीनाः कमठाश्चर्मकायकाः १७
 शरादिभिर्महोष्टैश्च निरुद्धाः प्रचुरैस्तथा
 केशचामरशैवालाः संपूर्णास्तास्ततःस्ततः १८
 पतद्भिश्च तथान्यैश्च विविधैः क्षतजार्णवः

तदावसुंधरासर्वासशैलवनकानना १९
 रुधिरौघामहाघोरासर्वलोकभयंकरा
 स्कंदस्यशक्तिपातेनगतादैत्ययमक्षयम् २०
 पर्शुनापरमेणैवअग्निनाग्निशिखैःशरैः
 वरुणस्यचपाशेनबद्धामग्रायमक्षये २१
 येषांपुत्रैश्चपौत्रैश्चपुरोगैःसचिवैस्तथा
 निपातिताश्चदैतेयाःशरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः २२
 ग्रहैश्चसनैरेवयक्षगंधर्वकिन्नरैः
 महत्यागदयाचैवकुबेरेणच धीमता २३
 घनानानिकरैर्वज्रैस्तुषारैर्विधुनेरितैः
 पन्नगानांविषैर्घोरैर्दैत्याःपेतुर्धरातले २४
 अन्यैश्चविविधैर्दैवैःकोटिकोटिसहस्रशः
 पातिताःप्रययुस्सर्वेधरण्यांतुगतासवः २५
 देहांस्त्यक्त्वादिवंयांतिकेचिच्चयममंदिरम्
 केचिद्गच्छंतिपातालंपुण्यापुण्यप्रयोगतः २६
 एतस्मिन्नंतरेवेदाञ्जल्पुःपरमर्षयः
 स्वस्त्यस्तुब्राह्मणेभ्यश्चगोभ्यःस्त्रीभ्यस्तपस्विषु २७
 प्रयुध्यमानेष्वन्येषुसांप्रतंसर्वजंतुषु
 विबुधैर्दितादैत्याःशेषाःपर्वतमाश्रिताः २८
 प्रजग्मुश्चदिशःसर्वाःकातरारणभीरवः
 दैत्यव्यूहेप्रभग्रेचबलोनाममहाबलः २९
 अर्दयामासदेवांश्चसंयम्याग्निसमैःशरैः
 तस्यबाणार्दितादेवाबहवोबलदर्पिताः ३०
 पतिताधरणीपृष्ठेकेचिद्भ्रगारणाजिरे
 दृष्ट्वातस्यमहत्कर्मदारुणंलोकभीषणम् ३१
 शशंसुर्ऋषयोदेवास्तत्रशिष्टाःप्रचुक्रुशुः
 अथक्रुद्धोमहातेजाशशतक्रतुररिंदमः ३२
 जघानशरसंदोहैर्बलंबलवतांवरम्
 सोपिक्रुद्धोबलयुद्धेतथाशक्रंससंभ्रमः ३३
 रुधिरेणावसिक्तांगौप्रसृतेनमहाबलौ

तौयथामाधवेमासिपुष्पितौकिंशुकद्रुमौ ३४
 चक्राणिचसहस्राणिशूलानिमुसलानिच
 निचखानरणेशक्रेचपलेचासुरोत्तमः ३५
 तानिचक्राणिशूलानिनिचकर्त्तशरोत्तमैः
 सुरराट्सहस्राभ्रांतोलीलयासमरेबली ३६
 सचदैत्योमहातेजाःशक्त्याचैवपुरंदरम्
 निजघानतदातूर्णगजस्थंचस्तनांतरे ३७
 तथाविनिहतःशक्रःप्रचचालगजोपरि
 लब्धसंज्ञोबलंजिष्णुर्बिभेददनुजंक्षणात् ३८
 रथसंस्थस्यहस्तौचधनुश्चिच्छेदचेषुणा
 चर्मतीक्ष्णंध्वजंतस्यशरेणैकेनवीरहा ३९
 चतुर्भिर्निशितैर्बाणैर्विव्याधचतुरोहयान्
 शरेणैकेनसूतस्यशिरश्चिच्छेदतत्क्षणात् ४०
 छिन्नधन्वाहतरथोहताश्वोहतसारथिः
 निपत्यमूर्च्छितःपृथ्व्यांमुहूर्तान्मृत्युमापसः ४१
 अथक्रुद्धोमहादैत्योनमुचिःसुरदर्पहा
 गदामादायसहसासजघानमहागजम् ४२
 यथामेरुगिरेःशृंगेवज्रपातोभवेद्ध्रुवम्
 तथैवचमहाशब्दोह्यभवल्लोमहर्षणः ४३
 प्रहारेणार्दितःपद्मीसंचचालसविह्वलः
 रुधिरेणावसिक्तांगोविमुखोवेदनातुरः ४४
 शतक्रतुंविधावंतिशतशोथसहस्रशः
 अर्धचंद्रैःक्षुरप्रैश्चचिच्छेदपाकशासनः ४५
 जंतुभिस्तस्यमायाभिरर्दितास्सुरपुंगवाः
 भूमौनिपतिताःकेचित्केचित्सुप्तारथोपरि ४६
 दृष्ट्वातस्यमहत्कर्ममाधवोविशिखांस्तथा
 जंतुभूतान्सचक्रेणचिच्छेददेहलग्नकान् ४७
 ततो जिष्णुस्त्रिभिर्बाणैःपातयामासभूतले
 पृथिव्यांपतितोदैत्योमूर्च्छितस्खलितःपुनः ४८
 दधारमुद्गरंघोरंशक्रंहंतुंसमुद्यतः

ततोजघानमघवाकुलिशेनमहासुरम् ४६
 सपपातमहीपृष्ठेक्षतवक्षामहाबलः
 साधुसाध्वितिदेवाश्चसिद्धाश्चैवमहर्षयः ५०
 अपूजयंस्तदाशक्रंबहुभिःपुष्पवृष्टिभिः
 ततोदैत्यगणाःसर्वेभीतास्तत्रप्रदुद्रुवुः
 गीतंगायांतिगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ५१

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेबलनमुचिवधोनाम-
 सप्तषष्टितमोऽध्यायः ६७

अष्टषष्टितमोऽध्याय

व्यासउवाच-

बलंचनिहतंदृष्ट्वानमुचिंचस्वकाग्रजम्
 मुचिस्तत्राब्रवीद्वाक्यंज्येष्ठोमेसूदितस्त्वया १
 परोक्षेणाधुनात्वांचशरैर्नेष्यामिभास्करिम्
 तमब्रवीन्महातेजाःशक्रःसर्वसुरार्चितः २
 भ्रातुस्तेधर्मपंथानमिदानींलप्स्यसेध्रुवम्
 वहेरुष्णमविज्ञायप्रमोहाच्छलभायथा ३
 सहसाप्रविशंत्यग्निंतथामांयोद्धुमिच्छसि
 एवंब्रुवाणमिन्द्रंचजघानविशिखैस्त्रिभिः ४
 सचिच्छेदत्रिभिर्बाणैःशक्रःपरपुरंजयः
 ततोजघानदशभिरिंद्रमैरावणंत्रिभिः ५
 सप्तभिर्मातलिछित्वानादैरुच्चैर्ननादह
 शक्रंप्रतिपुनर्दैत्योभ्रामयामाससंभ्रमात् ६
 आयसींतांगदांकोपान्महाबलपराक्रमः
 ततस्तुलाघवाच्छक्रोजघानकुलिशेनहि ७
 भिदुरस्यावपातेनगतासुर्निपपातह
 दनुजस्यप्रपातेनसंचचालवसुंधरा ८
 देवाःप्रचक्रुर्नृत्यानिदानवाविप्रदुद्रुवुः ९

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमुचिवधोनामाष्टषष्टितमोऽध्यायः ६८

एकोनसप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

तारेयोबलसंपन्नः शक्रतुल्यपराक्रमः
जघानविशिखैस्स्कन्दंपितृघातिनमाहवे १
ततस्स्कन्दोमहाबाहुर्हरितुल्यपराक्रमः
विचकर्तशरांस्तांस्तान्निर्भिभेदशरोत्तमैः २
सदैत्यस्सहसास्कंदंछादयामासमार्गणैः
असंभ्रान्तः प्रचिच्छेदविशाखोविशिखैस्तदा ३
तारेयोग्निशरैः स्कंदंजघानरणमूर्धनि
विशिखंभिदुरप्रख्यंचखानहरनंदने ४
वैश्वानरेणसेनानीस्तत्रसंपर्यवारयत्
रौद्रमस्त्रंपुनर्दैत्यः प्रेषयामासतंप्रति ५
तन्निरस्तंकृतंतेनबाणेनास्फालितेनच
अघोरंप्राक्षिपदैत्योघोररूपंसुदारुणं ६
भूधराविटपास्सिंहास्तथासर्पादयः शराः
धावंतिपार्वतीपुत्रंकोटिकोटिसहस्रशः ७
छित्वातांस्तुशरान्स्कंदोबिभेददैत्यपुंगवं
आपादंशीर्षपर्यंतंशरैरग्न्यर्कसन्निभैः ८
स्वर्णपुंखाः शरालग्नादेहेदैत्यपतेर्भृशं
रेजुस्तेस्वर्णशकलायथाकृष्णशिलोच्चये ९
तस्यदेहात्ततश्चैवबहुसुस्त्रावशोणितं
यथाचमाधवेमासिपुरुपुष्पशमीतरुः १०
स्यंदनाधश्चराश्चाश्चिशिशियरेभूमिलग्नकाः
अथक्रुद्धोमहादैत्यः शूलंभीमंचदारुणं ११
धृत्वातंप्रतिचिक्षेपकालमृत्युसमप्रभं
पार्वतीनंदनेनापिशूलंपाशुपतेनह १२
क्षिप्तंतेनकृतंदग्धंमुहूर्तेनरणाजिरे
पुनः शक्तिंमुमोचाथब्रह्मदत्तान्तुदानवः १३
शूलंप्रतिजघानाथशतकूटसमप्रभम्
ततोऽस्त्रेवज्रसंकाशेजघटातेवियत्यपि १४

तयोस्सवीर्ययोरस्त्रेधरण्यांप्रणिपेततुः
 ततोदैत्यपतिःस्कंदंशरैरग्निशिखोपमैः १५
 अर्दयामाससहसाघनधारेवपर्वतं
 तांस्तुच्छित्त्वामहाबाहुःसेनानीश्चापमस्यवै १६
 विचकर्तार्धचंद्रेणतथायंतुःशिरोमहत्
 तथाश्वान्बहुभिर्बाणैःपातयामासभूतले १७
 गृहीत्वामुसलंवेगात्सदुद्रावस्थलेगुहं
 जघानतेनदैत्येन्द्रःशिखिनंशिखिवाहनं १८
 ततोमोहंगतोबर्हीप्रचकंपेमुहुर्मुहुः
 ततःस्कंदःपुनस्तंचजघानासुरपुंगवं १९
 प्रचिच्छेदासिनावेगान्मुसलंचातिदारुणं
 तारेयःशक्तिमादायजघानक्रौंचदारणम् २०
 सोपिशक्तिंमुमोचाथत्रमोघांदुष्टघातिनीम्
 ततःसंदह्यसाशक्तिर्विश्वप्रलयकारिणी २१
 यमदंडसमानंचभित्वापुनर्गुहंगता
 सगतासुःपपातोर्व्याचालयंश्चवसुंधरां २२
 पुष्पधूपादिभिःस्कंदःसर्वदेवैःप्रपूजितः २३

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतारेयवधोनामैकोनसप्ततितमोऽध्यायः ६६

सप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

ततोदेवांतकोदैत्योव्यनदत्समरंप्रति
 रणंचकारधर्मेणसंदष्टौष्ठपुटोबली १
 सगत्वाचाब्रवीद्वाक्यंसर्वलोकविगर्हितं
 नजानासिमहद्धर्मदुष्टमोहाद्यथाक्रमम् २
 पापपुण्यप्रयोगेणनिग्रहानुग्रहेप्रभुः
 अहंचनिर्मितोधात्राकरोमितवशासनम् ३
 नजानासियतोधर्मकालमृत्युपुरःसरः
 नरोगोनजराकालोनमृत्युर्नचकिंकरः ४
 धर्मात्प्रचलितः कर्मीकष्टंयातिदिवानिशम्

उक्तं वसुमहावीर्यमंधर्मैकसाक्षिकम् ५
 सजघान त्रिभिर्बाणैः कालमृत्युसमप्रभैः
 प्रचिच्छेदसधर्मात्माते त्वन्यैर्विशिखैस्त्रिभिः ६
 ततस्तूच्चैः शरैः प्राज्यैर्युगांतानलसप्रभैः
 निजघान यमं संख्ये सचिच्छेदशरैः शरान् ७
 एतस्मिन्नंतरे क्रुद्धौ परस्परजयैषिणौ
 जघ्नतुः समरेन्योन्यं महाबलपराक्रमौ ८
 अहोरात्रंतयोर्युद्धमवर्त्तत सुदारुणम्
 एतस्मिन्नंतरे क्रुद्धः शक्त्या प्रशमनं रुषा ९
 बिभेद दैत्यशार्दूलो ह्यहंकारयुतो बली
 तामेवाथ रुषाधर्मो गृहीत्वा शक्तिकांड्रुतं १०
 निजघान तयैवामुंस्तनयोरंतरे भृशम्
 सविह्वलितसर्वांगो मुखादागतशोणितः ११
 ततः क्रुद्धो महातेजा धृत्वा दंडं सुदारुणम्
 अमोघं पातयामास तस्य दैत्यस्य विग्रहे १२
 साश्वरंथं तथा सूतं योद्धारं शस्त्रसंचयम्
 चकार भस्मसात्तंच शमनः क्रोधमूर्च्छितः १३
 पतिते च तथा दैत्ये दुर्धर्षो नाम दानवः
 शमनं शूलहस्तस्तु प्रदुद्राव जिघांसया १४
 शूलहस्तं समायातं बडवानलसन्निभम्
 आससादरणे मृत्युः शक्तिहस्तोतिनिर्भयः १५
 सचट्टुष्ट्वाऽसुरो मृत्युं शूलेनैव जघान ह
 शक्तिं चैव ततो मृत्युः प्रचिक्षेपरणाजिरे १६
 संदह्यसहसा शूलं वह्निकूटसमप्रभम्
 दैत्यस्य हृदयं भित्वा गतासा च धरातलम् १७
 सरथः सपपातोर्व्यां शक्तिजर्जरविग्रहः
 अथान्यो दुर्मुखो मृत्युं कृष्टचापो महाबलः १८
 खड्गचर्मधरः कालोरथ एवगतो भवत्
 दृष्ट्वा तं विशिखैः प्राज्यैर्जघान सयमं रणे १९
 सचाप्लत्यरथा देवो ह्यसिनाचसकुंडलम्

शिरश्चिच्छेदसहसापातयित्वाचभूतले २०
 हतशेषंबलंसर्वप्रदुद्रावदिशोदश २१
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवांतकर्दुर्धर्षदुर्मुखवधोनामसप्ततिमोऽध्यायः

७०

एकसप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

अथान्योनमुचिः क्रुद्धः स्यंदनस्थोदिवौकसः
 विशिखैरर्दयामसघोरैराशीविषोपमैः १
 ततस्तुसंयुगेदेवाः सिद्धकिन्नरपन्नगाः
 नशक्नुवंतिबाणानांवेगंसोढुंसमततः २
 रथमुच्चैश्शरवोश्चेनयुक्तंमातलिनेरितम्
 पुरुहूतः समास्थायप्रागमत्तंमहाबलम् ३
 दृष्ट्वाशक्रंमहावीर्यनमुचिर्देत्यपुंगवः
 अब्रवीद्वासवंसंख्येवचनंसानुगंतदा ४
 प्राकृतंनिर्जरंहत्वानयशोस्तिनचप्रियम्
 नलाभकृतकंवापिनजयस्तुपुरष्टुत ५
 तस्मात्वयिहतेत्रैवसर्वंभवतिशाश्वतम्
 देवराज्यंप्रलप्स्यामिसुखंभोग्यंसुरालये ६
 तमब्रवीन्महातेजाः शक्रः परपुरंजयः
 शूरतावाक्यमात्रेणसर्वत्रसुलभाभवेत् ७
 महापराक्रमंयद्वाअस्तितेदानवाधम
 दर्शयस्वाहवेवीर्यंपुरंनेष्यामिभास्करेः ८
 एतच्छ्रुत्वामहातेजाश्चुकोपदैत्यपुंगवः
 पंचभिर्निशितैर्बाणैर्जघानसुरसत्तमम् ९
 तांस्तुचिच्छेदमघवाक्षुरप्रैः पंचभिर्दुतम्
 जगमतुस्तौमहावीर्यौसमरेविषयैषिणौ १०
 अन्योन्यंसहसावेगाच्छरैश्चिच्छिदतुः शरान्
 बिभिदातेथगात्राणिविशिखैर्भिदुरोपमैः ११
 अत्यपूर्वकृतंकर्मताभ्यामेवरणेभृशम्

लाघवंशरसंधानग्रहमोक्षसुदुर्लभम् १२
 दृष्ट्वातुविस्मयंजग्मुर्देवासुरगणास्तदा
 एतस्मिन्नंतरेदैत्योमायास्संप्रमुमोचह १३
 विशिखाः शतशस्तत्रविनिश्चेरुस्समंततः
 शक्रः कोपात्पुनः शीघ्रंधनुरुद्यम्यवीर्यवान् १४
 जघानविशिखैरुग्रैः सर्वगात्रेषुसंज्वलन्
 ततोमार्गणसाहस्रैरष्टभिस्त्वधिकंतथा १५
 बिभिदातेतोन्योन्यंचिच्छिदातेपरस्परम्
 शरैर्निरंतराकाशंदृशुस्तत्रसंयुगे १६
 निपतंतिधरापृष्ठेखड्गपातैः सहस्रशः
 एवंसुदीर्घकालेतुगतेतस्मिन्महाहवे १७
 मायास्त्रंदर्शयामासक्रूरकृन्नमुचिस्तदा
 तामसंत्रिषुलोकेषुकृतंस्यात्तुनिरंतरम् १८
 परस्परंनपश्यंतिदेवासुरगणाभृशम्
 सूर्यचंद्रग्रहाणांचवह्नीनांचदिवौकसाम् १९
 तस्मिंस्तमसिदुष्पारेगभस्तिनैवदृश्यते
 दैत्यस्यचततस्तूर्णशरैरग्निशिखोपमैः २०
 विभग्नाः सर्वदेवाश्चशक्रश्चरणसंमुखे
 शरैर्विभिन्नदेहास्तुनिपेतुर्धरणीतले २१
 प्रभग्नाश्चापरेशूरास्संयांतिचदिशोदश
 कूटंतस्यपरिज्ञायसर्वदेवार्चितोहरिः २२
 सौम्यमस्त्रंमुमोचाथदिविसूर्यशतप्रभम्
 विलंबितंसमालोक्यशक्त्याचबहुघंटया २३
 जघानोरसिदैत्यस्यसपपातव्यथान्वितः
 चिरात्संलभ्यसंज्ञांचदैतेयः क्रोधमूर्च्छितः २४
 गत्वावेगात्सुरश्रेष्ठमैरावतंदधारह
 त्रासयामाससुतरामिंद्रस्यद्विरदंरुषा २५
 धृत्वासतुगजसंसेंद्रंमुमोचधरणीतले
 ततोभूमिगतः शक्रः कश्मलंचक्षणंगतः २६
 अवप्लुत्यसदैत्येंद्रोगजदंतांतरस्थितः

शक्रं ग्रहीतुकामस्यवधार्थयूथपस्यसः २७
असिनाऽसुरमुख्यस्यशिरशिच्छत्वान्यपातयत्
सर्वे प्रजहृषुर्देवागंधर्वाललितं जगुः

मुदितास्ते च मुनयः स्तुवंति सुरसत्तमम् २८

इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखंडे द्वितीयनमुचिवधोनामैकसप्ततितमोऽध्यायः

७१

द्विसप्ततितमोऽध्यायः

व्यास उवाच-

दिव्यं रथं समास्थाय धनुर्हस्तो बलैर्युतः
गत्वा च माधवं संख्ये देवासुरगणाग्रतः १
क्रोधेन महता विष्टो मधुर्निर्जरमर्दनः
अब्रवीत्परुषं वाक्यमव्ययं हरिमीश्वरम् २
नारायणनजानासियुद्धधर्ममितः कथम्
अन्यायाद्दुर्वधोपायं कृत्वानष्टो न शोचसि ३
अनेन पंकयोगेन व्यवहाराकृतस्य च
सुरत्वं चोपनष्टं स्यादन्यसृष्टिं करोम्यहम् ४
त्वामेव निहनिष्यामि सहदेव गणैरिह
इत्युक्त्वा धनुरादाय जघान विशिखैर्विभुम् ५
माधवस्तान्बिभेदाथ शरैर्वज्रसमप्रभैः
बहुभिस्सर्वगात्रेषु जघान च मधुंततः ६
मायया छादितः सोभूद्वैत्यस्तं सुरसत्तमाः
ये वै शूराश्च रुद्राद्यास्त्रिदशास्सत्त्वधारिणः ७
देव्यो नानाविधाश्चापिसायुधावाहनान्विताः
सेनान्योगणपादेवा लोके शहरविष्णवः ८
अन्ये ग्रहादयो देवाः सर्वे युध्यन्ति संगताः
विनष्टाश्च तदा देवामधोर्वै मायया ध्रुवम् ९
संमुखे विमुखे चैव शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः
पतंतिसहसा देवाभूमौ शस्त्राभिपीडिताः १०
एतस्मिन्नंतरे विष्णुर्गृहीत्वा च सुदर्शनम्

असुरान्माययादेवान्जघानरणमूर्धनि ११
 अथतेषांशिरांस्येषछित्वाचैवसहस्रशः
 पातयामासदेवेशोदैत्यानांचसुरात्मनाम् १२
 एवमन्यान्विभुर्दैत्यान्द्रावयामाससंगरात्
 तंदृष्ट्वामुनयोदेवाःसर्वेविस्मयमाययुः १३
 कर्णेकर्णेप्रजल्पन्तेदेवामुनिगणास्तथा
 सदादेवैकगोप्ताचहरिरव्ययईश्वरः १४
 सर्वसाक्षीत्वयंदेवोदैत्यजिष्णुर्युगेयुगे
 कथंहंतिसुरान्सर्वान्कल्पांतइहजायते १५
 एतस्मिन्नंतरेदूरेमधुर्मायांप्रयोजिता
 हररूपधरोभूत्वाअब्रवीद्धरिमव्ययम् १६
 दैत्यानामग्रतःपापरणेदेवान्समंततः
 हत्वाकिंतेशिवंचाद्यधर्मकीर्तियशोगुणाः १७
 महतोन्मत्तभावेननजानासिपरान्स्वकान्
 अतस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियमसादनम् १८
 एवमुक्त्वाशरैरुग्रैर्जघानकेशवंरणे
 निचकर्तशरांस्तांस्तुमाधवोवाक्यमब्रवीत् १९
 जानामित्वांरणेदैत्यंहररूपधरंप्रियम्
 शूरंशूरविकर्माणंमधुंमायानियोजितम् २०
 मिथ्यालोकंप्रदास्यामिपातयित्वावराणाजिरे
 एतस्मिन्नंतरेतीक्ष्णैःशरैर्विव्याधसंयुगे २१
 जटिलंवृषकेतुंचवृषभस्थंमहेश्वरम्
 तयोर्युद्धमतीवासीद्देवदानवयोस्तदा २२
 परस्परंभिंदतोश्चप्राप्तान्प्राप्तान्शरान्शरैः
 क्षुरप्रेणधनुस्तस्यचिच्छेदहरिरव्ययः २३
 ततश्चपातयामासघोटकंवृषरूपिणम्
 सदैत्यश्शूलहस्तोथप्रदुद्रावजगत्पतिम् २४
 भ्रामयित्वाततःशूलंजघानपरमेश्वरम्
 त्रिभिश्चिच्छेदबाणैश्चशूलंकालानलप्रभम् २५
 ततःक्रूरोमहाबाहुर्मधुर्मायातिमायिकः

देवीरूपंसमास्थायसिंहस्थःप्रययौहरिः २६
 शरैर्बहुविधैर्विष्णुंजघानैवाब्रवीद्वचः
 स्वामीतुमेसुरश्रेष्ठत्वयैवपातितोयुधि २७
 अहंत्वांचहनिष्यामिसुतौस्कंदविनायकौ
 उक्तवंतंचदैतेयंजघानबहुमार्गणैः २८
 सपपातमहीपृष्ठेगतासुर्लोहितोद्गिरः
 पितरौनिहतौदृष्ट्वामायावद्धोमहाबलः २९
 स्कंदःशक्तिसमादायप्रायाद्योधयितुंहरिम्
 ततोधाताऽब्रवीद्वाक्यंस्कंदंमोहप्रपीडितम् ३०
 पश्यतेपितरौदूरेपश्यंतौयुद्धमीदृशम्
 अंतरिक्षेभ्रमंतौचसंस्थितौलोकसाक्षिणौ ३१
 एतच्छ्रुत्वाततोदृष्ट्वातत्रैवांतरधीयत
 ततोधुंधुश्चसुंधुश्चात्रावतिदर्पितौ ३२
 वधंप्रतिहरेर्युद्धेपेतुर्गुरुडोपरि
 खड्गहस्तंचधुंधुंचसगदंसुंधुमेवच ३३
 चिच्छेदनंदकेनैकंगदयासादयत्परम्
 पेतुस्तौधरापृष्ठेप्रवीरौक्षतविक्षतौ ३४
 मधुस्तदागतस्तूर्णमंतर्धानंतमोवृतः
 पातयामासविष्णौचमाययाशतपर्वतान् ३५
 ततस्तान्पर्वतांश्छित्वातमसोऽन्तर्गतोयुधि
 क्रोधात्सुदर्शनैवशिरश्छित्त्वानिपातितः ३६
 ततोब्रह्मादिभिर्देवैश्शंभुनात्रिदशैरपि
 मधुसूदनइतिख्यातिर्विष्णोर्लोकेषुकारिता ३७
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमधुवधोनामद्विसप्ततितमोऽध्यायः ७२

त्रिसप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

ततोवृत्रोमहातेजादैत्यानांप्रवरोयुधि
 दिग्गजाढ्यंगजारूढःप्राद्रवद्वलसूदनम् १
 आगच्छंतंततोवृत्रंशरैःकालानलप्रभैः

विव्याधसर्वगात्रेषुद्विरदस्थोमहाहवे २
 ततोवृत्रस्तुशीर्षचजिष्णोरेवपतत्रिणा
 विव्याधसहसातेनसचचालमहाबलः ३
 आत्मानंचसमाश्वास्यधनुरुद्यम्यवीर्यवान्
 ववर्षशरवर्षेणतस्यदैत्यस्यविग्रहे ४
 शरांश्छित्वाबिभेदाशुशरैराशीविषोपमैः
 शतक्रतुंमहावीर्यःसर्वदेवाधिपंयुधि ५
 ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधदेवराट्
 परस्परंशरायांतियथासप्ताश्वरश्मयः ६
 एवंशरसहस्रैस्तुविभिदातेपरस्परम्
 मनोजवसमाःशीघ्रागाढाःशिखरिणोयथा ७
 बडवानलसंस्पर्शाःखगावज्जारभेदकाः
 तयोर्धनुष्मतोर्युद्धेशरास्तुल्यगुणान्विताः ८
 एवंक्रमेणयुद्धेचअहोरात्रमवर्तत
 महेंद्रोद्विरदंतस्यशूलेनैवजघानह ९
 सनिपत्यमहीपृष्ठेलाघवात्स्वरथंययौ
 रथस्थस्तस्यदेवस्यशक्त्याचैरावणंदृढम् १०
 बिभेदलाघवेनाशुवज्रेणैवमहागिरिं
 शुशुभेकंपमानस्तुसेंद्रःसचमहागजः ११
 ततःशक्तिसमादायत्राविध्यमघवाऽसुरम्
 बिभेदोरसिदैत्यस्यसपपातरथोपरि १२
 क्षणात्संज्ञांसमालंब्यसविनद्यपतत्रिणा
 बिभेदसमरेशक्रंसततःकश्मलंगतः १३
 इंद्रःसंज्ञापुनःप्राप्यजघानविशिखैःशितैः
 शतकोटिसमैर्बाणैरदितोव्यथयान्वितः १४
 ततोवृत्रोमहाशूलंप्राक्षिपन्निर्जरेश्वरे
 शांभवास्त्रेणदेवेशोवैष्णवास्त्रंमुमोचह १५
 उभयोरंबरेचास्त्रेवह्निकूटसमप्रभे
 अन्योन्यंजघ्नतुस्तत्रस्फुल्लिगानिविमुंचती १६
 स्पर्शनेचस्फुल्लिगानामुभयोःसेनयोर्भटाः

नशक्ताःसंमुखेस्थातुंशलभाज्वलनेयथा १७
 दग्धाःपेतुःपृथिव्यांचदिशस्सर्वाःप्रदुद्भुवुः
 देवदानवयोर्वीराःशून्यस्तत्राभवद्रणः १८
 अस्त्रंनिरस्तकंदृष्ट्वासदैत्यःक्रोधमूर्च्छितः
 माययाशैलसंदोहमस्त्रंशक्रेमुमोचह १९
 बाणौघैःशैलसंघातंप्रचिच्छेदरणेहरिः
 अघोरंप्रासृजद्वैत्यःपुरुहूतेमहाबले २०
 कोटिकोटिसहस्राणिजंतूनांप्रवराणिच
 सिंहशार्दूलभल्लूकवृकव्याघ्रमहागजाः २१
 दंशूकादयःसत्त्वाःप्रधावंतिसुरेश्वरं
 क्षुरप्रैर्धचंद्रैश्चभल्लैःशिलीमुखैस्तथा २२
 असंप्राप्तान्प्रचिच्छेदमघवापरवीरहा
 ततोवृत्रोमहाबाहुर्धनुर्दुग्धम्यवीर्यवान् २३
 बिभेदशरसाहस्रैर्वज्रकल्पैःशतक्रतुं
 छित्वाक्षुरप्रैश्शक्रश्चधनुस्तस्यचकर्तच २४
 सूतंचाश्वान्पृथिव्यांचपातयामासतत्क्षणात्
 सकंटकांगदांभीमांसंपूज्यासुरसत्तमः २५
 जघानपद्मिनःशीर्षेमोहादंतीक्षितिययौ
 सगदःसर्वदेवेशोधरणींसमुपस्थितः २६
 ततस्तयोर्गदायुद्धमवर्ततमुहुर्मुहुः
 तयोःप्रहरतोःशब्दोगदापातोद्भवोध्रुवं २७
 आवर्तपरिवर्तचक्रतुस्तौपुनःपुनः
 अधऊर्ध्वंप्रहारंचपार्श्वयोरतिभीषणं २८
 बभूवैवंतयोर्युद्धंलोकालोकभयंकरं
 दृष्ट्वादेवगणाःसिद्धादानवाविस्मयंगताः २९
 युद्ध्यमानौतुतौवीरौमृत्युसंशयमागतौ
 देवदानववीराश्चद्रष्टुंनैवतदीशिरे ३०
 ईशब्रह्मादयःखेतुस्थिताद्रष्टुंतदद्भुतं
 तयोर्हुंकारशब्देनगदापातस्वनेनच ३१
 ऊर्ध्वोर्ध्वमगमच्छब्दोह्यशनेश्वोपजायते

भग्नेगदेद्वयोरेवकरःसंपुटितस्तयोः ३२
 एवंचैवार्धयामेनतयोरस्त्रेनिपेततुः
 एतस्मिन्नन्तरेवीरौखड्गचर्मधरौतदा ३३
 प्रतियोद्धुमहाघोरमाहवेसंप्रचेरतुः
 निस्त्रिंशौविद्युदुल्काभौतयोगत्रिचचर्मणी ३४
 दृश्येतेसर्वलोकैश्चलाघवंविस्मयंगतैः
 चिच्छिदातेतयोरेवचर्मणीबहुवर्णके ३५
 भीष्मकंबलयुद्धंचतयोरेवंप्रवर्तते
 मंडलंचक्रधन्वंचलाघवंचपरिप्लुतं ३६
 वृत्रवासवयोर्युद्धंचवृत्रवासवयोरिव
 केशान्वृत्रस्यउत्प्लुत्यसंप्रधृत्यासिनाद्रुतं ३७
 शिरश्चिच्छेदसहसामघवारणमूर्धनि
 जयशब्दस्ततस्त्वासीद्देवानांचसमंततः ३८
 प्रोत्फुल्लहृदयादेवामघवंतमपूजयन्
 देवदुंदुभयोनेदुर्ननृतुश्चाप्सरोगणाः ३९
 गीतंगायंतिगंधर्वामुनयःस्तुतिपाठकाः
 भीताःपलायिताःसर्वेदैत्यास्त्यक्तायुधादिशः ४०
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवृत्रासुरवधोनामत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ७३

चतुस्सप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

चतुर्भिस्तुरगैर्जुष्टंरथंसूर्यसमप्रभं
 त्रैपुरिःसंरुहाथाब्रवीद्वाक्यंगणाधिपं १
 पितामेनिहतः पित्रातवयस्माद्गणाधिप
 तस्मात्त्वामद्यविशिखैर्नयामियमसादनं २
 ततस्तमब्रवीद्देवोगणेशस्त्रिपुरात्मजं
 तवतातेनदुष्टेनसुराणामहितंपुरा ३
 कृतंकर्ममहत्पापंश्रुतंनोजनकेनहि
 पापकर्मरतंदुष्टंज्ञात्वाज्ञानबलेनच ४
 अवधीत्तंशरैकेनपितरंतेबलेनच

पंकात्प्रतारितोमोहात्प्रेषितोयममंदिरं ५
 त्वांचाहंतत्पथंदैत्यप्रेषयाभिज्ञादिह
 उक्तवंतंमहाप्राज्ञंसुराणांचगणाधिपं ६
 विव्याधदशभिस्तीक्ष्णैःकालानलसमप्रभैः
 ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधसाहसात् ७
 यमदंडसमैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चशिलीमुखैः
 कंकपत्रैर्महातीक्ष्णैर्वज्रानलसमप्रभैः ८
 विचकर्तशरांश्चास्यलंबोदरःसुरार्चितः
 पुनर्विव्याधविशिखैःसहसाभिदुरोपमैः ९
 शरैरर्दितसर्वांगोमूर्च्छितस्त्वपतद्भुवि
 ततोभद्रश्चसौभद्रोभीषणोनिर्जरांतकः १०
 स्वांस्वांगदांसमादायदुद्रुवुस्तंविनायकम्
 युगपत्तेगदापातैर्निजघ्नुर्गणनायकम् ११
 लाघवात्तुवृथाकृत्वागदास्तेषांमहाबलः
 भद्रकस्यतुशीर्षेचाहनत्परशुनातदा १२
 सौभद्रस्योत्तमांगंचअसिनाग्रेनिपातितम्
 भीषणस्यकुठारेणखड्गेननिर्जरांतकम् १३
 पातयित्वाचहेरम्बोमहागिरिसमांस्तदा
 चतुरोगणमुख्यांश्चअन्यांश्चापातयदिद्वषः १४
 ततःसंज्ञांसमालभ्यत्रैपुरिश्चासुरोत्तमः
 समारुह्यरथंस्वंचजघानसुरसत्तमम् १५
 विशिखैर्वर्धचंद्रैश्चक्षुरप्रैर्भल्लकैस्तथा
 तांस्तुचिच्छेदधर्मात्मापुनर्विव्याधतंशरैः १६
 चतुर्भिःसैंधवांश्चैवशरैकेनचसारथिम्
 शरैःसंपातयामासधरण्यांगणनायकान् १७
 लाघवात्तुरथंचान्यंगत्वात्रिपुरनंदनः
 विशिखैर्वज्रसंकाशैःसंबिभेदगणाधिपम् १८
 रुधिरेणावसिक्तांगोरुषाघोरयमप्रभः
 ललाटेचत्रिभिर्बाणैस्सप्तभिश्चस्तनांतरे १९
 चतुर्भिर्नाभिदेशेचपंचभिर्मुष्टिमस्तके

संबिभेदमहाक्रोधोबलिनंशंभुनंदनः २०
 शरैरदितसर्वाङ्गःसदैत्योरणमूर्धनि
 कश्मलंपरमंगत्वासंपपातरथोपरि २१
 ततःसूतेनधीरेणअपनीतोरणाजिरात्
 विमुखंनाहनच्छूरोविनायकःसुरार्चितः २२
 चिरात्संज्ञांसमालभ्ययंतारंचाब्रवीद्वचः
 गच्छसूतरणेभीरुंविनायकंहरात्मजम् २३
 ततोयंताब्रवीद्वाक्यंसत्यंपथ्यंचकोमलम्
 हरात्मजशरान्सोढुंकस्समर्थोरणाजिरे २४
 तस्मान्मोहगतस्त्वंचमयानीतःप्रभासुत
 एतज्ज्ञात्वात्वदानींभोयद्युक्तंतद्विधीयताम् २५
 एतस्मिन्नंतरेराज्ञाप्रेरितःकविसत्तमः
 औषधादिप्रयोगेणगजःसंज्ञामबोधयत् २६
 अकारयच्छतगुणप्राणंचजयमादिशत्
 प्राग्जलंमंत्रितंदत्वारुरोधास्याङ्गकव्रणान् २७
 सगजोदशनैरेवस्फोटयामासवैगिरिम्
 एवंशतसहस्राणिसैन्यानि सैन्यपालकान् २८
 पातयामाससमितौगजःपरमदुर्जयः
 सदैत्यस्तस्यपृष्ठस्थःशरैःकालानलप्रभैः २९
 हत्वात्वपातयच्चोर्व्यामुख्यमुख्यान्सुराधिपान्
 शरैस्तस्यतदादेवायमदंडसमप्रभैः ३०
 निपतंतिमहावीर्यारुधिरौघपरिप्लुताः
 यस्मिन्यस्मिंश्चमार्गेतुसदैत्यःसगजोगतः ३१
 तत्रतत्रचकाराशुभीषणंसंचितंशरैः
 गजेनपातिताःकेचिद्गजारोहेणचापरे ३२
 वेगेनभ्रमणेनैवसुराःकेचित्प्रतापिताः
 एवंसुरगणाध्यक्षाःशस्त्रास्त्रैर्विविधैश्चतम् ३३
 सगजंयुद्धनिर्भीतानिजघ्नुर्बहुभिःशरैः
 तथापितद्गजंयोद्धुंनशक्तास्तेमहाबलाः ३४
 क्षिप्रंतांस्तुगजोदंतैस्त्रैपुरोऽपातयच्छरैः

नगतायेधरण्यांचदेवाजर्जरविग्रहाः ३५
 शरण्यांगणपंजग्मुर्भीतास्तेवेदनातुराः
 देवानांकदनंदृष्ट्वागणाधीशःप्रतापवान् ३६
 सगजंताडयामासवज्जानलसमैःशरैः
 सगजोवेगसंरुद्धःशरेणचसमुत्थितः ३७
 अथोतौद्वौशरैरेवबिभिदातेपरस्परम्
 उभौतौनर्दमानौचअन्योन्यंजयमैच्छताम् ३८
 शोणितैर्लिप्तसर्वांगौवीरमुख्यौसुरासुरौ
 अथाखुंसगजोमत्तोबिभेददशनैःस्वकैः ३९
 आखुनाभिद्रुतोनागोघोरयुद्धंतयोःपरम्
 अधोर्ध्वंसंविभागेचचतुर्भिर्युद्धमद्भुतम् ४०
 सशब्दंतुमुलंयुद्धंसर्वलोकभयंकरम्
 दशनैर्दशनैरेवशरैरेवशरोत्तमैः ४१
 तद्घोरमभवद्युद्धंदेवदानवसंगरे
 आखुकोभेदयांचक्रेमहानांगंमहाबलम् ४२
 पर्शुनापृष्ठवंशाग्रेस्थित्वातेनाहनत्पुनः
 दैत्यस्यदशनद्वारेहृदिस्कंधेथलाघवात् ४३
 सगजःसपपातोर्व्यागतासुर्लोहितंमन्
 शशंसुर्मुनयोदेवास्साधुसाध्वितिचाब्रुवत् ४४
 अत्रान्येस्त्रैरमोघैश्चैदैत्यानाजघ्नुराहवे
 यावत्तुसेनयोर्नैवजययुद्धंसमापयेत् ४५
 इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेत्रैपुरिविमर्दोनामचतुस्सप्ततितमोऽध्यायः ७४

पञ्चसप्ततितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

श्रुत्वामहेश्वराद्वाक्यंदेवाःशक्रपुरोगमाः
 दुद्रुवुर्दैत्यसंघांस्तान्सर्वेसर्वान्समंततः १
 आजगाममहाबाहुःकुंभोनाममहासुरः
 नैर्ऋतोयक्षराजानंगदयाचाहनद्भृशम् २
 गुह्यकेशोगदापातैर्जघानभृशमुत्तमम्

ततो न्योन्यंगदायुद्धमभवद्भीषणंतयोः ३
 चक्रबंधमहाबंधंपुरोवध्यनिबंधनम्
 प्राचुरंभीषणंयानंस्फोटतैलाभिवास्तिकम् ४
 तेनकृत्वामहायुद्धमवसानेधनेश्वरः
 पातयामासतंस्फोटंतस्यकुंभस्यचोरसि ५
 भग्नदंष्ट्रस्ततःकुंभोनिपपातमहीतले
 स्यंदनस्थोमहावीर्योजंभोहरिहयंतदा ६
 जघानशरसंघैश्चतथैवैरावणंभृशम्
 वासवोभिदुरेणैवसंबिभेदासुरोत्तमम् ७
 सपपातधरापृष्ठेगतासुर्लोहितोक्षितः
 तथारण्यंसुघोरंच अघोरं घोरमेवच ८
 चतुरोगणमुख्यांश्चशक्त्याबिभेदसंयुगे
 सेनान्यश्चैवप्रत्येकंपातयामासलाघवात् ९
 सौरभंशरसंघैश्चजयंतोवशमानयत्
 शक्तिहस्तंचसंहादंयमदंडंनरांतकम् १०
 हत्वाचपातयामाससभस्मीकृतविग्रहः
 कालश्चखड्गपातेनपातयामासबाभ्रवम् ११
 शक्त्यामृत्युर्बिभेदाश्चंतथानिर्घृणकरणे
 अग्निनादह्यमानाश्चसप्तैतेचमहाबलाः १२
 भद्रबाहुर्महाबाहुःसुगंधोगंधएवच
 भौरिकोवल्लिकोभीमएतेसेनाग्रगामिनः १३
 रणेसंदग्धदेहाश्चपेतुरुर्व्यागतासवः
 पाशबद्धामहावीर्यावरुणस्यमहात्मनः १४
 पेतुरुर्व्यामिहासत्वाःशूराःशूरभयानकाः
 शूरस्यरश्मिजालेननिहताःपञ्चदानवाः १५
 तुरुतुंबुरुदुर्मेधस्साधकासाधकाभिधाः
 क्रूरक्रौंचरणेशानमोदसंमोदषणमुखाः १६
 शरैर्निपातितादैत्याःसंयुगेमातरिश्चना
 नैर्ऋतोगदयाभीमंपातयामासभूतले १७
 शूलपातैश्चरुद्राणांशतशोदैत्यदानवाः

निपेतुःसंयुगेभीताःसंमुखारणपंडिताः १८
 वसूनांशरपातैश्चशूराणांरश्मिमालिनाम्
 मेघानांकरकाभिश्चवज्रपातैस्सुदारुणैः १९
 निपातितारणेदैत्याःशतशोबलशालिनः
 कुबेरस्यगदापातैर्निपतंतिसहस्रशः २०
 शक्रस्यभिदुरेणैवभेदितादैत्यपुंगवाः
 असंख्याताःपतंत्युर्व्यास्कंदशक्त्यातथाहताः २१
 गणेशपर्शुपातेनपतंतिमुख्यमुख्यकाः
 वैकुण्ठकरमुक्तेनचक्रेणतीव्रकर्मणा २२
 दैत्यानांप्रवराणांचशिरांसिनिपतंतिकौ
 शमनोयमदंडेनकोटिकोटिसहस्रशः २३
 अपातयत्तदाभूम्यांकालःखड्गेनदानवान्
 मृत्युश्शक्त्यातथादैत्यान्याशीपाशेनचापरान् २४
 पातेनतक्षकादीनांसुधांशोःशिशिरेणच
 अश्वारोहीखरोमन्योहनिपाशस्तथागजान् २५
 परिघेणगजंकुंभेदैत्यानांनाशयत्ततः
 एवमश्वान्गजांश्चैवलाघवात्सन्यपातयत् २६
 एवंसिद्धैश्चगंधर्वैरप्सरोभिर्महाबलैः
 अन्याभिर्देवताभिश्चसमातृगणनायकैः २७
 निपातितामहोघोरायेतेप्रलयदानवाः
 शरैश्चखड्गपातैश्चशूलशक्तिपरश्वधैः २८
 यष्टिपरिघकुंतैश्चपातयंत्यसुरान्सुराः
 एवंसंक्षीयमाणेषुदैत्यराट्समपद्यत २९
 आदित्यरथसंकाशंरथरत्नविभूषितम्
 शातकुंभमयंदिव्यंघंटाचामरभूषितम् ३०
 पताकाध्वजसंपूर्णरम्यंशक्ररथोपमम्
 समारुह्यमहावीरोहिरण्याक्षोऽसुराधिपः ३१
 जघानशरजालैश्चदुर्निवार्यःसुरासुरैः
 ससैन्यानिगजान्वीरोरथांश्चसहसैधवान् ३२
 पातयामासभूमौचशतशोथसहस्रशः

एवं चरन्सवृन्देषु निखिलेषु दिवोकसाम् ३३
 पातयामास दैत्येन्द्रः शरौघान्मृत्युसन्निभान्
 क्रमेण समरे चाथ देवसैन्यान्यमन्थत ३४
 यथापुष्करिणीवृन्दे गजः कञ्जवनं शितैः
 शरपातैरथोवेगात्सिंहनादैः पुनः पुनः ३५
 धरण्यां पतिता वेगात्तदा दैत्येश्वरस्य च
 दशभिश्च सुतीक्ष्णाग्रैर्जयन्तं सजघान ह ३६
 रेमन्तं पञ्चभिर्बाणैः शक्रं पञ्चदशेन तु
 चित्ररथं विंशतिभिः पञ्चविंशतिभिर्गुहम् ३७
 हेरम्बं त्रिशरेणैव च त्वारिंशच्छरैर्यमम्
 तथैव कालं मृत्युञ्जपाणिना द्विगुणेन च ३८
 गुह्यकेशं जगत्प्राणं दशभिर्दशभिः शरैः
 षड्भिश्च सप्तभिश्चैव रुद्रान्सर्वान्पृथक्पृथक् ३९
 वसून्सर्वाश्च सशरैः सिद्धगन्धर्वपन्नगान्
 दशाष्टदशभिः षड्भिर्युद्धे देवान्भिनत्यसौ ४०
 ओजौघादतिवीर्यात्तु शीघ्रलाघवदर्शनान्
 आपत्प्राप्ताः सुराभीत्या प्रतिकर्तुं न चेश्वराः ४१
 महेशशूलसंकाशैः शरैर्मर्मविभेदिभिः
 ताडितानिर्जरायुद्धे मूर्च्छिता धरणीययुः ४२
 तस्यैव संमुखे स्थातुं न शेकुः प्रवरास्सुराः
 ततो देवा विनिर्धूतास्त्रिदिवेशेन संयुताः ४३
 शरण्यन्ते हरितत्रशरणं ताडिता ययुः
 एतस्मिन्नन्तरे विष्णुः प्राह जिष्णुं स्वगेश्वरम् ४४
 अधुना गच्छ दैत्यस्य संमुखं रणमूर्धनि
 नाशाय सततस्तूर्णगतस्तस्यांति कञ्जवात् ४५
 सरथं मार्गणैर्भित्वा विष्णुमारोधयञ्जवम्
 रथस्य संमुखे दैत्य उवाच विष्णुमव्ययम् ४६
 अन्यसृष्टिं करोम्यद्य हत्वा त्वांच सनिर्जरम्
 ततो विष्णुरुवाचे दं गजं तं दैत्यपुंगवम् ४७
 शक्तस्त्वं स्पृष्ट्वा नेपापयदियुद्धे स्थिरो भव

ततःशरशतैरेवजघानविष्णुमव्ययम् ४८
 असंभ्रांतःसचिच्छेदयमदंडनिभान्शरान्
 पुनःशरसहस्राणिप्रेरयामासतरणो ४९
 तांश्चछित्वाशरैःशौरिस्तंचविव्याधमार्गणैः
 प्रगौरवादहायभिःसंस्पर्शाद्वाडवानलैः ५०
 शरैश्चभेदकैस्तीक्ष्णैःखगमैश्चमनोजवैः
 लाघवात्केशवास्त्रस्यतूलशुष्कतृणोपमैः ५१
 हैमैःशरसहस्रैस्तुताडितोदैत्यपुंगवः
 बाधयाभ्यर्दितःक्रुद्धोधृत्वाशिखरिणंरणो ५२
 जघानमाधवंवेगाद्धिरणयाक्षोमहाबलः
 तंचसंचूर्णयामासगदयालीलयाहरिः ५३
 एवंपर्वतसाहस्रंपातितंतुक्रमेणहि
 तथैवलाघवाच्चूर्णहरिणादानवारिणा ५४
 पुनर्बाहुसहस्राणिकृत्वासौदानवोत्तमः
 शरैःशक्तिभिरत्युग्रैःशूलैःपरशुकादिभिः ५५
 ववर्षबहुभिर्विष्णुंक्रोधाविष्टेनचेतसा
 तांस्तुतेनैवप्रहितांश्चिच्छेदसुरसत्तमः ५६
 शरैर्दीप्तैर्महाघोरैरसुराणांभयंकरैः
 विव्याधसर्वगात्रेषुशंभुशूलोपमैश्शरैः ५७
 दानवाधिपतिः संख्येह्यव्ययोहरिरीश्वरः
 सचकश्मलतांगत्वासर्वशक्तिमनुत्तमाम् ५८
 कालजिह्वोपमांघोरामष्टघंटासमन्विताम्
 हरेरुरसिपीनेचविद्रुत्यापातयद्द्रुतम् ५९
 शुशुभेससुरश्रेष्ठस्तडित्त्वत्सान्द्रमेघवत्
 ततश्चचुक्रुशुर्देत्याजयेतिसाधुवादिनः ६०
 ततश्चक्रंदैत्यसैन्येदानवारिव्यसर्जयत्
 तेषांशिरांसिसंचिद्यमाधवंपुनरागमत् ६१
 सदैत्यंशक्तिपातेनपातयामासवैरणो
 चिरात्संज्ञांसमालंब्यवह्निबाणेनकेशवम् ६२
 निजघानरणोक्रुद्धोहरिःकौबेरमाक्षिपत्

ततोमुमोचमायास्त्रंचासुरंचातिदारुणम् ६३
 सिंहव्याघ्रलुलायांश्चतद्द्विपसरीसृपान्
 जघानसमरेविष्णुंहिरण्यान्नःप्रतापवान् ६४
 ततोमायास्त्रसंभूतान्शस्त्रास्त्रौघान्रणेहरिः
 प्रचिच्छेदशरैरेवशूलेनैवमताडयत् ६५
 सविह्वलितसर्वांगस्तत्क्षणंलोहितोक्षितः
 विचकर्षहरन्विष्णुरसृग्विप्लुतविग्रहः ६६
 तच्छूलंचत्रिभिर्बाणैःप्रविव्याधसुराधिपः
 वरूथंसध्वजंकेतुरथंचैवातपत्रकम् ६७
 यंतारंचप्रचिच्छेददशभिश्चहरिःशरैः
 पातितेचरथेदैत्यःसंप्लुत्याथरथंपरम् ६८
 आरुरोहसदैत्येन्द्रःसंमुखंचाकरोद्धली
 ततोयुद्धंमहाघोरमभवल्लोमहर्षणम् ६९
 हिरण्यान्नस्यचहरेर्लोकविस्मापनंमहत्
 अस्त्रयुद्धंतथान्योन्यंकृतप्रतिकृतंचतत् ७०
 ततोनि युद्धेसततंदिव्यवर्षशतंगतम्
 ततोदैत्योमहासत्वोववृधेवामनोयथा ७१
 मुखेनजग्राहरुषात्रैलोक्यंसचराचरम्
 भूमंडलंसमुद्धृत्यविवेशचरसातलम् ७२
 शेषाश्चविविशुदैत्यास्तमनुप्रीतिसंयुताः
 ततोविष्णुर्महातेजाज्ञात्वादैत्यबलंमहत् ७३
 दधाररूपंवाराहंदैत्यराजजिघांसया
 धृत्वाक्रोडतनुंविष्णुर्विवेशतमनुद्भुतम् ७४
 तत्रगत्वारसामूलेरसातलगतांमहीम्
 दृष्ट्वास्वदंष्ट्रयोर्दध्रेलोकाधारांवसुंधराम् ७५
 तांधृत्वागच्छतस्तस्यविष्णोरमिततेजसः
 समाजगामदैत्येन्द्रोद्धृष्ट्वाग्भिस्तुदन्ननु ७६
 मायाक्रोडतनुर्विष्णुर्दुर्वचांसिसहनरुषा
 जलोपरिदधारेमांधरांभूधरएवच ७७
 तस्यांन्यस्यस्वसत्वंचसचकारतदाचलाम्

ततःपश्चात्ससंलग्नोदैत्यराट्समुपस्थितः ७८
 क्रोधेनमहताविष्टोजघानगदयाहरिम्
 माययासूकरोविष्णुस्तांगदांसमवंचयत् ७९
 योगयुक्तोयथामृत्युंकौमोदक्याहनच्चतम्
 ततःपुनारुषाविष्टोहिरण्याक्षोमहाबलः ८०
 मुष्टिनाप्राहरदेवंदक्षिणेतुभुजेप्रभोः
 एवंयुद्धंमहाघोरंसव्यासव्यंगतागतम् ८१
 परिभ्रमणविक्षेपंकृतानुकरणंतथा
 ततोब्रह्मादयोदेवायुद्धंपश्यंतिखेस्थिताः ८२
 स्वस्तिप्रजाभ्योदेवेभ्यः ऋषिभ्यश्चेतिचाब्रुवन्
 ऊचुश्चदेवदेवेशंविष्णुंवाराहरूपिणम् ८३
 माक्रीडबालवद्देवजह्यमुं देवकंटकम्
 ततोविष्णुर्महातेजामायावाराहरूपधृत् ८४
 ब्रह्माद्यनुमतिंप्राप्यचक्रंप्राक्षिपदुल्बणम्
 सहस्रसूर्यसंकाशंसहस्रारंमहाप्रभम् ८५
 दैत्यांतकरणंरौद्रंप्रलयान्निसमप्रभम्
 तच्चक्रंविष्णुनामुक्तंहिरण्याक्षंमहाबलम् ८६
 चकारभस्मसात्सद्योब्रह्मादीनांचपश्यताम्
 दैत्यांतकरणंरौद्रंचक्रंचागमदच्युतम् ८७
 ततोब्रह्मादयोदेवाःशक्रुमुख्याश्चलोकपाः
 दृष्ट्वाचविजयंविष्णोःस्तुवंतिस्मसमागताः ८८
 देवाऊचुः-
 नताःस्मविष्णुंजगदादिभूतंसुरासुरेंद्रंजगतांप्रपालकम्
 यन्नाभिपद्मात्किलपद्मयोनिर्बभूवतंवैशरणांगताःस्मः ८९
 नमोनमोमत्स्यवपुर्द्धरायनमोस्तुतेकच्छपरूपधारिणे
 नमःप्रकुर्मश्चनृसिंहरूपिणे तथापुनर्वामनरूपिणेनमः ९०
 नमोस्तुतेक्षत्रविनाशनायरामायरामायदशास्यनाशिने
 प्रलंबहंत्रेशितिवाससेनमोनमोस्तुबुद्धायचदैत्यमोहिने ९१
 म्लेच्छांतकायापिचकल्किनाम्नेनमःपुनःक्रोडवपुर्धराय
 जगद्धितार्थंचयुगेयुगेभवान्बिभर्तिरूपंत्वसुराभवाय ९२

निषूदितोऽयह्यधुनाकिलत्वयादैत्योहिरण्याक्षइतिप्रगल्भः
यश्चेंद्रमुख्यान्किललोकपालान्संहेलयाचैवतिरश्चकार ६३
सवैत्वयादेवहितार्थमेवनिपातितोदेववरप्रसीद
त्वमस्यविश्वस्यविसर्गकर्ताब्राह्मेणरूपेणचदेवदेव ६४
पातात्वमेवास्ययुगेयुगेचरूपाणिधत्सेसुमनोहराणि
त्वमेवकालाग्निहरश्चभूत्वाविश्वंक्षयनेष्यसिचांतकाले ६५
अतोभवानेवचविश्वकारणंनतेपरंजीवमजीवमीश
यत्किंचभूतंचभविष्यरूपंप्रवर्तमानंचतथैवरूपम् ६६
सर्वत्वमेवासिचराचराख्यंनभातिविश्वंत्वदृतेचकिंचित्
अस्तीतिनास्तीतिचभेदनिष्ठंत्वय्येवभातंसदसत्स्वरूपम् ६७
ततोभवतंकतमोपिदेवनज्ञातुमर्हत्यविपक्वबुद्धिः
ऋतेभवत्पादपरायणंजनंतेनागतास्मश्शरणंशरणयम् ६८
व्यासउवाच-

ततोविष्णुःप्रसन्नात्माउवाचत्रिदिवौकसः
तुष्टोस्मिदेवाभद्रंवोयुष्मत्स्तोत्रेणसांप्रतम् ६९
यइदंप्रपठेद्भक्त्याविजयस्तोत्रमादरात्
नतस्यदुर्लभंदेवास्त्रिषुलोकेषुकिंचन १००
गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम्
तत्फलंसमवाप्नोतिकीर्तनाच्छ्रवणान्नरः १०१
सर्वकामप्रदंनित्यंदेवदेवस्यकीर्तनम्
अतःपरंमहाज्ञानंनभूतंनभविष्यति १०२

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवासुरसंग्रामसमाप्तौविजयस्तोत्रंनाम-
पंचसप्ततितमोऽध्यायः ७५

षट्सप्ततितमोऽध्यायः

संजयउवाच-

येऽसुराश्चमृतायुद्धेसंमुखेविमुखेऽपिवा
गतिंतेषामहंब्रह्मन्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः १
असंख्याताइमेदैत्यास्त्रैलोक्येसचराचरे
अद्याप्यासन्गताःकुत्रएतन्मेशंसभोगुरो २

व्यासउवाच-

येमृतास्संमुखेशूरादैत्यानांप्रवरारणे
 स्वयंप्राप्यचदेवत्वंभोग्यमश्नंतिशाश्वतम् ३
 प्रासादायत्रसौवर्णानानारत्नाविभूषिताः
 सर्वकामप्रदावृक्षाःस्वर्णदीतोयसंयुताः ४
 पद्मोत्पलसुकल्हारैर्गन्धाढ्यैरन्यपुष्पकैः
 दधिदुग्धाज्यखंडैश्चयुतापुष्करिणीशुभा ५
 अतीवरूपसंपन्नाःसदैवनवयौवनाः
 तत्रराज्यंप्रकुर्वन्तितथैववसुधातले ६
 एवंजन्माष्टकंप्राप्यधनिनोध्यक्षमंत्रिणः
 अर्धसंमुखगात्रेणदिवमश्नंतिशाश्वतम् ७
 विमुखाःकातराभीतायेचमायाविनोरणे
 तेयांतिनिरयंघोरंयेचदेवद्विजद्विषः ८
 पतितंमूर्च्छितंभग्नमन्ययोद्धारमाहवे
 हंतारोनिरयंयांतितेचम्लेच्छाःकुवाचकाः ९
 परन्यासापहर्तारोविमुखास्संतितत्त्वतः
 रात्रौवाविपिनेनष्टेचोरास्साहसकारिणः १०
 सर्वभक्षरतामूढाम्लेच्छागोब्रह्मघातकाः
 कुवाचकाःपरेम्लेच्छाएतेयेकूटयोनयः ११
 तेषापैशाचिकीभाषालोकाचारो नविद्यते
 नास्तिशौचंतपोज्ञानंनदेवपितृतर्पणम् १२
 दानश्राद्धादिकंयज्ञेसुराणांचप्रपूजनम्
 पितृणांचनशुश्रूषाद्विजदेवतपस्विनाम् १३
 ज्ञानलोपादतस्तेषामलशौचंनविद्यते
 मातरंभगिनींचान्यांगृहिणींकामयंतिच १४
 सर्वोविपर्ययोलोकात्सदाचारोमलीमसः
 तार्क्ष्यस्योद्ववनानांचअन्येषांगोत्रवासिनाम् १५
 कुलजातास्सदादैत्यायेषांपुण्यमकारणम्
 दुर्गतिंचमृतायांतिद्विजस्त्रीशिशुघातिनः १६
 गवाशिनोदुरात्मानोह्यभक्ष्यभक्षणेरताः

कीटयोनिं व्रजं त्येते तरवश्च पिपीलिकाः १७
 नमत्रेषु न देवेषु कल्पंते ते सुरद्विषः
 अग्रजः सहजस्तेषां सदृङ् नोग्राम्यवृत्तयः १८
 लोमकेशप्रणेतारः क्रव्यभक्षरताभुवि
 साहसंच व्रतं दानं स्नानं यज्ञादिकं च यत् १९
 मत्स्यमांसादिषु प्रीता मृषावचनभाषिणः
 सदा कामास्स दालोभास्स दक्रोधमदान्विताः २०
 वधबंधरतो द्वे गाद्यूतसंगीतसंप्रियाः
 कुभृत्याः कुजनप्रीताः पूतिगंधरतानराः २१
 न देवेषु न विज्ञेषु न धर्मश्रवणेषु च
 स्तोत्रमंत्रादिकेषु ये यथाकार्येष्वनिश्चयाः २२
 बहुरोगाधिरोषाश्च बहुरूपपरिच्छदाः
 नरजातिषु दैत्यानां चिह्नान्येतानि भूतले २३
 न जानंति परं लोकं न गुरुं स्वं न चापरं
 गर्भपूरणमिच्छंति नातिथिं न गुरुन् द्विजान् २४
 न देवं न सुतं गोत्रं न मित्रं न च बान्धवं
 स्वप्रेदानं न जानंति भक्षणान्नपरिच्छदं २५
 गोपायंति धनं यस्मात्ते यज्ञानररूपिणः
 प्राणांते पि धनं किञ्चिन्नदिशंति च राजनि २६
 ते यज्ञादुर्गतिस्थाश्च परार्थे भारवाहकाः
 प्रेतानां लक्षणं यद्वासर्वलोकविगर्हितं २७
 स्त्रीणां च पुरुषाणां च शृणुष्वैकमना मम
 मलपंकधरानित्यं सत्यशौचविवर्जिताः २८
 दंतकुंतलवस्त्राणां वपुषो मलसंचयाः
 गृहपीठादिपात्राणां सकृच्छौचं न रोचते २९
 न पश्यंति सुखं स्त्रीणां विशंतिकाननेद्भुतं
 विघसोच्छिष्टपूतीनां भक्षणेषु भिरताभुवि ३०
 अन्नपानं च शयनमन्धकारेषु रोचते
 कदाचित् स्वस्थतानास्ति क्वचिद्वा शुचितातनौ ३१
 लक्षणं नरलोकेषु प्रेतानामीदृशं किल

हिताहितंनजानंतिमित्रामित्रंगुणागुणम् ३२
 पापपुण्यादिकंस्थानंस्नानंदेवद्विजार्चनं
 अरिमित्रमुदासीनंनविदंतिस्वभावतः ३३
 मर्त्यस्थाःपशवस्तेचज्ञायंतेबुद्धिसंमतैः
 बुद्ध्यानानात्वभावाश्चभ्रमंतिचमृषाभुवि ३४
 यक्षरूपानरास्तेचसर्वकर्मबहिष्कृताः
 एषांभेदंप्रवक्ष्यामिलक्षणंधरणीतले ३५
 विजातामर्त्यलोकेषुपापस्यैवानुरूपतः
 मलीमसभुविप्रस्थंनगरंछद्मरूपिणं ३६
 विघसादिप्रभोक्तारंकाकमाहुर्मनीषिणः
 अभक्ष्येनिरतःपापःकुकुरःपूतिसंप्रियः ३७
 प्रवृत्तस्सर्वगृह्येषुभक्ष्याभक्ष्यसजीवनः
 भूम्यांपश्वादियोनीनांकुलेषुप्राप्तसंभवाः ३८
 शुनोविगृह्यहस्तेनम्लेच्छानांभक्षणप्रियाः
 विशेषात्सूकराणांचतथाचरणयोधिनां ३९
 पोषणेभक्षणेप्रीताःपूतिगर्ह्येष्वसाधुषु
 पर्वतेकरणाद्ब्रह्मेःकाष्ठसंचयसंग्रहे ४०
 विज्ञेयास्तेसदाम्लेच्छाःक्षत्रियाणांभयाकुलाः
 लोकानानंष्टधर्मेचसदाशौचविवर्जिते ४१
 कुलीनानानांतदाम्लेच्छाभविष्यंतिचदस्यवः
 तेषांसंसर्गतोन्येचसंबंधादन्नभोजनात् ४२
 मैथुनात्तस्ययोषासुतद्भावंतुव्रजंतिते
 तस्मिन्कालेजनास्सर्वेदुःखरोगप्रतापिताः ४३
 दुर्भिक्षान्नपरामूढाःसदाराजप्रपीडिताः
 तत्रासत्येरतामर्त्याःसर्वशौचविवर्जिताः ४४
 नश्रूयंतेजनैरेवपुराणागमसंहिताः
 मद्यमांसप्रियाःपापास्सर्वभक्ष्यास्सुदारुणाः ४५
 दारुणाचारनिरतानित्यंछलपरायणाः
 नपुष्पांतिसुतास्तातंप्रसुवंचगुरूनपि ४६
 नशुश्रूषंतिवैभृत्याःस्वामिनंगुणशालिनम्

भर्तारंनस्त्रियःकाश्चिच्छ्वशुरौचस्वमातरः ४७
 नित्यकष्टानरास्तत्रकलहश्चगृहेगृहे
 नृपाम्लेच्छाःसुरापाश्चतथामंत्रिपुरोहिताः ४८
 मनुष्यैश्चबलिस्तेषामत्स्यैर्मासैर्निरामिषः
 पाषंडायासयोगेभ्यःप्रधानागुणवार्तयोः ४९
 धनिकैःकोकिलैर्मदैर्व्याप्तैस्तुमहीतलम्
 ततोन्योन्यंप्रियामूढावनेवानगरेषुच ५०
 भक्ष्याभक्ष्यंसमश्नन्तिमत्स्यमांसादिकंनराः
 वनेद्विजातयश्चान्येभुंजतेचानुपापकम् ५१
 भक्तिमंतंपशुंचान्यत्सर्वेयांत्यपुनर्भवम्
 पातयन्तिपितृन्पापाःसर्वेतेपूर्वदेवकाः ५२
 पिशाचाराक्षसायेचमुर्त्यकागुह्यकाध्रुवम्
 एतेचाविनयप्रीतानदेवानचमानुषाः ५३
 संजयउवाच-
 कथंचमर्त्यभावेषुलक्ष्जानंतितात्त्विकाः
 एतमेसंशयंनाथदूरीकुरुततस्ततः ५४
 व्यासउवाच-
 कृतपापानुरूपास्तुद्विजातिष्वन्यजातिषु
 असुराराक्षसाःप्रेताःस्वभावंनत्यजंतिते ५५
 जातायेचासुरामर्त्येसदातेकलहोत्सुकाः
 कुहकाःकच्चराःक्रूराःविज्ञेयाराक्षसाभुवि ५६
 जनोद्विग्रादिकंदानंतथादेवार्चनंभुवि
 उग्रभावाद्धनंलब्ध्वाराज्यंभुञ्जन्तिशाश्वतम् ५७
 जयंशौर्यादिकंपुण्यंपुनःपापक्षयंव्रजेत्
 एवमुर्व्यातथानाकेनागलोकेयमालये ५८
 उग्रेणतपसाकश्चित्सुरत्वंलभतेदिवि
 वासुदेवंसमाराध्यप्रह्लादःसुरपूजितः ५९
 हरंतथान्धकोदैत्यःस्तुत्वातत्सभ्यकोभवत्
 तस्यैवगणमुख्यत्वंलेभेभृंगीमहाबलः ६०
 एतेचान्येचबहवोबलिरिंद्रोभविष्यति

गच्छंतिसद्गतिंतातइहामुत्रचसर्वदा ६१
 केचिद्वैत्यकुलेजाताःपृथिव्यांसुरसत्तमाः
 भावयंतिपितृन्सर्वान्शतशोथसहस्रशः ६२
 एकेनापिसुप्त्रेणकुलत्राणंचधीमता
 एकोपिवैष्णवःपुत्रःकुलकोटिसमुद्धरेत् ६३
 जितेंद्रियोपिधर्मात्माद्विजदेवार्चनेरतः
 क्षयेधर्मेकलौशेषेपुरेजनपदेषुच ६४
 एकोरक्षतिधर्मात्मापुरेग्रामंजनंकुलम्
 विज्ञातृमेदुरंचासीद्ब्राह्मणानांपुरंमहत् ६५
 तत्रसर्वेद्विजाःशश्वत्संध्योपासनतत्पराः
 वेदपाठरताधीरादेवातिथिद्विजार्चकाः ६६
 यज्ञव्रताग्निकर्माणःषट्कर्मपरिनिश्चयाः
 अतिकृच्छ्रेचतेषांवैनपापेवर्ततेमनः ६७
 कुर्वंतिसततंवीराव्रतंयज्ञंसनातनम्
 कदाचिद्वैवयोगाच्चगृहस्थश्चसकोविदः ६८
 वह्नौजुहोतिविप्रर्षिराज्यमंत्रेणमंत्रवित्
 तस्मिन्कालेचतस्यैवमूत्रकृच्छ्रंसुदारुणम् ६९
 तत्प्रोज्झितुंगतःसोपिरक्षार्थस्थाप्यचेटिकाम्
 तस्यास्त्वनवधानेनशुनाचाज्यंचभक्षितम् ७०
 भियातयाततःपात्रंस्वीयमूत्रेणसंभृतम्
 असंलक्ष्याजुहोदग्नौसविप्रस्त्वरयाततः ७१
 आश्चर्यंचततोवह्नौलक्षितंतेनतत्क्षणात्
 कूटंहेममयंसाक्षात्स्वर्णजांबूनदप्रभं ७२
 गृहीत्वातन्मुदाविप्रःपापयोगंचकारह
 पप्रच्छविस्मयाद्दासींकथमेतद्वदप्रिये ७३
 मुदातत्रयथावृत्तंकथितंतुतयाद्विज
 ततो नित्यंयथाकालंतच्चतस्यप्रवर्तते ७४
 समृद्धिरद्भुतागेहेलोकविस्मयकारिणी
 ततःपरस्पराच्छ्रुत्वासर्वैरेवचतत्पुरे ७५
 कृतंकर्मदुराचारंश्रुत्वालोभादसाधुभिः

गुरुलोभाच्चसुमहत्स्वातेपंकंविशत्यपि ७६
पंकादेवभयान्मोहान्मतिभ्रंशोभवत्ततः
अथकिल्बिषकूटेनदग्धमेवपुरंचतत् ७७
स्त्रियोदुष्टाजनादुष्टाःसर्वेपापबलात्तदा
वृद्धोज्ञाताद्विजस्तत्रतत्कार्येनमतिंदधौ ७८
तस्यभार्यातदासाध्वीपुरुदुःखेनसंयुता
भर्तारंकृच्छ्रसन्तप्तापुरकार्यजगादसा ७९
ब्राह्मणयुवाच-

कष्टमेवर्ततेनाथदृष्ट्वात्वांदुःखसंयुतम्
ग्रामाचारमिमंयद्वाप्यपरंकर्तुमर्हसि ८०
ततस्तत्रसदोषज्ञःस्मित्वावचनमब्रवीत्
यस्तुजीवतिपापेनत्यक्त्वाधर्मपरंहितम् ८१
सवैधेयोमहाभागेप्रगच्छत्यपुर्भवम्
एतेविप्रादुराचाराःसदारास्सपरिच्छदाः ८२
अतिपातकयोगाच्चमहापातकसंमताः
सहपापेनमहताप्रयास्यंतिरसातलम् ८३
अंतेऽपुनर्भवंप्राप्यापराधांतोनविद्यते
अहमेकोत्रतिष्ठामिस्वपुण्यपरिरक्षणात् ८४
ततस्सातमुवाचेदंलोकहास्यवचस्तव
वक्तुमर्हसिनश्चाग्नेनपुरोन्यस्यकस्यचित् ८५
द्विजउवाच-

यदियास्यामिचान्यत्रइतोहंतत्क्षणात्प्रिये
सवित्तैःस्वजनैरेवपुरीयास्यत्यथोगतिम् ८६
इत्युक्त्वापरमप्रीतःसंगृह्यचधनंस्वकम्
क्षिप्रंसचतयासार्धययौसीमांतरंद्विजः ८७
स्थित्वापश्यत्पुरीतावत्स्थिरातिष्ठतिपूर्ववत्
साचाहतंपतिसाध्वीपुरीचेयंननश्यति ८८
विमृश्यतामुवाचेदंविप्रवर्यस्सुविस्मितः
किंनुतिष्ठतितत्रैवद्रव्यमस्मद्गृहाद्वहिः ८९
विचार्यसाधवंप्राहमयाभ्रांत्याउपानहौ

नानीतेतिष्ठतस्तत्रधारयिष्यामिकिंनुवै ६०
 एवमुक्त्वापतिंसाध्वीगृहीत्वातेउपागता
 पत्युरभ्याशतोदृष्टंपुरंनिर्व्यथनंगतम् ६१
 ततोविप्रादयोवर्णाःकच्चराःपुरवासिनः
 तिष्ठन्तिनरकेघोरेदुःखिताश्चापुनर्भवे ६२
 कृच्छ्राद्यमपुरंयांतिनास्तितेषांचनिष्कृतिः
 पूतिगंधंततोमेध्यंवर्जनीयंप्रकीर्तितम् ६३
 पूर्ववद्भक्षणेप्रीतोह्यद्यपापंकरोतिच
 स्तेयशीलोनिशाचारीबुधैर्ज्ञेयस्सवंचकः ६४
 अबुधःसर्वकार्येषुअज्ञातःसर्वकर्मसु
 समयाचारहीनस्तुपशुरेवसबालिशः ६५
 एवमुष्ट्रादयस्संतिभक्षादिनकुलादयः
 हिंस्रोज्ञातिजनोद्वेगरितेयुद्धेचकातरः ६६
 विघसादिप्रियोनित्यंनरःश्वाकीर्तितोबुधैः
 चौर्यकर्मरतोनित्यंबहुमित्रप्रवंचकः ६७
 मिथुनेकलहोनित्यंमर्त्यस्तुपरिकीर्तितः
 प्रकृत्याचपलोनित्यंसदाभोजनचंचलः ६८
 प्लवगःकाननप्रीतो नरःशाखामृगोभुवि
 सूचकोभाषयाबुध्यास्वजनेन्यजनेषुच ६९
 उद्वेगजनकत्वाच्चसपुमानुरगःस्मृतः
 बलवान्क्रांतशीलश्चसततंचानपत्रपः १००
 पूतिमांसप्रियोभोगीनृसिंहस्समुदाहतः
 तत्स्वनादेवसीदंतिभीताअन्येवृकादयः १०१
 द्विरदादिनरायेचज्ञायंतेदूरदर्शिनः
 एवमादिक्रमेणैवविजानीयान्नेषुच १०२
 सुराणांलक्षणांब्रूमोनररूपंव्यवस्थितम्
 द्विजदेवातिथीनांचगुरुसाधुतपस्विनाम् १०३
 पूजातपोरतो नित्यंधर्मशास्त्रेषुनीतिषु
 क्षमाशीलोजितक्रोधःसत्यवादीजितेंद्रियः १०४
 दयालुर्दयितोलोकेरूपवान्मधुरस्वरः

वागीशःसर्वकार्येषुगुणीदक्षोमहाबलः १०५
साक्षरश्चापिविद्वांश्चगीतनृत्यार्थतत्त्ववित्
आत्मविद्यादिकार्येषुसर्वतंत्रीस्वरेषुच १०६
हविष्येषुचसर्वेषुगव्येषुचनिरामिषे
सद्योगास्वादद्रव्येचप्रत्यग्रेचातिशोभने १०७
गंधमाल्येषुवस्त्रेषुशास्त्रेष्वभरणेषुच
संप्रीतश्चातिथौदानेपार्वणादिषुकर्मसु १०८
स्नानदानादिभिःकार्यैर्व्रतैर्यज्ञैःसुरार्चनैः
कालोगच्छतिपाठैश्चनक्लीबंवासरंभवेत् १०९
अयमेवमनुष्याणांसदाचारो निरंतरम्
देववन्मानवाचारोगीयतेमुनिसत्तमैः ११०
किंतुसत्त्वाधिकोदेवोमनुष्योभीतएवच
गंभीरःसर्वदादेवःसदैवमानवोमृदुः १११
द्वयोस्तुत्याचसंप्रीतिर्नदैत्यादौभवेत्किल
प्रीतिभावंपरंसौख्यंसौहृदंसुकृतंशुभम् ११२
दैवमानुषयोरेवदैत्यराक्षसयोस्तथा
प्रेतादीनांचप्रेतेषुपशौप्रीतिःपशोरपि ११३
काकादयःस्वजातौचतथान्येचस्वजातिषु
प्रीताभवंतिचाप्रीताविद्यातेषांचलक्षणम् ११४
एवंपुण्यविशेषेणसविशेषासुजातिषु
प्रियाप्रियंविजानीयात्पुण्यापुण्यंगुणागुणम् ११५
दंपत्योर्नसुखंकिंचिज्जातिभेदानृणांभुवि
स्वजातिषुभवेत्प्रीतिर्मुक्तोवानिरयेपिवा ११६
अतिपुण्याल्लभेदायुःशोभनाःपुण्यकारिणः
पापात्मानोलभंतेऽन्तयेचदैत्यादयोनराः ११७
कृतेजाताःसुराभूमौनदैत्याश्चान्यजातयः
त्रेतायामेकपादंचद्विपदंचद्विपर्युगे ११८
संध्यायांचकलेरेवसर्वपादंचसंकुलम्
देवादीनांभवेज्जातंभारतंयत्प्रवर्तितम् ११९
येतेदुर्योधनस्यैवयोधाःसैन्यादयस्तथा

तेचदैत्यादयःसर्वेयेचकर्णादयोभुवि १२०
 गांगेयोवसुमुख्यश्चद्रोणोदेवमुनिःप्रभुः
 अश्वत्थामाहरःसाक्षाद्धरिर्नदकुलोद्भवः १२१
 पंचेंद्राःपांडवाजाताविदुरोधर्मएवच
 गांधारीद्रौपदीकुंतीचैतादेव्योधरातले १२२
 देवदैत्याःकलेर्मध्येदैत्याश्शेषेचमानवाः
 उत्पत्स्यंतैसदाप्रेताःक्रव्यादाःपशुपत्क्षिणः १२३
 तेषांचकुलटादासीनित्यकष्टायवीयसी
 नित्यं द्वंद्वेषुसंप्रीत्यातेषामाचारभाषिणी १२४
 किल्बिषेषुचसर्वेषुकलहेन्यायकर्मणि
 रतादैत्यादयोयेतेसर्वेनिरयगामिनः १२५
 वैशंपायनउवाच-
 दैत्यादीनामृषाभावात्सुरत्वंनसुरालयम्
 कथंभोग्यंकथंसौख्यमारोग्यंबलसंचयम् १२६
 राज्यमायुस्तथाकीर्तिरभीष्टंदयितंबलम्
 नीतिविद्यादिकंभाव्यंजन्मवृद्धंसनातनम् १२७
 दानाध्ययनकर्माणियज्ञादिचकथंप्रभो
 एतदाप्तायशिष्यायमह्यंभोवक्तुमर्हसि १२८
 व्यासउवाच-
 दैत्यानांसाहसादेवतपोभवतिनिश्चितम्
 व्रतंयज्ञादिकंचैवसंप्रीतिःस्वजनस्यच १२९
 योदांतोविगुणैर्मुक्तोनीतिशास्त्रार्थतत्त्वगः
 एतैश्चविविधैःपूतःसभवेत्सुरलक्षणः १३०
 पुराणागमकर्माणिनाकेष्वत्रचवैद्विज
 स्वयमाचरतेपुराणसंधरोद्धरणक्षमः १३१
 विशेषाद्वैष्णवंदृष्ट्वाप्रीयतेपूजयेच्चयः
 विमुक्तस्सर्वपापेभ्यस्संधरोद्धरणक्षमः १३२
 षट्कर्मनिरतोविप्रस्सर्वयज्ञरतस्सदा
 धर्मारुख्यानप्रियोनित्यंसंधरोद्धरणक्षमः १३३
 विश्वासघातिनोयेचकृतघ्नाव्रतलोपिनः

द्विजदेवेषुविद्विष्टाःशातयंतिधरांनराः १३४
येचमद्यरताः पापाद्यूतकर्मरतास्तथा
पाषंडपतितालापाःशातयंतिधरांनराः १३५
सुकर्मरहितायेचनित्योद्वेगाश्चनिर्भयाः
स्मृतिशास्त्रार्थकोद्विग्राशशातयंतिधरांनराः १३६
निजवृत्तिंपरित्यज्यकुर्वंतिचाधमांचये
गुरुनिंदारताद्वेषाच्छातयंतिधरांनराः १३७
दातारंयेरोधयंतिपातकेप्रेरयंतिच
दीनानाथान्पीडयंतिशातयंतिधरांनराः १३८
एतेचान्येचबहवःपापकर्मकृतोनराः
पुरुषान्पातयित्वातुशातयंतिधरांनराः १३९
यइदंशृणुयाद्रम्यंगुह्याद्गुह्यंपरंहितम्
नतस्यदुर्गतिर्दुःखंदौर्भाग्यंदीनताभुवि १४०
नदैत्यादौभवेज्जन्मस्वर्लोकेशाश्वतंसुखम्
नाकालेमरणंतस्यनचपापैःप्रलिप्यते १४१
इहसर्वजनाध्यक्षस्त्रिदिवेत्रिदिवेश्वरः
कल्पंकल्पंदिवंभुक्त्वामोक्षमार्गंब्रजत्यसौ १४२

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुण्यव्यक्तिर्नामषट्सप्ततितमोऽध्यायः ७६

सप्तसप्ततितमोऽध्यायः

वैशंपायनउवाच-

प्रभवत्ययमाकाशेनित्यंद्विजवरप्रभो
कोयंकोवाप्रभावोस्यकुत्रजातोघृणीश्वरः १
किंकरोतिहिकार्यवैयतोरश्मिमयोभृशम्
देवैर्मुनिवरैस्सिद्धैश्चारणैर्दैत्यराक्षसैः २
निखिलैर्मानुषैःपूज्यःसदैवब्राह्मणादिभिः
व्यासउवाच-

परमंब्रह्मणस्तेजोब्रह्मदेहाद्विनिस्सृतम् ३
साक्षाद्ब्रह्ममयंविद्धिधर्मकामार्थमोक्षदम्
मयूखैर्निर्मलैःकूटमतिचंडंसुदुःसहम् ४

दृष्ट्वाप्रदुद्रुवुर्लोकाःकरैश्चंडैःप्रपीडिताः
 ततश्चसागराःसर्वेवरनद्योनदादयः ५
 शुष्यंतिजंतवस्तत्रम्रियंतेचातुराजनाः
 अथशक्रादयोदेवाब्रह्माणंसमुपागताः ६
 इममर्थतदाप्रोचुर्देवांश्चविधिरब्रवीत्
 आदिर्ब्रह्मतनोर्देवाःसत्त्वगोजनकःप्रभुः ७
 अयंरजोमयःसाक्षात्सुधांशुस्तनुमध्यगः
 एताभ्यांपालितालोकास्त्रैलोक्येसचराचराः ८
 दिव्योपपादकादेवायेवात्रैवजरायुजाः
 अंडजाःस्वेदजाश्चैवयेवात्रैवोद्भिज्जादयः ९
 सूर्यस्यास्यप्रभावंतुवक्तुमेवनशक्नुमः
 अनेनरक्षितालोकाजनिताःपालिताध्रुवम् १०
 अस्यैवसदृशोनास्तिसर्वेषांपरिरक्षणात्
 यंचदृष्ट्वाप्युषःकालेपापराशिःप्रलीयते ११
 तमाराध्यजनामोक्षंसाधयंतिद्विजातयः
 संध्योपासनकालेतुविप्राब्रह्मविदःकिल १२
 उद्बाहवोभवंत्येवतेचदेवप्रपूजिताः
 अस्यैवमंडलस्थांचदेवींसंध्यास्वरूपिणीं १३
 समुपास्यद्विजास्सर्वेलभंतेस्वर्गमोक्षकौ
 धरायांपतितोच्छिष्टाःपूतास्तेचास्यरश्मिभिः १४
 संध्योपासनमात्रेणकल्मषात्पूततांब्रजेत्
 दृष्ट्वाचांडालकंगोघ्नंपतितंकुष्ठसंगतम् १५
 महापातकसंकीर्णमुपपातकसंवृतम्
 पश्यंतियेनरास्सूरंतेपूतागुरुकिल्बिषात् १६
 अस्योपासनमात्रेणसर्वरोगात्प्रमुच्यते
 नांधत्वंनचदारिद्र्यंनदुःखंनचशोच्यताम् १७
 लभतेचइहामुत्रसमुपास्यविरोचनम्
 अदृष्टानैवलोकैश्चदेवाहरिहरादयः १८
 ध्यानरूपप्रगम्यास्तेदृष्टोदेवोह्ययंस्मृतः
 देवाऊचुः

अस्तुप्रसादनाराध्यश्चास्तूपासनपूजनम् १६
 अस्यैवदर्शनंब्रह्मन्प्रलयानलसंमितम्
 सर्वेनरादयस्सत्वामृतावस्थांगताभुवि २०
 अस्यतेजःप्रभावेणप्रणष्टास्सागरादयः
 नसमर्थावयंसोढुंकथमन्येपृथग्जनाः २१
 तस्मात्तवप्रसादाच्चपूजयामोयथारविम्
 यजंतिचनराभक्त्यातदुपायोविधीयताम् २२
 देवानांवचनंश्रुत्वागतोब्रह्मखगेश्वरम्
 गत्वास्तोतुंसमारेभेसर्वलोकहितायवै २३
 देवत्वंसर्वलोकस्यचक्षुर्भूतोनिरामयः
 ब्रह्मरूपधरःसाक्षाद्दुष्प्रेक्ष्यःप्रलयानलः २४
 सर्वदेवस्थितस्त्वंहिसदावायुसखस्तनौ
 अन्नादिपाचनंत्वत्तोजीवनंचभवेद्ध्रुवम् २५
 उत्पत्तिप्रलयौदेवत्वमेकोभुवनेश्वरः
 त्वदृतेसर्वलोकानांदिनैकंनास्तिजीवनम् २६
 प्रभुस्त्वंसर्वलोकानांत्रातागोप्तापिताप्रसूः
 चराचराणांसर्वेषांत्वत्प्रसादाद्धृतंजगत् २७
 देवेषुत्वत्समोनास्तिभगवंस्त्वखिलेषुच
 सर्वत्रतेस्तिसद्भावस्त्वयैवधारितंजगत् २८
 रूपगंधादिकारीत्वंरसानांस्वादुतात्वया
 एवंविश्वेश्वरःसूरोनिखिलस्थितिकारकः २९
 तीर्थानांपुण्यक्षेत्राणांमखानांजगतःप्रभो
 त्वमेकःप्रयतोहेतुस्सर्वसाक्षीगुणाकरः ३०
 सर्वज्ञःसर्वकर्ताचहर्तापातासदोत्सुकः
 ध्वांतपंकामयघ्नश्चदारिद्र्यदुःखनाशनः ३१
 प्रेत्येहचपरोबंधुःसर्वज्ञःसर्वलोचनः
 त्वदृतेसर्वलोकानामुपकारीनविद्यते ३२
 आदित्यउवाच-
 पितामहमहाप्राज्ञविश्वेन्द्रविश्वभावक
 ब्रूहिशीघ्रंपरंयत्तेकरिष्यामिमतंविधे ३३

ब्रह्मोवाच-

मयूखस्त्वतिचंडश्चलोकानामतिदुःसहः

यथैवमृदुतामेतितथाकुरुसुरेश्वर ३४

आदित्यउवाच-

किरणाःकोटिकोटिर्मेलोकनाशकराःपराः

नचाभीष्टकरालोकेप्रयोगाच्छिन्धितान्प्रभो ३५

ततोविरिंचिनातूर्णरविवाक्यवशाद्ध्रुवं

आहूयविश्वकर्माणंकृत्वावज्रमयींभ्रमि ३६

चिच्छेदचरवेर्भानून्प्रलयानलसन्निभान्

तैरेवरचितंतत्रविष्णोश्चक्रंसुदर्शनम् ३७

अमोघंयमदंडंचशूलंपशुपतेस्तथा

कालस्यचपरःखड्गशक्तिर्गुरुप्रमोदिनी ३८

चंडिकायाःपरंशस्त्रंविचित्रंशूलकंतथा

चक्रेब्रह्माज्ञयाशीघ्रंतेनैवविश्वकर्मणा ३९

सहस्रकिरणंशिष्टमन्यच्चैवप्रशातितम्

अजनोपायभावेनपुनश्चकश्यपान्मुने ४०

अदितेर्गर्भसंजातआदित्यइतिवैस्मृतः

अयंचरतिविश्वांतेमेरुशृंगंभ्रमत्यपि ४१

सदोर्ध्वंदिनरात्रंचधरण्यालक्षयोजने

ग्रहाश्चंद्रादयस्तत्रचरंतिविधिनोदिताः ४२

सूरःसंचरतेमासान्द्वादशद्वादशात्मकः

संक्रमादस्यसंक्रांतिःसर्वैरेवप्रतीयते ४३

तासुयद्वाफलंब्रूमोलोकानानिखिलंमुने

धनुर्मिथुनमीनेषुकन्यायांषडशीतयः ४४

वृषवृश्चिककुंभेषुसिंहेविष्णुपदीस्मृता

तर्पणंचाक्षयंविद्धिदानंदेवार्चनंतथा ४५

षडशीतिसहस्राणिषडशीतौफलंभवेत्

विष्णुपद्यांतुलक्षंतुअयनेकोटिकोटकं ४६

विष्णुपद्यांतुयद्दानमक्षयंपरिकीर्तितं

दातुर्वदामिसान्निध्यंसदाजन्मनिजन्मनि ४७

शीतेतूलपटीदानान्नदुःखंजायतेतनौ
 तुलादानेतल्पदानेद्वयोरेवाक्षयंफलं ४८
 सर्वोपकरणांशय्यांयोददातिविमत्सरः
 वर्णमुख्यायविप्रायसराजपदवींलभेत् ४९
 तथैवाग्निजलंदत्वानदीतीरेपथिप्रगे
 दत्वाचतैलतांबूलमूर्व्याअधिपतिर्भवेत् ५०
 सत्यभावादिद्वजंनत्वाधनीचाक्षयतांब्रजेत्
 माघेमास्यसितेपक्षेपंचदश्यामहर्मुखे ५१
 पितृंस्तिलजलैरेवतर्पयित्वाक्षयोदिवि
 सुलक्षणांचगांदत्वाहेमशृंगांमणिप्रभाम् ५२
 रौप्यखुरप्रदेशांचतथाकांस्यसुदोहनाम्
 एतांदत्वाद्विजाग्रचायसार्वभौमोभवेन्नृपः ५३
 दत्वान्नाभरणंराजामंडलेशोधनीश्वरः
 तिलधेनुंतुयोदद्यात्सर्वोपस्करणांन्विताम् ५४
 सप्तजन्मार्जितात्पापान्मुक्तोनाकेऽक्षयोभवेत्
 भोज्यान्नंब्राह्मणेदत्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते ५५
 धान्यंवस्त्रंतथाभृत्यंगृहपीठादिकंचयत्
 योददातिद्विजाग्रचायतंचलक्ष्मीर्नमुंचति ५६
 यत्किंचिद्दीयतेदानंस्वल्पंवायदिवाबहु
 अक्षयंपरलोकेषुयुगाद्यासुतथैवच ५७
 यद्वादेवार्चनंस्तोत्रंधर्माख्यानप्रतिश्रवः
 पुनातिसर्वपापेभ्योदिविपूज्योभवत्यसौ ५८
 तृतीयामाघमासस्यसितामन्वंतरास्मृता
 तस्यांयद्दीयतेदानंसर्वमक्षयमुच्यते ५९
 धनंभोग्यंतथाराज्यंनकंकल्पांतरस्थितम्
 तस्माद्दानंसतांपूजाप्रेत्यानंतफलप्रदा ६०
 मन्वंतरातुमाघेस्यात्सप्तमीयाशितीतरा
 तिथिःपुण्यतमाप्रोक्तापुराणैरभिरक्षिता ६१
 माघमासेसितेपक्षेसप्तमीकोटिभास्करा
 तामुपोष्यनरःपुण्यांमुच्यतेनात्रसंशयः ६२

सूर्यग्रहणतुल्याहिशुक्लामाघस्यसप्तमी
 अरुणोदयवेलायांतस्यांस्नानंमहाफलम् ६३
 यच्चतत्रकृतंपापंमयासप्तसुजन्मसु
 तन्मेरोगंचशोकंचभास्करीहंतुसप्तमी ६४
 जननीसर्वभूतानांसप्तमीसप्तसप्तिके
 सप्तम्यामुदितेदेविनमस्तेरविमंडले ६५
 अर्कपत्रंयवाःपुष्पंसुगंधंबदरीफलम्
 तत्पत्रेताम्रपात्रेवायुक्तमानीयतण्डुलम् ६६
 यज्ञसूत्रंससिंदूरंदत्वाचार्षसुशोभनम्
 सर्वपापंक्षयंयातिसप्तजन्मकृतंचयत् ६७
 नरकैःपीडयतेतावद्रोगैःपापैश्चदुःखदैः
 हविष्यंभोजयेदन्नंशुद्धमातपतंडुलैः ६८
 वर्जयेच्चशिलाघृष्टंशृंगबेरंतुशाककम्
 कोरदूषकपत्रंचरंभाच्छागीघृतंतथा ६९
 केशकीटादिकंवर्ज्यमुष्णोदस्नानमेवच
 अल्पबीजादिकंसर्वव्रतेसूरस्यवर्जयेत् ७०
 अन्यच्चनाचरेत्तत्रधर्मचिंतांविनाव्रती
 सौरव्रतंमहापुराणपुराणैरभिनंदितम् ७१
 वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच
 आदित्यस्यसमंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम् ७२
 एवंस्वर्गक्षयादेवराजाभूमौमहाधनी
 मर्त्यलोकेपुराभ्यासात्करोतिभास्करव्रतम् ७३
 तथास्वयंसुखंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम्
 आरोग्यंसंपदंजन्मीभास्करस्यप्रसादतः ७४
 रविवारेभवेद्याचसप्तमीमाघशुक्लके
 महाजयेतिविख्याताअन्यत्रविजयास्मृता ७५
 विजयाकोटिलक्षस्यादनंतस्यान्महाजया
 तत्रैकेनव्रतेनैवमुच्यतेजन्मबंधनात् ७६
 अश्वरत्नसुवर्णचरक्तवस्त्रंचधान्यकम्
 ददातिभास्करप्रीत्यास्वर्गमर्त्यपतिःक्रमात् ७७

एषांभेदंप्रवक्ष्यमिश्रुणुविप्रयथार्थवत्
 उत्तमाभरणैर्युक्तंसद्वाहंयोददातिह ७८
 समुद्रैस्सप्तभिर्जुष्टांभूमिमेत्यारिवर्जिताम्
 लभेद्भवांतरेमर्त्यमेकेनैकाधिपोभवेत् ७९
 अश्वहीनंचपत्रांगंवृषभैर्वाप्यलंकृतम्
 हेममाषंद्विमाषंवादक्षिणाविहिताबुधैः ८०
 रत्नभांडंमहार्थंचहैमैरेवकृतंचयत्
 स्वर्णवाकेवलंदत्वात्रिविष्टपधनेश्वरः ८१
 रक्तवस्त्रंचधान्यंचशक्तितोयःप्रयच्छति
 स्वर्गोर्व्योरीशतामेतिनतंलक्ष्मीर्विमुंचति ८२
 अरोगीसुप्रसन्नात्मादस्युजेताप्रतापवान्
 यावत्प्रभासतेभानुस्तावत्पूज्यतमोहिसः ८३
 माघादौद्वादशीमायांसप्तमीकारयेत्सु
 इहाभीष्टफलंभुक्त्वासुरैश्चैवप्रपूज्यते ८४
 अर्काङ्गसप्तमीव्रतंकृत्वाचविधिवद्बुधः
 पापात्पूतइहाभीष्टंसंप्राप्यमुक्तिमाप्नुयात् ८५
 लक्षणंचप्रवक्ष्यामिमासिमासिचयोविधिः
 व्रतस्यास्यप्रसादाच्चसुराणामर्चितोदिवि ८६
 शुक्लपक्षेरेविदिनेप्रवृत्तेचोत्तरायणे
 पुंनामधेयनक्षत्रेगृहीयात्सप्तमीव्रतम् ८७
 हस्तोमैत्रंतथापुष्यःश्रवोमृगपुनर्वसु
 पुंनामधेयनक्षत्राण्येतान्याहुर्मनीषिणः ८८
 पंचम्यामेकभक्तंतुषष्ट्यांनक्तंप्रकीर्तितम्
 सप्तम्यामुपवासंचअष्टम्यांपारणंभवेत् ८९
 अर्काग्रंशुचिगोमयंसुमरिचंतोयंफलंचाशु
 तेमूलंनक्तमुपोषणंचविधिवत्कृत्वैकभक्तंतथा
 क्षीरंवाप्यशनंघृताक्तमितिचप्रोक्ताःक्रमेणामुना
 कृत्वावासरसप्तमींदिनकृतःप्राप्तोत्यभीष्टंफलं ९०
 अर्काग्रंग्रामात्पूर्वोत्तरदिग्गतार्कविटपस्यशाखाग्रस्थितं
 विशिष्टंसूक्ष्मपत्रद्वयंसतोयंदन्तैरस्पृष्टंपातव्यं

शुचिगोमयंभूमावपतितंमद्याङ्गुष्ठाभ्यांपलमात्रंदन्तैरस्पृष्टंसतोयंपातव्यम्
 सुमरिचमव्रणमपुरातनंस्थूलमवशुष्कमेकंदन्तैरस्पृष्टंसतोयंपातव्यम्
 तोयंब्रह्मपित्रङ्गुलीमूलप्रसरंपातव्यम्
 फलंखर्जूरनारिकेलानामन्यतमंदन्तैरस्पृष्टंपातव्यं
 घृताक्तमितिचाहारंमयूरडिंभपरिमाणं
 घृतमपितत्परिमाणम् ६१
 आत्मनोद्विगुणांछायांयदाकुर्वीतभास्करः
 तदानक्तंविजानीयान्नक्तंनिशिभोजनं ६२
 प्रथमंपूजयेद्देवंफलपुष्पादिमंत्रकैः
 अन्नदानंततःकुर्याद्विध्युक्तपरिमाणकं ६३
 ततोध्यानम्-
 सर्वलक्षणसंपूर्णसर्वाभरणभूषितं
 द्विभुजंरक्तवर्णचरक्तपंकजधृत्करं ६४
 तेजोबिंबंबहुजलमध्यस्थंसपरिच्छदं
 पद्मासनगतंदेवंरक्तगंधानुलेपनं ६५
 आदित्यंचिंतयेद्देवंपूजाकालेविशेषतः
 अथमंत्रश्चायं-
 भास्करायविद्यहेसहस्ररश्मयेधीमहितन्नःसूर्यःप्रचोदयात् ६६
 जप्यण्परःप्रोक्तःसप्तम्यांविजयावहः
 करवीरैःकरंजैश्चरक्तकुंकुमसन्निभैः ६७
 पश्चाच्चपारणाकार्यातथाष्टम्यांविशेषतः
 अष्टम्यामेवकर्तव्यंनवम्यांनैवपारणं ६८
 ब्रूतेफलंनचाप्रोतिनवम्यांपारणेकृते
 पारणंत्वपराह्नेतुकटुतिक्ताम्लवर्जितं ६९
 तंडुलंशोधयेद्यत्नात्तृणबीजादिकंत्यजेत्
 मुद्गमाषतिलादीनिघृतंचपरिवर्जयेत् १००
 ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याशक्तःक्षीरादिहव्यकैः
 यथाशक्त्यन्नपानैश्चव्यंजनैश्चनिरामिषैः १०१
 विप्रायदक्षिणांदद्याद्विभज्यचानुरूपतः
 इमामनंतफलदायःकुर्यात्सप्तमींनरः १०२

सर्वपापप्रशमनीं धनपुत्रविवर्धनीम्
मासिमासिद्विजश्रेष्ठव्रतंकृत्वार्कतुष्टये १०३
यः कुर्यात्पारणंभक्त्यासूर्यलोकंसगच्छति
कल्पकोटिवसेत्स्वर्गेततोयातिपरांगतिं १०४
इदमेवपरंगुह्यंभाषितंशंभुनापुरा
श्रवणात्सततंतस्यव्रतस्यपरिपालनात्
श्रावयेद्वापिलोकस्यफलंतुल्यंप्रकीर्तितं १०५

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेअर्काङ्गसप्तमीव्रतं नाम-
सप्तसप्ततितमोऽध्यायः ७७

अष्टसप्ततितमोऽध्यायः

वैशम्पायनउवाच-

भगवंस्त्वत्प्रसादाच्चश्रुतंमेपावनंव्रतं
अपरंश्रोतुमिच्छामिब्रह्मस्यचप्रियंचयत् १
व्यासउवाच-

कैलासशिखरेरम्येसुखासीनमहेश्वरं
प्रणम्यशिरसाभूमौस्कंदोवचनमब्रवीत् २
अर्काङ्गारव्यविधिस्त्वत्तोमयैवंविस्तराच्छ्रुतः
वारादेर्यत्फलंनाथश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ३
ईश्वरउवाच-

रक्तपुष्पैरवेवरित्वर्ध्वादद्याद्ब्रतीनरः
नक्ताहारंहविष्यान्नंकृत्वास्वर्गान्नहीयते ४
सप्तम्याश्चसदाचारंसर्वमेवार्कवासरे
कुर्वतःप्रीतिमाप्नोतिसगणःपरमेश्वरः ५
शूरस्यसदृशंयातितितिथिवारस्यपालनात्
एकेनगाणपत्यस्ययावत्सूरोनभस्तले ६
सर्वकामप्रदंपुण्यमैश्वर्यरोगनाशनम्
स्वर्गदंमोक्षदंपुण्यंरवेवरिव्रतंहितम् ७
रविवारेणसंक्रांत्यासप्तम्यातद्दिनेशिवे
व्रतपूजादिकंचाप्यंसर्वंचाक्षयतांव्रजेत् ८

आदित्यवासरेशुभ्रेग्रहाधिपप्रपूजनम्
 प्राणादहतवक्त्रेणनिःसार्यमंडलेन्यसेत् ६
 द्विभुजंरक्तपद्मस्थंसुगलंरक्तवाससं
 सर्वरक्ताभरणंध्यात्वाहस्ताभ्यांपुष्पंविधृतसंघ्रायैशान्यांक्षिपेत् १०
 आदित्यायविद्यहेभास्करायधीमहि
 तन्नोभानुःप्रचोदयात् ११
 ततोगुरूपदिष्टेनविधिनाचविलेपनम्
 विलेपनांतेसद्भूपंधूपांतेचप्रदीपकम् १२
 प्रदीपांतेचनैवेद्यंततोवारिनिवेदयेत्
 ततो जप्यंस्तुतिमुद्रांनमस्कारंतुकारयेत् १३
 अंजलिप्रथमामुद्राद्वितीयाधेनुकास्मृता
 एवंयःपूजयेदर्करविसायुज्यमाव्रजेत् १४
 ममब्रह्मवधंधोरंकपालंकरलग्नकम्
 रवेस्तस्यप्रसादात्तुमुक्तंवारारणसीतटे १५
 रवेःपरतरंदैवत्रैलोक्येतुनविद्यते
 यस्यप्रसादतोघोरांन्मुक्तोहंगुरुकिल्बिपात् १६
 स्कंदउवाच-
 श्रुत्वात्वत्तोगिरंनाथविस्मयोमेऽभवत्प्रभो
 त्वदन्योस्तिनकोदेवःकथंब्रह्मवधंत्वयि १७
 त्वंचज्ञानीश्वरोयोगीलोकेभोक्ताऽक्षरोव्ययः
 देवानांगुरुरेकस्त्वंव्याप्तरूपीमहेश्वरः १८
 सर्वज्ञोवरदो नित्यंसर्वेषांप्राणिनांप्रभुः
 दुष्कृतंतेकुतोनाथतथाक्रोधोविशेषतः १९
 शिवउवाच-
 लोकानांचहितार्थायपृथग्भूतायुगेयुगे
 सर्वकुर्मोवयंपुत्रब्रह्मविष्णुमहेश्वराः २०
 नास्माकंबंधमोक्षौचनाकार्यकार्यमेववा
 तथालोकस्यरक्षार्थंचरामोविधिपूर्वकम् २१
 सर्वचपरमंचैवसर्वविघ्नविनाशनम्
 सर्वरोगप्रशमनंसर्वार्थप्रतिसाधकम् २२

एकोसौबहुधाभूत्वाकालभेदादनिन्दितः
 मासेमासेतुतपतिएकोद्वादशतांब्रजेत् २३
 मित्रोमार्गशिरेमासिपौपेविष्णुःसनातनः
 वरुणोमाघमासेतुसूर्योवैफाल्गुनेतथा २४
 चैत्रेमासितपेद्भानुर्वैशाखेतापनःस्मृतः
 ज्येष्ठमासेतपेदिंद्रआषाढेतपतेरविः २५
 गभस्तिःश्रावणेमासियमोभाद्रपदेतथा
 हिरण्यरेताश्वयुजिकार्तिकेतुदिवाकरः २६
 इत्येतेद्वादशादित्यामासिमासि प्रकीर्तिताः
 उरुरूपा महातेजायुंगांतानलवर्चसः २७
 यद्दं पठते नित्यं तस्य पापं न विद्यते
 नरोगो न च दारिद्र्यं नावमानो भवेत्क्वचित् २८
 अक्षयं लभते स्वर्गं सुखं राज्यं यशः क्रमात्
 महामंत्रं प्रवक्ष्यामि सर्वप्रीतिकरं परम् २९
 ऊँ नमः सहस्रबाहवे आदित्याय नमोनमः
 नमस्ते पद्महस्ताय वरुणाय नमोनमः ३०
 नमस्ति मिरनाशाय श्रीसूर्याय नमोनमः
 नमः सहस्रजिह्वाय भानवे च नमोनमः ३१
 त्वंच ब्रह्मा त्वंच विष्णु रूद्रस्त्वं च नमोनमः
 त्वमग्निः सर्वभूतेषु वायुस्त्वं च नमोनमः ३२
 सर्वगः सर्वभूतेषु नहि किंचित्त्वया विना
 चराचरे जगत्यस्मिन् सर्वदेहेषु व्यवस्थितः ३३
 इति जप्त्वा लभेत्कामं स्वर्गं भोग्यादिकं क्रमात्
 आदित्यो भास्करः सूर्यो अर्को भानुर्दिवाकरः ३४
 सुवर्णरिता मित्रश्च पूषा त्वष्टा च ते दश
 स्वयं भूस्ति मिराशश्च द्वादशः परिकीर्तितः ३५
 नामान्येतानि सूर्यस्य शुचिर्यस्तु पठेन्नरः
 सर्वपापाच्चरोगाच्च मुक्तो याति परांगतिम् ३६
 पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामि भास्करस्य महात्मनः
 रक्ताख्याये रक्तनिभास्सिंदूरारुणविग्रहाः ३७

यानिनामानिमुख्यानितच्छृणुष्वषडानन
 तपनस्तापनश्चैवकर्त्ताहर्त्ताग्रहेश्वरः ३८
 लोकसाक्षीत्रिलोकेषुव्योमाधिपोदिवाकरः
 अग्निगर्भोमहाविप्रःस्वर्गःसप्ताश्ववाहनः ३९
 पद्महस्तस्तमोभेदीऋग्वेदोयजुस्सामगः
 कालप्रियंपुंडरीकंमूलस्थानंचभावितम् ४०
 यःस्मरेच्चसदाभक्त्यातस्यरोगभयंकुतः
 शृणुकार्तिकयत्नेनसर्वपापहरंशुभम् ४१
 नसंदेहोमनाकार्यंआदित्यस्यमहामते
 ॐ इंद्रायनमः ॐ विष्णवेनमः ४२
 एषजप्यश्चहोमश्चसंध्योपासनमेवच
 सर्वशांतिकरश्चैवसर्वविघ्नविनाशनः ४३
 नाशयेत्सर्वरोगांश्चलूताविस्फोटकादिकान्
 कामलादिकरोगांश्चयेरोगाश्चैवदारुणाः ४४
 एकाहिकंत्र्यहिकंचज्वरंचातुर्थिकंतथा
 कुष्ठरोगंचयंरोगंकुक्षिरोगंचज्वरंतथा ४५
 अश्मरीमूत्रकृच्छ्रांश्चनानारोगामयांस्तथा
 येवातप्रभवारोगायेरोगागर्भसंभवाः ४६
 मर्दयन्तोमहारोगामर्दितावेदनात्मकाः
 विलयंयांतितेसर्वआदित्योद्धारणेनतु ४७
 रक्षमां देवदेवेशग्रहरोगभयेषुच
 प्रशमंयांतितेसर्वेकीर्तितेतुदिवाकरे ४८
 मूलमंत्रंप्रवक्ष्यामिसर्वकामार्थसाधकम्
 भुक्तिमुक्तिप्रदंनित्यंभास्करस्यमहात्मनः ४९
 मंत्रश्चायं ॐ हंहींसः सूर्यायनमः
 अनेनमंत्रेणसदासर्वसिद्धिर्भवेद्ध्रुवं ५०
 व्याधयोवैनबाधंतेनचानिष्टंभयंभवेत्
 सूर्यावर्तोदकंयस्तुगृहीत्वातुक्रमेणतु ५१
 तस्यप्राशनमात्रेणनरोरोगात्प्रमुच्यते
 नदातव्यंनख्यातव्यंजप्तव्यंचप्रयत्नतः ५२

अभक्तेष्वनपत्येषुपाषण्डलौकिकेषुच
 कटुतैलसमायुक्तंनस्येपानेचदापयेत् ५३
 सूर्यावर्तजलंपुत्रसर्वरोगाद्विमुच्यते
 मूलमंत्रस्तुजप्तव्यःसंध्यायांहोमकर्मसु ५४
 जप्यमानेतुंनश्यंतिरोगाःक्रूरग्रहास्तथा
 किमन्यैर्बहुभिःशास्त्रैर्मत्रैर्वाबहुविस्तरैः ५५
 सर्वशांतिरियंवत्ससर्वार्थप्रतिसाधिका
 नास्तिकायनदातव्यादेवब्राह्मणनिंदके ५६
 गुरुभक्तायदातव्यानान्येभ्योपिकदाचन
 प्रातरुत्थाययोनित्यंकीर्तयिष्यतिमानवः ५७
 गोघ्नःकृतघ्नकश्चैवमुच्यतेसर्वपातकैः
 शरीरारोग्यकृच्चैवधनवृद्धियशस्करः ५८
 जायतेनात्रसंदेहोयस्यतुष्येद्दिवाकरः
 एककालंद्विकालंवात्रिकालंनित्यमेवच ५९
 यःपठेद्रविसान्निध्येसोऽभीष्टंफलमाप्नुयात्
 पुत्रार्थीलभतेपुत्रकन्यार्थीकन्यकालभेत् ६०
 विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं
 शृणुयात्संयुतोभक्त्याशुद्धाचारसमन्वितः ६१
 सर्वपापविनिर्मुक्तस्सूर्यलोकंब्रजत्यपि
 भास्करस्यव्रतेयच्चव्रताचारमखेषुच ६२
 पुण्यस्थानेषुतीर्थेषुपठेत्कोटिगुणंभवेत्
 ग्रहेभोज्येषुपूजायांब्रह्मभोज्येद्विजाग्रतः ६३
 यद्दं पठतेविप्रस्तस्यानंतफलंभवेत्
 तपस्विनांचविप्राणांदेवानामग्रतःसुधीः ६४
 यःपठेत्पाठयेद्वापिसुरलोकेमहीयते ६५

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसूर्यशांतिर्नामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः ७८

एकोनाशीतितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

मध्यदेशेस्वराट्सम्राट्भद्रेश्वरइतिश्रुतः

तपोभिर्बहुभिः पूतो ब्रतैर्नानाविधैरपि १
 देवांस्तु पूजयेन्नित्यं सुभावेन सदा खलु
 तस्य सव्येऽभवत्कुष्ठं करे श्वेतमजायत २
 ततो भिषक् प्रयोगाच्च लक्षणं दृश्यते पुरा
 आहूय द्विजमुख्यांश्च मन्त्रिणः सो ब्रवीद्वचः ३
 राजोवाच-

किल्बिषं मे करे विप्रादुः सहं लोकगर्हितं
 तस्मात्पुरायं महाक्षेत्रं त्रत्यक्ष्यामि विग्रहं ४
 आज्ञापयत धर्मज्ञाः परलोकहिताय वै
 वंशहीनस्य मे वीराः प्रेत्यामुत्र हितं च यत् ५
 तद्ब्रूत सुप्रसन्नाम उद्दिष्टं यत्करोम्यहं
 द्विजा ऊचुः

परित्यक्ते त्वयाराष्ट्रे धर्मशीलेन धीमता ६
 नष्टं जगदिदं राजंस्तस्मान्नो वक्तुमर्हसि
 अयमस्य प्रतीकारो ह्यस्माभिरवगम्यते ७
 सूरं मन्त्रैर्महादेवं यत्ना दाराधय प्रभो
 राजोवाच-

केनोपायेन विप्रेन्द्रास्तोषयिष्यामि भास्करं ८
 अमेध्येनाथ कुष्ठेन लोकानां गर्हितेन च
 अदृश्यः सर्वभूतानां गर्हितोऽस्मि द्विजातयः ९
 किं करिष्यामि राज्यं किं स्यादाराधनेन तु
 द्विजा ऊचुः-

अत्र स्थित्वा स्वराज्ये तु समुपास्य विरोचनं १०
 प्रमुच्य किं त्विषाद्घोरात्स्वर्गमोक्षं चलप्स्यसे
 एतच्छ्रुत्वा तुराजेन्द्रः प्रणिपत्य द्विजोत्तमान् ११
 आकार्षीत्तस्य सूर्यस्य परमाराधनं च यत्
 नित्यपूजां तथा मन्त्रैरुपहारैर्विलेपनैः १२
 फलैर्नानाविधैरर्घैरक्षतातपतंडुलैः
 जपापुष्पार्कपर्णैश्च करवीरकरंजकैः १३
 रक्तकुंकुमसिन्दूरैस्तथावासंतिकादिभिः

सुगंधकदलीपत्रैस्तत्फलैःसुमनोहरैः १४
अर्घ्यमौदुंबरेकृत्वासदासूर्यायपार्थिवः
आदित्यसंमुखोदत्तेसदामंत्रिपुरोहितैः १५
महिषीभिस्तथाचार्षोभोगिनीभिःसमंततः
सर्वैरंतःपुरस्थैश्चसपत्नीकैश्चरक्षिभिः १६
चेटवर्गैस्तथान्यैश्चदीयतेऽघोदिनेदिने
अर्कशांतिभिरत्युग्रैःस्तोत्रमंत्रादिभिःपरैः १७
मूलमंत्रान्यमंत्रैश्चयजंतिस्मदिवाकरं
तथार्कागव्रतंचान्यत्कृतैःसुसमाहितैः १८
क्रमात्समांसमासाद्यरोगस्यांतगतोनृपः
बाधितेचामयेघोरेसराजानिखिलंजगत् १९
नियम्यकारयामासकल्येचयाजनव्रतम्
एवमेवजपापुष्पंसुगंधकदलीफलम् २०
बागैर्जायाभिरालभ्यमर्कपर्णान्यपुष्पकं
एवमेवमहापुराणं कृत्वासर्वजनप्रियं २१
हविष्यान्नोनिराहारोजनोयजतिभास्करम्
एवमेवत्रिभिर्वर्गैरर्चितस्तैर्विभाकरः २२
संतुष्टोभूपमागम्यकृपयाचाब्रवीद्वचः
वरंवरयचाभीष्टंयस्तेमनसिवर्तते २३
सर्वेषां वोहितार्थायसानुगःपुरवासिनाम्
राजोवाच-
यदीच्छसिवरंदातुंसर्वलोचनमत्प्रियम् २४
सर्वेषांनःपरंस्वर्गत्वत्सकाशेभवत्विति
सूर्यउवाच-
अमात्यास्तेद्विजाविप्राःसदारास्सपरिच्छदाः २५
नवीनयौवनाःशुद्धायावदाभूतसंप्लवम्
तिष्ठंतुमत्पुरेर्म्येसर्वभोगैर्निरामयाः २६
सुरद्रुमैःसुसंपूर्णैःप्रासादैर्द्रुमकल्पकैः
प्रमदाभिर्महाभागनृत्यगीतादिभिःपरैः २७
पंचकल्पांतरेराजामन्वादौत्वंभविष्यसि

अमीतेमनुजाभूपुरस्थाश्चपुरोधसः २८
 तथाजनपदस्थाश्चविद्वांसोधनिनोनराः
 तत्रमत्तोवरंलब्ध्वासुखंस्वर्गमवाप्स्यथ २९
 एवमुक्त्वाजगच्चक्षुस्तत्रैवांतरधीयत
 ततोभद्रेश्वरोराजासपुरोदिविमोदते ३०
 तत्रकीटादयोयेचतेपीताःससुतादयः
 स्वर्गेदेवद्रुमेभोग्यंकुर्वन्तिमहदद्भुतम् ३१
 एवमेवनृपाविप्रामुनयश्शंसितव्रताः
 येचक्षत्रादयोवर्णास्सूरस्वर्गययुर्दुतम् ३२
 कैश्चिदभ्यर्थितंविक्तंपुत्रदारास्तथापरैः
 सुखंस्वर्गतथारोग्यंभास्करस्यप्रसादतः ३३
 पुण्यकूटमिदंभद्रंयःपठेन्मानवःशुचिः
 सर्वपापक्षयस्तस्यरुद्रवत्पूजितोभुवि ३४
 सर्वसाक्षीभवेत्स्वर्गेवरदोभास्करप्रियः
 शृणोतिसंयतोमर्त्यःसोभीष्टंफलमाप्नुयात् ३५
 पारगःसर्वपापानांभास्करस्यैवसंसदि
 वावदूकोभवेन्नित्यंश्रवणात्पुण्यवान्धनी ३६
 इदंगुह्यातिगुह्यंचभास्करेणप्रचारितं
 इदंयमायकथितंक्षितौव्यासेनकीर्तितम् ३७

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेभद्रेश्वरारव्यानंनामैकोनाशीतितमोऽध्यायः

७६

अशीतितमोऽध्यायः

वैशंपायनउवाच-

श्रुतोग्रहेश्वरस्यैषप्रभावस्त्वत्प्रसादतः
 रव्यादीनांग्रहाणांचसाधनंनोवदद्विज १
 केतेरव्यादयस्तेषांकथंतोषःकथंप्रियम्
 कालेदेशेतुसंप्राप्तेदर्शनंतच्छिवाशिवम् २

व्यासउवाच-

ग्रहादयोयेलोकेतुभुंजंतिपुण्यपातकम्

शिवाशिवंचकुर्वतिविश्वकर्मक्षयायवै ३
 सूरःकालोतकोज्ञेयोजनेषुचग्रहेषुच
 तिग्मसौम्याच्चयोगात्सनिग्रहानुग्रहेप्रभुः ४
 ग्रहभावाच्चतस्यैवसंतोषंनिगदाम्यहम्
 उदुम्बरपलाशाभ्यांपल्लवाभ्यांजुहोतियः ५
 आकृष्णेनेतिमंत्रेणमूलकेनाथशांतये
 जुहुयादाज्ययुक्ताभ्यामभीष्टफलहेतवे ६
 शांतयेसर्वरोगाणांवधबंधविमोचने
 एकैकेनतुमंत्रेणहोतव्यंचशतंशतम् ७
 शितंचच्छागलंदद्यात्सूरायादित्यवासरे
 भोजयेद्ब्राह्मणान्शक्त्याहव्यकव्यैर्मनोहरैः ८
 सप्तम्यांचसितेपक्षेपंचदश्यांतथैवच
 रोगाद्विमुच्यतेरोगीनरोगात्कृच्छ्रमेष्यति ९
 परमंचामरंसत्वमाब्रह्मस्तंबमात्रके
 ब्रह्मांडेचाणुमात्रेचसूरःसंभावयिष्यते १०
 संहारांतंक्रमात्सर्वमुत्पत्तिस्थितिकारणात्
 प्राणसर्गेजनानांसपाताविश्वचरस्तनौ ११
 मृत्युकालेतनोर्मध्यात्प्राणेनसहगच्छति
 शीर्षान्तस्थःसदाचंद्रोद्विरष्टकलयायुतः १२
 अहर्निशंसुधावृष्टिंदेहेवर्षत्यधोमुखः
 जंतवस्तेनजीवंतिमहासत्वानुमात्रकाः १३
 उर्व्यांसस्यानिपुष्णातितथास्थावरजंगमान्
 एताभ्यांपुष्पवद्भ्यांचधारितंजनितंजगत् १४
 तयोराराधनात्पुष्टिःसदापुण्यापरार्धिका
 साधयेत्सर्वकार्याणिसाधकःसर्वदाशुचिः १५
 नपूजयतियोमोहात्सुधांशुमानवाधमः
 आयुस्तस्यक्षयंयातिनरकंचाधिगच्छति १६
 निष्कलंककलाधारगंगाधरशिरोमणे
 द्वितीयायांजगन्नाथतुभ्यंचंद्रनमोस्तुते १७
 तिथिमन्यामनुप्राप्यनमस्कारंविधोरपि

प्रकरोतिनरोयस्तुसोभीष्टंफलमाप्नुयात् १८
 अत्रिनेत्रोद्भवश्रीमन्क्षीरोदमथनोद्भव
 महेशमुकटावासतुभ्यंचंद्रनमोस्तुते १९
 दिव्यरूपनमस्तुभ्यंसुधाकरजगत्पते
 शुक्लपद्मेतथाकृष्णेत्रियामायांविदुर्बुधाः २०
 ॐ ह्रांहींसोमायनमः इतिजप्यमंत्रः
 प्रभातेजपनीयः-

एवंयःपूजयेत्सोमंश्रावयेच्चशृणोतिवा
 सपीयूषसमोलोकेभवेज्जन्मनिजन्मनि २१
 एवंसहस्रनाम्नायःस्तौतिपूजयतेभुवि
 सोऽक्षयंलभतेस्वर्गपुनरावृत्तिदुर्लभम् २२
 इतिसोमपूजा-
 पित्तलेभाजनेकांस्येदधिपूर्णेघृतेशिवे
 न्यूनोऽधिकस्तुविभवाच्छ्रुत्वाकर्मविमत्सरः २३
 स्वर्णैवारारजतेवारेसौम्येकृष्णभवेबुधम्
 संस्थाप्यसर्वसंस्थानेदद्याद्बहुसुतायच २४
 परंभवतिसौभाग्यंपीयूषादधिकंभृशम्
 स्त्रीणांचपुरुषाणांचनदौर्भाग्यंकदाचन २५
 रूपसौभाग्यकामोहंदधिपूर्णंचभाजनम्
 ददामिकांस्यपात्रस्थंदेहिसौभाग्यरूपकम् २६
 द्विजायवाक्यपूर्वेणदद्याद्विमत्सरोनरः
 शक्तितोदक्षिणादेयातथावस्त्रादिकंनवम् २७
 भोज्यान्नंसर्वसम्पूर्णंतांबूलंसुमनोहरम्
 पुष्पमालादिकंदद्याद्रूपसौभाग्यहेतवे २८
 एवंयःकुरुतेदानंसोमोद्दिष्टंद्विजातये
 स्वर्लोकेनरलोकेवारूपसौभाग्यभुग्भवेत् २९

इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसोमार्चनं-
 नामाशीतितमोऽध्यायः ८०

एकाशीतितमोऽध्यायः

वैशंपायनउवाच-

उद्धवंलोहितांगस्यसंतोषंतुजनेषुच
प्रभावंवैभवंतेजःश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः १

व्यासउवाच-

हरांशसंभवोदेवःकुजातःपृथिवीसुतः
सत्त्वस्थस्सत्वसंपूर्णशशूरःशक्तिधरोभुवि २
तीक्ष्णःक्रूरग्रहोदेवोलोहितांगःप्रतापवान्
कुमारोरूपसंपन्नोविद्युत्पातमयःप्रभुः ३
अनेनभर्जितादैत्याःक्रव्यादायसुरद्विषः
दशायोगाच्चमनुजाउद्धिजाःपशुपत्क्षिणः ४

वैशंपायनउवाच-

शंभोरेषकथंजातःकथंजातोमहीसुतः
ग्रहोदेवःकथंक्रूरएतदिच्छामिवेदितुम् ५
कथमस्यभवेत्तुष्टिःसर्वलोकेषुसर्वदा
गुरोमय्याप्तभावेतुवदनिस्संशयंमुखात् ६

व्यासउवाच-

हिरणयाक्षकुलेधीमानसुराणांचपार्थिवः
अंधकेतिसमाख्यातोदैत्यःसर्वसुरांतकृत् ७
जातोविष्णुवरादेवजातोविष्णुपराक्रमः
तेनैवनिर्जितादेवास्सेन्द्राःक्रतुभुजःक्रमात् ८
ततोदेवाविधिं गत्वावचनंचेदमब्रुवन्
अन्धकेनैवचास्माकंहतराज्यंसुखंमखः ९
तस्मात्तस्यवधोपायउच्यतांतद्विधीयताम्
अथधाताब्रवीद्वाक्यंदेवानस्यचनैधनम् १०
नास्तिविष्णुवरादेवपीयूषस्यचभक्षणात्
किंतुतस्यासुरत्वस्ययथापरिभवोध्रुवम् ११
कुर्वेलोकहितार्थायश्रद्धांकामसमन्विताम्
विचिकित्सातुतत्रैवसर्वास्त्रीरतिगच्छति १२
त्यक्त्वैकांपार्वतींदुर्गानतस्यमानसंस्थिरम्

ततःक्रुद्धोजगत्स्वामीतंचवैरूप्यतांनयेत् १३
 ततोऽसुरत्वंसंत्यज्यगणस्तस्यभविष्यति
 एवमुक्त्वाप्रजाध्यक्षःश्रद्धांकामसमन्विताम् १४
 विचिकित्सांस्वमायांचप्रेषयामासतंप्रति
 ततोविचेष्टितःकामाद्योषान्वेषणतत्परः १५
 स्वदारान्परयोषांचनापश्यद्विचिकित्सया
 ततोमायाप्रयुक्तोसौत्रैलोक्यंविचचारह १६
 दृष्टंचहिमवत्पृष्ठेस्त्रीरत्नंचातिशोभनं
 दृष्ट्वाचपार्वतीदैत्यःकामस्यवशगोभवत् १७
 ज्ञानलोपात्ततोदुर्गाग्रहीतुंतांसचेच्छति
 उमाचकोटवीरूपंकृत्वादेहस्यचात्मनः १८
 ईश्वरस्यांतिकस्थाचग्रहीतुंतांससारसः
 ततःकामविचेताश्चउन्मत्तीकृतचेतनः १९
 नजहातिशिवांधात्रींपार्वतीदैत्यपुंगवः
 ततोध्यानात्समागम्यमिलितःपार्वतींधवः २०
 दृष्ट्वातंचसदैत्येन्द्रःप्रगतस्तुस्वमालयम्
 सञ्जीकृत्यस्वयोधांश्चशंभुंजेतुंसमुत्सुकः २१
 गौरीमेवसमानेतुंकाममोहादचेतनः
 एतच्छ्रुत्वातुत्रिदशागत्वातंनंदिनेरिताः २२
 अकुर्वन्महद्युद्धंघोरंलोकभयंकरम्
 दैत्यान्नणेमृतांस्तत्रदैत्याचार्योह्यजीवयत् २३
 एतद्वृत्तंतुकैलासेसर्वेचैवन्यवेदयन्
 क्रोधाच्छंभुस्तदावाक्यंनंदिनंनिजगादह २४
 गच्छदैत्यालयंवीरद्रुतमेवममाज्ञया
 पश्यतांसर्वदैत्यानांदैत्येन्द्रस्यचसंसदि २५
 गृहीत्वाचिकुरेऽत्यर्थंभार्गवंतंदुरात्मकम्
 लब्ध्वाचास्मत्सकाशंवैविह्वलंचानयक्षणात् २६
 ततो नंदीश्वरःश्रीमान्पार्वतीपतिनेरितः
 काव्यंतंकुंतलेधृत्वादैत्यानांपुरतोबलात् २७
 आनयंतंचतंदैत्याजघ्नःप्रहरणैःशरैः

नशेकुस्तेरुजांकर्तुनंदिनोबलशालिनः २८
 देवानामग्रतो नदीगृहीत्वा तंचकुंतले
 हरस्यपुरतो हृष्टः सहतेन समाययौ २९
 गृहीत्वा भार्गवं शंभुरसुराणां गुरुं रुषा
 अगिलद्रौद्रमूर्तो सौकालांतकसमः प्रभुः ३०
 ततो दैत्यपतिः क्रुद्धः सर्वसैन्यवृत्तबली
 दुद्रावशंकरंतत्रघोरैः प्रहरणादिभिः ३१
 त्रिदशाश्च तथा क्रुद्धास्ततो विद्याधरादयः
 प्रययुः समरंतत्र दैत्यानां च भृशं रुषा ३२
 एतस्मिन्नंतरे घोरं युद्धं भीष्मसमुत्थितम्
 देवदानवयोरेवं सर्वलोकभयंकरम् ३३
 ततः प्रत्ययितास्त्रैश्च देवानि घ्नन्ति दानवान्
 दनुजानिर्जरांस्तत्र विनिघ्नन्ति महाहवे ३४
 शातकुंभमयाङ्गैस्ते शरैर्वज्रसमानकैः
 बिभिदूरत्पुंस्वैश्च परस्परजयैषिणः ३५
 दीपयन्ति भृशं कांतैस्तद्गात्राग्निभांसि च
 वीर्यवंतो महादैत्यानमोघैरस्त्रसंचयैः ३६
 हत्वा च पातयामासुः काश्यपाः सुरसत्तमाः
 जगद्व्याप्तं महासैन्यं बलायुधसुसंवृतम् ३७
 नीतं क्षयंसुरैः सर्वैः शस्त्रैः प्रत्ययितैः क्षणात्
 स्वयंच युध्यमानेन महादेवेन यत्नतः ३८
 शूलोद्धृतोऽपि सुचिरमविनष्टोऽथ नम्रधीः
 अन्धको गणतां नीत्वा कृतो भृङ्गीरिटिर्द्विज ३९
 ततो देवान् समाभाष्य शुक्रमुद्गीर्णवान् शिवः
 भूमौ निपतितो गर्भस्ततो भौम इति स्मृतः ४०
 शुक्रश्शिवं समाभाष्य गतो दैत्यान्मुदान्वितः
 एवं भौमस्समुत्पन्नो हरांशो भूसुब्रह्मवः ४१
 तस्य पूजाचतुर्थ्या तु भौमवारे च सुव्रतैः
 दशाद्यरिष्टे च तथा गोचरे निष्टराशिगे ४२
 त्रिकोणे मंडले चैव रक्तपुष्पानुलेपनैः

एवंवैपूजितोभौमःप्रयच्छतिमतिंधनम् ४३
पुत्रान्सुखंयशश्चैवकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि
व्यासउवाच-

एतद्द्वःकथितंशिष्याधर्मारव्यानंशुभावहम् ४४
यच्छ्रुत्वानपुनर्भूयोजायतेम्रियतेपिवा
द्विजातीनांपुण्यदंचसंसेव्यंचशुभेप्सुभिः ४५
यथासुखंचगच्छध्वंकृतकृत्याममाज्ञया
ब्रह्मोवाच-

एवंविश्राव्यभगवान् व्यासः सत्यवतीसुतः ४६
निर्णयधर्मविविधंशम्याप्रासमगात्सुत
त्वमपिश्रद्धयावत्सज्ञात्वातत्त्वंयथासुखम् ४७
विहरस्वयथाकालंगायमानोहरिमुदा
लोकान्धर्मचोपदिशन्प्रीणयन्जगतांगुरुम् ४८
पुलस्त्यउवाच-

इत्युक्तःप्रययौभूपनारदोगंधमादनम्
नारायणंमुनिवरंद्रष्टुंबदरिकाश्रमे ४९
इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेभौमोत्पत्तिपूजनंनामैकाशीतितमोऽध्यायः ८१

द्वयशीतितमोऽध्यायः

भीष्मउवाच-

श्रुतंसूर्यस्यचंद्रस्यभौमस्यापिप्रपूजनं
बुधस्यसोमसूनोश्चपूजनंकथयाधुना १
पुलस्त्यउवाच-

तारागर्भसमुद्भूतोबुधश्चंद्रकुमारकः
सौम्यःक्रूरोग्रहोज्ञेयःशुभाशुभप्रदोनृणां २
शराकारमंडलंतुबुधस्यपरिकीर्तितं
हरिन्मणिसमैर्वर्णैश्चूर्णैःकुर्यात्तुमंडलं ३
पूजयेत्तत्रगंधाद्यैःपुष्पैर्धूपैस्सुशोभनैः
दानंचविधिवत्कुर्याद्दशारिष्टेचगोचरे ४
कर्पूराश्चैवमुद्गाश्चहरिद्वस्त्रंहरिन्मणिः

सुवर्णचयथाशक्तिदद्याद्धोधनतुष्टये ५
सोमपुत्रमहाप्राज्ञवेदवेदांगपारग
नमस्तेग्रहमध्यस्थप्रसन्नोभवमेसदा ६
इतिस्तुत्वामहाराजबुधंभक्त्यासमाहितः
प्राप्नुयान्निखिलान्कामान्सोमसूनुप्रसादतः ७
गुरोश्चपूजनंप्रोक्तंपट्टसाकारमंडले
पीतवर्णैःसुनिष्पन्नैश्चूर्णैराजन्सुशोभनैः ८
पीतैर्गन्धयुतैःपुष्पैर्वस्त्रैर्हेम्नाचपूजयेत्
दशागोचरयोर्दोष्टयेदानंदद्याच्चशक्तिः ९
चणकद्विदलंचैवपीतवस्त्रंसुवर्णकं
पुष्यरागंतुविप्रायदद्याच्चारिष्टशांतये १०
बृहस्पतेसुराचार्यसर्वशास्त्रविशारद
दानेनानेनसंतुष्टोभवसौम्योममाधुना ११
एवंकृतेतुराजेंद्रस्वानुकूलोभवेद्गुरुः
सर्वान्कामानवाप्नोतिनरोगुरुसमर्चनात् १२
भार्गवस्यापिवक्ष्यामिपूजनंनृपतेधुना
यत्कृत्वासर्वकामाप्तिःसम्यक्पुंसांप्रजायते १३
पंचकोणंसमुद्दिष्टमंडलंभार्गवस्यतु
चूर्णकैःश्वेतवर्णैश्चविधिनासुधियाकृतं १४
श्वेतगंधैश्चपुष्पैश्चवस्त्रैश्चापिसितैस्तथा
पूजयेद्भार्गवंभक्त्यानरःश्रद्धासमन्वितः १५
रौप्यंचदक्षिणादानंयथाशक्तिप्रकीर्तितं
दशाद्यरिष्टेचोत्पन्नेसितमश्वंप्रदापयेत् १६
तंडलाःश्वेतवस्त्रंचरौप्यंचंदनमेवच
कर्पूरंचसुगंधाढ्यंदेयदानंद्विजातये १७
भृगुपुत्रमहाभागदानवानांपुरोहित
दानेनानेनसंतुष्टोभवसर्वासुरार्चित १८
इतिमंत्रंसमुच्चार्थदद्याद्दानंयथोदितं
तस्यतुष्टोभवत्याशुभार्गवःकुरुनंदन १९
शनैश्चरस्यपूजार्थमंडलंचनराकृति

कृत्वाचूर्णैःकृष्णवर्णैःपूजयेत्तत्रभक्तितः २०
 कृष्णैर्गन्धैश्चपुष्पैश्चवस्त्रैश्चापितथाविधैः
 लोहंचदक्षिणादानंपिण्याकंचतिलस्यच २१
 दानंशनैश्चरारिष्टेकृष्णांगांकृष्णवस्त्रकं
 सुवर्णचयथाशक्तिदद्यान्नीलमणिंतथा २२
 सूर्यसूनोमहाभागछायापुत्रमहाबल
 अधोदृष्टेभवशनेप्रसन्नोऽस्मात्प्रदानतः २३
 एवंस्तुत्वाशनिंभक्त्यायश्चदद्याद्विजातये
 स्वानुकूलोभवेत्तस्यशनिःपापेचगोचरे २४
 राहोर्वर्णादिकंसर्वशनिवन्मंडलंतथा
 सूर्याकारंसमुद्दिष्टं तत्रपूजार्कसूनुवत् २५
 गोमेदंसर्षपाश्चैवतिलामाषाश्चकृष्णकाः
 महिषीचतथाच्छागोदानंराहोःप्रकीर्तितम् २६
 सिंहिकासुतदैत्येंद्रराहोचंद्रार्कमर्दन
 भवतुष्टोमहाभागदानेनानेनसुव्रत २७
 केतोर्मंडलकंकुर्याद्ध्वजाकृतिसुशोभनम्
 शनिवत्सकलंज्ञेयंपूजावर्णादिकंनृप २८
 सप्तधान्यंसमुद्दिष्टंसस्वर्णकेतुदानकम्
 एवंकृतेस्वानुकूलौभवेतांचनृणांनृप २९
 प्रदद्यातांधनंपुत्रान्सुखंसौभाग्यमेवच
 आकृष्णेतिरवेर्मंत्रइमंदेवास्तथाविधोः ३०
 अग्निर्मूर्धेतिभौमस्यमंत्रोजप्येर्हणे तथा
 उद्बुध्यस्वेतींदुसूनोर्बृहस्पतेगुरोस्तथा ३१
 अन्नात्परीतिशुक्रस्यशन्नोदेवीरयंशनेः
 कयानइतिराहोश्चकेतोःकेतुमितिस्मृतः ३२
 एतेमंत्रास्समुद्दिष्टाग्रहणांपूजनेजपे
 एवंकृतेनृपश्रेष्ठानुकूलाअखिलाग्रहाः ३३
 भवंतिपुंसांसततंयच्छंतिचसुसंपदः
 एतन्महाराजमयासमस्तंतुभ्यंसमुद्दिष्टमिहक्रमेण ३४
 श्रुत्वानरःसर्वश्रुतार्थसारमेतीश्वरस्यैवचसन्निधानम्

इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितृणामतिवल्लभंस्यात् ३५
 इदंचदेवेष्वमृतायकल्पतेपुरायावहंपातकिनांचपुंसाम्
 इतिपठतियशस्यंयःशृणोतीहभक्त्यामधुमुरनकारेरर्चनंवाथपश्येत् ३६
 मतिमपिचजनानांयोददातींद्रलोकेविधिशिवविबुधेन्द्रैःपूज्यतेकल्पमेकम्
 यइदंशृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशुभम् ३७
 विमुक्तस्सर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकेमहीयते
 तपःकृतेप्रशंसंतित्रेतायांज्ञानमेवच ३८
 द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलौयुगे
 सर्वेषामेवदानानामिदमेवैकमुत्तमम् ३९
 अभयंसर्वभूतानांनास्तिदानमतःपरम्
 दानंप्रधानंशूद्रस्यत्वित्याहभगवान्प्रभुः ४०
 दानेनसर्वकामाप्तिस्तस्यसंजायतेतपः
 पुण्यंपवित्रमायुष्यंसर्वपापविनाशनम् ४१
 पुराणमेतत्कथितंतीर्थश्राद्धानुवर्णनम्
 शृणोतियःपठेद्वापिश्रीमान्संजायतेनरः ४२
 सर्वपापविनिर्मुक्तःसलक्ष्मीकंहरिलभेत्
 इदंमहाराजअगादितुभ्यंपुण्यंमहापातकनाशनंच ४३
 ब्रह्मार्करुद्रैश्चसुपूजितंचश्रोतव्यमेतत्प्रवदंतितज्ज्ञाः
 सृष्टिखंडमिदंराजन्मयातुभ्यंप्रकीर्तितम् ४४
 पुराणस्यादिभूतंचनवधासृष्टिपौष्करम्
 द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्यश्चवैशृणुयात्पठेत्
 कल्पकोटिशतंसाग्रंब्रह्मलोकेसमोदते ४५

इति श्रीपाद्मपुराणेसृष्टिखंडेपुराणावतारेग्रहार्चनवर्णनं-
 नामद्वयशीतितमोऽध्यायः ८२

सृष्टिखंडंसमाप्तम्

शुभंभवतु